

שבוע פרשת תולדות

כ"ו מרחשון – ב' כסלו תש"פ (24 – 30 November 19)

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאִמּוֹ: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֹץ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיַּצְהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְּךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבִאֲדָתָם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאִמּוֹ. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד וביט של צדקה".

קִיחַ

בו יסופר גדול הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

רֹמְמָה יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: ז לא־אֲמֹת
בִּיאֲחִיָּה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרְנִי יְהוָה
וְלִפְתּוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא
כָּם אֹדֶה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צִדִּיקִים יָבֹאוּ
בּוֹ: כא אֹדֶד בִּי עֲנִיתִנִי וְתִהְיֶה לִי שׁוּעָה:
כב אֲבֹן מִאֲסוֹ הַבּוֹנִים הִיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הִיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ:
כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ:
כה אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלֵּיתָה
נָא: כו בְּרוּךְ הָפֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכּוֹנְכֶם מִבֵּית
יְהוָה: כז אֵל יְהוָה וַיָּאֵר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתֵינוּ
עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאֹדֶד אֱלֹהֵי
אֲרֻמֹּתַי: כט הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב בִּי לְעוֹלָם
חֲסִדּוֹ:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב בִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
ב וַאֲמַרְנָא יִשְׂרָאֵל בִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וַאֲמַרְנָא
בֵּית־אֲהֲרֹן בִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וַאֲמַרְנָא יִרְאִי
יְהוָה בִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה
עָנֵנִי בַּמִּדְבָּר: ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־עַשָׂה
לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשֵׁנָאִי:
ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּאָדָם: ט טוֹב
לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בַּגִּדִּיכִים: י פִּלְגִּינִים
סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה בִּי אֲמִילָם: יא סִבְבוּנִי גַם־
סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה בִּי אֲמִילָם: יב סִבְבוּנִי כְּדַבּוּרִים
דַּעְכוּ פֶּאֶשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה בִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתִנִי לִנְפֹל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה
וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל רִנָּה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֵהֱלִי
צִדִּיקִים יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יִמִּין יְהוָה

קִיט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

צִוִּיתָה פִּקְדוֹתַי לִשְׁמֹר מֵאֵד: ה אֲחֵלִי יִפְגּוּ דִרְכֵּי
לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבֹשׁ בְּהִבִּיטִי אֶל־כָּל־
מִצְוֹתֶיךָ: ז אֹדֶד בִּישָׁר לִבִּי בְּלִמּוֹדֵי מִשְׁפָּטִי

א אֲשֶׁר־יִתְּנֶנִּי תִמְיִמֵי־דֶרֶךְ תְּהִלָּתֶיךָ בְּתוֹרַת
יְהוָה: ב אֲשֶׁר־יִצְרֵי עֲדוּתִי בְּכָל־לֵב יִדְרָשׁוּהוּ:
ג אֶף לֹא־פָעֲלוּ עֲלֶיךָ בְּדַרְכֵי הַלֵּכוֹ: ד אַתָּה

המשך בעמוד עט

נקודות משיחות קודש – מזמור קיח מתוך "תהילות מנחם"

1-2 – ואני אראה בשונאי

הפירוש הפנימי ב"ואני אראה בשונאי"

...ה. אולם, יחד עם זאת יש צורך להבהיר – ולכן מבאר בהמאמר עוד ענין כדלקמן.
לכאורה לפי הנ"ל אפשר לבוא לידי מסקנה, שלא מגיע להם ח"ו כל שכר, כי העזר שלהם אינו מתייחס אליהם, אלא ל"אמיתת המצאו", אשר "אין עוד מלבדו".
והרי אין זה כן, כי "אין הקב"ה מקפח שכר כל ברי'²³, ועאכו"כ וק"ו וכו' שכל אלה אשר מסרו נפשם למען שחרורו של הרבי וגאולתו, שכרם רב הוא, ואת זה מבהיר הרבי בסוף המאמר, כאשר הוא מפרש (כנ"ל) "הוי' לי בעוזרי", שהעוזרים הם ה"בירורים המתבררים"

המשך בעמוד רמו

(23) מכילתא ורש"י משפטים כב, ל. וראה ב"ק לח, ב "אין הקב"ה מקפח שכר כל ברי' אפילו שכר שיחה".

מפתח כללי

רטו.....	ב	א) סדר הנחת תפילין	א) סדר הנחת תפילין
מסכת נידה עם ביאורים	ג	ב) מזמורי תהלים קיח, קיט	ב) מזמורי תהלים קיח, קיט
מדף לב עד דף לח.....	ה	ג) מאמר ד"ה ואלה תולדות יצחק בן אברהם	ג) מאמר ד"ה ואלה תולדות יצחק בן אברהם
	ה	ד) שבת פרשת תולדות, ב' כסלו, ה'תשכ"ה	ד) שבת פרשת תולדות, ב' כסלו, ה'תשכ"ה
	ט	ה) שיחת שבת פרשת תולדות, ב' כסלו, ה'תשכ"ה	ה) שיחת שבת פרשת תולדות, ב' כסלו, ה'תשכ"ה
	ט	ו) משיחות ליל ה' פ' תולדות, אדר"ח כסלו, וש"פ תולדות, ב' כסלו ה'תשנ"ב	ו) משיחות ליל ה' פ' תולדות, אדר"ח כסלו, וש"פ תולדות, ב' כסלו ה'תשנ"ב
	ז	ז) משיחות ליל ג', ליל ה', ויום הש"ק פרשת תולדות ה'תשנ"ב	ז) משיחות ליל ג', ליל ה', ויום הש"ק פרשת תולדות ה'תשנ"ב
	ח	ח) לקוטי-שיחות פרשת תולדות כרך טו	ח) לקוטי-שיחות פרשת תולדות כרך טו
	ט	ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל
	טז	י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תולדות	י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תולדות
	יז	יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תולדות	יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תולדות
	יח	יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תולדות	יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תולדות
	יט	יג) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תולדות	יג) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תולדות
	יט	יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תולדות	יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תולדות
	יט	יז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	יז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם
	יט	יח) שיעורי רמב"ם	יח) שיעורי רמב"ם
	יט	יט) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תולדות	יט) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תולדות
	יט	יט) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תולדות	יט) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תולדות
	יט	יט) – ספר המצוות לשבוע פרשת תולדות	יט) – ספר המצוות לשבוע פרשת תולדות
	יט	יח) נביאים וכתובים	יח) נביאים וכתובים
	יט	יח) ירמיה פרק כה, קהלת פרק יא	יח) ירמיה פרק כה, קהלת פרק יא
	יט	יט) משניות – מסכת זבחים	יט) משניות – מסכת זבחים
	יט	יח) ביאור קהתי	יח) ביאור קהתי
	יט	יח) דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי	יח) דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
רמח	רמח
כג) שולחן ערוך הלכות תפלה	כג) שולחן ערוך הלכות תפלה
רמח	רמח
כד) תורה אור ביאור על הג"ל	כד) תורה אור ביאור על הג"ל
רנא	רנא
כה) שערי תשובה	כה) שערי תשובה
רנו	רנו
כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
רנח	רנח
כז) תורת שמואל תרל"ב	כז) תורת שמואל תרל"ב
רנט	רנט
כח) קונטרס עץ החיים	כח) קונטרס עץ החיים
רסא	רסא
כט) ספר המאמרים – ה'ש"ת	כט) ספר המאמרים – ה'ש"ת
רסד	רסד
ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
רסה	רסה

לא) אגרות קודש	לא) אגרות קודש
רסו	רסו
לב) חומש לקריאה בציבור	לב) חומש לקריאה בציבור
רסט	רסט
לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש
רעז	רעז
לד) לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות	לד) לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות
רעח	רעח
לה) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	לה) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש
רעט	רעט

בס"ד. שבת פרשת תולדות, ב' כסלו, ה'תשכ"ה*

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק.¹ וַיְדוּעָה הַקּוֹשֵׁיָא בְּהָ, בְּמַרְשֵׁי הַתּוֹרָה וּבְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת דְּמַאֲחַר שְׁכָרָר נְאָמַר "יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם", לְמָה חוֹזֵר הַתּוֹב וְכּוֹפֵל "אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" וּלְכַאוּרָה הָרִי זֶה כְּפִילוֹת מִיּוֹתֶר?² וּמִבְּאֵר בְּזֶה בְּתוֹרָה אִוֵּר?³ לְאִדְמוֹר הֶזְקֵן וּבְתוֹרַת חַיִּים?⁴ לְבִנּוֹ אִדְמוֹר הָאֲמַצִּי (דִּי) חֲסִידֵיִשְׁע סִדְרָה פֶּרֶשֶׁת הַשְּׁבֻעַ הַחֲסִידוֹת), שְׁ"אַבְרָהָם" הוּא בְּחִינַת 'מִין דְּכוּרִין', וְזָכְרִים אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא, הַתְּעוּרוֹת מִלְּמַעְלָה וְ"יִצְחָק" הוּא בְּחִינַת 'מִין נוֹקְבִין' נִקְבִּיִּים, אֲתַעְרוּתָא-דְּלַתְמָא הַתְּעוּרוֹת מִלְּמַטָּה. כְּלוּמַר בְּדֶרֶךְ כָּלל הַשְּׁפָעָה בָּאָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְהוֹכֵר מִסְמַל אֵת בְּחִינַת הַמְּשִׁיעַ, וְהִנֵּקְבָה מִסְמַל אֵת בְּחִינַת הַמְּקַבֵּל, וְהַשְּׁפָעָה הִיא הַמְּשַׁכָּה שֶׁל 'מִין דְּכוּרִין', אֵךְ יֵשׁ גַּם הַתְּעוּרוֹת וְהַשְּׁפָעָה בְּדֶרֶךְ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה וְהִיא הַתְּעוּרוֹת וְהַעֲלָאָה שֶׁל 'מִין נוֹקְבִין', וְעַל כֵּךְ מְבֹאֵר כָּאֵן שֶׁעֲבֹדֶת ה' שֶׁל אַבְרָהָם הִייתָה בְּדֶרֶךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְשֶׁל יִצְחָק הִייתָה בְּדֶרֶךְ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. וְיֵשׁ בְּזֶה שְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים, וְלִכְּן לֹאמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר אֵין בְּפִסּוֹק כְּפִילוֹת. עֲנִין הָרִאשׁוֹן הוּא הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא הַתְּעוּרוֹת (הַמְּשַׁכָּה) מִלְּמַעְלָה שְׁמַעוֹרֶרֶת אֲתַעְרוּתָא-דְּלַתְמָא הַתְּעוּרוֹת מִלְּמַטָּה, וְזֶהוּ "יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם", שְׁהֵאֲתַעְרוּתָא-דְּלַתְמָא ("יִצְחָק") הִיא בְּבִחִינַת 'בֶּן', שְׁנִלְקַחַת וְנוֹבַעַת יִרְאָה תַּתְּמָא, אֲהֶבָה זֹטָא, אֲהֶבָה רַבָּה וְיִרְאָה

מֵהֵאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא ("אַבְרָהָם"). וְעֲנִין הַשְּׁנִי הוּא הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא הַתְּעוּרוֹת מִלְּמַעְלָה, בְּחִינַת אַבְרָהָם, שְׁ"בְּאָה לְאַחֲרֵי הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַתְמָא הַתְּעוּרוֹת מִלְּמַטָּה (וְ) נוֹתַנָּת כַּח שְׁכָרָר נְאָמַר "יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם", לְמָה חוֹזֵר הַתּוֹב וְכּוֹפֵל "אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק", וְזֶהוּ עֲנִין "אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק"⁵ חֵינּוּ הַתְּעוּרוֹת מִלְּמַעְלָה שְׁעִלִידָה הַתְּעוּרוֹת לְמַטָּה 'מוֹלִידָה', מְבִיאָה פִירוֹת וְתוֹצְאוֹת.

וְעוֹד בְּאוּר בְּזֶה⁶, דְּהֵנָּה, אַבְרָהָם הוּא בְּחִינַת חֶסֶד, אַבְרָהָם עֲבַד אֵת ה' בְּמִידַת הַחֶסֶד שֶׁבִּנְשׁ אָדָם (הַמְּשַׁתְּלָשֶׁת וּמְקַבִּילָה לְמִידַת הַחֶסֶד בְּסִפְרוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת) וּבְעֲבוּדַת הָאֲדָם עֲבֹדֶת ה' הָרוּחוֹת הוּא עֲנִין הָאֲהֶבָה אֲהֶבַת ה'. וְיִצְחָק הוּא בְּחִינַת גְּבוּרָה, יִצְחָק עֲבַד אֵת ה' בְּמִידַת הַגְּבוּרָה שֶׁבִּנְשׁ אָדָם (הַמְּשַׁתְּלָשֶׁת וּמְקַבִּילָה לְמִידַת הַגְּבוּרָה בְּסִפְרוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת) וּבְעֲבוּדַת הָאֲדָם הוּא עֲנִין הִירְאָה יִרְאָה ה'. וְכֵין שְׁנֵי הָעֲנִינִים דְּאֲהֶבָה וְיִרְאָה נִחְלָקִים בְּכָלִלוֹת לְשִׁתִּי מְדַרְגּוֹת בְּכָל אֶחָד מִשְׁנֵי הָעֲנִינִים, אֲהֶבָה זֹטָא וְאֲהֶבָה רַבָּה אֲהֶבָה 'קִטְנָה' וְאֲהֶבָה 'גְּדוּלָה', יִרְאָה זֹטָא וְיִרְאָה עֵילָאָה יִרְאָה 'קִטְנָה' וְיִרְאָה 'עֵלִיּוֹנָה' (נְעִלִית), לְכֵן נְאָמַר בְּפִסּוֹק שְׁתֵּי פְעָמִים "אַבְרָהָם" לְהוֹרוֹת עַל שְׁתֵּי דְרָגוֹת שֶׁל אֲהֶבָה וּשְׁתֵּי פְעָמִים "יִצְחָק" לְהוֹרוֹת עַל שְׁתֵּי דְרָגוֹת שֶׁל יִרְאָה.

וְהֵנָּה, סִדְר הָעֲבוּדָה מְדַרְגָּה לְדְרָגָה הוּא - שֶׁבִּשְׁלֹב רִאשׁוֹן, בְּהַתְּחִלָּה צְרִיכָה לְהִיטֵב הַדְּרָגָה שֶׁל יִרְאָה תַּתְּמָא, אֲהֶבָה זֹטָא, אֲהֶבָה רַבָּה וְיִרְאָה עֵילָאָה שֶׁהִיא הַדְּרָגָה הַנְּעִלִית בִּיּוֹתָר. וְכֵן

(* ע"פ לקו"ש ח"ה ע' 366 ואילך. (1) ריש פרשתנו. (2) יז, ג-ד. (3) קמח, ג ואילך. קמח, סע"ב ואילך. (4) בדוגמת מ"ד ומ"ן בגשמיות, אשר (א) הזרעת האשה היא ע"י התעוררות הזכר, וגם (ב) ביור טיפת מ"ן (שע"ז נעשה ההולדה) הוא מהמשכת מ"ד (סד"ה ואלה תולדות בתו"א (יז, סע"ג ואילך) ותו"ח (קמח, סע"ב ואילך)). (5) וזהו גם מה שנרמז בתחילת הפסוק תולדות יצחק בן אברהם, אשר התולדות דיצחק הוא להיותו בן אברהם (תו"ח שם (קמח, ד ואילך)). (6) אוה"ת פרשתנו קלו, ב.

שבת פרשת תולדות, ב' כסלו, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא סדר ארבע אותיות שם הוי' מלמטה למעלה⁷. וכפי
- 2 שמובא בחסידות (מהוהו) שהי"ד של שם הוי' היא "דחילו", יראה. וה"א
- 3 (הראשונה) היא "דחמיו", אהבה. הוא"ו היא "דחמיו" וה"א (האחרונה) היא
- 4 "דחילו", וסדר הדברים הוא שהתחלה היא ביראה תתאה, אחר כך שתי בחינות
- 5 של אהבה, אהבה זוטא ואהבה רבה
- 6 (רמז לדבר: "ואהבת" בגימטריא ב' 1 עילאה. וכן הוא סדר ארבע אותיות שם הוי' 2 מלמטה למעלה⁷. וכן הוא גם הסדר בעבודת
- 7 פעמים "אור", ואחר כך באים לבחינת 3 התפלה (שעליה נאמר⁸ סולם מוצב ארצה
- 8 יראה עילאה שלמעלה מאהבה רבה. 4 וראשו מגיע השמימה - מלמטה למעלה),
- 9 וכן הוא גם הסדר בעבודת 5 שלכל-לראש הוא ענין יראה תתאה, שצריכה
- 10 התפלה (שעליה נאמר⁸ סולם מוצב ארצה וראשו 6 להיות קודם התפלה⁹ (פידוע¹⁰ שהחדוש
- 11 סולם מוצב ארצה וראשו 7 דעבודת התפלה הוא ענין האהבה, ואילו ענין
- 12 מגיע השמימה - היינו סדר 8 היראה צריך להיות במשך כל היום). ואחר-כך
- 13 העבודה בתפילה הוא מהארץ לשמים, 9 בעת התפלה, צריך לעורר את האהבה, תחלה
- 14 מלמטה למעלה), שלכל- 10 אהבה זוטא ואחר-כך אהבה רבה. ואחר-כך
- 15 לראש השלב הראשון בעבודת 11 בתפלת 'שמונה-עשרה' באים ליראה עילאה,
- 16 התפילה הוא ענין יראה תתאה, 12 ביטול במציאות. וזהו סדר הפתוח "יצחק (בן)
- 17 שצריכה להיות קודם 13 אברהם, אברהם (הוליד את) יצחק", דהיינו -
- 18 התפלה⁹ בתור הכנה לתפילה 14 יראה (תתאה), אהבה (זוטא), אהבה (רבה),
- 19 (פידוע¹⁰ בתורת החסידות 15 יראה (עילאה). ולפי שני ביאורים הנ"ל מבארת
- 20 שהחדוש דעבודת התפלה 16 מעלת יצחק על אברהם (שלכן הגה לעתיד-לבא
- 21 שהיא עבודה מיוחדת של התבוננות 17 יאמרו ליצחק דוקא "כי אתה אבינו"¹¹).
- 22 המעוררת את הרגש הוא ענין 18 לביאור הראשון: פיון שהעלעלה דגבורות
- 23 האהבה, ואילו ענין היראה 19 מלמטה למעלה היא ללא הגבלה, מה-שאין-בן
- 24 צריך להיות במשך כל היום 20 המשכת החסידים מלמעלה למטה היא
- 25 ולא רק בעת עבודת התפילה). 21 בהגבלה¹². ולביאור השני - פי יראה¹³ היא
- 26 ואחר-כך בעת התפלה עצמה, 22 למעלה מאהבה¹⁴.
- 27 צריך לעורר את האהבה, 23 לביאור השני: פיון שהעלעלה דגבורות
- 28 תחלה אהבה זוטא ואחר-כך 24 מלמטה למעלה היא ללא הגבלה, מה-שאין-בן
- 29 בהמשך התפילה, ככל שמוסיפים 25 המשכת החסידים מלמעלה למטה היא
- 30 להתעמק בהתבוננות ולעורר את הרגש, 26 בהגבלה¹². ולביאור השני - פי יראה¹³ היא
- 31 צריך להגיע לדרגה נעלית יותר באהבת 27 למעלה מאהבה¹⁴.
- 32 ה', אהבה רבה. ואחר-כך 28 לביאור השני: פיון שהעלעלה דגבורות
- 33 בתפלת 'שמונה-עשרה' שהיא השיא של עבודת התפילה באים 29 מלמטה למעלה היא ללא הגבלה, מה-שאין-בן
- 34 ליראה עילאה, הדרגה הגבוהה ביראה (הנעלית יותר מאהבה רבה) 30 המשכת החסידים מלמעלה למטה היא
- 35 ביטול במציאות ביטול מוחלט של המציאות האישית. 31 בהגבלה¹². ולביאור השני - פי יראה¹³ היא
- 36 וזהו סדר הפתוח לפי ביאור זה בענינים הפנימי של אברהם ויצחק 32 למעלה מאהבה¹⁴.
- 37 "יצחק (בן) אברהם, אברהם (הוליד את) יצחק", דהיינו 33 לביאור השני: פיון שהעלעלה דגבורות
- 38 - סדר הדברים בעבודת ה' הוא יראה (תתאה), מידתו של יצחק 34 מלמטה למעלה היא ללא הגבלה, מה-שאין-בן
- 39 אהבה (זוטא), מידתו של אברהם אהבה (רבה) שגם היא מידתו 35 המשכת החסידים מלמעלה למטה היא
- 40 של אברהם, יראה (עילאה) שגם היא מידתו של יצחק. 36 בהגבלה¹². ולביאור השני - פי יראה¹³ היא

(7) תו"א מקץ מ, ד. לקו"ת בלק עג, א. 8) לשון הכתוב - ויצא כח, יב. וראה זח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. ת"ז תי' מה. (9) ובלקו"ת שם, שיראה תתאה היא בפסוקי דזמרה. (10) קונטרס העבודה פ"ג. (11) שבת פט, ב. (12) תו"א שם יז, ג. תו"ח שם קמה, ד. (13) וגם יראה תתאה (שבגילוי היא למטה גם מאהבה זוטא) שרשה ביראה עילאה (שלמעלה גם מאהבה רבה) - לקו"ת ראה לא, א. וראה בקונטרס העבודה שם, שאהבה היא בבחי' גילויים, ויראה, גם יראה תתאה, היא בבחי' עצמות. (14) אוה"ת שם. וראה גם תו"ח שם קמז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) וְהָיָה בְּאֶחָד הַבְּיכְלָאף כַּךְ שֶׁל מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת בִּכְתָב יֵד שְׂיִצְאֹו
- 2 לְאַחֲרֻנָּה לְחֵירוֹת¹⁵ (בדרך כלל הכוונה לכתבים שהיו ברוסיה והגיעו
- 3 ליד הרבי), יִשְׁנֹו מֵאֲמָר חֲסִידוֹת שֶׁל הַצִּמְחָ צֶדֶק' עַל הַפְּסוּק
- 4 "וְאַלֶּה תוֹלְדוֹת יִצְחָק", וְבוּ מִבָּאֵר, שְׂעִיקָר הַמַּעֲלָה דִּיצְחָק
- 5 עַל אֲבִרְהָם הִיא לְעֵתִיד לְבוֹא.
- 6 בִּימֹות הַמְּשִׁיחַ דְּוָקָא. וְהִינוּ,
- 7 שְׁגָם עֲכָשׁוּ בִּזְמַן הַגְּלוּת יִשְׁ
- 8 מַעֲלָה בְּגִבּוֹרָה מִידוֹת שֶׁל יִצְחָק
- 9 עַל חֶסֶד מִידוֹת שֶׁל אֲבִרְהָם
- 10 (כְּמִבּוֹאֵר עַל מַעֲלַת הַהֶעֱלָאָה מִלְּמִטָּה
- 11 לְמַעֲלָה עַל הַחֲמִשְׁכָּה מִלְּמַעֲלָה לְמִטָּה),
- 12 אָבֵל בִּזְמַן הַזֶּה בְּכַדִּי שֶׁתְּהִיָּה
- 13 מַעֲלַת הַגְּבוּרָה, צִרִּיכָה
- 14 הַגְּבוּרָה לְקַבֵּל מִהַחֶסֶד מְקוֹר
- 15 הַהִשְׁפָּעָה. מִה־שְּׂאִין־כֵּן לְעֵתִיד,
- 16 לֹא תִצְטָרֵף הַגְּבוּרָה לְקַבֵּל
- 17 מִהַחֶסֶד¹⁶ וְלֹכֵן דּוּקָא לְעֵתִיד לְבוֹא
- 18 מַעֲלַת הַגְּבוּרָה תְּבוֹא לִידֵי בִּיטוּי.
- 19 וְעַל־פִּי־זֶה מִבָּאֵר הַסְּתִידָה
- 20 לְכַאֲוָרָה בֵּין הַמִּבְאָר בְּכֻמָּה
- 21 מְקוֹמוֹת בְּקִבְלָה וְחֲסִידוֹת
- 22 שֶׁחֲסִידִים הֵם לְמַעֲלָה
- 23 מְגִבּוֹרוֹת, וְבֵין הַמִּבְאָר בְּכֻמָּה
- 24 מְקוֹמוֹת בְּעֵנִין מַעֲלַת הַזֶּהב
- 25 (גְּבוּרָה) עַל הַפֶּסֶף (חֶסֶד) כִּפִּי
- 26 שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמִפְטֵר. דִּהְיָה יָדוּעַ¹⁷
- 27 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּעֵנִין מַחְלֻקַּת
- 28 קִרְחָ עַל כְּהוֹנֵת אֶהְרֹן, שֶׁרָצָה
- 29 קוֹרָה שֶׁהַגְּבוּרוֹת לֹא יִהְיוּ
- 30 טְפִלוֹת לְחֲסִידִים אֲלֵא הַגְּבוּרוֹת
- 31 יִהְיוּ עֵיקָר (בְּדוּגְמָה דְּלַעֲתִיד,
- 32 שְׂאֹז יִהְיוּ הַגְּבוּרוֹת עֵיקָר),
- 33 אֲבֵל הָאֵמֶת הִיא שַׁעַר שֶׁלֹּא נִשְׁלַמָּה
- 34 "עֲבוֹדַת הַבִּירוֹרִים" אִי אִפְשָׁר שֶׁהַגְּבוּרוֹת
- 35 יִהְיוּ עֵיקָר.
- 36 וְעַל זֶה נִצְנֵשׁ קוֹרָה, כִּי עַל־יָדֵי
- 37 שֶׁהַפֶּרִיד (וְאַתְפָּלַג נַחֲלֵק וְנַפְרֵד)
- 38 הַגְּבוּרוֹת מִהַחֲסִידִים, גֵּרָם
- 39 חֲסִירוֹן בְּשִׁנְיָהֶם, הֵן בְּחֶסֶדִים
- 40 וְהֵן בְּגִבּוֹרוֹת (שְׂזָהוּ פִּירוּשׁ
- 41 נוֹסֵף בְּיֹאֲתְפָּלַג, שֶׁהוּא עֵנִין
- 42 שֶׁל מַחְלֻקַּת וְחֲסִירוֹן בְּכָל

- 43 אֶחָד מֵהֶם גּוֹפֵא עֲצֻמוֹ), וְלֹכֵן הִיָּה גַם עֲנִשׁוֹ שֶׁל קוֹרָה
- 44 (שְׂהַעֲוִנֵשׁ הוּא לְפִי הַפֶּגֶם¹⁸, כְּמִבּוֹאֵר בְּתַנְיָא פֶּרֶק כ"ד (בְּהַגְהָה) "וּלְפִי
- 45 עֵרָךְ וְחִלּוּקֵי בַחֲנִית הַפֶּגֶם בְּנַפֵּשׁ וּבִשְׂרָשָׁה בְּעִלְיוֹנִים, כִּךְ הֵם חִלּוּקֵי בַחֲנִית
- 46 הַמִּירוֹק וְהַעֲנוּשׁ בְּגִיחֵינוּם אוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה לְכָל עוֹן וְחַטָּא עוֹנֵשׁ מִיּוֹחַד לְמֶרֶק
- 47 וְלֹהֲעֵבִיר הַלְכִּלּוֹךְ וְהַפְּגֵם וְכֵן בַּחֲיִיבֵי
- 48 מִיתָה וְכֹרֶת אֵין פּוֹגְמִין כּוֹלָם בְּשׁוּוָה
- 49 וְהַעֲנוּשׁ שֶׁל קוֹרָה הִיָּה בְּאוֹפֵן
- 50 שְׂהִיָּה גַם מִן הַבְּלוּעִים וְגַם
- 51 מִן הַשְּׂרוּפִים¹⁹, שְׂגָבִי
- 52 הַבְּלוּעִים כְּתִיב²⁰ וַיִּרְדּוּ,
- 53 וַיִּידָה מִלְּמַעֲלָה לְמִטָּה (חֶסֶד
- 54 שְׁעִינֵנו הַשְּׁפָעָה מִלְּמִטָּה לְמַעֲלָה),
- 55 וְעֵנִין הַשְּׂרִיפָה הוּא מִלְּמִטָּה
- 56 לְמַעֲלָה (גְּבוּרָה שְׁעִינֵנָה הֶעֱלָאָה
- 57 מִלְּמִטָּה לְמַעֲלָה), כִּיּוֹן שְׂפָגָם
- 58 בְּשִׁנְיָ הַעֲנִינִים הֵן בְּעֵנִין הַחֶסֶד
- 59 וְהֵן בְּעֵנִין הַגְּבוּרָה.
- 60 וְנוֹסֵף עַל מֵה שְׂמַצִּינוּ
- 61 בְּמַחְלֻקַּת קִרְחָ שֶׁהִיתָה
- 62 מַחְלֻקַּת שֶׁלֹּא לְשֵׁם שְׂמִים²¹,
- 63 מְצִינוּ עַל־דֶּרֶךְ־זֶה גַם
- 64 בְּקִדּוּשָׁה וְלֹאֲחֵר מִתֵּן־תּוֹרָה,
- 65 גָּבִי שְׁלֹמָה הִמְלִךְ, שְׂבִזְמָנוֹ
- 66 קִימָא סִיְהָרָא בְּאַשְׁלִמוּתָא²²,
- 67 הִירִיחַ הִיָּה בְּשִׁלְמוֹתוֹ שְׂנַעֲנֵשׁ שְׁלֹמָה
- 68 הִמְלִךְ עַל כֶּף שְׂפָסֶף לֹא נִחָשׁב
- 69 בְּיָמָיו לְמֵאוּמָה, כִּי אֵין
- 70 חֲשִׁיבוֹת כָּלֵל לְפָסֶף (חֶסֶדִים)
- 71 לְגָבִי הַזֶּהב (גְּבוּרוֹת)²³ כְּמִבּוֹא
- 72 בּוֹהֵר שְׁכּוֹחַ הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר בַּעֲפֹר
- 73 הָאֶרֶץ שְׁבִין הָהָרִים עוֹשֶׂה זָהָב וְאַלְמָלָא
- 74 חִיּוֹת רַעוֹת שֶׁנִּמְצְאוֹת שֵׁם הָרֶבֶה, לֹא
- 75 הִיוּ אֲנָשִׁים עֲנִיִּים, וְעַל כֵּן בִּימֵי שְׁלֹמָה
- 76 אֵין כֶּסֶף נִחָשׁב מֵאוּמָה כִּי בְּגִלָּל תּוֹקֵף
- 77 הַשֶּׁמֶשׁ יֵשׁ הָרֶבֶה זָהָב, וְאוֹתוֹ עֹפֵר הוּא
- 78 צֶדֶד הָרִין (גְּבוּרָה), וְכִשְׁשִׁלְמָה הִסְתַּכֵּל
- 79 בּוֹ, שִׁיבַח וְאִמֵּר 'הַכּוֹל הִיָּה מִן הָעֶפֶר'.
- 80 וּבְהַשְׁמֵךְ דְּבָרֵי הַזֶּהוּר נִאֲמַר שֶׁשְׁלֹמָה
- 81 טַעַה בּוֹה כִּי רָאָה שֶׁהִירֵחַ מִתְקַבֵּר
- 82 לְשִׁמְשׁ וְהִימִין מִחִבְקָתָהּ, וְהַשְׁמָל תַּחַת
- 83 הָרָאשׁ (כְּכָתוּב "שְׁמָלוֹ תַּחַת לְרֹאשׁוֹ"
- 84 וַיִּמְיֵנו תַּחֲבִקֵנִי") וְכִיּוֹן שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ וְהִירֵחַ

(15) באב. מס' 31 (נדפס לאחר"כ באוה"ת בראשית כרך ד תתיח, ב). (16) ראה גם סד"ה ואלה תולדות בתו"ח שם. (17) לקו"ת קרח נד, ב. ובכ"מ. (18) תניא פכ"ד. (19) סנהדרין קי, א. (20) קרח טז, ל"ג. (21) אבות פ"ה מ"ז. (22) שמו"ר פט"ו, כו. (23) מלכים"א י, כא. זח"א רנ, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התקרבו זו לזו, אמר מה עושה הימין והרי אינה אלא לקרב, מיד אין כסף
2 נחשב בימי שלמה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה דחית את הימין (צד
3 החסד), חייך שתצטרך לחסד בני אדם ולא תמצא. מיד סטתה השמש מכנגד
4 הירח והירח התחיל להחשיך, והיה שלמה מחזר על הפתחים ואומר 'אני
5 קהלת' ולא היה מי שיעשה איתו חסד,
6 כי הוא דחה את הימין ולא החשיב
7 אותו.
8 ולְכַאוֹרָה לא מובן מה החיסרון בכך
9 שהכסף, היינו החסד, לא נחשב, הרי
10 כֵּן הוּא בְּאֵמָת, וּכְמִבְּאֹר וּכְמִבְּאֹר
11 בְּכֶמֶה מְקוֹמוֹת (וּבְקִיצוֹר וּבְקִיצוֹר
12 בְּתִנְיָא²⁴) הַעֲנִין דְּמַעְלָת
13 הַזֶּהָב מִדַּת הַגְּבוּרָה עַל הַכֶּסֶף
14 מִדַּת הַחֶסֶד?
15 וּמִבְּאֹר הַצִּמְח צֹדֵק,
16 שֶׁשֶּׁבִּיל הַבִּירוֹרִים שֶׁל הַטּוֹב
17 מִהָרַע יֵשׁ צוּרָה בְּחֶסֶד,
18 וְדוֹקָא עַל-יְדֵיָּהּ יְכוּלִים
19 הַגְּבוּרֹת לִהְיוֹת כְּדָבְעִי. וְלָכֵן,
20 הִנֵּה עֲתָה בִּזְמַן הַגְּלוּת בִּזְמַן
21 הַבִּירוֹרִים, צְרִיכִים הָלוֹים
22 שְׁעִינִים גְּבוּרֹת לִהְיוֹת טְפִלִּים
23 לְכַתְּבִים²⁵ שְׁעִינִים חֶסֶד. וְדוֹקָא
24 לְעֵמִיד בִּימוֹת הַמַּשִּׁיחַ, לְאַחֲרֵי
25 גָּמַר כָּל הַבִּירוֹרִים, כְּאִשְׁרֵי כָּבֹד
26 לֹא תִהְיֶה מְצִיאוֹת שֶׁל רַע, כִּי יִקְוִים
27 הַיַּעֲדוֹר "אֵת רוּחַ הַטּוֹמָאָה
28 אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ"²⁶,
29 וְהַעֲבֹדָה תִּהְיֶה בְּקִדּוּשָׁה
30 בְּלִבָּהּ, אֲזִי יִהְיוּ הַגְּבוּרֹת
31 לְמַעַלָּה לְגַמְרֵי מִהַחֲסָדִים.
32 (ג) וּבְעֵנִין מַעְלַת הַגְּבוּרֹת עַל
33 הַחֲסָדִים - מִבְּאֹר הַצִּמְח
34 צֹדֵק שֶׁם, שְׁאֵהוּ עַל-דֶּרֶךְ
35 מַעְלַת הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ
36 (הַעֲלָאָה) עַל עֶסֶק הַתּוֹרָה
37 וּמַצּוֹת (הַמְּשָׁכָה), שְׁעַל-יְדֵי
38 תּוֹרָה וּמַצּוֹת נַעֲשֶׂה יַחֲד
39 חִיבוֹר וְהַמְשָׁכָה פְּנִימִית שֶׁל ו"ה
40 הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הוֹרִי,
41 הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת (זְעִיר אֲנִפִּי)
42 וְהַמַּלְכוּת, וְעַל-יְדֵי מְסִירוֹת-נִפְשׁ³²

- נַעֲשֶׂה יַחֲד ו"ה²⁷, הָאוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הוֹרִי הַנִּעְלֹת יוֹתֵר
שְׁעֵנִינוּ שֶׁל יַחֲדוֹר זֶה הוּא הַתְּגַלּוּת 'עֲתִיק' בְּחִינַת 'עֲתִיק יוֹמִין'
שֶׁבְּחִינַת ה'כֹּהֵן' שֶׁלְמַעֲלָה מַעֲשֵׂה הַסְּפִירוֹת, שְׁלָכֵן אֵין טַעַם הַמּוֹכֵן
וּמוֹשֵׁג בְּשֶׁכֶל עַל מְסִירוֹת-נִפְשׁ, כִּינֵן שְׁאֵהוּ עֲנִין הַקְּשׁוֹר עִם
בְּחִינַת 'עֲתִיק' שְׁלְמַעֲלָה
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (וּבְנִפְשׁ הָאָדָם,
הַרִי זֶה בְּחִינַת עֲצָם הַנִּפְשׁ
שְׁלְמַעֲלָה מִכַּחוֹת פְּנִימִיִּים²⁸
הַמְּלוּבָשִׁים בְּגוֹף לִפִּי עֵרֶכּוֹ וִיכּוֹלֵת
הַקְּלִיטָה שֶׁל). וְזֵהוּ גַם מֵה
שְׁמִצְנוּ שְׁכָאֲשֵׁר ה'בֵּית'
יוֹסֵף' לֹא זָכָה לְאַתּוֹקְדָא עַל
קִדּוּשַׁת שְׁמִיָּה רַבָּא, לְהַשִּׁירָה עַל
קִדּוּשַׁת הַשֵּׁם הַגָּדוֹל, הִינּוּ לְמַסּוֹר אֵת
נִפְשׁוֹ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, הִנֵּה אֵף
שְׁעַל-יְדֵיָּהּ קִיָּם יוֹתֵר תּוֹרָה
וּמַצּוֹת, הַרִי זֶה נִחְשָׁב לְעֵנִין
שֶׁל עוֹנֶשׁ²⁹ וְהַעֲדֵר הַזְּכוּת לְגַבִּי.
וְזֵהוּ גַם דִּיּוֹק לְשׁוֹן הַזֶּהָר³⁰
"גּוֹפָא דְּלֹא סָלִיק בֵּיהּ נְהוּרָא
דְּנִשְׁמָתָא מְבַטְשִׁין לִיהּ וְסָלִיק
בֵּיהּ נְהוּרָא, גּוֹף שֶׁלָּא עוֹלָה [נִגְדֵּלֵק
וּמֵאִיר] בּוֹ אִוֵּר הַנִּשְׁמָה, מְבַטְשִׁים אוֹתוֹ
וְעוֹלָה בּוֹ הָאוֹר, סָלִיק דִּיקָא,
חֻזְרוֹר מִדִּיק וְאוֹמֵר "סָלִיק", כְּלוּמֹר
עוֹלָה, הִנֵּנוּ, שְׁלֹא מְסַפִּיק שֵׁישׁ
בּוֹ אִוֵּר, אֲלֹא הָאוֹר צָרִיךְ
לִהְיוֹת "סָלִיק בֵּיהּ", בְּדֶרֶךְ
הַעֲלָאָה וְלֹא רַק בְּדֶרֶךְ הַמְּשָׁכָה.
וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם מֵה שְׁכָתוֹב
בְּפִרְשָׁתְנוּ³¹ וְיִתְּן-לָךְ הָאֱלֹקִים
גּוֹ', שֵׁם אֱלֹקִים דִּיקָא, הַכְּתוּב
מִדִּיק וְאוֹמֵר שֶׁהַבְּרָכָה תְּבוּא מִשֵּׁם
אֱלֹקִים, מִדַּת הַגְּבוּרָה, כִּינֵן
שְׁדוֹקָא עַל-יְדֵי הַגְּבוּרֹת
נִמְשָׁף תּוֹסֶפֶת אִוֵּר, כְּפִיּוֹר
לְעִיל בְּשִׁיחוֹת שֶׁנִּמְשְׁרוּ בְּהַתּוֹעֲדוֹת זֹו
בְּאֵרוֹכָה³².

(24) פ"נ. (25) ראה גם לקו"ת שם, ג. (26) זכר' יג, ב. (27) ראה גם לקו"ת אמור לג, ג. בלק עה, ב. (28) ראה גם תו"א מג"א צט, ב. לקו"ת ויקרא ד, ג. (29) מגיד מישרים ר"פ בראשית סד"ה הלא לך למינדע. פ' אמור ד"ה אח"כ פ' לי. פ' בחוקות ד"ה ביום הנזכר. ובכ"מ. (30) ח"ג קסח, א. (31) כז, כח. (32) בשיחות שלפני המאמר - ס"ט (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 289 ואילך).

בס"ד. שיחת *ש"פ תולדות, ב' כסלו, ה'תשכ"ה.

- א. על הפסוק¹ "ואלה תולדות יצחק", מפרש רש"י: "יעקב ועשו האמורים בפרשה". ואחר-כך מפרש רש"י מה שכתוב "אברהם הוליד את יצחק" - שלכאורה הרי זה מיותר, שהרי כבר נאמר לפני זה "יצחק בן אברהם" - "על-ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם, הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק, לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק".
- הביאור בדברי רש"י²: כיון שנאמר בפסוק "ואלה תולדות יצחק", ולא נתפרשו תולדותיו (מיד על אתר) - לכן אומר רש"י, שהכוונה ב"תולדות יצחק" היא ל"יעקב ועשו האמורים בפרשה", דאף שאין זה בסמיכות, בפסוק זה, הרי זה בפרשה זו.
- [ועל-פי-זה יומתק לשון רש"י "האמורים בפרשה", ולא "האמורים למטה", כלשון הרמב"ן, כי "האמורים למטה" יכול להתפרש גם בפסוק זה או בפסוק הבא; ואילו רש"י מדייק, שלמרות שיעקב ועשו רק "אמורים בפרשה", מכל-מקום, כוונת הפסוק ב"תולדות יצחק" היא ליעקב ועשו].
- אבל על-פי-זה נשאלת השאלה: למה הפסיק הפסוק בענין אחר, ואינו מפרש תיכף מי הם התולדות - ולכן מבאר רש"י: "על-ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם, הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק".
- אך צריך להבין: מהו הכרחו של רש"י לפרש שהכוונה ב"אלה תולדות יצחק" היא לתולדות כפשוטו (ובמילא צריך לתרץ למה הפסיקה התורה בענין אחר) - הרי יכול לפרש ש"תולדות יצחק" הם המעשים והמאורעות של יצחק³, כפי שמפרש בעצמו על פסוק⁴ "אלה תולדות יעקב יוסף", כפירוש הירושלמי⁵ על הפסוק⁶ "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", ועוד?
- ב. ויובן בהקדם המדובר בשבתות שלפני-זה⁷, אשר שם הפרשה אינו רק מצד התחלת הסדרה בתיבה זו, אלא בשם זה מרומז התוכן של כל הסדרה. ואדרבה: מצד זה שתוכן הסדרה מרומז בתיבה זו, לכן נקבע שתיבה זו היא תחלת וראש הפרשה.
- וראיה מוכחת לזה - מפרשתנו⁸:
- אין לומר שהסדרה נקראת בשם "תולדות" (רק) מצד ההתחלה, שהרי גם התחלת פרשת נח היא "אלה תולדות נח", ואף-על-פי-כן נקראת "נח", ולא "תולדות".
- ואין לומר, שפרשת נח לא נקראת בשם תולדות בכדי להבדיל אותה מהסדרה שלנו, שהרי איפכא מסתברא: פרשת נח שהיא הסדרה הראשונה שהתחלתה בתיבת "תולדות", היתה צריכה להיקרא בשם "תולדות", ואילו השינוי (בכדי להבדיל בין סדרה אחת לחברתה) היה צריך להיות בסדרה השנייה, שהיתה צריכה להיקרא בשם "יצחק".
- יתירה מזה: ישנם כמה סדרות ששמותיהן בני שתי תיבות, כמו "חיי שרה", ואם-כן, היתה סדרה אחת יכולה להיקרא "תולדות נח", וחברתה "תולדות יצחק"⁹ -
- ובהכרח לומר, ששם הסדרה קשור עם תוכן כל הסדרה. ולכן נקראת פרשת נח (לא בשם "תולדות", כיון שתוכנה אינו התולדות (בנים) של נח - שכבר נאמר בפרשת בראשית, אלא) בשם "נח", לפי שתוכן הסדרה הוא: "נח", שענינו - כשמו: "ינחמנו"¹⁰, נחת, נייחא דרוחא¹¹.

(7) שיחת ש"פ לך-לך בתחלתה (תורת מנחם - התוועדיות חמ"א ע' 213) וש"פ חיי שרה ס"ב (שם ע' 264).

(8) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 58 הערה 10. ח"ז ע' 25 הערה 40. חכ"ה ע' 126. ח"ל ע' 176 הערה 2. ועוד.

(9) וכן הוא להרמב"ם בסדר תפלות שלו (שביד החזקה) קרוב לסופו.

(10) בראשית ה, כט ובפרש"י.

(11) תו"א ר"פ נח. וראה זח"א ס, א.

(*) מכאן עד סוסכ"ד - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ה ע' 354 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(1) ריש פרשתנו.

(2) מפרשי רש"י כאן. וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 112 ואילך.

(3) כפי' הספורנו.

(4) וישב לו, ב.

(5) ברכות פ"א ה"א.

(6) בראשית ב, ד.

- 1 - וה'נייחא דרוחא" נעשה על-ידי עניני כל הסיפורים שבפרשת נח: מי המבול לטהר את הארץ¹²;
- 2 "וירח¹³ את ריח הניחוח"¹⁴; ברית עם נח כו'; לידת אברהם אבינו¹⁵, עד לפסוק האחרון שבסדרה: "וימת
- 3 תרח בחרן", שנסתיים חרון אף של מקום בעולם¹⁶ -
- 4 ואילו פרשתנו - תוכנה הוא תולדות יצחק (כדלהלן), ולכן נקראת בשם "תולדות".
- 5 ולכן מפרש רש"י: "אלה תולדות יצחק - יעקב ועשו האמורים בפרשה" (ולא שתולדות יצחק הם
- 6 המאורעות של יצחק) - לפי שתוכן הסדרה הוא "תולדות" כפשוטו.
- 7 ג. כיון שרש"י מפרש פשוטו של מקרא, צריך לומר, שיש לרש"י הכרח לפירושו גם מפשוטו של
- 8 מקרא:
- 9 התחלת הפרשה היא: "ואלה (תולדות גו') - בוא"ו. וידוע ש"ואלה" מוסיף על הראשונים¹⁷. ובמילא
- 10 אי אפשר לומר שפסוק זה מדבר אודות מעשיו ומאורעותיו של יצחק, שהרי מעשי יצחק אינם שייכים
- 11 לכתובים שלפניו: סיום הפרשה הקודמת הוא "ואלה תולדות ישמעאל גו"¹⁸, וישמעאל ויצחק אינם
- 12 שייכים זה לזה (וכפי שנחלקו בפרשה הקודמת גופא, שליצחק נתן אברהם את כל אשר לו, ואילו "לבני
- 13 הפלגשים וגו' נתן אברהם מתנות¹⁹ וישלחם מעל יצחק"²⁰); ולכן מפרש רש"י שתולדות יצחק הם יעקב
- 14 ועשו, וזהו ההמשך לפרשה הקודמת, כיון שעשו היה רשע כמו תולדות ישמעאל²¹ (ואף-על-פי
- 15 שישמעאל עצמו עשה תשובה²², הרי כאן נוגע תולדות ישמעאל).
- 16 ועל-פי-זה מובן החילוק שהתחלת פרשת נח היא "אלה" (ללא וא"ו), ואילו התחלת פרשת תולדות
- 17 היא "ואלה" (בוא"ו) - כי, פרשת נח לא באה בהמשך לפרשת בראשית, ואדרבה: "אלה פסל את
- 18 הראשונים" - דור המבול²³; בפרשת בראשית מדובר אודות העולם כפי שהיה קודם הטהרה, שלכן
- 19 "וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ"²⁴, ואילו תוכן פרשת נח הוא ההיפך מזה - "לא אוסיף גו"¹³,
- 20 "עולם חדש"²⁵, נייחא דרוחא. מה-שאינ-כן פרשת תולדות באה בהמשך לסיום פרשת חיי שרה, כנ"ל.
- 21 ד. על-פי-זה יש לתרץ קושיא נוספת:
- 22 הצורך לומר (כאן) "אברהם הוליד את יצחק" בשביל לשלול טענתם של ליצני הדור, הוא רק מפני
- 23 שנאמר "יצחק בן אברהם", וכדפירש רש"י: "על-ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוזק לומר כו'".
- 24 ואינו מובן: אדרבא, גם התיבות "בן אברהם" מיותרות כאן, לכאורה, שהרי כבר יודעים זאת מהפרשיות
- 25 הקודמות, ובמילא אין גם צורך להבהיר שאברהם הוליד את יצחק, אלא לספר מיד אודות תולדות יצחק
- 26 - "ויהי²⁶ יצחק בן ארבעים שנה גו"²⁷?
- 27 ועל-פי הנ"ל יובן:
- 28 כיון ש"ואלה תולדות יצחק" בא בהמשך ל"ואלה תולדות ישמעאל", ובישמעאל נאמר "ישמעאל בן
- 29 אברהם"

(19) ראה שיחת ש"פ חיי שרה ס"ה ובהערה 48 (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 268).
(20) שם, ו.
(21) שמו"ר פ"ל, ג (הובא באוה"ת פרשתנו קלו, ב). ובאוה"ת (שם): "ומזה יובן פרש"י על ואלה תולדות יעקב ועשו האמורים בפרשה".
(22) ראה שיחת ש"פ לך-לך סט"ז ואילך (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 226 ואילך), ובהנסמן שם.
(23) ב"ר פ"ל, ג. שמו"ר שם.
(24) בראשית ו, ו.
(25) ב"ר פ"ל, ח.
(26) כה, כ.
(27) וכמו שהקשו מפרשי רש"י כאן.

(12) ראה זבחים קיג, א. תו"א שם.
(13) נח ח, כא.
(14) ראה שיחת ש"פ וירא הערה 120 (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 256).
(15) כי עד אברהם (גם אחרי הטהרה שע"י המבול) לא הי' עדיין אמיתית נייחא דרוחא, שהרי העולם מתנהג באפילה (ב"ר פ"ב, ג). ועדיין הם שני אלפים ותוהו (ע"ז ט, א). וראה סה"ש תש"ב ע' 30: "פ' נח איז דער מבול, עס איז אַ קאַלאַמוטנע וואָך, אָבער עס איז אַ פריילעכער סוף וואָך, עס איז געבאָרן געוואָרן אברהם אבינו".
(16) רש"י ס"פ נח. וראה זח"א קמז, א.
(17) ב"ר פ"ב, ג. וש"נ.
(18) כה, יב.

- 1 - ובנוגע לישמעאל בהכרח לומר "בן אברהם": כשלומדים "ואלה תולדות ישמעאל גו'", כפי שהיה
2 בהתפשטות כזו - שנים עשר נשיאים וכו' - מתעוררת תמי' גדולה: מנין באה לישמעאל התפשטות כזו? !
3 וענין זה מבהיר הפסוק באומרו "ישמעאל בן אברהם": אין זה משלו חס-ושלום, אלא בגלל ש"לישמעאל
4 שמעתך גו' (ולכן) שנים עשר נשיאים יוליד גו'²⁸, והיינו, שמקבל זאת מאברהם; מצד מדת חסדו של
5 אברהם (נתן מקום גם לישמעאל, ו)אמר "לו ישמעאל יחיה", ויתירה מזו: "יחיה לפניך"²⁹ - חסד
6 שלמעלה (הנקראת "גדולה"), שהוא בלי-גבול (עד כדי כך, שכ"ו דורות ברא הקב"ה כו' וזן אותם
7 בחסדו³⁰), וכמבואר בחסידות³¹ שהחסד דאברהם (קודם המילה) היה בדוגמת בחינת גדולה -
8 לכן, גם לגבי יצחק הוצרך הפסוק לומר "בן אברהם" - שהרי אי אפשר לייחס לאברהם את ישמעאל,
9 ולא את יצחק.
10 וכיון שנאמר "יצחק בן אברהם", מוסיף הכתוב ומבאר "אברהם הוליד את יצחק", בכדי: (א) לשלול
11 טענת ליצני הדור, כדפירש רש"י. (ב) להורות, שלמרות שהתורה מייחסת את שניהם (ישמעאל ויצחק)
12 לאברהם, הנה היחס של יצחק לאברהם הוא באופן אחר לגמרי: יצחק הוא לא רק בן אברהם, אלא
13 "אברהם הוליד את יצחק"³²; בזה היה אברהם "מונח", ובוזה התבטא כל ענינו של אברהם, וכמו שכתוב³³
14 "כי ביצחק (דוקא) יקרא לך זרע".
15 ה. ויש³⁴ ענין עמוק יותר בכך שהפסוק מוכרח לייחס את יצחק לאברהם, על-ידי שייחס את ישמעאל
16 לאברהם:
17 ידוע³⁵ החילוק בין אברהם ליצחק, שאברהם היה מרכבה למדת החסד, ולכן היתה עבודתו בגמילות
18 חסדים והכנסת אורחים. ויצחק היה מרכבה למדת הגבורה, ולכן היתה עבודתו חפירת בארות - להסיר
19 את הרפש והאבנים המכסים, ולגלות את ה'מים חיים' הנובעים מלמטה למעלה.
20 ולכן³⁶ יש גם חילוק ביניקת החיצונים מקו החסד דאברהם, או מקו הגבורה דיצחק: אברהם - יצא
21 ממנו ישמעאל³⁷, חסד דקליפה. ויצחק - יצא ממנו עשו³⁷, גבורה דקליפה.
22 ועל-פי-זה נמצא, שבגילוי נראית בישמעאל שייכות גדולה יותר לאברהם מאשר ביצחק - שהרי
23 ישמעאל הוא בקו החסד (כמו אברהם - אלא שהוא בקליפה³⁸, ואופן המשכתו מאברהם הוא בדרך "יצא
24 ממנו"³⁹), ואילו יצחק הוא בקו הגבורה, היפך מקו החסד - ולכן הוכרחה התורה לומר גם ביצחק שהוא
25 "בן אברהם", ולהוסיף "אברהם הוליד את יצחק", היינו שאדרבה - יצחק הוא עיקר זרעו של אברהם.
26 ו. על-פי-זה יובן גם מה שכתב רש"י "מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם",
27 שמזה מוכח שהיתה בזה עשיה מיוחדת מהקב"ה. ולכאורה, הרי על-פי טבע דומה הבן לאביו⁴⁰ (אלא
28 א-ס-כן יש סיבות שמצדם אינו בדומה). ואם-כן, למה כאן היה צורך בנס⁴¹?
29 ועל-פי הנ"ל יובן: הדמיון של הבן לאביו, הוא מפני שהבן נלקח מן האב מגופו ומנשמתו - הוא
30 דומה לו בגופו ובתכונות הנפש⁴². אך כיון שמצד תכונות הנפש היו הפכיים, שנשמת אברהם היתה
31 ממתת החסד, ונשמת יצחק ממתת הגבורה, ולכן היו חלוקים גם בשכלם (כידוע⁴³ בענין בית-שמאי

דישמעאל אינו כחסד שאר האומות, ו"יש לו צד אחיזה ממש בפנימיות המוחין" דאברהם.

(39) לקו"ת שם. שה"ש ט, ד.

(40) ראה עדיות פ"ב מ"ט ובפירוש הרמב"ם שם.

(41) באגדת בראשית פל"ז: "ציווה הקב"ה למלאך כו' אל תצור אותו דומה לאמו אלא לאביו". - וג"ז צריך ביאור למה לולא הציווה ה" דומה לאמו ולא לאביו.

(42) ראה בפירוש הרמב"ם שם: "לפי שכשהוא קרוב לו במזגו כו'".

(43) תניא אגה"ק סי"ג. לקו"ת שה"ש מח, ג. וראה זח"ג רמה,

א.

(28) לך-לך יז, כ.

(29) שם, יח.

(30) פסחים קיח, א.

(31) אוה"ת וירא צג, ב. וראה תו"א יב, א. קיט, ד.

(32) ספורנו. ראה גם כלי יקר עה"פ (ובאוה"ת כאן).

(33) וירא כא, יב.

(34) מכאן עד סוס"כ - נדפס לאח"ז גם בלקו"ש ח"כ ע'

100 ואילך.

(35) תו"א ותו"ח ריש פרשתנו.

(36) ראה לקו"ת ואתחנן ה, א.

(37) פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה.

(38) ובפרט לפי המבואר בתו"ח פרשתנו (ד, ב ואילך) שחסד

1 ובית-הלל, שמצד החילוק בנשמותיהם היו חלוקים בשכלם, שבית-שמאי היו נוטים לחומרא ובית-הלל
2 (לקולא), הרי על-פי טבע היו צריכים להיות חלוקים - ובאופן הפכי - ובפרט בקלסתר פניהם⁴⁴, כי מראה
3 הפנים הוא לפי אופן השכל, וכמו שכתוב⁴⁵ "חכמת אדם תאיר פניו"⁴⁶. ולכן היה צורך בכך ש"צר קלסתר
4 פניו של יצחק דומה לאברהם".

5 ז. על-פי הנ"ל יובן גם מדוע מספרת התורה ש"צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו
6 הכל אברהם הוליד את יצחק" בפרשת תולדות, שבה רק נזכר "יצחק בן אברהם", ולא בפרשיות
7 הקודמות, כשמסופר אודות לידת יצחק⁴⁷ - דלכאורה, היו צריכים להזכיר שלילת טענת ליצני הדור מיד
8 בלידת יצחק?

9 והענין בזה על-פי חסידות: אף-על-פי שיניקת הקליפות היא הן ממדת החסד והן ממדת הגבורה -
10 אברהם יצא ממנו ישמעאל ויצחק יצא ממנו עשו - מכל-מקום, תוקף יניקתם הוא מהגבורה (צמצום
11 והעלם) דוקא⁴⁸. ולכן גרועה קליפת עשו מקליפת ישמעאל⁴⁹, דאף-על-פי ששניהם לא קבלו את התורה⁵⁰,
12 הרי עיקר הצרות הם מעשו.

13 על-פי פשוט: בשעה שרואים שתולדות יצחק הוא עשו (למרות שרבה היתה צדקנית), ועיקר עבודתו
14 היא חפירת בארות (היפך מעיקר עבודת אברהם) - הנה אז בא תוקף טענת ליצני הדור, שיצחק אינו
15 שייך לאברהם.

16 ועל-פי-זה יתורץ, שלכן שוללת התורה טענת ליצני הדור בענין "תולדות יצחק - יעקב ועשו" (וגם
17 "תולדות" - מאורעות, חפירת בארות), כיון שתוקף טענת ליצני הדור "מאבימלך נתעברה שרה" הוא
18 מצד מדת הגבורה והצמצום, מצד זה שתולדות יצחק - עשו (וחפירת בארות).

19 ח. היחוס של יצחק לאברהם, ש"אברהם הוליד את יצחק" - אף-על-פי שיצחק הוא בקו הגבורה,
20 היפך קו החסד (אברהם) - הרי זה לפי שסיבת ומקור הגבורה היא - מחסד: מדת החסד רוצה שהשפעה
21 תוכל להתקבל - פעולה שיכולה להיעשות על-ידי הגבורות (צמצום השפע) דוקא⁵¹. ויתירה מזה: על-ידי
22 גבורות דוקא נעשה ריבוי ותוספת בהשפעה⁵². וכידוע בפירוש "גבורות גשמים"⁵³. וזהו "אברהם הוליד
23 את יצחק", שהגבורות דיצחק נמשכות מבחינת חסדים דאברהם.

24 [וזהו נוסף לכך, שללא חסד, לא שייך מדות בכלל (וגבורה בכללם, אפילו אם כוונת הגבורה לא
25 היתה בשביל הגילוי), שהרי ענין המדות הוא גילוי לזולתו, וכללות ענין השייכות לזולת הוא מצד מדת
26 החסד. וזהו הביאור במה שכתוב בזהר⁵⁴ על מדת החסד, שהיא "יומא דאזיל עם כולוהו יומין"].

27 וזהו גם תוכן המדובר לעיל⁵⁵, שתחילה צריכה להיות התנועה ד"ימין מקרבת", ואחר-כך התנועה
28 ד"שמאל דוחה" - אף-על-פי שלשון הגמרא⁵⁶ הוא "שמאל דוחה וימין מקרבת" - כי בגמרא מדובר
29 אודות הסדר בעשיה בפועל; אצל הזולת המקבל ובפועל - ההתחלה היא ב"שמאל דוחה", אבל הסיבה
30 והמקור ל"שמאל דוחה" הוא - ה"ימין מקרבת". ונמצא, שבסדר מדות המשפיע ונותן, ההתחלה היא
31 ב"ימין מקרבת".

(51) לקו"ת ואתחנן יג, ג. ביאור"ז יב, ב.
(52) ביאור"ז שם. סידור (עם דא"ח) שער התקיעות בסופו. -
ולכן עיקר ומקור כל הברכות המשיך יצחק דוקא (סידור שם).
(53) לשון המשנה ריש מס' תענית. לקו"ת שם. ובכ"מ.
(54) ראה זח"ג קג, א"ב. קצא, ב. וראה לקו"ת ד"ה האזינו
(השלישי) פ"ו. - הל' יומא דאזיל כו' מצאתיו בע"ח שער כה
דרוש ב'. פ"ח שער חה"ס פ"א. שער מאמרי רשב"י פ' יתרו,
תרומה ואמור (וממ"ש שם יש להעיר למ"ש בלקו"ת שם. עיי"ש).
ועוד.
(55) שיחת שבת שובה בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות
חמ"א ס"ע 30).
(56) סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב.

(44) ובהו יומתק לשון הגמרא (ב"מ פז, א): "נהפך קלסתר
פנים כו", כי קודם לזה ה' קלסתר פני יצחק בהיפך מקלסתר
פניו של אברהם. ולאגדת בראשית הנ"ל, דומה לשרה, שעלי
אמר"ל (ב"מ שם) "האשה צרה עיני", גבורות.
(45) קהלת ח, א.
(46) ובפרט בהאבות שהן הן המרכבה (ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב,
ו), הרי בודאי שגופם (מראה פניהם) ה' לפי אופן נשמתם.
(47) ובפרט, אשר גם בפועל, צר קלסתר פניו בעת יצירתו או
ביום הגמלו (ראה חדא"ג מהרש"א שם).
(48) ראה ד"ה וישב יעקב עת"ר (סה"מ עת"ר ע' צה), שמקו
הימין משתלשל רק קליפת נוגה.
(49) אוה"ת וירא צג, ב. וראה ספרי האזינו לב, ט.
(50) מכילתא יתרו כ, ב. ספרי ברכה לג, ב.

ט. כשם שכללות ענינו של יצחק - גבורות - הוא בשביל הגילוי, כך גם ב"תולדות יצחק - יעקב ועשו",¹
 שמצד (גבורות ד) יצחק יצא ממנו עשו (שגרוע מישמעאל, כנ"ל), הכוונה בזה היא - תוספות האור
 (גבורות גשמים, כנ"ל), שנעשה על-ידי הבירורים.²
 וזהו גם מה שכתוב "ואלה תולדות יצחק", "ואלה מוסיף על הראשונים" - שתולדות יצחק, שקאי
 גם על עשו (שלכן נאמר תולדות חסר, ללא וא"ו⁵⁷), מוסיף על הראשונים, שפועל תוספת אור.³
 על-פי-זה מובן גם שכללות הפרשה נקראת "תולדות", כיון שכללות הפרשה עוסקת בבירור הניצוצות
 שהיו צריכים לברר מעשו, שלכן הוצרך יעקב ללבוש בגדי עשו ולילך במרמה (דרכי עשו), שדוקא
 על-ידי-זה קיבל יעקב את הברכות (שמצד עצמו לא היה יכול לקבלם) - "ויתן לך האלקים"⁵⁸, תוספת
 האור שנמשך על-ידי הגבורות דשם אלקים דוקא⁵⁹.
 יו"ד. על-פי הנ"ל יובן גם קישור ב' הפירושים ב"תולדות יצחק": (א) "תולדות" - בנים, שקאי על
 יעקב ועשו, כדפירש רש"י. (ב) ענינו ומאורעותיו של יצחק,
 - והרי ב' הפירושים הם אמת, אלא שפירוש אחד הוא העיקר, והשני בדרך טפל. ובדוגמת מה
 שכתוב⁶⁰ "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", שאף-על-פי שהפירוש הפשוט שם הוא - מאורעות,
 מכל-מקום, מפרש שם המדרש⁶⁰ "תולדות" מלשון בנים, כי מזה שלא נקט הכתוב תיבה שיש בה רק
 פירוש אחד, אלא "תולדות" שכולל גם הפירוש בנים, מוכרח שהכוונה גם לבנים, הנה כן הוא
 בנידון-דידן: מזה שהפסוק נקט "תולדות", ולא בנים, מוכח, שכוונתו גם למעשים ומאורעות -
 כי ענינו של יצחק הוא - התוספת וריבוי אור שבא על-ידי ענין הבירורים. וכמו שכתוב⁶¹ "וארבה
 את זרעו ואתן לו את יצחק", שענינו של יצחק הוא "וארבה את זרעו" - ריבוי האור שבא על-ידי ריבוי
 זרעו כפשוטו, לא רק יעקב, אלא גם עשו, אשר דוקא על-ידי-זה שיעקב מברר את עשו, נמשך ריבוי
 האור.
 ויומתק ביותר (השייכות ד"תולדות יצחק" ביחס לענינו של יצחק עם "תולדות" מלשון בנים), על-פי
 המבואר בחסידות⁶², שענין ההולדה קשור עם גבורות, כי בכדי שתהיה הולדה, צריך להיות "יורה כחץ"
 (וכמאמר רבותינו ז"ל⁶³ כל זרע שאינו יורה כחץ אינו מוליד), והרי החמימות, וגם כללות המשכת הטיפה
 הנמשכת מהמוח לאברים תחתונים, הוא ענין של גבורות וצמצומים.
 יא. וההוראה מזה בעבודתנו:
 ישנם כאלו שרוצים לעסוק רק בענינים הכי נעלים. כאשר תובעים מהם "להשפיל" את עצמם
 ולהתלבש בענינים "פחותים", טוענים הם: מה לי וכו'.
 אך צריך לידע, שאדרבה: תוספת וריבוי אור באים על-ידי הגבורות וצמצומים דוקא. ולמרות שלא
 תמיד רואים על-אתר את ה"תולדות" - צריך לדעת, שישנם ה"תולדות", הם "אמורים בפרשה", ובשעה
 שעושים את העבודה, מקבלים סוף-כל-סוף גם בגילוי את ה"ויתן לך האלקים וגו'"⁵⁸ וכל הברכות
 הנאמרים בפרשה.

* * *

יב. לשון רש"י "מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו כו'", הוא בדרך שאלה ותשובה (שהרי רש"י היה
 יכול לומר מיד "צר קלסתר פניו כו'", ללא התיבות "מה עשה הקב"ה"): רש"י מקשה "מה עשה הקב"ה"
 (בתמיהה), מה היתה העצה שעשה הקב"ה בכדי לשלול את טענתם של ליצני הדור; ורש"י מתרץ דבר
 חידוש - "צר קלסתר פניו כו'".

(60) ב"ר פי"ב, ז.

(61) יהושע כד, ג. וראה סידור שם.

(62) סידור שם.

(63) זח"ג ערב, א. וראה גם חגיגה טו, א.

(57) שמו"ר שבעה עשר 21.

(58) פרשתנו כו, כח.

(59) ראה בכ"ז תו"א סוף פרשתנו. סידור שם. ד"ה פדה

בשלוש תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 185 ואילך). לקו"ש ח"ג ע' 795 ואילך.

- 1 כלומר: הפעולה שיהיה ניכר בגילוי שאברהם הוליד את יצחק - היא ענין של "קושיא", קושי, גם
2 למעלה כביכול (ובשביל זה היה צורך בחידוש מיוחד - צר קלסתר פניו כו').
- 3 ובדוגמת לשון רז"ל⁶⁴ על כמה ענינים: "קשה כקריעת ים-סוף", היינו, שגם לגבי הקב"ה הרי זה קשה
4 כביכול.
- 5 יג. ביאור הקושי כביכול שקלסתר פניו של יצחק יהיה דומה לאברהם (וכמו כן ב"קשה" שבכמה
6 ענינים), יובן מהדוגמא דקריעת ים-סוף גופא:
- 7 עצם העובדה שהים נצב כמו נד - לא בזה מתבטא עיקר ה"קשה". ובפרט לפי המבואר בתניא⁶⁵,
8 שהפלא שבקריעת ים-סוף הוא פחות מבריאת שמים וארץ, ואם-כן בודאי לא שייך לומר על זה הלשון
9 "קשה";
- 10 ורק בזה שבקריעת ים-סוף היו שני הפכיים⁶⁶, "רפוא לישראל ונגוף למצרים"⁶⁷ (שהרי אם לא היה נבקע
11 הים, לא היו המצריים נכנסים לים), בה בשעה שמדת הדין טענה "מה נשתנו אלו מאלו, אלו עובדי
12 עבודה-זרה ואלו עובדי עבודה-זרה"⁶⁸ - בזה מתבטא הענין ד"קשה"⁶⁹, כי על-פי סדר השתלשלות יש
13 להתחשב במדת הדין, ובשעת קריעת ים-סוף לא התחשבו במדת הדין, בהגבלות וסדרי ההשתלשלות⁷⁰.
- 14 יד. על-פי-זה יובן גם בעניננו:
- 15 כיון ש"האבות הן הן המרכבה"⁷¹, ובמרכבה העליונה "פני אריה" ו"פני שור" הם נפרדים והפכיים
16 זה מזה, "פני אריה אל הימין (אברהם) ופני שור מהשמאל" (יצחק)⁷² - הרי לא יכולים להיות שני הפכים
17 ביחד: קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, ואף-על-פי-כן מרכבה של ד' רוחות.
- 18 ולכן מתעוררת הקושיא: "מה עשה הקב"ה"; מהי העצה לשלול טענת ליצני הדור, כיון שמצד כל
19 סדר ההשתלשלות, עד למרכבה עליונה, חסד וגבורה הם ב' קוים הפכיים.
- 20 טו. אף-על-פי-כן, כיון שליצני הדור טענו "מאבימלך נתעברה שרה", לא התחשב הקב"ה בהגבלות
21 וסדרי ההשתלשלות, וצר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם. מה עורר וגרם פעולה זו - "לפי שהיו
22 ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה".
- 23 כאשר ליצני הדור, קליפות, נמצאים במקומם - הנה כן הוא מצד סדר ההשתלשלות, שהרי גם הם
24 נבראו; אבל כאשר הם דוחקים עצמם ("שפאָרן זיך") לתחום הקדושה, ומתחילים להתערב ולחוות דעתם
25 אודות יצחק, וטוענים שהוא שייך בכלל לאבימלך - ולא רק שענינים פרטיים שלו נלקחים מאבימלך,
26 אלא שכללות ההולדה שלו, עצם מהותו, שייך לאבימלך - הרי זה "נוגע" ("דערנעמט") למעלה, ובגלל
27 זה מבטלים כל סדרי ההשתלשלות.
- 28 טז. וההוראה מזה בעבודתינו:
- 29 ידוע⁷³ הטעם לכך שאברהם יצחק ויעקב נקראים "אבות", לפי שהם שורש ומקור כל נשמות ישראל;

(70) שמטעם זה, מכת בכורות שהיתה נגוף ורפוא כאחד, הוצרכה להיות מהקב"ה בכבודו ובעצמו, כמבואר בלקו"ש ח"ג ע' 866 (ובהנסמן שם), אבל לא נאמר בזה קשה (לגבי הקב"ה), כיון שדם הפסח (שחיתת הע"ז דמצרים) הבדילם מהללו עו"ז כו'.

(71) ב"ר שבהערה 46.

(72) יחזקאל א, יו"ד.

(73) שלכן "אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות טז, ב), כי בחי' השבטים יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומדריגות אלו, משא"כ בחי' האבות צריך להיות בכל אדם (תו"א ורא נה, א. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1068 הערה 12. תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ע' 279 ואילך).

(64) פסחים קיח, א. סוטה ב, א. - ובזח"ב קע, א: "קשין .. קמ"י קרב"ה".

(65) ח"ב פ"ב.

(66) וכ"ה בכל הענינים שנאמר עליהם הלשון קשה. וכמו "קשה לזווגין" (סוטה שם), שהוא חיבור ב' הפכיים, דכר ונוקבא. וכן "קשין מזונותיו" (פסחים שם), שהמשכת מזונות הוא מבחי' מול שלמעלה מהשתל, כמבואר בביאור"ז שם.

(67) ראה ישעי' יט, כב. זח"ב לו, א.

(68) ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. ילקוט ראובני שם, כז.

(69) וכמש"כ בזח"ב שם: "קשה קמ"י למעבר על דינא". ובד"ה החודש תרנ"ד ס"ב (סה"מ תרנ"ד ע' קלג), שהקושי הוא מצד שבק"ס ה' חיבור למעלה מהשתלשלות והשתלשלות.

1 בחינת האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור, היינו, שבכל אחד מישראל צריכים להיות כל
2 עבודות האבות.

3 ומזה מובן, שגם הענין ד"צר קלסתר פניו כו", התכללות חסד וגבורה, יכול וצריך להיות בכל אחד
4 ואחד מישראל. ומזה נעשה גם הענין ד"בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה תקיעא בלבאי מסטרא
5 דא", כמו שכתוב בתניא⁷⁴.

6 והרי ענין זה הוא למעלה מהגבלת הטבע וסדר ההשתלשלות, כאמור לעיל, שמצד סדר ההשתלשלות
7 הנה חסד וגבורה הם ב' קוים הפכיים, ואינם יכולים להיות יחדיו. ולכן איתא בספרי⁷⁵, שאהבה ויראה
8 ביחד יכולות להיות במדת הקב"ה בלבד (רק בעבודת ה', ולא בעניני העולם).

9 [אלא שיש בזה שתי מדרגות⁷⁶: (א) שהמרירות תהיה בליל שישי, והשמחה בשבת. (ב) שהמרירות
10 והשמחה יהיו ביחד, בבת אחת. וכיון שכל איש ישראל הוא "יורש" של האבות, שיורש הכל, במילא
11 יכול כל אחד (על-כל-פנים לפעמים, או גם לתמיד) לבחור האופן שרוצה, ולקבוע סדר עבודתו באופן
12 זה].

13 יז. עוד הוראה מהנ"ל:

14 בכדי שהכל יעידו שאברהם הוליד את יצחק, היה הקב"ה יכול לעשות שקלסתר פניו של אברהם
15 יהיה דומה ליצחק⁷⁷. אך בפועל היה להיפך - "צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם"⁷⁸.

16 וההוראה מזה לכל אחד:

17 בשעה שעומדים בפני ב' הקוין, קו החסד או קו הגבורה, ויש ספק באיזו דרך לבחור - צריך לבחור
18 בקו החסד.

19 וכמבואר בתניא⁷⁹, שבשעה שמקריבים יהודי, הנה לבד זאת ש"לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים",
20 הרי "כולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'".

* * *

21 חי. ענין הנ"ל - שבגלל טענת ליצני הדור, נתבטלו סדרי ההשתלשלות ונעשה קלסתר פניו של יצחק
22 דומה לאברהם - קשור גם עם "פוצו מעינותיך חוצה"⁸⁰, שהתחיל בעיקר ב"ט כסלו⁸¹ (ולכן, פרשת
23 תולדות חלה לעולם בחודש כסלו⁸² (או בשבת מברכים⁸³ כסלו) - חודש הגאולה, שבו נפעל הענין
24 ד"פוצו מעינותיך חוצה"):

25 איתא בזהר⁸⁴, שבתורה יש גופי תורה - גליא דתורה, ונשמטא דאורייתא - רזין דאורייתא.

26 על-פי סדר ההשתלשלות, הנה נשמטא דאורייתא וגופי דאורייתא הם ב' ענינים נפרדים, לכאורה. אי
27 אפשר לעשות מנשמה גוף ומגוף נשמה (ב"עבודה", ישנו ענין כזה, אבל בתורה, גוף התורה ונשמת
28 התורה הם לכאורה ב' ענינים בפני עצמם). ולכל אחד מהם יש האופן שלו: גופא דאורייתא - בגילוי,
29 ונשמטא דאורייתא - בהעלם (וכמובן מהשם "רזין" - סודות, וכאשר מגלים זאת - שוב אין זה סוד).

(80) מענה המשיח להבעש"ט שאז יבוא. - נסמן ונתבאר
בלק"ש ח"ד ע' 1119. תורת מנחם - התוועדויות חל"ג ע' 84.
ובכ"מ.

(81) סה"ש תורת שלום ע' 112.
(82) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א) וז"ל:
"המועדים של כל השנה .. בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות
שחלות בהן".

(83) שכולל כל ימי החודש, כדלעיל בשיחת ש"פ חיי שרה
הערה 20 (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 265).
(84) ח"ג קנב, א.

(74) ספל"ד.

(75) ואתחנן ו, ה.

(76) ראה תניא אגה"ת פ"י ורפי"א.

(77) מכיון שההעדאה הוצרכה להיות על שייכות יצחק
ואברהם (כי על זה הי' הטענה).

(78) וכמו"כ בבחי' עתיק, שהיא הסיבה והנתינת כח לצר
קלסתר כו' (כדלהלן סי"ט) כולא ימינא.

(79) פרק לב. וראה בארוכה לק"ש ח"א ע' 133 ואילך. תורת
מנחם - התוועדויות ח"א ע' 37 ואילך. קונטרס אהבת ישראל
(קה"ת תשל"ו). וש"נ.

- 1 אמנם, י"ט כסלו בא ומכריז: "יפוצו מעינותיך חוצה". יש להמשיך את המעינות של פנימיות התורה, ובאופן של הפצה - גם ב"חוצה".
- 3 - נוסף לכך שחסידות חב"ד המשיכה פנימיות התורה בהבנה והשגה, חכמה בינה ודעת (בעוד שלפני אדמו"ר הזקן, ואפילו אצל אדמו"ר הזקן גופא - לפני פטרבורג, לא היתה ההתלבשות בהשגה כל-כך⁸⁵), ועד כפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸⁶, שחסידות חב"ד תובעת שילמדו חסידות בהשגה באותו אופן שלומדים סוגיא בנגלה - ה"חוצה" של הלומד עצמו - הנה נוסף לזה, תובעים להפיץ המעינות גם ב"חוצה" כפשוטו, לזולת שנמצא בחוצה -
- 8 ויתירה מזה: "חוצה" סתם, בלי הגבלות. כלומר, שאפילו בחוצה היותר תחתון צריך להפיץ את המעינות.
- 10 ולכאורה, הרי זו תמיהה גדולה ביותר: אפילו על נגלה דתורה ישנן הגבלות, וכמו שכתוב⁸⁷ "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי", ואם-כן, איך אומרים "יפוצו מעינותיך חוצה"?
- 12 אך על זה באה ההוראה, שבשעה שזה נוגע במהותו של יהודי, שמושרש בעצמותו יתברך, אזי לא מתחשבים בהגבלות סדר ההשתלשלות, והקב"ה מהפך קלסתר פניו של יצחק שיהיה דומה לאברהם, והיינו, שגם פנימיות התורה, שמצד סדרי ההשתלשלות היא בהעלם (גבורה, יצחק) - תבוא בגילוי (חסד, אברהם).
- 16 וכמשל הידוע⁸⁸ של אדמו"ר הזקן, מבין מלך שחלה ביותר, עד שלא נותרה עצה אלא לשחוק אבן טובה שהיתה רק בכתר המלך - אשר באבן טובה זו היה תלוי כל יופי הכתר, "נזר העטרה המכתירה" - ולתת לו לשתות, ואמר המלך, שמבלי הבט על היוקר של כתר המלכות, הרי זה כאין וכאפס לגבי חיי בנו.
- 20 - על-פי דין, המשתמש בכתר המלך חייב מיתה⁸⁹. וכאן מאבדים את הכתר לגמרי בשביל בן המלך (שעם היותו בן המלך, הרי אינו המלך⁹⁰; אין מלך אלא אחד), כי ענין שנוגע במהותו ועצמותו של בן המלך, נוגע גם במהותו ועצמותו של המלך עצמו - ואז סרים כל החשבונות.
- 23 ואדמו"ר הזקן מוסיף בזה עוד ענין נפלא ("א גוואלדיגן ענין"): אפילו בשעה שמצבו של בן המלך הורע עד כדי כך שספק אם יקבל את מי הרפואה, מכל-מקום, כדאי לשחוק את האבן הטובה, שרובה תלך לאיבוד, שמא תכנס טיפה אחת לתוך פיו של בן המלך.
- * * *
- 26 יט. בפירוש רש"י הנ"ל ישנו דיוק נוסף:
- 27 לשון רש"י הוא "והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק". - לא "וידעו" וכדומה, אלא "והעידו".
- 28 ואחר-כך חוזר רש"י ואומר: "עדות יש שאברהם הוליד את יצחק".
- 29 ולכאורה, מה מדגיש רש"י - ושני פעמים - את ענין העדות?

לשמה", הרי בנוגע פנימיות התורה, הבטיחו רז"ל (איכ"ר בתחלתו. ירוש' חגיגה פ"א סה"ז) המאור שבה (שזוהי פנימיות התורה - קה"ע שם) מחזירו למוטב.

88 "התמים" ח"ב ע' מט [עב, א]. אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ע' שכו ואילך. ועוד.

89 סנהדרין כב, א (וברמב"ם הל' מלכים רפ"ב: "ולא בכרתו") וביותר בכרתו (ראה מפרשים למגלת אסתר ו, ט).

90 בסנהדרין שם: "אסורה לאדוני".

85 סה"ש תורת שלום ע' 114 (וראה לקו"ד ח"א כב, א ואילך).

86 ראה קונטרס: "תורת החסידות", "לימוד החסידות". ובכ"מ.

87 תהלים נ, טז. - אבל, נוסף על שגם בנגלה דתורה אמרו (פסחים נ, ב) "לעולם יעסוק כו' שלא לשמה" - (שכוונתם בזה, גם בדרגות הכי פחותות ב"לא לשמה" - תניא ספ"ט. הלכות ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג עיי"ש) - כי "מתוך שלא לשמה בא

ויוכן על-פי המובא ב'אור התורה'⁹¹ מספרי קבלה, שהתכללות חסד וגבורה, אברהם ויצחק, היא מבחינת הדעת, כי דעת כולל חסד וגבורה. ומביא שם ש"דעת" אותיות עדות⁹², עיין שם.

- ומתאים גם עם הענין המדובר לעיל (סעיף יד ואילך), שהתכללות דאברהם ויצחק נלקחת מלמעלה מהשתלשלות - כי דעת הוא קו האמצעי שעולה עד פנימיות הכתר, עתיק⁹³. והרי עתיק הוא למעלה מהתחלקות חסד וגבורה, דלית שמאלא בהאי עתיקא, כולא ימינא⁹⁴ -

ועל-פי-זה יובן הדיוק של רש"י: "והעידו", "עדות" - כי, כאמור⁹⁵, יש בפירוש רש"י ענינים של סודות התורה, קבלה, ולכן כותב רש"י הלשון "והעידו" ו"עדות", לרמוז לבחינת הדעת.

כ. עוד ענין בזה:

עדות - היא על דבר הנעלם דוקא. על דבר הגלוי, ואפילו על מילתא דעבידא לאגלויי, לא צריכים עדות⁹⁶. כלומר, שעל-ידי עדות נמשך ענין שמצד עצמו הוא למעלה מגדר גילוי. וברוחניות - הוא ענין המשכת בחינה שלמעלה מהשתלשלות⁹⁷.

וענין זה מרמז רש"י בהדגשת ענין העדות - שהענין ש"אברהם הוליד את יצחק", התכללות חסד וגבורה, הוא מצד המשכת בחינה שלמעלה מהשתלשלות: בשכל - אין מקום לדבר, אלא ש"עדות יש כאן" - בדוגמת ביאת עדים האומרים שהם בעצמם ראו זאת, שאז חייבים להאמין להם.

כא. האמור לעיל הוא דוגמא לכללות הענינים שבפירוש רש"י, שבכל ענין טמונים סודות התורה. וכמו שכתב השל"ה⁹⁸, שבפירוש רש"י ישנם ענינים מופלאים.

ישנם הסבורים שלימוד חומש עם פירוש רש"י הוא עבורם ענין של ירידה (חס ושלום). - אך צריך לדעת, שאדרבה, וכפי שהשל"ה, ה'רקנטי' ו'לבוש האורה' מאריכים במעלת לימוד פירוש רש"י. וכאשר לומדים - כתקנת רבותינו נשיאינו - בכל יום פרשה חומש עם רש"י כפשוטו, אזי סוף כל סוף, כמאמר רז"ל⁹⁹, לאחר ארבעין שנין "קאי אדעתיה דרביה",

- (וגם ענין זה מרומז במה שכתוב בפרשתנו²⁶: "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה", שזהו מצד הענין ד"בן¹⁰⁰ ארבעים לבניה¹⁰¹") -

"יקחו" סוף-כל-סוף גם את הפנימיות.

וכשם שהדברים אמורים בנוגע לפירוש רש"י, שאף-על-פי שזהו לימוד שלומדים גם עם ילדים, הנה דוקא על-ידי-זה "לוקחים" את הסודות שבתורה, כן הוא גם בנוגע לענינים של מעשה בפועל, שאף-על-פי שכח המעשה הוא כח היותר תחתון, שלכן ישנם כאלה שאינם רוצים לעמוד במצב של ירידה כזו, הנה דוקא על-ידי-זה "לוקחים" עצמותו יתברך.

כב. בדוגמת הנ"ל, הוא גם הענין ד"ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ וגו'" - שנאמר בפרשתנו⁵⁸ - שיש בזה ב' פירושים (הפכים): (א) "מטל השמים ומשמני הארץ וגו'" כפשוטם, שהרי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁰². (ב) "מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה וכו'"¹⁰³.

וב' פירושים אלו הם בפסוק אחד¹⁰⁴, כי מצד עצמותו יתברך, נמנע הנמנעות, הרי הוא נושא הפכים, רוחניות וגשמיות יחדיו.

(91) ריש פרשתנו.

(92) כן הלשון (דעת בלא וא"ו) באוה"ת ובכ"מ; ובלקו"ת פקודי (ד, ב) ובכ"מ: "דעות (בוא"ו) אותיות עדות". ולהעיר מתקו"ז תס"ט בתחלתו. קה"י מערכת דעות.

(93) ראה לקו"ת שלח נ, א. ובכ"מ.

(94) זח"ג קכט, א. וראה שם רפט, א.

(95) שיחת ש"פ נח בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 192).

(96) ראה ר"ה כב, ב. ד"ה ויקם עדות, ש"ת (סה"מ ה'ש"ת

ע' 51 ואילך).

(97) ראה לקו"ת ד"ה אלה פקודי (נסמן באוה"ת שם) ס"ד.

(98) מס' שבועות קפא, א.

(99) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(100) אבות ספ"ה.

(101) אוה"ת שם קלז, א.

(102) שבת סג, א. וש"נ.

(103) ב"ר פס"ו, ג.

(104) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. וראה גם תורת מנחם -

התוועדויות ח"מ ע' 7. וש"נ.

- 1 וכיון שעצמותו יתברך "שייך" לגשמיות (גוף) דוקא¹⁰⁵, במילא נמשכים ממנו הברכות "מטל השמים וגו'" גם כפשוטו בגשמיות. אלא שזה צריך "לעבור" דרך "מטל השמים זו מקרא וכו'", כי כל ההמשכות
2 הן על-ידי תורה.
3

* * *

- 4 כג. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ואלה תולדות יצחק בן אברהם גו'.

* * *

- 5 כד. כשם שישנם בפירוש רש"י ענינים בקבלה (כנ"ל), כך יש בו גם עניני הלכה. ולדוגמא בפרשתנו:
6 על הפסוק²⁶ "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה", מפרש רש"י, שכאשר נולדה רבקה,
7 בזמן מיתת שרה, היה יצחק בן 37 שנה, והמתין ג' שנים עד לחתונתו עם רבקה.
8 ולכאורה יוקשה: בפרשת חיי שרה¹⁰⁶ נאמר "ויקח את רבקה גו' וינחם יצחק אחרי אמו", והיינו,
9 שרק לאחר ש"ויקח את רבקה" אזי "וינחם אחרי אמו". ולפי פירוש רש"י, ש"ויקח את רבקה" היה ג'
10 שנים לאחר מיתת שרה, יוקשה: הרי אסור להתקשות על המת יותר מדאי, ואפילו על אביו ואמו אסור
11 להתאבל יותר מי"ב חודש¹⁰⁷?
12 ואין לתרץ, שהדין שאסור להתקשות נתחדש במתן תורה, כי: (א) זהו ציווי שכלי: "אי אתם רחמנים
13 יותר ממני" (מהקב"ה)¹⁰⁷. (ב) "קיימו האבות כל התורה עד שלא ניתנה"¹⁰⁸ (ובפרט דיני אבלות וניחום
14 אבלים - שמפורש שהיו קודם מתן תורה¹⁰⁹), (ג) על הפסוק "וימאן להתנחם"¹¹⁰, איתא¹¹¹, שזהו בגלל
15 שיוסף היה באמת חי, אבל לולא זאת, הנה (גם קודם מתן תורה) לא שייך להתאבל יותר מי"ב חודש¹¹².
16 והביאור בזה - על-פי מה שאמרו רז"ל, שבמשך הזמן שבין העקידה עד לחתונתו, הלך יצחק לבית
17 מדרשו של שם ועבר¹¹³. ולדעה נוספת, הלך לגן-עדן¹¹⁴.
18 - ולהעיר, שלפי הדעה השניה מתורץ עוד פירוש רש"י בפרשתנו¹¹⁵:
19 על הפסוק¹¹⁶ "ויגדלו הנערים", מפרש רש"י: "כיון שנעשו בני י"ג שנה, זה פירש לבתי מדרשות
20 וזה פירש לעבודת אליילים". ומקשים בזה: רש"י עצמו פירש¹¹⁷ שהקב"ה קיצר ה' שנים משנותיו של
21 אברהם (שהיה ראוי לחיות 180 שנה, ולפועל חי רק 175 שנה), בכדי "שלא יראה את עשו בן בנו יוצא
22 לתרבות רעה". ולפי הנ"ל, שעשו פירש לעבודת אליילים בגיל 13 שנה, נמצא, שבמשך שנתיים ראה
23 אברהם את עשו יוצא לתרבות רעה (שהרי "ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם"¹¹⁸, ואם-כן, במלאת 13
24 שנה ליעקב ועשו, היה יצחק בן 73. ובמילא, היה אברהם אז בן 173 שנה (כי "ואברהם בן מאת שנה
25 בהולד לו את יצחק בנו"¹¹⁹) - והרי חי עד גיל 175 שנה)?

שם הוא דלא כמ"ד (הובא בפירש"י) דחכה יצחק ג' שנים כדי שתהא ראוי לביאה, ולא מפני אבל שרה.

113 (תיב"ע וירא כב, יט. חיי שרה כד, סב. וראה ב"ר פנ"י, יא.)

114 מדרש (הובא בריב"א כאן. חזקוני ח"ש כד, סג. מאמר אם כל חי (בספר עשרה מאמרות) ח"ג סעיף כט"ל).

115 ראה גם שיחת ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו תשי"ד ס"ג (תורת מנחם - התוועדות ח"י ע' 162 ואילך). תורת מנחם - התוועדות חל"ה ריש ע' 213. "רשימות" חוברת כא ע' 15. לקר"ש ח"כ ע' 114 הערה 41.

116 פרשתנו כה, כז.

117 שם, ל.

118 שם, כז.

119 וירא כא, ה.

105 ראה סה"ש תורת שלום ע' 12. ע' 120.

106 כד, סז.

107 מו"ק כז, ב.

108 יומא כח, ב. קדושין פב, א (שאברהם קיים) - וראה תו"א סז, ד, שלימד גם ליצחק, ויצחק לימד ליעקב ובניו. ובכ"ר פצ"ה, ג: "והי" - אברהם - משמר דקדוקי תורה והי" מלמד את בניו". וראה רמב"ם עה"פ (פרשתנו כו, ה).

109 ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ח (וראה ג"כ בבלי מו"ק כ, א). סוטה יד, א.

110 וישב לז, לה.

111 ב"ר פפ"ד, כא. פרש"י עה"פ.

112 ומ"ש בפרדר"א (פל"ב) ר' יוסי אומר שלש שנים עשה יצחק אבל על שרה אמו כו' - (א) א"א לפרש כפשוטו, כי הוא היפך הדין כנ"ל (ולא יתר על הדין, כלשון הרד"ל שם). (ב) ר"י

ב'דעת זקנים מבעלי התוספות¹²⁰ מתוך, ש"שנתיים (שאברהם היה עדיין חי) מרד במטמוניות". אבל
 תירוצו זה אינו מובן: אם היתה אפשרות שיחטא שנתיים במטמוניות, הרי היה אפשר שיחטא עוד חמש
 שנים במטמוניות, ולא יהיה צורך לקצר חמש שנים מחיי אברהם?
 אבל לפי הנ"ל, שיצחק היה משך זמן (שנתיים) בגן עדן, מתרצים פירוש רש"י זה¹²¹ - שבשעה שעשו
 יצא לתרבות רעה, היה זה כבר לאחר פטירת אברהם, כי הזמן שיצחק היה בגן-עדן, אינו עולה לחשבון
 חיי יצחק (כי גן-עדן הוא למעלה מהזמן - שנשתנו מעשי בראשית). ובמילא, כשאברהם היה בן 162
 שנה, הנה למרות שחלפו 62 שנה מלידת יצחק, היה יצחק רק בן 60 שנה. וכאשר "ויגדלו הנערים",
 שיעקב ועשו הגיעו לגיל 13 שנה, ויצחק היה אז בן 73 שנה, הגיע כבר אברהם לגיל 175 שנה -
 ועל-פי-זה מובן, שאף-על-פי שחלפו כבר ג' שנים מפטירת שרה, התאבל יצחק - כי מקודם לכן לא
 ידע מפטירתה (כיון שהיה בבית מדרשו של שם ועבר, או בגן-עדן¹²²), ובשעה שנודע לו, נהג אבילות
 כדין שמועה רחוקה, ומיד - "וינחם יצחק אחרי אמו"¹²³.

* * *

כה. (במהלך ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):
 מצד "והייתם נקיים מה" ומישראל¹²⁴ (ככל פרטי הענינים הקשורים בזה שנתבארו במסכת שקלים¹²⁵)
 - ברצוני להבהיר:
 כיון שיש תרעומת על העובדה שישנם כאלו שישנים באמצע ההתוועדות¹²⁶, חשבו ב"ועד המסדר"
 על "המצאה" - לבטל את מקומות הישיבה¹²⁷, ועל-ידי-זה להכריח את כל הקהל לעמוד על רגליו,
 ובמילא לא תהיה אפשרות לישון...
 [מצינו אמנם בנוגע לשמחת בית השואבה שהיו ישנים בעמידה¹²⁸, אבל זוהי מציאות רחוקה כו'].
 ובכן: להוי ידוע שלא היתה זו המצאה שלי, ואדרבה, זהו היפך כוונתי והיפך רצוני וכו'.
 - אינני יודע אם "בכדי שיעשה" לסדר שיוכלו לישב תיכף ומיד, אבל מכאן ולהבא יסודר הענין. -
 לא יתכן לצער יהודים חסיד-שלום שיצטרכו לעמוד על רגליהם משך זמן ארוך;
 מוטב שימשיכו לישון "געזונטערהייט..." [בגלל שלא איכפת להם אם לשון רש"י הוא "האמורים
 בפרשה" או "האמורים למטה"¹²⁹, וכמו כן לא איכפת להם אם ירשמו שתחילה צריך להיות "ימין
 מקרבת" ואחר-כך "שמאל דוחה", אף-על-פי שלשון הגמרא הוא "שמאל דוחה וימין מקרבת"¹³⁰, וכיוצא
 בזה. ענינים כאלו אינם מבבלים אותם משנתם, וגם לא יחלמו אודותם...], ובודאי לא תהיה קפידא
 עליהם, ובלבד שלא יכריחו אותם להצטער חסיד-שלום ולעמוד על רגליהם במשך זמן ארוך.

(120) שם כה, כו (בשם הירוש').

(121) ריב"א שם.

(122) ואף שמ"ש רש"י כאן "המתין לה כו' ג' שנים" (וכן רש"י לך-לך טו, יג. פרשתנו כח, ט), בהכרח שחולק על תירוצו הריב"א, דלשיטת הריב"א עברו ה' שנים משעת העקידה עד נשואי יצחק, שאז ה' בן ארבעים שנה - ותירוצו הריב"א הוא על פירוש"י שעה"פ ויגדלו הנערים - מ"מ, הכתוב במדרש אשר יצחק ה' בג'ע לאחר העקידה, גם רש"י ס"ל כן (ורק שסובר אשר גם ב' שלמות ויותר מעט - שהם מקוטעות ג') שנים אלו נמנים במנין שנתיים).

במדרש שבס' ע"מ ובחזקוני, שה' יצחק בג'ע, ומשם יצא "לשוח בשדה" (חיי שרה כד, סג) ופגש ברבקה כו'. ואולי נוסח אחר מצא הריב"א.

(123) השיחה האחרונה - לא הגיעה לידינו לע"ע (הנמו"ר).

(124) מטות לב, כב.

(125) פ"ג ה"ב.

(126) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכבר עורר על זה פעם, פעמיים ושלוש פעמים, וללא הועיל כו'.

(127) בהמשך השיחה, כשדובר אודות הענין ד"קשה קריעת ים סוף", שזה "קשה" גם לגבי הקב"ה כביכול (לעיל סי"ב) - אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק: כאשר עושים פעולה מסויימת כדי שלא יוכלו לישב על יד השולחן - אין זה דבר "קשה", והראי', ש"ועד המסדר" הצליח לעשות זאת!...

(128) סוכה נג, א.

(129) כנ"ל ס"א.

(130) כנ"ל ס"ח.

- 1 כו. (והוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק:) ועתה נתיישב אצלי מה שסיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר
2 לפני שנים רבות, ובמשך כל הזמן לא הבנתי לשם מה סיפר לי זאת, עד שאירע מאורע זה:
- 3 כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר לי¹³¹ אודות הסדר שהיה אצל אדמו"ר מהר"ש - שכללות הנהגתו היתה
4 בהרחבה ביותר¹³² - שבשעה שהיה אומר חסידות, היו ממונים שהחזיקו "צעמעריצע" (על שאלתי מה
5 זה "צעמעריצע", השיב לי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שזהו סממנים בעלי ריח חזק¹³³), וכאשר היו רואים
6 מישהו שמתנמנם וישן, היו נותנים לו להריח, ועל-ידי-זה היה מתעורר...
- 7 ובכן: בעקבות ההמצאה הנ"ל של "ועד המסדר" - נתיישב אצלי מדוע סיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר
8 סיפור הנ"ל!...
- 9 גם כאשר מעוררים מישהו מהשינה על-ידי ריח חזק - אין זה דבר נעים ("ס'איז אויך ניט אַזוי
10 געשמאַק"), ויש בזה ענין של צער, אבל לכל-הפחות הצער הוא לרגע קצר בלבד, ולא כבנידון-דידן,
11 שמכריחים מישהו לעמוד על רגליו במשך זמן ארוך. ובכל אופן, אם יהיה מי שירצה "לקנא קנאת ה'
12 צבאות" - יעורר את הישנים על-ידי ריח חזק!...
- 13 כז. ויהי רצון שיתן ה' יתברך לכל אחד ואחד מישראל - בין ער ובין ישן - "מטל השמים ומשמני
14 הארץ"⁵⁸, ובאופן השייך ליום השבת, ובפרט לאחר חצות, רעוא דרעוין¹³⁴ - "נחלה בלי מצרים"¹³⁵,
- 15 והרי הענין ד"נחלה בלי מצרים" יכול להיות הן בנוגע לענינים גשמיים והן בנוגע לענינים רוחניים,
16 ועד להענין ד"גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך"¹³⁶,
- 17 אלא שענין זה תלוי בבחירתו של האדם - שיש לו בחירה חפשית מה לבקש, שכן, אותה תפלה
18 ובקשה יכולה להתפרש בכמה אופנים, וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³⁷ אודות שני אנשים שביקשו
19 "פנינים" ("פערל"), אלא שאחד ביקש מחרוזת פנינים לענוד על הצואר, ואחד ביקש "גריסים"
20 ("פערל-גרופן") בתוך המרק... ואכן, זה שביקש מחרוזת פנינים לענוד על הצואר, קיבל את כל צרכיו
21 עד למחרוזת פנינים, וזה שביקש "פערל-גרופן", נתמלאה אמנם בקשתו, כיון שביקש מעומק הלב... אבל
22 לאחר מילוי בקשתו נשאר עם "פערל-גרופן" בלבד!...
- 23 ויהי רצון שיתן ה' יתברך לכל אחד "לב בשר"¹³⁸, וידע לנצל את ה"נחלה בלי מצרים" באופן
24 המתאים.

136) תהלים קיט, יח. וראה גם תורת מנחם סה"מ אייר ע' רצא ואילך. וש"נ.
137) ראה שיחת ש"פ בראשית תש"ג סוס"ה (נרפסה בס' נצוצי אור (ברוקלין, תשס"ז) ע' 19). וראה גם תורת מנחם - התועודיות חכ"ו ע' 239. וש"נ.
138) יחזקאל יא, יט. לו, כו.

131) ראה תורת מנחם - רשימת היום ע' קפג. וש"נ.
132) ראה גם תורת מנחם - התועודיות חל"ב ע' 137. וש"נ.
133) ברשימת היום שם: "אבק מעורר לזורר - ניסען - ביותר".
134) זח"ב פח, סע"ב.
135) שבת קיח, סע"א.

המשך ביאור למס' נדה ליום שלישי עמ' א

6 שהשכבת זרע מְהוּרָה מְדֻאָרִיתָא, אבל באמת היא מְמָא מְדֻרְבֵּנָא,
7 ושלא כדברי רבא.
8 הגמרא מביאה ראיה נוספת לדברי רבא: תא שְׁמַע, שכך שנינו
9 בתוספתא (מקואות פ"ו ה"ד), נִמְצְאָתָא אוֹמְרָא, שְׁשִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל
10 יִשְׂרָאֵל מְמָא כָּכָל מְקוֹם שֶׁהִיא נִמְצָאָתָא.

1 השכבת זרע מְמָאָה, וְכֵן יִשְׂרָאֵל שְׁפִלְמָה שְׁכַבְתָּ זֶרַע שְׁקִיבֵלָה מִן
2 הַעֵיבָד בּוֹכְבִּים, הַשְּׁכַבְתָּ זֶרַע מְהוּרָה, וּמְבֹאֵר שֶׁשְׁכַבְתָּ זֶרַע שֶׁל
3 נְכִרֵי טְהוּרָה. מֵאֵי לָאוּ - וְכֵן אֵין הַכוּוּנָה שֶׁהִיא מְהוּרָה גְּמוּרָה אִפִּילוּ
4 מְדֻרְבֵּנָא, וּמְבֹאֵר כְּדִבְרֵי רַבָּא, שֶׁשְׁכַבְתָּ זֶרַע שֶׁל נְכִרֵי טְהוּרָה.
5 דוּחָה הַגְמָרָא: אִפְשָׁר שֶׁלֹּא זֶה כוּוֹנָה הַמְשֻׁנָּה, אֲלֵא כוּוֹנָה

בס"ד. משיחות ליל ה' פ' תולדות, אדר"ח כסלו, וש"פ תולדות, ב' כסלו ה'תשנ"ב.

26 הלבנה, נעשה הזכרון ד"ונפקדת", בדוגמת מולד
27 הלבנה מחדש.

28 ואף שמולד הלבנה הוא באופן של נקודה
29 בלבד, הרי, להיותה נקודה של לידה, נכלל בה כל
30 ההמשך שלאח"ז (בדוגמת התכללות כל מציאות
31 האדם במשך כל ימי חייו – ברגע שנולד ויצא
32 לאויר העולם), ולכן נקרא בשם "ראש (חודש)",
33 בדוגמת הראש שכולל כל מציאות האדם⁸.

34 [וכמודגש בראש השנה, שהוא גם ראש חודש,
35 ור"ח תשרי, אותיות רשית⁹, ראשית דכל השנה –
36 כמ"ש¹⁰ "בכסה ליום חגיניו", "חג שהחודש מתכסה
37 בו"¹¹, העלם וכיסוי הלבנה, שלאח"ז נעשית הלידה
38 באופן של התחדשות¹², שכוללת כל המציאות
39 שלאח"ז, שלכן ה"ז ה"ראש" דכל השנה כולה].

40 וענינו בעבודתם של ישראל שדומין ללבנה
41 ומונין ללבנה¹³, ועתידים להתחדש כמותה¹⁴ –
42 החידוש שנעשה בעולם ע"י עבודתם של ישראל¹⁵
43 (שאוילי י"ל שגם לכן נקרא "חדשיכם", חידוש
44 שלכם), ועד להחידוש שנעשה בישראל עצמם
45 ("חדשיכם" ממש, לא רק חידוש שנעשה על ידם,
46 אלא חידוש מציאותכם¹⁶), שע"י עבודתם בעולם

1 א. ידוע שבכל ראש חודש יש ענין כללי
2 המשותף לכל החדשים (כמודגש בקריאת התורה
3 ובתפלת מוסף ע"ד קרבן היום: "ובראשי¹
4 חדשיכם"², שהוא בכל (לבד ר"ה) חדשי השנה),
5 וענין פרטי השייך במיוחד לחודש זה (כמודגש גם
6 בשמו של החודש, בהימים טובים שבו, וכיו"ב).

7 ויש לבאר ענינו המיוחד של ראש חודש כסלו
8 – הן בהענין הכללי דר"ח, והן הענין הפרטי דר"ח
9 כסלו, שבו מודגש יותר גם כללות הענין דר"ח,
10 כדלקמן.

11 ועוד והוא העיקר – הקשר והשייכות דכהנ"ל
12 להנקודה העיקרית שבחיי כאו"א מישראל וכללות
13 ישראל במשך כל הדורות: "כל ימי חייד להביא לימות
14 המשיח"³, ובהדגשה יתירה בדורנו זה ובתקופתנו
15 זו, כמדובר כמ"פ בתקופה האחרונה (שכבר נשלמו
16 כל הענינים וצריכים רק לקבל פני משיח צדקנו
17 בפועל ממש⁴).

18 ב. ענינו הכללי של ר"ח מודגש בשמו – "ראש
19 חודש":

20 "חודש" – מלשון חידוש⁵, ע"ש החידוש דמולד
21 הלבנה, שלאחרי שהולכת ומתמעטת⁶ (בחציו השני
22 של החודש) עד שמתעלמת ומתכסה לגמרי (בערב
23 ר"ח), נעשית ההולדה שלה באופן של התחדשות.
24 ובלשון הכתוב⁷ "ונפקדת כי יפקד מושבך", שע"י
25 החסרון ד"יפקד מושבך", בדוגמת העלם וכיסוי

(1) פינחס כח, יא.

(2) ומודגש יותר בראש חודש שיש בו ב' ימים, כדאיא בזהר
(ח"ג רמח, א) "בראשי חדשיכם" .. ראשי תרין בכל ירחא וירחא"
(ראה אוה"ת פינחס ע' א'קסו ואילך).

(3) ברכות יב, סע"ב – במשנה.

(4) ראה גם קונטרס שלח נא ביד תשלח – משיחות ש"פ חיי
שרה מבה"ח כסלו (לעיל ע' 286 ואילך).

(5) ראה ראב"ע בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאח
ולהרד"ק ע' חדר.

(6) ע"ד לשון חז"ל (חולין ס, ב) "לכי ומעטי את עצמך" –
דיש לומר הביאור בזה, שהמיעוט ("מעטי") הוא כדי לבוא
לעילוי שבאין-ערוך שהוא באופן של הליכה ("לכי"), כמ"ש
"והי' אור הלבנה כאור החמה" (ישע' ל, כו), ויתירה מזה,
שתתגלה מעלת הלבנה (מלכות) לגבי החמה (ז"א) באופן ד"נקבה
תסובב גבר" (ירמי' לא, כא), "אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב,

ד). וראה לקמן הערה 17.

(7) ש"א כ, יח.

(8) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(9) בעה"ט עקב יא, יב.

(10) תהלים פא, ד.

(11) ר"ה ח, סע"א ואילך.

(12) כידוע שבר"ה "יורד ומאיר" .. אור חדש ומחודש .. עליון
יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה" (תניא אגה"ק
סי"ד). – ויש לומר שדוגמתו גם בכל ראש חודש, דכיון שהחיות
הכללי דר"ה מתחלק ל"ב ראשי חדשים ובכל ר"ח נמשך ומתגלה
החיות הפרטי דחודש זה, נמצא, שגם בר"ח מאיר "אור חדש
ומחודש" .. שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם".

(13) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב
ואילך. ועוד.

(14) נוסח קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

(15) כידוע שברה"ע ע"י הקב"ה היתה באופן ד"אשר ברא
אלקים לעשות" (בראשית ב, ד), שפירושו "לתקן" (ראה ב"ר
פ"א, ו ובפרש"י), ותיקון זה נעשה ע"י עבודתם של ישראל,
שכאו"א מהם נעשה "שותף להקב"ה במעשה בראשית" (שבת
י"ד, א. וש"נ).

(16) ועפ"ז יומתק הדיוק "ראשי חדשיכם" – כיון שישראל
הם ה"ראש" דכל הבריאה כולה*, שהיא בשביל ישראל שנקראו
ראשית (פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ), גם מלשון ראש.

(* ויתירה מזה – "ישראל הוא אותיות לי ראש שהם נעשים להקב"ה
בחי' ראש כביכול" (לקו"ת שלח מז, ב. ובכ"מ). וראה הערה הבאה.

ד"בכסה" (כמו ר"ה), שפירושו גם "בכסא" 27
 (באל"ף) 25, מלשון כס א', שהאל"ף (שלאחרי 28
 ה"כס") מורה רק על התחלת הגילוי 26 (בדוגמת 29
 אל"ף שהוא התחלת האותיות), משא"כ בכסלו, "כס 30
 לו", מודגשת גם מעלת ושלמות הגילוי בכל פרטי 31
 המדות, שהם ל"ו 27.

ומזה מובן שבר"ח כסלו מודגש ענין הגאולה 33
 ("שהם עתידים להתחדש כמותה") באופן נעלה 34
 יותר מאשר בכל ר"ח – לא רק התחלת הגילוי (כס 35
 א'), אלא גם שלמות הגילוי ("כס לו"). 36

וענין הגאולה מודגש גם בהימים טובים 37
 דחודש כסלו: 38

היו"ט דחותמו, יו"ט דחנוכה – ע"ש חנוכה 39
 המזבח והמקדש בזמן בית שני שנתחנך מחדש 28
 ("חנוכה חשמונאי"), ועד להחידוש העיקרי 41
 בהחנוכה דביהמ"ק השלישי 29 בגאולה האמיתית 42
 השלימה ע"י משיח צדקנו, כמרומו גם בהחידוש 43
 שבמספר שמונת ימי חנוכה לגבי שבועת הימים 44
 דפסח וסוכות 30, ודמספר שמונת נרות חנוכה 31 לגבי 45
 שבועת הנרות במנורה שבמקדש שבה אירע הנס 46
 דשמן (חידוש שנעשה ע"י עבודתם של ישראל 32 47
 בהוספה על שלמות הבריאה בשבועת ימי 48

מתעלים לדרגא נעלית יותר מכמו לפני ירידתם 1
 למטה 17 – כפי שיתגלה בפועל בגאולה האמיתית 2
 והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא ("דוד מלך 3
 ישראל חי וקיים" 18, שדוד ומלכותו נמשלו 4
 ללבנה 19).

ויש לומר, שבראש חודש 20 מתגלה בכאו"א 6
 מישראל ניצוץ משיח שבו 21, בחי' היחידה, שהיא 7
 ניצוץ מבחי' יחידה הכללית, נשמתו של משיח 22, 8
 וגילוי זה פועל חידוש בכל מציאותו ובכל עניניו 9
 שנעשים חדורים בבחינת היחידה, והעיקר, שע"ז 10
 נעשה התגלות וביאת משיח צדקנו ועד כפשוטו 11
 ממש, נשמה בגוף, "מלך מבית דוד כו" 23.

ג. וענין זה מודגש ביותר בר"ח כסלו – מצד 13
 ענינו הפרטי של חודש כסלו: 14

שמו של החודש – "כסלו" – שכולל ב' 15
 התיבות "כס" "לו" 24: "כס" – מורה על העלם 16
 וכיסוי ("בכסה") הלבנה ("יפקד מושבך"), ו"לו" 17
 – שמספרו ל"ו, הגימטריא ד"אלה", מורה על 18
 הגילוי דמולד (חידוש) הלבנה ("ונפקדת") כפי 19
 שכולל כל ההמשך שלאח"ז (ראש) עד לשלימות 20
 הגילוי, בכל פרטי הענינים דששה מדות כפי 21
 שכלולות כל אחת מששה מדות, מספר ל"ו (ו' 22
 פעמים ו'), היינו, שב"כסלו" מודגש גם כללות 23
 הענין דר"ח. 24

ותירה מזה, שב"כסלו" מודגש ענינו של ר"ח 25
 יותר מאשר בר"ח סתם – שר"ח סתם הוא באופן 26

(25) הה"א תמורת האל"ף (מצו"צ עה"פ. וראה סה"מ תרכ"ח
 ע' קעג ואילך).

(26) אלא שהתחלה זו היא גם "ראש", שכולל (בכח ובהעלם)
 כל ההמשך שלאח"ז.

(27) לא רק כפי שכלולים בכח ובהעלם בהאל"ף ד"בכסא",
 אלא גם שלמות הגילוי בפועל.

(28) מרדכי ואור זרוע (הל' חנוכה ששכ"א). הובאו בדרכי
 משה לטווא"ח ר"ס עתר. שבלי הלקט (ענין ר"ח) סי' קעד. ועוד
 (ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 235 הערה 6).

(29) ששייך במיוחד לחודש כסלו – חודש השלישי בחודשי
 החורף. ולהעיר, שהוא גם החודש דמתן-תורה דפנימיות התורה
 (כמו שחודש השלישי בחודשי הקיץ הוא החודש דמתן-תורה,
 "אוריין תליתי כו' בירחא תליתי"), מעין ודוגמת והכנה
 להגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא".

(30) כי, "שימי עצרת" הוא "רגל בפ"ע לענין פז"ר קש"ב"
 (סוכה מח, רע"א. וש"נ).

(31) ומספרם הכללי ל"ו, ששייך במיוחד ל"כסלו".

(32) שהרי חנוכה הוא יו"ט מדברי סופרים (שחמורין וערבין
 יותר מדברי תורה (סנהדרין פח, ב. ירושלמי שם פי"א ה"ד –
 ועוד). וגם: העבודה עצמה היא באופן של חידוש והוספה –
 מהדרין מן המהדרין .. יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך
 מוסיף והולך" (שבת כא, ב), ועד שנעשה "מנהג פשוט" בכל
 ישראל (רמ"א אור"ח סתרע"א ס"ב).

(17) ע"ד "לכי ומעטי את עצמך" (כנ"ל הערה 6) – שע"י
 הירידה למטה ("מעטי") נעשים נש"י בבחינת "מהלכים"
 ("לכי"), ולא עוד אלא שע"י עבודתם למטה מתעלים למעלה
 מבחינת "שמש הוי", כביכול, כיון שעל ידם דוקא נשלם (וגם
 מלשון שלמות) הכוסף והתאוה דהקב"ה, "למעשה ידיך
 תכסוף", "נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" (ראה
 קונטרס ר"ח כסלו שנה זו ס"ח ואילך (לעיל ע' 310)).

(18) נוסח קידוש לבנה (ר"ה כה, א).

(19) פרש"י ר"ה שם. רמ"א אור"ח סתכ"ו ס"ב.
 (20) וכשר"ח הוא ב' ימים – מתגלה בשניהם בחי' היחידה
 (באופן כפול), ובהדגשה תירה כשנכנסים מב' הימים דר"ח ליום
 השבת, שאין לו בן זוג (כמו שישראל אין להם בן זוג (ב"ר פי"א,
 ח)). בחי' היחידה בימים, וממנו נכנסים ליום ראשון, שנקרא "יום
 אחד", "שבו הי' הקב"ה יחידי בעולמו" (ב"ר פ"ג, ח), בחי'
 היחידה בעולם.

(21) ראה מאור עינים ס"פ פינחס.

(22) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד.

(23) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

(24) לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רה. רכב.

מתמלא .. כך ישראל ט"ו דור מן אברהם ועד
שלמה, אברהם התחיל להאיר .. כיון שבא שלמה
נתמלא דיסקוס של לבנה, שנאמר⁴⁵ וישב שלמה על
כסא ה' למלך⁴⁶, "קיימא סיהרא באשלמותא"⁴⁷.

וכיון שבגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
צדקנו, "מבית דוד ומזרע שלמה"⁴⁸, יהי מעמדם
מצבם של בני בתכלית השלימות (עוד יותר
מהשלימות שהיתה בזמן דוד ושלמה) – שיין
ומתאים יותר הדמיון למילויי ושלמות הלבנה (בט"ו
בחודש), ולא למועד הלבנה (בר"ח), שזה-עתה
נתחדש אור (ומציאות⁴⁹) הלבנה באופן של נקודה
בלבד (לאחרי ההעלם והכיסוי לגמרי ברגע שלפני
המולד), שלא בערך למילויי ושלמות אור הלבנה
באמצע החודש, כש"נתמלא דיסקוס של לבנה",
ועאכ"כ שלא בערך למילויי ושלמות אור הלבנה
לעתיד לבוא כש"היה⁵⁰ אור הלבנה כאור החמה ..
כמו שהיתה קודם מיעוטה"?!

ולהוסיף, ששאלה זו מודגשת יותר בשייכות
לר"ח כסלו, "כס לו", כי, "לו" מורה (לא רק על
התחלת הגילוי, כס א', אלא גם) על שלימות הגילוי
(כנ"ל ס"ג), שנעשה בפועל כש"נתמלא דיסקוס
של לבנה", ולא ברגע שלאחרי ההעלם והכיסוי
("כס"), רגע המולד.

ועכצ"ל, שבהדמיון של הגאולה האמיתית
והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא למועד וחידוש
הלבנה (ולא למילויי ושלמות הלבנה), מודגשת
מעלה יתירה שיש במולד וחידוש גם לגבי מילויי
ושלימות, ובגאולה העתידה לבוא ע"י דוד מלכא
משיחא תתגלה אצל בני מעלה זו, "שהם עתידים
להתחדש כמותה", כדלקמן.

ה. ויובן בהקדם הביאור במעלת הלידה
והחידוש בישראל – המעלה דתיוק (בסמיכות זמן
ללידתו) לגבי מעמדו ומצבו לאחר שנעשה גדול:

(45) דה"א כט, כג.

(46) שמו"ר שם, כו.

(47) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד.

(48) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיה"מ סנהדרין ר"פ חלק

יסוד הי"ב. אגרת תימן.

(49) דכיון שתכלית בריאתה "להאיר על הארץ" (בראשית א,

טו"ז), הרי, כשאנה מאירה על הארץ (ברגע שלפני המולד), ה"ז

כמו שאנה במציאות.

(50) נוסח קידוש לבנה.

1 הבנין³³), וכידוע שמספר שמונה קשור ושיין
2 לימות המשיח³⁴.

3 ובדורות האחרונים ניתוספו ונתגלו גם הימים
4 טובים דתורת החסידות – חג הגאולה של אדמו"ר
5 הזקן ב"ט כסלו³⁵ (ראש השנה לחסידות³⁶), וחג
6 הגאולה של אדמו"ר האמצעי ביו"ד כסלו³⁷ –
7 פנימיות התורה, בחי' השמן³⁸ שבתורה³⁹, בחי'
8 היחידה שבתורה⁴⁰, שעל ידי הפצתה חוצה⁴¹ אתי
9 מר דא מלכא משיחא⁴² (בחי' היחידה שבנש"י),
10 עליו נאמר⁴³ "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי
11 משחתיו".

12 ולהוסיף, שכבר נתקבל ונתפשט בתפוצות
13 ישראל (ומוסיף והולך) שחודש כסלו נקרא "חודש
14 הגאולה", החל מר"ח כסלו (שכולל כל ימי
15 החודש), "ראש חודש של גאולה"⁴⁴ – נוסף על
16 השייכות הכללית דגאולה לחידוש הלבנה שבכל
17 ר"ח (ובהדגשה יתירה בר"ח כסלו, "כס לו"),
18 שמורה על החידוש דישראל ש"עתידים להתחדש
19 כמותה" בביאת דוד מלכא משיחא (כנ"ל ס"ב).

20 ד. ויש להוסיף בביאור השייכות דגאולתם של
21 ישראל לחידוש (מולד) הלבנה ("שהם עתידים
22 להתחדש כמותה") – דלכאורה אינו מובן:

23 מצינו במדרשי חז"ל ששלימותם של בני בזמן
24 (דוד ו)שלמה היא ע"ד ובדוגמת מילויי ושלמות
25 הלבנה – "הלבנה בראשון של ניסן מתחלת להאיר
26 וכל שהיא הולכת מאירה עד ט"ו ימים ודיסקוס שלה

(33) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. ועוד.

(34) ראה ערכין יג, ב: "כינור של מקדש של שבעת נימין הי'
.. ושל ימות המשיח שמונה" (וראה גם תו"א מקץ לג, סע"ג
ואילך. ובכ"מ).

(35) שהוא גם יום ההילולא של המגיד ("היום יום" י"ט
כסלו. וראה לקו"ד ח"א קא, א).

(36) אגה"ק דכ"ק אדנ"ע מיום ט"ז כסלו תרס"ב (אג"ק שלו
ח"א ע' רנט. ושנ"ג). וראה לקו"ד ח"ד תשנט, ב ואילך. "היום
יום" בתחלתו.

(37) וכן יום ההולדת וההילולא של אדמו"ר האמצעי – בט'
כסלו ("היום יום" ט' כסלו).

(38) להעיר מהשייכות להיו"ט דחנוכה – שנקבע על נס השמן
(שבת שם ובפרש"י).

(39) ראה בארוכה אמ"ב שער הק"ש פנ"ד ואילך.

(40) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות.

(41) ודוגמתו בהדלקת נר חנוכה (שנקבע על נס השמן) –
"מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ" (שבת שם).

(42) אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(43) תהלים פט, כא.

(44) ע"ד לשון חז"ל – שמו"ר פט"ו, יא.

לִתְאֵר הַעִילִי (הַפְּלָאָה) דְּמִצִּיאוֹתָיו ית' 56, כִּי אִם, 34
שֶׁנִּמְצָא לְמַעֲלָה 57, וּמִלֵּב זֶה שֶׁנִּמְצָא לְמַעֲלָה אֵינוֹ 35
יֹדֵעַ מֵהִי מִצִּיאוֹתָיו, כִּי אִם שִׁישְׁנָה מִצִּיאוֹת. 36
וְלֹא־מִיָּתוֹ שֶׁל דְּבַר, אִי אֲפֹשֶׁר לֹא־מֵעַלֵּי "מִצִּיאוֹת", 37
"עֵינִין" אוֹ "דְּבַר", כִּיּוֹן שֶׁגַּם בְּתִיבוֹת אֵלּוּ יֵשׁ תּוֹכֵן 38
וְגֵדֵר מִסּוּיִים, וְרַק מִפְּנֵי שֶׁמּוֹכְרָחִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ 39
בְּבִטּוֹי מִסּוּיִים (כִּיּוֹן שְׂרוּצִים לְדַבֵּר אוֹדוֹתָיו) 40
מִשְׁתַּמְשִׁים בִּלְשׁוֹן "מִצּוֹי", וּבִלְשׁוֹן רַבִּינוֹ הִזְקֵן 58: 41
"הַמְּאוּר" 59 הוּא בְּהַתְּגַלּוֹת ("נִמְצָא לְמַטָּה כְּמוֹ 42
לְמַעֲלָה") וְלִכְּנֵן אֲפִילוֹ תִּינוּקוֹת יוֹדְעִים שִׁישׁ שֵׁם 43
אַלְקָה מִצּוֹי 60.

ו. וְכִתּוּבָא זֶה – מִתְּבַטָּא הַחִילּוֹק בֵּינֵיהֶם גַּם 45
בִּיחַס לְדִרְגַּת וּמִצִּיאוֹת הָאָדָם שֶׁמִּתְקַשֵּׁר עִם אֲלֻקוֹת: 46
אַצֵּל גְּדוֹל בִּישְׂרָאֵל שִׁיּוּדֵעַ וּמִבֵּין הַהַפְּלָאָה 47
דְּאַלְקוֹת ע"י שְׁלִילַת כָּל הַדְּרָגוֹת וְהַתּוֹאֲרִים – גַּם 48
הַהִתְקַשְׁרוֹת לְהַקְבָּהּ בְּשִׁלְיֻמוֹתָהּ הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל 49
הַפְּשֻׁטָּה וְשִׁלְיֻת מִצִּיאוֹתָיו, שְׁלִילַת הַהִבְנָה וְהַהֲשָׁגָה 50
כו', וְעַד לְשִׁלְיֻת מִצִּיאוֹתָיו ע"י כַּח הַמְּסִירַת־נֶפֶשׁ, 51
בִּיטּוֹל בְּמִצִּיאוֹת, אֲבָל גַּם אִזּוֹ מוֹסֵר נֶפֶשׁוֹ 52
(רַצּוֹנוֹ). 53

מִשְׁא"כ אַצֵּל תִּינוּק שֶׁמִּלְכַּת־חִילָה "הַמְּאוּר" הוּא 54
בְּהַתְּגַלּוֹת לְמַעֲלָה מֵהִידִיעָה "שִׁישׁ שֵׁם אֲלֻקָּה 55
מִצּוֹי" – שֶׁגַּם יִדְעָה זֶה אֵינָה אַצֵּל תִּינוּק – כִּיּוֹן 56
שְׁזוּהִי כָּל מִצִּיאוֹתָיו, נִיכָר הַדְּבַר בְּכָל פְּרָטֵי עֵינָיו, 57
בְּאַכִּילָתוֹ וּבִשְׁתִּייתוֹ כו'. 58

ז. וּבִסְגָנוֹן דְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת: 59
אַצֵּל גְּדוֹל בִּישְׂרָאֵל מִתְּגַלָּה הַהִתְקַשְׁרוֹת לְהַקְבָּהּ 60
(בְּעִיקָר) מִצַּד דְּרַגַּת הַגִּילּוּיִים (וְלֹא כ"כ) מִצַּד עֲצָם 61

56) וְלִכְּנֵן אֵין חֲסִירוֹן בְּכָךְ שֶׁאַצֵּל תִּינוּק מִצִּיאוֹתָיו ית' 56
בְּאוֹפֶן גִּשְׁמִי, כִּיּוֹן שֶׁכּוֹוֹנָתוֹ לְעֲצָמוֹתָיו ית' מִמֶּשׁ שֶׁאֵינוֹ בְּגֵדֵר תּוֹאֵר
וּמַעֲלָה, גַּם לֹא הַמַּעֲלָה דְּרוּחָנוּת לְגַבִּי גִשְׁמִיּוֹת.

57) דֹּאף שִׁיּוּדֵעַ שֶׁהַקְבָּהּ נִמְצָא לְמַטָּה כְּמוֹ לְמַעֲלָה, הִרִי, 57
לְמַטָּה נִמְצָא גַּם הוּא (הַתִּינוּק) וְכָל חֲפָצָיו וְכָל שְׂאֵר הַנִּמְצָאִים
שֶׁבְּעוֹלָם, וְלְמַעֲלָה נִמְצָא רַק הַקְבָּהּ.

58) תו"א וִירָא יֵד, רַע"ב.

59) כְּלוּמָר: אֵין הַכוּוֹנָה לְדִרְגָּה וְתוֹאֵר ד"מְאוּר", מְקוֹר הָאוֹר,
כִּי אִם, לְעֲצָמוֹתָיו ית' מִמֶּשׁ שֶׁלְּמַעֲלָה מְכַל דְּרַגָּה וְתוֹאֵר (וְנִקְרָא רַק
בְּשֵׁם "מִצּוֹי"), אֲלֵא שֶׁכִּיּוֹן שֶׁמִּדְּבָרִים אוֹדוֹת וְהַתְּגַלּוֹת, מִשְׁתַּמְשִׁים
בִּלְשׁוֹן "מְאוּר", שֶׁבוֹ מוֹדֵשׁ ש"נִמְצָא (וּמִתְּגַלָּה) לְמַטָּה כְּמוֹ
לְמַעֲלָה, דֵּלָא כ"מְאוּר" שֶׁמִּאִיר וּמִתְּגַלָּה לְמַעֲלָה יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר
לְמַטָּה.

60) וְלִכְּנֵן מוֹסִיפִים "אֲמוֹתָת הַמִּצָּאוֹ" (כְּלִשׁוֹן הַרְמַב"ם
בְּהַתְּחַלַּת סְפָרוֹ), כְּדִי לְהַדְגִּישׁ שֶׁמִּצִּיאוֹתָיו ית' אֵינָה כְּמוֹ הַמִּצִּיאוֹת
שֶׁלָּנוּ, אֲלֵא מִצִּיאוֹת אֲמִיתִית, אֲבָל, גַּם הוֹסֵפָה זֶה אֵינָה מִסְפִּיקָה,
כִּיּוֹן שֶׁסּוֹכ"ס מְדַבְּרִים (אֵף כִּי בְּשִׁלְיָה) אוֹדוֹת "מִצִּיאוֹת".

1 יֹדֵעַ מֵאִמֵּר גְּדוֹל בִּישְׂרָאֵל "אֵנִי מִתְּפַלֵּל לְדַעַת
2 זֶה הַתִּינוּק" 51, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אוֹדוֹת דְּרָגוֹת
3 בְּאַלְקוֹת, עֵינָיו הַסְּפִירוֹת כו', הִרִי, תְּפַלְתּוֹ הִיא
4 לְהַקְבָּהּ בְּעֲצָמוֹ, כְּפִי שֶׁהוּא לְמַעֲלָה מִדְּרָגוֹת
5 וְתוֹאֲרִים, מֵהוֹתוֹ וְעֲצָמוֹתָיו ית' מִמֶּשׁ.

6 וּבְעוֹמֵק יוֹתֵר – יֵשׁ מַעֲלָה בְּתִינוּק כְּפִשּׁוּטוֹ לְגַבִּי
7 גְּדוֹל בִּישְׂרָאֵל שֶׁמִּתְּפַלֵּל לְדַעַת זֶה הַתִּינוּק:

8 גְּדוֹל בִּישְׂרָאֵל – כִּיּוֹן שִׁיּוּדֵעַ וּמִבֵּין וּמִשְׁיָג
9 בְּעֵינָיו הַסְּפִירוֹת כו', צָרִיךְ לְשַׁלּוֹל כָּל הַדְּרָגוֹת
10 וְהַתּוֹאֲרִים, "אֵלָיו וְלֹא לְמִדּוֹתָיו" 52, ע"י שֶׁמִּתְּבַוֵּן
11 שֶׁכָּל הַדְּרָגוֹת וְהַתּוֹאֲרִים שֶׁמִּבֵּין וּמִשְׁיָג הֵם רַק
12 תּוֹאֲרֵי הַשְּׁלִילָה, וְלִדּוּגְמָא, "עֵינִין יִכּוֹל שֶׁנֶּאֱמַר עֵלָיו
13 ית' הוּא מִפְּשִׁיט מִמֶּנּוּ ית' כָּל מֵה שֶׁהוּא הִיפֵךְ
14 הִיכּוֹלַת .. וְעַד" הוּא עֵינִין חֲכָם וְרוּצָה כו' מִפְּשִׁיט
15 מִמֶּנּוּ ית' כָּל מֵה שֶׁהוּא הִיפֵךְ הַחֲכָמָה כו' 53, וְכִךְ
16 הוֹלֵךְ וּמִפְּשִׁיט וְשׁוֹלֵל מִדְּרַגָּה לְדִרְגָּה בְּעִילּוֹי אַחֵר
17 עִילּוֹי, עַד ל"תְּכִלִּית הִידִיעָה שֶׁלֹּא נִדְעָן" 54, שֶׁמִּגִּיעַ
18 לְמִסְקָנָא שֶׁלֹּא שִׁיךְ שׁוֹם יִדְעָה וְהַשְׁגָּה בְּמֵהוֹתוֹ
19 וְעֲצָמוֹתָיו ית'; וְכִיּוֹן שֶׁמִּגִּיעַ לְזֶה ע"י שְׁלִילַת כָּל
20 הַדְּרָגוֹת וְהַתּוֹאֲרִים, הִרִי, גַּם כִּשְׁכוּוֹנָתוֹ לְעֲצָמוֹתוֹ
21 ית' שֶׁלְּמַעֲלָה מְכַל דְּרַגָּה וְתוֹאֵר וּמַעֲלָה ("לְדַעַת זֶה
22 הַתִּינוּק"), נִרְגַּשׁ אֲצִלּוֹ בּוֹזֵה גּוֹפָא עִילּוֹי וְהַפְּלָאָה, וְלֹא
23 עוֹד אֲלֵא שְׂרַגְשׁ הַעִילִי הוּא מֵהַהַפְּלָאָה דְּשִׁלְיֻת
24 דְּרָגוֹת וְתוֹאֲרִים.

25 מִשְׁא"כ תִּינוּק – כִּיּוֹן שֶׁאֵין לוֹ מוֹשָׁג בְּדִרְגוֹת
26 וְתוֹאֲרִים, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְשַׁלּוֹל דְּרָגוֹת וְתוֹאֲרִים,
27 כּוֹוֹנָתוֹ הִיא לְהַקְבָּהּ בְּעֲצָמוֹ שֶׁאֵינוֹ בְּגֵדֵר דְּרַגָּה וְתוֹאֵר
28 וּמַעֲלָה – עֲצָמוֹת וּמֵהוֹת, וְעַד שֶׁאֵינוֹ קוֹרָא לְהַקְבָּהּ
29 בְּשֵׁם "עֲצָמוֹת וּמֵהוֹת" (שֶׁהִרִי אֵינוֹ מִבֵּין הַפִּירוּשׁ
30 ד"עֲצָמוֹת" וְהַפִּירוּשׁ ד"מֵהוֹת" 55), אֲלֵא "הַשֵּׁם"
31 (סַתָּם), שֶׁאֵינוֹ בְּגֵדֵר דְּרַגָּה וְתוֹאֵר וּמַעֲלָה.

32 וְגַם כְּפִי שֶׁנִּקְרָא (בִּלְשׁוֹן אִידִישׁ) "דְּעַר
33 אוֹיְבֵרֶשְׁטֶעַר", שֶׁפִּירוּשׁוֹ "עִלּוּיִן", אֵין כּוֹוֹנַת הַתִּינוּק

51) שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא ונת' בסהמ"צ להצ"צ שרש
מצות התפלה פ"ח.

52) ספרי הובא ונת' בפרדס של"ב פ"ב. סהמ"צ שם פ"ז.

53) לקו"ת פקודי ו, ג (ומציין שם לרמב"ם בספרו מו"נ ח"א
פנ"ז ואילך). וראה סה"מ עת"ר ע' ב. ועוד.

54) ראה בחינות עולם ח"ח פ"ב. עיקרים מ"ב ספ"ל. של"ה
קצא, ב.

55) ובעומק יותר: גם "עצמות ומחות" הוא תואר וגדר
מסויים, וכיון שכוונתו להקב"ה בעצמו (כפי שאינו שייך לתואר
וגדר כלל), אינו קורא לו בשם "עצמות ומחות".

אלא כמ"ש⁶⁷ "הן להוי' אלקיך השמים ושמי
השמים הארץ וכל אשר בה", ש"הן" מורה על
דרגא שלפני ("לפניך") ולמעלה מהוי' אלקיך (כל
הגלוי והנסתר), ועאכו"כ למעלה משמים ושמי
השמים כו'.

כיון שגם "יחידה" היא רק שם לעצם הנשמה,
ולא עצם הנשמה, עכ"ל, שישנו ענין שקודם גם
ל"אני לפניך" (הביטול דבחנית היחידה), מצד עצם
הנשמה (למעלה גם מהיחידה) הקשורה עם עצמותו
ית' ממש (למעלה מכל תואר וגדר ומעלה).

ויש לומר, שענין זה מודגש בהמעמד ומצב
ד"ניעור משנתו" (שנעשה "ברי' חדשה"⁶⁸, כתינוק
שנולד) עוד לפני שהתחיל באמירת "מודה אני
לפניך":

אמירת "מודה אני לפניך", היא, תנועה של
ביטול והודאה (במחשבה, בדיבור, וגם במעשה,
כיון ש"עקימת שפתיו הוי מעשה"⁶⁹), שהיא יציאה
ממציאותו⁷⁰.

וקודם לזה ולמעלה מזה – התגלות מציאותו כמו
שהיא לעצמה (לפני שמתחילה איזה תנועה של
יציאה ממציאותו⁷¹) ברגע שניעור משנתו, שאין כאן
שום דבר זולת התגלות (חידוש ולידת) מציאותו
(לאחרי ההעלם בעת השינה), אשר, להיותו
מציאות אחת עם עצמות ומהות, "ישראל וקוב"ה
כולא חד"⁷², ניעור (מתגלה) עצמות ומהות שבו.

ועפ"ז י"ל, שהמעמד ומצב ד"ניעור משנתו"
(התגלות עצם מציאותו) הוא היסוד לכל עניני
העבודה שלאח"ז במשך כל היום כולו⁷³, ועל סדר

1 (הנשמה) – שההתקשרות להקב"ה היא ע"י ולפ"י
2 ערך ההבנה וההשגה בשכל והמדות שבלב,
3 ולמעלה מזה, רצון ותענוג, ועד לשלימות
4 ההתקשרות להקב"ה ע"י בחי' היחידה, שלאחרי
5 כל העילויים ה"ה רק מ"חמשה שמות שנקראו
6 לה"ה⁶¹ (לנשמה עצמה), "שם" שמורה על תואר
7 וגדר מסויים, "יחידה לייחד"⁶², שכל רצונה וחפצה
8 לצאת ממציאותה ולהתאחד עם הקב"ה.

9 משא"כ אצל תינוק – ההתקשרות להקב"ה היא
10 מצד עצם הנשמה, למעלה מכל החמשה שמות
11 שנקראו לה, למעלה גם מבחי' "חלק אלקה ממעל
12 ממש"⁶³.

13 ח. וביאור הענין בעבודת כאו"א מישראל בכל
14 יום ויום:

15 התחלת היום דכאו"א מישראל, מקטן ועד
16 גדול, היא, באמירת "מודה אני לפניך כו'" תיכף
17 ומיד כשניעור משנתו (לפני נט")⁶⁴, היינו,
18 שהיסוד לעבודה דכל היום כולו הוא הביטול
19 וההודאה להקב"ה, עד כדי כך, שעוד לפני
20 שנרגשת מציאות האדם, "אני", ישנו כבר הביטול
21 וההודאה (להקב"ה), "מודה", שזהו הביטול
22 וההודאה שמצד העצם שבנפש, לא בחי' והרגש
23 שבה.

24 ויש לומר, שענין זה מרומז גם בתיבת "מודה"
25 – בגימטריא (נ"ה) "הן", שרומז על העצם שלשם
26 מכוונת עצם הנשמה. וי"ל שעז"נ⁶⁵ "הן עם לבדד
27 ישכון", העצם שלמעלה, שלמעלה גם מבחי'
28 היחידה⁶⁶ הקשורה ומיוחדת עם יחידו של עולם,

(67) עקב יו"ד, יד.

(68) שו"ע אדה"ז או"ח רס"ד. רס"ו.

(69) סנהדרין סה, א.

(70) ויתירה מזה – שאמירת "מודה" אינה אלא ביטוי
והתגלות מהעצם, כפי שמתגלה בדיבור מסודר, ובצירוף אותיות
שאינם אלא הגימטריא ד"הן".

(71) כי, כל תנועה איזה שהיא היא יציאה (מ)עצם מציאותו.

(72) ראה זח"ג עג, א.

(73) להעיר גם מ"ש (בלק כג, כד) "הן עם כלביא יקום
וגו'", "כשהן עומדין משנתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי
לחטוף" את המצוות, ללבוש ציצית, לקרות את שמע ולהניח
תפילין (פרש"י עה"פ), היינו, שהעמידה מהשינה כלביא וכארי
היא היסוד לקיום המצוות לאח"ז.

(*וה"ד דבידיוחא: ע"ד מארז"ל (עירובין נד, א) "חטוף ואכול חטוף
ואישתי" – ולהעיר ש"חטוף" בלשון אידיש הוא "כאפן", ששייך גם
ל"ניעור", "אויפגעקאפט".

(61) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לז.

(62) נוסח הושענות דיום ג' דחגה"ס. וראה לקו"ת ראה כה,

א. כז, א.

(63) תניא רפ"ב.

(64) שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ת) ס"א ס"ו. מהדו"ק שם

ס"ה. סידור אדה"ז בתחלתו.

(65) בלק כג, ט.

(66) ראה שמו"ר פט"ז ז "הן עם לבדד ישכון, מהו הן, כל

האותיות מזדווגין חוץ מב' אותיות הללו, כיצד, א"ט הרי י', ב"ח
הרי י', ג"ז הרי י', ד"ו הרי י', נמצא ה' לעצמה, וכן האות נ' אין
לה זוג, י"צ הרי ק', כ"פ הרי ק', ל"ע הרי ק', מ"ס הרי ק', נמצא
נ' לעצמה, אמר הקב"ה כשם ששני אותיות הללו אינן יכולים
להזדווג עם כל האותיות אלא לעצמן, כך ישראל אינן לעצמן
להדבק עם כל העובדי כוכבים ומזלות הקדמונים אלא לעצמן
מפורשין". וראה לקו"ת שה"ש בסופו. וראה ספר הערכים חב"ד
מע' אותיות בסופו. וש"נ.

שאו מתגלית מציאות הלבנה, ודוגמתו בישראל
 ("שהם עתידים להתחדש כמותה") התגלות עצם
 המציאות דישאל (עצם הנשמה)⁷⁹, ולא עוד אלא
 שהעצם נמשך ובא בגילוי ממש, היינו, שגם בדרגת
 הגילויים (כשניתוסף באור הלבנה מרגע הראשון
 לרגע השני ועד למילוי ושלמות הלבנה) נרגש
 העצם שלמעלה מגילויים (החידוש שברגע המולד),
 שלעתיד לבוא יראו בפועל ובגלוי את מציאותם
 האמיתית של ישראל, עצם הנשמה שהיא חד עם
 עצמותו ומהותו ית', "ישראל וקוב"ה כולא חד",
 כפי שנמשך וחודר ומתגלה בכל הדרגות דחמשה
 שמות שנקראו לה, בכל כחות הנפש, תענוג ורצון,
 שכל ומדות, ולבושיהם מחשבה דיבור ומעשה,
 ובגוף הגשמי, בכל רמ"ח אברים ושס"ה גידים,
 שניכר בהם בפועל ובגילוי ש"ישראל וקוב"ה כולא
 חד".

ועפ"ז יש לומר, שהשלמות האמיתית דלעתיד
 לבוא (שגם בדרגת הגילויים יורגש העצם שלמעלה
 מגילויים) מודגשת בעיקר בר"ח כסלו, "כס לו" –
 שגם בשלמות הגילוי ("לו", הגימטריא ד"אלה"),
 מילוי ושלמות הלבנה, ניכר ונרגש שזה עתה
 היתה ההתחדשות דהרגע הראשון שלאחרי ההעלם
 והכיסוי ("לו" בסמיכות וחיבור ל"כס"), רגע
 המולד, שבו מתחדשת ומתגלה מציאותה של
 הלבנה, היינו, שהעצם שלמעלה מגילויים חודר
 ונמשך גם בדרגת הגילויים.

ויש להוסיף, שענין זה מודגש גם בהימים
 טובים דחודש כסלו, חנוכה, י"ט כסלו ויו"ד כסלו,
 הקשורים עם השמן שבתורה, פנימיות התורה
 שנתגלתה בתורת החסידות (כנ"ל ס"ג) – כי, ע"י
 תורת החסידות נעשה הענין ד"ידעתיו היותי"⁸⁰
 (התגלות העצם בידיעה), מעין ודוגמא והכנה
 להשלמות ידיעת אלקות לעתיד לבוא, ש"לא יהי'
 עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ..
 שנאמר⁸¹ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים

1 התגלותם מלמעלה למטה: לכל לראש – תנועת
 2 הביטול וההודאה דבחי' היחידה שמתבטאת
 3 באמירת "מודה אני לפניך", ולאח"ז (לאחרי נט")
 4 ברכת "אלקי נשמה", "טהורה היא אתה בראתה
 5 אתה יצרתה אתה נפחתה ביי", שקאי על פרטי דרגות
 6 הנשמה באצילות בריאה יצירה ועשי' שהם כנגד ד'
 7 השמות (דרגות) חי' נשמה רוח ונפש⁷⁴, ולאח"ז
 8 שאר ברכות השחר ש"תקנום חכמים על סדר העולם
 9 והנהגתו מה שהבריות נהנין בכל יום⁷⁵, ובפרטיות
 10 יותר בעבודת התפלה שיש בה ד' השליכות שכנגד
 11 ד' עולמות אבי"ע⁷⁶, ובקשת צרכיו, ולאח"ז נמשך
 12 גם בעבודתו בעולם (לאחרי ההליכה מבית הכנסת
 13 לבית המדרש⁷⁷), "הנהג בהם מנהג דרך ארץ"⁷⁸,
 14 לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

ט. ע"פ האמור לעיל יש לבאר גם תוכן
 16 החידוש שבגאולה האמיתית והשלמה ע"י דוד
 17 מלכא משיחא – "שהם עתידים להתחדש כמותה",
 18 בדוגמת החידוש דמולד הלבנה דוקא, ולא בדוגמת
 19 מילוי ושלמות הלבנה:

20 העילוי דמולד הלבנה (בר"ח) לגבי מילוי
 21 ושלמות הלבנה (בט"ו) – שמילוי ושלמות
 22 הלבנה הוא בנוגע לאור (בחי' הגילויים), היינו,
 23 שמיום ליום הולך וניתוסף באור הלבנה עד
 24 לשלמות האור, משא"כ המעלה דמולד הלבנה
 25 היא (לא בנוגע לאור, כיון שזה עתה מתחילה
 26 להאיר, אלא) בנוגע למציאותה (עצם שלמעלה
 27 מגילויים), שלאחרי ההעלם בתכלית ברגע שלפני
 28 המולד, מתחדשת ומתגלה מציאותה של הלבנה;
 29 אלא שמציאות זו (העצם שלמעלה מגילויים)
 30 נמשכת ובאה בפועל ובגילוי בהתגלות אור הלבנה
 31 מיום ליום עד למילוי ושלמות הלבנה (שגם בבחי'
 32 הגילויים נמשך וחודר העצם).

33 ומזה מובן שהמעלה העיקרית דגאולה האמיתית
 34 והשלמה מתבטאת בהחידוש שברגע המולד – כיון

ולהוסיף, שע"פ האמור ש"הן" קאי על העצם שמתגלה
 כשניעור משינתו, יומתק מ"ש ה"ן עם כלביא יקום וגו'", "כשהן
 עומדין משינתם".

74 רד"ה שובה תרפ"ו (ס"ע כז ואילך). ד"ה צעקו תרפ"ח
 פ"ב (ס"ע קסו ואילך). ועוד.

75 שו"ע אדה"ז או"ח רסמ"ו.
 76 סידור האריו"ל בתחלתו. ועוד. לקו"ת בשלח ב, ב.

ובכ"מ.

77 ברכות בסופה. וש"נ.

78 שם לה, ב.

79 בדוגמת המעמד ומצב ד"ניעור משנתו" * עוד לפני
 אמירת "מודה אני לפניך".

80 ראה סה"ש ה"ש"ע ע' 26 ואילך.

81 ישע"י יא, ט.

(* להעיר, שהגלות נמשל לשינה (ראה זח"ג צת, ב), הן בנוגע להאדם,
 והן בנוגע לאדם העליון, וענ"ז "עורה למה תישן ה'" (תהלים מז, כד),
 ועד ש"ויקץ כישן ה'" (שם עז, סה), שניעור משנתו.

והתמסרות להקב"ה [נעדר שנמצא במעמד ומצב 36
שאינן לו להרהר בדברי תורה⁸⁷, ובודאי לא בבחי' 37
היחידה שבתורה, פנימיות התורה] – ישנה עצם 38
מציאותו, עצם הנשמה, ו"ידיעה" זו (רק – שניעור 39
משנתו) פועלת ומביאה לכל עניני העבודה בפועל 40
ממש כפי שחידורים בהתגלות דעצם הנשמה, וזהו 41
אמיתת הענין דביאת המשיח, שהעצם דישראל הוא 42
בהתגלות בפועל ממש (כנ"ל ס"ט). 43

יא. ויש לומר שענין זה מרומז בלשון חז"ל 44
"כל ימי חיך להביא לימות המשיח": 45

"כל ימי חיך" – פירושו בכל רגע ורגע 46
שהאדם חי, הן ביום והן בלילה, הן ער והן ישי, 47
שגם אז הוא חי ע"י נשימת האויר ("כל הנשמה 48
תהלל י"ה", "על כל נשימה ונשימה שאדם נושם 49
כו"⁸⁸) שמוכרח להיות בכל רגע ורגע (משא"כ 50
אכילה ושתי'). ו"כל ימי חיך להביא לימות 51
המשיח" – פירושו שהחיות שלו (בכל רגע ורגע) 52
הוא בהבאת ימות המשיח, כלומר, לא רק בשעה 53
שחושב ומדבר ועושה פעולות להבאת המשיח, 54
אלא עצם חיותו ("חיך") הוא להביא לימות 55
המשיח. 56

ויש להוסיף בדיוק הלשון "להביא לימות 57
המשיח" – "להביא" דייקא, ולא בלשון הרגיל 58
"לרבות", ו"לימות המשיח" לשון רבים – שכאשר 59
החיות דכאו"א מישראל הוא בענין המשיח הנ"ל, 60
ה"ז מביא (בדרך ממילא) למעמד ומצב דימות 61
המשיח, שהעצם דישראל יהי' בהתגלות בפועל 62
ממש; וזוהי גופא "לימות המשיח" לשון רבים, 63
ד"ל שרומז על שתי התקופות הכלליות שבימות 64
המשיח⁸⁹, ורומז גם על כל ריבוי העליות שיהיו 65
בימות המשיח באופן של הליכה מחיל אל חיל עד 66
אין קץ. 67

ובפרטיות יותר: 68
הענין ד"כל ימי חיך להביא לימות המשיח" 69
מתבטא בכך שתיכף כשניעור עצם הנשמה 70
(שמתגלה עצם מציאותו ורק העצם) מרגיש בנשימת 71

מכסים⁸², ועאכו"כ אצל בני"ש כולם ידעו 1
אותי⁸³, ההתגלות ד"אותי" (לא רק "בורא" 2
ואפילו "מאציל", אלא עצמות ומהות) באופן של 3
ידיעה. 4

י. וע"פ הידוע שכל הענינים דלעתיד לבוא 5
תלויים במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות⁸⁴, 6
מובן, שבעבודת ההכנה להגאולה האמיתית 7
והשלימה ע"י משיח צדקנו צ"ל מעין ההתחדשות 8
ש"עתידיים להתחדש כמותה", בדוגמת החידוש 9
דמולד הלכנה, שהו"ע התגלות העצם דישראל, עצם 10
הנשמה שלמעלה גם מבחי' היחידה: 11

נוסף על המדובר כמ"פ שהגאולה האמיתית 12
והשלימה ע"י משיח צדקנו באה עי"ז שכאו"א 13
מישראל מגלה ניצוץ משיח שבו, בחי' היחידה 14
(כנ"ל ס"ב) – יש להוסיף ולתקן שעיקר הכוונה היא 15
(לא לבחי' היחידה שהיא א' מחמשה שמות שנקראו 16
לעצם הנשמה, אלא) להתגלות עצם הנשמה ממש, 17
שזהו אמיתת ענינו של משיח (הן ניצוץ משיח 18
שבכאו"א מישראל, והן ועאכו"כ משיח הכללי), 19
העצם דישראל שלמעלה מבחי' היחידה. 20

ויש לומר, שענין זה מרומז בלשון הכתוב⁸⁵ 21
"מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו" – 22
"מצאתי" (גם) מלשון "מצוי", שמורה על עצם 23
המציאות שהוא למעלה מתואר וגדר כו', למעלה גם 24
מגדר של מציאות, ורק מפני שמוכרחים להשתמש 25
בביטוי מסויים משתמשים בלשון "מצוי" (כנ"ל 26
ס"ה), היינו, ש"מצאתי דוד עבדי" קאי על העצם 27
דנשמת משיח שלמעלה מתואר וגדר (למעלה גם 28
מבחי' יחידה הכללית), שלכן נקרא בשם "מצוי" 29
("מצאתי"); ולאח"ז "בשמן קדשי משחתיו", 30
ש"שמן" מורה על בחי' היחידה הכללית שבנשמת 31
משיח, שחודרת בכל ענינו, בדוגמת השמן 32
שמפפיע בכל דבר⁸⁶. 33

וענינו בעבודת כאו"א מישראל – שגם לפני 34
שפועל בעצמו התגלות בחי' היחידה, ביטול והודאה 35

(82) רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה".

(83) ירמיה' לא, לג.

(84) תניא רפ"ז.

(85) בתהלים מזמור פ"ט – שממנו באים למזמור צדי"ק,

השייך במיוחד לשנה זו, שנת הצדי"ק.

(86) ראה חולין צז, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.

(87) ראה שו"ע אדה"ז מהדו"ת שבהערה 64.

(88) תהלים בסופו. ב"ר ורבי"ר שבהערה 61.

(89) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 198 ואילך. ועוד.

כיון שכבר הי' מולד הלבנה ("שהם עתידים
להתחדש כמותה") בראש חודש כסלו ("ראש
חודש של גאולה"), חודש השלישי (שקשור עם
גאולה השלישית וביהמ"ק השלישי) דשנת
ה'תשנ"ב (הי' תהא שנת נפלאות בה, בכל מכל כל)
— צריך כאו"א מישראל להוסיף ביתר שאת וביתר
עוז בהדגשת הענין ד"כל ימי חיך להביא לימות
המשיח", עי"ז שכל מציאותו, תיכף כשניעור
משנתו, חדורה בהחיות דמשיח (שזוהי עצם
מציאותו של כאו"א מישראל, משיח שבו)
שמביאה לימות המשיח.

וענין זה יכול וצריך להיות גם ברגע זה — ע"י
התעוררות מחודשת בתוקף מחודש דעצם הנשמה
(ע"ד נייעור משנתו) "להביא לימות המשיח", עי"ז
שמוסיף עוד "מצוה אחת" כדי להכריע את עצמו
ואת כל העולם כולו לכף זכות ולהביא לו ולהם
תשועה והצלה.⁹⁶

וכל זה — לאו דוקא בענינים נעלים הקשורים
עם בחי' היחידה, כמו לימוד והפצת תורת
החסידות, יחידה שבתורה, אלא גם (ובעיקר)
בענינים פשוטים, כמו נתינת צרכיו הגשמיים של
יהודי, הקשורים עם עצם מציאותו (נשמה בגוף⁹⁷),
כולל ובמיוחד הצרכים הנוספים דחודש כסלו,
בימי חנוכה, "ימי שמחה והלל"⁹⁸, שמוסיפים
בסעודות של שמחה⁹⁹, כולל גם המנהג דנתינת
מעות חנוכה (כפי שנהגו רבותינו נשיאינו¹⁰⁰),
ולפנ"ז בסעודות והתוועדויות של שמחה דימי
הגאולה יו"ד וי"ט כסלו.

יג. ויה"ר והוא העיקר — שבתחלת חודש
כסלו, חודש הגאולה, תבוא בפועל ובגילוי
הגאולה האמיתית והשלימה, התחלת הגאולה
ושלימותה, ע"י משיח צדקנו — "יעמוד מלך מבית
דוד כו", עד ש"יתקן את העולם כולו לעבוד את

1 האויר ענינו של משיח⁹⁰ — אויר של משיח, ובלשון
2 חז"ל⁹¹ "רוחו של מלך המשיח".

3 ויש לומר, ש"אויר (רוח) של משיח" הוא
4 למעלה גם מ"אורו"⁹² של משיח⁹³, כי, אור של
5 משיח מורה על ההתגלות דמשיח ע"י פעולותיו (כמו
6 "ילחם מלחמות ה'" עד ש"נצח"⁹⁴, וכיו"ב),
7 משא"כ אויר של משיח מורה על העצם (חיות)
8 דמשיח, כלומר, התגלות מציאותו (מציאות שקיימת
9 גם לפנ"ז למלכות⁹⁴) בתור מלך המשיח, ולאחרי
10 התגלות מציאותו (אויר שבאין ערוך מאורו של
11 משיח), מתחילה ההתגלות לעיני כל ע"י פעולותיו
12 (אור של משיח).

13 ועפ"ז מובן שעיקר החידוש דביאת המשיח
14 הוא בהתגלות מציאותו ("מצאתי דוד עבדי"), כי,
15 כל פרטי הענינים שלאח"ז (התגלותו לעין כל ע"י
16 פעולותיו לגאול את ישראל, וכל הענינים דימות
17 המשיח), באים כתוצאה והסתעפות מהתגלות
18 מציאותו, וכלולים בה, כשם שמולד הלבנה כולל
19 התגלות אורה באופן של הוספה מרגע לרגע עד
20 למילוי ושלימות הלבנה.

21 ויומתק בדיוק הלשון "כל ימי חיך להביא
22 לימות המשיח" — שהחיות ("חיך") כשנתגלתה
23 מציאותו מביאה (בדרך ממילא) לימות המשיח, כיון
24 שמציאותו (חיותו) כוללת כל פרטי הענינים דימות
25 המשיח, שכולם כלולים בהתגלות עצם מציאותו
26 (מולד הלבנה).

27 יב. ובנוגע לפועל — "המעשה הוא העיקר"⁹⁵:

90 וגם בעת השינה נושם האויר של משיח, אלא שאינו
מרגיש זה, ולכן, עיקר הענין ד"למען תזכור .. כל ימי חיך להביא
לימות המשיח" מתחיל כשניעור משנתו (ועי"ז נפעל גם בעת
השינה).

91 ב"ר פ"ב, ד. פ"ח, א.

92 זח"ג לד, ב. נח' בלקוטי לוי"צ לוח"צ ע' ריט ואילך.

93 כידוע ש"אויר" אותיות אור י', שהיו"ד* הוא מקור
ה"אור", וכפי שרואים במוחש שאור הנר הוא כשיש אויר סביב
האור (ובלא אויר יכבה ולא יאיר כלל), היינו, שהאויר הוא מקור
האור (כמבואר בדרושי חנוכה (תו"א מקץ מב, ג. וראה גם ספר
הערכים חב"ד (כרך ב) מע' אויר. ושי"ג)).

94 "מאותן הבאים מבני דוד ועדיין הי' להם ממשלה גם
בגלות .. כגון רבינו הקדוש" (חדא"ג מהרש"א לסנהדרין צח, ב).

95 אבות פ"א מ"ז.

96 קידושין מ, רע"ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

97 גוף גשמי, שהתהוותו מ"מהותו ועצמותו .. (ש)הוא
לברו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין" (תניא אגה"ק ס"כ), ובו דוקא
היא בחירת העצמות (ראה תניא פמ"ט. סה"ש תורת שלום ע' 120
ואילך).

98 רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג.

99 ראה לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך. ושי"ג.

100 "היום יום" כ"ח כסלו. וראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע'
שנח.

(* שרומם גם על היו"ד שבנפש האדם, יו"ד עקב, נקודת היהדות, בחי'
היחידה, ועד לעצם הנפש שלמעלה גם מבחי' היחידה.

לי"ו¹⁰⁴ ("יצחק")¹⁰⁵, ולא עוד אלא שפועל גם על
אוה"ע¹⁰⁶, הן הבירור דלבן (בפרשת ויצא) והן
הבירור דעשו (בפרשת וישלח), "עד אשר אבוא אל
אדוני שעירה"¹⁰⁷, "בימי המשיח, שנאמר¹⁰⁸ ועלו
מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה'
המלוכה"¹⁰⁹ – תיכף ומיד ממש.

וא"ו(*), "מוסיף על הראשונות", וע"ד מ"ש בהמשך הפרשה
(כו, כח ובפרש"י) "ויתן", "יתן ויתזור ויתן".

(104) וירא כא, ו.
(105) ולהעיר שלעתיד לבוא יאמרו ליצחק דוקא "כי אתה
אבינו" (ישעי' סג, טז. שבת פט, ב. וראה תו"א פרשתנו יז, ג. תו"ח
שם ד, ד ואילך. ועוד).
(106) להעיר ש"תולדות יצחק" הם "יעקב ועשו האמורים
בפרשה" (פרש"י ריש פרשתנו).
(107) וישלח לג, יד.
(108) עובדי' בסופו.
(109) פרש"י וישלח שם.

(*) ולהעיר מהשייכות דאות וא"ו להגאולה – חמשה ואו"ן ד"ענקוב"
(פרש"י בחזקוני כו, מב).

ה' ביחד, שנאמר¹⁰¹ כי אז אהפוך אל עמים גו'
לעבדו שכם אחד²³.
וכמרומו גם בסיום וחותם ההפטרה דשבוע
שעבר ובהתחלת פרשת השבוע:
ההפטרה דשבוע שעבר מסתיימת בהכרזה "ויחי
אדוני המלך דוד לעולם"¹⁰² – נצחיות מלכות דוד
שנמשכה במלכות שלמה, ששלימותה ע"י המלך
המשיח שהוא "מבית דוד ומזרע שלמה"⁴⁸ –
שתוכנה של הכרזה זו הוא התגלות מציאותו דמלך
המשיח.

ועי"ז ולאח"ז באה התגלותו לעין כל ע"י
פעולותיו כו' – כמרומו בהתחלת פרשת השבוע:
"ואלה תולדות יצחק" – שהלידה ("תולדות") דמלך
המשיח (התגלות מציאותו) היא באופן גלוי לעין
כל ("ואלה"¹⁰³), עד ש"כל השומע יצחק

(101) צפני' ג, ט.

(102) מלכים-א, לא.

(103) ובפרשיות יותר: לא רק "אלה", אלא "ואלה" (בתוספת

המשך ביאור למס' נדה ליום שלישי עמ' ב

במשא, ורק דבר שטבעו להתאסף בגוף ואחר כך לצאת נחשב
מעין.
הגמרא מסתפקת בראייה ראשונה של זיבה, שאם יצאה מאדם
טהור אינה מטמאת במשא, מה דינה כשראה אותה מצורע: פְּעִי
– נסתפק רב יוסף, רַאִיָּה רַאשׁוֹנָה שֶׁל זִיבָה שְׂרָאָה מְצוּרָע, מֵהוּ
שֶׁתִּטָּמָא בְּמִשָּׁא – האם היא מטמאת את האדם הנושא אותה.
ושורש הספק הוא, האם המקום שיוצאת ממנו הַזִּיבָה מְעִין הוּא –
נחשב מעין המצורע, משום שהזיבה נאספת למקום אחד, ורק
אחר כך יוצאת, וּמִטָּמָא – ואם כן הזיבה מטמאת במשא, או דִּילְמָא
מקום הזיבה לֹא מְעִין הוּא, משום שהזיבה אינה מתאספת לפני
שהיא יוצאת, ודינה כראייה ראשונה של כל אדם, שמתמאת רק
במגע.
הגמרא מבקשת לפשוט את הספק: אִמֶּר רַבָּא, תָּא שְׁמַע לְפִשְׁטוּת אַת
הספק במרייתא, נאמר בתורה לגבי ראייה שניה של זב (ויקרא טו
ב) 'זִבָּה מִמָּא הוּא, ומבארת הברייתא שכתוב זה לִיָּמֶד עַל הַזִּבָּה
עֲצֻמוּ שֶׁהוּא מִמָּא, והיינו שמתמאת במשא. מברר רבא: בְּמִשָּׁא –
באיזה זב מדובר, אִילִימָא בְּזָב גְּרִידָא – אם מדובר בסתם זב שאינו
מצורע, מדוע צריך ללמוד מפסוק שהטיפה מטמאת במשא, הרי
הדבר פשוט,

מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרַע' אִמֶּר רַחֲמָנָא (שם טו לב), ומבואר בפסוק זה שזב
שראה ראייה אחת הוקש לבעל קרי, ויש ללמוד מכך שכל
שִׁשְׁכַּת זָרַע שֶׁלֹּא מִטָּמָא, רַאִיָּה רַאשׁוֹנָה וְשֶׁל זִיבָה שֶׁלֹּא מִטָּמָא,
וְהֵאֵי – וקטן זה כִּיּוֹן דְּשִׁכְבַּת זָרַע שֶׁלֹּא מִטָּמָא, רַאִיָּה רַאשׁוֹנָה
שֶׁלֹּא נִמִּי לֹא מִטָּמָא, או דִּילְמָא נאמר להיפך, כִּיּוֹן דִּאִילּוּ אִיהוּ חַוִּי
תִּרְתִּי מִצְטַרְפָּא – כיון שאם ראה ראייה נוספת, היא מצטרפת
לראייה הראשונה ומטמאת אותו ועד שיספור שבעה נקיים, כדין
זב בעל שתי ראיות, היא מִטָּמָא גם בפני עצמה.
פושטת הגמרא: אִמֶּר רַבָּא, תָּא שְׁמַע רַאִיָּה מִמָּה שֶׁנִּינּוּ בְּבִרְיִיתָא,
שהמקור לרבות קטן הוא מהנאמר (ויקרא טו לב) 'זֹאת תֹּזֶרֶת הַזָּב',
שמתיבת 'הזב' משמע שמדובר בִּין בְּדוּל וּבִין בְּקָטָן, ונמצא
שבתיבה זו הוקש קטן לגדול, ויש ללמוד מהדיקש זה, מֵה גְּדוּל,
רַאִיָּה רַאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא מִטָּמָא אַת הַנוּגַע בָּהּ, אִף קָטָן רַאִיָּה רַאשׁוֹנָה
שֶׁלֹּא נִמִּי מִטָּמָא אַת הַנוּגַע בָּהּ.
להבנת דברי הגמרא יש להקדים דינים אלו: א. אדם טהור ושאינו
מצורע) שראה ראייה אחת של זיבה, אותה טיפה אינה מטמאת
את הנושא אותה, אלא רק את הנוגע בה. ב. ראייה שניה של זיבה
מטמאת את האדם הנושא אותה, אפילו אם הטיפה יצאה מאדם
טהור, וכל שכן אם יצאה ממצורע. ג. מעין של מצורע מטמא

בס"ד. משיחות ליל ג' (כ"ח מרחשון), ליל ה' (אדר"ח כסלו), ויום הש"ק (ב' כסלו) פרשת תולדות ה'תשנ"ב.

התוכן ד"אלה תולדות נח" הוא (לא סיפור
לידת בניו (תולדות כפשוטו) של נח⁸, שכבר נאמר
בס"פ בראשית, ונכפל כאן כפרט בתוכנה של
הפרשה) – סיפור המאורעות של נח, ולכן נקראת (על
שמו) "נח"⁹; והתוכן ד"אלה תולדות יצחק" הוא
(לא סיפור המאורעות של יצחק, שהרי כו"כ
מאורעות, ומאורעות עיקריים: לידתו, העקידה,
השידוך והנישואין, הם בפרשיות (וירא וחיי שרה)
שלפנ"ו, אלא) סיפור לידת בניו, כפירוש רש"י:
"יעקב ועשו האמורים בפרשה", ולכן נקראת
"תולדות" שפירושו (כפשוטו) בנים.

ב. ויש להוסיף ולבאר גם בנוגע לתוכן שמות
הפרשיות כשלעצמם (נוסף על שייכותן לתוכן
הפרשה) – שכיון שנעשו חלק מהתורה¹⁰, כולל גם
תורה מלשון הוראה¹¹, יש ללמוד הוראה בעבודת
האדם לקונו גם משמות הפרשיות כשלעצמם,
ובנדוד, פרשת "תולדות", ש"תולדות" הוא (לא
הענין הראשון, בפעם הראשונה שיכולים
להשתמש בשם זה, אלא הענין השני) לאחר "נח".

ובהקדמה – שבפירוש השמות "נח"
ו"תולדות" (לא בשייכות לתוכן הענין והפרשה,
אלא השמות עצמם) בשייכות להלימוד וההוראה
בעבודת האדם, קאי "תולדות" על "עיקר
תולדותיהם של צדיקים) מעשים טובים"¹², ו"נח",

א. דובר כמ"פ¹ אודות השמות שבהם נקראים
פרשיות התורה – שאף שבפשטות נקבעו שמות
אלו ע"ש התחלת הסדרה², הרי, כיון שנקבעו ע"פ
מנהג ישראל ש"תורה היא"³, ה"ה בודאי בתכלית
הדיוק (ככל עניני התורה).

ומההוכחות לזה – משמה של פרשת השבוע,
פרשת תולדות:

התחלת הפרשה היא "ואלה תולדות יצחק",
כמו התחלת הפרשה השני' בתורה, "אלה תולדות
נח". וכיון ששתי הפרשיות מתחילות באותן
תיבות, "(ו)אלה תולדות", הרי, כדי לקרותן (ע"ש
התחלתם) בשמות שיבדילו ביניהם, מתאים לקרות
הראשונה ע"ש התיבה הכי קרובה להתחלת הפרשה
– "תולדות"⁴, והשני' – כדי להבדילה מהראשונה
בקריאת שם שונה מהשם שניתן כבר לראשונה –
"תולדות) יצחק"⁵.

וכיון שנקבע ונתפשט מנהג ישראל (כמודפס
בכל החומשים, ועד"ז בהלוחות) שקורין הראשונה
בשם "נח" והשני' בשם "תולדות", מוכח, שקריאת
השמות היא (לא ע"ש התיבה הראשונה, או התיבה
הראשונה שמבדילה אותה מפרשה אחרת, אלא)
באופן שיהי' השם בדיוק ביותר.

ונתבאר במק"א⁶ ששמות אלו ("נח" לפרשה
הראשונה ו"תולדות" לשני') מתאימים לתוכן
הפרשיות⁷:

(1) ראה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. ועוד.

(2) תיבה ראשונה ממש, כמו "בראשית", או תיבה ראשונה
שמיחדת פרשה זו משאר פרשיות שהתחלתן דומה, וכדלקמן
בפנים.

(3) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ו. הנסמן
בלקו"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2.

(4) לאחר התיבה הראשונה, "אלה", שכיון שאינה מבטאת תוכן
הענין, אלא הקדמה לתיבה שלאחרי, אין לקובעה כשם הפרשה*.

(5) או לקרות הראשונה בשם "תולדות נח" והשני' בשם
"תולדות יצחק" – כבסדר תפלות דהרמב"ם (בסוף ספר אהבה).

(6) לקו"ש ח"ה ע' 354 ואילך. וראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 126.
וש"נ.

(7) וכידוע ששמו אשר יקראו לו בלשון הקודש הוא כלי

(* ולא מפני שיש עוד פרשיות שהתחלתן בתיבה זו, כי, טעם זה שייך
להפרשה השני' שמתחילה בתיבה זו, שאותה צריכים להבדיל מהפרשה
שלפני' שנקראת ע"ש התחלה זו.

לחיות כו", ולכן, מורה גם על תוכנו ומהותו של הדבר שנקרא
בשם זה (ראה תולדות יעקב יוסף פ' שמות קרוב לסופה. אור
תורה להה"מ ד, ג. לקו"א נח, ד. תניא שעהיוה"א פ"א. ועוד).

(8) כמ"ש בפסוק שלאח"ז "ויולד נח שלשה בנים".

(9) ויומתק יותר שהשם "נח", ע"ש "זה ינחמנו" (בראשית ה,
כט), מורה על מנוחה ונחת, "נייחא דרוחא" (תו"א ר"פ נח. וראה
זח"א ס, א) – בהתאם להמסופר בפרשה אודות קורות חייו:
טהרת הארץ ע"י המבול (שנקראים "מי נח"), פעולת "ריח
הניחוח" דקרבן נח והכריתת ברית על קיום העולם.

(10) להעיר ממ"ש השל"ה (יג, סע"א ואילך בהגה"ה) "יעשה
כל א' לוח שירושם כל השמות (שמות של תושב"כ ותושבע"פ,
שמות ה' חומשי תורה .. שמות כל פרשה ופרשה מהחומש,
בראשית נח לך וכו', ואח"כ שמות הנביאים .. שמות שית
סדרי משנה .. ושמות כל המסכתות .. שמות מדרשי חז"ל וכו')
ויקרא אותם ויהיו שגורים בפיו, כי אף מי שאינו עם הארץ, מ"מ,
ראית' בני עלי' והן מועטים הזוכים ללמוד כולם, וקריאת השמות
תועיל להיות נחשב כאילו עיין ולמד כולם".

(11) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. גו"א ר"פ בראשית. זח"ג נג,
ב. ועוד.

טובים), בהכרח להקדים תחילה מעמד ומצב
ד"נח" (מנוחה). אבל, מסתבר יותר לומר
שהקדימה ד"נח" ל"תולדות" היא לא רק (בזמן)
בגלל ההכרח שבדבר, אלא קדימה אמיתית
(בתורה), קדימה במעלה.

ג. ויש לומר נקודת הביאור בזה:

החילוק שבין פרשת נח לפרשת תולדות הוא
ע"ד החילוק בין לפני מתן תורה ולאחרי מתן תורה
— כידוע¹⁷ שההכנה וההתחלה דמתן תורה היתה
ע"י עבודתו של אברהם, ובפרט ע"י המילה,
ולאח"ז היתה לידת יצחק (שנולד מטיפה
קדושה¹⁸), ונמצא, שבפרשת תולדות, "ואלה
תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק"
(הראשון שכל מציאותו ותולדותיו לאחר ההכנה
וההתחלה דמתן), מתחילה העבודה הקשורה עם
מתן תורה, ובפרשיות שלפנ"ז, ובפרט פרשת נח,
ש(רק)בסיומה וחזרתה (רק) נולד אברהם, ה"ז
עבודה שלפני מתן תורה.

וענינו בעבודתם של ישראל (לאחרי מ"ת) —
ש"נח" קאי על מציאותם של ישראל¹⁹ שלפני
(וקודמת ל)תורה, ו"תולדות" קאי על עבודתם של
ישראל בקיום התומ"צ, שע"ז באה מציאותם
האמיתית (כפי שקודמים לתורה) בפועל ובגלוי,
כדלקמן.

ד. וביאור הענין:

איתא בתנא דבי אליהו²⁰ "שני דברים קדמו

1 שם האדם שמורה על עצמותו, שייך ללידת
2 המציאות (ע"ד "תולדות" כפשוטו), שאז נקרא
3 בשם.

4 ודרוש ביאור והסבר:

5 א) ההתאמה (בפנימיות הענינים) דפירוש
6 השמות כשלעצמם עם פירוש הענין והפרשה,
7 שלכאורה, ה"ה הפכיים זמ"ז, כי: ב"נח" — פירוש
8 השם שייך לעצם מציאות (לידת) האדם (ע"ד
9 תולדות כפשוטו), ופירוש הענין שייך למעשים
10 טובים, כפירוש רש"י (בפשוטו של מקרא¹³)
11 "ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים
12 טובים", והפכו ב"תולדות" — שפירוש השם שייך
13 למעשים טובים, ופירוש הענין שייך ללידה
14 (תולדות כפשוטו), כפירוש רש"י "יעקב ועשו
15 האמורים בפרשה".

16 ב) ועיקר — ביאור הלימוד וההוראה מ"נח"
17 שלפני "תולדות" ומ"תולדות" שלאחרי "נח":

18 בנוגע ל"נח" — כיון ששם האדם שנקרא בלידתו
19 אינו שייך (לכאורה) לעבודתו ב"מעשים טובים"
20 ("תולדותיהם של צדיקים") — מהו הענין ד"נח"
21 (לפני תולדות) בעבודת האדם?

22 ובנוגע ל"תולדות" — כיון שבא לאחרי "נח"
23 (ועוד כמה פרשיות שבינתיים), עכצ"ל, שאין
24 הכוונה ל"תולדותיהם של צדיקים" מעשים טובים
25 (סתם) שבהתחלת העבודה, אלא לדרגא נעלית
26 ב"מעשים טובים" שבאה לאחרי ההקדמה ד"נח"
27 (ושאר הפרשיות שבינתיים), וצריך לבאר תוכנה
28 וענינה של דרגא זו בעבודת האדם.

29 לכאורה אפשר לומר ש"נח" מורה על מצב של
30 מנוחה (מנוחת הנפש ומנוחת הגוף¹⁴) כדי שתהי
31 העבודה דקיום התומ"צ כדבעי, ע"ד מ"ש
32 הרמב"ם¹⁵ אודות היעודים הגשמיים שבתורה כדי
33 ש"נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה"¹⁶,
34 ולכן הסדר הוא ש"נח" קודם ל"תולדות", כי, כדי
35 שתוכל להיות העבודה ד"תולדות" (מעשים

(12) פרש"י ר"פ נח.

(13) אף כי רק בפירוש השני, כיון ש"תולדות" כפשוטו קאי על בני.

(14) ע"ד "נייחא לעליונים נייחא לתחתונים" (ב"ר פ"ל, ה).

(15) הל' תשובה רפ"ט.

(16) ובהלכה ב' — בנוגע לימות המשיח — "שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן".

(17) ראה בארוכה — קונטרס משיחות ש"פ לך לך (לעיל ע' 254 ואילך). וש"נ.

(18) ב"ר פמ"ו, ב.

(19) כידוע בענין "וגם את נח באהבה זכרת" שאומרים בברכת זכרונות ב"ה*, שהזכרון דנח הוא "מצד עצם מעלת נש"י" (המשך תער"ב ח"א פ"א).

(20) כ"ה הלשון בכמה מקומות בדרושי חסידות (ראה לדוגמא סה"מ ה'ש"ת ע' 61. ועוד) — אף שבתדבא"ר (פ"ד) לא הובאה הראי' ממ"ש צו את בני' דבר אל בני' (אלא ממש"נ "קדש ישראל לה' ראשית תבואתה", היינו, שישראל הם כמו ביכורים שקודמים לתרומה, תורה מ'), וראי' זו הובאה בב"ר (פ"א, ד): "מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר... אילולי... ישראל עתידים לקבל את התורה לא ה' כותב בתורה צו את בני' דבר אל בני' (וראה לקמן הערה 24).

(*) וגם ביוהכ"פ דשנת היובל (ד"ה נח, ב).

(**) ועד"ז בשמו"ר (פמ"ו, ט): "כל התורה שנתת לי היא וידבר ה' אל משה דבר אל בני' צו את בני', אם הם כלים, מה אני עושה בתורתך".

ה. ועד"ז במציאותם של ישראל גופא – נשמה
בגוף:
כשם שבנוגע לתורה וישראל מוכיחים ממש"נ
בתורה צו את בני" דבר אל בני" (שהתורה היא
בשביל ישראל, ציווי לישראל) שישראל קדמו, יש
להוכיח מזה גם בנוגע לנשמה וגוף, שכיון שציווי
התורה אינם שייכים לנשמה בהיותה בגן עדן, אלא
לאחרי ירידתה למטה להתלבש בגוף, עכצ"ל,
שהגוף קודם²⁴, ובשבילו נבראת²⁵ הנשמה (ועאכ"כ
כל סדר ההשתלשלות).
וההסברה בזה – ע"פ הידוע²⁶ שבחירת העצמות
היא בהגוף הגשמי²⁷ דוקא:

יש מעלה ב"בחירה" גם לגבי "בן" – שבבן,
שאהבת האב אליו היא אהבה טבעית, ההתקשרות
ביניהם היא ממדרגה שיש בה תפיסת מקום דהבן
האהוב (המעלה דבן), ולא מעצמותו ית' ממש,
משא"כ בחירה, אין בה תפיסת מקום דהדבר
הנבחר כלל, כי אם, שכך בחר בבחירה חפשית
שהיא מעצמותו ממש.

(24) ויש לומר, שמטעם זה הובאה בדרושי חסידות הראי'
ממ"ש צו את בני" דבר אל בני" (כב"ר), ולא מהפסוק "קדש
ישראל לה' ראשית תבואתה" (כתבדבא"ר) – כדי לרמוז שהקדימה
דישראל היא לא רק בנוגע לנשמה עצמה, עלי' נאמר "קדש
ישראל לה' ראשית תבואתה", אלא גם (ובעיקר) בנוגע
להתלבשותה בגוף, שעז"נ צו את בני" דבר אל בני". ואעפ"כ
הובא כללות המאמר מתנא דבי אליהו, ולא מב"ר, כי, בב"ר יש
לפרש שהקדימה דישראל היא בגלל שמקיימים תומ"צ, היינו,
שתומ"צ הם למעלה מישראל, משא"כ בתנא דבי אליהו מודגשת
מעלתם העצמית של ישראל* שלמעלה מהתורה, שהם "ראשית
תבואה", כמו ביכורים שקורמים לתרומה, אלא שמעלה זו היא
גם (ובעיקר) בנוגע להתלבשות בגוף** כנ"ל. ואכ"מ.
(25) כלומר, שנעשית בבחי' מציאות ובפרט ע"י ירידתה
למטה.

(26) ראה תניא פמ"ט: "ובנו בחרת מכל עם ולשון הוא הגוף
החומרי הנדמה בחומיותו לגופי אומות העולם" (וראה סה"ש
תורת שלום ע' 120 ואילך).

(27) שהתהוותו מ"מהותו ועצמותו" .. (ש)הוא לבדו בכחו
ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה
אחרת קודמת ליש הזה" (תניא אנה"ק ס"כ).

(28) ראה גם לקר"ש ח"א ע' 5 ואילך. ח"ח ע' 409.

(*) כמרומו גם בדיוק הלשון "ואני אומר" (אף שמביא ראי' מפסוק
בתורה) – שקאי על העצם שלו, שמצד זה מרגיש ומדגיש מעלתם
העצמית של ישראל שלמעלה מהתורה.
(**) ולהעיר, שב"תנא דבי" אליהו" מודגשת מעלת הגוף – שעלה
השמימה בגופו (וראה הנסמן בלקר"ש ח"ח ע' 346).

1 לעולם, תורה וישראל, ואיני יודע איזה מהם קודם,
2 כשהוא אומר צו את בני" דבר אל בני" אומר אני
3 ישראל קדמו" – שקדימה זו היא בעיקר במעלה,
4 היינו, שמעלתם של ישראל גדולה יותר ממעלת
5 התורה.
6 אבל, כדי שמעלתם של ישראל תבוא בפועל
7 ובגלוי צ"ל קיום התורה – כדאיאת בתדבא"ר²¹
8 "משל למלך ב"ו שיש לו בנים בתוך ביתו ויש לו
9 עבד זקן ביניהם שהוא מלמד את בניו דרכים נאים
10 ומעשים טובים .. כך דברי תורה .. מכריעין את
11 ישראל לכף זכות, מחנכין אותן במצוות ומביאין
12 אותן לחיי העולם הבא", היינו, שע"י התורה באה
13 מעלתם של ישראל בפועל ובגלוי.

14 וההסברה בזה:
15 מעלתם העיקרית של ישראל בעצם מציאותם,
16 "ישראל וקוב"ה כולא חד"²², גם לולי קיום
17 התומ"צ, "דרכים נאים ומעשים טובים", כבמשל
18 דמלך ב"ו שיש לו בנים, שהאהבה לבנים היא
19 אהבה עצמית גם כשאין להם "דרכים נאים ומעשים
20 טובים" (ואדרבה: בבנים שיש להם "דרכים נאים
21 ומעשים טובים", שראוי לאהוב אותם גם מצד
22 השכל, לא ניכרת כ"כ האהבה העצמית). אבל, מעלה
23 עצמית זו מתייחסת לעצמותו ית' (שישראל הם חד
24 עם עצמותו ית'), ולא (כ"כ) להמציאות דישראל
25 עצמם, מעלה שלהם.

26 ועי"ז שישראל מקיימים התומ"צ, שרואים
27 המעלה שלהם ב"דרכים נאים ומעשים טובים" –
28 באה המעלה שמצד העצם ("בנים") גם בבחי'
29 הגילויים ("דרכים נאים ומעשים טובים"), היינו,
30 שבמעלה שלהם שמצד בחי' הגילויים, נמשך
31 וחודר העצם.

32 [ואף שהעצם הוא באין-ערוך להגילוי, ובודאי
33 שהעדר הגילוי אינו גורע בהעצם, ואדרבה, העצם
34 הוא בהעלם כיון שגילויים אינם כלים להעצם, הרי
35 לאידך, כיון שהעצם אינו מוגדר בשום דבר, לא
36 יתכן שיהי' מוכרח להיות בהעלם דוקא, אלא
37 בודאי יכול לבוא גם בגילוי, ולכן, אמיתת הענין
38 דיגילוי העצם הוא בהמשכה בפועל ובגלוי
39 דוקא²³].

(21) שם.

(22) ראה זח"ג עג, א.

(23) ראה לקר"ש ח"ה ע' 245.

ולאחרי שבחירת העצמות מתגלה בהגוף (ע"י 26
התלבשות הנשמה לברר ולזכך הגוף ע"י קיום 27
התומ"צ), אזי מתגלה גם בהנשמה (ע"י הגוף) 28
שהיא לא רק "בן", אלא יש בה בחירת העצמות³⁶. 29
[ועפ"ז יש לבאר תוכן הענין שלעתיד לבוא 30
הנשמה ניזונית מן הגוף³⁷ – שבזמן הזה, זמן 31
העבודה דבירור וזיכוך הגוף, עיקר ההדגשה היא 32
שגילוי אור הנשמה (מעלת הגילויים) יומשך ויחדור 33
בהגוף, ולעתיד לבוא, לאחר גמר הבירורים, תהי' 34
עיקר ההדגשה על התגלות העצם שלמעלה 35
מגילויים, שלכן יורגש בהנשמה שהתקשרותה עם 36
הקב"ה היא לא (רק) מצד מעלתה, אלא (גם) ובעיקר) 37
מצד עצמותו ית' ממש, שרגש זה מקבלת הנשמה 38
מהגוף שבו מתגלה בחירת העצמות]. 39

ונמצא, שבמציאותם של ישראל, נשמה בגוף, 40
ועבודתם בקיום התומ"צ, מתגלה ההתקשרות 41
דישראל עם הקב"ה בכל האופנים: מצד העצם – 42
בחירת העצמות; מצד הגילויים – המעלה ד"בן", 43
והמעלה ד"דרכים נאים ומעשים טובים"; ומצד 44
שניהם יחד – שבחירת העצמות מתגלה וחודרת 45
במעלה ד"בן" וב"דרכים נאים ומעשים טובים", 46
היינו, שהעצם הוא גם בהתגלות (שבזה מודגש 47
אמיתת ענינו של העצם, שאינו מוגדר בהעלם, 48
אלא בא גם בגילוי, כנ"ל ס"ד). 49

ו. עפ"ז יש לבאר פרטי הענינים ד"נח" 50
ו"תולדות" בעבודת האדם: 51

"נח" (שלפני תולדות) – מורה על מעלתם 52
העצמית של ישראל שקדמו לתורה, ההתקשרות 53
דישראל עם הקב"ה מצד העצם ממש שלמעלה 54
מההתקשרות שמצד הגילויים ע"י "דרכים נאים 55
ומעשים טובים". אבל, השלימות האמיתית היא 56
כשהעצם נמשך וחודר ומתגלה גם בבחי' הגילויים 57
– "תולדות" שלאחרי נח, שמורה (לא רק על 58

ודוגמתו בהחילוק שבין הנשמה להגוף – 1
שהנשמה היא "חלק אלקה ממעל ממש"²⁹, חלק 2
שעל ידו תופסים בהעצם³⁰, וכמ"ש³¹ "בנים אתם 3
לה' אלקיכם", כמו הבן שהוא חלק מעצם האב, 4
התקשרותה עם הקב"ה היא ממדרגה שיש בה 5
תפיסת מקום להמעלה דבן, ולא מעצמותו ית' 6
ממש, משא"כ הגוף, שמצד עצמו אין בו עילוי 7
("גוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אוה"ע"), 8
אלא שהקב"ה בחר בו בבחירה חפשית שהיא 9
מעצמותו ית', הרי, ההתקשרות היא מצד עצמותו 10
ית' ממש. 11

ובפרטיות יותר: 12

בחירת העצמות היא גם בהנשמה, כי, זה גופא 13
שהנשמה היא בן להקב"ה הוא לפי שכך בחר 14
בבחירתו החפשית, אבל, כיון שבנשמה יש המעלה 15
ד"בן", לא ניכר בה בחירת העצמות, וע"י ירידתה 16
והתלבשותה בגוף (שאין בו עילוי, כי אם בחירת 17
העצמות) מתגלה בהנשמה בחירת העצמות³². 18

ולאידך, מעלת הבחירה בהגוף מתייחסת 19
לעצמותו ית' (הבוחר), ולא להגוף (הנבחר), שמצד 20
עצמו אין בו עילוי (גם לאחר הבחירה)³³, ועי"ז 21
שהנשמה (שיש בה המעלה ד"בן") מתלבשת בגוף 22
להחיותו ולבררו ולזככו ע"י קיום התומ"צ, נעשה 23
עילוי גם בהגוף, שמתגלה בו בחירת העצמות³⁴ 24
באופן שמתייחסת אליו ומתגלה בו³⁵. 25

(29) תניא רפ"ב.

(30) "כשאתה תופס במקצת מן העצם אתה תופס ככולו" (כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ).

(31) פ' ראה יד, א.

(32) ראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' רנ (וראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 219 הערה 61).

(33) ועד"ז כח העצמות שמהוה את הגוף הגשמי מאין ואפס המוחלט – שמתייחס להעצמות, ולא להיש הגשמי, שמצד עצמו הוא אין ואפס ממש.

(34) ועפ"ז יומתק שהבחירה בישראל ("ובנו בחרת מכל עם ולשון הוא הגוף החומרי") נתגלתה במתן תורה ("כשיאמר ובנו בחרת יזכור מתן תורה" (שו"ע אדה"ז אר"ח ס"ס ס"ד)). וראה לקמן הערה 36.

(35) ועד"ז מתגלה בו כח העצמות שבהתהוות היש הגשמי (משא"כ בגופי אוה"ע וכל הדברים הגשמיים שבעולם שהתהוותם בכח העצמות אינה מתייחסת אליהם ואינה מתגלה בהם*) (וראה גם לקמן הערה 59).

(36) ועפ"ז י"ל שגם בחירת העצמות בהנשמה נתגלתה במתן תורה – כיון שהתגלות הבחירה בהנשמה היא ע"י ולאחרי התגלות הבחירה בהגוף ע"י קיום התומ"צ.

(37) ראה המשך וככה תרל"ז פפ"ח ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' צז ואילך. המשך תרס"ו ע' תקח. סה"מ קונטרסים ח"ב תיג, ב. סה"ש תורת שלום ע' 127 ואילך.

איז עצמות ית' – שכח העצמות נעשה מציאות הגוף (ע"י עבודת הנשמה בבירור וזיכוך הגוף).

(*) וי"ל שזהו גם תוכן הביאור בסה"ש תורת שלום (ע' 127) בהחילוק שבין הגוף דבני' להגופות דאוה"ע, שגופי אוה"ע יאבדו, שבירתם זהו תקנתם, משא"כ הגוף דבני', דא שטייט דער כח העצמות און ער

בשרשם הם תיקון ותוהו, מ"ה וב"ן, וגם נשמה
וגוף הם מ"ה וב"ן).

ויש לומר, שהבחירה שמצד העצמות בדבר
שמצד עצמו אין בו שום מעלה, מתבטאת
בהקדימה דעשו (גוף) ליעקב (נשמה), "הראשון"⁴³
גו' עשו"⁴⁴ (ויש להוסיף, שמעלת עשו מרומזת גם
ב"אדמוני"⁴³, אותיות מאד, בלי גבול, וגם ב"אדרת
שער"⁴³, שרומז על י"ג תיקוני דיקנא).

וכיון שדוקא בהתלבשות הנשמה בהגוף לבררו
ולזככו ע"י קיום התומ"צ נמשכת ומתגלה בחירת
העצמות בהגוף (ולאח"כ גם בהנשמה) גם מצד
בחי' הגילויים (כנ"ל ס"ה) – לכן, מבקש עשו
מיעקב שיתן לו "מן האדם האדם הזה"⁴⁵, היינו, ש
ע"י יעקב (נשמה) תתגלה ("הזה") בעשו (גוף)
מעלת הבלי גבול ("האדם האדם", אותיות "מאד"
ב"פ) שבבחי' העצמות.

ועפ"ז יש לפרש מ"ש"⁴⁶ "ויבז עשו את
הבכורה" למעלותא ("ויבז" מלשון ביזה) –
שמוותר על הבכורה בשביל עליו גדול יותר
דהתגלות העצם (שבה מודגש אמיתת ענינו של
העצם שאינו מוגדר בהעלם ובא גם בגילוי)
שלמעלה מהגדר ד"בכורה".

ועפ"ז יש לבאר דיוק לשון רש"י "ואלה
תולדות יצחק", "יעקב ועשו (יעקב קודם לעשו)
האמורים בפרשה" (אף שבאמירתם בפרשה קודם
עשו ליעקב) – כי, התגלות ("ואלה") העצם
("תולדות") היא עי"ז שהנשמה ("יעקב")
מתלבשת בגוף ("עשו") כדי לבררו ולזככו ע"י
העבודה דקיום התומ"צ ("האמורים בפרשה"),
שעי"ז מתגלה בחירת העצמות (בהגוף, ועל ידו
מתגלה גם הבחירה בהנשמה).

[ובהמשך לזה באים הפרשיות שלאח"כ: פרשת
ויצא – "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה",
עבודת יעקב בהכירור דלבן, ופרשת וישלח –

1 מעשים טובים סתם, אלא) על מעשים טובים שבאים
2 כתוצאה (לאחרי) מהתגלות העצם ממש.

3 ויש לומר, שענין זה מרומז גם בכל א' מב'
4 הפרשיות (נח ותולדות) בפ"ע:

5 ב"נח", שקאי על העצם – מוסיף ומדגיש רש"י
6 ש"עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים",
7 היינו, שהעיקר הוא שהעצם יומשך ויחדור בבחי'
8 הגילויים, "מעשים טובים"³⁸.

9 [אלא, שה"מעשים טובים" דנח"³⁹ – כיון
10 שעיקרם ברוחניות, בענינים נעלים, ולא בענינים
11 פשוטים וגשמיים שמצד עצמם אין בהם מעלה,
12 ה"ז בחי' הגילויים ולא העצם, והמשכת העצם
13 ("אנכי") שמתבטאת בענינים פשוטים וגשמיים
14 היא במתן תורה"⁴⁰, שהתחלתו ב(המעשים טובים
15 שב)פרשת תולדות]⁴¹.

16 וב"תולדות", שקאי על הגילויים ("דרכים נאים
17 ומעשים טובים") – מוסיף ומדגיש רש"י הענין
18 דתולדות כפשוטו ("יעקב ועשו האמורים
19 בפרשה"), העצם ד"תולדות יצחק" (כפשוטו, לידת
20 המציאות) שלפני ולמעלה מבחי' הגילויים, היינו,
21 שב"מעשים טובים" (תולדות בעבודה) שמצד בחי'
22 הגילויים, חודר ונמשך ומתגלה העצם (תולדות
23 כפשוטו).

24 ז. ויש להוסיף ולבאר בפרשיות יותר בפרשת
25 תולדות – "ואלה תולדות יצחק", "יעקב ועשו
26 האמורים בפרשה":

27 ובהקדמה – שכיון שיצחק הוא היהודי הראשון
28 שכל מציאותו ותולדותיו אחרי ההכנה וההתחלה
29 דמ"ת, מסתבר לומר, שכל ענינו של יצחק,
30 ועאכו"כ ענינו העיקריים, "תולדות יצחק", יעקב
31 ועשו, ישנם בכאו"א מישראל – שיעקב קאי על
32 הנשמה, ועשו קאי על הגוף (כידוע)⁴² שיעקב ועשו

(38) ועפ"ז יומתק דיוק לשון רש"י "עיקר תולדותיהם של
צדיקים", ש"עיקר" מורה על העצם.

(39) ועד"ז בפרשיות שלאח"כ (לפני פרשת תולדות), לך לך,
וירא וחי שרה – שבהם מודגשת בעיקר העבודה בענינים ורוחניים
ונעלים: לך לך – הליכת אברהם לארץ ישראל. וירא – התגלות
הקב"ה לאברהם, ועד לעקידת יצחק, מס"נ. וחי שרה – נישואי
יצחק ורבקה, יחד מ"ה וב"ן.

(40) ראה לקו"ש ח"ח ע' 58 ואילך. וש"נ.

(41) ולכן, עיקר ענינם של ישראל מתחיל בתולדות יצחק.

(42) תו"א ר"פ וישלח. וראה ד"ה ויגדלו הנערים דש"פ
תולדות תרס"ה (ע' צה ואילך). ועוד.

(43) פרשתנו כה, כה.

(44) ואולי יש לומר, שענין זה מרומז במ"ש (בהפטרה דפ'
תולדות) "הלא אח עשו ליעקב גו' ואוהב את יעקב ואת עשו
שנאתי" (מלאכי א, ב"ג) – שהבחירה (בהגוף) היא בדבר שאין
בו שום מעלה, ויתירה מזה, שע"פ טעם ודעת ה"ז באופן
ד"שנאתי" (דלא כביעקב, נשמה, שהאהבה היא גם ע"פ טעם
ודעת, בחי' הגילויים), ורק מצד בחירתו החפשית בחר בהגוף.

(45) פרשתנו כה, ל.

(46) שם, לד.

והענין בזה⁵⁴ – ש"שמן" מורה על עצמיות
הדבר ("עסענץ"), שלכן מפעפע בכל דבר, שנמשך
וחודר בכל מקום, עד למטה מטה (בחוצץ), אשר,
בההמשכה וההתגלות למטה דוקא מודגשת
התגלות העצם ממש, כשם שהעצם ד"נח" מתגלה
ב"תולדות" דוקא, "יעקב ועשו האמורים בפרשה",
כנ"ל בארוכה.

ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בהחידוש
בהיו"ט דחנוכה (סיומו וחזרתו של חודש כסלו)
לגבי שאר הימים טובים – שהתחלתו ורובו
(חמשה או ששה ימים) בחודש כסלו, והולך
ונמשך גם בהתחלת חודש טבת:

ענינו של חודש טבת – "ירח שהגוף נהנה מן
הגוף"⁵⁵, שרומז על ההנאה דהגוף שלמטה (גוף
הגשמי) מהגוף (העצם) שלמעלה⁵⁶.

ויש לומר, שבההמשך דימי חנוכה בחודש
טבת, מרומז, שע"י העבודה דנר חנוכה, "נר מצוה
ותורה אור"⁵⁷, שנעשית ע"י התלבשות הנשמה
("נר ה' נשמת אדם"⁵⁸) לברר ולזכך את הגוף
הגשמי (בתחלה) וחלקו בעולם ("על פתח ביתו
מבחוצץ"), נמשכת ומתגלה בחירת העצמות בהגוף
הגשמי באופן שחודרת במציאות הגוף עד שניכרת
ומתגלה בהרגש הגוף (הנאה), שניכר בפועל
ובגילוי ש"ישראל וקוב"ה כולא חד", ועד לגילוי
עצמותו ית' (יש האמיתי) בכל העולם⁵⁹ (ביש
הנברא⁶⁰), שנעשה דירה לו ית'⁶¹, דירה לעצמותו
ממש⁶².

(54) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ז.

(55) מגילה יג, א.

(56) ראה לקו"ש חט"ו ע' 382 ואילך.

(57) משלי ו, כג.

(58) שם כ, כז.

(59) אלא, שבעולם ניכר שהעצמות הוא המהווה ומבלעדו אין
שום מציאות כלל, משא"כ בישראל – מציאותם גופא הוא,
כביכול, העצמות (ראה לקו"ש ח"ב ע' 75).

(60) ראה ביאורו"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(61) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(62) ראה סה"מ תקס"ה ח"א ע' תפט. אוה"ת בלק ע' תתקצז.

סה"מ תרס"ב ע' שלח. תרע"ח ע' קצג. המשך תרס"ו ס"ע ג. שם
ע' תמה. סה"מ תרצ"ט ע' 84. ועוד.

1 "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו" –
2 הבריר דעשו, ועד לפרשת וישב – "וישב יעקב",
3 "לישב בשלוה"⁴⁷, שבזה מודגשת השלימות ד"נח"
4 (מלשון מנוחה) בפועל ובגלוי בגמר ושלמות
5 העבודה, שזהו"ע השכר, "שכר מצוה (היא
6 ה)מצוה (עצמה)"⁴⁸, שעיקרו ושלמותו הוא הנחת-
7 רוח (נח מלשון נח"ר) דבורא⁴⁹ (שנמשך ומתגלה
8 וחודר בהנח"ר דנברא)].

9 ח. וע"פ הירוע שפרשת השבוע שייכת לתוכן
10 הזמן⁵⁰ – יש לקשר האמור לעיל עם תוכנו של
11 חודש כסלו שבו קורין פרשת תולדות⁵¹:

12 ענינו של חודש כסלו⁵² מודגש בהימים טובים
13 שבו – היו"ט שבסיומו וחזרתו, ימי חנוכה,
14 והימים טובים דתורת החסידות, י"ט כסלו ויו"ד
15 כסלו, אשר, הנקודה המשותפת שביניהם היא ענין
16 השמן, נס השמן דחנוכה, שרומז על פנימיות
17 התורה, בחי' השמן שבתורה, שנתגלה בתורת
18 החסידות בחודש כסלו, באופן ד"פוצו מעינותיך
19 חוצה", "על פתח ביתו מבחוצץ" (כמדובר לעיל⁵³).

(47) פרש"י וישב לז, ב.

(48) אבות פ"ד מ"ב. וראה תניא רפ"ז. שם פל"ט (גב, ב).

(49) ראה המשך וככה תרל"ז פ"ב ואילך.

(50) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א): "המועדים
של כל השנה... בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן".
– ולהעיר גם מפתגם רבינו זקן שצריכים לחיות עם הזמן, עם
פרשת השבוע ("היום יום" ב' חשון. ובכ"מ).

(51) ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו* – שהיום הראשון
למנין ימי חודש כסלו (יום ב' דר"ח, א' כסלו) הוא ערב שבת
פרשת תולדות, והיום הראשון לימים הפרטיים דחודש כסלו
(לאחרי ראש חודש שכולל כל ימי החודש, ב' כסלו) הוא יום
הש"ק פרשת תולדות.

(52) להעיר ש"כסלו" אותיות "כס לו", "כס" הוא כיסוי
והעלם, ו"לו", הגימטריא ד"אלה", הוא שלימות הגילוי (דכל
ששה מדות כפי שכל אחת כלולה משה, ו' פעמים ו', מספר
ל"ו), היינו, שבשלימות הגילוי נמשך ומתגלה העצם שלמעלה
מגילויים (ראה בארוכה קונטרס משיחות ליל אדר"ח כסלו וש"פ
תולדות ב' כסלו (לעיל ע' 311 ואילך)).

(53) קונטרס משיחות הנ"ל ס"ג.

(*) וגם בשנים שקורין פ' תולדות בסוף חודש מרחשון – ה"ז בשבת
מברכים חודש כסלו.

לקוטי שיחות פרשת תולדות כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

(ב) במדרש נדרשים הדברים על המילים "גור בארץ" 24
הזאת³, ורש"י אומרם על המילים "אל תרד מצרימה"⁴. 25
משני שינויים אלו, הקשורים זה בזה⁵, מובן, שקיים 26
הבדל מהותי בין הפירושים: לפי המדרש איסור יציאת 27
יצחק לחו"ל הוא תוצאה של מחויבות יצחק להיות בארץ 28
ישראל ("גור בארץ הזאת") מפני החשיבות המיוחדת של 29
ארץ ישראל: ארץ ישראל לגבי יצחק היא כ"תוך הקלעים" 30
לגבי עולה, ולכן "אם יצאת חוץ לארץ ישראל נפסלת" – 31
היציאה מארץ היא הפוסלת. 32
אבל לפי רש"י איסור היציאה של יצחק אינו קשור 33
במעלת ארץ ישראל, אלא בגרעון של חוץ לארץ – אין 34
חו"ל כדאי לך", ולכן אין האיסור קשור לצד החיובי "גור" 35
בארץ הזאת", אלא לצד השלילי: "אל תרד מצרימה". 36

ב.

אפשרות להבנת הסיבה להבדל בין המדרש לבין רש"י

ניתן למצוא, לכאורה, הסבר פשוט לסיבה שממנה 37
נובע ההבדל שבין המדרש לבין פירוש רש"י: 38
לפי המדרש, כרוך הענין בקדושת הארץ⁶. כיוון שארץ 39
ישראל קדושה מכל הארצות נחשבת יציאת יצחק ממנה 40
כיציאת עולה מחוץ לקדושת העזרה – מה עולה – אם 41
יצאת חוץ לקלעים היא נפסלת, אף את – אם יצאת חוץ 42
לארץ נפסלת⁶. 43
אך לפי פשוטו של מקרא⁷ לא היתה בארץ ישראל 44
בזמן האבות – ארץ כנען – קדושה⁸ מיוחדת. ולכן מסביר 45

א.

דברי המדרש, רש"י ורא"ם על הפסוק "אל תרד מצרימה... גור בארץ"

על הפסוק¹ "ורא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה 1
שכון בארץ אשר אומר אליך, גור בארץ הזאת..." נאמר 2
במדרש²: "גור בארץ הזאת, אמר ר' הושעיה: את עולה 3
תמימה. מה עולה – אם יצאת חוץ לקלעים היא נפסלת, 4
אף את – אם יצאת חוץ לארץ נפסלת". 5
רש"י מצטט את המילים "אל תרד מצרימה" ומפרש: 6
"שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב. 7
אמר לו: אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה, ואין 8
חוצה לארץ כדאי לך". 9
הרא"ם מסביר את דברי רש"י כך: כיוון שיצחק הוא 10
עולה תמימה, שהיא קדשי־קדשים, נחשבת כל הארץ 11
לגביו כמו העזרה לגבי קדשי־קדשים, ו"חוץ לארץ חשובה 12
אצלו כחוץ מן העזרה, ואין קדשי־קדשים יוצא לחוץ מן 13
העזרה. ואם יצא – נפסל ונאסר לעולם". לפי דברי הרא"ם 14
נראה, שרש"י משתדל לפרש את הפסוק באופן שבו הוא 15
מוסבר במדרש. 16
אם נעייין היטב בדברים שהובאו לעיל מרש"י ומן 17
המדרש, נראה, שיש ביניהם מספר הבדלים המוכיחים על 18
שוני מהותי בתוכן הפירושים. והם: 19
(א) לפי המדרש, יציאת יצחק לחו"ל היא פסול ממש 20
– "אם יצאת לחו"ל נפסלת" – כמו עולה שיוצאת חוץ 21
לקלעים. ואילו רש"י מציין רק ש"אין חוצה לארץ כדאי 22
לך". 23

(1) פרשתנו כו, ב"ג.

(2) ב"ר פס"ד, ג.

(3) וכ"ה בילקוט כאן רמז קיא. לקח טוב עה"פ (ושם במקום "אף את כו" מסיים "אף אתה אסור לצאת חוצה לארץ").

(4) וצ"ע בספר כפתור ופרח ספמ"ב: וכתב רש"י שכן בארץ שאתה כו.

(5) להעיר שגם בתנחומא (באבער) ו קאי על הפסוק "אל תרד מצרימה". וגם שם ליתא "מה עולה אם יצאת חוץ לקלעים כו". ולהעיר שגם שם בעל המאמר הוא ר' הושעיה. וראה גם שם וישלח י. מדרש הגדול עה"פ כאן. ובמדרש שכל טוב הובא ככב"ד הנ"ל אבל עה"פ אל תרד מצרימה.

(6) להעיר מב"ר שם לפני"ז שכן בארץ "שכן את השכינה בארץ". וראה רמב"ן פרשתנו כו, ה. ובארוכה רמב"ן אחרי יח, כה (אבל ראה

לקמן הערה 69). וראה הנסמן לקמן סוף הערה 25.

(6*) ראה בחיי כאן.

(7) עוד י"ל טעם שלילת ד"נפסלת" – כי עולה תמימה חו' – אינה נפסלת ביציאתה, אבל מוכן ש"ל שמקום מסוים אין כדאי לה, וע"ד "ואנכי פניתי הבית מע"ז" (ח"ש כד, לא ובפרש"י).

(8) ראה פרש"י לך טז ג (מיבמות סד, א. וב"ר פמ"ה, ג) "מגיד שאין ישיבת חוצה לארץ עולה מן המנין (ומוסיף) לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול עד שיבא לא"י" – ולא מצד מעלת קדושת הארץ. וגם לא כתב כפירושו (ביבמות שם ד"ה מקץ) דלמא משום עון חוץ לארץ הם עקורים (וראה רמב"ן לך שם. ראשונים ליבמות שם. תו"ש לך שם אות טו); בפרש"י שם יז, ח: לאחזות עולם ושם אה"י ננס לאלקים, אבל (בר ישראל) הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוהה – מפרשו על בני"י לאחר שיכנסו לארץ, ולא פירשו בנוגע להאבות עצמם* (ראה רמב"ן ויצא כח, כא).

(*) אבל ראה לשון (הפירושו המיוחד לרש"י) לב"ר ר"פ לך ד"ה ותאז.

לפי ההלכה הפשוטה. ומכאן מובנת תשובת אברהם: 20
 "השמר לך פן תשיב את בני". 21
 אך בפרשתנו, מדובר בתקופה של "ויהי רעב בארץ", 22
 כאשר על-פי ההלכה מותר לצאת לשכון בחו"ל¹⁵, ואכן 23
 ראינו שאברהם עשה כך¹⁶ בימי רעב¹⁷. ולכן היה צורך 24
 לציין באופן מיוחד את האיסור על יציאת יצחק מן הארץ, 25
 שהוא מפני סיבה מיוחדת – היותו עולה תמימה¹⁸. 26
 בהמשך ההלכות שהובאו לעיל בקשר לאיסור יציאה 27
 מן הארץ, מציין הרמב"ם: "ואף-על-פי שמוותר לצאת, 28
 אינה מידת חסידות, שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור 29
 היו, ומפני צרה גדולה יצאו, ונתחייבו כליה למקום". לפי 30
 הנחתנו הקודמת, שדיני איסור יציאה מן הארץ חלו בזמן 31
 האבות (כשם שקיימו את כל התורה כולה לפני שניתנה¹⁹, 32
 כולל אכילת מצה²⁰, וכן גזירות ושבותים דרבנן²¹) ודאי 33
 היו האבות נמנעים מיציאה לחו"ל, שאינה מידת חסידות 34
 (וכרוכה בעונש²²) גם כאשר לפי שורת הדין מותר הדבר. 35
 כמו כן: כיצד יצא אברהם מן הארץ לחרן לאחר ברית 36
 בין הבתרים²³, לא בזמן רעב²⁴, כאשר הדבר אסור לפי 37
 ההלכה? 38

רש"י, המפרש עפ"י פשוטו של מקרא, שאין האיסור קשור 1
 בקדושת הארץ, אלא בחסרון של "חוצה לארץ" – אין 2
 חוצה לארץ כדאי לך⁹. 3
 הסבר זה לסיבת ההבדל אינו מניח את הדעת, 4
 ובהקדים השאלה: כבר נתקלנו בענין של אי-ירידת יצחק 5
 לחו"ל: כאשר שלח אברהם את אליעזר לחו"ל "אל 6
 ארצו... ולקחת אשה לבני ליצחק", שאל אליעזר: "אולי 7
 לא תאבה האשה... אל הארץ הזאת, ההשב אשיב את 8
 בנך?" ואברהם ענה לו: "השמר לך פן תשיב את בני 9
 שמה"¹⁰. מדוע שם לא מצאנו¹¹ מפרשים המסבירים 10
 שהסיבה לכך היא עובדת היותו של יצחק עולה תמימה¹³? 11
 על-פי ההלכה ניתן היה, לכאורה, להסביר ענין זה: 12
 לפי הדין¹⁴ "אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ 13
 לעולם, אלא ללמוד תורה או לישא אשה... ויחזור לארץ... 14
 אבל לשכון בחו"ל אסור אלא אם כן חזק שם הרעב עד 15
 שנעשה שווה דינר חטין בשני דינרים". 16
 ולכן, בשאלת אליעזר "ההשב אשיב את בנך אל הארץ 17
 אשר יצאת משם", כאשר כוונתו היתה להשתקעות קבועה 18
 בחו"ל, כי "אולי לא תאבה האשה", מובן, שהדבר אסור 19

(לדעת המדרש) כבר א"י בקדושתה. וראה רמב"ן לך יב, יו"ד: יציאתו 1
 מן הארץ שנצטווה עליה בתחילה מפני הרעה עון אשר חטא. אבל 2
 בפשטות כוונתו כיון שנצטווה לך-לך מהארץ גו', וע"ד מ"ש במדרש לקח 3
 טוב ח"ש שם (א"ר אליעזר).

18) ואף שכבר פירש רש"י (פרשתנו כה, כו) ושפחה לא רצה לישא 1
 לפי שנתקדש בהר המור"י להיות עולה תמימה – מ"מ סבר שבשביל רעב 2
 מותר לו לצאת כמו שיצא אברהם (ראה צידה לדרך בפרש"י כאן).

19) יומא כח, ב. קדושין פב, א (כנוגע לאברהם).

20) אע"פ שה"י קודם יצ"מ, כמו בנדר"ד שה"י קודם כיבוש ארץ 1
 כנען.

21) פרש"י פרשתנו כו, ה (כנוגע לאברהם).

22) ראה כס"מ שם בסופו: ומשמע לרבינו דכיון דגדולי הדור היו 1
 מסתמא לא יצאו אלא ששחקי הרעב באופן שהיו מותרין לצאת ע"פ דין 2
 ואפ"ה נענשו. וראה לח"מ שם.

23) ראה הנסמן בהערה 17, דעת זקנים בעה"ת לך יב, ד. ועוד. וכ"מ 1
 דעת רש"י בא יב, מ. ולפי הדיעות דבשביל כבוד או"א מותר לצאת – 2
 ע"מ לחזור – (ראה קדושין לא, ב. ובמאירי שם. שד"ח אס"ד מערכת 3
 א"י אות ב) י"ל שחזר לכבוד אביו (ראה פרש"י ס"פ נח), משא"כ אח"כ 4
 שאמר לו ה' לך-לך – אין מקום לזה.

24) וכן כשיצא יעקב בשביל לראות את יוסף לא ה' בשביל הרעב 1
 שהרי הביאו לו אוכל לא", ורק "שה"י מיצר על שנוקק לצאת לחו"ל" 2
 (פרש"י יגש מו, ג*). וכן יעקב והשכטים לא חזרו לא"י תיכף משנגמר 3
 הרעב. וי"ל שלאחרי שאמר ה' ליעקב אל תירא גו' כי לגוי גדול אשימך 4
 שם, ה"ז התחלת תקופת "גר יהי" זרעך גו' ודור רביעי ישובו הנה גו" 5
 (ולעזר מחזקוני וצדה לדרך פרשתנו כאן, שזה היתה סברת יצחק שרצה 6
 לצאת). וראה לקו"ש ח"ל ע' 229.

בפרש"י יוצא לא, ג (ובאריכות יותר בתנחומא שם יו"ד): שוב אל 1
 ארץ אבותיך ושם אהי עמך, אבל בעודך מחזור לסמא אי אפשר להשרות 2
 שכנתו עליך (ולא מצד היותו בחו"ל). וע"ד פירוש (לך יג, יד): כל זמן 3
 שהרעב עמו כו' – שמדובר בהיותו בא"י.

וכן לא נזכרה קדושת א"י בקבורה בפרש"י ויחי (מו, כט) בציווי 1
 יעקב ליוסף "אל נא תקברני במצרים". וראה לקמן הערה 48.

(9) וראה פרש"י יגש מו, ו: אמר נכסי חוצה לארץ אינן כדאי לי. 1
 וברש"י שם, ג.

(10) חיי שרה כד, ד"ו.

(11) בב"ר וכן בפרש"י.

(12) ביפ"ת לבי"ר פנ"ט, יו"ד מפרש, שזוהי הכוונה בב"ר שם "רק 1
 מיעוט, בני אינו חוזר, בן בני חוזר". אבל לכאורה זהו רק רמז בב"ר. 2
 וראה נחמד למראה לבי"ר פ"ס, יו"ד.

(13) וכמו שפירש במדרש לקח טוב שם.

ובחזקוני שם, ח: פרש"י בני אינו חוזר וכו' לפי שהוא עולה תמימה 1
 ואין חוצה לארץ כדאי לו (שהוא לשון רש"י בפרשתנו). וראה של"ה 2
 (שער, ריש ע"ב): וכן ביצחק כתיב השמר לך פן תשיב את בני שמה ופ"י 3
 דו"ל כי הוא עולה תמימה.

(14) רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ט. וש"נ בכס"מ.

(15) וי"ל דהיינו שיוצא זמן בלתי מוגבל (וכלשונו: לשכון). ולכן לא 1
 מקרי זה ע"מ לחזור. משא"כ "יוצא הוא לסחורה" שלפנ"ז – שהוא ע"מ 2
 לחזור (ראה יד איתן לרמב"ם שם).

(16) כדיוק לשון רש"י "כמו שירד אביו בימי הרעב". וראה רא"ם 1
 ולבוש האורה עה"פ.

(17) והרי לדעת הסדר עולם (לפי' תוד"ה ושל שבת י, ב) ה' הרעב 1
 בא"י לאחר נתינת הארץ לאברהם בבית בין הבתרים. וא"כ לכאורה 2

(*) אבל מלשון הפד"א פל"ט "ודי' מהרהר בלבו ואמר איך אעזוב" משמע של החליט לצאת עד שאמר לו הקב"ה.

ג.

השוני בין המדרש לבין רש"י על המילים "לזרעך נתתי"

- כדי לענות על שאלה זו יש להבין הברל נוסף בין
 רש"י לבין המדרש. בברית בין הבתרים נאמר³²: "ביום
 ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ
 הזאת" במדרש³³ כתוב על כך: "מאמרו של הקב"ה מעשה,
 שנאמר: לזרעך נתתי. אתן את הארץ הזאת – אין כתיב
 כאן, אלא נתתי את הארץ הזאת". רש"י בפירושו על
 המילים "לזרעך נתתי". מפרש: "אמירתו של הקב"ה כאילו
 הוא עשוי".
 יוצא, אם כן, שלדעת המדרש, התבצע מעשה הנתינה
 כבר בברית בין הבתרים וכבר אז נקנתה כל ארץ ישראל
 לאברהם ולזרעו אחריו³⁴. (וכך נאמר גם בירושלמי³⁵
 ש"לזרעך נתתי" איננה הבטחה, אלא "כבר נתתי" – ארץ
 ישראל שייכת לבני ישראל לפני כניסתם אליה. וכך מציינת
 הגמרא³⁶ להלכה ש"ארץ ישראל מוחזקת היא", "ירושה
 היא לכם מאבותיכם"³⁷)

- לפיכך, יש לומר, שבזמן האבות לא חלה²⁵ כלל
 קדושת הארץ, ולכן לא נזהרו באיסור היציאה ממנה²⁶
 לחו"ל. (הדבר מובן גם ממאמר המכילתא²⁷ "עד שלא
 נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות כשרות לדברות,
 ו(דווקא) משנבחרה ארץ ישראל יצאו כל הארצות").
 הסיבה שאברהם ציווה לאליעזר "השמר לך פן תשיב
 את בני שמה" מובנת מדברי אברהם עצמו בהמשך דבריו:
 "ואשר נשבע לי לאמור לזרעך אתן את הארץ הזאת":
 הקב"ה הבטיח ליצחק את הארץ הזאת ולכן לא ייתכן
 שהוא יצא ממנה, כדי "לישא אשה", ויתיישב בחו"ל²⁸.
 אך לא כך בפרשתנו, כאשר מדובר בזמן של רעב
 בארץ, שאז אין אפשרות אחרת אלא לצאת מהארץ. כאן
 מסתבר בפשטות שאפשר לצאת באופן זמני עד חלוף
 הרעב. (ללא הטעם שיצחק הוא "עולה תמימה")²⁹.
 אם-כן הוכח לפי כל האמור, שבזמן האבות לא חלה
 קדושה מיוחדת על ארץ ישראל³⁰. וקשה, אם כן, כיצד
 משפיעה העובדה שיצחק הוא "עולה תמימה"³¹ על
 אי-אפשרותו לצאת מן הארץ?

סעיף ד'. לקמן הערה 47.

(27) בתחלתה.

(28) כמו שפי' ברשב"ם שם. ובחזקוני שם, ח: איני רוצה שיצא מארץ
 אחוזתו שנתן לו הקב"ה.

(29) ומכיון שאין בזה איסור מובן זה שיעקב ירד למצרים (אלא שהי'
 מיצר על שנוקד לצאת (מארץ אבותיו כו') לחוץ לארץ). ולהעיר מב"ר
 (פס"ח, ה) א"ר הושע"י אבא כו' מהיכן הורשה כו' אף אני כו' אם נתן
 לי רשות. אבל לכאורה אין הכוונה כפשוטה, שהרי נצטווה ע"ז מאביו
 ואמו. וראה לעיל הערה 24. לקמן הערות 68, 69.

(30) ראה יראים (השלם) תיג: ואע"פ שבימי אברהם לא נתקדשה ארץ
 ישראל עדיין.

(31) שפי' "שנתקדש כו' להיות עולה תמימה" (כפרשי" שם).

(32) לך טו, יח.

(33) ב"ר פמ"ד, כב.

(34) ולפי"ז צ"ל לכאורה שפליג על המ"ד בב"ר לך (פמ"א, ה): כך
 אמרתי לזרעך נתתי, אימתי לכשיעקרו שבעה עממין מתוכה כו'. וראה
 רד"ל שם. לקמן הערה 38.

(35) חלה פ"ב ה"א.

(36) ב"ב קיט, א ואילך. ע"ז גג, ב.

(37) וראה לעיל ע' 110 ואילך – ש"ל שכ"ה לדעת הרמב"ם.

(25) להעיר מפרשי פרשתנו כו', יב לענין גרר "אע"פ שאינה חשובה
 כארץ ישראל עצמה כארץ שבעת הגויים" (וראה פרשי" לך טו, יט: נתן
 להם אלא שבעה גוים). ולהעיר מחשב"ץ שם (סי ר) שקדושת שכניה כו'
 חשוב הארץ לדירה משום שכניה היא מיוחדת בעבר הירדן ימה. וחיויב
 העלאה הוא משום חיויב מצות שהוא גם בעבר הירדן. וידוע השק"ט
 בנוגע לגרר – ראה זח"א קמא, רע"א. ובנצוצי אורות שם. וש"ל. ובהמובא
 בכפתור ופרח פ"א מפרשי"י. ועוד. ואכ"מ.

(26) לא מיבעי לדעת הרשב"ם (ב"ב צא, א ד"ה אין יוצאין) שאיסור
 יציאה לחו"ל הוא לפי שמפקיע עצמו מן המצות, והיינו ממצות התלויות
 בארץ (ראה שו"ת מהרי"ט ח"א סמ"ז. תשב"ץ ח"ג סקצ"ח וסי' ב) –
 שקדושה זו מובן* שלא הייתה עדיין בימי האבות,

אלא גם להדיעות (שו"ת מהרי"ט יו"ד ח"ב סכ"ח) שמצות ישיבת
 א"י אינה מצד קיום המצות התלויות בארץ אלא משום קדושת הארץ,
 "ומצות ישיבתה היא אפילו בזמן הזה בחורבנה כמ"ש הרמב"ן" – הרי
 י"ל שג"ז תלוי כאשר היא מקודשת גם לחיויב מצות. ראה קונטרס כולל
 חב"ד (לאדמו"ר מהורש"ב נ"ע. ושו"נ – נדפס ביגדיל תורה נ"י. שנה א'
 חוברת ג) ס"ז. ועכ"פ – לאחר שנתחייבו במצות, מעת שנכנסו בני'
 לארץ, ואינו מתבטל עם חורבנה. ראה רמב"ן השמטות לגיטין ב, א. אבל
 ראה (ע"ד ההלכה) כפתור ופרח פ"י. שו"ת חת"ס יו"ד סרל"ד. שו"ת
 אבני נזר יו"ד סתנ"ד אות לג. וראה בכ"ז – אנציקלופדי' תלמודית ע'
 א"י ע' ריג ואילך, וש"ל. לקו"ש חלק יח ע' 399 ואילך. וראה לקמן בפנים

(*) וצנע"ן ממחז"ל עה"פ (כו, יב) ויורע יצחק בארץ גו' שנערים, למעשרות (ב"ר פס"ד, ו. הובא בפרשי" עה"פ שם). וי"ל שזהו "מצות מעשר מכל אשר לו" (ראה
 פרשי" עה"פ ד' ק"י, כ). אבל עפ"ז קשה תנאי יעקב "אם יר"י גו' אנעשרנו דל". וראה רמב"ם הל' מלכים רפ"ט ובנ"כ שם. דחז"ל עה"פ ונ"ל. וראה לקו"ש חכ"ה ע'
 118 ואילך.

מקיימים לאחר מתן תורה. קיום המצוות לפני מתן תורה 18
 היה באופן של "אינו מצווה ועושה" – הקב"ה⁴³ לא ציווה 19
 על קיום המצוות, ולפיכך לא היה בכוחן לשנות את מהותו 20
 של החפץ שנברא ע"י הקב"ה. המצוות לא יכלו להפוך 21
 את גוף הדבר שנעשית בו המצווה ל"חפצא" של מצוה, 22
 והשפעתן היתה רק לגבי ה"גברא"⁴⁴, מקיים המצוה. שונה 23
 מכך המצב לאחר מתן תורה וציווי הקב"ה על קיום 24
 המצוה. עתה נגרים ע"י המצוה שינוי בחפץ. והוא הופך 25
 לחפץ של מצוה וקדושה. 26

הסיבה לכך כתובה במדרש⁴⁵, לפני מתן תורה היתה 27
 גזירה שעליונים לא יירדו לתחתונים, ותחתונים לא יעלו 28
 לעליונים, ובמתן תורה ביטל הקב"ה גזירה זו וקבע שתוכל 29
 להיות התחברות בין עליון ותחתון. 30

כלומר, הציווי במתן תורה⁴⁵ קבע את המציאות של 31
 חפץ-מצוה בעולם גם לפני שמקיימים בחפץ את המצוה. 32
 עתה קיים כלי המוכן לקיים באמצעותו מצוה, וכאשר 33
 מקיים האדם את המצוה במעשה, נקבעת קדושה בפועל 34
 (עליונים), והחפץ שלמטה (תחתונים) הופך לחפץ של 35
 קדושה ומצוה. 36

הקנין והבעלות של ישראל על ארץ ישראל היתה 37
 קיימת לפני מתן תורה, על-ידי דיבורו של הקדוש-ברוך- 38

ואילו, לפי רש"י לא נתבצע מעשה הנתינה בפועל ע"י 1
 אמירת הקב"ה. ארץ ישראל איננה שייכת³⁸ כבר מאז 2
 לישראל³⁹. אמירתו של הקב"ה – לפי דבריו – "כאילו הוא 3
 עשוי", אך לא עשוי ממש, 4

וגם על כך מתאים, לפי פשוטו של מקרא, להתבטא 5
 בלשון "לזרעך נתתי"⁴⁰. 6

וצריך להבין: כיוון שלדעת המדרש וההלכה, משפיעה 7
 אמירתו של הקב"ה על הארץ, שבכך היא נקנתה לאברהם 8
 ולזרעו אחריו, מדוע לא השפיעה האמירה על קדושת 9
 הארץ? כמרכן מצאנו שמיד לאחר ש"ברא את העולם" 10
 "בחר בארץ ישראל"⁴¹. מדוע לא חלה כבר מאז קדושה 11
 על הארץ, ומדוע לא חלו כל הענינים שקדושת הארץ 12
 מחייבת⁴², ובכלל זאת איסור היציאה מן הארץ גם למי 13
 שאינו עולה תמימה?⁴³ 14

ד.

ההבדל בין קיום המצוות של האבות לבין קיום המצוות שלאחר מתן-תורה

ויש לומר ההסברה בזה: 15

מספר פעמים⁴² כבר הוסבר ההבדל בין המצוות 16
 שקיימו האבות לפני מתן תורה, לבין המצוות שבני ישראל 17

הארץ במתנה כו' בתוך שלו הם" (וראה לשון התנחומא שם ה).
 (40) ראה פרש"י יתרו (כ, ט) עה"פ ועשית כל מלאכתך "כאילו כל
 מלאכתך עשוי". משא"כ בסמ"ק ס"י רפא בהשמטת תיבת כנאילו.
 ובמכילתא דרשב"י יתרו שם: כמי שאין לו מלאכה.
 (41) תנחומא ראה ח.
 (42) מלבד הקדושה הגורמת לחיוב מצוות התלויות בארץ שתלוי
 בכניסת בני לארץ ע"י כבוש וחזקה (רמב"ם הל' ביהב"ח ספ"ז. וראה
 כפתור ופרח שם. לעיל ע' 108 ואילך).
 (42*) בהבא לקמן ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ס"ד ואילך,
 וש"נ.
 (43) לבד מצות מילה. ולכן נעשה על ידה שינוי בהחפצא. אבל בזה
 נפק"מ ועילוי לאחר מ"מ (פיה"מ להרמב"ם חולין ספ"ז). וראה לקו"ש
 שם ע' 213.
 (44) וצ"ע בגדרה של קדושת יצחק לאחר*** העקידה, כלשון
 רש"י הנ"ל "שנתקדש בהר המורי להיות עולה תמימה".
 (45) שמור"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו.
 (45*) ראה לעיל הערה 43 בנוגע למילה.

(38) כן משמע* בתחלת פירושו עה"ת "לסטים אתם שכבשתם ארצות
 ד' גוים", שהקנין שלהם נעשה רק ע"י הכבוש. ומפורש בפרש"י לך (יג,
 ז) "והכנעני והפרזי או יושב בארץ ולא זכה בה אברהם עדיין".
 [משא"כ בב"ר עה"פ (פמ"א שם) "עד עכשיו מתבקש להם זכות
 בארץ"***. ויש לפרש (בדוחק עכ"פ) שהכוונה בזה רק "זכות", אבל
 הבעלות הוא של ישראל גם לפני הכבוש, וע"ד מה שפירש בפרשת דרכים
 דרוש ט'***].
 וראה עד"ז לעיל (ע' 157-8 והערה 24) בביאור פרש"י ח"ש (כג, ד)
 "אטלנה מן הדין שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת" (ושם,
 שעפ"ז מוכן השינוי, שבמדרש שם הביא הכתוב "לזרעך נתתי").
 ולהעיר שגם לאחר ברית בין הבתרים – "לזרעך נתתי" – נאמר
 כמ"פ "אתו" וכיו"ב (בלשון עתיד), הן לאברהם (לך י, ח) והן ליצחק
 ויעקב (ראה רא"ם וגר"א לך טו שם).
 (39) ולשון רש"י בירא (יח, יז) "אני נתתי לו את הארץ הזאת כו'
 שלו הן" – אפשר לפרש שזהו מצד ההבטחה. משא"כ בב"ר עה"פ
 (פמ"ט, ב), שמהמשל שהביא – "משל למלך ענות כו'" – מוכן שהכוונה
 כפשוטה, וכמודגש גם בלשון הנמשל "כך אמר הקב"ה כבר נתתי את

(*) אבל אינו מוכרח, כי י"ל בפשטות שזהו רק לפי טענת אה"ע (כנ"ל ע' 111 הערה 37), ולכאורה צ"ל כן בב"ר (פ"א, ב) "אומה של בזוים אתם... וכשרצה נטלה מכם
 ותנתה לנו" – שזהו רק לפי טענת אה"ע, אבל באמת כבר נתנה לבני ימינו אברהם, כנ"ל בפנים מ"ב.

(**) משא"כ בפסיקתא רבתי פ"ג (ג) "עד עכשיו בעלים עלי".

(***) אלא ששם מפרשו בפרש"י, ולפי הנ"ל בפנים צ"ע בזה אבל עכ"פ יש לפרש כן במדרש.

(****) בעת העקידה – י"ל שזהו כמו במצות מילה דאברהם, שנעשה חפץ קדוש מכיון שנצטווה ע"ז (ראה לקו"ש שם, וש"נ), אבל צ"ע אם אפ"ל כן לאחר העקידה,
 מכיון שסיום ציווי ה' דעקידה ה' "אל תשלח גו' – אחתי" (ירא כב, יב וברש"י), וגם לא נעשה כל שינוי וכו' בגופו. ולהעיר מלשון רש"י (שבפנים ההערה), "ושפחה
 לא רצה לישא", ולא "לא יכול לישא" וכיו"ב. אבל לאידך – הרי מודגש בפרש"י (ירא כב, יד) שגם לאחר העקידה (ו"ל – דאדברא דוקא לאחר העקידה (ושיפת
 האיל)) ה"ו פעולה נמשכת "בכל הדורות... יראה אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה". ואכ"מ.

18 אחר. שינוי הרשות ע"י קנין אינו יכול לשנות את מהות
19 החפץ.⁵²
20 לפיכך כשם שמציאות של חלות הקדושה בארץ יכולה
21 להתהוות רק לאחר מתן תורה, יכולה היתה גם הנתינה,
22 לדעת רש"י, להיעשות רק ע"י שישאל כבשו את הארץ
23 בפועל. "כבשתם ארצות ז' גויים" – שאז התקיים בפועל⁵³
24 "ברצונו... נתנה לנו", נתינת עצם מהות הארץ, שהרי "כל
25 הארץ של הקב"ה היא: הוא בראה"⁵⁴.

ו.

לפי זה מובן ההסבר להבדל בין רש"י לבין
המדרש

26 לפי זה ניתן לבאר את ההבדל בין פירוש רש"י לבין
27 המדרש: האיסור להוצאת קרבן עולה אל מחוץ לקלעים
28 ו"אם יצאת... היא נפסלת" אינו מפני הקדושה, שאסור
29 להוציא למקום שקדושתו נמוכה יותר, אלא כיוון שיצא
30 "חוץ למחיצתו".

31 קיים דין כללי⁵⁵ לגבי כל בשר ש"יצא חוץ למחיצתו",
32 הנלמד⁵⁶ מן הפסוק⁵⁷ "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו",
33 שבו אין מדובר בבשר קודש. "כיוון שיצא בשר חוץ

1 הוא, אבל חלות הקדושה לא יכלה להקבע⁴⁶ ב"חפצא"
2 הנקרא ארץ⁴⁷. רק לאחר מתן תורה (גם לפני הכיבוש)
3 נתחדשה המציאות שבה נתאפשרה הקדושה הקשורה
4 בארץ, על-ידי הציווי לכבוש אותה. וכאשר נכנסו לארץ
5 ישראל⁴⁸ בפועל⁴⁹, על-ידי כיבוש⁵⁰, נקבעה⁵¹ קדושת
6 הארץ.

ה.

הבדל זה קיים גם לגבי ארץ ישראל

7 לדעת רש"י בפשוטו של מקרא, אמורים הדברים גם
8 לגבי קנין בעלות על הארץ, ולא רק לגבי חלות הקדושה
9 עליה,

10 כיוון שמהות נתינת הארץ ע"י הקב"ה לישראל איננה
11 כשאר נתינות, שבהן רק הרשות משתנה אבל מהות החפץ
12 איננה משתנה, וניתן ע"י כיבוש או קנין להפקיע את
13 הבעלות והחפץ עובר מרשות לרשות. הקב"ה נתן לישראל
14 גם את המהות. הוא לקח מהארץ כל קשר שהיה לאומות
15 העולם עמה. ע"י נתינת הקב"ה חל שינוי במהות החפץ
16 שנקרא "ארץ", והוא הפך להיות "ארץ ישראל".

17 אחרי נתינה זו כבר אינה יכולה הארץ להשתייך לעם

"הרי שקדושת הארץ ומעלתה היא משעת נתינתה אל האבות הקדושים
לא משעת הכבוש לחדו... יש לה קדושה מאז... (ולהלן שם) וכן בארץ
שהיתה בה קדושה מוזמן הנתינה". אבל ראה שם שהאריך "אבל קדושת
הארץ כולה לגבולות" המוגבלים בתורה וטהרתה ומעלתה לחיים ולמתים
והיותה נחלת השם מקדושה ראשונה ולהלן כדקאי קאי לא בצר לא בזמן
הגלות שהיו בבבל וגם לא בגלותינו היום". ושם: שאם לא הי' כן והי'ל
כחול"א כ"א אותם שבעים שנה כו'. וכן להלן שם: עוד ראי' שקדושה
ראשונה היא לכל מילי אלא [לא] למצות כו' אלמא קדושתה היא לעולם
מהכניסה ראשונה ואפילו מעת נתינתה לכל כיצא בזה. ומשמע קצת שלא
פסיקא לי' מילתא. וי"ל ע"פ הנ"ל הערה 46 שיש חילוק בזה כמו"ש
לפני הכבוש ולאחריו. וראה מ"ש שם לאח"ז ד"לשון קדושה" הוא "לשון
הכנה והזמנה" ולא "מלשון קדש לה' כו' לשון המתקדשים והמטהרים",
וכיו"ב. ועצ"ע. ואכ"מ.

(51) להעיר מכחירי מ"ב ס"ד בנוגע למקום המקדש: ונתגלה הדבר

בימי דוד כו'.

(52) ראה בארוכה בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 8 ואילך, בביאור דיוק
לשון רש"י בתחילת התורה "לסטים אתם", עיי"ש.

(53) ראה לשון אדה"ז הל' הפקר קו"א סק"א: הקב"ה נתנה להם
מורשה כו'. ואף שאעפ"כ לא נקנית להם אלא בחזקה המועלת כו' כיון
שהקב"ה נתנה להם דינה כמתנה כו'. ואולי י"ל שהוא ע"ד משי"כ
בצפ"ע הל' תרומות פ"א ה"ב (ג, ביד): דלאחר כבוש זכו למפרע ..
ואף דא"י מוחזקת מ"מ מתחלה בעי קנין גמור ואח"כ נעשית מוחזקת.
ועד"ז ביד רמ"ה לב"ב קיט, א (אות נו). ועצ"ע אם יש לומר עד"ז בנוגע
לקדושת הארץ המבוארת לעיל.

(54) עיי"ש בלקו"ש ע' 9 ואילך, וש"נ.

(55) ראה תורה וילקי מכות יח, א.

(56) מכות שם. זבחים פב, ב. חולין סח, א.

(57) משפטים כב, ל.

(46) אף שענין הקדושה נאמר גם לפני מ"מ, וכמו בויצא (כח, טז"ז
– בנוגע למקום המקדש) "יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (וברש"י
שם "במקום קדוש כזה"). מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים"
(וכמדורי רז"ל ופרש"י שם) – י"ל שאי"ז ענין דקביעות הקדושה
במקום גופא (וראה לקמן הערה 49), וע"ד שגם לאחר מ"מ לדעת כמה
חוקרים (מו"נ, עקרים ועוד) השראת השכינה אינה בגדר מקום, ואינה
פועלת שינוי בגוף המקום, כ"א הוא רק דרך מעבר לבד (ראה אוה"ת פ'
ויצא קצח, א. ושו"ר).

ולהעיר גם מ"מ"ש (שמות ג, ה) "של נעליך מעל רגליך כי המקום
אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא" – במקום שאינו מן א"י – מצד
השראת השכינה אז (ראה פדר"א פ"מ. שמו"ר פ"ב, ג. מדרש לקח טוב
ע"פ). וגם בנוגע למ"מ עצמה, כאשר "ירד ה' .. על הר סיני .. כל הנוגע
בהר מות יומת" (יתרו יט, יא"יב), אבל "במשוך היובל המה יעלו בהר"
(שם, יג וברש"י).

(47) ואיסור יציאה מהארץ נוגע לקביעות הקדושה בגוף הארץ,
ככפנים (ראה לעיל הערה 25). ועפ"ז יל"פ הקס"ד דיצחק לצאת מהארץ
(אף שלא רצה לישא שפחה "כיון שנתקדש כו' להיות עולה תמימה".
כנ"ל) – כי גוף הארץ לא נתקדש אז עדיין. ועצ"ע בב"ר פע"ו, ב.
(48) וזה שהשתוקקו האבות ליקבר שם (ראה לעיל סוף הערה 8.
וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"א: ואינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו
לאחר מיתתו, צא וזמנא מיעקב אבינו כו'. וראה כפתור ופרח שם) – גם
את"ל שזהו מצד קדושתה וטהרתה – י"ל שזהו מפני שרצו להיות שם
תיכף כשיתקדש. או – מפני צער מחילות (פרש"י ויחי מז, כט) וכיו"ב.
(49) ויתירה מזו מצינו בקדושת המקדש וירושלים, ש"קדושת המקדש
וירושלים מופני השכינה ושכינה אינה בטילה" (רמב"ם הל' ביהב"ח ספ"ו),
ומ"מ קביעות קדושה זו נעשה עי"ז "שקדשה שלמה שהוא קידש העזרה
וירושלים" (רמב"ם שם הי"ד), ע"י מעשה הקידוש, כמפורש בהלכות
שלפנ"ז.

(50) ככפתור ופרח שם (הובאו דבריו באנציקלופדי' תלמודית שם)

18 "ה' אלוקי השמים אשר לקחני מבית אבי", ואומר: 19
 "עכשיו הוא אלוקי השמים ואלוקי הארץ, שהרגלתי בפי 20
 הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה אלוקי השמים ולא 21
 אלוקי הארץ שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא היה 22
 רגיל בארץ".
 23 כבר דובר על כך בהרחבה⁶⁷, שאז הסביר אברהם 24
 לאליעזר, שבחול'ל, "בית אבי", הקב"ה הוא "אלוקי 25
 השמים" ולא "אלוקי הארץ" – ששם אין הכרה בקב"ה, 26
 ושמו הקדוש אינו מצוי בפי הבריות, ולפיכך "את בני לא 27
 תשיב שמה". אך לא כן בארץ ישראל. שם הקב"ה אינו 28
 רק "אלוקי השמים" אלא גם "ואלוקי הארץ" ש"הרגלתי 29
 בפי הבריות"⁶⁸, אך כל זאת באופן של "הרגלתי בפי 30
 הבריות" בלבד, ואין שינוי במהות הבריות, בהתנהגותם 31
 ובמעשיהם, ולכן "לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר 32
 אנכי יושב בקרבם".
 33 אם-כן מובן שלפי מעלתו של יצחק, שהיה "עולה 34
 תמימה" היתה שלילה ביציאתו מן הארץ למרות שלא

1 למחיצתו נאסר", כי לכל סוג בשר יש מחיצה משלו, 2
 הקובעת לו מקום מסוים. ולכן בשר קדשי-קדשים שיצא 3
 חוץ לחומת העזרה ובשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת 4
 ירושלים⁵⁸ או "בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו"⁵⁹ או 5
 "עובר שהוציא ידו"⁶⁰ הם "נפסל ונאסר לעולם"⁶¹ שהרי 6
 "כיוון שיצא בשר חוץ למחיצתו"⁶² נעשה כטרפה⁶³.
 7 לפי המדרש, אמירתו של הקדוש-ברוך-הוא היא 8
 מעשה, וארץ ישראל שייכת לאבות כבר מברית בין 9
 הבתרים. לפיכך קבעה הוראתו של הקב"ה להקריב את 10
 יצחק לעולה תמימה, את ארץ ישראל למקומו⁶⁴ ומחיצתו 11
 (כשם שע"י הקרבת העולה נקבעת העזרה למקומה 12
 ומחיצתה⁶⁵) ולכן היתה חול'ל לגביו כ"חוץ למחיצתו".
 13 לא כך לדעת רש"י, הסובר, כנ"ל, שהנתינה בברית בין 14
 הבתרים לא שינתה את ה"חפצא" של ארץ ישראל.
 15 לדעתו של רש"י קשור איסור יציאת יצחק לענין אחר: 16
 בפרשת חיי שרה⁶⁶ מפרש רש"י בתשובת אברהם אבינו 17
 לאליעזר "השמר לך פן תשיב את בני שמה" את המילים

(58) רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"א ה"ו.

(59) רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ט ה"ב.

(60) חולין שם. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ה ה"ט.

(61) לשון הרמב"ם הל' מעה"ק שם לענין ק"ק וקק"ל. ובגמרא (ועד"ז

ברמב"ם הל' ק"פ והל' מאכלות אסורות שם) "נאסר".

(62) ראה גם לשון רש"י חולין שם ד"ה ובשר. שם ע"ב ד"ה הכל.

(63) רמב"ם הל' מעה"ק שם. ועד"ז בספר המצות שלו מל"ת קפא.

(64) להעיר גם ממשנת "לק"ש ח"ח ע' 399 ואילך) בדעת הרמב"ם

(הל' מלכים ספ"ה) שבאיסור יציאה מהארץ י"ל שיש גם (מלבד מצד

ענין הקדושה) הענין דבחירת הקב"ה שבחר בא"י ונתנה לישראל שזהו

מקומם בזמן של גאולה, עיי"ש בארוכה.

(65) ולהעיר דבנוגע לק"ק מצינו גם דדרשין פסול יוצא מ"הן לא

הובא את דמה אל הקדוש פנימה, או מ"בדקש" (ראה רש"י ד"ה שמה

תוד"ה בקדש – פסחים פב, סע"א. רש"י ד"ה בשדה תוד"ה כיון – זבחים

שם. רש"י זבחים כו, א ד"ה פרסטה. ועוד), "לפני ה'" (מנחות מח, רע"א

ברש"י ותוס' שם).

ולפי דרשות אלו שקאי רק בק"ק משמע קצת (א) שהוא מצד

קדושתם, (ב) נוגע החיוב, שהיה בפנים בקדש, ופסול יוצא הוא לפי

שאינם "פנימה" (או "בקדש", "לפני ה'"). משא"כ להדרשה "ובשר

בשדה טרפה" "כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו", (א) הוא דין כללי, (ב)

משמעו שהפסול הוא מצד היציאה.

אלא שגם בזה י"ל בב' אופנים, אם הפסול הוא מצד עצם היציאה,

או מכיון שהוא נמצא בחוץ, וכלשון הרמב"ם הל' מאכ"א שם "כיון

שיצא למקום שהוא לו כשדה"

[וראה צפ"נ למכות יח, א בתוד"ה איסורא. ובארוכה הל' איסורי

ביאה פ"ה ה"ב דיש דברים הצריכים פנים ויש דברים שפסולים בחוץ,

ע"ש. ומתוך צפ"ז שינוי הלשונות ברמב"ם הל' מעה"ק שם ה"ה וה"ו*].

ואולי זה החילוק בין ק"ק לשאר פסולי יוצא, ולכן הביא הרמב"ם

(*) וראה בארוכה צפ"נ השלמה יט, א ואילך.

(**) לכאורה ה' אפי"ל שזה החילוק בין פרש"י להמדרש, דבמדרש "כיון שיצאת חוץ לארץ". הפסול הוא מצד היציאה, ולרש"י "אין חול'ל כדאי לך" הפסול הוא מצד

שנמצא בחוץ – אבל כבר נתבאר שלפרש"י אין בזה הענין דפסול כו'. לא רק מצד ענין הקדושה, אלא גם מחמת מקומו ומחיצתו.

לשון הג"ל דוקא בהל' מאכ"א (אבל להעיר שכ"כ גם לענין ק"ק בפיה"מ זבחים ספ"ח. ועד"ז הוא בפרש"י מכות שם).

ובכל אופן בב"ר מדייק "חוץ לקדשים" (ולא חוץ לעזרה – כבא"מ) שמדגיש יותר שהוא מצד גדר (מקום ו) מחיצות (ראה צפ"נ שם). ואכ"מ.

(66) כד, ז.

(67) לעיל ע' 172.

(68) ועפ"ז י"ל דהמבואר בפדר"א פל"ט בנוגע ליעקב "וה' מהרהר

בלבו ואמר איך אעזוב ארץ אבותי ואת ארץ מולדתי ואת ארץ ששכנתי

של הקב"ה בתוכה" – אינו סתירה להמבואר בפנים, כי לא ה' קביעות

הקדושה (גם דקדושת שכניה) בגוף הארץ (נוסף על המבואר לעיל הערה

46), כמובן מההמשך שם "ואלך אל ארץ בני חם בארץ שאין יראת שמים

ביניהם". שהוא הניגוד ל"שכנתי של הקב"ה כו'" (כמ"ש ברד"ל שם) –

היינו שבא"י לאחר שאברהם ויצחק ויעקב פרסמו שמו של הקב"ה (ראה

רמב"ם יוש הל' ע"ז) ה' שם (עכ"פ בסביבתם) יראת שמים (עכ"פ –

בערך לארץ בני חם).

ולהעיר שגם באיסור יציאה מא"י לאחר הכבוש, י"ל שהוא מצד

יראת חטא – ראה מאירי לכתובות (קיא, א) שמפרש מ"ש בגמ' שם

"כשם שאסור לצאת מא"י לבלל בך אסור לצאת מבבל כו'", "שכל מקום

שזכמה ויראת חטא מציין שם דינו כארץ ישראל", וכן צריך לפרש לפי

פרש"י שם ד"ה כך. ראה לח"מ לרמב"ם הל' מלכים ספ"ה. וראה לקו"ש

ח"ח" (ע' 399 ואילך).

אבל להעיר – שיצחק ישב בגרר מקום אשר אברהם אמר עליו (וירא

כ, יא) "רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני גו'". ודוחק לומר שע"י

שהייתו של אברהם שם נשתנה. ובפרט שמפורש שגם יצחק ירא לומר

אשתי "פן יהרגוני אנשי המקום" (פרשתנו כו, ז). ולהעיר מפרש"י וירא

כ, טו. וראה לעיל הערה 26.

על פי המדרש, שהוא נעלה מהפשט, מפשטות
הענינים, וקשור ברוחניות הענינים (באופן המשפיע על
גשמיית העולם) נקבעה בעלות בני ישראל על ארץ ישראל
ע"י "מאמרו של הקב"ה – מעשה".

ואילו לפי פירוש רש"י – פשוטו של מקרא – נחשב
רק המעשה בפועל, המתבטא בעולם הזה, ולפיכך גם
בעלות בני ישראל על ארץ ישראל נקבעה רק באמצעות
כניסתם לארץ וכיבושה בפועל.

עם זאת נגרם ע"י מעשה בפועל של בני ישראל שינוי
מהותי בארץ, כך שמעצם מהות הארץ מתגלית העובדה
שהקב"ה נתן אותה. היא נעשית ארץ ישראל וארץ הקודש
באופן תמידי.

(משיחת כ"ף מנ"א ומוצש"ק ראה תשל"ח)

היתה לה עדיין חשיבות מיוחדת⁶⁹, וכן לא היתה מעלה
מיוחדת במהות אנשי הארץ. ורש"י מציין זאת באמרו "אין
חוצה לארץ כדאי לך", כי שם אין "אלוקי הארץ" – אפילו
שמו לא מורגל בפי הבריות בחו"ל.

ז.

ההבדל בין שתי הדעות לפי פנימיות הדברים

ניתן לבאר ההבדל בין שתי הדעות על פי פנימיות
הענינים:

לפי המדרש (וההלכה) היתה לבני ישראל בעלות על
ארץ ישראל גם בזמן האבות, ולכן נאסר על יצחק שהיה
עולה תמימה לצאת ממנה. לעומת זאת, לפי רש"י, לא
היתה בעלות בפועל, והיא נתהוותה על-ידי בני ישראל
ככניסתם לארץ. העדר היציאה של יצחק מן הארץ הוא,
לדעתו, מפני ש"אין חוצה לארץ כדאי לך".

בארץ, ואצל האבות הי' מעין זה, מחמת ה"גברא", כיון שבו פרסם
אברהם (והאבות אחריו) שמו של הקב"ה, וכו' נראה הי' אליהם ובנו שם
מזבחות (לך יב, ז'ח. תולדות כו, כה. וישלח לג, כ. ועוד).

ובנוגע ליעקב בפרט הרי הי' ארץ אבותיו, המקום שבו נולד, שם
קיבל תורתו אצל שם ועבר (ראה מאירי הובא בהערה שלפנ"ז), ושם
נתברך מאביו – לכן הי' א"י אצלם בדוגמת א"י לאחר שנתקדשה
ככניסתם לארץ. ועצ"ש. וראה לעיל הערה 68.

(69) ואולי י"ל דגם מ"ש הרמב"ן (פרשתנו כו, ה) דהאבות שמרו
המצוות "בארץ בלבד ויעקב בחוצה לארץ בלבד נשא שתי אחיות וכן
עמרם כי המצות משפט אלוקי הארץ", וכמו שביאר בארוכה בפ' אחרי
(יח, כה) "שהיא נחלת הי' מיוחדת לשמו לא נתן עלי' מן המלאכים כו'",
ולכן עיקר קיום המצוות הוא בארץ, "וזה היא מצות יעקב אבינו כו'
בשעת ביאתם לארץ הסירו את אלוקי הנכר"
– אין כוונתו שבזמן האבות כבר נקבע זה בהארץ, כ"א שזהו טעם
בכלל לזה שכתבנו במצוות (במ"ת) – "עיקר כל המצוות ליושבים

המשך ביאור למס' נדה ליום שני עמ' א

היום ככולו נאמר גם לענין שבעה נקיים.
משיב רבא לרמי בר חמא בתמיהה: וְלִיקוּם וְלִיקָא לִיה לְקָרָא – וכי
אנו יכולים לדחוק ולהעמיד את הפסוק, כִּי בְּתִיבָא קָמוּךְ לְשִׁקְעָתָא
הַחֲמָה בְּתִיבָא – שהוא נאמר דווקא כשראה קרי סמוך לשקיעת
החמה, הרי בפשטות הכתוב מדבר גם באופן שישאר מקצת היום
נקי, ובהכרח שלגבי שבעה נקיים לא נאמר הכלל של מקצת היום
ככולו.

משיב רמי בר חמא להעמיד את קושייתו: אֵין – אכן כן, עַל פְּרִיחָךְ
שִׁבְכָה לְקָרָא דִּיאָהוּ דְּחִיק וּמוֹקִי אִנְפִּישִׁי – בהכרח עליך להניח
לפסוק לדחוק ולהעמיד את עצמו באופן זה, שמתוך שבכל מקום
הכלל הוא שמקצת היום ככולו, בהכרח שהפסוק דיבר באופן
שראה קרי סמוך לשקיעת החמה, וכאילו הדבר מפורש בפסוק,
ונשאת הקשיא מדוע אין אומרים לענין ספירת נקיים שמקצת
היום ככולו.

הגמרא מביאה דין ודברים נוסף בין רמי בר חמא לרבא: בְּעֵי –
הסתפק רמי בר חמא, וזה הסופרת שבעה נקיים ופולגת שבבב
זרע, מהו שְׁתִּיתוֹר בְּזִיבָה – האם דבר זה סותר את ספירתה וצריכה
לספור שנית.

מבאר רמי בר חמא את הספק: רִואָה הִיתָה וְסוֹתֶרֶת – האם הדין
שפולטת שכבת זרע טמאה (שבת פו.) הוא משום שהתורה
חידשה שהיא כמו זכר הרואה קרי, ואם כן היא סותרת את
השבעה נקיים, כמו זכר הרואה קרי,

בו מלראות, סוֹפְרָתוֹ וּמוֹשִׁיבָהּ אוֹתוֹ לְמִנָּן שִׁבְכָה נקיים, ואפילו
אם הפסיקה לראות באמצע היום, מחשיבה את מקצת היום
שנשאר למנן שבעה נקיים.
הגמרא מביאה קושיא על דברי הברייתא: מִתְקַרְף לָהּ רְמִי בְּר חָמָא,
וְתִפְסְרֵנוּ – מה הפסול בכך שמחשיבה את מקצת יום זה כיום נקי,
וְאֵין נִמְי גִּיפְרִיָּה – ואף אנו צריכים להחשיב אותו כיום נקי,
דְּקִיפָא לָן – שהרי מקובל בידינו (פסחים ד.) שִׁמְקָצָת הַיּוֹם נחשב
כְּכֹלֵל, ונמצא שאם מקצת היום נקי, כאילו כולו נקי.
רבא משיב בקושיא: אֲמַר רְבָא לרמי בר חמא, אִם כֵּן כּדּבְרִיךְ, שגם
לענין שבעה נקיים נאמר הכלל שמקצת היום ככולו, שִׁבְכָת זֶרַע
דְּסוֹתֵר בְּזִיבָה הִכִּי מְשַׁבְּחָת לָהּ – איך שייך הדין ששנינו בברייתא
(לעיל בב.), שזב שהתחיל לספור שבעה נקיים וראה קרי סותר את
אותו היום (ולא יותר), וְהָא – והרי בדרך כלל נשאר מקצת מהיום
לאחר שראה קרי, ואותו מקצת הוא טהור, וכיון שִׁמְקָצָת הַיּוֹם
כְּכֹלֵל יחשב לו יום זה לספירתו, ולא יצטרך לספור יום נוסף, וכיון
שנאמר בתורה שזב שראה קרי סותר את אותו היום, בהכרח
שלגבי ספירת שבעה נקיים לא נאמר הכלל שמקצת היום ככולו.
משיב רמי בר חמא להעמיד את קושייתו: אִי דִּיחִיא בְּפִלְגָא דִּיחִיא
הִכִּי נִמְי – באמת אם הוב ראה קרי באמצע היום אינו סותר, משום
שמקצת היום ככולו, וְהָא בְּמִיא עֲקִינִין – וכאן, שאמרה התורה
שזב שראה קרי סותר, במה מדובר, דִּיחִיא – כשראה קרי קָמוּךְ
לְשִׁקְעָתָא הַחֲמָה, ומיד לאחר מכן שקעה החמה, ולא היה מקצת
היום בטהרה, ונמצא שאין כאן יום נקי, אך באמת הכלל שמקצת

ע

ביאור מ"ש בזהר, דיוסף דוקא נקי "יוסף הצדיק" דהיי
צדיק באות ברית קודש שלו בגי' דרגות: א) ה"י נימול, ב)
במעשה דפומיפרע, ג) בלידת אפרים ומנשה וכו'

וכל' מאן דאתגזר אקרי צדיק דכתיב (ישעי' ס, כא)
ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ. כל מאן דאתגזר
ונטיר האי את קיימא אקרי צדיק. תא חזי מן יוסף דכל
יומוי לא אקרי צדיק עד דנטיר ההוא ברית את קיימא
קדישא, כיון דנטר לי' אקרי צדיק, יוסף הצדיק.

ספר הזהר חלק ב' דף כ"ג ע"א

כאן' לענין ירושת הארץ נקט רק דאתגזר ואח"כ נקט

6) [תרגום בלה"ק] וכל מאן דאתגזר אקרי צדיק (וכל מי שנמול נקרא
צדיק) דכתיב ועמך כולם צדיקים, (ולכן הם) לעולם יירשו ארץ (לפי
שכולם נמולים), כל מאן דאתגזר ונטיר האי את קיימא אקרי צדיק
(כל מי שנמול וגם שומר לאות ברית אז נקרא צדיק), תא חזי מן יוסף
(בא וראה ראי' לדבר מיוסף), דכל יומיו לא אקרי צדיק עד דנטיר
ההוא ברית את קיימא קדישא (שכל ימיו אפילו שהי' נמול לא הי'
נקרא צדיק עד ששמר ההוא ברית, אות קיים הקדוש), כיון דנטר לי'
אקרי צדיק, יוסף הצדיק (כיון ששמר את הברית נקרא צדיק, והיינו
יוסף הצדיק). ע"ש.

7) עפ"י הביאור כאן, יבואר שלשה עשרה שאלות ודיוקים בלשון
הזהר, והם:

א) הזהר מתחיל "וכל מאן דאתגזר אקרי צדיק", היינו דמצד מצות
"מילה" לבד "איקרי צדיק", ואח"כ כתוב "כל מאן דאתגזר ונטיר...
אקרי צדיק", מהו ההוספה "ונטיר"?

ב) בפעם הב' כתוב "כל מאן דאתגזר ונטיר האי את קיימא", ובפעם
הא' כתב סתם "וכל מאן דאתגזר", ולא כתב מה דאתגזר?

ג) בפעם הב' כתב "כל מאן דאתגזר ונטיר האי את קיימא", ואח"כ
כתב "תא חזי מן יוסף דכל יומיו לא אקרי צדיק עד דנטיר ההוא ברית
את קיימא קדישא", בפעם הב' כתב רק "את קיימא", וביוסף "את
קיימא קדישא"?

ד) לכאורה הוא סתירה, דמתחיל "כל מאן דאתגזר אקרי צדיק",
ויוסף בכלל - דהיי' נימול, ואח"כ כתב "תא חזי מן יוסף דכל יומיו לא
אקרי צדיק עד דנטיר ההוא ברית את קיימא קדישא", למה לא נקרא
יוסף "צדיק" מצד שנימול כמו כל בני'?

ה) בפעם הב' כתב הלשון "ונטיר האי את קיימא", וביוסף כתב "עד
דנטיר ההוא ברית", "האי" (פירושו "זה") לשון נוכח, "ההוא"
לשון נסתר, מה טעם השינוי?

ו) בפעם הב' כתב "ונטיר האי את קיימא", וביוסף מוסיף "עד דנטיר
ההוא ברית", ואח"כ מפרש "את קיימא קדישא", למה לא כתב
ביוסף רק "עד דנטיר ההוא את קיימא קדישא", מהו ההוספה "ההוא
ברית", הרי זה לכאורה נכלל כבר במ"ש "ההוא את קיימא קדישא"?
ז) ובהמשך שאלה ו', אם הוסיף ביוסף "דנטיר ההוא ברית" א"כ למה
לא כתוב בפעם הב' "ונטיר האי ברית את קיימא", למה דוקא ביוסף
מוסיף "ברית"?

ח) מסיים ביוסף "כיון דנטר לי' אקרי צדיק", הרי כבר כתב זה? "לא
אקרי צדיק עד דנטיר ההוא ברית"?

בראשית מא, נ - וליוסף ילד שני בנים בטרם תבוא
שנת הרעב אשר ילדה לו אסנת בת פומי פרע כהן
און

סט

טעם דבשני רעבון אסור לשמש (תענית יא, א), דברית
המעורר תלוי בברית הלשון

אמר ריש לקיש אסור לאדם לשמש מטתו בשני
רעבון! שנא' וליוסף ילד שני בנים בטרם תבוא שנת
הרעב.

תענית יא, א

אסור לשמש מטתו בשני רעבון, דצריך אדם
לנהוג צער בעצמו.

רש"י

כי אם אין אכילה בברית הלשון² לא צריך להיות
אכילה בברית המעורר³, כי תשמיש נק' בשם אכילה
הלחם אשר הוא אוכל⁴, והם תלויים זה בזה כדאיאתא
במס' קדושין סוף"ק כמדומה בהמעשה דר' צדוק מאן
דעביד הא אכיל הא⁵.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים, עמוד מח

1) בביאור פרש"י עה"פ - ראה בלקוטי שיחות ח"כ פ' מקץ (שיחה
א) עמוד 192.

2) ראה ספר יצירה פרק ו' משנה ד'. וז"ל: "כרת לו ברית בין רגליו
והיא המילה, ובין עשר אצבעותיו והיא הלשון". ראה אור התורה
ויקרא חלק א' עמוד רב ואילך. אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר זי"ע חלק
ב' עמוד שמה. לעיל סימן כט. סב.

3) ברית המעורר: היינו ברית הזכר - יסוד. והוא מלשון הפסוק
(מלכים א' ז, לו) "כמעט איש ולוית" פרש"י: כזכר ונקבה החבוקים
בזרועותיהן. כחננו, לשון אחיזה ודיבוק שזכר המעורה בנקבה
ופירוש איש ולויתו ולפי משמעותו לוית לשון דיבוק וכו'.

4) בראשית לט, ו - ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה
כי אם הלחם אשר הוא אוכל וגו'. ופרש"י, כי אם הלחם, היא אשתו
אלא שדבר בלשון נקי'.

5) דף מ' ע"א, ר' צדוק תבעתי' (פרש"י - לזנות) ההיא מטרונתא,
אמר לה חלש לי ליבאי ולא מצינא איכא מידי למיכל, אמרה לי' איכא
דבר טמא, אמר לה מאי נפקא מינה, דעביד הא אכול הא.

ופירש"י - אמר מאי נפקא מינה, דהא מילתא דלא נודמן לי אלא
מאכל טמא יש לי ללמוד מכאן דעביד האי הבעול ארמית ואוי
למאכל טמא.

[ראה ביאור הפירוש רש"י לקוטי שיחות חלק כ"ב עמוד 308].

אתגזר ונטיר.

ונקט התם האי את קיימא, וביוסף⁸ נקט דנטיר ההוא (ולא האי), ברית (ומקודם לא נקט ברית), את קיימא קדישא (ומקודם לא נקט קדישא).

יש לפרש, ברי"ת⁹ גימטריא ג' פעמים¹⁰ צדי"ק¹¹. והוא לנגד הג' שלשים¹² שיש ביסוד, וסדרן מלמטה למעלה, הוא:

(ט) ביוסף גופא יש שינוי הלשון, מתחלה כתב "עד דנטיר ההוא ברית", ואח"כ "כיון דנטיר ליה" סתם, בלי תיבת "ברית"? (י) ואח"כ מוסיף "יוסף הצדיק", תיבת אלו לכאורה מה מוסיף? (יא) למה ביוסף בסוף מוסיף "יוסף הצדיק" באות ה' הידיעה? (יב) המעיין יראה, דביוסף גופא כתוב שלשה פעמים "צדיק", א' "לא אקרי צדיק עד דנטיר ההוא ברית את קיימא קדישא", ב' "כיון דנטיר לי אקרי צדיק", ג' "יוסף הצדיק", מה הם הג' פעמים "צדיק", וכן כנ"ל בשאלה יא, דשני פעמים נקט רק "צדיק", ובפעם השלישית "הצדיק" בתוספות אות ה'? (יג) למה כ"ז הוא בשייכות ל"יוסף" דוקא? וע"ז מבאר (כפנים).

(8) יוסף . . דברית, ראה גם לקמן סימן עא. זהו חלק א' דף נט, ב' "יוסף בגין דנטיר לי לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף – יסוד, ה' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיך ה' בונות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התועודיות ה'תשנ"ג ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע. – ראה ביאורי זוהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש".

(9) ברי"ת בגי' 612, וכן ג' פעמים צדי"ק (3 612 = 204 x. משלי י. כה "צדיק יסוד עולם". ראה ביאורי זוהר לאדמו"ר האמצעי פרשת נח דף ה, א (ד"ה ר' חייא פתח וכו') וז"ל: הנה בחי' צדיק הוא בחי' יסוד שהוא גוף האור השפע הנשפע מלמעלה למטה, וזהו הנקרא צדיק להיותו ממשיך שפע זאת, כמו הצדקה שהוא ההשפעה, והמשפיע נק' צדיק שמשפיע צדקות. . . שנק' צדיק באמת ע"י בחי' השפעתו בתמידות כמו משה רע"י מהימנא להשפיע כל התורה לישראל, וכן בכל דור בחי' המשפיע לישראל נק' צדיק וע"ז נאמר וצדיק יסוד עולם ע"ש.

וראה תורת מנחם – ספר המאמרים באתי לגני עמוד קעב וז"ל: צדיק הוא יסוד ומספרו ג' פעמים חיים וכו', וכמו שביוסף יסוד נמשך מהג' אבות, שזהו מה שיוסף מספרו ג' פעמים בן, היינו שהוא בן לכל הג' אבות. ע"ש.

(11) ראה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק שמות סימן פג. (12) מבאר דהאות ברית קודש נתחלק לג' חלקים – ג' שלשים. כמבואר לקמן, והם:

א) "שליש התחתון, החלק הנכרת בעצם מצות מילה והוא נק' עטרת היסוד".

ב) "שליש האמצעי" הנק' עצם היסוד, בסוד הקמת הברית לקיים מצות פרו ורבו.

ג) "שליש העליון" החלק מהאבר הדבוק ומחובר להגוף.

א', עטרת¹³ היסוד, שהעטרה דיסוד הוא שיעור שלישיתו כמ"ש במשנת חסידים מס' קטנות רחל פרק א' מ"ג ע"ש.

ב', עצם היסוד, שלמטה מהעטרה הוא ג"כ שלישי. ג', שלישו העליון, שהוא מה שיסוד דבוק ומחובר בגוף.

והוא מה ששליש העליון הוא בגופא¹⁴ דתפארת, שלכן¹⁵ גוף וברית כחד חשבינן.

והנה:

א. שלישו התחתון שהוא בעטרת היסוד נקרא אות, כי הרי מילה נק' אות, ומילה הוא רק בחלק העטרה דהאבר, שצריך להסיר עור הערלה ולפרוע עור הפריעה בחלק הזה ולא יותר למטה מהעטרה.

ואות פירושו גילוי מלשון אתא בקר¹⁷, כי בחי' זו דיסוד הוא בגילוי, ועיין במאורי אור¹⁸ מע' אות, ושבת נקרא אות בסוד עטרת יסוד ע"ש.

(ולכן מלכות שהיתה מתחלה¹⁹ עטרת יסודו נקראת²⁰

(13) זהו החלק שנכרת בעת המילה כדלקמן.

(14) הקדמת זוהר (יז, ב) פתח אליהו "תפארת גופא", "יסוד טיומא דגופא אות ברית קודש". ראה הערה 10.

(15) ראה זוהר חלק ג' פרשת פנחס דף רלה, ע"ב. תורת מנחם ספר המאמרים ה'תשי"ז ד"ה באתי לגני עמוד קיד ואילך.

פירוש: גוף זהו בחי' "תפארת" (כמ"ש בתיקוני זוהר בהקדמה – פתח אליהו) "תפארת גופא", ומזה בא ונמשך בחי' יסוד (כמ"ש שם) "יסוד טיומא דגופא אות ברית קודש", ד"תפארת" הוא הפנימיות – "גוף המדה", ו"יסוד" ("ברית") הוא נק' "סיומא דגופא", כפי שבא ההשפעה בפועל. (ראה תניא אגרת הקודש סימן טו).

(16) בראשית יז, יא "ונמלתם את בשר ערלתכם והי' לאות ברית ביני וביניכם".

(17) ישע"י כא, יב.

(18) מאורי אור מערכת אות א' סעיף נב.

(19) מתחלה עטרת יסודו: פירוש, דיש ב' בחי' ב"מלכות":

א) כמו שהוא עדיין כלול בבחי' ז"א, וזהו נק' "עטרת יסוד ז"א".

ב) כמו שהוא בפרצוף בפנ"ע.

והוא ע"ד שיש בחי' "מלכות" המחי' עולמות ב"ע, ויש כמו שהוא עדיין בחי' אצילות.

וראה אור התורה דרושים לשמיני עצרת עמוד ב'קנו וז"ל: כתוב בפרי עץ חיים שהאתרוג הוא עטרת יסוד כו' ופי' עטרת יסוד הענין כי ביסוד יש ב' פרקין, פרק העליון זהו בחי' התקשרות לקבל ההשפעה ממקורו, ופרק ב' זהו התקשרות להשפיע וזהו הנקרא עטרת יסוד ונקרא ראש צדיק בזהר ויצא קס"ב והוא נקרא מלכות שבז"א דהיינו בחי' הגילוי וההשפעה כו', ע"ש.

ראה בכ"ז לקוטי תורה פרשת מסעי עמוד פט, ב. צ, א. אור התורה שם עמוד א'שסג. ספר המאמרים ה'תרנ"ט עמוד פד. ספר המאמרים תרס"ו עמוד תקצג. ספר המאמרים עטרת עמוד כד-כה. ועוד. לקמן סימן עו.

(20) מאורי אור מערכת אות א' סעיף עה. וראה לקוטי תורה פרשת פקודי ו, ב וז"ל: ובפסוק ואהבת את הוי' כו' הוא ענין יחוד וז"ל, כי את הוא בחי' מלכות שהוא בחי' את הטפל לשם הוי' ע"ש.

עיי' נמשך ונתגלה שליש התחתון דיסוד העטרה הנק' אות, והיינו אתגזר הוא²⁸ את גזר שגזר ופורע העור הגס והעור הדק מעל בחי' את, ואקרי צדי"ק שהוא מספר שליש דברי"ת, ובכאן הוא שליש התחתון העטרה וכו'. אח"כ אמר, כל מאן דאתגזר ונטיר האי את קיימא אקרי צדיק, הוסיף כאן ונטיר, הוא, שהוא גם נוסר הברית שנמשך ומתגלה גם שליש האמצעי דיסוד.

וזהו שאמר את קיימא. את, לנגד אתגזר, שנתגלה בחי' את, העטרה. קיימא, לנגד נטיר, שנתגלה שליש האמצעי. (ומ"מ אינו יוצא מידי פשוטו שאת קאי ג"כ על ונטיר, כי הרי בביאות אסורות ר"ל די בהכנסת העטרה בלבד, שמערה²⁹ כגומר, אלא שאימתי הוא כשהאבר בהקמה (ולא באבר מת) זהו את קיימא, שקיימא הוא הקמה כנ"ל).

ואמר האי שפירושו זה, כי הרי שליש האמצעי דיסוד הוא ג"כ בגילוי במקומו דיסוד.

אח"כ אמר תא חזי מן יוסף דכל יומי לא אקרי צדיק כו', זהו בחי' צדיק עוד יותר גבוה, והוא בחי' צדיק דשליש העליון דיסוד שבתפארת, בחי' צדיק זה לא אקרי יוסף כל יומי עד דנטיר ההוא ברית את קיימא קדישא, כאן נקט ההוא בלשון נסתר, כי בחי' זו דיסוד אינו בחי' יסוד הגלוי אלא בחי' יסוד שבתפארת שהוא בבחי' העלם ולא בגילוי.

והוא מה שנאמר על בן פורת השני³⁰ (שקאי על בחי' יסוד שבתפארת שבחזה, משא"כ בן פורת הא' הוא יסוד התחתון הגלוי כמ"ש בלקוטי תורה להאריז"ל³¹ פרשת ויחי בפסוק זה ע"ש) עלי' עין שהוא למעלה מבחי' עין, שהעין אינו רואה אותו כי הוא בהעלם.

וכאן הוסיף תיבת ברית כי עתה שיש גם שליש העליון דיסוד, הרי נשלם תיבת ברי"ת שהוא ג' פעמים צדי"ק כנ"ל.

והיינו מה שנקט כאן ג' לשונות, את, קיימא,

את, ואת פירושו טפל כמו את בשרו²¹ את הטפל לבשרו²² כי הרי היא טפילה לו שהיא בעטרתו).

ב. שליש האמצעי דיסוד שהוא עצם היסוד נקרא²³ קיימא שהוא קם, כי הרי מובן שאבר היסוד עצמו אימתי הוא ניכר ביותר כשהוא בהקמה בקישוי, בסוד הקמת ברית.

ג. ושלישו העליון שהוא בתפארת דו"א, הנה תפארת נקרא²⁴ קדוש, בחי' זו דיסוד נקרא ג"כ קדוש והיינו קדישא.

וכשיש כל הג' בחי' יחד נקרא ברי"ת, שמספרו ג' פעמים צדי"ק, להורות שיש כל הג' בחי' יחד. והנה:

א. המשכת והתגלות שליש התחתון דיסוד שהוא עטרת היסוד הוא ע"י מילה כנ"ל, כי מאחר שנימול נתגלה העטרה.

ב. והמשכת והתגלות שליש האמצעי דיסוד, שהוא הקמת האבר, הוא ע"י שהוא גם נוסר הברית, לא בהוצאת זרע לבטלה, ולא בביאות אסורות רחמנא ליצלן, שכ"ז שייך רק כשהאבר הוא בהקמה, הנה אם נשמר בזה שלא להתגאל בזרע לבטלה ובביאות אסורות אז נמשך ומתגלה שליש האמצעי ג"כ.

ג. והמשכת והתגלות שליש העליון דיסוד שבתפארת שהוא בחי' קדוש, הוא ע"י שהוא נוסר הברית גם במותר לו, דהיינו באשתו כשהיא מותרת לו, הנה הוא מתקדש את עצמו שהעונה תהי' רק בלילי שבת²⁵ כמו עונתן של תלמידי חכמים מלילי שבת ללילי שבת, ששבת הוא²⁶ קדש, וגם אז הוא בקדושה יתירה שמשמש לא לשם תאוה ח"ו אלא רק לשם שמים לשם מצות פרו ורבו ולהוליד בנים כשרים ומהוגנים, ונזהר בכל הזהירות מגלה²⁷ טפח ומכסה טפחיים וכדומה שאז הוא קדוש, הנה נמשך ומתגלה בזה השליש העליון דיסוד שבתפארת הנק' קדישא.

ואז יש בו ברית, שמספרו ג' פעמים צדיק בשלימות, שנמשך ומתגלה גם שליש העליון דיסוד.

וזהו מה שאמר מתחלה וכל מאן דאתגזר אקרי צדיק, היינו ע"י אתגזר בלבד מילה ג"כ אקרי צדיק, כי הרי

(28) פירוש: דתיבות "אתגזר" הוא נוסריקון "את-גזר", דגזר החלק הנק' "את" היינו העטרה שהוא טפל.

(29) ראה רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק א הלכה י.

(30) בראשית מט, כב. "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין", ומבאר דתיבת "בן פורת יוסף" הוא דרגא השני – שליש האמצעי, "פורת" פרו ורבו, ומ"ש "בן פורת עלי עין" קאי על שליש העליון שהוא בפנימיות בלב – תפארת דו"א, ע"כ כתיב "עלי עין" שהוא בהעלם.

(31) וז"ל: בן פורת יוסף, אמר על יסוד תחתון המזווג עם רחל, ובן פורת עלי עין אמר על בחי' היסוד העליון המזווג עם לאה וכו'. עכ"ל. ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ז ד"ה באתי לגני עמוד קיד ואילך. [וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן סט, בנוגע רחל ולאחא].

(21) שמות כא, כח.

(22) עירובין ד, ב. פסחים כב, ב.

(23) ראה גם ביאורי הזהר להצמח צדק עמוד תפו.

(24) ראה לקמן סימן פב סוף הערה 4 מלקוטי תורה תוריע כג, ג. דרך מצותיך עמוד 310 ואילך.

(25) כתובות סב, ב. טושו"ע אורח חיים סימן רמ.

(26) שמות לא, יד "ושמרתם את השבת כי קדש היא". ועוד.

(27) נדרים כ, ב.

קדישא, שהוסיף תיבת קדישא.

את, הוא שליש התחתון.

קיימא, שליש האמצעי.

קדישא, שליש העליון, יסוד שבתפארת.

כיון דנטר ל' אקרי צדיק, הוא בחי' צדיק דשליש האמצעי, (והוא משום דנטר ל' מביאה אסורה, שלא שכב עם פוטיפרע).

יוסף הצדיק, הצדיק בתוס' ה' הוא בחי' צדיק דשליש העליון דיסוד.

(והוא מפני שנטר ברית כו' שאפילו באשתו המותרת לו, מלבד זה שקידש את עצמו ביותר בשעת תשמיש, עוד זאת קידש את עצמו באופן כזה שהבנים שילדו ממנו יהיו כל כך צדיקים וכשרים שלא יולדו אפילו בשנת הרעב כמ"ש³² וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב, שזה מותר מן הדין כי רק בשני³³ רעבון עצמו אסור לשמש מטתו, אבל קודם הרעב מותר לשמש לוא יהא שהלידה תהי' בזמן הרעב ויוסף הצדיק נזהר גם בזה. ועיין בזה"ק³⁴ פרשת מקץ דף ר"ד ע"א ובמה שנרשם בגליון שם בס"ד ע"ש).

ומן הפסוק (ישעי' ס, כא) ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ הוא ראוי שמאן דאתגזר אקרי צדיק, כי הרי כלם צדיקים כתיב ואיך הוא כלם הרי יש בהם בעלי חטאים ועונות ר"ל, אלא ע"כ משום שכולם נימולים, ועיין בניצוצי אורות³⁵ כאן או"ק ו'. וראוי שצדיק ירית ארעא כמ"ש יירשו ארץ.

והראוי על כל מאן דנטיר שאקרי צדיק, שהוא בחי' צדיק דשליש האמצעי דיסוד, הוא מן יוסף שנטיר (במה שלא שכב עם פוטיפרע) ואקרי צדיק.

וביוסף עצמו ה' עוד מעלה שנטיר במה שאתקדש בזה במה שמותר לו, וכנ"ל שזה מגיע בשליש העליון דיסוד ולכן הוא יוסף הצדיק בה' הידיעה ג"כ וכנ"ל.

ויש לומר, ביוסף נרמז כל הג' בחי' דצדיק.

והוא:

(32) בראשית מא, נ. בבואר פרש"י עה"פ – ראה בלקוטי שיחות חלק כ' פרשת מקץ (שיחה א) עמוד 192.

(33) תענית יא, א. ראה לעיל סימן סט הטעם בזה דברית הלשון תלוי בברית המעורר כמ"ש בספר ציריה פרק ו משנה ד, ע"ש.

(34) ועיין בזה"ק פרשת מקץ דף רד ע"א ובמה שנרשם בגליון שם וכו'. מובא לקמן סימן עא.

(35) וז"ל: ועמך כולם צדיקים, דאי אפשר לומר שכולם חסידים ובעלי מעשים טובים שהרי יש בעלי עונות, אלא דנקרא צדיקים על שם שכלם נמולים ויש להם חלק ביסוד שמעבירים משם הערלה ולכן נאחזים בארץ שבעבור המילה מאירים אותה. עכ"ל.

³⁶ דיוסף, עטרת היסוד בחי' מלכות.

ו' דיוסף, יסוד עצמו.

ס' דיוסף, הוא בחי' דיסוד יוסף שהוא כמו בתפארת

בחי'³⁷ יעקב שאז נעשה מן ו' ששים, ס', ועיין בזה"ק חלק ב' דף ט' סוף עמוד ב' ששים לאתערותא³⁸ דיעקב ושש לאתערותא דיוסף ע"ש.

וכל הג' בחי' הללו הם בחי' יסוד³⁹ שמספרו פ', היינו אות פ' דיוסף.

ויוסף ה' בגדולה פ' שנה מן ל' עד ק"י כמספר⁴⁰ יסוד.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר פרשת שמות-דברים עמוד מו
"דאה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק שמות סימן פג"

(36) פירוש: האות י' מתיבת "יוסף" הוא רמז על ה"עטרה" דאבר הברית, בבחי' נקודה וכו'. האות ו' מרמז על עצם היסוד, הן מצד הגימטריא דאות ו' – ששה, ויסוד הוא מדה השישית. והן מה שמבואר כאן בדרגה השני דצדיק דהוא בהקמת הברית, שהוא ב"ציור" אות ו'. ומבואר בחסידות (ראה לקמן הערה 33) דאות ו' "מהשם מרמז למדת התפארת, שהוא כולל כל הששה מדות, ויש בביטוי ובדיבור אות ו', אות ו' שני הנק' אות ו' במילוי, האות ו' הראשון "תפארת" נק' ו' רבתי, והאות ו' השני מרמז ליסוד, הנק' ו' זעירא (הקטן*), ומבאר ד"יסוד" הוא אות (ומספר) ו', ותפארת הוא אות (ומספר) ס', דכשמאיר העשר ספירות (בחי' תפארת) בתוך היסוד, הנה עשר פעמים ו' נעשה אות ומספר ס' – ששים, וד"ל.

(*) ו' זעירא (קטן): ראה ג"כ לקמן סימן קח. קט.

(37) תפארת בחי' יעקב: ראה זהר חלק א' דף קנו, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה ואתחנן ה, ב. לעיל סימן ד הערה 3.

(38) ראה אור התורה פרשת ראה עמוד תשעו וז"ל: פ' מאמר הזהר ע"פ כל הנפש הבאה לבית יעקב ששים ושש, לאתערותא דעמודא דאמצעייתא ששים, ולאתערותא דצדיק ושש. ופ' לאתערותא דאמצעייתא ששים, הוא, כי יעקב מדת התפארת וזהו אות אמת, אמת דא וי"ו שנק' בריח התיכון שמכריח מן הקצה אל הקצה. והנה הוי"ו כשמאיר בו בחי' יו"ד עשר ספירות דהיינו כל ההתכללות דע"ס זהו בחי' ששים הוא יו"ד פעמים וי"ו, והנה הוי"ו יש בו מילוי וא"ו כשצריכים להגיד וי"ו בדבור וזהו"ע יעקב ויוסף שהוא וא"ו עם המילוי וזה תפארת ויסוד. וזהו לאתערותא דצדיק שהוא מדת יסוד הוא ושש, כי יש אתון רברבין ואתון זעירין, והוא כי הוא"ו כאשר מאיר בו הארת הוי"ד התכללות כל הע"ס וגם קוצו של יו"ד והוא הארת הכתר אז הוא בבחי' ששים ונק' וי"ו רברבא ונק' עשירי בדעת מדת תפארת, ומילוי הוא"ו הוא וי"ו זעירא בחי' יסוד, ע"ש.

ובאור התורה פרשת בעלותך עמוד שצד וז"ל: בזהר איתא בענין ע' נפש דיעקב שזהו שכ' כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה כו' ששים ושש, רזא דעמודא דאמצעייתא הוא ס', ורזא דצדיק הוא וי"ו, והו"ע וי"ו רבתי וי"ו זעירא כו', וי"ו רבתי היינו שבראשו יו"ד שהוא החכמה וקוצו ש"י הוא בחי' הכתר העליון הנ"ל, ואז המדות בתכלית הגדלות שכלולים כל א' מי"ד ונק' ס', אבל כשהמדות בקטנות הם רק וי"ו, ע"ש.

(39) יסוד בגי' 80, אות פ'.

(40) ראה גם לעיל סימן סו.

ענין הבארות רומזות על ג' מקדשות כי יצחק עולה תמימה ה' על מקום בית המקדש ע"כ רמז עליהם והוא כמ"ש הרמב"ן ז"ל וז"ל ויקרא שם הבאר עשק יספר הכתוב ויארץ בענין הבארות ואין כפשוטו הסיפור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק והוא ואביו עשו אותה בשוה, אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו כי בא להודיע דבר עתיד כי באר מים חיים ירמזו לבית אלקים אשר יעשו בניו של יצחק ולכן הזכיר כמ"ש מקור מים חיים את ה' ויקרא הראשון עשק ירמזו לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אתנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות עד שהחריבו.

והשני קרא שמה שטנה שם קשה מן הראשון והוא בית שני שקרא אותו בשמו שכתוב בו ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על מלכי יהודה וירושלים וכל ימיו היו לנו לשטן עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה.

והשלישי קרא רחובות הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה והאל ירחיב את גבולנו כמו שנאמר ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר דבר וכו' שהוא לעתיד וכתוב בבית השלישי ורחבה ונסבה למעלה למעלה ופרינו בארץ שכל העמים יעבדוהו שכם אחד, ע"כ אז מתורצים כל הקושיות כי ענין הבארות הם סימנים גדולים על המקדשות.

והנה חורבן בית שני נמשך מחורבן בית ראשון כי התעשקו עמו וכמ"ש רז"ל (יומא כז:) שהיו חסרים ה' דברים וע"כ ואכבדה חסר ה' כתיב נמצא אף בבית שני נשאר ונמשך הטעם דלעיל כי התעשקו עמו שהרי אלו הה' דברים לא הוחזרו כל זמן בית שני ולא הוזכר בבית שני רק דבר חדש שה' קודם בנינו שכתבו שטנה וזה לא ה' נמשך זמן רב, אבל ענין כי התעשקו נשאר עד שיבנה בית ג' במהרה בימינו, ואז ירחיב ה' לנו. והוסיף תיבת עתה לרמז כי בכל עת הדבר בידנו, כמו שהשיב אימתי בן דוד בא היום דהיינו היום אם בקולו תשמעו.

של"ה

ג. תוכן: רמז בשמות הבארות, דהם רמזים לג' בתי מקדשות.

בענין הבארות כתב רבינו הרמב"ן ז"ל בפירושו (כז, כ עה"פ 'ויקרא שם הבאר עשק') שהנה רמזים על בתי המקדשות יעו"ש בדבריו הנעימים. ואני אוסיף על דבריו, דלכך נקרא הבאר הראשון 'עשק' שהוא בגימטריא 'מקדש ה' במכוון, שבמקדש הראשון היתה השכינה שורה ולכן נקרא מקדש ה'. ובאר השני נקרא 'שטנה' שהוא בגימטריא עם הכולל 'השני'.

ובאר השלישי נקרא 'רחובות' דא' בספר הזוהר בפר' וירא (קטז, ב - קיז, א) על פסוק (ישעי' ס, כב) 'אני ה' בעתה אחישנה' דזמן הגאולה לעתיד לא יאוחר מת"ר באלף השישי, וסימן לדבר (בראשית ז, יא) 'בשנת שש מאות לחיי נח' יעו"ש מה שכתב בזה עפ"י הסוד. ודבר

תולדות כו, כ - ויריבו רועי גרר, עם-רועי יצחק לאמר לנו המים, ויקרא שם הבאר עשק, כי התעשקו עמו

א. [תוכן: ג' הבארות רמז כנגד ג' ביהמ"ק, והשלישי נק' רחובות - דבהמ"ק השלישי יהי יותר גדול מבתים הראשונים]

סיפר הכתוב ענין הבארות שחפר יצחק. ואמרו במדרש כי הם רמז לשלושה מקדשות, כי כל ענייני האבות וסיפורים ומעשיהם הכל רמז לבנים, כתיב הכא ויחפרו עבדי יצחק בנחל, רמז לבית ראשון כי שם הנחל היוצא מבית המקדש כמו שכתוב ביחזקאל. וימצאו שם באר מים חיים כי משם תצא הוראה דכתיב כי מציון תצא תורה, וכתוב ויריבו רועי גרר ויקרא שמה עסק, כי היתה מריבה ומחלוקת בבית הראשון כי יצאו עליו בעסיקין עד שנחבר, אחר כן ויחפרו באר אחרת רמז לבית שני, ולא מצאו מים חיים כי לא היתה שם השכינה, ויריבו גם על' ויקרא שמה שטנה, וכן כתיב במחלוקת בית ב', כתבו שטנה במלכות אחשורוש בתחלת מלכותו.

וכתיב ויעתק משם ויחפרו באר אחרת ולא רבו עליו, רמז למקדש הג' העתיד ליבנות לזמן המשיח, ועל כן אמר ויעתק כי יהי אריכות גדול [בין] בית שני לבית ג' ולא רבו עליו, כי הבית העתיד יבנה בלי ריב ומצה. ויקרא שמה רחובות, כי יהי יותר גדול בין הבתים הראשונים, וכמו שאמר הנביא ויצא עוד [קו] המדה, וכתוב בנבואת יחזקאל שהוא הבנין העתיד ורחבה ונסבה למעלה, כי באותו זמן ירחיב ה' אלקיך את גבולך, ומלת אם במקום הזה אינה אפשרית אלא ודאית, כמן ואם יהי היוכל לבני ישראל, כי באותו זמן נירש ' העמים הכתובים בפרשת בין הבתרים.

ופרינו בארץ, שכל העמים יעבדו לשם שכם אחד ולא יהי שטן ומחריב, כי יתקיים מלכותינו לעדי עד לעולמים, וכמו שנבא דניאל על מלכותינו ובימינוהו די מלכיא אנון יקים אלה שמיא מלכו די לעלמין לא תתחבל ומלכותה לעם אחרון לא תשתבק וגומר. [אמן]

רבינו יהושע אבן שועיב – תלמיד הרשב"א

ב. [תוכן: ביאור הענין דהג' בארות הם כנגד הג' בתי מקדשות ורמזים בזה.]

יתבאר ענין חפירות הבארות שהזכיר הכתוב דיש להקשות לעיל מיני' כתיב ויברכהו ה' שלא כדרך הטבע ובענין הבארות ה' עשוק ורצון, ע"כ בבאר הראשון והשלישי הגיד הכתוב טעמים על קריאת השמות כמ"ש כי התעשקו עמו כי עתה הרחיב ה' לנו ובבאר האמצעי לא אמר טעמא, ע"כ כי עתה הרחיב כי הרחיב ה"ל ועתה הוא מיותר. אלא הענין מאחר שיצחק נתקדש בקדושת הארץ ע"כ באו רמזים אקדושת הארץ הן למעלה כמ"ש ויגדל האיש וילך הלון וגדל כו', הן הענין דבארות ובמה דסיימתי אפתח.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תולדות

זה לענ"ד הוא מרומז כאן בתורה 'רחובות' שראש וסוף התיבה הוא תר ואמצע התיבה הוא חבו בנוטריקון 'חיל בלע ויקיאנו' (איוב כ, טו) לומר שבזמן ת"ר שנה לאלף השישי אז כל הנשמות וכל הטיפות שהיו עשוקים בתוך

הסטרא אחרא יתוקן הכל בסוד הפסוק חיל בלע ויקיאנו כידוע, ואז 'הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ', ואם 'זכו אחישנה' ודו"ק היטב ויונעם לך.

מעשה רוקח

המשך ביאור למס' נדה ליום רביעי עמ' ב

המעין. ואילו ללוי הסובר ששני מעינות הם, נמצא שבאופנים אלו ששפעה ולא השתנה המעין, לא השתנה דינה, ולכן בשני המקרים שברישא הדין יהיה לחוקרא שדמה טמא, שהרי לא נסתם המעין הטמא, וסיפא – ובשני האופנים האחרונים ששפעה מימי הטהרה לימי הטומאה, הדין יהיה לקולא שדמה טהור, שהרי לא נסתם המעין הטהור.

הגמרא מבקשת להוכיח מהמשנה כדברי רב: מיתבי – הקשו בני הישיבה על דברי לוי, שנינו במשנתנו (לעיל לד.), דם היוולדת שהגיעו ימי הטהרה שלה אלא שלא טבלה עדיין, בית שמאי אוקרים, דם זה טהור מן הטהרה ומהטעם שיתבאר להלן, וחכמים גזרו עליו שיטמא רק כשהוא לח, ברוקה ובמימי רגליה, ובית הלל אוקרים, דם זה טמא מן הטהרה, ולכן מטמא לח ויבש.

מבאר הגמרא את ההוכחה: קא סלקא דעתין דפסקה – בפשטות עלה בדעתנו לומר, שמדובר באופן שלאחר ימי טומאתה פסק דמה ויום או יומיים, וחזרה וראתה, ואם כן, בשלמא לרב – המשנה מובנת לפי דברי רב דאמר מעין אחד הוא, שמשום הכי סוברים בית הלל שהדם מטמא לח ויבש, שהרי הדם בא ממעין טמא, ולדעתם הטהרה לא טיהרה אותו אלא כשהגיעו ימי הטהרה וגם טבלה, אלא ללוי דאמר שני מעינות הן, אמאי – מדוע לבית הלל הדם מטמא לח ויבש, הרי כאשר פסקה מלראות נסתם המעין הטמא, וכעת הדם מגיע מהמעין הטהור.

משיבה הגמרא: אמר לך לוי – לוי יענה לך, הקא במאי עסקינן – כאן במשנתנו, במה מדובר, בשופעת דם ללא הפסקה מימי הטהרה עד ימי הטהרה, שבאופן זה לא נסתם המעין הטמא, ולכן בית הלל מטמאים אותו.

שואלת הגמרא: אי – אם מדובר בשופעת, מאי מעמא דבית שמאי הסוברים שמן הטהרה דמה טהור, הרי לא נסתם המעין הטמא. משיבה הגמרא: קסברי – סוברים בית שמאי מעין אחד הוא, והטהרה טיהרה אותו בימי הטהרה, ולכן מטהרים בית שמאי את הדם אף על פי שלא השתנה המעין, ודברי לוי ששני מעינות הם, נאמרו לדעת בית הלל ושהלכה כמותם.

שואלת הגמרא: בשלמא ללוי שאמר שלבית הלל שני מעינות הם, מובן דהיינו דאיכא בין בית שמאי ובית הלל – שבכך נחלקו בית שמאי ובית הלל, שבית שמאי סוברים שמעין אחד הוא, והטהרה טיהרתו בימי הטהרה, ובית הלל סוברים ששני מעינות הם, וכיון שלא פסקה מלראות לא נסתם המעין הטמא, אלא לרב שאמר שמעין אחד הוא, אם נרצה ליישב דבריו עם דברי בית הלל שהלכה כמותם, יש להבין מאי בינייהו – במה נחלקו בית שמאי ובית הלל, ובפרט יש להבין מה טעמם של בית הלל שמטמאים, הרי חלף זמן הטהרה והגיע זמן הטהרה.

משיבה הגמרא: לדעת רב איכא בינייהו יומי וטבילה – הם נחלקו האם הטהרה תלויה רק בימים, או גם בטבילה, דבית שמאי סברי ביומי תלה דחמא – הטהרה תלתה את הטהרה רק בימים, ובהגיע ימי הטהרה דמיה טהורים גם אם לא טבלה, ובית הלל סברי שהטהרה תלויה ביומי וטבילה, וכל זמן שלא טבלה דמיה טמאים

כמו בימי טומאת לידתה ואפילו אם הפסיקה לראותו.

הגמרא מביאה הוכחה נוספת לדברי רב: קא שמע מהסיפא של המשנה, ומוזכר בית שמאי ובית הלל ביוולדת בוב, שהיא מטמאה – שדמה מטמא לח ויבש. סלקא דעתין הקא נמי – וגם כאן עלה בדעתנו לומר, שמדובר באופן דפסקה מלראות לאחר ימי טומאתה, וחזרה וראתה, ואם כן, בשלמא לרב דאמר שגם לבית הלל מעין אחד הוא, מובן שמשום הכי הדם מטמא לח ויבש, שהרי הגיע ממעין טמא, והטהרה לא טיהרה אותו עד שתשב שבעה נקיים כדין זבה, אלא ללוי דאמר שלבית הלל שני מעינות הן, אמאי מטמא לח ויבש, הרי כיון שפסקה מלראות בהכרח שנסתם המעין הטמא ונפתח הטהור, ודם זה בא ממקום טהור, ואף על פי שלא נטהרה מזוהה, אין להחמיר בדמה יותר ממעינותיה שמטמאים רק לחים, ומדוע המשנה אומרת שמטמא לח ויבש.

משיבה הגמרא: אמר לך לוי, הקא נמי מדובר בשופעת דם מימי הטומאה לימי הטהרה, וכיון שלא נסתם המעין הטמא, דמה מטמא לח ויבש.

שואלת הגמרא: אי מדובר בשופעת למאי איצטרך – מדוע הוצרכה המשנה לחדש שדמה מטמא לח ויבש, הרי פשוט שבאופן זה הדם נשאר טמא.

משיבה הגמרא: לבית שמאי איצטרך לחדש זאת, והחידוש הוא שאף על נב דקאמרי בית שמאי מעין אחד הוא, וכיומי תלה דחמא ולא בטבילה, ולכן יולדת ששופעת מימי טומאה לימי טהרה דמה טהור אף שלא טבלה, הני מילי ביוולדת גרידתא – כל זה בסתם יולדת, ומשום דשלימו להו יומי – שעברו ימי טומאתה ונכנסו ימי טהרתה, אבל ביוולדת בוב דבעי ספירה – צריכה לספור שבעה נקיים, לא נאמר דין זה, משום שכל זמן שלא ספרה דמה הוא דם זיבה, שהרי כל הדם מגיע מאותו מעין, והטהרה לא טיהרה אותו עד שתספור שבעה נקיים.

הגמרא מביאה הוכחה נוספת לדברי רב: קא שמע ממה ששנינו בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא יב ב) 'אשה כי תזרע וילדה זכר וגו' בימי נדת דותה תטמא, והתיבות 'דותה תטמא' לכאורה מיותרות ושהיה לתורה לכתוב רק 'כימי נדה', ודורשת הברייתא שתיבות אלו נכתבו לזיבות את בועלה, שהבועל יולדת טמא כבועל נדה. עוד דורשת הברייתא: 'דותה תטמא' לזיבות הלילות, שגם בהם היא טמאה ושהיה מקום לומר שמתוך שנאמר (שם) 'שבעת ימים', אינה טמאה בלילות, אלא טובלת בערב ומשמשת, והתחדש שמה שנאמר 'ימים' הכוונה לימים שלמים, כולל הלילות. עוד דורשת הברייתא: 'דותה תטמא' לזיבות את היוולדת בוב שצריכה שתשב שבעה ימים נקיים, ורק לאחר מכן תטהר.

מבאר הגמרא את ההוכחה: בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא מובנת הברייתא, שמשום הכי היוולדת בוב דצריכה לספור שבעה ימים נקיים, שהרי הדמים הגיעו ממעין טמא, והטהרה לא טיהרה דם זה עד שתספור שבעה נקיים וכפי שדרשה הברייתא מהתיבות (שם) 'דותה תטמא'.

♦ יום ראשון כ"ו מרחשון ♦

כה (יט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:

שְׁהָרִי כְּמָה שְׁנִים שֶׁהָתָה עִם אֲבִרְהָם וְלֹא נִתְעַבְּרָה הִימָנוּ, מָה עָשָׂה הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא? צֹר קָלִסְתָּר פְּנִי שֶׁל יִצְחָק דּוֹמָה לְאֲבִרְהָם, וְהַעֲדִידוּ הַכֹּל: "אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק", וְזֶהוּ שֶׁכָּתֹב בְּאֵן: "יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם" (הֵיחָד), שְׁהָרִי עֲדוּת יֵשׁ שֶׁ"אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק".

כ"ט וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק • יַעֲקֹב וְעֵשָׂו הָאֲמוּרִים בְּפָרְשָׁה. אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק • (לְאַחֵר שֶׁקָּרָא הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׁמוֹ אֲבִרְהָם, אֲמַר־כֵּן הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, דָּבָר אֲחֵר): עַל־יְדֵי שֶׁכָּתֹב הַפֶּתוּב: "יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם", הַזֶּקֶן לֹמֵר: "אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק", לְפִי שֶׁהָיָה לְצַנִּי הַדּוֹר אֲמוּרִים: 'מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה שָׂרָה,

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (שִׁיחוֹת ש"פ תּוֹלְדוֹת, מִבְּה"ח וְעַר"ח כִּסְלוֹ, הַתִּשְׁכַּח"ח)

טוֹבִים" (כָּפִי שֶׁמִּפְרֵשׁ רַש"י בְּפָרְשַׁת נֹחַ), אֵלֶּה (כְּפִירוּשׁ רַש"י) שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, "יֵינָהּ שֶׁל תּוֹרָה" (רֹאה לְקַמּוֹן סַעִיף ד'). - וְעַל־פִּי־הָזֶה יִקְשֶׁה יוֹתֵר, אִיךָ שֶׁיֵּךְ לֹמֵר מֵצֵד פְּנִימִיּוֹת הַעֲנִינִים שֶׁגַּם עָשׂוּ נִכְלָל בְּ"תּוֹלְדוֹת יִצְחָק", וְהֵינּוּ, שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדֵּי שֶׁהַתּוֹרָה מִסְפֶּרֶת אוֹדוֹת עָשׂוּ [דְּכִיּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְמֹטֶה דִּקְוָא, "לְמַצְרִים יִרְדָּתָם כו'"] (שֶׁכָּתֹב פַּה, סַעִיף א'), בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן שֶׁאֵין תְּחַתּוֹן לְמֹטֶה הִימָנוּ, הָרִי צְרִיכִים לִידַע אוֹדוֹת מְצִיאוֹת הַתְּחַתּוֹן, בְּכַדִּי לְבַרְרוֹ (כו'), אֵלֶּה (שֶׁגַּם) עָשׂוּ הוּא עֵיקָר עֲנִינּוֹ שֶׁל יִצְחָק. "יַעֲקֹב וְעָשׂוּ הָאֲמוּרִים בְּפָרְשָׁה" - לֹא רַק יַעֲקֹב, אֵלֶּה גַּם עָשׂוּ, שֶׁסּוֹתֵר וְיִמְנֶגֶד וְלוֹחֵם עִם יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתֹב (פֶּרֶשְׁתָּנוּ כה, כג וּבִפְרֵשׁ יי) "וְלֹאֹם מִלְּאֹם יִאֲמִין", "כְּשֶׁזֶּה קָם זֶה נּוֹפֵל", וְ"לֹא נִתְמַלְּאָה צוּר אֵלֶּה מִחוּרְבָּנָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם", וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה נִמְצָאִים הַשְׂכִּינָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת אָדוֹם, הוּא עָשׂוּ.

זֶהוּ עֵיקָר עֲנִינָהּ שֶׁל הַפָּרְשָׁה - שֶׁלִּכְּנֹן נִקְרָאת בְּשֵׁם "תּוֹלְדוֹת" {כִּיְדוּעַ (רֹאה שִׁיחַת שֶׁכָּתֹב פֶּרֶשַׁת חֵיי שָׂרָה, מִבְּרִיכִים הַחוּדֶשׁ כִּסְלוֹ תִשְׁכ"ה ס"ב (תּוֹרַת נִמְנָח חֶלֶק מ"א ס"ע 264 וְאִילָךְ. וְשֵׁם נִתְבָּאֵר) שֶׁהַשֵּׁם מוֹרָה עַל תּוֹכָן הַעֲנִין ("שְׁמָא מִלְּתָא הִיא"), וּבְפֶרֶט שְׁמוֹת הַפָּרָשִׁיּוֹת, שְׁמוֹת בַּתּוֹרָה שֶׁנִּקְבְּעוּ עַל־יְדֵי גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל וּפּוֹסְקִים בְּיִשְׂרָאֵל. וְכִיּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא הוֹרָאָה, הָרִי מוֹבֵן, שֶׁגַּם קְרִיאַת הַפָּרְשָׁה בְּשֵׁם "תּוֹלְדוֹת" הִיא הוֹרָאָה, וְעַד שֶׁגַּם כָּל שָׂאֵר הַהוֹרָאוֹת שֶׁבְּפָרְשָׁה בָּאִים עַל־יְדֵי הַעֲנִין דְּ"תּוֹלְדוֹת". וְהֵינּוּ, שֶׁאִף שֶׁתּוֹכְנָהּ שֶׁל פָּרְשָׁה זֶה הִיא אוֹדוֹת יִצְחָק (וְלֹא כְּמוֹ הַפָּרְשָׁה שֶׁלְפָּנֶיהָ, שֶׁאֲמַנָּם נִזְכָּר בָּהּ אוֹדוֹת יִצְחָק, אֲבָל עֵיקָרָה אוֹדוֹת אֲבִרְהָם, וְעַל־דִּרְגָּהּ הַפָּרָשִׁיּוֹת שֶׁלֹּאֲחֵרֶי־זֶה, שֶׁנִּזְכָּר בָּהֶם אוֹדוֹת יִצְחָק, אֲבָל עֵיקָרָם הוּא אוֹדוֹת יַעֲקֹב), מְכַל־מְקוֹם, נִקְרָאת בְּשֵׁם "תּוֹלְדוֹת", שֶׁהַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט בָּזֶה הוּא - לֹא "מַעֲשִׂים

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוֹסֵי שִׁיחוֹת כֹּרֶךְ כ. עַמ' 101)

שֶׁלִּכְּנֹן עֵסֶק בְּחִפְרִית בְּאֵרוֹת, הוֹרְדַת הַעֶפֶר וְהָאֲבָנִים מִכִּסְסִים עַל הַמַּעֲיָן, וְגִילּוֹי הַמַּיִם הַחַיִּים הַנוֹבְעִים מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה. יִצָּא מִמֶּנּוּ עָשׂוּ, גְּבוּרָה דְקָלִיפָה. מוֹבֵן אֲפּוֹא, שֶׁדִּקְוָא בְּפָרְשַׁתֵּנוּ, כְּשֶׁלּוֹמְדִים שֶׁיִּצְחָק הוֹלִיד אֶת עָשׂוּ

הַמְּפָרְשִׁים הַקָּשׁוּ, שֶׁלְכַאֲוָהּ הֵיחָה הַתּוֹרָה צְרִיכָה לְרַמֵּז אֶת הַמַּעֲנָה לְטַעֲנַת לִיצְנֵי הַדּוֹר לְעִיל, בְּפָרְשַׁת וַיְרָא, שֶׁבָּהּ מְסוּפֵר עַל לִידְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק. וְיֵשׁ לֹמֵר, שֶׁהָרִי יְדוּעַ כִּי יִצְחָק הָיָה מוֹרְכָּבָה לְמַדַּת הַגְּבוּרָה,

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

וְעַכְשָׁיו מֵצְאוּ מְקוֹם לְחֹזֶק אֶת דְּבָרֵיהֶם שֶׁהָרִי אֲחָד הֵיחָ צְדִיק כְּמוֹ שָׂרָה וְאַחֲד רִשָּׁע כְּמוֹ אֲבִימֶלֶךְ, וְאֵלֶּה דִּיּוֹ מֵאֲבִרְהָם הֵיחָ שְׁנֵיהֶם צְדִיקִים, לְכָךְ הוֹצֵרָה לֹמֵר 'בֶּן אֲבִרְהָם' וְלְחֹזֶק כָּתֹב אֲבִרְהָם וְכו', וְזֶהוּ שֶׁשְׁנֵי הָרִב 'וְזֶהוּ שֶׁכָּתֹב בְּאֵן וְכו', שְׁאִילוּלֵי אֲחָד צְדִיק וְאַחֲד רִשָּׁע לֹא הֵיחָ כּוֹתֵב זֶה בְּכָאֵן אֵלֶּה בְּמָקוֹם אֲחֵר, וְדו"ק: תּוֹרָה כ

כה (יט) א פִּירוּשׁ, דְּכָל מְקוֹם דְּכָתִיב 'וְאֵלֶּה' מוֹסִיף עַל עֲנִין רִאשׁוֹן, וְכִמּוֹ שֶׁאֲבִרְהָם הוֹלִיד צְדִיק וְרִשָּׁע כִּי יִצְחָק הוֹלִיד צְדִיק וְרִשָּׁע: ב (נִחַלֵּת יַעֲקֹב), כָּתֹב הָרִאשׁוֹן, וְזֶה שֶׁהוֹזֵק לְאֵמֹת שֶׁיִּצְחָק הוּא בֶּן אֲבִרְהָם, הוּא לְפִי שֶׁלִיצְנֵי הַדּוֹר וְכו'. וְלֹא נִהְיָרָא, דָּאֵם בֶּן לֹא לְכָתוּב לֹא וְיִי וְלֹא ה' א, רַק לְכָתוּב 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק', כְּמוֹ (לְעִיל ט') 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ, אוֹ (לְקַמּוֹן ל"ב) 'אֵלֶּה'

(גבורה דקליפה), ועיקר עבודתו (מאורעותיו) היתה בחפירת בארות (קו הגבורה) – אז מתעורר תוקף הטענה, שאין לו קשר עם אברהם (שמדתו מדת החסד), ויש צורך לשלול טענה זו.

* * *

מדוע הוצרך הקדוש-ברוך-הוא לצור באופן מיוחד את צורת קלסתר פניו של יצחק בדומה לשל אברהם, והלא

טבע הדברים שכן דומה לאביו! אלא אברהם היה מרפכה למדת החסד, ואילו יצחק היה מרפכה למדת הגבורה. הרי שהאב והבן היו בעלי תכונות אופי מנוגדות. הדבר אמור היה להתבטא גם בקלסתר פניהם, שהרי בפנים משתקפות תכונות הנפש, כידוע. לכן הוצרך הקדוש-ברוך-הוא ליצור את קלסתר פניו של יצחק בדומה לשל אברהם, בניגוד לטבע.

כהנה יצחק בר ארבעין שנין בד נסיב ית רבקה בת בתואל ארמא מפרן ארם אחתה דלכן ארמא לה לאנתו:

(כ) ויהי יצחק בן-ארבעים שנה בקחתו את-רבקה בת-בתואל הארמי מפרן ארם אחות לכן הארמי לו לאשה:

לכן • וכי צדין לא נכתב שהיא בת בתואל, ואחות לכן ומפרן ארם? אלא להגיד שבחנה, שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה ממעשיהם. מפרן ארם • על שם ששני ארם היו: ארם נהרים וארם צובה, קורא אותו 'פרן' לשון 'צמד בקר', ותרגום 'פרן' – 'תורין', ויש פותרים: 'פרן ארם', כמו: שדה ארם, שבלשון ישמעאל קורין לשדה: 'פרן'.

מ"י • בן-ארבעים שנה • שהרי כשפא אברהם מהר המורה, נתבשר שנוולדה רבקה, ויצחק היה בן ל"ז שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקדה שמתה שרה, ל"ז שנה. ובת צ' היתה כשנולד יצחק ובת כ"ז כשמתה, שנאמר: 'ויהיו חיי שרה וגו'', הרי ליצחק ל"ז שנים, ובו בפרק נולדה רבקה. המתין לה עד שתהא ראויה לביאה, ג' שנים, ונשאה. בת-בתואל מפרן ארם אחות

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"נ כרך א, עמ' 155)

בשלוש השנים שבין העקדה לנשואיו.

ללמדך, שתכלית הפנה אינה מסירת נפש (העקדה), או העליה לגן-עדן, אלא בירור העולם, עשיית דירה לו יתברך בתחתונים. ובירור זה קשור בהולדת ילדים, כנאמר (בראשית א, כח) "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה".

סיפור דברי ימי חיו של יצחק בפנשתנו מתחיל בהיותו בן ארבעים, שאז לקח את רבקה לאשה, וספור זה משמש הקדמה לעיקר הסיפור – הולדת יעקב ועשו. וזאת, אף שבמשך ארבעים שנות חיו לפני נישואיו ארעו לו דברים רבים, ובראשם – נסיון העקדה, וכמו-כן שהיתו בגן-עדן

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך ה, עמוד 369 ואילך – מתוך 'לקראת שבת)

אבלות לג' שנים?

מפיוש רש"י זה נמצא שיצחק נשא את רבקה ג' שנים אחרי פטירת שרה אמו. והנה בפרשת חיי שרה (כד, טז) כתוב "ויקח את רבקה . . וינחם יצחק אחרי אמו", שעד נשואיו לרבקה עדין התאבל יצחק על פטירת שרה אמו.

ויהי יצחק בן-ארבעים שנה בקחתו את-רבקה

כשפא אברהם מהר המורה, נתבשר שנוולדה רבקה. ויצחק היה בן ל"ז שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה . . ובו בפרק נולדה רבקה, המתין לה עד שתהא ראויה לביאה ג' שנים, ונשאה (כה, כ. ובפירוש רש"י)

שפתי חכמים

להריון, אפילו הכי נשאה כדי שלא יהיה בהרהורי עבירה: ו ואם תאמר כבר שמענין בין שכתב לעיל (כ"ד כ"ה, כ"ט) 'בת בתואל', 'אחות לכן', ויש לומר דרצה לומר דמהכפל שמענין שהכתוב מעיד בעצמו דצדקת היתה ולא למדה ממעשיהם: תורה כא

לבשורה, רצה לומר דמן הדין היה לו לישא כבר אשה, אבל לא היה יכול מפני שלא רצה אברהם להשיאו אשה מבנות פנען, כמו שפירש רש"י לעיל בפסוק (כ"ב כ' ד"ה אחרי) 'ויהי אחרי הדברים האלה', אחרי הרהורי דברים וכו'; ה ואף על פי שאינה ראויה

(כ) ג אין המקרא צריך סעד לדרביו שהיה בן ארבעים שנה, אלא הכי קאמר, מפני מה לא נשא ל"ח או עשרים שנה, שהרי קיים כל התורה, ויחיד וחביב לאביו ולאמו, היה להם להשיאו מ שהיה ראוי לזרע, ועל זה פירש שהרי וכו': ד דאם לא בן למה שהיה כל כך ולא נשאה תיכף

יִצְחָק" - "מהיכן יצא מגן-עֶדֶן, שְׁהִיָּה שָׁם מִשְׁעַת הַעֲקֵדָה עד עֲכָשׁוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים".
ועל-פִּי־זֶה נִמְצָא שְׁמֵעַ יִצְחָק מִפְּטִירַת אָמוּ מִשְׁעַת הַעֲקֵדָה עד ג' שָׁנִים לְאַחֲרֵי־זֶה, כִּי הָיָה בְּגֹן־עֶדֶן. וְכִשְׁשִׁמְעַ נִהַג אֲבָלוֹת זָמַן קָצֵר כְּדִין שְׁמוּעָה רְחוּקָה, וּמִיָּד "וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אָמוּ".

כא וצלי יצחק קדם יי לקבל אתמה ארי
עקרה היא וקבל צלותה יי ועדיאת רבקה
אתמה:

אנקרישר"א בלע"ז. לנכח אשתו. זה עומד בזוית
זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת (יבמות סד).
וַיַּעֲתֵר לוֹ. לוֹ, וְלֹא לָהּ, שָׁאִין דּוֹמָה תְּפִלַּת צָדִיק
בֶּן צָדִיק לְתְּפִלַּת צָדִיק בֶּן רָשָׁע. לְפִיכָךְ, 'לוֹ' וְלֹא
לָהּ.

כב ודחקין בנאי במעדה ואמרת אם בן
למה דגן אגא ואזלת למתבע אולפן מן
קדם יי:

עשו מפרסם לצאת. דבר אחר: מתורצצים זה עם
זה, ומריבים בנחלת שני עולמות. ותאמר אם-בן.
גדול צער העבור. למה זה אנכי. מתאנה ומתפללת
על ההריון. ותלך לדרש. לבית מדרשו של שם.
לדרש את-ה'. שגייד לה מה תהא בסופה.

ולקאורה יקשה: הרי הדין הוא שאפילו על אביו ואמו אסור
להתאבל יותר מ"ב חדש (מועד קטן כז, ב), והאבות קימו כל
התורה עד שלא נתנה (בראשית רבה פרשה צה, ג ועוד), ואם-כן
איך התאבל יצחק על פטירת שרה ג' שנים?
ויש לישב על-פי פירוש החזקוני (חיי שרה כד, סג. הובא גם
ברבי"א פרשתנו בשם מדרש) על הפסוק (חיי שרה שם) "וַיֵּצֵא

(כא) וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַיהוָה לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה
הוא וַיַּעֲתֵר לוֹ יְהוָה וַתֵּהֵר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ:

כ"ו וַיַּעֲתֵר. הִרְבָּה וְהִפְצִיר בְּתַפְלָה. וַיַּעֲתֵר לוֹ.
נִתְפָּצֵר וְנִתְפַּתֵּס וְנִתְפַּתָּה לוֹ. וְאוֹמֵר אֲנִי: כָּל לְשׁוֹן
'עֲתֵר', לְשׁוֹן הַפְּצָרָה וְרַבּוּיָּהּ הוּא, וְכֵן: (יחזקאל ח) "וַיַּעֲתֵר
עַנְי הַקִּטְרֶת", מִרְבִּית עֲלִית הַעֲשָׂן. וְכֵן: (שם לה)
"וְהַעֲתִירָתָם עָלַי דְּבָרֵיכֶם", וְכֵן: (משלי כז) "וַיַּעֲתִירוּ
נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא", דּוֹמוֹת לְמַרְבוּתִּי וְהֵנָּה לְמַשָּׂא,

(כב) וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם-בֶּן לָמָּה
זֶה אֲנִכִּי וַתֵּלֶךְ לְדָרֵשׁ אֶת-יְהוָה:

כ"ו וַיִּתְרַצְצוּ. על פירוש המקרא הזה אומר הרשני,
שפתם מה היא רציצה זול, וכתב: "אם-בן, למה זה
אנכיי"? רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה
עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ
ומפרסם לצאת. עוברת על פתחי עבודת אלילים,

שתי חכמים

לָהֶם מִיָּבֵעֵי לֵיָּהּ, דָּהָא שְׁנִיָּהֶם
הַתְּפִלָּה, וּמִתְרַץ 'לוֹ' וְלֹא לָהּ'
וכו'; תורה כב
(כב) לִ בֵּין שְׁתֵּם מֵה הִיא רִצִּיצָה זו,
אם בן מסתמא היא רציצה בדרך
שאר נשים מעוברות, ואם בן למה
כתוב אחר כך 'למה זה אנכי', וכי אינה
יודעת שהיתה לה צער העיבור, אלא
ודאי כמו שדרשו ר"ל (בראשית רבה ס"ג)
שהיא לשון ריצה, דאין דרך להיות בן
בשאר נשים, ועל זה פירש אחר כך
'ותאמר אם בן' שצער העיבור שלי
יותר משאר נשים 'למה זה אנכי';
ב דאם לא בן 'ותדרש את ה' מִיָּבֵעֵי
לֵיָּהּ, מאי וַתֵּלֶךְ, וְהֵלֵא מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ
כבודו, ואין סבא שהלכה לבית
מדרשו של עבר בזמן שהיה שם קיים,
דהוא היה בן בנו של שם. ואין
להקשות למה לא הלכה אצל אברהם
שהרי גם הוא היה נביא, ויש לומר

לעיל גבי וַיַּעֲתֵר' שהוא נמי לשון
ריבוי, ויש לומר לדעיל הוּי מְצִי לְמִימֵר
דְּמִלַּת 'וַיַּעֲתֵר' מִשְׁמֵשׁ שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת,
לְשׁוֹן הַפְּצָרָה וּלְשׁוֹן רִיבּוּי, כְּמוֹ שִׁפְרִישׁ
רש"י גבי 'לשבר אכל' (לשון מ"א נ"ו ד"ה
ושבר, שמשמש שני לשונות, לשון
מכר ולשון קנין, וגבי וַיַּעֲתֵר לוֹ פִּירֵשׁ
שֶׁלִּשׁוֹן 'וַיַּעֲתֵר' לְשׁוֹן הַפְּצָרָה הוּא דְּלֹא
שִׁיךְ גְּבִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשׁוֹן רִיבּוּי
לומר שנתרבה חס ושלום, ואם בן
פירוש של וַנַּעֲתִירוּ נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא נְמִי
לְשׁוֹן הַפְּצָרָה הִיא, כְּלוֹמֵר שְׁצָרִיכִים
לְהַפְצִיר בְּשׁוֹנָא שִׁישְׁק לְשׁוֹנָא, אֲבָל
עֲכָשׁוּ שִׁפְרִישׁ שְׁגָם וַיַּעֲתֵר לוֹ פִּירֵישׁוֹ
לְשׁוֹן רִיבּוּי, וְאִם בֶּן כָּל לְשׁוֹן 'וַיַּעֲתֵר'
הוּא לְשׁוֹן רִיבּוּי, וְאִם בֶּן צָרִיכִין אָנוּ
לְפָרֵשׁ קְרָא דִּנְעֻתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא
לְשׁוֹן דּוֹמוֹת לְמַרְבוּת, וְקָל לְהִבִּין: *
לפי שאין דרך המתפללים להתפלל
זה לעצמם זה: ב דקשה לרש"י, וַיַּעֲתֵר

(כא) ז כי כאן במקבל הפעולה אי
אפשר לפרשו מענין ריבוי, כי אם
'הפצרה' הקרוב לריבוי, ולכך כתב גם
בן ברשא 'והפציר', ולכן פירשו קודם
לנכח אשתו, וגם כי לא נאמר על
הקדוש ברוך הוא לשון 'נתפצר', ולכן
העתיק מלת נתפתה, כלומר שהקדוש
ברוך הוא היה מתרצה לו: ח רצונו
לומר דמלת 'וַיַּעֲתֵר' אין משמעותו
לשון תפילה, אלא לשון הפצרה
וריבוי הוא ולא לשון תפילה: ט רצונו
לומר איך אפשר לומר דנעותרות נמי
לשון ריבוי הוא, אם בן קשה היאך
שייך לומר שהשונא ינשק הרבה, ועל
זה פירש 'דומות למרובות והנם
למשא', רצה לומר אף על פי שאינו
נושק אלא פעם אחד, מכל מקום דומה
בענינו באלו נשק הרבה פעמים,
והנשיקה האחת היא כמשא עליו. והא
דלא הביא האי, וכן 'נעותרות' וגו',

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה לֵה שְׁנֵי גֹיִם בְּבִטְנָךְ וְשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֶּעֶיךָ יִפְרְדוּ וְלֹאִם מִלֵּאִם יֵאמָץ וְרֵב יַעֲבֹד צֶעִיר:

כג ואמר יי לה תרין עממין במעיכי ומרתין מלקון ממעיכי והפרשן ומלכו ממלכו יתקף ורפא ושמעפיד לזעירא:

לְאֻמִּים • אֵין 'לֵאִם' אֱלָא 'מְלָכוֹת'. מִמֶּעֶיךָ יִפְרְדוּ • מִן הַמַּעֲזִים הֵם נִפְרָדִים, זֶה לְרִשְׁעוֹ וְזֶה לְתַמּוֹ. מִלֵּאִם יֵאמָץ • לֹא יִשּׁוּבוּ בְּגִדְלָהּ, כְּשֶׁזֶה קָם זֶה נֹפֵל. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל כו) "אִמְלֹאָה הַחֲרֻכָּה", לֹא נִתְמַלְאָה צוּר אֱלָא מִחֲרֻכְנָה שֶׁל יְרוּשָׁלַם.

כג ויאמר ה' לה • על-ידי שליחי, לשם נאמר ברוח הקדש, והוא אמר לה. שני גיים • גיים כתיב, כמו (המו) גאים, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שלחנם לא צנון ולא חזרתע, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים (ע"י יא) • ושני

(כד) וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהָיָה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ:

כד ושליו יומהא למילד והא תיומין במעיה:

וְהָיָה תוֹמָם • חֹסֵר, וּבִתְמָר "תִּאֻמִּים" מֵלֵא, לִפִּי שְׁשֻׁנֵיהֶם צָדִיקִים, אֲבָל כָּאן אֶחָד צָדִיק וְאֶחָד רָשָׁע.

כד וימלאו ימיה • אבל בתמר כתיב: "ויהי בעת לדתה", שלא מלאו ימיה כי לז' חדשים ילדתם.

(כה) וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן אֶדְמוֹנִי כִּלּוֹ בְּאֶדְרֵת שַׁעַר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עִשׂוֹ:

כה ונפק קדמאה סמוק בלה בגלים (ג"א ככלן) דשער וקרו שמה עשו:

עִשׂוֹ • הַכֹּל קָרָאוּ לוֹ כֵּן, לִפִּי שֶׁהִיא נֶעֱשֶׂה וְנִגְמָר בְּשָׁעָרָה כִּכֵּן שְׁנֵים הִרְבָּה.

כד אדמוני • סימן הואר שיהא שופך דמים (בראשית רבה). כלו בַּאֲדֶרֶת שַׁעַר • מֵלֵא שַׁעַר, כְּטִלִּיתִשׁ שֶׁל צֶמֶר הַמִּלְאָה שַׁעַר, פְּלוֹקִיר"א בְּלַע"ז. וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ

שפתי חכמים

יותר ממנו, כלומר שהאחד יקח האמץ מחבירו, וצור הוא מלכות עשו: תורה כד (כה) פירוש, לא נכתב זה פה אלא לסימן, דאם לא כן מה בא להודיענו שהוא אדמוני, בשלמא בַּאֲדֶרֶת שַׁעַר בא לתת טעם למה שמו עשו, והא דכתיב (שמואל א' ט"ז יב) גבי דוד והוא אדמוני, כבר פירשו ר"ל (בראשית רבה ט"ג י"א) בדרך כתיב 'עם יפה עינים', שפיכות דמים שלו היה על פי סנהדרין הנקראים 'עינים': ש רצה לומר ד'שער' דכתיב בקרא לא קאי על 'אדרת', דבבבלי חיים חוץ מאדם אין נקרא 'שער' אלא 'נוצה' או 'צמר', שהוא כלו צמר. (נחלת יעקב), הרא"ם שכח פסוק מלא בנכריה (י"ג ד') ולא ילכשו אדרת שער, הרי ד'שער' קאי א'אדרת', והכי פירוש דקרא, כלו היה מלא שער בַּאֲדֶרֶת המלאה שער, והנה ליה למימר 'כלו שער בַּאֲדֶרֶת שער', אלא שפ"ה הדמיון מורה על זה, וכן פירש הר"ק בשורש 'אדר' - טלית בעלת שער, עיין שם: תורה כו

(מהר"א) דיוקן ממלת 'אמץ' דלא שייך אלא במלכים, וכן הוא בהדיא ברש"י עבודה זרה (דף ב' ד"ה ולאום): צ פירוש שאין הכונה בזה להודיע לה מה שיש במעיה, שהרי כבר אמר 'שני גוים בביטנך', רק הכונה הוא להודיע לה איכות הגוים שבביטנה מה היא, ואומר שבפועל במעיה בטרם צאתם לאויר העולם הם נפרדים זה מזה שלא במנהג, זה לרשעו וזה לתמו בעולם במעיה, ולכן כתב במקום 'יפרדו' שהוא לשון עתיד, 'נפרדים' שהוא לשון בינוני, לומר שבכך הם נפרדים במעיה, (הרא"ם), ואם תאמר הרי מצינו בספרי שאין יצר הרע שולט באדם במעיה אמו, בדכתיב 'מעורירי' (לעיל ח כ"א) פירוש משננער ממעי אמו. הגור אריה פירש שאין האדם מתאווה ביצר הרע לחטוא קודם שנוולד, אבל מה שעשו רץ ומפרכס בעבירה לפני עבודת אלילים, זה היה בטבעו רצה להתדבק במינו, עיין שם: ק כלומר, לא יהיו שניהם בגדולה בזמן אחד אלא וכו', ומ"ם 'מלאם' כמו (תהלים קיט צ"ט) 'מכל מלמדי', שהוא כמו 'מן', ולא

דהקדוש ברוך הוא טובב בן להעלים מאברהם ענין ההריון שלא יצטער, שהרי מת אברהם קודם שיצא עשו לתרבות רעה, כדי שתהא מיתתו בשיבה טובה: תורה כג (כג) נ דאין שייך לומר שהוא עצמו קאמר לה, כיון שהיא עצמה לא היתה מדברת אל השכינה. ועוד יש לומר דרש"י דייק מדכתיב 'ויאמר ה' לה' ולא כתיב 'ויאמר לה ה', כמו שכתוב גבי הגר (לעיל ט"ז ט) 'ויאמר לה מלאך', או 'ויאמר לה בעז' (רות ב' יד), אלא ודאי הכי פירוש, ויאמר ה' לשליח שיאמר לה: והוא לשון גאים, כי היו"ד בא במקום אלף: פ פירוש דאנטונינוס בא מעשו, ורבי בא מיעקב, וקשה הא אמרינן בכתובות (ק"ד) בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה וכו' ואמר לא נהנתי מעולם הנה לפי הטורח שנגעתי אפילו באצבע קטנה, ויש לומר דבני ביתו היו אוכלין ולא פסקו משולחננו, וזה הוא גאות, אבל רבי בעצמו לא היה אוכל, (רא"ם), ועיין ב'נחלת יעקב': פ דאם לא כן 'ושני לאמים' למה לי.

(כו) וְאַחֲרֵי־כֵן יָצָא אָחִיו וַיְדוּ אֶחָזֶה בַּעֲקֵב עֲשׂוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם:

כו וְכֵן בֶּן נֶפֶק אַחֲוִיהּ וַיְדֵה אַחֲדָא בַּעֲקָבָא דַּעֲשׂוֹ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בֶּר שְׁתִּין שָׁנִין בְּד לִידַת יְתָהוֹן:

לְגַמְר מַלְכוּתוֹ, עַד שָׁזָה עוֹמֵד וְנוֹטְלָה הִימָנוּ. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא (ס"א אָמַר: 'אַתָּם קָרִיתִין לְבַכּוּרְכֶם שָׁם, אִף אֲנִי אֶקְרָא לְבִנִי בְּכוֹרִי שָׁם. הֵנָּה הוּא דְכָתִיב: "וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב".) דְּבָר אַחֵר: אָבִיו קָרָא לוֹ יַעֲקֹב, עַל שֶׁסָּג אַחֲזִית הָעֵקֶב. בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה. עֲשׂוֹ שְׁנִים מִשְׁנֹשְׁאָה עַד שְׁנַעֲשִׂית בֵּת י"ג שָׁנָה וַרְאוּיָהּ לְהַרְיֹן, וְעֲשׂוֹ שְׁנִים הַלְלוּ, צָפָה וְהִמָּתִין לְהִי כְמוֹ שֶׁעָשָׂה אָבִיו לְשָׂרָה. כִּינּוּן שֶׁלֹּא נִתְעַבְּרָה, יָדַע שֶׁהִיא עֲקָרָה וְהִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ. וְשִׁפְחָה לֹא רָצָה לִישָׂא לְפִי שְׁנֹתִקְדָּשׁ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה לְהִיּוֹת עוֹלָה תְּמִימָה (יבמות סד).

כו וְרַבִּי עוֹלָמְיָא וְהוּא עֲשׂוֹ גָבֵר נַחֲשִׁירֶכֶן גָּבֵר נֶפֶק לְחַקְלָא וַיַּעֲקֹב גָּבֵר שְׁלִים מִשְׁמַשׁ בֵּית אוֹלְפָנָא:

מַעֲשֵׂרֵינִי אֶת הַמֶּלֶח וְאֶת הַתֶּבֶן? כְּסָבִיר אָבִיו שֶׁהוּא מְדַקְדֵּק בַּמִּצְוֹת (תנחומא). אִישׁ שָׂדֶה. כְּמִשְׁמַעוֹ, אָדָם בָּטֵל וְצוּדָה בְּקִשְׁתוֹ חִיּוֹת וְעוֹפּוֹת. תָּם. אֵינוֹ בָּקִי בְּכָל אֵלָה, כָּלבוֹ בֶּן פִּיּוֹ. מִי שֶׁאֵינוֹ חָרִיף לְרִמּוֹת, קָרוּי 'תָּם'. יֹשֵׁב אֲהֵלִים. אֶהְלֹו שֶׁל שָׁם וְאֶהְלֹו שֶׁל עֵבֶר.

כ"ו וְאַחֲרֵי־כֵן יָצָא אָחִיו וַיְדוּ אֶחָזֶה בַּעֲקֵב עֲשׂוֹ. שְׁמַעְתִּי מְדַרְשׁ אַגְדָּה, הַדּוֹרְשׁוֹ לְפִי פְשׁוּטוֹ: 'בְּדִין הָיָה אוֹחֲזֵ בּוֹ לַעֲכָבוֹ, יַעֲקֹב נּוֹצֵר מִטְּפָה רֹאשׁוֹנָה וְעֲשׂוֹ מִן הַשְּׁנִיָּה, צָא וּלְמַד מִשְׁפּוֹפֶרֶת שְׁפִיָּה קֶצֶרָה, תֵּן בָּהּ שְׁתֵּי אֲבָנִים, זֹה תַחַת זֹה. הַנִּכְנָסֶת רֹאשׁוֹנָה, תֵּצֵא אַחֲרוֹנָה, וְהַנִּכְנָסֶת אַחֲרוֹנָה, תֵּצֵא רֹאשׁוֹנָה. נִמְצָא, עֲשׂוֹ הַנוֹצֵר בְּאַחֲרוֹנָה, יָצָא רֹאשׁוֹן, וַיַּעֲקֹב שְׁנוֹצֵר רֹאשׁוֹנָה, יָצָא אַחֲרוֹן, וַיַּעֲקֹב בָּא לַעֲכָבוֹ שֶׁיְהִי רֹאשׁוֹן לְלֶדֶה כְּרֹאשׁוֹן לִיצִיָּה, וַיִּפְטֹר אֶת רַחֲמָה וַיְטַל אֶת הַבְּכוֹרָה מִן הַדִּין. בַּעֲקֵב עֲשׂוֹ. סִמֵּן שֶׁאֵין זֶה מִסְפִּיקָא

(כו) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד: אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהֵלִים:

כ"ו וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ. כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ קִטְנִים, לֹא הָיוּ נִפְרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאֵין אָדָם מְדַקְדֵּק בָּהֶם מִה טִיבָם, כִּינּוּן שֶׁנַּעֲשׂוֹ בְּנֵי י"ג שָׁנָה, זֶה פֶּרֶשׁ לְבִתִּי מְדַרְשׁוֹת וְזֶה פֶּרֶשׁ לַעֲבֹדֶת אֱלִילִים. יָדַע צִיד. לְצוּד וְלְרִמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיּוֹ וְשׁוֹאֲלוֹ: 'אָבָא, הִיאָךְ

שְׁתֵּי חֲכָמִים

בַּפְּרָהֶסְיָא: וּ מְדַכְתִּיב 'יודע' מִשְׁמַע דְּבָר שְׁצָרִיךְ חֲכָמָה, דָּאֵם לֹא בֶן הֵינִי 'אִישׁ שָׂדֶה'. וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר, ד'אִישׁ צִיד' הוּא הִיפֵּךְ שֶׁל 'אִישׁ תָּם', כְּמוֹ שְׂאִישׁ שָׂדֶה' הִיפֵּךְ שֶׁל 'יֹשֵׁב אֲהֵלִים', וְאִי הָיָה פִּירוּשׁוֹ 'צִיד חִיּוֹת' לֹא הָיָה הִיפֵּךְ שֶׁל 'אִישׁ תָּם', דִּאֲפֻשֶׁר הוּא דִּאִישׁ תָּם נִמִּי יִכּוֹל לְצוּד חִיּוֹת: וְ דִּאֲנִין חִיּוּבִים בְּמַעֲשֵׂר אֲפִילוֹ מְדַרְבְּנָן וְהוּא מְדַקְדֵּק בַּמִּצְוֹת, וְקָל לְהַבִּין. (קִיְצוֹר מוֹרְחִי), וּמֵאִי שָׂנָא שֶׁהִטְעָה אוֹתוֹ בַּמִּצְוֹת הַמַּעֲשֵׂר, נִרְאָה לִי מִשׁוֹם דְּהִמְצוּהָ הַזֹּאת מְצִינוּ בַּפִּירוּשׁ שֶׁהַחֲזִיק אֲבָרָהָם שְׁנֶאֱמַר וְלֹעַל יִיד כ' וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכָּל, וְדִאִי הַחֲזִיקוּ בְּנֵיו אַחֵר כִּף גַּם בֶּן בְּמִצְוָה זֹאת, כְּדִלְקֶמֶן (כ"ז י"ב) בִּיצְחַק בְּפִסּוּק 'מֵאָה שְׁעָרִים', וְכֵן בְּיַעֲקֹב 'עֲשׂוֹ אַעֲשֶׂרְנוּ לָךְ' (כ"ח כ"א) וְדו"ק: ח לֹא עוֹבֵד בְּשָׂדֶה, דָּאֵם בֶּן 'אִישׁ אֲדָמָה' מִיַּבְעֵי לֵיהּ, כְּמוֹ בְּנָח (לְעֵל ט כ'), אִו 'עוֹבֵד אֲדָמָה' כְּמוֹ בְּקִין (לְעֵל ד כ'): תוֹרָה כח

'יעקב: ד דַּקְשָׁה לְרַשִׁי לְמַה הִמָּתִין כָּל כִּף מְלָה־תְּפַלֵּל עַד שְׁנַעֲשָׂה בֶן שָׁשִׁים שָׁנָה, יוֹתֵר מֵאֲבָרָהָם שֶׁלֹּא הִמָּתִין אֵלָּא עֲשָׂר שָׁנִים, כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רַשִׁי לְעֵיל (ט"ז ג' ד"ה מִקֵּץ) (בַּפְּרָשָׁת תִּרָּא) וְלֵךְ לָךְ וְהוּא הִמָּתִין עֲשָׂרִים שָׁנָה, לְכֹן פִּירֵשׁ וְכו', וְכִי תִימָא נִילֵף מִהֵבָא דָּאֵם הִמָּתִין עֲשָׂר שָׁנִים אִזְ צָרִיךְ לְהַתְפַּלֵּל וְלֹא לִיקַח אִשָּׁה, לְכֹן אָמַר וְשִׁפְחָה וְכו' וְלֹא דִיקָא שִׁפְחָה: תוֹרָה כו (כו) ח דַּקְשָׁה לְרַשִׁי, וְהָא מִמַּעֲמִים הָיוּ נִפְרָדִים וְהָ לְרַשְׁעוֹ וְהָ לְתַמּוֹ, וְעַל זֶה פִּירֵשׁ 'כָּל זְמַן' וְכו', כְּלֹמַר אִף עַל פִּי שְׁהִיָּה עֲשׂוֹ עוֹשָׂה רָעָה הָיוּ תוֹלִין בְּנַעֲרוֹתָם וְהַבְרִיּוֹת לֹא הִכִּירוּ בּוֹ עַד שְׁנַעֲשָׂה בֶן י"ג שָׁנָה. וְאֵם תֹּאמַר, וְהָא עֲשׂוֹ לֹא יָצָא לְתַרְבוּת רָעָה עַד שְׁהִיָּה בֶן ט"ו שָׁנָה, וְלָמָּה נִתְקַצְרוּ יְמֵי אֲבָרָהָם חֲמֵשׁ שָׁנִים כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רַשִׁי לְקֶמֶן (פִּסּוּק ל' ד"ה הַלְעִיטִי), וְיֵשׁ לֹמַר דְּאוֹתָן שְׁתֵּי שָׁנִים עָשָׂה בְּצַנְעָה וְאַחֵר כִּף עָשָׂה

(כו) ת כִּינּוּן דְּכָתִיב 'וַיִּצָּא הָרֹאשׁוֹן' הָיָה לוֹ לֹמַר נִמִּי 'וַיִּצָּא הַשְּׁנִי', וּמִתַּרְץ שְׁמַעְתִּי מְדַרְשׁ אַגְדָּה וְכו', פִּירוּשׁ מִשׁוֹם הָכִי לֹא כָתִיב שְׁנִי, דְּמֵן הַדִּין הָיָה לוֹ לְצֵאת רֹאשׁוֹן כְּמוֹ שְׁהִיָּה בְּיַצִּירָה רֹאשׁוֹן וְכו': א דָּאֵם לֹא בֶן 'וַיְדוּ אוֹחֲזֹת בּוֹ' סָגִי: ב דַּקְשָׁה לְרַשִׁי לְמַה לֹּא כָתִיב מִי קָרָא אוֹתוֹ, וְעוֹד כִּינּוּן דְּכָתִיב 'וַיִּצְחַק בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה', שְׁמַע מִינָּהּ דְּעַד הַשְׁתָּא לֹא בִיצְחַק מִשְׁתַּעֲי קָרָא, לְכֹן פִּירֵשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא, דְּבָר אַחֵר אָבִיו קָרָא, וְלָמָּה לֹא כָתִיב יִצְחַק, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ הָאוֹמֹת אָבִיו קָרָא יַעֲקֹב כִּי יָדַע שֶׁיַּעֲקֹבָהּ פַּעַמִּים (מִתַּרְשִׁי: ג) דְּלִפִּירוּשׁ רֹאשׁוֹן קָשָׁה לְמַה צָרִיךְ לְכָתוּב 'בַּעֲקֵב עֲשׂוֹ', מֵאִי נִפְקָא מִינֵיהּ בָּזָה, וּבִשְׁבִיל סִמֵּן אֵין זֶה מִסְפִּיק וְכו', אָבָל לְפִי 'דְּבָר אַחֵר' שְׂאָבִיו קָרָא לוֹ אִם בֶּן 'בַּעֲקֵב עֲשׂוֹ' אֵין מִיּוֹתֵר לְגַמְרִי כִּי צָרִיךְ לְמִיתְבֵּב כְּדִי לִיתֵּן טַעַם מִפְּנֵי מַה קָרָא לוֹ אָבִיו שָׁם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נד כה עמ' 116)

שָׁדָה" ל"יֹדַע צִיד", שֶׁהָרִי קוֹדֵם יוֹצֵא אָדָם לְשָׂדָה וְשָׁם עוֹסֵק בְּצִיד. וּמִכֹּף שֶׁנֶּאֱמַר "יֹדַע צִיד" תַּחֲלָה, מוֹכֵן שֶׁהַכֹּנֶה לְצִידָה' הַמִּתְרַחֶשֶׁת בְּבֵית, לִפְנֵי הַיִּצְיָאָה לְשָׂדָה; וְלִכְּנֹן מִפֶּרֶשׁ שֶׁעָשׂוּ הָיָה 'צִיד' וּמִרְמָה אֶת יִצְחָק בְּפִיו.

לְצוּד וּלְרִמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיו (רש"י כה, כז)
הַקִּשּׁוּ הַמִּפְרָשִׁים, מָה רָאָה רִש"י לְהוֹצִיא אֶת הַמּוֹלִים "יֹדַע צִיד" מִיַּד פֶּשׁוּטָן (צִדָּת בְּעַלֵּי חַיִּים). וְיֵשׁ לֹמַר, דָּאֵלוּ הֵיטָה הַכֹּנֶה לְצִיד כְּפֶשׁוּטוֹ, צָרִיךְ הָיָה הַכְּתוּב לְהַקְדִּים "אִישׁ

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות נד כה, עמוד 116 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

היאך מעשרין את המלח ואת התבן

לו", שֶׁבְּאֲרוֹ הַמִּפְרָשִׁים (ריב"א וגור אריה שם) שֶׁכִּנְתָּ רִש"י לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהַפְרִישׁ אֲבָרָהָם מִעֶשֶׂר מִכָּל נִכְסָיו, וְלֹא רַק מִשְׁלַל הַמִּלְחָמָה.

וְעַל-פִּיִּזָּה יֵשׁ לֹמַר שֶׁגַּם כָּאֵן כִּנְתָּ עָשׂוּ הֵיטָה לְמַעֲשֵׂר כִּסְפִים מִכָּל נִכְסָיו, וְלֹא לְמַעֲשֵׂר זָרָעִים וְכִיּוֹצֵא בָּזָה. וְהִנֵּה מִלַּח וְתַבָּן אֵין לָהֶם חֲשִׁיבוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָם, וְכִשְׁמַעְרִיכִים אוֹתָם עִם דְּבָרִים אֲחֵרִים, יֵשׁ לָהֶם חֲשִׁיבוֹת גְּדוֹלָה. כִּי מִלַּח נֹתֵן טַעַם בְּאוֹכְלִין, וּבְתַבָּן מִשְׁתַּמְשִׁים לְעִשִׂית לְבָנִים לְבָנִין וְכו'.

וְעַל-פִּיִּזָּה יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁאֵלֶּת עָשׂוּ, שֶׁכִּנְתָּ הֵיטָה לְשִׂאֵל, שֶׁכְּשִׁמַּעְרִיכִים שׁוֹנֵי כָּל נִכְסָיו כְּדִי לְהַפְרִישׁ מִעֶשֶׂר, אֵיךְ מַעְרִיכִים אֶת שׁוֹנֵי הַמִּלַּח וְהַתַּבָּן. הָאֵם לִפִּי חֲשִׁיבוֹתָם בְּפָנֵי עֲצָמָם, אוֹ לִפִּי הַשׁוֹנֵי שֶׁלָּהֶם כְּשִׁישְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּפֶעַל עַל-יַדִּי עֲרוּבָם בְּדָבָרִים אֲחֵרִים, שֶׁאֵז נִתְּוֶסֶף בְּשׁוֹנֵם. וּמִיֵּשֶׁב עַל-פִּיִּזָּה מָה שֶׁסָּבַר אָבִיו שֶׁהוּא "מִדְּקָדֵק בְּמִצְוֹת".

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עָשׂוּ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדָה
יֹדַע צִיד – לְצוּד וּלְרִמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיו, וְשׁוֹאֵלוּ אָבִי הַיֶּאֱיָר מִעֲשָׂרִין אֶת הַמִּלַּח וְאֶת הַתַּבָּן, כְּסָבִיר אָבִיו שֶׁהוּא מִדְּקָדֵק בְּמִצְוֹת (כה, כז). וּבִפְרוּשׁ רִש"י

ב'מִשְׁפִּיל לְדוֹד' כָּאֵן הַקִּשּׁוּהָ אֵיךְ רִמָּה עָשׂוּ אֶת אָבִיו לְהַחֲשִׁיבוֹ מִדְּקָדֵק בְּמִצְוֹת כְּשִׁשְׁאָלוּ "אֵיךְ מִעֲשָׂרִין אֶת הַמִּלַּח וְהַתַּבָּן", הָרִי "בְּשִׂאֵלָתוֹ זֹאת הָיָה מוֹרָה שֶׁהוּא עִם הָאֶרֶץ, וְשִׁאֵינוֹ יֹדַע הַדִּין שֶׁתַּבָּן פֶּטוּר מִמַּעֲשֵׂר. וְאֵין זֶה עֲרֻמָּה, דְּאֶדְרָבָה יֹאמַר אָבִיו שֶׁאֵינוֹ נֹתֵן לְבוֹ לְשִׁמּוֹעַ בְּלִמּוּדִים, דְּאֵם-לֹא-כֵן הָיָה יָדַע מָה חֵיב וּמָה פֶּטוּר?"

עוֹד הַקִּשּׁוּהָ בְּרַבִּי עוֹבְדִיָּה מִבְּרִטְנֹרָא עַל פְּרוּשׁ רִש"י כָּאֵן, דְּלִכְאֹרָה מָה שֶׁאֵלָה הִיא זֶה, הָרִי "אֵם בְּאֵנוּ לְעִשְׂרֵן נֹצִיא מִהֵן אֶחָד מִעֲשֵׂרָה כְּשֶׁאֶר הַדְּבָרִים הַמִּתְעַשְּׂרִים, וּמָה טַעַם לְשִׂאֵלָה זֶה?"

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל-פִּי מָה שֶׁפֶּרֶשׁ רִש"י עַל הַכְּתוּב (לך יד, כ) "וַיִּתֵּן לוֹ מִעֶשֶׂר מִכָּל" – "וַיִּתֵּן לוֹ אֲבָרָהָם מִעֶשֶׂר מִכָּל אֲשֶׁר

(כה) **וַיֵּאָהֲב יִצְחָק אֶת-עֲשׂוֹ פִּי-צִיד בְּפִיו וּרְבֵקָה אֲהָבָת אֶת-יַעֲקֹב:**
כח וְיָחֵם יִצְחָק יָת עָשׂוּ אָרִי מַצִּידָה הָיָה אָכִיל וּרְבֵקָה רַחֲמִית יָת יַעֲקֹב:

נ"א • בְּפִיו • כְּתַרְגוּמוֹ: בְּפִיו שֶׁל יִצְחָק. וּמִדְּרָשׁוֹ: בְּפִיו שֶׁל עָשׂוּ, שֶׁהִיָּה צָד אוֹתוֹ וּמִרְמָהוּ בְּדִבְרָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת תולדות, מברכים החודש וערב ראש חודש כסלו, ה'תשכ"ח)

יִשְׁנֵם דְּבָרָיו שֶׁל הָאֶרֶץ"ל - שֶׁגַּם שָׁמוֹ יִצְחָק - בְּפִירוּשׁ הַפֶּסֶק "וַיֵּאָהֲב יִצְחָק אֶת עָשׂוֹ כִּי צִיד בְּפִיו": מָה שֶׁאֲהָב

(כט) **וַיִּזְדַּר יַעֲקֹב נֹזֵד וַיִּכָּא עָשׂוּ מִן-הַשָּׂדָה וְהוּא עֵיף:**
כט וּבִשְׁכֵּל יַעֲקֹב תִּבְשִׁילָא וַאֲמָא (נ"א וְעַל) עָשׂוּ מִן חֲקָלָא וְהוּא מְשִׁלָּהי:

נ"א • וַיִּזְדַּר • לְשׁוֹן בְּשׁוּל, כְּתַרְגוּמוֹ. וְהוּא עֵיף • (כ"ד) בְּרַצִּיחָהּ, כְּמָה דְּתִימָא: (ירמיה ד) "כִּי עֲצִיפָה נִפְשִׁי לְהוֹרְגִים".

(ל) **וַיֹּאמֶר עָשׂוּ אֶל-יַעֲקֹב הֲלָעִיטָנִי נָא מִן-הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עֵיף אָנֹכִי עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ אָדָם:**
לְאָמַר עָשׂוּ לְיַעֲקֹב אֶטְעָמִי כְעַן מִן סְמוּקָא סְמוּקָא הָדִין אָרִי מְשִׁלָּהי אָנָּה עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אָדָם:

שיעור יומי ליום ראשון כ"ו מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת תולדות נה

כ"ו • הַלְעִיטְנִי • אֶפְתַּח פִּי וּשְׁפָף הַרְבֵּה לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ: 'אֵין אוֹבְסִין אֶת הַגָּמֶל, אָבֵל מִלְעִיטִין אוֹתוֹ'. מִן-הָאֵדָם הָאֵדָם • עַדְשִׁים אֲדָמוֹת, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מֵת אֲבָרָהָם, שְׁלֹא יֵרָאֶה אֶת עֵשׂו בֶּן בְּנוֹ, יוֹצֵא לְתַרְבוֹת רָעָה, וְאֵין זֶה שֶׁבָּה טוֹבָה שֶׁהִבְטִיחוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. לְפִיכָף קָצָר הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חֲמֹשׁ שָׁנִים מִשְׁנוֹתֵיו, שִׁיִּצְחָק חִי ק"פ שָׁנָה, וְזֶה קַע"ה

שָׁנָה, וּבִשְׁל יַעֲקֹב עַדְשִׁים לְהַכְרוֹת אֶת הָאָבֶל. וְלָמָּה עַדְשִׁים? שְׂדוּמוֹת לְגִלְגַּל, שֶׁהָאָבֵלוֹת גִּלְגַּל הַחוּזָר בְּעוֹלָם. (ועוד, מִה עַדְשִׁים אֵין לָהֶם פֶּה, כִּךְ הָאָבֵל אֵין לוֹ פֶּה, שֶׁאִסּוּר לְדַבֵּר, וּלְפִיכָף הִמְנִיחַ לְהַכְרוֹת אֶת הָאָבֵל בְּתַחֲלַת מֵאָכְלוֹ בִּיצִים, שֶׁהֵם עֲגָלִים וְאֵין לָהֶם פֶּה, כִּךְ אָבֵל אֵין לוֹ פֶּה כְּדֹאמְרֵינוּ בְּמוֹעֵד קֶטֶן: אָבֵל, כִּל ג' יָמִים הָרִאשׁוֹנִים אֵינוֹ מוֹשִׁיב שְׁלוֹם לְכָל אָדָם, וְכָל-שָׁכֵן שֶׁאֵינוֹ שׂוֹאֵל בְּתַחֲלָה. מִג' וְעַד ד', מוֹשִׁיב וְאֵינוֹ שׂוֹאֵל וְכו', בְּרִש"י יִשְׁן) •

(לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכֶרָה כִּיּוֹם אֶת-בְּכֹרְתִי לִי:

לא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב זִבְיִן כִּיּוֹם דִּלְהֵן יֵת בְּכֹרְתִי לִי:

כ"ו • מְכֶרָה כִּיּוֹם • בְּתַרְגּוּמוֹ כִּיּוֹם דִּלְהֵן, כִּיּוֹם, שֶׁהוּא בְּרוּר, כִּךְ מְכַר לִי מְכִירָה בְּרוּרָה. בְּכֹרְתִי • לְפִי

שֶׁהַעֲבוּדָה בְּכֹרוֹת, אֲמַר יַעֲקֹב: 'אֵין רִשְׁעָה זֶה כְּדֹא יִשְׁקָרִיב לְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא'.

(לב) וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אֲנִכִּי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה-זֶּה לִּי בְכֹרָה:

לב וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הֵא אָנָּה אֲזַל לְמָמָה וְלָמָּה דִּנֵּן לִי בְּכֹרְתָא:

כ"ו • הִנֵּה אֲנִכִּי הוֹלֵךְ לָמוֹת • (מִתְנַדֶּדֶת וְהוֹלֶכֶת הִיא הַבְּכֹרָה, שֶׁלֹא תִּהְיֶה כָּל עַת הַעֲבוּדָה בְּכֹרוֹת כִּי שֶׁכֵּט לֹא יִשָּׁל אוֹתָהּ, וְעוֹד) אֲמַר עֵשָׂו: 'מָה טִיבָהָל שֶׁל עֲבוּדָה זֶה? אֲמַר לוֹ: 'כְּמָה אֲזַהֲרוֹת

וְעַנְשִׁין וּמִיתוֹת תְּלוּיִין בָּהּ', כְּאוֹתָהּ שֶׁשְׁנִינוּ: (סנהדרין סג) 'אֵלּוּ הֵן שְׁבִמִיתָה: שְׁתוּיִין יֵין וּפְרוּעֵי רֹאשׁ', אֲמַר: 'אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת עַל-יָדָהּ, אִם בֶּן מָה חִפְץ לִי בָּהּ'.

(לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הֲשִׁבְעָה לִּי כִיּוֹם וַיִּשְׁבַּע לּוֹ וַיִּמָּכֶר אֶת-בְּכֹרְתוֹ לַיעֲקֹב:

לג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כִּיּוֹם לִי כִיּוֹם דִּלְהֵן וְקִיִּים לָהּ וְזִבְיִן יֵת בְּכֹרְתָהּ לַיעֲקֹב:

(לד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לַעֲשׂוֹ לֶחֶם וּנְזִיד עַדְשִׁים וַיֹּאכֵל וַיִּשְׁתַּי וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיָּכֻז עֵשָׂו אֶת-הַבְּכֹרָה:

לד וַיַּעֲקֹב יָהֵב לַעֲשׂוֹ לֶחֶם וְנִזְבִּיל דְּטִלּוּפָחִין וְאָכַל וּשְׁתִּי וְקָם וַאֲזַל וְשָׁט עֵשָׂו יֵת בְּכֹרְתָא:

כ"ו • וַיָּכֻז עֵשָׂו • הַעֵיד הַכְּתוּבָה עַל רִשְׁעוֹ, שֶׁבָּזָה עֲבוּדָתוֹ שֶׁל מְקוֹם.

כו (א) וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ מְלֹבֵד הָרָעַב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בֵּימֵי אֲבָרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל-אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ-פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה:

א וַהֲוָה כִּפְנָא בְּאַרְעָא בַר מִכְּפָנָא קְדָמָא דִּי הָוָה בֵּימֵי אֲבָרָהָם וַאֲזַל יִצְחָק אֶל אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְא דְּפִלְשְׁתָּאֵי לְגִרָר:

(ב) וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל-יִתְרֹד מִצְרִימָה שָׁכֵן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֵלָיךְ:

ב וַאֲתַגְלִי לָהּ יֵי וַיֹּאמֶר לֹא תַחֲזוֹת לְמִצְרַיִם שְׂרִי בְּאַרְעָא דִּי אֵימַר לָךְ:

שפתי חכמים

(ל) * דְּכִתִּיב בְּסֻמוּף (פסוק ל"ד) 'וַיִּזִּיד עַדְשִׁים', וְכָאֵן כְּתוּב 'הַלְעִיטְנִי נָא מִן הָאֵדָם': כ וְאִם תֹּאמַר, דִּילְמָא הִגִּיעוּ עַת שְׁנוֹתָיו לָמוֹת, וַיֵּשׁ לּוֹמַר, מִדְּכִתִּיב גְּבִי אֲבָרָהָם (לעיל כ"ה ח) 'וַיָּקָן וּשְׁבַע', וְלֹא כְּתִיב יָמִים כְּמוֹ גְּבִי יִצְחָק (לְמַעַן לִיֵּה כ"ט)

'וַיָּקָן וּשְׁבַע יָמִים', וְכָן בְּשִׁאֲר צִדִּיקִים: תּוֹרָה לֹא (לכ) ל דָּאָם מִפְּנֵי הָרָעַב אֲמַר בֶּן, 'הִנֵּה אֲנִכִּי מוֹת' מִיִּבְעֵי לִיָּה: תּוֹרָה לֹא (לד) מ רָצָה לּוֹמַר, בִּין שְׁכֵתָב שְׁמִכַר בְּכֹרְתוֹ לַיעֲקֹב שְׁמַע מִיָּנָה שְׁלֹא רָצָה

בָּהּ, וְאִם בֶּן לָמָּה לִיָּה לְמִיכְתָּב 'וַיָּכֻז', אֲלֵא הַעֵיד כו', רוֹצֵה לּוֹמַר דְּבִלָּא זֶה נִמִּי יִדְעִינוּ שְׁרִשְׁעָה הָיָה, אֲלֵא שְׁנָה הוּא כְּאֵלּוּ הַעֵיד הַכְּתוּב כו', כְּדִפְרִשְׁתִּי לְעִיל (כ"ה כ' ד"ה בַּת, אוֹת ו') גְּבִי בַת בְּתוּאֵל מִפְּדִן אֲרָם: תּוֹרָה א

מִצְרִימָה", שְׁאֵתָה עוֹלָה תְּמִימָה: וְאֵין חוּצָה לְאַרְץ
כְּדֹאֵי לָךְ.

כִּי־אֶל־תֵּרֶד מִצְרִימָה • שְׁהִיָּה דַעְתּוֹ לְרֵדָת לְמִצְרַיִם
כְּמוֹ שֶׁיֵּרֶד אָבִיו בִּימֵי הָרַעֲב, אָמַר לוֹ: "אֶל־תֵּרֶד

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 201)

הַבְּטַחַת הָאָרֶץ קָנָה אוֹתָהּ אַבְרָהָם בְּפֶעַל, וְכָבֵד אֶז הִיָּתָה
שׁוֹנָה וּמִיָּחֲדָת; וְלָכֵן מִדְּגִישׁ אֵת מַעֲלָתָה. אָבֵל לְדַעַת רִש"י
לֹא הִיָּתָה עֲדִין קְנוּיָה לְאַבְרָהָם בְּפֶעַל, וְהִיא הִיָּתָה אָרֶץ כְּמוֹ
כָּל הָאֲרָצוֹת; וְלָכֵן מִדְּגִישׁ רַק אֵת הַחֲסָרוֹן שֶׁבְּחוּץ לְאַרְץ.
וְמֵהוּ חֲסָרוֹן זֶה - כֶּתֵב רִש"י לְעִיל (חיי שרה כד, ז): בְּחוּץ לְאַרְץ
לֹא הָיוּ בָּאֵי עוֹלָם מְפִירִים בָּהּ, וְשִׁמּוֹ לֹא הָיָה רָגִיל בְּאָרֶץ.

שְׁאֵתָה עוֹלָה תְּמִימָה, וְאֵין חוּצָה לְאַרְץ כְּדֹאֵי לָךְ (רש"י
כו, ב)

בְּרִש"י מְדַגֵּשׁ הַחֲסָרוֹן שֶׁבְּחוּץ לְאַרְץ, וְאֵלּוּ בַּמִּדְרָשׁ מְדַגֵּשׁת
מַעֲלַת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל (שְׁהִיא דוֹמָה לְמָקוֹם הַמְקֻדָּשׁ): "מָה
עוֹלָה, אִם יֵצֵאת חוּץ לְקָלְעִים, נִפְסְלָה, אִף אֶת, אִם יֵצֵאת
חוּץ לְאַרְץ, נִפְסְלָתָ". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַמִּדְרָשׁ סְבוּר שֶׁעַל־יְדֵי

גְּדוּר בְּאָרֶעָא הָדָא וִיהִי מִימָרִי בְּסַעֲדָךְ
וְאַבְרָהָם אָרִי לָךְ וְלִבְנֶךָ אֶתָּן יֵת כָּל אֲרַעְתָּא
הָאֵלִין וְאַקִּם יֵת קִנְיָא דִּי קִנְיָתָא לְאַבְרָהָם
אַבְרָם:

(ג) גִּדּוּר בְּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֵהִיָּה עִמָּךְ וְאַבְרָהָם כִּי־לָךְ
וְלוֹרְעָךְ אֶתָּן אֶת־כָּל־הָאֲרָצָה הָאֵל וְהַקְמַתִּי אֶת־
הַשְּׂבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ:

כִּי־אֶל־הָאֵל • כְּמוֹ "הָאֵלָה".

ד וְאַסְגִּי יֵת בְּנֶךָ סְגִיָּין כְּכּוֹכְבֵי שְׁמַיָּא וְאֶתָּן
לְבְנֶךָ יֵת כָּל אֲרַעְתָּא הָאֵלִין וְיִתְפָּרְכוּן בְּדִיל
בְּנֶךָ כָּל עַמִּמֵּי אֲרַעָא:

(ד) וְהִרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לוֹרְעָךְ
אֶת כָּל־הָאֲרָצָה הָאֵל וְהַתְּפָרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי
הָאָרֶץ:

לְאֵלָה", שֶׁהַמְקַלֵּל שׁוֹנָאוֹ, אֹמֵר: 'תִּהְיֶה כְּפִלּוֹנִית',
וְכֵן: (ישעיה סה) "וְהִנַּחְתָּם שְׂמָכֶם לְשִׁבּוּעָה לְבַחֲרִי",
שֶׁהַנִּשְׁבַּע אֹמֵר: 'אֵהֵא כְּפִלּוֹנִי, אִם עֲשִׂיתִי כֶּף וְכַף'.

כִּי־אֶל־הַתְּפָרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ • אָדָם אֹמֵר לְבָנוֹס: 'יֵהֵא
זֶרְעֶךָ כְּזֶרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק', וְכֵן בְּכָל הַמְקָרָא, וְזֶה אָב
לְכָל: "כֶּף יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ וְגו'", וְאִף
לְעֵנָן הַקָּלָה מְצִיגוֹ כֵּן: (במדבר ה) "וְהִיָּתָה הָאִשָּׁה

ה הַחֲלָף דִּי קָבִיל אַבְרָהָם בְּמִימָרִי וְנִטָּר
מִטָּרַת מִימָרִי פְקוּדֵי קִנְיָא וְאוּרִיקָתִי:

(ה) עָקֵב אֲשֶׁר־שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקִלִּי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֶרְתִּי
מִצּוֹתִי חֻקּוֹתִי וְתוֹרָתִי:

וְאִמּוֹת הָעוֹלָם מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶם, כְּגוֹן: אֲכִילַת חֲזִיר
וְלִבִּישַׁת שֶׁעֶטְנִי, שְׂאִין טַעַם בְּדָבָר אֵלָּא גִזְרַת הַמֶּלֶךְ
וְחֻקּוֹתָיו עַל עַבְדָּיו. וְתוֹרָתִי • לְהִבִּיא תוֹרָה שְׂבָעֵל־
פָּה, הַלֵּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי (ב"ד).

כִּי־שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקִלִּי • כְּשִׁנְסִיתִי אוֹתוֹ. וַיִּשְׁמֹר
מִשְׁמֶרְתִּי • גִּזְרוֹת לְהִרְחָקָה עַל אֲזֵהוֹת שְׂבָתוֹרָה,
כְּגוֹן: שְׁנִיּוֹת לְעֵרִיּוֹת וּשְׂבָבוֹת לְשִׁבָּת (יבמות כא). מִצּוֹתִי •
דְּבָרִים שְׂאֵלּוּ לֹא נִכְתְּבוּ, רְאוּיִין הֵן לְהַצְטוּת, כְּגוֹן:
גִּזְלָה וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים. חֻקּוֹתִי • דְּבָרִים שֶׁיֵּצֵר הָרַע

♦ יום שני כ"ז מרחשון ♦

וְיִתֵּב יִצְחָק בְּגִרָה:

(י) וַיִּשָּׁב יִצְחָק בְּגִרָה:

שְׁתֵּי חֲכָמִים

וְשִׁמְעוֹן דִּינָה אַחוֹתוֹ וְעַמְרָם יוֹכְבֵּד
אַחוֹת אָבִיו, וְיֵשׁ לוֹמַר דִּלָּא קִיבְלוּ
עֲלֵיהֶם לְקִינָיִם אֵלָּא בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל
וְהֵם הָיוּ בְּחוּץ לְאַרְץ (תְּרִמָּה ז'): תוֹרָה ו

(ד) ם רְצוֹנוֹ לְפָרֵשׁ 'וְהַתְּפָרְכוּ' בְּפָה, לֹא
שִׁיתְּפָרְכוּ בְּסִיבַת זֶרְעֶךָ, דָּאָם כֵּן הִיָּה
לוֹ לֹמַר 'וְהַתְּפָרְכוּ מִזֶּרְעֶךָ': תוֹרָה ה
(ה) ע וְאִם תֹּאמַר, בִּינּוֹן שְׁקִימּוֹ כָּל
הַתּוֹרָה לְמָה נִשָּׂא יַעֲקֹב שְׁתֵּי אַחִיוֹת

כו (ב) נ יֵשׁ לוֹמַר דְּעוֹלָה הוּא קִדְשִׁי
קִדְשִׁים שְׂאִין רְשָׁאִין לְהוֹצִיאָן לְחוּץ
לְעוֹרָה, אִף אָרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹרָה שְׁלָךְ
הִיא וְאֵין אֶתָּה רְשָׁאִי לְצֵאת לְחוּץ
לְאַרְץ: תוֹרָה ג

וַיִּשְׁאֲלוּ אֲנָשִׁי אֶתְרָא (על עיסק) לַאֲתַתָּהּ
וַאֲמַר אַחְתִּי הִיא אַרִי דְחִיל לְמִימַר אַתְתִּי
דְלָמָא יִקְטְלֵנִי אֲנָשִׁי אֶתְרָא עַל רִבְקָה אַרִי
שְפִירַת חִיזוּ הִיא:

(ד) וַיִּשְׁאֲלוּ אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אַחְתִּי הִיא
כִּי יֵרָא לֵאמֹר אִשְׁתִּי פֶן־יִהְיֶה לִּי אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם
עַל־רִבְקָה כִּי־טוֹבַת מְרָאָה הִוא:

כ"ז - לַאֲשֶׁתּוֹ • עַל אִשְׁתּוֹ, כְּמוֹ: (לעיל כ) "אֲמַרְי־לִי אַחִי הִוא".

חַוְוָה כִּד סְגִיאוּ לָהּ תַּמָּן יוֹמִינָא וְאִסְתְּכִי
אֲבִימֶלֶךְ מְלָכָא דְפִלְשֶׁתִּי מִן חֶרֶבָא וְחַזָּא
וְהָא יִצְחָק מְחִייד עִם רִבְקָה אַתְתָּה:

(ה) וַיְהִי כִּי אֶרְכוּלוּ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶף אֲבִימֶלֶךְ
מֶלֶךְ פִּלְשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחָק
אֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ:

כ"ח - כִּי־אֶרְכוּ • אָמַר: 'מַעֲתָה אֵין לִי לְדַאג, מֵאֲחֵר שְׁלֵא אָנְסוּהָ עַד־עַכְשָׁיו, וְלֹא נִזְהַר לְהִיזוּת נִשְׁמַר.
וַיִּשְׁקֶף אֲבִימֶלֶךְ וְגו' • שְׂרָאָהוּ מִשְׁמֵשׁ מִטּוֹ.

ט וְקָרָא אֲבִימֶלֶךְ לִיצְחָק וַאֲמַר בְּרַם הָא
אַתְתָּה הִיא וְאֶכְדִּין אֲמַרְתָּ אַחְתִּי הִיא וַאֲמַר
לָהּ יִצְחָק אַרִי אֲמַרִית דְלָמָא אִימּוֹת עָלָה:

(ו) וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לִיצְחָק וַיֹּאמֶר אַךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ
הִוא וְאִידָא אֲמַרְתָּ אַחְתִּי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק
כִּי אֲמַרְתִּי פֶן־אִמּוֹת עָלֶיהָ:

י וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ מָה דָא עֲבַדְתָּ לָנָא כְּזָרָא
פֻּן שְׂכִיב דְמִיחֵד בְּעֵמָא עִם אַתְתָּה
וְאִתְיֵיתָא עָלָנָא חוּבָא:

(ז) וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ כְּמוֹעַט שְׂכָב
אֶחָד הָעַם אֶת־אִשְׁתְּךָ וְהִבַּאתָ עָלֵינוּ אִשָּׁם:

כ"ט - אֶחָד הָעַם • הַמִּיחֵד בְּעַם, זֶה הַמֶּלֶךְ. וְהִבַּאתָ עָלֵינוּ אִשָּׁם • אִם שְׂכָב, כְּכַרְשׁ הִבַּאתָ אִשָּׁם עָלֵינוּ.

יא וּפְקִיד אֲבִימֶלֶךְ יָת כָּל עָמָא לְמִימַר דִּינְזָק
בְּגִבְרָא דִּינִן וּבְאִתְתָּהּ אִתְקַטְלָא וּתְקַטְלָא:

(ח) וַיִּצְוּ אֲבִימֶלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר הִנֵּנִי בְּאִישׁ
הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמָת:

יב וְזִוְרַע יִצְחָק בְּאַרְעָא הַהִיא וְאִשְׁפָּח בְּשֶׁמֶת
הַהִיא עַל חֹד מֵאָה בְּדִשְׁעֻרָּהּ וּבְרִכָּהּ יִי:

(ט) וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאַרְצָא הַהִיא וַיִּמְצָא בְּשָׁנָה הַהִיא
מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:

שפתי חכמים

שפיר, דְהָא גְבִי מֶלֶךְ נְמִי מְצִינוּ לְשׁוֹן
רַבִּים, וְכֵן גְבִי אָדָם חָשׁוּב, וְקַל לְהַבִּין.
(מְחַלַּת יַעֲקֹב) נִרְאָה לִי דִדְיִיק מְדַהֲיָה לֹא
לְכַתּוּב 'אֶחָד' בְּסִגּוּל תַּחַת הָאֱלֹ"ף וְלֹא
בְּפִתְחָ"ח, וְכֵן פִּירִשׁ בְּפִסּוּק (לְקַח מִטָּ"ז דִּיה
בְּאֵחָד) 'דִּן יִדִּין עִמּוֹ בְּאֵחָד': ש (מְחַלַּת יַעֲקֹב)
אִי אֶפְשָׁר לְפָרְשׁוּ לְשׁוֹן עֲתִיד, דְהָא
אָמַר 'שְׂכָב' שְׁהוּא עֵבֶר, וְעוֹד דְהָא צִנָּה
(פִּסּוּק י"א) לְהַכְרִיז שְׁהוּא אִשְׁתּוֹ, וּמִפְּמִילָא
לֹא יִשְׁכְּבוּ אֲצֻלָּה: תּוֹרָה יֵא

דְהִינֵנו שְׁמוּשׁ, וּמָה שְׁפִירִשׁ רִשִּׁי עַל
'וַיִּשְׁקֶף' וְלֹא עַל 'וַיֵּרָא', דְלֹא תִימָא
שְׂרָאָהוּ מִמֶּשׁ מִשְׁמֵשׁ, דְחִלִּילָה לְצִדִּיק
כְּמוֹהוּ לְהַנִּיחַ חֲלוֹן פְּתוּחָא, אֲלֵא שְׁסָגַר
הַחֲלוֹן וּמִכַּח זֶה הִבִּין אֲבִימֶלֶךְ, וְזֶהוּ
'וַיִּשְׁקֶף', רוּצָה לומר הִשְׁגָּחָה וְהִבְנָה,
'בְּעַד הַחֲלוֹן', רוּצָה לומר כִּנְגַד הַחֲלוֹן,
כְּמוֹ כָּל 'בְּעַד' שְׁבִמְקָרָא (וְעִין שֵׁם שְׁטוֹת
דְּבִרֵי הָרִאשִׁים): תּוֹרָה ט
(י) רַ דְּרִשִּׁי דִיִּיק מִדְּכִתִּיב 'וְהִבַּאתָ
עָלֵינוּ אִשָּׁם', וְאִי קָאִי אִמְלֶךְ אֶתִּי

(ז) פִּירושׁ בְּפִסּוּק שְׁשָׁלוּ אֶת
רִבְקָה וַיִּצְחָק הַשִּׁיב, וְהִיאָף שִׁיף זֶה,
אֲלֵא עַל כְּרַחֲךָ פִּירוּשׁוֹ 'עַל'
וכו': תּוֹרָה ח
(ח) פִּירוּשׁ 'וַיִּשְׁקֶף', הַנִּיחַ מָקוֹם
הַהִשְׁקָפָה פְּתוּחַ וְלֹא חָשֵׁשׁ, לְכֵן 'וַיִּשְׁקֶף'
אֲבִימֶלֶךְ: ק דָּאִם לֹא כֵן, מִנָּא יָדַע
דְּאִשְׁתּוֹ הִתְחַה וְצָרִיף עֵינָן, דִּילָמָא
גְּפוּף וְנִשְׁוֹק רָאָה, (מְחַלַּת יַעֲקֹב) נִרְאָה
דִּדְיִיק תִּיבַת 'אִשְׁתּוֹ' דְּמִיּוּתָהּ הִוא,
מִלְּמַד שְׁהִיָּה מִצְחָק מַעֲשֵׂה אִשְׁתּוֹ

למה? לומר שהארץ קשה והשנה קשה. מאה שערים • שאמרה במה ראוייה לעשות, ועשתה על אחת שאמרה - מאה. ורבותינו אמרו: 'אמדי זה, למעשרות הקה'.

~ נקודות משיחות קורש ~ (משיחת ש"פ תולדות, תשכ"ז)

העולם. ולפיכך, הניסים מדרגה זו הם באופן של שידוד הטבע.

וזהו ההסבר של שני הפירושים של רש"י ל"מאה שערים" בפנימיותם:

מצד חמישים השערים (מתוך "מאה שערים") שבכיוון של המשקה, יש לבאר שהברכה שרתה בעת צמיחת התבואה – במגלות הטבע. ואילו מצד חמישים השערים בדרגה השניה - יוצא, שהברכה שרתה לאחר הצמיחה ולאחר המדידה המדויקת של התבואה, כי הניסים הנובעים מדרגה זו, הם באופן של שידוד הטבע.

והנה זו של העלאה הושגה על-ידי שיחקק מדד את התבואה לצורך מעשר, כי גם תכלית המעשר היא העלאה מלמטה למעלה, ולכן גם האור הנובע על-ידי עבודה זו היה בכיוון של העלאה.

~ נקודות משיחות קורש ~ (משיחת ש"פ תולדות, תשכ"ז)

כמאמר חז"ל על הפסוק "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", אפילו כאשר רבנן "אומרים לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין". כלומר, אפילו ענין אשר 'תורת אמת' מגדירה שהוא שמאל, וחז"ל אומרים על-כך שהוא ימין, פוסקת התורה עצמה: "לא תסור..." – יש לשמוע להם.

ויש לומר, יותר מכך, שעל-ידי זה שחקמים אומרים על שמאל שהוא ימין – הוא נעשה ימין. כאשר התורה, 'תורת אמת', פוסקת "לא תסור", אין הכוונה לומר שהדבר עצמו אכן נשאר "שמאל" ובכל זאת ציונה התורה שלמעשה ינהגו להיפך, כי חקמים אומרים שהוא "ימין", שהרי באמת לא ייתכן ש'תורת אמת' תצוה לפעול בניגוד לאמת, אלא הכוונה היא, שלמרות שדבר זה מוגדר מצד 'תורת אמת' "שמאל", הרי התורה עצמה העניקה לרבנן את הכח לשנות, שעל-ידי פסקם, ישתנה הדבר שהיה, לפני פסקם, שמאל, להיות באמת "ימין".

בדומה לנאמר בתלמוד הירושלמי על הפסוק "לא-ל גומר עלי", שעל-ידי פסקי-דין של בית-דין בענין קידוש החודש ועיבור השנה משתנים הטבע והמציאות, והרי ייתכן שפסק

ה"א-בארץ ההוא • אף-על-פי שאינה חשוכה בארץ ישראל עצמה, בארץ שבעת הגוים (ב"ר). בשנה ההוא • אף-על-פי שאינה בתקנה, שהיתה שנת רעבון (ב"ר). בארץ ההוא בשנה ההוא • שניהם

על הפסוק "ויזרע יצחק... מאה שערים" מבאר כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק", שבאופן כללי ישנם חמישים שערים, ובשערים אלו עצמם יש שתי דרגות ואפשרויות: כפי שהם נמצאים בכיוון של השפעה מלמעלה למטה, וכפי שהם נמצאים בכיוון של העלאה ממטה למעלה. וכן נוצרים "מאה שערים".

אחד ההבדלים בין שתי דרגות אלו הוא: הדרגה של "חמישים שערים" כפי שהם בכיוון של השפעה מלמעלה, כיון שמהותה היא ירידה למטה, הרי שה"מטה" תופס איזשהו מקום לגבי דרגה זו. ולכן, אף כאשר נמשך מאור זה נס שמעל הטבע, יש צורך שתהיה לנס אחיזה כלשהי בטבע. לעומת זאת, הדרגה של "מאה שערים" כפי שהם בכיוון של העלאה, אינה קשורה למגלות העולם, אלא להיפך: תכלית ה"העלאה" היא להתרומם ולצאת מן

בדברי רש"י "אומד זה למעשרות היה" יש ענין נוסף: כיון שמצות מעשר נקבעה באופן שההלכה דורשת למדוד את התבואה, ועשירות ממנה היא המעשר – יוצא, שעצם ה"אומד" הוא מציאות של תורה, מדידה של תורה: התורה פוסקת וקובעת שפמות התבואה היא כך וכך. ובכל זאת, התבואה "יצאה" מאומד זה והכפילה את עצמה פי מאה. אפילו המדידה של התורה התבטלה.

מתעוררת השאלה: כאשר מדובר על מדידה של המציאות, אפשר להבין זאת. אף כיצד ייתכן שיחול שינוי במדידה הנקבעת לפי 'תורת אמת'? על-כך אומר רש"י "ורבותינו אמרו": "רב" הוא גדול, בעל הבית (=אדון). וזהו המשמעות של "ורבותינו אמרו", שאמרו זאת גדולים, אדונים על הכל, שהם יכולים לשנות גם מדידה של תורה. כאשר יהודי לומד תורה באופן שהתורה מתאחדת עמו ונעשית "תורתו" שלו, אשר כמובן, גם לפי פשוטו, רק אז הוא יכול להיות לאחד מ"רבותינו", להיות 'בעל הבית' על התורה, כביכול, ועליו אמרו חז"ל "מאן מלכי? – רבנן, שרבנן הם האדונים והמלכים, וכפי פסיקתם, כך היא המציאות.

שפתי חכמים

הענין, לכן פירש שהיה רוצה ליתן מעשר, וקיימא לן (אבות פרק א' משנה ט"ז) דאין מעשרין אמדות: תורה יג

לרש"י למה אמר והא קיימא לן (תענית ח) דאין ברכה מצויה בדרך המנוי והמדור אלא בדרך הסמוי מן

(יב) ת דקשה לרש"י דהא גרר נמי ארץ ישראל היא כדפירש לעיל (פסוק ב' ד"ה א':) וימאה שערים פירושו לשון 'שיעור' ששערה נפשם: ב דקשה

הדין יקבע גם על-ידי ביטול העדות שנתקבלה לפני כן, ואשר לפיה נפסק אחרת (מציאות של תורה) וכדומה. זהו ההסבר לדברי הגמרא "כמה טפשיאי שאר אינשי דקיימי מקמי (=אשר קמים לפני) ספר תורה, ולא קיימי מקמי גברא רבה (=ואינם קמים לפני אדם חשוב), דאילו בספר תורה כתיב ארבעים, ואתו רבנן בצרו חזא (=ובאו חכמים והפחיתו אחד) – שחכמים הם בעלי הבית על התורה. התורה העניקה להם פח לבטל, כביכול, את

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 123)

(ולא בארץ ובשנה ההיא). ומתוך, שבא ללמדנו ששני החסרונות השפיעו לרעה זה על זה. כלומר: החסרון של השנה השפיע לרעה גם על הארץ, שהפכה מ"אינה חשובה" סתם, ל"קשה" ממש; והחסרון של הארץ השפיע לרעה גם על השנה, שהפכה מ"אינה פתקונה" סתם, ל"קשה" ממש.

שהארץ קשה והשנה קשה (רש"י כו, יב)
יש לשאל, מאחר שפבר פרש את החסרונות של הארץ ("אינה חשובה") והשנה ("אינה פתקונה") כל אחד בפני עצמו, לשם מה חוזר ומפרש את שניהם יחד. יש לומר, שהקשה לו כפל לשון הפתיח: בארץ **היא** .. בשנה **היא**

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' חלק ה עמ' 47 – מתוך 'לקראת שבת')

מדוע "חס-ושלום" לומר שיצחק זרע דגן?

שום טרדא כלל, וכל היום יוכל להיות פנוי מפל מחשבה בלתי לה' לבדו. מה-שאין-כן "בעבודת האדמה יש טרדא ודאגה בחרישה וזריעה וקצירה" (תורת חיים ויחי קב, ב). ולכן מתמה במדרש "וכי יצחק זרע דגן חס-ושלום", והיינו, דהאין אפשר להיות שיצחק שהיה קדוש ומובדל מענייני עולם הזה, התעסק ב"זריעה וקצירה" חס-ושלום! ועל זה מתרץ, שזריעת יצחק גם היא הייתה "בלתי לה' לבדו", כי לא זרע "דגן" כ"אם "זרע צדקה לעניים", ולכן אין בזריעתו את הדגן ענין גשמי, אלא "רצון העליון לבדו".

על הפסוק "ויזרע יצחק" (כו, יב) איתא בפרקי דרבי אליעזר (רפ"ג) "וכי יצחק זרע דגן חס-ושלום, אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים". ולכאורה תמוה, מהו גודל הפלא בזה שיצחק זרע דגן, עד כדי כך שאומרים על זה "חס-ושלום"? ויש לבאר זה על-פי מה שכתוב בספר התנ"א (פכ"ג) על האבות הקדושים ש"הן הן המרפבה, שכל איברייהם היו קדושים ומובדלים מענייני עולם הזה . . כל ימייהם". ובספר 'תורת חיים' (לכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע) מובאר שמטעם זה היו האבות רועי צאן דוקא, כי אין בעסק זה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו ה'תשכ"ו)

דמזה שנאמר ויברכהו ה', לאחרי וימצא גו' מאה שערים, משמע שויברכהו ה' הוא ענין נוסף על זה שמצא מאה שערים.

♦ יום שלישי כ"ח מרחשון ♦

(יג) ויגדל האיש וילך הלוח וגדל עד פיגדל מאד: יגורבא גברא ואזל אזיל (נ"י סג"י) ורבי עד די רבא לחדא:

נ"י • פיגדל מאד • שהיו אומרים: זבלי פרדותיו של יצחק, ולא כספו וזהבו של אבימלך (כ"ח).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו ה'תשכ"ו)

ויגדל האיש וילך הלוח וגדל עד פיגדל מאד, שאומר כאן הלשון "גדל" ג' פעמים. יש לומר, שג' הגדילות הם כנגד

שעל-ידי ויזרע יצחק גו' נעשה הגדלה ביצחק עצמו, ויגדל האיש גו'.

שפתי חכמים

(יג) ג' דאם לא כן, 'עד פיגדל מאד' דרבותא קאמר, דגבי פרדות אין הברכה מצויה כלל בדפירש רש"י למה ליה. ולהכי נקט 'פרדותיו', דרבותא קאמר, דרבותא רבא (דברים טו י"ד ד"ה מצאנך) וקל למה ליה.

ג' הענינים "ויזרע" "וימצא" "ויברכהו". "ויגדל האיש", היא ההמשכה שלפי ערך האתגרותא-דלתתא (ויזרע), שבכללות היא המשכת אור ה"ממלא". "וילך הלך וגדל", היא ההמשכה שלא לפי ערך האתגרותא-דלתתא (וימצא), שבכללות הוא המשכת אור ה"סובב". ולכן נאמר "הלך וגדל", דענין הגליגבול (מאד) הוא בעצמותו יתברך.

(יד) ויהי־לו מקנה־צאן ומקנה בקר ועבדה רבה ויקנאו אתו פִּלְשֵׁתִים:

כ"י - **ועבדה רבה** • פעלה רבה, בלשון לע"ז אוברוינ"א, "עבודה" משמע עבודה אחת, "עבדה" משמע פעלה רבה.

(טו) וכל־הבארות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פִּלְשֵׁתִים וימלאום עפר:

כ"י - **סתמום פִּלְשֵׁתִים** • מפני שאמרו: 'תקלה' הם לנו, מפני הגזסות הבאות עלינו. 'סתמום' פִּלְשֵׁתִים לשון סתימה, ובלשון התלמוד: מטמא את הלב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת לך־לך, ח' מרחשון ה'תשמ"ה)

מבואר בכמה מקומות שהענין ד"פִּלְשֵׁתִים" יכול להשתלשל מהענין ד"פִּלְשֵׁתִים" דקדושה, וזאת - למרות שפִּלְשֵׁתִים דקדושה היא בחינה נעלית ביותר, "התגלות השמחה בדביקות ה' בפילוש ובגלוי ובהתרחבות לאין קץ", באופן ד"ואתהלכה ברחבה", אף־על־פי־כן בהעדר ההירות כו' יכול לבוא מזה שמחה של הוללות, בחינת

(טז) ויאמר אבימלך אל־יצחק לך מעמנו פי־עצמת ממנו מאד:

(יז) וילך משם יצחק ויחן בנחל־גֶּרַר וישב שם: כ"י - **בנחל־גֶּרַר** • רחוק מן העיר.

שפתי חכמים

(טו) ד ואין לומר משום קנאה, דאם לא כן ויקנאו אותו פִּלְשֵׁתִים ויסתמו את כל הבארות אשר חפרו מיבעי ליה. (נחלת יעקב), ולי נראה דמפני הקנאה סתמו, וכדי שלא להראות הקנאה אמרו 'תקלה' וכו', דאם לא כן הוה לו להסמיק 'ויקנאו וגו' ויאמר אבימלך לך מעמנו' וגו' ואחר כך

ו'ישב ויחפר' וגו', ולמה סמך 'וכל הבארות' וגו' לפסוק 'ויקנאו', שמע מינה מפני הקנאה סתמו, ויחפרו שירגיש בקנאתם וילך מהם, וכאשר ראה אבימלך שלא נתקיימה מחשבתו אמר לו בפירוש 'לך מעמנו' ה' רש"י נשמר שלא תפרש התרגום כמו (דברים

ל"ג י"ט) 'טמוני חול' שהוא לשון מטמון, לכן פירש דהוא גם כן לשון סתימה: תורה טו

(יז) ו דקשה לרש"י דהא אבימלך אמר לו 'לך מעמנו' דהיינו מגרר, ולמה חנה בנחל גרר כיון שהוא קרוב לעיר: תורה יח

יח וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפְּרֵהוּ אֶת־בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיַמֵּי אֲבֹרָהֶם אֲבֹיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרָיו מֵוַת אֲבֹרָהֶם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו:

(יח) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפְּרֵהוּ אֶת־בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיַמֵּי אֲבֹרָהֶם אֲבֹיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרָיו מֵוַת אֲבֹרָהֶם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו:

כז"י וַיֵּשֶׁב וַיַּחְפְּרֵהוּ אֶת הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיַמֵּי אֲבֹרָהֶם אֲבִיו וּפְלִשְׁתִּים סִתְּמוּם, וְקָדֵם שֶׁנֶּסַע יִצְחָק מִגֶּרָר חָזַר וַיַּחְפְּרֵהוּ.

יט וַיַּחְפְּרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנַחֲלָא וַאֲשַׁכְחוּ תַמָּן בִּירָא דְמִינֵן נִבְעִין:

(יט) וַיַּחְפְּרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנַחֲלָא וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:

~ נקודות משיחות קורש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו ה'תשכ"ו)

ב'תנ"א' בנוגע למִשְׁה רַבִּינוּ, ש'אֶפְס קָצְרוּ וְשָׁמַן מְהֵרָה שֶׁיָּד גַּם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא גַם בְּנוֹגַע לַעֲנִינֵי ה'אֲבוֹת' (אֶפְס־עַל־גַּב שְׂרַבְנוּ הַזֶּקֶן מִדְּבַר אוֹדוֹת מִשְׁה רַבִּינוּ שֶׁהוּא מ'שְׁבַע רֹעִים', וְהָרִי אֵין זֶה עֲנִינִים שֶׁל ה'אֲבוֹת'). וְנוֹסֵף עַל ה'נִתְיַנֵּת כַּח' - הָרִי זֶה מִהֵנָּה גַם הוֹרָאָה: כָּשֶׁם שֶׁיִּצְחָק שָׁלַח אֶת עֲבָדָיו לַחְפּוֹר בְּאֵרוֹת - כִּי צָרִיר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְשַׁלּוֹחַ אֶת "עֲבָדָיו", כַּחוֹת נִפְשׁוֹ, הַכֹּחַ שֶׁל מִסִּירוֹת נִפְשׁ וְקִבְלַת עוֹלָם, וְלִהְיוֹת עַל־יָדָם אֶת כָּל הַהַעֲלָמוֹת וְהַהֲסָתִים שֶׁל הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית. וְכֵשֶׁם שֶׁאֲצֵל יִצְחָק הָיָה תַּחֲלִילָה מִעֲמִיד וּמִצָּב שֶׁל מְרִיבָה, "וַיִּרְיֵבוּ גוֹ", אֲבָל לְבִסּוֹף נַעֲשֶׂה מִעֲמִיד וּמִצָּב שֶׁ"לֹא רַבּוּ עָלֶיהָ", וְלֹא עוֹד אֵלָּא שֶׁסִּיּוּעוֹ לוֹ, וְכִרְתּוֹ עִמּוֹ בְּרִית, בְּאֶמְרָם "אֲתָה עֹתָה בְּרוּךְ הוּא" - כִּי גַם אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁאֶפְס־עַל־פִּי שֶׁבַחֲחִילָה יֵשׁ לוֹ מִנְּגִדִים, הֵנָּה לְבִסּוֹף מִתְהַפְּכִים גַּם הֵם וּמִסִּיּוּעִים לוֹ.

עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל יִצְחָק - שָׁזְהוּ כָּלְלוֹת עֵינָן הַעֲבוֹדָה מִלְּמִטָּה לְמַעֲלָה - הַתְּבַטָּאָה בַּחֲפִירַת בְּאֵרוֹת, שֶׁעֲנִינָהּ הוּא הַסֵּרֶת הַהֶעֱלֵם וְהַהֲסָתָה כו', וְמֵה גַם שֶׁכָּלְלוֹת עֵינָן הַבְּאֵר הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁנִּבְעֵת הַמַּיִם הִיא מִלְּמִטָּה לְמַעֲלָה. וְזֶהוּ עֵינָן "מַעֲשֶׂה אֲבוֹת סִימָן לְבָנֵיהֶם" - שֶׁעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל יִצְחָק בַּחֲפִירַת הַבְּאֵרוֹת מִהֵנָּה נִתְיַנֵּת כַּח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁלֹא יִטְעֶן שֶׁאֵין בִּיכְלָתוֹ לְהִגִּיעַ לְאוֹר הַנֶּשְׁמָה, כִּי בְּשִׁעָה שֶׁהִיא בְּהֶעֱלֵם וְהַסֵּרֶת מִצַּד הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בְּגוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית שֶׁמְכַסִּים וּמַעֲלִימִים עַל אוֹר הַנֶּשְׁמָה, כִּי יִצְחָק פָּתַח וְסָלַל כָּבֵד אֶת הַעֲבוֹדָה שֶׁל הַסֵּרֶת הַהֶעֱלֵם וְהַהֲסָתָה עַל־יְדֵי חֲפִירַת הַבְּאֵרוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתָּן גַּם לָנוּ אֶת הַכֹּחַ לְהִסְרֵי אֶת הַהַעֲלָמוֹת וְהַהֲסָתִים עַל אֲלָפוֹת, וְכִדְבָרֵי הַמִּשְׁנָה בְּמִסְכַּת עֲרִיּוֹת: "הָאֵב זֹכָה לְבֹן כו'" (בְּחִמְשָׁה דְּבָרִים), וְכִמּוֹ־כֵן מוֹרִישִׁים ה'אֲבוֹת' אֶת כָּל עֲנִינֵיהֶם לְבִנֵּיהֶם אַחֲרֵיהֶם, וְעַל־דֶּרֶךְ מֵה שֶׁכַּתֵּב רַבִּינוּ הַזֶּקֶן

כו וַיִּרְיֵבוּ רַעֲיֵי גֶרָר עִם־רַעֲיֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ:

(כ) וַיִּרְיֵבוּ רַעֲיֵי גֶרָר עִם־רַעֲיֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ:

כז"י וַיִּשְׁקֵהוּ עֶרְעוּר. כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ. נִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ עָלֶיהָ בְּמִרְיָבָה וְעֶרְעוּר.

שפתי חכמים

שם: תורה יט
(כ) ח רצונו לתרץ בזה שלא תפרש 'עשק' לשון ערעור, אלא הוא עסק ממש, כלומר העסק הזה הוא של ערעור, וכמו שכתב בסמוך: נתעשקו וכו' במריבה וְעֶרְעוּר: תורה כא

אחר חפירת יצחק, ומתרחץ 'פלשתים' כו'. נחלת יעקב האריך בזה וגרס 'ופלשתים סתמום וקורם שנסע יצחק מגרר, חזר וחפרו, להראות שאחר שנסע מגרר ויחזר בנחל גרר רחוק מן העיר חזר וחפר הבארות וכו', עיין

(יח) רצונו לתרץ, דהא כבר הלף יצחק משם והיאף חפרו. ועוד קשה, וכיון שחפרו אברהם למה חזר יצחק וחפרו. עוד קשה, ולמה כתיב 'ויסתמום פלשתים', דמשמע שחזר יצחק וחפרו וחזרו פלשתים וסתמום, ואין הענין כן, כי לא מצינו שסתמום

(כא) וַיַּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֶרֶת וַיְרִיבוּ גַם־עָלֶיהָ וַיִּקְרָא
שְׁמָהּ שְׁטִנָּה:
כא וַיַּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֶרֶת וַיְרִיבוּ גַם־עָלֶיהָ וַיִּקְרָא
שְׁמָהּ שְׁטִנָּה:

כ"א - שְׁטִנָּה • נושמן"ט בְּלַע"ז.

(כב) וַיַּעֲתֶק מִשֶּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ
וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבֹת וַיֹּאמֶר כִּי עֲתָה הִרְחִיב יְהוָה
לָנוּ וּפְרִינוּ בְּאֶרֶץ:
כב וַיַּעֲתֶק מִשֶּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ
וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבֹת וַיֹּאמֶר כִּי עֲתָה הִרְחִיב יְהוָה
לָנוּ וּפְרִינוּ בְּאֶרֶץ:

כ"ב - וּפְרִינוּ בְּאֶרֶץ • כְּתַרְגוּמוֹ: וְנִיפּוּשׁ בְּאֶרֶץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 73)

יתרבה ויתגדל (כפתוב לעיל "ויגדל האיש"). ואין לפרש
"ופרינו" לשון הולדת ולדות, שהרי לא היו ליצחק ולרבקה
רק שני בנים.

וְנִיפּוּשׁ בְּאֶרֶץ (רש"י כו, כב)

את הפרוש של תבת "וְנִיפּוּשׁ" כבר כתב רש"י לעיל
(בראשית ב, יא) שהוא לשון רבוי וגדלה: "ועל שם שמיימי
מתברכין נקרא פישון". ואף כאן, הפנה היא שיצחק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י פרשת תולדות)

כח שלמעלה מן הולדות, ולכן ביכלתם (ובמילא -
תפקידם) לבטל הגבלות העולם ולהרחיבו ברוחניות,
ובמילא גם בגשמיות - כי עלידיה מוסיפים ברכה
וְנִתְּנָה הָאֶרֶץ יְבוּלָה" גו', וארץ הקודש היא כצבי שהמקום
הגשמי מתפשט בו עד ש"וְנִיפּוּשׁ בְּאֶרֶץ".

ה. והנה ענין זה מרומז גם במה שכתוב: "אנכי ה' אלקיך
המעלה מארץ מצרים הרחב פיה ואמלאהו" - שגם כאן יש
שני ענינים: א) "אנכי ה' אלקיך המעלה מארץ מצרים" -
הוא ענין הבא מלמעלה. ב) "הרחב פיה (ואמלאהו)" -
האדם צריך לעשות - להרחיב את הפה יותר מכפי שהוא
מצד הבריאה (וכנ"ל שהאדם צריך להוסיף ולהרחיב את
הבריאה).

וגם בזה צריך להבין: מפיון שהקב"ה ברא את הפה באופן
מסוים, וכמו שכתוב "מי שם פה לאדם וגו' הלא אנכי ה'
- איך אפשר שבוֹן־אדם ירחיב את הפה?

על זה בא התירוצ (בתחלת) הכתוב: "אנכי ה' אלקיך
המעלה מארץ מצרים": "ארץ מצרים" היא ארץ של מצרים
וגבולים וכו', והקב"ה "העלה" את בני ישראל ממצרים
וגבולים אלו - (ואדרבא "ופרינו בארץ") - שמדיק ואינו
פותר "המוציא" (כברוב המקומות), אלא "המעלה", היינו
שהעלה אותם הקב"ה למעלה מהגבלות, ולכן יכול וצריך

"וינה של תורה" שבפירוש רש"י זה: רש"י מעתיק לשון
התרגום וְנִיפּוּשׁ בְּאֶרֶץ - היינו שבפסוק ישנם ב' ענינים:
א) "כי עתה הרחיב ה' לנו" - הוא ענין הבא מלמעלה. ב)
וְנִיפּוּשׁ בְּאֶרֶץ - הוא ענין עבודת האדם. ומרמז רש"י
שהתכלית של "הרחיב ה' לנו" היא - "וְנִיפּוּשׁ בְּאֶרֶץ",
שהאדם יעבוד, תכלית כונת בריאת העולם והאדם עלידי
הקב"ה ("הרחיב ה'") היא שהאדם יתנגע ויעבוד בזה, וכמו
שכתוב "אדם לעמל יולד". ואופן העבודה הוא: "וְנִיפּוּשׁ
בְּאֶרֶץ", שהאדם יעבוד עם העולם ועניניו עד שמגיע
לדרגה שהאדם כבכול מוסיף ("וְנִיפּוּשׁ") על הבריאה כפי
שהיא נבראה עלידי הקב"ה - היינו שמגלה אלקות
(עלידי תורה ומצות) גם במקום כזה שמצד הבריאה אין
אלקות בגילוי שם, וכמאמר רבותינו ז"ל "נעשה שותף
להקב"ה במעשה בראשית" [ויתרה מזה, אמרו חז"ל "מה
הקב"ה בורא עולמות, אף אביכם בורא עולמות".

אמנם יש מקום לטעון: איך אפשרי הדבר? מפיון שהקב"ה
ברא את העולם, והוא ברא בהגבלות אלו, איך יכול
בוֹן־אדם או מלאך - נברא - להוסיף בזה?

הנה גם זה מרומז תחלה בכתוב: "כי עתה הרחיב ה' לנו",
היינו שגם הפה על זה שיוכל האדם ("לנו") להרחיב
ולהוסיף בבריאה, בא מהקב"ה, שהרחיב ונתן לבני ישראל

שפתי חכמים

(כב) מ' דלא יתכן לומר שהוא לשון
עבר, כיון שאמר "כי עתה הרחיב ה'
לנו", ואיך יאמר ופרינו כבר בארץ,
אלא לשון עתיד. ורש"י פליג על
תרגום שלנו שמתרגם וְנִיפּוּשׁ
והוא לשון עבר, לכן פירש רש"י

שתרגומו צריך להיות וְנִיפּוּשׁ, וקל
להבין: תורה כג

אחר-כך, שהעבודה תעשה פרי ותגיע לתכליתה, שתפעל הוספה בעולם - כדמסים: "ואמלאהו" - על-ידי שהאדם יעשה את חלקו "הרחב פיה", מובטח הוא כי "ואמלאהו", שהקב"ה **"מלא פיו"**.

וגם ענין זה מרומז בכתוב דפרשתנו: "ופרינו בארץ" אינו לשון של תפלה או בקשה וכיוצא בזה (שספק אם יהיה כן בפועל), אלא היא לשון **ודאי** - כי כנ"ל מובטחים, שאם ממלאים רצונו של הקב"ה ועובדים את העבודה שהוא דורש, **בדאי** מגיעים לתכלית, ופועלים לא רק "ופרינו בארץ" - בלשון הקודש, כפי-אם גם **"כתרגומו"** וניפוש בארעא,

וכמבואר בענין שלשון תרגום הוא חול ולא קודש, ובגדון-דין - פועלים הרחבה והוספה לא רק בעולם כפי שהוא בלשון הקודש (שגם זה - עולם מלשון העולם), אלא גם בעניני חול וכו' של העולם "בארעא" - לשון תרגום - שגם בהם נעשה דירה לו יתברך.

וכשתושלם עבודה זו, יתקיים היעוד ד"ונגלה כבוד ה' וראו כל **בשר** יחדו כי **פי ה'** דבר".

להיות "הרחב פיה" (והעולם) - לבטל את ההגבלות. זהו **רצונו** של הקב"ה בבריאת העולם שבני ישראל יסיפו עליה על-ידי עבודתם, והוא הנותן להם כח על זה, כנ"ל. [וזהו גם הביאור (בפנימיות הענינים) בטענת טורנוסטרופוס הרשע "אם אלקיכם אוהב עניים, מפני מה אינו מפרנסם וכו' (ונתינת הצדקה) מחיבתו לגיהנם", ותשובת רבי עקיבא על זה: "ואנן קרוין בנים וכו'" - היינו שהוא טען, דמכיון **שהקב"ה** ברא את העניים באופן דעניות, איך יתכן שמישהו יוסיף בזה (על-ידי נתינת הצדקה), ועל זה ענה לו רבי עקיבא שבני ישראל הם **בני** של הקב"ה, (שעל-ידי-זה מוכן: א) שצריך לתת צדקה - כפשוט הש"ס, ב) איך **כולים** לשנות סדר הבריאה, (כי) הם "חלק אלקה ממעל ממוש כו' כמו **שהבן** כו'", ויש לבגו ישראל כח שלמעלה מהגבלות, ובמילא (לא רק שאין זה היסוף רצונו, אלא) זהו רצונו, ואדרבה: **הוא** הנותן הכח על זה].

ומפורש בכתוב זה שהקב"ה מבטיח ונותן עוד יותר: לא רק שנותן כח לפני העבודה, אלא שהוא מסייע גם

♦ יום רביעי כ"ט מרחשון ♦

כג ואסתלק מתמן באר שבע:

(כג) ויעל משם באר שבע:

כד ואתגלי לה יי בלילא ההוא ואמר אנא אלהה דאברהם אבוק לא תדחל ארי כסעדר מימרי ואברכך ואסגי ית בנך בדיל אברהם עבדי:

(כד) וירא אליו יהוה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל-תירא כִּי-אתך אנכי וברכתיו והרביתי את-זרעך בעבור אברהם עבדי:

כה ובנא תמן מדבחא וצלי בשמא דיי ופרס תמן משכנה וכו' תמן עבדי יצחק בירא:

(כה) ויבן שם מזבח ויקרא בשם יהוה ויט-שם אהלו ויכרישם עבדי-יצחק באר:

כו ואבימלך אול לותה מגרר וסיעת מרחמוהי ופיכל רב חילה:

(כו) ואבימלך הלך אליו מגרר ואחות מרעהו ופיכל שר-צבאו:

אחת של אוהבים. לכן יש לפתור פלשון הראשון, ואל תתמה על תי"ו של 'אחות', ואף-על-פי שאינה תבה סמוכה, יש דקמה במקרא: (תהלים ס) "עזרת מצר". (ישעיה נא) "ושכרת ולא מזין". **אחות** - לשון קבצה ואגדה, שנאחזין יחד.

כז ויבן וואחות מרעהו • כתרגומו: • וסיעת מרחמוהי, סיעת מאוהביו. ויש פותרין מרעהו מ' מיסוד התבה, כמו: (שופטים יד) "שלשים מרעים" דשמשון, כדי שתהיה תבת 'ואחות' דבוקה, אבל אין דרך ארץ לדבר על המלכות כן, סיעת אוהביו. שאם כן, כל סיעת אוהביו הוליד עמו, ולא היה לו אלא סיעה

כז ואמר להון יצחק מה דין אתיתון לותי ואתון סגיתון יתי ושלחתיני מלחכון:

(כז) ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם:

כח וַיֹּאמְרוּ מִחֲזָא חֲזִינָא אַרִי הוּא מִימְרָא דִּי
בְּסַעֲדָא וַיֹּאמְרָא תַתְּקִים כְּעֵן מוֹמְתָא דְהוּא
בֵּין אֲבֵהֶתְנָא בִּינָנָא וּבִינָא וְגַזֵּר קִנֵּם עִמָּךְ:

(כח) וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רֵאיוֹנֵי כִּי־הִיָּה יְהוָה עִמָּךְ וַנֹּאמֶר
תְּהִי נָא אֱלֹהֵ בֵּינוֹתֵינוּ בִּינֵינוּ וּבִינָךְ וְנִכְרַתָּה בְּרִית
עִמָּךְ:

כט"א רְאוּ רֵאיוֹנֵי • רְאוּ בְּאֵבֶיךָ, 'רֵאיוֹנֵי' בָּךְ. תְּהִי נָא אֱלֹהֵ בֵּינוֹתֵינוּ וְגו' • הָאֱלֹהֵ אֲשֶׁר בֵּינוֹתֵינוּ מִימֵי
אֲבִיךָ, תְּהִי גַם עִתָּה בִּינֵינוּ וּבִינָךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יט עמ' 267)

השביעי, השביעים שישביעו לבניהם - משמע שלא מהני.
וכן הוא על-פי הלכה: "ואי אפשר להשביע הנולדים לאחר
זמן" (שו"ע יו"ד ס"ו רח"סל"ה). וראה 'גור אריה' בשלח שם.
אברבנאל ורמב"ן על הפסוק (נצבים כט, יג) ולא אתכם
לבדכם וגו'.

הָאֱלֹהֵ אֲשֶׁר בֵּינוֹתֵינוּ מִימֵי אֲבִיךָ, תְּהִי גַם עִתָּה בִּינֵינוּ
(רש"י כו, כח)

משמע, שמהני שבועת האב על הבנים. וכן משמע ממה
שנאמר (וירא כא, כג) "אם תשקר לי ולניני ולנכדי" (וראה רש"י
בראשית ד, טו). אבל בפרשת בשלח (יג, יט) כתב "השבע

כט אם תעבד עמנא בישא כמא די לא
אנזיקנך וכמא די עבדנא עמך לחוד טב
ונשלחנך בשלם את כען בריכא דיני:

(כט) אִם־תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעֲנוּךְ
וְכַאֲשֶׁר עֲשִׂינוּ עִמָּךְ רַק־טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ לְשָׁלוֹם אִתָּה
עִתָּה בְּרוּךְ יְהוָה:

כט"א לֹא נִגְעֲנוּךְ • כְּשֶׁאֲמַרְנוּ לְךָ: "לֹךְ מֵעַמָּנוּ". אִתָּה־כ. גַּם אִתָּה (ספרים אחרים: עִתָּה) עֲשֵׂה לָנוּ כְּמוֹ כֵּן.

♦ יום חמישי ל' מרחשון ♦

לועבד להון משתנא ואכלו ושתיאו:

(א) וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:

לא ואקדימו בצפרא וקיימו גבר לאחיהו
ושלחנון יצחק ואזלו מלכותה בשלם:

(לא) וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֶּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאָחִיו וַיִּשְׁלַחֲם
יִצְחָק וַיָּלְכוּ מֵאֵתוֹ בְּשָׁלוֹם:

לכו והיה ביומא שהוא ואתו עבדי יצחק
וחויאו לה על עיסק בירא די חפרו ואמרו
לה אשפחנא מיא:

(לב) וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַיַּגִּדוּ לוֹ
עַל־אֲדוֹת הַבָּאָר אֲשֶׁר חָפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצָּאֵנוּ מַיִם:

לג וקרא יתה שבעה על כן שמא דקרתא
בארא דשבוע (נ"י באר שבוע) עד יומא
הדין:

(לג) וַיִּקְרָא אֹתָהּ שְׁבַעַה עַל־כֵּן שֵׁם־הָעִיר בָּאָר שְׁבַע
עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

כט"א שְׁבַעַה • עַל שֵׁם הַבְּרִית.

שפתי חכמים

שמלת 'אתה' הכתוב בתורה פירושו
'גם אתה'. ולפי גירסא זו שהיא ברוב
ספרים צריך לומר ד'עִתָּה בְּרוּךְ ה'
מילתא באפי נפשה היא, והכי פירושו,
שהוא נתינת טעם אשל מעלה, למה
אנו מבקשים ממך כן, לפי שעִתָּה
ראינו שברוך ה' אתה: תורה ל

דברים מה שהיה עם אברהם, וגם
הוסיף מלת 'גם', מפני שאותו ברית
שעשה כבר עם אברהם רוצה הוא
לעשות גם עם יצחק, לכן הוסיף מלת
'גם עִתָּה', ומפירושו מוכח דמלת
'עִתָּה' הוא בא במקום 'נא': תורה כט
(כט) ב' והוסיף מלת 'גם', כאלו אמר

(כח) 'דקשה לרש"י כפל לשון דקאמר
'בינותינו בינינו ובינך', ועל זה קאמר
'תְּהִי נָא וכו', רצה לומר דהמקרא
כאלו הוא מסורס, וכן צריך לומר,
'תְּהִי אֱלֹהֵ בֵּינוֹתֵינוּ, נָא בִּינֵי וּבִינָךְ',
והכי פירושו, תהיה האלה אשר
בינותינו וכו', והוסיף ה"א על מלת
'אֱלֹהֵ' ומלת 'אשר', מפני שהוא סיפור

(ד) וַיְהִי עֲשׂוֹ בֶן־אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיָּקַח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית בַּת־בְּאֵרִי הַחַתִּי וְאֶת־בְּשָׂמֹת בַּת־אֵילָן הַחַתִּי:

כז"א בֶן־אַרְבָּעִים שָׁנָה • עֲשׂוֹ הָיָה נִמְשָׁל לְחִזִּיר, שְׁנָאֻמֶּר: (תהלים פ) "יִכְרַסְמֶנָּה חִזִּיר מִזֶּעֶר", הַחִזִּיר הָזֶה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב פּוֹשֵׁט טַלְפִּיּוֹ, לֹאמַר: 'רְאוּ שְׂאֵנִי טְהוֹר', כִּף אֵלּוּ גּוֹזְלִים וְחוֹמְסִים וּמֵרָאִים עֲצָמָם כְּשָׂרִים. כָּל

(לה) וַתְּהִיֵּן מֵרַת רוּחַ לַיִצְחָק וּלְרִבְקָה: כז"א מֵרַת רוּחַ • לְשׁוֹן הַמֶּרְאֵת רוּחַ, כְּמוֹ: (דברים ט) "מִמֶּרִים הָיִיתָם", כָּל מַעֲשִׂיהֶן הָיוּ לְהַכְעִים וּלְעֲצֹבֹן. לַיִצְחָק וּלְרִבְקָה • שֶׁהָיוּ עֹבְדוֹת עֲבוֹדַת אֱלִילִים (כ"ה).

כז (א) וַיְהִי כִּי־זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְתֶּיֶן עֵינָיו מֵרְאֹת וַיִּקְרָא אֶת־עֲשׂוֹ בֶּן־הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַגָּנִי:

כז"א וַתִּכְתֶּיֶן • בְּעֲשָׂנָגִי שֶׁל אֵלּוּ (שֶׁהָיוּ מַעֲשָׂנוֹת וּמַקְטִירוֹת לְעֲבוֹדַת אֱלִילִים). דָּבָר אַחֵר: כְּשֶׁנֶּעֱקֵד עַל גְּבִי הַמְּזֻבָּח וְהָיָה אֲבִיו רוֹצֵה לְשַׁחֲטוֹ, בְּאוֹתָהּ שַׁעַה נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 215)

כְּדִי שִׁטְל יַעֲקֹב אֶת הַבְּרָכוֹת (רש"י כז, א) יֵשׁ לִשְׂאֵל, מִדּוּעַ הָיָה הַקֶּב"ה צָרִיף לְהַכְהוֹת אֶת עֵינָיו שֶׁל יִצְחָק, וְהָרִי הָיָה יָכוֹל לְגַלּוֹת לוֹ שֶׁעֲשׂוֹ רָשָׁע. וְיֵשׁ לֹאמַר, שֶׁלֹּא רָצָה הַקֶּב"ה לְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע עַל עֲשׂוֹ. וְהִגַּע בְּעֲצָמָּי: אִם עַל

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק ה, עמוד 139 – מוֹתֵן 'קִרְאָת שַׁבָּת)

השנים שנתעור יצחק

עַד כִּדִּי עֲנֻוֹן, דִּלְפִּיזָה, גַּם נָשִׁי עֲשׂוֹ הָיוּ צְרִיכוֹת לְהַתְעוֹר מִקֶּדֶם? הַבְּאוּר בָּזָה: מֵה שֶׁאֲצֵל יִצְחָק הָיָה "וַתִּכְתֶּיֶן עֵינָיו מֵרְאֹת", לֹא הָיָה רַק מִצַּד הָעֵשֶׂן גּוֹפֵא, אֲלָא מִצַּד שֶׁזָּה הָיָה עֲשׂוֹ שֶׁל עֲבוֹדַת־זָרָה, וְהָיוּ שֶׁיִצְחָק הָיָה "טְהוֹר עֵינָיִם מִרְאֹת בְּרַע",

וַיְהִי כִּי־זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְתֶּיֶן עֵינָיו מֵרְאֹת

וַתִּכְתֶּיֶן – בְּעֲשָׂנָגִי שֶׁל אֵלּוּ שֶׁהָיוּ מַעֲשָׂנוֹת וּמַקְטִירוֹת לְעֲבוֹדַת אֱלִילִים (כז, א. ובפירוש רש"י) צָרִיף לְהַבִּיֵן: הֵן אֲמַת שֶׁעֲשׂוֹ מִזִּיק לְעֵינָיִם (וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (משלי י, כז): וְכַעֲשֵׂן לְעֵינָיִם), אִךְ אִיךְ אֲפָשֶׁר לֹאמַר שֶׁמִּזִּיק

שפתי חכמים

(לה) לִ דָּאָם הוּא לְשׁוֹן מְרִירוֹת אֵין נוֹפֵל בּוֹ תִּי"ו הַדְּבִיקוֹת כִּיּוֹן שֶׁשָּׂרְשׁוֹ מִרִּיר, אֲבָל לְשׁוֹן מִמֶּרִים שָׂרְשׁוֹ מִרִּיר, וּבִאֲהַ תִּי"ו הַדְּבִיקוֹת תַּחַת הִ"א לְמִיד הַפֶּעַל, וּפִירוּשׁוֹ כָּל אַחַת וְאַחַת הִיְתָה מִמֶּרֶת הָרָצוֹן, אֲבָל לְשׁוֹן מְרִירוֹת אֵין נוֹפֵל עַל הָרָצוֹן, וְקַל לְהַבִּיֵן: מ וְנִרְאָה לִי דְרָשִׁי דִּיִּיק מִדְּכִתִּיב יִצְחָק קוֹדֵם רִבְקָה, לֹאמַר

מִפְּרֵשׁ מִשׁוּם עֲשָׂן, וְהוּא מִכֶּח סְמִיכוֹת, וְאַחֲרֵי כֵךְ קָשָׁה לִיָּה וְאִיךְ הַבִּיא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תַקְלָה לִיָּדוֹ, אֲלָא מִפְּנֵי הַבְּרָכָה לֹא מִנְעוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִן הַסְּבָרָה, וְקָשָׁה סוּף סוּף מֵאַחֲרֵי שֶׁהָיָה הָעֵשֶׂן לְמֵה רִבְקָה אֵינָה נִסְמָת, לָזֶה פִּירֵשׁ שֶׁכָּבֵד כְּהוֹ עֵינָיו בְּמִקְצַת עַל יָדֵי הָעֲקִידָה וּבִא זֶה וְאִיבֵד אֶת הַכֹּל: תוֹרָה ב

דְּלִיִּצְחָק הָיָה הַצֶּעֶר יוֹתֵר גָּדוֹל, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה רְגִילָה כָּל יָמָיו בְּעֲבוֹדַת אֱלִילִים, אֲבָל רִבְקָה הִיְתָה רְגִילָה בְּאֲבִיָּה וּבִאֲחִיָּה שֶׁהָיוּ עֹבְדֵי אֱלִילִים: תוֹרָה א כז (א) נִכְמַשְׁמְעוּ שֶׁעֲשָׂן קָשָׁה לְעֵינָיִם, אֲבָל רִבְקָה הִיְתָה רְגִילָה בּוֹ כְּדִפְרִישִׁית. (מַהֲשֵׁל) וְנִרְאָה לִי דְרָצִירִי רִשִׁי לְשִׁלְשׁוֹה טַעֲמִים אֵלּוּ. דְּבַתְּחִילָה

לא רָאָה אֶת הַחֵלֶב. וְאַחֲרֵכֶּךָ הִסְבִּיר זֹאת עַל־פִּי הַמִּשְׁנָה "חֵלֶב שֶׁחִלְבוּ עִבּוֹם" וְאִין יִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ, שֶׁהַפְּרוֹשׁ בִּ"אִין יִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ" הוּא – שֶׁכֵּינִן שֶׁחִלְבוּ עִבּוֹם, יְהוּדֵי אֵינוֹ רוֹאֵה אוֹתוֹ, כִּי מִה שֶׁלֹּא צָרִיךְ לִרְאוֹת, הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת.

לֹא הָיָה יָכוֹל לִסְבֹּל עֲנָן שֶׁל עֲבוּדֵה־זָרָה, וְעַד כִּדִּי כֶּךָ שִׁ"ת וְתַקְהִין – נִתְיָסַם בְּעֵינָיו".
וּבְדִגְמַת הַמִּסְפָּר אוֹדוֹת הָרֵב הַקְדוּשׁ רַבִּי מִנְחָם נָחוּם מִטְשַׁעְרֵנְאֵבִיל, שֶׁקָּרָה פֶּעַם וְהֵבִיאוּ לִפְנֵי חֵלֶב עִבּוֹם, וְהוּא

(ב) וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זִקְנָתִי לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי: כַּנֶּמֶר הָאֵל כָּעֵן סִיבִית לִית אֲנָא יָדַע יוֹמָא דְאַיְמוֹת:

שִׁמְאָה לִפְרָק אֲמִי אֲנִי מְגִיעַ וְהִיא בֵּת כִּכ"ז מֵתָה, וְהִרְיָנִי בֵּן חֲמֵשׁ שָׁנִים סְמוּךְ לִפְרָקָהּ. לִפְיָכֶךָ: "לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי", שִׁמְאָה לִפְרָק אֲמִי, שִׁמְאָה לִפְרָק אָבָא.

נִשְׁ"י לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי • אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְיָה: 'אִם מְגִיעַ אָדָם לִפְרָק אֲבוֹתָיו, יִדְאָג חֲמֵשׁ שָׁנִים לִפְנֵיהֶם וְחֲמֵשׁ שָׁנִים לְאַחֲרֵי כֵן, וְיִצְחָק הָיָה בֶּן כִּכ"ג (כִּי יַעֲקֹב בֶּן ס"ג לְשָׁנֵיכֶרֶךְ, דּוֹק בְּרִש"י סוּף הַסֵּדֶר), אָמַר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטרשיחות כרך טו, פרשת תולדות)

"שָׁמַיִם", וְהֵן אֶת הָעֲנִינִים שֶׁל "אֶרֶץ", וְאִף בָּהֶם עֲצָמָם הוּא כָּלל "מִטְל" הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמָנִי הָאֶרֶץ" – בְּרוּכוֹת הַנִּגְלוֹת אִף מִבְּרַכַּת יַעֲקֹב לִבְנָיו וּמִבְּרַכַּת מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל.
וְזוֹהִי הַהוֹרָאָה לְעֲבוּדָתוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי, אֲשֶׁר יִצְחָק הוּא אֶחָד מֵאֲבוֹתָיו, וְיֵשׁ בּוֹ עֲנִינִים מִשָּׁל יִצְחָק: גַּם פֶּאֶשֶׁר יְהוּדִי נוֹהֵג לִפִּי קוֹ הַגְּבוּרָה, וּלְפִיכֶךָ הוּא מִחֲמִיר וְכַדוּמָה, צָרִיךְ הוּא לִנְהוֹג כֶּךָ רַק כְּלָפִי עֲצָמוֹ. אִף פֶּאֶשֶׁר נֹגַע הַדָּבָר לְיְהוּדִי אַחֵר, עָלִיו לִנְהוֹג לִפִּי קוֹ הַחֲסָד, לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו בְּמִדַּת הַטּוֹב, וְלִהְשָׁפִיעַ עָלָיו רוֹב טוֹבָה בְּיַד רַחֲמָה, לֵאלֹא צְמוּצוֹמִים וְהַגְּבֻלוֹת, עַד לְמִדָּה הַמְרִבִּית – "מִטְל הַשָּׁמַיִם" ו"מִשְׁמָנִי הָאֶרֶץ".

הַסִּיבָה לְחַשְׁשׁוֹ שֶׁל יִצְחָק שֶׁהוּא יִתְּה חֲמֵשׁ שָׁנִים פְּחוֹת מִ"פְּרָק אָמוֹ" – הִגִּיל הַנְמוּךְ בְּיוֹתֵר לִפִּי הַטָּבַע (וְעוֹד: גַּם בִּ"פְּרָק אָמוֹ" הַחֲשִׁיב יִצְחָק רַק אֶת מֵאָה עֶשְׂרִים וְשִׁבְעֵי הַשָּׁנִים שֶׁהִיא חֵיתָה לְמַעֲשָׂה, לֵאלֹא הַתַּחֲשׁוּבוֹת בְּכָךְ שֶׁחֵיתָה הַתְּקַצְרוֹ, כִּי עַקֵּב הָעֲקִידָה "פְּרָחָה נִשְׁמָתָהּ" – הִיא, הִיּוֹת יִצְחָק בְּדִרְגָּה שֶׁל קוֹ הַגְּבוּרָה. וְלָכֵן הוּא הִבִּיט עַל כָּל הָעֲנִינִים וּמִדַּד אוֹתָם לִפִּי מִדַּת הַגְּבוּרָה.
כֶּךָ הָיָה נוֹהֵג שֶׁל יִצְחָק רַק כְּלָפִי עֲצָמוֹ, אֲבָל פֶּאֶשֶׁר הוּא בֶּרֶךְ אֶת הַזּוֹלָת, הֵיטָה בְּרַכְתּוֹ בְּאוֹפֶן הַנִּגְעָלָה בְּיוֹתֵר שֶׁל הִסְפֵּךְ הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוֹם: הִיא כָּלְלָה הֵן אֶת הָעֲנִינִים שֶׁל

(ג) וְעַתָּה שֶׁאֲנִי כְלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתְּךָ וְצֵאת הַשְּׂדֶה וְצוּרָה לִי צִיד:

וּשְׁחַט יָפֶה, שֶׁלֹּא תֵאָכְלֵנִי נִבְלָה (כ"ד). וְצוּרָה לִי • מִן הַהֶפְקֶרֶךְ וְלֹא מִן הַגָּזֵל.

נִשְׁ"י תְּלִיד • חֲרָבָךְ, שֶׁדָּרָךְ לְתוֹלָתָה. שֶׁאֲנִי • לְשׁוֹן הַשְּׁחָזָה, כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ: (בִּיצָה כח) 'אִין מִשְׁחִיזִין אֶת הַסִּפִּין, אֲבָל מְשִׁיאַה עַל גְּבִי חֲבֵרָתָהּ. חֲדַד סִפִּינֶךָ

(ד) וְעָשָׂה־לִּי מִטְעָמִים כְּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהֵבִיאַה לִּי וְאֶכְלָה בְּעֶבְרִי תְּבָרְכֶךָ נַפְשִׁי בְּטָרֵם אָמוֹת:

וְעֹבֵד לִי תִבְשִׁילִין כְּמָא דְרַחֲמִימִית וְאַעֲלֵ לִי וְאֶיכּוֹל בְּדִיל דִּי תְּבָרְכֶנָּךְ נַפְשִׁי עַד לֹא אֵיְמוֹת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטרשיחות כרך טו, עמוד 197 ואילך – מתוך 'לקראת שבת)

בְּרַכַּת יִצְחָק לְעֵשׂוֹ דּוֹקָא

וְיִדְעָה הַתְּמִיהָה, מִדּוּעַ רָצָה יִצְחָק לְבָרֵךְ אֶת עֵשׂוֹ, הֵאֵם לֹא יָדַע אֶת רְשָׁעוֹתָיו הַגְּדוֹלָה?

בְּעֶבְרִי תְּבָרְכֶנָּה נַפְשִׁי בְּטָרֵם אָמוֹת: (כז, ד) בְּפִרְשָׁתֵנוּ מִסְפָּר בְּפִרְטִיּוֹת אִף שִׁיִּצְחָק רָצָה לְבָרֵךְ אֶת עֵשׂוֹ לִפְנֵי מוֹתוֹ.

שְׁפִי חֲכָמִים

לִירוֹת עוֹפוֹת, מִכָּל מְקוֹם אֵיכָא לְמִימַר דְּקִשְׁתָּ קָאִי עַל הַחֵיה, רוֹצָה לוֹמַר שְׂוִירָה בַּחֲיָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עוֹשָׂה טְרִיפָה כִּדִּי שֶׁלֹּא תוֹכֵל לְבָרוּךְ וְאַחֲרֵי כֶּךָ לְשַׁחֲטָה בְּחֵרֵב: עֲ דָאֵם לֹא כֵן, לִי לְמַה לִּי, הָא כְּתִיב (פְּסוּק ד') וְהֵבִיאַה לִי,

(ג) פִּירוּשׁ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּסִפִּין פְּגִימָה. כְּתִיב הָרָא"ם, וְאִם תֹּאמַר נָהִי דְעֵשׂוֹ הָיָה מְהִימֵן לוֹ לִיִּצְחָק דְּבִתְּקוּתָה כְּשֶׁר הָיָה בְּעֵינָיו, סוּף סוּף בִּינּוֹ דְּהִנֵּה שְׁחִיט לִיָּה לְעוֹף בְּהִי דְּפִרְחָה, נִחוּשׁ דִּילְמָא עֲבִיד לִיָּה חֲלָדָה, וְתִירֵץ כְּמוֹ שֶׁתִּירְצוּ

בְּמִקְרָא חוֹלִין (דף ל"א). (נִחַלַת יַעֲקֹב), וְאִין צוּרָךְ לְאַרְיֵכַת הָרָא"ם, דְּהָא יִצְחָק לֹא בִיקֵשׁ שְׂבִיבָא לוֹ עוֹפוֹת אֲלֵא חַיּוֹת, וְכִדְפִירֵשׁ רִש"י בְּסִמּוּךְ (פְּסוּק ד' ד"ה כְּאֲשֶׁר) 'כִּי טַעַם הַגְּדִי בְּטַעַם הַצֶּבִי'. וְאִף עַל גַּב דְּקָרָא הַזֶּכֶּר גַּם 'קִשְׁתְּךָ', דְּמִשְׁמַע קִצָּת

לגלות שגם אצל עשו שבחיצוניות נראה שרחוק הוא לגמרי מעבודת ה', הנה על-ידי "חפירה" ועבודה קשה, יכולים לגלות שבפנימיות נפשו הרי הוא קשור לעבודת הבורא. ומזה הוראה אלינו, שאם גם אצל עשו הרשע עסק יצחק לגלות את פנימיות נפשו ולקשרו לעבודת ה', הרי הדברים קל-וחמר שצריכים לעבד גם עם אלו הנראים כרחוקים מתורה ועבודת ה', ולגלות את פנימיות נפשם – "מים חיים", שישובו לדרך אבותינו.

ומבאר הוא על-פי מה שכתוב בתורת החסידות, שעבודת יצחק בכללות ימי חייו היתה בחפירת בארות. ותקנה - שאף במקום שנראה רק עפר וצורות, הרי על-ידי חפירה בעמק האדמה, גלה יצחק שגם במקום ההוא נמצאים "מים חיים". והינו, שעבודת יצחק היתה לגלות שגם במקום שנראה ריק מקדשתו של הקב"ה, הנה על-ידי חפירה בעמק, מגלים גם שם ניצוצי קדשה. ועל-פי-זה יבין זה שברך את עשו, משום שכונתו היתה

ה ורבקה שמעת בד מליל יצחק לות עשו ברה ואזל עשו לחקלא למיצד צידא לאיתא:

(ה) ורבקה שמעת בדבר יצחק אל-עשו בנו וילך עשו השדה לצוד ציד להביא:

כ"י - לצוד ציד להביא. מהו "להביא", אם לא ימצא ציד, יביא מן הגזל.

ו ורבקה אמרת לות יעקב ברה למימר הא שמעית מן אבוק ממלל עם עשו אחוק למימר:

(ו) ורבקה אמרה אל-יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את-אביך מדבר אל-עשו אחיך לאמר:

ז אתי לי צידא ועבד לי תבשילין ואיכול ואברכך קדם יי קדם מותי:

(ז) הביאה לי ציד ועשה-לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני יהוה לפני מותי:

כ"י - לפני ה'. ברשותו, שיסכים על-ידי.

ח ויען ברי קבל מני למא די אנא מפקד יתך:

(ח) ועתה בני שמע בקלי לאשר אני מצוה אתך:

ט אזיל בען לות ענא וסב לי מתמן תרין גדיי (בר) עזין טבן ואעבד יתהון תבשילין לאבוק כמא די רחם:

(ט) לך-נא אל-הצאן וקח-לי משם שני גדיי עזים טבים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב:

יצחק? אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו, והאחד עשה מטעמים, ב' פרכי דרבי אליעזר. פאשר אהב. כי טעם הגדי כטעם הצבי.

כ"י - וקח-לי. משלי הם ואינם גזל, שכן כתב לה יצחק בכתבתה: 'לטל שני גדיי עזים בכל יום' (ב"ד). שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של

שפתי חכמים

י"ט א הקדוש ברוך הוא ממלא ימיהם של צדיקים (ראש השנה י"א). באותן הימים שנוצרים באותן הימים הם מתים, דכתיב גבי משה (דברים ל"א ב) 'בן מאה ועשרים שנה אנכי היום', שפירש רש"י (שם) 'היום מלאו ימי', ומדאמר יצחק 'לא ידעתי יום מותי, שמא היום אמות', ודאי פסח היה: תורה י

והיו היום יותר, ועל זה אמרה רבקה שהלך לצוד ציד להביא ואפילו מן הגזל, וממילא שעשו לא ישגיח בדברי אביו ויאכילנו נבילה, אם כן בודאי הקדוש ברוך הוא לא יסכים על ידו, לכן אמרה 'קח לי משם' ולא מן הגזל: תורה ח
(ט) ונראה לי דבפסח נולד יצחק כמו שפירש רש"י בפרשת ויקרא (לעיל

לכן פירש וכו': תורה ד
(ז) וקשה, ואיך אמרה רבקה 'לפני ה' מה שלא אמר יצחק. (נחלת יעקב), והוקשה לרש"י, מאחר שעשו היה צדיק בעיני יצחק, למה הוצרך להזהירו היום כל כך שלא יאכילנו נבילה ושלם יביא מן הגזל, ועל זה תירץ פננת יצחק היתה שהברכות יהיו ברשות ה' ושיסכים על ידו, לפיכך

(י) וְהִבֵּאתָ לְאִבֶּיךָ וְאֶכֶל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יִבְרָכְךָ לְפָנֶיךָ מוֹתוֹ:

(יא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רִבְקָה אִמּוֹ הֲנִי עָשׂוֹ אָחִי אִישׁ שָׂעִר וְאִנּוֹכִי אִישׁ חָלָק:

כ"י • איש שער • בעל שער.

(יב) אוֹלִי וְיִמְשְׁנִי אָבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו כְּמִתְעַתֶּעֶת וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלָלָה וְלֹא בִרְכָה:

כ"י • ימשני • כמו: (דברים כח) "ממשש בצחרים".

(יג) וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלֶיךָ קָלָלְתָּ בְּנִי אֶךְ שְׂמַע בְּקוֹלִי וְלֹא קַח־לִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקושיחות כ"ד א, עמוד 56 – מותך 'לקראת שבת)

הפלי לברכות יצחק

כְּדַכְתִּיב: עם עקש תתפתל.
וְהִנֵּה, כְּדִי שִׁיחֵה הַמִּקְבֵּל כְּלִי רְאוּי לְקַבֵּל בְּרָכוֹת אֱלֹהִים, הֲרִי זֶה לֹא עַל־יְדֵי עֲבוּדָה שְׁעַל־פִּי חֲשׁוֹב וְשָׂכָל, אֲלֹא דוֹקָא כְּשִׁתְּהִי עֲבוּדָתוֹ בְּאִפְּן שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת (שְׁהֲרִי כָּלֹלוֹת אִוּרוֹת אֱלֹהִים שְׁנִמְצָאִים אֲצֵל עֲשׂוֹ עַל־יְדֵי חֲטָא עִז־הַדַּעַת, אִינִם שִׁיחִים לְטַעַם וְדַעַת).
וְזֶה הִיָּה מַעֲנֵה רִבְקָה לְיַעֲקֹב, "עָלֶיךָ קָלָלְתָּ בְּנִי" – שֶׁהִפְלִי לְקַבֵּל בְּרָכוֹת אֱלֹהִים דוֹקָא עַל־יְדֵי שְׁמִיכָנִים לְתַנּוּעָה שֶׁל מִסִּירוֹת־נֶפֶשׁ. וְלִכֵּן הִדְגִּישָׁה שֶׁהִיא מְקַבֵּל עַל עֲצֻמָּה מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, כְּדִי לְפַעַל הַתְּעוּרוֹת מִסִּירוֹת־נֶפֶשׁ גַּם אֲצֵל יַעֲקֹב.

י' וְאִזֵּל וְנָסִיב וְאִתִּי לְאִמָּה וְעַבְדָּת אִמָּה מְבַשִּׁילִין כְּמָא דְרַחֲמִים אֲבוּהִי:

טו וְנִסִּיבִת רִבְקָה יָת לְבוּשִׁי עָשׂוֹ בְּרָה רַבָּא דְכִיתָא דִּי עֲמָה בְּכִיתָא וְאֶלְפִישֶׁת יָת יַעֲקֹב בְּרָה זַעֲרָא:

וְהִלָּא כְּמָה נָשִׁים הָיוּ לוֹ, וְהוּא מְפָקִיד אֲצֵל אִמּוֹ? אֲלֹא שֶׁהִיָּה בְּקִי בְּמַעֲשֵׂיהֶן וְחוֹשְׁדֵּן.

וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלֶיךָ קָלָלְתָּ בְּנִי (פרשנו כז, יג) לְכַאוּרָה זֶה דוֹרֵשׁ בְּאוּר, אִיזוֹ נְחֻמָּה הִיא זֹ? כָּל בֶּן, וּבִפְרָט כְּמוֹ יַעֲקֹב, דוֹאג לְאִמּוֹ, וְאִם־כֵּן מַה הַתּוֹעֵלֶת בְּמַעֲנֵה "עָלֶיךָ קָלָלְתָּ בְּנִי"? וַיִּבֶן זֶה בְּהַקְדָּמָה הַטַּעַם שֶׁהַבְּרָכוֹת הֵיוּ צְרִיכוֹת לְבֹא לְיַעֲקֹב בְּדֶרֶךְ "מִרְמָה" דוֹקָא:

אִתָּא בְּגִמְרָא "שׁוּפְרִיָּה דְיַעֲקֹב מַעֲיִן שׁוּפְרִיָּה דְאָדָם הִרְאִשׁוֹן" שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה דוֹמָה לְאָדָם הִרְאִשׁוֹן, וְהוּא פָּעַל תְּקוּן עַל חֲטָאוֹ. וְלִהְיוֹת שְׁחָטָא עִז־הַדַּעַת בָּא עַל־יְדֵי הַמִּרְמָה שֶׁל הַנֶּחֱשׁ, דְּעַל־יְדֵי "וְהַנֶּחֱשׁ הָיָה עָרוֹם" נָפְלוּ נִיצוּצֵי הַקִּדְשָׁה לְמִטָּה מִטָּה; לִכֵּן גַּם אִפְּן הוֹצֵאת הַנִּיצוּצוֹת וְהַחֲזָרְתָם לְתַחוּם הַקִּדְשָׁה – הוּא עַל־יְדֵי מִרְמָה דוֹקָא.

(יד) וַיִּלְלֵךְ וַיִּקָּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטַּעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהֵב אָבִיו:

(טו) וַתִּקָּח רִבְקָה אֶת־בְּגָדֶי עָשׂוֹ בְּנֵה הַגְּדָל הַחֲמֹדֹת אֲשֶׁר אֶתָּה בְּבִית וַתַּלְבֵּשׁ אֶת־יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּמֹן:

כ"י • הַחֲמֹדֹת • הַנְּקִיאוֹת, כְּתִירוֹת: 'דְּכִיתָא'. דְּבָר אַחֵר: שְׁחָמַד אוֹתָן מִן נְמֹרֵד. אֲשֶׁר אֶתָּה בְּבִית •

שפתי חכמים

(טו) ק פִּירוּשׁ, שֶׁהַבְּגָדִים הָיוּ בָּהֶם צִיּוּרִין שֶׁל כָּל מִינֵי חַיּוֹת, וְכִשְׁלִבְשֵׁן נְמֹרֵד וְנִצָּא לְשָׂדֶה הָיוּ הַחַיּוֹת סוֹבְרִין שֶׁהוּא חֲזָה וְכִאִין אֲצִלּוֹ, וְעָשׂוֹ הָרַג אֶת נְמֹרֵד וְלָקְחָן: תוּרָה טו

(מז) וְאֵת עֶרְתָּ גְדִי הַעֲזִים הַלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקֶת צֹארוֹ:

(יח) וְהִתֵּן אֶת־הַמָּטְעִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בֵּיד יַעֲקֹב בְּנֵה:

(יח) וַיָּבֹא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִי מִי אֶתָּה בְּנִי:

(יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אֲנֹכִי עָשׂו בְּכֹרֶךָ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קֹדֶם־נָא שָׁכַח וְאֶכְלָה מִצִּידִי בַּעֲבוּר תְּבָרַכְנִי נַפְשִׁךָ:

כז"י אֲנֹכִי עָשׂו בְּכֹרֶךָ • אֲנֹכִי, הוּא הַמְּבִיא לָךְ, וְעָשׂו הוּא בְּכֹרֶךָ • עֲשִׂיתִי • כְּמַה דְּבָרִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ

(כ) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנוֹ מַה־זֶּה מַה־רַּתְּ לַמָּצָא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵי:

(כא) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גִּשְׁה־נָּא וְאִמְשֶׁךָ בְּנִי הַיָּתֵה זֶה בְּנִי עָשׂו אִם־לֹא:

כז"י גִּשְׁה־נָּא וְאִמְשֶׁךָ • אָמַר יִצְחָק בְּלָבוֹ: 'אֵין דֶּרֶךְ עָשׂו לְהִיטוּת שֵׁם שְׁמַיִם שְׁגוּר בְּפִיּוֹ, וְזֶה אָמַר: "כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ".

(כב) וַיַּגֵּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הִקְלָה קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדִים יָדֵי עָשׂו:

כז"י קוֹל יַעֲקֹב • שְׁמִדְבַּר בְּלִשׁוֹן תַּחֲנוּנִים: "קֹדֶם־נָא", אָבִל עָשׂו בְּלִשׁוֹן קְנִטוּרִיא דְּבִרָא: "יָקוֹם אָבִי".

שפתי חכמים

דְּקָלָא קָאִי, מִיד הָוָה לִיהַ לְמִימַר כַּאֲמָר לו' אֲנֹכִי עָשׂו בְּכֹרֶךָ. וְעוֹד, לְעִיל (פסוק י"ח) כַּאֲמָר לְאָמֹר 'אוֹלִי יִמְשִׁנִּי אָבִי, לְמַה לֹּא פָּחוּד שִׁיבִירוּ בְּטָבִיעַת קוֹלוֹ, אֶלָּא קוֹלָם הָיוּ שְׁוִים, לְכֹן פִּירֵשׁ שְׁקָאִי עַל דְּבָרֵי תַּחֲנוּנִים: א וְאָף עַל פִּי שְׁהִיָּה מִחֲזִיקוֹ כַּצְדִּיק גְּמוּר, מְכַל מְקוֹם אֵין זֶה מוֹרָה עַל רִשְׁעָתוֹ, כִּי יֵשׁ הִרְבָּה בְּנֵי אָדָם שׁוֹדְכִירֵיהֶם בְּלִשׁוֹן קְנִטוּרִיא אָף עַל פִּי שְׁהֵם כַּשְׂרִים: תוֹרָה כג

דְּהִיא הַנּוֹתָנָה, בִּין שְׁצָדִיק גְּמוּר הוּא, לְכָךְ אֵינוֹ מוֹצִיא שֵׁם שְׁמַיִם לְבִטְלָה, וְאָף עַל פִּי דְכָל שֶׁכֵּן הוּא בִּנְעָקָב דְּהֵא הָיָה מִחֲזִיקוֹ יוֹתֵר צָדִיק מִעָשׂו בְּדִפְרִישִׁית לְעִיל, מְכַל מְקוֹם סֶכֶר בִּין שְׁעָשׂו אֵינוֹ יָכוֹל לִיזְהַר שְׁלֹא יִלָּךְ בְּמִקּוֹם טְנוּפֹת מִיזְהַר וְהִיר שְׁלֹא לְהַזְכִּיר שֵׁם שְׁמַיִם יוֹתֵר מִיַּעֲקֹב, מִפְּנֵי שִׁיעָקָב יוֹשֵׁב אֶהְלִים (לְעִיל כ"ה כ"ז) וְלֹא כֹא לְמִקּוֹם מְטוּנָה: תוֹרָה כב (כב) ת דָּאִי כַּמְשָׁמְעוֹת אֶסְבִּיעוֹת עֵינָא

(יט) ר דָּאִם לֹא כֵן הָיָה יַעֲקֹב מְדַבֵּר שְׁקָר חֹס וְשָׁלוֹם. וְאִם תֹּאמַר, וְהִלָּא גְדִיִּין הָיָה מְשַׁקֵּר, בִּין שְׁעָשׂו מְכַר לוֹ הַבְּכוֹרָה, וְאִיךָ אָמַר 'עָשׂו הוּא בְּכֹרֶךָ', וַיֵּשׁ לוֹמַר דְּהוּא לֹא לְקַחְהּ מִעָשׂו אֶלָּא לְעִנְיָן עֲבוּדָה, אָבִל הַבְּכוֹרָה נִשְׁאַרָה עֲדִיין לְעָשׂו לְעִנְיָן נִחְלַת פִּי שְׁנִים. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּעָשׂו הָיָה בְּכוֹר לְלִידָה, וְקַל לְהַבִּין: תוֹרָה כ (כא) ש וְאִם תֹּאמַר וְהֵא יִצְחָק הָיָה מִחֲזִיק אֶת עָשׂו לְצִדִּיק גְּמוּר. וַיֵּשׁ לוֹמַר

(בג) וְלֹא תִפְרֹוּ בִּרְהוּי יְדֵי פִדְי עֲשׂוּ אֶחָי שְׁעֶרֶת
וַיְבַרְכֵהוּ:

(כד) וַיֹּאמֶר אֶתָּה זֶה בְּנִי עֲשׂוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי:

כה ואמר קריב קדמי ואיכול מצידא דברי
בדיל די תברכנך נפשי וקריב לה ואכל
ואיתי (נ"י ואעיל) לה חמרא ושתי :

(כב) וַיֹּאמֶר הַנְּשָׂה לִי וְאָכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ
נַפְשִׁי וַיִּנְשְׁלוּ וַיֹּאכְלֻ וַיָּבֹא לוֹ יֵין וַיִּשֶׁת׃

(כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גִּשְׁהָנָא וּשְׁקָה־לִּי בְּנִי:

כַּזִּיקָרְבַּ וּנְשָׁק לָהּ וְאַרְחַת יֵת רִיחָא דְלְבוּשֻׁהִי
וּבְרָכָה וְאָמַר הוּוּ (נ"א חֲזִי) רִיחָא דְבָרִי
פְּרִיחָא דְחֻלָּא דִּי בְרָכָה יי :

(כו) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקְלוּ וַיֵּרָח אֶת־רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵאחַ רֵיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכְוּ יְהוָה:

שְׁדָה אֲשֶׁר בָּרְכוּ ה' • שְׁנָתָן בּוֹ רִים טוֹב וְזֶהוּ שְׁדָה
תְּפוּחִים, כֵּן דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה (תענית כט:).

העצים, אלא מלמד שנכנסה עמוד ריח גן-עדן. פריח

♦ יום שישי א' בסלון ♦

כח ויתן לך יי מטלא דשמיא ומטובא
דארעא וסגיאנות (נ"י וסגיות) עיבור וחמר:

(כח) וַיִּתֵּן לְדֹדֵי הָאֱלֹהִים מִפֶּלֶל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמֹנֵי הָאָרֶץ
וְרֹב דָּגַן וְתִירֵשׁ:

הַאֲרִיץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֵּךְ", בֵּין צַדִּיק בֵּין רָשָׁע יִתֵּן לָךְ, וּמִמֶּנּוּ לְמַד שְׁלֹמֹה, כִּשְׁעֵשֶׁה הַבַּיִת סֹדֵר תַּפְּלֹתָ, יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בַּעַל אֲמוּנָה וּמִצְדִּיק עָלָיו אֶת הַדִּין לֹא יִקְרָא עָלֶיךָ תִּגְרָה. לְפִיכֵךְ: (מַלְכִים ח) "וְנִתְּמַתָּה לְאִישׁ כָּכָל דְּרָכָיו אֲשֶׁר תַּדַּע אֶת לִבְבוֹ", אֲבָל נִכְרִי, מַחֲסֵר אֲמוּנָה, לְפִיכֵךְ אָמַר: "אִתָּה תִּשְׁמַע הַשְּׂמִים וְגו' וְעֵשֶׂיתָ כָּכָל אֲשֶׁר יִקְרָא אֲלֶיךָ הַנִּבְרָר", בֵּין רָאִי בֵּין שְׂאִינוּ רָאִי, מִן לוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְרָא עָלֶיךָ תִּגְרָה, בְּרַש"י יִשָּׁן מִדִּיק. ♦

כִּי יִתֵּן לָךְ • יִתֵּן וַיַּחֲזֹר וַיִּתֵּן (כִּי). וּלְפִי פֶשׁוּטוֹ, מוֹסֵב לַעֲנֵן הָרִאשׁוֹן: "רְאֵה רִיחַ בְּנִי", שְׁנֵת לֹו הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "כְּרִיחַ שְׂדֵה וָגו'", וְעוֹד יִתֵּן לָךְ: "מִטֵּל הַשָּׁמַיִם וָגו'". מִטֵּל הַשָּׁמַיִם • כְּמִשְׁמְעוֹ, וּמִדְרָשׁ אֲגָדָה יֵשׁ לְהִרְבֵּה פָּנִים. (דְּבַר אַחֵר, מִהוּ הָאֱלֹהִים? בְּרִין, אִם רָאִיו לָךְ, יִתֵּן לָךְ. וְאִם לֹא, יִתֵּן לָךְ, אֲבָל לַעֲשׂוֹ אֲמַר "מִשְׁמַעֲנִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תשכ"ח)

מְקָרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ"), הַרְחָבָה בְּגִשְׁמִיּוֹת, וּשְׁגִיָּהּ יַחַד כְּפִי שְׁקֻשּׁוֹרִים זֶה בָּזֶה (כְּמוֹנָן מִזָּה שֶׁב' הַפִּירוּשִׁים הֵם עַל אוֹתָן תִּיבוֹת), בִּהְתָּאם לַתְּכִלִּית הַפְּנוּה - לַחֲבֵר רוֹחֲנִיּוֹת עִם

יְקִיִּים בּוֹ מִזֶּה שֶׁכְּתוּב בְּיַעֲקֹב "וַיִּתֵּן-לָהּ הָאֱלֹקִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וְגו'", הֵן לְפִי פִירוּשׁ הַמְדַּרְשׁ דְּקָאֵי עַל עֲנִיֵּי הַתּוֹרָה, מִקְרָא מִשְׁנָה וּתְלֻמוֹד, וְהֵן כִּפְשׁוּטוֹ (שֶׁהֵרִי "אֵין

שפתי חכמים

מִדְּכַתִּיב (פסוק כ"ז) 'אֲשֶׁר בָּרַכְוּ ה'", שָׁמָּה
לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּרַכְוּ, כִּי 'אֲשֶׁר
בָּרַכְוּ ה'" שָׁב אֶל 'בְּנֵי הַכְּתוּב לְמַעַלָּה
(שם) כְּאֵלוֹ אָמַר 'רְאֵה רִיחַ בְּנֵי אֲשֶׁר
בָּרַכְוּ ה' בְּרִיחַ הַשְּׂדֶה שָׁמָּה לוֹ הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא רִיחַ טוֹב; תוֹרַה כֵּט

בְּיָמָיו, אֶלֶּא פִּירוּשׁוֹ יִיְיָנוּן לָךְ, וְאִם יִפְסֹק הַפְּרָכָה מִפְּנֵי הַחֲסָא אֲפִילוּ הֵכָּה יִיחַזֹּר יִיְיָנוּן. וּפִירוּשׁ זֶה הֵינֵנוּ לְפִי מִדְּרָשָׁם ז"ל, דְּלִפִּי פִּשְׁטוֹ מוֹסִיף עַל עֲנָנוּ רֵאשׁוֹן, רִצָּה לֹאמַר 'נֶתַן לָךְ פְּרָכָה אַחֲת', לְכֹן קָאָמַר יִיְיָנוּן לָךְ עוֹד פְּרָכָה זוֹ, וְהִיכֵן מְצִינֵנוּ לְעֵיל שְׁבָרָכוֹ, וְשׁ לֹאמַר

(כז) **ב** לפי ששעשו חמד הבגדים האלו
מנמרוד, ונמרוד ירשן מאדם הראשון
ואדם היה לזבשן בגן עדן: **ג** ואשר
ברכו ה', שב אל יהשדה, גאלו אמר
כריח השדה אשר נתן בו ה' ריח טוב,
והוא שדה של תפוחים: תורה כח
(כח) **ד** דקשה לרש"י, למה בתיב ויתן

גשמייות, ובאופן ד"ו ופרצת זמה וקדמה וצפונה ונגבה", ועד לבנין בית המקדש השלישי - "כנעקב שקראו בית",

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו התשכ"ו)

ישר, שכל זה הוא מצד סדר השתלשלות, ולאחר-יזה ישנו גם הענין ד"יחזור ויתן", שבא על-ידי עבודת התשובה, שחוזר מדרך הרעה, עד ש"זדונות נעשו לו כזכיות", שעל-ידי-זה ממשיכים 'אור חזר' מבחינה שלמעלה מסדר השתלשלות, למעלה מאור ישר, כך שאורי נתינה חדשה ("יחזור ויתן").

וכאמור, זהו גם ענינה של פנימיות התורה. ולכן, כאשר פנימיות התורה תהיה באופן של הפצה, אזי קא אתי מר, דא מלקא משיחא.

"ויתן לך האלקים גו", ומפרש רש"י, "יתן ויחזור ויתן": לכאורה אינו מובן: מהו הצורך ש"יחזור ויתן" - הרי גם הנתינה הראשונה היא באופן ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן", ובפרט כאשר מדובר אודות הנתינה מלמעלה, שאינה כמו הנתינה למטה, שמצד כמה מניעות והגבלות אינו יכול ליתן לתחילה כל מה שרוצה ליתן, מה שאי-כך למעלה שאין מניעות ועיכובים כלל, שהרי "מי יאמר לך מה תעשה", כך שבנתינה הראשונה ניתן כבר הכל, ומהו הצורך ש"יחזור ויתן"? אף הענין הוא - שהנתינה הראשונה היא באופן של 'אור

כט יפלחנה עממין וישמעבדון לך מלפון הוי רב לאחיה ויסגדון לך בגי אמר מלטטיף יהון ליטין ומברכיה יהון בריכין:

(כט) יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים הוה גביר לאחיה וישתחוו לך בגי אמר אררין ארור ומברכך ברוך:

הצדיקים תחלתם יסורים וסופן שלווה, ואורריהם ומצערניהם קודמים למברכיהם, לפיכך יצחק הקדים קללת אוררים לברכת מברכים. והרשעים תחלתן שלווה וסופן יסורין, לפיכך בלעם הקדים ברכה לקללה.

כט"א בגי אמר. ויעקב אמר ליהודה: "בגי אביך", לפי שהיו לו בנים מכמה אמהות, וכאן שלא נשא אלא אשה אחת, אמר: "בגי אמר". אררין ארור ומברכך ברוך. ובבלעם הוא אומר: "מברכך ברוך ואררין ארור" (במדבר כד ט).

לוהיה פד שיצי יצחק לברכא ית יעקב ויהיה ברם מפס נפס יעקב מלות אפי יצחק אבוהי ועשו אחוהי אמת (נ"י על) מצידה:

(ל) ויהי כאשר בלה יצחק לברך את-יעקב ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו ועשו אחיו בא מצידו:

כט"א יצא יצא • זה יוצא וזה בא.

לאועבד אף הוא תבשילין ואעיל לנת אבוהי ואמר לאבוהי יקום אבא ויכול מצידא דברה בדיל די תברכני נפשי:

(לא) ויעש גם-הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם אבי ויאכל מציד בנו בעבר תברכני נפשי:

לב ואמר לה יצחק אבוהי מן את ואמר אנא ברוך בוכרך עשו:

(לב) ויאמר לו יצחק אביו מי-אתה ויאמר אני בנוך בברך עשו:

שפתי חכמים

כמעשה הרשעים שהיה להם גם כן תחילה שלווה כו', וקל להבין: תורה ל (ל) ו יא לא כן שתי יציאות למה לי, אלא שזה יצא מאהל אביו, וזה יצא מן השדה ובא אל הבית. והרא"ם פירש ד"אך" מיעט להציאה: תורה לא

ותירץ שהרי כתיב אחריו (שם) 'ונברכו' וגו', הרי גם קללות אוררים קודם לברכת מברכים. ואף על פי שבלעם אמר לישאל (במדבר כד ט) 'מברכך ברוך' וגו', לא אמר זה אלא למה שהורגל לדבר עם הרשעים, אי נמי שהיה מברך אותם שניגע להם

(כט) ה (גור אריה) שלא רצה לתלות הקללה בעצמו לומר שבגיו יהיו עבדים: ו כלומר יסורין וצרות שלהם באין תחילה, לפיכך יצחק הקדים קללות אוררים וכו'. והרמב"ן טען למה כתיב בפרשת לך לך (לעיל יב ג) 'ואברכה מברכך ומקללך אאר',

לג ותנה יצחק תנהא רבא עד לתרא ואמר
מן הוא דכי דצד צידא ואעיל לי ואכלית
מפלגא עד לא תיעול וברכתה אף ברין יהי:

(לג) וַיַּחֲרֹד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֻלָּה עַד־מָאד וַיֹּאמֶר
מִי־אֲפֹא הוּא הַצֶּד־צִיד וַיָּבֵא לִי וְאָכַל מִכָּל בְּטָרִם
תְּבוֹא וְאִבְרַכְתּוּ גַם־בְּרוּךְ יְהוָה:

ואכל מפלג • מפלג מטעמים שבקשתי לטעם, טעמתי
בו (כ"ה). גם־ברוך יהיה • שלא תאמר: 'אלולא
שרמה יעקב לאביו, לא נטל אתל הברכות', לקח
הסכים וברכו מדעתו (כ"ה) •

כס"ו • וַיַּחֲרֹד • פתגומו: 'ותנה', לשון תמיהה.
ומדרשו: ראה גיהנם פתוחה מתחתיו. מי־אפוא •
לשון לעצמו, משמש עם פמה דברים. דבר אחר:
איפוא, איה פה, מי הוא ואפוא הוא הצד ציד? •

לד פד שמע עשו ית פתגמי אבויה וצנוח
צנוחא רבא ומריא עד לתרא ואמר
לאבויה ברכני אף אנא (נ"י) אבא:

(לד) בְּשִׁמְעַע עָשׂוּ אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה גְּדֻלָּה
וּמְרָה עַד־מָאד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי:

לה ואמר על אחוה ברכתא וקביל ברכתך:

(לה) וַיֹּאמֶר בָּא אַחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ:

כס"ז • בְּמִרְמָה • בחכמה.

לוי ואמר זאת קרא שמה יעקב וסכמי דגן
תרתינ זמנין ית בכירתי נסיב והא פען
קביל ברכתי ואמר הלא שבקת לי ברכתא:

(לו) וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעַמִּים
אֶת־בְּרַכְתִּי לָקַח וְהִנֵּה עָתָה לָקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר
הֲלֹא־אֶצְלָתָ לִי בְרָכָה:

אמר לו: "את־ברכתי לקח", אמר: 'בכך הייתי מצר
וחרד, שמא עברתי על שורת הדין. עכשו, לבכור
ברכתי: 'גם ברוך יהיה'. ויעקבני • פתגומו
'יכמני', ארכני. 'וארב', 'יכמן'. ויש מתרגמין:
'יחכמני', נתחכם לי. אצלת • לשון הפרשה, כמו
'ויאצל' (ספרים אמרים: 'ויצל') •

כס"ח • הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ • לשון תימה הוא, כמו: (לקמן
כט) "הכי אחים אתה"? שמא לכך נקרא שמו יעקב,
על שם סופו, שהוא עתיד לעקבני. 'תנחומא': למה
חרד יצחק? אמר: 'שמא עון יש בי שברכתי קטן
לפני גדול ושניתי סדר היחס? התחיל עשו מצעק:
'ויעקבני זה פעמים', אמר לו אביו: 'מה עשה לך?'

לוי ואחב יצחק ואמר לעשו הא רב שותה
לך (נ"י עליון) וית כל אחוהי יהבית לה
לעבדין ועיבוי וחמר סעדתה ולך הקא מה
אעביד ברי:

(לז) וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לַעֲשׂו הֵן גִּבֹּר שְׁמָתִי לָךְ
וְאֶת־כָּל־אֲחָיו נָתַתִּי לֹךְ לַעֲבָדִים וְדָגַן וְתִירֵשׁ
סִמְכָתִּי וְלָכָה אֲפֹא מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי:

שפתי חכמים

'הכי קרא שמו יעקב', כלומר אני
משיג שאהוב בעיניך עקיבתו
ורמאותו, ומשום הכי קראתו 'יעקב'
לשון עתיד ולא עקב, שיעקבני פעמים
(מדרש"ל: ב דאם לא בן גס ברוך יהיה)
למה לי, הלא כבר ברכו: תורה לו
(לה) ג דאם לא בן מאי 'ברוך
יהיה: תורה לו
(לו) ה שהוא מבואר ממה שכתוב
אחרינו (לקמן כט ט"ו) 'ועבדתני חנם
הגידה לי' וגו': תורה לו

מ'איה' ו'איפה', רק הוא לשון בפני
עצמו, והוא משמש לכמה ענינים וכו':
ב דאם לא בן 'מכל' למה לי: ל וקשה,
והלא קרא ד'ויעקבני' (פסוק ל"ח) הוא
אחר פסוק 'גם ברוך יהיה'. ונראה לי
דבדאי עשו צעק מיד בקול רם 'מה
עשה לי האח הזה, ויעקבני זה פעמים',
ושמע אביו ואמר 'גם ברוך יהיה',
והנה בשמוע עשו דברי אביו שאמר
'גם ברוך יהיה' אחר שאמר 'ויעקבני
זה פעמים' ולא השגיח בו, אז אמר לו

(לג) ח ואם בן לפי מדרש רז"ל יהיה
פירוש של 'ויחרד' אינו כמשמעו לשון
תמיהה, אלא פחד על פתיחת גיהנם.
ואף על פי דלפי פשוטו נמי 'ויחרד' אינו
לשון תמיהה אלא לשון חרדה, אלא
רצה לומר דהחרדה היה כמשמעו על
דבר המתמיה של 'מי אפוא', ולאפוקי
לפי המדרש החרדה הוא מפחד
הגיהנם: ט (גור אריה), פירוש 'מתחתיו'
תחת עשו כי עם יעקב נכנס גן עדן ועם
זה גיהנם: פירוש שאינה מלה מורכבת

שיעור יומי ליום שישי א' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת תולדות

כ"י • הן גביר • ברכה זו שביעית היא, והוא עושה אותה ראשונה? אלא אמר לו: מה תועלת לך בברכה? אם תקנה נכסים, שלו הם, שהרי גביר

לח) ויאמר עשו אל-אביו הברכה אחת הוא-לך: אבי ברכני גם-אני אבי וישא עשו קלו ויברך:

כ"י • הברכה אחת • ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו: (במדבר יג) "הבמחנים?" "השמנה היא?" (שמואל ב ג) "הפמות נבל"?

ל) ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל:

כ"י • משמני הארץ וגו' • זו איטלי"א של יון (כ"ה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת יט)

זו איטליא של יון (רש"י כז, לט) לרש"י הקשה: איך נתן יצחק לעשו את שמני הארץ, והרי כבר אמר ליעקב "ויתן-לך האלקים . . ומשמני הארץ". ומתרגם, שהפונה לאיטליא של יון, שעדין לא היתה בעולם

מ) ועל-חרבך תחיה ואת-אחיד תעבד והיה כאשר תרד ופרקת עלו מעל צוארך:

כ"י • ועל-חרבך • כמו 'בחרבך'. יש 'על' שהוא במקום אות ב', כמו: (יחזקאל לג) "עמדתם על חרבכם", בחרבכם. (שמות ו) "על צבאתם", בצבאותם. והיה

מא) וישטם עשו את-יעקב על-הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את-יעקב אחי:

כ"י • יקרבו ימי אבל אבי • כמשמעו, שלא אצער את אבא. ומדרשי אגדה, לכמה פנים יש.

שפתי חכמים

(לט) ע' לאפוקי ממה שנאמר לעיל (פסוק כ"ח) 'מטל השמים ומשמני הארץ', דלעיל קאי אפירות הארץ, שהתבואה והפירות שבארץ יהיו שמנים וטובים, אבל כאן נאמר על המקום, שיהיה המקום השמן שבארץ, וזה שנאמר 'מושבך' ולא 'במושבך', שאם אתה ראוי וכו': תורה מא (מא) אף על פי שהיה רשע, את זה לא עשה שיהא מצער את אביו, כי היה נוהג בו כבוד באביו, והא ראיה ממה שנאמר (לקמן כ"ח) 'וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו וגו': תורה מב

על ברכך שמורה על המקום שיושב שם, דאם לא כן קשה הא בירך את יעקב בברכת משמני הארץ: תורה מ (מ) (מהר"י), ואם תאמר שלא נמצא שנתן יצחק ליעקב הברכות על תנאי, ויש לומר דכתיב (לעיל פסוק כ"ח) 'ויתן לך האלהים', מלת 'האלהים' משמע בדין,

מב ואתחנה לרבקה ית פתגמי עשו ברה
רבא ושלחת וקרת ליעקב ברה ועירא
ואמרת לה הא עשו אחיך קמן לך
למקטלך:

(מב) ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדל ותשלח
ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו
אחיך מתנחם לך להרגך:

כבר אתה מת בעיניו ושתה עליך כוס של תנחומים.
ולפי פשוטו: לשון תנחומים, מתנחם הוא על
הברכות בהריגתך.

כ"י ויגד לרבקה • ברוח הקדש הגד לה מה שעשו
מהרהר בלבו. מתנחם לך • נחם על האהבה לחשב
מחשבה אחרת, להתנכר לך ולהרגך. ומדרש אגדה:

מג וקצץ ברי קבל מגי וקום אזיל לך לנת
לכן אחי לחרו:

(מג) ועתה בני שמע בקלי וקום ברחלך אל-לבן
אחי חרנה:

מד ותתיב עמה יומין ועירין עד דיתוב
רוגזא דאחורף:

(מד) וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת
אחיך:

כ"י ויגד לרבקה • מועטים.

מה עד דיתוב רוגזא דאחורף מנה ויתנשי ית
די עבדת לה ואשלח ואדברנה מתמן למה
אתפל אף תרויכון יומא חד:

(מה) עד-שוב אף-אחיך ממוך ושכח את אשר-עשית
לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשכל גם-שניכם
יום אחד:

עליך ואתה תהרגנו, יעמדו בניו ויהרגוך. ורוח הקדש
נזרקה בה ונתנבאה שביום אחד ומותו, כמו שמפרש
בפרק 'המקנא לאשתו' (סוטה יב).

כ"י למה אשכל • אהיה שכולה משניכם. למד על
הקובר את בניו שקרוי שכול, וכן ביעקב אמר:
"באשר שכלתי, שכלתי". גם-שניכם • ואם יקום

מו ואמרת רבקה ליעקב עקית בתי מן קדם
בנת חתאה אם נסיב יעקב אתתא מבנת
חתאה כאלין מבנת ארעא למה לי חיים:

(מו) ותאמר רבקה אל-יעקב קצתי בחיי מפני בנות
חת אם-לקח יעקב אשה מבנות-חת כאלה מבנות
הארץ למה לי חיים:

כ"י קצתי בחיי • מאסתי בחיי.

אוקרא יצחק ליעקב ובריו יתה ופקדה
ואמר לה לא תסב אתתא מבנת כנען:

כח (א) ויקרא יצחק אלי-יעקב ויברך אותו ויצוהו
ויאמר לו לא-תקח אשה מבנות כנען:

ב קום אזיל לפדן ארם לבית בתואל אבוקא
דאמך וסב לך מתמן אתתא מבנת לבן
אחוקא דאמך:

(ב) קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך
וקח-לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך:

כ"י פדנה • כמו לפדן. ביתה בתואל, כל תבה שצריכה למ"ד בתולדתה, הטיל לה ה"א
בסופה (יבמות יא).

שפתי חכמים

צריך לפרשו על כוס תנחומים: תורה מג
כח (ב) ר לאו דוקא כל תיבה, דלא
נמצא כלל זה אלא דוקא בשמות

המדרש שהוא לשון תנחומין ואינו
לשון מחשבה, אז תוכל לפרשו
שמנתחם על הברכות בהריגתך, ואין

(מב) ק ואם תאמר והלא גם לפי
המדרש הוא לשון תנחומין, יש לומר
דהכי פירוש, אם באנו לפרש מלשון

שיעור יומי ליום שבת קודש ב' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - כח - פרשת תולדות עה

(א) וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וְיִפְרֹךְ וְיִרְבֶּךָ וְהִיִּית לְקָהֹל
ג וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וְיִפְשֶׁךָ וְיִסְגְּנֶךָ וְהִיִּית
לְכֹנֶשֶׁת שְׂבָטִין:

רש"י ◀ וְאֵל שְׂדֵי • מִי שְׂדֵי בְּבִרְכוֹתָיו לְמַתְּבָרְכִין מִפִּיו, יְבָרֵךְ אוֹתָךְ.

(ד) וַיִּתֵּן לָהּ אֶת־בְּרֶכֶת אַבְרָהָם לֵאמֹר וְיִזְרַעְךָ אֶתְּךָ
לְרִשְׁתְּךָ אֶת־אֶרֶץ מִגְרִיךָ אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים
לְאַבְרָהָם:

כִּי יֵצֵא אֶת־בְּרִכַּת אֲבֹרָהֶם • שָׁאֵמַר לוֹ: "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל", וְיִהְיֶה בְּרֹעֵךְ, יִהְיֶה אוֹתָן בְּרִכּוֹת הָאֲמֹרֹת לָךְ, בְּשִׁבְלֶךָ, יֵצֵא אוֹתוֹ הַגּוֹי וְאוֹתוֹ הַזֶּרַע הַמְּבֹרָךְ.

♦ יום שבת קודש ב' בסלו ♦

(ה) וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פָּדְיָנָה אֲרָם אֶל־לָבָן בֶּן־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אֲחִי רַבְקָה אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת תולדות, מברכים החודש וערב ראש־חודש כסלו ה'תשמ"ח;

התוועדות תשמ"ח, כרך א עמ' 498-504 – תרגום מאידיש)

השליחות ד' וישלח יצחק את יעקב" היתה כדי שילך לחרן, לבית לבן, "לקחת לו משם אשה". וכפי שהיה והתברר אחר-כך בפועל – הרי דוקא בחרן ("חרון אף של עולם") העמיד יעקב את משפחתו וקיים את הציווי ד' "פרו ורבו גו", ובאופן שמיטתו **שלימה**. ונוסף לך ששם העמיד את משפחתו, עשה שם גם דירה לו יתברך **בתחתונים**, על-ידי ההתעסקות בצאן לבן, עד שנהיה אצל יעקב (בחרן) צאן רבות וגו', ובלשון החסידות – שבייר והעלה ניצוצות הקדושה שהיו בצאן לבן. ועד שגם בלכתו בדרך, עוד בטרם בואו לחרן (מקום שליחותו) – "ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו", הינו שלקח אבנים (דומם, נברא הכי תחתון) ופעל בהם עליה, ועד ש'והאבן הזאת גו' יהיה בית אלקים". וזוהי גם ההוראה לכל אחד ואחד מ ישראל – ששליחות נשמתו, אשר ירדה למטה בעולם הזה הגשמי (חרן, חרון

שפתי חכמים

המקומות והאצרות, כמו 'בבלה', 'יבירוניה', וקצת 'המזבחה' תורה ג (ג) וְ דָאם לֹא כֵן מָה עֲנֵן זֶה הַשֵּׁם לְכָאן: תורה ד (ד) ת דָאם לֹא כֵן יִימֵן לֶךְ בְּכַרְכַּת אַבְרָהָם מִיבֵעֵי לֵיהּ, לֹא 'אֵת בְּרַכַּת	אברהם', דמשמע שנטלה ממנו ונתנה לוה. ומה שלא פירש ברכת אברהם לירושת הארץ שזנקה בזה הוא יותר מכל שאר בניו, משום דירושת הארץ מתנה היא ולא ברכה (הרא"ם: תורה ה (ה) ס (קיצור מדרח"י), 'ש מקשים מזה בא	להודיענו שאינו יודע, אם לא יודע ישתוק. ויש לומר דרש"י ידע שיש לישיב בבמה אנפי בפירושי המפרשים, ועיין שם, אבל לא ידע אינה הוא אמיתי לישיב הפשיטות של מקרא, ועיין ב'צדה לדרך': תורה ו
---	---	--

כך בכל המצבים, אפילו כשיצטרף לזה מסירות נפש. נוסף על האמור לעיל אודות כללות ענין השליחות, הרי גם מסדר השליחות דיצחק אפטר ללמוד הוראה ולימוד בסדר השליחות של "וישלח יצחק" שבדורנו:

לפני שיצחק שלח את יעקב לחרן – ברכו "ויתן-לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ רוב דגן ותירוש וגו'".

והברכה היא שלא על דרך הרגיל כלל – "ויתן ויחזור ויתן":

דהנה בדרך כלל מברכים תחילה את עיקר הברכה, ולאחרי זה מוסיפים על העיקר, אבל ברפת יצחק היתה באופן כזה שמלכתחילה התחיל בהוספה ("מלכתחילה אריבער") – "ויתן", בנא "המוסיף לפני ויתן".

וגם: תוכן ברפת יצחק הוא "עיקר וימקור כל הברכות לעולם", מפיון ש"עיקר ההשפעה ריבוי אור וחיית ביותר" הוא דוקא על ידי יצחק, בחינת גבורות, "לפי שיש בהם תגבורת אור וחיית בכח עצום יותר כו'".

והברכות הן לכל-לראש בגשמיות העולם – "ויתן-לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ רוב דגן ותירוש וגו' **בפשטות**, אין מקרא יוצא מידי פשוטו.

ונוסף לזה (אבל כמובן שזהו עיקר) – ברכות אלו כוללות את כל הפירושים שבזה במדרשי חז"ל, ולדוגמא: "מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד, תירוש זו אגדה, ונעוד".

וגם: נוסף לברכות שביד יצחק את יעקב לפני שליחותו לחרן, הרי תיכף לאחר השליחות עצמה חזר וברכו מיד עוד נעוד, וינקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו גו' וא"ל שדי-יברך אותך ויפרך ויברך והיית לקהל עמים, ויתן-לך את ברפת אברהם לך ולזרעך אתה לרשתך את ארץ מגוריך וגו'".

ולאחרי זה, גם בהתחלת השליחות בפועל – מקבל יעקב את ברכות הקדוש-ברוך-הוא: "והיה זרעך פספר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה וברזעך, והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וגו'", ועד שהדבר פעל מיד ביעקב – "וישא יעקב רגליו, משנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת", עד ש"כחו גדול".

מכאן אפטר ללמוד גם בנוגע ל"וישלח יצחק" בדורנו זה – בקשר לכנס השלוחים הנזכרים:

לפני ש"יצחק" שבדורנו שולח שליח – הרי הוא מברך אותו, ובברכות שלמעלה ממדידה והגבלה – "יתן ויחזור ויתן", ובברכות הכי גדולות – "מקור כל הברכות לעולם". ולכל-לראש – ברכות בגשמיות, "ויתן-לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ רוב דגן ותירוש וגו'", שיתברכו בפרנסה בהרחבה, "ויפרך ויברך וגו'" – בבני, חיי ומזוני

אמנם, על-ידי "וישלח יצחק את יעקב" לפדן ארם, הנה מלבד הביורים שביד בחוץ לארץ – היתה "מיטתו שלמה", ועד אשר "אלה תולדות יעקב יוסף", שענינו של יוסף הוא – "יוסף ה' לי בן אחר", לעשות גם את ה"אחר" ל"בן", היינו, שגם אלו שהם לעת-עתה בבחינת "אחר" – יתהפכו, ובפרט על-ידי זה שמגלים שהם באמת בבחינת "בן", ועד – בנו יחידו של הקדוש-ברוך-הוא, עד ל"בנימין" – "בן ימיו", בן ארץ ישראל, ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה (אלוקות), עד ארץ **שרצתה** לעשות רצון קונה.

והנה, מלבד ההוראה שיש ללמוד מ"וישלח יצחק את יעקב" אודות שליחותו של כל אחד ואחד משראל, ישנה הוראה מיוחדת לשלוחים בפשטות של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – בנוסף לך שתוכן השליחות שלהם הוא כשליחות יעקב – שנשלחו למקומות רחוקים, רחוקים ברוחניות, פדן ארם, ולפעמים גם חרן [נוסף לזה שעולם-הזה בכלל הוא "חרן", הרי מקומות אלו הן "חרן" שבועולם-הזה גופא] כדי לפגש יהודים "אחרים" לפעול בהם את כל ה"נ"ל (בנוגע לעצמם, בנוגע לשאר בני-ישראל ובנוגע למצות בני נח, פנ"ל) – הרי הדבר מודגש במיוחד בשמו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:

שמו (השני) הוא "יצחק" – "וישלח יצחק את יעקב", ושמו הראשון הוא – "יוסף", על-שם "יוסף הנו" לי בן אחר. והרי זוהי מטרת שליחותם של השלוחים המשתתפים בכנס זה – על-מנת שאיש את רעהו יעזרו ויקבלו החלטות טובות איך להוסיף ולהרחיב את עבודת יקיים השליחות ד"וישלח (יוסף) יצחק את יעקב".

ויש להוסיף ולהדגיש, שהעבודה בכל ה"נ"ל צריכה להיות בתור **שלוחים**, היינו לא רק מצד קבלת-עול (עבודת עבד), אלא בתור דבר **שלחם** (שליח), שאז עוסקים בדבר בחיות אחרת לגמרי.

ואף-על-פי שבקבלת-עול (עבודת עבד) ישנה מעלת הביטול – הרי בשעה שעוסקים בשליחות כדבר פדטי, העבודה היא בתוספת חיות (פנ"ל), וזה **מוסיף** גם בקיים השליחות בפועל. ולכן, רצונו של המשלח הוא שיעסקו בזה בתור דבר פדטי, ואם-כן – הנה מצד הביטול בקבלת-עול גופא, נדרש שהעבודה תהיה (לא רק בתור עבד, אלא) בתור שליח.

ואף-על-פי שעבודת השלוחים צריכה להיות במסירות-נפש, אשר מסירות-נפש קשורה (לכאורה) ב'ביטול' – הרי רואים בפועל שפעמים רבות המסירות-נפש קשורה דוקא בתוקף המציאות:

כאשר המציאות היא בחלישות, אזי כאשר מילוי רצונו קשור בקשיים, ועל-אחת-כמה וכמה בסכנה, הדבר ימנע אותו מלמלא את רצונו, אבל כשהוא בתוקף המציאות – שום דבר לא ימנע בעדו מלהשלים את רצונו, ויפעל לשם

רויחי, ובכולם רויחי.

ולאחרי זה – הברכות כוללות ברכות בעבודתו הרוחנית של השליח, בלימוד התורה, נגלה ופנימיות התורה, וקיום המצוות, ובעיקר – ברכות בקיום שליחותו בפועל בהפצת התורה והיהדות והפצת המענינות חוצה.

וכן בעת מינוי השליח – מקבלים עוד פעם את ברכת "יצחק", וגם קשייציאים בשליחותו, מקבלים מיד ברכות נוספות מהקדוש-ברוך-הוא – "והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך, והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וגו'", שייצליח בקיום השליחות ד"ופרצת וגו'" – הפצת המענינות חוצה.

כלומר: נוסף לכך שהמשלח, נשיא דורנו, אמר והורה שקיבל את הנשיאות מאביו בתנאי שכל הענינים יהיו בחסד וברחמים, וכמובן שהדבר חל על כל שלוהיו (שהם "כמותו" דהמשלח) – מברך המשלח את כל אחד ואחד לפני שיוצא בשליחותו, בעת מינוי השליחות, ואחר-כך גם בהתחלת השליחות.

והברכות נמשכות על כל משך זמן השליחות, וגם ל"זרעך" עד סוף כל העולם.

וכפי שרואים בפועל בקיום ברכות אלו – אצל השלוחים שנתמנו לפני עשר שנים, עשרים שנה (וכיוצא בזה) – שכולם הסתדרו, ברוך ה', והעמידו משפחות בבנים ובנות עוסקים בתורה ובמצוות, בבני, חיי ומזוני רויחי, ובכולם רויחי, ונוסף לזה – רואים את הברכות שלמעלה מדרך הטבע בהצלחת השלוחים במילוי שליחותם בהפצת

התורה והיהדות והמענינות חוצה.

והרי, ברכות אלו הן ברכות הכי גדולות, אלא, שמצד הרגילות, לפעמים לא שמים לב לזה כדבעי, וטועים לחשוב שלא מקבלים מהמשלח את כל הברכות הדרושות. ומכאן מענה לשלוחים השואלים ומבקשים ברכות בענינים שונים, החל מפרנסה בגשמיות, כדי שיוכלו למלא את שליחותם במילואה ללא בלבולים צדדיים:

המשלח מברך את כל אחד ואחד מהשלוחים עוד לפני צאתו לשליחותו, וממשיך ומברך אותו בכל הברכות הדרושות לו, עד לברכות הגדולות ביותר שיכולות להיות: "ויתן-לך – יתן ויחזור ויתן – האלקים מטל השמים ומשמני הארץ גו'", וכמה וכמה מברכות אלו כבר התקיימו בפועל – די אם יתבונן בחייו הפרטיים, בחיי בני ביתו ובהצלחה שהיתה בעבר בקיום השליחות שלו למעלה מדרך הטבע – ויראה את ריבוי ברכות המשלח שבו.

ועוד והוא העיקר: פונת כל הברכות היא – להוסיף פוחות ומרץ בקיום השליחות בפועל, אשר "נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת", ו"פוחו גדול" בשליחותו בעולם, מבלי הבט על כל ההעלמות והסתרים ומניעות ועיכובים שמסביבו.

ואדרבה: על-ידי העבודה בקיום השליחות ב"חרון אף של עולם" – יהיה "ופרוץ האיש מאוד מאוד ויהי לו צאן רבות", החל מעשירות בגשמיות, וגם – עשירות ברוחניות: עד כמה שהיה "פוחו גדול" בקיום שליחותו עד עתה – הרי תמיד הולך ומוסיף "מעלין בקודש" ו"מי שיש לו מנה רוצה מאתים, מאתים רוצה ארבע מאות", וכן הלאה.

ויוצא עשו ארי בריך יצחק ית יעקב ושלח יתה לפדן ארם למסב לה מתמן אתמא פד בריך יתה ופקיד עלוהי למימר לא תסב אתמא מבנת כנען:

(ו) וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִּי־בָרַךְ יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וְשָׁלַח אֹתוֹ פִּדְנָה אֲרָם לְקַחַת־לוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיֵּצֵא עָלָיו לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן:

(ז) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פִּדְנָה אֲרָם: וְיַעֲקֹב מִן אֲבוֹהֵי וּמִן אִמּוֹ לִפְדֵן אֲרָם:

כ"י וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב • מַחֲבֵר לַעֲנִן שֶׁל מַעֲלָה: "וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִּי בָרַךְ יִצְחָק וְגו'" וְכִי שָׁלַח אֹתוֹ פִּדְנָה אֲרָם,

(ח) וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִּי רָעוּת בְּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו:

(ט) וַיֵּלֶךְ עֲשׂוֹ אֶל־יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת־מַחֲלָתָּ בַת־יִשְׁמָעֵאל בִּן־אֲבִרְהָם אַחֹת גְּבִיּוֹת עַל־נִשְׁוֵי לוֹ לֹא־אִשָּׁה:

ט וַיֵּלֶךְ עֲשׂוֹ לֹת יִשְׁמָעֵאל וְנָסִיב יָת מַחֲלַת בַּת יִשְׁמָעֵאל פֶּר אֲבִרְהָם אֲחִתָּה דְנִבִּיּוֹת עַל נִשְׁוֵהִי לָהּ לְאַנְתָּו:

עַד שֶׁבֹא יַעֲקֹב, הָרִי נִ"ג, וּכְשִׁפְּרֵשׁ מֵאֲבִיו הָיָה בֶן
 ס"ג, הָרִי קִי"ו וְהוּא אוֹמֵר "שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה",
 הָרִי חֲסִרִים י"ד שָׁנִים, הָא לְמִדָּתָא, שְׁאַחַר שֶׁקֶבֶל
 הַבְּרָכוֹת נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנִים (אָבֵל לֹא נִעְנֶשׁ
 עֲלֵיהֶם, בְּזִכּוֹת הַתּוֹרָה. שֶׁהָרִי לֹא פָּרֵשׁ יוֹסֵף מֵאֲבִיו
 אֶלָּא כ"ב שָׁנָה, דִּהְיוּ מִי"ז עַד ל"ט, כְּנֶגֶד כ"ב שִׁפְרֵשׁ
 יַעֲקֹב מֵאֲבִיו וְלֹא כְּבָדוֹ, וְהֵם כ' שָׁנִים בְּבֵית לָבָן וּשְׁתֵּי
 שָׁנִים שִׁשָּׁה בְּדֶרֶךְ, כְּדֻכְתִּיב: (לִקְמָן לג) "וַיֵּבֶן לוֹ בֵּית
 וְלִמְקַנְהוּ עֲשֵׂה סִפּוֹת", וּפָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּנוֹם לְבִרְכָּה
 מִזֶּה הַפְּסוּק, שִׁשָּׁה י"ח חֲדָשִׁים בְּדֶרֶךְ, ד' בֵּית הָהָה
 בִּימֹת הַגִּשְׁמִים וְסִפּוֹת הָיוּ בִּימֹת הַחֲמָה. וְלִחְשָׁבוֹן
 הַפְּסוּקִים שֶׁחֲשַׁבְנוּ לַעֲלִיל, מִשִּׁפְּרֵשׁ מֵאֲבִיו עַד שִׁירָד
 לַמִּצְרַיִם שֶׁהָיָה בֶן ק"ל שָׁנָה, שֶׁשֶּׁם אָנוּ מוֹצְאִים עוֹד
 י"ד שָׁנִים, אֶלָּא וְדֹאֵי נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר בְּהִלְכֹתוֹ לְבֵית
 לָבָן לְלֵמַד תּוֹרָה מִמֶּנּוּ, וּבִשְׁבִּיל זְכוֹת הַתּוֹרָה לֹא נִעְנֶשׁ
 עֲלֵיהֶם, וְלֹא פָּרֵשׁ יוֹסֵף מִמֶּנּוּ אֶלָּא כ"ב שָׁנָה, מִדָּה
 כְּנֶגֶד מִדָּה. עַד כָּאֵן מִצְאֵתִי בְּרֵשׁ"י יֶשֶׁן). עַל-נִשְׁיוֹ •
 הוֹסִיף וְשָׁעָה עַל רִשְׁעָתוֹ (רַצָּה לומר: מְרֻשָּׁע עַל מְרֻשְׁעִיּוֹת שְׁהִיו

וַיֵּלֶךְ עֲשׂוֹ אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מַחְלַת בֵּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אַבְרָהָם (כה, ט) יֵשׁ לְהַבִּין, מִדּוּעַ מִצִּיֵּין הַפְּתוּב אֶת הַלִּיכְתּוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ אֶל יִשְׁמָעֵאל. וַיֵּשׁ לִזְמֹר, שֶׁפְּנֻנַת הַפְּתוּב הִיא הַהוֹדִיעַ עַד כַּמּוֹה הַשְּׁתַּדֵּל עֲשׂוֹ לְהַרְאוֹת כִּלְפֵי חוּץ כִּאֲלוֹ הוּא מַעֲוִינֵן לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְאַבְי, וְלָכֵן הוּא הוֹלֵךְ

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעג - רעו

(ט) **ב** וְקָשָׁה, דְּמַאי שָׁנָא דִּנְקֻט הָכָא 'עֲבָר' וְלַעֲלִיל גְּבִי לְדָרֵשׁ אֶת ה' כִּי־בִּי דִּיהַתְלַף, נְקֻט 'שֵׁם', וְגַבִּי 'וַיִּתְרוּצֲצוּ' (שם) נְקֻט 'שֵׁם וְעֲבָר'. וְיֵשׁ לֹאמַר, דְּכִינּוּן שָׁנָקֻט סָתֵם 'וַיִּתְרוּצֲצוּ' לַלְמֹד וְלַהֲדוּרֹת

דְּכַשְׁהֲלֵקָה אֲצֵל בְּתֵי מִדְרָשׁוֹת הִיָּה יַעֲקֹב מִפְּרֻכֵּס לְצֵאת וְשֵׁם וְעֲבָר שְׁמֵי מִדְרָשׁוֹת הִיוּ, דְּכֻתִּיב (וְלַעֲלִיל כִּי־בִּי) 'וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֲהָלִים', וּפִירוּשׁוֹ מִסְתַּמָּא עַל שְׁנֵיהֶם נֹאמַר. וְגַבִּי וְתַלְכָּ

לְדָרֵשׁ אֶת ה', הוּאִיל וְהִלְכָה אֵל אָחִד וְדַאי הִלְכָה לְשֵׁם, דְּהוּא הִיָּה אֲבִיזִי שֶׁל עֲבָר וְהִיָּה גְדוֹל מִמּוֹנִי. וּמַה שָׁנָקֻט הָכָא עֲבָר לְכָד, מִשּׁוּם דְּשֵׁם כְּבָר מַת הִיָּה בְּאוֹתָהּ שַׁעֲדָה:

צדקך: ה את־חקיך אֶשְׁמֹר אֶל־תְּעוּבתי עַד־מָאֹד:
 ב ט בַּמָּה יוֹפֵה־נָעַר אֶת־אֲרָחוֹ לִשְׁמֹר בְּדַבְּרֶךָ:
 י בְּכָל־לִבִּי דִרְשִׁיתִיךָ אֶל־תִּשְׁנֹנִי מִמְצוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צַפְנָתִי אִמְרָתְךָ לִמְעַן לֹא אֲחַט־אֵלֶיךָ:
 יב בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמַדְנִי חֻקֶּיךָ: יג בִּשְׁפָתִי
 סִפְּרָתִי כָּל מִשְׁפָּטֵי־פִיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי
 פָּעַל כְּלִי־הוֹן: טו בַּפְּקוּדֶיךָ אֵשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה
 אֲרַחֲתֶיךָ: טז בַּחֲקֵיתֶיךָ אֶשְׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח
 דְּבָרֶךָ: זי גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אַחִיהַ וְאֶשְׁמְרָה דְּבָרֶךָ:
 יח גִּלְעִינִי וְאֶבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ: יט גַּר אֲנֹכִי
 בָּאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצוֹתֶיךָ: כ גִּרְסָה נִפְשִׁי
 לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת: כא גְּעַרְתָּ זִדִּים
 אֲרוּרִים הַשָּׁנִים מִמְצוֹתֶיךָ: כב גַּל מַעְלֵי חִרְפָּה
 וְבוֹז כִּי עֲדִיתֶיךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יָשְׁבוּ שָׂרִים בִּי
 נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יֵשִׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־עֲדִיתֶיךָ
 שִׁעֲשַׁעֲנִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד כה דִּבְקָה לַעֲפָר נִפְשִׁי
 חֲנִי בְּדַבְּרֶךָ: כו דִּרְכִּי סִפְּרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי
 חֻקֶּיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִנִי וְאֵשִׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹגָה קִיַּמְנִי
 בְּדַבְּרֶךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֶר הִסַּר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בָּחַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דִּבְקָתִי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְשִׁנִּנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לִבִּי: ה ג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֻקֶּיךָ
 וְאֶצְרֹנָה עֹקֵב: ד הִבִּינִנִי וְאֶצְרָה תּוֹרָתְךָ
 וְאֶשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: ז ה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצָתִי: ז ח הִטְלֵבִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאֵל
 אֶל־בָּצַע: ז ח הֵעֵבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׂוֹא בְּדַרְכֶּךָ
 חֲנִי: ז ח הִקֵּם לְעֲבֹדְךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ:
 ז ח הֵעֵבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: ז ח הִנֵּה תֹאבְתִי לִפְקֻדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲנִי:
 ו ז וּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעֲתֶךָ כְּאִמְרָתְךָ:
 ז ח וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־כִטַּחֲתִי בְּדַבְּרֶךָ: ז ח וְאֶל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 יִחְלָתִי: ז ח וְאֶשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

ז ח וְאֶתְהַלֵּכָה בִּרְחֹבָה כִּי פִקְדֶיךָ דִרְשִׁיתִי:
 ז ח וְאֶדְבַּרְהָ בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 ז ח וְאֶשְׁתַּעֲשֶׂע בְּמִצוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: ז ח וְאֶשְׂאֵר
 כְּפִי אֶל־מִצוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאֵשִׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז ח זִכְרֶךָ דָּבָר לְעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתֵנִי: ז ח זֹאת
 נִחְמַתִּי בְּעֵינִי כִּי אִמְרָתְךָ חִיתֵּנִי: ז ח זִדִּים הִלִּיצְנִי
 עַד־מָאֹד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי: ז ח זִכְרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מַעֲוִלָם: ז ח יְהוָה וְאֶתְנַחֲם: ז ח זִלְעָפָה אֲחֻזַּתִּי
 מִרְשָׁעִים עֹזְבִי תוֹרָתְךָ: ז ח זְמֵרוֹת הַיּוֹדֵלִי חֻקֶּיךָ
 בְּבֵית מְגוּרִי: ז ח זִכְרָתִי בְּלִילָה שִׁמְךָ יְהוָה
 וְאֶשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ: ז ח זֹאת הִיִּתְהַלֵּלִי כִּי פִקְדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ז ח ח חֲלָקִי יְהוָה אִמְרָתִי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
 ז ח חֲלִיתִי פִנִּיךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי כְּאִמְרָתְךָ:
 ז ח חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאֵשִׁיבָה רִגְלִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ:
 ז ח חֲשִׁיתִי וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לִשְׁמֹר מִצוֹתֶיךָ:
 ז ח חֲבַלִּי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 ז ח חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: ז ח חֶבֶר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִּקְדוֹתֶיךָ: ז ח חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֻקֶּיךָ
 לְמַדְנִי: ז ח ט טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה
 בְּדַבְּרֶךָ: ז ח טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצוֹתֶיךָ
 הֵאֱמַנְתִּי: ז ח טֵרֶם אֶעֱנֶה אָנִי שֹׁגֵג וְעַתָּה אִמְרָתְךָ
 שְׁמַרְתִּי: ז ח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֻקֶּיךָ:
 ז ח טָפְלוֹ עָלַי שֹׁקֶר זִדִּים אָנִי בְּכָל־לֵב: ז ח אֲצַר
 פִּקְדוֹתֶיךָ: ז ח טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אָנִי תוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשַׁעְתִּי: ז ח טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לִמְעַן אֶלְמַד
 חֻקֶּיךָ: ז ח טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלָפִי זָהָב וְכֶסֶף:
 ז ח עג יָדֶיךָ עֲשׂוּנִי וּיְכַוְּנֻנִי הִבִּינִנִי וְאֶלְמַדְהָ
 מִצוֹתֶיךָ: ז ח יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: ז ח יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתֵנִי: ז ח יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאִמְרָתְךָ
 לְעֲבֹדְךָ: ז ח יִבְאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי־תוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשַׁעֲנִי: ז ח יִבְשׂוּ זִדִּים כִּי־שֹׁקֶר עוֹתוּנִי אָנִי
 אֵשִׁיחַ בַּפְּקוּדֶיךָ: ז ח עט יָשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ

וַיִּדְעֵי עֲדֹתֶיךָ: פ יְהִי־לִבִּי תָמִיד בַּחֲקִיךָ לִמְעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: ב פֹּא פִלְתָּה לְתִשׁוּעָתְךָ נַפְשִׁי לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: כב כָּלוּ עֵינֵי לְאַמְרָתְךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי־הֵייתִי כְּנָאֵד בְּקִיטֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כָּמָה יִמִּי־עֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְרַדְפִּי
 מִשְׁפָּט: כה כָּרוּ־לִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כְּתוּרְתְךָ: כו כָּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שָׁקֵר רַדְפוּנִי
 עוֹרְנִי: כז כִּמְעַט כָּלוּנִי בָאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹזֹבְתִי
 פְּקִידֶיךָ: כח כַּחֲסֹדְךָ חִנֵּי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל כַּט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וּתְעַמֵּד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי חָפַל עֲבָדֶיךָ: צב לוֹלִי תוֹרְתְךָ
 שֶׁעָשִׂי אֹז אֲבָדְתִּי בְּעֵינַי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לֵךְ־אַנִּי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קוֹו רְשָׁעִים לְאַבְדְּנִי
 עֲדֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶנּוּ: צו לְכָל־תַּכְלָה רְאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה
 מִצּוֹתְךָ מְאֹד: צז מִח־אֶהְבְּתִי תוֹרְתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחָתִי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמְנִי מִצּוֹתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מוֹקֵגִים אֲתַבּוֹנֶנּוּ כִּי פְקוּדֶיךָ
 נִצְרָתִי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּלֵאתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִח־נִּמְלָצוֹ לַחֲכִי אִמְרָתְךָ מִדְּכַשׁ לִפִּי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶנּוּ עַל־כֵּן שָׁנָאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גִּר־לִרְגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבְתִּי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקִּימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מְאֹד יִהְיֶה חִנִּי כַּדְּבָרְךָ: קח נִדְבוֹת
 פִּי רָצָה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: קט נַפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרְתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רְשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שִׁשּׁוֹן לִבִּי הִמָּה: קיב נִטִּיתִי לִבִּי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: קיג סַעֲפִים שָׁנָאתִי
 וְתוֹרְתְךָ אֶהְבְּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מִרְעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכְנִי כְּאִמְרָתְךָ וְאַחִיהָ וְאַל־תִּבְשִׁינִי

מִשְׁבְּרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַשְׁעָה וְאַשְׁעָה בַּחֲקִיךָ
 תָּמִיד: קיח סָלִית כָּל־שׁוֹגִים מַחֲקִיךָ כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשִּׁפְתָּ כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לִכֹּן
 אֶהְבְּתִי עֲדֹתֶיךָ: קכ סָמֵר מִפְּחַדְךָ בִּשְׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 כָּל־תְּנִיחִנִּי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־
 יַעֲשֻׁקָנִי זָדִים: קכג עֵינֵי כָלוּ לִישׁוּעָתְךָ וּלְאַמְרָת
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֶׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסֹדְךָ וּחֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי חֲבִינִי וְאַדְעָה עֲדֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְרוּ תוֹרְתְךָ: קכז עַל־כֵּן
 אֶהְבְּתִי מִצּוֹתֶיךָ מִזֶּהֱב וּמִפֶּז: קכח עַל־כֵּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׂרָאֵל כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנָאתִי:
 פ קכט כָּלֵאוֹת עֲדֹתֶיךָ עַל־כֵּן נִצְרָתָם נַפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מְבִין פְּתִיִם: קלא כִּי־פָעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצּוֹתֶיךָ יִאֲבָתִי: קלב כִּי־נִהַ־אֲלִי וְחֲנִנִי
 כִּמִּשְׁפָּט לְאַהֲבִי שְׁמֶךָ: קלג פָּעַמִּי חֲכֵן בְּאִמְרָתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֵנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשָׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פְּגִיד הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֲקִיךָ: קלו פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרְתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֹת צִדֵּק עֲדֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מְאֹד:
 קלד צִמְתַּתִּנִּי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אִמְרָתְךָ מְאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה:
 קמא צָעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקִידֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרְתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצּוֹק מִצָּאוֹנִי מִצּוֹתֶיךָ שֶׁעָשִׂי: קמד צִדֵּק
 עֲדֹתֶיךָ לְעוֹלָם חֲבִינִי וְאַחִיהָ: ק מה קִרְאֵתִי
 בְּכָל־לַב עֲנִי יְהוָה חֲקִיךָ אֲצַרָה: קמו קִרְאֵתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשְׁוּעָה לְדַבְּרֶךָ יִחְלָתִי: קמח קִדְמוֹ עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאִמְרָתְךָ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כַּחֲסֹדְךָ יְהוָה
 כִּמִּשְׁפָּט חִנֵּי: קנ קָרְבוּ רַדְפִּי זָמָה מִתוֹרְתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קָדָם יָדַעְתִּי מִעֲדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתָם: ר קנג רֹאֵה־עֲנִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרְתְךָ לֹא

שְׁכַחְתִּי: קַדְרֵה רִיבִי וְגִלְגְּלִי לְאַמְרַתְךָ חֲיִנִּי:
 קַנָּה רְחוֹק מִרְשָׁעִים יִשְׁוְעָה בִּי־חֲקוֹךְ לֹא דָרְשׁוּ:
 קַנָּה רְחִמִיד רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲיִנִּי: קַנָּה רַבִּים
 רִדְפִי וְצָרִי מַעְדוֹתֶיךָ לֹא נִטִּיתִי: קַנָּה רֵאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּטָמָה אֲשֶׁר אִמְרַתְךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קַנָּה רֵאָה בִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כְּחֶסֶדְךָ חֲיִנִּי:
 קַס רֹאשִׁי־דְבָרְךָ אִמָּת וְלַעוֹלָם כְּלִי־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 שׁ קַסֵּא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וְיִמְדְּבָרְךָ פָּחַד לִבִּי:
 קַסֵּב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אִמְרַתְךָ כְּמוֹצֵא שְׁלָל רַב:
 קַסֵּג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאַתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי:
 קַסֵּד שֶׁבַע בָּיִם הִלְלִיתִךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קַסֵּה שְׁלֹם רַב לְאַהֲבִי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:

קַסֵּו שְׁבַרְתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קַסֵּז שְׁמֵרָה נַפְשִׁי עֲדִיתִךָ וְאַהֲבָם מְאֹד:
 קַסֵּחַ שְׁמֵרְתִּי פְקוּדֶיךָ וְעֲדִיתִךָ כִּי כָל־דְּרָכֵי נִגְדֶּדְךָ:
 ת קַסֵּט תִּקְרַב רַנְתִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרְךָ חֲבִינִנִּי:
 קַע תָּבוֹא תַחְנִנִּי לְפָנֶיךָ כְּאִמְרַתְךָ הַצִּילֵנִי:
 קַעֵא תִפְעֲנָה שְׁפָתֵי תְהִלָּה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִידְךָ:
 קַעֵב תַּעֲזֵן לִשְׁוֵנִי אִמְרַתְךָ כִּי כָל־מִצוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קַעֵג תִּהְיֶיךָ לְעֶזְרִי כִּי פְקוּדֶיךָ בַּחֲרִיתִי:
 קַעֵד תִּאֲבֹתִי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעִי:
 קַעֵה תַחֲיֶינִפְשִׁי וְתִהְלֶלְךָ וּמִשְׁפָּטֶךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קַעֵו תַעֲלִיתִי כְּשֶׁה אֲכִיד בְּקִשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצוֹתֶיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי:

המשך ביאור למס' נדה ליום שבת קודש עמ' א

1 הראשונים של אחד עשר הימים הראויים לטומאת זיבה, ונמצא
 2 שראתה מאה יום רצופים בלא קושי, ואף על פי כן לא הגיעה לידי
 3 טומאת זיבה.
 4 מבררת הגמרא: מאי קא משמע לן – מה חידוש משמיעה לנו
 5 הברייתא בזה. מבארת הגמרא: כוונת הברייתא היא לאפוקי ממשא
 6 דאמר – להוציא משית הסובר שאי אפשר לפתיתת הקבר
 7 [הדרום] בלא ראיית דם לידה, קא משמע לן התנא של הברייתא
 8 דאפשר לפתיתת הקבר בלא דם, שאם לא כן היתה האשה נטמאת
 9 טומאת זיבה בפתיחת רחמה בלידתה, שהרי קודם הלידה ראתה
 10 בשני ימים הראשונים מתוך אחד עשר הימים הראויים לטומאת
 11 זיבה, וילדה למחרת ביום השלישי, ואם אי אפשר הדבר שחלד
 12 בלא ראיית דם נמצא שראתה גם ביום השלישי, ונעשית זבה
 13 גדולה. ולפיכך משמיענו התנא שאין הדבר כן, אלא אפשר
 14 שתלד בלא ראיית דם, ובאופן כזה אינה נעשית זבה גדולה אף אם
 15 ראתה מאה ימים רצופים.
 16 שנינו במשנה: רבי יהודה אומר דיה חדשה.
 17 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את דברי רבי יהודה: תניא
 18 בברייתא, רבי יהודה אומר משום רבי מרשון, דיה חדשה – די בכך
 19 שנטהר את דם הזיבה שראתה האשה בחודש התשיעי להריונה.
 20 ויש פירוש להקל ולהחמיר, כלומר, פעמים יוצא הדבר להקל,
 21 שהולד מטהר יותר מחודש, ופעמים יוצא הדבר להחמיר, שאינו
 22 מטהר מאומה. כיצד, קשתה שנים – ראתה האשה דם מתוך קושי
 23 [צער, כאב] במשך יומיים בסוף החודש השמיני להריונה, ולאחר
 24 מכן ראתה עוד יום אחד בתחלת החודש התשיעי, ואפילו אם
 25 בתחלת החודש התשיעי ילדה, דהיינו, שילדה מיד לאחר שראתה
 26 דם בשלושה ימים אלו, ולא שפתה מן הקושי בין הראייה ללידה,
 27 הרי זו יולדת בזוב – הרי זו טמאה טומאת זיבה, בנוסף לטומאת
 28 לידה, לפי שרוב ימי ראייתה היו בחודש השמיני, ואין הולד מטהר
 29 ראיות אלו, ועל כן נידון אף אותו היום שראתה בחודש התשיעי
 30 אחר הרוב, ודנים אנו אותה כאילו ראתה שלשה ימים בחודש
 31 השמיני, וטמאה טומאת זיבה. אבל אם קשתה יום אחד בסוף
 32 החודש השמיני, ושנים בתחלת החודש התשיעי, ואפילו אם בסוף
 33 החודש התשיעי ילדה, כלומר, שלאחר שראתה בשלושה ימים
 34 אלו פסק צערה וקישויה עד עת לידתה בסוף החודש התשיעי,
 35 מכל מקום אין זו יולדת בזוב, לפי שסובר רבי יהודה שכל ראיות

36 שרואה האשה בחודש התשיעי בקושי, מחמת הולד הן, ולפיכך
 37 אין הן מביאות אותה לידי טומאת זיבה.
 38 אמר רב אדא בר אבהו, שמע מינה – יש ללמוד מדברי הברייתא,
 39 דקכר רבי יהודה שיפירא נרים – סובר רבי יהודה שהשוfer
 40 שתוקעים בו בית דין בקידוש החודש התשיעי להריונה, הוא
 41 הגורם לה לילד. כלומר, משעה שנכנס החודש התשיעי ראוייה
 42 היא לילד, ונמצא שכל החודש זמן לידה הוא, ולפיכך מטהר רבי
 43 יהודה כל דם שהיא רואה בחודש זה מתוך קושי, ואפילו אם פסק
 44 הקושי לאחר מכן קודם הלידה.
 45 מתבאר מתוך דברי רבי יהודה, שהיולדת לתשעה יולדת
 46 למקוטעין, כלומר, שאשה היולדת בחודש התשיעי פעמים יולדת
 47 בתחילת החודש פעמים באמצעו ופעמים בסופו, שהרי הוא סובר
 48 שהולד מטהר אף את הדם שהיא רואה בתחילת החודש, ובהכרח
 49 טעם הדבר הוא מפני שהיא כבר ראוייה ללדת באותה השעה.
 50 הגמרא מקשה מדברי רבי יהודה על שיטתו של שמואל: איני –
 51 וכי כך הוא הדבר, שהיולדת לתשעה יולדת למקוטעין, והא
 52 [והרי] אמר שמואל, אין אשה מתעברת ויולדת אלא לאחר מאתים
 53 ושבעים ואחד יום מזמן ששימשה עם בעלה, או לאחר מאתים
 54 ושבעים ושנים יום, או לאחר מאתים ושבעים ושלשה יום. לפי
 55 שהוא סובר שזמן הריונה של אשה הוא תשעה חודשים מלאים,
 56 שהם מאתים ושבעים יום, וביום הראשון בחודש העשירי היא
 57 יולדת, דהיינו לאחר מאתים ושבעים ואחד יום מזמן ששימשה עם
 58 בעלה, אלא שפעמים אין הזרע נקלט מיד אלא למחרת, ומשעת
 59 קליטתו מתחילים ימי העיבור, ולפיכך היא יולדת לאחר מאתים
 60 ושבעים ושנים יום, ופעמים שאין הזרע נקלט עד היום השלישי,
 61 ואז היא יולדת לאחר מאתים ושבעים ושלשה ימים.
 62 מבואר מדברי שמואל שאשה היולדת בחודש התשיעי אינה
 63 יולדת באמצע החודש אלא בסופו, והרי זה סותר למה שנתבאר
 64 בברייתא משמו של רבי יהודה.
 65 מתרצת הגמרא: אכן ענין זה במחלוקת הוא עומד, והוא – שמואל,
 66 הסובר בזה שלא כשיטת רבי יהודה, דאמר – נוקט כשיטת חסידי
 67 הראשונים. דתניא – שכן שנינו בברייתא, חסידי הראשונים לא
 68 היו משמשין מפותהין אלא ביום רביעי בשבת, כדי שלא יבואו
 69 נשותיהן

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ו מרחשון פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום רביעי - כ"ט מרחשון מפרק קמ עד סוף פרק קמד
יום שני - כ"ז מרחשון מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום חמישי - ל' מרחשון פרק כ מפרק קמה עד סוף פרק קנ
יום שלישי - כ"ח מרחשון מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום שישי - א' כסלו פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט
שבת קודש - ב' כסלו פרק כ מפרק י עד סוף פרק יז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ו מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנג, להבין איך הקורא... עד עמ' 306, קדם ה' דוקא:

קונטרס אחרון על כמה פרקים

עיין בלק"א ח"א פ"מ

להבין איך הקורא בסיפורי מעשיות שבתורה הוא מקושר בח"ע ע"פ מ"ש בכוונות דמ"ו ע"ב כמו שהאדם עוסק למטה כך דיוקן האדם העליון למעלה כו' וכן י"ל בהרהור באותיות הכתובות. אבל

כיוון שאין הוא יודע לגמרי מהענינים הרוחניים שבעולמות העליונים, ידיעתו בסיפור התורה היא רק בענינים הגשמיים שאירעו בסיפור המעשה כאן למטה (ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו) – כיצד, איפוא, נעשה אדם מקושר על-ידי זה ל"חכמה עילאה"? ולמשל, רבנו הזקן מסביר בפרק מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא" ענין המשכת רחמים רבים ממקור הרחמים למעלה, שלמעלה ממדת הרחמים שב"אצילות", כפי שיעקב ממשיך על "מקור נשמות ישראל" ועל נשמות ישראל, דבר המרמז בפסוק "וישק יעקב לרחל יובן" (יעקב היינו מדת הרחמים ד"אצילות", ורחל – כנסת ישראל", מקור נשמות ישראל, וכו'). אך, כשאין הוא יודע מהענינים הרוחניים למעלה – הוא יודע רק את הסיפור כפי שהוא מופיע בפשוטו של העולם הגשמי, כיצד הוא – מבלי שידע את הענינים הרוחניים המרומזים בסיפורים – מקושר ב"חכמה עילאה"? הדבר יובן – על"פי מה שכתוב ב- ספר הפנינות דף זו עמוד ב: כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם עוֹסֵק – בתורה, לְמַטָּה, כִּךְ – גם עוסק בתורה, דְּיוֹקָן – דמות, הָאָדָם הָעָלְיוֹן – "אדם העליון", לְמַעְלָה כו', – כפי שמסביר רבנו הזקן להלן (ב"קונטרס אחרון") זה מוסב על שורש הנשמה של האדם (שהשורש הוא בספירות למעלה הנקראות "אדם העליון" – פירצון של מוחין ומדות (כמו שזה בעשר הספירות) נקרא "אדם", ו"אדם העליון" עוסק בתורה למעלה – הרי על-ידי זה שהאדם עוסק בתורה למטה, אפילו בסיפורי מעשיות שבתורה בלבד – הוא מקושר ב"חכמה עילאה" – על-ידי שה"דיוקן" שלו למעלה מקושר ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק בסיפורים כאן למטה, אין לו, כשלעצמו, קשר ל"חכמה עילאה", שהרי אין זה עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה עילאה", אלא מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק בתורה – מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה". רבנו הזקן יסביר להלן, שהדברים אמורים רק בשעה שעיסוקו בתורה הוא בהרהור בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות בתורה שבכתב; ואילו כשהוא מבטא את האותיות בדיבור, הרי מצד הקול המתהווה מהדיבור, עולות האותיות שהוא לומד כאן למטה – למעלה. וזה יכול להיות גם במדרגה העליונה ביותר – בעולם ה"אצילות". וכן י"ש לומר – רק בְּהִרְהוּר – שהוא חושב בְּאֹתוֹתַי הַכְּתוּבוֹת. – בתורה שבכתב, כלומר, מה שנאמר לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה עם

קונטרס אחרון על כמה פרקים
ענין בלקוטי אמרים – תניא – חלק א פרק מ
שם מוסבר ש"רחילו ורחימו" (יראה ואהבה) הן "גדפין" (כנפיים) בלבד, כמו למשל כנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין הכנפיים העיקר של העוף.
כפי הראיה שמוצאת בהלכה,
ש"ניטלו אנפיה כשרה"א, אם
ניטלו הכנפיים של העוף –
הוא כשר. שכן, העיקר הוא
הראש והגוף, והכנפיים
משמשים רק כדי לעוף בהם;
כך גם בנמשל, שהיחוד
למעלה נעשה על-ידי התורה
והמצוות עצמן, ואילו האהבה והיראה הנקראות "גדפין" (כנפיים) משמשות רק כדי להעלות את התורה והמצוות למקום ולמדרגה השייכים לאותו יחוד, ושם מתגלה בתורה ובמצוות "אור אין סוף" ברוך-הוא שלא היה יכול להתגלות בהן כשהן בעולם הגשמי.
הרי, מצד אחד, אמורים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה והיראה פועלות זאת, מפני שהן ענין של "הרהור" וכונה בלבד – שהן כשלעצמן אינן פועלות יחוד זה; ומצד שני אמורים, שעל-ידי הכונה דוקא מתעלות התורה והמצוות לעילוי שבכוון להתעלות, ושעל ידן יהיה היחוד למעלה והתגלות "אור אין-סוף ברוך-הוא" שעל-ידי אותו יחוד.
להבין, איך הקורא בסיפורי מעשיות שבתורה הוא מקושר ב"חכמה עילאה" – חכמה עליונה. כשיהודי לומד תורה בשכל והבנה – הוא מבין הלכה בתורה – מובן הדבר שהוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עליונה) – הספירה העליונה ביותר ב"עולם האצילות" – , שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא": השכל של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש ברוך הוא, ופסק ההלכה הוא רצונו של הקדוש ברוך הוא, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכשיטען ראובן כך וכך ושמעון כך וכך (למשל) יהיה פסק ההלכה כך וכך. וגם אם זה לא יאירע אף פעם, שיובא לפני בית-דין סכסוך בין שני אנשים בטענות כאלו – הרי כיוון שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכן יהיה פסק הדין – הרי עצם ידיעת פסק ההלכה – הוא ידיעת רצונו של הקדוש ברוך הוא; אך, כשקורא סיפורי מעשיות שבתורה בלבד, הרי אם כי אמת הדבר שבסיפורים אלה גלומים רמזים על ענינים רוחניים למעלה, ואו להיפך – העיקר הם הענינים הרוחניים למעלה, אלא שהם גם מרומזים בלבד בענינים הגשמיים של הסיפור כפי שאירע למטה, ככתוב בספרים: "התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים", אך

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) 'ראה'". 2. ר"ח בשם היחודים פ"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (חולין נו, ב): נשתברו גפיה, דין דניטלו אנפיה בב"ח וט"ז שו"ע י"ד ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13. 4. עשרה מאמרות מאמר חקר דין ח"ג פכ"ב. 5. דפוס ונציא ש"פ.

שום דבר לא טוב, שכן הוא מדבר שם, במה שנאמר לגבי שבת:⁴²
 "ממצוא חפצך ודבר דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת ענינים⁴³
 של חול – הוא עושה פגם, שכן הדיבור עולה למעלה ומביא⁴⁴
 חולין בקדושת השבת שלמעלה. ברם, זה רק כשהוא מדבר⁴⁵
 בדיבור ענינים של חול,⁴⁶
 אך אם הוא רק מהרהר⁴⁷
 במחשבה, אין ההרהור⁴⁸
 והמחשבה פועלים שום⁴⁹
 פגם למעלה. הרי שמדובר⁵⁰
 כאן ש"הרהור" אינו פועל⁵¹
 שום ענין לא טוב, שום⁵²
 פגם, לכן מוסיף רבנו הזקן,⁵³
 שהדבר אמור גם לגבי⁵⁴
 ענין טוב, שאם זה ענין של הרהור בלבד, כשחסר ענין הדיבור⁵⁵
 או המעשה – אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר גם לא⁵⁶
 בדבר הטוב שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, ענין – בוהר שם⁵⁷
 וכן – זוהר חלק ג' דף לא עמוד ב – כך מסתבר – שזה גם⁵⁸
 לטוב, שאין ההרהור פועל שום דבר – כשמעיינים בוהר שם,⁵⁹
 שכן מדובר שם אודות "ימים טובים", שכדי "לקבל" קדושת⁶⁰
 ושמחת "יום טוב", מן ההכרח שתהיה "אתערותא דלתתא"⁶¹
 (התעוררות מלמטה), על-ידי מעשה או דיבור, הממשיכים⁶²
 "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), (ו"תיפת רוחי" של⁶³
 מי שאומר שלא זקוקים למעשה או דיבור), ולאחר מכן מביא⁶⁴
 בוהר שם שהדיבור בשבת בענינים של חול, פוגם למעלה,⁶⁵
 מהשאין-כן הרהור. הרי מובן מזה, שכונת זוהר שם,⁶⁶
 שההרהור אינו פועל גם בנוגע לפגם וגם בנוגע לענין של טוב,⁶⁷
 אלא דוקא מעשה או דיבור. כך גם בוהר חלק ג' דף לא עמוד⁶⁸
 ב', שם מדובר ש"בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא",⁶⁹
 שעל-ידי פעולה למטה מתעוררת פעולה למעלה, אם הפעולה⁷⁰
 היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה ונמשכת ושוכנת⁷¹
 עליו, ואם הפעולה היא מצד הטומאה ר"ל – היא ממשיכה רוח⁷²
 הטומאה על האדם רחמנא-ליצלן, והוזהר מסיים שם, שמה⁷³
 שתלוי במעשה – הוא במעשה, ומה שתלוי בדיבור – הוא⁷⁴
 בדיבור. מזה גם מובן, שגם ללא-טוב וגם לטוב, פועלים רק⁷⁵
 הדיבור או המעשה, ולא ההרהור. על-כל-פנים יוצא מהזוהר,⁷⁶
 שהרהור ומחשבה אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו,⁷⁷
 שעל-ידי קריאה (גם) במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה⁷⁸
 – פועל הדבר, שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה,⁷⁹
 ועל-ידי-זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עליונה)? יסביר רבנו⁸⁰
 הזקן, שכונת זוהר היא, שההרהור אינו פועל למעלה כדי⁸¹
 להמשיך למטה, אין זה "אתערותא דלתתא" (התעוררות⁸²

1 "חכמה עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן האדם העליון" שעוסק
 2 בתורה למעלה – הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על
 3 הרהור בלבד, אבל הדיבור – כשהוא מבטא את אותיות התורה
 4 בדיבור, יש לו מר דבוקע וסליק – ועולה לאצילות ממש, –
 5 כלומר, לא רק בספירות
 6 ומדריגות שהן בחינת
 7 "אצילות" בעולמות
 8 אחרים – אלא ב"אצילות" של
 9 ממש, כך הדיבור באלה
 10 שעבודתם היא בבחינת
 11 "מרכבה", והם הצדיקים
 12 הגדולים הבטלים לגמרי
 13 להקדוש-ברוך-הוא כמו
 14 ה"מרכבה" הבטלה לגמרי לרוכב עליה (כפי שמוסבר בפרק
 15 ל"ט, בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבאלה, תורתם
 16 ועבודתם עולות ב"אצילות", או – שהדיבור בתורה עולה
 17 לבריאה – כשהדיבור בא בדיבור ורחימו – מיראה ואהבה,
 18 שכלליים, – הבאות מהשכל ומהתבוננות בגדלות ה', או, עולה
 19 הדיבור בעולם ה"בריאה", שהוא עולם ההשגה, כפי המוסבר
 20 בחלק הראשון של ספר ה"תניא", פרק ט"ז, או – שהדיבור
 21 בתורה עולה ליצירה – כשהדיבור בא בדיבור ורחימו –
 22 מיראה ואהבה, מבעיני, – יראה ואהבה הקיימות בטבע בנפשו
 23 של יהודי, והיא האהבה המסותרת הכוללת בתוכה גם יראה,
 24 והמקום והמדריגה ששם עולות התורה והעבודה הבאות על-
 25 ידי יראה ואהבה טבעיות הוא בעולם ה"יצירה", שהוא עולם
 26 ה"מדות", כפי המוסבר בפרק ט"ז בחלק הראשון של ספר
 27 ה"תניא", וכן-לימוד מקרא – בדיבור, סליק – זה עולה מעולם
 28 הנה לעשר ספירות דעשיה, – כאשר הוא רק אומר אותיות
 29 התורה, והמקום אליו זה עולה מצד קבלת עול – הוא בעולם
 30 ה"עשיה", משום דבוקע אוירין וכו'. – האוירים שבין העולם
 31 הזה הגשמי ועולם העשיה הרוחני, מהשאין-כן ברהור, –
 32 כשהוא רק חושב באותיות בהרהור של מחשבה – אז אין זה
 33 עולה לעולמות העליונים האמורים, אלא ה"דיוקן" שהוא
 34 שרש נשמתו וכו'. – גם הוא עוסק למעלה בתורה, ומצד זה
 35 הוא מקושר ל"חכמה עילאה" (עליונה). ומה שכתוב בוהר
 36 חלק ג' דף קה הרהור לא עבד מידי כו', – שהרהור
 37 (מחשבה) אינו פועל שום דבר, וחינו אפילו למב, – גם
 38 כשהרהור הוא מחשבה וכוננה טובה, הרי אם חסרה
 39 ה"אתערותא דלתתא", ההתעוררות מלמטה, של מעשה או
 40 דיבור אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר. בוהר שם,
 41 כשהוא מדבר אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו פועל

6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם
 ה"אצילות" – אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" – העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה –
 זה ב"יצירה", ו"מקרא" – ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם,
 שכולם הם ב"אצילות" אלא ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד יצירה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת
 בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה ב"תורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן הוא גם
 באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (בח"א פ"מ, בזה"ג המסומן שם ועוד) ריקיעין. וצ"ע בדפוסים וכת"י". 8. ישע"י נח, יג.

הנשמה למטה היא כדי לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ. – לא למען עצמה, שכן
אין היא זקוקה לתיקון, כיוון שעליה לתקן את הגוף והנפש
הבהמית, על-ידי המשכת אורות עליונים דוקא למטה בעולם
הזה, וכיוון שהמשכת אור למטה היא דוקא על-ידי מעשה או
דיבור, הרי בשעה שהרהר
בלבד ולא ביטא בדיבור –
לא ביצע חובה זו ולא יצא
ידי חובתו. כל האמור הוא
בנוגע להמשכת אור
למטה – אֲבָל לְהַעֲלוֹת
מִמֶּנָּה לְמַעְלָה, –
שהתורה שהוא לומד
והמצוות שהוא מקיים
תעלנה למעלה, הוא
דִּקְא עַל-יְדֵי מַחְשָׁבָה
מוֹבָה, – על-ידי כוונה של
אהבת ה' ויראת ה' –
הנקראת "מחשבה טובה",
דְּבָלָא דְחִילו וְדְחִימו –
בלי יראה ואהבה, הרי
התורה שהוא לומד וכן

המצוות שהוא מקיים לֹא פְּרָחָא לְעִילָא, – אינן פורחות (אינן
עולות) למעלה, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב בְּ"שַׁעַר הַנְּבוּאָה" פֶּרֶק ב':
"וְהַמַּחְשָׁבָה מוֹבָה כו'". – היא מעלה את התורה והמצוות
למעלה. וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב – בוֹהֵר האמור, דְּ"בִקְעָה רְקִיעִין וְכוּ",
– שזה בוקע רקיעים – שקול התורה, דיבור, בוקע רקיעים ועולה
למעלה, וְהִינוּ אֲפִילוֹ – כשהקול של דיבור התורה הוא בְּלֹא
דְחִילו וְדְחִימו, – בלי יראה ואהבה, בְּמִכְלִישָׁן מְדַבְּרִים
בְּטָלִים – אם לגבי דברים בטלים אומר שם בוֹהֵר, שכשהוא
מהרהר בדברים בטלים של עניני חול בשבת – אין זה פוגם, אך
כשהוא מבטא דיבורים אלה בדיבור – זה עולה למעלה ועושה
שם פגם, הרי אם דברים בטלים עולים – על-אחת-כמה-יזכמה
שדיבורים של קדושה – עולים [זו אינו, דָּגֵם שֶׁם יֵשׁ אִיזו
תִּאֲוָה – אין זו ראייה, שהרי גם שם – בדברים בטלים – ישנה
איזו שהיא תאוה, שהוא מתאוה לדבר דיבורים אלה, במילא
אין זה גשמייות בלבד, מה-שאין-כן גשמייות בלבד, יש לומר,
אינו יכול לעלות בעולם רוחני – אלא יש בזה גם משהו
מרוחניות המחשבה – התאוה שבכך, בְּנִסָּח אַחֵר לִיתָא תְּבוּת
אֵלּוּ], – בנוסח אחר (בכתב-יד אחר) המלים "זה אינו שגם שם
יש איזו תאוה" – אינן. דְּמַדָּה מוֹבָה – ענין טוב, מְרַפָּה, –
ופועלת במדה מרובה יותר מאשר מדה הפוכה, הרי, אם לגבי
ענין לא טוב אומרים שדיבור עולה ופוגם למעלה, על-אחת-
כמה-יזכמה במדה טובה – ענין של קדושה – בודאי שזה עולה
למעלה. על-כּל-פְּנֵים השאלה היא שהרי מסתבר שגם בלי
יראה ואהבה זה בוקע רקיעים ועולה למעלה – מתרץ רבנו

1 מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא" (התעוררות
2 מלמעלה); אך למעלה פועל ההרהור. ואדרבה, ה"העלאה
3 מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה והדיבור של
4 תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה דוקא
5 על-ידי הרהור – מחשבה
6 וכוונה. ראוי לציין,
7 שבספר המאמרים
8 "אתהלך ליאזנא" עמוד
9 ק"ס (שם מובאים פרקים
10 אלה של "קונטרס"
11 אחרון), לא כתוב "ומה"
12 שכתוב בוֹהֵר, "בוא", שזה
13 המשך למה שכתוב לפני
14 זה, אלא "מה שכתוב"
15 בוֹהֵר – כלומר, שהוא
16 מתחיל כאן ענין חדש, כפי
17 שהרבי מציין בצינוני שם.
18 כך, שאין זו קשיא על
19 הנאמר לפני זה,
20 שהקריאה בהרהור
21 ומחשבה פועלת ב"דיוקן

22 האדם העליון למעלה", אלא, רבנו זקוק מתחיל להסביר את
23 הוֹוֵהר, שמה שכתוב בוֹהֵר ש"הרהור לא עביד מיד" הכוונה
24 שאין הוא ממשיך למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא
25 כן פועל וכו'. יֵשׁ לוֹמַר דְּהִינוּ לְאַתְעָרָא לְעִילָא – לעורר
26 למעלה, שִׁימְשֵׁךְ מִשָּׁם לְתַתָּא, – למטה, זאת אין ההרהור
27 פועל, רַק מַחְשָׁבָתוֹ – העולה למעלה, נִשְׁאַרְחָ שָׁם, וּמוֹסִיפָה
28 שָׁם אֹרֶךְ גָּדוֹל, בְּתוֹסַפַּת וְרִבּוּי הָאֹרֶךְ בְּאַצִּילוֹת, עַל-יְדֵי –
29 לימוד מְקָרָא – בדיבור, וּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שְׂבַעֲשִׁיָּה, – לימוד
30 המקרא ומצוות מעשיות מוסיפים ריבוי אור ב"אצילות", שְׁעָקָר
31 תִּיחּוּד – בספירות שב"אצילות" הנעשה על-ידי לימוד מקרא
32 ועל-ידי מצוות מעשיות, הוּא לְמַעְלָה, – ב"אצילות", רַק
33 תִּיחּוּד – שמהיחוד הנעשה למעלה, הֵם בְּעוֹלָם הָזֶה, עַל-יְדֵי
34 מַחְשַׁבְתָּה אֹרֶךְ מַעַט מוֹעִיר – מעט מן המעט, לְמִטָּה – האור
35 הנמשך למטה, ה"פירות", הוּא עַל-יְדֵי הַדְּבֹר וּמַעֲשֵׂה, –
36 מלימוד המקרא וקיום המצוות המעשיות – שהם "אתערותא
37 דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך "אתערותא דלעילא"
38 (התעוררות מלמעלה). מַה-שִּׁאֵין-בֵּן בְּהַרְהוּר – בלי דיבור, לֹא
39 נִמְשָׁךְ כָּלּוּם, – למטה, אלא למעלה, – הרי במקום ובמדריגה
40 שבהם נעשה היחוד שעל ידי תורה ומצוות – שם מוסיף ההרהור
41 ריבוי אור, וְלָבֵן – המהרהר בלבד באותיות קריאת שמע, ואיננו
42 מבטא אותן בדיבור, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, – "חובתו" – היינו: מַה
43 שִׁירְדָה נִשְׁמָתוֹ לְעוֹלָם הָזֶה רַק לְהַמְשִׁיךְ אֹרוֹת עֲלִיוֹנִים
44 לְמִטָּה, – שהאורות של העולמות העליונים יומשכו למטה
45 בעולם הזה, כִּמּוֹ שְׁכָתוֹב בְּ"עֵין חַיִּים" שְׁעַר כו' – שירידת

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בד"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ח) לפעמים "מח" ולפעמים "הרהור". והבי': מח' – כולל כל הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק ס"ט) או – בפרט (בנוגע להרהור) – מח' שבמח', משא"כ הרהור: שמחשב (1) איך לדבר, (2) באותיות הכתובות או המדוברות. ראה ביאורו' בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזקוני".

– שם אין זה יכול לעלות בלי יראה ואהבה. מה שרבנו הזקן אומר
 כאן שעשר הספירות אורות וכלים גם של עשיה נקראים "קדם
 ה'", וב"אגרת הקודש" סימן כ' (ד"ה איהו וחיה) הוא אומר,
 שהאורות נפש ורוח, ומה גם הכלים של עשר ספירות של
 בריאה-יצירה-עשיה, הם
 "ראשית היש הנברא",
 שנבראו "ש מאין" מאור
 הנשמה, ואילו כאן הוא
 קורא לכך "קדם ה'" – יש
 לומר שאף-על-פי-כן אין
 זה דומה כלל לנבראים
 של בריאה-יצירה-עשיה.
 ואולי יש לומר, שזה על-דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי
 המלאכים של "אצילות", כפי שנראה שם קצת, והם מתאחדים
 עם אור הנשמה שזה האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות".
 וכך הוא הרי אומר שם, שמזיווג "זו"נ" ד"בי"ע" נבראו מ"אין"
 ל"יש" כל הנבראים נוצרים ונעשים – על-ידי אור הנשמה שבהם.

קונטרס אחרון

רקיעין דוקא שהן ההיכלות והבתים ולא בגוף האדם
 העליון וכש"כ בנר"ן אפי' באדם דעשיה שהן י"ם
 אורות וכלים וז"ש בתקונים דכלא דו"ר לא יכלא
 לסלקא ולמיקם קדם ה' דוקא:

1 הזקן: היינו "רקיעין" דוקא, שהן ה"היכלות" וה"בתים", – של
 2 ה"אדם העליון", החיצוניות של ה"אדם העליון", ולא בגוף
 3 ה"אדם העליון", – אין זה עולה בגוף של ה"אדם העליון", שהוא
 4 עשר הספירות של אותו עולם, וכל-שכן – שאינו עולה, בנפש-
 5 רוח-נשמה – של ה"אדם
 6 העליון", שהן האור של
 7 "אצילות" המאיר באותו
 8 עולם, אפלו – לא,
 9 ב"אדם" – העליון,
 10 דעשיה", שהן עשר
 11 ספירות: אורות וכלים.
 12 – גם שם לא יכול לעלות
 13 דבר שחסרה בו הכוונה של יראה ואהבה. וזהו שכתוב
 14 ב'תקונים' 10, דכלא דחילו ורחימו – בלי יראה ואהבה, לא
 15 יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה' דוקא: – אין זה יכול לעלות
 16 ולעמוד לפני הוי' דוקא, בעולם שלמעלה זה יכול לעלות, אך
 17 "קדם ה'", לפני האלקות שבאותו עולם, הספירות שבאותו עולם

יום שני כ"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 306, עיין ע"ה... עד עמ' קנד, אפים כנודע:

61 שתהיה התגלות אלקות בעולם (ושהקליפות לא תוכלנה לקבל
 62 יניקה ממנה) הרי זה דוקא כשמקיימים מצוות מעשיות. ומעם
 63 הדבר, – אומר ב"עץ חיים", שם, כי על-ידי מעשים טובים
 64 גורם – האדם, וזוג העליון וכו'. – ונעשה ההחזרה של "פנים
 65 בפנים" בזעיר-אנפין
 66 ומלכות. ולהבין, אמאי
 67 "מעשיות" דוקא? –
 68 מדוע על-ידי מצוות
 69 מעשיות דוקא גורמים את
 70 היווג העליון והחזרה של
 71 "פנים בפנים", ולא על-ידי
 72 מצוות אחרות? יובן ממה
 73 שכתוב ב' – "עץ חיים"
 74 שער מ"ן ומ"ד, כי צריך
 75 תחלה להעלות "מין נוקבין דנוקבא דזעיר-אנפין", – לפני
 76 היווג העליון – מן ההכרח שתהיה לפני זה העלאת מין נוקבא
 77 דז"א, ו"מין נוקבין דנוקבא" הן בתינת עשיה, כמו שכתוב
 78 שם פ"ק א. – כלומר, שמן ההכרח שתהיה לפני זה "העלאת
 79 מין" מעניני העולם, שהענינים של "העולם" (ששרשם
 80 מ"מלכות" (נוקבא דז"א)) יתעלו למעלה בקדושה – שזאת,
 81 על-ידי מצוות מעשיות הנעשות בדברים גשמיים של העולם,
 82 ורק אז יכול להיות היווג העליון ושתימשך התגלות אלקות
 83 בעולם. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד מבטיחים, שבשעה שישנה
 84 התגלות אלקות בעולם לא תוכלנה הקליפות לינוק תוספת
 85 יניקה מהקדושה: והנה, המעשים טובים – של המצוות
 86 המעשיות, נקראים – ב"עץ חיים", "בסוף וקצוץ תקוצים",

35 עיין ע"ץ חיים' שער הנקודות שער ח פ"ק ו, שאין החזרת
 36 פנים בפנים ב"אם על-ידי מצוות מעשיות דוקא. – שם
 37 ב"עץ חיים", הוא אומר לפני זה, שהספירות "ז"א" ו"מלכות"
 38 שב"אצילות" ("ז"א" נקרא "דבר", זכר ומשפיע, ו"מלכות"
 39 נקראת "נוקבא", נקבה
 40 ומקבל, וכשנעשה היחוד
 41 בין שניהם – זה נקרא
 42 "יחוד קודשא-בריך-הוא"
 43 ושכינתו 11, שכן "ז"א"
 44 הוא "קדוש" ו"מובדל",
 45 למעלה מהעולם (הקדוש)
 46 ברוך-הוא), ו"מלכות"
 47 נקראת "שכינה" ששוכנת
 48 בעולם – הרי היחוד של
 49 ז"א ומלכות פועל שתומשך התגלות אלקות בעולם), הרי
 50 בשעה שהם נאצלו ונתגלו ממקורם (ספירות חכמה ובינה), הנה
 51 כיוון שאדם הראשון עדיין לא נברא ולא היה עדיין ענין קיום
 52 המצוות, הרי אם זעיר-אנפין ומלכות היו ביחוד של פנים בפנים,
 53 שהיתה נמשכת המשכה פנימית מזעיר-אנפין במלכות – היו
 54 הקליפות יכולות לקבל אז יניקה יותר מאשר נקבע להן (לינוק
 55 מקדושה), לכן הם היו אז ביחוד של "אחור באחור" בלבד,
 56 כלומר, שנמשכה רק החיצוניות של זעיר-אנפין ומלכות, כדי
 57 שלא תהיה יניקה לקליפות. אלא, אחרי שנברא אדם הראשון
 58 והוא קיים מצוות – דבר הפועל "ביסוח וקיצוץ הקוצים" (מפסיק
 59 את יניקת החיצונים), היה יכול להיות אז שזעיר-אנפין ומלכות
 60 יהיו שוב ביחוד של "פנים בפנים". בלשון אחרת, היינו, שכדי

44 ו"מלכות", הוא על-ידי ההמשכה שנמשך אור עליון שלמעלה
45 משניהם, על-דרך כמו שהוא ביחוד "דכר" (זכר) ו"נוקבא"
46 (נקבה) למטה, הרי כתוב: "זכר ונקבה ברא אותם ויברך אותם
47 אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו", שצריכה להיות ברכה
48 והמשכה מכוח עליון

49 בשביל היחוד והתולדות
50 הבאים מהיחוד – ואי
51 אפשר להמשיך את
52 ה"טיפף" – ההמשכה
53 מלמעלה – אם אין
54 "העלאת מ"ן" של
55 הברורים מ"נוגה", כי –
56 "ד"א", רוצה לינק מאמו
57 – מ"בינה", ולא להשפיע
58 למטה, – "ד"א" רוצה
59 לקבל מ"בינה", – שממנה
60 היא באה – ולא להשפיע
61 ב"מלכות". רק על-ידי
62 "העלאת מ"ן" מ"נוגה"
63 דוקא, ממשיכים מלמעלה
64 אור עליון, דבר שפועל
65 ש"א" יהיה במצב של
66 המשכה וירידה כדי
67 להתייחד ולהזדווג עם

68 "מלכות", כמו שכתוב ב' – "עץ חיים" שער מ"ן דרוש ב.
69 ועין זהר פ'רשת פקודי דף רמד עמוד ב: דאית סדורא
70 בו' לאסתכלא בו', – שקיים סדר (של תפלה ודיבור, וקיים
71 גם סדר של תפלה על-ידי כוונה) והסתכלות, עד למעלה
72 מעלה ב"אין סוף", והן – מפרש רבנו הזקן, פ'נות התפלה
73 ויחודים עליונים ליודעים ומשיגים לאסתכלא בו', –
74 למסתכלים, עד "אין סוף", בהם יכול להיות הענין של לפעול
75 בעולם על ידי כוונות בלבד – בלי דיבור, כי נפש-רוח-נשמה
76 שלהם עצמן הן – העלאת מ"ן נוקבין", במסירת נפשם
77 על התורה, ובנפילת אפנים, – של תחנון, בו אומרים "אליך
78 ה' נפשי אשא", שהוא ענין של מסירות נפש, בנודע: – הרי
79 כיוון שהנפש, רוח ונשמה שלהם, הן כשלעצמן, על-ידי
80 מסירות נפשם, "העלאת מ"ן" – יש בכוחם "לפעול" גם כשחסר
81 ענין הדיבור (והעלאת המ"ן הנעשה על-ידי דיבור), אך, דבר
82 זה אמור ביחודי סגולה, ואילו הסדר בכל בני ישראל הוא –
83 שעל-ידי "העלאת מ"ן" של עשיה הנעשה על ידי מצוות
84 מעשיות או על-ידי דיבור – דוקא על-ידי-זה ממשיכים היחוד
85 "פנים בפנים" של ז"א ומלכות, היחוד של קודשא-ברוך-הוא
86 ושכינתו, וזה ממשיך התגלות אלקות בעולם.

1 – שבכרם, הנאחזים ב' – בבחינת אחרונים, שהן בחינת עשיה,
2 כמו שכתוב ב' – "עץ חיים" שער מז פ'ק ה, – הרי שעל-ידי
3 המעשים הטובים, נעשה "כיסוח וקיצוץ" של ענינים אלה שיש
4 בכוחם לתת יניקה לחיצונים – על-דרך-משל מומירת הקוצים

5 שבכרם שלא יפריעו
6 לצמחים שבכרם, והינינו
7 על-ידי העלאת המ"ן
8 הננוזי בהם – בענינים של
9 עשיה, המלכש במצות
10 מעשיות – למקורו, –
11 של הטוב, שהוא לקדשת
12 האצילות שכתב
13 הברכה. – יכול דבר זה
14 להביא לבידור הדברים
15 הגשמיים הדורשים בידור
16 ותיקון, להוציא את הטוב
17 ולהעלותו לקדושה. ומה
18 שכתוב שם – ב"עץ
19 חיים", שאדם הראשון
20 תקן גס-בן על-ידי
21 תפלה, – הרי, שלא רק
22 על-ידי מצוות מעשיות
23 יכולים לפעול זאת, אלא
24 גם על-ידי תפלה? – היינו

25 על-ידי אותיות הדיבור, – לא על-ידי הכוונה הרוחנית
26 שבתפלה, כ"אם על-ידי אותיות הדיבור, דעקימת שפתיו הוי
27 – היא, מעשה, – הרי שגם בזה ישנו ענין של עשיה, כי הן –
28 אותיות הדיבור הן מנפש החיונית שבגוף ודמו אשר שרשן
29 – וחיותן, מננה. – כפי שמוסבר בחלק ראשון של ספר ה'תניא",
30 בפרק ל"ז, שאין בכוח הנפש האלקית לבטא מילות התורה או
31 התפילה (שיש לבטא בשפתיים, פה, לשון ושיניים גשמיות) –
32 רק על-ידי הנפש החיונית המלוכשת באברי הגוף ממש. על-כל-
33 פנים, יש כאן הרי גם "העלאת מ"ן" של "נוקבא דעשיה", כפי
34 שהדבר במצוות מעשיות. והנה, הברורים דעשיה – שמבררים
35 על ידי מצוות מעשיות, עולין ליצירה על-ידי שם ב',
36 ומיצירה לבריאה ולאצילות, כמו שכתוב ב' – "עץ חיים"
37 שער מ"ן דרוש יא סימן ז. ובהו יובן – הנאמר בזהר (חלק
38 ג' קה, א), כנזכר בסימן הקודם ב"קונטרס אחרון", ה'תרהור –
39 מחשבה בלבד, מבלי לבטא בדיבור, לא עכיד מיד, – אינו
40 פועל שום דבר, כי בלי העלאת מ"ן נוקבין" מה"מלכים"
41 שם"ננה", – "העלאת מ"ן" זו היא דוקא מענינים של עשיה,
42 כנזכר לעיל, אי אפשר להמשיך טיפין מלמעלה לזווג
43 יציר-אנפין ונוקבא, – כדי שיהיה יחוד וזיווג ז"נ, "ד"א

יום שלישי כ"ח מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנד, להבין מ"ש בשער... עד עמ' 308, פ' פקודי).

קונטרס אחרון

להבין מ"ש בשער היחודים פ"ב דע"י תורה שלא
בכוונה נבראים מלאכים בעולם היצירה ושם
הביא מהוזהר פ' שלח דלית קלא דאתאביד כו' בר
קלא דאורייתא וצלותא דסליק ובקע כו' והנה מכוונת
התפלה נבראו מלאכים בעולם הבריאה כמו מכוונת
התורה ובלא כוונה נדחית למטה לגמרי כמ"ש בזהר
פ' פקודי דרמ"ה ע"ב גו רקיע תתאה כו' דאקריין צלותין
פסילאן כו' וע"ש פ' ויקהל דר"א ע"ב אי היא מלה
כדקא יאות כו'. אך ההפך בין תורה לתפלה שלא

1 היא בעולם ה"בריאה"; ואם הכוונה היא כזו שיש לה שייכות
 2 ל"יצירה" – העליה היא ב"יצירה", ואילו כשהן שלא בכוונה, קיים
 3 הבדל בין תורה לתפלה, שבתורה היא עולה בעולם ה"יצירה"
 4 ונבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ובתפלה שלא בכוונה היא
 5 נדחית למטה; בנושא זה דן
 6 רבנו הזקן ב"קונטרס אחרון"
 7 שנלמד להלן:
 8 **לְהַבִּין מַה שֶּׁכָּתוּב**
 9 **בְּשֵׁעַר הַיְחֻדִּים פָּרָק ב,**
 10 – "שער היחודים" של רבי
 11 חיים וויטאל (כפי שנדפס
 12 ב"שמונה שערין"
 13 המצויים בידנו) הוא חלק
 14 מ"שער רוח הקודש". וכפי
 15 שהעיר הרבי (באחת
 16 משיתותיו הקדושות),
 17 כתוב בהקדמת "שער
 18 היחודים" שהוא מתחלק לכמה "שערין" ("שער הנבואה",
 19 "שער רוח הקודש" ו"שער תיקון עוונות"). והרבי העיר על דיוקן
 20 של רבנו הזקן, שבפרק מ' ב"תניא" הוא מציין על ענין אחד
 21 (שהוא מביא מ"שער היחודים") שזה ב"שער הנבואה", ועל ענין
 22 שני – שהוא ב"שער היחודים". בהתאם לכך, נדרשת הסברה,
 23 מדוע בפרק מ' וכשהוא מדבר על הענין שמ"תורה שלא לשמה"
 24 נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה" – הוא מביא זאת מ"שער
 25 הנבואה" פרק ב'. דע"י תורה **שלא בכוונה נבראים**
 26 **מלאכים בעולם היצירה, ושם הביא מהוזהר פ' שלח:**
 27 – שמשם מסתבר, **"דלית קלא דאתאביד כו' – אין קול**
 28 **הנאבד מהעולם, אלא באיזה מקום שהוא נשאר הקול, וכפי**
 29 **שהוא מביא שם מהוזהר, שאפילו הקול של הכאה במקל יש**
 30 **לו השפעה, עד להשפעה על קול אחר שנשאר באיזה שהוא**
 31 **מקום בעולם, פ' קלא דאורייתא וצלותא דסליק ובקע כו'."**
 32 – להוציא קול התורה והתפלה שעולה ובוקע את הרקיע, הרי
 33 שאין קול התורה והתפלה נשאר למטה – אלא הוא עולה
 34 למעלה. והנה, **מכוננת התפלה נבראו מלאכים בעולם**
 35 **הבריאה כמו מכוננת התורה, – משתוות הרי תורה ותפלה**
 36 **בענין העבודה והכוונה, ששתיהן עולות באותה מדרגה –**
 37 **בעולם ה"בריאה", ובלא פנונה נדחית – התפלה, למטה**
 38 **לגמרי, כמו שכתוב בזהר פ' שלח פקודי דף רמח עמוד ב:**
 39 **"גו רקיע תתאה כו' – כשהתפלה אינה "יאה" (בלשון הזהר),**
 40 **כלומר, שהיא בלא כוונה, היא נדחית ב"רקיע תתאה" (תחתון)**
 41 **מהרקיעין תתאין ש"מדברין גו עלמא". וכפי שאומר שם להלן**
 42 **בזהר: דאקריין צלותין פסילאן כו', – הנקראות תפלות**
 43 **פסולות, ועין שם פ' שלח ויקהל דף רא עמוד ב: – שם אומר**
 44 **הזהר, "אי היא מלה פדקא יאות כו'". – אם המלה (של)**

1 בפרקים ל"ט ומ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", הסביר רבנו הזקן,
 2 מקום ומדריגת העולם שבו עולות הנשמות על-ידי תורתן ועבודתן,
 3 והסביר, שזה תלוי באיזה כוונה (של אהבה ה' ויראת ה') נעשו תורתן
 4 ועבודתן: אם הן היו באהבה ויראה (שכליות) שנצטוו משכל והתבוננות
 5 בגדלות ה' – הן עולות
 6 בעולם ה"בריאה" שהוא
 7 עולם ההשגה; ואם האהבה
 8 והיראה הן טבעיות (שזן
 9 בטבע בבני ישראל) – הן
 10 עולות בעולם ה"יצירה"
 11 שהוא עולם המדות.
 12 כן אמר רבנו הזקן, שהתורה
 13 והעבודה עצמן עולות
 14 בספירות, שזן בחינת
 15 האלקות של העולמות. אך,
 16 כל זה הוא כשהתורה
 17 והעבודה באות מתוך כוונה
 18 לשמה – מצד אהבה ויראה – הרי בהתאם לכוונה כך היא העליה –
 19 בעולם ה"בריאה" או בעולם ה"יצירה" וכו', אך, כשהתורה איננה לשמה,
 20 כשהתורה הכוונה לשמה (למרות שאין זה "שלא לשמה", לשם פניה
 21 (שהפניה מתלבשת בתורה ואינה מאפשרת לה לעלות), אלא שחסר
 22 ה"לשמה" של אהבה ה' ויראת ה' (שהוא לומד סתם, כי כך הרגילו
 23 אותו), אין הלימוד שלו עולה בספירות של העולמות, שהספירות הן
 24 אלקות ו"בלא דחילו ורחימו לא יכלא למיקם קדם הוי" (בלי אהבה
 25 ויראה אין זה יכול לעמוד לפני ה', שיעלה לאלקות), אלא הוא עולה
 26 בחיצוניות העולמות, מקומם של המלאכים. על כך הביא רבנו הזקן מרבי
 27 חיים וויטאל, שאומר (ב"שער הנבואה" פרק ב'), שעל-ידי תורה שלא
 28 בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ועל-ידי מצוות שלא בכוונה
 29 נבראים מלאכים בעולם ה"עשיה". "בלי כוונה" היינו בלי כוונה לשמה
 30 הכאה מצד אהבה ויראה, אך אין זה שזה בלי מחשבה וכוונה כלל, כפי
 31 שרבנו הזקן מציין זאת שם במלים "וכל המלאכים הם בעלי חומר
 32 וצורה", שבהתאם לביאורו של אבי הרבי, הגאון הצדיק המקובל הרב ר'
 33 לוי יצחק נשמת-עדן הכוונה היא, שכיוון שהמלאכים הם בעלי חומר
 34 וצורה, הרי זה מורה, שהתורה שממנה נבראו המלאכים, יש בה גם
 35 "חומר" וגם "צורה", כלומר, הלימוד בדיבור יש בו גם מחשבה וכוונה
 36 (שזן ה"צורה"), אלא "בלי כוונה" היינו, בלי כוונה "לשמה" הכאה
 37 מאהבה ויראה.
 38 על-כל-פנים, הרי מתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם
 39 ה"יצירה". היינו, שהתורה "עולה" בעולם ה"יצירה", ומעליה זו של
 40 התורה נבראים שם מלאכים. על כך נשאלת השאלה: בתפלה אין
 41 אנו מוצאים כך: כשהתפלה היא בלי כוונה – היא נדחית למטה,
 42 כיצד, איפוא, בשעה שהתורה והתפלה הן בכוונה – משתוות תורה
 43 ותפלה במדריגה בה הן עולות (שם הכוונה היא כזו שיש לה
 44 שייכות לעולם ה"בריאה" – העליה גם של תורה וגם של תפלה

45 בְּכֹנָה, – דפיה"מ – אבל זה לא משווה אותה צלולת פסילאה
46 – כיון דיש אצלו כוונתו הכללית – לשמים. וזהו דממשך
47 ומבאר³ – שְׁמַחְשֵׁב מִחֲשָׁבוֹת זְרוֹת – שלא מפיה"מ – דמ"ז זו
48 מתלבשת בהדבור וממשיכו למקומה כו' למטה כו"³ – כלומר,
49 בלי הכוונה של פירוש

המילות, שאינה עושה את
50 התפלה – פסולה, כיוון
51 שיש לו הכוונה הכללית,
52 שהוא מתפלל לשם
53 שמים, אלא שמחשב
54 מחשבות זרות, כלומר,
55 מחשבות שלא מפירוש
56 המילות – הרי מחשבה
57 זרה זו מתלבשת בדיבור
58 ומורידה אותו למטה –
59 מחשבות זרות אלו אינן
60 מאפשרות לאותיות
61 התפלה לעלות למעלה,
62 (אלא מִפְּנֵי שְׁפָנוּתוֹ
63 לְשָׁמַיִם, – הוא הרי
64 מתפלל להקדוש-ברוך-
65 הוא, אלא שמתערבבות מחשבות זרות בתפלתו, לְכָךְ – לכן,
66 יֵשׁ לָהּ תִּקּוּן בְּקָל לְחֹזֵר וְלֹעֲלוֹת, – מהמקום שאליו נדחתה,
67 כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכוֹנָה אֲפִלּוּ תִּפְלָה אַחַת מְלַקֶּטֶת מִתְּפִלוֹת כָּל
68 הַשָּׁנָה, – ביום אחד התפלל חלק אחד מהתפלה בכוונה, וביום
69 שני – חלק שני, וכו', הרי כשמתאספות יחד, מכל התפילות
70 שבמשך שנה שלימה, תפלה אחת בכוונה – עולות אזו' כל
71 התפילות של כל השנה, כְּמוֹ שְׁכִתּוֹב בְּמִקְדָּשׁ מִלְּךְ פְּרָשֶׁת
72 (פְּקוּדֵי). – על כל פנים, הרי, שתורה שלא בכוונה, היא למעלה
73 בפרט אחד, מאשר תפלה שלא בכוונה, שמתורה שלא בכוונה
74 נבראים מלאכים בעולם ה"צירה", ואילו תפלה שלא בכוונה
75 נדחית למטה. מצד שני, כאשר ה"שלא בכוונה" של תורה
76 מבוסס על ענין שאינו מאפשר לה לעלות למעלה (שוהי פניה)
77 – היא אז למטה מתפלה שלא בכוונה. שכן, בתפלה – כשהוא
78 מתפלל, לאחר מכן, תפלה בכוונה, כולל גם תפלה אחת
79 מלוקטת מתפילות שנה שלימה – עולה שוב התפלה למעלה;
80 ואילו בתורה הרי גם כשהוא חוזר עליה בכוונה לשמה, אין זה
81 מועיל לתורה שלמד מתוך פניה – אלא עליו לעשות תשובה,
82 ועד שהוא עושה תשובה – התורה היא בגלות ב'קליפה'
83 שממנה באה הפניה. אלא, כיוון שכל יהודי הרי סוף כל סוף
84 יעשה תשובה, שהרי "לא ירח ממנו נדח" – לכן, "לעולם יעסוק
85 אדם בתורה ומצוות שלא לשמה" (כולל "שלא לשמה" של
86 פניה), כי הרי סוף-כל-סוף יהיה "בא לשמה", כשיעשה תשובה,
87 כפי שמסביר רבנו הזקן בסוף פרק ל"ט ב"תניא".
88

1 תפלה) היא כדבעי (כלומר, התפלה היא בכוונה – הממונה
2 "נשיק לה" (מנשק אותה) ומעלה אותה למעלה). מכך מובן,
3 שרק כשהיא "כדקא יאות" (כדבעי – בכוונה) היא עולה
4 למעלה, אך כשהתפלה היא שלא בכוונה – אין היא עולה
5 למעלה. נשאלת הרי
6 השאלה, כיוון שעם כוונה
7 משתוות התורה והתפלה,
8 מדוע, איפוא, כשחסרה
9 הכוונה, נבראים מהתורה
10 מלאכים בעולם ה"צירה"
11 (שכן באותו עולם עולה
12 התורה), ואילו התפלה
13 נדחית למטה, ב'רקיע'
14 תתאה?
15 אֲךְ הִתְפַּרְשׁ בֵּין תּוֹרָה –
16 שלא בכוונה, לְתִפְלָה
17 שְׁלֹא בְּכוֹנָה מִדֶּבֶר
18 מֵאִלּוּ, כִּי לְמוֹד הַתּוֹרָה
19 – כשאומרים שהוא שלא
20 בכוונה, היינו ש-הוא
21 מִבֵּין יוֹדֵעַ מַה שְׁלּוּמָה,

קונטרס אחרון

בכוונה מובן מאליו כי לימוד התורה הוא מבין ויודע
מה שלומד דבלא"ה לא מיקרי לימוד כלל רק שלומד
סתם בלא כוונה לשמה מאהבת ה' שבלבו בבחי'
גילוי רק מאהבה המסותרת הטבעית אך אינו לומד
שלא לשמה ממש להתגדל כו' דהא לא סליק לעילא
מִן שִׁמְשָׁא כְּמ"ש ב'פ' ויחי דרכ"ג ע"ב והיינו משום
שמחשבתו וכוונתו הן מתלבשות באותיות הדבור
ואינן מניחות אותן לסלקא לעילא וה"נ בתפלה שלא
בכוונה שמחשב מ"ז (אלא מפני שכוונתו לשמים
לכך יש לה תיקון בקל לחזור ולעלות כשמתפלל
בכוונה אפי' תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה
כְּמ"ש בְּמִקְדָּשׁ פ' פקודי)

22 דְּבִלְאוּ-הֶכִי לֹא מִקְרִי לְמוֹד בְּלָל, – בלי זה אין זה נקרא
23 לימוד כלל, רק – לימוד שלא בכוונה הוא, שְׁלּוּמָה סְתָם, בְּלֹא
24 כוֹנָה לְשִׁמְהָ – הבא מֵאֲהֶבֶת ה' שְׁבִלְבוּ בְּכַחֲנִית גִּלּוּי, –
25 שכן צריך להיות לימוד התורה לשמה – שמצד האהבה
26 הגלויה שבלבו להקדוש-ברוך-הוא – הוא לומד תורה, אך
27 אצלו אין הדבר כך, רַק מֵאֲהֶבֶת הַמְּסֻתֶּרֶת הַטִּבְעִית, – אהבה
28 זו בלבד שוררת אצלו בשעה שהוא לומד תורה, אך חסרה בו
29 אהבה שתהיה גלויה בלבו, שאהבה זו תביא אותו ללמוד את
30 התורה שהוא לומד, אֲךְ אֵינוֹ לּוֹמֵד שְׁלֹא לְשִׁמְהָ מִמֶּשׁ –
31 שהלימוד יהיה מצד פניה לְהִתְגַּדֵּל – שיקראו לו "רב" וכדומה,
32 כו', דִּהָא לֹא סָלִיק לְעִילָא מִן שִׁמְשָׁא, – סוג לימוד כזה אינו
33 עולה למעלה מהשמש, כְּמוֹ שְׁכִתּוֹב ב' – וזהו פְּרָשֶׁת וַיְהִי
34 דָּף רַבֵּנָה עֲמוּד ב', – שמה שהפסוק אומר²: "מה יתרון לאדם
35 בכל עמלו שיעמול תחת השמש", אין הכוונה לעמל התורה
36 ש"לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש. לאחר מכן הוא אומר
37 שם, שאפילו "עמלא דאורייתא" (עמל תורה), אם זה "בגין יקרא
38 דילי" (בשביל יקרו וכוודו העצמי), הוא גם כן "תחת השמש",
39 שכן, אין זה עולה למעלה, וְהֵינּוּ מִשּׁוֹם שְׁמַחְשֵׁבְתוֹ וְכוֹנָתוֹ
40 – שהוא עושה זאת לשם פניה של כבוד וכדומה, הֵן מִתְּלַבְּשׁוֹת
41 בְּאוֹתוֹת הַדְּבָר – בדברי התורה שביטא בדיבורו, וְאֵינָן
42 מְנִיחוֹת אוֹתָן לְסַלְקָא לְעִילָא. – לעלות למעלה – הפניה
43 שבאה מצד ה'קליפה' עוצרת את אותיות הדיבור של תורה
44 מלעלות למעלה, וְהֶכִי נִמֵּי – וכן גם כאן בְּתִפְלָה שְׁלֹא

2. קהלת א, ג. 3. הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מל' הוזהר שם משמע שצריך להתפלל "צלולת אחרא וכזה" ו"כד סלקא" מעלין עמה (כיון שיש תפלה נלקטת כו') התפלות שנדחו. ופי' המק"מ דכתב "הרב" ש"צ בתפלה זו כל ה"ח ברכות בכוונה. וצע"ק (בכל אופן) ה'ל' במק"מ. וכדאי לברר להשוות הדפוסים דלכאורה יש טה"ד".

יום רביעי כ"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 308, ומ"ש ב' פקודי... עד עמ' קנה, כמ"ש דר"י:

מילוי הבקשות שבתפלה – צריך הרי להימשך מלמעלה
מהעולם – בעולם, לפעול רפואתו של חולה או ברכת השנה
וכדומה, הרי בשעה שהתפלה נדחית עד "מלכות דעשיה" –
הרי זה המקום והמדריגה שמהם מקבלים כל עניני העולם חיות,
אי אפשר הרי שתהיה

משם המשכה למלא ענין
החסר בעולם, ואילו

בשעה שהעליה היא

ב"ד"א דעשיה" (וזאת על-

ידי תפלה בכוונה) שמשם

יכולה להימשך המשכה

בעולם למלא את הבקשה

בענינים חסרים בעולם.

והא דמשמע – ומה

שנראה לכאורה בפרשת

פקודי – בוודאי, דגם

תפלה פסולה – תפלה

שלא בכוונה, שמחשבות

זרות מתערבות בה,

עולה עד היכל הראשון

שממנו נדחית למטה,

והוא כ"זעיר אנפין"

דבריאה – הייכל

הראשון הוא בזעיר

אנפין דבריאה. הרי, שאפילו תפלה פסולה עלולה לכתחילה עד

זעיר-אנפין דבריאה? – לא קשיא מידי; – לא קשה כלל,

שהרי אפילו כל העונות ממש קלות והמורות עולות לשם

אפילו עד היכל ה', כמו שכתוב – בוודאי שם, דף רנב

עמוד א, אלא ודאי שאין מהות העליות שוות, ואין ערוך

ודמיון ביניהם – בין העליות, אלא בשתוף השם בלבד, –

שכולן נקראות בשם "עליה", ודי למבין. – כלומר, העליה של

הענינים הטובים, היא עליה שהדבר מתעלה שם במדריגה

עליונה יותר בקדושה, ופועל מה שהוא צריך לפעול; ואילו

בעליה של עונות – הדבר הפוך, היא פועלת שם – במדריגה

העליונה יותר שבקדושה – פגם. על-דרך-זה מה שאומרים

שתפלה פסולה עולה עד הייכל הראשון, אין זה ענין העליה

שבתפלה בכוונה. ובה' יובן נס"ב מה שכתוב שם – בוודאי

דף רמו, שבהיכל ה' [אולי צריך להיות: אנפין הממנה].

ואולי צריך להיות: קיימין תלבושים⁶] ממנה על תלבושים

שמלבישים הנשמה מפעשה המצות, – מובאות כאן

גירסאות שונות שרבנו חזקן מעתיק כאן מהוזהר: או "אזדמן

הממונה", הממונה נמצא במזמון, או "קיימין תלבושין",

1 ומה שכתוב ב' – זוהר פרשת פקודי: – דף רמ"ה עמוד ב',

2 הנזכר לעיל, שתפלה שלא בכוונה נדחית "גו רקיע תתאח",

3 – לרקיע התחתון, הרי על-כל-פנים התפלה עולה ב"רקיע

4 תתאה", וב' – זוהר פרשת ויקהל – דף ר"א עמוד ב' הנזכר

5 לעיל, משמע דדוקא אי

6 איהי מלא בדקא יאות

7 סלקין עמה עד אנפין

8 דרקיע דלעילא כו' – 1

9 שדוקא אם זו מלה כדבעי

10 (אם התפלה היא בכוונה).

11 היא עולה איתה עד

12 לאויר הרקיע העליון,

13 הרי, מתי היא עולה

14 לרקיע? – דוקא כשזה

15 "מלה כדקא יאות",

16 כשהיא בכוונה, כיצד זה

17 תואם, איפוא, למה

18 שאומר בפרשת פקודי,

19 שגם כשהתפלה היא שלא

20 בכוונה היא עולה על-כל-

21 פנים ברקיע תתאה

22 (התחתון)? לא קשיא

23 מידי; – לא קשה כלל,

24 דרקיע תתאה –

25 התחתון, מאינן רקיעין דמדברי גו עלמא שכתבת פקודי

26 – מאותם רקיעים המנהיגים בעולם, הן המלכות העשית,

27 ודפרשת ויקהל – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל

28 שבזוהר, הן ד"זעיר אנפין" העשית, כמו שכתוב ב'עין חיים'

29 שער השמות פרק ג גבי "זעיר אנפין" העשית, עין שם. –

30 אפשר ללמוד, שבשאלה היתה הסברא, שה"רקיע תתאה"

31 שבזוהר פרשת פקודי הוא גם המקום והמדריגה של "רקיע

32 דלעילא" אשר בזוהר פרשת ויקהל, שהרי גם "רקיע תתאה"

33 הוא "לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש, ואילו בתירוץ הן

34 שתי מדריגות נפרדות, בזוהר פרשת פקודי הוא "מלכות

35 דעשיה" ובפרשת ויקהל הוא "ד"א דעשיה", שם עולה התפלה

36 כשהיא "כדקא יאות", כדבעי, ומשם – למעלה יותר באלקות

37 של עשר הספירות של "יצירה" ו"בריאה" – כנזכר לעיל, אלא

38 בעיקר הוא רוצה "להודיע" את הדיוק, שבאם אין זה "כדקא

39 יאות", כדבעי, אין היא עולה אף לא "ב"ד"א דעשיה" – כי-אם

40 ב"מלכות דעשיה". יכולים להסביר בזה, שבתפלה שלא בכוונה,

41 כשהתפלה נדחית ל"רקיע תתאה", אין זה ענין של עליה של

42 תפלה לפעול הפעולה שעל התפלה לפעול, כי כדי לפעול

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה'". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה' על תלבושין".

15 שהנשמה עולה בהיכל הב' של עולם ה"בריאה" ואשר משם
16 באים הלבושים לנשמות ממעשה המצוות - שכן, "מהות"
17 העליה אינה דומה, מה שאומרים שהעליה היא עד עולם
18 ה"בריאה" על ענף שיש לו שייכות למעשה המצוות - אין זו
19 העליה הנעשית ממעשה
20 המצוות עצמן בגין ערך
21 התחתון של עולם
22 ה"עשיה", ולכן, למרות
23 שהמדרגה ממעשה
24 המצוות עצמן היא בגין
25 ערך התחתון של עולם ה"עשיה", אין זה סותר למה שהנשמות
26 יכולות לעלות בעולם ה"בריאה" ואשר משם באים הלבושים
27 ממעשה המצוות, שכן עליה זו איננה עליה ממש כפי העליה
28 שממעשה המצוות עצמן.

קונטרס אחרון

הלבושים שמלבישים הנשמה ממעשה המצוות אף
שהן בגין התחתון דעשי' כמש"ש דר"י.

1 עומדים שם הלבושים, הוספת כ"ק רבינו: וואס אודמן או קיימין
2 איז בהיכל הב' - מרגיש זייער שייכות צו היכל הב' - ואזדמן
3 וקיימין הוא בהיכל הב' - מרגיש - שייכותם להיכל הב', אף
4 ש'הן - מעשה המצוות ובמילא הלבושים לנשמה הנעשים
5 ממעשה המצוות, הן בגין
6 ערך התחתון דעשיה,
7 כמו שכתוב שם -
8 בוזהר, דף רי. - כיצד,
9 אפוא, אומרים שבהיכל
10 הב' שבעולם ה"בריאה"
11 ישנו הממונה או הלבושים שממעשה המצוות? אלא, כאמור
12 לעיל, מהות העליה אינה דומה, ובמילא מובן, שמבלי הבט על
13 כך שהמקום והמדרגה למצוות המעשיות הוא בגין ערך
14 התחתון של עולם ה"עשיה" - אין בכך סתירה למה שאומרים

יום חמישי ל' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנה, והנה תפלה... עד עמ' קנה, עד האצי':

50 כל אחד מישאל להקדוש ברוך הוא, לא גרעא - אינה
51 גרועה, מהכל פיהן של תינוקות של בית רבן, - ילדי
52 ה"חדר" שלומדים תורה, דסליק לעילא, - שועלה למעלה,
53 מפני שהוא הכל שאין בו חטא, וסליק לעילא - הבל הפה
54 של תינוקות של בית רבן
55 עולה למעלה, אף אם
56 הוא שלא לשמה ממש,
57 - כי אם, מיראת
58 הרצועה שביד הסופר,
59 - ה"מלמד", הרי,
60 שלימודם, במקרה זה,
61 הוא רק מפני פחד
62 הרצועה - ואף על פי כן
63 זה עולה למעלה, כיוון
64 שאין בוזה שום חטא, כך
65 גם כשלימוד התורה הוא
66 סתם - לא שלא בכוונה,
67 הרי שאין בלימוד זה שום חטא (שלא כפי שהדבר בלימוד תורה
68 שלא לשמה, לשם פניה), ולכן זה עולה למעלה, וצ"ן שם -
69 בוזהר, דף רנה עמוד ב, שהמלאכים הם מעלים מהכל של
70 תינוקות של בית רבן עד האצילות:

קונטרס אחרון

והנה תפלה
פסולה עדיפא מתורה שלא לשמה ממש שהיא תחת
השמש והתפלה היא גו רקיע כו'. אבל תורה סתם
שאינה שלא לשמה רק מאהבה מסותרת טבעי' לא
גרעא מהכל פיהן של תינוקות של בית רבן דסליק
לעילא מפני שהוא הבל שאין בו חטא וסליק לעילא
אף אם הוא שלא לשמה ממש מיראת הרצועה שביד
הסופר וע"ש דרנ"ה ע"ב שהמלאכים הם מעלים מהכל
של תינוקות שב"ר עד האצי':

29 והנה, תפלה פסולה - תפלה עם מחשבות זרות, עדיפא -
30 עדיפה, מתורה שלא לשמה ממש, - מאשר תורה מתוך פניה
31 של כבוד וכדומה, שהיא - תורה שלא לשמה ממש, היא תחת
32 השמש - כלומר, שאין היא עולה כלל למעלה, כנזכר לעיל
33 מהוזהר שתורה היא
34 "לעילא מן שמשא",
35 למעלה מן השמש, אך
36 כשהוא "עבד בגין יקרי",
37 כשהוא לומד מתוך פניה
38 של כבוד וכדומה, היא
39 "תחת השמש", והתפלה
40 - גם תפלה פסולה, היא
41 גו רקיע כו'. - היא
42 ברקיע תחתון, כנזכר
43 לעיל, הרי שבפרט זה
44 תפלה פסולה היא למעלה
45 מתורה שלא לשמה ממש,
46 אבל תורה סתם שאינה "שלא לשמה" רק מאהבה
47 מסותרת טבעי' - להקדוש ברוך הוא, שיש בכל יהודי בטבע,
48 כי גם כשהוא לומד תורה סתם, מפני שכן הרגילו אותו ללמוד
49 תורה - אבל הרי בפנימיות יש בוזה האהבה המסותרת שבטבע

יום שישי א' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנה, להבין מ"ש בפע"ח... עד עמ' 310, דו"א כו'.

קונטרס אחרון

להבין מ"ש בפע"ח דבזמן הזה עיקר הברור ע"י
התפלה דוקא אף שתלמוד תורה למעלה
מהתפלה. הענין הוא שע"י תו"מ מוסיפין אור באצי'
כו'. פי' אור א"ס ב"ה בכלים דאצי' ע"י ת"ת בפנימיות
דהיינו המשכות המוחין ובקיום המצות בחיצוניות הכלים
שהם בחי' נה"י שבי"ס ז"א שבאצי' רק שמתלבשים
בבי"ע בתורה ומצות הגשמיים שבעוה"ז. אבל התפלה
היא המשכת אור א"ס ב"ה לבי"ע דוקא לא בדרך
התלבשות בלבד רק האור ממש לשנות הנבראים
מכמות שהם שיתרפא החולה וירד הגשם משמים
לארץ ויולידה ויצמיחה. משא"כ בתו"מ שאין שינוי

1 לְהַבִּין מַה שֶּׁכָּתוּב בַּפֶּרֶץ עֵץ חַיִּים¹, דְּבִזְמַן הַזֶּה – בדורות
2 האחרונים, עֵקֶר הַבִּירור – הוא, עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה דְּקָא, –
3 בִּירור הַנִּיצוּצוֹת דִּתְהוּ שֶׁנִּפְלו בְּקִלְפֵת "נוגה" מִצַּד "שְׁבִירַת
4 הַכִּלִּים" שֶׁהִיָּתָה בְּתוֹהוּ, שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל (נִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים) מִבְּרִים
5 אוֹתָם מִה'קִלְפָּה וּמַעֲלִים
6 אוֹתָם לְשׁוֹרֶשׁ הַנֶּעֱלָה
7 שֶׁבְּתוֹהוּ, דְּבִר הַנֶּעֱשָׂה גַם
8 עַל יְדֵי קִיּוֹם מִצְוֹת¹
9 מַעֲשִׂיֹת שְׁעוֹשִׂים בְּדַבְרִים²
10 גִּשְׁמִיִּים שֶׁחִיּוֹתָם הִיא³
11 מִקְלִיפֵת "נוגה", וְגַם עַל⁴
12 יְדֵי לִימּוּד הַתּוֹרָה⁵
13 שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בְּדַבְרִים⁶
14 גִּשְׁמִיִּים, וִיהוּדִי לִמּוּד⁷
15 אוֹתָהּ בְּפִי וּבִשְׁתִּי⁸
16 הַגִּשְׁמִיִּים, וְגַם עַל יְדֵי⁹
17 תְּפִלָּה שֶׁהִיא עֲבוּדָה¹⁰
18 רוּחָנִית שֶׁחֲנֹפֶשׁ הָאֱלֹקִית¹¹
19 "פועלת" עַל הַנֶּפֶשׁ
20 הַבְּהִמִּית (שְׁחִיּוֹתָהּ הִיא מִקְלִיפֵת "נוגה"), שֶׁתִּתְּבַר וְתִגִּיעַ
21 לֵאחֲבַת הַשֶּׁם יִתְבַּרַּךְ – אוֹמֵר בַּפֶּרֶץ עֵץ חַיִּים¹, שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה, עִיקֵּר
22 בִּירור נִיצוּצוֹת הַתּוֹהוּ, הוּא עַל יְדֵי עֲנִין הַתְּפִלָּה דְּקָא, אֵפָּה
23 שֶׁתִּלְמּוּד תּוֹרָה לְמַעַלָּה מִהַתְּפִלָּה. – שֶׁהִרִי "תִּלְמּוּד תּוֹרָה
24 כִּנְגַד כּוֹלֵל"⁴, לְמַעַלָּה גַם מִ"עֵינֵן תְּפִלָּה", מְדוּעַ, אִיפּוֹא, עִיקֵּר
25 הַבִּירור הוּא עַל יְדֵי תְּפִלָּה דְּקָא? – הָעֲנִין הוּא, שֶׁעַל־יְדֵי
26 תּוֹרָה וּמִצְוֹת מוֹסִיפִין אוֹר בְּאַצִּילוֹת כּו', – הִרִי יִשְׁנָה
27 הַהִמְשָׁכָה שֶׁב־סוּד שׁוֹרֶשׁ⁷, כִּמָּה שֶׁקֵּבַע הַקּוּדֹשׁ־בְּרִוך־הוּא
28 שִׁיּוּמֶשֶׁךְ גִּלּוֹי "אור אין סוף" וְאֵלֶּכֶת בְּעוֹלָמוֹת, וִישְׁנָה
29 הַהִמְשָׁכָה שֶׁבְּסוּד תּוֹסֶפֶת⁸, מַה שֶּׁעַל יְדֵי עֲבוּדָה מִמְּשִׁיכִים
30 הוֹסֶפֶת בּוֹהַ, וְהַ"תּוֹסֶפֶת" – "מְרובה עַל הָעִיקֵר", לְמַעַלָּה מַעַלָּה
31 מִכִּפִּי שׁוֹהַ נִמְשָׁךְ "בְּסוּד שׁוֹרֶשׁ". הִרִי שֶׁעַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת
32 מִמְּשִׁיכִים "בְּסוּד תּוֹסֶפֶת", הוֹסֶפֶת בְּאוֹר שֶׁל עוֹלָם הַ"אַצִּילוֹת".
33 פֶּרֶז – מִמְּשִׁיכִים אוֹר אֵינ־סוּף בְּרִוך־הוּא בְּכָלִים – וּסְפִירוֹת
34 דְּאַצִּילוֹת; עַל־יְדֵי תִלְמּוּד תּוֹרָה – מִמְּשִׁיכִים "אור אין סוף"
35 בְּפָנִימִית, דְּהֵינּוּ הַמְּשֻׁכּוֹת הַמִּחוּזִּין; – שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁלִּימּוּד הַתּוֹרָה

36 הוּא הִרִי בְּמוֹחִין וְהִשְׁגָּה (שֶׁל הָאָדָם הַלּוֹמֵד), כִּךְ הוּא פּוֹעֵל
37 לְמַעַלָּה הַמִּשְׁכָּת מוֹחִין בְּסְפִירוֹת (וּמוֹחִין הֵם הִרִי פְּנִימִיּוֹת
38 הַסְפִירוֹת), וּבְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת – מִמְּשִׁיכִים "אור אין סוף"
39 בְּחִיצוֹנִית הַכָּלִים, שֶׁהֵם בְּחִינּוֹת: נִצְחִי־הוֹדִי־סוּף, שֶׁבְּעֵשֶׂר
40 סְפִירוֹת "עֵינֵי אֲנָפִין"
41 שֶׁבְּאַצִּילוֹת; – "זַעִיר
42 אֲנָפִין", שֶׁשֶׁת הַמְּדוֹת, הֵן
43 הִרִי "פְּרִצּוֹף" שֶׁלֶם שִׁישׁ בּו
44 עֶשֶׂר סְפִירוֹת, הִרִי
45 שֶׁב־נִצְחִי־הוֹדִי־סוּד
46 (חִיצוֹנִיּוֹת הַ"זִּיא") שֶׁהֵן
47 "לְבַר מִגּוֹפֵא"⁵ (מִחוּץ לְגוֹף
48 "פְּרִצּוֹף" זִיא) – נִמְשָׁךְ בִּהֵן
49 "אור אין סוף" עַל יְדֵי
50 שִׁמְקִימִים מִצְוֹת בְּמַעֲשֵׂה
51 בְּכוֹחַ הָעֲשִׂיָּה שֶׁל הָאָדָם,
52 שֶׁהוּא הִרִי הַחִיצוֹנִיּוֹת
53 שֶׁבָּאָדָם (הִרִי עִיקֵּר
54 הַהִמְשָׁכָה שֶׁמִּמְשִׁיכִים
55 "אור אין סוף" – עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת – הוּא ב־אַצִּילוֹת), רַךְ
56 שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בְּכִרְיָאֵה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה, בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת
57 הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה. – מִהִמְשָׁכָת הַמוֹחִין הַנִּמְשָׁךְ
58 ב־אַצִּילוֹת – נַעֲשֶׂה הַתְּלַבְּשוֹת בְּתוֹרָה שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה,
59 וּמִהִמְשָׁכָה שֶׁבְּחִיצוֹנִיּוֹת הַכִּלִּים שֶׁל "זִיא דְּאַצִּילוֹת" – נַעֲשֶׂה
60 הַתְּלַבְּשוֹת בְּמִצְוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה – הִרִי זֶה פּוֹעֵל רַק בְּגִשְׁמִיּוֹת
61 שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת – אֵךְ לֹא בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם. אֲבָל הַתְּפִלָּה
62 הִיא הַמְּשָׁכָת אוֹר אֵינ־סוּף בְּרִוך־הוּא לְכִרְיָאֵה־יִצְרֵה־
63 עֲשִׂיָּה דְּקָא, לֹא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּלָבָד, – שֶׁהָאוֹר מִתְלַבֵּשׁ
64 בְּדָבָר אַחֵר וְאוֹתוֹ דְּבִר נִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּפִּי שֶׁהִדְבֵּר בְּתוֹרָה,
65 רַךְ הָאוֹר – שֶׁל "אין סוף" מִמְּשָׁה, – פּוֹעֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְשִׁנוֹת
66 הַנִּבְרָאִים מִכְּמוֹת שֶׁהֵם, שִׁתְּרָפָא תְּחוּלָּה, – עַל יְדֵי בִקְשַׁת
67 "רְפָאִינוּ" שֶׁבְּתְּפִלָּה, וְיִרְדַּת הַגִּשְׁמִים מִשְׁמַיִם לְאָרֶץ וְיִוְלִידָהּ
68 וְיִצְמִיחָהּ. – עַל יְדֵי הַהִמְשָׁכָה שֶׁל "בְּרַכַּת הַשֵּׁנִים", הִרִי שֶׁהָאוֹר
69 פּוֹעֵל שִׁנּוּי בְּנִבְרָאִים הַגִּשְׁמִיִּים. מַה־שֶּׁאֵינֶן בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת,
70 שֶׁאֵינֶן שְׁנֵי בְּקִלְפָּה תְּפִלָּה – שֶׁעֲלֵיהֶם נִכְתְּבוּ פְּרִשְׁיֹת הַתְּפִלָּה,

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש ש"א פ"ז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה משנ"ת לקמן הטעם הוא לאו דוקא בזמנה"ז. ומש"כ (קסב, ב) "משא"כ בדורות הראשונים" – היינו שאז נתברר כרגע, אבל ג"כ ע"י ק"ש כו' ופסד"ז – (אבל לא מזכיר תפלה – שרק היא משנה ומרפא החולה וכו') ולא תומ"צ. ואולי גם כאן הפי' כן (דלא כרגע) ובפע"ח שם שקורם חורבן ביהמ"ק "היו זוי"ן פכ"פ כו' ולא היו צריכין אל תפלתנו כו' כי מעולם לא היו מסתלקין המוחין מהם" – שעפ"ז מובן שכשהסתלקות גדלה יותר (– בזמנה"ז) מוכרחת התפלה יותר. ועייג"כ אגה"ק ספ"ה וסס"ט בנוגע לצדקה לגבי תורה – ומהאי טעמא מובן ג"כ בתפלה לגבי תורה. וא"ת הרי תפלה (בקשת ריפוי החולה כו') היא מ"ע מה"ת גם בדורות הראשונים – ול"ק כי זהו ענין בפ"ע, ואינו שייך לנוד"ד: איך הוא בירור הניצוצות שהיא תכלית ירידת הנשמה כו'". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתחלת קריא (ד"ה הא' והב') – דמ"ן דנוקבא ה"ז מצוות מעשיות דוקא (ותפלה היינו ע"י אותיות הדבור דעיקמת שפתי הוי מעשה) – ואולי הב' דשם – כשצ"ל החזרת פכ"פ כו' משא"כ כאן (בזמנה"ז) כשצריך להמשיך למטה מטה כו' שהעיקר ההמשכה מלמע' מעלה ומאד העליון – העיקר בכל מאדך, כוונת התפלה (ביחד עם הניצוצות דעשי' – כדלקמן קסב, בהנ"ל). ועיין מאמר הצ"צ שבסו"ס תו"א (קה"ת) ספ"ב". 4. פאה פרק א' מ"א. 5. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 6. ע"פ לשון הכתוב – ישע"י נה, י.

1 עֲלֵי־יָדֵי הַנְּחָתָן - של התפילין, בְּרֹאשׁ וּבִזְרוּעַ. - על ידי הנחת
2 התפילין על הראש, לא מתהווה שינוי בקלף התפילין מצד
3 המשכת המוחין ושיעבוד המוח הנמשך על ידי התפילין
4 שבראש, ועל ידי הנחת התפילין על היד לא מתהווה שינוי
5 בקלף התפילין על ידי
6 ההמשכה של תפילין של
7 יד והשפעתה לשעבר
8 הלב. וְגַם בְּמִצְוֹת
9 שֶׁעָשִׂיתָ הוּא נִמְסֵר
10 מִצְוֹתָן - שלא כפי
11 שהדבר בתפילין,
12 שבתחילה ישנן התפילין
13 ולאחר מכן מניחין אותן
14 על הראש ועל הזרוע,
15 אלא אפילו המצוות
16 שעשייתן היא השלמות
17 של המצוה (כמו למשל
18 כתיבת ספר תורה, או
19 הקמת סוכה (בהתאם
20 לדיעות שעשיית הסוכה עצמה יש בה משום מצוה⁸) - כאן יש
21 כבר שינוי בדבר עצמו כשהמצוה נעשית - אך, הרי הַשְּׁנִי -
22 שמתהווה בדבר, הוּא עֲלֵי־יָדֵי אָדָם, וְלֹא בְּיָדֵי שָׁמַיִם
23 בְּתַפְלָה, - שהתפלה פועלת שינוי בעולם, בחולה שיתרפא
24 וכו', שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא הַמְּשַׁכֵּת הַחַיּוֹת מֵאִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא,
25 שֶׁהוּא לְבָדוֹ כָּל יוֹבֵל; - ובכוחו לשנות ממצב אחד בעולם
26 הוזה למצב אחר, ממצב של חולה למצב של ריפוי החולה,
27 ושירד גשם כדי שהארץ תצמיח. וְהַלֵּכָה, - ולכן, בְּיָדֵי הַמְּשַׁיֵּךְ
28 אֹרֶז אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, - בעולם הוזה אֵין־אֶפְשָׁר בְּלִי
29 הַעֲלָאתָ "מִן נֹקְבִין" מְלֻמָּטָה דְּנֻקָּא. - שהאדם שלמטה
30 מעלה "מ"ן" ועושה "אתערותא דלתתא" (התערורות מלמטה)
31 בעבודתו בתפלה להמשיך "אור אין סוף" למטה, וכפי שסיביר
32 רבנו הזקן מיד להלן, שזו עבודה בבחינת בלי גבול של האדם,
33 שהיא כלי להמשיך הבלִיגבול שלמעלה ובוה מתבטא
34 ה'העלאת מ"ן". מִהֶשְׁאֵין־כֵּן לְתַלְמוּד תוֹרָה שֶׁבְּאַצִּילוֹת, -
35 לפני שההמשכה נמשכת על ידי לימוד התורה, שהמשכה זו
36 היא, כאמור לעיל, בעיקר ב"אצילות", הַמִּיחָדָת - התורה
37 מיוחדת בְּלֹא־הֶכֶּי - בין כך, בְּמַאֲצִיל בְּרוּךְ־הוּא. - ב"אור
38 אין סוף" שהאציל עולם ה"אצילות". וכיוון שאין על המשכה זו
39 להיות המשכת "אור אין סוף" למטה - לא נדרשת "העלאת
40 מ"ן" מלמטה. הוּסַפְתָּ כ"ק רבינו: "ואין זה מ"ן" (ושייכות) לאא"ס
41 - ע"ז מבאר - וכיצד זה יכול להיות "מ"ן נוקבין" (ושייכה לה
42 שייכות) ל"אור אין סוף" - על כך מסביר רבנו הזקן להלן:
43 וְהַעֲלָאתָ "מִן נֹקְבִין" בְּמֹחוֹ וְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, הִיא בְּחִינַת -

קונטרס אחרון

בְּקִלְף הַתְּפִלִּין ע"י הַנְּחָתָן בְּרֹאשׁ וּבִזְרוּעַ וְגַם בְּמִצְוֹת
שֶׁעָשִׂיתָ הוּא גִמְרַם מִצְוֹתָן הַשִּׁנּוּי הוּא ע"י אָדָם וְלֹא
בְּיָדֵי שָׁמַיִם כְּתַפְלָה שֶׁהִיא הַמְּשַׁכֵּת הַחַיּוֹת מֵאִין־סוֹף
ב"ה שֶׁהוּא לְבָדוֹ כָּל יוֹבֵל וְהַלֵּכָה כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶז
א"ס ב"ה לְמַטָּה א"א בְּלִי הַעֲלָאתָ מ"ן מְלֻמָּטָה דּוּקָא.
וְהַעֲלָאתָ מ"ן בְּמֹחוֹ וְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם הִיא בְּחִי' רִשְׁפִי
אֵשׁ בְּלִי גִבּוֹל וְנֶקֶד מְאֹד כְּדִי לְעוֹרֵר בְּחִי' א"ס וְהִינּוּ
ע"י גְּבוּרֹת דָּס"ג שֶׁהֵן הֵן הַרְפָּה נִיצוּצִין כו' וְלִכֵּן נֶקֶד
הַתְּפִלָּה חַיִּי שְׁעָה הִיא מַלְכוּת הַיּוֹרֶדֶת בְּבִי'עַ וְתוֹרָה
חַיִּי עוֹלָם הוּא ז"א כִּי רַמ"ה פְּקוּדֵין הֵן מִתְחַלְקִין בִּי'
כִּלִּים דַּע"ס דו"א כו'.

44 אהבת "רִשְׁפִי אֵשׁ" בְּלִי גִבּוֹל, - כמו "אין סוף", וְ- אהבה בלי
45 גבול זו נִקְרָאת "מְאֹדָה", - האהבה שהיא "בכל מאדך", בלי
46 גבול של האדם. למרות שזה "מאדך", "מאד" שלך, שבאדם
47 אחד זה בלי גבול ובאדם שני זה בבחינת גבול, ובנוסף על כך
48 שהאדם כולו הוא הרי
49 מוגבל, ואפילו הבלִיגבול
50 שלו הוא גם כן גבול, בכל
51 זאת מספיק הדבר - בְּיָדֵי
52 לְעוֹרֵר בְּחִינַת אֵין־סוֹף,
53 - ובלִי גבול. בלי גבול
54 שלמעלה - בלי גבול
55 אמיתי, שהרי ה'העלאת
56 מ"ן" צריכה להיות מעין
57 בחינת ואופן האור שעליה
58 להמשיך, ובשעה שזה
59 בבחינה של בליגבול
60 באדם - הרי זו "העלאת
61 מ"ן" להמשיך ה'בלי גבול
62 שלמעלה" - אין סוף,
63 וְהִינּוּ עֲלֵי־יָדֵי גְבוּרֹת דָּ-שֵׁם ס"ג, שֶׁהֵן הֵן הַרְפָּה" - 288
64 נִיצוּצִין כו'. - האהבה וה"רצוא" של "בכל מאדך" בעבודת
65 התפלה שלו, נעשות באדם על ידי ההמשכה מגבורות של שם
66 "ס"ג", השם שהוא מקור לרפ"ח נִיצוּצוֹת הַתּוֹרָה, הַבָּאִים מְכֻלִּים
67 דתה, שספירות דתה היו ב"רצוא" בלי הגבלה, כך גם ה"רצוא"
68 והאהבה של הנשמה הוא בבחינת "בכל מאדך", בלי הגבלה.
69 וְלִכֵּן נִקְרָאת הַתְּפִלָּה "חַיִּי שְׁעָה", הִיא - "שעה" היא
70 מְלָכוּת הַיּוֹרֶדֶת בְּבִרְיָאֵה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה, - הפירוש הפשוט
71 של "חיי שעה" הוא, שתפלה היא בקשה על עניני העולם
72 הַנְּתוּנִים תחת גדר הוֹמָן: בקשה לרפואה, שלום ומוֹנוֹת, כפי
73 שרש"י מפרש. כאן מפרש רבנו הזקן כפי שהדבר הוא בשורש,
74 בספירות העליונות, שספירת ה"מלכות" היא הרי מקור הוֹמָן,
75 שכן, ב"מלכות" ישנו הענין של "מלך מלך ימלוך", מְלָךְ בְּהוּדָה,
76 "מְלָךְ" בעבר ו"מלך" בעתה, ובמיוחד כפי ש"מלכות" יורדת
77 להחיות עולמות בריאה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה, הרי זו חיות העולמות
78 שיש בהם ענין הוֹמָן. הרי כיוון שעל ידי תפלה ממשיכים
79 המשכה בבריאה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה, וזאת על ידי ספירת ה"מלכות",
80 מקור בריאה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה - לכן נקראת תפלה "חיי שעה",
81 וְתוֹרָה - נקראת "חיי עוֹלָם"²⁰, - שבספירות, "עולם" הוא
82 "זְעִיר אֲנִפִּין"¹⁰, בִּי רַמ"ח פְּקוּדֵין - 248 מִצְוֹת־הַעֲשֵׂה של
83 תורה, הֵן מִתְחַלְקִין פְּעֻשָׁר בְּלִים דַּעֲשָׁר סְפִירוֹת דַּעֲשָׁר
84 אֲנִפִּין כו'. - ו"זעיראנפין" היא הרי ספירות שב"אצילות",
85 וב"תורה אור" סוף פרשת תרומה כתוב שז"א היא סוף עולמות
86 האֵין־סוֹף, למעלה לגמרי מבריאה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה.

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקדים ראש לזרוע - בתש"י רק ביד (מדות) ולא בראש (מוחין), ואולי י"ל הטעם, כי הנחת תש"י בעניינו - היא ממוצע בין הנחתן "בראש" (שאין בה עשי' כלל בעת ההנחה) ל"מצות שעשייתן הוא גמור מצותן", כי בהנחת תש"י צ"ל וקשרתם". 8. שו"ע אדה"ז ר"ס תרמא. ושי"ג. 9. שבת י, א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל שעה" תומצ' ממשיכין מוחין וכו' ב"ס דז"א".

יום שבת קודש ב' כסלו

מורה שיעור לשנה מעומ' 310, והנה במ"א כתב... עד עמ' 310, שבבי"ע דוקא.

קונטרס אחרון

והנה במ"א כתב שרמ"ח מ"ע

הן בה' חסדים ושם"ה ל"ת בה"ג וכו' ובמ"א כתב שהן
תרי"ג ארחין נמשכין מחד ארחא כו' שהוא לבנונית
וכו'. אך הענין שכל המצות לתקן רמ"ח אברי ז"א
ע"י המשכת אור א"ס ב"ה במוחין הכלולין בה"ח
וה"ג ומקור המוחין הוא לבנונית כו' הוא הענג וחפץ
העליון להמשיך האור למטה לרמ"ח אברין דז"א
ומתחלקת ההמשכה לתרי"ג המשכות פרטיות לפי
בחי' ערך המצות כגון בצדקה וגמ"ח נמשך אור א"ס
ב"ה לחיצוני' הכלי דחסד דז"א ובקיום הדינין בחיצוניות
גבורה וברחמים כו'. ודרך ומעבר ההמשכה הוא ע"י
פנימי' הכלים ומוחותיהן שהן דו"ר שכליים או טבעיים
שהן בחי' מוחין דקטנות וגדלות ולזה ביקש משה
רבינו ע"ה מאד לקיים המצות מעשיות התלויות בארץ
שהן תכלית ההשתלשלות להמשיך אור א"ס ב"ה
לברר הכלים דז"א דבי"ע שבתן הן הרפ"ח ניצוצין
ע"י תו"מ מעשיות שבבי"ע דוקא.

1 וְהֵנָּה, בְּמָקוֹם אַחֵר¹¹ כְּתִיב¹² שְׂרַמְ"ח - 248 מִצְוֹת עָשָׂה הֵן
2 בְּה' חֲסָדִים - שֶׁל ז"א דאצילות, שכל מצות עשה, היא הרי
3 כלי לחסד ולהמשכת אלקות, ושם"ה - 365 מצוות לֹא-תַעֲשֶׂה
4 בְּה' גְּבוּרֹת וְכוּ', - שֶׁל ז"א דאצילות, שגבורות הן הרי ענין
5 שֶׁל צִמְצוּם וְהַגְבָּלָה -
6 באות מהן מצוות הלא-
7 תַעֲשֶׂה שֶׁהֵן הַגְבָּלָה
8 לַעֲצִירַת הַשְּׁפַעַת הַקְדוּשָׁה
9 שֶׁלֹא תִגִּיעַ לִ"חִיצוֹנִים",
10 וּבְמָקוֹם אַחֵר כְּתִיב¹³
11 שֶׁהֵן - תַרְי"ג (613)
12 הַמִּצְוֹת, הֵן תַרְי"ג אֲרָחִין
13 נִמְשָׁכִין מִחַד אֲרָחָא כו',
14 - 613 דרכים (המשכות),
15 הַנִּמְשָׁכוֹת מִ"דֶּרֶךְ" אַחַת
16 (מקור והמשכה), שֶׁהוּא
17 לִבְנוֹנִית וְכוּ'. - לִבֹּן
18 וְחֹסֶד שֶׁל "כֹּתֵר עֲלִיּוֹן",
19 שֶׁם אֵין גְּבוּרָה כָּלל, כִּפִּי
20 הַלְשׁוֹן בּוֹדֵה (שם): "לִית"
21 שֶׁמֶלֶא אֵין בְּהֵאֵי עֲתִיקָא" -
22 אֵין שֶׁמֶלֶא וְגְבוּרָה
23 בִּ"עֲתִיק" (בפנימיות)
24 הִ"כְתֵּר", כִּי־אֵם חֲסִדִּים
25 בְּלִבָּד. הִרִי לְכֹאדָרָה יֵשׁ

26 בכך משום סתירה: כאן הוא אומר שרמ"ח המצוות הן בכלים
27 של עשר ספירות דז"א, ובזוהר אומר שרמ"ח מצוות עשה הן
28 בה' חסדים, ושם"ה לאיתעשה בה' גבורות של ז"א, ובמקום
29 אחר בזוהר הוא אומר, שהמצוות הן במדרגה שהיא "לבנונית"
30 (הלובן של "כתר עליון") שאין בה גבורות כלל? אֵךְ הָעֲנִין,
31 שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת לְתַקֵּן רַמְ"ח - 248 אֲבָרֵי "זְעִיר אֲנִשִּׁין",
32 עֲלִי־יְדֵי הַמִּשְׁכָּת אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּמוֹחִין, הַכְּלוּלִין
33 בְּה' חֲסָדִים וְה' גְּבוּרֹת, - עַל דֶּרֶךְ־מֶשֶׁל בְּאִדָּם, הַנִּסְתִּיה בְּמוֹחַ
34 לְחֹסֶד וְלְגְבוּרָה; הִרִי, כִּיּוֹן שֶׁעֲנִין הַמִּצְוֹת הוּא לְתַקֵּן רַמְ"ח
35 הָאֲבָרִים שֶׁל "ז"א" - לִכֵּן אֹמְרִים, שֶׁמִּצְוֹת הֵן בְּכָלִים שֶׁל
36 הַסְּפִירוֹת דז"א. וְכִיּוֹן שֶׁמִּתְקַנִּים רַמְ"ח הָאֲבָרִים דז"א עַל יְדֵי
37 הַמִּשְׁכָּת "אִי־רֵין סוֹף" בְּמוֹחִין, שֶׁהֵם בְּה' חֲסִדִּים וְה' גְּבוּרֹת -
38 לִכֵּן הוּא אֹמֵר לַעֲמִים שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן בְּה' חֲסִדִּים וְה' גְּבוּרֹת.
39 וּמִקּוֹר הַמִּחוּץ הוּא לִבְנוֹנִית כו', - שֶׁל "כֹּתֵר", הוּא הָעֲנִין
40 וְחִפְץ הָעֲלִיּוֹן לְהַמְשִׁיךְ הָאִי־רֵין לְרַמְ"ח אֲבָרֵין דְּ"זְעִיר
41 אֲנִשִּׁין", - "ז"א" לִגְבִי "כֹּתֵר" נִקְרָאת "מִטָּה" לִגְבִי "מַעֲלָה",
42 וּמִתְחַלֶּקֶת הַהִמְשָׁכָה לְתַרְי"ג - 613 הַמִּשְׁכּוֹת פְּרִטִּיּוֹת, לְפִי
43 בְּחִינַת עֶרֶךְ הַמִּצְוֹת, כְּגוֹן בְּצִדְקָה וְגִמְלִילוֹת חֲסָדִים נִמְשָׁךְ

44 אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְחִיצוֹנִיּוֹת הַכְּלִי דְחֹסֶד דְּ"זְעִיר
45 אֲנִשִּׁין", - "חֹסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא", עַל יְדֵי חֹסֶד לְמַטָּה נִמְשָׁךְ
46 בִּ"דְרוּעָא יְמִינָא" מִחֹסֶד דְּ"אֲצִילוֹת", כְּלוֹמֵר, כִּשֶּׁם
47 שֶׁ"אֲתַעְרוּתָא דִּלְתַּתָּא" (הַתַּעְרוּרוֹת מִלְמַטָּה) שֶׁל הָאָדָם הִיא
48 בַּפְּעוּלָה שֶׁל חֹסֶד, כִּךְ הִיא
49 הִ"אֲתַעְרוּתָא דִּלְעִילָא"
50 (הַתַּעְרוּרוֹת מִלְמַעְלָה)
51 הַפְּעוּלָת לְמַעְלָה הַמִּשְׁכָּה
52 שֶׁל חֹסֶד (חֹסֶד דְּז"א),
53 וּבְקִיּוֹם הַדִּינִין - עַל יְדֵי
54 קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּעֲנִינִים שֶׁל
55 דִּינִין, נִמְשָׁךְ "אִי־רֵין סוֹף"
56 בְּחִיצוֹנִית גְּבוּרָה, - שֶׁל
57 ז"א, וּבְרַחֲמִים כו'. -
58 כִּשֶּׁהָאָדָם מִרְחָם או
59 מַעְרוֹר רַחֲמִים עַל נַפְשׁוֹ -
60 נִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי־זוהר "אִי־רֵין סוֹף"
61 בְּמִדַּת הַרְחָמִים
62 (תַּפְאֶרֶת) שֶׁל ז"א. וְדֶרֶךְ
63 וּמַעְבָּר הַהִמְשָׁכָה -
64 הַנִּמְשָׁכֶת מִ"אִי־רֵין סוֹף"
65 בְּחִיצוֹנִיּוֹת הַכְּלִים דז"א,
66 הוּא עֲלִי־יְדֵי פְּנִימִיּוֹת
67 הַכְּלִים וּמִחוּתֵיהֶן, שֶׁהֵן
68 - בַּעֲבֻדָּתָהּ שֶׁל בֵּן יִשְׂרָאֵל,
69 דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי - יִרְאָה וְאַהֲבָה, שֶׁכְּלִיִּים - הַנוֹצְרוֹת עַל יְדֵי
70 שֶׁכָּל וְהַתְּבוֹנָנוֹת, אִי־מַכְעִיִּים, - אֲהַבָּה וִירְאָה שֶׁבִּטְבַּע כָּל אֶחָד
71 מִיִּשְׂרָאֵל - הִרְאֻנוֹת הֵן מוֹחִין, וְהַשְׁנוֹת הֵן מִדּוֹת, שֶׁ
72 בַּסְּפִירוֹת שֶׁלְמַעְלָה הֵן בְּחִינַת מוֹחִין דְּקַטְנוּת וְגְדֻלּוֹת. -
73 "מוֹחִין דְּקַטְנוּת" הוּא כְּמוֹ לְמַשֵּׁל בְּאִדָּם אֲהַבָּה וִירְאָה טְבַעִים,
74 וְ"מוֹחִין דְּגְדֻלּוֹת" הוּא כְּמוֹ לְמַשֵּׁל בְּאִדָּם אֲהַבָּה וִירְאָה הַנוֹצְרוֹת
75 עַל יְדֵי הַשֶּׁכֶל (שְׁכִלִים). עַל כָּל פָּנִים, אֵין גַּם סְתִירָה מִמָּה
76 שֶׁהוּא אֹמֵר שֶׁכָּל תַרְי"ג הַמִּצְוֹת נִמְשָׁכוֹת מֵאִוֵּר (וְהַמִּשְׁכָּה)
77 אֶחָד, מִזֵּה לִבְנוֹנִית" וְכוּ', שֶׁכֵּן זֶה כִּפִּי שֶׁשּׁוֹרֵשׁ הַהִמְשָׁכָה הוּא
78 בַּעֲנוֹג וְחִפְץ הָעֲלִיּוֹן שֶׁל "כֹּתֵר". וְלִזֵּה - וְלִכֵּן, בְּקִשׁ מִשָּׁה רַבִּינוּ
79 עֲלִי־יְדֵי הַשְּׁלֹשׁ מֵאִד לְקַיֵּם הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּאַרְצֵין,
80 - כִּפִּי שֶׁהִגְמֵרָא¹⁴ אֹמֵר, שֶׁמָּה שֶׁמִּשָּׁה רַבִּינוּ רָצָה כָּל־כֵּךְ
81 לְהִיכַסֵּס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, הִיָּה כַּדִּי לְקַיֵּם הַמִּצְוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּאַרְץ,
82 שֶׁ - הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת הֵן תְּכֵלֶת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לְהַמְשִׁיךְ
83 אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְבֶרֶךְ הַכְּלִים דְּ"זְעִיר אֲנִשִּׁין"
84 דְּבִרְיָאֵה־יִצְרָה־עָשָׂה, שֶׁבִּתְּנָהּ הֵן הַרְפ"ח - 288, נִיצוּצִין, -
85 מִשְׁבִּירֵת הַכְּלִים דַּתָּה - לְבֶרֶךְ אוֹתָם עֲלִי־יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת
86 מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבְּבִרְיָאֵה־יִצְרָה־עָשָׂה דְּזִקָּא. הִרִי, כִּיּוֹן שֶׁזֶה

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ בראשית כרך ג' ע' תעא ובכ"מ" 12. ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע פ"ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קכט, א." 14. סוטה יד, א.

יותר, עד ב"אין סוף". ומה שבזמן הזה עיקר הברור הוא על ידי
תפלה, אומר רבנו הזקן להלן (קסב, ב) שבדורות הראשונים,
שהיו אז "נשמות האלקות גדולי הערך", נעשה הברור באופן
מהיר, בקריאת שמע והברכות שלפני קריאת שמע, ופסוקי
דמורה בקיצור בלבד – אך בזמן הזה, כשאין נשמות גבוהות
כאלו, נדרש הברור על ידי תפלה.

תכלית כל ההשתלשלות, ושלשיות קיום המצוות היא הרי
בארץ ישראל, לכן רצה בליכך משה רבינו להיכנס לארץ
ישראל ולקיים המצוות התלויות בארץ. על-בליכך, הוסבר
באן, מדוע עיקר הברור הוא על ידי תפלה, למרות שתורה היא
למעלה מתפלה; שכן הברור של תפלה הוא העלאת ניצוצי
התורה לשורשם הגבוה ביותר בתהו, ועלי-ידיה – למעלה

המשך ביאור למס' נדה ליום חמישי עמ' ב

טמא ולא זוכה הבא מחמת ולד.
מחמת קושיא זו מתרצת הגמרא באופן אחר: אלא אמר ר' אבהו
דשמואל, מנין שדם קושי בימי זיבה אינו מטמא, אמר ר' יוחנן
יולדת נקבה (שם יב ה), וטמאה שבועים בנדחה, כלומר, שדיני
טומאתה הם כדיני טומאת נדתה, ודורשים, יולדת כנדחת טמאה,
ולא כזיבתה, מפלל דזיבתה טהור – מזה משמע שיש שטמאה
מחמת דין נדה ואינה טמאה מחמת זיבה, ואיזו זו – ואיזה דם זיבה
הוא שטהור ביולדת, זו דם קושי בימי זיבה.
מקשה הגמרא: והשתא דזיבתה וטמאה שבועים בנדחה – עתה
שלמים טהרת דם קושי מהפסוק 'כנדחתה', ואין למדים זאת
מ'דמה', דמה' למה לי – אין מתיישבים דברי הברייתא שדרשה
לטהר דם קושי מהכתוב 'דמה'. מתרצת הגמרא: אי לאו דמה' הוה
אמינא, שלמים מהדרשה 'בנדחתה' ולא כזיבתה שהמקשה בימי
זיבה טהורה, ואילו אם אחר שקשתה ראתה בשופי סמוך ללידה,
משום שהדם בא בקושי, קא משמע לן דמה' דמה' מחמת עצמה
טמא ולא דם הבא מחמת ולד, ודם הבא בשופי מחמת עצמה הוא
בא וטמאה.
הגמרא מביאה מעשה בענין המקשה וראתה דם: שילא בר אבינא
עבר עובדא בנותיה דרב – נהג הלכה למעשה כשיטת רב
שהמקשה ורואה בימי זיבתה הרי היא נדה ליום אחד. כי קא נה
נפשיה דרב – בשעת פטירתו של רב, אמר ליה רב לרב אסי, ויל
צניגה – לך אמור שילא בר אבינא שיעניע ויסתיר מעשיו אלו
שנוהג כשיטתי, ויחזור להורות ברבים כשיטת רבי יצחק
שהמקשה בימי זיבתה אינה אסורה כלל אפילו באותו יום, ואי לא
צניג – ואם לא ישמע לך ולא יחזור בו, נציה – גרור ומשוך אותו
בדברי טעם ובראיות שיחזור בו. רב אמר לרב אסי גרייה' ברי' ש,
אך הוא סבר שנציה' אמר ליה – רב אסי טעה וסבר שרב אמר לו
גרייה' בדלי'ת, מלשון 'הכרתה', והיה סבור שכונתו לומר שאם
לא ישמע לו יכריחהו בנידוי.
בתר דנה נפשיה דרב – אחר הסתלקותו של רב, אמר ליה רב אסי
שילא בר אבינא, הדר כד דהדר ביה רב – חזור כן ממנהגך, שכן
רב עצמו חזר בו להורות כרבי יצחק, אמר ליה, אם איתא דהדר
ביה – אם אכן רב חזר בו, לדידי הוה אמר לי – לי היה אומר זאת,
שהרי אני תלמידו. לא צניג – לא שמע שילא בר אבינא לרב אסי
ולא חזר בו. מחמת כן נציה – נידה רב אסי את שילא בר אבינא.
אמר ליה שילא בר אבינא לרב אסי, ולא מסתפי מר מפללקתא –
האם אינך מתיירא מנגחתי, שאקפיד עליך שאתה מנדה אותי
ותנוג. אמר ליה, איני מתיירא מקפידתך, שכן אמר – אני הוא איסי
בן יהודה, והוא – המכונה גם איסי בן גור אריה, שהוא איסי בן
גמליאל, שהוא איסי בן מללאל, אסיתא דנחשא – והרי אני
כמכתשת של נחושת, דלא שליש ביה רבא – שלא שולט בה
ריקבון. אמר ליה, ואנא – ואני הוא שילא בר אבינא, בוכנא דפירולא
– שאני כעלי של ברזל, דמתברר אסיתא דנחשא – השובר את
מכתשת הנחושת.
חלי ו-חלה רב אסי. עילולת פחמימי – הכניסוהו בחולי חם,
אפקות פקריי – הוציאוהו מחולי קר, עילולת פקריי – הכניסוהו
בחולי קר, אפקות פחמימי – הוציאוהו מחולי חם, נת נפשיה דרב
אסי – נפטר רב אסי.

באונס, הא מה אני מקיים דמה' – ואם כן מה נדרוש למעט מתיבת
דמה', על כרחך יש לדרוש דמה' מהמת עצמה ולא מהמת ולד.
שואלת הגמרא: ומה ראתה לטהר את תולד ולטמא באונס – מדוע
דרשת כן, ולא דרשת להיפך, דמה' מטמא ולא דם הבא באונס,
זוב', אפילו זוב הבא מחמת ולד מטמא. משיבה הברייתא: מטהר
אני תולד, שקל הוא מדם הבא באונס, שיש טהרה אחריו – משום
שמצינו בו טהרה אחריו, שאחר ימי טומאת לידה באים ימי טהרה,
שכל דם שרואה בימים אלו טהור, ומטמא אני באונס שחמור הוא,
שאין טהרה אחריו – שלא מצינו ראיית דם שטהרה בימים שאחר
ראיית אונס.
שואלת הגמרא: אדרבה, מטהר אני באונס שקל הוא, שכן אונס
בזב טהור – שטיהרה התורה בזב זיבה הבאה באונס. משיבה
הגמרא: השתא מיהא – עתה, על כל פנים באשה קיימין – פסוק
זה שאנו דורשים עתה עוסק באשה זבה ולא באיש, ואונס באשה
לא אשכחן – ובאשה לא מצינו שדם הבא באונס יהיה טהור, ולכן
יש לדרוש בה לטהר דם הבא מחמת ולד שקל הוא, ולא לטהר דם
הבא באונס שחמור הוא.
עוד משיבה הגמרא: ואיבעית אימא, מאי דעתיך – מה היא סברתך
בשאלתך, לטהורי – שיש לטהר באונס ולטמאין – ולטמאין תולד,
הרי אין לך אונס גדול מזה – אף לסברתך ודאי יש לטהר בולד,
משום שהוא דם הבא באונס, שהרי אין לך אונס גדול יותר מדם
הבא מחמת ולד, ואם כן כיון שמצינו בזבה כתוב שמתהר וכתוב
שטמא, יש לטהר בולד ולטמא באונס.
הגמרא מבארת מדוע דם קושי בימי נדה אינו טהור. מקשה
הגמרא: אי הוי – אם כך שמצינו שדורשים מתיבת דמה' למעט
בולד, נהי נמי נימא – נדרוש כן אף את הפסוק האמור בנדה (שם
טו יט), ואשה כי תהיה זבה דם יזיה זבה בבשרה, ונדרוש מתיבת
זובה', אימתי דם הבא בימים הראויים לנדה מטמא, דווקא זובה'
מהמת עצמה ולא מהמת ולד, ומדוע כתוב בברייתא שהמקשה
בימי נדה, נדה. מבררת הגמרא את הקושיא ושואלת: איתא אמר
ולד, ואיני אלא אונס. משיבה הגמרא: כשהוא אומר (שם) ואשה
כי תהיה זבה, הרי אמר, שכן מלת זבה משמעותה שתהיה
זבה באיזה אופן שיהיה ואפילו באונס, ומאחר שלמדנו שדם הבא
באונס מטמא, הא מה אני מקיים זובה', זובה' מהמת עצמה ולא
מהמת ולד, וקשה מדוע כתוב בברייתא שהמקשה בימי נדה, נדה.
הגמרא מביאה דרשה אחרת לטהר דם קושי בימי זיבה, ומיישבת
בזה את הקושיא. מתרצת הגמרא: אמר ריש לקיש, מנין שדם קושי
בימי זיבה אינו מטמא, אמר קרא – נאמר ביולדת נקבה (שם יב ה)
וששים יום ויששים ימים תשב על דמי טהרה, כלומר, שכל דם
שרואה בימי טהרתה טהור, ומלת 'תשב' מיותרת, שהיה אפשר
לכתוב 'וששים יום ויששים ימים דמי טהרה' ויש לדרוש, 'תשב' יש
לך ישיבה אחרת שהיא כזו – יש לך עוד זמן אחר שאם תראה בו
דם אינה טמאה, ואיזו זו – היכן מצינו זיבה אחרת שטהורה, זו
קושי בימי זיבה, שדרשה הברייתא לעיל לטהר מהכתוב 'דמה'
(שם טו כה). דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד. אבל דם קושי
בימי נדה לא מצינו בו דרשה לטהרו, וטמא. מקשה הגמרא: ואימא
זו קושי בימי נדה – שמא יש לדרוש שהישיבה אחרת הנלמדת
מתיבת 'תשב' הכוונה למקשה בימי נדה, שהיא זו שטהורה, שהרי
כתוב בנדה זובה' (שם טו יט), ונדרוש זוכה הבא מחמת עצמה

יום ראשון

יום רביעי

כו חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: להבין איך . . . ה' דוקא.

הדרך האמתית הוא שצריכים לדעת מהות עצמו, בהכרח אמתית בחסרונות עצמו ובמעלות עצמו. וכאשר יודעים את החסרונות – לתקנם בעבודה בפעל, ולא לצאת ידי חובתו באנחות בלבד.

יום שני

יום חמישי

כז חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: עיין ע"ח . . . אפים כנודע.

ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והיה מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דיך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין.

רבי אייזיק הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הרב המגיד והרב הקדוש הרב מנחם מענדל מהאראדאק, והיה מרגלא בפומייהו [והיו רגילים לומר]: "אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך. עשה טובה ליהודי, ה' יתברך ייטיב לך. קרב יהודי, ה' יתברך יקרבוך".

יום שלישי

יום ששי

כח חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קלה"קט.
תניא: להבין מ"ש . . . 308 פקודי.

ענין ההשגחה פרטית הוא, דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבדלים למיניהם הם בהשגחה פרטית, והיא היא חיות הנבדל וקיומו, אלא עוד זאת דתנועה פרטית של נבדל יש לה יחס כללי לכללות כונת הבריאה... דבצרוף ואחוד כל הפעולות הפרטיות... נשלמה כונה העליונה בסוד הבריאה בלה.

ויתבונן האדם: ומה אם תנועת עשב באה בהשגחה פרטית ונוגעת להשלמת כונת הבריאה, מין המדבר בכלל וישראל עם קרובו בפרט על-אחת-כמה-וכמה.

יום רביעי

שבת

כט חשון

ה'תש"ד

מברכים ראש חדש בסלו. אמירת כל התהלים בהשקמה. יום התעודות.
שיעורים. חומש: תולדות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ג.
תניא: ומ"ש בפ' פקודי . . . האצי'.

עבודה הקדושה באמירת תהלים בצבור, אין די באר גדל הזכות של המשתתפים בזה, וגדל הנחת רוח של מעלה כמבאר בספרי קדש, ואפס קצתו בקנטרס "תקנת אמירת תהלים בפרים"

(קבץ מכתבים, א), ואשריכם ישראל, ובגלל זאת תתברכו אתם נשיכם בניכם ובנותיכם, ה' עליהם יחיו, בכריאות נכונה ובפרנסה בהרחבה גדולה, ולרגליכם יושעו כל עדת ישראל שיחיו במחנכם הטהור בתוך כלל אחינו בני ישראל, בהדרוש להם בגשם וברוח.

ה'תש"ד

א כסלו, ראש חודש

יום ראשון

יום
שישי

שיעורים. חומש: ויצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תנאי: להבין מ"ש בפע"ח . . . 310 דו"א כו'.

בא ר' יקותיאל ליעפלער (דעם אלטען רבי'ס א חסיד) איז געווען צייטען, וואס ער האט געדאווענט שחרית מנחה און מעריב איינע נאך די אנדערע, עס איז ניט געווען קיין זמן מפסיק זיין.

אצל ר' יקותיאל ליעפלער (חסידו של אדמו"ר הזקן), היו זמנים שהיה מתפלל שחרית מנחה וערבית בזה אחר זה, לא היה זמן להפסיק.

ה'תש"ד

ב כסלו

יום שני

שבת
קודש

שיעורים. חומש: ויצא, שני עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תנאי: והנה במ"א . . . 310 שבבי"ע דוקא.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] באר פעם במאמר, הא ד"ר אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי" [=נתן פרוטה לעני ואחר כך התפלל], כי הרי התפלה צריכה להיות בחיות, ועל ידי שנותנים צדקה לעני קדם התפלה ומחיים אותו, נתוסף חיות הרבה בתפלה. ונענע בידו ממטה למעלה לרמוז שהרובי בהפלאה. – וכמה פעמים קדם התפלה היה אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] מחזיר אחרי עני לתן לו לאכל.

המשך ביאור למס' נדה ליום שני עמ' ב

- 1 כישראל, מכלל – ויש ללמוד מכך דתנא קמא סבר, שבסתמא דינן
- 2 בכותיות, שהרי משמע שרבי יוסי בא לחלוק על תנא קמא. מסיקה
- 3 הגמרא: שבע מינה – אכן מוכח מכך שזוהי דעת תנא קמא.
- 4 הגמרא מביאה מעשה בענין בנות הצדוקים: הנו רבנן בברייתא,
- 5 מעשה בצדוקי אחר שפטר – שדיבר עם בהן גדול בשוק, ונתנה
- 6 צנוקא – טיפת רוק מפיו של הצדוקי, ונפלה לבהן גדול על בגדיו,
- 7 והוריקו [–ונעשו ירוקות] פניו של הבהן גדול, מרוב צערו על
- 8 שנטמאו בגדיו, וקדם הכהן גדול ובא אצל אשתו של הצדוקי,
- 9 ושאל אותה אם אירע לה מעשה שראתה דם ירוק והשלימה עליו
- 10 דם אדום, אמרה לו הצדוקית על עצמה וחברותיה, שאף על פי
- 11 שגשי צדוקים הן, מתיראות הן מן הפרושים, ומראות את הדם שהן
- 12 רואות לחקמים.
- 13 מסיימת הברייתא: אמר רבי יוסי, בקיאינו אנו בהן יותר מן חבל –
- 14 אני מכיר את מנהג הצדוקיות יותר מכולם, ואכן הן מראות דם
- 15 לחקמים, חוץ מאשה צדוקית אחת שהיתה בשכונתינו, שלא הראת

- 16 דם לחקמים, ומתה.
- 17 הגמרא מקשה על דברי הברייתא: מדוע שאל הכהן גדול את
- 18 הצדוקית אם היתה טהורה, ותיפוק ליה – הרי גם אם הצדוקית
- 19 היתה טהורה, בגדיו של הכהן גדול טמאים, משום שחכמים גזרו
- 20 טומאה על צנוקא – רוק דעם הארץ, ואפילו אם היה זה עם הארץ
- 21 שאינו צדוקי, ואינו בועל נדה, רוקו היה מטמא את בגדי הכהן
- 22 גדול.
- 23 מתרצת הגמרא: אמר אבין, הצדוקי המוזכר בברייתא לא היה עם
- 24 הארץ, אלא מדובר בצדוקי חב"ר.
- 25 רבא מקשה על דברי אבין, ומתרץ באופן אחר: אמר רבא לאבין,
- 26 אם מדובר בצדוקי חב"ר, בועל נדה משוית ליה – וכי אתה מחשיב
- 27 אותו כבועל נדה, הרי ודאי שאין לחשוש לכך, וכיון שהכהן גדול
- 28 חשש לכך בהכרח שמדובר בצדוקי שאינו חבר.
- 29 אלא אמר רבא לתרץ באופן אחר,

טובת הנאה - ממון?

יום ראשון כ"ו חשון ה'תש"פ

אמנם טובת הנאה אינה ממון, אך במודר ההנאה הרי זו הנאה ונאסרת עליו, כי "אפילו ויתור אסור במודר הנאה" (נדרים לב, ב), היינו שלמודר הנאה אסור אפילו דברים שאדם מוותר עליהם, כגון לעבור דרך חצרו (לעיל פ"ו ה"ג) כי גם זה נחשב הנאה. ולכן, כאשר הכהנים נוטלים תרומתם מבעל הבית ומחזיקים לו טובה על כך, הרי זו הנאה שבעל הבית אסרה עליהם.

והנצי"ב (מרומי שדה נדרים פר, ב) ביאר:

גם אם טובת הנאה אינה ממון אסור לבעל הבית לתת את המתנות בידיים לאלו שאסר הנאתו עליהם, וכיון שמצות נתינת מתנות כהונה היא דוקא כשנותן בתורת מתנה ("מתנות כהונה נתינה כתיב בה"ב"מ יא, א) רשאי הוא לתת רק לאלו שלא אסרם בהנאה, אבל אם אסר הנאתו על כל הכהנים והלוויים ואין באפשרותו לקיים מצות נתינה, רשאים הם ליטול מתנותיהם בעל כרחו (ואמנם לדעה ש'טובת הנאה ממון' אסורים ליטול משום גזל, אך לדעת הרמב"ם 'טובת הנאה אינה ממון').

הלכות נדרים פרק ז, הלכה יא: מי שאסר הנאתו על הכהנים ועל הלוויים - הרי אלו באין ונוטלין מתנותיהן על כרחן, ואם אמר: 'כהנים אלו ולוויים אלו' - הרי אלו אסורין. מבאר הכסף משנה:

הרמב"ם פוסק כרבא (נדרים פה, א) ש'טובת הנאה - ממון', כי זכות הבעלים לתת את המתנות לאיזה כהן או לוי שירצו, וזכות זו נחשבת כאילו הם בעלים על התרומה והמעשר ויכולים לאסרם על חלק מהכהנים או הלוויים ('כהנים אלו ולוויים אלו'). אבל אם אסר את המתנות על כל הכהנים והלוויים, וגם לישראלים אינו יכול לתת אותן, אין לו כל טובת הנאה והרי הן כ'עפרא דארעא' ללא כל בעלות, ולכן הכהנים והלוויים 'באין ונוטלין מתנותיהן על כרחו'.

והקשה: איך פסק הרמב"ם שבעל הבית יכול לאסור את המתנות לחלק מהכהנים או הלוויים מצד 'טובת הנאה' שיש לו בהן, והרי לדעת הרמב"ם (הל' אישות פ"ה ה"ו) ישראל שקידש אשה בתרומה אינה מקודשת, כי "אין לו בה אלא טובת הנאה... וטובת הנאה אינה ממון"? ותירץ:

יום שני כ"ז חשון ה'תש"פ

מקצת היום ככולו - בנדרים ונזירות

שלושים יום - אסור לו לעבור על הנדר במשך כל שלושים הימים ולענין זה הכוונה לימים מלאים.

ויש שביארו באופן אחר:

אכן, בכל דבר התלוי בדין תורה אומרים 'מקצת היום ככולו', אך נדרים נקבעים לפי לשון בני אדם ובזה אין אומרים 'מקצת היום ככולו'.

ואע"פ שגם הנזירות חלה על ידי קבלת האדם, אך מאחר ופרטי דיניה מפורשים בתורה (אסור שתיית יין וכו') הרי כשאדם מקבל על עצמו נזירות, בדעתו שתחול על פי כללי התורה ולכן אומרים בזה 'מקצת היום ככולו', אך כשאסור על עצמו בנדר לעשות דבר שאינו מפורש בתורה, דינו נקבע רק על פי המקובל בלשון בני אדם ואין אומרים בזה 'מקצת היום ככולו' (נחלת יהושע סי' ט).

הלכות נדרים פרק י, הלכה ג: 'שאיני מועם חדש אחד' - אסור שלשים יום ונזירים, מעת לעת.

'מעת לעת' - היינו שלושים יום שלמים משעה שנדר. וכגון אם נדר בשעה שתיים בצהריים עליו לנהוג איסור עד ליום השלושים בשעה זו.

ויש להבין: הרי כלל בדינו 'מקצת היום ככולו', ולכן האומר 'הריני נזיר שלושים יום' אינו צריך לנהוג בנזירות שלושים יום שלמים מהרגע שנדר אלא רק עד תחילת יום השלושים, ומדוע כאן לא חל כלל זה?

ומבאר ה'מחנה אפרים' (הל' נדרים סי' לד):

'מקצת היום כולו' נאמר לגבי עשייה חיובית, אך לא לגבי שלילת העשייה. ולכן, כאשר אדם נודר לנהוג בנזירות במשך שלושים יום - די בנזירות עד תחילת יום השלושים ואין צורך בכולו, אך כאשר נודר שלא לאכול איזה מאכל למשך

יום שלישי כ"ח חשון ה'תש"פ

נזירות בחוץ לארץ

לארץ ישראל והורו לה חכמים לנהוג נזירות פעם שניה. ומשמע שלא חייבוה לעלות אלא עלתה מרצונה. ומה שמבואר בגמרא (שם) שאם נדר בחוץ לארץ קונסים אותו (כיון שקיבל נזירות בארץ העמים שחכמים גזרו עליה טומאה. ראה תוס' שם ד"ה נזיר), היינו שאם עלה לארץ קונסים אותו לקבל נזירות פעם שניה, אבל לא חייבוהו לעלות!

ומבאר:

כיון שחכמים גזרו טומאה על ארץ העמים, הרי כל יום

הלכות נזירות פרק ב, הלכה כא: אין הנזירות נוהגת, אלא בארץ ישראל, ומי שגזר בחוץ לארץ - קונסין אותו ומחבין אותו לעלות לארץ ישראל, ולהיות נזיר בארץ ישראל כמנזן תמים שגזר. לפיכך, מי שגזר בזמן שהיה בחוץ לארץ - בופין אותו לעלות לארץ ישראל, ויהיה נוהג נזירות שם.

והקשה הכסף משנה:

במשנה (נזיר יט, ב) הובא מעשה בהילני המלכה שנדרה נזירות בחוץ לארץ ולאחר שהשלימה את נזירותה, עלתה

לארץ, חובתו לעלות לארץ ישראל חלה לאחר שהשלים את נזירותו בחוץ לארץ. ואין זה דומה לנודר נזירות בבית הקברות שחייב לצאת מיד ואם השתהה לוקה (להלן פ"ו ה"ח), כי שם זו טומאה מדאורייתא ואילו טומאת ארץ העמים היא מדרבנן.

ועל מה שהוסיף הרמב"ם "מי שנדר בזמן הזה בחוצה לארץ כופין אותו לעלות לארץ ישראל ויהיה נוהג נזירות", הקשה הראב"ד: מדוע כופים אותו לעלות, הרי בזמן הזה כולנו טמאי מת ובמה שונה ארץ ישראל מחוץ לארץ? ומבאר הרב"ז: אמנם כולנו טמאי מת, אך כיון שגזרו טומאה על ארץ העמים נמצא שכל שעה ששוהים שם מוסיפים טומאה, וכל שאפשר למעט בטומאה, צריך למעט.

שהנזיר נמצא שם הוא עובר על טומאה דרבנן ולכן חייבוהו חכמים לעלות לארץ ישראל. ומה שחכמים לא חייבו את הילני המלכה לעלות לארץ ישראל, יתכן שהוא משום שחכמים לא ידעו על נזירותה עד שעלתה לארץ או אולי היתה צריכה להשאר בחוץ לארץ כדי לנהל את עניני הממלכה.

וה'תוספות יום טוב' (נזיר פ"ג מ"ו) ביאר:

טומאת ארץ העמים היא רק מדרבנן ולכן מי שנזיר בחוץ לארץ יכול לנהוג שם נזירות, אך חכמים קנסוהו וחייבוהו לעלות לארץ ישראל ולנהוג נזירות בשנית. וכיון שהוא רק קנס לא חייבו את הילני המלכה לעלות מיד אלא לאחר שנהגה נזירות בחוץ לארץ. וכך גם בכל הנודר נזירות בחוץ

יום רביעי כ"ט חשוון ה'תש"פ

זמן ביאת המשיח - בכל יום

אומר שאם זכו - אחישנה, והגאולה תמהר לבוא, ואם לא זכו – בעתה.

ולפי זה גם זמני הגאולה בתשרי או בניסן הם כאשר 'לא זכו', אבל אם ישראל יזכו, יכול משיח לבוא בכל יום, כמבואר בהמשך הגמרא (שם) שמשיח אמר לרבי יהושע בן לוי שיבוא 'היום', ככתוב (תהלים צו, ה) "היום - אם בקולו תשמעו". ולכן, הנודר נזירות ביום שכן דוד בא, נזירותו חלה כי יתכן שישאל 'זכו' והגיע זמן הגאולה.

וב'תשובה מאהבה' (ח"א סי' ריא) ביאר:

ביאת משיח בן דוד עדין אינה שלימות הגאולה, כפי שכתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"א הל' א"ד) שהמשיח יבנה את המקדש ויקבץ נדחי ישראל, ויכוף כל ישראל לילך בדרך התורה וילחם מלחמות ה', "אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו... הרי זה משיח בודאי". ולכן, ביאת משיח יכולה להיות בכל יום אף שהגאולה השלמה תהיה בתשרי או בניסן.

הלכות נזירות פרק ד, הלכה יא: האומר: 'הריני נזיר ביום שכן דוד בא בו' - אם בלח נדר, הרי זה אסור לעולם.

המתנה את נזירותו בביאת משיח בן דוד, הנזירות חלה כי בכל יום מימות החול יש לחשוש שמא יבוא משיח בו ביום. והקשה ה'טורי אבן' (ר"ה יא, ב):

לדעת רבי אליעזר (ר"ה שם), בניסן נאלו ישראל ממצרים ובתשרי עתידים להיגאל, ולדעת רבי יהושע, בניסן עתידים להיגאל. ואם כן, מדוע חלים עליו דיני נזירות בכל ימות החול, והרי לדעת רבי אליעזר יכולים לחול עליו דיני נזירות רק בחודש תשרי, ולדעת רבי יהושע רק בחודש ניסן? ויתיר:

בגמרא (סנהדרין צח, א) הובא ביאורו של רבי יהושע בן לוי על הפסוק האומר על הגאולה העתידה "אני ה' בעתה אחישנה", שלכאורה יש כאן סתירה, כי 'בעתה' – משמע שהגאולה תהיה בזמן שנקבע מראש, ואחישנה' משמע שהקב"ה ימהר את בוא הגאולה לפני זמנה, אלא הכתוב

יום חמישי ל' חשוון ה'תש"פ

כהן בבית הקברות?

לבית הקברות בתוך 'תיבה' סגורה, נטמא רק לאחר שנפתח הגג ("פרע את המעזיבה"), לא קודם לכן. ולכאורה, התיבה הינה 'אוהל זרוק', והכיצד היא מפסיקה בפני הטומאה? מסביר ה'משנה למלך' (שם), ש'אוהל זרוק' הכוונה רק לדבר המרחף באוויר, כלשון הרמב"ם: "הנכנס לארץ העמים בשירה תיבה ומגדל הפורחין באוויר". כאן, לעומת זאת, התיבה נגררת על הקרקע, ודינה כאוהל רגיל המפסיק בפני הטומאה.

ובנוגע למכונית: כיון שהיא נוגעת בקרקע ואינה מרחפת, דינה יהא – לדעה זו – כאוהל רגיל שאינו מאפשר לטומאה לחדר פנימה, ויש להתיר זאת בתנאים מסוימים.

(שהרת הכהנים כהלכתה, עמ' רעג)

הלכות נזירות פרק ו, הלכה ט: נכנס לשם בשרה תבא ומגדל, וכא חברו ופרע עליו את המעזיבה ונטמא... אינו לוקה. האם מותר לכהן לנסוע במכונית על גבי קברים? בקרב פוסקי זמנינו נאמרו צדדים לכאן ולכאן. דעת המתירים מסתמכת, בין היתר, על דיוק בהלכה שלפנינו.

כי הנה, ההלכה קובעת שאוהל חוצץ בפני הטומאה, כלומר, אם הטומאה מחוץ לאוהל – האוהל מונע ממנה להיכנס (הל' טומאת מת יב, א).

שונה הדבר ב'אוהל זרוק'. דהיינו, אוהל נייד שזז ממקום למקום, לגביו נפסק שאין להגדירו כאוהל, ועל כן אין הוא חוצץ בפני הטומאה (שם יא, ה).

לפי זה, מתעוררת קושיה על ההלכה כאן: נזיר שנכנס

נדבת הגוי לבדק הבית'

יום שישי א' כסלו ה'תש"פ

כדברי הרמב"ם כאן שנדרי הגוי לשם הקדש יגנוז, מדוע מועלין בהם?

וביאר:

כאן מדבר הרמב"ם באופן שהגוי נודר ומעריך ואינו מפרט לאיזה מטרה אלא "נדר על דעת ישראל" ואין אנו אומרים שכוונתו לבדק הבית כיון שהתורה מונעת מהגוי לנדר לבדק הבית ("לא לכם ולנו לבנות וגו'"), ולכן מקבלים ממנו הן 'דבר מסוים' והן 'דבר שאינו מסוים' ובית דין מוציאים אותו לכל דבר שיראה להם, חוץ מבדק הבית ובדק ירושלים. אבל בהלכות מתנות עניים מדובר ב"גוי שהתנדב לבדק הבית" במפורש ואז לכתחילה אין מקבלים ממנו כלל, אך בדיעבד אם לקחו ממנו 'דבר מסוים' מחזירים לו, ודבר 'שאינו מסוים' אין מחזירים, כי אף שנאמר "ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים", כיון שה'חלק' וה'זכרון' אינו ניכר, יש להתיר.

ומה שכתב הרמב"ם בהלכות מעילה, שקדשי גוי מועלים בהם – הרי זה רק כאשר פירש שנתינתו היא לבדק הבית ובדבר 'שאינו מסוים', שאז נתינתו אינה נגזרת אלא משתמשים בה לבדק הבית ולכן מועלים בה.

הלכות ערכים וחרמים פרק א, הלכות יא"ב: גוי שאמר: 'דמי עלי'... נותן כפי נדרו; ואינו נופל ללשכה, שאין מקבלין מן הגוים נדרה או נדר לחוק בדרך הבית או בדרך ירושלים... ומה יעשה בהן?... אם נדר על דעת ישראל – יוציאוהו בית דין בטה שראיה להן, חוץ מבדק הבית ובדק ירושלים; ואם אמר: 'לשמים נדרתי', יגנוז.

והקשה הלחם משנה:

לכאורה, דברי הרמב"ם כאן "שאינו מקבלים מן הגוים" נדבה לבדק הבית ולירושלים, סותרים לדבריו בהלכות מתנות עניים (פ"ח ה"ח): "גוי שהתנדב לבדק הבית אין מקבלים ממנו לכתחילה, ואם לקחו ממנו אין מחזירין לו. היה הדבר מסוים כגון קורה או אבן מחזירין לו, כדי שלא יהא להם דבר מסוים במקדש", היינו שרק דבר מסוים אין מקבלים מהגוי!

ועוד: כאן כתב הרמב"ם שאם אמר הגוי 'לשמים נדרתי', כיון שאי אפשר להשתמש בנדבותיו לדברים שאינם 'בדק הבית ובדק ירושלים' – יגנוז, ולפי זה יש להקשות מדוע כתב בהלכות מעילה (פ"ה ה"ט): "קדשי גוים, אם לבדק הבית הקדישו מועלין בהם", והרי מדברי הגמרא בערכין (ה, ב), עולה שדמי נדבת גוי שדינם להגנוז אין מועלין בהם, ואם

נתינה פחות מסלע – בערכין

שבת קודש ב' כסלו ה'תש"פ

אך ב'נזר הקודש' (ערכין ט) הבין מלשון הרמב"ם שפחות מסלע אינו בכלל 'ערך' ומה שנתן פחות מסלע אינו נחשבת כי לא נתקיימה בה הערכה ("העריכו הכהן"), ועליו לשלם חמישים סלעים שלמים. אמנם, במקרה שהכהן העריך שיש ביד הנזיר עשרה סלעים ולמעשה נתן רק תשעה שקלים, הרי לאחר שהעשיר יהיה עליו לשלם רק ארבעים ואחד סלעים כדי להשלים את ההפרש לחמישים סלעים (וכמשמעות הרבדים להלן ה"ז והי"א), כי הנתינה הראשונה נחשבת.

וה'מנחת חינוך' (מצוה שנ אות ט) תמה על עצם הענין:

מדוע אין מקבלים פחות מסלע, והרי מסתבר יותר שיש לקחת ממנו כל סכום, אפילו פחות מסלע, והשאר ישאר עליו חוב, ומה שנאמר במשנה "אין נערכין פחות מסלע" (ולא 'לוקחין'), אפשר לפרש שכאשר יש לו פחות מסלע אינו נפטר בנתינתו, ואם יעשיר ישרים ל'ערכו', אף שעליו לתת עתה מה שיש לו וכשיעשיר ישרים, שהרי אולי יהיה יותר עני 'וגם זה לא יתן, ולמה יפסיד הקדש'?

הלכות ערכים וחרמים פרק ג, הלכה ד: הרי שלא נמצא בידו אפילו סלע – אין לוקחין ממנו פחות מסלע, אלא ישאר חבל עליו חוב; ואם מצא בידו והעשיר – יתן ערך שלם הקצוב בתורה.

אם הנזיר הוא עני ואין ידו משגת, עליו לתת כפי שהעריכו הכהן. וכאשר אין לו אפילו סלע אינו נותן כלל, ורק אם אחר כך יעשיר 'יתן ערך שלם הקצוב בתורה'.

ואם בכל זאת נתן בתחילה פחות מסלע ואחר כך העשיר, האם עליו לשלם רק את ההפרש בין מה שנתן לבין הסכום המלא (למשל, חמישים סלעים לזכר מבן עשרים עד ששים) או שנתינתו הקודמת אינה נחשבת כלל וחייב לתת חמישים סלעים שלמים?

ב'הפלאה שבערכין' (ערכין ד ב) כתב שמשלשון הרמב"ם 'אין לוקחין ממנו פחות מסלע' משמע שלכתחילה אין מקבלים ממנו פחות מסלע, אבל אם קיבלו ממנו פחות מסלע ולא החזירו לו וביתניים העשיר, אינו צריך אלא להשלים לערך שלם.

על ידי לימוד התורה (לימודי ה') נעשה בניין העולם (בוניך), כי קיום העולם הוא על-ידי התורה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ו מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נדרים קא
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ו מרחשון ב' כסלו ה'תש"פ

13) שנותנים עליה ספר תורה לקרות. (14) שקונים בני העיר ללמוד בהם.

ג. וְכִיצַד יַעֲשׂוּ כָּדֵי שִׁיחֵיו מִתְּרִין בְּדָבָרִים אֲלוֹ? 12
כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִשְׁנֵיהֶם כּוֹתֵב חֵלְקוֹ לְנִשְׂאִי אוֹ 13
לְאֶחָד מִשְׁאָר הָעָם, וּמִזְכָּה לוֹ בְּחֵלְקוֹ עַל יְדֵי אַחֶר; 14
וְנִמְצָא כָּל אֶחָד מֵהֶם, כְּשִׁפְנָס לְמִרְחֵץ שֶׁהוּא לְכָל 15
אֲנָשִׁי הָעִיר אוֹ לְבֵית הַפְּנִסָּה - אֵינוֹ נִכְנָס לְרִשּׁוֹת 16
חֲבָרָיו, אֲלֹא לְרִשּׁוֹת אַחֵרִים, שֶׁהֵרִי כָּל אֶחָד מֵהֶם 17
נִסְתַּלֵּק מִחֵלְקוֹ שֶׁבְּמָקוֹם זֶה וַתִּתְּנוּ בְּמִתְּנָה. 18

15) ולא יצטרכו לעקור לעיר אחרת. (16) שאומר לו זכה בשטר מתנה זה לטובת הנשיא או פלוני כדיני זכייה והקנאה המבוארים בהלכות זכייה ומתנה פרק ד, הלכה ב. שזכים לאדם שלא בפניו ואותו "אחר" נעשה כשלוחו של הנשיא הזוכה.

ד. הָיוּ שְׁנֵיהֶם שֹׁתְפִין בְּחֶצֶר: 17 אִם יֵשׁ בָּהּ דִּין 19
חֲלָקָה 18 - הָרִי אֲלוֹ אֲסוּרִין לְהַפְנִס לָהּ, עַד שִׁיִּחְלְקוּ 20
וְיִפְנִס כָּל אֶחָד לְחֵלְקוֹ; 19; וְאִם אֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה 20
- כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִכְנָס לְבֵיתוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: בְּתוֹךְ 22
שְׁלִי אֲנִי נִכְנָס. 21 וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף 22, שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים 23
לְהַעֲמִיד רַחֲמִים וְתוֹנֵר וּלְגַדֵּל תְּרִנְגוּלִין בְּחֶצֶר זוֹ 23. 24

17) שיש לכל אחד מהם בית בחצר, והחצר שלפני הבתים, שניהם שותפים בה. (18) כדי חלוקה, שיש לכל בית ארבע אמות לפניו ברוחב הפתח, והנשאר מן החצר יש בה ארבע אמות על ארבע אמות לכל שותף, ואז כופים עליהם, שיחלוקו. (19) כיוון שאפשר לחלקה, ומתחילה עומדת חצר זו לחלוקה, נמצא, כשקנאוה לא היה בדעתם, שכל אחד ישתמש בה בכל שטחה, ומתוך שלא הוברר עדיין חלקו של כל אחד מהם, אסורים הם להיכנס לחצר, כי שמא הוא נכנס לחלק חבירו, ומודר הנאה אסור בדריסת הרגל. (20) שאין בה השיעור האמור לעיל, ואין אחד יכול לכופ את חבירו לחלוק, "שכל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות אינה קרויה חצר". (21) כדעת ר' אליעזר בן יעקב, האומר: יש ברידה. כלומר, הואיל ואי אפשר לאחד מן השותפים לעכב את חבירו מלהשתמש בה לעולם, ולא לכופ אותו לחלוק, מתחילה על מנת כן קנאוה, שתהא החצר קנויה לגמרי לכל אחד מהם, בשעת תשמישו, וכשמשתמש בה, אומרים אנו, שהוברר הדבר למפרע שמתחילתו הייתה קנויה לו לשעה זו, נמצא, שבשעה שנכנס לתוכה, בשלו הוא נכנס. (22) בין שיש בה כדי חלוקה, בין שאין בה. (23) כי בכל אלה יכולים שותפים (שלא נדרו הנאה זה מזה) לעכב זה על זה. אלא שרגילים הם לוותר, וזוהר אסור במודר הנאה, שדריסת הרגל אסורה לו, וכל שיכול לעכבו ואינו מעכבו נמצא מהנהו.

ה. שְׁנֵיהֶם שֹׁתְפִין בְּחֶצֶר, וְנָדַר אֶחָד מֵהֶן שְׁלֹא 25
יִהְיֶה בּוֹ 24 הַשְּׁנִי - כּוֹפִין אֶת הַנּוֹדֵר לְמַכֵּר חֵלְקוֹ 25.

יום ראשון כ"ו מרחשון ה'תש"פ

הלכות נדרים

פרק שביעי

(1) שנים שהדירו הנאתם זה על זה, במה הם אסורים ובמה הם מותרים, דין המודר הנאה מאומה כולה, המדיר כהנים מנכסיו מה הם בתרומתו, המדיר את חתנו בהנאה ורוצה לתת מעות לבתו, מה תקנתה?

א. שְׁנַיִם שֶׁנֶּאֱסְרָה הַנָּאָה כָּל אֶחָד מֵהֶן עַל חֲבָרוֹ, 1
בֵּין בְּנֵדָר בֵּין בְּשְׁבוּעָה - הָרִי אֲלוֹ מִתְּרִין לְהַחֲזִיר 2
אֲבָדָה זֶה לְזֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצּוּהָ. 2. וּבְמָקוֹם שֶׁדִּרְכָן 3
שְׁנוּטָל שָׂכָר הַמִּחְזִיר אֶת הָאֲבָדָה - יִפֹּל הַשָּׂכָר 4
לְהַקְדֵּשׁ; שְׁאֵם יִטֹּל שָׂכָר - נִמְצָא נִהְיָה, 5. וְאִם לֹא 6
יִטֹּל - נִמְצָא מִהְיָה.

(2) ואינו מהנהו כלום "שהתורה מכריחתו עליה". (3) מנהגם. (4) ואין אומרים יוליך הנאה לים המלח, לפי שאסרו על עצמם הנאתם כהקדש, לפיכך כל הנאה הבאה לידם זה מזה, הקדש היא. (5) "לפי שבזה המנהג יצא מדין התורה (שאסור לו ליטול שכר על השבת אבידה) וכאילו החזירה כדי לקבל ממנו (שכר), ונמצא זה שנשבע שלא ינהו מהנה אותו". ולדעת הר"ן בנדרים לג. מותר למחזיר לקבל שכרו מצד הדין, כגון שהיה בטל ממלאכתו מחמת השבתה, כמבואר במסכת בבא מציעא ל: ואילו היה מחזיר רוצה ליטול שכרו, הרי זה מותר, למרות שהוא מודר הנאה ממנו, כי שכר טרחתו וביטולו ממלאכתו הוא נוטל. אלא, אם הוא אדם חשוב ואינו רוצה ליטול שכרו ומשאירו אצל בעל האבידה הרי זה אסור, שבעל האבידה מודר הנאה מהמחזיר, ולפיכך תיפול ההנאה להקדש.

ב. וּמִתְּרִין בְּדָבָרִים שֶׁהֵם בְּשִׁתְּפוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, 6. כְּגוֹן 7
הַר הַבֵּית (וְהַלְשָׁכוֹת) 8 וְהַעֲזוֹת 9 וְהַבָּאָר שֶׁבְּאֲמַצְעֵ 10
הַדֶּרֶךְ. 10. וְאֲסוּרִין בְּדָבָרִים שֶׁהֵם בְּשִׁתְּפוֹת כָּל אֲנָשִׁי 11
הָעִיר, 11. כְּגוֹן הַרְחֵבָה 12 שֶׁפָּעִיר וְהַמִּרְחֵץ וְבֵית הַפְּנִסָּה 13
וְהַתְּבָה 13 וְהַסְּפָרִים. 14

(6) הואיל ויד כל ישראל שווה בהם, הרי הם כהפקר ולא כדבר שהוא של שותפים. (7) ההר שעליו בנוי המקדש, והיה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. (8) חדרי המקדש ותאיו. (9) חצרות המקדש, כלשון הכתוב: "ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה". ונקראת כך, לפי ששם מתפללים לה' והוא עוזרם. (10) מבבל לירושלים, שעולי רגל היו שותים ממנה. ורבינו בפירושו שם כותב: "אף על פי שהציאה והבניין שלהם ממון כל ישראל, ולכל אחד מהם יש בהם זכות, אין זה כי אם זכות מעטה מאוד". (11) שהם דרים בה, מפני שאין לאנשי עיר אחרת חלק בהם, ויכולים למכרם שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, הרי הם כשותפים האוסרים זה על זה. (12) השוק.

רבינו כך הם: "שהרי לא נדר מאיש אחד, כדי שנגזור עליו. שאם אי אפשר לו לישא וליתן עם זה ישא ויתן עם אחר - אלא מאומה כולה". וכוונת הדברים, שמאיש זה לאיש אחר אין טורח, ואפשר לגזור שלא ימכור לזה (המדיר) אלא לאחר, אבל לאסור עליו אומה שלימה ולהטריחו לישא וליתן עם אומה אחרת משום גזירה לא החמירו עליו. (39) הואיל ולא גזרו כאן. (40) כלים, שאין הוא נהנה אלא מהנה, בניגוד למודר הנאה מאיש אחד, שגזרו עליו לא להשאיל, שמא ישאל ממנו. (41) ממון, שאסור לו ליהנות מהם, וכן אמרו בנדרים לא. כשאסר הניית ישראל עליו מותר לו למכור להם דבר חריף אפילו שווה בשווה, שאין כאן הנאה למוכר אלא ללוקח, ולא גזרו למכור שמא ייקח.

16 ח. אָסַר הַנִּיתוֹ עֲלֵיהֶן וְהִנֵּיתָן עָלָיו - לֹא יִשָּׂא וְיִתֵּן
17 עִמָּהֶם, וְכֵן לֹא יִשָּׂאוּ הֵן וְיִתְּנוּ עִמָּו. 42. וְלֹא יִשְׁאַל
18 לָהֶן, וְלֹא יִלְוֶה מֵהֶם, וְלֹא יִלְוֶה אוֹתָן.

(42) שבכל צד שהוא, נמצא אחד מהם נהנה, ובמקח ממוצע הנמכר בשווה, יש בו הנאה למוכר וללוקח גם יחד.

19 ט. אָסַר עַל עֲצָמוֹ הַנִּית בְּנֵי הָעִיר - אָסוּר לְהִשָּׂא
20 עַל נִדְרוֹ לְחֻכָּם מִבְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר. 43 (ההיא). וְאִם
21 נִשָּׂא לְוַתֵּיר לּוֹ - הָרִי נִדְרוֹ מִתֵּר, 44. כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ.

(43) שהרי הוא נהנה מהתרתו. (44) שאף על פי שנהנה מהחכם, לא בשביל זה נתבטלה התרתו. ולדעת ה"לחם משנה" נדרו מותר - אף על פי שהוא נהנה מחכם עירו - כי אין זה גרוע מתורה שבעל פה, שמותר לו למדיר ללמוד למודר מפני שאין נוטלין עליה שכר, ואף על פי שהמודר נהנה מהלימוד, מצוות לאו ליהנות ניתנו. גם כאן, הואיל ואין החכם רשאי ליטול שכר על התרתו, כדין תורה שבעל-פה, אין זו הנאה למודר.

22 י. מִי שֶׁאָסַר הַנִּית הַבְּרִיּוֹת 45 עָלָיו - הָרִי זֶה מִתֵּר
23 לְהִנּוֹת בְּלֻקָּט 46 שִׁכְחָהּ 47 וּפְאָהּ 48, וּמַעֲשֵׂר עֲנִי 49
24 הַמִּתְחַלֵּק בְּגִרְנוֹת, אָכַל לֹא בְּתוֹךְ הַבֵּית 50.

(45) מה ששייך לבריות. (46) שבליים הנופלות בשעת הקצירה והוא שייך לעניים. (47) עומר תבואה ששכחו בעל השדה בשדהו, בשעת הקציר, ואסור לו לשוב לקחתו, אלא משאירו לעניים. (48) שאדם חייב להניח תבואה בסוף שדהו לעניים. (49) החלק העשירי שבתבואה, שחייב אדם ליתנו לעניים בשנה השלישית והשישית למחזור השמיטה. שמינחו בגורן וכל הרוצה ליטול בא ונוטלו, והואיל וכל אלה הפקר הם, מותר לו ליהנות מהם, שאינם של הבריות. (50) כלומר, מעשר עני המתחלק בתוך הבית, לאחר שהכניס תבואתו לאוצר ולא הפריש ממנה מעשר עני בגורן, לפי שנאנס או שלא מצא עניים ליתן להם. ובמעשר זה נאמרה "נתתה" ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך" ויש בו טובת הנאה לבעלים, שמחלקו לעני שירצה, ולפיכך אין זה כהפקר גמור, בניגוד למעשר עני המתחלק בגורן, שלא נאמרה בו "לשון נתתה" אלא: "והנחת בשעריך" וכל הרוצה בא ונוטלו ואין בו לבעלים שום טובת הנאה.

1 נָדַר שֶׁלֹּא יִהְיֶה הוּא בְּשָׁנֵי 26 - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַכֵּס
2 לְבֵיתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁבְּרִשְׁתּוֹ 27 הוּא נִכְנָס. אָכַל אֵינּוּ יָכוֹל
3 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֶצֶר 28, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ 29.

(24) ממנו. (25) הואיל ונתן מכשול לשני אם ישתמש בחצר, הדין נותן לכופו למכור, שלא ייכשל חברו על ידו. אבל את הנאסר אין לכופ, כי אנוס הוא באיסורו. (26) מן השני. (27) שאין בה כדי חלוקה. (28) להעמיד ריחיים ותנור וכדומה. (29) אבל אין לכופו למכור את חלקו, כי לא נתן מכשול אלא לעצמו, והוא אומר: אהיה נזהר יפה שלא להיכשל.

4 ו. הִיָּה אֶחָד מִן הַשּׁוֹק אָסוּר בְּהִנָּאת אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם
5 - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַכֵּס לְחֶצֶר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ:
6 לְתוֹךְ שֶׁל חֶבְרֶךְ אֲנִי נִכְנָס, אֲנִי נִכְנָס לְתוֹךְ שֶׁלְךָ 30.

(30) שאפילו אחד מן השוק, שאינו שותף ואינו מפסיד כלום, אם נאסר עליו הכניסה לחצר, בכל זאת מותר לו להיכנס, כרבי אליעזר בן יעקב ומטעם "יש בריה", כמבואר לעיל. וכל זה בחצר שאין בה כדי חלוקה. אבל כשיש בה כדי חלוקה אסור לו להיכנס עד שיחלוקו. ואין לומר, ייאסרו אלו להיכנס אפילו לאחר חלוקה, הואיל ולא הוברר בשעת הנדר חלקו של כל אחד מהם, אין אתה יודע אפילו לאחר חלוקה, אם זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, ועלינו לחוש, שמא כל אחד מהם נכנס לחלק חברו ועובר על נדרו? כי הדבר ברור, שעל מנת כן נשתתפו מתחילה, שלא יוכל אחד מהם לאסרה על חברו, שיישאר האיסור אפילו לאחר חלוקה, שאם כן יוצא, שהוא אוסר נכסי חברו על חברו, ואינו בדין.

7 ז. מִי שֶׁאָסַר הַנִּית אִמָּה מִן הָאֲמוֹת עַל עֲצָמוֹ - הָרִי
8 זֶה מִתֵּר לָקַח מֵהֶן בְּיוֹתֵר 31 וּלְמַכֵּר לָהֶן בְּפָחוֹת 32.
9 אָסַר הַנִּיתוֹ עֲלֵיהֶם, אִם שׁוֹמְעִין לוֹ שִׁיִּקַּח מֵהֶן
10 בְּפָחוֹת 33 וְיִמְכֹּר בְּיוֹתֵר - מִתֵּר 34. וְאִין גּוֹזְרִין פֶּאֶן 35
11 שֶׁלֹּא יִמְכֹּר 36 גִּזְרָה שְׁמָא יִקַּח 37, שֶׁהָרִי לֹא נִדַּר מֵאִישׁ
12 אֶחָד כְּדִי שֶׁנִּגְזֹר עָלָיו, [אֵלָּא] מֵאִמָּה פְּלִי, שֶׁאִם אִי
13 אֶפְשָׁר לוֹ לִשָּׂא וְלִתֵּן עִם זֶה - יִשָּׂא וְיִתֵּן עִם אַחֵר 38.
14 לְפִיכָף 39, אִם אָסַר הַנִּיתָן עָלָיו - הָרִי זֶה מִשְׁאַלְיָן 40
15 וּמִלְוֶה אוֹתָן, אָכַל לֹא יִשָּׂא מֵהֶם וְלֹא יִלְוֶה מֵהֶן 41.

(31) מהמחיר הרגיל. (32) מהמחיר המקובל, כדי שלא יינה מהם. וכל זה כשנדר שלא ינה מאנשי אותה אומה, אבל אם נדר שלא ליהנות מנכסיהם, אפילו לקח שווה מאה במאתיים אסור לו ליהנות ממקחו, שנדרו חל על נכסיהם. (33) כדי שלא יינה ממנו. (34) ומדובר כאן במקח ממוצע (לא חריף ולא גרוע), שיש במכירתו הנאה למוכר וללוקח כשהוא נמכר שווה בשווה, כי במקח חריף אפילו כשימכור בשוויו אין בו הנאה ללוקח אלא למוכר בלבד, ואם כן זה שאסר הנייתו עליהם יכול למכור אפילו שווה בשווה, כי הם לא יינה בזה אלא הוא בלבד. (35) כשאסר הנייתם עליו. (36) בפחות. (37) בפחות, ונמצא נהנה, כשם שגזרו על כל מודר הנאה מחברו שלא ימכור לו בשום פנים, שמא יקח ממנו בפחות ונמצא נהנה. (38) שיעור דברי

לכתחילה, כי זהו ההבדל בין צרכי חיי נפש, לצרכי בניין.
(61) "שמניעת התביעה אינה בכלל הנייה".

יד. היו מהלכין בדרך ואין לו מה לאכול - נותן
לאחר משום מתנה, והלה מתר בזה⁶². ואם אין
עמם אחר - מניח על הסלע⁶³ ואומר: הרי הן
מפקרין לכל מי שיחפץ, והלה נוטל ואוכל⁶⁴.

(62) אף על פי שיש כאן קצת הערמה, שהדברים מוכיחים
שלא נתנו לאחר, אלא כדי שיהנה בו המודר, הואיל ואין
למודר מה לאכול התירו לו גם זה, אבל בהלכה הקודמת,
שיש תקנה אחרת, לא התירו ליתן לאחר לשם מתנה,
שנראית כהערמה. (63) אכן, או גוש אבן הבולט מעל
הקרקע. (64) שאינו נהנה מהמדיר אלא משל הפקר.

טו. נתן לאחד מתנה ואמר לו: הרי סעדה זו נתונה
לך מתנה, ויבוא פלוני שהוא אסור בהנתי ויאכל
עמנו - הרי זה אסור⁶⁵. ולא עוד, אלא [אפלו] אם
נתן לו סתם, וחזר ואמר לו: רצונך⁶⁶ שיבוא פלוני
ויאכל עמנו? אם הוכיח סופו על תחלתו שלא נתן
לו אלא על מנת שיבוא פלוני ויאכל - אסור. כגון
שהיתה סעדה גדולה⁶⁷, והוא רוצה שיבוא אביו או
רבו וכיוצא בהן⁶⁸ לאכול מסעדתו; שהרי סעדתי
מובחת עליו שלא גמר להקנות לו. וכן כל כיוצא
בזה⁶⁹.

(65) שהדברים מוכיחים, שלא נתן לו מתנה גמורה, אלא
רצה הוא להערים, כדי שפלוני המודר ייהנה עמו מסעודתו.
(66) התסכים. (67) סעודת נישואין וכדומה. (68) שהדבר
ידוע, שאין אדם מכין סעודה לנישואי בנו ונותנה לאחר.
(69) וכלשון האחרונה של רבא. ולדעת ה"כסף משנה" לא
נחזקו רבינו אלא כשאמר לו כך סמוך לנתינתו, אבל אם
שהה קצת ולאחר שעה אמר לו כן, הרי זה מותר.

טז. כל מתנה שאם הקדישה⁷⁰ לא תהיה מקדשת⁷¹
- אינה מתנה. וכל הנותן לזה מתנה על מנת
להקנותה לאחר⁷² - הרי זה האחר קנה בעת שיקנה
לו הראשון⁷³. ואם לא הקנה לו הראשון לאותו
אחר - לא קנה לא הראשון ולא השני⁷⁴.

(70) לשמים, לצרכי הקדש. (71) הואיל ואם הקדישה
המקבל בעודה בידו אינה מקודשת אין לה דין מתנה גם
לשאר עניינים. ואסור למודר ליהנות על ידי מקבל זה, כי
אין זו אלא הערמה והתחכמות, כמו ששינוי שם: "מעשה
באחד, שהיה אביו מודר הימנו הנאה והיה (המדיר) משיא
את בנו, ואמר לחבירו: חצר וסעודה נתונים לך במתנה
ואינם לפניך אלא כדי שיבוא אבא ויאכל עמנו בסעודה,
אמר, [=החבר], אם שלי הם הרי הם מוקדשים לשמים.
אמר לו [=הבן המדיר], לא נתתי לך את שלי, שתקדישם
לשמים. אמר לו [=החבר]: לא נתתי לי את שלך, אלא
שתהא אתה ואביך אוכלים ושותים ומתריצים זה לזה ויהא
עוון התלוי בראשו? אמרו חכמים, כל מתנה שאינה, שאם
הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה". ואף על פי, שהלכה

יא. מי שאסר הניתו על הפהנים ועל הלזים - הרי
אלו באין⁵¹ ונוטלין מתנותיהם⁵² על פרהו⁵³. ואם
אמר: פהנים אלו ולזים אלו - הרי אלו אסורין⁵⁴,
ויתן תרומותיו ומעשרותיו לכהנים ולזים אחרים.
והוא הדין במתנות עניים⁵⁵ עם העניים.

(51) שולחים אחרים ליטול בשבילם, כי הם בעצמם אסורים
להיכנס לביתו או לשדהו. (52) תרומה לכהן ומעשר
ראשון ללוי. (53) אף על פי שטובת הנאה שיש לבעלים
בהם, נחשבת כממון, בכל זאת הואיל ואסר כל הכהנים
בתרומתו, עשאה כעפר, שהרי תרומה אסורה באכילה
לזרים, ומה יעשה בה, נמצא שהפקירה לגמרי ואין לו בה
שום טובת הנאה. והמעשר אף על פי שמותר באכילה
לזרים, נתינתו ללוי הוא, והפקירו גם כן. (54) הואיל ויכול
ליתנם לכהנים ולזרים אחרים, יש לו בהם טובת הנאה,
שנותנם לכל מי שירצה, ואינם כהפקר, ויכול לאסרם
עליהם. ואף על פי שבהלכות אישות פרק ה הלכה ו פסק
רבינו, ישראל שקידש אשה בתרומה אינה מקודשת, שאין
לו בה אלא טובת הנאה, ו"טובת הנאה אינה ממון"? אך
באסור נדרים, שהוא אסור הנאה, אפילו טובת הנאה,
נחשבת כממון. שהרי אפילו ויתור אסור במודר הנאה.
(55) כגון לקט שכחה ופאה, שאסורם בעלים על העניים,
דינם כתרומה ומעשר, שבהלכה זו, שאם אמר על מתנות
עניים המתחלקות בתוך ביתו: הרי הן אסורות "לעניים אלו"
יתנן לעניים אחרים. ועל המתנות המתחלקות בגורן אף
"עניים אלו" יכולים ליטול על כורחו, שלא נאמרה בהן
נתינה אלא "תעזוב" והפקר גמור הן, שאין לבעליהן בהן
שום טובת הנאה.

יב. מי שהיתה הניתו אסורה על חברו ואין לחברו
מה לאכול - הולך אצל החנוני ואומר: איש פלוני
אסור בהנתי ואיני יודע מה אעשה⁵⁶. אם הלך
החנוני ונתן לו ובא ונטל מזה⁵⁷ - הרי זה מתר⁵⁸.

(56) אבל אסור לו לומר בפירוש, תן לו ואני אפרע, שאם כן
נעשה החנוני שלוחו, ושלוחו של אדם כמותו.
(57) המדיר, שנתן לחנוני מרצונו, אבל אינו יכול לכופו
לשלם לו, שהרי לא אמר לחנוני: תן לו ואני אפרע.
(58) ואין המדיר עובר על נדרו, שאינו אלא פורע חובו של
המודר ומותר.

יג. היתה פיתו⁵⁹ לבנות, גדרו לגדר, שדהו לקצר,
והלך אצל פועלים ואמר: איש פלוני אסור בהנתי
ואיני יודע מה אעשה, והלכו הן ועשו עמו, ובאו
לזה ונתן להן שכרן - הרי זה מתר⁶⁰; שנמצא זה
שפרע לו חובו, וכבר בארנו שזה מתר לפרע לו
חובו⁶¹.

(59) של המודר. (60) אף על פי שאין זה לצרכי מזונות
אלא לצרכי בניין בלבד. וייתכן, שמשום כך כתב רבינו כאן:
והלך אצל פועלים, שמשמעו בדיעבד, ולא לכתחילה, בעוד
שבהלכה הקודמת כתב: הולך אצל חנוני, שמשמעו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צרכי רבים מותר, שמצוות לאו ליהנות ניתנו, וכן בכל דבר שאין לאדם בו היתר הנאה.

פרק שמיני

(1) נדר התלוי בדבר מסויים ולא נתקיים הדבר, נדר שהותר מקצתו מה דינו ככולו, שהולכים אחר כוונת הנודר ולא אחר משמעות הדיבור, ההבדל בין האומר: לביתך איני נכנס, לאומר: לבית זה איני נכנס, דברים המותרים בלא שאלה לחכם.

א. מִי שְׁנָדָר או נִשְׁבַּע, וּפָרַשׁ בְּשַׁעַת נִדְרוֹ דָּבָר שְׁנָדָר
או נִשְׁבַּע בְּגִלְלוֹ²⁴ - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁתִּלְקֶה²⁵ נִדְרוֹ או
שְׁבוּעָתוֹ בְּאוֹתוֹ דָּבָר, וְאִם לֹא נִתְקַיֵּם אוֹתוֹ דָּבָר²⁶
שְׁנִשְׁבַּע בְּגִלְלוֹ - הָרִי זֶה מֵתָר.²⁷

(2) הסיבה שבגללה נדר מה שנדר. (3) התנה. (4) אפילו בלא שאלה לחכם. שהרי זה כתנאי גמור, ואם לא נתקיים התנאי בטל הדבר, וכמבואר בירושלמי נדרים פ"ט, ה"ג.

ב. פִּיֶּצֶד? נָדָר או נִשְׁבַּע: שְׁאִינִי נוֹשֵׂא אֶשָּׁה פְּלוֹנִית¹⁸
שְׁאִבְיָהּ רַע, שְׁאִינִי נִכְנָס לְבֵית זֶה שְׁפֹלֵב רַע בְּתוֹכוֹ;¹⁹
מִתּוֹ או שְׁעֵשָׂה הָאֵב תִּשְׁוֹכֶה - הָרִי זֶה מֵתָר.²⁰ שְׁאִי
כְּמִי שְׁנָדָר או נִשְׁבַּע וְאָמַר: שְׁלֹא אֶשָּׂא פְּלוֹנִית וְלֹא
אֶפְגֵּס לְבֵית זֶה אֶלָּא אִם נִסְתַּלַּק הַחֶזֶק.²² וְכֵן כָּל
פִּיּוּצָא בְּהִיא.²³

(5) אעפ"י שהמיתה היא סיבה ש"נולדה" לאחר נדרו ואין ה"נולד" יכול לבטל הנדר, ללא שאלה לחכם, כמבואר בסמוך ה"ה, - כאן, שתלה נדרו בסיבה ידועה, הרי זה עדיף מנולד, כמו שמפרש רבינו והולך. (6) משנה בנדרים סה. ובגמרא שם כדעת רב הונא, וכשנסתלק ההיזק - אין מקום עוד לנדרו. (7) כמו שאמרו בירושלמי שם, "באומר קונם שאיני נהנה לאיש פלוני כל הזמן שהוא לבוש שחורים, לבש לבנים מותר בו".

ג. אֲבָל הַנּוֹדֵר או הַנִּשְׁבַּע, שְׁאִינִי נוֹשֵׂא פְּלוֹנִית²⁴
הַקְּעוּרָה, וְנִמְצָאת נָאָה;²⁵ שְׁחוּרָה, וְנִמְצָאת לְבָנָה;²⁶
קֶצֶרָה,²⁷ וְנִמְצָאת אֶרְבָּה;²⁸ קוֹנָם²⁹ שְׁאִין אֶשְׁתִּי
נְהִינִית לִי,³⁰ שְׁגִנְבָה אֶת פִּסִּי וְשִׁחַכְתָּה אֶת בְּנִי,³¹
וְנִדְעֵה שְׁלֹא גִנְבָה וְשִׁחַכְתָּה - הָרִי זֶה מֵתָר,³²
מִפְּנֵי שֶׁהוּא נָדָר טְעוּת, וְהוּא בְּכָלֵל נִדְרֵי שְׁגִגוֹת
שֶׁהֵן מִתְרִינִין.³³ וְאִין זֶה כְּתוּלָה נִדְרוֹ בְּדָבָר וְלֹא
נִתְקַיֵּם הַדָּבָר, שֶׁהָרִי הִסְבָּה שְׁבִגְלָלָה נָדָר לֹא
הִיָּתָה מִצִּיּוּהָ³⁴ וְטְעוּתָהּ הִיָּה.³⁵

(8) יפה. כלומר, לא שייפיה וקשטוה, אלא מתחילה היתה נאה ויפה, ונמצא שנדר בטעות. (9) נמוכת קומה. (10) גבוהה (משנה בנדרים סו). (11) קרבן. קונם - הוא כינוי לקרבן, כמבואר לעיל פ"א, ה"ט. ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי, תיבה זו איננה. (12) הנאתה ממני תהא אסורה עליה כקרבן. (13) משנה שם כה: וכמבואר לעיל פ"ד, ה"א. (14) מתחילה בשעת נדרו. (15) כלומר, בשני המקרים שבשתי ההלכות שלפנינו, הוא מותר בלא שאלה

היא: מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה: שם, כל עוד שלא החזירה הרי זו מתנה גמורה לכל מה שירצה, אבל כאן, אין בידו להקנותה לשום אדם, שלא נתנה לו, אלא כדי שיאכל אביו. (72) לאחר זמן. (73) אף על פי שהראשון לא קנאה לעצמו מעולם שהנותן לא נתנה לראשון לעצמו, כי אם להקנותה לשני לאחר זמן. - ואין זה כאומר לחבירו: זכה בדבר זה לפלוני, שזכה בה פלוני, ששם כל הזכיה אינה בשביל עצמו, כי אם בשביל חברו, מקבל המתנה, אבל כאן קנה הראשון, כדי שיקנה לשני לאחר זמן. ושם בגמרא הוכיחו, שקניין על מנת להקנות מועיל, מדין "קניין סודר", שהרי הקונה שדה מחברו בקניין חליפין, נותן הוא סודר (מטפחת) למקנה, ועם קבלת הסודר, מקנה בעל השדה את שדהו לקונה, אף על פי, שסודר זה יקבלו הקונה בחזרה מידי המקנה לאחר ההקנאה, נמצא שכל קניין הסודר לא היה אלא על מנת להקנות השדה לקונה, ומכאן שכל קונה על מנת להקנות לאחר, קנה השני כשהראשון יקנה לו. (74) הדבר ברור, שכל הנותן מתנה על תנאי, אם לא נתקיים התנאי בטלה המתנה.

יז. מִי שְׁנִשְׁבַּע הַנִּיָּתוֹ עַל בַּעַל בְּתוֹ, וְהוּא רוֹצֶה
לְתַת לְבֵיתוֹ מְעוֹת כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נְהִינִית בְּהֵן וּמוֹצִיָּאָה
אוֹתָן בְּחִפְצִיָּה⁷⁵ - הָרִי זֶה נּוֹתֵן לָהּ וְאוֹמֵר לָהּ: הָרִי
הַמְּעוֹת הָאֵלּוּ נְתוּנִין לָךְ בְּמִתְנָה, וּבְלִבְדִּי שְׁלֹא יִהְיֶה
לְבַעַלְךָ רְשׁוּת בְּהֵן, אֶלָּא יִהְיֶה לָמָּה שֶׁאֵת נּוֹתֵנָת לְפִיךָ
או לָמָּה שֶׁתִּלְבְּשִׁי וּכְיוּצָא בְּהִיא.⁷⁶ וְאֶפְלוֹ אָמַר לָהּ:
עַל מְנָת שְׁאִין לְבַעַלְךָ רְשׁוּת בְּהֵן, אֶלָּא מֶה שֶׁתִּרְצִי
עָשִׂי בְּהֵן⁷⁷ - לֹא קָנָה הַבַּעַל, וּמֶה שֶׁתִּרְצֶה תַּעֲשֶׂה
בְּהֵן.⁷⁸ אֲבָל אִם נָתַן לָהּ מִתְנָה וְאָמַר לָהּ: עַל מְנָת
שְׁאִין לְבַעַלְךָ רְשׁוּת בְּהֵן, וְלֹא פָּרַשׁ שֶׁתִּהְיֶה הַמִּתְנָה
הַזֹּאת לְכָךְ וּלְכָךְ או לָמָּה שֶׁתִּרְצֶה תַּעֲשֶׂה בְּהֵן - הָרִי
קָנָה אוֹתָהּ הַבַּעַל לְאֶכָּל פְּרוֹתֶיהָ⁷⁹; וְדָבָר זֶה אֶסוּר,
שֶׁהָרִי הוּא אֶסוּר בְּהִינִית חוֹתְנוֹ.⁸⁰

(75) והרי יש לבעל זכות בהן. שכל הנותן מתנה לאשת איש, תילקח בה קרקע והבעל אוכל הפירות (הרווחים), נמצא זה נהנה מחותנו שהדירו הנאה והרי זה כאילו נתן המעות באופן ישר לבעל, ואסור. (76) שלא הקנה המעות לאשה אלא לאותו דבר בלבד, ומתוך שאין זו מתנה לכל דבר, אין לבעל חלק בה. (77) ולא פירש לה, לאיזה דבר הקנה לה המעות. (78) שם, כשמואל, האומר: אפילו אמר: מה שתירצי עשי לא קנה אותן הבעל. וסובר רבינו ששמואל מצריך לומר לה את זה נוסף על מאמרו: על מנת שאין לבעלך רשות בהן, שמכיוון שמדגיש: "אלא מה שתירצי עשי" כוונתו לומר, שלא יהיו שלך אלא לאותו דבר שתירצי לעשות בהן בכל שעה ושעה, ואין ההקנאה חלה אלא באותה שעה שתירצה לעשות בהן איזה דבר, ולאותו דבר בלבד. נמצא, שאין לבעל קניין בהן, שהרי אף בתו לא קנתה אותן לכל דבר. (79) שיד אשה כיד בעלה. (80) ובכל זאת קנה אותן הבעל. ואף על פי שאסור לו ליהנות מהן, אם ירצה ליתן צדקה לעניים, או לעשות בהן

19 פְּרוּתָיו, וְאָמַר: הֲרִי הֵן עָלֶיכֶם קֶרֶבֶן, וּכְשֶׁהֲגִיעַ
20 אֲלֵיהֶם וְהָנָה הֵם אָבִיו וְאֶנְשֵׁים זָרִים - הוֹאִיל וְאָבִיו
21 מִתְּרִין²⁶, פֶּלֶן מִתְּרִין²⁶. וְאָפְלוּ אָמַר: אֵלֹה הֵייתִי יוֹדֵעַ
22 כֵּן, הֵייתִי אוֹמֵר: פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אֲסוּרִין וְאָבִי מִתֵּר -
23 הֲרִי פֶלֶן מִתְּרִין²⁷. אָבֵל אִם אוֹמֵר כְּשֶׁהֲגִיעַ אֲלֵיהֶן:
24 אֵלֹה הֵייתִי יוֹדֵעַ שְׂאֵבִי בִינֵיכֶם, הֵייתִי אוֹמֵר: פֶּלֶכֶם
25 אֲסוּרִין חוּץ מֵאֲבִי - הֲרִי פֶלֶן אֲסוּרִין²⁸ חוּץ מֵאֲבִיו;
26 שֶׁהָרִי גָלָה דַעְתּוֹ שֶׁלֹּא הִתִּיר מִקְצַת הַנֶּדֶר, אֶלָּא כִּמּוֹ
27 שֶׁנֶּדֶר הָיָה נוֹדֵר²⁹ וּמִתְּנָה עַל אָבִיו³⁰.

(24) שנאמר (במדבר ל, ג) "ככל היוצא מפיו יעשה" כולו ולא מקצתו, מכאן לנדר שבטל מקצתו - בטל כולו (ירושלמי נדרים פ"א, ה"א) והשווה לעיל פ"ד, ה"א. (25) שהדבר מוכיח, שלא אסר עליו, כמבואר לעיל ה"ד. (26) שלא נדר מתחילה, אלא על דעת שיתקיים כולו, והותרת מקצתו משמשת פתח היתר לכולו (משנה בנדרים סו. וברא"ש שם). והר"ן (שם כה): מפרש: כיון שאילו היה יודע שאביו ביניהם היה מוציא מן הכלל, הרי זה מוטעה בעיקר הנדר, וכל שיש בעיקר הנדר טעות - אין פיו ולבו שוים ובטל מאליו. (27) נדרים כה: הואיל ומתחילה אסרם עליהם בלשון: כולכם, ועכשיו החליף דבריו הורע כוח הנדר, וכאילו נעקר והותר מקצתו, ולפיכך הותר כולו (רא"ש ותוספות שם). (28) וכדעת רבה. (29) כיון שבשעת הנדר אמר: כולכם אסורים, ועכשיו בשעת החזרה הוא גם כן מעמיד דבריו הראשונים - ביחס לאחרים, אעפ"י שמוציא את אביו מן הכלל, אין זה נדר שהותר מקצתו, לפי שאביו לא נכנס מעולם במשמעות הנדר (ר"ן שם). (30) וכבר אמרנו, שאביו לא נכלל מעולם במשמעות הנדר, כמבואר לעיל ה"ד, נמצא שאין כאן נדר שהותר מקצתו. והוא-הדין אם מתחילה אמר: פירותי אלה יהיו אסורים לזה ולזה ולא הכירם, בגלל ריחוקם ממנו, וכשנתקרב וראה את אביו ביניהם, חזר ואמר: אילו הייתי יודע... הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא, הותרו כולם, מאחר שהחליף דבריו שמשעת האיסור, לדבריו שבשעת החזרה, הורע כח הנדר ונעקר, ומתוך דהותר מקצתו הותר כולו (כסף-משנה בשם הטור).

28 ז. וכן האומר: היין קרֶבֶן עָלִי מִפְּנֵי שֶׁהֵינִי רֹעַ לִבְנֵי
29 מַעֲשִׂים, וְאָמַרְוּ לוֹ: הֲרִי הַמֵּיִשָּׁן יָפָה לִבְנֵי מַעֲשִׂים; אִם
30 אָמַר: אֵלֹה הֵייתִי יוֹדֵעַ, לֹא הֵייתִי נוֹדֵר, וְאָפְלוּ אָמַר:
31 אֵלֹה הֵייתִי יוֹדֵעַ, הֵייתִי אוֹמֵר: הַחֲדָשׁ אֲסוּר וְהַיָּשָׁן
32 מִתֵּר - מִתֵּר בִּישָׁן וּבַחֲדָשׁ³¹. אָבֵל אִם אָמַר: אֵלֹה
33 הֵייתִי יוֹדֵעַ, הֵייתִי אוֹמֵר: כָּל הַיַּיִנוֹת אֲסוּרִין עָלִי
34 חוּץ מִן הַמֵּיִשָּׁן - הֲרִי זֶה מִתֵּר בִּמְיֻשָּׁן³². וְכֵן כָּל
35 פְּיוּצָא בִּזְהָ³³.

(31) שהרי החליף דבריו, ועקר מקצת נדרו, וממילא הותר כולו. (32) הואיל והעמיד דבריו כבתחילה לא הורע נדרו, שאין זה אלא מתנה על המיושן, שלא היה בכלל בשעת נדרו, אילו ידע שהוא יפה למעיים (נדרים סו. וכפירוש הגמרא שם כו: לענין בצל, וממנו למד רבינו לענין יין).

לחכם. אלא, שבדין האמור בהלכה ב הקודמת הוא מותר מחמת שהוא תולה נדרו בדבר, וההיתר בהלכה שלפנינו הוא מטעם "נדר טעות" שהוא בכלל נדרי שגגות (כסף-משנה ע"פ סוגיית הגמרא שם סה:). ולדעת ה"אור שמח", הנוסח בדברי רבינו כך הוא: "שהן מותרין, שהרי הסיבה שבגללה נדר לא היתה מצויה, וטעות היה", והתיבות: "ואין זה כתולה נדרו" וכו' אינן שייכות כלל כאן, ומקומן בסמוך סוף ה"ה אחרי התיבות: "כמו שביארנו". וראה בביאורנו שם.

ד. וְלֹא עוֹד¹⁶, אֶלָּא מִי שֶׁרָאָה אֲנָשִׁים מִרְחוֹק אוֹכְלִים תְּאֵנִים שָׁלוּ, וְאָמַר לָהֶן: הֲרִי הֵן עָלֶיכֶם קֶרֶבֶן¹⁷ - פִּינֹן שֶׁקָּרַב אֲלֵיהֶם וְהָבִיט וְהָרִי הֵן אָבִיו וְאֶחָיו, הֲרִי אֵלֹה מִתְּרִין. אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ הַסִּבָּה שֶׁהָדִין בְּגִלְגָּלָה, הֲרִי זֶה כִּמּוֹ שֶׁפָּרַשׁ. שֶׁהִדְבֵּר מוֹכִיחַ, שֶׁלֹּא אָסַר עָלֵיהֶם אֶלָּא שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁהֵן זָרִים¹⁸. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּזְהָ.

(16) לא רק כשפירש בשפתיו ונמצא שטעה הרי זה מותר, אלא אפילו כשלא פירש כלל. (17) אסורים בהנאה כקרבן. (18) נמצא שהוא מוטעה בעיקר נדרו, שמעולם לא היתה דעתו עליהם, ובטל מאליו (משנה שם כה:).

ה. מִי שֶׁנֶּדֶר אוֹ נִשְׁבַּע, וְנוֹלַד¹⁹ לוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה בְּלִבּוֹ בְּשַׁעַת הַשְּׁבוּעָה אוֹ בְּשַׁעַת הַנֶּדֶר - הֲרִי זֶה אֲסוּר עַד שֶׁיִּשְׁאֹל לַחֲכָם וְיִתִּיר אֶת נֶדְרוֹ. פִּיצֵד? אָסַר אֶת עַצְמוֹ בְּהִנִּית פְּלוֹנִי אוֹ שֶׁלֹּא יִכְנֹס לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְנִנְעָשָׂה אוֹתוֹ הָאִישׁ סוֹפֵר²⁰ וְאוֹתוֹ מָקוֹם בֵּית הַכִּנְסָת, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: אֵלֹה הֵייתִי יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה נִנְעָשָׂה סוֹפֵר וּבְמָקוֹם זֶה יִנְעָשָׂה בֵּית הַכִּנְסָת, לֹא הֵייתִי נוֹדֵר אוֹ נִשְׁבַּע - הֲרִי זֶה אֲסוּר לְהִנָּח וּלְהַכְנִס עַד שֶׁיִּתִּיר נִדְרוֹ²¹, כִּמּוֹ שֶׁבִּיאָרְנוֹ²². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּזְהָ²³.

(19) ונתחדש. (20) תלמיד חכם, והכל צריכים לו, או לבלר (כתבן) והכל צריכים לו, לפי שהוא כותב שטרות העיר (משנה שם סד. וברא"ש ותוספות שם). (21) שיבא לפני חכם מובהק או לפני שלשה הדייטות ויאמר: אני נדרתי כך וכך ונחמתי, ואילו הייתי יודע שיארע לי כך וכך, לא הייתי נודר. ואילו היתה דעתי בעת הנדר כמו עתה, לא הייתי נודר, והואיל ונהפכה דעתי מתירים לו. (22) לעיל ה"ל שבועות פ"ו, ה"ה והי"ב. כאן יש - לדעת ה"אור שמח" - לגרוס: "ואין זה כתולה נדרו בדבר ולא נתקיים הדבר" (ראה לעיל ה"ג). כלומר, אעפ"י שאומר: אילו הייתי יודע לא הייתי נודר, אין זה מותר, שאין זה כתולה נדרו בדבר, שזה לא תלה כלום בשעת נדרו, שגם עכשיו "עדיין לא ניחם, אלא רצונו שלא יהנה לו, ושלא יעשה זה סופר" (לשון רבינו שם). וראה בביאורנו שם. (23) כגון שהיה המודר משיא את בנו, ואמר המדיר "אילו הייתי יודע, שהוא משיא את בנו בקרוב, לא הייתי נודר" (משנה בנדרים סד.).

ו. כָּל נֶדֶר שֶׁהִתֵּר מִקְצָתוֹ - הִתֵּר כָּלּוֹ²⁴. וְהוּא הָדִין בְּשְׁבוּעָה. פִּיצֵד? רָאָה אֲנָשִׁים מִרְחוֹק אוֹכְלִין

י. האומר לחברו: קונם⁴⁸ לביתך אני נכנס ושדך
אני לוקח, בין בנדר בין בשבועה, ומת⁴⁹ או מכרן
לאחר - הרי זה מתר להקנס לפית ולקח השדה מן
היורש או מן הלוקח; שלא נתפס זה אלא כל זמן
שהן ברשותו. אבל אם אמר: לבית הנה אני נכנס
ושדה זו אני לוקח, ומת או מכרן לאחר - הרי זה
אסור⁵⁰.

(48) מפורש לעיל ה"ג. ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי
ר"מ תיבת "קונם" איננה. אלא: "לביתך אני נכנס, ושדך
אני לוקח". וראה בבאורנו לעיל אות י. (49) בעל הבית
והשדה. (50) כיון שאמר "בית זה", עשאו עליו כחתיכת
איסור (משנה נדרים מו. ובר"ן שם ע"ב) והשווה לעיל
פ"ה, ה"ד.

יב. האומר לחברו: השאילני פרתך, אמר לו: אינה
פנויה, נשבע או נדר ואמר: קונם⁵¹ שדי אני חורש
בה⁵² לעולם⁵³; אם היה דרכו לחרש בידו⁵⁴ - הוא
אסור, וכל אדם מתירן לחרש לו בה⁵⁵; ואם אין
דרכו לחרש בידו - הוא וכל אדם אסורין⁵⁶. וכן כל
פיוצא בדברים אלו.

(51) ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים - תיבה זו איננה.
(52) בפרה זו. (53) נתעצב השואל כנגד המשאיל, ואמר כך
מתוך כעס, שלא רצה זה להשאילו (משנה בנדרים מג.
וברש"י). (54) בעצמו, שהוא איש כפרי, איכר. (55) שלא
נתכוין אלא לאסור חרישתו הוא. (56) כיון שאין דרכו
לחרוש בידו, לא נתכוין אלא שלא ליהנות מחרישתה לא
על ידו ולא ע"י פועליו (שם).

יג. מי שנשבע או נדר שישא אשה או שיקנה בית
או שיצא בשירא⁵⁷ או יפרש⁵⁸ פים - אין מחיבין
אותו לשא אשה או לקנות או לצאת מיד, אלא עד
שימצא דבר ההגון⁵⁹ לו. מעשה פאשה שנדרה שכל
מי שיתבע אותה תנשא לו, וקפצו עליה בגי אדם
שאינן הגוינין לה, ואמרו חכמים: לא נתפנה זו
אלא לכל מי שיתבע אותה מן ההגוינין לה. וכן כל
פיוצא בזה.

(57) קבוצת אנשים העוברים יחד בדרך, או במדבר.
(58) יפליג מיבשה לים. (59) בבא קמא פ. ושם הנוסח: מי
שנדר ליקח בית ולישא אשה בארץ ישראל וכו', וכנראה שזו
טעות סופר, שכן בתוספתא שם פ"ח, מ"ד, שהיא מקור
ברייתא זו, לא נזכרה ארץ ישראל לענין זה (מעשה רוקח).
וכן בשו"ע יו"ד ריט, סעיף א, לא הודגש כאן: ארץ ישראל.

יד. המדיר את חברו או שנשבע ואמר לו: שתבוא
ותטל לבגדיך כר אחד חטים או שתי חביות של יין⁶⁰
- הרי זה⁶¹ יכול להתיר נדרו בלא שאלה לחכם,
ויאמר לו: כלום נתפנת אלא לכבדני⁶², כבודי שלא
אטל⁶³, וכבר הגיע אלי כבוד שנדרת בשבילי⁶⁴. וכן
הנודר או הנשבע: שאין אתה נהנה לי אם אין אתה

(33) כמו שאמרו שם סו. "קונם בצל שאני טועם, שהבצל
רע ללב, אמרו לו: והלא הכופרי (בצל כפרי) יפה ללב !?
הותר בכופרי, ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלים",
וכפי שהוסבר בגמרא שם כו.

ח. כל הנודר או נשבע - רואין דברים שבגללן
נשבע או נדר, ולמדיו מהן לאי זה נתפס, והולכין
אחר הענין³⁴, לא אחר כל משמע הדבור³⁵. כיצד?
היה טעון משא של צמר או של פשתים, והזיע³⁶
והיה ריחו קשה³⁷, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו
צמר או פשתים לעולם - הרי זה מתר ללבש בגדי
צמר או פשתים ולכסותו³⁸, ואינו אסור אלא
להפשילן³⁹ לאחוריו⁴⁰. היה לבוש בגדי צמר
ונצטער בלבישתו⁴¹, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו
צמר לעולם - אסור ללבש, ומתיר לטען עליו, ומתיר
להתכסות בגדיו⁴² צמר; שלא נתפס זה אלא לכגד
צמר⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

(34) כוונת הנדר. (35) ההבנה המילולית שבדיבור.
(36) מכובד המשא. (37) או שהיה ריחו קשה, שהצמר
והפשתים ריחם קשה (משנה בנדרים נה: וכפירוש ה"נמוקי
יוסף" שם). (38) להתכסות בהם. (39) לתלותם.
(40) וכל-שכן לטענם לפניו, אלא שדרכם של אלו להפשילם
לאחוריו (תוספות יו"ט שם). שבענין שנצטער נדר, ולפיכך
מותיר לו להתכסות, ואסור לו לטענם (רש"י שם).
(41) מחמת ריחם או מחמת כובדם (ריטב"א ורא"ש שם).
(42) צמר שנגזז ועדיין לא נטוה. (43) שלא נדר אלא
ממלבוש שנצטער בו (ברייתא שם, וברש"י). ונראה מדברי
רבינו, שהנודר מן הצמר סתם, אסור גם בלבישה וגם
בטעינה (ר"ן וכסף-משנה).

ט. היו מבקשין ממנו שישא קרובתו⁴⁴ והוא ממאן,
ופצרו⁴⁵ בו ונדר או נשבע שלא תהנה בו לעולם;
וכן המגרש את אשתו ונשבע או נדר שלא תהנה
בו לעולם - הרי אלו מתרות להנות לו; שאין פונתו
אלא לשם אישות⁴⁶.

(44) ובמשנה נדרים סג: הנוסח: "בת אחותו". ומפרש רבינו
שם: לפי שהוא נהוג, ועוד הוא מצוה וחייב אדם להשתדל
בזה, כמו שאמרו "ומבשרך לא תתעלם" (ישעיה נח, ז) -
זה הנושא בת אחותו, וראה יבמות סב: (45) בקשו הרבה.
(46) נישואין (נדרים סג:).

י. וכן הקורא לחברו שישעך אצלו ומאן, ונשבע או
נדר שלא יקנס לביתו ולא ישתה לו טפת צונן - הרי
זה מתר להקנס לביתו ולשתות לו צונן; שלא נתפס
זה אלא שלא יאכל וישתה עמו בסעדה זו⁴⁷. וכן
כל פיוצא בזה.

(47) שתיה מרובה, אבל טיפת צונן מותר לו. וכן מותר לו
לאכול ולשתות בביתו בסעודה אחרת, כמו שאמרו
בתוספתא (נדרים פ"ד, מ"ח) "תוך המשתה אסור, לאחר
המשתה מותר" (נדרים שם ובר"ן).

פ"ה"א, נסתפקו בנדר מן המבושל, אם מותר במעושה ומטוגן ומבושל בחמי טבריה, ונשארו בספק. וכנראה, שזה במקום שאין לשון בני אדם מוסכמת בזה, ומספק הולכים בו להחמיר, כמבואר בסמוך ה"ד (כסף-משנה).

ב. נדר או נשבע מן המליח¹², אם דרפם לקרות מליח לכל המלוחין - הרי זה אסור בכל המלוחין; ואם אין דרפם לקרות מליח אלא לדג מליח בלבד - אינו אסור אלא בדג מליח¹³.

(12) מיני מזון המתובלים הרבה במלח וחריפים מאד, כמו שאמרו (קידושין סו.): "אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו". (13) שבנדרים, הלך אחר לשון בני אדם. וראה בסמוך אות טו.

ג. נדר או נשבע מן הפבוש¹⁴, אם דרפם לקרות פבוש לכל הפבושים¹⁵ - הרי זה אסור בכל; ואם אין דרפם לקרות פבוש אלא לירק פבוש בלבד - אינו אסור אלא בפבוש של ירק¹⁶. וכן כל פיוצא בזה¹⁷.

(14) מזון מתוקן בתוך ציר (שמן, חומץ וכדומה) לשם שימורו ימים רבים. (15) כל דברי מאכל למיניהם שנכבשו בחומץ וכדומה. (16) במשנה, נדרים נא, ב - שנינו: "מן הכבוש אין אסור אלא מן הכבוש של ירק, כבוש שאני טועם אסור בכל הכבושים" וכו'. ומפרש רבינו שם, שעיקר ההפרש הוא: בין השם הידוע, לשאינו ידוע, שאם אמר הכבוש בה"א הידיעה, כוונתו לכבוש הידוע, והוא של ירק. ואם אמר בלא ה"א הידיעה, הרי זה מורה על כל הכבושים, וזהו כלל ידוע בכל הלשונות. אבל גם שם מסכם רבינו: "ואל תפשע (תטעה) בעיקר הידוע: בנדרים הלך אחר לשון בני אדם". כלומר, אם יארע מקום, שאין מדקדקים בלשונם בין ה"א הידיעה לשם שאינו ידוע, בכל אלה עלינו ללכת אחר לשון בני אדם באותו מקום ובאותו זמן (ע"פ 'תוספות יו"ט' שם). (17) כגון הנודר מן השלוק, שאם אין דרכם לקרות שלוק אלא לבשר שלוק, אינו אסור אלא בבשר שלוק בלבד, כמפורש במשנה שם.

ד. הוי מקצת פני המקום קורין לו פך ומקצתם אין קורין - אין הולכין אחר הרב, אלא הרי זה ספק נדרים¹⁸, וכל ספק נדרים - להחמיר, ואם עבר - אינו לוקה¹⁹.

(18) מבואר בסמוך ה"ה. (19) משום: לא יחל דברו, שאין לוקים על הספק, השווה לעיל פ"ה ה"ד.

ה. פיצד? נדר מן השמן במקום שמסתפקין²⁰ בשמן וזית ובשמן שמשמן²¹, ורב אנשי המקום אין קורין שמן סתם אלא לשמן וזית, וקורין לשמן שמשמן שמן שמשמן, ומעוטם קורין אף לשמן שמשמן שמן סתם - הרי זה אסור בשניהם²², ואינו לוקה על שמן שמשמן. וכן כל פיוצא בזה²³.

(20) משתמשים. (21) ססקה ביונית, והוא צמח עשבוני,

נותן לבני פור של חטים ושתי חביות של זין - הרי זה יכול להתיר נדרו שלא בשאלת חכם, ויאמר: הריני באלו נתקבלתי⁶⁵ והגיעו ליד. וכן כל פיוצא בזה.

(60) שאמר לו: קונם שאני נהנה לך, אם אי אתה נוטל לבנך וכו' כלשון המשנה בנדרים סג: ובגמרא שם כ. ולפי זה, המדיר, הוא הנודר על עצמו. (61) חברו, שנדרש ליטול ממנו. (62) בפני הבריות, שיראו שאני חשוב בעיניך, שאתה רוצה ליתן לי מתנה. (63) שאתכבד יותר, כשיראו שאני רוצה לקבל. (64) וכל זה כשאין המדיר מפרש את כוונתו, אלא נדר סתם. אבל אם המדיר חולק ואומר: לא כי אלא לכבודי נתכוונתי, שאתכבד כשתקבל ממני מתנה, הרי זה אסור ללא היתר חכם (ר"ן ע"פ הירושלמי בנדרים פ"ה, ה"ז. וכן בש"ך ליו"ד רלב, ס"ק מו). (65) קבלתי, ולשון משנה היא (בנדרים סג: ובתוספות יו"ט שם). וכתב הרדב"ז: מכאן יש ללמוד, שמי שנשבע לחברו לפרוע לו חובו ביום פלוני ולא השיגה ידו, אין תקנה להאריך לו זמן הפרעון, אלא יאמר לו המלוה: הריני כאילו נתקבלתי.

פרק תשיעי

(1) שהולכים בנדרים אחר לשון בני אדם למקומותיהם, הדברים שדרך השליח להמלך עליהם, הברלים בין הנודר מן החיטה לנודר מן החיטים, מקומות ואנשים שונים הנכללים בתוך הנדר ושאינם נכללים בו.

א. בנדרים הלך אחר לשון פני אדם באותו מקום ובאותו לשון² ובאותו זמן³ שנדר או נשבע בו. פיצד? נדר או נשבע מן המבשל: אם דרף אותו מקום באותו לשון באותו זמן שקוראין מבשל אפלו לצלי ולשלוק⁴ - הרי זה אסור בכל; ואם אין דרפם לקרות מבשל אלא לבשר שנתבשל במים ובתבלין⁵ - הרי זה מתיר בצלי⁶ ובשלוק⁷. וכן המעשן⁸ והמבשל בחמי טבריא⁹ ובפיוצא בהן¹⁰ - הולכין בו אחר הלשון של פני העיר¹¹.

(2) ובכתי" התימנים: ובאותה לשון. באותה שפה שנדר בה. (3) כי בשינויי הזמנים, יתכן שאפילו באותה עיר תשתנה משמעות הלשון ממשמעה הקודם. (4) שנתבשל יותר מבישולו הראוי (רע"ב לנדרים פ"ו, מ"א. וכן ברא"ש לנדרים שם). אבל הר"ן והרשב"א הוכיחו, שבנדרים נקרא שלוק - כל שלא נתבשל כל צרכו, כי בלשון בני אדם גם תבשיל שנתבשל יותר מדי, נקרא: מבושל. (5) מפורש לעיל פ"ה, ה"א. (6) שאינו נקרא מבושל (נדרים מט.). ושם הביאו, שבלשון תורה גם צלוי נקרא מבושל, שכן כתוב (דברי הימים-ב לה, יג) "ויבשלו הפסח באש כמשפט". וידוע, שאין הפסח נאכל אלא צלי. ורבי עקיבא איגר ז"ל מראה שם, פסוק מפורש בתורה (דברים טז, וז) "תזבח את הפסח בערב . . . ובשלת ואכלת". (8) ולא נתבשל כלל. (9) שאין חומם מתולדות האש, השווה הל' שבת פ"ט, ה"ג. (10) כגון שאר מעיינות רותחים. (11) וב'ירושלמי' נדרים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשביל שתתגלגל", ומפרש רבינו שם: "תתגלגל - תתערב, הענין שתתבשל קצת בישול". ומקור הלכה זו, במשנה נדרים מט, א: "ומותר בביצה טורמוטא", ומפרש רבינו שם: "מבשלת במים חמים, ומשמרים אותה שימור גדול שלא תקפה, וקוראים אותה הרופאים נמרשת". אבל מבשלת הרבה עד שנקרשה אפילו קצת, אסור בה הנודר, וכן אמרו ב"ירושלמי" (נדרים פ"ו, ה"א) "אסור בביצה מגולגלת, שכן דרך החולה לאכול בה פתו". וכנראה שבנקרשה קצת, מדובר שם (כסף-משנה). (33) שאינם צריכים בישול רב אלא ברתיהתם נגמר בישולם (ב"ח ל"טור" יו"ד סי' ריז). (34) מיני חיטה כתושים לגריסים, ככתוב (שמואל-ב יז, יט): "ותשטח עליו הרפות". (35) עוגה מטוגנת עשויה מקמח, ככתוב (שם, יג, ו) "ותלבב לעיני שתי לבבות". ומפרש רש"י שם: סולת מורבכת במים רותחים תחילה ואח"כ בשמן. (36) דברי קמח שאין מבשלים אותם זמן רב, אלא חולטים אותם במים רותחים וזהו גמר בישולם, כמבואר ב"ירושלמי" נדרים פ"ו ה"ב. (37) אפילו צריכים בישול רב (משנה בנדרים מט). ולדעת ה"טור" יו"ד סי' ריז - הכוונה, אפילו לדברים שמבשלים אותם קצת בקדירה, ואח"כ מטגנים אותם באלפס, שאע"פ שלא נגמר בישולם בקדירה, הואיל וירדו תחילה לקדירה ונתבשלו בה - הרי הם אסורים.

- ח. הנודר מן הדגים - מתר בציר³⁸ ובמרס³⁹ של דגים. הנודר מן החלב - מתר בקום, והוא המים המבדלין מן החלב⁴⁰. נדר מן הקום - מתר בחלב. נדר מן הגבינה - אסור בה בין מלוחה בין תפלה⁴¹.

(38) שומן דגים, וקרי דגים מעורבים בו (ר"ן לנדרים נא:). ורבינו מפרש שם: "המים היוצאים מן הדגים המלוחים". (39) שומן דגים שאין בו קרבי דגים (ר"ן שם). וה"ערוך" ערך אמן, פירש: שמנונית היוצאת מדגים הכבושים במלח. ומכיון שאין עיקר הדג מעורב בהם - מותר (משנה, נדרים נא:). (40) משנה, שם. שאין זה בכלל חלב. והראב"ד מפרש: קום - חלב הקפוי, כלומר לבן. אבל רבינו סובר שחלב קפוי - נקרא חלב בלשון בני אדם, והנודר מן החלב אסור בו, שעדיין אין שם גבינה עליו (רדב"ז). (41) משנה, שם. תפלה - בלתי מלוחה, ככתוב (איוב ו, ו) "היאכל תפל מבלי מלח". ואין אומרים רוב גבינות מלוחות הן ולא נתכוין אלא למלוחה (ר"ן שם).

- ט. הנודר מן החטים - אסור בהן בין חיין בין מבשלין⁴². חטה חטים שאגני טועם⁴³ - אסור בהן בין קמח בין פת⁴⁴. חטה שאגני טועם - אסור באפיו⁴⁵ ומתר לכס⁴⁶. חטים שאגני טועם - מתר באפיו⁴⁷ ואסור לכס. חטה חטים שאגני טועם - אסור בין באפיו בין לכס⁴⁸. והנודר מן הדגן או מן התבואה - אינו אסור אלא בחמשת המינין⁴⁹.

(42) כי אפילו נתבשלו, אינן נעשות גוף אחד (כמו באפוי) אלא נשארות פרודות זו מזו ובכלל 'חטים' הן. אבל כשנדר מן החיטה, שמשמעה גוף אחד, הרי זה מותר בהן בין חיין בין מבשלין, שהגרגרים נשארו פרודות ואינם בכלל חיטה (מרכבת המשנה, וראה בסמוך אות מד). (43) שאמר

שמזרעיו מפיקים שמן למזון ולמאור. (22) נדרים נג, א. כיון שמיעוטם קוראים אף לשמן שומשמין שמן סתם, יש להסתפק שמא אליו נתכוין (ר"ן שם). ושם אמרו: "הנודר מן השמן בארץ ישראל (שאינו מצוי בה אלא שמן זית) - מותר בשמן שומשמין ואסור בשמן זית, ובבבל (שאינן מצוי בה אלא שמן שומשמין) - אסור בשמן שומשמין ומותר בשמן זית". (23) ראה לקמן הי"ד.

- ו. כל דבר שדרוך שליח באותו מקום להמליך²⁴ עליו - הרי הוא בכלל המין שנתאמר לשליח סתם. כיצד? מקום שדרוך, אם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר סתם, אמר לו: לא מצאתי אלא דגים²⁵; אם נשבע או נדר במקום זה מן הבשר - נאסר אף בבשר דגים. וכן כל פיוצא בזה²⁶. ובכל מקום, הנודר מן הבשר - אסור בבשר עופות²⁷ ובקרבנים, ומתר בחגבים²⁸. ואם מראין הדברים פעת שגנדר שלא נתפון אלא בבשר בהמה בלבד [או לבשר עוף ובהמה בלבד]²⁹ - הרי זה מתר בבשר דגים ואפילו במקום שהשליח נמליך עליהן³⁰.

(24) לשאול ולהתייעץ עם שולחו. (25) ושואלו אם רוצה הוא לקנות לו דגים במקום בשר, אבל אינו אומר לו לא מצאתי אלא ירקות, מכאן אתה שומע, שהדגים בכלל מין בשר הם (נדרים נד: וכדעת רבי עקיבא). (26) כגון אם אמר: ירק המתבשל בקדירה עלי, הרי זה אסור בדלועין, שאף הם מתבשלים בקדירה, והשליח נמליך עליהם כשאומרים לו: להביא ירק המתבשל בקדירה (ראה לקמן הי"א). (27) שהם בכלל בשר, והשליח נמליך עליהם בתחילת שליחותו, ששואל את השולח: איזה בשר אתה רוצה, בשר בהמה או בשר עוף? ואילו דגים אינו נמליך עליהם אלא בסוף שליחותו, כשהלך ולא מצא בשר הוא חוזר ושואל, שמא אקנה לך דגים? הרי שהעופות בכלל בשר הם יותר מדגים (כסף-משנה ע"פ הסוגיא בנדרים שם). (28) שאינם מין בשר, וגם השליח אינו נמליך עליהם (שם). (29) ולא לדגים, כגון שכאבר לו עיניו, וידוע שהדגים קשים לכואבי עינים (נדרים שם, וכן במעילה כ:). (30) הואיל ובין כה אסור לו לאכול דגים מחמת כאב עיניו, ודאי לא נתכוין בנדרו לאסור עליו בשר דגים, שממילא לא יאכלם (שם ובר"ן).

- ז. הנודר מן המבשל - מתר בביצה שלא נתבשלה עד שקפתה³¹ אלא נתגלגלה בלבד³². הנודר ממעשה קדירה - אינו אסור אלא מדברים שפמתיחין אותן בקדירה³³, כגון רפפות³⁴ וליכבות³⁵ וכיוצא בהן³⁶. אסר עצמו מכל היורד לקדירה - הרי זה אסור בכל המתבשלין בקדירה³⁷.

(31) הוקפאה ונקרשה. (32) הוחמה במים ולא הוקרשה כלל, ועושין אותה לרפואה ואין אוכלין עמה פת (כסף-משנה). ועל שם שבהתחלת בישול הביצה או צלייתה, מתערב החלמון עם החלבון, נקרא בישולה: גלגול, כלשון המשנה (שבת פ"ג, מ"ג): "אין נותנים ביצה בצד המיחם

טחונים. 60) תבשיל מעובה וסמך. 61) משנה, נדרים נג, ב: אע"פ שנתנם במקפה, עדיין שם גריסים עליהם (רא"ש שם).

יא. הנודר מן פירות הארץ - אסור בכל פירות הארץ, ומתיר בכמהין ופטוריות⁶². ואם אמר: כל גדולי קרקע עלי - אסור אף בכמהין ופטוריות; אף על פי שאינן יונקין מן הקרקע⁶³, גדלין הן בקרקע⁶⁴.

62) שאינם יונקים מן הארץ אלא מן האויר (נדרים נה:). כמהין ופטוריות הן ממשפחה אחת, אלא שהכמהין גדלים תוך הקרקע, ואחר חפירתה נראים, והפטוריות גדלות על הארץ (מוסף ה'ערוך). ורבינו יונה בפירושו לברכות מ, ב - אומר: כמהים - נקראים אותם שמצויים תחת הקרקע ונבראים משומן הארץ. . . ופטוריות - הן מין אחר שגדלין לפעמים בעצים, ונקראין בלע"ז פונגרו"ש. 63) ואין להם שרשים בה. 64) מלחלוחית הארץ הם גדלים אע"פ שאינם נוגעים בקרקע (נדרים שם, וברא"ש). וכתוב ב'הגהות מיימוניות' בשם רבינו תם, הנודר ואומר: קונם כל פירות שבעולם עלי, אין נדרו חל, הואיל ואי-אפשר שלא יעבור עליו, הרי זה נדר שוא, כמבואר בנדרים טו, א. וראה ב'תוספות' שם בשם ר"י. אמנם אם יאמר: קונם כל פירות שבעולם עלי, אם אעשה דבר זה, נדרו חל - שהרי אפשר שלא יעבור על תנאו, ולא יצטרך לאיסור נדרו.

יב. הנודר מפירות השנה - אסור בכל פירות השנה⁶⁵, ומתיר בגדלים ובטלאים ובחלב ובכיצים ובגוזלות⁶⁶. ואם אמר: כל גדולי שנה עלי - אסור בכלם⁶⁷. הנודר מפירות הקיץ - אין אסור אלא בתאנים⁶⁸.

65) בין של אילן, בין פרי האדמה, עד תשרי של השנה הבאה (נדרים נה: וב'נמוקי יוסף' שם). 66) יונים, שאין אלה נקראים פירות (ריטב"א שם). 67) גמרא שם, ודוקא שאסרם עליו עד זמן ידוע שהוא יכול לעמוד בו, אבל אסרם עליו לעולם - אין זה נדר, שאי-אפשר לו לקיימו (ר"ן שם). וראה הערתנו לעיל אות סב. 68) הנקצצות ביד, בניגוד לענבים הנקצצות בסכין, כי לשון "קיצ" משמעה דבר הנלקט ביד (נדרים סא: וברא"ש).

יג. ובכל הדברים האלו ופי'אצא בהן הזהר בעקר הגדול, שהוא: בנדרים הלך אחר לשון בני אדם⁶⁹. שפאותו מקום באותו לשון ובאותו זמן. ועל פי עקר זה תורה ותאמר: זה הנודר אסור בדבר פלוני, ומתיר בדבר פלוני.

69) שם נא, ב. ולא נשנו כל אלו, אלא אם אין שם מנהג ולא לשון קבוע, תסמוך על מה ששנו חכמים (רדב"ז). והשוה לעיל ה"א ובביאורנו שם.

יד. הנודר מן הענבים - מתיר ביין⁷⁰, ואפילו החדש⁷¹. מן הזיתים - מתיר בשמן⁷². מן התמרים - מתיר בדבש תמרים⁷³. מן הסתנוניות⁷⁴ - מתיר בחמץ סתנוניות⁷⁵. מן היין - מתיר ביין תפוחים⁷⁶. מן השמן - מתיר בשמן שמן⁷⁷. מן הדבש - מתיר בדבש

בפירוש שהוא נודר משתיהן. 44) חיטה בלבד, משמעה רק פת אפוייה, וחיטים משמען: חיין וגם קמח, ומתוך שנדר משתיהן, נאסר בכל (משנה, נדרים נג, ב. ובריתב"א שם). 45) ובכת"י התימנים: אסור בה אפוייה. שלשון חיטה משמעה: יחיד, ובוודאי לא נתכוין לגרגיר אחד, אלא לפת אפוייה שהיא גוף אחד (שם, וברש"י ור"ן). 46) לאכול חיטים חיין או קמח. לכוס - ללעוס, כמו ששנינו (ברכות לו:). "הכוסס את החיטה". וכל דבר הנאכל שלא כדרכו, כגון חיטים חיין או קמח, נקרא: כסיסה (רש"י שם לו:). 47) שלשון חיטים: משמעה חיטים חלוקות שאדם כוססן כמו שהן, אבל לא פת אפוייה, שהיא גוש אחד ואינה נכססת אלא נאכלת (נדרים נג: ובר"ן). וכבר אמרנו, שגם אכילת קמח אינה אלא כסיסה. 48) כי חיטה משמעה פת אפוייה, וחיטים - משמען כסיסת החיטים או הקמח, נמצא שנדר משניהם (שם בגמרא). 49) והם: חיטים, שעורים, כוסמת, שובלת שועל ושיפון (משנה, נדרים נה:).

1 י. הנודר מן הירק - מתיר בדלועין⁵⁰. הנודר בכרישין⁵¹ - מתיר בקפלוטות⁵². הנודר מן הכרוב - אסור במים שנתחבשל בו הכרוב⁵³; שהרי מי שלקות⁵⁴ - פשלקות⁵⁵. נדר ממי השלקות - מתיר בפשלקות עצמן⁵⁶. הנודר מן הרטב - מתיר בתבלין⁵⁷ שבו; מן התבלין - מתיר ברטב⁵⁸. הנודר מן הגריסין⁵⁹ - אסור במקפה⁶⁰ של גריסין⁶¹.

50) ריבוי מדלעת, והיא גדול וצהוב של צמח מקשה, ואינה נאכלת אלא מבושלת, ולפיכך אינה בכלל "ירק", שהוא נאכל חי (משנה, נדרים נד:). אבל אם נדר מירק המתבשל בקדירה, גם הדלעת בכלל, שכן היא דבר שהשליח נמלך עליו ואומר: לא מצאתי ירק אלא דלועין (גמרא שם, וראה לעיל ה"ו). 51) משנה, שם נג, א. והוא מין ירק הדומה לבצל, ונקרא בערבית כראתי, כפירוש המשנה לרבינו, שביעית פ"ז, מ"א, ובלועזית: לאוך, כדברי ה'ערוך', והוא הכרתי המוזכר במשנה (ברכות פ"א, מ"ב). "ואת החציר ואת הבצלים" (במדבר יא, ה) מתרגם אונקלוס "וכרתי ובוצלי". 52) מין חציר הנעשה בארץ ישראל, כלשון רבינו בפירושו למעשר שני פ"ב, מ"א. והוא ג"כ ממיני הכריש והבצל, כלשון רבינו בפירושו למשנה נדרים פ"ו, מ"ט: "קפלוטות - שם הכרתין שבארץ ישראל". "ואת החציר" (במדבר יא, ה) מתרגם ה'ירושלמי': קפלוטיא, כי השם קפלוט ביוונית: ראש, והוא כינוי לכרישין שיש להם ראש (ה'ערוך' השלם). 53) משנה, נדרים נג, ב: "מן הכרוב, אסור באספרגוס". ולדעת רבינו שם: אספרגוס - "המים ששולקים (מבשלים) בהם הירקות איזה ירק שיהיה". 54) ירקות שנתבשלו (רש"י ברכות לח:). 55) וכן אמרו (ברכות לט:). "מי כל השלקות כשלקות". והשווה ה'ל' ברכות פ"ח, ה"ד: "שמי השלקות כשלקות". 56) משנה, נדרים שם. 57) מיני בושם הבאים לתבל את הקדירה וליתן טעם ברוטב. 58) ברייתא, נדרים נב, ב: "מן הרוטב - מותר בקיפה, מן הקיפה - מותר ברוטב". ומפרש רבינו: קיפא - היא תבלין, כפירושו למשנה שם נב, א. והשווה לעיל פ"ה ה"א, ובפירושו שם. 59) פולים

של עיר נחשב כעיר (משנה שם, וכפירוש הרע"ב). והשווה הל' שבת פכ"ח, ה"א, וכן בעירובין נג, א.

יז. הנודר הנזה מבני העיר, ובא אדם ונשתתה שם שנים עשר חדש - הרי זה אסור להנות ממנו; פחות מפאן - מתרי⁹¹. נדר מיושבי העיר: כל ששהה שם שלשים יום - אסור להנות ממנו⁹²; פחות מכן - מתרי⁹³.

(91) בבא-בבא ה, א. שאינו נחשב עדיין כבני העיר. והשווה הל' שכנים פ"ו, ה"ה: "וכל הדר בעיר שנים-עשר חודש או שקנה בה בית דירה, נותן עם בני העיר בכל הדברים הצריכים" וכו'. (92) שם. אע"פ שאינו נחשב עדיין כבני העיר, נחשב כיושב העיר בתקופה זו. ואם נדר ממי שדר בעיר זו - דעת המבי"ט (הובאה בש"ך ליו"ד סי' ריז ס"ק לז) שבזמננו אינה נקראת דירה במקום אחד פחות משהה חדשים. (93) בבא-בבא ה, א. וכן בסנהדרין קיב, א.

יח. הנודר מן המים הנמשכין ממעין פלוני - אסור בכל הנהרות היונקות ממנו⁹⁴, ואין צריך לומר הנמשכות⁹⁵. אף על פי שנשתתה שם, ואין קורין אותו אלא נהר פלוני ובאר פלוני, ואין מלויין⁹⁶ אותו לשם המעין הנודר⁹⁷ - הואיל והוא עקרון⁹⁸, אסור בפל⁹⁹. אבל אם נדר מנהר פלוני או ממעין¹⁰⁰ פלוני - אין אסור אלא בכל הנהרות הנקראות על שמו¹⁰¹.

(94) שהם גבוהים מהמעין. (95) ממנו ולמטה, שאנו רואים כי מהמעין הם יורדים (ב"ח ליו"ד סי' ריז). (96) מחברים. (97) שיקרא שמו עליהם לכל הפחות כשם לוי. (98) מקור נביעתם. (99) בכורות נה, א. האומר: מים הבאים מנהר פרת אסורים עלי, הרי זה אסור בכל מימות שבעולם, ש"כל הנהרות למטה משלושה נהרות (חדקל, פישון וגיחון), ושלשה נהרות למטה מפרת". (100) ולא נדר מהמים הבאים ממנו. (101) שם, כי אין דעתו אלא אחר שם שהוא רגיל לקרוא לאותו מקום (רש"י).

יט. הנודר מיורדי הים¹⁰² - מתר ביושבי היבשה¹⁰³. מיושבי היבשה - אסור ביורדי הים, אף על פי שהן מפרשים¹⁰⁴ באמצע הים הגדול; שייורדי הים בכלל יושבי היבשה¹⁰⁵. נדר מרואי חמה - אסור בסומין¹⁰⁶; שלא נתפון זה אלא ממי שהחמה רואה אותו¹⁰⁷. נדר משחורי הראש - אסור בקרחים¹⁰⁸ ובעלי שיבות¹⁰⁹, ומתרי בנשים ובקטנים¹¹⁰. ואם דרבן לקרות שהרי הראש לכל - אסור בפל¹¹¹.

(102) שלא יהנה מהם. (103) שאין יושבי היבשה בכלל יורדי הים. (104) ובכת"י התימנים: מפורשים. כלומר מופלגים מהיבשה. (105) שסופם לעלות ליבשה (משנה, נדרים ל). וב"ירושלמי" שם פ"ג ה"ו, העלו: הנודר מיורדי הים לאחר שלשים יום (כלומר, שלא יחול הנדר אלא לאחר שלשים יום), וקודם שלשים יום נעשו יושבי יבשה, הרי זה אסור בהם, שאין אנו הולכים אחרי זמן תחולת הנדר אלא

תמרים⁷⁸. מן החמץ - מתר בחמץ סתוניות⁷⁹. מן הירק - מתר בירקות⁸⁰ שדה. מפני שכל אלו שם לוי⁸¹ הם, והוא לא נדר אלא משם שאינו לוי באותו מקום. וכן כל פיוצא בזה.

(70) משנה, נדרים נב, ב. (71) שטעמו כטעם הענבים, אין אנו הולכים אחר הטעם אלא אחר השם, והרי זה שם אחר לגמרי, כדעת רבא בעבודה זרה סו, א. (ש"ך ליו"ד סי' רטז, ס"ק כז, ובביאור הגר"א שם ס"ק כח). והשווה הל' מאכלות אסורות פט"ז, הי"ד. (72) נדרים, שם. (73) משנה, שם נג, א. (74) ענבים רעים הנשארים בגפנים בימות הסתיו, ועושים מהם חומץ. (75) שלא נתכוין זה לחומץ היוצא מהם (שם). (76) שסתם יין, משמע יין ענבים (שם). (77) שסתם שמן, משמעו שמן זית (שם). וראה לעיל ה"ה, ובביאורנו אות כא. (78) שסתם דבש אינו אלא דבש דבורים (שם). (79) שלא נתכוין אלא ליין טוב שהחמץ (שם וב'תוספות'). (80) וסתם ירק, משמעו ירק גינה, ולא ירק שדה העולה מאליה בלא זריעה (שם). (81) הרוצה לומר "ירקות שדה", צריך לחבר שם לירק, ולומר: ירקות שדה, וכן כולם (רא"ש שם). לוי - חיבור, כמו: "הפעם ילוה איש" (בראשית כט, לד).

טו. הנודר מן הפסות - מתר בשק⁸² וביריעה⁸³ ובחמיל⁸⁴. מן הבית - אסור בעליה, שהעליה בכלל הבית. נדר מן העליה - מתר בבית⁸⁵. מן הדרגש⁸⁶ - מתר במטה; מן המטה - אסור בדרגש, שהוא כמו מטה קטנה.

(82) ארוג משיער. (83) בגד גס ועבה שאינו תפור (משנה, נדרים נה: וכפירוש רבינו שם). ויש מפרשים: יריעת עזים של שוכני אהלים ('נמוקי יוסף' שם). (84) מסך עב מאד להגן ממטר, וכל אלו אינם ראויים לבגד (שם). ויש מפרשים, שאין היתר זה מועיל אלא להתכסות בהם על הכתפים, שאין זה דרך מלבוש, אבל אם עשה מהם בגד - אסור ללבשו אע"פ שהוא ממין גס ('נמוקי יוסף'). (85) שאין הבית בכלל העליה (משנה, שם נו). (86) מיטה קטנה שנותנים אותה לפני מיטה גדולה, וממנה עולים למיטה הגדולה (שם, וכפירוש רבינו). ויש מפרשים: מיטה קטנה העשויה לקטש הבית (תפארת ישראל, שם). "וישבת על מטה כבודה" (יחזקאל כג, מא) מתורגם: ורמית דרגשין.

טז. הנודר שלא יפנס לבית זה - הרי זה אסור מן האגף⁸⁷ ולפנים⁸⁸. נדר שלא יפנס לעיר זו - מתר להפנס לתחומה⁸⁹, ואסור להפנס לעבורה⁹⁰.

(87) מקום נקישת הדלת במפתח, מגזרת: "יגיפו הדלתות" (נחמיה ז, ג). (88) משנה, שם נו, ב. אבל מן סגירת הדלת ולחוץ על עובי המפתח - מותר (רש"י שם). (89) בבתים שבאלפיים אמה לכל רוח העיר סביבותיה, וכן הכתוב אומר (במדבר לה, ה): "ומדותם מחוץ לעיר. . . אלפים באמה" הרי שתחומה נחשב חוץ לעיר (שם, ובגמרא). (90) הבתים היוצאים מחוץ לעיר בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים סביבותיה לכל רוח, כאשר מעוברת שכריסה בולט, ועיבורה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ז מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נדרים קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למשנה (נדרים פ"ג, מ"א) מסיף: שהרי אמר הקב"ה לאברהם (בראשית טו, יג) "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" וזה לא היה אלא זרע יעקב. והשווה הל' מלכים פ"י ה"ז: "ויצא עשו (ממצות מילה), שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן-לך את ברכת אברהם לך ולזרעך - מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה" וכו'.

- 10 כב. נדר מן הערלים - אסור במוילי עובדי כוכבים ומזלות¹¹⁹, ומתיר בערלי ישראל. נדר מן המוילים -
- 11 אסור בערלי ישראל¹²⁰, ומתיר במוילי עובדי כוכבים ומזלות¹²¹. שאין הערלה קרויה אלא לשם עובדי
- 12 כוכבים ומזלות, שנאמר: פי כל הגוים ערלים¹²²; ואין פונתו של זה אלא למי שהוא מצוה על המילה,
- 13 ולא למי שאינו מצוה עליה¹²³.
- 16

(119) ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: אומות העולם. (120) כגון שמתו אחיו מחמת מילה, ואסור למול את האח הנולד, מפני הסכנה. (121) כגון הישמעאלים, שהם מלים את עצמם. (122) וכן נאמר (שמואל-א יז, כו): "והיה הפלשתי הערל הזה". (123) משנה, נדרים לא, ב. ורבינו בפירושו שם מדגיש: "שרוצה-לומר במוילים: במי שמאמין בברית מילה. וערלים: מי שאינו מאמין בברית מילה".

- 17 כג. הנודר מישראל - אסור בגרים¹²⁴; מן הגרים -
- 18 מתיר בישראל¹²⁵. הנודר מישראל - אסור בכהנים ולוים; מן הכהנים ומן הלוים - מתיר בישראל¹²⁶.
- 19 הנודר מן הכהנים - מתיר בלוים; מהלוים - מתיר בכהנים¹²⁷. הנודר מבניו - מתיר בבני בניו¹²⁸. ובכל
- 20 הדברים האלו וכו' צא בהן דין הנודר והנשבע אחר
- 21 הוא¹²⁹.
- 23

(124) אבל הנודר "מזרע אברהם" מותר בגרים, כי אע"פ שהם "בני אברהם", ואומרים בתפילה: "אלקי אבותינו" - אינם נקראים "זרע אברהם" כ"א ישראל בלבד ('נמוקי יוסף' בשם הריטב"א, נדרים לא). (125) תוספתא נדרים פ"ב מ"ד, שהגרים בכלל ישראל, ואין ישראל בכלל גרים. (126) שאין ישראל בכלל כהנים ולויים (שם). (127) שם, אע"פ שמצינו בהרבה מקומות בכתוב, שהכהנים נקראו לויים, ככתוב (יחזקאל מד, טו): "והכהנים הלויים בני צדוק" (ראה חולין כד: - בלשון בני אדם, אין הכהנים נקראים לויים, ולא לויים כהנים, כי חלוקים הם לענין המתנות, קריאת התורה וטומאת מת (רדב"ז). (128) בבא בתרא קמג, ב. (129) השווה לעיל פ"ד ה"ה, ובביאורנו.

יום שני כ"ז מרחשון ה'תש"פ

פרק עשירי

(1) נדרים התלויים בזמנים שונים עד מתי נמשך זמן האיסור, תלה נדרו במאורעות זמניים, שאין קבע לאירועם, עונת הגשמים בלשון הנודר.

- 24 א. הנודר או הנשבע שאיני טועם היום - אינו אסור
- 25 אלא עד שתחשך². שאיני טועם יום אחר - אסור

אחרי שעת אמירתו, ואז היו יורדי הים, וכדעת רבי עקיבא, בין להקל בין להחמיר. והשווה לקמן פ"ג, ה"ז. עוורים, ואע"פ שאינם רואים את החמה. (107) הואיל ולא אמר: מן הרואים, ולא הותר זה אלא בדגים ועוברים במעי אמם, שאין החמה זורחת עליהם (נדרים ל:). (108) שהרי לא אמר: מבעלי שיער. (109) אע"פ ששערם לבן, כבר היו שחורי ראש. (110) שאין נקראים שחורי ראש אלא אנשים" (משנה, שם). לפי שהאנשים פעמים מגלים ראשם ופעמים מכסים אותו, ואי אפשר לתאר אותם, לא כמכוסוי ראש ולא כמגולי ראש, לפיכך נקראים: שחורי ראש, שרובם של אנשים ראשם שחור, אבל נשים שאסור להן לגלות ראשן, ולעולם ראשן מכוסה, אדם קוראן: מכוסוי ראש. והקטנים ראשם מגולה תמיד, ואדם מתאר אותם כ"מגולי ראש" (ר"ן שם). (111) שכבר אמרנו (לעיל ה"א) "בנדרים, הלך אחר לשון בני אדם".

- 1 כ. נדר משוכתי שבת¹¹² - אסור בישראל
- 2 ובכותיים¹¹³. נדר מעולי ירושלים - אסור בישראל
- 3 ומתיר בכותיים; שלא נתבון זה אלא למי שמצוה
- 4 עליו לעלות לירושלים¹¹⁴. והנודר מבני נח - מתיר
- 5 בישראל; שאין נקראים בני נח אלא שאר האמות¹¹⁵.

(112) מאותם ששומרים את השבת מחללה. (113) הם הגויים שהביא מלך אשור מכותה, והושיבם בערי שומרון ונתגיירו בארץ, גירות אמת, ואח"כ חזרו והשתתוו לאילים שבהר גריזים, ככתוב במלכים-ב, יז, כד-לד. וראה חולין ו, א. והואיל והכותים מצווים על השבת כישראל ומקיימים אותה, הרי הם כישראל (משנה, נדרים לא. ובגמרא שם). (114) והכותים אע"פ שמצווים לעלות לירושלים בשעת הרגל, אינם מקיימים מצוה זו, ששונאים הם את ירושלים ובחרו בהר גריזים (שם, ובפירוש המשנה לרבינו). וב'מרכבת המשנה' מפרש, שדעת רבינו לומר, שאין הכותים מצווים כלל לעלות לרגל ירושלימה, הואיל ואין להם חלק בארץ, כמבואר בהל' מעשר שני פ"א, ה"ז. וכבר אמר רבי אמי (פסחים ח:): "כל מי שאין לו קרקע, אינו עולה לרגל". נמצאו דברי רבינו כפשוטם, שאין הכותים מצווים כלל לעלות לירושלים. (115) אע"פ שכל האומות לרבות ישראל יצאו מנח לאחר המבול, אחר שנתקדש אברהם להקב"ה, נקראו ישראל בניו: "זרע אברהם", ויצאו מכלל בני נח (משנה, נדרים לא. ובגמרא שם). וכן הכתוב (ישעיה מא, ח) אומר: "ואתה ישראל עבדי... זרע אברהם אהבי".

- 6 כא. נדר מזרע אברהם - מתיר בבני ישמעאל ובני
- 7 עשו, ואינו אסור אלא בישראל¹¹⁶; שנאמר: פי
- 8 ביצחק יקרא לך זרע¹¹⁷; והרי יצחק אמר ליעקב:
- 9 ויתן לך את ברכת אברהם¹¹⁸.

(116) בני יעקב. (117) ולא בישמעאל (משנה, נדרים לא. ובגמרא שם). (118) נתכוין רבינו להוכיח, שעשו אע"פ שהוא בן יצחק, אינו נחשב "זרע אברהם", שהרי יצחק אמר ליעקב: ויתן-לך את "ברכת אברהם", ובאברהם נאמר (בראשית כב, יח) "והתברכו בזרעך", הרי שאותו זרע על יעקב בלבד נאמר (ראה רש"י שם, כח, ד). ורבינו בפירושו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היה נוח אילו היה כתוב: "אף על פי שהיה החודש מלא" ולפיכך פירש ה"אור שמח" בדרך אחרת, שלפעמים יקרה, שהמולד החדש של הירח יחול בלילה שלאחר ראש חודש, וזה נקרא "מולד זקן" ודבר זה ייתכן רק כאשר החודש שעבר, היה חסר, שאז החודש הבא אין לו אלא יום אחד ראש חודש, והייתי אומר, שהנודר לא לשתות יין בחודש חסר זה, יהיה אסור לשתות גם ביום ראש חודש הבא, שהוא כולו שייך ללבנה הישנה, שלפני המולד, אולם מפני שבנדרים הלך אחר לשון בני אדם והם קוראים לו: ראש חודש, לפיכך מותר לו מראש חודש ומעלה.

ד. שְׁאֵנִי אוֹכֵל בְּשָׂר שְׁנָה זוֹ, אֶפְלוּ לֹא נִשְׁאַר מִן הַשְּׁנָה אֲלָא יוֹם אֶחָד²⁰ - אֵין אֶסוּר אֲלָא אוֹתוֹ הַיּוֹם, וּבַיּוֹם רֹאשׁ הַשְּׁנָה מִתָּר. וְרֹאשׁ הַשְּׁנָה לְנִדְרִים הוּא יוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּשְּׁרִי²¹. שְׁאֵנִי אוֹכֵל שְׁנָה אַחַת - הָרִי זֶה אֶסוּר שְׁנָה תְּמִימָה מִיּוֹם לַיּוֹם²², וְאִם נִתְעַבְּרָה²³ הַשְּׁנָה - אֶסוּר בָּהּ וּבְעַבְרָהּ²⁴. שְׁאֵנִי אוֹכֵל שְׁנָה²⁵ - הָרִי זֶה אֶסוּר שְׁנָה תְּמִימָה מִיּוֹם לַיּוֹם מִסֶּפֶק, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(20) כגון שעמד בכ"ט באלול. (21) שדרך בני אדם לקרוא תשרי ראש השנה. (22) עד שנה אחרת באותו יום שנדר. (23) שהוסיפו לה אדר שני. (24) נמצא זה אסור בבשר שלושה עשר חודש. ואין אומרים לא הייתה דעתו אלא על שנה פשוטה שהיא י"ב חודש, כי בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובין פשוטה ובין מעוברת נקראת שנה. (25) ולא פירש, לא אחת ולא זו.

ה. שְׁאֵנִי שׁוֹתֶה יַיִן שְׁבֻעַ זֶה²⁶ - אֶסוּר בְּשִׂאָר שְׁנֵי הַשְּׁבֻעַ וּבִשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה²⁷, וְאִינוּ מִתָּר אֲלָא מִרֹאשׁ הַשְּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. שְׁאֵנִי שׁוֹתֶה יַיִן שְׁבֻעַ אֶחָד - אֶסוּר שְׁבַע שָׁנִים גְּמוּרוֹת מִיּוֹם לַיּוֹם. אָמַר: יוֹבֵל זֶה²⁸ - אֶסוּר בְּשִׂאָר שְׁנֵי הַיּוֹבֵל וּבִשְׁנַת חֲמִשִּׁים עֶצְמָה²⁹.

(26) מחזור של שמיטה, שהוא שבע שנים. (27) שהיא שייכת לשבוע העבר. כשם שיום השבת הוא סוף השבוע, כך שנת השמיטה היא סוף מחזור השמיטה שעברה. (28) שהוא מחזור של חמישים שנה. (29) ששנת החמישים נמנית ליובל שעבר ולא לשבוע הבא.

ו. שְׁאֵנִי שׁוֹתֶה יַיִן עַד רֹאשׁ אֶדְר, אִם הִיתָה שְׁנָה מְעַבְּרָת וְלֹא יָדַע שֶׁהִיא מְעַבְּרָת כְּשֶׁנֶּדֶר - אִינוּ אֶסוּר אֲלָא עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֶדְר רֹאשׁוֹן³⁰. וְאִם נֶדֶר עַד סוֹף אֶדְר - הָרִי זֶה אֶסוּר עַד סוֹף אֶדְר שְׁנִי³¹. וְאִם יָדַע שֶׁהִשְׁנָה מְעַבְּרָת וְנֶדֶר עַד רֹאשׁ אֶדְר - אֶסוּר עַד רֹאשׁ אֶדְר שְׁנִי³².

(30) שלא נתכוון אלא לאדר הסמוך לשבט. (31) כי נתכוון עד סוף כל הנקרא אדר וזהו סוף אדר שני. (32) כדעת רבי מאיר שם האומר: "אדר שני - כותב אדר סתם".

ז. הָאוֹסֵר עֲצָמוֹ בְּדָבָר עַד הַפֶּסַח, בֵּין שְׁאֵמַר 'עַד

1 מַעַת לַעַת מִשְׁעַת נִדְרוֹ³. לְפִיכָף⁴, הַנּוֹדֵר שְׁאֵנִי טוֹעֵם הַיּוֹם, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתָּר⁵ מִשְׁתַּחֲשֵׁף - לֹא יֹאכֵל⁶ מִשְׁתַּחֲשֵׁף עַד שִׁישְׁאָל⁷ לְחֶכֶם; גִּזְרָה שְׁמָא יִשְׁבַּע⁸ פַּעַם אַחֲרַת יוֹם אֶחָד וְיֹאכֵל מִשְׁתַּחֲשֵׁף⁹, שְׁהָרִי אֵין כָּל הָעַם יוֹדְעִים הַפֶּרֶשׁ שֶׁבֵּין זֶה לָזֶה.

(2) שאז נגמר היום. (3) ואם עמד בשעת הנדר בחצי היום אסור לו לטעום למחר עד חצי היום. (4) הואיל ואם נדר "יום אחד" אסור מעת לעת. (5) מדין תורה. (6) מדברי חכמים. (7) להחיר לו נדרו. (8) בעוד שאסור לו לאכול מצד הדין יום שלם מעת לעת.

ב. נִדֵּר שְׁאֵנִי טוֹעֵם יוֹם⁹ - הָרִי סֶפֶק¹⁰, וְאֶסוּר מַעַת לַעַת כְּאוֹמַר יוֹם אֶחָד, וְאִם אָכַל אַחֵר שִׁחֲשָׁכָה - אִינוּ לוֹקְהָ¹¹. שְׁאֵנִי טוֹעֵם שְׁבַת זו¹² - הָרִי זֶה אֶסוּר בְּשִׂאָר יְמֵי הַשְּׁבַת וּבַיּוֹם הַשְּׁבַת¹³, וְהָרִי הוּא מִתָּר מִמֶּאֱחָד בְּשְׁבַת¹⁴. שְׁאֵנִי טוֹעֵם שְׁבַת אַחַת¹⁵ - הָרִי זֶה אֶסוּר שְׁבַע יָמִים מַעַת לַעַת. אָמַר שְׁבַת סֶתֶם וְלֹא פִּרַשׁ לֹא אַחַת וְלֹא זוֹ - הָרִי סֶפֶק, וְאֶסוּר שְׁבַע יָמִים מַעַת לַעַת, וְאִם אָכַל אַחֵר שְׁבַת - אִינוּ לוֹקְהָ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(9) ולא אמר "היום". (10) אם דינו "כהיום" ואינו אסור אלא עד שתחשך או דינו כ"יום אחד" ואסור מעת לעת. (11) בעיני שלא נפשטה, ובאיסור נדר שהוא איסור תורה - הולכים להחמיר, אבל אינו לוקה, שאין לוקים על הספק. (12) שבוע זה. (13) שלאחריהם, שהוא גמר ימי השבוע. וכתב הרדב"ז: אין הדברים אמורים, אלא כגון שעמד בשעת נדרו בימי החול, אבל היה עומד בשבת ונדר שלא ישתה יין בשבת זו אינו אסור אלא באותו יום שבת בלבד שאין העומד ביום השבת קורא שבת זו לשבוע הבא. (14) אף על פי שלא עברו עדיין שבעה ימים מעת לעת. (15) טעימת שבת אחת תיאסר עלי, וכגון שלא אסר עצמו אלא ממין אחד, כגון יין וכדומה, כי אם אסר עצמו טעימת כל המינים שבעולם, אין נדרו חל, שאי אפשר לו להתקיים שבעה ימים ללא טעימה כל שהיא, והרי זה נדר שווא שאינו חל.

ג. שְׁאֵנִי שׁוֹתֶה חֹדֶשׁ זֶה - אֶסוּר בְּשִׂאָר יְמֵי הַחֹדֶשׁ¹⁶, אֲבָל בַּיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ יְהִיָּה מִתָּר¹⁷, אָף עַל פִּי שֶׁהִיָּה¹⁸ חֹדֶשׁ חָסֵר¹⁹. שְׁאֵנִי טוֹעֵם חֹדֶשׁ אֶחָד - אֶסוּר שְׁלֹשִׁים יוֹם גְּמוּרִים מַעַת לַעַת. נִדֵּר חֹדֶשׁ סֶתֶם - אֶסוּר שְׁלֹשִׁים יוֹם מַעַת לַעַת מִסֶּפֶק.

(16) של החודש השוטף. (17) שהוא נמנה עם ימי החודש הבא. (18) החודש הבא. (19) בן עשרים ותשעה יום. נמצא שהחודש שהוא עומד בו בשעת נדרו הוא מלא. שכן דרך רוב החדשים אחד מלא ואחד חסר, ועושים בחודש חסר הבא שני ימים ראש חודש, שלמעשה היום הראשון הוא למלאות החודש שעבר, בכל זאת מותר לנודר לשתות בו, הואיל ובלשון בני אדם נקרא יום זה ראש חודש - ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. אולם לפי פירוש זה, יותר

1 יא. האוסר עצמו בדבר עד הגשם - הרי זה אסור
2 עד זמן הגשמים, שהוא בארץ ישראל ראש חדש
3 כסלו⁵⁰. הגיע זמן הגשמים - הרי זה מותר, בין ירדו
4 גשמים בין לא ירדו. ואם ירדו גשמים משבעה עשר
5 במרחשון⁵¹ - הרי זה מותר⁵². ואם אמר: עד
6 הגשמים⁵³ - הרי זה אסור עד שירדו הגשמים. והוא
7 שירדו מזמן רביעה שניה⁵⁴, שהוא בארץ ישראל
8 ומקומות הסמוכין לה משלשה ועשרים במרחשון
9 ואילך⁵⁵. ואם פרש ואמר: עד שיפסקו הגשמים -
10 הרי זה אסור עד שיעבר הפסח בארץ ישראל⁵⁶.
11 ובמקומות שהם כמותה⁵⁷.

(50) בשנה מאוחרת, אבל בשנה בכירה עונת הגשמים מתחילה ב"ז מרחשון, כמבואר בסמוך. וזה שנדר עד הגשם - משמע, עד שיגיע זמן ירידת הגשמים ואפילו שלא ירדו בפועל וכוונתו לזמן המאוחר ביותר שהוא הרביעה השלישית שזמנה ראש חודש כסלו. (51) שזוהי עונת הגשמים בשנה בכירה. (52) הואיל וכבר ירדו בפועל אינם גורעים מהגיע זמן רביעה שלישית ולא ירדו, שיותר. (53) כוונתו לירידת גשמים ממש וגם שירדו מרביעה שנייה ואילך, שלשון "גשמים" משמעה רבים, ומיעוט רבים - שניים. (54) שלושה זמני רביעה הם: "הבכירה (בשנה מוקדמת) - בשבעה עשר במרחשון; הבינונית - בשלושה ועשרים בו; האפילה (המאוחרת) בראש חודש כסלו. רביעה - על שם שהמטר משכיב העפר ומרביצו. תרגום רובץ: רובע. (55) אבל אם ירדו גשמים ב"ז מרחשון עדיין אסור, הואיל ואמר: "עד הגשמים" כוונתו לרביעה שנייה כנ"ל. ובכל זאת אם לא ירדו גשמים והגיע זמן הרביעה השלישית שהא ראש חודש כסלו, הרי זה מותר, כי אין לאסרו עד שיעבור הפסח אלא אם אמר בפירוש: עד "שיפסקו הגשמים". (56) שאז פסקו הגשמים כליל. (57) שצריכים לגשמים כמו ארץ ישראל, הנודר בהם ופירש כנ"ל, הרי זה אסור עד שיעבור הפסח, למעט מצרים ובבל, שאינם צריכים למים כל כך, הנודר בהם יהיה מותר קודם לכן בהתאם לזמן פסיקתם. וכבר נתבאר לעיל הלכה ט ש"הכל לפי מקום נדרו של הנודר". וראוי להעיר, שאף על פי שלעניין נדר פוסק רבינו כרבי יוסי, שזמן רביעה ראשונה הוא ב"ז מרחשון, ולדבריו, אין שואלים את הגשמים (תפילת: "ותן טל ומטר") אלא מ"ז מרחשון.

1 יב. מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה: שאין
2 את נהנית ל⁵⁸ מפאן⁵⁹ ועד הפסח אם תלכי לבית
3 אביך מהיום ועד ספות - הרי זו אסורה להנות לו
4 מיד⁶⁰, גזרה שמה תלף⁶¹. ואם הלכה לפני הפסח
5 והרי הוא מהנה אותה לפני הפסח - הרי זה לוקה⁶².
6 עבר הפסח⁶³, אף על פי שהלך התנא⁶⁴ - הרי זה
7 אסור לנהג חלין בנדרו⁶⁵ ולהניחה שתלף ותנהג⁶⁶,
8 אלא נהג בה אסור עד החג כמו שנדר⁶⁷, ואף על
9 פי שתלה הנדר באסור זמן שעבר⁶⁸. וכן כל פיוצא

1 פני הפסח' בין שאמר 'עד הפסח' - אינו אסור אלא
2 עד שיגיע בלבד³³. ואם אמר: עד שיהיה הפסח³⁴ -
3 הרי אסור עד שיצא הפסח. אמר: עד הקציר או עד
4 הקציר, או שאמר: עד שיהיה הקציר או הקציר -
5 אינו אסור אלא עד שיגיע.

(33) לפני הפסח. (34) משמעו: כל זמן שהוא הווה.

6 ח. זה הפלל: כל שזמנו קבוע³⁵ ונדר עדין³⁶ - אין
7 אסור אלא עד שיגיע; ואם נדר עד שיהיה - הרי
8 זה אסור עד שיצא. וכל שאין לו זמן קבוע³⁷, כגון
9 זמן הקציר והקציר, בין שנדר עדין בין שנדר עד
10 שיהיה - אינו אסור אלא עד שיגיע³⁸.

(35) שיש להמשכו זמן קבוע, כגון פסח שקבעה בו התורה שבעה ימים. (36) עד הגיע זמנו. (37) שאין להמשכו זמן קבוע כגון קציר או בציר שאין זמן קבוע למשך ימי הקציר והבציר, שלפעמים ימי הקציר מעטים ופעמים מרובים לפי ברכת השנים. (38) שאין בדעת הנודר להכניס את עצמו באיסור זמן בלתי ידוע לו ובוודאי כוונתו עד שיגיע ולא יותר.

11 ט. האוסר עצמו בדבר עד הקיץ³⁹ - הרי אסור עד
12 שיתחילו אנשי המקום שנדר בו להכניס בלילות⁴⁰
13 תאנים⁴¹. עד הקציר - עד שיתחילו העם לקצר קציר
14 חטים, אבל לא קציר שעורים⁴². פרש ואמר: עד
15 שיעבר הקיץ - הרי זה אסור עד שיכפלו⁴³ העם רב
16 המחצלאות שבמקצה⁴⁴ שמבישין עליהם תאנים
17 וענבים לעשותם גרוגרות⁴⁵ וצמוקים⁴⁶. הכל לפי
18 מקום נדרו של נדר.

(39) זמן לקיטת תאנים, ונקרא קיץ, לפי שקוצרים אותן ביד. (40) סלים. (41) ואפילו אמר: עד שיהיה הקיץ, אינו אסור אלא עד שיתחילו להכניס מן השדה. (42) אף על פי שקציר שעורים הוא קודם לקציר חטים, אינו נקרא קציר סתם אלא קציר חטים, לרוב חשיבותו. (43) יקפלו. (44) מקום מיוחד בחצר שמאחורי הבית לשמור בו פירות. (45) תאנים יבשות. (46) ענבים מיובשות. ואחרי שמכניסים הפירות מקפלים המחצלות לשמן לשנה הבאה.

19 י. פיצע? הרי שנדר בבקעה ואסר עצמו בדבר עד
20 הקיץ, ועלה להר⁴⁷ - אינו מסתפל בקיץ של מקום
21 שהוא בו עתה אם הגיע אם לא הגיע, אלא בקיץ
22 של מקום שנדר בו, ועליו הוא סומך⁴⁸. וכן כל
23 פיוצא בזה⁴⁹.

(47) בזמן קציצת תאנים. והדבר ידוע, שהקיץ בבקעה מקדים להגיע. (48) "הנודר עד הקיץ בגליל יורד לעמקים אף על פי שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל". והוא הדין להיפך ולהקל. (49) שאם במקום נדרו הורגלו לקרוא לקציר שעורים "קציר סתם" ונדר עד הקציר אינו אסור אלא עד שיתחילו לקצור קציר שעורים.

- 1 בְּזֶה. וְאִם הִלָּכָה אַחֵר הַפֶּסַח⁶⁹ - אֵינָהּ אֲסוּרָה
2 מְלַהֲנוֹת⁷⁰.
3 יג. אָמַר לָהּ⁷¹: שְׂאִין אֶת נִהְיִית לִי עַד הַחֹג⁷² אִם
4 תִּלְכִּי לְבֵית אָבִיךָ עַד הַפֶּסַח - אֲסוּרָה לְהֵנֹת מִיָּד⁷³.
5 וְאִם הִלָּכָה לְפָנֵי הַפֶּסַח וְנִמְצָא מִהֵנָּה אוֹתָהּ⁷⁴ - הִרִי
6 זֶה לֹאקָה. וְאֲסוּרָה בִּהְיִיתָ עַד הַחֹג⁷⁵. וּמִתַּרְתִּי לִילָךְ
7 לְבֵית אָבִיךָ מִשְׁהִיגֵעַ הַפֶּסַח⁷⁶.

נקודות משיחות קודש

"קטן בן שתיים-עשרה שנה ויום אחד, וקטנה בת אחת-עשרה שנה ויום אחד, שנשבעו או נדרו בודקין ושואלין אותן... כו".

ובהמשך כתב, שאם נבדקו בתחילת שנה זו ונמצאו יודעין ונתקיים נדרן, צריכין להבדק אם נדרו שוב באותה שנה. והקשה ה'כסף משנה' מניין לרמב"ם דין זה, והלא בגמרא (נדה מה:) משמע שרק "היכא דבדקינא ולא ידעה להפלות" בודקין אותה שוב, אבל אם ידעה אין צריך לבדוק שוב. ומתירן שגירסת הרמב"ם בגמרא היתה "היכא דבדקינא וידעה" וכן תירץ הרדב"ז, אבל מפירוש המשניות רואים שהגירסא שהיתה לפני הרמב"ם היא אכן "ולא ידעה", ואם-כן 'הדרא קושיא לדוכתה' מהיכן לקח הרמב"ם שקטן וקטנה צריכין בדיקה אם יודעים לשם מי נדרו בכל פעם שידרו בתוך שנה זו.

בשנים האחרונות נדפסה 'מהדורא בתרא' של פירוש המשניות לרמב"ם, ושם אכן נדפסה הגירסא "ומצאנום מבינים" המעידה על כך שהרמב"ם סבר לבסוף כגירסת הגמרא "...ולא ידעה להפלות".

ובכל זאת צריך להבין: מזה שב'מהדורא קמא' נקט הרמב"ם בגירסא "ולא ידעה להפלות" והיא הגירסא שהתפרסמה בתפוצות ישראל, מובן שיש מקום גם לגירסא זו, וא"כ צריך להבין מדוע חזר בו ב'מהדורא בתרא'.

ויבואר בהקדים עוד שינוי שבין שתי המהדורות, בנוסח הנפוץ שב'מהדורא קמא' כתב על בן שתיים-עשרה ובת אחת-עשרה "זו היא עונת נדרים הרמזו אליה בכל מקום, כלומר שעונת הנדרים מתחילה בשנה שלפני הגדלות ואז נדריהן נבדקין. משא"כ ב'מהדורא בתרא' כתב שעונת הנדרים היא לזכר מגיל שלוש-עשרה והלאה ולנקבה מגיל שתיים-עשרה, ועל-פי-זו יש לומר ששתי הגירסאות שב'מהדורא קמא' ו'בתרא' תלויות בשתי השיטות - מהי עונת נדרים.

לפי שיטת הרמב"ם, אין חזקה בדעת ה"קטן" כי חזקה פירושה שהדבר מוחזק שכך ישאר, אבל אצל הקטן אין דעת שכלית שאחת מתכונותיה היא שהוא בר דעת בכך שמסקנתו השכלית אינה משתנה, וכפי שרואים במוחש שאת דעתו של הקטן אפשר לשנות בנקל, ולכן פסק "ואין אומרים הואיל ונמצאו יודעין בתחילת שנה אין צריכין בדיקה, אלא בודקין אותן כל השנה כולה". והחילוק שבין שתי הגירסאות "ולא ידעה להפלות" או "וידעה להפלות" תלוי בשתי השיטות - מהי עונת הנדרים. הגירסא בגמרא "סד"א .. דבדקינא... ולא ידעה להפלות"

(58) משלי. (59) מעכשיו. (60) אף על פי שעדיין לא הלכה. (61) ונמצא בעלה עובר למפרע משום: לא יחל. (62) בעלה לוקה שהרי הדירה ועובר על נדרו אם מהנה אותה, אבל היא אינה לוקה שהרי לא נדרה כלל. (63) אחרי שהלכה לפני הפסח והינה אותה. (64) העונש שהטיל עליה שלא להנהותה לפני הפסח. (65) שהדירה לא לילך לבית אביה עד הסוכות. (66) מאחר שחילל נדרו והנהה לפני הפסח, נאסר עליו לא להניחה לילך לבית אביה עד החג, ועליו לפסוק לה כפיה שנייה, שלא יהנה אותה גם אחרי הפסח, כדי שלא תלך ויעבור על "לא יחל", כי אמצעי אחר אין בידו למנעה מהליכתה, אלא איסור הנאתו עליה, ובנדר זה, שהוא נודר עליה, יצא ידי חובתו שלא לעבור עוד על לא יחל. (67) שלא תלך. (68) איסור הנאה לפני הפסח, אין זה פוטר את נדרו, ועדיין עליו לנהוג איסור בנדרו. (69) ולא הנהה קודם הפסח, נמצא שלא עבר על נדרו, ולא חילל את תנאו. (70) אף על פי שעדיין אסורה לילך עד החג מחמת נדרו, אין מחמירים עליו לכפותה שנית שלא תינהג לו, הואיל ולא עבר על הכפייה הראשונה, ולא הנהה לפני הפסח.

71: שְׂאִין אֶת נִהְיִית לִי עַד הַחֹג⁷² אִם תִּלְכִּי לְבֵית אָבִיךָ עַד הַפֶּסַח - אֲסוּרָה לְהֵנֹת מִיָּד⁷³.
74: וְאִם הִלָּכָה לְפָנֵי הַפֶּסַח וְנִמְצָא מִהֵנָּה אוֹתָהּ⁷⁴ - הִרִי
75: זֶה לֹאקָה. וְאֲסוּרָה בִּהְיִיתָ עַד הַחֹג⁷⁵. וּמִתַּרְתִּי לִילָךְ
76: לְבֵית אָבִיךָ מִשְׁהִיגֵעַ הַפֶּסַח⁷⁶.

(71) לפני הפסח. (72) הסוכות. (73) גזירה שמא תלך לפני הפסח ונמצא עובר למפרע משום לא יחל. (74) בידיו ובהסכמתו. (75) שהרי עברה על תנאי. (76) אף על פי שעברה על תנאו והלכה לפני הפסח, אינה אסורה לילך אחרי הפסח, כי לא הדירה לילך אלא עד הפסח, ומשהגיע הפסח עבר זמן נדרו ואיננו ואין מקום למנעה לילך, שלא ינהוג חולין בנדרו בעוד שבהלכה הקודמת הדירה שלא לילך עד חג הסוכות, ואסור לו לנהוג חולין בנדרו להניחה לילך לבית אביה עד הסוכות, אף על פי שזמן תנאו הלך ונגמר.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) קטן שנדר ויודע למי נדר מאימתי נדרו קיים, עד מתי האב מפיר נדרי בתו, נערה מאורסה מי מפיר נדריה, שומרת יכם ויתומה בחיי האב מי מפיר נדריהן, דרך תלמידי חכמים בהפרת נדרי בנותיהם.

- 8 א. קָטָן בֶּן שְׁתֵּים עָשָׂר שָׁנָה יוֹם אֶחָד, וְקִטְנָה בַּת
9 אֶחָת עָשָׂר שָׁנָה יוֹם אֶחָד, שְׁנִשְׁבְּעוּ אוֹ נָדְרוּ, בֵּין
10 נְדָרֵי אֶסֶר² בֵּין נְדָרֵי הֶקְדָּשׁ³ - בּוֹדְקִין אוֹתָן וְשׂוֹאֲלִין
11 אוֹתָן. אִם יוֹדְעִין לְשֵׁם מִי נָדְרוּ⁵ וְלִשְׁם מִי הִקְדִּישׁוּ
12 וְנִשְׁבְּעוּ - נִדְרֵיהֶן קְיָמִים וְהִקְדָּשָׁן הִקְדָּשׁ⁶; וְאִם לֹא
13 יָדְעוּ - אֵין בְּנִדְרֵיהֶם וּבִדְבָרֵיהֶם כָּלוּם⁷. וְצָרִיכִין

יודעין לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו - דבריהן
קנימין¹³, והקדשן הקדש ונדריהן נדרים¹⁴. ואף על
פי שלא הביאו שתי שערות¹⁵. וזו היא¹⁶ עונת נדרים
האמורה בכל מקום¹⁷.

שהרי קטנים הם (משנה נדה שם). ולעיל ה' שבועות
פ"ב, ה"ז כתב רבינו: "קטנים שנשבעו ויודעים טעם
השבועה, אע"פ שאינם חייבים כופים אותם לעמוד
בדבריהם, כדי לחנכם ולאיים עליהם כדי שלא ינהגו קלות
ראש בשבועה". וכן הדין בנדרים, כמבואר בשו"ע יו"ד רלג
סעיף א. (13) שכבר גדולים הם ואינם נחשבים כשוטים
(שאינן נדרם נדר) כי סופם לבוא לכלל דעת, ואין שוטה
אלא המקרע כסותו והלך בבית הקברות וכו' (משנה נדה
שם, וברש"י). (14) נמצאת הבת ממהרת להתבגר מהבן,
וכן דרשו בגמרא שם: "ויכן ה' את הצלע - מלמד, שנתן
הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש". ורבינו בפירוש
המשנה שם מוסיף: "ושני הנקבה לעונת נדרים פחותות
משני הזכר, להיות חייהן קצרים מחיי האיש ברוב".
(15) "למטה בגוף, במקומות הידועים להבאת שיער" (לשון
רבינו בהל' אישות, פ"ב, ה"א). ויש להעיר שדעת הרע"ב
במשנה שם, שאין נדריהם קיימים אלא כשהביאו שתי
שערות, וכמשמעות לשון הגמרא שם: "אם לא הביא שתי
שערות, קטן הוא" וכן היא דעת רבינו בפירושו למשנה שם,
האומר: "אם יביאו שתי שערות, עדיין קטנים הם". ונראה,
שלא נתכוון רבינו שם אלא לעניין עונש, שאין הנודר לוקה
על חילול נדרו עד שיביא שתי שערות, וכמבואר בדבריו
שם, אבל לעניין תחולת נדרו הרי הוא קיים, אע"פ שלא
הביא שתי שערות (מרכבת המשנה). ורבינו נמשך בזה
אחרי בעל הלכות גדולות בהלכות מיאון. (16) מוסב גם
על קטן בן שתיים-עשרה, וקטנה בת אחת-עשרה, הנזכרים
לעיל ה"א. (17) בגיטין סה. ויבמות קה. ורש"י פירש שם:
"עונת נדרים, שנה אחת לפני נעוריה נדרים נבדקים" וכו'.
משמע מדבריו, שאין המונח "עונת נדרים" אמור, אלא
כשלא הגיעה לשנות גדולתה. אבל משהגיעה לשנת י"ב
נדרה קיים כשאר הגדולות, ולא מטעם "עונת נדרים"
מיוחדת.

ד. הואיל¹⁸ והגיעו לשני הגדולים - נדריהן קנימין,
אף על פי שלא הביאו סימנין ועדיין לא נעשו
גדולים לכל דבר. ודבר זה מדברי תורה, שהמפלא¹⁹
הסמוך לאיש²⁰ הקדש²¹ ונדרו נדר²². אף על
פי שנהדריהן קנימין, אם חללו נדרן או נשבעו
והחליפו - אינן לוקין, עד שניגדילו ויביאו שתי
שערות²³.

(18) בדפוס רומי, ר"מ וכן בכת"י התימנים, אין כאן התחלת
הלכה. אלא מחובר עם דברי ההלכה הקודמת, המתחילה
במילים: וזו היא עונת נדרים וכו'. (19) מי שהגיע לפרק
זמן הראוי להפלות ולפרש לשם מי נודרים, מלשון הכתוב
(ויקרא כז, ב) "איש כי יפליא נדר". וזה במלאות י"ג לבן
ו"ב לבת, אע"פ שאינו יודע עדיין להפלות. (20) סמוך
לכלל גדול, שעדיין לא הביא שתי שערות. (21) בדפוס

מתאימה לשיטה שעונת נדרים הוא "שנת י"ב לקטנה,
ושנת י"ג לקטן" כי לפי שיטה זו יש חידוש יותר גדול בדין
זה מקודמו: "בודקין אותן כל השנה" אע"פ ש"נמצאו
יודעין בתחילת השנה". משא"כ לשיטה שעונת נדרים הוא
אחר שתיים-עשרה לנקבה וי"ג לזכר (כמוסקנת הרמב"ם),
הרי שאין מקום לקס"ד שאם "בדקינא ולא ידעה להפלות"
שוב לא יצטרכו לבדוק, ומכיון שזוהי עונת נדרים
(ל'מהדורא בתרא) מוכרח הרמב"ם לנקוט הגירסא הלא
נפוצה "סד"א.. דבדיקנא... וידעה להפלות".

(על"פ י"ן מלכות ספר הפלאה סימן ז')

(2) שאסרו על עצמם לאכול דברים המותרים להם, כלשון
הכתוב (במדבר ל, ג) "לאסר אסר על נפשו" וכמבואר לעיל
פ"א, ה"א. (3) שחייבו עצמם בקרבן שאינם חייבים בו,
כגון שאמר הקטן הרי עלי להביא קרבן עולה, וכמבואר
לעיל (שם ה"ב). (4) חוקרים. (5) שהנודר צריך לידור
לשם שמים, ככתוב (במדבר שם): "איש כי ידור נדר לה'".
ובספרי זוטא פ' מטות ל, ד אמרו: "מעשה בתינוק אחד,
שבא לפני ר' עקיבא. אמר לו: רבי! הקדשתי קרדומי. אמר
לו: בני, שמא לחמה וללבנה הקדשת, אמר לו: רבי! אל
תתיגע, לא הקדשתי אלא למי שברא את אלה, אמר לי: צא
בני, נדריך נדרים". (6) משנה במס' נדה מה: ואע"פ שאין
הבן נעשה גדול עד שיהיו לו י"ג שנה ויום אחד, ואין הבת
נקראת גדולה עד שתהיה בת שתיים-עשרה שנה ויום אחד,
כמבואר בהל' אישות פ"ב, ה"א? לענין נדרים גילתה תורה,
שאם הגיעו לגיל זה סמוך להתבגרותם הרי הם כגדולים
ונדרם קיים, שנאמר (ויקרא כז, ב) "איש כי יפליא נדר".
קיבלו חכמינו: שאם יודע להפלות (לפרש) לשם מי נדר
נדרו קיים, אע"פ שעדיין אינו גדול לשאר מצוות שבתורה,
וכמבואר בסמוך ה"ד (נזיר סב. ותמורה ב:). (7) שהרי
קטנים הם (נדה שם). (8) כמבואר בסמוך ה"ב.

ב. פיצד? הרי שנהדרו או הקדשנו בתחלת שנה זו,
ושאלו אותן¹⁰ ונמצאו יודעין, ונתקיים נדרן, ונדרו
נדר אחר, אפלו בסוף שנה זו - צריכין בדיקה ואחר
כך יתקיים. ואין אומרים: הואיל ונמצאו יודעין
בתחלת השנה - אין צריכין בדיקה; אלא בודקין
אותן את כל השנה הזו בלה¹¹.

(9) שתיים-עשרה לקטן, ואחת-עשרה לקטנה. (10) אם ידעו
לשם מי נדרו. (11) נדה שם, בקשר לשינוי במשנה
"ובודקים כל שתיים-עשרה", הסבירו בגמ': שאפילו נבדקה
בתחילת השנה צריכה בדיקה עד סוף השנה. וגירסת רבינו
שם: "היכא דבדקנא שלשים וידעה להפלות", ולא כגירסת
הספרים שלפנינו "ולא ידעה להפלות" (רדב"ז).

ג. קדם הזמן הזה, אף על פי שאמר: יודעין אנו
לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו - אין נדריהן נדר
ואין הקדשן הקדש¹². ואחר הזמן הזה, שנמצא הפן
בן שלש עשרה שנה ויום אחד, והבית פת שתיים
עשרה שנה ויום אחד, אף על פי שאמר: אין אנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנקרא כניסה לחופה (הל' אישות פ"י, ה"א). וכן שנינו במשנה (נדרים עג:) "אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו", כמפורש בתורה (במדבר ל, יא"ג) "ואם בית אישה נדרה... אישה הפרם". (32) שאם שלחו בידי שליח ועדיין לא הגיע הגט לידה, יכול עוד בעלה להפר לה (ש"ך ליו"ד רלד ס"ק ו). (33) כגון שזרק לה גט ברשות הרבים, ספק קרוב לו ספק קרוב לה. כמבואר בהל' גירושין פ"ה, ה"ג. (34) ממשמעות הברייתא בגיטין עד. כדעת החכמים שם, האומרים: "מגורשת ואינה מגורשת". והרשב"א ממק: כיון שנתן לה גט, לא איכפת לו אם תתגנה ואינו יכול להפר, כשם שאינו יכול להפר כל נדר שאין בו עינוי נפש, כמבואר לקמן פ"ב, ה"א. (35) כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת, ועדיין לא נתקיים. ראה הל' גירושין פ"ח, ה"א. (36) שאמר לה: הרי זה גיטך, ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום. (37) שבין נתינת הגט לתחולתו הסופית (גיטין עד.). (38) שבעלה הראשון בא חי לפנינו ודינה לצאת מזה ומזה, כמבואר בהל' גירושין פ"י, ה"ה. (39) כגון שנשאת לאחר, ונמצא גיטה מבעלה הראשון בטל (שם ה"ז). (40) משנה ביבמות פז: ובגמרא שם צ: פירשו הטעם, שכל עיקר הפרת נדרים ע"י הבעל אינו אלא כדי שלא תתגנה על בעלה, ובמקרה זה תתגנה ותתגנה. (41) כגון גרושה לכהן, ושאר חברותיה המנויות בהל' אישות פ"א, ה"ז. (42) כגון בעולה לכהן גדול, או מצרי ואדומי דור ראשון ודור שני (שם ה"ח) ובכל אלה הקידושין תופסין, בניגוד לחייבי כריתות שאין קידושין תופסין בהן ואינן נקראות אשתו, ראה הל' אישות פ"ד, ה"ב, וי"ד. (43) תוספתא יבמות פ"ב, ה"ג. וכן אמרו ב"ספרי זוטא" מטות יד "אישה יקימנו ואישה יפרנו, מה תלמוד לומר? לרבות אלמנה לכהן גדול, גרושה... לכהן הדיוט" וכו'. והשווה דברי התוספות ביבמות פט: דיבורהמתחיל כיון דלא ירתי, בסוף הדיבור שם. אבל ב"שניות" אע"פ שאין איסורן אלא מדברי סופרים (הל' אישות פ"א, ה"ו) אמרו בתוספתא שם: "אינן כאשתו לכל דבר, אין לה כתובה... ואין (בעלה) זכאי לא במציאתה... ולא בהפרת נדריה". והטעם, כי חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ולפיכך ה"שניות" אין להן דין אישות כלל, ואפילו היפר לה בדיעבד, אין נדרה מופר, כדן חייבי כריתות.

ט. נַעֲרָה מֵאַרְסָה⁴⁴ - אֵין מִפֶּר נִדְרֶיהָ אֲלָא הָאֵב עִם הַבֶּעַל⁴⁵ כְּאֶחָד. וְאֵם הַפֶּר הָאֶחָד לְבָדוֹ - אֵינוֹ מוֹפֵר⁴⁶. הַפֶּר הַבֶּעַל לְבָדוֹ, וְעֵבֶרָה עַל נִדְרָה קִדְּם שֵׁיפֵר הָאֵב - אֵינָה לֹקָה⁴⁷.

(44) שנתקדשה ועדיין לא נכנסה לחופה. (45) הארוס. (46) משנה בנדרים סז. ובגמרא שם סח. אמרו: "בין איש לאשתו בין אב לבתו (במדבר ל, יז) - מכאן לנערה מאורסה שאביה ובעלה מפירים נדריה" ומפרש הרא"ש שם: משמע להם, שבאשה אחת הכתוב מדבר, שרשות האב והבעל שולטים עליה, ושניהם כאחד מפירים, ששניהם שותפים בה, ובנערה הכתוב מדבר, כמודגש בסוף הפסוק: "בנעוריה בית אביה". והשווה פירוש המשנה לרבינו שם. (47) שם סח. שהבעל מקליש הנדר, ומסיר חצי האיסור מכל הנדר, ולא נשאר הנדר חמור כבתחילה. וכן מסקנת הסוגיא שם

ר"מ: הקדשו הקדש. (22) נדה מו. "איש כי יפליא - מה תלמוד לומר איש? לרבות בן י"ג שנה, שאע"פ שאינו יודע להפליא, נדריו קיימים". ורש"י שם מפרש: מופלא - יודע לפרוש לשם מי נדר, סמוך לאיש - שהוא סמוך לבוא לכלל גדול, שנה אחת קודם זמן שהוא ראוי להביא שערות, בתינוקות - כל שנת י"ב, ובתינוק - כל שנת י"ג. והשוה לקמן הל' ערכין פ"א, ה"טו. (23) כי אינם נעשים גדולים לענין עונשים עד שיגדלו ויביאו שתי שערות, וכמבואר בנדה מו:.

ה. הַקִּדְּשׁוֹ וְכֹא הַגָּדוֹל וְנִהְיָה מִן הַהִקְדָּשׁ שֶׁהִקְדִּישׁוֹ - לֹקָה²⁴, מִשּׁוֹם שֶׁנִּדְרֵיהֶם נִדְרִים מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנוּ²⁵.

(24) שם, כדין כל הנהנה מן ההקדש בזדון שלוקה ומשלם מה שפגם, כמבואר בהל' מעילה פ"א ה"ג, ואזהרתו מ"לא תוכל לאכול בשעריך... וכל נדריך אשר תדור" (דברים יב, יז) - קיבלו חכמינו שזוהי אזהרה לנהנה מן הקדשים, כמבואר שם. (25) בהלכה הקודמת, שהמופלא הסמוך לאיש הקדישו הקדש מדין תורה. וראה נדר כט:.

ו. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שָׁפֵת שְׁתִּים עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד נִדְרֶיהָ קִיָּמִין? בְּשֵׁלָא הִיתָה בְּרִשּׁוֹת הָאֵב²⁶ אוּ בְּרִשּׁוֹת הַבֶּעַל; אֲבָל אִם הִיתָה בְּרִשּׁוֹת הָאֵב, אֲפִלּוּ הַגְּדִילָה וְהָרִי הִיא נַעֲרָה²⁷ - אֲבִיָּה מִפֶּר²⁸ כָּל נִדְרֶיהָ וְכָל שְׁבוּעוֹת שֶׁתִּשְׁבַּע בְּיוֹם שִׁמְעוֹ; שְׁנֹאמֵר: כָּל נִדְרֶיהָ וְאֶסְרֶיהָ וְגוֹמֵר, כִּי הִנֵּי אֲבִיָּה אִתָּה וְגוֹמֵר.

(26) כגון שבגרה או שנשאת ונתגרשה, כמפורש לקמן הכ"ה. (27) מפורש בסמוך. (28) משהביאה שתי שערות והיא בת שתים עשרה שנה, תקרא נערה עד ששה חדשים גמורים, ומתחילת יום תשלום הששה חדשים ומעלה, תיקרא בוגרת (הל' אישות פ"ב, ה"ב).

ז. וְעַד מָתִי אֲבִיָּה מִפֶּר? עַד שֶׁתִּבְגֵּר²⁹. בְּגֵרָה - אֵינוֹ מִפֶּר לָהּ³⁰, וְהָרִי כָּל נִדְרֶיהָ וְשְׁבוּעוֹתֶיהָ כְּנֶגֶד אֱלֻמָּנָה וְגוֹרֵשָׁה, שְׁנֹאמֵר בָּהֶן: כָּל אֲשֶׁר אֶסְרָה עַל נַפְשָׁה וְגוֹמֵר.

(29) משנה בנדרים ע. ככתוב (במדבר ל, יז) "בנעוריה בית אביה" בנעוריה - ולא בבגרותה (רש"י שם). (30) יקום עליה.

ח. וּמֵאִמָּתִי מִפֶּר הַבֶּעַל נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ וְשְׁבוּעוֹתֶיהָ? מִשְׁתַּפְּנִס לַחֲפָה³¹. וְהוּא מִפֶּר לְעוֹלָם עַד שִׁגְרָשָׁנָה וְיִגְיַע הַגֵּט לִידָה³². הִיתָה מְגֻרָשֶׁת מִסָּפֶק³³ - לֹא יִפֵּר לָהּ³⁴. נָתַן לָהּ גֵּט עַל תְּנֵא³⁵ אוּ לְאַחֵר זְמַן³⁶ - לֹא יִפֵּר בְּיָמִים שְׂבִינָתִים³⁷. וְכֵן מִי שֶׁשִּׁמְעָה שְׂמַת בֶּעַלָּה וְנִשְׁאֵת וְהָרִי בֶּעַלָּה קָיָם³⁸ וְכִינֵא³⁹ - אֵין הַבֶּעַל הָרֹאשׁוֹן וְלֹא הָאַחֲרוֹן מִפֶּרֶן נִדְרֶיהָ⁴⁰. הִיתָה מַחֲיָבִי לְאִוִּין⁴¹, וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר מַחֲיָבִי⁴² עֲשָׂה, וְהַפֶּר נִדְרֶיהָ - הָרִי אֵלּוּ מוֹפְרִין⁴³.

(31) שיביאנה לתוך ביתו, ויתייחד עמה, ויחוד זה הוא

סט. על-פי בית הלל, וכתב הר"ן שם סח. הוא-הדין אם היפר האב לבדו ועברה על נדרה, אינה לוקה.

1. **מֵת הָאָרוֹס - חֲזָרָה לְרִשּׁוֹת אָבִיהָ. וְכָל שְׁתֵּדֵר⁴⁸ -**
הָאָב מִפֶּר כְּשֶׁהָיָה קֹדֶם שְׁתַּתְּאָרְסוּ⁴⁹. מֵת הָאָב אַחֵר
שְׁתַּתְּאָרְסָהּ, וְנִדְרָה אַחֵר מוֹתוֹ - אֵין הַבֶּעַל מִפְּרֵו⁵⁰;
שְׁאֵין הַבֶּעַל מִפֶּר נִדְרֵי אִשּׁוֹ עַד שְׁתַּכַּנֵּס לַחֲפָה⁵¹.

(48) לאחר מות הארוס. (49) כמבואר לעיל ה"ו. והוא-הדין אפילו נדרה קודם שמת הארוס ושמע הארוס ושתק, ומת בו ביום, נתרוקנה רשות לאב ויכול להפר לבדו, כמבואר להלן ה"ט"ז. והטעם מבואר בנדרים ע. שנאמר (במדבר ל, ז) "ואם היו תהיה לאיש" שתי הוויות (קידושין) במשמע, השווה קודמי הויה שניה, לראשונה, כשם שלפני האירוסין הראשונים האב מיפר לבדו, אף קודמי האירוסין השניים, כשמת הארוס הראשון, האב מיפר לבדו, ואפילו נדרים שנראו לארוס הראשון, כמבואר שם. (50) "שאין הארוס מיפר אלא בשותפות" = האב (להלן ה"ח"ח). ובנדרים ע. אמרו: "מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל", שנאמר: בנעוריה בית אביה, כל זמן שהיא נערה - לא תצא מרשות אביה, ואפילו מת האב ולא נשאר לה אלא בית אביה (ר"ן שם). (51) ובכח"י התימנים: "אחר מותו, אין הבעל מיפר נדרי רשתו עד שתכנס לחופה" וראה להלן ה"כ, שאין הבעל מיפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת.

17. **יֵג. נִעְרָה מֵאֲרֶסָה שְׁנִדְרָה, וְלֹא שָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא**
בִּעְלָהּ, וְנִתְגַּרְשָׁה וְנִתְאָרְסָה לְאַחֲרִים, אָפְלוּ לְאַחֵר
בָּמָה יָמִים, כְּשִׁישְׁמַע הָאָב וְהַבֶּעַל הָאֲחֵרוֹן - מִפְּרִין
נִדְרֵיהָ שְׁנִדְרָה בְּפָנֵי אָרוֹס הָרִאשׁוֹן, הוּאִיל וְלֹא שָׁמַע
אוֹתָם הָאָרוֹס הָרִאשׁוֹן⁵⁸.

22. **יֵד. נִעְרָה מֵאֲרֶסָה שְׁנִדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ לְבָדוּ וְהִפֵּר**
לָהּ⁵⁹, וּמֵת הָאָרוֹס קֹדֶם שְׁשִׁישְׁמַע⁶⁰, וְנִתְאָרְסָה בּוֹ
בַּיּוֹם⁶¹, אָפְלוּ לְמֵאָה - אָבִיהָ וְאָרוֹסָה הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין
נִדְרֵיהָ⁶² שְׁנִדְרָה בְּפָנֵי אָרוֹס רִאשׁוֹן, שְׁמַת קֹדֶם
שְׁשִׁישְׁמַע⁶³.

(59) החליש את הנדר כולו, כמבואר בביאורנו לעיל ה"ט, ואפילו חלקו של הארוס נגרע ע"י כך. (60) נמצא שחלקו של הארוס קלוש מאד, עד שאינו ראוי להורישו לאביה, שהרי לא שמע כלל על הנדר. (61) כי אם תתארס למחר, לא יוכל האב להפר עם הארוס האחרון, שאין הבעל מיפר אלא ביום שמוע האב, וכמבואר לקמן פ"ב, ה"י"ז. (62) נדרים עא. אבל האב לבדו אינו יכול להפר, אפילו אם לא נתארסה כלל. ואין אומרים בזה: "מת הבעל נתרוקנה רשות לאב", כי הואיל וקדם האב והפר בחיי הבעל, נחלשה זכות הבעל ואינה חשובה להורישו לאב, כמבואר שם סט. על-פי בית-הלל. אבל כשישנו ארוס שני, הרי הוא ממלא מקום הארוס הראשון, וכאילו הראשון קיים (ר"ן שם עא. וכן ברדב"ז). (63) ואין צורך לומר אם מת הארוס לאחר ששמע ושתק, שלא נחלש כל-כך חלק הארוס וכדאי הוא להורישו לאב ולארוס האחרון שיפרוהו (לחם-משנה לעיל ה"א).

27. **טו. שָׁמַע אָרוֹס רִאשׁוֹן וְהִפֵּר וּמֵת⁶⁴, וְאַחֵר כֶּף שָׁמַע**
הָאָב, וְנִתְאָרְסָה לְאַחֵר בּוֹ בַּיּוֹם⁶⁵ - אָבִיהָ עִם הָאָרוֹס
הָאֲחֵרוֹן⁶⁶ מִפְּרִין נִדְרֵיהָ.

(64) נתבטלה הפרת הבעל, כיון שלא נגמרה כל ההפרה בימיו. (65) כי אם נתארסה למחר, אין האב ששמע הנדר היום יכול להפר לה מחר, כי אין הפרה אלא ביום שמיעה,

5. **יֵא. נִעְרָה אָרוֹסָה⁵² שְׁנִדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא שָׁמַע**
אָרוֹסָה, וְנִתְגַּרְשָׁה בּוֹ בַּיּוֹם, וְנִתְאָרְסָה לְאַחֵר בּוֹ
בַּיּוֹם⁵³, אָפְלוּ לְמֵאָה - אָבִיהָ וְהַבֶּעַל הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין
נִדְרֵיהָ שְׁנִדְרָה בְּפָנֵי אָרוֹס רִאשׁוֹן; מִפְּנֵי שְׁלֹא יִצְאָתָה
לְרִשּׁוֹת עֲצָמָה שְׁעָה אַחַת, שְׁעֵדִין הִיא בְּרִשּׁוֹת הָאָב,
מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִעְרָה⁵⁴.

(52) ואילו לא נתארסה, אביה לבדה היה מיפר לה ביום שמוע, כמבואר לעיל אות מז. (53) כי אם נתארסה למחר, אין האב יכול להפר למחרת יום שמוע. וראה לקמן פ"ב, ה"י"ז. (54) וגם לא נישאה לאחר (נדרים עב). וכל זה כשלא שמע הארוס הראשון את נדרה, אבל שמע ארוסה ונתגרשה, אין האב יכול להפר אפילו בשותפתו הארוס האחרון. כי אם גירשה הארוס אחר ששמע ולא היפר לה, הרי הוא כאילו הקים לה נדרה, ומשהקים לה ארוסה אין הפרת אביה מועילה כלום, וכמבואר להלן ה"י"ז. ואם לא גירשה הארוס הראשון אלא מת, אפילו שמע את נדרה לפני מותו ושתק, יכול אביה לבדו להפר לה, כמבואר להלן ה"ט"ז. ואם נתארסה בו ביום, אביה וארוסה האחרון מפירים נדרה, כמבואר בנדרים עא. שנאמר "ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה" אפילו נדרים שנראו לארוס ראשון, יכולים אביה וארוסה האחרון להפר לה (כסף-משנה).

11. **יב. אָבֵל הָאִשָּׁה הַנְּשׁוּאָה שְׁנִדְרָה וְלֹא הִפֵּר לָהּ**
בִּעְלָהּ, וְגִרְשָׁה בּוֹ בַּיּוֹם, וְהִחְזִירָהּ בּוֹ בַּיּוֹם - אֵינוֹ
יָכוֹל לְהִפְרֵו⁵⁵; שֶׁהָיָה יִצְאָתָה לְרִשּׁוֹת עֲצָמָה אַחֵר
שְׁנִדְרָה⁵⁶. אֵף עַל פִּי שְׁנִדְרָה בְּרִשּׁוֹתוֹ וְהִיא עִתָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 נְתַרְקְנָה רְשׁוּת לַבְּעַל, וְאֵינוּ יָכוֹל לְהַפֵּר לְעוֹלָם אַחֵר
14 מוֹת הָאֵב; שְׁאִין הָאָרוֹס מִפֶּר אֶלָּא בְּשִׁתְּפוּת⁸¹.

(79) בהיותה ארוסה. (80) ולא הספיק להפר, אע"פ שהיה ראוי להפר באותה שעה. (81) עם האב ובחיינו (שם סח:). ומכיון שמת האב בטלה הפרתו, ולא נתרקנה רשות לבעל, שנאמר: "בנעוריה בית אביה" - בית אביה, אע"פ שאביה אינו קיים (שם ע:). אבל משנכנסה לחופה, בעלה מיפר נדריה שתדור אחר כך, ואפילו היא נערה, כמבואר לעיל ה"ח, שהנישואין מוציאים מרשות האב.

15 יט. שְׁמַע אָרוֹס וְהִפֵּר לָהּ וּמַת, וְאַחֵר כֶּף שְׁמַע
16 הָאֵב⁸²; או שְׁשִׁמַּע הָאֵב וְהִפֵּר⁸³ לָהּ, וּמַת הַבְּעַל קֶדֶם
17 שְׁשִׁמַּע⁸⁴ - אֵין הָאֵב לִבְדּוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר נְדָרִים אֵלוֹ,
18 שֶׁנֶּאֱרָא לְאָרוֹס רֵאשׁוֹן⁸⁵, אֶלָּא בְּשִׁתְּפוּת אָרוֹס
19 הָאֲחֵרוֹן⁸⁶, אִם נִתְאַרְסָה בּוֹ בַּיּוֹם⁸⁷, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸⁸.

(82) מבואר לעיל ה"טו. (83) ועם הפרתו החליש את הנדר, ואפילו חלקו של הבעל נגרע על ידי כך. (84) ואין צורך לומר אם שמע ואח"כ מת, שבוודאי יכול הוא להורישו לארוס השני, וכמבואר לעיל אות ס. (85) נדרים עא. כיון שנחלשו עם הפרת האב, אין בהם כדי להתפיסם ולהורישם לאב, ולפיכך אין אומרים כאן: "נתרקנה רשות לאב". (86) שם. הארוס האחרון נידון כממלא מקום הראשון. וכמבואר לעיל ה"ד. (87) כי אם נתארסה למחר, לא יוכל אביה להצטרף עם הארוס להפר, שצריכה להיות כל ההפרה ביום שמיעה אחיד, ואיך תצטרף הפרת הארוס היום עם הפרת האב אתמול, ראה לקמן פ"ב, ה"ז, ואפילו שמע האב אתמול ושחק, לא יוכל להפר היום, שאין הפרה אלא ביום שמיעה (רדב"ז). (88) לעיל ה"ד והט"ו.

20 כ. נְדָרָה וְהִפֵּר לָהּ אֲבִיהָ לִבְדּוֹ, וְלֹא שְׁמַע הָאָרוֹס
21 עַד שֶׁנִּכְנְסָה לְרִשְׁוֹת⁸⁹ - אֵינוּ יָכוֹל לְהַפֵּר; שְׁאִין
22 הַבְּעַל מִפֶּר נְדָרֵי אָרוֹסָתוֹ אַחֵר שֶׁנִּשְׁאָת, אֶלָּא קֶדֶם
23 שִׁתְּפָנָס לְרִשְׁוֹתוֹ הוּא שְׁמַפֵּר בְּשִׁתְּפוּת הָאֵב⁹⁰.
24 לְפִיכָף⁹¹ הִיָּה דָרָךְ תַּלְמִידֵי חֻכְמִים, עַד שֶׁלֹּא תֵצֵא
25 בְּתוֹ מְרִשְׁוֹתוֹ אוֹמֵר לָהּ: כָּל נְדָרִים⁹² שֶׁנֶּדְרָתָ בְּתוֹךְ
26 בֵּיתִי הָרִי הֵן מוֹפְרִין.

(89) לחופה ונשאת לו. (90) ומשנשאת כבר יצאה מרשות אביה, ואינו מיפר לה אלא מה שתדור מנישואין ואילך, כמבואר לעיל ה"ח. (91) הואיל ולא תועיל לה הפרה לאחר נשואיה, משיצאה מרשות אביה. (92) אפילו אלה שלא שמעתי עליהם כלל, וכמבואר בסמוך הכ"א.

27 כא. וְכֵן⁹³ הַבְּעַל⁹⁴, עַד שֶׁלֹּא תִפְנָס לְרִשְׁוֹתוֹ אוֹמֵר
28 לָהּ⁹⁵: כָּל נְדָרִים שֶׁנֶּדְרָתָ מִשְׁאָרְסָתִיךְ עַד שֶׁלֹּא תִפְנָסִי
29 בְּתוֹךְ בֵּיתִי הָרִי הֵן מוֹפְרִין⁹⁶. שֶׁהַבְּעַל מִפֶּר נְדָרֵי
30 אִשְׁתּוֹ אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא שְׁמַע אוֹתָם⁹⁷.

(93) בכת"י התימנים אין כאן התחלת הלכה, והכל מחובר להלכה הקודמת, ובצדק, שהרי בלי הפרת הבעל אין תקנה לנדריה. (94) כשהוא ת"ח. (95) דרכו לומר. א"כ מה

אבל אילו לא שמע אביה עד למחר, אזי אפילו התארסה למחר, אביה עם הארוס האחרון מפירים נדריה (רדב"ז). (66) אבל האב לבדו אינו יכול להפר נדריה, כמבואר להלן ה"ט בדברי רבינו. ומקורו בדברי בית-הלל (נדרים עא). שאמרו: "אין יכול להפר". וסובר רבינו שאינו יכול להפר לבדו. שאחרי שהופר ע"י הבעל, הוקלש הנדר, ואין האב יכול לירשו, שמרוב קלישותו לא תפסה בו זכיה. אבל עם ארוס שני הוא מיפר, שרואים את השני כממלא מקום הראשון וכאילו הוא חי, כאמור לעיל אות נט. וכן נראה מדברי ביאור הגר"א יו"ד רלד ס"ק ל.

1 טז. שְׁמַע אֲבִיהָ וְלֹא שְׁמַע הָאָרוֹס, וּמַת בּוֹ בַּיּוֹם
2 הָאָרוֹס, או שְׁשִׁמַּע גַּם הָאָרוֹס וְהִפֵּר⁶⁷ או שִׁשְׁתַּק⁶⁸
3 וּמַת בּוֹ בַּיּוֹם⁶⁹ - נְתַרְקְנָה⁷⁰ רְשׁוּת לְאֵב⁷¹, וְהָאֵב יָכוֹל
4 לְהַפֵּר⁷². שְׁמַע הָאָרוֹס וְקִיַּם⁷³ וּמַת בּוֹ בַּיּוֹם, או
5 שְׁשִׁמַּע וְשִׁתַּק וּמַת בַּיּוֹם שֶׁלֹּאֲחֵרָיו⁷⁴ - אֵין הָאֵב יָכוֹל
6 לְהַפֵּר⁷⁵.

(67) בו ביום. (68) לא היפר ולא קיים. (69) ולא הספיק לגלות דעתו עד שמת. ויתכן, אילו היה קיים היה מפר לה באותו יום, אלא שמיתתו גרמה לו. (70) בכת"י התימנים: חזרה. נתרקנה = כאדם המריק שקו ונותן לחברו כל מה שבתוכו, כן הבעל נשאר ריק והוריש לאב כל זכות שהיתה לו בה (רא"ש נדרים סח:). (71) ברייתא נדרים סח. (72) אפילו לבדו, הואיל ושמע לפני שמת הארוס (ביאור הגר"א ליו"ד רלד ס"ק לא). אבל בהלכה הקודמת, כשלא שמע האב לאחר מות הארוס אינו יכול להפר לבדו, הואיל ולא היה נדר זה ראוי להפרה בחיי הארוס, אין בו כדי להוריש זכותו לאב (ע"פ הרא"ש, שם סח:). (73) אישר. (74) גילה דעתו שאינו רוצה בהפרתו, ונותן לו בנדרה, שהרי אי-אפשר להפר אלא ביום שמעו, ומכיון שעבר היום ולא היפר - זהו קיומו. (75) שהרי קיימו הארוס, ואין הפרת האב מועילה במקום הקמת הארוס (נדרים סח:). ואפילו היפר האב אתמול ביום שמעו, אין הפרתו מועילה, לאחר שהתבררה הקמת הארוס ע"י שתיקתו עד סוף היום.

7 יז. גִּרְשָׁה הָאָרוֹס אַחֵר שְׁשִׁמַּע - הָרִי זֶה סִפֵּק אִם
8 הַגִּירוּשִׁין בְּשִׁתְּקָהּ וַיִּפֵּר הָאֵב עִם הַבְּעַל הָאֲחֵרוֹן
9 שֶׁיֵּאָרֵס בּוֹ בַּיּוֹם⁷⁶, או הַגִּירוּשִׁין כְּמוֹ שֶׁקִּיַּם אָרוֹס
10 רֵאשׁוֹן⁷⁷, שֶׁכָּפָר נִתְקַיְּמוּ הַנְּדָרִים⁷⁸.

(76) או לבדו, כשלא תתארס בו ביום, שהרי נתרקנה רשות האב (לחם-משנה). (77) מכיון שידוע הארוס שלא יוכל להפר לה אחר הגירושין, ולא היפר קודם הגירושין, הרי זה כאילו קיים (נדרים עא: ובר"ן). (78) ואין הפרת האב מועילה במקום קיום הארוס, ומתוך שבעיה זו לא נפשטה בגמרא שם, הרי זה ספק תורה והולכים בו להחמיר, ואפילו החזירה הארוס בו ביום אין האב יכול להפר עמו, מכח ספק זה, כמבואר בגמרא שם. וכל זה כששמע ואח"כ גירשה, אבל גירשה ואח"כ שמע, מבואר דינה לעיל ה"ג.

11 יח. שְׁמַע⁷⁹ הָאֵב וְהִפֵּר לָהּ וּמַת הָאֵב, וְאַחֵר כֶּף שְׁמַע
12 הַבְּעַל, אֶפְלּוֹ שְׁמַע הַבְּעַל קֶדֶם שְׁמִימַת הָאֵב⁸⁰ - לֹא

המאורסה. (111) שהרי מת הארוס וחזרה לרשות אביה לגמרי, וכמבואר לעיל ה"י. ואע"פ שהיבם קיים, מתוך שלא קנאה עדיין קנין גמור, הרי זה כמי שאינו, ונתרוקנה רשות לאביה. תדע, שבמשנה שם לא הזכירו שלא יכול אביה להפר לה (כסף-משנה). וראה בר"ן שם עה. דיבורה-מתחיל כשם, שנסתפק בזה. וכל זה כשהיתה מאורסה לאחיו, אבל היתה נשואה לאחיו ומת, שכבר יצאה לגמרי מרשות אביה, אינה חוזרת לרשותו לעולם ואפילו היא נערה, כמבואר בסמוך הכ"ה. (112) ליורשה או להפר נדריה, או לפטרה אח"כ בגט חליצה, שאין קנין ביבמה מן התורה אלא בביאה. (113) בהל' יבום פ"ב ה"א. וראה ברש"י ליבמות נב. "שהרי אין קידושין תופסין באשת אח, והתורה לא היתירה לו ליעשות כאשר נכרית אלא כסדר המצוות, וביאה כתבה בה רחמנא".

כה. נערה שהשיאה אביה¹¹⁴ ונתאלמנה או
נתגרשה מן הנשואין - הרי זו פיתומה בחיי
האב¹¹⁵, ואין אביה מפר נדריה ואף על פי
שעדיין היא נערה¹¹⁶.

(114) יצאה מרשות אביה לגמרי. (115) ואינה חוזרת לרשות אביה להפרת נדריה. (116) משנה בנדרים פט: ובגמרא שם. והשווה הל' אישות פ"ג ה"ב: "וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה... אין לאביה רשות בה לעולם.

כו. נערה מארסה שנדרה, ולא שמעו נדריה אביה
ובעלה עד שבגרה¹¹⁷ או עד שנעשית יתומה בחיי
האב¹¹⁸ - הרי נדריה¹¹⁹ קיימים; ואין הבעל¹²⁰ יכול
להפר, שהרי יצאת מרשות אביה¹²¹ שהוא מפר עמו
בשפתות¹²², ועדיין לא נכנסה לרשות הבעל¹²³.

(117) ובגרות מוציאה מרשות אביה, כמבואר לעיל ה"ז. (118) שנשאת לו או לאחר ונתגרשה ושוב נתקדשה, והרי היא עכשיו ארוסה. (119) שנדרה בהיותה נערה, ועכשיו בגרה, או נדרה לפני שנעשתה יתומה בחיי אביה. (120) ארוסה האחרון. (121) עם התבגרותה או נישואיה. (122) ואין כח ביד הארוס להפר לבדו. (123) בשעה שנדרה. ואפילו כשנכנסה עכשיו לרשות הבעל, אין הבעל מיפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת, כמבואר לעיל ה"כ (משנה נדרים פט: וכפירוש רבינו שם). וכן אמרו שם עמ' א במשנה הקודמת: "נדרה בו ביום ונתגרשה בו ביום החזירה בו ביום, אינו יכול להפר" והעמידו בגמרא שם עב. שמשנה זו מדברת בגרושה מן הנישואין, ויצאה מרשות אביה ושוב נתארסה אין הארוס יכול להפר, שאינו מיפר אלא בשותפות האב (ביאור הגר"א ליו"ד רלד ס"ק לה).

פרק שנים עשר

(1) סוג הנדרים שהאב מפר וטיב הנדרים שהבעל מפר, ההבדל בין נדרי עינוי נפש לדברים שבינו לבינה, הפרת נדרים שעדיין לא חלו ולא נאסרה בהם, שתיקת האב או הבעל כדי לצערה, יום ידיעת הנדר כיום שמיעתו.

א. כל הנדרים² והשבועות האב מפר ביום שמעו;²⁴

שכתב רבינו: "דרך תלמידי חכמים" מוסב גם על אביה וגם על בעלה. (96) משנה נדרים עב: (97) וכן האב, כמבואר בסוגיית הגמרא שם. גם ממה שאמרו שם עג. "אם תמצא לומר בכל מיפר בלא שמיעה" וכו' משמע שכך היא ההלכה, כשיטת הגאונים, שכל מקום שאמרו: אם תמצא לומר וכו' סימן שכך ההלכה, (רדב"ז). וראה לקמן פ"ב ה"ג, שהראוי לשמוע (פרט לחרש) אין השמיעה מעכבת בו.

1 כב. הלך האב עם שלוחי הבעל⁹⁸ או שהלכו שלוחי
2 האב עם שלוחי הבעל - עדן אביה ובעלה מפרין
3 נדריה⁹⁹. מפר האב לשלוחי הבעל¹⁰⁰ או שמסרו
4 שלוחי האב לשלוחי הבעל - אין האב יכול להפר,
5 שהרי יצאת מרשותו¹⁰¹, ולא הבעל יכול להפר¹⁰²,
6 שאין הבעל מפר בקודמין¹⁰³, כמו שבארנו¹⁰⁴.

(98) שבאו להביאה לבית בעלה. (99) שכל עוד שהאב או שלוחי עמה, עדיין לא יצאה מרשותו (נדרים פט.). (100) ולא הלך עמה. (101) כשמסרה לשלוחי, ושוב אין לו זכות בה (שם). ואם נדרה בדרך, בעלה לבדו מיפר לה (רדב"ז). והשווה הל' אישות פכ"ב, ה"ב. (102) נדריה שנדרה לפני מסירתה. (103) מה שנדרה קודם נישואיה. (104) לעיל ה"כ. וכן אם נדרה עכשיו וגירשה והחזירה אין לה הפרה, כמבואר לעיל ה"ב. וראה כתובות מט. "הרי שמסר האב לשלוחי הבעל... ונתארמלה בדרך או נתגרשה... כיון שיצאתה שעה אחת מרשות אביה, שוב אינו יכול להפר" כלומר, לא נתרוקנה רשות לאב, וכפירוש התוספות שם.

7 כג. שומרת יבם¹⁰⁵, אפלו עשה בה יבמה מאמר¹⁰⁶,
8 ואפלו יבם אחד ליבמה אחת¹⁰⁷ - אינו מפר נדרי
9 יבמתו עד שיבוא עליה¹⁰⁸.

(105) אשה שמת בעלה בלא בנים והיא זקוקה לאחיו להתייבם. (106) "מדברי סופרים, שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה... וזהו הנקרא מאמר" (לשון רבינו בהל' יבום פ"ב, ה"א). (107) שאין שם אחים אחרים אלא יבם זה, וכן אין שם נשים אחרות להתייבם אלא זו, באופן שהיא זקוקה בהחלט ליבם זה. (108) משנה נדרים עד. וכדעת רבי עקיבא "שאין היבמה גמורה ליבם (שזר הבא עליה יתחייב מיתה) כשם שהארוסה גמורה לאישה" (שהבא על ארוסת רעה, חייב מיתה), ואין אני קורא בה: "ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר את נדרה", שאין זה אישה. ואשר למאמר - מבואר בסמוך בהלכה הבאה.

10 כד. היתה יבמתו נערה מארסה לאחיו¹⁰⁹ ואביה קים
11 - אין היבם ואביה מפרים נדריה בנחת¹¹⁰, אלא
12 האב לבדו הוא שמפר כל שתדיר¹¹¹. ואפלו עשה בה
13 היבם מאמר - אינה פנערה מארסה; שאין המאמר
14 קונה ביבמה קנן גמור¹¹², כמו שבארנו¹¹³.

(109) המת, שלא הספיק לכנסה לחופה. (110) כדין נערה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְתַהֲיָה מְשַׁמְשֵׁתוֹ, וּכְשִׁימוֹת אוֹ יִגְרֶשְׁנָה - הָרִי הִיא 13
אֲסוּרָה בְּתַשְׁמִישׁ כָּל אָדָם¹⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהָ¹⁶. 14

(11) הרי זה נדר שיש בו עינוי נפש. (12) אפילו לאחר שתתגרש או תתאלמן מבעלה זה. (13) חיי אישות, והרי זה דבר שבינו לבניה. (14) ראה להלן ה"ט. (15) שבדברים שבינו לבניה אינו מיפר לאחרים, נמצאת אשה זו אסורה להנשא אם לא יתיר לה חכם את נדרה. בנדרים פא, ב - בעיה שלא נפשטה, אם חיי אישות הם דברים שבינו לבניה או עינוי נפש, ומספק הולכים בה להחמיר (רבי"ז לקמן ה"י). וראוי להעיר שבנדרים עט, ב - סיכמו, שאפילו בדברים שבינו לבניה, אם הפר לה בעלה וגירשה ואח"כ החזירה - הרי נדרה מופר, שוודאי דעתו להפר לה כל זמן שתהיה אשתו, וכן נראה מדברי רבינו להלן ה"י, שכתב: "צריך להפר שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו", משמע מזה אם יפר לה מתחילה תהיה מותרת לו אפילו כשיגרשנה ויחזירה (מעשה-רוקח). (16) כגון נדרה שלא תכחול או לא תלבש רקמה.

ד. אָחַד עֲנוּי גְדוֹל¹⁷ וְאָחַד עֲנוּי קָטָן¹⁸, וְאָחַד עֲנוּי 15
שֶׁהוּא לְזִמְן מְרֻבָּה אוֹ לְפִי שְׁעָה¹⁹ - הַכֹּל מִפֶּר 16
הַבֶּעַל. 17

(17) כגון רחיצה או שתיה. (18) כגון כיחול וקישוט, כמבואר בסמוך ה"ה. (19) כמו שאמרו בנדרים פ, ב - שאמרה: "הנאת רחיצה עלי לעולם, אם ארחץ היום", הרי שאפילו מניעת רחיצת יום אחד נחשבת אצלה ניוול, ולפיכך בעלה יכול להפר, ומכאן שאין הבדל בין יום אחד לזמן מרובה, והוא-הדין לעינוי לפי שעה (לחם-משנה).

ה. פִּיּוּצָא? נְדָרָה אוֹ נִשְׁבָּעָה שְׁלֹא תִרְחֹץ הַיּוֹם, אוֹ 18
שְׁלֹא תִשְׁתָּה יַיִן הַיּוֹם, אוֹ שְׁלֹא תֹאכַל הַיּוֹם דְּבִשׁ²⁰; 19
וְכֵן אִם נְדָרָה שְׁלֹא תִכְחַל הַיּוֹם אוֹ שְׁלֹא תִלְבַּשׁ 20
רִקְמָה²¹ הַיּוֹם - מִפֶּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהָ. אֶפְלוּ 21
נְדָרָה מִמֶּאֱכָל רַע²² אוֹ מִמִּין שְׁלֹא טַעְמָה אוֹתוֹ 22
מִימֶיהָ - הָרִי זֶה יִפְרֶ²³. 23

(20) כל אלה נחשבים עינוי גדול. (21) אריג צבעונין, ככתוב (יחזקאל טז, י) "ואלבישך רקמה". ואלה השנים הם בכלל דברים שבינו לבניה, כמבואר לעיל ה"א (לחם-משנה). (22) שהוא רע ומזיק לבריאותה, והוא טוב ובריא לאחרים, והיא משתוקקת לאכלו, אבל דבר שהוא רע בעיניה ואינה רוצה בו - אין זה עינוי נפש (ט"ז ליו"ד סי' רלד ס"ק נא). ובשו"ע שם סעיף סא, כתוב: שהוא רע לה. (23) תוספתא נדרים פ"ז מ"ג, שלפעמים אין לה בביתה אלא מין זה בלבד, ולא תוכל לאכלו ותצטער (חסדי דוד, שם). נמצאו שני נדרים אלו יש בהם עינוי נפש, וכן סתם השו"ע ביו"ד סי' רלד סעיף סא.

ו. נְדָרָה מִשְׁתִּי כְּפָרוֹת, בְּאַחַת יֵשׁ לָהּ עֲנוּי²⁴ וּבְאַחַת 24
אֵין לָהּ עֲנוּי²⁵ - מִפֶּר לָזוֹ שְׁמַתְעָנָה בָּהּ, וְאֵינוּ מִפֶּר 25
לָזוֹ שְׁאִין לָהּ עֲנוּי. 26

(24) כגון שאחת היתה פת נקיה, ואם לא תאכל ממנה

שְׁנֵאמַר: כָּל נְדָרָה וְאֲסִרְיָה³. אֲבָל הַבֶּעַל אֵינוֹ יָכוֹל 1
לְהַפֵּר אֶלָּא כָּל נְדָרִים וְשִׁבּוּעוֹת שֵׁישׁ בָּהֶן עֲנוּי נֶפֶשׁ⁴, 2
אוֹ שֶׁהֵן בְּדָבָרִים שֶׁבִּינוּ לְבִינָה⁵, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּעָה אוֹ 3
נְדָרָה שְׁלֹא תִכְחַל⁶ אוֹ שְׁלֹא תִתְקַשֵּׁט⁷; שְׁנֵאמַר: בֵּין 4
אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ⁸. 5

(2) ואפילו אין בהם עינוי נפש, ואינם דברים שבין האב לבתו. (3) "אשר אסרה על נפשה, לא יקום". ולא חילק הכתוב בין נדר לנדר, כדרך שהדגיש בהפרת נדרי האשה ע"י בעלה שנאמר בה (שם, יד): "כל נדר . . . לענות נפש, אישה יקימנו ואישה יפרנו". וראה בביאורנו להלן אות ז. (4) כגון נדרה שלא תאכל היום או לא תשתה יין וכדומה. (5) דברים הגורמים איבה בינו לבניה (רא"ש לנדרים עט:). (6) את עיניה בצבע כחול, ככתוב (יחזקאל כג, מ) "כחלת עיניך ועדית עדי". (7) ובעלה מקפיד שלא תיראה מנוולת. (8) "מלמד שהבעל מיפר נדרים שבינו לבניה" (נדרים עט:). וראוי להעיר, שב"ספרי" פ' מטות אות קנח, וכן ב"ירושלמי" נדרים פ"א ה"א, דרשו: "בין איש לאשתו בין אב לבתו - מה הבעל אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ונדרים שבינו לבניה, אף האב אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ונדרים שבינו לבניה". ולכאורה זה סותר את דעת רבינו, שהאב יכול להפר את כל נדרי בתו ללא הגבלה, ורבינו בתשובתו לחכמי לונ"ל השיב: שדרש זה אינו אלא לפי רבי שמעון, ש"סתם ספרי" רבי שמעון (סנהדרין פו). והם דברי יחיד, ואם התלמוד היה סובר כך, היה מזכיר זה, ולא מצינו בשום מקום באחד משני התלמודים ולא בתוספתא שיזכירו חילוק זה אלא בהפרת הבעל ולא בהפרת האב. ומרן ה"סוף משנה' מציין, שדבר זה נכתב שלא בהשגחה, שהרי בפירוש אמרו ב"ירושלמי" (הנ"ל) שאין האב מיפר אלא נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבניה. ובמרכבת המשנה' מצדיק את רבינו, שדרשת ה"ספרי", וכן הירושלמי הנ"ל מכוננת על נערה מאורסה, שאביה וארוסה מפירים נדריה, ולענין זה הקישם הכתוב, שכל נדר שאין הארוס יכול להפר, אף אביה לא יכול להפר. אבל רבינו מדבר בנערה שאינה ארוסה והיא ברשות אביה לגמרי, ולפיכך הוא מיפר כל נדריה. אולם דעת הרא"ש (נדרים עט.) וכן הר"ן (שם סח.) שהאב והבעל שוים בזה, שאינם מפירים אלא נדרי עינוי נפש ובינו לבניה, וראה בביאור הגר"א ליו"ד סי' רלד ס"ק ק"קיא.

ב. וּמָה בֵּין נְדָרִים שֵׁישׁ בָּהֶן עֲנוּי נֶפֶשׁ לְדָבָרִים 6
שֶׁבִּינוּ לְבִינָה? שֶׁהַנְּדָרִים שֵׁישׁ בָּהֶן עֲנוּי נֶפֶשׁ - מִפֶּר 7
אֶל עַצְמוֹ וְאֶל אֲחֵרִים⁹; וְשֶׁבִּינוּ לְבִינָה - לְעַצְמוֹ 8
מִפֶּר, וְלְאֲחֵרִים אֵינוֹ מִפֶּר¹⁰. 9

(9) שאפילו גירשה בעלה ונשאת לאחרים, נדרה מופר. ובכתי' התימנים: "מיפר לעצמו ולאחרים". (10) נדרים עט, ב. וכמבואר להלן.

ג. פִּיּוּצָא? נְדָרָה שְׁלֹא לֵאכֹל בִּשְׁרִי¹¹ - מִפֶּר לָהּ, 10
וְתַהֲיָה מְתֵרָה לֵאכֹל עִם כָּל אָדָם לְעוֹלָם¹². אֲסִרָה 11
עָלֶיהָ תַּשְׁמִישׁ¹³ כָּל אָדָם שֶׁבְּעוֹלָם - יִפְרֶ חֲלָקוֹ¹⁴, 12

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ז מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נדרים קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פלוס; מפני שהוא משעבד³⁶ לה בשאר³⁷ פסות
ועונה³⁸, כמו שבארנו בהלכות אישות³⁹. אבל אם
אמר לו: הנאת תשמישך אסורה עלי - צריך
להפר. ואם לא הפר - הרי זה אסור לשמש; שאין
מאכילין את האדם דבר האסור לו⁴⁰.

34) שמשועבדת היא לו להנאתו (נדרים טו: וברש"י שם).
35) שאין הנדר חל, כי אין אדם אוסר חבירו בדבר שאינו
שלו, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ג. 36) מתחייב.
37) מזונותיה. 38) חיי אישות. 39) פ"ב, ה"ב. וכן
בנדרים, שם. 40) שם טו, ב. כי יש לה הרשות לאסור
הנאת תשמישה על עצמה. והשווה ה' אישות פ"ד ה"ו,
ולעיל פ"א, ה"ל. ומדובר כאן: שאמרה לו: יאסר גופך עלי
מתשמיש, כי "הנאת תשמישך" היא דבר שאין בו ממש
ואין הנדר חל עליו, כמבואר לעיל פ"ג, ה"י. וראה בר"ן
לנדרים טו, ב דיבור-המתחיל והא מן.

י. אמרה: יקדשו ידי לעושיהן⁴¹, או שנדרה שלא
יהנה במעשה ידיה - אינו נאסר במעשה ידיה, מפני
שנדיה משעבדין לו⁴². שאף על פי שאמר⁴³:
השחרור והחמץ וההקדש⁴⁴ מפקיעין השעבוד,
חכמים עשו חזק לשעבוד הפעל⁴⁵ שאינה יכולה
להפקיעו, מפני שהוא מדבריהם⁴⁶. אבל צריך הוא
להפר, שמה יגרשנה⁴⁷ ותהיה אסורה לחזור לו⁴⁸.

41) להקדוש-ברוך-הוא שבראן, ונתכוונה להקדיש את
מעשי ידיה להקדש, וממילא אסור לבעלה ליהנות מהם.
42) למעשה ידיה, שהבעל זוכה בו, כמבואר בה' אישות
פ"ב ה"ד, נמצאת זו כאומרת: יאסרו פירות בעלי על בעלי.
43) כתובות נט, ב. ונדרים פו, ב. 44) כגון לוה ששיעבד
שורו למלוה לגבות חובו ממנו, והקדישו למזבח - הרי זה
קדוש, והמלוה גובה חובו ממקום אחר, וכן אם שיעבד
ישראל חמצו לנכרי בעל חובו והגיע הפסח, איסור חמץ
בפסח מפקיעו משעבוד הנכרי ונאסר בהנאה, הואיל והחמץ
נשאר ברשותו של ישראל ולא ביערו בפסח, וכן שחרור:
שיעבד הלוה את עבדו הכנעני למלוה תמורת חובו, וחזר
הלוה ושחררו, הרי עבדו משוחרר והמלוה גובה חובו
ממקום אחר. 45) על מעשה ידי אשתו. 46) מדברי
חכמים, וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה,
כמבואר לעיל פ"ג, ה"ט (כתובות נט:). 47) ואז יחול
נדרה, שמשגירשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה.
48) לפי שנאסר במעשה ידיה, ואי-אפשר לו להזהר שלא
תטחן ושלא תאפה לו או תעשה לו מלאכה אחרת שהאשה
חייבת לעשות לבעלה (משנה, נדרים פה. ובר"ן שם).
ואע"פ שאין אדם אוסר דבר שלא בא עדיין לעולם, בכל
זאת יכולה האשה לאסור הנאת מעשה ידיה לבעלה, אע"פ
שעדיין לא עשתה כלום. כי איסור נדר הוא קדוש כדבר
המתקדש קדושת מזבח, שאין לו פדיון, כי גם הנדר אין לו
פדיון ואינו ניתר למי שנאסר עליו, ולפיכך הוא חל גם על
דבר שלא בא עדיין לעולם (כתובות נט:), וכמבואר בסמוך
בסוף אות זו. אלא, שכל עוד שהיא עם בעלה, תיקנו חכמים
שלא יחול הנדר, כדי לחזק את שעבוד הבעל, אבל

תתענה, ואחת היתה פת סובין שאפילו אם לא תאכלנה לא
תתענה, או שאין לה פת אחרת לאכול כ-אם שתי ככרות
אלו, ואם תאכל אחת מהן תשבוע, ולא תתענה עוד במניעת
אכילת השניה (נדרים פב: וברא"ש). 25) מכיון שאין
בשניה עינוי, אין הפרת הבעל מועילה לה, וגם אין נדרה
מופר לה בהפרת הראשונה (שם, כרבי יוחנן), ואין אומרים
נדר שהופר מקצתו הופר כולו, כדרך שאומרים בהתרה
(לעיל פ"ח, ה"ח), כי התרת החכם עושה את הנדר טעות
מתחילתו, והואיל והותר מקצתו הותר כולו, שלא היה
ברעתו בשעת נדרו אלא שיהא כל הנדר קיים, אבל הפרת
הבעל אינה אלא מכאן ולהבא, מה שהופר הופר, והשאר
באיסורו עומד (רא"ש שם). והשווה לקמן פ"ג, ה"י.

ז. נדרה שלא תאכל תאנים של מדינה זו - יפר
משום דברים שבינו לבניה; שעסק גדול הוא לו
להטפל²⁶ ולהביא לה ממדינה אחרת²⁷. לפיכך²⁸, אם
מת או גרשה, או שהביא לה איש אחר מפרות
אותה מדינה - הרי אלו אסורין עליה; שאינו מפר
לאחרים בדברים שבינו לבניה²⁹.

26) לטרוח. 27) אבל אין זה עינוי נפש, שהרי יכולה
לאכול מפירות מדינה אחרת (משנה, נדרים עט: וכרבי יוסי
שם). 28) הואיל ואין זה עינוי נפש אלא דבר שבינו
לבניה. 29) כמבואר לעיל ה"ב. וכסתימת הסוגיא בנדרים
פב, ב - לפי רבי יוסי: "אינו יכול להפר משום עינוי נפש,
אבל מפר נדרים שבינו לבניה".

ח. וכן אם נדרה שלא להנות לבריות³⁰, אף על פי
שאין הפעל בכלל³¹ - יש לו להפר משום דברים
שבינו לבניה³², שלא יהיה זקוק להאכילה משלו
בלבד. וכן אם אסרה הנאתה על אמה³³ (כלה), כגון
[פל] היהודים או כל הישמעאלים - הרי זה יפר.

30) מן הבריות. 31) הבריות, שלא נתכוונה לאסור הנאתה
ממנו, ואפילו לא יפר לה - הרי זו מותרת ליהנות ממנו.
32) משנה, נדרים פג, ב. ושם כתוב: "אינו יכול להפר",
וסובר רבינו אינו מיפר משום עינוי נפש, אבל מיפר הוא
משום בינו לבניה (כסף-משנה). ואם לא יפר לה, אזי
כשתתגרש תהיה אסורה מליהנות גם לו, ולא תוכל
להתפרנס אלא מן ההפקר, כמבואר בגמרא שם לפי רב
נחמן, והשווה לעיל פ"ז ה"י. 33) הלשון אינו מדוקדק,
וכאילו היה כתוב: הנאתה מאומה כולה (כסף-משנה). אבל
אילו לא נדרה אלא הנאתה מאדם אחד בלבד, אין זה אפילו
בכלל דברים שבינו לבניה ואינו יכול להפר כלל, לפי רבי
יוסי, שרבינו פוסק כמותו, בניגוד לשמואל האומר (נדרים
פב:): "הנאת פלוני עלי - מיפר", משום עינוי נפש, שמה
תצטרך אליו. וראה בר"ן שם דיבור-המתחיל אלא רישא
(לחם-משנה).

ט. האשה שאמרה לבעלה: הנאת תשמישי אסורה
עליך - אינו צריך להפר³⁴. הא למה זה דומה?
לאוסר פרות חבירו על פעל הפרות³⁵. וכן הוא
שאומר לה: הנאת תשמישי אסורה עליך - לא אמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שירות לאביו או לאבי, הרי זה מיפר אע"פ שלא עשתה ולא נאסרה (משנה, שם פט:). והשווה לקמן פ"ג, ה"ד"ח.

- 12 יג. הָאֵב אוּ הַבֶּעַל שְׁאִין שׁוֹמְעִין⁵⁷ - אֵינָם מְפָרִין.
- 13 אָף עַל פִּי שֶׁהַבֶּעַל מִפֶּר נְדָרִים שְׁלֵא שְׁמֻעָן⁵⁸, הָרֹאֵי
- 14 לְשִׁמְעָ אֵין הַשְׁמוּעָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ⁵⁹.

(57) שהם חרשים שמדברים ואינם שומעים. (58) שאומר: כל נדרים שנדרה אשתי (אפילו לא שמעתי), יהיו מופרים. וכמבואר לעיל פ"א, ה"כ. (59) אבל זה שהוא חרש ואינו שומע, כמבואר שם ה"כ. (60) שאומר: "והוא הדין שהאב מיפר בלא שמיצה, כמבואר שם ה"כ. (61) אבל זה שהוא חרש ואינו רואי לשמוע - אינו מיפר, וכן אמרו (נדרים עג.) "ושמע אישה - פרט לאשת חרש". ובספרי פרשת מטות, אמרו: "ושמע אביה - להוציא את החרש". והשווה הל' יבום פ"ד ה"ג, והל' מעשה הקרבנות פ"ז, ה"ו.

- 15 יד. הַשּׁוֹטָה אֵינוֹ מִפֶּר⁶⁰, בֵּין אָב בֵּין בֶּעַל. הֶקְטָן אֵין
- 16 לוֹ אִישׁוֹת⁶¹, לְפִיכָּה אֵינוֹ מִפֶּר. וְהַבֶּעַל מִפֶּר נְדָרֵי
- 17 שְׁתֵּי נָשָׁיו כְּאַחַת⁶². וְכֵן הָאֵב מִפֶּר נְדָרֵי שְׁתֵּי בְנוֹתָיו
- 18 כְּאַחַת⁶³.

(60) כיון שאין לו דעת, אין מעשיו כלום (רדב"ז). וכן הוסכם ברא"ש לנדרים עג, א - שאין השוטה מיפר. ובהל' עדות פ"ט ה"ט, כותב רבינו: "השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצוות. ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים... בלבד, אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד" וכו'. (61) לא תיקנו לו חכמים נישואין, הואיל וסופו לבוא לידי נישואין גמורים, כשיגדל (הל' אישות פ"א, ה"ו), וכמבואר ביבמות קיב, ב. אבל משום קטנותו כשלעצמה, היה יכול להפר, כיון שמופלא הסמוך לאיש נדריו בנדרים (ראה לעיל פ"א, ה"ד) הוא הדין שהיה ראוי להפר נדריו אשתו, ויבם קטן שקונה את יבמתו מן התורה (ראה קידושין יט. ובהל' יבום פ"ה ה"ח, ובביאורנו שם), ודאי שמיפר מן התורה ('אור שמח'). ונערה נשואה לקטן, אביה מיפר נדריה (רדב"ז). והוא הדין לאשת שוטה והיא נערה, אביה מפר נדריה, שגם לשוטה אין אישות, כמבואר ביבמות שם. (62) שאומר לשתייה: מופר לכן. (63) נדרים עג, א. אע"פ שנאמר בהם: "אותה" ואם הניא אביה "אותה" - ביום שמוע אישה יניא "אותה" (במדבר ל, ו, ט), אין אומרים "אותה" לבדה - ולא אותה וחברתה, אלא "אותה" לאו דוקא, ואפילו שתייה כאחת. וכן מפורש בתוספתא נדרים פ"ו, מ"א: "או שהיו לו חמש נשים, ונדרו כולן ואמר מופר, כולן מופרים". ודעת הרמב"ן הובאה בר"ן לנדרים עג, א - שאין הבעל יכול להפר שתי נשיו כאחת, "ואותה" דוקא הוא, ולא אותה וחברתה. וראה בהל' סוטה פ"ד ה"ב: "אין משקים שתי סוטות כאחת, שנאמר: והעמיד אותה הכהן", אלא ששם עיקר הטעם מפני "שלבח גס בחברתה", ומפני צוות חברתה לא תפחד ולא תודה, כמבואר בנדרים שם (לחם-משנה).

- 19 טו. הִפְרַת נְדָרִים - כָּל הַיּוֹם, וְאֵינָה מַעֲתָ לַעֲתָ⁶⁴.
- 20 פִּינִידָה? נְדָרָה בְּתַחֲלִית לַיִל שְׁנֵי - הִרִי מִפֶּר כָּל אוֹתָהּ
- 21 הַלִּלָּה וְכָל יוֹם שְׁנֵי⁶⁵. נְדָרָה בְּיוֹם שְׁנֵי בְּתַחֲלִית הַיּוֹם

משנתגרשה שעה אחת - נאסרו מעשי ידיה עליו, שהרי נפקע שעבודו (כסף-משנה ע"פ סוגיית הגמרא בכתובות שם). וראה הל' מעשה הקרבנות פט"ו ה"ח, שאם הקדיש דבר לקדושת מזבח, ההקדש חל אע"פ שהדבר לא בא עדיין לעולם, שאם "היתה לו בהמה מעוברת, ואמר: אם תלד זכר הרי הוא עולה... ילדה זכר יקרב עולה" אע"פ שעובר נחשב דבר שלא בא לעולם, כמבואר מלשוננו בהל' מכירה פכ"ב, ה"י: "ואפילו עובר, הרי הוא כמי שלא בא לעולם, והמזכה לעובר - לא קנה" (מעשה רוקח). ולענין הקדש דמים, אם הוא חל על דבר שלא בא לעולם, ראה לקמן הל' ערכין פ"ו, הכ"ו, כח.

- 1 יא. נִשְׁבָּעָה אוּ נְדָרָה שְׁלֵא יִהְיֶה בָּהּ⁴⁹ לֹא אָבִי בְּעֻלָּה
- 2 וְלֹא אָחִיו וְשָׂאָר קְרוֹבָיו - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרֹם⁵⁰. וְכֵן
- 3 אִם נְדָרָה: שְׁלֵא אֶתֶן מִים לְפָנַי בְּהַמֶּתֶךָ⁵¹ וְתָבֵן לְפָנַי
- 4 בְּקֶרֶךְ⁵² וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלוֹ, שְׁאִין בְּהֵן עֲנִי נֶפֶשׁ,
- 5 וְאֵינָם מְדַבְּרִים שְׁבִינוֹ לְבִינָה, וְאֵינָם מְמַלְאֲכוֹת
- 6 שְׁהִיא חִיבַת בְּהֵן⁵³ - הִרִי זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרֹם.

(49) ממנה, או ממעשה ידיה. (50) משנה, נדרים פה, א. (51) אע"פ שהיא חייבת ליתן לה תבן, כמבואר בהל' אישות פכ"א ה"ה, אינה חייבת ליתן לה מים, שסתם השקאת בהמה היא בנהר או במעיין, ואין דרך הנשים לצאת חוץ לביתן (כסף-משנה). (52) שאינה חייבת בו, כמבואר בהל' אישות, שם. והטעם, מפורש בביאורנו שם, שהבהמה מיוחדת לו לרכיבה, ולכן חייבת ליתן לה תבן, כשאר צרכי הגוף של בעלה, אבל בקרו העומד לחרישה, שאינה לצורך גופו של הבעל - אינה חייבת ליתן לו תבן. וראה ברש"י לכתובות סא: דיבור-המתחיל: בהמתו. וראוי להעיר, שבברייתא בנדרים פא, ב - שהיא מקור דברי רבינו, הנוסח: "שלא אתן תבן לפני בהמתך, ומים לפני בקרך", אלא שרבינו גורס שם: "שלא אתן מים לפני בהמתך, ותבן לפני בקרך". ונמשך בזה אחר גירסת הרי"ף בכתובות פ"ה, שלפיה, אין האשה חייבת ליתן תבן לבקרו אלא לבהמתו בלבד ('בית יוסף' ליו"ד סוף סי' רלד). (53) כי על מלאכה שהיא חייבת בה, אין נדרה חל, הואיל והיא משועבדת לו, אם לא שהיא עשירה ביותר והכניסה לו שפחות רבות, שאינה חייבת בה (ראה הל' אישות פכ"א ה"ו) ואז נדרה חל, כמבואר בר"ן לנדרים פא, ב.

- 7 יב. יֵשׁ לְבַעַל וְלָאֵב לְהַפְרֹם נְדָרִים שְׁעֲדִין לֹא חָלוּ
- 8 וְלֹא נֶאֱסְרָה בְּהֵן⁵⁴. פִּינִידָה? כְּגֹן שְׁאֻמְרָה: הֵיִין אֶסּוֹר
- 9 עָלֶי אִם אֵלֶי לְמָקוֹם פְּלוּנִי - הִרִי זֶה מִפֶּר, אָף עַל
- 10 פִּי שְׁעֲדִין לֹא הִלְכָה וְלֹא נֶאֱסְרָה⁵⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
- 11 בְּהֵן⁵⁶.

(54) נדרים פט, ב - כחכמים, ולא כרבי נתן שם. ושם דף צ, א - הביאו סמך לכך מהפסוק (איוב ה, יב) "מפיר מחשבות ערומים", הרי שיש הפרה אפילו למחשבה בלבד טרם שהמעשה חל. (55) אבל לענין התרת הנדר ע"י חכם, אין מתיר לו עד שיחול הנדר, כמבואר בהל' שבועות פ"ו, ה"ד. (56) כגון שאמרה: תיאסר עלי הנאת בעלי, אם אעשה איזה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ז מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נדרים קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הארוס והאב מפירים אלא כששמעו שניהם ביום אחד, מדברי הש"ס נדרים עב, א: "כשלא שמע הארוס (הראשון) ושמע האב ובו ביום מצי (יכול) הארוס (השני) מיפר, מכאן ואילך לא מצי מיפר", הרי ששמיעת שניהם צריכה להיות באותו יום. אלא שגירסת הש"ס שלפנינו היא: "ושמע האב דבו ביום מצי מיפר" וכו', וזה מוסב על האב כשהוא מיפר לבדו, ולא כשהארוס השני מיפר עמו. ואמנם הרמב"ן חולק על דברי רבינו, ולדעתו אפילו לא שמעו שניהם ביום אחד, כל אחד מיפר ביום שמעו. וראה בשו"ע יו"ד סי' רלד ס"ה, שהביא דעת רבינו כדעה סתמית, ודעת הרמב"ן בשם: "יש אומרים".

יח. שמע האב או הפעל ושתק כדי לצערה⁸⁰, אף על פי שלא היה בלבו לקנס נדרה, הואיל ועבר היום ולא הפיר ולא בטל⁸¹ - נתקיימו נדריה⁸². נדרה והפיר לה האב או הפעל, והיא לא ידעה שהפיר ועברה על נדרה או על שבועתה בזדון - הרי זו פטורה⁸³. ואף על פי שנתכונה לאסור, הואיל ונעשה ההתרה⁸⁴ - פטורה. ועל זה נאמר: וה' יסלח לה, פי הניא אביה אתה⁸⁵. ומפני אותה מפת מרהות⁸⁶, מפני שנתכונה לאסור.

נקודות משיחות קודש

"נדרה והפיר לה האב או הפעל והיא לא ידעה שהיפר ועברה על נדרה או על שבועתה בזדון, הרי זו פטורה... ומכין אותה מכת מרדות מפני שנתכונה לאיסור".

מצד גודל אהבתו של הקב"ה (האב) לכנסת ישראל (בתו), בוודאי ש"הניא אביה אותה", וגם כאשר יהודי נכשל בעניין לא רצוי ואפילו בזדון - "ה' יסלח לה" ו"הרי זו פטורה". ומה שמכין אותה מכת מרדות, היא א: לפי עיני הדיין. ב. כפי צורך השעה, ולכן כאשר הדיין יודע ש"ה' יסלח לה" היינו סליחה גמורה ומלאה, הרי אע"פ שנפסק ש"מכין אותה מכת מרדות" בוודאי יראה לדיין שדי בדבר הכי קטן. ועל-אחת-כמה-וכמה שיעשה הדיין חשבון שנמצאים בחושך כפול ומכופל של זמן הגלות ואעפ"כ עוסקים בענייני תורה ומצוות, ואם ח"ו נכשל הרי זה רק מצד דוחק השעה וכו'. ובפרט על-פי פסק-דין הרמב"ם שרצונו הפנימי של כל יהודי "לעשות כל המצוות" ורק "יצרו הוא שתקפו", ומה יעשה הבן ולא יחטא.

(על-פי "יין מלכות" ספר הפלאה טימן ח')

80) שתהא סבורה, שדעתו לקיים נדרה, והוא אינו מתכוון לכך, אלא שיפיר לה לאחר מכאן (נדרים עח: ובר"ן). 81) שלא כפה אותה לעשות הדבר שאסרה אותו עליה, כמפורש להלן פי"ג, ה"ה. 82) מסקנת הסוגיה שם עט, א. וכתב הר"ן שם: שתק על-מנת לקיים לאלתר, שוב אינו יכול להפיר, ואפילו בו ביום. 83) ממלקות. 84) לפני שעברה. 85) 'ספרי' פ' מטות על פסוק זה, ומסיים שם: "והרי דברים קל-יחומור, ומה אם נדרים המופרים צריכים סליחה, קל-וחומר לנדרים שאינם מופרים". ובניזר כג, א - אמרו:

1 - מִפֶּר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם⁶⁶. נִדְרָה בְּסוֹף הַיּוֹם עִם⁶⁷ 2 חֲשֵׁכָה: אִם הִפִּיר לָהּ עַד שֶׁלֹּא תִחָשֵׁךְ - מוֹפֵר; וְאִם 3 לֹא הִפִּיר לָהּ עַד שֶׁחֲשֵׁכָה - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפְרֹה⁶⁸.

64) משעת שמיעה ביום זה עד למחר באותה שעה, שהן עשרים וארבע שעות. 65) שהיום הולך אחר הלילה שלפניו, ככתוב (בראשית א, ה) "ויהי ערב ויהי בוקר, יום אחד". 66) אבל לא בלילה שלאחריו. 67) סמוך לחשיכה. 68) שהלילה שלאחריו נחשב ליום הבא, ואין זה "ביום שמעו" (משנה, נדרים עו:).

4 טז. ומהו זה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה מִיּוֹם אֶל יוֹם⁶⁹? 5 מִלְמַד, שֶׁמִּפֶּר בְּלֵילָה⁷⁰ אִם נִדְרָה בְּלֵילָה וְכֵן מִפֶּר 6 כָּל הַיּוֹם⁷¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷². נִדְרָה וְשֶׁהָתָה כְּמָה יָמִים 7 וְאַחֵר כֵּן שָׁמַע הָאָב אוֹ הַפֶּעַל - הֲרִי זֶה מִפֶּר בְּיוֹם 8 שָׁמַעוּ, וְכֵאלוֹ נִדְרָה בַּעַת שֶׁשָּׁמַעָה⁷³; שְׁנֵאֲמַר: בְּיוֹם 9 שָׁמַעוּ, לֹא בְּיוֹם נִדְרָה בְּלֵב־דָּר⁷⁴.

69) שמשמעו לכאורה "מעת לעת", שיעור שיש בין תחילת יום אחד לתחילת יום אחר, דהיינו עשרים וארבע שעות (ר"ן שם). 70) שמשמעו יום שלם אפילו בלילה, ולא כמשמעות הפשוטה של "ביום שמעו" ביום ולא בלילה (גמרא שם). 71) שאפילו נדרה בתחילת הלילה, יכול הוא להפיר עד סוף היום שלאחריו. 72) בהלכה הקודמת. וראה לקמן פי"ג ה"ח, ובביאורנו שם. 73) טעות סופר, וצריך להיות: ששמע. וכן הוא בכת"י התימנים: ששמע. 74) וכן אמרו ב'ספרי' פ' מטות, קנג: "הואיל והבעל מיפר והאב מיפר, מה הבעל עשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר, אף האב נעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר".

10 יז. נַעֲרָה מֵאֲרָסָה שְׁנִדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ וְהִפִּיר, 11 וְאַחֵר יָמִים שָׁמַע הָאָרוֹס וְהִפִּיר בְּיוֹם שָׁמַעוּ - אֵין 12 זֶה מוֹפֵר. שְׁנֵאֲמַר: וְאִם הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם 13 שָׁמַעוּ וְגוֹמַר. וְאִם הָיוּ תִהְיֶה לְאִישׁ וְנִדְרָה עָלֶיהָ, 14 וְשָׁמַע אִישָׁה בְּיוֹם שָׁמַעוּ וְגוֹמַר. הֵא לְמַדָּה, שְׁאֵחֵר 15 שֶׁהִפִּיר הָאָב וְשָׁמַע הָאָרוֹס - הֲרִי זֶה מִפֶּר בְּיוֹם 16 שָׁמַע הָאָב⁷⁵. וְהוּא הָדִין אִם שָׁמַע אָרוֹס וְהִפִּיר, 17 וְאַחֵר כְּמָה יָמִים שָׁמַע הָאָב וְהִפִּיר בְּיוֹם שָׁמַעוּ - 18 שְׁאֵינוֹ מוֹפֵר. וּמִנֵּין שֶׁבִּנְעָרָה מֵאֲרָסָה הַכָּתוּב 19 מְדַבֵּר⁷⁶ שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לְמִטָּה: וְאִם בֵּית אִישָׁה 20 נִדְרָה וְגוֹמַר, וְשָׁמַע אִישָׁה וְהִחֲרִישׁ לָהּ וְגוֹמַר⁷⁷. 21 מִכָּל־ל⁷⁸ שְׁאִישָׁה הָאָמֹר לְמַעַלָּה אָרוֹס, כְּמוֹ 22 שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷⁹.

75) סובר רבינו ש"ביום שמעו" האמור בארוס - הכוונה ליום שמיעת האב, כלומר, ששמיעת הארוס היתה ביום שמע האב (לחם-משנה). 76) אולי משמעות הכתוב: "ואם היו תהיה לאיש" לנשואה גמורה. 77) ופסוק זה בנשואה מדבר, שבעלה לבד מיפר לה. 78) מכאן אתה למד. 79) וכך דרשוהו חכמינו בנדרים סז, א. ובביאורנו שם. נדרים פי"ה ה"א. והשווה לעיל פי"א ה"א, ובביאורנו שם. ובסמ"ג מצות ל"ת רמב, מביא ראיה לדברי רבינו, שאין

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ח מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נדרים

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ר"ן לנדרים פו:). (97) משנה, נדרים פו, ב. ומובן, שאם הודיעוהו תוך כדי דיבור להפירתו, והעמידוהו על טעותו ורצה בהפירתו הקודמת, אינו צריך לחזור ולהפיר, ש'תוך כדי דיבור' כדיבור דומה, כמבואר בסוגיה שם פו, א. (לחם-משנה). והשווה ה'ל' אבל פ"ח, ה"ח. (98) בכ"י התימנים, תיבה זו אינה. וכן בפסוק. (99) נדרים פו, ב. וב'ספרי' פ' מטות דרשו: "והחריש לה אביה" - שיהא מתכוון לה, שאם נדרה בתו ואמר כסבור הייתי שאשתי - הרי זה יחזור ויפיר". (100) שיום ידיעתו כיום שמועתו, כאמור לעיל ה"כ.

"כשהיה מגיע רבי עקיבא אצל פסוק זה, היה בוכה. ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשור חזיר, ועלה בידו בשור טלה - טעון כפירה וסליחה, המתכוין לעלות בידו בשור חזיר, ועלה בידו בשור חזיר - על-אחת-כמה-וכמה". (86) מכות מדרבנן, כדי להוכיחה שלא תהא מזידה (משנה, נזיר שם וברש"י). ומכת מרדות האמורה בכל מקום, כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה (רע"ב שם). מרדות - רידידו בתוכחה, שלא ירגיל בזה ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו (רש"י לחולין קמא:).

יום שלישי כ"ח מרחשון ה'תש"פ

פרק שלשה עשר

(1) כיצד מפירים נדר וכיצד מבטלים אותו, ההבדל שבין ביטול נדר להפירתו, הפרת נדרים בשבת, שליחות בהפרת נדרים, נדר שהופר מקצתו אם הופר כולו, שהולכים בהפירה אחר זמן קבלת הנדר ולא אחר שעת תחולתו, הקמת הנדר בלב ודין הפרתו בלב בלבד, הנודר נדר מתי הוא נחשב לזריז ומשובח.

- א. מפר אדם או מקיים דברי אשתו או בתו בכל לשון¹, ואף על פי שאינה מפרת; שאין האשה צריכה לשמע ההפירה או הקיום².

(2) מביע הסכמתו. (3) שאפילו לא ידעה שהפירו לה את נדרה ועברה על נדרה "הואיל ונעשה ההיתר פטורה" ומעתה אין הקפדה באיזו לשון הפיר. (4) שאפילו קיימו בלב הרי זה קיום. והואיל ומועיל קיום במחשבה בלבד, אין להקפיד על לשון הקיום.

- ב. וכיצד מפר? אומר: מופר, או בטל, או אין נדר זה כלום³, וכיוצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעקרו. בין בפניה בין לאחריה⁴. אבל אם אמר לה: אי אפשי שתדרי⁵, או אין כאן נדר - הרי זה לא הפיר. וכן האומר לאשתו או לבתו: מחול לך, או מתר לך, או שרי לך⁶, וכל פיוצא בענין זה - לא אמר כלום; שאין האב והבעל מתיר⁷ כמו החכם, אלא עוקר הנדר מתחלתו ומפרו⁸.

(5) שנינו: "אין זה נדר לא אמר כלום". ולכאורה זה סותר את דברי רבינו הסובר שהנדר מופר בלשון זו, אלא, שיש הבדל בין "אין זה נדר", שמשמעו, אין כאן נדר, ולפיכך לא אמר כלום, שהרי יש כאן נדר, - ל"אין נדר זה כלום" שמשמעו, שהוא נדר, אלא שאינו כלום לפי שהוא מבטלו. (6) בכתב יד התימנים: "בין בפניה בין שלא בפניה". (7) איני רוצה. (8) עתיד במקום עבר, וכוונתו לנדרים שכבר נדרה. (9) שאין זו לשון הפרה ברורה. (10) לשונות של התרת נדר על ידי חכם. (11) הנדר על ידי טעם ונימוק. (12) בלא טעם. דברי רבינו אלה תמוהים מאוד, שמשמעם, כאילו החכם אינו מתיר את הנדר אלא מכאן ולהבא ואילו הבעל עוקר את הנדר מתחילתו, בעוד שלהלכה אין הבעל מפר אלא מכאן ולהבא, ואילו החכם עוקר את הנדר מעיקרו כמבואר במסכת כתובות עד: קידש אשה על מנת שאין

1. יט. נדרה ועברה על נדרה קדם שיפר לה אביה או בעלה, אף על פי ששמע בו פיוס והפיר לה - הרי זו חייבת על דבר שעברה בו⁸⁷; אם מלקות⁸⁸ - מלקות, ואם קרפין⁸⁹ - קרפין.

(87) שבהפרת הבעל לא נעקר הנדר מעיקרו אלא הותר מכאן ולהבא, נמצאת זו עברה על נדרה באיסור (נזיר כא: וכמסקנת הסוגיה שם כב.) והשווה לקמן פ"ג הט"ו. (88) שעברה על נדרה, הרי זו לוקה משום: "לא יחל דבריו". כמפורש לעיל פ"א, ה"ה. (89) כגון שנשבעה שבועת ביטוי, שלא תאכל מין פלוני ואכלתו - הרי זו חייבת קרבן, כמבואר בהל' שבועות פ"א, ה"ג. או שנדרה להיות נזירה ונטמאה, שצריכה להביא קרבנות נזיר טמא ('קריט ספר'). ולדעת האור שמח' הכוונה, כשאכלה בשוגג מהכזר שנדרה ממנה, הרי זו חייבת קרבן מעילה, כדברי רבינו בהל' מעילה פ"ד, ה"ט: "יש מעילה בנדרים".

5. כ. שמע נדרה ושתק מפני שלא היה יודע שיש לאב או לבעל להפיר⁹⁰, או שידע שיש להם להפיר אבל לא ידע שגדר זה צריך הפירה⁹¹, ולאחר זמן⁹² ידע - הרי זה יפר. ושעת ידיעתו כאלו היא שעת הנדר או שעת שמועתו⁹³, ויפר כל היום.

(90) שום נדר, לא של עינוי נפש ולא של בינו לבינה. (91) שהוא נדר גמור וזקוק להפירתו. (92) אפילו לאחר כמה ימים לנדרה. (93) משנה, נדרים פו, ב. אבל אם הפיר ביום שמעו, ולא ידע שגדר זה צריך הפירה, אין הפרתו הפרה. שמקצת ידיעה אינה ידיעה, ומתוך שלא ידע שזה נדר, נמצאת הפרתו קודמת לנדר ואינה כלום (רדב"ז).

10. כא. נדרה אשתו, וסבור שהיא בתו⁹⁴, והפיר לה על דעת שהיא בתו; וכן אם נדרה בנזיר⁹⁵, וסבור שנדרה בקרבן⁹⁶, והפיר לה על דעת שנדרה קרבן; אסרה עצמה בתאנים, וסבור [שאסרה עצמה] בענבים, והפיר לה על דעת שנדרה לאסר [עצמה] בענבים - צריך לחזור ולהפיר כשידע הנדר והנדרת לשם הנדרת הזאת ולשם הנדר הזה⁹⁷. שנאמר: לא הניא אביה אתה⁹⁸ - לנדרת⁹⁹ עצמה. ואומר: ושמע אביה את נדרה - עד שידע אי זה נדר נדרה. ויש לו להפיר אותו כל יום הידיעה¹⁰⁰.

(94) שאמרו לו: בתו נדרה. (95) להיות נזירה. (96) שאסרה על עצמה יין זה, ואמרה שיהיה עליה כקרבן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ח מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נדרים קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. המפר נדר בתי או אשתו - צריך להוציא
בשפתיו¹⁹. ואם הפר בלבו - אינו מופר²⁰. אבל
המבטל - אינו צריך להוציא בשפתיו, אלא מבטל
בלבו בלבד, וכופה אותה לעשות²¹. בין עשתה
בין לא עשתה - בטל הנדר²².

19 לומר לה: מופר לך. 20 כיוון, שאם שתק ביום שמעו
הרי זה קיום הנדר, הרי בהכרח כשרוצה להפר צריך להוציא
הפרתו בשפתיו, כדי שהדיבור יוצאו מכלל שתיקה.
21 שמניח לפניו לאכול דבר שנדרה ממנו. ומעשה זה
מוציא מידי שתיקה, כהפרה בדיבור. 22 נמצא ביטול
נדר לחוד, והפרתו לחוד. וזה מיוסד על דברי הברייתא
בנדרים עז: "אומר לה טלי ואכלי, טלי ושתי והנדר בטל
מאליו - אמר ר' יוחנן וצריך שיבטל בליבו" הרי שהביטול
הוא בלב, בעוד שההפרה אינה אלא בשפתיו. ולדעת
הראב"ד אין שום הבדל בין ביטול להפרה, ואין שום דרך
לכוף את האשה, אלא מיפר את הנדר דרך ביטול והפרה
שהם אחד. וכשאמר: "אומר לה טלי ואכלי ... והנדר בטל
מאליו" אין זה אלא כשהוא מפר בשבת, שלא יפר לה כדרך
שהוא מפר לה בחול, אלא משנה בלשוננו ומבטלו בליבו
דרך הפרה, ולמעשה אין שום הבדל בין ביטול להפרה, כי
שניהם אחד הוא. ובפירוש אמרו "חומר בנשים מבטלים
שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו" להפר נזירותה.
אולם המעין בדברי רבינו, יראה שלא נתכוון לומר לכופה
ממש לאכול, שהרי בפירוש כתב: "וכופה אותה לעשות בין
עשתה בין לא עשתה בטל הנדר" הרי שאין כפייה זו אלא
בדיבור. כי עצם מעשה הכפייה המתבטא בהנחת אוכל
לפניה או באמירתו: טלי ואכלי, הרי זה מגלה את רצונו
בהפרת הנדר, ואין לך הפרה מפורשת יותר מזו.

ח. מפרין נדרים בשבת, בין לצרף השבת²³ בין שלא
לצרף השבת²⁴. ולא יאמר לה בשבת 'מופר לך',
בדרך שאומר בחול²⁵, אלא מבטל בלבו ואומר לה:
טלי אכלי, טלי ושתי²⁶, וביצא בזה.

23 כגון שנדרה מאכילה או מתכשיטין. 24 שאם לא יפר
לה היום ביום שמעו שוב לא יוכל להפר לה למוצאי שבת.
אבל אין נשאלים לחכם בשבת אלא אם היו הנדרים לצורך
שבת. 25 כי צריך לשנות בשבת מדרכו בחול.
26 והוא הדין אם אמר לה לשון זה בחול, שהנדר בטל, כי
אחרת, לא הייתה מועילה אמירתו אפילו בשבת, אלא
שבחול הוא רגיל לומר: מופר לך, ובשבת משנה.

ט. האומר לאשתו או לבתו: פל הנדרים שתדרי
מכאן²⁷ ועד שאבוא ממקום פלוני הרי הן קיימין או
הרי הן מופרין - לא אומר כלום²⁸. עשה שליח
להפר לה²⁹ או לקיים לה - אינו כלום; שנאמר:
אישתה יקימנו ואישתה יפרנו³⁰. וכן האב - בעצמו
ולא בשלוחו³¹.

27 מאותה שעה שאצא מכאן. 28 כי נדרים שעדיין לא
באו לעולם, אינו יכול לקיימם, שהרי קיומו הוא בטעות, כי
אולי יהיו לה נדרים כאלה, שלא ירצה בקיומם. והוא הדין

עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה - מקודשת, על מנת
שאינן בה מומים והיו בה מומים והלכה אצל רופא וריפאה
אינה מקודשת, "מה בין חכם לרופא? חכם עוקר את הנדר
מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא". הרי שהחכם
מתיר ועוקר את הנדר מיסודו, וב"קריית ספר" מגדיר, שיש
חילוק בין התרת החכם להפרת הבעל, כי הראשון [=החכם]
מתיר הנדר ועדיין יש על הנדר קצת עונש, כי היתר חכם
אינו מפורש בתורה, אלא פורח באוויר נשען על רמז מועט,
ואילו הבעל והאב מוסמכים להפר את הנדר ברשות התורה,
שכתבה מפורש: "ואם הפר יפר" "ואישה יפרנו" וכו' ולא
נשאר שום עונש על הנודרת, וזוהי כוונת רבינו, שהבעל
עוקר את הנדר (מכאן ולהבא) שלא נשאר בו שום רשע,
ועונש. בניגוד לחכם, שאינו אלא מתיר את הנדר, אבל לא
מבטלו כליל ללא עונש. ומרן "כסף משנה" מתיר:
שהחכם אינו יכול להתיר אלא על ידי פתח חרטה, ששואל
את הנודר, אילו היית יודע בשעת נדרך, שתצטער כל כך,
או שיארע לך כך וכך, כלום היית נודר, ואחרי שהנודר
מצהיר, שלא נדר על מנת כך, נמצא שלא חל עליו הנדר
כלל, והחכם אינו עוקר את הנדר אלא מתירו, מורה הוראה,
שלאור חרטה הנודר אין כאן נדר כלל, ולא חל עליו מעולם.
אבל הפרת הבעל אינה על ידי חרטה, אלא הבעל עוקר
לרצונו: למרות שהוא חל מתחילה, זכאי הבעל לבטלו
(מכאן ולהבא) בתוקף סמכותו כבעל, נמצא שהפרה,
פירושה: עקירה - אחרי תחולת הנדר - ללא הנמקה
ושמיעת חרטה מאשתו הנודרת.

ג. וביצד מקיים? בגון שיאמר לה: קיים ליכילי¹³, או
יפה נדרתי, או אין כמותך, או אלו לא נדרתי הייתי
מדיך, וכל פיוצא בדברים שמשמען שרצה בנדר
זה.

13 לך.

ד. המבטל נדר בתי או בתו - אינו צריך לומר
כלום¹⁴, ונתבטלו כל הנדרים.

14 בניגוד למפר, שצריך להוציא בשפתיו ואם הפר בליבו
אינו מופר.

ה. ומהו הבטול? שיכף אותה לעשות דבר שאסרה
אותו¹⁵. אבל ההפרה אינו כופה אותה, אלא מפר
לה¹⁶ ומנחיה, אם רצתה - עושה, ואם רצתה - אינה
עושה.

15 שנותן לה לאכול דבר שנדרה ממנו, ואינו אומר לה
כלום. 16 שאומר לה: מופר לך.

ו. ביצד? נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא
תשתה, ואמר לה: מופר לך¹⁷ - הרי זה הפר, ומתרת
לאכל ולשתות. נטל ונתן לה, ואמר לה: טלי
ואכלי, טלי ושתי - הרי זה אוכלת ושותה, והנדר
בטל מאליה¹⁸.

17 או שאמר לה: בטל, או אין נדר זה כלום. 18 אף על
פי שלא אמר לה שום לשון הפרה.

וההחלט. (43) בזה הביעה הסכמתה לקבלת הנדר. אבל אם לא אמרה אמן אינו יכול להדירה בעל כורחה. (44) מפני שתלה נדרו בנדרה, ואם יפר חלק האשה גם חלקן יופר, ונמצא עובר על "לא יחל דברו". (45) כאן לא תלה נדרו בנדרה ואפילו יופר נדרה לא תבטל נדרו. ולא עבר על "לא יחל דברו".

יד. פיצד? אמר לה: הריני נזיר ואת, פלומר, ואת נזירה פמותי, ואמרה אמן - אינו יכול להפר. אמר לה: הריני נזיר, ומה תאמרי, האת נזירה פמותי? ואמרה אמן - הרי זה יפר. ואם הפר לה - ש'לו בטל; ש'זה פמי שתלה נדרו בנדרה. אמרה לו: הריני נזירה ואתה, ואמר אמן - אינו יכול להפר. וכן כל פיוצא בזה.

(46) שאם יפר את נדרה נמצא גם חלקו בטל "ואינו רשאי לגרום דבר להיות נדרו מבטל". (47) שלא תלה נדרו בנדרה, שאפילו לא תקבל נזירות יישאר הוא נזיר על כל פנים. (48) דבר זה חוזר אל דברי תחילת ההלכה שאמר: הריני נזיר ואת נזירה פמותי, שלפיכך לא יפר, מפני שאם יפר יהיה גם חלקו בטל, שהרי תלה נדרו בנדרה, ואם נדרה בטל הרי בהכרח גם נדרו בטל הואיל ושניהם תלויים זה בזה, אמנם לכתחילה אסור לו להפר חלקה ולגרום לעצמו לעבור על "לא יחל דברו", אבל אם עבר והפר הרי ממילא חלקו מופר. (49) שהרי קיים לה.

טו. האשה שנדרה, ושמע אחר והתפס עצמו בנדרה. ואמר 'ואני', ושמע אביה או בעלה והפר לה - ש'לה מופר, וזה שהתפס עצמו חיבב. (50)

(50) בתוך כדי דיבורה. (51) בנזירות, שם כא: בעיני שנפשטה, שאין הבעל עוקר את הנדר מעיקרו אלא מכאן ולהבא, ולפיכך זה שהתפס עצמו בנדרה בחיובו עומד. אבל החכם כשמתייר הנדר עוקרו מעיקרו וכשהותר הראשון הותרו ממילא כל הנתפסים בו.

טז. האשה שאין לה בעל ואינה ברשות אב, ואמרה: הרי הפשר אסור עלי לאחר שלשים יום, ונשאת בתוך שלשים יום, אף על פי שבשעה שחל הנדר הרי היא ברשות הבעל - אינו יכול להפר; שבשעת הנדר לא היתה ברשותו. ועל זה נאמר: ונדר אלמנה וגרושה וגומר. (52) ואפילו היתה מארסת לו בשעת הנדר; (53) שאין הבעל מפר בקודמין, (54) כמו שבארנו.

(52) כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה, שאם לא נישאת אחרי כן אין צורך לומר: "יקום עליה", כי מי יפר לה, אלא וודאי כשנשאת לאחר שנדרה הכתוב מדבר. (53) שאין הבעל מיפר לבדו עד שתכנס לרשותו. (54) מה שנדרה קודם נישואיה.

יז. נדרה תחת בעלה שיהיה הפשר אסור עליה לאחר שלשים יום, או שתהיה נזירה לאחר שלשים יום, והפר לה בעלה, ומת או גרשה בתוך שלשים

שארין בידו להפרם (ואין אומרים קל וחומר: אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור, שכבר חלו, לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור). שנאמר "אשה יקימנו ואישה יפרנו" - את שבא לכלל היקם בא לכלל היפר, לא בא לכלל היקם (שלא חל עדיין) לא בא לכלל היפר. (29) נדרים שכבר נדרה, ואמר לו: "אם תראה שלא כראוי לי נדרה, הפר לה". (30) אף על פי שבכל התורה, שלוחו של אדם כמותו, כאן גילה הכתוב באמרו פעם שנית "ואישה יפרנו", שדווקא הבעל ולא השליח. (31) "כי הניא אביה אותה" אביה ולא השליח.

1. אסרה עצמה בתאנים וענבים, בין בנדר בין בשבועה, בין שאסרה עצמה בכל המין בין שאמרה תאנים וענבים אלו, וקיים לתאנים והפר לענבים, או שקיים לענבים והפר לתאנים - מה שקיים קיים, ומה שהפר מופר. וכן כל פיוצא בזה. ואין אומרים בהפרה: נדר שהופר מקצתו - הופר כלו, כדרך שאומרים בהתירה. (32)

(32) כי כשהחכם מתיר הנדר, נעשה הנדר טעות מעיקרו, והואיל והותר מקצתו, הותר ממילא כולו, שלא היה בדעתו אלא שיהא הנדר כולו קיים, אבל הפרת הבעל אינה אלא מכאן ולהבא, מה שהופר - הופר, והשאר עומד באיסורו.

8. יא. מי שנדרה אשתו ושמע והתפס עצמו בנדרה - אינו יכול להפר, שהרי קיים לה. נדר הוא והתפסה עצמה בנדרה. (33) מפר את ש'לה, (36) וש'לו קיים. (37)

(33) שאמר: גם אני כמותך. (34) גילה רצונו שמסכים לנדרה ואין זה גרוע מקיום בליבו שנקרא קיום. (35) שאמרה בתוך כדי דיבור לנדרו: "ואני". (36) שהרי לא גילה דעתו שרוצה לקיים נדרה. (37) שאין נדרו תלוי בנדרה.

12. יב. פיצד? שמע אשתו או בתו אומרים 'הריני נזירה', ואמר 'ואני' - אינו יכול להפר, ושניהם נזירים. אמר הוא 'הריני נזיר', ושמעיה היא ואמרה 'ואני' - מפר לה. (38) וש'לו קיים. (40) וכן כל פיוצא בזה.

(38) כיוון שאמר: "ואני" הרי זה כקיום, ובכל זאת אם ישאל לחכם על הקמתו, חוזר ומפר לה. (39) שנאמר "לנדור נדר נזיר להזיר לה" - מקיש נזירות לנדרים, מה נדרים האב מפר נדרי בתו ובעל מפר נדרי אשתו, אף נזירות האב מפר נזירות בתו ובעל מפר נזירות אשתו. (40) עד שישאל לחכם ויתירנו.

16. יג. נדר לעצמו, והדירה פמותו, וגמר בלבו להדירה, ואמרה אמן - הרי זה אינו יכול להפר. ואם נדר, והדירה דרך שאלה לידע מה בלבה, כמו שאמר לה: התרצי בנדר זה להיות פמותי או לא? ואמרה אמן - הרי זה מפר לה. (45)

(41) שאמר: הריני נזיר ואת כמותי. (42) על דרך הוודאות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ח מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נדרים קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את ההפדה כגון הקמתו של זה, שקודם שנשאל לא היה ראוי להפר.

כב. אָמַר לְבָתּוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ: קָנִים לִי, קָנִים לִיךְ, 24
וְנִשְׁאַל עַל הַקָּמָה הָרִאשׁוֹנָה - הָרִי הַשְּׁנִינָה חָלָה 25
עָלָיו? 70. אָמַר לָהּ: קָנִים לִיךְ וּמוֹפֵר לִיךְ, וְלֹא תַחֲוֹל 26
הַקָּמָה אֲלֵא אִם כֵּן חָלָה הַפֶּרָה - הָרִי זֶה מוֹפֵר; 27
שְׂאִין הַקָּמָה מוֹעִיל אַחֵר הַהִפְדָּה? 71. אָמַר לָהּ: 'קָנִים 28
וּמוֹפֵר לִיךְ' בָּבֶת אַחַת? 72 - הָרִי זֶה קָנִים? 73. אָמַר לָהּ: 29
קָנִים לִיךְ הַיּוֹם? 74 - הָרִי זֶה קָנִים לְעוֹלָם? 75. אָמַר לָהּ: 30
מוֹפֵר לִיךְ לְמַחֵר - אֵינּוּ מוֹפֵר; שְׁהָרִי קָנִימוֹ הַיּוֹם, 31
וּלְמַחֵר אֵינּוּ יָכוֹל לְהִפְרֹם? 76. אָמַר לָהּ: קָנִים לִיךְ שְׁעָה 32
אַחַת, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא הִפֵּר - הָרִי זֶה קָנִים; וְאִין 33
אוֹמְרִין שְׁנֵה כְּמִי שְׂאֵמֶר לָהּ: הָרִי מוֹפֵר לִיךְ לְאַחֵר 34
שְׁעָה, שְׁהָרִי לֹא הוֹצִיא הַפֶּרָה מִפּוֹ. אָמַר לָהּ: קָנִים 35
לִיכִי שְׁעָה אַחַת, וּבְשַׁעֲבֶרָה הַשְּׁעָה אָמַר לָהּ: מוֹפֵר 36
לִיךְ - הָרִי זֶה סָפֵק? 77; וּלְפִיכֵךְ אֲסוּרָה בְּנִדְרָה, וְאִם 37
עֲבָרָה עַל נִדְרָה - אֵינָה לֹקָה? 78. 38

70) אף על פי שבשעה שקיים לה שנית לא היה לה מקום לחול, שהרי מקיים ועומד הוא מהקמתו הראשונה, בכל זאת תלויה ועומדת, וכשמוצאת מקום לחול (כשנשאל על הראשונה) היא חלה. 71) נמצא שבזה גילה דעתו שרוצה יותר בהפרה מבהקמה. 72) הוא הדין אפילו אם לא אמר: "בבת אחת" אלא: "קיים ומופר לך" כל שלא הפסיק בתיבת: לך, בין הקמה להפדה, הרי זה כבבת אחת. 73) על פי הכלל: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו". וכיוון שאם אמר: קיים לך וחזר ואמר: מופר לך, אין ההפדה חלה, הוא הדין כשאמר קיים ומופר לך כאחד אין ההפדה חלה, ואפילו אם תרצה לומר ששתיהן אינן חלות, ממילא נשאר הנדר קיים, ששתיקתו מקיימתו (כסף משנה). והוסיף ה"אור שמח" להסביר, כיוון שלא אמר כלום, נמצאת שנשארה רק מחשבתו, והלכה היא: קיים בליבו - הרי זה קיום, הפר בליבו - אין זה מופר, וכשיש התנגשות במחשבה בין הקמה להפדה, הרי זה "כבת אחת". 74) אף על פי שיש לדקדק מדבריו: היום יהיה קיים, ולמחר יהיה מופר, ותתחיל ההפדה מהיום. 75) שסוף-סוף לא הוציא ההפדה בשפתיו, ונשאר מקיים. 76) בזה שאמר: מופר לך למחר, גילה דעתו, שקיימו להיום, וקיום במחשבה הרי הוא קיום, ומחר אינו זמן הפרה. 77) אם קיום לשעה הוא קיום לעולם, או אולי, מכיוון שכל היום ראוי להקמה ולהפדה, כל היום ברשותו הוא לקיים ולהפר. ולא אמרו: "קיים אינו יכול להפר" אלא כשקיים סתם, אבל לא כשפירש ואמר: "קיים לך שעה אחת". 78) משום: לא יחל דברו, שאין לוקין על הספק.

כג. מִי שְׁנִדֵּר נְדָרִים בְּדִי לְכֹנֵן? 79 דְּעוֹתָיו וּלְתַקֵּן 39
מַעֲשָׂיו - הָרִי זֶה זְרִיז וּמְשֻׁבָּח. בִּיצֵד? בְּגוֹן מִי שְׁהִיָּה 40
זוֹלָל, וְאֶסֶר עָלָיו הַבֶּשֶׂר שָׁנָה אוֹ שְׁתִּים; אוֹ מִי 41
שְׁהִיָּה שׁוּגָה? 80 בִּיזָן, וְאֶסֶר הֵיזֵן עַל עַצְמוֹ זָמָן 42
מְרֻבָּה? 81, אוֹ אֶסֶר הַשְּׁכָרוֹת לְעוֹלָם? 82; וְכֵן מִי שְׁהִיָּה 43

1 יום, אף על פי שִׁבְשָׁעָה שְׁהִיָּה לְנִדֵּר לְחוֹל הָרִי הִיא
2 גְּרוּשָׁה אוֹ אֲלֻמָּה - הָרִי זֶה מְתָרֵת; שְׁכָבֵר הִפֵּר לָהּ
3 נִדֵּר זֶה? 55.

55) שהכל הולך אחרי שעת אמירת הנדר ולא אחר שעת תחולתו.

4 יח. אֲלֻמָּה אוֹ גְּרוּשָׁה שְׂאֵמֶרָה: הָרִינִי אֲסוּרָה בִּיזָן
5 בְּשִׁבְשָׁא? 56, וְנִשְׁאֵת - אִין הַבַּעַל יָכוֹל לְהִפְרֹם? 57.
6 אֲמָרָה וְהִיא תַחַת בַּעְלָהּ: הָרִינִי אֲסוּרָה בְּבִשּׁוֹר
7 בְּשִׁבְשָׁא? 58 - הָרִי הַבַּעַל מִפֶּר, וּבְשִׁבְשָׁא תַּהִיָּה
8 מְתָרֵת? 59.

56) אעפ"י שאי אפשר שיחול הנדר אלא בשעת נישואיה, ואז הרי בעלה יכול להפר לה. 57) שאפילו במקרה זה אנו הולכים אחרי שעת ביטוי הנדר וקבלתו ואז הייתה אלמנה. 58) אף על פי שאי אפשר לנדר לחול אלא בשעה שתתגרש, ואז הרי היא פנויה. 59) כדעת רבי עקיבא שהולכים אחרי שעת האמירה בין להקל ובין להחמיר.

9 יט. הַמְּקָנִים בְּלִבּוֹ? 60 - הָרִי זֶה קָנִים? 61. וְהַמְּפָר בְּלִבּוֹ -
10 אֵינּוּ מוֹפֵר, כְּמֹו שְׂבִאֲרָנוֹ? 62. לְפִיכֵךְ, אִם הִפֵּר בְּלִבּוֹ
11 - הָרִי זֶה יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְקָנִים; וְאִם קָנִים בְּלִבּוֹ - אֵינּוּ
12 יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְהִפְרֹם? 63, אֲלֵא אִם חִזֵּר בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר;
13 כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה כַּח דְּבָרִים שְׁבָלָבוֹ גְּדוֹל מִפֶּתַח
14 הַמוֹצִיא בְּשַׁפְתָּיו? 64.

60) שלא הוציאו בשפתיו. 61) וזה נלמד משתיקה ביום שמעו, שהיא מקיימת הנדר. הואיל ועבר היום ולא הפר, גילה דעתו שהוא רוצה בקיום הנדר, הרי שאנו הולכים בזה אחר דעתו, מעתה, אם קיים בליבו, הרי גילה דעתו במפורש, שרוצה לקיימו, ואין זה גרוע מעבר יום השמיעה, שאינו יכול להפר. 62) שצריך להוציא בשפתיו, שהדיבור יוציאו מידי שתיקתו, שאם לא כן שתיקתו מקיימתו. 63) הרי הוא כאילו קיימו בשפתיו, שאינו חוזר ומפר, אם לא שישאל על הקמתו. 64) שאפילו קיים בשפתיו וחזר בו תוך כדי דיבורו והפר הרי זה מופר, שהרי זה כטועה.

15 כ. הַמְּקָנִים נְדָרֵי בְּתוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ וְנָחֵם? 65 - הָרִי זֶה
16 נִשְׁאַל לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ הַקָּמָתוֹ, וְחֹזֵר וּמִפֵּר לָהּ בּוֹ
17 בַּיּוֹם? 66. אֲבָל אִם הִפֵּר לָהּ וְנָחֵם, אֵינּוּ יָכוֹל לְהִשְׁאֵל
18 לְחֻכָּם כְּדֵי שְׁיַחֲזֹר וְיִקָּנִים.

65) ומתחרט על הקמתו. 66) ביום שאלתו, שהוא אצלו כיום השמיעה.

19 כא. נִעְרָה מְאָרְסָה שְׁנִדְרָה וְקָנִים לָהּ אֲבִיָּה לְבָדּוֹ אוֹ
20 בַּעְלָהּ לְבָדּוֹ וְהִפֵּר לָהּ הָאָחֵר, אָף עַל פִּי שְׁנִשְׁאַל
21 לְחֻכָּם וְהִתִּיר לוֹ הַקָּמָתוֹ - אֵינּוּ חֹזֵר? 67 וּמִפֵּר לָהּ עַם
22 הָאָחֵר שְׁכָבֵר הִפֵּר לָהּ? 68; שְׂאִין לָהֶם לְהִפְרֹם אֲלֵא
23 שְׁנִיָּהּם בְּאֶחָד? 69.

67) המקיים. 68) ואפילו אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מועיל. 69) שלא יפסיק בין אחד לחברו דבר המעכב

שעתיד להיות רימה ותולעה, העבודה (בשבועה) שאגלחך לשמים ... אמרתי לו: בני, כמון ירבו נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר: איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה... (87) כגון שירא שלא יתקפו יצרו ויתרשל בקיום מצוות עשה. (88) גדר וחיזוק. (89) "רצונו לומר, השמירה מהטומאות, כמו שאמרו במסכת חגיגה בגדי עם הארץ מדרס פרושים" וכתב רבינו במורה נבוכים חלק ג, סוף פרק מ"ח "... כל זה להרגיל לקנות מידת ההסתפקות. ולחסום תאוות המאכל והמשתה ... ומפני שהנשים ממהרות לכעוס לקלות הפעולות וחולשת נפשן, אילו היה עניין שבועותיהן ברשותן היה בזה צער גדול בבית ומחלוקת ... בהיות זה המין מן המזון מותר לאיש ואסור לאשה וזה אסור על הבת ומותר לאם, ומפני זה סמך העניין לבעל הבית בכל מה שיש בו נזק או תועלת (שיוכל להפך להם), הלא תראה שמי שהיא ברשות עצמה ... דינה כדין האנשים..

6 כד. ואף על פי שהן עבודה (לשם) - לא ירבה אדם
7 בנדריו אסור ולא ירגיל עצמו בהם⁹⁰, אלא יפרש
8 מדברים שראוי לפרש מהן בלא נדר.

90 שמא ייכשל ולא יוכל לעמוד בהם. וכן אמרו "לעולם אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות".

9 כה. אמרו חכמים: כל הנזיר - פאלו בנה במה⁹¹.
10 ואם עבר ונדר - מצוה להשאלו⁹² על נדרו, כדי שלא
11 יהא מכשול לפניו. במה דברים אמורים? בנדרים
12 אסורים⁹³; אבל נדרים הקדשים⁹⁴ - מצוה לקיימן, ולא
13 ישאל עליהן אלא מדיחק⁹⁵; שפאמר: נדרי לה'
14 אשלם⁹⁶.

נקודות משיחות קודש

מהלכות אלו אפשר ללמוד הוראה בעבודת ה'.

בנדרים מתבטא כוחו הגדול של יהודי לפעול קדושה, חיבור והתקשרות עם הקב"ה בדברי החולין, בדומה לקדושת קרבן.

וההוראה מזה: לפעמים קורה שיהודי מתיירא מהתחייבות ללמוד תורה ולקיים מצוות, וחושש שאין לו כח לזה או שחסר לו ממון לכך וכו'.

על כך באה ההוראה מעניין הנדרים והנזירות שעלי-ידי דיבור בלבד יכול יהודי לפעול קדושה בענייני חולין. ועד"ז בנזירות כשיהודי לוקח על עצמו התחייבות ומקיים אותה לכבודו של הקב"ה, אפילו כשמדובר בעניין קל ופשוט כמו שלא לגלח שערות ראשו, אומר הקב"ה שכיון שכוננתו לשם שמים, הרי שמתווספת אצלו קדושה מיוחדת עלי-ידיה. ובדרך ממילא יש בזה תועלת לאדם עצמו, כי הזכות לגרום נחת-רוח לקב"ה ולעשות רצונו, הוא הכבוד הכי גדול לאדם.

(על"פ י"ן מלכות' ספר הפלאה סימן י"ב)

1 וידף שלמונים⁸³ ויבהל להון⁸⁴, ואסר על עצמו
2 המתנות או הנת אנשי מדינה זו⁸⁵; וכן מי שהיה
3 מתגאה בפיו, ונדר בנדרים⁸⁶; וכיצא בנדרים אלו⁸⁷
4 - כלן דרך עבודה לשם הם. ובנדרים אלו וכיצא
5 פהן אמרו חכמים: נדרים - סיג⁸⁸ לפרישות⁸⁹.

נקודות משיחות קודש

"מי שנדר נדרים כדי לכונן דעותיו ולתקן מעשיו, הרי זה וזיו ומשובח ... כו".

ובשני מקומות אחרים מצינו התייחסות שונה של הרמב"ם לעניין הנדרים: בהלכה שלאח"כ כתב: "... לא ירבה אדם בנדרים אסור ולא ירגיל עצמו בהם אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר", ובהל' דעות כתב: "ציוו חכמים שלא ימנע אדם עצמו אלא מדברים שמנעתו התורה בלבד ... אמרו חכמים לא דיין מה שאסרה תורה שאתה אוסר עליך דברים אחרים". אלה שלושת הלשונות - שלושה דרכים בעבודת ה' הם. א. פרישות מדברים המותרים עלי-ידי נדר. ב. פרישות בלא נדר. ג. לא לפרוש מדברים המותרים. ושלושתם עוסקים בדרגות שונות שבעבודת ה'.

המצוי בדרגה נמוכה שנמשך אחרי מותרות יורד למטה יותר עלי-ידם וזקוק לנדר כדי לפרוש מדברים אלו, וממילא עבודת ה' שלו היא עלי-ידי נדר. למעלה ממנו, ישנו אדם שאינו נמשך אחרי מותרות וממילא אינו זקוק לנדר, אבל מאחר שעדיין לא הגיע לדרגה הנעלית בעבודת ה', הרי הוא מפריש את עצמו מדברים המותרים, ולכן הזכירו הרמב"ם בהלכה נפרדת בפני עצמה. אבל למעלה מזה ישנה דרגה נעלית בעבודת ה' שאינו חושש עוד שהדבר המותר יגרום אצלו ירידה, ותפקידו לברר ולזכך גם את הדברים המותרים, שהרי אין חשש שיפליהו, ועליו אמרו "לא דיין מה שאסרה תורה כו".

(על"פ י"ן מלכות' ספר הפלאה סימן ט')

79 להכשיר מידותיו ולבססן. וגירסת ה"כסף משנה": לכונן דעותיו. 80 להוט ונמשך אחריו עד כדי שכחת עצמו. 81 פרט לשבתות וימים טובים. שהוא מצווה לקדש ולהבדיל על היין מדברי סופרים. 82 כי שלושה הקב"ה אוהבים: "מי שאינו כועס, ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מידותיו". 83 תשלומים בלתי כשרים, כגון שוחד. 84 אף להעשיר. 85 כדי שלא להיכשל בשוחד. 86 להיות נזיר, כמו שאמר שמעון הצדיק "מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד, פעם אחת בא אדם מן הדרום, וראיתי, שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקרוצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך הנאה, אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בכבואה שלי ופחז עלי יצירי וביקש לטרדני מן העולם (להביאני לידי מעשים לא טובים) אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ח מרחשון – ספר הפלאה – הלכות נזירות קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מצות גידול שער נזיר וגילוחו, למצוות הטומאה והיוצא מן הגפן, בעוד שבתורה נכתבו תחילה דיני אכילת מיני הגפן, מפני שבגילוח שיער נזיר יש מצות-עשה ולא-תעשה, בעוד שבאכילת מיני הגפן אין אלא מצות לא-תעשה בלבד, ובכל זאת, הקדים הכתוב איסור שתיית היין, כדי להסמיק פרשת נזיר לפרשת סוטה שלמעלה ממנה, כמאמרם ז"ל (סוטה ב.) "כל הרואה סוטה בקלקולה, יזיר עצמו מן היין" (ע"פ הרדב"ז).

- ב. עבר וגלח או נטמא או אכל מגפן היין - הרי זה לוקה שתיים⁸; אחת - משום לא יחל דברו, שפולל כל הנדרים⁹; ואחת - משום דבר שעבר עליו מדברים שאסורין אסור מיוחד על הנזיר¹⁰.

8) שתי פעמים, שבכל אחת מהן שלשים ותשע מלקות. 9) ראה לעיל הל' נדרים פ"א, ה"ה. 10) שכל העובר עבירה שיש בה לאוין חלוקים, לוקה כמנין הלאוין שבה. ומובן, שאם גילח, ונטמא ושתה יין - לוקה ארבע (רדב"ז).

- ג. נדר בנזיר וקיים נדרו כמציאות - הרי זה עושה שלש מצות עשה: האחת - ככל היצא מפיו בעשה, והרי עשה; והשנייה - גדל פרע שער ראשו, והרי גדל; והשלישית - תגלחתו עם הבאת קרבנותיו¹¹, שנאמר: וגלח הנזיר פתח אהל מועד וגומר¹².

11) במלאת ימי נזרו, ככתוב (במדבר ו, יג), והן תלויות זו בזו, כמבואר לקמן פ"ה, ה"א-ד. וכתב רבינו במורה נבוכים ח"ג, פמ"ח: "וטעם הנזירות מבואר מאד, והוא הפרישות מן היין, אשר הפסיד מן הראשונים והאחרונים, רבים ועצומים כל הרוגיו, וגם אלה ביין שגו" (לשון הכתוב ישעיה כח, ז) ... כי הנשמר ממנו נקרא קדוש, והורשם במדרגת כהן גדול בקדושה, עד שלא יטמא אפילו לאביו ולאמו כמוהו, זאת הגדולה מפני שפירש מן היין". והשווה לקמן פ"ה, ה"ד: "ושקלו הכתוב כנביא, שנאמר (עמוס ב, יא) ואקים מבניכם לנביאים, ומבחורכם לנזירים". וכתב ה"אבן עזרא" (במדבר ו, ז) "ויש אומרים כי מלת נזיר מגזרת נזר (= כתור), והעד: "כי נזר אלקיו על ראשו". ודע, כי כל בני האדם עבדי תאות העולם, והמלך באמת, שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא חפשי מן התאוות". 12) ראה לקמן פ"ח, ה"ג: "ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח, שנאמר: פתח אהל מועד, לא שיגלח כנגד הפתח, שזה בזיון מקדש הוא".

- ד. האומר: לא אפטר¹³ מן העולם עד שאהיה נזיר - הרי זה נזיר¹⁴ מיד, שפא ימות עתה¹⁵. ואם אחר נזירותו¹⁶ - הרי זה עובר בכל תאחר לשלמו¹⁷. ואין לוקין על לאו זה¹⁸.

13) לא אצא. 14) חייב לקבל עליו נזירות (רא"ש לנדרים ג:). וכן לשון רבינו לקמן הל' ערכין פ"ו, הל"ג: "ואע"פ שעדיין לא נדר בנזיר, הואיל ואמר: שידור בנזיר, חייב להנזר". 15) ונמצא שלא קיים את נדרו, והשווה הל' תרומות פ"ט ה"א, ולקמן פ"ד ה"ו. 16) קבלת נזירותו. 17) נדרים ג: 18) שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה

91) בשעת איסור הבמות, שאף על פי שציוותה להקריב קרבנות בפנים (במקדש) הזהירותו שלא יוסיף לבנות במה ולהקריב בחוץ. וגם הנודר רוצה לאסור על עצמו דברים אסורים נוסף על מה שאסרתו תורה. ומשום שהנודר רגיל להתפס בקרבן, אומרים לו שאין קרבנו רצוי והריהו כבונה במה ומקריב בחוץ. וכן אמרו בירושלמי: "לא דייך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים". 92) על ידי חכם שיתירו. 93) שאוסר על עצמו דברים המותרים. 94) שנודר לטובת ההקדש או לצדקה, ובמדרש בראשית רבה פרשה ע אמרו: וידר יעקב נזר לאמור - לאמור לדורות, שיהיו נודרים בעת צרתם. 95) בקושי, כשרואה שאינו יכול לקיימם. 96) ובשולחן ערוך יורה דעה סימן רג, סעיף ד פסק: "צריך להיזהר שלא ידור שום דבר ואפילו צדקה אין טוב לידור, אלא אם ישנו בידו, יתן מיד, ואם לאו לא ידור עד שיהיה לו, ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר: "בלא נדר".

סליקו להו הלכות נדרים בסיעתא דשמיא

הלכות נזירות

יש בכללן עשר מצות. שתי מצות עשה, ושמונה מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) שיגדל הנזיר פרע. ב) שלא יגלח שערו כל ימי נזרו. ג) שלא ישתה הנזיר יין ולא תערבכת יין ואפילו חמץ שלהם. ד) שלא יאכל ענבים לחים. ה) שלא יאכל צמוקים. ו) שלא יאכל חרצנים. ז) שלא יאכל זגין. ח) שלא יכנס לאהל המת. ט) שלא יטמא למתים. י) שיגלח על הקרבנות פשיטלים נזירותו או פשיטמא. ויבאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) דברים האסורים על הנזיר ועונש העובר עליהם, ידות נזירות וכינויי נזירות כיצד, המתנה על מה שכתוב בתורה בקבלת הנזירות, דין האומר הרי ידי נזירה או ראשי נזיר.

- א. הנזירות הוא נדר מכלל נדרי אסר², שנאמר: כי ידר³ נדר נזיר וגומר. ומצות עשה שיגדל שער ראשו⁴, שנאמר: גדל פרע שער ראשו. ואם גלח בימי נזרו - עובר בלא תעשה⁵, שנאמר: תער לא יעבר על ראשו. וכן אסור להטמא למתים⁶ או לאכל דברים שאסרן הכתוב עליו מגפן היין⁷ כל ימי נזרו.

2) שאוסר על עצמו בדרך נדר דבר המותר, בניגוד לאומר: הרי עלי להביא קרבן, שאף הוא נקרא נדר, אבל לא "נדר איסור" אלא "נדר הקדש", כלשון רבינו לעיל הל' נדרים פ"א, ה"א-ב. ואע"פ שגם הנזיר מביא קרבנות במלאת ימי נזרו, עיקר הנזירות הוא נדר איסור, כמבואר בסמוך. 3) בכ"י התימנים: כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה, כנוסח הכתוב בתורה. 4) כל ימי נזרו. 5) ראה לקמן פ"ה, ה"א דיני איסור גילוחו. 6) לנגוע במת, או להכנס לאהל שהמת בו, ראה לקמן פ"ז דיני טומאת נזיר. 7) שם, ד) והם מבוארים לקמן פ"ה, ה"א-ב. והקדים רבינו

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ח מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נזירות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב) ואיחור נזירותו אין בו מעשה. והוא-הדין אם קבע זמן לנזירותו ואיחר, ולא קיבל עליו נזירותו, אינו לוקה, כנ"ל (רדב"ז).

ה. אין אומרים בנזירות: עד שיצא בשפתיו דבר שמשמעו אצל כל העם פענן שבלבו; אלא פיון שגמר בלבו¹⁹ והוציא בשפתיו דברים שפעננים²⁰ שיהיה נזיר, אף על פי שהן ענינות רחוקות, ואף על פי שאין במשמען לשון נזירות - הרי הוא נזיר²¹.

(19) לקבל עליו נזירות. (20) תכנס ומובנס. (21) נזיר ב: שמחשבת לבו מגלה (=משלימה) את משמעות דיבורו (תוספות שם).

ו. כיצד? הרי שהיה נזיר עובר לפניו ואמר: אהיה - הרי זה נזיר, הואיל ובלבו היה שיהיה כמו זה, ואף על פי שלא פירש ואמר אהיה כמו²² זה. וכן אם אחז בשער ואמר: אהיה נאה²³, או אהא מכלכל²⁴, או אהא מסלסל; או שאמר: הריני מסלסל, או הריני מכלכל²⁵, או הרי עלי לשלח פרע²⁶ - הרי זה נזיר²⁷. והוא שיעגור בלבו להזיר²⁸.

(22) נזיר שם. והשווה לקמן פ"ב, ה"ד. (23) ובכתי' התימנים: אהא נאה. כלומר, אהיה נאה במצוה התלויה בשיעור, כגון נזירות (תוספות שם). וכאן אפילו לא עבר נזיר לפניו - הרי זה נזיר (תוספות שם, דיבור-המתחיל הריני כזה). וכל אלו נקראו בגמרא שם ב. "ידות נזירות", שלא גמר דיבורו, והרי זה מועיל כאילו גמרו, כאדם האוחז בבית יד של כלי ומגביהו בכך, כאילו אחז בכלי עצמו (תוספות שם דיבור-המתחיל האומר). והשווה לעיל הל' נדרים פ"א, הכ"ג ובביאורו. (24) מסדר שערות ראשי בצורה הראויה, ולשון משנה היא בנזיר שם, וכן בשבת עז: "כדי לעשות כלכל" (הערך). ויש מפרשים: כלכל - לשון גידול שיער (תוספות לנה נב:). ולדבריהם כך גירסת הגמרא בנזיר ג. "כלכל - לשון גידול שער הוא". (25) ומדובר, כשתפס שיער ראשו, אמר כך (פירוש המשנה לרבינו, נזיר שם). (26) לגדל שער, מלשון הכתוב (במדבר ו, ה) "גדל פרע שער ראשו", והנביא אומר (יחזקאל מד, כ) "פרע לא ישלחו". (27) משנה נזיר ב. (28) נזיר ב: וכמבואר בהלכה הקודמת.

ז. אמר: הרי עלי צפרים²⁹, אף על פי שהיה נזיר עובר לפניו ואף על פי שהיה בלבו להזיר - אינו נזיר³⁰, והרי זה כמי שלא הוציא בשפתיו פלוס³¹.

(29) שתי תורים או שני בני יונה, והן קרבן נזיר שנטמא, ככתוב במדבר ו, י. (30) משנה נזיר ב. וכדעת חכמים. (31) כי שמא נתכוין להביא ציפרים, כקרבן נדבה, וספק נזירות להקל (נזר ג:). וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואמנם חייב להביא שתי תורים בלבד, ויקריב אותן נדבה".

ח. כל פנוי³² נזירות - בנזירות. כיצד? מקומות העלגים שמשנין את הדבור³³ ואמר שם: הריני נזיק, נזיק, נזיק, פזית³⁴ - הרי זה נזיר³⁵.

(32) שמות לואי. (33) "מפסידים את הלשון, ומכנים על דבר בדבר אחר" (הל' נדרים פ"א, ה"טז). (34) משנה נזיר ב. ומפרש רש"י: "לשון אומות הן, כשתמחוק רגל הקוף של נזיק, ודופן החיית של נזיק, וגג של פ"א דפזית, ודופן חיית שלו, עשיתו: נזיר. (35) ורבינו בפירוש המשנה, אומר: "שהעלגים מן האומות המשתתפין לישראל, היו משבשים לשון נזיר על צד שינוי לשונם, אח"כ נעתק זה אל ההמון ונפסד הלשון לפי דיבורם". והשווה הל' שבועות פ"ב, ה"ה והל' נדרים פ"א, ה"טז. ובביאורו שם.

ט. האומר: הריני נזיר מן החרצנים³⁶ בלבד או מן הזנים³⁷ בלבד, או הריני נזיר מן התגלחת, או הריני נזיר מן הטמא³⁸ בלבד - הרי זה נזיר גמור, וכל דקדוקי נזירות עליו³⁹, ואף על פי שלא היה בלבו להזיר אלא מדבר זה בלבד. הואיל ודבר ששנן ממנו אסור על הנזירים, הרי זה נזיר גמור⁴⁰.

(36) הגרעינים הפנימיים מהענבים שזורעים אותם. (37) והם הקליפה החיצונה של הענבים, לשון רבינו לקמן פ"ה, ה"ב. (38) שלא להטמא למתים. (39) וחייב להתנהג בכל דיני נזירות, כאילו אמר הריני נזיר סתם (משנה נזיר ג:). (40) שנאמר (במדבר ו, ג) "מין ושכר יזיר" - אפילו לא נדר אלא מין בלבד, הרי זה נזיר מכולם (גמרא שם).

י. אבל האומר: הריני נזיר מן הגרוגרות⁴¹ או מן הדבקה⁴² וכיצא בהן⁴³ - הרי זה אסור בהן⁴⁴, ואינו נזיר⁴⁵.

(41) תאנים מיובשות, ונזיר מותר בהן, שאין פירות הגפן. (42) תאנים מיובשות דרוסות יחד עד שנעשו גוש אחד, ונזירות במקרא, שמואל-א, ל, יב ועוד. (43) מפירות שאינם פרי הגפן, ומותרים לנזיר, ראה לקמן פ"ה, ה"א. (44) כאילו נדר מן הגרוגרות, שיהיו אסורים עליו כקרבן, שאף בגמר דביו אדם נתפס. (45) שלא נדר כדרך הנזירים, שאין נזירות מן הגרוגרות ומן הדבילה (משנה נזיר ט). וכדעת רבי נתן שם בגמרא עמ' ב, ע"פ בית-הלל: נדור, ואינו נזיר. וגורס רבינו שם: "מתניתין כרבי נתן" (כסף-משנה).

יא. מזגו לו פוס של יין ונתנו לו לשותות, ואמר: הריני נזיר ממנו⁴⁶ - הרי זה נזיר גמור⁴⁷. ואם היה מר נפש או פועס או מתאבל, והיו מבקשין ממנו שישתה כדי לשבח עמלו⁴⁸, ואמר: הרי זה נזיר ממנו - הרי זה אסור באותו הפוס בלבד, ואינו נזיר; שלא נתפסו זה אלא שלא ישתה פוס זה⁴⁹.

(46) מן היין שבכוס. (47) וכל דקדוקי נזירות עליו (משנה נזיר יא). ואין זה גרוע מהאומר: "הריני נזיר מהחרצנים בלבד" שהוא נזיר בכל, כמבואר לעיל ה"ט. (48) מצוקתו וחלאתו, מלשון הכתוב (משלי לא, ר"ז) "ויין למרי נפש, ישתה וישכח רישו, ועמלו לא יזכר עוד". (49) שאסר עליו כוס זה כקרבן, ונתכוין לסלק את המפצרים בו לשתות, כי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ח מרחשון – ספר הפלאה – הלכות נזירות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

זה מתנגד לדיני התורה, ואין בדבריו כלום (נזיר יא. ובתוספות שם). (57) שכל תנאי המועיל לבטל את המעשה, אנו למדים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב, כט"ל), ושם לא היה התנאי נגד הכתוב בתורה (תוספות כתובות נו. דיבור-המתחיל הרי זו). והשווה ה' אישות פ"ו, ה"ט.

יד. נדר בנזיר, ואמר: לא הייתי יודע שהנזיר אסור ביין או בטמאה או בתגלחת, ואלו הייתי יודע בן לא הייתי נזיר - הרי זה נזיר וחייב בכלם⁵⁸; שהרי הוא היה יודע שאסור עצמו באחד משלשה מינין, וקבר בארנו⁵⁹, שאפילו לא נדר אלא מאחד מהם - אסור בכלן⁶⁰.

(58) משנה נזיר יא. (59) לעיל ה"ט. (60) והראב"ד מעיר, שאם יבוא לפני חכם להשאל על נזירותו דרך חרטה זו, אין פתח (=חרטה) לנזרו גדול מזה, והרי זה מותר, כמבואר לקמן פ"ב, ה"א. ומה שאמרו במשנה: "הרי זה אסור" לא נתכוונו אלא כשהוא חושב להתיר לעצמו בלא שאלת חכם. ויתכן שגם רבינו יודה בזה (רדב"ז, ובמעשה רוקח).

טו. אמר: יודע הייתי שהנזיר אסור בכל אלו, אבל היה בדעתי⁶¹ שמתר לי לשותת אני⁶² היין מפני שאני יכול להיות בלא יין⁶³, או מפני שאני קובר את המתים⁶⁴ - הרי זה אינו נזיר⁶⁵; מפני שאילו בכלל נדרי שגגות⁶⁶, שאינם צריכין שאלה לחכם, כמו שפארנו⁶⁷.

(61) בדפוס רומי, ובכ"י תימן: בדעתי. (62) בדפ' ויניציאה, תיבה זו איננה. (63) ששותה יין לרפואתו. (64) וצריך להטמאות להם ולטפל בהם בשכרי, מחמת דוחק, ולכן לא היה בדעתי לאסור עלי, שאין קוברים באותו מקום אלא הוא. (65) ומותר בכל (שם). (66) שהיה סבור. שהחכמים יתירו לשותת או להטמא. נדרי שגגות - כגון שאמר: כר זה אסור עלי כקרבן אם אכלתי היום, ושכח שאכל היום, ראה לעיל ה' שבועות פ"ג, ה"ו, ובתוספות נזיר יא: דיבור-המתחיל נדרי שגגות. (67) לעיל ה' נדרים פ"ד, ה"א. הראב"ד מעיר, שבגמרא שם (נזיר יא:) אמרו, שהם "נדרי אונסים", אלא שרבינו מפרש כרש"י שם, בלשון השני, שלמעשה הרי זה נדר בשגגה, וקראוהו "אונס" מפני שלבו אנסו (= הטעו), שסבר שיתירו לו חכמים לשותת, וכן אמרו (שבועות כו). "לכך אנסך". והכוונה, שהיה שוגג בדבר (כסף-משנה). ויש לציין שבפירוש המשנה (שם) כותב רבינו: "מפני שהוא נדרי אונסין בלא ספק".

טז. האומר: הרי ידי נזירה, הרי רגלי נזירה - לא אומר כלום⁶⁸. הרי ראשי נזיר, כבדי נזירה - הרי זה נזיר. זה הפלל: כל איבר, שאם ינטל מן החי - ימות, אם אומר הרי הוא נזיר - הרי זה נזיר⁶⁹.

(68) נזיר כא: (69) שם, "זה הכלל, דבר שהנשמה תלויה בו, הרי זה נזיר" ורבינו שינה וכתב: "שאם יבטל מן החי ימות", בהתאם לשיטתו בהל' שחיטה פ"ח, ה"ז, שהכבד

אם לא יאמר: נזיר אני, ירא הוא שיביאו לו כוס אחר. וכל הקטע הזה אין לו מקור בתלמודים.

יב. וכן שפור שנתנו לו כוס כדי להרוותו⁵⁰, ואמר: (הרי זה) [הריני] נזיר ממנו - הרי זה אסור באותו הכוס בלבד, ואינו חייב בנזירות; שלא נתפסן זה אלא שלא ישקרו אותו יותר מדאי⁵¹. ואם הגיע לשכרותו של לוט⁵² - אין דבריו כלום⁵³, ואינו חייב על כל עברה שיעשה; שמשעה הגיע לשכרותו של לוט אינו בן חיוב⁵⁴.

נקודות משיחות קודש

"שיכור שנתנו לו כוס כדי להרוותו ... הרי זה אסור באותו הכוס בלבד... ואם הגיע לשכרותו של לוט... אינו בר חיוב".

ויש לדייק בלשון "אינו בר חיוב" הנוגע גם לשיכור האסור לבוא למקדש, והגם ששם הטעם הוא שאין זה מן הכבוד שיכנס למקדש במצב של בלבול הדעת, מכל-מקום יש לדייק ש"אינו בר חיוב" הוא למעלה מהחיוב, על-דרך שמצינו בנדב ואביהוא שנכנסו שתויי יין למקדש, ומבואר בספרי חסידות שעבודתם היתה בכלות הנפש ממש, וכמרומו בעניין "שתויי יין" "המשמח אלקים ואנשים" וקאי על ספירת הבינה, ועניין "שתויי יין" הוא מצד הגילוי דספירת הבינה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, אלא שעבודה זו נאסרה כי העבודה הנדרשת היא במדידה והגבלה נשמה בגוף דווקא, כעבודתו של ר"ע ש"נכנס בשלום ויצא בשלום".

על-פי-זה יש לבאר מדוע ההגדרה של שיכור היא ש"אינו בר חיוב" שהוא למעליותא, כי עבודתו היא למעלה מהגבלה, ועל זה אין חיוב. על-דרך שמצינו בעניין תפילת ערבית רשות, שמפני גודל מעלתה אינה יכולה לבוא באופן של חיוב.

(על-פי יין מלכות' ספר הפלאה סימן י"ג)

(50) להשקותו לרויה, שכן דרך בני אדם להפציר בשיכור שיוסיף לשותת. (51) ואילו אמר: כוס זה עלי כקרבן, הוא מתיירא, שמה יביאו לו כוס אחר (נזיר יא.). (52) אבדה לו דעתו לגמרי, ראה בראשית יט, לג. (53) אין נדרו נדר, ואפילו באותו כוס מותר. (54) עירובין סה. והשווה ה' מכירה פכ"ט, ה"ח "הגיע לשכרותו של לוט, והוא השיכור שעושה ואינו יודע מה עושה... הרי הוא כשוטה או כקטן פחות מכן שש".

יג. האומר: הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין או משמא למתים או מגלח שערי⁵⁵ - הרי זה נזיר ואסור בכלם; מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה⁵⁶, וכל המתנה על הכתוב בתורה - תנאו בטל⁵⁷.

(55) וקיבל עליו רק חלק מן הנזירות. (56) כשאמר הריני נזיר, נאסר בכולם, וכשהוא מטיל תנאי בדיני נזירותו, הרי

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ח מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נזירות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולפיכך דברים הנוהגים בשאר נדרים, נוהגים גם בנזירות (רדב"ז). וכן נתבאר לעיל פ"א ה"ה, שעיקר הנזירות תלוי בלב, וכיון ששגג או נאנס - ודאי לא גמר בלבו להנזר ('מעשה רוקח'). (8) מתחרט. (9) ראה ה' נדרים פ"ד, ה"ה. ובנדרים ג, א - אמרו, שהשווה הכתוב נזירות לנדרים, שנאמר (במדבר ו, ב) "לנזיר נדר נזיר, להזיר לה", כשם שבנדרים עובר ב"לא יחל", אף נזירות כן. ומכאן שכשם שבנדרים, אחרים (החכם) מוחלים לו, אף נזירות כן ('קריית ספר'). והדברים מפורשים במכות כב, א. ששאלו שם: "והרי נזיר?" כלומר, שיטענו בשאלה לחכם.

ב. מי שגדר בנזיר, והלך להביא קרבנותיו¹⁰ שגזר על דעת שייביאם במלאת ימי נזרו, מצאן שנגנבו או נגנבה בהמה מהן אם עד שלא נגנבה בהמה נזר - הרי זה נזיר¹¹; ואם אחר שנגנבה או שאגדה או שמתה נזר - אינו נזיר, שזה נזר בטעות¹².

(10) כבש לעולה, כבשה לחטאת, ואיל לשלמים, ככתוב בתורה (במדבר ו, יד. 11) משנה, נזיר לב, א. ואין אומרים לו: אילו היית יודע שתיגנב בהמתך - כלום היית נודר, כי אין פותחים ב"נולד" = בדבר שנתחדש לאחר הנדר ואינו שכיח, כמבואר לעיל ה' נדרים פ"ח ה"ה, ובהל' שבועות פ"ו, ה"ב. כי הואיל ואין זה שכיח, "גמר בלבו בשעת נדרו שיהיה נזיר בכל ענין, אפילו אם תיגנב בהמתו, לפי שסבור בלבו שלא תיגנב" ('תוספות' נזיר שם, דיבור-המתחיל: מי שנדר). (12) שדעתו היתה לקבל נזירותו על אותה בהמה, ובשעה שנזר לא היתה ברשותו. (משנה, שם). והשווה ה' נדרים פ"ח, ה"ג: "מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי שגגות שהם מותרים". ולדעת ה'תוספות' בנזיר לב, ב - אינו נזיר, בתנאי שיתיר לו החכם. ורבינו סובר, שאינו נזיר כלל, ואינו צריך אפילו שאלה לחכם.

ג. המתפס בנזירות¹³ - הרי זה נזיר, כמו שפארנו¹⁴ בדין כל המתפסים בנזיר.

(13) שהתפס נזירותו בנזירות חבירו, כמפורש בסמוך בהלכה הבאה. (14) ה' נדרים פ"ג ה"ג, ש"המתפס בנדרים - חייב".

ד. הנה נזיר עובר לפניו ואמר: הריני פזה - הרי זה נזיר¹⁵. נזר חבירו בנזיר, ואמר הוא: פי כפיו מניין¹⁶, או שאמר: שערי פשעו מלהגזז - הרי זה נזיר¹⁷. וכן אם שמע¹⁸ ואמר 'ואני' בתוך כדי דבור, [ושמע שלישי בתוך כדי דבור]¹⁹ של שני ואמר 'ואני', ואפלו הן מאה²⁰ - כלן נזירין²¹.

(15) נזיר ג, א. והשווה לעיל פ"א, ה"ו. (16) מלשתת יין. (17) שם כא, ב. אבל אמר: פי כפיו ושערי כשערו, לא אמר כלום, שהפה והשיער אינם דברים שהנשמה תלויה בהם (שם). וראה לעיל פ"א, ה"ז. (18) את חבירו אומר: הריני נזיר. (19) שהוא כדי שאילת שלום תלמיד לרב: שלום עליך רבי (לעיל ה' שבועות פ"ב, ה"י). (20) כל אחד בתוך כדי דיבור של קודמו. (21) נזיר כא, א. שכל אחד התפס בקודמו. ולפיכך אם נשאל הראשון על נדרו והותר

אם הוא חסר מתחילת בריאתה - הבהמה כשרה, אבל אם ניטל מהבהמה הרי היא טריפה (שם כא). ולפיכך דקדק לכתוב: "שאם ניטל מן החי ימות" לכלול את הכבד, שחסרונו - כשר, ונטילתו - טריפה (אור שמח). והשווה לקמן ה' ערכין פ"ב, ה"א.

יז. האומר: הריני נזיר פשיה לי בן, אם נולד לו בן זכר - הרי זה נזיר; אבל אם נולדה לו בת או טמטום⁷⁰ או אנדרוגינוס⁷¹ - אין זה נזיר⁷². אמר: הריני נזיר פשיה לי ולד, אפלו נולד לו בת או טמטום ואנדרוגינוס - הרי זה נזיר⁷³. הפילה אשתו - אינו נזיר⁷⁴. חזרה ונתעברה וילדה - הרי זה נזיר⁷⁵.

(70) "שאיין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום". (71) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות" (הל' אישות פ"ב, הכ"ד, כה), ושניהם יש להם דין ספק זכר ספק נקבה, כמבואר שם. (72) משנה נזיר יב: שבלשון בני אדם אינו נקרא בן אלא זכר, ולא בת וכל אלו (רע"ב שם). (73) שם, שגם הטומטום נקרא ולד. ואין אומרים, לולד חשוב נתכוון (גמרא שם יג.). (74) שמה לא היה ולד של קיימא, ולא נולד לתשעה חודשים גמורים, ואין זה ולד. וספק נזירות להקל (רש"י שם). (75) שם במשנה "חזרה וילדה, הרי זה נזיר". ופירושו התוספות, ילדה מהריון אחר. וכתב הרדב"ז: ואין צורך לומר אם חזרה וילדה מאותו הריון, שהרי זה נזיר, ומעשים בכל יום שאשה מפילה, ויולדת ולד של קיימא מאותו הריון, שטיפה אחת היא ונחלקת לשנים, וכמבואר בתוספות שם דיבור-המתחיל והפילה אשתו.

פרק שני

(1) קבלת נזירות באונס או בשוגג, דין המתפס בנזירות, ספיקות שונים בקבלת נזירות, שהולכים בהם להקל, שהאיש מדיר את בנו הקטן בנזירות ולא האשה, דיני נשים ועבדים בנזירות, הפרתן וכפית העבדים בביטול נזירותם, נזירות שלא בפני הבית ובחוץ-לארץ.

א. הנזיר בנזיר בשוגג² או באנס³ או שגזר לזרז חבירו⁴ או דרך הבאי⁵ - הרי זה פטור, בשאר נדרים⁷. ומי שגזר בנזיר ונחם⁸ על נדרו - הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו נזירותו, בדרך שמתירין שאר הנדרים⁹.

(2) כגון שאמר: הריני נזיר אם אכלתי היום, ובשעת נדרו היה בטוח שלא אכל, ונזכר אח"כ שאכל היום (נדרים כה:). וראה לעיל ה' נדרים פ"ח ה"ג, ולעיל פ"א, ה"טו. (3) כגון שהדירוהו מוכסים, ואמרו לו: נדור לנו, שאתה נזיר, אם יש עמך דבר שחייב במכס, ונדר. ראה לעיל ה' נדרים פ"ד, ה"א. (4) שלא יעמוד בדעתו, כגון שאמר לו הריני נזיר אם לא תבוא לסעוד אצלי, ראה שם, ה"ג. (5) גוזמה והפלגה, כגון שאמר: הריני נזיר, אם לא ראיתי חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע, "שלא נתכוין זה אלא לספר את גובה החומה". כדברי רבינו לעיל ה' שבועות פ"ג, ה"ה. (6) בכת"י התימנים: כשאר. (7) נזיר יא, וב. וכבר כתב רבינו לעיל פ"א ה"א: "הנזירות היא נדר מכלל נדרי איסור",

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ח מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נזירות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. וכן האומר: הריני נזיר אם יהיה בכרי³⁴ זה מאה
כור³⁵, והלך למדדו ומצאו שנגנב או שאבד - אינו
נזיר³⁶. וכן כל פיוצא בזה. שספק נזירות - להקל³⁷.

(34) ערימת תבואה. (35) מידת תבואה, המכילה שלשים סאה, כמבואר לקמן הל' ערכין פ"ד, ה"א. (36) שלא גמר בדעתו להיות נזיר עד שיתברר הדבר כמו שאמר (נדרים יט. ובר"ן שם). (37) נזיר ח, א. וכרבי יהודה.

י. היו מהלכין בדרך וראו את הכוי³⁸ מרחוק, ואמר אחד מהם: הריני נזיר שזה חיה, ואמר אחר: הריני נזיר שזה בהמה, ואמר אחר: הריני נזיר שאין זה חיה, ואמר אחר: הריני נזיר שאין זה בהמה, ואמר אחר: הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה, ואמר אחר: הריני נזיר שזה בהמה וחיה - הרי כלם³⁹ נזירים; מפני שהפוי יש בו דרכים שזה בהמה לחיה, ויש בו דרכים שזה חיה לבהמה, ויש בו דרכים שזה חיה ולבהמה⁴⁰, ויש בו דרכים שאינו שזה לא לבהמה ולא לחיה⁴¹. והוא הדין אם ראו אנדרוגינוס ונחלקו בו אם הוא איש או אשה, ונדרו על דרך שנגדו אלו בפוי - הרי כלם נזירים; שהאנדרוגינוס יש בו דרכים שזה בהמה לאיש, ודרכים שזה חיה לאשה⁴², ודרכים שאינו שזה בהמה לא לאיש ולא לאשה, ודרכים שהן שוין לאיש ולא לאשה⁴³.

(38) "מין מורכב מן העז ומן הצבי . . . ולא הכריעו בו חכמים אם מין בהמה או חיה היא" (לשון רבינו בפירוש המשנה, ביכורים פ"ב, מ"ח). (39) ששה אנשים אלו. (40) כמבואר בסמוך ה"א. (41) נמצאו כולם אמרו אמת (משנה, נזיר לד. וכפירוש רבינו שם). (42) כמבואר בסמוך ה"א. (43) ולפיכך נתקיימו דברי כולם (תוספתא נזיר פ"ג, מ"א).

יא. וכל הדרכים האלו⁴⁴ - בעניני המצות⁴⁵, לא בטבעו ותולדתו⁴⁶. וכן דרכי הפוי - בעניני המצות, לא בטבעו ותולדתו⁴⁷. כיצד? דמו טעון פסוי, פחיה⁴⁸; וחלבו אסור, פכהמה⁴⁹; והרי הוא פלאים עם הפכהמה וכן עם החיה, פאלו אינו חיה ולא פכהמה⁵⁰; וטעון שחיטה, פכהמה וחיה⁵¹. ויש בו דרכים אחרים⁵², וכל אחד מהן יתבאר במקומו⁵³. וכן אנדרוגינוס: מטמא בלבו, פאנשים⁵⁴; ומטמא באדם, פנשים⁵⁵; ואינו נמקר בעבד עברי, לא כאנשים ולא פנשים⁵⁶; וההורגו⁵⁷ - נהרג עליו, פאנשים ופנשים⁵⁸. ויש בו דינים אחרים, וכל אחד יתבאר במקומו⁵⁹.

(44) של האנדרוגינוס. (45) במובן הדיני. (46) בכת"י התימנים, כל הפסקה הזו בנוגע לכוי, אינה. (47) דם שחיטתו. (48) אבל דם שחיטת בהמה, פטור מכיסוי. (49) כחלב בהמה, אבל חלב חיה מותר. (50) ואסור

- הותרו כולם, ואם נשאל השני והותר, השני שלאחריו מותרים, והראשון אסור (שם). והשווה לעיל הל' נדרים פ"ד ה"ט, ובביאורנו שם ה"ג.

ה. האומר: הריני נזיר פשיהיה לי בן, וחברו אמר 'ואני' 22 - הרי חברו נזיר מייד²³.

(22) אע"פ שיש להסתפק בכונת דבריו, ולומר שנתכוין להיות נזיר לכשיולד גם לו בן. (23) נזיר יג, א. שכונת חבירו על גוף דברי הראשון ועיקרם, שאמר: הריני נזיר, ובה התפס נזירותו. ואע"פ שזוהי בעיה בגמרא שם ולא נפשטה, מתוך שאמרו שם: "אם-תמצי-לומר על גופו משמע" נראה שכן היא ההלכה, כקבלת הגאונים בכל "אם-תמצי-לומר" שבבעיות הש"ס, שההלכה כ"אם-תמצי-לומר" (רדב"ז).

ו. האומר לחברו: הריני נזיר פשיהיה לך בן, ושמע חברו ואמר 'ואני' - אין זה נזיר; שלא נתפון זה האחרון²⁴ אלא לומר: שאני אוהב שיהיה לך בן כמו זה, שהרי הוא בוש ממנו²⁵.

(24) להיות נזיר. (25) שלא להביע לו בפניו את רגשי חיבתו אליו, כדרך שהביע זה הראשון (נזיר שם). "אם-תמצי-לומר: כל בפניו בוש הוא", וכו'. וכבר אמרנו שכל "אם-תמצי-לומר" הלכה היא (רדב"ז).

ז. האומר: הריני נזיר פשיהיה לפלוני בן²⁶, ושמע חברו ואמר 'ואני' - הרי זה ספק: שמא לא נתפון אלא להיות נזיר פמותו²⁷, או לומר שאני אוהב אותו פמותו²⁸. וספק נזירות - להקל²⁹.

(26) ואותו פלוני לא היה במעמד זה. (27) שכל שלא בפניו אינו בוש ממנו, ולא נתכוין אלא לקבל עליו נזירות, והתפיסה בראשון. (28) כשם שאתה רוצה שיהיה לו בן, כך גם אני רוצה, אבל לא נתכוין לקבל עליו נזירות כלל (נזיר שם), בעיה שלא נפשטה. (29) טהרות פ"ד, מ"ב. שהרי הוא צריך להביא קרבנות במלאת ימי נזרו, ושמא אינו נזיר ונמצא שהכניס חולין לעזרה. ואפילו בדרך נדבה לא יוכל להביא, כי אין מביאים חטאת נדבה (ר"ן נדרים יט.).

ח. שנים שהיו מהלכים בדרך וראו אחד פא פנגדן, ואמר אחד מן השנים: זה ההולך פנגדנו שמעון הוא, ואמר חברו: ראובן הוא, ואמר זה³⁰: הריני נזיר אם יהיה ראובן³¹, ואמר האחר: הריני נזיר אם יהיה שמעון, הגיע אליהם והרי הוא ראובן - הרי זה נזיר³², ואם היה שמעון - הרי חברו נזיר, כמו שנגדו. וכן כל פיוצא בזה. לא הגיע אליהם, אלא חזר לאחוריו ונעלם מעיניהם, ולא ידעו מי הוא - אין אחד מהן נזיר³³.

(30) שאמר: ראובן הוא. (31) שיתקיים כדברי. (32) משנה, נזיר לב, ב. וכדעת בית-הלל שם. (33) שם, הואיל ולא נתברר דברי מי נתקיימו, הרי זו ספק נזירות - ולהקל, וכרבי יהודה שם לד, א.

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ח מרחשון – ספר הפלאה – הלכות נזירות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וב'אור המאיר' למורי רבי מאיר שפירא ז"ל סימן ל, פלפל בזה הרבה.

יד. פיצד? האב שאמר לבנו הקטן: הרי אתה נזיר, או שאמר: בני פלוני נזיר, או הרי זה נזיר?⁷⁰ ושתק הפן - הרי זה נזיר. ותיב האב לנהג בו פל דקדוקי נזירות, ואם נטמא - מביא⁷¹ קרבן טמאה⁷², וקש"שלים נזירותו מביא קרבן טהרה, כשאר הנזירים הגדולים.

70) וב'תוספות' נזיר כח, ב - דיבור המתחיל האיש מדיר, הוסיפו: או שיצוה לבנו שיאמר הריני נזיר. 71) האב בשביל בנו. 72) כדין נזיר גדול, וכמבואר לקמן פ"ו, ה"ג. ומביא שתי תורים, אחת לעולה ואחת לחטאת, והכהן מולק ואוכל מחטאתו ואין בזה משום נבילה (נזיר כט.).

טו. לא רצה הפן ומחה בדבר זה או שמחו קרוביו, או שגלח שעריו או שגלחוהו קרוביו, שהרי נעשה מעשה שגלה דעתו⁷³ שלא רצה הוא או קרוביו בנזירות זו - הרי זה אינו נזיר⁷⁴. ועד מתי יש לו להדירו? עד שנגדיל ונעשה איש⁷⁵.

73) ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: שגילה דעתם. 74) משנה, שם כח, ב. וראה לקמן פ"ט, ה"ב. וכתבו ה'תוספות' שם, דוקא כשמיחו מיד כששמעו, אבל אם בתחילה לא מיחו, ואחר שהתחילה הנזירות מיחו, אין בכך כלום. וכן פירש רבינו שם: "וכל זמן שחלה עליו הנזירות והתנהג בה, אינו יכול לא הוא ולא קרוביו לבטלה". ובתוספתא שם פ"ג, א, מ"ט שנינו: "הדירו כשהוא קטן וגלח, או שהביא שתי שערות, בטלה הימנו נזירות אביו". ונראה, ששתי שערות מבטלות הנזירות, אף לאחר שהתחיל כבר למנות ימי נזירותו ('תוספות' שם). וראה 'תוספות יו"ט' לסוטה פ"ג, מ"ה. והרא"ש בפירושו לנזיר כח, ב - מסתפק אם שתה הפן יין או שנטמא למתים, אם מחאתו מחאה, כי אין אלו דומים לגילוח, שהוא מעשה בגופו. וב'אור שמח' מכריע, שאם שתה הפן בעצמו מרצונו הרי זו מחאה, אבל השקוהו קרוביו או טימאוהו אין זו מחאה, שהמגלח את הנזיר לוקה (לקמן פ"ה, ה"א), ולפיכך מחאתם מחאה. אבל המשקה את הנזיר והמטמאו, אינו לוקה (שם, ה"כ) ולפיכך אין מחאתם מחאה. 75) שיהיה בן שלש-עשרה שנה ויום, ויביא שתי שערות, כי עד אז עדיין קטן הוא לכל המצוות שבתורה (נזיר כט:) כדעת רבי.

טז. העובדי פוכבים ומזלות - אין להן נזירות⁷⁶; שפאמר: דבר אל בני ישראל⁷⁷.

נקודות משיחות קודש

"הגויים אין להם נזירות, שנאמר דבר אל בני ישראל".

וצריך להבין מדוע לא פירש שמונתים ביין ובתגלחת, ויובן בהקדים שמצינו גדר של שבועה ונדר גם קודם מתן-תורה כמו שבועת אבימלך, שלכאורה צ"ע מאיזה טעם התחייב לקיים שבועתו, והרי אין דין שבועה בכלל ז' מצוות בני נח. ויש לומר על-פי מה שפירש ה'חזקוני' שבני דור

להרביעו לא על חיה ולא על בהמה אלא עם מינו. 51) הכל במסכת ביכורים פ"ב מ"ח-יא. 52) והן מפורשות במשנה, שם. 53) כגון בהל' יום טוב פ"ג, ה"א; הל' ביכורים פ"ט, ה"ה; הל' אבות הטומאה פ"א, ה"ו ועוד. 54) זבים ובעלי קרי. לוכן - כינוי לזרע הזכר. 55) שדם זיבתן ונדחתן טמא (בכורים פ"ד, מ"ב-ג). 56) שעבד עברי אינו נמכר אלא האיש, וזה ספק נקיבה הוא. והבת נמכרת כשהיא קטנה ע"י אביה, אבל אין האב מוכר את בנו לעבד (שם מ"ה, וברע"ב). 57) במזיד. 58) שם מ"ד. 59) הל' יבום פ"ו, ה"ח; הל' איסורי ביאה פכ"ב, ה"א; הל' עדות פ"ט, ה"ג ועוד.

יב. וכן אם ראו אנשים באים בנגדם, מהם פקחים⁶⁰ ומהם סומים⁶¹, ואמר אחד: הריני נזיר שאלו פקחין⁶², ואמר אחר: הריני נזיר שאין אלו פקחין, ואמר אחר: הרי אני נזיר שאלו סומין, ואמר אחר: הריני נזיר שאין אלו סומין, ואמר אחר: הריני נזיר שאין אלו לא פקחין ולא סומין⁶³ - הרי כלם נזירים⁶⁴. וכן כל פיוצא בזה.

60) רואים, שעניהם פקוחות (= פתוחות). 61) עורים. 62) ודבריו אמת, שיש ביניהם פקחים. 63) כי הפקחים שבהם אינם סומים, והסומים שביניהם אינם פקחים, ונתקיימו דבריו. 64) הרדב"ז מציין את מקור ההלכה בתוספתא, ובתוספתא נזיר שלפנינו - איננה.

יג. קטן שהגיע לעונת נדרים⁶⁵ ונדר בנזיר - הרי זה נזיר ומביא קרבנותיו, ואף על פי שעדיין לא הביא שתי שערות⁶⁶, כשאר הנדרים⁶⁷. והאיש מדיר את בנו קטן בנזיר, אף על פי שלא בא לעונת נדרים⁶⁸, ואין האשה מדרת את בנה בנזיר. ודבר זה הלכה מפי הקבלה הוא⁶⁹, ואינו נוהג כשאר נדרים.

65) שהוא בן שתיים-עשרה שנה ויום אחד, ויודע לשם מי נדר, כמבואר לעיל הל' נדרים פ"א, ה"א-ד. 66) שאפילו מלאו לו שלש-עשרה שנה ויום אחד, אלא שלא הביא שתי שערות, עדיין לא נעשה גדול לשאר דברים. 67) שנדרו קיים, וכמו שמטעים רבינו שם: "ודבר זה מדברי תורה, שהמפלא הסמוך לאיש, הקדשו ונדרו נדר" ע"פ דברי הש"ס נדה מו, ב. וכרבי יוחנן וריש לקיש שם, ולפיכך מביא הקטן קרבנותיו, ואינם חולין בעזרה. 68) שהוא פחות מבן שתיים-עשרה שנה ויום אחד. 69) שקיבל משה מסיני (משנה, נזיר כח: וכרבי יוחנן בגמרא שם). וכתב רבינו בפירושו המשנה שם: "מפי הקבלה - אין לו סמך בתורה ולא רמז, והוא מה שאמר (בגמרא שם) הלכה היא בנזיר". והשווה לקמן פ"ג ה"ב, ובהל' אבל פ"ג ה"ח, ועוד. וכתב ה'מעשה רוקח' אע"פ שמצינו, שחנה הדירה את שמואל בנה בנזירות, ככתוב (שמואל-א א, יא) "ומורה לא יעלה על ראשו" (ראה במשנה שם סו. ולקמן פ"ג, ה"טז) - על כרחנו לומר, שגם אביו אלקנה הסכים על ידה והדירו גם הוא. וראה ברד"ק לשמואל שם, שאף הוא עמד על זה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ח מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נזירות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עָלֵיו נִדְרָה⁸⁷. לָמָּה הַדָּבָר דּוּמָה? לְאוֹסֵר פְּרוֹת אַחֲרֵים
עָלֵיהֶם⁸⁸. אָכַל אִם אֵין שֵׁם עֲנִי⁸⁹ וְלֹא דָבָר שְׁמַעֲכָב
מְלֹאכָה - אֵינִי כּוֹל לְכַפּוֹ⁹⁰. נִדְרָ עֲבָדוֹ בְּנִזְיֹרוֹת,
וְאָמַר לוֹ: מוֹפֵר לָךְ - יֵצֵא לְחֵירוֹת⁹¹, וְחֹזֵב לְהַשְׁלִים
נִזְיֹרוֹת⁹²; שֶׁהַעֲבָד כּוֹפֵין אוֹתוֹ וְאֵין מְפָרִין לוֹ, וְאִם
הֵפֶר - יֵצֵא לְחֵירוֹת⁹³.

83) ומכחישים את גופו. 84) שאמר: ערכי עלי, או ערך פלוני עלי, שנותן להקדש כפי שני הנערך, ראה לקמן הל' ערכין פ"א, ה"ב. 85) לבטל נדרו. 86) והתורה אמרה (שם, ל, ג) "לאסור אסר על נפשו" יצא זה שאין נפשו קנויה לו אלא משועבד הוא לרבו (נזיר סב:). 87) וגם הערכים הם נדר, כמבואר לקמן הל' ערכים פ"א, ה"א. 88) שאין האיסור חל, כמבואר בנדרים פה, ב. 89) הגוף והנפש. 90) לבטל נדרו, שהרי אין רבו מפסיד כלום, ונדרו חל. ובנזיר שם, אומר אב"י, הטעם שאין העבד יכול לידור נדר שיש בו עינוי נפש, שנאמר (ויקרא ה, ד) "נפש כי תשבע. . . להרע או להטיב", מה הטבה רשות, אף הרעה רשות. יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו". ובנדר שיש בו עינוי נפש, גופו נכחש, וגורם רעה לרבו. וראה לעיל הל' שבועות פ"ב, ה"ו: "עבד שנשבע, אין רבו צריך לכפותו והרי הוא אחר שנשבע כקודם שנשבע", ושבועה אפילו אין בה עינוי נפש אינה חלה עליו, וכמבואר בביאורנו שם, שהשבועה היא איסור נפשו על החפץ ו"אין נפשו של עבד קנויה לו" וכלשון רבינו כאן, אבל הנדרים הם איסור החפץ על עצמו, וכשאין בהם עינוי נפש חלים עליו (תוספות יו"ט) נזיר פ"ט, מ"א). 91) משנה, נזיר סב, ב: "היפר לעבדו יצא לחירות" וכו'. והטעם, כיון שלא כפה אותו כדרך העבדים אלא היפר לו כמנהג בני חורין, גילה דעתו שאין לו רשות עליו, הואיל ונהג בו מנהג בתו ואשתו, וכדברי רבינו בהל' עבדים פ"ח, ה"ז: "אמר לו רבו מופר לך - יצא לחירות, שכיון שלא כפה אותו במקום שיש לכפותו, גילה דעתו שהפקיע שעבודו". והראב"ד חולק וגורס במשנה: "היפר לעבדו ויצא לחירות, משלים נזירותו". הוא שונה ויצא בוא"ו. וגירסת משנתנו כגירסת רבינו "יצא לחירות" בלי וא"ו. 92) נזיר, שם. 93) ואין זה גרוע מעבד שאמר לו רבו לקרוא שלשה פסוקים בתורה בפני ציבור שיצא לחירות, וכופים את רבו לכתוב לו שטר שחרור, כמבואר בהל' עבדים שם, ע"פ דברי הש"ס בגיטין מ, א.

יט. עֲבָד שֶׁנִּדְרָ בְּנִזְיֹרוֹת וּבָרַח או שֶׁהֵלֵךְ מִרְבּוֹ⁹⁴ -
הָרִי זֶה אָסוּר לְשִׁתּוֹת זֵינן, פְּדִי שְׂפִיטָעֶר וַיִּחְזֹר
לְרִשּׁוֹת רְבּוֹ⁹⁵. נִזְרָ וְהַשְׁלִים נִזְיֹרוֹתוֹ וְגִלַּח⁹⁶, וְלֹא
יִדְעוּ⁹⁷ רְבּוֹ, וְאַחֲרָ כֵּךְ יֵצֵא לְחֵירוֹת⁹⁸ - הָרִי זֶה יֵצֵא
יְדֵי נִדְרוֹ⁹⁹; אָכַל אִם נִדְרָ וְלֹא גִלַּח וְיֵצֵא לְחֵירוֹת -
לֹא יֵצֵא יְדֵי נִדְרוֹ¹⁰⁰. נִטְמָא וְאַחֲרָ כֵּךְ יֵצֵא לְחֵירוֹת -
מוֹנֶה מִשְׁעָה שֶׁנִּטְמָא¹⁰¹.

94) בדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: שהלך רבו. וכן נראה מפירוש הרדב"ז. 95) שעדיין לא יצא לחירות בבירחתו, כשם שלא יצא לחירות בהליכת רבו. ומטעם זה הביאו רבינו כאן, כדי להשוות בריחת העבד להליכת רבו, לומר,

המבול נענשו על שלא שקיימו מצוות שחייבים בני אדם לשמרון מכח סברת הדעת אע"פ שלא נצטוו. וכן כתב רבינו ניסים גאון (בהקדמתו למסכת ברכות) "כל המצוות שהן תלויות בסברה ובאובנתא דלבא, כבר הכל מתחייבים בהן למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ, עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורים". ועפ"ז יש לומר, שגם שמירת מוצא שפתיו נכלל בדברים שחייבים בהם, מכח "סברת הדעת" אף שאינם בכלל שבע מצוות בני נח.

עפ"ז יש לומר, שלא בכל מקרה יהיה הגוי מותר בין ותגלחת, ותלוי באיזה אופן קיבל עליו את הנזירות, אם אמר "הריני נזיר כישראל" הרי בזה לא חל עליו דין נזיר כלל, כיון שנתמעט מדין נזירות התורה, והרי זה כנשבע על דבר שאי אפשר לו לקיים שאין כאן שבועה, ובמילא מותר בין ובתגלחת. אבל אם אמר "הריני נזיר מן התגלחת" או "מן היין", חייב לשמור מוצא שפתיו לא מדין נזיר אלא "מכח סברת הדעת". ולכן לא פירט הרמב"ם שמותר בין ובתגלחת, כי ישנם מקרים שבהם יהיה חייב מצד שמירת מוצא שפתיו.

(על"פ דקד"ש חלק ל"ח עמוד 30)

76) נזיר סא, א. 77) אף-על-פי שמקבלים מהם נדרים ונדרות כישראל, וקרננס קרב, אין נזירות חלה עליהם, ומותרים לשתות יין, ואין מביאין קרבנות נזירות (נזיר שם). וטעם הדבר, כי קרבנות נדריו - הם מצוה שבממונו, וכשמקדיש ממונו נתקדש, אבל הנזירות היא מצוה שבגופו, ולא נצטוו הגויים על מצוה זו (תורה תמימה, לפסוק זה). ובגמרא שם מפרש, שבנזיר נאמר: "לאביו ולאמו לא יטמא" - מי שיש לו טומאה. יצאו אלו, שאין להם טומאה, שאם נגעו במת לא נטמאו, וכן הכתוב אומר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא. . . ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל". יצאו אלו, שאין להם קהל.

1 יז. נָשִׁים וְעֲבָדִים - יֵשׁ לָהֶן נִזְיֹרוֹת⁷⁸. וְהָאֵב או
2 הַפֶּעַל מִפֶּר נִזְיֹרוֹת הָאִשָּׁה, אִם רָצָה, פֶּשְׁאָר
3 הַנְּדָרִים⁷⁹. אָכַל הָעֶבֶד - יֵשׁ לְרְבּוֹ⁸⁰ לִכְף אוֹתוֹ⁸¹
4 לְשִׁתּוֹת וּלְהַטְמֵא לְמָתִים. וְאִם לֹא כָּפָה אוֹתוֹ - נוֹהֵג
5 נִזְיֹרוֹת⁸².

78) שבפירוש נאמר (שם ו, ב) "איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר", ועבדים - אע"פ שאין נפשם קנויה להם, יש להם נזירות, שנאמר (שם) "ואמרת אליהם" - לרבות את העבדים. 79) נזיר סב, ב. וראה לעיל הל' נדרים פ"א, ה"ר"ח. 80) יכול. 81) למחות בידו כל זמן שירצה, בניגוד לאשה שאינו יכול לכופה, מכיון שנדרה בנזיר ולא היפר לה, שוב אינו יכול להפר (משנה, נזיר סא. וברש"י). 82) כאמור לעיל אות עז "ואמרת אליהם" - לרבות את העבדים, כשאין רבו מוחה בידו. וראה לעיל הל' נדרים פ"ג ה"ה"ו, ובביאורנו.

6 יח. נִדְרָ הָעֶבֶד שֶׁאָר נְדָרִים שֶׁיֵּשׁ בֵּהֶן עֲנִי נֶפֶשׁ⁸³ או
7 שְׁמַעֲכָבִין אֶת הַמְּלֹאכָה, או שֶׁהֶעֱרִיף⁸⁴ - אֵין רְבּוֹ
8 צָרִיךְ לְכַפּוֹ⁸⁵, מִפְּנֵי שֶׁאֵין נֶפֶשׁוֹ קְנוּיָה⁸⁶ לוֹ וְלֹא יִחּוֹל

9 בְּחֻצָּה לְאֶרֶץ - פּוֹסֵין אוֹתוֹ לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
10 וְלִהְיוֹת נוֹהֵג שָׁם נְזִירוֹת עַד שְׁיִמּוֹת אוֹ עַד שְׁיִכְנָה
11 הַמִּקְדָּשׁ וְיָבִיא קֶרֶבָּנוֹתָיו בְּמִלֵּאת יָמֵי נְזִירוֹ¹⁰⁸.

105) שהרי גזרו טומאה על ארץ העמים (נזיר נד. והל' טומאת מת פ"א, ה"א), נמצא שאינו יכול למנות שם נזירות בטהרה, והרי זה כאילו נדר והוא בבית הקברות, ראה לקמן פ"ו, ה"ח. 106) שאם נדר להיות נזיר מאה יום, הרי זה מונה מאה יום בעלותו לארץ ישראל, למרות שהשלים כבר את נזירותו בחוץ לארץ (משנה בנזיר יט: וכבית הלל). וראה בגמרא שם כ, א - שקונסים אותו "בתחילת נזירות". כלומר, מתחיל וחוזר ומונה כל ימי נזירותו כפי שקיבל בתחילה. ושם במשנה מסופר: "מעשה בהילני המלכה, שהלך בנה למלחמה, ואמרה אם יבוא בני מן המלחמה בשלום, אהא נזירה שבע שנים, ובא בנה מן המלחמה והיתה נזירה שבע שנים, ובסוף שבע שנים עלתה לארץ והורוה בית-הלל שתהיה נזירה עוד שבע שנים אחרות" וכו'. וכל זה מדברי חכמים, אבל מן התורה נזירות שבחוץ לארץ היא נזירות גמורה, שהרי טומאת ארץ העמים אינה אלא מדרבנן, ומן התורה טהור גמור הוא, ועלה לו מניינו. וכן נראה מדברי רבינו בסמוך הכ"ב, שחייב לנהוג נזירות בחוץ-לארץ מצד הדין. וכן הקנס אינו אלא חיובו לעלות לארץ ישראל ולחזור ולמנות שם (כסף-משנה). 107) הואיל ואסור לו לשהות בחוץ-לארץ מפני טומאתה. 108) והראב"ד שואל, והלא בזמן הזה כולנו טמאים טומאת מת, ואין לנו אפר פרה להטהר, ואין הפרש בין ארץ ישראל לחוץ לארץ, למה נכון אותו לעלות לארץ ישראל. ולדבריו אסור להזיר בכל מקום, אולם דעת רבינו, הואיל וגזרו טומאה על ארץ העמים, נמצא כל שעה שהוא נמצא שם, הוא מוסיף טומאה על טומאתו, ולפיכך כופים אותו לעלות לארץ, שלא יוסיף טומאה בכל שעה (רדב"ז). והוסיף ה'כסף משנה' שבארץ ישראל אין שום איסור להזיר כיום, שאע"פ שכולנו טמאים טומאת מת, אם אחר שנזיר יזהר מלהטמא, מה איסור יש בו?

12 כב. וְכָל זֶמֶן שֶׁהוּא בְּחֻצָּה לְאֶרֶץ הָרִי זֶה אָסוּר
13 לְשִׁתּוֹת יַיִן וְלִהְטֵמָא לְמַתִּים וּלְגִלְתִּי, וְכָל דְּקִדּוּקֵי
14 נְזִירוֹת עָלָיו, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין יָמִים אֱלוֹ עוֹלִין
15 לְיָאם עֶבֶר וְשִׁתָּה אוֹ גִלְתִּי אוֹ נֶגַע בְּמַת וְכִיּוּצָא
16 בְּנִיגְעָה¹¹⁰ - לִזְקָה¹¹¹.

109) כדין נדר בנזיר והוא טמא מת, שחלה עליו נזירות, אע"פ שימי טומאתו אינם עולים לו, כמבואר לקמן פ"ו, ה"ז. 110) שנשא את המת או האהיל עליו, כמבואר לקמן פ"ו, ה"ה. 111) כי אע"פ שכולנו טמאי מתים, אין זה "מחולל ועומד", אלא הרי זה כנטמא למת ופירש, וחזר ונגע, שלוקה על כל נגיעה, כמבואר לקמן פ"ה, הי"ז.

יום רביעי כ"ט מרחשון ה'תש"פ

פרק שְׁלִישִׁי

1) זמן סתם נזירות, ודין האומר: הריני נזיר כמנין ימות השנה, ההבדלים בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב, נזירות

הואיל ולא יצא לחירות, קונסים את העבד, שלא ישתה כדי שיצטער ויחזור לרבו ויכופהו לשתות. וכל זה משום תקנת רבו (נזיר סב: וברש"י). ואע"פ שרבי יוסי חולק על זה, פסק רבינו כרבי מאיר, משום שסוגיית הש"ס שם פירשה את דברי רבי מאיר באחרונה, אחרי רבי יוסי, ודאי מפני שהלכה כמותו (רדב"ז). וב'מעשה רוקח' מתוך, הואיל וזהו קנס לעבד, שישב לרבו, עלינו לומר הלכה כרבי מאיר בגזירתו, כדברי רב נחמן בכתובות ס, ב. 96) כדין כל נזיר במלאת ימי נזרו. 97) צ"ל: ולא ידע, וכן בדפוסים קדומים. 98) אע"פ שאילו ידע, יתכן שהיה כופהו ונתבטלה נזירותו. 99) הואיל ונגמרה נזירותו, ורבו לא הספיק לכופו (תוספתא נזיר פ"ו, מ"ה). 100) תוספתא שם, הואיל ולא נשלמה נזירותו, שמחוסרת גילוח, לא יצא ידי נזרו וחייב לנהוג נזירות אחרת. וטעם הדבר, שכל נזירות שנוהג העבד שלא מדעת רבו, נחשבת "נזירות ספק", שמא ישמע רבו ויכופו ויבטל נזירותו, ולפיכך כשלא השלים נזירותו ויצא לחירות, אין המנין שמנה בעודו עבד, עולה לו, כי שמא אם היה עדיין עבד היה רבו כופהו ומבטל כל המנין, ואין מנין הספק עולה לו לנזירות ודאי שחלה עליו לאחר שנשתחרר ('מרכבת המשנה'). 101) תוספתא, שם. ופירוש הדברים, אע"פ שיצא לחרות, אינו מביא קרבנות טומאה כדין כל נזיר טהור שנשטמא, וגם אינו צריך להתחיל את מנין נזירותו מיום השמיני לטהרתו - כדין נזיר טהור שנשטמא - שבו הוא מביא את קרבנותיו, אלא ביום השביעי לטומאתו כשיטבול מתחיל למנות נזירותו. כי הואיל ונהג נזירותו בלא ידיעת רבו, לא היה מניינו ודאי, כי שמא ישמע רבו ויכופו ובטלה נזירותו, וכשנשטמא פקעה נזירותו, ואינה ראויה לקרבן, והרי זה דומה לנדר בנזיר והוא טמא מת, שיום שביעי שלו עולה לו ממנין נזירות ואינו מביא קרבן טומאה, כמבואר לקמן פ"ו, ה"דח. וב'ירושלמי' נזיר פ"ט ה"א, אמרו: "נטמא ואחר-כך יצא לחירות, מביא קרבן טומאה". אולם רבינו פוסק כתוספתא הנ"ל ('מרכבת המשנה').

1 כ. נְזִירוֹת נוֹהֲגִת בְּפָנֵי הַבֵּית¹⁰² וְשִׁלָּא בְּפָנֵי הַבֵּית¹⁰³.
2 לְפִיכָהּ, מִי שֶׁנָּדַר בְּנִזִּיר בְּזֶמֶן הַזֶּה - הִרִי זֶה נְזִיר
3 לְעוֹלָם¹⁰⁴, שְׁאִין לָנוּ בֵּית כְּדִי שְׁיָבִיא קֶרֶבָּנוֹתָיו
4 בְּמִלֵּאת יָמֵי נְזִירוֹ.

102) בזמן שבית-המקדש קיים. 103) שהרי היא נדר כשאר נדרי איסור הנוהגים גם שלא בפני הבית. וכן שנינו במשנה (נזיר לב:): "כשעלו נזירים מן הגולה ומצאו ביהמ"ק חרב . . . אמרו, כל שנזר עד שלא חרב ביהמ"ק - נזיר (= וחייב לנהוג בנזירות), ומשחרב ביהמ"ק אינו נזיר", שיכול לומר אילו הייתי יודע שהבית חרב, לא הייתי נזיר (רש"י ו'תוספות' שם), ומכאן אתה למד, שאילו ידע שחרב הבית ונדר - הרי זה נזיר (רדב"ז). 104) ויתכן שאם הכביד שערו "מקל בתער משנים-עשר חודש עד שנים-עשר חודש", כדין 'נזיר עולם', המבואר לקמן פ"ג, הי"ב.

5 כא. אֵין הַנְּזִירוֹת נוֹהֲגִת אֱלָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁰⁵. וּמִי
6 שֶׁנָּדַר בְּחֻצָּה לְאֶרֶץ - קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמַחֲבִיבִין אוֹתוֹ
7 לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹת נְזִיר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
8 בְּמִנְיַן הַיָּמִים שֶׁנָּדַר¹⁰⁶. לְפִיכָהּ¹⁰⁷, מִי שֶׁנָּדַר בְּזֶמֶן הַזֶּה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ט מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נזירות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. מי שאמר: הריני נזיר שתי נזירות או שלש או
ארבע - הרי זה נזיר כמנצן שאמר, כל נזירות מהן
שלשים יום. ובסוף כל שלשים ושלשים¹⁰ מגלח
ומביא קרבנותיו ומתחיל למנות נזירות שניה. אפלו
אמר: הריני נזיר מאה אלה נזירות, שאי אפשר
שיתיה כזמן הזה - הרי זה מונה אחת אחר אחת
עד שימות¹¹ או עד שישלם מנצן נזירותיו¹².

(10) ביום שלשים ואחד. (11) ומגלח בכל שלשים יום
כנ"ל. (12) ואין לו דין של נזיר עולם, אלא מגלח בסוף
כל שלשים ומביא קרבנותיו.

ז. האומר: הריני נזיר כמנצן ימות השנה - מונה
נזירותיו כמנצן ימות השנה¹³. אם פרש שנות החמה
- מונה שלש מאות ושלשים וחמש נזירות, כל אחת
מהן שלשים יום¹⁴; ואם פרש שנת הלבנה - מונה
שלש מאות וארבע וחמשים נזירות; ואם סתם -
מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות. שהרי
בארנו, שכל הנדרים הולכין אחר לשון בני אדם,
ורב שני החמה שלש מאות וחמשה ושלשים יום
מונין לה¹⁵, ורב שני הלבנה שלש מאות וארבעה
וחמשים יום מונין לה¹⁶, ואין קורין כל העם שנה
סתם אלא לשנת הלבנה¹⁷.

(13) נזירות של שלשים יום כנגד כל יום מימי השנה.
(14) נמצא שהוא נוהג נזירות שלשים שנה. (15) ובהלכות
קידוש החודש פרק ט הלכה א כותב רבינו: "שנת החמה
יש מחכמי ישראל שאומרים שהיא שס"ה יום ורביעי יום
שהוא שש שעות; ויש מהם שאומרים: שהיא פחות מרביעי
היום". (16) ורבינו שם פרק ו, הלכה ד כותב: "שנה של
לבנה ... שלוש מאות יום וארבעה וחמישים יום, ושמונה
שעות, ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים" וכו'.
(17) ולפיכך אם נדר כמנצן ימות השנה סתם הרי זה מונה
נזירותו כמנצן ימי שנת הלבנה.

ח. האומר: הריני נזיר אחת ומחצה - הרי זה נזיר
שתי נזירות¹⁸. אומר: הריני נזיר ויום אחד, או
שאמר: הריני נזיר וישעה אחת - הרי זה נזיר שתי
נזירות¹⁹. אומר: הריני נזיר ואחת - הרי זה נזיר
שתי²⁰. הריני נזיר ואחת ועוד - הרי זה נזיר שלש
נזירות. הריני נזיר ואחת ועוד ושוב - הרי זה נזיר
ארבע נזירות. הריני נזיר שלשים יום ויום אחד -
הרי זה נזיר נזירות אחת של שלשים ואחד יום²¹.

(18) כיוון שאמר: הריני נזיר, חלה עליו נזירות אחת.
וכשהוסיף ואמר: ומחצה, קיבל עליו נזירות שנייה, כאילו
אמר: ועוד מחצה, והואיל ואין נזירות פחותה משלושים
יום, הרי זה נזיר שתי נזירות. (19) שהאומר: הריני נזיר
שעה אחת, הרי זה נזיר שלשים יום. (20) כשאמר: ואחת,
נתכוון להוסיף נזירות שנייה. (21) כאן הפסיק בתיבת:
"שלשים" בין הריני נזיר לתיבת: ויום אחד, נמצא שלא

שמשון ונזירות שמואל הרמתי, המקבל נזירות כשער ראשו
או כעפר הארץ.

א. סתם נזירות - שלשים יום. כיצד? מי שאמר:
הריני נזיר - אין פחות משלשים יום. ואפלו אמר:
הריני נזיר נזירות גדולה עד מאד הרבה - הרי זה
נזיר שלשים יום, שהרי לא פרש זמן.

ב. פרש זמן פחות משלשים, כגון שאמר: הריני
נזיר יום אחד, או עשרה ימים, או עשרים יום -
הרי זה נזיר שלשים יום; שאין נזירות פחותה
משלשים יום. ודבר זה הלכה מפי הקבלה².

(2) "מפי הקבלה - אין לו סמך בתורה ולא רמז והוא מה
שאמרו (בגמרא שם) הלכה היא בנזיר". אמנם בנזיר ה,
אמרו: "קדוש יהיה - יהיה בגימטריה שלשים". אבל רבינו
בפירושו למשנה שם כותב, שהיה להם דבר זה בקבלה,
אלא, שסמכו על הפסוק דרך סימן בלבד, "כי אין לנו
לסמוך על גימטריא". וראה בנזיר ו: שדרשו: "קדוש יהיה
גדל פרע - אין גדול פרע פחות משלושים יום". שדרך בני
אדם לגדל שער שלשים יום ועד אז אין בו כובד.

ג. פרש זמן יותר משלשים יום, כגון שאמר: אחד
ושלשים או ארבעים או מאה יום, או מאה שנה -
הרי זה נזיר כזמן שפרש, לא פחות ולא יותר.

ד. האומר: הריני נזיר שעה אחת - הרי זה נזיר
שלשים יום³. אומר: הריני נזיר שלשים יום וישעה
אחת - הרי זה נזיר אחד ושלשים יום; שאין נזירין
שעות⁴.

(3) כיוון שאין נודרים שעות, שנאמר "ימי נזרו" - מלמד
שאין נזירות לשעות, ואין נזירות פחותה משלושים יום, הרי
זה נתכוון לנזירות שלימה. (4) והרי זה כאילו אמר: הריני
נזיר אחד ושלשים יום.

ה. האומר: הריני נזיר מפאן עד מקום פלוני, אם
לא החזיק בדרך⁵ - הרי זה נזיר שלשים יום בלבד;
שלא נתפון זה אלא לנזירות גדולה, והרי לא פרש
זמן⁶. ואם החזיק בדרך⁷: אם היה מהלך פחות
משלשים יום - הרי זה נזיר שלשים יום⁸; ואם היה
יותר משלשים יום - הרי זה נזיר נזירות אחת כמנצן
הימים⁹.

(5) שלא יצא ללכת לשם. (6) והרי זה כאילו אמר ארוכה
לי נזירות זו כמכאן ועד מקום פלוני. (7) שהתחיל ללכת
בדרך המוליכה למקום פלוני. (8) שאין נזירות פחותה
משלושים יום. (9) שמכאן ועד אותו מקום. ופירושו
בגמרא שם ז. "כשהחזיק בדרך". שהדעת מוכיחה, שנתכוון
להיות נזיר כל זמן שיהיה בדרך. והתוספות שם פירשו:
שבוודאי מפני אונסי הדרך קיבל עליו נזירות להינצל מסכנת
הדרך למספר מהלך ימים עד מקום פלוני.

יא. מי שְׁאָמַר: הָרִינִי נֹזֵר לְעוֹלָם, אוּ הָרִינִי נֹזֵר
כָּל יְמֵי חַיִּי - הָרִי זֶה נֹזֵר לְעוֹלָם. וְאִם אָמַר: הָרִינִי
נֹזֵר אֶלֶף שָׁנָה - הָרִי זֶה נֹזֵר לְזִמְנָא קָצוֹב, וְאִף עַל
פִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׂחִיחָה הָאֵדָם אֶלֶף שָׁנָה.

יב. וּמָה בֵּין נֹזֵר עוֹלָם לְנֹזֵר לְזִמְנָא קָצוֹב? שֶׁהַנֹּזֵר
לְזִמְנָא - אֲסוּר לְגַלַּח עַד סוֹף יְמֵי נְדָרוֹ; שְׁנֵאמַר: כָּל
יְמֵי נְדָר נְדָרוֹ תַעֲרֵר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ עַד מְלֹאת
הַיָּמִים. וְנֹזֵר עוֹלָם, אִם הִכְבִּיד שְׁעָרוֹ - מִקָּלָה³³ בַּתַּעֲרֵר
מִשְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשׁ עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ, וּמִבֵּיא
קֶרְבָּנוֹ שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת³⁴ כְּשִׁיגִלַּח; שְׁנֵאמַר: וַיְהִי³⁵ מִקֵּץ
יָמָיִם לַיָּמִים אֲשֶׁר יִגְלַח, כִּי כִבֵּד עָלָיו וַיִּגְלַחוּ³⁶.
וְאִבְשָׁלוּם נֹזֵר עוֹלָם הָיָה³⁷. וְדָבָר זֶה³⁸ הֵלֵכָה הָיָה
מִפִּי הַקְּבֵלָה³⁹. וְנֹזֵר עוֹלָם שְׁנֵטְמָא - הָרִי זֶה מִבֵּיא
קֶרְבָּן טְמֵאָה וּמִגְלַח תְּגַלְחַת טְמֵאָה, כְּמוֹ נֹזֵר לְזִמְנָא
קָצוֹב⁴⁰.

(33) ולא מגלח לגמרי, כאבשלום, שלא גילח לגמרי, שהרי
נתלה בשערו. ומעשה תלייתו סמוך לגילוהו היה.
(34) לעולה ולחטאת ולשלמים, כדין תגלחת הטהרה.
(35) צריך להיות: והיה, כלשון הכתוב, וכן בכתב יד
התימנים. (36) לסוף שנים עשר חודש. (37) שקיבל עליו
להיות נזיר כל ימי חייו. (38) שאבשלום היה נזיר.
(39) למשה מסיני. ואף על פי שהכתוב אומר: "כי כבד עליו
וגילוהו", אין זה מוכרח לומר שהיה נזיר, כי אולי מסיבות
אחרות גידל שערו, אלא שקבלה הייתה בידי חכמינו.
(40) כל זה במשנה: "נזיר עולם הכביד שערו מקל בתער ואם
נטמא מביא קרבן טומאה". וסובר רבינו ש"הכביד שערו" -
הכוונה לשנים עשר חודש, וכמו שמצינו באבשלום וכדעת
רבי שם עמוד ב, אבל הנזיר לזמן קצוב אינו מגלח כלל,
שהרי נזר נזירות ארוכה. וכמבואר שם ז. שכל נזירות שיש
לה קצבה, הרי היא נזירות אחת וארוכה, ואינו מגלח כלל,
אלא אם נטמא, כשאר נזירים.

יג. שֶׁמִשּׁוֹן⁴¹ לֹא הָיָה נֹזֵר גָּמוּר, שֶׁהָרִי לֹא נָדָר
בְּנִזְיָר⁴², אֶלָּא הַמְלָאךְ הִפְרִישׁוֹ מִן הַטְּמֵאָה⁴³. וְכִיצַד
הָיָה דִּינוֹ? הָיָה אֲסוּר בִּינֵן וְאֲסוּר בְּתַגְלִיחַת, וּמִתֵּר
לְהַטְמֵא לְמֵתִים. וְדָבָר זֶה הֵלֵכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה⁴⁴.

נקודות משיחות קודש

שמשון לא היה נזיר גמור, שהרי לא נדר בניזיר אלא המלאך
הפרישו מן הטומאה".

יש לדייק בלשונו שכתב "הפרישו" ולא הקדישו או הזירו,
כי רק האדם לבדו יכול לקבל על עצמו קדושת נזיר,
ואפילו המלאך אינו יכול לצוות על זה, כי קדושת נזיר יכול
רק הנזיר לקבל על עצמו. ומה שעשה המלאך הוא ציווי
על אמו לחנכו ולהנהיגו במנהג נזירות, ולכשיגדל יוכל
לקבל על עצמו קדושת נזיר.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ח ע' 32 והע' 59)

נתכוון זה לקבל עליו נזירות נוספת, אלא למנות ימי נזירותו
כמה יהיו, והרי זה כאילו אמר: הריני נזיר שלושים ואחד
יום, שהכול מצטרף למניין אחד. אלא, שבגמרא שם אמר
רב: אין הדברים אמורים, אלא כשאמר הריני נזיר שלושים
ואחד יום, אבל אמר: הריני נזיר שלושים יום אחד -
נזיר שתיים. מכיוון שהוסיף תיבת יום, נתכוון לנדור שתיים,
ומטעם זה החליט בעל ה"לחם משנה" שיש כאן טעות
סופר, וצריך להיות בדברי רבינו: "הריני נזיר שלושים ואחד
יום" וכן נראה גם מדברי ה"כסף משנה", אלא שבכל
הדפוסים הקדומים וכן בכתב יד התימנים, כתוב: "שלושים
יום ויום אחד", ולפיכך נראה שסמך רבינו על הירושלמי
האומר: ברייתא חולקת על רב, שהרי שנינו: "לא נחלקו
רבי ישמעאל ורבי עקיבא על האומר: הריני נזיר שלושים
יום ויום אחד שאינו נזיר אלא אחת" וכו'. וזה שלא כרב,
ולפיכך פסק רבינו כמותה.

ט. מִי שֶׁהָיָה שְׂתִי בַּיּוֹם²² עֲדִים מְעִידִין אוֹתוֹ, אֵלּוֹ
מְעִידִין שְׁנֵי שָׁנִים, וְאֵלּוֹ מְעִידִין שְׁנֵי חֳמֵשׁ²³ -
הָרִי זֶה נֹזֵר שְׁתִּים; שֶׁבְּכָלל חֲמֵשׁ שָׁנִים, וְהָרִי פָלַן
מְעִידִים בְּשְׁתִּים²⁴.

(22) זוגות. (23) והוא אומר שלא נדר כלל, או שאומר איני
יודע. (24) כבית הלל. ובית שמאי אומרים: "נחלקה
העדות (הואיל ומכחישות זו את זו) ואין כאן נזירות". וראוי
להעיר, שבגמרא אמרו: "לא נחלקו בית שמאי ובית הלל,
על שתי כיתי עדים ... שיש בכלל חמש שתיים. על מה
נחלקו על כת אחת, אחד (=עד אחד) אומר שתיים ואחד
אומר חמש, שבית שמאי אומרים נחלקה עדותם ובית הלל
אומרים יש בכלל חמש שתיים." וב"לחם משנה" תמה למה
לא הביא רבינו דין זה? ויש להשיב, שרבינו סומך על מה
שיכתוב בהלכות עדות פרק ג הלכה ג: "אפילו אמר האחד
מנה הלווהו והשני אומר מאתיים חייב לשלם מנה, שבכלל
מאתיים מנה".

י. מִי שֶׁנָּזַר שְׂתִי נִזְיֹרֹת, בֵּין שְׁנֵי שָׁנִים בְּכַת
אֶחָת²⁵ בֵּין שְׁנֵי זֹא אַחֵר זֹא, כְּגוֹן שְׁאָמַר: הָרִינִי נֹזֵר
יוֹם, הָרִינִי נֹזֵר יוֹם, וּמִנָּה אֶת הָרֵאשׁוֹנָה וְהַפְּרִישׁ
קֶרְבָּן²⁶, וְאַחֵר כֶּף נִשְׂאָל²⁷ עַל הָרֵאשׁוֹנָה וְהַתֵּר נִדְרוֹ
- עֲלֵתָה לוֹ רֵאשׁוֹנָה בְּשָׁנִיהָ²⁸, וּמִבֵּיא זֶה הַקֶּרֶבֶן
וְנִפְטָר. וְאִפְלוּ הִבִּיא בְּפִרְתָּהּ²⁹, וְאִפְלוּ גִלַּח שְׁעָרוֹ³⁰,
וְאַחֵר כֶּף נִשְׂאָל עָלֶיהָ - עֲלֵתָה לוֹ רֵאשׁוֹנָה בְּשָׁנִיהָ.
שֶׁהָרִי אֵין הַשָּׁנִיהָ חָלָה אֵלָּא לְאַחֵר הָרֵאשׁוֹנָה³¹,
וְהָרֵאשׁוֹנָה בֵּינֵן שֶׁהַתֵּרָה כְּאֵלּוֹ אֵינָה מְעַקְרָה³².

(25) שאמר: הרי עלי שתי נזירות. (26) לתגלחתו.
(27) לחכם, שיחירי לו את נדר נזירותו. (28) המניין שמנה
לראשונה יעלו לשם הנזירות השנייה, ולא יצטרך לשמור
עוד נזירות שנייה. (29) הקריב קרבנותיו. (30) על
הראשונה. (31) כי מי גרם לשנייה, שלא תחול תחילה
להיות מניין הראשון שלה, ראשונה הייתה מעכבתה.
(32) שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, "ונמצא המניין למפרע
של שנייה".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ט מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נזירות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכיצד היה דינו, ה' אסור ביין ואסור בתגלחת ומותר להטמא למתים".

עיקר עניין הנזירות הוא בתגלחת וביין כמבואר בחסידות, שבעצם הרי האורות שלמעלה הם מובדלים ומופרשים מכל העניינים, וצריך שיהיה הפסק וצמצום כדי שיומשכו למטה. והפסק זה נמשל לשערות, שהם ממותרי המוחין, היינו מוחין נעלים כל-כך שאין הכלי יוכל להכילם, וכדי שיצמחו מזה שערות, חייב הדבר להיות דרך הפסק של גולגולת.

ובזה יובן הפסוק "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו" כי על-ידיה נמשכת הקדושה העליונה שלמעלה מכל העניינים, וזהו עניינו של נזיר "נזר אלקיו על ראשו" שזהו בחינת נזר ומקיף שלמעלה מהשתלשלות על-ידי בחינת השערות. על-פי-זה יובן מה שעיקר עניין הנזירות הוא בתגלחת וגם ביין, כי צריך להיזהר שלא יבוא למעין עניין של נדב ואביהוא. מה-שאי-כן עניין הטומאה אינו שייך לעצם הנזירות אלא זהו דבר נוסף ודרגה נוספת, ולכן לא נכלל עניין זה בנזירות שמשון.

(על-פי י"ן מלכות ספר הפלאה סימן י"ד)

(41) בן מנוח, שנאמר בו: "כי נזיר אלוקים יהיה הנער". (42) הוא עצמו לא נדר וגם אביו מנוח לא הדירו. (43) באמרו לאמו "ואל תאכלי כל טמא". (44) למשה מסיני. ושם עמוד ב' בגמרא, סיכמו, שמשון הרג את הפלשתים וגם נגע בהם במותם ונטמא בהם, וזה על פי הקבלה. כמבואר שם.

1 יד. לפיכך, מי שאמר: הריני נזיר בשמשון - הרי
2 זה נזיר מן התגלחת ומן היין לעולם, ואינו מגלח
3 כל שנים עשר חדש כשאר נזירי עולם⁴⁵, ומת
4 להטמא למתים⁴⁶. ואם אמר: לא נתפונתי אלא
5 לאיש אחר ששמו שמשון⁴⁷ - אינו נזיר. ומי שנדר
6 נזיר בשמשון - אינו יכול להשאיל⁴⁸ על נדרו;
7 שנזירות שמשון לעולם היתה⁴⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומי שנדר נזיר בשמשון אינו יכול להישאל על נדרו, שנזירות שמשון לעולם היתה".

וצריך להבין, כיון שמשון קיבל על עצמו קדושת נזיר באופן שהגדיל ולא מיחה על ההנהגה שהנהיגו אמו, מדוע לא יכול להישאל על נדרו, הרי את קדושת הנזיר הוא קיבל על עצמו לכאורה ככל נזיר אחר. ויש לומר: א. שאלה על הנדר יכולה להיות רק בעניין שכל כולו הוא של השואל. ב. אין שאלה למחצה. ג. העדר המחאה של שמשון אינו מוסיף עוד עניין אלא מאשר או מעלה את אותו העניין שהתחילה בו האם.

(על-פי לקו"ש חלק י"ח ע' 70 הע' 66)

(45) שלא מצינו בשמשון שיגלח שעריו בכל שנים עשר

חודש כאבשלום, אלא מצינו שאמר "מורה לא עלה על ראשי כי נזיר אלקים אני מבטן אמי אם גילחתי וסר ממני כוחי". (46) כשמשון. ואף על פי שאין מתפיסים אלא בדבר הנדר ולא בדבר האסור, ואין אפשר להתפיס נזירות בשמשון שלא היה נדר, אלא נאסר ביין ובתגלחת על פי המלאך? כבר השיב ר"י בן לב, שבנזיר נאמר: נזיר להזיר לה', לרבות נזיר שמשון, שאף על פי שהוא נזיר על פי ה' מתפיסים בו. (47) והוא לא היה נזיר כלל. (48) לחכם להתירו. (49) ולא הייתה ניתרת בשאלה, שעל ידי מלאך נזיר, ואין שאלה "לציווי שלמעלה".

8 טו. האומר: הריני בשמשון כבן מנוח⁵⁰, כבעל
9 הלילה, כמי שעקר דלתות עזה, כמי שנקרו
10 פלשתים את עיניו - הרי זה נזיר בנזירות שמשון,
11 ואף על פי שאפשר שנעשו מעשים אלו לאיש
12 אחר⁵¹.

(50) ולפי זה צריך שידגיש הריני נזיר, וגם להזכיר: שמשון בן מנוח, אבל אם יזכיר כשמשון בלבד אינו נזיר, שלשמשון אחר נתכוון. ולדעת ה"כסף משנה" הגירסה הנכונה היא כנוסח שלפנינו, שאפילו לא יאמר אלא: הריני כשמשון, הרי זה נזיר, וכן בכולם. שכל אחד מחמשת השמות האלה מספיק להתפיס בו נזירות, ולפיכך משמיעתנו המשנה את כולם, שאל נטעה לומר אם אמר: כשמשון, או: כבן מנוח נתכוון לאיש אחר ששמו כן. (51) אין אומרים, שמה נתכוון לאיש אחר, אבל אם יאמר בפירוש: לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון, - אינו נזיר.

13 טז. שמואל הרמתי⁵² נזיר עולם היתה⁵³. לפיכך,
14 האומר: הריני בשמואל הרמתי, כבן חנה, כבן
15 אלקנה, כמי ששפח⁵⁴ את אגג בגלגל, וכיצא באלו
16 - הרי זה נזיר עולם⁵⁵. ואין אומרים: שמואל לאיש
17 אחר ששמו שמואל נהפך.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שמואל הרמתי, נזיר עולם היה".

ידועה שאלת הרד"ק היאך היתה יכולה חנה (ואם שמשון) לקבל נזירות עבור בנה, והלא הלכה למשה מסיני "האיש מדיר בנו, ואין האשה מדרת בנה בנזיר". יש המתרצים שהאמהות לא הדירו את בניהן בנזיר אלא ביקשו כך מהאבות, וזהו לדעתם הרמז בפסוק "ותאמר לאישה כו" שביקשתו להדיר את בנם, וכן חנה ביקשה מאלקנה להדיר את שמואל. אלא שתירוצו זה קשה, שהרי הרמב"ם בפיה"מ כתב שעניין זה שהאיש מדיר כו' ואין האשה מדרת בנה בנזיר, הוא הלכה למשה מסיני "ואין לו סמך בכתוב ולא רמז", והלא אם כדבריהם שהעניין רמז בכתוב, מדוע כתב "אין לו רמז".

בנוסף, ידועה השאלה על המשנה האחרונה במסכת נזיר, היאך למד רבי נהוראי 'גזירה-שוה' משמשון על שמואל, והלא "אין גזירה-שוה למחצה", היינו שהדבר הנלמד חייב

או פִּמְנֵן חוֹל הַיָּם⁶². לְפִיכָף⁶³ יִגְלַח כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם,
וַיִּתְחִיל לְמַנּוֹת נְזִירוֹת שְׁנֵיה שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּגְלַח, וְכֵן
עַד שְׁמֹנֶת⁶⁴. וּבְכָל תְּגַלְחָת וַתְּגַלְחָת אֵינו שוֹתֶה יֵין
וְלֹא מְשַׁמָּא לְמַתִּים⁶⁵. וְאִם שָׁתָה או נִשְׁמָא, אָפְלו
בַּיּוֹם הַתְּגַלְחָת - הָרִי זֶה לוֹקָה⁶⁶.

(62) הואיל וכל אלה גופים חלוקים הם ומובדלים זה מזה.
(63) הואיל וקיבל עליו הרבה נזירות נפרדות זו מזו.
(64) ששערות ראשו מרובות משני חייו. (65) שהרי עם גמר
הנזירות הראשונה מתחלת השנייה ואין שום פרק זמן
מבדיל ביניהן. (66) משום חילול הנזירות החדשה שהוא
עומד בה.

יט. הָאוֹמֵר: הָרִינִי נְזִיר אִם אֶכֶל כֶּפֶר זֶה, הָרִינִי נְזִיר
אִם אֶכְלָה, הָרִינִי נְזִיר אִם אֶכְלָה, וְאֶכְלָה - הָרִי זֶה
חַיִּב בְּנְזִירוֹת כִּפְּמֵן שְׁאֵמֵר⁶⁷. וּמוֹנֶה אַחַת אַחֶר אַחַת,
כָּל אַחַת מֵהֶן שְׁלֹשִׁים, וּמְגַלַּח בְּסוֹף כָּל שְׁלֹשִׁים
וּמְכִיבָה קָרְבָּנוֹ.

(67) שהנזירות חלה על נזירות. והוא הדין אם אמר: הריני
נזיר היום הריני נזיר היום - חייב שתיים. וכבר פסק רבינו
לעיל בהלכות נדרים פרק ג, הלכות א"ב, שנדר חל על נדר,
בניגוד לשבועה שאינה חלה על שבועה.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) זמן תגלחת טהרה עם מלאת ימי נזרו, שאין בין תגלחת
לתגלחת פחות משלשים יום, דין האומר: הריני נזיר יום
אחד לפני מיתתי, או ביום שכן דוד בא, שלמו ימי נזירותו
ולא גילח, כל דקדוקי נזירות עליו, נזיר שנזר ודימה שאינו
נדר ונהג היתר בנזירותו, ונודע לו שנדרו נדר, מאימתי הוא
מונה ימי נזירותו, שהבעל מפיר נזירות אשתו בתגלחת
הטומאה ולא לפני תגלחת טהרה.

א. הָאוֹמֵר: הָרִינִי נְזִיר - הָרִי זֶה מְגַלַּח תְּגַלְחָת
טְהוֹרָה² יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים³, וְאִם גִּלַּח בַּיּוֹם שְׁלֹשִׁים
- יֵצֵא⁴. אֹמֵר: הָרִינִי נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵינו מְגַלַּח
אֶלָּא בַּיּוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים⁵.

(2) שהיא במלאת ימי נזרו, בנגוד לנזיר שנשמא, שהוא סותר
את מנין נזירותו, ומגלח תגלחת טומאה ביום השביעי
לטומאתו, כמבואר לקמן פ"ו, הי"א. (3) שסתם נזירות
שלשים יום, והוא מתגלח לאחר מלאת ימי נזרו (משנה
בנזיר טז, וכן בגמרא שם ה: ע"פ רב מתנה). (4) שם,
שמקצת היום ככולו, ונעשה כאילו גילח ביום שלשים ואחד
(נזיר ה: וברש"י). (5) הואיל ופירש: שלשים יום, נעשה
כאילו אמר שלשים יום שלמים, ואין אומרים בו מקצת
היום ככולו (שם), ובתוספות דיבור-המתחיל: תנן, הריני
(נזיר). וכתב רבינו בפירושו למשנה נזיר פ"ג, מ"א:
"כשתשמע לשון גילוח, הבן ממנו הבאת הקרבנות
(=הקודמת לגילוח) בלשון התורה".

ב. מִי שֶׁנִּזְרָה שְׁתֵּי נְזִירוֹת - מְגַלַּח אֶת הָרִאשׁוֹנָה
בַּיּוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וְאֶת הַשְּׁנִיָּה בַּיּוֹם אֶחָד
וּשְׁלֹשִׁים⁶. וְאִם גִּלַּח אֶת הָרִאשׁוֹנָה יוֹם שְׁלֹשִׁים -

להיות דומה לגמרי לדבר המלמד, והלא שמשון היה נזיר
אחר והיה מותר להיטמא למתים.

ויש לומר: חנה ואם שמשון אכן לא יכולות היו להדיר את
בניהן בנזיר, כי קדושת נזירות יכול רק האדם לקבל על
עצמו ואפילו לא המלאך. ומה שעשו חנה ואם שמשון הוא
חינוך להנהגה טובה של נזירות, וכשגדלו שמואל ושמשון
ולא מיחו על הנהגת הנזירות קיבלו על עצמם למפרע
קדושת נזירות. (על-דרך קטן שנתגייר שמטבילין אותו על
דעת בית-דין, ואם ירצה למחות כשיגדיל יחזור להיות גוי
כדמעיקרא).

ובזה תתורץ גם השאלה הנוספת, כי מה שלמד רבי נהוראי
הוא לא 'זזירה-שוה' על סוג הנזירות של שמואל מסוג
הנזירות של שמשון, אלא על אופן קבלת הנזירות
שבשניהם היתה קבלת קדושת נזיר באופן שהגדילו ולא
מיחו.

(ע"פ דק"ש חלק י"ח עמוד 63)

(52) בן אלקנה וחנה. (53) שהדירתו אמו בנזירות
(=בהסכמת אביו) שנאמר בו "ונתתיו לה" כל ימי חייו
ומורה לא יעלה על ראשו, ונאמר בשמשון: "ומורה לא
יעלה על ראשו, מה "מורה" האמורה בשמשון - נזיר אף
"מורה" האמורה בשמואל - נזיר. (54) ביקע. (55) מיקל
שערו בכל י"ב חודש, ואינו מטמא למתים.

יז. הָאוֹמֵר: הָרִינִי נְזִיר מְלֹא הַבֵּית או מְלֹא הַקֶּפֶה⁵⁶
- בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. אִם אֹמֵר: לֹא הָיָה בְּדַעְתִּי שְׁאֵהִיָּה
נְזִיר כָּל יָמִי, וְלֹא נִתְּכַנְנִי אֶלָּא לְהָאֲרִיז זְמַן הַנְּזִירוֹת
זְמַן מְרֻבָּה - הָרִי זֶה נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּלִבְד⁵⁷; וְאִם
אֹמֵר: סֵתָם נְדַרְתִּי⁵⁸ - רואים אֶת הַקֶּפֶה כְּאִלוּ הִיא
מְלֵאָה חֲרָדֵל⁵⁹, וְהִיא נְזִיר כָּל יָמֶיהָ⁶⁰. וְיֵשׁ לוֹ לְגַלַּח
מְשִׁינִים עֶשְׂרֵה חֲדָשׁ לְשָׁנִים עֶשְׂרֵה חֲדָשׁ, וְיָכִיב
קָרְבָּנֹתָיו, כְּשֶׁאֵר נְזִירֵי עוֹלָם⁶¹.

(56) סל. (57) שכל שלא פירש זמן הרי הוא בכלל סתם
נזיר, שאינו נזיר אלא שלוששים יום. ומה שאמר: נתכוונתי
להאריך זמן הנזירות, לא נתכוון אלא לומר, ארוכה עלי
נזירות זו כמלאו הבית. (58) ולא היה בליבי אלא כפי
שיפרשו החכמים את לשון נדרי. (59) גרעיני זרע חרדל,
שהם קטנים מאוד. (60) נזירות אחת ארוכה עד סוף ימיו.
(61) ואין אומרים, שמא לקופה מליאה קישואים נתכוון
ויהיה נזיר כמניין הקישואים שסל זה ראוי להכיל ולא יותר.
מאחר שנודר זה ירד לתורת נזירות, לקבל עליו נזירות
ארוכה, והדבר ספק לאיזה מין מילוי הקופה נתכוון, על
כורחו לא יוכל להביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו למניין
הקישואים. כי שמא לחרדל נתכוון, נמצא שעדיין לא מלאו
ימי נזרו ואסור לו להביא חולין לעזרה. ולפיכך לעולם לא
יעלה זה מקבלת נזירותו.

יח. הָאוֹמֵר: הָרִינִי נְזִיר כְּשֶׁעָר ראשי, או כְּשֶׁעָר
הָאָרֶץ, או כְּחֹל הַיָּם - הָרִי זֶה כְּמִי שְׁאֵמֵר: הָרִי
נְזִירוֹת עָלֵי כִּפְּמֵן שְׁעָר ראשי, או כִּפְּמֵן עֶפֶר הָאָרֶץ,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ט מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נזירות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סותר את כל מה שמנה לנזירות שלו, אפילו מה שהתחיל למנות לפני נזירות בנו. (20) כגון שנזירות שלו היתה נזירות מרובה. (21) ומגלח. (22) כגון שנדר נזירות סתם, והתחיל למנות עשרה ימים ונולד לו בנו. (23) שאין גידול שיער פחות משלשים יום. וכלשון המשנה שם טו. "שאיין תגלחת פחות משלשים יום". ובזה יובנו דברי רבינו לעיל: ש"אינו סותר אלא עד נזירות בנו", מכיון שעליו למנות אחרי נזירות בנו שלשים יום, הרי זו חשובה נזירות בפני עצמה, ודי לו אם יסתור הימים שאחרי נזירות בנו, ולא את הימים שמנה לפני (רדב"ז).

ד. פיצד? האומר: הריני נזיר פשיהיה לי בן, והריני נזיר מאה יום, והתחיל בנזירות שלו ונולד לו בן: 24: אם נשאר מן המאה שנדר שלשים יום 25 או יתר 21 כשנולד הבן - לא הפסיד כלום, שהרי פוסק נזירות שלו ומתחיל ומונה של בנו, ומגלח ומביא קרבנותיו, ומשלם השלשים או יתר שנשארו 24 מנזירותו, ומגלח לנזירותו; ואם נשאר מן המאה 25 פחות משלשים - סותר עד שבעים 26.

(24) והרי עליו להפסיק נזירותו שלו, ולמנות תחילה של בנו. (25) כגון שנולד הבן ביום השבעים למנין נזירות שלו. (26) ומונה שלשים יום ומשלם עד מאה (משנה נזיר טו). ושם הנוסח: "סותר שבעים". וכבר העירו התוספות שם יג: שזוהי גירסא משוכשת. ויתכן, שרבינו גורס שם: "סותר עד שבעים" (תוספות יו"ט שם).

ה. פיצד? נולד הבן ביום שמונים - מונה של בנו 27 ומשלם את של בנו ומגלח, ומתחיל למנות מאחר 28 התגלחת שלשים יום 28. ונמצא מפסיד מקדם הנולד 29 עשרה ימים, שהם מיום שבעים עד הנולד. וכן כל 30 פיוצא בזה 29. 31

(27) שלשים יום, שהם ימי סתם נזירות. (28) שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום. (29) כמו שאמרו בירושלמי (נזיר פ"ב, ה"י) "נולד ביום שמונים, סותר עשרה. נולד ביום תשעים, סותר עשרים". והכוונה שהוא מפסיד כל מה שמנה לאחר שבעים יום.

ו. האומר: הריני נזיר לאחר עשרים יום 30, וחזר 32 ואמר: הריני נזיר מעתה מאה יום 31 - מונה עשרים 33 יום 32 ופוסק 33, ומתחיל למנות שלשים, שהיא 34 הנזירות שנדר לאחר עשרים, ואחר השלשים מגלח 35 תגלחת טהרה ומביא קרבנותיו, וחזר ומונה 36 שמונים יום כדי להשלם המאה שנדר בסוף, 37 ומגלח ומביא קרבנותיו 34. 38

(30) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (31) נמצא שקיבל עליו שתי נזירות, אחת של מאה - והיא הראשונה שחלה עליו מעכשיו, והשניה שהיא של שלשים, העומדת לחול עליו מיד לאחר עשרים יום. (32) לנזירות המאה. (33) ואינו מגלח. (34) נזיר יד. בברייתא.

1 מגלח את השנה יום שלשים, ואם גלח יום תשעה 2 וחמשים - יצא; שיום שלשים עולה לו אף למנין 3 נזירות שנה 8.

(6) שכשגילח את הראשונה ביום שלשים ואחד נגמרה הנזירות, ומתחיל נזירות שניה בו ביום, כאדם המקבל נזירות בחצי יום, שעולה לו אותו חצי יום ליום שלם, נמצא שביום ששים כלתה הנזירות השניה, ומגלח למחרתו כדין (תוספות לנזיר ה:). (7) שהוא יום שלשים ואחד לנזירותו השניה. (8) נמצאו שלשים יום של הנזירות השניה, כלו ביום חמשים ותשעה, וכבר אמרנו בהלכה הקודמת, "אם גילח ביום שלשים - יצא" (משנה נזיר טז).

ג. האומר: הריני נזיר, ונזיר פשיהיה לי בן, 4 והתחיל נזירות שלו ואחר כך נולד לו בן - משלים 5 את שלו 10 ואחר כך מונה את של בנו 11. אמר: הריני 6 נזיר פשיהיה לי בן, והריני נזיר בן ובן יום 12, 7 והתחיל בנזירות שלו ואחר כך נולד לו בן 13 - פוסק 8 נזירות שלו ומונה את של בנו 14, ואחר כך חזר 9 ומשלם את שלו 15, והרי שתייהן בנזירות אחת 16. 10 לפיכך 17, אם נטמא בתוך נזירות של בנו - סותר 11 הפל 18; נטמא אחר נזירות בנו, כשהתחיל להשלם 12 נזירותו - אינו סותר אלא עד נזירות בנו 19. ובכמה 13 ימים משלים את שלו? אם נשאר מנזירותו כשנולד 14 הבן שלשים או יותר 20 - מונה נזירות בנו ומשלם 15 הימים שנשארו מנזירותו 21; ואם נשארו מנזירותו 16 פחות משלשים 22 - מונה שלשים אחר נזירות בנו; 17 שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום 18.

(9) שקיבל עליו נזירות נוספת לכשנולד לו בן. (10) תחילה, ומגלח ומביא את קרבנותיו. (11) ומגלח בסופה (משנה נזיר יג:). וכתב הרדב"ז: כל זה כשכבר התחיל למנות את שלו, אבל אם לא התחיל למנות את שלו עד שנולד לו בנו, מקדים איזו מהן שירצה. (12) כאן הקדים נזירות של בנו לנזירות שלו. (13) ולא הספיק לגמור את שלו. (14) ומגלח ומביא קרבנותיו. (15) ומגלח, ואם לא נשארו לו שלשים יום, עליו למנות שלשים יום, כמבואר בסוף ההלכה. (16) שהרי פוסק בנזירות שלו ומונה את של בנו, כאילו היה הכל נזירות אחת (משנה שם יג:). ולדעת התוספות שם יג. דיבור-המתחיל הריני נזיר כשיהיה לי בן, אחר שהשלם את של בנו, אינו מגלח אלא משלים נזירות שלו ואח"כ הוא מגלח פעם אחת על שתייהן, ומביא שתי מערכות קרבנות, אחת לשל בנו ואחת לשלו. אבל אינו מגלח תיכף אחר שהשלם נזירות בנו, שאם כן לא יוכל לגלח על שלו, שלא נשארו לו שלשים יום, ו"אין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום". (17) הואיל והן נזירות אחת. (18) גם את שלו (שם יד. כרבי יוחנן). (19) שהרי כבר השלים את נזירות בנו וגילח עליה. וממילא אינו סותר גם את מה שמנה בתחילה לשלו, שכיין שאינו סותר מה שלפניו, אינו סותר מה שלפני פניו (רדב"ז) וראה לקמן בבאורנו אות כב. והראב"ד חולק, ולדעתו הרי הוא

ימיו, ומותר להטמא למתים (לעיל פ"ג, ה"ד). (42) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (43) אבל אסור הוא לשתות יין, וכל חומרי נזיר עליו בעשרים ימים הראשונים, אלא שאינו מגלח בסוף נזירותו שנדר באחרונה, כי לאחר עשרים יום חלה עליו נזירות שמשון, ונזיר שמשון אינו מגלח, ואין אומרים מכיון שחלה עליו נזירותו שנדר באחרונה, שוב לא תיפסק, ויגלח בסוף שלשים, ואחריה יתחיל בנזירות שמשון, כי נזירות שמשון אינה בשאלה (לעיל פ"ג, ה"ד), ומכיון ששלמו העשרים יום, מיד היא חלה ושוב אינו יכול לגלח (שם, בעיה שלא נפשטה), ופסק רבינו להחמיר. ואע"פ שהלכה היא: "ספק נזירות להקל" (לעיל פ"ב, ה"ז)? - בנזירות שמשון, שאין בה שאלה לחכם, ספיקה להחמיר (כספ-משנה). וב'לחם משנה' נימק הטעם, שנזירות שמשון ספיקה להחמיר, כי כל הטעם שספק נזירות להקל הוא, מפני שאין אדם מכניס נפשו לספק נזירות, שספיקה חמור מוודאה, שוודאי נזיר מגלח ומביא קרבן, וספק נזיר אינו מגלח, שאינו ראוי להביא קרבנותיו, משום ספק חולין לעזרה (ראה נדרים יט:), אבל נזירות שמשון, שגם בוודאה אינו מגלח לעולם, נמצא שאין ספיקה חמור מוודאה, וממילא הולכים בה להחמיר, כשם ש"סתם נדרים להחמיר" (שם יח:; ובהל' נדרים פ"ב, ה"ז). וכן הדברים מוכחים בסוגיית הש"ס נדרים יט:.

י. מי שצאמר: הרי אני נזיר יום אחד לפני מיתתי - 14
הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא ולגלח לעולם. 15

(44) שמא ימות למחר ונמצא שהוא נזיר היום, וכל דקדוקי נזירות עליו. ודבר זה נלמד ממה שאמרו (נדרים ג:): האומר: לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר, הרי זה נזיר מיד, שמא ימות עתה (ראה לעיל פ"א, ה"ד), אף כאן יש לחוש שמא ימות למחר, אלא שבדין הקודם אינו חייב אלא נזירות אחת ואח"כ הוא מותר בכל, ואילו בדין שלפניו הרי זה אסור לשתות יין וכו' לעולם, שמא ימות למחר (רדב"ז). וכתב ה"קריית ספר" שבדין שלפניו, אינו אלא אסור לשתות יין, אבל אינו לוקה, שהרי זה התראת ספק, שמא יחיה למחר נמצא שלא עבר כלום, ואין לוקים על התראת ספק.

יא. האומר: הריני נזיר ביום שכן דוד בא בו, אם 16
בחל נדר - הרי זה אסור לעולם; 45; ואם בשבת או 17
ביום טוב נדר - אותה שבת או אותו יום טוב מתר, 18
מפאן ואילך אסור לעולם. שהדבר ספק אם יבוא 19
בשבת או ביום טוב או לא יבוא, 46; והואיל והוא 20
ספק - ביום שצאמר 47 לא חלה עליו נזירות, שספק 21
נזירות - להקל, 48; מפאן ואילך 49 חלה עליו נזירות, 50
ושבת הבאה שהיא ספק 51 אינה מפקעת נזירות 23
שחלה עליו. 52

~ נקודות משיחות קודש ~

"האומר הריני נזיר ביום שכן דוד בא בו, אם בחול נדר - הרי זה אסור לעולם כו'".
הטעם הפנימי שלמדים יום ביאת המשיח מנזיר, הוא שעניין הנזירות בכלל הוא ההרחקה והפרישות היתירה

ז. אומר: הריני נזיר לאחר עשרים יום, והריני נזיר 1
מעשה 35 - מונה שלשים יום 36 ומגלח תגלחת טהרה, 2
וחזר ומונה שלשים יום אחרים, והיא הנזירות 3
שנדר לאחר עשרים. שאם תאמר: מונה עשרים 4
ופוסק, מונה שלשים ומגלח - נשארו מנזירות 5
שהתחיל בה עשרה יום בלבד, ואין בין תגלחת 6
טהרה לתגלחת טהרה לעולם פחות משלשים יום. 7

(35) נמצא קיבל עליו שתי נזירות, כל אחת של שלשים יום. (36) מעכשיו. (37) שפחות משלשים יום אין בהם כדי "גידול שער" לקיים בו מצות תגלחת, כמבואר שם מד. וכן שנינו שם טו. "שאינן תגלחת פחות משלשים יום" (נזיר יד:). וסובר רבינו, הואיל ולא נשארו מהנזירות הראשונה אלא עשרה ימים שאינם ראויים לתגלחת, על-כרחו מונה שלשים ימים רצופים מעכשיו וחזר ומונה הנזירות שנדר לאחר עשרים. אבל התוספות שם יג: דיבור-המתחיל חדא, סיכמו שהואיל ועשרה ימים האחרונים אינם ראויים להצטרף עם העשרים הראשונים, ודאי נודר זה נתכוון להניח עשרים יום הראשונים פנויים, להיות מותר בהם בין ובתגלחת ולהטמא למתים, ולאחר עשרים יום להתחיל בנזירות הראשונה שקיבל עליו לאחר עשרים יום, ואחרי שימנה שלשים יום רצופים, יגלח, ויחזור וימנה נזירות שניה שלשים יום רצופים. ומה שנדר: "והריני נזיר מעתה", כאילו אמר: אני מקבל מעכשיו עוד נזירות, שתתחיל לאחר גמר הנזירות הראשונה, כמבואר בתוספות שם, דיבור-המתחיל בעי רבא.

ח. אומר: הריני נזיר לאחר עשרים יום, 38, וחזר 8
וצאמר: הריני נזיר עולם מעשה 39 - לא חלה עליו 9
נזירות שנדר בראשונה. 10

(38) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (39) ונזיר עולם אינו מגלח בסוף שלשים, אלא אם הכביד שערו מקל בתער משנים-עשר חודש לשנים-עשר חודש, כמבואר לעיל פ"ג, ה"ב. נמצא שלא יוכל לנהוג נזירותו שלאחר עשרים יום, שהרי אסור הוא בגילוח במלאת שלשים ימי נזרו, מחמת נדר נזירותו לעולם. (40) שמיד חלה עליו נזירותו השניה והרי הוא נזיר עולם, ושוב לא יוכל לנהוג נזירותו שנדר בראשונה, שהרי אסור הוא בגילוח כאמור, ואין אומרים לא תחול עליו נזירות עולם עד אשר יגמור נזירותו הראשונה, כי הואיל ונזירות ישנה בשאלה לחכם, אנו רואים את הנזירות שלאחר עשרים יום כאילו אינה, וכשאמר: הריני נזיר עולם מעתה, היה בדעתו שתחול מיד, ועל נזירות שלאחר עשרים, ילך אצל חכם ויתירנו, והרי היא כאילו אינה קיימת, ומכיון שהתחילה נזירותו השניה לחול בעשרים יום הראשונים - שוב אין לה הספק, והראשונה אינה יכולה לחול עוד (נזיר יד. בעיה שנפשטה בדרך "אם תמצא לומר", וכפירוש הכסף-משנה).

ט. וכן אם אומר: הריני נזיר שמשון לאחר עשרים 11
יום, 41, וחזר וצאמר: הריני נזיר מעשה 42 - אינו מגלח 12
לנזירות זו שנדר באחרונה. 13

(41) ונזיר שמשון אינו מתגלח לעולם, ואינו שותה יין כל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ט מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נזירות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יבא - לרבות ימים שאחר מלאת, כימים שלפני מלאת. וכן לענין יין ולענין גילוח - בכולם נאמר: "כל ימי" - לרבות ימים שלאחר מלאת כימים שלפני מלאת (שם יד:).

- 5 יג. מי שְנָדַר בְּנִזְיָר וְדַמָּה⁵⁵ שְאִינוּ נִדָּר⁵⁶, וְהָיָה נֹהֵג
- 6 הַתֵּר בְּנִדְרוֹ וְשָׁתָה יַיִן⁵⁷, וְלֹא־חָזַר זָמַן שְאֵל לְחֶכֶם
- 7 וְהוֹרָהוּ שֶׁהוּא נִדָּר וְשֶׁהוּא חָיִב בְּנִזְיָרוֹת⁵⁸ - הָרִי זֶה
- 8 מוֹנֶה מִשְׁעָה שְנִדָּר⁵⁹. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁶⁰, שְׁיִנְהַג
- 9 אֶסוּר בְּיָמִים שְנִהַג בָּהֶן הַתֵּר⁶¹.

(55) וחשב. (56) שנדמה לו, שאותה לשון שקיבל עליו נזירות - אינה לשון נזירות. (57) דקדק רבינו לנקוט: ושתה יין, שאינה סותרת את נזירותו (ראה לקמן פ"ו, ה"א), אבל אם גילח, גילוחו סותר שלשים יום, ואפילו גילחווהו באונס, כמבואר שם, וכן אם נטמא אפילו באונס - סותר הכל (שם ה"ג). (58) שיש בלשון קבלתו, לשון נזירות. (59) כל הימים שעבר בהם עולים לו לימי נזירותו (משנה בנזיר לא:), שהרי אונס היה, שחשב שאינו נזיר, וכל זה מדין תורה. (60) החכמים, שהיו נקראים סופרים על שם שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל). ובירושלמי שקלים (פ"ה, ה"א) אמרו: "מה תלמוד-לומר סופרים (דברי הימים-א, ב, נה)? אלא שעשו את התורה ספורות ספורות" מנין ומספר לכל הלכה, כגון: חמשה לא יתרומו: חמשה דברים חייבים בחלה. ועזרא הכהן היה נקרא סופר (עזרא ז, ו) "כשם שהיה סופר בדברי תורה (=מנה אותיותיה), כך היה סופר בדברי חכמים" (ירוש' שם), למנות ההלכות כנ"ל. (61) ברייתא נזיר לב.

- 10 יד. בַּיָּצֵד? הָרִי שְנָדַר שְלִשִּׁים יוֹם, וְנִהַג הַתֵּר בְּנִדְרוֹ
- 11 עֲשָׂרָה יָמִים, וְנִהַג אֶסוּר עֲשָׂרִים יוֹם, וְלֹא־חָזַר
- 12 הַשְּׁלִשִּׁים שְאֵל לְחֶכֶם וְאָסַר לוֹ - הָרִי זֶה מוֹנֶה
- 13 עֲשָׂרָה יָמִים מִיּוֹם שְאֵל, כִּנְגִד הַעֲשָׂרָה שְנִהַג בָּהֶן
- 14 הַתֵּר. וְאִם שָׁתָה אוֹ גִּלַּח אוֹ נִטְמָא בַּעֲשָׂרַת יָמִים
- 15 הָאֵלּוּ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְדוּת⁶².

(62) על שמרד ועבר על דברי חכמים, אבל אינו לוקה מלקות ארבעים. שמן התורה, כבר הושלמה נזירותו והותר בכל. והשווה פירוש המשנה לרבינו, בנזיר שם: "לפי שהיה באותו הזמן (שנהג היתר) טועה, והיה סבור שלא חל עליו הנדר".

- 16 טו. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶³? בְּנִזְיָרוֹת מוֹעֲטָת⁶⁴; אֲבָל
- 17 בְּנִזְיָרוֹת מְרֻבָּה - דִּין שְׁיִנְהַג שְלִשִּׁים יוֹם בְּנִזְיָרוֹת⁶⁵,
- 18 אִף עַל פִּי שְעָבַר עַל נִזְיָרוֹתוֹ הַמְרֻבָּה פֶּל יָמִיו⁶⁶. וְאִם
- 19 לֹא נִהַג אֶסוּר בַּעֲצָמוֹ - אֵין נִזְקָקִין לוֹ פְּלָל⁶⁷.

(63) שינהגו איסור כמניין הימים שנהג בהם היתר. (64) שהיא בת שלשים יום. (65) נדרים כ. וכן בתוספתא שם פ"א, מ"א. (66) כגון שנזר מאה יום, וזילזל בכולם, דיו שינהגו איסור שלשים יום בלבד. (67) אין החכמים נענים לו, להתיר לו את נדרו, אפילו אם מצא הנזיר פתח חרטה להתיר לו (נדרים כ:).

- 20 טז. פֶּל בֵּית דִּין שְנִזְקָקִין לָזָה⁶⁸ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁶⁹,

מענייני העולם, המביאה על האדם שלימות וקדושה מיוחדים, ושלימות זו של קדושת נזירות תהיה לעתיד-לבוא שאז יהיו ישראל "פנויין בתורה וחכמתה... ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות... ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" וכל אחד ואחד מישראל יהי' "קדוש ישראל", וכמאמר הנביא "ואקים מבניכם לנביאים ומבחרים לנזירים, וכתוב "אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם".

(על-פי לקו"ש חלק ל"ח עמוד 32)

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהדבר ספק אם יבוא בשבת ויום-טוב"

ועל מה ששאלו, איך עולה הדבר בקנה אחד עם הנוסח ב"אני מאמין" "אחכה לו בכל יום שיבוא", הרי שלא נמצא נוסח זה ברמב"ם לא בספר ה'יד', ולא בפירוש המשניות, אלא שכך הודפס בסידורים. ועוד יש לומר, שהרי "הדבר ספק אם יבוא בשבת ויום-טוב או לא יבוא", והלא אליהו הנביא יבוא קודם ויתרץ קושיות כו' ויכול שיבוא בערב שבת ויו"ט שלפני-זה ויפתור הספק ויוכל בן דוד לבוא.

(על-פי 'לקו"ש שיחות' חלק כ"ג עמוד 394)

(45) שמא היום יבוא משיח בן דוד. (46) משום איסור תחום בשבת, "שהיוצא חוץ לתחום המדינה (=העיר) בשבת - לוקה" (הל' שבת פכ"ז, ה"א) וספק הוא, אם יש איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, או אין איסור תחומין למעלה מעשרה (עירובין מג.). (47) שהוא שבת או יו"ט. (48) נזיר ח. (49) בימי החול. (50) ואע"פ שגם בימי החול אינו אלא ספק אם יבוא, בכל זאת אין אומרים בזה: ספק נזירות להקל, כי "ביום שבן-דוד בא" - משמעו ביום שהוא ראוי לבוא מצד הדין, כפירוש 'רבינו תם' בתוספות לעירובין מג: ד"ה ואסור לשתות (מעשה רוקח). (51) אם יבוא או לא יבוא. (52) עירובין מג: שלא אמרו: ספק נזירות להקל אלא בתחילת תחולת הנזירות. אבל אם כבר חלה עליו, אינה נפקעת מספק, כמבואר בנזיר ח. ולעיל פ"ג, הי"ז בענין "הריני נזיר מלוא הקופה", ובביאורנו שם אות עט. וכתב ה"קריית ספר" שגם בדין זה אינו אלא אסור לשתות יין אבל אינו לוקה, שאם לא בא עדיין בן דוד, הוברר הדבר למפרע, שלא עבר כלום.

- 1 יב. נִזִּיר שְשָׁלְמוֹ יָמֵי נִזְיָרוֹתוֹ וְלֹא גִלַּח תִּגְלַחַת
- 2 טְהָרָה⁵³ - הָרִי זֶה אֶסוּר לִגְלַח וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וְלִהְטֵמָא
- 3 לְמַתִּים פְּשָׁהִיָּה מְקַדֵּם, וְכָל דְּקִדְּוִי נִזְיָרוֹת עָלָיו.
- 4 וְאִם גִּלַּח אוֹ שָׁתָה יַיִן אוֹ נִטְמָא - לֹקָה⁵⁴.

(53) שלא הביא עדיין קרבנותיו, שעליהם הוא מגלח, אבל כל שהביא קרבנותיו ולא גילח ראשו, אין תגלחתו מעכבת, כמבואר לקמן פ"ח, ה"ה (לחם-משנה). (54) נזיר טו. שנאמר (במדבר ו, ו) "כל ימי הזירו לה", על נפש מת לא

נפש מת לא יבוא". (3) לגלח שער ראשו, ככתוב (שם ה) "תער לא יעבור על ראשו". וראה להלן ה"א. (4) ככתוב (שם, ד) "מכל אשר יעשה מגפן היין . . . לא יאכל". וכמבואר בסמוך ה"ב. (5) כגון חרצני הענבים וקליפותיהם, כמבואר בהלכה הבאה, וכן ענבים שהתליעו, כמבואר בנזיר לד, ב. (6) תאנים מיובשות. (7) שאינו יוצא מן הגפן. (8) שם, ג: "מיין ושכר יזיר". (9) משקה שיין מעורב בו כשיעור הנזכר בסמוך ה"ד. אולם לדברי אונקלוס (שם) שכר - הוא יין ישן. וכן מפרש רש"י שם. "שהיין משכר כשהוא ישן". וראוי להעיר שבספר"י שנינו: "רבי אלעזר הקפר אומר: יין - זה מזוג (במים), שכר - זה חי".

ב. היוצא מן הגפן פיצד? נזיר שאכל פזית מן הפרי, שהוא ענבים, לחים או יבשים¹⁰ או בסר¹¹, או שאכל פזית מפסלת הפרי, שהיא הזגין, והם הקלפה החיצונה¹², או החיצונים, והם הזגין הפנימיים¹³ שזורעים אותן - הרי זה לוקה. וכן אם שתה רביעית¹⁴ יין¹⁵ או אכל פזית מיין קרוש¹⁶, שהוא הפרי¹⁷, או שתה רביעית חמץ, שהוא פסלת הפרי¹⁸ - הרי זה לוקה. אכל העלין והלולבים¹⁹ ומי גפנים²⁰ והסמדר²¹ - הרי אלו מתרין לנזיר; שאינן לא פרי ולא פסלת פרי, אלא מן העץ הן נחשבים²².

(10) צמוקים. (11) ענבים שלא נתבשלו כל צרכם, כלשון הכתוב (ירמיה לא, כט) "האכל הפסר תקחינה שניו". (12) משנה, נזיר לד, ב. כדעת רבי יוסי האומר: "שלא תטעה, כזוג (פעמון) של בהמה, החיצון - זוג, והפנימי - עינבל". כך בענבים, החיצון נקרא זג. (13) ובכת"י התימנים: "והם הפנימיים" ותיבת: הזגין איננה. ולדעת המעשה רוקח' תיבת "הזגין" היא 'טעות סופר'. (14) רביעית הלוג, והיא מפורשת לעיל בהל' שבועות פ"ד, ה"ד. (15) משנה, שם: "עד שישתה רביעית יין", ובגמרא שם לח, א - אמרו: רביעית יין לנזיר - הלכה למשה מסיני. (16) שנחשב כאוכל, ושיעורו בכזית, וכן אמרו (שבת עז). לענין הוצאת יין בשבת מרשות לרשות: "יבש (נקרש) בכזית", והשווה הל' שבת פ"ה, ה"ב. (17) בניגוד לחומץ, שאינו אלא פסולת הפרי. (18) שהיין מתקלקל והופך לחומץ. (19) ענפי הגפן בעודם ירוקים ורכים. (20) "המים היוצאים מן הגפנים כשפוצעים וחותכים הגפן או הזמורות" (לשון רבינו בפירושו למשנה, ערלה פ"א, מ"ז). (21) ראשית הפרי בהתחלת התפתחותו לאחר שנשרו הפרחים מהעץ, ככתוב (שיר השירים ז, יג): "פרחה הגפן פתח הסמדר". ונזכר גם במשנה (ערלה פ"א, מ"ז) וב"ערוך" מגדיר: "סמדר - בין לבלוב לבוסר". (22) ערלה פ"א, מ"ז. ובנזיר לד, ב - דרשו: "מיין ושכר יזיר - פרט, מכל אשר יעשה מגפן היין - כלל, מחרצנים ועד זג - חזר ופרט, פרט וכלל ופרט, אין אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי (= חומץ), אף כל פרי ופסולת פרי", ופירשו שם: "כל פרי" - לרבות בוסר, "כל פסולת פרי" - לרבות ענבים שהתליעו, ונתמעטו עליהם ולולבים ומי גפנים, שאינם דומים לפרט.

ג. פל אסורי גפן²³ מצטרפין זה עם זה²⁴. פיצד? ²⁷

ומודיעין לאלו שמזלזלין בנדרים שאין חיבין מן התורה⁷⁰, או שיורו להן להקל⁷¹, או שיפתחו להן פתח⁷² - מנדין אותו⁷³ בית דין ההדיוט⁷⁴.

(68) להתיר לו נדרו. (69) שנדר נדר גמור ונהג בו היתר (ראה ר"ן לנדרים שם, דיבור-המתחיל ולענין הלכה). (70) שמודיע שאין נדרו חמור, ואינו אלא מדברי חכמים, כגון אלה המנויים בהל' נדרים פ"ב, ה"ב-יג. (71) שאומר לו: אין זה נדר ומותר לך, במקום לומר לו שלא ינהג מנהג זה בנדרים ולגזור בו, כמבואר שם. (72) חרטה, וע"י כך הם מתכוונים לעשות את נדרו "נדר בטעות" ולהתיר לו. (73) מרחיקים אותם מן הקהל, ואומרים, שהם בשמתא, ראה הל' תלמוד-תורה פ"ז, ה"ב. (74) נדרים כ. ובכת"י התימנים: מנדים את אותו בית-דין ההדיוט.

יז. האשה שנדרה בנזירות, ושלמו ימי הנזירות והביאה קרבנותיה, ונשחטה אחת מן הקרבנות⁷⁵ ונזרק דמה, ואחר כך שטע בעלה, אף על פי שעדיין לא גלחה - אינו יכול להפרי⁷⁶. ואם קדם זריקה - הרי זה פור⁷⁷. במה דברים אמורים⁷⁸? בתגלחת טהרה⁷⁹; אכל בתגלחת טמאה⁸⁰ - פור אף על פי שקרבו הקרבנות של תגלחת טמאה, מפני שהיא עדין צריכה למנות נזירות אחרת⁸¹.

(75) שעליה להביא שלש בהמות, כמבואר לקמן פ"ח, ה"א. (76) את נדר נזירותה, ועליה להביא את שאר קרבנותיה ולהתגלח כדין. ואין אומרים יפר את נדרה משום עינוי נפש, כי לאחר שנזרק הדם יכולה היא לשתות יין (לקמן פ"ח, ה"ה) ואין כאן שום עינוי נפש. (77) שעדיין אסורה היא בשתיית יין, ומיפר אדם נדרי אשתו משום עינוי נפש (משנה נזיר כח). ולקמן פ"ט, ה"ט יתבאר מה תעשה בקרבנותיה שהפרישה לפני ההפרה. (78) שאין הבעל יכול להפר אחרי זריקת דם הקרבן. (79) שהיא מתגלחת אחרי נזירות שמנתה בטהרה. (80) שננטמא וסתרה את כל מנין נזירותה, ועליה להתגלח ולהקריב קרבנותיה, ולהתחיל למנות נזירות חדשה. ראה לקמן פ"ו, ה"ג. (81) ויכול בעלה לומר: "אי-אפשי באשה מנוולת" כלומר, מעונה ומנועה משתיית יין (משנה שם).

פרק חמישי

(1) מיני הגפן האסורים על הנזיר, שלוקה שש מלקיות על התראה אחת, נזיר שהעביר על ראשו סם המשיר את השיער ביטל מצות "גדל פרע", נזיר שנטמא למת פעמים הרבה אימתי אינו לוקה אלא אחת, המטמא את הנזיר מי מהם לוקה, כמה מלקיות לוקה הנזיר שטימא עצמו.

א. שלשה מינין אסורין לנזיר: הטמאה², והתגלחת³, והיוצא מן הגפן⁴, בין פרי בין פסלת פרי⁵. אכל השכר של תמרים או של גרוגרות⁶ וכיוצא בהן - מתר לנזיר⁷. ושכר זה שנאסר עליו בתורה⁸, הוא השכר של תערכת היין⁹.

(2) להטמא למת, ככתוב (במדבר ו, ו) "כל ימי הזירו . . . על

18 שְׁנֵי עָרָב בּוֹ הֵינָן וְטַעְמוֹ טַעַם הַיֵּין.³⁷ וְהוּא שְׂהִיָּה
19 טַעְמוֹ וּמִמָּשׁוֹ,³⁸ כְּשֶׁאֵר אֲסוּרֵי מֵאֲכָלוֹת.³⁹

34 בכת"י התימנים: והיתה. (35) הוא חצי ככר, שיש בו כשש ביצים, נמצא חצי הככר, הנקרא: "פרס" יש בו כשלש ביצים (עירובין פב): וכרבי יוחנן בן ברוקה, והשווה הל' טומאת צרעת פט"ז, ה"ו. (36) אע"פ ששתיים בהפסקה אינן מצטרפות אלא כדי שתיית רביעית, אבל כאן שהוא נהנה מן היין - דרך אכילה, עם אכילת הפת, דינו כמאכל, שהוא מצטרף בכדי אכילת פרס ('אור שמח'). (37) כגון ששרה ענבים במים, ויש בהם טעם יין (נזיר לו). וכמבואר לעיל אות לא). (38) שיהיה מן היין שנבלע בלחם, רביעית בכדי אכילת פרס. (39) כגון חלב הכליות, שנפל לתוך תבשיל הגריסין ונמוח, והיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת, ואכל מן הגריסין כשלש ביצים - לוקה, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פט"ו, ה"ג. והמקור לזה, דברי רבי יוחנן בע"ז סז, א: "כל שטעמו וממשו אסור ולוקים עליו, וזהו כזית בכדי אכילת פרס". וראוי להעיר, ששיטת רש"י בע"ז סז, א ועוד, שאכילת פרס היא שיעור של ארבע ביצים, וזה תלוי במחלוקת התנאים בעירובין פב, ב. ראה לעיל אות לב.

20 ו. נִתְעַרְבַּ יֵין וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּדִבְשׁ וְאֵין שָׁם טַעַם יֵין -
21 הָרִי זֶה מִתֵּר לְנִזְיָר. לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוּר מִחֲלָב וְדָם.⁴⁰

40 שהם בעונש כרת, ואם נתערבו בתבשיל ולא נמצא בו טעם האיסור - הרי התבשיל מותר, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פט"ו, ה"ב.

22 ז. הָיָה בּוֹ טַעַם יֵין וְאֵין שָׁם רְבִיעִית בְּכַדִּי אֲכִילָת
23 פֶּרֶס - הָרִי זֶה אֲסוּר מִדְּבָרֵי סוּפְרִים,⁴¹ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
24 בְּהִלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת,⁴² וּמִכֵּין אוֹתוֹ אִם אָכַל
25 מִכֵּת מְרִדּוֹת.⁴³

41 מדברי חכמים, כדברי רבי יוחנן בע"ז סז, ב: "טעמו ולא ממשו - אסור ואין לוקים עליו". וסובר רבינו - אסור מדבריהם בלבד. (42) פט"ו, ה"ג. ובכת"י התימנים: כמו שביארנו באיסורי מאכלות. ולדעת הראב"ד, אם יש בו טעם יין, אפילו אם אין בו רביעית בכדי אכילת פרס, הרי זה אסור מן התורה, אלא שאין לוקים עליו. וראה ב'תוספות' חולין צח, ב דיבור-המתחיל: רבא אמר. (43) שמרד ועבר על דברי חכמים, והיא כפי ראות עיני הדיין וכפי צורך השעה, כדברי רבינו בפירושו למשנה, נזיר פ"ד, מ"ג.

26 ח. נִזְיָר שֶׁאָכַל כְּזִית עֲנָבִים וְכִזְיָת חֶרֶץ וְכִזְיָת זָג
27 וְכִזְיָת צְמוֹקִים וְשִׁתָּה רְבִיעִית יֵין, וְאָפְלוֹ סִחַט
28 אֶשְׁכּוֹל וְשִׁתָּה מִמֶּנּוּ⁴⁴ רְבִיעִית - הָרִי זֶה לֹקֵה חֲמֵשׁ
29 מִלְּקִיּוֹת,⁴⁵ שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן פְּלֹאוֹ אֶחָד הוּא. וְלֹקֵה
30 מִלְּקוֹת שְׁשִׁית מִשּׁוּם לֹא יִחַל דְּבָרוֹ, שֶׁהוּא שְׁוֶה בְּכָל
31 הַנִּדְרִים.⁴⁶ וְכֵן אִם אָכַל כְּזִית זָג אוֹ כְּזִית עֲנָבִים -
32 לֹקֵה שְׁתֵּים: אֶחָת - מִשּׁוּם זָג אוֹ מִשּׁוּם עֲנָבִים,
33 וְאַחַת - מִשּׁוּם לֹא יִחַל דְּבָרוֹ.⁴⁷ וְהוּא הִדִּין לְנִזְיָר
34 שֶׁגִּלַּח אוֹ נִטְמָא - שֶׁהוּא לֹקֵה שְׁתֵּים: אֶחָת - עַל

1 הָרִי שֶׁצָּרַף עֲנָבִים לַחִים עִם יִבְשִׁים אוֹ עִם בָּסֶר
2 וְחֶרֶץ וְזָג, וְאָכַל מִן הַתְּעַרְבָת כְּזִית - לֹקֵה. וְכֵן אִם
3 אָכַלם זֶה אַחֵר זֶה²⁵ עַד שֶׁאָכַל מִן הַכָּל כְּזִית -
4 לֹקֵה²⁶. וְכֵן אִם שָׁתָה רְבִיעִית תְּעַרְבָת יֵין וְחֶמֶץ -
5 לֹקֵה²⁷.

23 בדפוס רומי: הגפן. (24) משנה, נזיר לד, א. (25) בהפסקות מועטות. (26) ובלבד שלא יהיה בין תחילת האכילה עד סופה יותר משיעור אכילת ג' ביצים, כמבואר בסמוך ה"ד, אבל אם יש מתחילת האכילה עד סופה יותר מכשיעור אכילת שלש ביצים - אין האכילות מצטרפות (רדב"ז). כמו ששינונו בכריתות יב, ב: "עד שיששה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס". והשווה הל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ח. (27) שנאמר: "מכל אשר יִעֲשֶׂה מגפן היין - לימד על איסורי נזיר שהם מצטרפים זה עם זה" (נזיר לז:). ולענין הפסקות בשתייה: אם שהה מתחילה ועד סוף כדי שתיית רביעית (שתייה בנחת. כפירוש הרדב"ז שם) מצטרפות, ואם לאו אין מצטרפות, כלשון רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ט, והשווה שם פ"ד, ה"ט.

6 ד. דְּבָר הַמֵּתֵר אֵינוֹ מִצְטָרֵף לְדָבָר הָאֲסוּר²⁸ בְּנִזְיָר.
7 כִּיצַד? יֵין שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּדִבְשׁ, אֵף עַל פִּי שְׁטַעַם הַכָּל
8 טַעַם יֵין, וְשִׁתָּה מִן הַתְּעַרְבָת, וְכֵן הַצְמוּקִין²⁹ שֶׁדִּרְסָן
9 עִם הַגְּרוּגָרוֹת, וְטַעַם הַכָּל טַעַם צְמוֹקִין, וְאָכַל מִן
10 הַתְּעַרְבָת - אֵינוֹ לֹקֵה; עַד שְׂהִיָּה מִדְּבָר הָאֲסוּר
11 בַּתְּעַרְבָת כְּזִית בְּכַדִּי שְׁלֹשׁ בִּיצִים³⁰ וְאָכַל כְּשֹׁלֵשׁ
12 בִּיצִים³¹, כְּשֶׁאֵר הָאֲסוּרִין הַשּׁוּיִם בְּכָל אֶדָם³², כְּמוֹ
13 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת.³³

28 להשלים לכשיעור, כזית או רביעית. (29) ענבים מיובשות. (30) שאם יאכל כזית מן האיסור. (31) נמצא שאכל את האיסור בהפסקות, כזמן אכילת שלש ביצים, ומצטרפות האכילות לשיעור אחד, כמבואר לעיל אות כד, וכדברי רש"י בע"ז סז, א: "כיון שאינו שווה באכילתו משהתחיל לאכלו (את האיסור) עד שגמרו אלא כדי אכילת פרס - מצטרפת אכילתו, אבל אם אין בכדי אכילת פרס... הואיל ושווה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס, הרי הן כשתי אכילות של שני ימים ואין לוקין". (32) כגון חלב ודם האסורים על הכל, בניגוד ליוצא מן הגפן, שאינו אסור אלא לנזיר בלבד. (33) פט"ו, ה"ג. ומקור ההלכה בנזיר לז, א. שאמרו שם: "וכל משרת ענבים לא ישתה - ליתן טעם (האיסור) כעיקר, שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין - חייב, ומכאן אתה דן לכל איסורים שבתורה". ולא כרבי עקיבא הדורש מכאן ל"היתר שמצטרף לאיסור", שאם אין באיסורי נזיר כשיעור והיתר משלים לכזית, שיהא חייב.

14 ה. וְכֵן אִם שָׁתָה פֶּתוֹ בַּיֵּין, וְהָיָה³⁴ הַרְבִּיעִית יֵין בְּכַדִּי
15 פֶּרֶס³⁵ מִן הַפֶּת, וְאָכַל כְּדִי פֶּרֶס, שֶׁנִּמְצָא שֶׁאָכַל
16 רְבִיעִית יֵין - הָרִי זֶה לֹקֵה³⁶. וְעַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ
17 נִאָּמַר בַּתּוֹרָה: וְכָל מִשְׁרֵת עֲנָבִים - לֹאֲסֹר דְּבָר

- 1 האסור המיוחד בו, ואחת - על האסור השוה בכל
2 הנדרים, שהוא לא יחל דברו.

44) שאין לו עדיין טעם יין, אבל הוא נקרא בשם אחר: יין חדש. (45) ברייתא נזיר לח, ב. כי התורה אמרה: "וענבים לחים ויבשים (= צמוקים) לא יאכל - לחיב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, ומכאן אתה דן לכל איסורי נזיר, כל שהוא מין אחד והם שני שמות - חייב על זה בפני עצמו" וכו', לרבות יין חדש (= אפילו מיץ ענבים) וענבים, אע"פ שטעמם שוה, הואיל והם שני שמות - חייב שתים. (46) שם, כי גם הנזירות נדר היא, כמבואר לעיל פ"א, ה"א. אבל אינו לוקה מלקות שביעית, משום: "מכל אשר יעשה מגפן היין . . . לא יאכל" כי זהו "לאו שבכללות" שזה כולל הרבה דברים ואינו מפרש דבר מסוים, ואין לוקים על לאו שבכללות (שם כרבא, בניגוד לאביי). (47) שלוקין עליו, כמבואר בהל' נדרים פ"א, ה"ה.

- 3 ט. נזיר ששתה רביעית יין ורביעית חמץ⁴⁸ - אינו
4 לוקה אלא אחת; שאינו חייב על היין בפני עצמו
5 ועל החמץ בפני עצמו. שאין פתוב: יין לא ישתה
6 וחמץ לא ישתה, אלא כך: חמץ יין וחמץ שכר לא
7 ישתה. כלומר: לא ישתה יין ולא דבר שנתערב בו
8 היין, והוא השכר⁴⁹, ואפילו החמיצו. והואיל ולא
9 כפל אלא החמץ, שהוא שם אחד⁵⁰ - אינו לוקה על
10 זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו⁵¹.

48) שהוא יין שנחמץ. (49) ראה לעיל ה"א. (50) בין שהוא חומץ יין, בין שהוא חומץ שכר, נקרא: חומץ סתם, ומין אחד ושם אחד הם, כמבואר בע"ז סו, א. (51) וכשם שאינו חייב שתיים על חומץ יין וחומץ שכר, שהוא שם אחד ומין אחד, כך אינו חייב שתיים על היין והחומץ אע"פ שהם שני שמות, הואיל ואינו מיוחד לאו בכל אחד מהם בפני עצמו (רדב"ז). אמנם אם ישתה חומץ בלבד - ילקה עליו. שבפירוש אמרה תורה: חומץ יין לא ישתה. והראב"ד חולק, ולדעתו יין וחומץ שני מינים ושני שמות הם, כמבואר בבבא-בבא-בבא, צו, א - וחייב שתיים. אולם רבינו ב"ספר המצוות, לא-תעשה רו, הוכיח את דבריו מסוגיית הש"ס נזיר לח, ב. ששאלו שם: "והרי שיר יין וחומץ, מכאן אתה למד שאינו חייב על היין והחומץ שתיים, מפני שהחומץ אמנם נאסר בעבור עיקרו, שהוא היין, וכאילו אמר הכתוב, שאיסורו לא נסתלק ממנו (מהיין) בהפסדו (ע"פ 'ספר המצוות' מהדורת ר' חיים העליר ובהערותיו שם). והשווה 'ספר החינוך' מצוה שעב.

- 11 י. נזיר שהיה שותה ביינו⁵² כל היום פלו, אף על פי
12 שהוא חייב לשמים⁵³ על כל רביעית ורביעית - אינו
13 לוקה אלא אחת משום יין ואחת דלא יחל דברו⁵⁴,
14 כמו שפארנו⁵⁵. ואם התרו בו על כל רביעית
15 ורביעית ואמרו לו: אל תשתה, אל תשתה, והוא
16 שותה - חייב על כל אחד ואחד⁵⁶. מדברי סופרים,
17 שאסור לנזיר לעמוד במושב שותי יין ויתרחק ממנו

67) משחה. (68) נזיר מ, א. לענין מצות תגלחת הטהרה, והוא-הדין לענין איסור גילוח, כשם שאינו יוצא בסם מצות גילוח, כך אינו עובר עליו באיסור גילוח ('תורה תמימה'). ואע"פ שאמרנו לעיל את סא "לא יעבור - לרבות כל המעבירים", הכוונה כשהוא מעביר בידו, אבל הסם שאינו תולש ביד - אינו עובר עליו (רדב"ז). וב'זית רענן' מסביר, הואיל ואין השערות נזירות מיד בשעת המשיחה - אין דינה כתער. וב'ספר המצוות' 'עשה' צב, מביא רבינו מקור ההלכה שבהעברת סם אינו עובר בלאו אלא ב'עשה' 'מ'מכילתא', והיא ב'ספרי' זוטא נשא פרק ו, א: "ואל יתן סמנים בעשה . . . מה שיירתי במצות-עשה, החופף באדמה והנותן סמנין".

- 18 יג. נזיר שגלח כל ראשו - אינו לוקה משום
19 התגלחת אלא אחת⁶⁹. ואם התרו בו על כל שער
20 ושער⁷⁰ ואמרו לו: אל תגלח, אל תגלח, והוא מגלח
21 - לוקה על כל אחת ואחת.

69) משנה, נזיר מב, א. וכבר נתבאר לעיל ה"י, שהוא חייב לשמים על גילוח כל שיערה ושערה. וכן כותב רבינו

יז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁸⁵ בְּשֹׁטְמָא ⁸⁶ וּפְרָשׁ, וְחִזֹּר ¹³
וְנָגַע ⁸⁷ או נִשָּׂא או הֶאֱהִיל⁸⁸; אָבֵל אִם הִנֵּה נֹגֵעַ ¹⁴
בְּמַת, וְעֵדִין הַמַּת בִּידּוֹ, וְנָגַע בְּמַת אַחֵר - אֵינוֹ חֵיב ¹⁵
אֶלָּא אַחַת, אֵף עַל פִּי שֶׁהִתְרֹו בּוֹ עַל כָּל נְגִיעָה ¹⁶
וְנְגִיעָה, שֶׁהִי מְחַלֵּל וְעוֹמֵד⁸⁹. ¹⁷

(85) שאם התרו בו, לוקה על כל אחת. (86) במת. (87) במת. (88) עליו, ראה לקמן פ"ז ה"ה, שאע"פ שכבר טמא הוא מנגיעתו הקודמת, נוספה לו טומאה בנגיעתו השניה, שבשעה שנוגע במת, אדם שני הנוגע בו יטמא שבעת ימים - וזוהי הנקראת 'טומאה בחיבורין', אבל משפירש מן המת ונגע בו אדם אחר, אינו טמא אלא טומאת ערב (נזיר מב: ובי"תוספות' שם ד"ה: לא קשיא). (89) מנגיעתו הראשונה, והתורה אמרה (ויקרא כא, ד) "לא יטמא בעל (= כהן) בעמיו להחלו" - מי שאינו מחולל, מוזהר על הטומאה. יצא זה שהוא מחולל ועומד. והוא- הדין לנזיר, שהם למדים זה מזה (שם ובי"תוספות' דיבור-המתחיל: איתביה אביי).

יח. נְזִיר שֶׁנִּכְנַס לְבֵית וְשָׁהָ שָׁם עַד שְׁמַת שָׁם ¹⁸
הַמַּת⁹⁰, או שֶׁנִּכְנַס לְאֹהֶל הַמַּת בְּשָׂדֶה⁹¹ תִּבְּהָ וּמִגְדָּל⁹² ¹⁹
וּבֵּא חֲבֵרוֹ וּפְרָע גַּג הַתִּבְּהָ מֵעָלָיו מִדַּעְתּוֹ⁹³ - הָרִי זֶה ²⁰
לִזְכָּה שְׁתֵּים: אַחַת - מִשּׁוּם לֹא יָבֵא⁹⁴, וְאַחַת - ²¹
מִשּׁוּם לֹא יִטְמָא⁹⁵; שֶׁהִי טָמְאָה וּבִיאָה בָּאֵין ²²
בְּאַחַת⁹⁶. אָבֵל אִם נִכְנַס כְּדָרְכּוֹ - טָמְאָתוֹ קוֹדֶמֶת ²³
לְבִיאָתוֹ; שְׁמַעַת שֶׁיִּכְנִס חֲטָמוֹ או אֶצְבָּעוֹת רִגְלָיו ²⁴
נִטְמָא⁹⁷, וְאֵינוֹ חֵיב מִשּׁוּם בִּיאָה עַד שֶׁיָּבֹא בְּלִי⁹⁸. ²⁵

(90) ובכת"י התימנים: מת. (91) מין ארון, או מרכבה עשויה כמין ארון. "שדה ושדות" (קהלת ב, ח) מפרש רש"י: "מרכבות ניר, עגלות צב, ובלשון גמרא יש: שידה תיבה ומגדל". (92) הסגורים מסביב, ומפסיקים בינו ובין הטומאה. (93) מרצונו ובהסכמתו, כי שלא מדעתו, הרי הוא אנוס ופטור. (94) "על נפש מת לא יבוא". (95) "לא יטמא להם במותם". (96) ונתחלל בשתייהן כאחת (נזיר מג.). והשווה הל' אבל פ"ג, ה"ו. (97) שאהל המת כאילו מלא טומאה הוא, וכאילו חוטמו או אצבעותיו נגעו בטומאה (נזיר שם, ובי"תוספות' ד"ה: בבית נמי). (98) נמצא שהוא מחולל ועומד משעת טומאה, ואין איסור "לא יבוא" חל עליו (שם). ובי"תורת כהנים' (ויקרא יד, מו) אמרו: "והבא אל הבית - כשיכנס ראשו ורובו", שביאה במקצת - אין שמה ביאה. והשווה הל' ביאת מקדש פ"ג, ה"ח.

יט. נִכְנַס לְאֹהֶל הַמַּת או לְבֵית הַקְּבֵרוֹת בְּשִׁגְגָה⁹⁹, ²⁶
וְאַחֵר שְׁנוּדַע לֹו הִתְרֹו בִּזְיוֹ¹⁰⁰, וְלֹא קָפַץ וַיֵּצֵא אֶלָּא ²⁷
עֲמֵד שָׁם - הָרִי זֶה לִזְכָּה¹⁰¹. וְהוּא שֶׁיִּשְׁשָׂהָ שָׁם כְּדִי ²⁸
הַשְׁתַּחֲוֶיָה¹⁰², כְּמוֹ טָמָא שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ¹⁰³. ²⁹

(99) שלא ידע שמת נמצא באהל, או לא ידע שזהו בית הקברות. (100) שיצא, ולא יטמא נזרו. (101) אע"פ שנכנס בשגגה, הרי זה לוקה על שהייתו, ואע"פ שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, והשהייה אין בה מעשה -

בפירושו למשנה, שם. (70) בכת"י התימנים: כל שעה ושעה.

י. נְזִיר חוֹפֶה⁷¹ עַל שְׁעָרוֹ בִּידּוֹ וְחוֹכֵךְ בְּצַפְרָנָיו, ¹
וְאִם נָפַל שְׁעָר - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁהִי אֵין פְּוִנָתוֹ ²
לְהַשִּׁיר וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִשְׁרִי⁷². אָבֵל לֹא יִסְרֹק ³
בְּמַסְרָק⁷³ וְלֹא יִחַף בְּאַדְמָה⁷⁴, מִפְּנֵי שְׁמִשְׁרֵת⁷⁵ אֶת ⁴
הַשְּׁעָר וּדְאִי⁷⁶. וְאִם עָשָׂה כֵּן - אֵינוֹ לֹזְקָה⁷⁷. ⁵

(71) משפשף ומגרד. (72) משנה, שם. וכרבי שמעון האומר: דבר שאינו מתכוין מותר. השווה הל' שבת פ"א, ה"ה. (73) בגמרא שם אמרו: "כל הסורק, להסיר נימין (שערות) מדולדלות מתכוין". ומפרש רש"י: הרי זה דבר מתכוין ואסור. וכתב הרדב"ז, שבכל זאת אינו לוקה, כיון שכבר נידלדלו קצת - אין כאן גילוח, אבל אסור לסרוק, כיון שעדיין לא נעקרו לגמרי. (74) מין מיני אדמה המשיר את השיער, ראה רע"ב למשנה שם. (75) ובכת"י התימנים: שמשיר. (76) ואע"פ שאינו מתכוין להשיר השיער, הואיל וידוע שאי-אפשר לחוף באדמה ולא ישיר השיער, אע"פ שאינו מתכוין לכך - אסור, השווה הל' שבת פ"א, ה"ו. (77) שהרי זה כמו העביר סם על ראשו, שאינו לוקה. כמבואר לעיל ה"ב ('מרכבת המשנה'). ויתכן שביטל בזה מצות-עשה של: גדל פרע. כמבואר לעיל בהעברת סם.

טו. נְזִיר שֶׁנִּטְמָא לְמַת טָמְאָת שְׁבַע⁷⁸, בֵּין בְּטָמְאוֹת ⁶
שֶׁהוּא מְגַלַּח עָלֶיהָ⁷⁹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁸⁰, בֵּין בְּטָמְאוֹת ⁷
שֶׁאֵינוֹ מְגַלַּח עָלֶיהָ⁸¹ - הָרִי זֶה לִזְכָּה⁸². ⁸

(78) שבעה ימים. (79) שמחוייב להתגלח עליהן תגלחת טומאה. (80) לקמן פ"ז, ה"ב. (81) כגון שנגע ברביעית דם מן המת, או בגולל ודופק, כמו שיתבאר שם ה"ו. (82) משום: לא יטמא להם במותם (במדבר ו, ז), כי אין זה ענין לתגלחת טומאה, המפורשת בפסוק אחר (שם, ט) "וכי ימות מת עליו . . . וגלח ראשו ביום טהרתו", שאינו מתגלח עד שיטמא מטומאות שהן מעצמו של מת, כלשון רבינו לקמן פ"ז ה"א, ובביאורנו שם. ואע"פ שכתב רבינו בהל' טומאת מת פ"ג, ה"ג: "לפיכך אני אומר, שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - אינה דין תורה" - אין זה סותר מה שכתב כאן: "הרי זה לוקה", כי רבינו לשיטתו ב'ספר המצוות' שורש שני, שכל דבר שאינו מפורש בתורה, אע"פ שהוא נדרש באחת מ"ג מידות, נקרא 'מדברי סופרים' (ראה הל' אישות פ"א ה"ב, ובביאורנו שם אות ח). וכן כתב רבינו שם פ"ה, ה"ו: "אע"פ שהם דברי קבלה, אינם דין תורה, שהרי לא נתפרשו בתורה". וכתב ה'כסף משנה' שם, שכוונת רבינו לומר, שמשפטם דין תורה, אלא שאינם מפורשים בתורה ('מעשה רוקח').

טז. נִטְמָא לְמַת פְּעָמִים הֶרְבֵּה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב ⁹
מְלָקוֹת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת לְשָׁמַיִם - אֵין בֵּית דִּין ¹⁰
מְלָקִין אוֹתוֹ אֶלָּא אַחַת⁸³. וְאִם הִתְרֹו בּוֹ עַל כָּל פְּעָם ¹¹
וְפַעַם, וְהוּא מִטְמָא - לִזְכָּה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁸⁴. ¹²

(83) שאין מלקות בית-דין בלי התראה על כל פעם ופעם. (84) משנה, נזיר מב, א. והשווה לעיל ה"י.

113) שהיה הוא מאחר נזירותו עד אשר יטהר (נדרים שם). ואין זה לאו שאין בו מעשה, כי מה שאינו יוצא משם, חשוב מעשה (תוספות' נזיר יז, א דיבור-המתחיל אילימא). וראה לעיל בביאורנו אות צז. 114) השווה לעיל פ"א, ה"ב. וכן אמרו בנדרים ג, ב: "לעבור עליו בשתיים". 115) לעיל ה"ח. שכל לאוין אלו, שמות מיוחדים הם. ובנוגע לנדר בבית הקברות, ראה לקמן פ"ו, ה"ח.

יום חמישי ל' מרחשון ה'תש"פ

פרק ששי

1) נזיר שגילה שער הריהו סותר שלשים יום מימי נזרו, נזיר שנטמא סותר הכל, נדר בנזיר והוא טמא מת או שהוא בבית הקברות, סדר תגלחת טומאה, נזיר שגילה תגלחת טהרה ונודע לו שנטמא טומאת התהום.

- א. נזיר ששטה יין ואכל יוצא מן הגפן אפלו ימים
- רבים - אינו סותר מימי נזירותו אפלו יום אחד.² וכן
- אם גלח מעוט שער ראשו, בין בשוגג בין במזיד.³
- נתגלח רב ראשו, בין בתער בין בעין תער,⁴ ולא
- נשאר מן השערות כדי לכף ראשו לעקר.⁵ בין
- בזדון בין בשגגה, אפלו גלחוהו לסטים⁶ באנס -
- הרי זה סותר שלשים יום עד שיהיה לו פצע,⁷ ואחר
- כך מתחיל למנות.⁸

2) שנאמר "והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו" - טומאה סותרת ואין היין סותר. 3) "לסותר אינו סותר אלא ברוב ראשו" וכתבו התוספות שם דיבור המתחיל לסותר, שזוהי הלכה (=למשה מסיני) בנזיר, שלא מצינו בה טעם. 4) כגון מספריים הגוזזים את השער סמוך לעיקרו. 5) כי אם נשאר מהם כדי לכוף ראשם לעיקרם אינו סותר. 6) גזלנים. 7) גידול שיער בן שלוש יום. 8) ממקום שפסק, בין בנזירות מועטת (שהיא של שלוש יום) בין בנזירות מרובה.

- ב. פיצד? נדר נזירות מאה יום, ולאחר עשרים יום
- נתגלח רב ראשו - הרי זה שוה שלשים יום עד
- שערפה שער ראשו, ואחר השלשים יום מונה
- שמונים יום תשלוש ימי נזירותו. וכל אותן
- השלשים יום כל דקדוקי נזירות עליו,⁹ אלא שאין
- עולין לו מן המנין.¹⁰

9) שאסור לו לשנות יין ולהיטמא למת. 10) ועליו להשלים נזירותו ממקום שפסק.

- ג. נזיר שנטמא, בין בזדון בין בשגגה, ואפלו
- טמאיהו עובדי בוכבים ומזלות באנס¹¹ - סתר הפל,¹²
- ומגלח תגלחת טמאה,¹³ ומביא קרבנות טמאה,¹⁴
- ומתחיל למנות ימי נזירות; שנאמר: והימים
- הראשונים יפלו. ואפלו נטמא ביום מלאת ימי נזרו¹⁵
- בסוף היום - סתר הפל.¹⁶

11) וכן אמרו נזיר שנטמא מביא קרבנות על הזדון כשוגג,

כבר חידש המגיד משנה' בהל' שכירות פ"ג ה"ב, שכל לאו שישנו במעשה, אפילו במקרה שאין בו מעשה - לוקים עליו, והרי סתם נזיר שנטמא הוא לאו שיש בו מעשה, כגון הכניסה לאהל המת, לפיכך אפילו כשנכנס בשגגה ושהה - לוקה עליו (הגהות ר"ב ורשב"ר לנזיר יז). 102) שהיא כדי לקרוא: "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה, וישתחוו והודות לה" כי טוב כי לעולם חסדו" (דברי הימים ב ז, ג), כמבואר בשבועות טז, ב. ובהל' ביאת המקדש פ"ג, הכ"ג. 103) שנכנס למקדש כשהוא טהור ונטמא שם, כמבואר בשבועות יד, ב. יז, א. וכן בהל' ביאת המקדש פ"ג, הכ"א-כג, אבל טמא שנכנס למקדש, חייב על כניסתו אפילו לא שהה שם, כמבואר שם הכ"א. ומקור הלכה זו בשבועות יז, א - בעיית רב אשי שם, אלא שרב אשי דן בנטמא בבית הקברות באונס, כגון שנכנס בשידה ובא חבירו ופרע את הגג מעליה שלא מדעתו, ורבינו משוה דין השוגג לדין האונס, ששניהם פטורים הם, ואם שהה בשניהם אחרי ההתראה - לוקה, כדין נטמא במקדש ולא קפץ ויצא (רדב"ז). וראה לקמן פ"ו ה"ט, ובביאורנו שם.

- כ. המטמא את הנזיר¹⁰⁴: אם היה הנזיר מזיד -
- הנזיר לוקה, וזה שטמאו עובר משום ולפני עור לא
- תתן מכשל¹⁰⁵; ואם היה הנזיר שוגג, וזה שטמאו
- מזיד - אין אחד מהם לוקה¹⁰⁶. ולמה לא לוקה
- המטמא את הנזיר?¹⁰⁷ לפי שנאמר: וטמא את ראש
- נזרו¹⁰⁸ - אינו לוקה עד שיטמא עצמו מדעתו¹⁰⁹.

104) באחת מטומאות המת המנויות לקמן פ"ז, ה"ב-ח. 105) וכגון שהיתה הטומאה במקום שהנזיר עצמו לא היה יכול ליגע בה, אבל אם הנזיר עצמו היה יכול להגיע אליה, אין מטמא זה אלא מסייע בלבד, ואע"פ שאסור לסייע ידי עוברי עברה, אינו עובר משום: ולפני עור וכו' (רדב"ז). והשווה ע"ז ו, ב. ובין כך ובין כך אינו לוקה על: ולפני עור וכו', לפי שהוא כולל דברים הרבה. ואין לוקים על לאו שבכללות, כמבואר בהל' סנהדרין פ"ח, ה"ב-ג. 106) שכבר נתבאר, שאין לוקים משום: ולפני עור וכו'. 107) כשם שלוקה המגלח את הנזיר, לעיל ה"א. 108) ולא נאמר: וטמא לו ראש נזרו. 109) נזיר מד, א. ומכאן למדנו שהמגלח את הנזיר אע"פ שהיה הנזיר שוגג - לוקה המגלח, שעבר על "תער לא יעבור על ראשו", על-כל-פנים (רדב"ז). וראה בביאורנו לעיל אות סב.

- כא. נזיר טהור שטמא עצמו - לוקה אף משום לא
- תאחר לשלמו, שהרי אחר נזירות טהרה¹¹⁰ ועשה
- מעשה¹¹¹. וכן אם נדר¹¹² בבית הקברות - לוקה אף
- משום לא תאחר¹¹³. הא למדת, שהנזיר שטמא
- עצמו - לוקה ארבע מלקיות: משום לא יטמא,
- ומשום לא יחל דברו¹¹⁴, ומשום לא תאחר לשלמו,
- ומשום לא יבוא, אם היתה ביאה וטמאה פאחת,
- כמו שבארנו¹¹⁵.

110) שבגלל טומאתו אינו יכול למנות ימי נזירות טהרה עד אשר יטהר (נדרים ד). 111) שטמא עצמו. 112) בנזירות. ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: אם נזר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ל' מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נזירות קמט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום" - פתע, זה שוגג וכן הוא אומר: ואם בפתע בלא איבה הדפו, פתאום - זה אונס. (12) ואפילו מה שמנה קודם בטל. (13) כשיטהר. (14) ביום השמיני לטומאתו. (15) ביום השלושים לנזירות סתם, או ביום האחרון לנזירות מרובה. (16) משנה בנזיר טז. "הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל" ולא כרבי אליעזר האומר שם: אינו סותר אלא שלושים.

ד. נְטָמָא אַחֵר יוֹם מְלֵאתָ, שֶׁהוּא יוֹם הַבָּאָת קִרְבָּנוֹת טְהָרָה אֵלָיו לֹא נְטָמָא - סוֹתֵר שְׁלֹשִׁים בְּלִבְדָּה. וְכִיצֵד יַעֲשֶׂה? מְבִיא קִרְבָּנוֹת טָמְאָה בְּשִׁטְהָרָה, וּמְגַלַּח תְּגִלְחַת טָמְאָה,¹⁹ וּמִתְחִיל לַמְנוֹת נְזִירוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמְגַלַּח תְּגִלְחַת טְהָרָה, וּמְבִיא קִרְבָּנוֹת טְהָרָה. וְאִם נְטָמָא אַחֵר שְׁנֹזֶרֶק עָלָיו אֶחָד מִן הַדָּמִים²⁰ - אֵינוֹ סוֹתֵר כָּלוּם,²¹ אֲלָא יָבִיא שְׁאָר קִרְבָּנוֹת טְהָרָה שְׁלֹשִׁים בְּשִׁטְהָרָה.²²

(17) ביום הראשון שלאחר מלאת ימי נזרו. (18) ואפילו נדר מאה יום ונטמא ביום מאה ואחד אינו סותר אלא שלושים יום. שגזרו יום מאה ואחד שהוא יום תגלחת והבאת קרבנותיו משום יום מאה. ומכל מקום לא החמירו עליו לעשותו כיום מאה, שהוא סותר את הכל, וגזרו יסיתור סתם נזירות, שהיא שלושים יום בלבד. (19) ויש להעיר, שלקמן הלכה י"א כותב רבינו, שמגלח שער ראשו בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני, הרי שתגלחתו קודמת להבאת קרבנותיו. (20) מקרבנותיו. (21) ובגמרא אמרו: "ואחר ישתה הנזיר יין - אחר מעשה יחיד", אחר זריקת דם קרבן אחד מקרבנותיו, נמצא שקודם שנטמא היה מותר כבר באיסורי נזיר, וכאילו שלמה נזירותו. (22) ואותו קרבן שהביא בטהרה לא יחזור ויביאנו.

ה. נְטָמָא בְּיוֹם שְׁלֵאֲתֵרֵי²³, שֶׁהוּא יוֹם שְׁרָאוֹ לְגִדְלָ שְׁעָרָה, או גִּלַּח אַחֵר מְלֵאתָ - הֲרִי זֶה אֵינוֹ סוֹתֵר כָּלוּם,²⁴ אֶף עַל פִּי שְׁעָרָיו לֹא גִלַּח, שֶׁהֲרִי שְׁלֵמָה הַנְּזִירוֹת וְכָל שְׁנִטְפָּל לָהֶם.²⁵

(23) אחרי יום הבאת קרבנותיו, כגון ביום שלושים ושניים לנזירות סתם, או ביום מאה ושניים כשקיבל עליו נזירות מאה יום. (24) נזיר יד: "נטמא ביום גידול שער רב אמר אינו סותר" ומפרש רבינו: יום גידול שער יום שאחרי יום הבאת קרבנותיו. (25) הוא יום הבאת קרבנותיו, שהוא יום אחרי מלאת.

ו. נְטָמָא בְּיוֹם שְׁנֹדֵר אוּ בְּשִׁנִּי - אֵינוֹ סוֹתֵר, אֲלָא מְשָׁלִים עֲלֵיהֶם אַחֵר שִׁבְיָא קִרְבָּנָיו²⁶; שְׁנֹאֲמַר: וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְלוּ - עַד שֶׁיִּהְיוּ שָׁם שְׁנֵי יָמִים רִאשׁוֹנִים²⁷. לְפִיכָּךְ²⁸, אִם נְטָמָא מְשָׁלִישִׁי וְהִלָּאָה - סוֹתֵר כָּל הַקּוֹדְמִין.²⁹

(26) כשיטהר מטומאתו, ביום השמיני לטומאתו. (27) "הריני נזיר מאה יום ונטמא בתחילת מאה, יכול יהא סותר? תלמוד לומר: והימים הראשונים יפלו, עד שיהיו לו ימים ראשונים וזה אין לו ראשונים". ולדעת התוספות:

ז. נָדַר בְּנֹזֵר וְהוּא טָמָא מֵת³⁰ - חָלָה עָלָיו נְזִירוֹת³¹; וְאִם נְטָמָא פַּעַם אַחֲרָת³² או שְׁתֵּה יֵין או גִּלַּח³³ - לֹא־קָה³⁴. וְאִם שֶׁהָהּ בְּטָמְאָתוֹ בְּפָה יָמִים - אֵין עוֹלִין לוֹ³⁵, עַד שִׁינָּה³⁶ שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי וְיִטְבֵּל בְּשִׁבְעֵי³⁷. וְיוֹם שְׁבִיעִי שְׁלֹשׁ עוֹלָה לוֹ מִמְּנֵן נְזִירוֹת לְזֶה שְׁנֹדֵר וְהוּא טָמָא³⁸. אֲבָל נֹזֵר טָהוֹר שְׁנִטְמָא³⁹ - אֵינוֹ מִתְחִיל לַמְנוֹת⁴⁰ אֲלָא מִיוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה⁴¹.

(30) לפני קבלת נזירותו. (31) וכשיטהר מטומאתו עליו לנהוג נזירות בטהרה, ללא קבלת נזירות פעם שנייה. (32) בהיותו טמא. (33) בימי טומאתו. (34) הואיל וחלה עליו נזירות. (35) למניין נזירות טהרה שיתחיל אחר כך. (36) במי אפר פרה אדומה. (37) לטומאתו, כדין כל טמא מת הטעון הזאה וטבילה. (38) שמתחיל למנות נזירותו מיום שביעי שהיה וטביל, לפי שאינו מביא שום קרבן על טומאתו אין לו לחכות ליום השמיני, יום הבאת הקרבנות. (39) אחרי שמנה שני ימים לנזירותו. (40) נזירות הטהרה. (41) שבו הוא מביא קרבנותיו על טומאתו, ואינו מתחיל למנות נזירותו אלא אחרי הבאת קרבן חטאתו. והטעם, שטמא שנזר אינו מביא קרבן על טומאתו, מפורש שם שנאמר "וכי ימות מת עליו ... וטמא ראש נזור" - בטהור שנטמא הכתוב מדבר, ולא בטמא שנזר.

ח. מִי שְׁנֹדֵר וְהוּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת - נְזִירוֹת חָלָה עָלָיו⁴². וְאֶפְלוּ שֶׁהָהּ שָׁם בְּפָה יָמִים - אֵין עוֹלִין לוֹ⁴³. וְלֹא־קָה עַל שְׁהִיתוֹ שָׁם⁴⁴. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ שְׁלֹא יִזִּיר שָׁם - אֵינוֹ מְגַלַּח⁴⁵ שְׁעָרוֹ בְּשִׁנְיָא מְשָׁם. וְאִם נְטָמָא שָׁם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת בְּאַחַת מִן הַטָּמְאוֹת שֶׁנְּזִיר מְגַלַּח עָלֵיהֶן⁴⁶ - אֵינוֹ מְגַלַּח וְאֵינוֹ מְבִיא קִרְבָּן טָמְאָה⁴⁷.

(42) אף על פי שהוא טמא. (43) למניין נזירותו. (44) אם שהה כדי שיעור השתחווייה. ובוודאי כשהתרו בו: אל תשהה, שאם אין התראה אין מלקות. (45) תגלחת טומאה, הואיל ואינו מביא קרבן טומאה. (46) אבל על טומאת בית הקברות אינו מגלח. (47) הואיל ונטמא טרם שנזר אינו מביא קרבן טומאה, וכל שאינו מביא קרבן טומאה אינו מגלח תגלחת טומאה.

ט. נִכְנַס לְשָׁם בְּשִׁדָּה תִּכָּה וּמְגִדְלָה⁴⁸, וּבָא חֲבֵרוֹ וּפָרַע עָלָיו אֶת הַמַּעֲזִיבָה⁴⁹ וְנְטָמָא, אֶף עַל פִּי שֶׁשִּׁדָּה שָׁם - אֵינוֹ לֹא־קָה⁵⁰, אֲבָל מְכִין אוֹתוֹ מִפְּתַח מְדֻרָתוֹ⁵¹ אִם שֶׁהָהּ.

16 וְכַבֵּשׁ בֶּן שְׁנָתוֹ לְאַשָׁם, וְסוֹתֵר כָּל הַיָּמִים הַקּוֹדְמִין
17 וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת נִזְיוֹתָיו⁶⁵. וְאִם גָּלַח בְּשָׁמִינִי - מִבֵּיא
18 קֶרְבָּנוֹתָיו בּוֹ בַּיּוֹם⁶⁶.

(63) הטעונים טבילה לאחר ההזאה. (64) אחרי הטבילה, שטבילתו היא לפני שקיעת החמה. (65) מיום השמיני והלאה. (66) ואין הנזיר טעון טבילה אחר גילוחו ביום השמיני, שטבילתו ביום השביעי עלתה לו. בניגוד למצורע שגילח בשמיני, שטעון טבילה לאחר גילוחו, וממילא הוא טעון הערב שמש, ומביא קרבנו ביום התשיעי.

19 יב. מאימתי מתחיל למנות? משביבא חטאתו. אכל
20 עולתו ואשמו אין מעפכין אותו מלמנות⁶⁷.

(67) שעולה דורון היא, ואינה מעכבת, ואשם - נאמר בו: "והזיר לה" את ימי נזרו - והביא כבש בן שנתו לאשם" הקדים "והזיר" ל"והביא" לומר לך שאין אשמו מעכבו. אבל החטאת, נאמר בה "וכיפר עליו ... וקידש את ראשו" מתחילה יכפר, ואחרי כן יקדש.

21 יג. הרי שהזה בשלישי ובשביעי ולא טבל⁶⁸, ונתאחר
22 בפה ימים - כשניטבל יצריב שמשו ויביא קרבנותיו
23 למחר. טבל והצריב שמשו ואחר קרבנותיו - אינו
24 מתחיל למנות עד שביבא חטאתו; אכל עולתו ואשמו
25 אין מעפכין אותו, כמו שבארנו.

(68) אחר ההזאה.

26 יד. כשמגלח הנזיר תגלחת טמאה - אינו צריך
27 לגלח על פתח המקדש⁶⁹ ולא להשליך שערו על
28 האש⁷⁰. ויבין שגלח במקדשה⁷¹ או במקדש - שער
29 אסור בהנאה⁷², וטעון קבורה⁷³, ואפרו⁷⁴ אסור
30 באפר כל הנקברים. והמגלח במקדש, אם השליך
31 תחת דוד האשם - יצא⁷⁵.

(69) כדרך שנוזר טהור מגלח. (70) שתחת דוד האשם. (71) בירושלים. וידוע פירושו של רבינו שכל ערי ישראל נקראות: מדינה. (72) שנאמר "וקידש את ראשו" - הרי הוא כקדש ואסור בהנאה. (73) שלא יהנו ממנו. (74) אם שרפוהו. (75) ובתוספתא נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר בלכתחילה, אבל בדיעבד, אם השליכו תחת הדוד, הכול מודים, שיצא, ולכתחילה אין צורך לשורפו תחת הדוד כי אם לקברו כנ"ל. בניגוד לנזיר טהור שמצוה לכתחילה להשליך שערו תחת דוד השלמים.

32 טו. נזיר שנטמא טמאות הרבה, בין שהתרו בו על
33 כל אחת ואחת ויבין שלא התרו בו על כל אחת
34 ואחת - אינו מביא על טמאותיו אלא קרבן אחד⁷⁶.
35 בפה דברים אמורים? שנטמא פעם שניה קדם
36 שביבא קרבנות טמאה הראשונה⁷⁷. ואף על פי
37 שנתאחר בפה ימים אחר שהתרו קדם הבאת
38 חטאתו⁷⁸, ונטמא באותן הימים⁷⁹ - אינו מביא אלא
39 קרבן אחד⁸⁰. אכל אם נטמא וטהר⁸¹ והביא

(48) והם מפסיקים בינו לבין הטומאה, ונזר שם. (49) הגג. ושלל מדעתו. (50) ואפילו התרו בו, הואיל וכשקיבל עליו הנזירות, בהיתר הייתה, שהרי השידה הייתה סגורה, יתכן, שאפילו שהה אינו לוקה ואין לדמות שהיית חוץ (=בנזיר), לפניו (=נטמא במקדש ושהה שם), שהוא חייב, כי אולי אין ללמוד חוץ מפנים. (51) שאפילו אם מלקות מן התורה אין כאן, אבל איסור מדרבנן יש כאן, ששהה בטומאה, ולוקה על שמרד בדברי חכמים.

1 ל. יצא⁵² מבית הקברות ושהה ימים⁵³ וחזר ונקנס -
2 אין אותן הימים עולין לו⁵⁴. יצא והזה וטבל⁵⁵
3 וטהר, ומנה ימים מנזירותו⁵⁶, וחזר לבית הקברות
4 - אותן הימים שמנה עולין לו⁵⁷. ואפילו נקנס ביום
5 שמיני שלו⁵⁸ - הרי השביעי שלו עולה לו מן
6 המניין⁵⁹. ואם נטמא שם אחר שנקנס באחת מן
7 הטמאות שהנזיר מגלח עליהן - מביא קרבן
8 טמאה⁶⁰, וסוֹתֵר הַיָּמִים הַקּוֹדְמִין⁶¹, ומגלח תגלחת
9 טמאה⁶².

(52) זה שנדר בנזיר בהיותו בבית הקברות. (53) ולא היזה וטבל. (54) כיוון שלא טהר בינתיים הכול טומאה אחת היא, ואפילו יטמא אחרי כן בטומאה שהנזיר מגלח עליה, אינו מגלח ואינו מביא קרבן הואיל ולא טהר בינתיים. (55) כדין כל טמא הטעון הזאה וטבילה. (56) לשם נזירות טהרה, לקיים נדרו שנדר בבית הקברות. (57) כי טומאת בית הקברות אף על פי שהיא מטמאה את הנזיר שבעה ימים, אין היא סותרת את הימים הקודמים, והם עולים לו מן המניין, לכשיצא מבית הקברות ויטהר וישלים עליהם. אבל זה ברור, שימי טומאתו בהיותו בבית הקברות אינם עולים לו. (58) לצאתו מבית הקברות והתחיל להיטהר. (59) וכשיטהר לא יצטרך להשלים אלא עשרים ותשעה יום, נוסף על יום השביעי, שנחשב כיום אחד למניינו. בניגוד לנזיר טהור שנטמא, שאינו מתחיל למנות מניינו אלא מיום השמיני והלאה. ואף על פי שנוזר זה טהור שנטמא הוא, שהרי מנה מקצת ימים אחרי שנטהר, ונטמא אחר כך, - הואיל ועיקר נזירותו קיבל בטומאה, נקרא: טמא שטהר, שדינו להתחיל מניינו מיום השביעי. (60) והחידוש הוא: אף שקדמה לו טומאת בית הקברות, והרי הוא מחולל ועומד, בכל זאת חלה עליו הטומאה השנייה, החמורה לחיבו קרבן ותגלחת, הואיל והספיק כבר להתחיל נזירות בטהרה. (61) על כרחנו שהספיק כבר למנות שני ימים בטהרה ונקנס לבית הקברות בתשיעי, כי אם נקנס בשמיני אין לו אלא יום אחד טהור, וכבר פסק רבינו לעיל הלכה ו, שאם נטמא ביום השני למניינו, אינו סותר כלל. (62) שכל אלו שלושה כאחד הם, ודין אחד להם.

10 יא. תגלחת טמאה ביצד היא? הנזיר שנטמא באחת
11 מן הטמאות שהוא מגלח עליהן - הרי זה מזה עליו
12 בשלישי ובשביעי, ומגלח שער ראשו בשביעי,
13 וטובל בשביעי אחר ההזה בדרך כל טמאי מת⁶³,
14 ומצריב שמשו⁶⁴ ומביא קרבנותיו בשמיני, והן שתי
15 תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת,

- 1 חֲטָאתוֹ⁸², וְנִטְמָא פְּעַם שְׁנִיָּה אַחֵר שֶׁהֵבִיא חֲטָאתוֹ,
2 אָף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הֵבִיא אֲשָׁמוֹ וְעוֹלָתוֹ - חֵיב
3 בְּקִרְבָּנוֹת אַחֲרוֹת⁸³.

76) והדבר ברור, שאין התראה מועילה כלום. 77) שהם חטאת ועולה ואשם. 78) שהוא ביום השמיני. 79) טרם שהביא חטאתו. 80) שכל עוד שלא הביא חטאתו אינו מתחיל למנות נזירות טהרה. נמצאו כל טומאותיו כאילו הן טומאה אחת ארוכה, הואיל ועדיין לא יצא לשעה הראויה למניין נזירות טהרה. 81) הזה וטבל. 82) אחרי שהעריב שמשו. 83) שמשוהביא חטאתו, חלה עליו נזירות טהרה, וכשנטמא אז הרי היא טומאה חדשה אחרי שנטהר.

- 4 טז. נְזִיר שֶׁגִּלַּח תְּגַלַּחַת טְהָרָה, וְאַחֵר כֶּף נֹדַע
5 שֶׁטָּמָא הָיָה בְּתוֹךְ יָמֵי נִזְרוֹ: אִם בְּטָמְאָה יְדוּעָה⁸⁴
6 נִטְמָא - סֵתֵר הַכֹּל, וּמֵבִיא קִרְבָּנוֹת טָמְאָה, וּמְגַלַּח
7 תְּגַלַּחַת טָמְאָה, וּמוֹנֶה נִזְיֹרוֹת אַחֲרָת, וּמֵבִיא קִרְבָּנוֹת
8 טְהָרָה; וְאִם בְּטָמְאָת הַתְּהוֹם נִטְמָא⁸⁵ - אֵינוֹ סוֹתֵר.
9 וְדָבָר זֶה הִלְכָּה מִפִּי הַקֹּדֶשׁ⁸⁶.

84) שאפשר שהייתה ידועה לאדם אחר בשעה שנטמא. 85) שבמקום שעבר היה קבר התהום, ולא הכיר בו אדם מעולם. 86) "אין זה לקוח מהסברא, ואין לו ראייה. אלא הלכה למשה מסיני".

- 10 יז. וְאִם עַד שְׁלֹא נִזְרַק עָלָיו אֶחָד מִן הַדָּמִים⁸⁷ נֹדַע
11 שֶׁהוּא טָמָא, בֵּין בְּטָמְאָה יְדוּעָה בֵּין בְּטָמְאָת הַתְּהוֹם
12 - סוֹתֵר הַכֹּל⁸⁸. נֹדַע לוֹ אַחֵר שֶׁנִּזְרַק אֶחָד מִן
13 הַדָּמִים⁸⁹, אָף עַל פִּי שְׁלֹא גִלַּח, הוֹאִיל וְטָמְאָה
14 שְׁאִינָה יְדוּעָה הִיא - אֵינוֹ סוֹתֵר⁹⁰.

87) מן הקרבנות. 88) שכל שלא נזרק עליו אחד מן הדמים עדיין כל דקדוקי נזירות עליו והרי זה כאילו נטמא בתוך מלאת ימי נזרו. 89) ואז הותר לשחות ביין ולהיטמא למתים ואפילו לא גילח עדיין. 90) שאפילו נטמא באותה שעה אינו סותר. זה הכלל: נודע לו לפני הדבר המעכבו סותר, לאחר הדבר המעכבו אינו סותר אלא בטומאה ידועה. כי כך נתקבלה ההלכה מסיני.

- 15 יח. אִי זֶה הִיא טָמְאָת הַתְּהוֹם? כֹּל שְׁאִין אָדָם
16 מִפִּיָּהּ אָפְלוּ בְּסוֹף הָעוֹלָם⁹¹. וְלֹא אָמְרוּ טָמְאָת
17 הַתְּהוֹם אֵלָּא לְמַת פְּלִבְדִּי⁹²; אֲבָל הָרוּג - לֹא, שֶׁהָרִי
18 יוֹדֵעַ בּוֹ זֶה שֶׁהָרִיגוֹ⁹³.

91) כשהוא הזו שהיא עמוקה ונעלמה מאיתנו עד אין שיעור. 92) שנמצא טמון בקרקע, ואפשר שאף אחד לא הרגיש במותו, או שנפל לקבר ומת. ואין אחד יודע. 93) הרוצח. וכל שהכיר בה אחד, הרי זו טומאה ידועה.

וכתב הרדב"ז: צריך שיהא ניכר, שהוא הרוג בידי אדם, אבל אם היה הרוג מיד חיה רעה או שהכישו נחש ומת, הרי לא הכיר בו אדם, והרי זו טומאת התהום.

- 19 יט. נִמְצָא הַמֵּת גְּלוּיָה⁹⁴ - אֵין זֶה טָמְאָת הַתְּהוֹם⁹⁵.
20 נִמְצָא מִשְׁקַע בְּקִרְקָעוֹת מַעֲרָה וְהַמִּים עַל גִּבּוֹי⁹⁶ -

94) כגון שהיה הנזיר במערה, ונמצא מת צף על פי המערה, ספק נטמא בו, ספק לא נטמא, כגון שהייתה המערה פתוחה מלמעלה ואינו מאהיל עליה. 95) הואיל ונמצא במקום, שאפשר שיראוהו בני אדם. 96) וירד הנזיר לטבול שם מטומאה אחרת, שאינה טומאת מת. 97) אף על פי שבוודאי נטמא, לא הייתה הטומאה ידועה לשום אדם. 98) אפשר שלא הכיר בו אדם מעולם, שהרי תכן יכול להתגלגל עליו על ידי רוח, וצורות עשויים להתגלגל ממקום למקום. 99) סדקים, חגוים. 100) הואיל והם חלולים יכול אדם להציץ בהם ואינה מכוסה, שאפשר שאדם הסתכל והכיר בו.

- כ. נְזִיר שֶׁנִּטְמָא בְּמַת, וְיָרַד וְטָבַל¹⁰¹ בְּמַעֲרָה, וְהֵבִיא
קִרְבָּנוֹת טָמְאָה, וּמוֹנֶה נִזְיֹרוֹת וְגִלַּח תְּגַלַּחַת טְהָרָה,
וְאַחֵר כֶּף נֹדַע שְׁמַת הִיא מִשְׁקַע בְּקִרְקָעוֹת הַמַּעֲרָה
כְּשִׁירָד לְטָבַל, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא טָמְאָה שְׁאִינָה
יְדוּעָה - סֵתֵר הַכֹּל; מִפְּנֵי שֶׁהַחֹזֶק לְטָמְאָה¹⁰², וְחֻזְקַת
הַטָּמָא טָמָא עַד שִׁטְהָר וְדַאי¹⁰³. יָרַד לְהִקָּר¹⁰⁴ - הָרִי
זֶה טָהוֹר, עַד שִׁדְעָה שְׁנַע¹⁰⁵. נִמְצָא הַמֵּת צָף עַל פְּנֵי
הַמִּים¹⁰⁶ - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טָמָא¹⁰⁷; שֶׁחֻזְקָתוֹ שְׁנַע
בְּזֶה שֶׁהוּא צָף¹⁰⁸.

101) ביום השביעי לטומאתו. 102) כשירד למערה היה טמא וודאי. 103) ולא אמרו טומאת התהום טהורה בנזיר, אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור. 104) שלא היה טמא למת כלל אלא ירד להצטנן מחומו. 105) ואם נודע שנגע, הרי זה טמא מת, אלא שאינו סותר ימי נזירותו הואיל ונודע לו לאחר שנזרק אחד מן הדמים, וטומאת התהום היא. 106) וספק נטמא בו ספק לא נטמא. 107) שספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא ואפילו ירד להקר הרי זה טמא. ואין זו טומאת התהום, שהרי נמצאה במקום שאפשר שיראוהו בני אדם, והואיל ו"טומאה ידועה" היא, אפילו נודע לו לאחר זריקת הדמים, סתר הכול. 108) שספק טומאה צפה על פני המים טהורה לענין שרץ. ובהלכות אבות הטומאות פרק י"ד, הלכה ג' כותב רבינו: "ולא אמרו ספק טומאה צפה טהור אלא לשרץ בלבד".

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) טומאות מן המת, שאין הנזיר מגלח עליהן ואינו סותר את נזרו, נזיר שנצטרע אם ימי הסגור עולים לו מן המנין, שהנזיר מיטמא למת מצוה ואינו שותה יין מצוה, שהנזיר מותר להתגלח תגלחת מצוה למרות שיש בו עשה ולא תעשה.

- א. יֵשׁ טָמְאוֹת מִן הַמֵּת שְׁאִין הַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן
וְלֹא סוֹתֵר אֶת הַקֹּדֶמִין², וְאָף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא בֵּהֶן
טָמְאָת שְׁבַע³. לְפִי שְׁלֹא נִמְצָא בּוֹ: וְכִי יִטְמָא
לְנַפֶּשׁ, אֵלָּא: וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו - עַד שִׁטְמָא
מִטְמָאוֹת שֶׁהֵן מַעֲצָמוֹ שֶׁל מַת⁴, וְאַחֵר כֶּף⁵ יָבִיא

והאחת ממת אחד, והאחת ממת שני, ונקראות אבר אחד (רש"י נזיר נב.). (16) כל שאילו היה האבר מחובר באדם חי, היה יכול לעלות ארוכה (=רפואה) ע"י אותו בשר, והוא פחות מכזית (משנה נזיר מט:). ובגמרא שם נג: דרשו: "בחלל חרב או במת" (במדבר ט, טז) - אבר שהבדילתו החרב מן החי, הרי הוא כמת. (17) שתי רביעיות, ואע"פ שגם רביעית אחת מטמאה באהל, הלכה למשה מסיני, שאין הנזיר מגלח אלא על חצי לוג (שם מט: ובתוספות). (18) שם נב. וכחכמים. (19) גופו של מת, שכלה לחותו ונעשה כמין עפר, משנה שם מט: "תרוד (=כף) רקב" ובגמרא שם נ: אמר רבי יוחנן, מלוא חפניו. (20) נזיר נ, ובהל' טומאת מת פ"ב, ה"א כותב רבינו: "והוא שתקרוש אותה הליחה, שאם קרשה בידוע שהיא מבשרו, ואם לא קרשה אינה מטמאה, שמא כיחו וניעו (רוק הפה וליחת הגרון) הוא" וזה ע"פ הגמרא בנזיר שם.

ג. ואין רקב המת מטמא עד שיקבר ערם בארון של שיש²¹, ויהיה פלו שלם²². חסר ממנו אבר, או שנקבר בכסותו²³ או בארון של עץ²⁴ או בשל מתכת²⁵ - אין לו רקב. ולא אמרו רקב אלא למת בלבד, להוציא הרוג, שהרי חסר דמו²⁶.

(21) שאינו נשחק ואינו נרקב, וכל הרקב הוא מגופו של מת בלבד (נזיר נא.). (22) שם עמ' ב. (23) לפי שכסותו נרקבת עמו, נעשית לו תערוכת. והלכה למשה מסיני, שאין רקב המת מטמא, אלא הבא מן המת עצמו בלא כל תערוכת (שם עמ' א.). (24) כנ"ל. (25) שדרכה להעלות חלודה, ותתערב עם המת (הל' טומאת מת ג, ד). ומתוך שאמרו שם נא. "בארון של שיש", למד רבינו למעט של מתכת, ובהל' טומאת מת שם, כותב רבינו: "בארון של שיש או של זכוכית וכיוצא בהן". (26) נדה כז: וכבר נתבאר, שלא אמרו רקב אלא למת שלם.

ד. קברו שני מתים כאחד²⁷, או שגזזו שעריו או צפרניו וקברום עמו²⁸, או אשה עברה שמתה ונקברה ועברה במעייה - אין הרקב שלהם מטמא²⁹. וכן אם טחן המת עד שנעשה רקב - אינו מטמא³⁰, עד שירקב מאליו. טחן את המת והניח עפרו עד שהרקב פלו³¹, או [שהרקב] מקצתו כשהוא חי ומת והרקב הכל - הרי זה ספק³²; ואם נטמא לרקב זה - הרי זה ספק טמא³³. וכן אם נטמא ברבע³⁴ עצמות הפאין מהשדרה או מן הגלגלת פאהל³⁵ - הרי זה ספק טמא³⁶.

(27) נעשו גלגלים (=תערוכת) זה לזה" (נזיר נא.). (28) הרי זה כמי שנקבר בכסותו, שרקבונם נעשה לו תערוכת, ואין לו תורת רקב (שם). (29) בעיה שם, שנפשטה בדרך אם תמצא לומר, כיון שסוף העובר לצאת (אילו היתה חיה) הרי הוא כגוף פרוש ונבדל. וכבר נתבאר, שרקב שני מתים אינו מטמא. וכדאי להעיר, שבגמרא שם אמרו: שני מתים שנקברו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, והרקיבו ועמדו על מלוא תרודו רקב, רקבם טמא (אף-על-

1 קרפנות טמאה, ויגלח תגלחת טמאה, ויפלו פל
2 הקמים הראשונים.

(2) ראה לעיל פ"ו, ה"א. (3) שדינו להיות טמא על ידן שבעה ימים, וכמבואר להלן ה"ז. (4) כגון בשרו או עצמותיו, המנויות להלן ה"ב, ולא ארץ העמים, או גולל ודופק, או נוגע בכלים הנגועים במת, המנויות להלן ה"ו-ה. והשווה 'תוספות' נזיר נד. דיבור-המתחיל וכלים. (5) כלומר, רק אז.

3 ב. ואילו טמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן: על
4 הנפל, ואפלו לא נתקשרו אבריו בגדין⁶. ועל פזות
5 מבשר המת, ועל פזות נצל⁷. ועל עצמות שהן רב
6 מנזן העצמות⁸, אף על פי שאין בהן רבע הקב⁹.
7 ועל עצמות שהן רב בנינו של מת¹⁰, ואף על פי
8 שאין בהן רבע הקב. ועל חצי קב עצמות¹¹, אף על
9 פי שאין בהן לא רב בנינו ולא רב מנינו. וכל
10 העצמות יהיו משל מת אחד, ולא משני מתים¹².
11 ועל השדרה¹³ הפאה ממת אחד. ועל הגלגלת של
12 מת אחד¹⁴. ועל אבר מן המת הפא ממת אחד¹⁵, ועל
13 אבר מן החי מאדם אחד, שיש עליהן בשר שראוי
14 לעלות בו ארוכה בחי¹⁶. ועל חצי לג¹⁷ דם הפא
15 ממת אחד¹⁸. ועל מלא חפנים רקב המת¹⁹. אי זהו
16 נצל? זה בשר המת שנמנע ונעשה לחה סרוחה²⁰.

(6) שכל אבריו נוצרים, ועדיין אין עליו כזית בשר (נזיר נ). וברש"י לחולין פט: והשווה הל' טומאת מת פ"ב, ה"א: "שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם". (7) ליחה סרוחה היוצאת מבשר המת שנימנע. נצל - לשון הפרשה, כמו (בראשית לא, ט) "ויצל אלוקים את מקנה אביכם" (רש"י לנזיר נ). (8) של אברי האדם, והם: קכ"ה איברים, שהם הרוב של רמ"ח איבריו. (9) אבל אם אין בהם רוב מנין העצמות, אינן מטמאות באהל עד שיהיה בהן רובע הקב, כמבואר בהל' טומאת מת פ"ב, ה"ט, ובכל זאת אין הנזיר מגלח עליהן עד שיהא בהן חצי קב, כמבואר להלן ה"ו. (10) כגון שתי שוקיים וירך אחת (נזיר נ). (11) משנה נזיר מט: (12) אהלות פ"ב, מ"ו, וכחכמים. וראה נזיר נב. (13) מערכת חוליות העוברות לאורך הגב שבאדם. (14) משנה נזיר מט: "על השדרה ועל הגולגולת", אלא שבגמרא שם נב. נסתפקו אם כוונת המשנה לשדרה וגולגולת יחד, או כל אחת מהן מטמאה, ורבינו סובר, מכיון ששמאי אמר (שם עמ' ב) "עצם אחד מן השדרה או מן הגולגולת", הרי שאין צורך בשתייהן. ואע"פ שהגמרא שם דוחה: "שונה שמאי שמחמיר" - מכיון שאין אנו מוצאים שום מחלוקת מפורשת בזו, עלינו לומר, שזוהי דיעה מוסכמת על הכל (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס, בהל' טומאת מת פ"ב, ה"ח). וכתב רבינו בפירושו למשנה, אהלות פ"ב, מ"א, שדרה וגולגולת אע"פ שאין בהן בשר מטמאות באהל, לפי שצורת אדם ניכרת בהן, ככתוב: "בעצם אדם" עצם שניכר בו, שהוא של אדם. (15) ולא משני מתים, כגון הזרוע או השוק, שיש בה שתי עצמות,

היוצאות מן הגדר⁵³, או מטה או גמל⁵⁴ וכיוצא בו; 17
או שנטמא באהל רבע עצמות שאין בהן לא רב 18
בנין⁵⁵ ולא רב מנין; או שנטמא ברביעית דם מן 19
המת, שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל⁵⁶; או 20
שנטמא בגולל⁵⁷ או בדופק⁵⁸, שהן מטמאין במגע 21
ובאהל⁵⁹; או שנטמא באבר מן החי או באבר מן 22
המת שאין עליהן בשר פראוי⁶⁰ - הרי זה אינו סותר. 23

(44) משנה נזיר מט: (45) אהלות פ"ב, מ"ג, שנאמר (במדבר יט, יד) "אדם כי ימות באהל" צריך שיהיה היכר בעצם, שהיא של אדם. וכן כל עצם שאין עליון דמיון אנושי (הכוונה לשדרה וגולגולת שחסרו. תוספות יו"ט שם), וכן הכתוב אומר (שם טז) "או בעצם אדם" (רע"ב שם ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם פ"א, מ"ח). ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים הנוסח: "ואין עצם אחד מטמא באהל", ובצדק, שהרי בהל' טומאת מת פ"ב, ה"י כותב רבינו: "היה עצם אחד אפילו יש בו רובע (=הקב) הרי זה מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל" וראה נזיר נג. בדברי שמאי שם. (46) המנויים להלן. (47) ובדפוסים קדומים: ארץ העמים. וכל חוץ לארץ נקראת כך, וגזרו טומאה על עפר הבא מחוץ לארץ, שיהא מטמא במגע ובמשא. וכתב רבינו בפירושו למשנה (אהלות פ"ב, מ"ג) "שהם להתרשלותם עם המתים, וקוברים אותם בכל מקום, שפטנו על ארצותם בזאת הטומאה - וזה בגזירה מדרבנן... לפי שאנו נאמר שיהיה בכל חלק מעפרה עצם כשעורה". (48) ונשברו עצמות המת ונידושו בכל השדה עד מאה אמה. (49) משנה שם, וכן בנזיר נד. (50) טעות סופר יש כאן, וצ"ל: "כשהאחילו עליו ועל כזית מן המת שריגים היוצאים" וכו', וכן בהל' טומאת מת פ"ט, ה"ו (מעשה רב, לרבי בצלאל הכהן מוילנה). (51) ענפים. (52) שהענפים רחוקים זה מזה, ואין בכל אחד מהם שיעור טפח להביא את הטומאה על ידו, ומן התורה טהור הוא, שאין זה אהל. וחכמים גזרו טומאה בהולך תחתיהם (נזיר נד: ובתוספות שם, וכן רבינו בהל' טומאת מת פ"ג, ה"ב). (53) אבנים או עצים בולטים ממנו. פרות - לשון גדל פרע (רע"ב לאהלות פ"ח, מ"ב) וגם אלה אינם מביאים הטומאה, מפני שאין ברחבם טפח (תוספות יו"ט לאהלות שם, וראה בנדה נז. וסח:). (54) שתחת המיטה או הגמל, יש כזית מן המת והנזיר עמו (תוספתא אהלות פ"ט, מ"א) ואין כריסו של הגמל נידון כאהל, שאינו עשוי להגן, וכדברי רבינו בהל' טומאת מת פ"ט, ה"ו "שכל אלו ההלכות האמורות בטומאת אהלים הנעשים מן האדם או מן הבהמה או מן הכלים הכל מדברי סופרים... ולפיכך אין הנזיר מגלח עליהם". ובירושלמי נזיר פ"ז, ה"ג מונה מיטה וגמל בין אלה, שאינם נעשים אהל ואין הנזיר מגלח עליהם, וראה סוכה כא. "אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל". (55) ראה לעיל ה"ב, ובביאורנו אות ט. (56) אבל אין הנזיר מגלח עליה, הלכה למשה מסיני (משנה בנזיר נד. ובתוספות שם מט: דיבור-המתחיל ועל חצי לוג). (57) כיסוי ארון המת. (58) צדי הארון, שהכיסוי דופק עליו. (59) אהלות פ"ב, מ"ד, שנאמר: וכל אשר יגע על פני השדה - לרבות

פי שלא נשאר מכל אחד אלא חצי תרוד, כיון שכל אחד נקבר יחידי, יש להם דין רקב - תוספות שם), וזהו שהדגיש רבינו כאן: קברו שני מתים כאחד, שדווקא באופן זה אין הרקב מטמא. (30) שם עמ' ב. אין זה רקב אלא עפר טחנתו. (31) ספק, שמא צריך שירקב כברייתו, כמו שהיה ללא כל שינוי. (32) שם. ספק, אם מה שהרקיב כשהוא חי יש לו תורת רקב. או נאמר, הואיל והוא מת לפנינו, הרי זה כהרקיב כולו כשהוא מת. (33) ולא יכול להביא קרבן על טומאתו, כי שמא טהור הוא, ואסור לו להכניס חולין לעזרה. (34) רובע הקב, והקב ארבעה לוגין. (35) שהאהיל הנזיר עליהן, או שהיה הנזיר והן באהל אחד, כמבואר בסמוך ה"ה. (36) שם נב: כי אע"פ שבדרך כלל אין הנזיר מגלח, אלא על חצי קב עצמות - בשדרה וגולגולת, הואיל והן חמורות, שנטמאות כמו שהן, ראה לעיל ה"ב, אולי גם רובע עצמות מהן הנזיר מגלח עליהן. וכל זה לענין טומאת אהל, אבל לענין מגען ומשאן, אפילו על עצם כשעורה, הרי הוא מגלח, כמבואר בסמוך ה"ו. וראוי להעיר, שבגמרא שם נא. נשארו עוד הרבה בעיות בענינים אלו בתיקן, ורבינו השמיטן, מפני שאינן מצויות, ונדירות מאד (רדב"ז). וב"לחם משנה" הקשה למה לא הזכיר רבינו, שאין רקב אלא הבא מן הבשר ומן הגידים ומן העצמות, כמבואר בנזיר נא? אבל רבינו כבר הזכיר (לעיל ה"ד) "ויהיה כולו שלם", וממילא יש בו בשר וגידים ועצמות (מרכבת-המשנה).

ה. כל אלו השתים עשרה טמאות שמינינו³⁷, אם נגע 1
נזיר באחת מהן או נשא, או האהיל³⁸ הנזיר עליה 2
או האהיל³⁹ הטמאה על הנזיר⁴⁰, או היה הנזיר 3
ואחת מטמאות אלו באהל אחד⁴¹ - הרי זה מגלח 4
תגלחת טמאה, ומביא קרבן טמאה, וסותר את 5
הפל⁴². חוץ מן הרקב, שאינו מטמא במגע; שאי 6
אפשר שיגע בכלו, שהרי אינו גוף אחד⁴³. אבל אם 7
נשא או נטמא באהל - מגלח. 8

(37) למעלה ה"ב. (38) סיכך בגופו עליה. (39) בדפ' רומי, וכן בכת"י התימנים: האהילה. (40) שהטומאה סיככה על הנזיר, כגון שהוא עמד תחתיה. (41) והגג מאהיל על שניהם. (42) משנה נזיר מט: (43) גוש אחד, וכן שנינו באהלות פ"ב, מ"ב "מלוא תרוד רקב שגבלו במים, אינו חיבור לטומאה". וכתב רבינו בפירושו שם: "לפי שחלקיו נבדלים קצתם מקצתם, והלישה לא תשימהו גוף אחד, כמו שאמרו (שבת יח:): אפר לאו בר גיבול הוא".

ו. וכן נזיר שנגע בעצם המת, אפילו עצם פשעורה, 9
או נשא - הרי זה מגלח עליו, ומביא קרבנות 10
טמאה, וסותר את הקודמים⁴⁴. ואין עצם פשעורה 11
מטמא באהל⁴⁵. אבל נטמא באחת משנים עשר 12
דברים הללו⁴⁶: בגוש ארץ העובדי פושכים 13
ומזלות⁴⁷, או בשדה שנחרש קבר בתוכה⁴⁸, שהן 14
מטמאין במגע ובמשא⁴⁹; או שהאהיל עליו ועל⁵⁰
השריגים⁵¹ היוצאים מן האילנות⁵², או הפירות 16

13 וְשִׁבְעַת יָמֵי סְפִירוֹ שְׁסוּפָר אַחֵר שְׁיִטְהָר לְצִרְעָתוֹ
14 בֵּין תְּגַלְחַת רֵאשׁוֹנָה⁷² לְשִׁנְיָה⁷³ אֵין עוֹלִין לוֹ מִיָּמֵי
15 נְזִירוֹתוֹ⁷⁴. אָבָל יָמֵי הַסִּגְרָה⁷⁵ - עוֹלִין לוֹ⁷⁶. וְכֵן אִם זָב
16 בְּשָׂרוֹ, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - כָּל יָמֵי זִכְתָּן⁷⁷ עוֹלִין
17 לָהֶן, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן טְמֵאִין⁷⁸. וְדָבָר זֶה הִלְכָּה
18 לְמֹשֶׁה מִסִּינֵי הוּא⁷⁹.

(69) שנגמר דינו שהוא טמא, "וטמאו הכהן" (ויקרא יג, יא) מתרגם יונתן "ויחלטיניה כהנא". (70) שהוא טמא בהחלט. (71) כשנרפא נגע הצרעת. (72) שהיא ביום טהרתו, שנאמר בו (ויקרא יד, ח) "וגלח את כל שעריו". (73) שהיא ביום השביעי לטהרתו, ככתוב שם ט. (74) משנה בנזיר נד: "ומתחיל ומונה מיד". משמע מזה, שימי חלוטו וספרו אינם מן המנין, אבל אינם סותרים את הקודמים. ולאחר שהשלים ימי ספרו, משלים נזירותו על מנין הימים, שמנה קודם טומאתו (שם). (75) בתחילה כשהכהן ראה את הנגע, ועדיין לא החליט לטמאו מסגירו לשבעת ימים, לראות אם יפשה הנגע, ככתוב שם יג, ד-ח. (76) למנין נזירותו (משנה שם). ובגמרא שם נו: אמרו - הלכה היא למשה מסיני, כמבואר בירושלמי שם פ"ז, ה"ג. (77) שהם טמאים, ככתוב שם טו, ב, כה. (78) הואיל ואינם טעונים תגלחת. וכנ"ל. (79) משנה שם נד: "באמת אמרו, ימי הזב והזבה וכו'". וכל "באמת אמרו" - הלכה היא למשה מסיני, כמבואר בירושלמי שם פ"ז ה"ג.

19 י. אֵין צָרִיף לִזְמַר, שְׁאֵם נְטֵמָא הַנְּזִיר בְּשָׂאָר
20 טְמֵאוֹתוֹ⁸⁰ - שְׁיָמֵי טְמֵאוֹתוֹ עוֹלִין לוֹ, וְאֵינוֹ סוֹתֵר
21 כְּלוּם⁸¹. נְטֵמָא בְּמַת בְּתוֹף יָמֵי צִרְעָתוֹ⁸² - סוֹתֵר אֶת
22 כָּל הַקּוֹדֵמִין, שֶׁהָיָה בְּנִירוֹתוֹ עוֹמְדִים⁸³. וְאֶף עַל פִּי
23 שֶׁהוּא טְמֵא⁸⁴.

(80) כגון נבילה או שרץ. שהן קלות מטומאת זיבה, ואין טומאתו שבעה ימים אלא טומאת ערב בלבד. (81) שאין איסור לנזיר להטמא אלא למת בלבד, כמו שאמרו (נזיר מג.) "לא יטמא להם במותם (במדבר ו, ז) - במותם אינו מיטמא, אבל מיטמא בנגיעתם ובזיבתם", והשווה הל' טומאת אוכלין פט"ז, ה"ט. (82) היה נזיר ונצטרע, ובימי צרעתו נטמא למת. (83) שכשיתרפא מצרעתו, עליו להשלים נזירותו על הימים שמנה מקודם, כמבואר לעיל ה"ט ובביאורנו אות עב. (84) לצרעתו, לא היה סותר את הקודמים בגלל צרעתו בלבד, נזיר יד: כרבי יוחנן, אבל ריש לקיש אומר שם: "אינו סותר (=את הקודמים), צרעת לחוד ונזירות לחוד", הואיל ואין ימי צרעתו עולים לו למנין נזירותו, דינו משונה מסתם נזיר, ואין טומאתו במת סותרת כלום. וראה לקמן פ"י, ה"ב-יג.

24 יא. הַנְּזִיר מֵתֵר בְּטֵמָאָת מַת מְצוּהָ⁸⁵ וּבִתְגַלְחַת
25 מְצוּהָ⁸⁶, וְאִסוּר בֵּינֵן הַמְצוּהָ בֵּינֵן הָרְשוּת. בִּיצֵד? מִי
26 שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁשִׁטָּה הַיּוֹם יֵין, שֶׁהָיָה מְצוּהָ עָלָיו
27 לְשִׁטּוֹת⁸⁷, וְאַחֵר כֶּף נָדָר בְּנְזִיר - חֲלָה נְזִירוֹת עַל
28 הַשְּׁבוּעָה וְאִסוּר בֵּינֵן⁸⁸. וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שֶׁהוּא אִסוּר
29 בֵּינֵן קְדוֹשׁ וְהַבְּדִלָה, שְׁאֵינוֹ אֶלָּא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁸⁹.

גולל ודופק, אשר יגע - משום מגע הוא מטמא ולא משום משא (רע"ב שם). וכתב רבינו שם: ויקראו צדי הקבר "דופקים" להיותם דוחקים המת (לשון "ודפקום יום אחד", בראשית לג, יג) ויקרא כיסוי הקבר גולל, להיותו אצלו מאבן מתגלגלת על פי הקבר. (60) כדי להעלות ארוכה (נזיר נג:). כרבי יוחנן. ועל-כרחך שאין בו עצם כשעורה, שאם יש בו עצם כשעורה הרי הנזיר מגלח לפחות על מגעו ועל משאו (תוספות שם). וראה לעיל ה"ב, ובביאורנו אות יד.

1 ז. אֶף עַל פִּי שֶׁכָּבָל אֵלוֹ הוּא טְמֵא טְמֵאָת שְׁבַעָה
2 וּמָזָה בְּשָׁלִישִׁי וּבְשָׁבִיעִי - אֵינוֹ מְגַלַּח תְּגַלְחַת טְמֵאָה
3 וְלֹא מְבִיא קְרִבְנוֹת וְלֹא סוֹתֵר אֶת הַקּוֹדֵמִין. אָבָל כָּל
4 יָמֵי הַטְּמָאָה אֵין עוֹלִין לוֹ מִמֶּנֶּן יָמֵי נְזִירוֹתוֹ⁶¹.

(61) משנה בנזיר נד: "ומתחיל ומונה מיד", הרי שימי טומאתו לא עלו לו למנין.

5 ח. נִגַּע בְּאֶהָל הַמֶּת⁶² אוּ בְכָלִים הַנוֹגְעִים בְּמַת⁶³ -
6 אֵינוֹ מְזַה בְּשָׁלִישִׁי וּבְשָׁבִיעִי⁶⁴. וְיִרְאָה לִי, שְׂדִין זֶה
7 מִיָּחִיד בְּנְזִיר; אָבָל כָּל אָדָם שֶׁנִּטְמָא בְּכָלִי⁶⁵ טְמֵאָת
8 שְׁבַעָה - יִזְהָ בְּשָׁלִישִׁי וּבְשָׁבִיעִי, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר
9 בְּהִלְכוֹת טְמֵאָת מַת⁶⁶. וְכֵן יִרְאָה לִי, שֶׁזֶה שְׁאֵינוֹ⁶⁷
10 מְזַה בְּשָׁלִישִׁי וּבְשָׁבִיעִי אִם נִגַּע בְּכָלִים, כְּדִי שְׁיַעֲלוּ
11 לוֹ יָמֵי טְמֵאָתוֹ בְּכָלִים מִמֶּנֶּן יָמֵי נְזִירוֹתוֹ⁶⁸.

(62) שם נד. "ואהל", ומפרש רבינו שם: שנגע באהל המת. (63) שהם מטמאים כמת עצמו, והנוגע בהם טמא טומאת שבעה, שנאמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב או במת", חרב הרי זה כחלל (נזיר נג:). וכתב רבינו בהל' טומאת מת פ"ה, ה"ג: "מפי השמועה למדו, שהחרב כמת, והוא-הדין לשאר כלים בין כלי מתכות, בין כלי שטף ובגדים, הרי הוא אומר (שם לא, יט) "כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי" וכי תעלה על דעתך, שזה ירה חץ והרג, או זרק אבן והרג, נטמא שבעת ימים? אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה, מפני שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו, שהרי נגע הכלי במת". (64) אבל הוא טמא שבעה ימים. (65) שנגעו במת. (66) פ"ה, ה"ג. ולדעת הראב"ד שם, אין זה אלא בכלי מתכות או בחיבורין ואפילו בשאר כלים. חיבורים - שנגע האדם בכלים, בשעה שהכלים היו מחוברים למת. (67) בדפוסים קדומים: שזה שאינו. (68) שאילו היה צריך הזאה, לא היו ימי טומאתו עולים לו למנין נזירותו. והמקור לדברי רבינו, שאין הנזיר מזה על כלים שנגעו במת, הוא לשון סוגיית הש"ס בנזיר נד: שהתפלאו שם, כלים הנוגעים במת, הנוגע בהם בר הזאה הוא? ועל-כרחך שזה דין מיוחד בנזיר, כי בשאר כל אדם, ודאי שטעון הזאה, וכשיתר רבינו בהל' טומאת מת כנ"ל. והראב"ד סובר, שאין משם ראייה, כי המשנה עוסקת בכלי עץ ושלא בחיבורין, וכשנגעו במת אינם כמת, אלא אב הטומאה בלבד, והנוגע בהם אינו טמא שבעה ואינו טעון הזאה, בין נזיר בין שאר כל אדם, ולפיכך מתפלאה הגמרא שם: "כלים בני הזאה הם?" (לחם-משנה).

12 ט. נְזִיר שֶׁנִּצְטָרַע וְהִחְלֹט⁶⁹ - כָּל יָמֵי חֲלוּטוֹ⁷⁰

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ל' מרחשון - ספר הפלאה - הלכות נזירות קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכל ימי חייו, שלרוב היא לזמן קצר בלבד, ולפיכך קדושתה קלה מנזיר עולם (רדב"ז).

טו. וכיצד הוא מתר בתגלחת מצוה? נזיר שנצטרע, ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות - הרי זה מגלח כל שעריו. שהרי תגלחתו⁹⁹ מצות עשה, שנאמר במצוה: וגלח את כל שעריו וגומר; וכל מקום שאמרה מצוה עשה ולא תעשה¹⁰⁰: אם יכול לקיים את שניהם¹⁰¹ - מוטב, ואם לאו¹⁰² - יבוא עשה וידחה את לא תעשה. והלא נזיר שגלח בימי נזרו עבר על לא תעשה ועשה, שנאמר: קדש יהיה גדל פרע שער ראשו¹⁰³, ובכל מקום אין עשה דוחה לא תעשה ועשה¹⁰⁴, ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירות? מפני שעבר נטמא הנזיר בצרעת, וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו¹⁰⁵, והרי אינו קדוש¹⁰⁶ בהן, ובטל העשה מאליה, ולא נשאר אלא לא תעשה, שהוא: תער לא יעבר על ראשו, ולפיכך לא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו¹⁰⁷.

99) לצרעתו. 100) שאחת היא בסתירה לשניה, כגון לעשות ציצית מחוטי צמר בטלית של פשתן, שהציצית מצות-עשה, והשעטנז הוא איסור לא-תעשה. 101) כגון חוטי צמר בטלית של צמר, הרי אפשר לו לקיים את שתיהן, וכן חוטי פשתן בטלית פשתן. 102) כגון שיש לו טלית פשתן, וחייב להטיל בה חוטי תכלת, שהם מצמר, תבוא מצות תכלת ותדחה איסור שעטנז (מנחות מ. וכן בהל' ציצית פ"ג, ה"ו), וגם כאן העשה של תגלחת מצורע דוחה את הלא-תעשה של איסור גילוח הנזיר, שנאמר בו: "תער לא יעבור על ראשו" (נזיר נח.). 103) והרי זו מצות-עשה, כמבואר לעיל פ"א, ה"א. 104) כגון יבמה אלמנה מן הנישואין, אסורה להתייבם לכהן גדול, שאין עשה של מצות יבום דוחה 'לא-תעשה' (של אלמנה לכהן גדול) ועשה, שמוזהר על הבעולה, ככתוב: "והוא אשה בבתולה יקח" (יבמות כא. ובהל' יבום פ"ו, ה"א). 105) לעיל ה"ט. 106) ראה לקמן פ"ה ה"ב: "ששער נזיר שנצטרע, מותר בהנייה" הרי שאין בו כל קדושה. 107) ולדעת הראב"ד, אין זה עיקר הטעם, אלא מפני שהלאו והעשה של נזיר קלים מאד, שניזירות ישנה בשאלה לחכם, והיא ניתרת, ולפיכך עשה של תגלחת מצורע דוחה אותם, כמבואר ביבמות ה. ורבינו סובר, מאחר שבמסכת נזיר מא: ונת. מודגש בפירוש, שתגלחת מצורע דוחה 'לא-תעשה' שבנזיר, ולא הזכירו שם את העשה שבנזיר, אין אנו מניחים גמרא מפורשת במקומה, ונמשכים אחרי סוגיא ביבמות, שהיא שלא במקומה. וגם טעמו של הראב"ד, לא יספיק לתגלחת מצורע שהוא נזיר, נזירות שמשון, שאין לו שאלה, ראה לעיל פ"ג, ה"ד, ולפיכך טעמו של רבינו מקיף וכולל יותר (רדב"ז).

פרק שמיני

1) תגלחת טהרה וסדר הבאת קרבנות הנזיר, דין נזיר ממוטר, ותגלחת פסולה כיצד יעשה, תגלחת הבן על

85) מבואר להלן ה"ב. 86) מבואר להלן ה"טו. 87) מחמת שבועתו. 88) נזיר ד. שנאמר (שם, ג) "מיין ושכר יזיר", והוא מיותר, שהלא נאמר מכל אשר יעשה מגופן היין - לרבות יין מצוה כיון הרשות, וכפירוש התוספות שם, וכן שם מד. 89) שאע"פ שאמרו (פסחים קו.) "זכור את יום השבת לקדשו - זכרהו על היין" - אין זה אלא אסמכתא בלבד, שקידוש היום כשלעצמו הוא מן התורה, והיין אינו אלא מדברי חכמים (תוספות נזיר ד. דיבור-המתחיל מאי היא, וכן בפסחים שם) והשווה הל' שבת פרק כט ה"א, ה"ו.

1 יב. וכיצד הוא מתר בטמאת מת מצוה? היה מהלך בדרך ופגע במת שאין שם מי שיקברנו - הרי זה מטמא⁹⁰ לו וקוברו. ודברים אלו דברי קבלה הן⁹¹.

90) מותר לו להטמא, אבל בכל זאת הוא סותר נזירותו ומביא קרבן טומאה (קריית ספר). 91) משנה בנזיר מז., ובגמרא שם מח. דרשו: לאביו ולאמו... לא יטמא (במדבר ו, ז) מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר (שם ו) "על נפש מת לא יבוא" - אלא לאביו ולאמו אינו מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה, וזהו מה שכתב רבינו: "דברי קבלה", כלומר, שכך בא מדרש זה בקבלה, כדברי רבינו בפירושו שם פ"ו, מ"ה, וראה בתוספות י"ט שם.

4 יג. נזיר וכהן שפגעו במת מצוה - יטמא נזיר, אף על פי שהוא סותר הימים הראשונים ומביא קרבן טמאה, ואל יטמא כהן. שזה⁹² קדשתו קדשת עשה⁹³, ואפילו היה נזיר עולם⁹⁴, והכהן קדשתו קדשת עולם⁹⁵.

92) הנזיר. 93) למשך ימי נזירותו בלבד. 94) שאמר: הריני נזיר לעולם (ראה לעיל פ"ג, ה"א), בכל זאת סתם נזירות אינה אלא שלשים יום (תוספות לנזיר מז.). ולדעת ה"לחם משנה" כוונת רבינו, שהנזיר, נזיר בחייו אחרי שנולד, ואין קדושתו קדושת עולם - בעוד שהכהן קדושתו מיום שנולד. 95) משעה שנולד ועד יום מותו (משנה בנזיר מז.). ועוד הבדל יש ביניהם, שהנזיר ישנו בשאלה, וקדושתו ניתרת ע"י שאלה לחכם (ראה לעיל פ"ב, ה"א) וקדושת כהן אינה בטלה עולמית (לחם-משנה).

9 יד. פגעו בו שני נזירים, אחד נזיר שלשים יום ואחד נזיר מאה יום - יטמא נזיר שלשים⁹⁶. היה אחד נזיר לזמן קצוב⁹⁷ והשני נזיר עולם - יטמא הנזיר לזמן קצוב; שניזירות עולם קדשתו תמורה מזה⁹⁸.

96) שקדושתו מועטת מקדושת נזיר מאה (ירושלמי נזיר פ"ז, סוף ה"א). 97) אפילו לאלף שנה (ראה לעיל פ"ג, ה"א). 98) ירושלמי שם, שנזיר עולם אם הכביד שערו, מיקל בתער בכל שנים-עשר חודש ומביא קרבנו, וזוהי קדושתו, בעוד שנזיר לזמן קצוב אינו מגלח עד סוף ימי נזרו, ואינו מביא איפוא שום קרבן טהרה תוך ימי קצבת נזירותו, ראה לעיל פ"ג, ה"ב. וגם סתם נזירות קצובה, אינה

(17) משנה, נזיר מה, א. וכרבי יהודה שם. וכן סדרן בתורה (במדבר ו, יד). ואחרי עשיית השלמים, כתבה תורה (שם, יח) "וגלח הנזיר". וראה ב'תוספות יו"ט' שם. (18) משנה, שם. (19) ביטול מרובה, ובכל זאת אינם יוצאים מתורת ביטול (משנה, שם עמ' ב, ו'תוספות' פסחים לט:). (20) נזיר מה, ב. שנאמר (במדבר ו, יח): "אשר תחת זבח השלמים - מזבח" (=מהרוטב) יהא תחתיו". (21) שם "זבח - לרבות את החטאת".

ג. והיכן מגלח שער? בעזרת הנשים²², בלשפת²³ הנזירים שהיה שם בקרן מזרחית דרומית, ושם מבשלים את שלמיהן ומשליכין שערן לאש²⁴. ואם גלח במדינה²⁵ - יצא²⁶. ובין שגלח במדינה ובין שגלח במקדש - תחת הדוד הוא משליך שער²⁷. ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח, שנאמר: פתח אהל מועד²⁸. לא שגלח כנגד הפתח, שזה בזיון מקדש הוא²⁹.

(22) חצר בית המקדש, מקום מעמד לנשים, ונזכרת במשנה מדות פ"ב, מ"ה. (23) חדר. (24) משנה שם, וככתוב בתורה: "ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים". (25) בכל ערי ישראל לגבולותיה, כשיטת רבינו בפירושו למשנה (ראש השנה פ"ד, מ"א) שירושלים כולה נקראת מקדש; ומדינה - שאר העיירות שבכל ארץ ישראל. (26) משנה, נזיר מה, ב. והרע"ב שם מפרש: מדינה - ירושלים, ואע"פ שנאמר שם "וגלח הנזיר פתח אהל מועד" - אין זה אלא ללמד, שאינו מגלח עד שיהיה פתח אהל מועד פתוח, וכמבואר בסמוך. (27) משנה, שם. ובנוסח המשנה שבבבלי, כתוב: "ואם גלח במדינה, לא היה משלח תחת הדוד", אבל נוסח המשנה שבירושלמי שם: "ואם גלח במדינה, היה משלח" וכו'. וראה לעיל פ"ו הי"ד, לענין תגלחת נזיר טמא. (28) הוא ההיכל, ורבינו כתב: פתח העזרה פתוח, וצריך עיון. (29) נזיר מה, א. ולפי זה, לא יגלח בלילה, שאז פתח העזרה סגור, וכן אמרו (זבחים נה:): "שלמים ששחטם קודם פתיחת דלתות ההיכל - פסולים, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד, בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול".

ד. ואחר כך נוטל הכהן את הזרוע בשלה מן האיל, וחתל מצה אחת מן הסל, ורקיק אחד, ונותנן על פפי הנזיר או הנזירה ומניפין³⁰. ואחר כך התר הנזיר³¹ לשתי חלות וז'הטמא למתים.

(30) הכהן, ככתוב (במדבר ו, כ) "והניף אותם הכהן", וכמו שאמרו (קידושין לו:): "כהן מכניס ידו תחת יד בעלים ומניף". וכתב רבינו: "או הנזירה" כדברי המשנה (שם עמ' א) "והתנופות... נהגות באנשים ולא בנשים, חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות", ולא כדברי רבי שמעון שזורי, האומר (נזיר מה). אין נזירה מניפה, "שמא יתגרו בה פרחי כהונה". וראה פירוש המשנה לרבינו בקידושין שם: "ורדין הנזירה והנזיר בענין הקרבן - שוה, למה שנאמר בתחילת הפרשה: איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר, והוא מה

קרבנות אביו הנזיר, הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חברו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר, כיצד יעשו.

א. תגלחת הטהרה כיצד היא? פשיגמר הנזיר ימי נזירות² מביא שלש בהמות: פבש לעולה, וכבשה לחטאת, ואיל לשלמים³. הביא שלשתן ולא פרש⁴ - הראויה לחטאת⁵ תקרב⁶ חטאת, והראויה לשלמים⁷ - שלמים, והראויה לעולה⁸ - עולה. ומביא עם איל השלמים ששה עשרונות⁹ ושני שלישי עשרון סלת. אופה מהן עשרים חלה¹⁰: עשר חלות מצות¹¹, ועשרה רקיקי¹² מצות. ומושח העשרים¹³ ברכיעית שמן. ושעור זה¹⁴ הלכה למשה מסיני¹⁵. ומביא העשרים בכלי אחד¹⁶.

(2) ראה לעיל פ"ד, ה"א. (3) ככתוב בתורה (במדבר ו, יד). וכתב הרמב"ם שם יא: "טעם החטאת... כי האיש הזה חטא בנפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזיר מקדושתו ועבודת ה', וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלקיו... והנה הוא צריך כפרה בשוכו להטמא בתאוות העולם". (4) איזו לחטאת ואיזו לעולה, אע"פ שכל הקרבנות צריך שיקראו להם הבעלים שם. (5) הכבשה. (6) בכת"י החינים: תיקרב. (7) האיל. (8) הכבש, הואיל ואמר: הרי אלו לנזירותי, הרי זה כאילו קרא שם לכל אחד ואחד (משנה, נזיר מה, וברע"ב שם). ואע"פ שכבשה ראויה גם לשלמים, ככתוב בתורה (ויקרא ג, יז) - בקרבנות נזיר, אין הכבשה ראויה אלא לחטאת ('תוספות יו"ט'). (9) העשרון - הוא עשירית האיפה (במדבר כח, ה), והאיפה שלש סאין, והסאה ששה קבים, כמבואר בהל' עירובין פ"א, הי"ג. נמצא, העשרון: שני קבים פחות חומש (הל' ביכורים פ"ו, הט"ו). (10) נמצאת כל חלה היא שלישית העשרון. (11) שהן בלולות בשמן כשעדיין הן סולת. (12) הרקיק אינו בלול בשמן אלא משוח בשמן אחר אפייתו (הל' מעשה הקרבנות פ"ט, הכ"א). (13) כל חלה כדינה, חלת מצה - בלולה בשמן, והרקיק - משוח, ככתוב בתורה (במדבר ו, טו). וכן בהל' מעשה הקרבנות שם, הכ"ג. וכנראה, שכאן סומך רבינו על מה שיכתוב בפרוטרוט בהל' מעשה הקרבנות ('מעשה רוקח'). ובמנחות עח, א - ששם המקור לדין חלות נזיר, אמרו: "ובשר זבח תודת שלמי - לרבות שלמי נזיר לעשרת קבים ירושלמיות (נמצאו שתי חלות לקב), ולרביעית שמן". (14) של רביעית הלוג שמן. (15) מנחות פט, א. (16) בסל, ככתוב (במדבר ו, יז): "על סל המצות". ובהל' מעשה הקרבנות פ"ט הכ"ג, מסיים רבינו: "והכהן לוקח מהן (מהחלות) שתי חלות, אחת מכל מין".

ב. ושושט החטאת תחלה, ואחר כך העולה, ואחר כך השלמים, ואחר כך¹⁷ מגלח. ואם גלח אחר ששחט החטאת או העולה - יצא¹⁸. ומבשל השלמים או שולקן¹⁹. ולוקח מן הרטב של זבחי השלמים ונותן על השער²⁰, ואחר כך משליכו לאש תחת דוד השלמים. ואם השליכו תחת החטאת - יצא²¹.

שאמרו (קידושין שם) אתיא (= למד) כף כף מסוטה".
(31) זה למצוה מן המובחר, אבל לעכב, ראה בסמוך ה"ה.

ה. נזיר מִמָּוֶט³² אִינוּ צָרִיךְ לְהַעֲבִיר תַּעֲרִיב³³. וְאִם עַל
פִּי שְׂאִין לֹא שָׁעַר אוֹ שְׂאִין לֹא פָּפִים³⁴ - הֲרִי זֶה
מִקְרִיב קָרְבָּנוֹתָיו וְיִשְׁתָּה וְיִטְמָא³⁵. וְאִם הֵבִיא
קָרְבָּנוֹתָיו וְלֹא גִלַּח רֹאשׁוֹ - אֵין הִתְגַּלַּחַת מַעֲכָבָה,
אֲלֹא שׁוֹתָה וּמִטְמָא לְעֶרְבָּ³⁶. שְׁמִשְׁיָדָק עָלָיו אֶחָד
מִן הַדְּמִים³⁷ הֵתֵר, אִם עַל פִּי שְׂאִין נִתֵּן עַל פָּפִיו וְלֹא
הֵנִיף; שְׁפָל דְּבָרִים אֵלֹו - לְמַצוֹה וְלֹא לְעַכְבָּ³⁸.

(32) שאין לו שערות בראשו, כגון שהוא קרח. (33) יומא
סא, ב - וכבית הלל. ואע"פ שבנזיר מו, ב - אמרו: "ובית
הלל אומרים, צריך להעביר תער על ראשו" - כבר העירו
ה'תוספות' ביומא שם, שזאת היא מהסוגיות ההפוכות,
ופסק רבינו כהסוגיא ביומא, שכן המשנה בנגעים פ"ד
מ"ט, שנויה כמותה. ואילו הסוגיה בנזיר, היא בסתירה
לדברי המשנה בנגעים ('תוספות יו"ט' נגעים, שם).
(34) ואינו ראוי להניף. (35) מותר לו להטמא למתים.
(36) אחרי מלאת לו שלשים יום, כי ביום שלשים עצמו,
אסור לו עדיין לשנות יין (רדב"ז). וה'אור שמח' מסביר את
היתר טומאתו מבערב, ע"פ מה שנתבאר בנזיר יד, ב - נזיר
שנטמא לאחר זריקת הדמים, ועדיין לא גילח, אין לו תקנה
למצות גילוח, שלעולם לא יוכל להתגלח כמצוותו, שאינו
יכול לסתור ולמנות נזירות אחרת ולהביא קרבן אחר
ויתגלח, שהרי לאחר מלאת נטמא (ואינו סותר), ואין לו
תקנה לגלח בטהרה אלא מגלח בטומאה (רש"י). ומעתה,
אם הנזיר יטמא למתים ביום הבאת קרבנו לפני גילוחו, לא
יוכל להתגלח עוד פתח אוהל מועד (בגלל טומאתו),
וממילא אין לו תקנה עולמית, אבל אם לא גילח עד הערב,
אזי ממילא מותר לו להטמא למתים, שבערב כבר ננעלו
דלתות ההיכל, וממילא אינו יכול להתגלח, ולמחר כבר עבר
זמן אכילת שלמי נזיר, ולא יוכל לשלח שערו תחת הדוד
כמצוותו, ולפיכך מותר לו להטמא לכתחילה, שבין כה כבר
הפסיד את מצות הגילוח כתיקונה. (37) דמי הקרבנות.
(38) נזיר מו, א. כדעת החכמים, שאין הגילוח מעכב.
וכל שכן התנופה, שהיא אחרי הגילוח (רדב"ז). וכן סתמה
המשנה בנזיר כח, א: "נזרק עליה אחד מן הדמים, אינו יכול
להפרי". ואמרו בגמרא שם: משנתנו שלא כרבי אליעזר,
הסובר תגלחת מעכבת וכו' (כסף משנה).

ו. אִם עַל פִּי שְׂאִין הִתְגַּלַּחַת מַעֲכָבָה³⁹ עָלָיו, מִצְוָה
לְגַלְחָה⁴⁰ אֲפֹלוֹ לְאַחַר זְמַן מִרְבָּה. וְנִזְיִר שֶׁגִּלַּח בְּלֹא
תַּעֲרִיב, אוֹ שֶׁגִּלַּח וְשִׁיר שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - לֹא עֲשָׂה כְּלוֹם⁴¹
וְלֹא קִיָּם מִצְוֹת גְּלוּחַ. בֵּין נִזְיִר טְהוֹר בֵּין נִזְיִר
טָמֵא⁴².

(39) בכ"י תימן, ורומי ר"מ: מעכבת. (40) נגעים פ"ד,
מ"ד. וכן בנזיר מ, א. (41) שם, שנאמר (במדבר ו, ה)
"תער לא יעבור על ראשו, עד מלאת הימים וגו'" - התורה
אמרה: אחר מלאת, לא תהא תגלחת אלא בתער". ובנוגע
לשיור שתי שערות, כתבו ה'תוספות' שם, שזוהי הלכה

ז. גִּלַּח וְהֵנִיחַ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת⁴³, וְצִמָּח רֹאשׁוֹ כְּלוֹ, וְחִזֹּר
וְגִלְחוֹ עִם אוֹתָן שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת, אוֹ שֶׁגִּלַּח אַחַת⁴⁴
וְנִשְׂרָה⁴⁵ אַחַת - הֲרִי זֶה קִיָּם מִצְוֹת גְּלוּחַ⁴⁶. נִשְׂרָה אַחַת
וְגִלַּח אַחַת - אֵין כָּאֵן מִצְוֹת גְּלוּחַ⁴⁷.

(43) אבל אם לא גילח את הראש כולו אלא את שתי
השערות בלבד, יתכן שלא עשה כלום, הואיל וכשגילחן
נשאר ראשו מלא שיער, כמו שנסתפק בזה אביי, בנזיר שם.
(44) משגילח ושייר שתי שערות, ועדיין לא צמחו לו
שערות. (45) נפלה מאליה. (46) הואיל ובשעה שבא
לגלח היו שתיים, שהן שיעור גילוח. (47) שבשעה שעמד
לגלחן, לא היו שתיים, ואין גילוח בפחות משתי שערות
(נזיר שם, וכן בבבא קמא קה). "אע"פ ששער אין כאן,
מצות גילוח אין כאן".

ח. גִּלַּח עַל הַשְּׁלָמִים⁴⁸ וְנִמְצָא פְּסוּל⁴⁹ - תְּגַלְחָתוֹ
פְּסוּלָה⁵⁰, וְזִבְחָיו לֹא עָלוּ לוֹ⁵¹. גִּלַּח עַל הַחֲטָאִת
וְנִמְצָא שֶׁלֹּא נִשְׁחַטָּה לְשֵׁם חֲטָאִת⁵², וְאַחַר כֵּן
הֵבִיא הַשְּׁלָמִים וְהַעֲוִלָּה וְהִקְרִיבָן כְּמִצְוֹתָן - תְּגַלְחָתוֹ
פְּסוּלָה וְזִבְחָיו לֹא עָלוּ לוֹ⁵³.

(48) אחרי עשיית השלמים בלבד. (49) כגון שנשפך הדם
או שננטמא. (50) הואיל ועדיין לא נזרק אפילו אחד מן
הקרבנות בהכשר, והרי זה כגילוחו לסטים לאחר מלאת,
וסותר שלשים יום, כמבואר לעיל פ"ו, ה"א, ד.
(51) הזבחים שיקריב אחר תגלחתו הפסולה, לא עלו לו
לחובתו, הואיל ואינו ראוי עכשיו להתגלח עד שיעשה
שלשים יום, והרי הוא כאילו הקריבם תוך מלאת ימי נזרו
(משנה, נזיר מו: וב'תוספות' שם). (52) והרי היא פסולה,
כמו ששינו (זבחים פ"א, מ"א) "כל הזבחים שנזבחו שלא
לשמן כשרים. . . חוץ מן החטאת". (53) נזיר שם,
וכמבואר לעיל אות נ.

ט. גִּלַּח עַל הָעֹלָה וְעַל הַשְּׁלָמִים וְנִשְׁחַטוֹ שְׁלֹא
לְשִׁמְן⁵⁴, וְאַחַר כֵּן הֵבִיא קָרְבָּנוֹת אַחֲרוֹת לְהִקְרִיבָן
לְשִׁמְן - תְּגַלְחָתוֹ פְּסוּלָה⁵⁵ וְזִבְחָיו לֹא עָלוּ לוֹ⁵⁶.

(54) והרי הם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה,
נמצא שלא גילח על שלמי נזיר ועולתו, אלא על עולת נדבה
או שלמי נדבה, שלא לשם חובתו. (55) שנזיר שגילח על
שלמי נדבה - לא יצא, נמצא כאילו התגלח בתוך מלאת
וסותר שלשים. (56) משנה שם, כחכמים. וכמבואר לעיל
אות נ.

י. גִּלַּח עַל שְׁלִשְׁתָּן⁵⁷ וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶם כָּשֵׁר -

- 1 תגלחתו פְּשֵׁרָה⁵⁸, וַיָּבִיא שָׁאֵר הַזִּבְחִים⁵⁹ וַיִּקְרְבוּ
2 פְּהֶלְכֶתָן⁶⁰.

(57) אחרי שהוקרבו כולם: החטאת והעולה והשלמים.
(58) שכבר נתבאר לעיל ה"ה: "שמשירוק עליו אחד מן הדמים - הותר". (59) תמורת אלה שנמצאו פסולים. (60) הואיל ותגלחתו כשרה, לא סתר כלום, ואין לו אלא להשלים הקרבת קרבנותיו בהכשר (משנה, שם).

- 3 יא. פֶּל מְקוֹם שְׁאֲמַרְנוּ תִּגְלַחְתּוּ פְּסוּלָה - הָרִי הוּא
4 כְּמִי שֶׁנִּתְגַּלַּח בְּתוֹךְ יָמֵי נִזְיָוָתוֹ, שֶׁהוּא סוֹתֵר
5 שְׁלֹשִׁים יוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁶¹. וְנִמְצָא מוֹנֵה שְׁלֹשִׁים
6 יוֹם אַחֵר הַתִּגְלַחַת הַפְּסוּלָה, וַיָּבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו⁶².

(61) לעיל פ"ו ה"א, שאין גידול שיער פחות משלשים יום.
(62) ויגלח עליהם שנית תגלחת כשרה.

- 7 יב. שְׁלָמִי נִזִּיר שֶׁשָּׁחַטָן שְׁלֹא כְּמִצְוַתָּן⁶³ - פְּשָׁרִים⁶⁴,
8 וְאֵין עוֹלִים לְפַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה. וְנֶאֱכָלִין לְיוֹם
9 אֶחָד⁶⁵, וְאֵין טְעוּנִין לַחֵם⁶⁶ וְלֹא מִתְּנוֹת⁶⁷ וְלֹא זְרוּעַ.

(63) כגון שלא לשמן, או שהביא איל בן שנה ומצוותו שיהיה בן שתי שנים (נזיר כד: ו'ב'תוספות' שם). (64) הרי הם כשלמי נדבה. (65) כשלמי נזיר, בניגוד לשלמי נדבה, הנאכלים לשני ימים וליילה אחד. (66) חלות נזיר הבאות עם שלמי נזיר, כמבואר לעיל ה"א. (67) לכאורה, הכוונה לחזה ושוק הניתנים לכהן במתנה, אבל אלה ניתנות לכהן אף משלמי נדבה? ולפיכך הגיה האורח מישור', הובאו דבריו ב'מרכבת המשנה', שצ"ל: אלא מתנות ולא זרוע, כלומר, הזרוע מן האיל הניתנת משלמי נזיר לכהן, אינה ניתנת משלמים אלה מאחר שלא הותר הנזיר בהם, והרי הם כשלמי נדבה, שאין לכהן בהם אלא מתנות חזה ושוק בלבד (נזיר, שם). וראה ב'תוספות' שם עמ' א ד"ה שלמים נמי. וה'אור שמח' מקיים את גירסת הספרים: "ולא מתנות", והכוונה לחזה ושוק, שאינם ניתנים תנופה על כפי הנזיר, ואשה נזירה אינה מניפה כלל, ראה לעיל אות כט, הואיל ואין הנזיר נותר בהם, בניגוד לשלמי נזיר כשרים, שנותן הכהן אותם על ידי הנזיר ומניפם. כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פ"ט ה"ט, אבל זה ודאי שניתנים מתנה לכהן, כי אפילו שלמי נדבה חייבים בחזה ושוק. וכן לשון התוספתא "אין בהם נתינה על כפיים".

- 10 יג. שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת אֵלּוּ⁶⁸ וְהִלָּחֵם הֵבֵא עִמָּהֶם - הִפֵּל
11 מִן הַחֲלִילִין⁶⁹, כְּשֶׁאֵר נִדְרֵי הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
12 בְּמִקְוָמוֹ⁷⁰.

(68) המנויות לעיל ה"א. (69) ולא ממצות מעשר שני. (70) הל' מעשה הקרבנות פ"ט ה"ט, ש"כל המחוייב בקרבן, לא יביא קרבנו אלא מן החולין". ומקורו במנחות פ"ג. הוקשו כל הקרבנות לחטאת, מה חטאת נאמר בה (ויקרא טז, ו): "והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו" - משלו ולא משל מעשר, אף כל דבר שבחובה - אינו בא אלא מן החולין, וראה במשנה, שם פב, א.

- 13 יד. הָאוֹמֵר: הָרִינִי נִזִּיר עַל מִנַּת שְׁאֲגַלְתִּי⁷¹ מִמַּעוֹת

(71) קרבנות שעליו להביא לצרכי תגלחתו. (72) מכיון שאמר: הריני נזיר - נתחייב, שאמירתו לגבוה (להקדש) כמסירתו להדיוט, וכשחזר ואמר: על-מנת וכו' אינו יכול לשנות ולפסטר עצמו ממצות מעשר שני (ביצה כ. וברש"י). ויתכן, שאם יאמר: על-מנת שאביא ממצות מעשר שני - הריני נזיר, הואיל והקדים תנאו להתחייבותו, יביא כפי תנאו ('תוספות' שם).

- טו. הָאִישׁ שֶׁנִּדְרַר בְּנִזִּיר - יֵשׁ לוֹ לְהֵבִיא קֶרְבָּנוֹת
אֲבִיו⁷³ לְעֻצְמוֹ וּמַגִּלַּח עֲלֵיהֶם; וְאֵין הָאִשָּׁה מַגִּלַּחַת
עַל קֶרְבָּנוֹת אֲבִיהָ⁷⁴. וְדָרַךְ זֶה⁷⁵ הַלֵּכָה מִפִּי הַקֶּפְלָה⁷⁶
הוּא. פִּיעֵד? מִי שֶׁהָיָה אָבִיו נִזִּיר, וְהִפְרִישׁ מַעוֹת
לְקָנוֹת בֶּהֶן קֶרְבָּנוֹתָיו, וּמָתָּ וְהָנִיחַ הַמַּעוֹת סְתוּמִין⁷⁷,
וְאָמַר אַחֲרֵי מוֹת אָבִיו: הָרִינִי נִזִּיר עַל מִנַּת שְׁאֲבִיא
קֶרְבָּנוֹתִי מִמַּעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִי לְקֶרְבָּנוֹתָיו - הָרִי זֶה
מֵבִיא מִהֶן קֶרְבָּנוֹתָיו. וְכֵן אִם הָיָה הוּא וְאָבִיו
נִזִּירִים, וְהִפְרִישׁ אָבִיו מַעוֹת סְתוּמִין, וּמָתָּ הָאָב,
וְאָמַר הֵבֵן אַחֵר מוֹת אָבִיו: הָרִינִי מַגִּלַּח עַל מַעוֹת
אֲבִי⁷⁸ - הָרִי זֶה מֵבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו מִהֶן⁷⁹. אָכֵל אִם לֹא
אֲמַר⁸⁰ - יִפְּלוּ הַמַּעוֹת לְנִדְבָה⁸¹. מָתָּ הָאָב וְהָנִיחַ בָּנִים
רַבִּים⁸² - חוֹלְקִים הַמַּעוֹת הַסְּתוּמִים, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה
יִרְשָׁה לָהֶן, וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד מִהֶן לְגַלַּח עַל חֵלְקוֹ⁸³,
וְהַפְּכוֹר נוֹטֵל בֶּהֶן פִּי שְׁנֵים⁸⁴.

(73) שנדר אביו לנזירותו הוא. (74) אפילו כשאין בנים, והיא היורשת היחידה. (75) שהבן מגלח, ואין הבת מגלחת. (76) כך מסורת היא בדינו (נזיר ל. וברש"י). (77) שלא פירש ואמר: הרי אלו לחובתי, ראה לקמן פ"ט ה"ד. ואם פירש, דינו מבואר שם ה"ג. (78) אע"פ שבשעה שנזיר לא היה בדעתו להביא משל אביו, שהרי נזיר בחיי האב. (79) נזיר ל. ב. וכגירסת ה'תוספות' שם דיבור-המתחיל: תא שמע. (80) הבן, שהוא רוצה לגלח על מצות אביו. (81) לקופות שבמקדש, שמשליכים בהן שאר מצות נדבה, לקנות מהן קרבנות ציבור, והם עולות נדבה (משנה, מעילה יא. ורע"ב לנזיר פ"ד, מ"ד). (82) וכולם נדרו בנזירות בחייו, או לאחר מותו. (83) והיתר ישלימו מכסיסהם. (84) כשאר הירושות, שנוטל בהן חלק כפול (נזיר ל:), בעיה שנפשטה שם בדרך: "אם-תמציי-לומר".

- טז. בֵּין שֶׁהָיָה הָאָב נִזִּיר עוֹלָם וְהֵבֵן נִזִּיר זִמָּן קָצוֹב,
בֵּין שֶׁהָיָה הָאָב נִזִּיר זִמָּן קָצוֹב וְהֵבֵן נִזִּיר עוֹלָם⁸⁵ -
הָרִי זֶה מַגִּלַּח וּמֵבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו מִמַּעוֹת נִזְיָוָתוֹ
אֲבִיו⁸⁶.

(85) ראה למעלה פ"ג, ה"א-יב ההבדלים הדיניים שביניהם. (86) אע"פ שאין נזירותם שוה. הואיל ועל-כל-פנים הם שוים בנזירות טהרה, ששניהם מביאים קרבנות טהרה, הם בכלל ההלכה שמפי הקבלה (נזיר שם), בעיה שנפשטה בדרך: אם-תמציי-לומר.

- 1 יז. הפריש האב מעות להביא בהן קרבנות טמאה⁸⁷
 2 ומת - אין הבן מביא בהן קרבנות טהרה. וכן אם
 3 הפרישן האב לקרבן טהרה - אין הבן מגלח עליהן
 4 תגלחת טמאה⁸⁸. שדכרים אלו הן ספק⁸⁹. ואם הביא
 5 זבחי - לא עלו לו⁹⁰.

- כ. האומר: הרי עלי לגלח חצי נזיר¹⁰⁰, ושמע חברו
 ואמר: ואני ועלי לגלח חצי נזיר - זה מביא חצי
 קרבנותיו של זה, וזה מביא חצי קרבנותיו של זה,
 וכל אחד מהן משלים קרבנותיו, אם היו פקחין. ואם
 לאו - זה מביא חצי קרבנות מאיזה נזיר שירצה, וזה
 מביא חצי קרבנות¹⁰¹ מאיזה נזיר שירצה.

- (100) לדעת הרדב"ז, יש כאן טעות, וצריך להגיה: הריני נזיר
 ועלי לגלח חצי נזיר, וכן בהגהות מהר"ם מפדובה.
 (101) בכת"י התימנים: "זה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר
 שירצה, וזה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה". ודין זה
 נלמד מהמשנה בנזיר יא, ב - שהיא המקור לה"ט דלעיל.
 ולדעת הרדב"ז, יתכן שרבינו היה גורס במשנה שם יב, ב:
 "הריני נזיר, ועלי לגלח חצי נזיר, ושמע חברי ואמר ואני,
 ועלי לגלח חצי נזיר".

יום שישי א' כסלו ה'תש"פ

פרק תשיעי

- (1) מותר מעות נזירות וההבדל בין מעות מפורשות למעות
 סתומות, נדרה בנזיר והפיר לה בעלה מה יעשה בקרבנות
 שהפרישה, שני נזירים שנטמא אחד מהם ואינו ידוע מיהו
 כיצד יביאו קרבנותיהם, עד אחד בנזירות והנזיר מכחישו.

- א. המפריש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירים²,
 והקריב מהן והותירו - יביאו במותרין קרבנות נזירים³
 אחרים⁴; שמותר נזירים - לנזירים. הפריש מעות
 סתומין לנזירות⁴ והותירו⁵ - יפלו המותרות לנדרבה⁶.

- (2) אחרים, שהם עניים. (3) עניים, ואפילו לא יהיה במותר
 כדי שיעור קרבן, יצרפו למעות נזירים אחרים, ולא ייפול
 לעולת נדבה. (4) שהפריש מעות לקרבנות נזירות עצמו,
 ולא אמר כלום. (5) אחרי שקנה מהן כל קרבנותיו, נשאר
 לו עודף. (6) לשופרות (=קופות) נדבה שבמקדש, להקריב
 מהן עולות נדבה לצבור, כשהמזבח עומד בטל.

- ב. המפריש מעות מפרשין לנזירותו והותירו -
 מותר מעות העולה יבואו עולה, ומותר החטאת
 יוליכם לים המלח⁸, ומותר דמי השלמים יבואו
 שלמים. ואין טעונין לחם⁹, ונאכלין ליום אחד¹⁰.

- (7) שפירש: אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי.
 (8) שאין ספינה עוברת שם, ואין אנשים מצויים שם ליהנות
 מהן, כי דמי חטאת אלו אסורים בהנאה, כדין כל חטאת
 שנתכפרו בעליה, שהיא למיתה. (9) חלות נזיר. (10) לא
 כשלמי נדבה הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, אלא כחומר
 שלמי נזיר.

- ג. המפריש מעות לנזירותו ומת: אם היו סתומין -

(87) שנטמא בתוך ימי נזרו, והפריש מעות לצפרים וקרבן
 אשם. (88) אם נטמא. (89) בעיה היא בגמרא שם, הואיל
 ואין קרבנות נזירות ממין אחד, שמא לא עליהם נתקבלה
 ההלכה שבנזיר. (90) לשם חובתו, ועל כרחו יביא זבחים
 אחרים, ויתנה: אם הזבחים הראשונים עלו לי - יהיו אלה
 נדבה, ואם הראשונים לא עלו לי - יהיו אלה לחובתי
 (כסף-משנה). אבל עדיין יש להסתפק, מה יעשה בחטאתו
 שהרי אין חטאת באה נדבה? ('מעשה רוקח'), ולפיכך
 מהנכון הוא, שיביא רק חטאת העוף הבאה על הספק (ראה
 לקמן פ"י, ה"ח) ועולה ושלמים לא יביא כלל, שאינם
 מעכבים, ומכיון שכבר הביאם בראשונה על הספק - די לו,
 ועל חטאתו יתנה: אם הראשונים לא עלו לי, הרי זה
 חטאתי, ואם עלו לי, הרי זו חטאת העוף הבאה על הספק
 (לחם-משנה לקמן פ"י, סוף ה"ב).

- יח. האומר: הרי עלי לגלח נזיר - חיב להביא
 קרבנות תגלחת טהרה, ומקריבן על ידי⁹¹ איזה נזיר
 שירצה. אמר עד: הרי עלי חצי קרבנות נזיר, או
 אם אומר: הרי עלי לגלח חצי נזיר⁹² - הרי זה מביא
 חצי הקרבנות לאיזה נזיר שירצה, ואותו נזיר
 משלים קרבנותיו משלו. אבל אם אומר: הרי עלי
 קרבנות חצי נזיר⁹³ - הרי זה מביא קרבנות נזיר
 שלם; שאין לנו חצי נזירות⁹⁴.

(91) עבור, ובכת"י התימנים: על ידי. ודין זה נלמד ממקור
 הי"ט הבאה. (92) כוונתו לחצי קרבנות נזיר שלם (נזיר
 יב:). (93) משמעו, כאילו יש קרבנות לחצי נזירות.
 (94) שאפילו אמר: הריני נזיר יום אחד, הרי זה נזיר שלשים
 יום, כמבואר לעיל פ"ג ה"ב, וכן אמרו בנדרים פג, א: "אין
 נזירות לחצאים, ואין קרבן לחצאים". ומכיון שסמך תיבת
 "חצי" לנזיר ולא לקרבנות, נתכוין לומר "חצי נזירות" ואין
 לנו חצי נזירות, ולפיכך יתחייב בכל הקרבנות (נזיר, שם).

- יט. האומר: הריני נזיר ועלי לגלח נזיר⁹⁵, ושמע
 חברו ואמר 'ואני' - הרי חברו נזיר, ואינו חיב
 לגלח נזיר אחר; שהרי לא התפיש עצמו אלא
 בנזירות. ואם אומר: ואני ועלי לגלח נזיר - הרי זה
 חיב⁹⁶. ואם היו פקחין - מביא כל אחד מהן קרבנות
 על ידי חברו⁹⁷. ואם לא עשו כן⁹⁸ - חקבים לגלח
 נזירות אחרים⁹⁹.

(95) נתחייב בשני נדרים, להיות נזיר, ולהביא קרבנות
 תגלחת נזיר אחר. (96) בשניהם (שם יא:). (97) זה מביא
 קרבנותיו של זה, וזה מביא קרבנותיו של זה, ונפטר
 מלהביא קרבנות נזיר אחר, ואע"פ שבשעה שנדר הראשון
 לגלח נזיר, עדיין לא היה השני נזיר (שם יב:). (98) אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23) הרי הם חולין גמורים. (24) שבתחילה בטעות הקדישן, שחשב שהוא חייב בנזירות. (25) ודין זה גרוע יותר מהקדש טעות, המתואר שם. שבזה אפילו בית שמאי (האומרים: הקדש טעות הקדש) יודו שהם חולין. והרי זה, כאדם שאינו מחוייב חטאת, וסבר שהוא חייב ואמר בהמה זו לחטאתי, שלא אמר כלום אפילו לבית שמאי.

ט. האשה שנדרה בנזיר, והפרישה קרבנותיה, ואחר כך הפך לה בעלה: אם שלו היתה בהמה²⁶ - תצא ותרעה בעדר, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו²⁷; ואם היו הקרבנות משלה ואין לבעלה בהן כלום, כגון שנתנו לה במתנה על מנת שלא יהיה לבעל בהן רשות²⁸ אלא מה שתראה תעשה בהן - החטאת תמות²⁹, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לחם.

26) שהקנה לה בהמתו לפני נזירותה, ואמר לה: אם תצטרכי לקרבנות קחי מבהמותי, כי אם נתן לה בהמתו אחר נזירותה, הרי קיים לה נדרה ושוב אינו יכול להפך. 27) ולא הקנה לה בעלה אלא דבר הצריך לה. 28) כי אם לא התנו כן, כל מה שקנתה (=זכתה) אשה, קנה בעלה. 29) ממתינים לה עד שתמות, שהרי זו כחטאת שמתו בעליה. ואפילו אם נאמר, בעל עוקר (בהפרתו) את נדר אשתו מעיקרו, אין אומרים, תצא בהמה זו לחולין - הואיל ואשה זו הייתה צריכה כפרה על שנדרה בנזיר וציערה עצמה מן היין, ועכשיו אינה צריכה עוד, בגלל הפרתו, הרי זו כחטאת שמתו בעליה. ולדעת הרא"ש שם, הרי זו כחטאת שכיפרו בעליה, שהיא למיתה.

י. הפרישה מעות סתומין לקרבנותיה - יפלו לנדרבה. היו מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, ודמי עולה יבואו עולה, ודמי שלמים יבואו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לחם.

יא. האשה שנדרה בנזיר, ונטמאת³⁰ בתוך ימי נזירותה, ואחר כך שמע בעלה והפך לה - הרי זו מבאיא קרבן טמאה³¹.

30) למת. 31) שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו אלא מפירו מכאן ולהבא. ולפיכך, עליה להביא כל קרבנות טומאתה, חטאת ועולה ואשם. ולדעת רש"י שם, אינה מביאה אשם, שאין אשם בא אלא כשעומד להתחיל נזירות טהרה, וזו אינה מונה נזירות טהרה, שהרי בעלה הפך לה. אבל אם נטמאת ונשאלה לחכם והתיר לה, אינה מביאה קרבנות טומאה, שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ועושהו טעות, ואפילו הפרישה בהמתה תצא ותרעה בעדר.

יב. האיש שהדיר את בנו³² בנזיר והפריש עליו קרבנותיו, ולא רצה בהן בנזירות זו וקמה הוא או קרוביו, או שגלח הוא או שגלחוהו קרוביו - החטאת תמות³³, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין

1 יפלו לנדרבה¹¹; היו מפרשין - דמי עולה יבואו עולה, דמי חטאת ילכו לים המלח¹², דמי שלמים יבואו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואין טעונין לחם¹³.

11) ואף על פי שדמי חטאת מעורבים בהן, יפלו לנדרבה, כי כך נתקבלה ההלכה בנזיר. 12) כדין חטאת שמתו בעליה, שהיא למיתה. 13) ומפריש מהן דמי חטאת ומוליכם לים המלח, והיותר לעולה ולשלמים.

ד. ביצד הם המעות הסתומין? כגון שהפריש מעות להביא מהן קרבנותיו ולא אמר כלום. אבל אם אמר: אלו לחובתי - הרי אלו מפרשין. ואין צריך לומר, אם אמר: אלו לעולתי ולחטאתי ולשלמי - ששהן מפרשין¹⁴.

14) כאילו אמר: אלו לחטאתי, ואלו לעולתי, ואלו לשלמי.

ה. המפריש בהמה בעלת מום¹⁵ - הרי היא כמעות סתומין¹⁶. וכן המפריש לשון של כסף ושל זהב או כלי¹⁷, אף על פי שאמר: זה לחטאתי ולעולתי ולשלמי - הרי הוא כמעות סתומין¹⁸.

15) שאינה ראוייה למזבח, אלא להימכר, ודמיה קדושים לקרבנות נזירות. 16) ואם מת, יפלו לנדרבה. 17) הואיל וראויים הם להימכר מיד, ללא כל שהייה, דינם כמעות. 18) ואין זה דומה ממש למעות, שאם אמר עליהן: "הרי אלו לעולתי ולחטאתי וכו'" שהן כמפורשין. כי המעות הן מחולקות, ויכול להפריש מהן דמי חטאת, ודמי עולה, הכול בפני עצמו. אבל לשון של כסף או כלי הם גוף אחד, ואפילו אמר עליו: הרי זה לחטאתי ולעולתי וכו' אין זה כמפורש. ולפי זה אם הפריש: שלוש בהמות בעלות מום, או שלוש לשונות של כסף או שלושה כלים ואמר: הרי אלו לחטאתי ולעולתי וכו' הרי הם כמעות מפורשות.

ו. האומר: אלו לחטאתי והשאיר לנזירותי, ומת, או שהיתה אשה¹⁹ והפך לה בעלה²⁰ - דמי חטאת ילכו לים המלח, והשאיר יבואו בחצין עולה ובחצין שלמים²¹.

19) שנדרה בנזיר. 20) ודין מעותיה לאחר ההפרה, כדין מפריש מעות לנזירותו ומת. 21) שדינם כמפורשים. ולא נתקבלה הלכה בנזיר: "סתומים יפלו לנדרבה" אלא כשדמי חטאת מעורבים בהם.

ז. אמר: אלו לעולתי והשאיר לנזירותי - דמי עולה יבואו עולה, והשאיר יפלו לנדרבה²².

22) כל שדמי חטאת מעורבים בהם, הרי הם כסתומים.

ח. מי שדמה שהוא חייב בנזירות והפריש קרבנותיו, ואחר כך שאל לחכם והורהו שאין זה נדר ואינו חייב בנזירות - מה יעשה בקרבנות שהפריש? יצאו וירעו בעדר²³. שזה הקדש טעות²⁴, שאינו הקדש, כמו שיתבאר במקומו²⁵.

ואיל לשלמים. (47) אלא חצי קרבן טומאה, ואילו היה לבדו ונולד לו ספק טומאה, היה צריך להביא קרבן טומאה לעצמו.

טו. מת אחד מהן - הרי זה מביא חטאת העוף⁴⁸ ועולת בהמה⁴⁹, ויאמר: אם טמא הייתי - החטאת מחובתי והעולה נדבה⁵⁰, ואם טהור הייתי - העולה מחובתי⁵¹ וחטאת העוף ספק; וסופר ימי נזירות אחרת, ומביא קרבן טהרה⁵², ויאמר: אם טמא הייתי - העולה הראשונה נדבה⁵³ וזו⁵⁴ חובה, ואם טהור הייתי - העולה הראשונה חובה וזו נדבה וזה⁵⁵ שאר קרבני. ואין אחד משניהם מגלח תגלחת טמאה⁵⁶, אלא אם כן היו קטנים או נשים⁵⁷; שאין אלו⁵⁸ מקיפין פאת ראשם מספק⁵⁹.

(48) לספק טומאתו, וחטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת. אבל עולתו ואשמו אינם מעכבים. (49) לנזירותו, אם טהור הוא, כדי שיוכל לגלח עליה שער, שאם לא יביא עולה לנזירותו לא יוכל לגלח לטומאתו, כי שמא טהור הוא ונזיר טהור אסור לו לגלח עד שזרקו עליו אחד מן הדמים. ועדיין אסור לו לשתות יין, כי שמא טמא הוא וסתר נזירותו ועליו למנות נזירות שנייה בטהרה. (50) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה לטומאתו. (51) אבל איל לשלמים אינו מביא, כי שלמים כאלו הטעונים לחם וזרוע - אינם באים נדבה. (52) שלוש בהמות: חטאת, עולה ושלמים. (53) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (54) עולת בהמה. (55) החטאת והשלמים. (56) במלאת ימי נזירותם הראשונה. (57) שאינם מוזהרים על איסור הקפת הראש. (58) האנשים המבוגרים. (59) שתגלחת הטומאה היא קודם הקרבת הקרבנות וגילוח זה אינו מועיל לנזיר טהור, שדינו להתגלח אחרי הבאת קרבנותיו. נמצא אם נזיר טהור היה, עבר על: "לא תקיפו פאת ראשכם". ולדעת הרש"ש שם, לפיכך לא יגלח תגלחת טומאה, כי לא יוכל לגלח שנית ביום הבאת קרבן טהרתו, כי שמא לא נטמא וכבר גילח גילוח טהרה, ואם כן יצא, שמי שנטמא וגילח, לא יגלח אחרי כן תגלחת טהרה, ולפיכך עדיף שלא יגלחו עכשיו תגלחת טומאה כי הגילוח אינו מעכב, ולבסוף כשיביאו קרבן טהרה יגלחו, ותגלחת זו תעלה גם לטומאתו וגם לטהרתו כאחד.

טז. וכיצד יולד להם ספק זה בטמאה? כגון שהיו שני הנזירים עומדין ברשות היחיד, שספק טמאה שם טמא⁶⁰, והיה אחד מבחויץ רואה אותן, ואמר: ראיתי אחד מקם שנטמא ואיני יודע מי הוא. אבל אם היה עד זה עמיהן בפתר - הרי שניהן טהורין; פיון שהם שלשה - הרי הן רבים, ורבים ברשות היחיד - ספקן טהור⁶¹, כספק טמאה ברשות הרבים שהוא טהור, כמו שיתבאר במקומו⁶².

(60) שהרי סוטה שנסתרה, אף על פי שהדבר ספק (אם נטמאה) הרי היא טמאה לבעל עד שתשתה. (61) שאין הסוטה נאסרת אלא במקום סתירה, שאין שם אלא היא

לחם. הפריש לו מעות סתומים - הרי אלו יפלו לנדבה. היו מעות מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, דמי עולה יבואו עולה, דמי שלמים יבואו שלמים. ואין טעוניהן לחם, ונאכלין ליום אחד.

(32) קטן, שהגיע לעונת נדרים. (33) הרי זו כחטאת שמתו בעליה, שהיא למיתה.

יג. האומר: הריני נזיר פשיהיה לי בן, והפריש קרבן³⁴, והפילה אשתו³⁵ וחתנה וילדה³⁶ - הרי הקרבנות ספק³⁷, ואסורין בגזה ובעבודה³⁸.

(34) כשאשתו מעוברת. (35) ואינו נזיר, כי שמא לא היה וולד של קיימא. (36) וולד של קיימא, והרי זה נזיר, שהרי נולד לו בן ואפילו בהריון אחר. (37) אם הם קדושים בהפרשתו זו. וטעם הספק הוא, הואיל והפרישם קודם שהפילה, מהסתם הייתה דעתו כשתלד בן זה שהיא מעוברת בו, והואיל והפילה, מהריון זה לא נתקיים תנאו, ואין קרבנו קדוש אפילו כשיולד לו אחרי כן בן מעיבור אחר. אבל זה וודאי, אילו היה מפריש קרבנו לאחר שהפילה, הרי הוא קדוש, שכוונתו הייתה לבן שיולד לו אחר כך. (38) כשאר הקדשים שאסור לגזום ולעבוד בהם, ככתוב בתורה. כי שמא כשהפרישם לפני ההפלה, הייתה דעתו אפילו לבן אחר שיולד לו מהריון שני שלאחר ההפלה, והואיל וזו בעיני שלא נפשטה שם, הרי הם אסורים בגיזה ועבודה, כדין כל ספק איסור תורה, שהוא להחמיר.

יד. שני נזירים שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי הוא - כיצד מביאין קרבנותיהן³⁹? מביאין קרבן טמאה⁴⁰ וקרבן טהרה⁴¹ במלאת ימי נזירותם⁴², ויאמר אחד מהם: אם אני הוא הטמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלי, ואם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלי⁴³; וסופרים ימי נזירות אחרת גמורה מאחר קרבנות אלו⁴⁴, וחוזרין ומביאין⁴⁵ קרבן טהרה⁴⁶, ויאמר אחד מהן: אם אני הוא שהייתי טמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלי וזה קרבן טהרתי, אם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלי וזה קרבן טהרתך. נמצאו שלא הפסידו בקרבנותיהן כלום⁴⁷.

(39) שהרי כל אחד ספק טמא ספק טהור הוא, ואם טמא הוא, אינו יכול להביא קרבנות טהרה, שאין חטאת בהמה באה נדבה, ואם טהור הוא, אינו יכול להביא קרבן אשם טמא, שאין אשם בא נדבה. (40) כל שלושת הקרבנות: חטאת ועולה ואשם. (41) חטאת עולה ושלמים. (42) כגון שקיבלו נזירותם ביחד, וזמן הבאת קרבנותיהם שווה הוא. (43) ועדיין אסורים הם לשתות יין, לפי שכל אחד מהם, שמא טמא הוא, וסתר את מניין נזירותו. ועליו להתחיל נזירות אחרת כדי לקיים את נדרו, ועם מלאת ימי נזירותו השנייה יתברר ביין ובגילוח. (44) לאחר שהביאו קרבנותיהם אלו. (45) עם מלאת ימי הנזירות השנייה. (46) כל שלוש הבהמות, שהן: כבשה לחטאת וכבש לעולה

שבנזיר הקילו, אבל לעניין אוכלי תרומה, הרי זה טמא, כמו שכתב רבינו: "הרי זה טמא לתרומה, שחזקתו שנגע ... שאין זה כשאר הספקות אלא חזקתו שנגע", כלומר, אין זה ספק השקול, אלא קרוב לוודאי שנגע, אלא שבנזיר הקילו אפילו בספק רחוק כזה.

- יט. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁷⁹? בַּמְהֵלֶךְ בְּרִגְלָיו⁸⁰; אָבֵל
 21 אִם הָיָה רוֹכֵב אוֹ טֵעוֹן מִשָּׂא - הָרִי זֶה טָמֵא.
 22 שֶׁהִמְהֵלֶךְ בְּרִגְלָיו - אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵגַע אוֹ שֶׁלֹּא יֵאָהֵל
 23 אוֹ שֶׁלֹּא יִסִּיט⁸¹; אָבֵל טֵעוֹן אוֹ רוֹכֵב - אִי אֶפְשָׁר
 24 שֶׁלֹּא יֵגַע וְשֶׁלֹּא יֵאָהֵל אוֹ שֶׁלֹּא יִסִּיט⁸², שֶׁהָרִי הֵמָּה
 25 לְרֹחֵב הַדֶּרֶךְ⁸³.
 26

(79) שהוא טהור. (80) יכול להיות שנטה מן הדרך ולא נגע. (81) יזיז עצם מן המת וינדנדו, שהמת מטמא בהיסט. (82) שבוודאי בדרך המלך הלך ולא היטה לצדדים. (83) כל שתי הלכות אלו מקורן בנזיר סג: ואף על פי שבגמרא שם מחלקים בין טומאת התהום לטומאה ידועה, סובר רבינו שאין זה אלא כשנודע לו דבר הטומאה לאחר שנוקע עליו דם קרבנותיו, אבל לפני זריקת הדמים, אין חילוק בין טומאת התהום לטומאה ידועה. אלא הכל הולך לפי הכלל: ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ואין לנו אלא לקבוע מהות הספק. ולהראב"ד שיטה אחרת בזה, שהכל תלוי אם זו טומאה ידועה או טומאת התהום, שטומאת התהום הותרה בנזיר, וטומאה ידועה טמאה בנזיר, ואינו מחלק בין נודע לו קודם הזריקה או לאחריה.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) שאין תגלחת אחת עולה לנזיר ולמצורע כאחד, ספיקות הרבה במנין הנזירות כיצד יעשה. בגלל הספיקות, יתכן שהנזיר יגלח ארבע פעמים בסוף כל עשר שנים ולא ישתה יין אלא לסוף ארבעים שנה, טמא מת ומצורע ודאי כיצד יגלח וימנה ויביא קרבנותיו, עד מלאת ימי נזרו, מעלת הנזיר נזירות לה' דרך קדושה ופרישות.

- א. אִין אָדָם מְגַלַּח תְּגַלַּחַת אַחַת וְעוֹלָה לוֹ לְנִזְרוֹ
 27 וּלְצִרְעוֹתָיו². וְתִגְלַחַת הַצִּרְעָה בְּזִמְנָה שֶׁהוּא סָפֵק מִצִּרְעֵי
 28 אֵינָה דוֹחָה אֶת הַנְּזִירוֹת⁴. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁנִּזְרָה שְׁנָה
 29 אַחַת⁵, וְהָיָה בְּכָל הַשָּׁנָה הַזֹּאת סָפֵק מִצִּרְעֵי וּסָפֵק
 30 טָמֵא מֵת, אוֹ שֶׁהָיָה בָּהּ סָפֵק מִצִּרְעֵי וּבִסְוֹף הַשָּׁנָה⁶
 31 נִטְמָא בְּסָפֵק - הָרִי זֶה מוֹנֶה שְׂבָעָה יָמִים⁷, וּמִזֶּה⁸
 32 בְּשָׁלִישִׁי וּשְׂבָעִיעִי⁹, וְאִינוּ מְגַלַּח בְּשָׂבָעִיעִי¹⁰, וְאִינוּ
 33 יָכוֹל לְשַׁתּוֹת בַּיּוֹם וְלִהְיוֹת טָמֵא לְמֵת אֲלָא לְאַחַר אַרְבַּע
 34 שָׁנִים¹¹, וְאִכּוֹל בְּקִדְשִׁים¹² לְאַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים¹³. מִפְּנֵי
 35 שֶׁהוּא צָרִיף לְגַלְחָתוֹ¹⁴ אַרְבַּע תְּגַלְחוֹת¹⁵: תְּגַלְחַת
 36 טְהוֹרָה, וְתִגְלַחַת טָמֵאָה מִסָּפֵק, וּשְׁתֵּי תְּגַלְחוֹת
 37 שֶׁמְגַלַּח הַמִּצְרָעִי¹⁶, שֶׁהָרִי הוּא סָפֵק מִצִּרְעֵי¹⁷.
 38

(2) אפילו כשהן חלות בזמן אחד, שתגלחת נזיר, היא להעביר שיער, שאינו צריך עוד לגדל שיער לשם מצוה, ותגלחת ראשונה של מצורע, היא לגדל שיער לגלחו שנית ביום השביעי, לפני יום הבאת קרבנות, ככתוב בתורה ויקרא

ובעולה. (62) "שהרי הצבור עושים פסח בטומאה ... והרי, אם טומאה וודאית נדחית מפניהם, קל וחומר לספק טומאה". ולדעת הראב"ד אין ספק טומאה בשלושה אנשים - טהור, אלא אם כל השלושה עמדו בחצר במעמד אחד, שהספק נופל על כולם כאחד, אבל אם אין שלושם במעמד אחד, אלא האחד עמד מרחוק, ואינו זקוק להם, והספק נפל על השניים, שניהם טמאים. אפילו כשהשלישי עמד באותה חצר, הואיל ועמד מרחוק, ואינו בכלל הספק.

- יז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁶³? כְּשֶׁשָּׁתְּקוּ הַנְּזִירִים
 2 שְׁנִיָּהֶם אוֹ נִסְתַּפֵּק לָהֶן הַדְּבָר⁶⁴; אָבֵל אִם אָמַר אֶחָד
 3 מֵהֶן: אֲנִי לֹא נִטְמָאתִי, אָפְלוּ שְׁנֵי עֲדִים מְעִירִים
 4 עָלָיו שֶׁנִּטְמָא - אֵינוּ מְבִיא קֶרֶפֶן עַל פִּיהֶם. שְׁנֵיהֶם
 5 שְׂאֵמֶר: לֹא נִטְמָאתִי - כְּאוֹמֵר: אֲנִי מְבִיא בְּטָמְאָה,
 6 שֶׁכֶּבֶר נִשְׁאַלְתִּי⁶⁵ עַל נְזִירוֹתַי⁶⁶; וְנִמְצָא שְׂאֵינוּ
 7 מְכַחֵשׁ אֶת הָעֲדִים⁶⁷, וְאָדָם נֶאֱמָן עַל יָדֵי עֲצָמוֹ⁶⁸.
 8 אָבֵל אִם שָׁתַק אוֹ נִסְתַּפֵּק לוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא קֶרֶפֶן
 9 אָפְלוּ עַל פִּי עַד אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וְכֵן עַד שְׂאֵמֶר
 10 לְאַחַד: בְּפָנֵי נִדְרָה בְּנִזְרוֹת, אִם הִכְחִישׁוּ - אֵינוּ חִיֵּב
 11 כָּלֵם⁶⁹, וְאִם לֹא הִכְחִישׁוּ - נוֹהֵג נְזִירוֹת עַל פִּי.
 12 אָפְלוּ אָמַר לְשָׁנִים: רְאִיתִי אֶחָד מִכֶּם שֶׁנִּזְרָה וְאִינוּ
 13 יוֹדֵעַ מִי הוּא - הוֹאִיל וְאִין מְכַחֵשִׁין אוֹתוֹ, נוֹהֵגִין
 14 נְזִירוֹת עַל פִּיו⁷⁰. נוֹהֵג נְזִירוֹת עַל פִּי עַד אֶחָד⁷¹,
 15 וְשֶׁתָּה יֵין אוֹ נִטְמָא⁷², וְהִתְרוּ בּוֹ [שְׁנִים⁷³] - לֹאקָה,
 16 אֶף עַל פִּי שֶׁעָקַר הַנְּזִירוֹת בְּעַד אֶחָד⁷⁴.

(63) שהנזירים מביאים קרבן טומאה על פי דברי עד אחד. (64) שנאמר "או הודע אליו חטאתו - מכל מקום", שלשון "הודע", משמעה שנודע לו גם על ידי אחר, ואפילו על ידי עד אחד. (65) לחכם. (66) והתיר לי את נדר נזירותי. (67) שהריהו כאומר: לא נטמאתי בעודי בנזירי. (68) "בדברים שיש בהם כפרה, אינו נמנע להביא חטאת להתכפר נגד קונו". (69) שעד אחד נגד הכחשת הנידון, אינו כלום. (70) מספק. (71) שאמר לו: בפני נדרת בנזירות ולא הכחישו. (72) והוא הדין אם גילח. (73) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה, ובצדק. שאין צורך שיתרו בו שניים. אלא אפילו אחד מן השניים התרה בו הרי זו התראה. (74) והטעם, הואיל ונהג זהירות על פי עד זה, משמע שהודה לו או שנסתפק לו, והרי זה כאילו קיבל עליו נזירות מעצמו.

- יח. מֵת שֶׁהָיָה מְשֻׁבָּב⁷⁵ לְרֹחֵב הַדֶּרֶךְ, אֶף עַל פִּי
 18 שְׂאִין שֵׁם מְקוֹם לְעֵבֶר אֲלָא עָלָיו⁷⁶ אוֹ נוֹגַע בְּצִדוֹ,
 19 וְאֶף עַל פִּי שֶׁהָיָה טָמֵאָה יְדוּעָה⁷⁷, וְעֵבֶר שֵׁם נִזְרִי -
 20 הָרִי זֶה טָהוֹר, הוֹאִיל וְסָפֵק בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים טָהוֹר⁷⁸.

(75) בגלוי, ולא טמון בקרע. (76) נמצא שהוא מאהיל עליו וטמא. (77) לאדם אחד, ואפילו הוא בסוף העולם. (78) וגם כאן הוא ספק, כי שמא נטה הנזיר מן הדרך בעניין שלא נגע ולא האהיל. והשווה הלכות אבות הטומאה פרק י"ח, הלכה ב: "זה הכלל כל ספק ברשות הרבים טהור עד שיאמר נטמאתי בוודאי". ובכל זאת אינו טהור אלא הנזיר,

23 וְתִגְלַחַת שְׁלִישִׁית תִּגְלַחַת טְמֵאָה, וְאֵין אַחַת מִשְׁלֹשׁ
24 שָׁנִים עוֹלָה²⁸, שְׁהָרִי שְׁלִישִׁית תִּגְלַחַת טְמֵאָה,
25 לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִשְׁהוֹת שָׁנָה רִבְעִית בְּנִזְרֹתוֹ, וּמִגְלַחַת
26 תִּגְלַחַת רִבְעִית²⁹, וּשְׁעָרָיו בְּכָל תִּגְלַחַת סֶפֶק אֲסוּר
27 בְּהִנְיָה מִסָּפֶק³⁰, שְׁשָׁעַר נָזִיר שֶׁנִּצְטָרַע מִתּוֹר בְּהִנְיָה³¹.

(18) ככתוב בתורה ויקרא יד, ד"ח. (19) ואע"פ שהנזיר אסור בגילוח הזקן, ונמצא שהוא מגלח שלא במקום מצוה, כאן מדובר באישים שאין איסור גילוח נוהג בהם, כמבואר להלן ה"ט. (20) הנקראת תגלחת ימי ספירו, על שם הימים שהוא סופר בין תגלחתו הראשונה לשנייה. (21) וסתור את כל ימי נזרו הקודמים. (22) נזיר טהור, שהתחיל למנות אחרי תגלחת טומאתו. (23) ועליו לשהות עד סוף השנה השנייה. וכתב הראב"ד: כל זה צורך, אם נטמא עד שבעה ימים לתום שנתו הראשונה, אבל אם נטמא ששה או חמשה ימים לפני גמר השנה הראשונה, נמצא כשגילח בסוף השנה הראשונה לא גילח לטומאתו, שעדיין לא מלאו שבעה ימים לטומאתו, וממילא לא חלה עליו נזירות טהרה, כי כל עוד שלא גילח לטומאתו, אין הנזירות של טהרה חלה עליו, וממילא יהיה מותר לו לגלח תגלחת שניה לצרעתו בסוף שבעה ימים לתגלחתו הראשונה, ולא יצטרך להזהר בנזירותו אלא שלש שנים ושבעה ימים, שאפילו נצטרע, הרי גילח תגלחתו השנייה שבעה ימים אחרי מלאת השנה הראשונה. ומונה שנה לטומאתו, ושנה לנזירותו, כמבואר בסמוך. (24) ובנוגע לקרבנותיו, ראה להלן ה"ד. (25) לנזירותו. (26) וכבר נתבאר לעיל פ"ז, ה"ט שימי חלוטו (שהוחלט עליו, שהוא מצורע טמא) וימי ספירו "אינם עולים לו מימי נזירותו". (27) נזירות טומאתו, כי נזיר טמא מגלח לאחר טבילתו, ככתוב (במדבר ו, ט) "וגלח ראשו ביום טהרתו" = לאחר טהרתו, אבל המצורע מגלח לפני טבילתו במים, ככתוב (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי יגלח... ורחץ את בשרו במים וטהר" (נזיר ס:). (28) למנין נזירותו. (29) שם ס. ואז יצא מכל הספקיות, והותר ביין וכו'. (30) שמא נזיר טהור הוא, ושער נזיר טהור אסור בהנאה. כמבואר לעיל פ"ח, ה"ב, שהוא טעון שריפה, והשווה ה' פסולי המוקדשין פ"ט, ה"י, ואפילו נזיר טמא, שערו אסור בהנאה וטעון קבורה, כמבואר לעיל פ"ו, ה"ד. (31) רבינו לשיטתו לעיל פ"ז, ה"ט, שנזיר מצורע בטלה קדושת שער, הואיל וימי צרעתו אינם עולים לו, ואין בו מצות עשה של: "קדוש יהיה גדל פרע" המוסבה על קדושת השער, כמבואר בקידושין נו: "גידולו יהיה קדוש". ובירושלמי נזיר פ"ח, ה"ב נחלקו בזה רבי יוחנן וריש לקיש. לדעת רבי יוחנן מצורע שנזר שער אסור, ולדעת ריש לקיש שער מותר. וראה ב"מראה הפנים" שם, שבנזיר ספק מצורע, דברי הכל שער אסור בהנאה מספק, ומשם המקור לדברי רבינו.

28 ג. וכן אם נדר עֶשֶׂר שָׁנִים נִזְרֹתוֹ, וְהִנֵּה בֵּהֶן סֶפֶק
29 מִצָּרַע, וְנוֹלַד לוֹ סֶפֶק טְמֵאָה³² בְּסוּפֵן³³ - הָרִי זֶה
30 אֵינוֹ שׁוֹתֵה בֵּין עַד אֲרָבָעִים שָׁנָה³⁴, וּמִגְלַחַת אֲרָבַע
31 תִּגְלַחֹת, אַחַת בְּסוּף כָּל עֶשֶׂר שָׁנִים. תִּגְלַחַת
32 ראשונה - לְסָפֶק יְמֵי צָרַעְתּוֹ³⁵; שְׁנִיָּה - לְסָפֶק יְמֵי

יד, ח. וכן תגלחת שניה של מצורע אינה עולה לנזרו, שתגלחת מצורע היא לפני זריקת דמים, ואילו הנזיר אינו מגלח אלא לאחר שיזרקו עליו אחד מן הדמים (נזיר ס:). וראה לקמן ה"ב. (3) ספק נגע צרעת וטמא, או בזה וטהור. (4) כי שמא אינו מצורע ואסור לו לגלח שער משום נזירותו, שנאמר בה (במדבר ו, ה) "תער לא יעבור על ראשו". וכשהוא ודאי מצורע, הוא דוחה נזירותו, כמבואר לעיל פ"ז, ה"ט. (5) שקיבל עליו נזירות לשנה אחת. (6) שבעה ימים לפני גמר שנת נזירותו, וכפי שיחבאר להלן אות כב. (7) לטומאתו, כדין כל טמא מת. (8) מאפר הפרה. (9) וגם טובל אחר ההזאה, שאינה עולה מטומאתו על שיטבול, וכמבואר לעיל פ"ו, ה"א. (10) כל עוד לא מלאה שנה לנזירותו, כי שמא לא נטמא ולא נצטרע והרי הוא נזיר טהור, ואסור לו לגלח שער. (11) שאז יצא מכל ספק, ונשלמה נזירותו על-כל-פנים, כמבואר בסמוך ה"ב. (12) בקרבנות המקדש. (13) בגלל צרעתו, שהמצורע אסור לאכול מן הקדשים עד שיביא קרבנותיו לאחר תגלחתו השנייה, וזה אינו מגלח בשניה עד סוף השנה השנייה, כמבואר בסמוך ה"ב, אבל משום טומאת מת היה מותר לאכול מן הקדשים לאחר שהזהר וטבל, שאין איסור מחוסר כפרה (קרבנות) בקדשים, אלא למי שטומאתו יוצאת מגופו (רע"ב לנזיר פ"ח, מ"ב). (14) זה מוסב גם על שתיית יין והיטמאות למת. (15) עד שיגמור נזירותו בטהרה. (16) הראשונה כשנרפא מצרעתו, והשניה ביום השביעי לימי ספירו, כמבואר לעיל אות א. (17) כל זה מקורו במשנה נזיר נט: ובגמרא שם ס.

1 ב. תִּגְלַחַת ראשונה מִגְלַח אותה אַחַר שָׁנָה ראשונה,
2 וּמִגְלַח בֵּה ראשו וְזָקְנוֹ וְגִבּוֹת עֵינָיו, וּמִטְהַר בְּעֵץ
3 אֲרָז וְאֶזְבֵּב וְצַפְרִים, כְּשֶׁאֵר מִצָּרְעִים¹⁸. אִם אֵינוֹ טְמֵא
4 מֵת וְלֹא מִצָּרַע - הָרִי הִיא תִּגְלַחַת טְהוֹרָה שֶׁל
5 נִזְרֹתוֹ¹⁹; וְאִם הוּא מִצָּרַע וְדַאי בְּשָׁנָה ראשונה -
6 הָרִי הִיא תִּגְלַחַת ראשונה שֶׁל מִצָּרַע. וְשׁוֹתֵה שָׁנָה
7 אַחֶרֶת כְּמִנְיָן יְמֵי הַנִּזְרֹתוֹ, וְאַחֶר כִּף מִגְלַח תִּגְלַחַת
8 שְׁנִיָּה שֶׁל מִצָּרַע²⁰. שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לִגְלַח אַחֶר שְׁבַעָה
9 כְּשֶׁאֵר מִצָּרְעִין, שְׁמָא אֵינוֹ מִצָּרַע, אֲלֵא טְמֵא מֵת
10 וְדַאי הִיָּה²¹, וְשָׁנָה שְׁנִיָּה זֶה הָרִי הוּא בֵּה נִזְרִיר²²
11 שְׁאֲסוּר לִגְלַח²³. וּמֵאַחֶר שְׁגָלַח שְׁתֵּי תִּגְלַחֹת אֵלוֹ -
12 שְׁלֵמָה טְהוֹרַת הַצָּרַעַת וּמִתּוֹר לֶאֱכֹל בְּקִדְשִׁים²⁴.
13 וְשׁוֹתֵה שָׁנָה שְׁלִישִׁית, וְאַחֶר כִּף מִגְלַח תִּגְלַחַת
14 שְׁלִישִׁית. שְׁמָא מִצָּרַע וְדַאי הִיָּה בְּשָׁנָה ראשונה וְלֹא
15 הִיָּה טְמֵא מֵת, וְשָׁנָה ראשונה לֹא עָלְתָה לוֹ²⁵ מִפְּנֵי
16 שְׁהִיא יְמֵי חִלוּטוֹ²⁶, וְשָׁנָה שְׁנִיָּה לֹא עָלְתָה לוֹ מִפְּנֵי
17 שְׁהִיא יְמֵי סִפְיָרָה שֶׁל מִצָּרַע שֶׁבֵּין תִּגְלַחַת ראשונה
18 וְשְׁנִיָּה, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִשְׁהוֹת שָׁנָה שְׁלִישִׁית בְּנִזְרֹתוֹ,
19 וּמִגְלַח תִּגְלַחַת שְׁלִישִׁית לְנִזְרֹתוֹ, וְהִיא תִּגְלַחַת
20 טְהוֹרָה. אוֹ שְׁמָא טְמֵא מֵת וְדַאי הִיָּה וּמִצָּרַע וְדַאי,
21 וְאֵין תִּגְלַחַת אַחַת עוֹלָה לְנִזְרֹתוֹ²⁷ וּלְצָרַעְתּוֹ,
22 וְנִמְצָאָה תִּגְלַחַת ראשונה וְשְׁנִיָּה תִּגְלַחַת צָרַעַת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) לעיל פ"ח, ה"א. ולא הזכיר רבינו שעליו להביא צפרים בתגלחת הראשונה (ראה לעיל ה"ב), למרות שנישנו בברייתא בנזיר ס. כי אין רבינו עוסק כאן אלא בקרבנות הנעשים בפנים העזרה. ואלו הצפרים נעשות מחוץ לעזרה, כמבואר בגמרא שם, כי יש לחוש שמא אינו מצורע ואסור להביא חולין לעזרה, ולפיכך אינן נחשבות כקרבן (רדב"ז).

ה. שלש חטאות העוף שמביא בשלש התגלחות: 10
חטאת ראשונה - לספק טמאתו⁴⁷; שנייה - לספק 11
צרתו, שאין המצורע מביא קרבנו אלא לאחר 12
תגלחת שנייה⁴⁸; וכן חטאת שלישית - לספק 13
טמאתו. שאין תגלחת אחת עולה לנזירו⁴⁹ 14
ולצרתו⁵⁰, ושם מצורע ודאי וטמא מת ודאי היה, 15
שהתגלחת הראשונה והשנייה לצרתו כמו 16
שבארנו⁵¹, ותגלחת שלישית תגלחת טמא, ולפיכך 17
צריך להביא קרבן טמא בשלישית⁵². 18

47) שמא נזיר טמא הוא וחייב בחטאת. (48) ולפיכך אין הראשונה אלא לטומאתו, והשניה אינה אלא לצרתו, כי אם נזיר טמא היה, כבר הביא חטאתו בתגלחת הראשונה. 49) לספק טומאתו. (50) כמבואר לעיל בביאורנו אות כו. 51) לעיל ה"ב. (52) כל זה בנזיר ס. 19
ו. שלש עולות בהמה שמביא עמה, על הראשונה 19
הוא מתנה ואומר: אם טהור אני - זו מחובתי⁵³, 20
ואם טמא אני - הרי היא נדבה⁵⁴. וכן הוא אומר 21
בשניה⁵⁵ ובשלישית⁵⁶. 22

53) שנזיר טהור אינו מגלח אלא עד שיזרקו עליו אחד מן הדמים. (54) שנזיר טמא אינו מביא עולת בהמה, אבל חטאתו אינה באה נדבה. וכן אינו מביא שלמיו, שהם טעונים לחמי נזיר, ואין שלמים כאלו באים נדבה (תוספות לנדה ע. דיבור-המתחיל למחרת). וכבר נתבאר לעיל פ"ח, ה"ב, שאם גילח על העולה יצא. (55) אם נזיר טהור אני שלא נצטרעתי, והייתי נזיר טמא בלבד, וכבר הבאתי קרבן טומאתי בתגלחת הראשונה, הרי זו לחובתי, ושאר קרבנותי אביא בתגלחת הרביעית. (56) שאם נזיר טהור אני עתה, ולא הייתי נזיר טמא כלל, ושתי תגלחותי הראשונות היו לצרעתי, נמצא שקרבני זה הוא לחובת נזירות טהרתי (מרכבת המשנה). ואע"פ שמאחר יתר קרבנות נזירותו, אין בכך כלום, שהרי אנוס הוא, כמבואר בסמוך ה"ז (רדב"ז).

ז. ומביא קרבן טהרה⁵⁷ בתגלחת רביעית, ומתנה⁵⁸ 23
ואומר: אם טמא הייתי - ראשונה נדבה⁵⁹, וזו 24
חובה⁶⁰; ואם מחלטי⁶¹ הייתי - ראשונה חובת 25
מצרע⁶², וזו חובת נזירות, ושתיים האמצעיות 26
נדבה⁶³; ואם טהור מטמאת מת הייתי ומצורע - 27
עולה הראשונה חובה וכן השנייה, אחת לחובת 28
מצרע⁶⁴ ואחת לחובת נזירות⁶⁵, ושלישית ורביעית 29
נדבה, והשאר⁶⁶ קרבן טהרתי⁶⁷; ואם טמא הייתי 30
ומצורע - עולה ראשונה חובת צרעתי, ושנייה 31
ושלישית נדבה⁶⁸, וזה קרבן תגלחת טהרה⁶⁹. 32

1 ספירו של מצרע³⁶; שלישית - לספק טמאתו³⁷; 2
רביעית - תגלחת טהרה³⁸.

(32) טומאת מת. (33) ראה בביאורנו לעיל אות כב. (34) כי עד אז הוא בספק נזירות. (35) שאינו יכול לגלח כל עשר שנים, שמא אינו מצורע והוא נזיר ואסור בגילוח. (36) ואינו יכול לגלח בסוף שבעה ימים לתגלחתו הראשונה, שמא טמא מת הוא, ותגלחתו הראשונה היתה לספק טומאתו, וחלה עליו נזירות טהרה ואסור לגלח כל עשר שנים הבאות. (37) שמא מצורע היה ושתי תגלחותיו היו לצרעתו וזו לטומאתו, ואינו יכול לגלח שבעה ימים אחרי תגלחתו השנייה, כי שמא לא נטמא למת, והרי הוא נזיר טהור ואסור בגילוח כל עשר השנים, שימי חלוטו וספירו לא עלו למנין, ועל-כרחו שוהה עד גמר שלשים שנה. (38) שמא טמא מת היה, ותגלחתו השלישית היתה לטומאתו, ולאחריה חלה עליו נזירות טהרה, הכל מבואר לעיל ה"ב.

3 ד. וכיצד מביא זה קרבנותיו³⁹? אם היה עשיר⁴⁰ - 4
כותב נכסיו לאחרים⁴¹; שמצורע עשיר שהביא קרבן 5
עני - לא יצא⁴². ואחר כך מביא חטאת העוף⁴³ 6
ועולת בהמה⁴⁴ בתגלחת ראשונה ושנייה ושלישית. 7
וכל חטאת עוף מהן לא תאכל, מפני שהיא ספק⁴⁵. 8
ומביא בתגלחת רביעית קרבן נזיר טהור, שהוא 9
שלש בהמות, כמו שבארנו⁴⁶.

(39) ראוי להקדים כאן סדר קרבנות המצורע, נזיר טמא ונזיר טהור, כדי שיובנו הדברים יפה. המצורע מביא ביום טהרתו, כשנרפא נגע צרעתו, שתי צפרים (ויקרא יד, ד"ז), וביום השביעי לימי ספירו מתגלח שנית, ומביא למחרתו כבש לאשם, כבשה לחטאת וכבש לעולה, ואם דל הוא מביא כבש לאשם, ושתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה (שם י"בג), נזיר טמא מביא: שתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה וכבש לאשם (במדבר ו, י"ב) ונזיר טהור - כבש לעולה לחטאת ואיל לשלמים (שם, יד). (40) וקרבן מצורע עשיר - חטאת בהמה, שאינה באה על הספק. (41) כדי שיהיה עני, ויוכל להביא חטאת העוף על הספק, שחטאת העוף הלכה היא שבאה גם על הספק, כמבואר בנזיר כט. (42) ולפיכך אין לו תקנה עד שיעני (תוספתא נזיר פ"ו ה"א). והוא-הדין שיוכל להפקיר נכסיו ויהיה עני, כמבואר בתוספות נזיר נה: דיבור-המתחיל אוכל בקדשים. ויש להעיר, שכל הפרט הזה אינו נוגע לנו בתגלחת הראשונה, שאין המצורע מביא בה שום קרבן, כמבואר בסמוך ה"ה, אלא שרבינו מסדר כאן כללות המעשים שצריך לעשות בדרך כלל (כסף-משנה). (43) יתבאר בסמוך ה"ה, לשם מה היא באה בכל שלש התגלחות. (44) לנזירות טהרתו כדי שיוכל לגלח עליה, שמא נזיר טהור הוא, וכמבואר להלן ה"ו. (45) לטומאתו או לצרעתו, וחטאת העוף הבאה על הספק אינה ראויה להאכל, כי שמא נזיר טהור הוא ואינו חייב בה, ונמצא כהן אוכל מליקה שלא במקום מצוה, והיא נבילה גמורה, ודינה להשרף, כמבואר בהל' פסולי המוקדשין פי"ט, ה"י.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואשמו (של נזיר טמא) אין מעכבים אותו מלמנות, וכן בהל' מחוסרי כפרה פ"א, ה"ה: "וכל זמן שלא הקריבו חטאתם, אסורים לאכול בקדשים. אבל העולה והאשם (=של מצורע) אינם מעכבים" וראה נזיר ס. (72) בדפוסים קדומים, וכן בכת"י התימנים, מתחילה כאן ההלכה. והתיבות: "אבל האשם" וכו', שייכות להלכה הקודמת. (73) כבר נתבאר לעיל ה"ה, שאין המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה (וראה בבאורנו לעיל אות סא), ולא נתכוון רבינו על חטאתו זו שהיא לצרעתו, אלא לספק טומאתו, כי הואיל ויש לחוש שהוא גם טמא למת, הרי בהכרח להביא כבר בתגלחת ראשונה קרבן חטאתו, כדי שיוכל להתחיל למנות אח"כ נזירות טהרתו, שהרי כל עוד שלא יביא חטאתו לא יוכל למנות נזירותו, שחטאתו מעכבתו, ראה לעיל פ"ו, הי"ב, והואיל ובסוף השנה השניה יצטרך להביא עולתו לנזירותו, עליו איפוא להקריב חטאתו לטומאתו בסוף השנה הראשונה כדי שלא יצטרך לעבור ב"בל תאחר" על קרבן טהרתו, כי אם לא יביא חטאתו בראשונה לא יוכל להביא עולתו בשניה, ויעבור על "בל תאחר" (מרכבת המשנה). (74) שמא לא נטמא כלל. (75) שאם לא יביא קרבן נזירותו, לא יוכל להתגלח כלל, שמא נזיר טהור הוא, ואין נזיר טהור מגלח בלא קרבן. (76) כי אין נזיר טמא מביא עולת בהמה לחובתו. (77) ומגלח עליה. (78) בתגלחת הרביעית שהיא לנזירותו. (79) שמא טמא למת שחייב חטאת העוף. (80) כמבואר לעיל ה"ד, ובבאורנו אות מד.

- ט. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים שֶׁהוּא מְגַלַּח אַרְבַּע
תְּגִלּוֹת? כְּשֶׁהִיא קָטָן⁸¹ או אִשָּׁה⁸²; אֲבָל הָאִישׁ -
אֵינוֹ מְגַלַּח מִסִּפָּק⁸³ לֹא תְּגִלַּחַת טָמְאָה וְלֹא תְּגִלַּחַת
צָרַעַת, שֶׁמָּא טָהוֹר הוּא וְנִמְצָא מְקִיף פָּאֵת רֹאשׁוֹ
שֶׁלֹא בְּמִקּוֹם מְצֹה. לְפִיכָךְ אֵינוֹ מְגַלַּח אֲלֵא תְּגִלַּחַת
טָהֳרָה בְּלִבְדּוֹ⁸⁴. שְׁאִין אַרְבַּע תְּגִלּוֹת אֵלּוּ לְעֵבֶב,
אֲלֵא לְמַצְנָה⁸⁵.

(81) גדול בשנים. אלא שלא הביא שתי שערות שאינו בר עונשין ונדרו נדר, כמבואר בהל' נדרים פ"א, ה"ג ולעיל פ"ב, הי"ג. (82) שאינה מזהרת על איסור הקפת הראש, הואיל ואינה באיסור השחתת הזקן, השווה לעיל פ"ט, ה"ט. (83) כל שלש התגלחות הראשונות, שהן ספק (נזיר נז): (84) שהיא האחרונה, וחייב להתגלח על-כל-פנים, בתורת נזיר טהור. (85) כמבואר בנזיר נז: שאפילו מצורע אין תגלחתו מעכבתו, ששאלו שם: והלא עושה השחתת זקן? (כגירסת רש"י ותוספות שם) ותירצו: באשה וקטן. ומשמע מזה, שבגדול אינו משחית (=מגלח) זקנו כלל, למרות שהוא ספק מצורע (לחם-משנה), וראה לעיל פ"ח, ה"ה, ובהל' צרעת פ"א, ה"ד: "תגלחת המצורע וטבילתו והזאתו אינן מעכבות זו את זו".

- י. נִזִּיר שֶׁנִּצְטָרַע וְדָאִי וְנִטְמָא בְּסִפָּק - פִּיצִיד הוּא
עוֹשֶׂה? אַחֵר שֶׁיִּטְהַר⁸⁶ מִצָּרַעַתוֹ מִזֶּה בִּשְׁלִישִׁי
וּבִשְׁבִיעִי⁸⁷, וּמְגַלַּח תְּגִלַּחַת טָמְאָה⁸⁸, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת
נִזְיָרוֹתוֹ פְּלָה⁸⁹, שֶׁהִרְי נִפְלוּ הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים בְּסִפָּק

(57) הכולל עולה חטאת ושלמים, כלעיל ה"ד. (58) בכת"י התימנים: ומתנה ואומר. (59) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (60) לטהרת נזירותו. ואין אומרים, העולה שהקריב בתגלחתו השניה היתה לחובת נזירותו, כי יש לחוש שמא טמא ומוחלט היה, נמצאו שתי תגלחותיו הראשונות לצרעתו, והשלישית לטומאתו, וזו הרביעית לחובתו (כסף-משנה). (61) מצורע מוחלט, ראה פירושו לעיל פ"ז, ה"ט. (62) אע"פ שכתב רבינו לעיל ה"ה: "שאין המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה" לא הקפיד אלא על חטאת העוף, שהיא עיקר קרבנו. אבל עולה, שאינה אלא דורון, אף אם יביאנה לפני תגלחתו השניה היא כשרה, וכן כתב בהל' מעשה הקרבנות פ"ח, ה"ט: "אבל אם שחטו עולותיהם בחוץ (חוץ למקדש) בתוך ימי הספירה (שבין תגלחת ראשונה לשניה) חייבים (י) משום איסור שחוט (חוץ) שהעולה דורון היא, והחטאת והאשם היא עיקר הכפרה" (כסף-משנה ולחם-משנה). (63) כי שמא היה גם טמא למת, נמצא שבתגלחת השניה, היתה עולתו נדבה, שכבר הביא עולה לצרעתו בתגלחתו הראשונה, ותגלחתו השלישית היא לטומאתו, וגם זו נדבה, שאין הטמא מביא עולת בהמה. (64) כאמור באות סא. (65) נזירות טהרתו. ואע"פ שהתגלחת השניה היא של ימי ספירו, בכל זאת אם הקריב עולתו לנזירותו עלתה לו, אע"פ שהקריבה קודם זמנו, כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פ"ח, ה"ט (לחם-משנה). (66) הכבשה לחטאת והאיל לשלמים. (67) שאני מקריב כעת לתשלום קרבן נזירותו, וכבר שנינו (נזיר נט): שהנזיר מביא קרבנותיו לחצאין. (68) שהשניה היא לצרעתו, וכבר הביא עולתו בתגלחת הראשונה, והשלישית היא לטומאתו, ואין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (69) שכך הסדר: שתי תגלחות הראשונות לצרעתו, השלישית לטומאתו, הרביעית לנזירותו, וכבר נתבאר לעיל ה"ו מדוע הוא מביא עולתו בתגלחת השניה, כי שמא לא נטמא לצרעתו ואינו אלא טמא מת, נמצאת הראשונה לטומאתו והשניה לנזירותו, וכן מביא בשלישית, שמא נצטרע ולא נטמא למת כלל. נמצאת השלישית לנזירותו, וכמבואר לעיל אות נה (ע"פ הסוגיא נזיר ס).

- ח. אֲבָל הָאִשָּׁם וְהָעוֹלָה⁷⁰ אֵינָן מְעַכְבִּין לֹא בְּתִגְלַחַת
טָמְאָה וְלֹא בְּצָרַעַת⁷¹. נִמְצָא⁷² אֹמֵר: אִם הוּא
מְצָרַע וְדָאִי וְלֹא נִטְמָא בְּמֵת - הִרִי טָהֵר בְּצָפְרִין,
וְחִטָּאת הָעוֹף הִיא חִטָּאתוֹ⁷³, וְלֹא תֵּאָכֵל מִפְּנֵי שֶׁהִיא
סִפָּק⁷⁴, וְעוֹלַת בְּהֵמָה שְׁעִמָּה - מִקְרָבֵן תְּגִלַּחַת
טָהֳרָה, כְּדִי שִׁיגְלַח עַל הַבְּהֵמָה⁷⁵. וְאִם טָמָא מֵת הוּא
- הִרִי עוֹלַת בְּהֵמָה נְדָבָה⁷⁶. וְאִם אֵינוֹ מְצָרַע וְיִטְמָא
מֵת הוּא - חִטָּאת הָעוֹף קָרְבָן נִזִּיר שֶׁנִּטְמָא, וְעוֹלַת
בְּהֵמָה נְדָבָה⁷⁷, וְהִרִי הֵבִיא קָרְבָן טָהֳרָה בְּאַחֲרוֹנָה⁷⁸.
וְאִם אֵינוֹ טָמָא מֵת וְלֹא מְצָרַע - עוֹלַת בְּהֵמָה שֶׁהִבִּיא
בְּתִגְלַחַת הָרִאשׁוֹנָה הִיא מְחֻבֶּת תְּגִלַּחַת, וְחִטָּאת
הָעוֹף בָּאָה עַל סִפָּק⁷⁹, וְהִרִי לֹא נִאֲכָלֶת⁸⁰.

(70) שנזיר טמא ומצורע מביאים כשהם ודאי, ראה לעיל אות לח. (71) כדברי רבינו לעיל פ"ו, הי"ב: "אבל עולתו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתגלחת טומאה מיד, או בתגלחת רשות לאחר שלשים יום (מרכבת המשנה). (97) כדי להטהר מצרעתו. (98) באלה שבעת הימים שבין תגלחת ראשונה לשניה, כדי שיוכל להביא קרבנות צרעתו, ולא יהיה טמא מת, שטמא מת אין מקריבים עליו קרבן, וכאמור לעיל אות פו. ובדפוסים קדומים וכן בכת"י התימנים: "אם הזה בשלישי ובשביעי", כלומר, אינו מביא קרבנותיו לצרעתו עד אשר יזו עליו בשלישי ובשביעי, כאמור. (99) אחרי שכבר נטהר מצרעתו יכול הוא להביא קרבן טומאת מת. וראה בסמוך הי"ג. (100) אחרי שגילח תגלחת טומאה והביא חטאתו, מיד חלה עליו נזירות טהרה. (101) נמצא, שאם נזר סתם נזירות שהיא שלשים יום, ונטמא ודאי והוחלט מספק, אוכל בקדשים לאחר שלשים ושבעה ימים, ואינו שותה יין עד אחר שבעים וארבעה יום, שהרי מונה תחילה שלושים ימי נזירותו, ושבעה ימים שבין תגלחת לתגלחת, ושוב שבעה ימים לטומאת מת, הרי ארבעים וארבעה, הוסף עליהם שלושים יום שהוא מונה בסוף לנזירותו, הרי שבעים וארבעה (נזיר ס:) ולא כפירוש רש"י ותוספות שם.

- יב. וכן אם היה טמא ומצרע בנדאי - לאחר
שניטרה¹⁰² מצרעתו מגלח תגלחת צרעת הראשונה,
ומזה בשלישי ובשביעי¹⁰³, ומגלח ראשו וזקנו
בשביעי, והיא תגלחת שניה של צרעת, ומביא
קרבנותיו בשמיני ואוכל בקדשים, וסופר שבועה¹⁰⁴
ומגלח תגלחת טמאה, ואחר כך סופר ימי נזירות
שלמה¹⁰⁵, ומביא קרבן טהרה ושותה ביני¹⁰⁶.

(102) שירפא מנגעו. (103) לטומאת מת, כדי שיוכל להקריב קרבנות צרעתו, וכאמור לעיל בביאורנו אות פו. (104) לטומאתו, שאין ימי ספירו לצרעתו עולים לו לימי טומאתו, כמבואר בסמוך הי"ג. (105) נזירות טהרה החלה עליו עם הקרבת קרבן חטאת טומאתו, כמבואר לעיל פ"ו, הי"ב. (106) נמצא זה שותה יין ומיטמא למתים לאחר ארבעים וארבעה יום לקבלת נזירותו הסתמית שהיא בת שלושים יום (נזיר ס:). "זה הכלל אי-אפשר לעשות דין נזירות טומאה ולא נזירות טהרה עד תום ימי חלוטיו" (תוספות שם עמ' א, דיבור-המתחיל ספק), כי כל עוד שהוא טמא טומאת מצורע, אין מקריבים עליו שום קרבן, ואינו נטהר מצרעתו עד שיגלח ויביא קרבנותיו (מרכבת המשנה).

- יג. למה סופר שבועה¹⁰⁷? שאין שבועת ימי הטמאה
עולין בשבועת ימי ספירה שאין תגלחת ותגלחת של
מצרע¹⁰⁸.

(107) שבעת ימי טומאה, אחרי שכבר ספר שבעה ימים לתגלחתו וגם הזה ושנה? (108) תגלחת מצורע היא לפני ביאת מים (=טבילת גופו), ככתוב (ויקרא יד, ט) "ואת כל שערו יגלח... ורחץ את בשרו במים וטהר". ונזיר שנטמא למת, כתוב בו (במדבר ו, ט) "וגלח ראשו ביום טהרתו" גילווחו לאחר טהרתו במים (נזיר ס:). והואיל ואין תגלחת צרעתו עולה לטומאתו, על-כרחו מונה שבעת ימים אחרים, עד שיהיה שערו כדי לכוף ראשו לעיקרו, הוא שיעור הראוי לתגלחת, כמבואר בנזיר לט: ולעיל פ"ו, ה"א (לחם-משנה).

- 1 טמאה שנטמא, ומביא קרבן טהרה ושותה ביני⁹⁰.
2 ומאחר שביא קרבן צרעת⁹¹ אוכל בקדשים⁹².

(86) שירפא מצרעתו. (87) להטהר מטומאת מת, כי כל עוד שיהיה טמא מת, לא יוכל לשלוח קרבנות צרעתו, שהלכה היא (הל' ביאת מקדש פ"ב, ה"ב) "טמא מת, אין מקריבים עליו קרבן כלל עד שיטהר". ואע"פ שעדיין טמא הוא לצרעתו, אפשר להזות עליו מאפר הפרה, כמבואר בהל' פרה פ"א, ה"ג: "כל המטמאין מקבלין הזאה" וכו'. (88) לאחר שישלמו ימי נזירותו, כי שמא לא נטמא, ואסור לו להתגלח עד שישלם ימי נזירותו, ונטמא טומאת ספק בו ביום, הרי מצרעתו ביום יא לנזירותו, ונטמא טומאת ספק בו ביום, הרי זה מגלח תגלחת ראשונה לצרעתו בו ביום, וביום יז לנזירותו מגלח תגלחת שניה לצרעתו, ומשלים עוד עשרים יום לנזירותו (שימי חלוטו וספירו לא סתרו ולא עלו למנין נזירותו - לעיל פ"ו, ה"ט), נמצא שביום לח לנזירותו, הרי הוא מגלח ממנה-נפשך, אם נזיר טהור הוא, הרי שלמה נזירותו (אחרי נכיון שבעת ימי צרעתו), ואם נטמא למת, הרי מצוה עליו לגלח תגלחת טומאה ביום השביעי לטהרתו (מרכבת המשנה). (89) נזירות טהרה. (90) נמצא שאם קיבל עליו נזירות סתם, שהיא שלשים יום, הרי זה שותה יין ומיטמא למתים אחרי ששים ושבעה יום לנזירותו. ששבעה ימים עלו לו לימי ספירת צרעתו, ושלושים יום לגמר נזירותו (שמא לא נטמא, ואסור לו לגלח עד שישלם נזירות טהרתו), ועוד שלשים יום שהוא מונה אחרי תגלחת טומאתו, שמא נטמא וסתור את כל ימי נזירותו הקודמת (נזיר ס:). (91) ביום השמיני להרפא מצרעתו, ואחרי שהזו עליו ביום השלישי וביום השביעי, כאמור לעיל אות פו. (92) שכבר נתבאר לעיל ה"א, שכל טמא טומאה היוצאה מגופו, אינו זכאי לאכול מקרבנות המקדש, עד אשר יטהר ויביא קרבנותיו, וצרעת היא טומאה יוצאה מגופו (נזיר שם). כל הלכה זו נתפרשה על-פי מרכבת המשנה, ורבינו מפרש את הסוגיא בנזיר שם שלא כרש"י ותוספות.

- 3 יא. נטמא ודאי והיה מצרע בספק⁹³, וטהר⁹⁴ מספק
צרעתו - מונה ימי נזירותו שלמה, ואחר כך מגלח
תגלחת הנגע⁹⁵; שאין תגלחת ספק נגוע דוחה
נזירות⁹⁶. ואחר כך מונה שבועת ימים⁹⁷ שאין תגלחת
מצרע הראשונה לתגלחת שניה, ומגלח ומביא
קרבנותיו ואוכל בקדשים. ומזה בשלישי ובשביעי⁹⁸.
9 ואחר כך מונה שבועה אחרים לטמאת מת⁹⁹, ומגלח
תגלחת טמאה, ואחר כך מונה נזירותו¹⁰⁰ פלה¹⁰¹.

(93) ספק נגע, ספק בוחק שהוא טהור. (94) ונרפא. (95) שאי-אפשר לו למנות שבעה ימים לטומאת מת ולהתגלח תגלחת טומאה, שמא מצורע הוא, ומצורע אינו משלח קרבנותיו עד שיטהר, כמבואר בהל' ביאת מקדש פ"ב, ה"א, וגם לצרעתו אסור לו לגלח, שמא אינו מצורע, ונזיר שנטמא אסור לו - לדעת רבינו - לגלח גילווח רשות, עד אשר ימנה ימי נזירותו כפי שנדר (מרכבת המשנה, בהבנת דברי רבינו). (96) שנאמר בה: "תער לא יעבור על ראשו", ואפילו נטמא, שסותר הכל, אינו מותר אלא

בזמן הזה (רדב"ז). וראה בביאורנו לעיל הל' נדרים פ"א, ה"א. (3) שאדם נודר לטובת המקדש. (4) קראו הכתוב: נדר. (5) הואיל ויש להם דין נדר. (6) אחרי שיעברו עליו שלש רגלים ולא נתן ערכו, כמבואר בראש השנה ד, א. ובהל' מעשה הקרבנות פ"ד הי"ד. וב'תורת כהנים' פרשת בחוקותי, פרשת ג, אמרו: "נדר בערכו - הקיש נדרים לערכים, מה נדרים - בכל תאחר לשלמו, אף ערכים - בכל תאחר לשלמו". וכן במדרש 'ויקרא רבה', פרשה לז: "כשם שבנדרים כל יחל וכל תאחר, כך בערכין" וכו'. ומדברי רבינו ב'ספר המצוות' לא-תעשה קנו נראה, שמשעברו שלש רגלים ולא נתן ערכו, עובר גם משום: לא יחל, וכך הוא מוכיח מה'ספרי' על פסוק זה: "מגיד שעובר על כל יחל ועל לא תאחר". אולם הרמב"ן בהשגותיו ל'ספר המצוות' עשה' צד, סובר שאינו עובר על לא יחל אלא כשעבר על נדרו, ואי אפשר לו עוד לקיימו, אבל אינו תלוי כלל בשלש רגלים (משנה למלך). (7) האמור בפרשת נדרים, וכן אמרו (ראש השנה ו). "מוצא שפתיך - זו מצות-עשה", וכתב רבינו ב'ספר המצוות' מצות-עשה צד: "והנה נכפל הציווי (של מוצא שפתיך תשמור) במצוה זו, והוא אמרו: ככל היוצא מפיו יעשה".

ב. מצות עשה לדון בדיני ערכין פאשר מפרש בפתורה⁸. ואחד האומר ערכי עלי⁹, או האומר ערך זה עלי¹⁰, או ערך פלוני עלי¹¹ - נותן הערך¹² לפי שני הנערך. והוא הדבר הקצוב¹³ שבתורה¹⁴, לא פחות ולא יותר.

(8) ויקרא כז. (9) השווי שלי עלי, לתתו לטובת בית המקדש. (10) אדם זה העובר לפניו. (11) השווי. (12) פסוק וחתוך. (13) שהתורה קבעה מחיר כל נערך לפי שנותיו, בניגוד לאומר דמי פלוני עלי, שאינו משלם אלא אחר שיעריכוהו כעבד הנמכר בשוק, הכל לפי בריאות גופו, ואין דמיו קצובים בתורה, כמבואר להלן ה"ט. וכתב רבינו ב'מורה נבוכים' ח"ג פל"ט: "... וכן המצוות אשר ספרנון בהל' ערכין וחרמין, כולן הולכין על דרך הצדקות (לעזור לזולת). מהן מה שהוא לכהנים (= חרמין), ומהן מה שהוא לבדק הבית, ובכולן יגיע האדם למידת הנדיבות, ושיבחו אדם לממון לכבוד השם ולא יקפוץ ידו, כי רוב ההפסד הבא במדינות ... הוא מפני החריצות על הממון והרבות ממנו, ורוב התאוה להוסיף נכסים וכבוד". והשווה לקמן פ"ח, הי"ב: "כדי לכופ את יצרו ולא יהיה כילי".

ג. וכמה הוא הערך? אם היה הנערך¹⁴ בן שלשים יום או פחות - אין לו ערך¹⁵, והאומר עליו ערך זה עלי¹⁶ - הרי זה פאומר ערך פלי זה עלי¹⁷, ואינו חייב כלום¹⁸. היה מִבֵּן אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים יום עד בֵּן חֲמֵשׁ שָׁנִים גְּמורות - ערך הזכר חמשה שקלים, והנקבה שלשה שקלים¹⁹. משנכנס בשנת שש יום אחד²⁰ עד ששששים שנים - ערך הזכר עשרים שקלים, והנקבה עשרה שקלים. משנכנס בשנת אחת ועשרים יום עד שששים שנים - ערך הזכר חמשים שקלים, והנקבה שלשים שקלים.

יד. האומר: הריני נזיר אם אעשה פך וכף או אם לא אעשה וכיוצא בזה - הרי זה רשע. ונזירות פזו מנדר רשעים היא¹⁰⁹. אבל הנזיר לה' דרך קדשה¹¹⁰ - הרי זה נאה ומשפח, ועל זה נאמר: נזיר אלהיו על ראשו, קדש הוא לה'¹¹¹. ושקלו הכתוב פנביא, (שנאמר): ואקים מבניכם לנביאים ומבחיוריהם לנזירים¹¹².

(109) משנה בנדרים ט. שאין זו נזירות לה'. ולא לכונן דעותיו או לתקן מעשיו (ראה לעיל הל' נדרים פ"ג, הכ"ג). (110) כגון שהיה מתגאה ביפיו ונדר בנזיר, כדי לכופ יצרו, כמבואר בהל' נדרים ובביאורנו שם. (111) נדרים ט: כדברי שמעון הצדיק, שאמר לנזיר כזה: "כמוך ירבו בישראל, עליך הכתוב אומר איש כי יפליא... נזיר להזיר לה'". וראה לעיל פ"א, אות ט. ובמד"ר נשא י, יא: אמר הקב"ה, הריהו חשוב לפני ככהן גדול. מה כהן גדול נאמר בו: נזר שמן משחת אלהיו עליו, אף בנזיר: נזר אלהיו וגו'. (112) ספרי זוטא נשא ו, ח. והרד"ק בפירושו לעמוס שם: "אפילו הבחורים, שדרכם ללכת אחרי תאות הבשר והיין, נתתי בהם רוח טהרה שינורו מן היין... כי היין הוא המביא האדם לרדוף אחרי תאות הבשר... הפרשתי אתכם, כדי שתהיו קדושים".

סליקו להו הלכות נזירות פסיעתא דשמיא

הלכות ערכין וחרמין

יש בכללן שבע מצות. חמש מצות עשה, ושתיים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) לדון בערכי אדם פאשר מפרש בתורה, וזהו דין ערכי אדם. ב) דין ערכי בהמה. ג) דין ערכי בתים. ד) דין ערכי שדות. ה) דין מחרים נכסיו. ו) שלא ימכר חרם. ז) שלא יגאל חרם.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) ערכי האדם הקצובים בתורה, שיעור השקל הכתוב בתורה, האישים שאינם מעריכים ולא נערכים, ההבדל שבין דמים לערכין, נדבת גוי או נדרו מה ייעשה בהם, נגמר דינו בבית דין של ישראל להחריג מהו בערכין ובדמים, האומר ערכי עלי או דמי עלי ומת קודם שיעמוד בדין או לאחר שעמד בדין, מה דינם של היורשים.

א. הערכים הם נדר² מכלל נדרי הקדש³, שנאמר: איש כי יפלא נדר⁴. בערך נפשת לה'. לפיכך⁵ חייבין עליהן משום לא יחל דברו ולא תאחר לשלמו⁶, ומשום פכל הוצא מפיו יעשה⁷.

(2) ולפיכך נסדרו הלכותיהם בספר הפלאה, העוסק בסוגי נדרים למיניהם. והקדים דיני נדרי איסור הנוהגים גם בזמן הזה, ואח"כ דיני נזירות שיש בה נדרי איסור והקדש כאחד, שכשישלים נזירותו - עליו להביא קרבנותיו. וקבע דיני ערכין בסוף הספר, כי הם נדרי הקדש בלבד ואינם נוהגים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו אבר זכרות ואבר נקיבה, והוא ספק זכר ספק נקיבה (לשון רבינו בהל' אישות פ"ב, הכ"ד). (27) משנה, ערכין ב, א. ובגמרא שם ד, ב. אבל אם הם העריכו אחרים הרי הם חייבים, כלשון המשנה שם "מעריכין, אבל לא נעריכין". וטומטום שניתתוהו ונמצא זכר, הרי הוא זכר. וכן אם נמצא נקיבה, הרי הוא נקיבה ונערך (רדב"ז).

ו. העובד פוכבים ומזלות - נערך, אכל אינו מעריך²⁸. כיצד? עובד פוכבים ומזלות שאמר: ערכי עלי, או ערך ישראל עלי - לא אמר פלוס; וישראל שאמר: ערך עובד פוכבים ומזלות עלי, או ערך פלוני העובד פוכבים ומזלות עלי - נותן לפי שני העובד פוכבים ומזלות הנערך²⁹. וכן המעריך את החרש ואת השוטה - חיב³⁰, ונותן לפי שניו.

(28) שנאמר (ויקרא כז, ב): "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם" וגו' - בני ישראל מעריכים ואין עובדי-כוכבים מעריכים (ערכין ה:). (29) שנאמר: "איש כי יפליא נדר בערך" איש - אפילו עובדי-כוכבים (שם), וכרבי מאיר, ומסתבר שהלכה כמותו, שכן הכתוב אומר (עזרא ד, ג) "לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו" כי אם לנו לבדנו. והואיל וכסף הערכין נופל לבדק הבית, אינו מן הדין שיהא גוי מעריך, ומכאן שהריבוי "איש" בא לרבות גוי שהוא נערך (גמרא שם). ואע"פ שכלל הוא: רבי מאיר ורבי יהודה, הלכה כרבי יהודה (עירובין מו:). - במקום שמסתבר טעמו של רבי מאיר, הלכה כמותו, ואין למדים מן הכללות (כסף-משנה). וכן נראה מסתימת סוגיית הש"ס נזיר סא, שנקטו שם את דעת רבי מאיר כהלכה פסוקה ('אור שמח'). וכבר קדמו הרדב"ז כאן ה"ז. (30) משנה, ערכין ב, א. אבל אינם מעריכים, מפני שאין בהם דעת (שם). ובנוגע לקטן, ראה לקמן הט"ו.

ז. העבד³¹ - נערך ונערך, כשאר ישראל³². ואם יפדה ויהיה לו³³ - יתן ערך שגדר.

(31) כנעני. (32) משנה, ערכין ב, א. וכן אמרו בתורת כהנים' פרשת בחוקותי "ואמרת אליהם" (ויקרא כז, ב) - לרבות גרים ועבדים. (33) בכת"י התימנים: ויהיה לו. כלומר, כשהוא עבד, כל מה שיש לו שייך לרבו, אבל כשישתחרר ויהיה לו כסף - חייב לשלם. ובתוספתא ערכין פ"א מ"ב, אמרו: "נשים ועבדים... נעריכים ומעריכים, אם יש להם בזמן הזה (כגון שנתנו לעבד כסף, על-ימנת שאין לרבו רשות בו) גובים מהם, ואם לא - כותבים עליהם וגובים לאחר זמן". ומסתבר, אע"פ שלגבי מצוות יש לעבד דין של אשה, בערכין הוא נערך כזכר ('תוספות' ערכין ב.).

ח. אחד המעריך את היפה הבריא, ואחד המעריך את הפעור³⁴ החולה. אפילו היה הנערך מכה שחין³⁵ או סומא או גדם³⁶ ויש בו פל מום - נותן לפי שניו כמז שכתוב בתורה³⁷.

(34) משנה, ערכין יג, ב. ושמתין כראי (נחום ג, ו) מתרגם

וּמְשִׁיפֵנִס בְּשֵׁנָת אַחַת וְשָׁשִׁים יוֹם עַד יוֹם מוֹתוֹ, אֶפְלוּ חָיָה כְּמָה שָׁנִים - עֶרְךָ הַזָּכֵר חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקָלִים, וְהַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵה שָׁקָלִים¹⁹.

(14) האדם הנערך. (15) ואינו חייב כלום, שנאמר "ואם מבן חודש" וגו'. קיבלו חכמינו (ערכין יח.) יום שלושים נידון כלמטה, כמשמעות לשון הכתוב (שם ז) "ואם מבן ששים שנה ומעלה" ששלמה שנת הששים, ולא בשנת הששים עצמה, והוא-הדין לענין בן חודש (ראה בתוי"ט שם פ"ד, מ"ד). (16) אע"פ שאדם יודע שאין ערך לכלי (אלא לאדם בלבד), הוציא דבריו לבטלה, והוא-הדין לבן שלשים, שהוציא דבריו לבטלה (ערכין ה.). וכל זה לענין ערכין, אבל לענין דמים אפילו קטן בן יומו יש לו דמים, כמבואר בסמוך ה"ט. (17) מפורש בתורה שם, ו. (18) כן בדפוס רומי ר"מ, ובכ"י תימן. וכן להלן בשורה הג'. (19) מפורש בתורה שם. ומתוך שנאמר שם: מבן ששים שנה ומעלה, משמע כששלמה שנת ששים נידון כזקן, אבל בשנת ששים עצמה נידון כלמטה הימנה, מכאן אתה למד ב'גזירה שוה' "שנה - שנה", שבכולן שנה האמורה בה נידונת כלמטה (משנה בערכין יח.). ובנוגע לבן שלשים יום, אע"פ שלא נאמרה בו "שנה", הרי גילה הכתוב (במדבר ג, טו) במפקד הלויים, "כל זכר מבן חודש ומעלה תפקדם" שמונים בו משלושים יום ומעלה, ולא מיום השלושים עצמו (שם יח:).

ד. פל השנים האלו - מעת לעת מיום הולדתו²⁰. וכל השקלים - בשקל הקדש²¹. והוא משקל שלש מאות ונעשרים שעורה מקסף טהור²². וכבר הוסיפו עליו ופשו אותו סלע²³, כמו שבארנו בהלכות שקלים²⁴.

(20) מיום ליום, ולא למנין עולם, שתכלה שנתו בערב ראש השנה, וכשיגיע חודש תשרי תיחשב לו שנה שניה (ערכין יח:). ושם פירש רש"י "מעת לעת" - אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה, אבל מדברי רבינו לא משמע כן, וכן דעת ה'תוספות' שם לא, א - בשם רבי אלחנן, שאין צורך בערכין מעת לעת לשעות, ורק בקרבנות פוסלות שעות, כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פ"א, ה"א: "קרבן שמצוותו להיות בן שנה, אם הוסיף על השנה שעה אחת - נפסל". (21) במשקל השקל הקצוב לשקול בו שקלי הקודש, והוא עשרים גרה השקל (שמות ל, יג וברש"י שם), וכן אמרה תורה (ויקרא כז, כה) "וכל ערכך יהיה בשקל הקודש". (22) ע"פ דברי הרי"ף בקידושין דף יב, א - שהפרוטה היא משקל חצי שעורה, והיות שכל גרה מכילה ל"ב פרוטה, הרי משקל הגרה שש-עשרה שעורה, נמצא השקל שהוא עשרים גרה, שוקל ש"כ שעורה (כסף-משנה שקלים פ"א, ה"ב-ג). (23) מטבע הנקרא סלע בזמן בית שני, ומשקלו שלש מאות ושמנים וארבע שעורה. (24) פ"א, ה"ב.

ה. טמטום²⁵ ואנדרוגינוס²⁶ - אין להם ערך; שלא קצבה תורה ערך אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית. לפיכך, טמטום ואנדרוגינוס שאמר: ערכי עלי, או שהעריכו אחר - אינו חיב פלוס²⁷.

(25) שערותו אטומה, ואין לו זכרות ולא נקיבות. (26) שיש

21 וְרַב הַגּוֹסְסִין לְמִיתָהּ⁵⁴, הָרִי הוּא כְּמַת⁵⁵. וְכֵן מִי
22 שְׁנִגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְהַרְגוֹ עַל עֲבֵרָה
23 שְׁעֵבֶר, וְהַעֲרִיכוֹ אַחֵר אוֹ שֶׁהָעִרִף עֲצָמוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר
24 'דְּמִי עָלַי', אוֹ שֶׁאָמַר אַחֵר 'דְּמִי זֶה עָלַי' - אֵינוֹ חַיֵּב
25 כָּלוּם; שֶׁזֶּה כְּמַת הוּא, וְהַמַּת אֵין לוֹ עֶרֶךְ וְלֹא דְמִים.
26 וְעַל זֶה נֶאֱמַר: כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם מִן הָאָדָם לֹא
27 יִפְדֶּה. כְּלוּמָר: אֵין לוֹ⁵⁶ פְּדִיּוֹן, אֲלֹא הָרִי הוּא
28 כְּמַת⁵⁷.

52 הקרוב למיתה, שמעלה ליחה בגרונו מפני צרות התזה
(לשון הרמ"א אהע"ז סי' קכא, ס"ז). 53 שאינו נערך
ואינו נידר (משנה בערכין ו:). 54 גיטין כח, א.
55 השווה הל' גירושין פ"ו, הכ"ח. והל' תרומות פ"ט, ה"ג.
ובערכין ד, א - אמרו: "בערך נפשות - ולא המת, אוציא
את המת ולא אוציא את הגוסס?" ת"ל, והעמיד והעריך, כל
שישנו בהעמדה - ישנו בהערכה, וכל שאינו בהעמדה
(הגוסס אינו בהעמדה) - אינו בהערכה. 56 מי שהוא
ראוי להיחרם ולהיהרג, אינו בכלל פדיון (ערכין ו: וברש"י).
57 הואיל ונגמר דינו למות. וכל זה בבית דינו של ישראל,
אבל נגמר דינו למות בבית-דין של גויים, אינו כמת,
שלוקחים שוחד ומחזירים אותו לחיים, כמבואר בגיטין כח,
ב (רדב"ז). והשווה הל' גירושין פ"ו, הכ"ט. ורבינו בפירושו
למשנה (ערכין שם), אומר: וכל זה ביוצא ליהרג ע"י מיתת
בית-דין, שאינו תלוי ברצונו אלא התורה ממיתה אותו,
אבל היוצא ליהרג במצות המלך, מעריך ונערך, שלפעמים
חוזר המלך מדיבורו.

29 יד. זה היוצא להרג שֶׁהָעִרִף אַחֵרִים אוֹ נָדַר דְּמִיהֶם
30 אוֹ הִזִּיק - חַיֵּב לְשֵׁלֶם, וְגוֹבֵינן הַכֹּל מִנְּכֶסֶיוֹ⁵⁸.

58 ערכין ו, ב. וכתב רבינו בפירושו שם: "כבר ידעת,
שפסק ההלכה על פי המעשה בדיני היום, שמלוה על פה
(שלא בשטר) גובה מן הירוששים . . . ונטלים כנגד הנזק
מעבובונו". והשווה הל' מלוה פ"א, ה"ד. ומלשון רבינו
כאן: "זה היוצא ליהרג" וכו' ולא הזכיר את הגוסס שעסק
בו בהלכה הקודמת, משמע שסובר שגוסס שהעריך או נדר
אינו חייב כלום, אולם ה'תוספות' בערכין ד, א דיבור-
המתחיל ולא אוציא, הביאו משנה ממסכת שמחות,
האומרת, שהגוסס נודר ומעריך (כגון שבדקוהו פעם אחר
פעם, לידע אם דעתו מיושבת עליו). ובמסכת שמחות
שלפנינו אין משנה כזאת, ויתכן, שגם רבינו יודע, שהגוסס
מעריך ונודר, ומה שלא הזכיר כאן גוסס, הוא משום "דין
נזק", שאינו יכול לומר בו: "אם הזיק חייב לשלם"
(לחם-משנה).

31 טו. כְּהִנֵּם וְלוֹיִים - מַעֲרִיכִין וְנִעְרָכִין כְּשֶׁאָר
32 יִשְׂרָאֵל⁵⁹. וְקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנֶת נְדָרִים⁶⁰ וְהָעִרִף אוֹ
33 נָדַר דְּמִים - חַיֵּב לְשֵׁלֶם⁶¹; שֶׁהָרִי נְדָרָיו חַיִּים, כְּמוֹ
34 שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת נְדָרִים⁶².

59 ואין אומרים הואיל וכתוב (במדבר יח, טז) "ופדויו מבן
חודש תפדה בערך", כל שישנו בפדיון הבן - ישנו בערכין,
וכהנים ולויים שאינם בפדיון הבן - לא יהיו בערכין (ערכין

יגותן: ואשוניך מכערא. 35 ערכין ב, א. שנאמר: "בערך
נפשות", אפילו נפש כל שהיא. 36 קטוע יד. 37 אבל
בדמים (ראה בסמוך ה"ט) אינו כן, שאם אמר על מוכה
שחין, דמיו עלי - אינו משלם כלום, שאין לו דמים (שם).

1 ט. הַדְּמִים³⁸ אֵינָן פְּעֻרָכִין. כִּיצַד? הָאוֹמֵר: דְּמִי עָלַי,
2 אוֹ דְּמִי זֶה עָלַי, אוֹ דְּמִי פְּלוֹנִי עָלַי, אֲפֹלוּ הִנֵּה אוֹתוֹ
3 פְּלוֹנִי קָטָן בֶּן יוֹמוֹ³⁹ אוֹ טַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס⁴⁰ אוֹ
4 עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת⁴¹ - נוֹתֵן מָה שֶׁהוּא שְׁוֹהֶה⁴²,
5 דִּינָר אוֹ אֶלֶף, כְּאֵלוּ הוּא עֹבֵד הַנִּמְכָּר בְּשׁוּק⁴³.

38 המשתלמים לפי שווי האדם ולא לפי שנותיו.
39 משנה, ערכין ה, א. שהרי יש לו שווי כל שהוא (רש"י
שם). 40 שם ב, א. 41 שם ה, ב. וראה בסמוך הי"א.
42 שאין זה גרוע מאומר: דמי דקל פלוני עלי, שמשלם
כפי נדרו (שם ד:). 43 סנהדרין טו, א. ומגילה כג, ב.

6 י. וְהָעֲרִכִים כָּלָן וְהַדְּמִים - הַכֹּל סִתְּמָן לְבִדָּק
7 הַבֵּית⁴⁴. וְיִפְּלוּ הַכֹּל לְלִשְׁפָה שֶׁהִיתָה בְּמִקְדָּשׁ מוֹקֵנֶת
8 לְקִדְּשֵׁי בֵּדֶק הַבֵּית⁴⁵.

44 לתיקון הפרצות בבניין בית המקדש, ככתוב (מלכים-ב,
יב, ו) "והם יחזקו את בדק הבית לכל אשר ימצא שם בדק".
45 ערכין כד, א. ונתן את הערך קודש לה' - מכאן שסתם
הקדשות לבדק הבית.

9 יא. עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת שֶׁאָמַר: דְּמִי עָלַי, אוֹ דְּמִי
10 פְּלוֹנִי עָלַי - נוֹתֵן כְּפִי נִדְרוֹ. וְאֵינוֹ נוֹפֵל לְלִשְׁפָה,
11 שֶׁאֵין מִקְבְּלִין מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת נְדָבָה אוֹ
12 נָדַר לְחֻזֵּק אֶת בֵּדֶק הַבֵּית אוֹ בֵּדֶק יְרוּשָׁלַם⁴⁶;
13 שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא לָכֶם וְלָנוּ לְבָנוֹת בֵּית⁴⁷ וְגוֹמֵר; וְנֶאֱמַר:
14 וְלָכֶם אֵין חֶלֶק וְצִדְקָה וְזִכְרוֹן בִּירוּשָׁלַם.

46 חומת ירושלים ומגדלותיה. 47 השווה לעיל ה"י,
ובביאורנו שם.

15 יב. וּמָה יַעֲשֶׂה בֵּהֶן? יִבְדֵּק הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת
16 עַל דַּעַת מִי נָדַר. אִם נָדַר עַל דַּעַת יִשְׂרָאֵל -
17 יוֹצִיאֻהוּ בֵּית דִּין בְּמָה שֶׁיִּרְאֶה לָהֶם⁴⁸ חוּץ מִבֵּדֶק
18 הַבֵּית וּבִבְדֵק יְרוּשָׁלַם⁴⁹; וְאִם אָמַר: לְשָׁמַיִם⁵⁰ נְדָרָתִי
19 - יִגְנְזוּ⁵¹.

48 מה שירצו לעשות בהם יעשו. 49 שאין מקבלים
ממנו כדי שלא יהיה לו חלק וזכרון בהם. 50 לשם
הקדש. 51 ואסורים בהנאה (ערכין ו:). כדן "גוי שהתנדב
קורה . . . בודקים אותו" וכו' הנזכר בהל' מתנות עניים
פ"ח, ה"ח. ושם מדגיש רבינו: "אבל לבית הכנסת, מקבלים
מהם לכתחילה". וראוי להעיר, שאפילו לא אמר בפירוש:
"לשם שמים", כל שלא אמר בפירוש: "על דעת ישראל אני
נודר" - אסור לקבל ממנו, כי יש לחוש, שמא לשם שמים
נתכוין, כלשון רבינו שם: "ואם לא אמר, טעון גניזה שמא
לבו לשמים" (לחם-משנה). והשווה הל' תרומות פ"ד,
הט"ו.

20 יג. הַגּוֹסְסִים⁵² - אֵין לוֹ לֹא עֶרֶךְ וְלֹא דְמִים⁵³. הוֹאִיל

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 כ. אָמַר: הָרִי עָלֶי עֵרָף, וְלֹא פָּרַשׁ עֵרָף מִי, אָלֵא
19 עֵרָף סָתָם - נֹתֵן פָּחוֹת שֶׁבְּעֵרְכִין, שֶׁהוּא שְׁלֹשֶׁת
20 שָׁקָלִים.⁷⁵

(75) שהוא ערך הנקיבה מבת שלושים יום עד חמש שנים, כמבואר לעיל ה"ג (ערכין ד:), ע"פ הכלל האמור שם: תפסת מועט, תפסת תפסת. תפסת מרובה - לא תפסת.

21 כא. הָאוֹמֵר: עֵרְכִי עָלִי, וּמֵת קֶדֶם שֶׁיַּעֲמֹד בְּדִין -
22 אֵין הַיּוֹרֵשִׁין חֲבִיבִין לָתֵן; שְׁנֵאֹמַר: וְהַעֲמִידוּ לִפְנֵי
23 הַכֹּהֵן וְהַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן.⁷⁶ עֲמַד בְּדִין⁷⁷ וּמֵת - יִתְּנוּ
24 הַיּוֹרֵשִׁין.⁷⁸

(76) גזירת הכתוב שהנערך צריך לעמוד לפני הכהן, להעריכו כמה שנותיו, כדי לידע כמה לחייב את המערך, ואע"פ שלשון הכתוב שם: "ואם מך הוא מערך והעמידו לפני הכהן . . . על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן" - משמע שהמערך עומד לפני הכהן להערכתו, אין זה סתירה לדברינו, כי הכתוב מדבר במי שאמר "ערכי עלי" שהוא המערך והוא הנערך ('מרכבת המשנה'). (77) ונערך לפני הכהן. (78) משנה, ערכין כ, א. ובגמרא שם. והראב"ד משיג למה לנו העמדה בדין, והלא הלכה היא: מלוה על פה גובה מן היורשים, ואם-כן אפילו כשלא עמד בדין (אלא הכהן העריכו ביחיד) גם כן יתחייבו היורשים לשלם? ורבינו סובר, שיש לחוש שמא נשאל על ערכו ואינו חייב לשלם כלום, כמבואר לעיל הי"ז, אולם כשעמד לפני בית-דין וחייבו לשלם על פי הודאתו, הרי זה חשוב כגבוי ואין השאלה מועילה לו. וגם אין לחוש שמא פרע את נדרו לפני מותו, שהרי הגזברים מעידים שלא פרע ללשכה, ולפיכך יתנו היורשים (מה"מ).

25 כב. אָכַל הָאוֹמֵר: דָּמִי עָלִי, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲמַד בְּדִין
26 וּמֵת קֶדֶם שֶׁיִּקְצָצוּ⁷⁹ דָּמָיו וַיֹּאמְרוּ הַדִּינִין פְּמָה יִשְׁוֶה
27 - אֵין הַיּוֹרֵשִׁין חֲבִיבִין לָתֵן.⁸⁰ וְאִם קָצְבוּ דָּמָיו וְאַחַר
28 קָדַם מֵת - יִתְּנוּ הַיּוֹרֵשִׁין.

(79) יקצבו, כלשון הברייתא שבועות מה, ב. (80) שא"א לשום את דמיו לאחר מותו, ש"אין דמים למתים" (משנה, ערכין שם) וכמבואר בסמוך.

29 כג. ומה⁸¹ בֵּין עֲרִכִין לְדָמִים? שֶׁעֲרִכִין קָצְבוּ בֵּין מֶן
30 הַתּוֹרָה⁸², וְהַדָּמִים אֵינָן קָצְבוּ. וְכֵן הָאוֹמֵר: עֵרָף
31 פְּלוּגֵי עָלִי, וּמֵת הַעוֹרֵף וְהַנֶּעֱרָף אַחֵר שֶׁעֲמַד הַנֶּעֱרָף
32 בְּדִין⁸³ - חֲבִיבִין הַיּוֹרֵשִׁין לָתֵן.⁸⁴ מֵת הַנֶּעֱרָף קֶדֶם
33 שֶׁעֲמַד בְּדִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהַמַּעֲרִיף קָיָם - הָרִי זֶה
34 פְּטוּר; שְׁאִין עֵרָף לָמֵת, וְהַנֶּעֱרָף צָרִיף עֲמִידָה
35 בְּדִין.⁸⁵ אָמַר: דָּמִי פְּלוּגֵי עָלִי, וְעֲמַד בְּדִין⁸⁶, וּמֵת⁸⁷
36 קֶדֶם שֶׁיִּקְצָצוּ דָּמָיו - הָרִי זֶה⁸⁸ פְּטוּר; שְׁאִין דָּמִים
37 לְמֵתִים.⁸⁹

(81) בדפוס רומי ר"מ, וכן בכת"י התימנים: אין כאן התחלת ההלכה, כי זה נמשך לסוף ההלכה הקודמת, וההלכה הבאה מתחילה במילים: וכן האומר. (82) ולפיכך כשחייבו

ד.). ובפירוש המשנה לרבינו שם מ"א "שאין הדבר כן, לפי שאיש כתוב בפרשה, איזה איש שיהיה". (60) שהיא בן שתיים-עשרה שנה ויום אחד לבן, ואחת-עשרה שנה ויום אחד לבת. (61) לכשיגדל ויהיה לו, השווה לעיל ה"ז. (62) פ"א, ה"א-ג.

1 טז. הַעֲרִכִין הַקָּצוּבִין לְפִי הַשָּׁנִים - הֵן שְׁנֵי הַנֶּעֱרָף,
2 וְלֹא שְׁנֵי הַמַּעֲרִיף. פִּיזָד? בֵּין עֲשָׂרִים שְׁאֹמַר לָבֵן
3 שְׁשִׁים: עֵרָף עָלִי - נֹתֵן עֵרָף בֵּין שְׁשִׁים; וּבֵין שְׁשִׁים
4 שְׁאֹמַר לָבֵן עֲשָׂרִים: עֵרָף עָלִי - נֹתֵן עֵרָף בֵּין
5 עֲשָׂרִים.⁶³ וְכֵן כָּל פִּיזָצָא בְּזֶה.

(63) משנה ערכין יח, א: "השנים בנידרן".

6 יז. וְצָרִיף הַמַּעֲרִיף שְׁיֵהָא פִּיּוּ וְלָבּוּ שְׁוִיץ⁶⁴, כְּשֶׁאָר
7 הַנְּדָרִים.⁶⁵ וְנִשְׁאָלִין עַל הַעֲרִכִין⁶⁶ וְעַל הַדָּמִים, כְּדֶרֶךְ
8 שְׁנִשְׁאָלִין עַל שְׁאָר נְדָרִים וְהַקְדָּשׁוֹת.⁶⁷

(64) שאם גמר בלבו להעריך, וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו, הרי זה פטור. (65) ראה ה"ל נדרים פ"ב, ה"ב. וה"ל שבועות פ"ב, ה"א. (66) לחכם להתיר את התחייבותו, שהרי נדר קראו הכתוב (ויקרא כז, ב) "איש כי יפליא נדר בערכך". (67) ראה ה"ל נדרים פ"ד, ה"ה, ז.

9 יח. הָאוֹמֵר: עֵרָף אֵלּוּ עָלִי⁶⁸ - נֹתֵן עֵרָף פְּלִין⁶⁹, כָּל
10 אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שְׁנָיו. וְאִם הָיָה עֲנִי⁷⁰ - נֹתֵן עַל יָדֵי
11 כָּלֶם עֵרָף אֶחָד עֲנִי⁷¹. וְאִם הָיָה עֲשִׂיר - נֹתֵן עַל יָדֵי
12 כָּלֶן עֵרָף עֲשִׂיר.⁷²

(68) שעמדו לפניו אנשים הרבה והעריך את כולם. (69) תוספתא ערכין פ"ב, מ"ז. ובש"ס ערכין ד, א: "אין לי אלא אחד שהעריך אחד. אחד שהעריך מאה, מניין? תלמוד-לומר: בערך נפשות". (70) ואין ידו משגת לתת ערך מלא של כולם. (71) שהוא לא פחות מסלע אחד, ראה לקמן פ"ג, ה"ג (תוספתא שם). ולדעת ה'לחם משנה' צריך שיגיע לכל הפחות סלע אחד לכל נערך, שפחות מסלע אינו בתורת ערך. ואם אין לו, ישאר עליו חוב, וכשיעשיר יתן ערך שלם, כמבואר לקמן פ"ג, ה"ד. (72) ראה לקמן פ"ג, ה"ב.

13 יט. הָאוֹמֵר: עֵרְכִי עָלִי, וְחָזַר וְאָמַר: עֵרְכִי עָלִי, וְכֵן
14 אִם אָמַר אֶפְלוּ פְּמָה פְּעָמִים - חֲבִיב עַל כָּל אַחַת
15 וְאַחַת⁷³. אָמַר: שְׁנֵי עֲרִכִי עָלִי - נֹתֵן שְׁנֵי עֲרִכִין⁷⁴.
16 וְכֵן אִם אָמַר אַרְבָּעָה, אֶפְלוּ אֵלָּה - נֹתֵן כְּמִנְיֵן
17 שְׁנָדָר.

(73) ערכין ז, ב. שהרי הערכין בכלל נדר הם כמבואר לעיל ה"א, והלכה היא (ה"ל נדרים פ"א, ה"א-ב) נדר חל על נדר (רדב"ז). (74) ערכין ח, א. ומסתבר, שאם היה עני אינו נותן אלא ערך אחד לכמה ערכין כפי אשר תשיג ידו (רדב"ז). ואין זה דומה לדין המוזכר בהלכה יח הקודמת, ששם גופים חלוקים הם ועליו ליתן ערך עני לכל אחד ואחד, אבל כאן אינו מעריך אלא את עצמו, ונותן ערך אחד ('מצפה לשמואל' תוספתא ערכין פ"ב מ"ז). וראה לקמן פ"ג, ה"א-יב.

שְׁמִין אוֹתוֹ בְּמָה הוּא שְׁוֶה בִּיד וְכִמָּה הוּא שְׁוֶה בְּלֹא
יָד וְנוֹתֵן לְהִקְדֵּשׁ? בְּצִד? אִם נִמְכָּר הוּא כְּלוֹ -
[יְהִי] שְׁוֶה חֲמִשִּׁים; וְאִם יִמְכָּר חוּץ מִיָּדוֹ, שְׁתִּשְׁאֵר
יָדוֹ זֶה לְבַעֲלֹי וְלֹא יְהִי לְלוֹקֶחַ בָּהּ כְּלוּם* - שְׁוֶה
אֲרֻבָּעִים. נִמְצָא זֶה יִתְחַיֵּב לְשֵׁלֶם לְהִקְדֵּשׁ עֲשָׂרָה.⁹
וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהָה.

7) הדמים - המשתלמים לפי שווי האדם ולא לפי שנותיו -
אינם כערכים. 8) שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני אלא
לרבו ראשון. 9) אבל אין שמין אותו "אומד של נזקין",
לומר כמה הוא יפה כשנקטעה ידו, וכמה היה שווה בשתי
ידיו שלימות, שמי שנקטעה ידו אין שמים אותו אלא בזול,
לפי שרואים אותו מזולזל, וזה שאמר: דמי ידי עלי, הרי
לא נקטעה ידו, לפיכך, אין שמין אותו אלא כאמור לעיל.

ד. האומר: דמי ראשי או כבדי עלי, או דמי ראשו
של פלוני או לבו או כבדו עלי - נותן דמי כלו. וכן
האומר: דמי חציי עלי - נותן דמי כלו. אבל
האומר: חציי דמי עלי - נותן חציי דמיו.

ה. האומר: משקלי עלי, או משקל פלוני עלי -
נותן משקלו. אם כסף - כסף, אם זהב - זהב, כמו
שפירש. אָמַר: מִשְׁקַל יָדִי אוּ רִגְלִי עָלִי - רֹאשׁוֹ בְּמָה
הִיא רְאוּיָה לְשֵׁקֶל וְנוֹתֵן מִמּוֹן שְׁפָרֶשׁ¹⁰. עַד הֵיכָן
הִיא הֵיךְ לְעִנְיָן זֶה? עַד הָאֲצִיל¹¹. וְהִרְגֵּל? עַד
הָאֲרֻכְבָּה¹². לְפִי שְׁבָנִדְרִים הוֹלְכִין אַחֵר לְשׁוֹן בְּגִי
אָדָם¹³.

10) ואין אומרים ימלא כלי מים ויכניס ידו בנחת ואחרי כן
ישקול את המים שיצאו מהכלי, כי אין לדמות משקל מים
כמשקל בשר ועצמות וגידים. 11) מרפק. 12) הברך,
פרק הרגל שבין השוק והירך. 13) אבל בעניינים אחרים
אין יד נקראת אלא עד הפרק, שהוא מקום חיבור כף היד
והזרוע.

ו. האומר: קומתי עלי כסף או זהב - נותן שרביט¹⁴
שאינו נכסף¹⁵ מלא קומתו ממין שפירש. אָמַר: מְלֹא
קוֹמָתִי עָלִי - נותן אפלו שרביט שנקסף¹⁶ ממין
שפירש.

14) מקל. 15) מעצמו, שהוא עבה, כקומתו, שהיא ניצבת
מעצמה ואינה נכפפת. 16) הואיל והוסיף תיבת: מלוא,
לא נתכוון זה אלא להודיע, שאין דעתו אלא למידת גובה
קומתו ולא לעובי. שעלינו לדייק בכל לשון יתירה ולפרשה
כראוי.

ז. האומר: משקלי עלי, ולא פירש מאי זה מין, אם
היה עשיר ביותר ונתפון¹⁷ למתנה מרבה - נותן
משקלו זהב. והוא הדין באומר: משקל ידי או רגלי
או קומתי, ולא פירש מאי זה מין - נותן זהב. ואם
אינו מפלג בעשירות - נותן משקלו או משקל ידו
מדברים שדרכן להשקל באותו מקום, אפלו פרות¹⁸.

בית-דין לשלם, אע"פ שלא הספיק לקבוע כמה, אין זה
מחוסר הערכה, שקצבת הערכתו מפורשת בתורה, אבל
קצבת ה"דמים" אינה אלא ע"פ שמאים כ"עבד הנמכר
בשוק" (לעיל ה"ט), וכל שלא קצצו דמיו - הריהו מחוסר
הערכה (גמרא, שם). 83) כי כל נערך צריך לעמוד לפני
הכהן, ככתוב: "והעריך אותו הכהן". ובנערך הכתוב מדבר,
כמבואר בביאורנו לעיל אות עד. 84) ואין לחוש שמה
נשאל המעריך על ערכו, כי אחר העמדה בדין אין התרת
חכם מועילה. 85) גזירת הכתוב, וכמו שאמרו (שם ד.)
לענין גוסס הנערך "כל שאינו בהעמדה, אינו בהערכה".
סובר רבינו, כל שאינו בהעמדה - שלא עמד בדין - אינו
בהערכה לאחר מותו (לחם-משנה). 86) אפילו עמד הנודר
בדין ונתחייב לשלם ע"פ הודאתו, אבל למעשה אין הנודר
דמים צריך לעמוד כלל בדין (מרכבת המשנה). ולפי
המבואר לעיל אות עו, תועיל ההעמדה לדין, שלא נצטרך
לחשוש שמה שאל על נדרו, שמשעמד לדין הרי זה כגבוי,
שאין השאלה מועילה לו. 87) הנידר. 88) הנודר החי.
89) והואיל ואי-אפשר לקצוב את דמיו, נמצא נידר זה
מחוסר אומדן קצבת דמיו (משנה, ערכין כ.). והטעם שאין
דמים למתים "לפי שהמת אסור בהנאה" (תוספות יו"ט'
שם). ויש להעיר שבגמרא שם הוסיפו: אמר דמי פלוני עלי
ועמד בדין, ומת הנודר, והנידר חי, וקצצו את דמיו לאחר
מיתת הנודר, יתנו היורשים. שכבר נשתעבדו נכסי הנודר
משעת העמדה בדין, והואיל והנידר חי - קוצצים את דמו
אפילו אחר מות הנודר.

יום ש"ק ב' כסלו ה'תש"פ

פרק שני

1) החילוק בין המעריך אבר רגיל למעריך אבר שיש בו
נשמה, וההבדל בזה בין ערכין לדמים, האומר משקלי עלי
ולא פירש מאיזה מין משקל נדר, לשכת חשאים ולשכת
כלים שבמקדש מה היו משמשות, אם משנים מקדשי בדק
הבית לקדשי מזבח או להיפק.

א. האומר: ערך ידי או ערך עיני או רגלי עלי, או
שפירש: ערך יד זה² או עיני עלי - לא אמר כלום³.
ערך לפי או כבדי עלי, או ערך לבו של פלוני או
כבדו עלי - נותן ערך כלו⁴. וכן כל איבר שאם ינטל
מן החי ימות, אם אמר ערכו עלי - נותן ערך כלו.

2) של אדם זה. 3) והטעם מפורש שם ד. שנאמר
"בערך" ולא נאמר "בערך", ללמדך ערך כולו הוא נותן
ואינו נותן ערך אברים. 4) כל אלה הם אברים שהנשמה
תלויה בהם והתורה אמרה: "בערך נפשות" תלה הכתוב
ב"נפש".

ב. אָמַר: חֲצִי עֶרְכִּי עָלִי - נותן חציי ערכו. ערך
חציי עלי - נותן ערך כלו; שאי אפשר שיינטל חציו
ויחיה⁶.

5) חצי גופי. 6) ואין זה גרוע מערך לבי או ערך כבדי.

ג. האומר: דמי ידי עלי, או דמי יד פלוני עלי -

1 וְכֵן נוֹתֵן שְׂרָבִיט מְלֵא קוֹמָתוֹ אֶפְלוֹ שָׁל עֵץ¹⁹. הַפֶּל
2 לְפִי מָמוֹנוֹ וְדַעְתּוֹ²⁰.

17 בכל הדפוסים שלפנינו כתוב: "ונתכוון", לפיכך סובר
ה"כסף משנה" לפרש כוונת רבינו לומר, שלא הממון עצמו
קובע [=אם הוא אדם חשוב ועשיר או להיפך] אלא אופיו
וגדבת ליבו. שאם הוא קמצן, אפילו הוא עשיר לא נתכוון
למתנה מרובה, ודינו כדין עני, אלא עלינו לאמוד את דעתו,
שאם הוא נדיב, וודאי נתכוון למתנה מרובה. וזה שדקדק
רבינו "ונתכוון למתנה מרובה" שיוודעם אנו כי לכך נתכוון.
(18) ואפילו בצלים. (19) נלמד מדין משקלי עלי.
(20) רוחב לבו ונדיבותו.

יב. שְׁתֵּי לִשְׁכוֹת³⁰ הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ: אַחַת - לְשֵׁפֶת
חֲשָׁאִים, וְאַחַת - לְשֵׁפֶת הַפְּלִים. לְשֵׁפֶת חֲשָׁאִים -
יֵרָאִי חֲטָא נוֹתֵנִין לְתוֹכָן בַּחֲשָׁאִי³¹, וְעֲנִיִּים בְּנֵי
טוֹבִים³² מִתְּפָרָנְסִים מִמֶּנָּה בַּחֲשָׁאִי³³. לְשֵׁפֶת הַפְּלִים
- כָּל מִי שֶׁהִתְנַדֵּב כָּלִי זֹרָקוֹ לְתוֹכָהּ, וְאַחַת לְשֵׁלִשִׁים
יוֹם הַגִּזְבָּרִין פּוֹתְחִין אוֹתָהּ. כָּל כָּלִי שֶׁנִּמְצָא בּוֹ צֶרֶף
לְבָדֶק הַבֵּית - מִנִּיחִין אוֹתוֹ, וְהַשָּׂאֵר נִמְכָּרִין וְדַמִּיהֶן
נוֹפְלִין לְלִשְׁפֶת בְּדֶק הַבֵּית.

3 ח. הָאוֹמֵר: עֲמֹדִי עָלַי, וְשִׁיבְתִּי עָלַי, אוֹ מְקוֹם
4 וְשִׁיבְתִּי עָלַי, אוֹ רְחֹבִי עָלַי, עֲבִי עָלַי, הֶקְפִּי עָלַי -
5 כָּל אֵלוֹ סִפֵּק, וּמִבֵּיא לְפִי מָמוֹנוֹ, עַד שְׂיֵאמֶר: לֹא
6 כֶּף נִתְּפֹנְתִי²¹. וְאִם מָת - יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁים פָּחוֹת
7 שֶׁבְּלִשְׁוֹנוֹת²².

(21) שיהיה כל כך רב עד שידע בוודאי שלא לכך נתכוון.
(22) כי ביחס אל הנודר עצמו יש כאן שאלת איסור, שלא
יעבור על "לא יחל דברו" וכבר אמרנו "סתם נדרים
להחמיר". אבל לגבי היורשים אין שאלת איסור, שהרי הם
לא נדרו, אלא שאלת ממון בלבד, וספק ממון להקל.

8 ט. הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלַי מִטְּבַע כֶּסֶף - לֹא יַפְחֹת מְדִינָר
9 כֶּסֶף²³. מִטְּבַע נֶחֱשֶׁת - לֹא יַפְחֹת מִמֶּעֵה כֶּסֶף²⁴. הֲרִי
10 עָלַי בְּרֹזֶל - לֹא יַפְחֹת מֵאֲמָה עַל אֲמָה לְקָלָה עוֹרֵב²⁵
11 שֶׁהִיָּה לְמַעֲלָה בְּגַג הַהִיכָל²⁶, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר
12 בַּמִּקְדָּשׁ²⁷.

(23) ודווקא כשהזכיר מטבע. (24) יביא נחושת בשווי מעה
כסף. (25) טס של ברזל חד כמין סייף, גבהו אמה היה
מתוח על גבי מעקה ההיכל סביב כדי שלא ינוחו עליו
העופות ויטנפוהו. "כלה עורב" - שמכלה העורבים משם.
(26) שבמקדש. (27) ולא ביאר רבינו דין האומר: הרי עלי
מטבע זהב, בעוד שהמשנה במנחות אומרת: "לא יפחות
מדינר זהב"? ואולי סמך רבינו על מה שכותב בהלכות
מלווה ולווה פרק כד הלכה יז: "כתב בו (בשטר) מטבע
זהב אין פחות מדינר זהב" ואם בשטר שיד בעל השטר על
התחתונה הדין כן, בהקדש שיפה כוחו לא כל שכן.

13 י. הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלַי כֶּסֶף אוֹ זָהָב, וְלֹא הִזְכִּיר מִטְּבַע
14 - יְבִיא לְשׁוֹן²⁸ שָׁל כֶּסֶף אוֹ שָׁל זָהָב. יִהְיֶה מִשְׁקָלָהּ
15 עַד שְׂיֵאמֶר: לֹא לְכֶף נִתְּפֹנְתִי. וְכֵן אִם פָּרַשׁ הַמִּשְׁקָל
16 וְשִׁכַּח כְּמָה פָּרַשׁ - יְבִיא עַד שְׂיֵאמֶר: לֹא לְכֶף
17 נִתְּפֹנְתִי²⁹.

(28) רצועה ארוכה בדמות לשון. (29) יביא כל כך עד
שיוודע בעצמו שלעולם לא לכך נתכוון.

18 יא. אֶחָד הָאוֹמֵר: דָּמִי עָלַי אוֹ דָּמִי פְּלוּגִי עָלַי, אוֹ
19 הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלַי מָנָה אוֹ חֲמִשִּׁים אוֹ כֶּסֶף אוֹ זָהָב

א. הַמַּעֲרִיף אֶת הַפָּחוֹת מִפֶּן עֲשָׂרִים², וְלֹא עָמַד
בְּדִין³ עַד שֶׁהִיָּה יָתֵר עַל עֲשָׂרִים⁴ - אֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא

(30) חדרים. (31) בסתר, "קול דממה דקה" מתרגם יונתן:
קל דמשבחין בחשאי. (32) נכבדים ומיוחסים.
(33) "שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו ... הנותן
צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח,
שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת חשאים שהייתה
במקדש".

יג. הַצָּרְכוֹ לְקַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ³⁴ וְלֹא הַסְפִּיקָה לָהֶן תְּרוּמַת
הַלְשָׁפָה³⁵ - מוֹצִיאִין אֶת הָרֵאוֹי לָהֶן מִקְדָּשִׁי בְּדֶק
הַבֵּית; אֲבָל אִם הַצָּרְכוֹ לְבָדֶק הַבֵּית וְלֹא מִצָּאוּ
בְּלִשְׁפֶת בְּדֶק הַבֵּית דָּבָר הַמְּסַפִּיק לָהֶן - אֵין מוֹצִיאִין
הָרֵאוֹי לָהֶן מִקְדָּשִׁי הַמִּזְבֵּחַ³⁶.

(34) להקריב קרבנות על המזבח. (35) כסף השקלים
שבלשכה, הנועד מתחילה לקניית קרבנות. (36) מתרומת
הלשכה המיועדת לקדשי מזבח. והראב"ד חולק, ולדעתו
שלוש לשכות היו שם, אחת לשכת בדק הבית, ששם היו
נותנים הכסף לצרכי בדק הבית, ומכסף זה אסור היה לקחת
לקדשי מזבח, כמו ששנינו: "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי
בדק הבית אין משנים אותם מקדושה לקדושה" ואחת -
לשכת התרומה, שהייתה מיועדת לקדשי מזבח, ואין
מוציאים ממנה לקדשי בדק הבית. ואחת - "לשכת הכלים"
משותפת לשניהם, שכל כלי הראוי למזבח היו נוטלים
ממנה ושאר הכלים שהיו בלשכה זו היו נועדים לבדק
הבית. וכך הייתה עשויה על תנאי זה מתחילתה, ומתוך
שרוב כליה היה מיוחדים לצרכי בדק הבית הייתה נקראת:
לשכת בדק הבית. ורבינו מפרש דברי המשנה בתמורה לב.
שקדשי בדק הבית אין משנים אותם מקדושה לקדושה,
הכוונה, "שאם הקדיש דבר לבדק ההיכל אין משנים אותו
לבדק המזבח".

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) קביעת סכום הערך לפי זמן הערך לא לפי שעת ההעמדה
בדין, תנאי הישג יד בערכין, המפרש סכום הערך אם נידון
בהישג יד, המפריש ערכו או דמיו ונגבדו, כיצד ממשכנים
חייבי ערכים ודמים ומה משאירים להם, שאין להקדש אלא
מקומו ושעתו.

- 1 עֶרֶךְ פָּחוֹת מִבֵּין עֲשָׂרִים; שְׁאֵין הָעֶרֶךְ אֵלָא בִּזְמַן
2 הָעֶרֶךְ, לֹא בִּזְמַן הַהֶעֱמָדָה בְּדִין.⁵
- (2) שערכו הוא עשרים שקל. (3) שכל נערך צריך לעמוד לפני הכהן המעריך אותו, כמבואר לעיל פ"א, הכ"א-כג. (4) וערכו חמישים שקל. (5) משנה בערכין יח. ובגמרא שם למדוה מ"כערכך יקום" (ויקרא כז, יז) "אינו נותן אלא בזמן הערך". וראה בתוספות י"ט ט שם.
- 3 ב. כָּל הָעֶרְכִּין הֶקְצוּבִין בַּתּוֹרָה הֵן שְׁנוֹתֵן הַמַּעֲרִיף
4 אִם הָיָה עֲשִׂיר; אֲבָל אִם הָיָה עֲשִׂיר וְאֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת -
5 נֹתֵן כָּל הַנִּמְצָא בִּידוֹ, אֲפִלּוּ סֵלַע⁶ אֶחָד, וְנִפְטָר;
6 שְׁנֵאמַר: וְאִם מָה הוּא מֵעֶרְכָּךְ, עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיג
7 יָד הַנִּדָּר.
- (6) שקל, ואם אין בידו אפילו סלע, דינו יתבאר בסמוך ה"ד.
(7) ואפילו יעשיר אח"כ אינו חייב כלום, כמבואר בסמוך ה"ז.
- 8 ג. וּמִנֵּיין שֶׁהוּא נֹתֵן אֲפִלּוּ סֵלַע אֶחָד אִם אֵין לוֹ
9 אֵלָא סֵלַע אֶחָד? שְׁנֵאמַר: וְכָל עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשִׁקְל
10 הַקֹּדֶשׁ⁸. הָא לְמַדְתָּ, שְׁאֵין בְּעֶרְכִּין פָּחוֹת מִסֵּלַע, וְלֹא
11 יוֹתֵר עַל חֲמִשִּׁים⁹.
- (8) "כל ערכין שאתה מעריך, לא יהו פחותים משקל" (ערכין ז). ועל-כרחך בעני, שאין ידו משגת, הכתוב מדבר. (9) כמפורש בתורה בערך הזכר, מבין עשרים שנה ועד בן ששים שנה (ויקרא כז, ג).
- 12 ד. הֲרִי שְׁלֹא נִמְצָא בִּידוֹ אֲפִלּוּ סֵלַע - אֵין לוֹקְחִין
13 מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מִסֵּלַע¹⁰, אֵלָא יִשְׁאָר הַכֹּל עָלָיו חֹב, וְאִם
14 מִצָּאָה יָדוֹ וְהָעֲשִׂיר - יִתֵּן עֶרֶךְ שְׁלֹם הֶקְצוּב
15 בַּתּוֹרָה.
- (10) משנה ערכין ז: "אין נערכין פחות מסלע", ומפרש רש"י: "שאפילו עני הנידון בהישג יד, לא יתן פחות מסלע" וכמבואר לעיל אות ז.
- 16 ה. עֲשִׂיר שֶׁהָעֲרִיף וְהָעֲנִי¹¹, או שֶׁהָעֲרִיף כִּשְׁהוּא עֲנִי
17 וְהָעֲשִׂיר¹² - הֲרִי זֶה חֵיב בְּעֶרֶךְ עֲשִׂיר¹³. אֲבָל אִם
18 הָעֲרִיף כִּשְׁהוּא עֲנִי וְהָעֲשִׂיר וְחֹזֵר וְהָעֲנִי¹⁴ - נֹתֵן
19 עֶרֶךְ עֲנִי¹⁵.
- (11) קודם שיעריכנו הכהן. (12) כשעמד לפני הכהן להערכה הריהו עשיר, וכפירוש רש"י לבבא מציעא קיד. וכן בתוספות י"ט ט שם. (13) משנה ערכין יז, ובגמרא שם: עני והעשיר - שנאמר: "אשר תשיג יד הנודר", והרי ידו משגת. עשיר והעני - "על-פי אשר תשיג יד הנודר" משמע אחרי אמירת פה אנו הולכים, והיא שעת הנדר (רבינו גרשום שם), נמצא עני זה נותן מה שיש בידו, והשאר יהיה עליו חוב עד שיעשיר וישלים, כמבואר להלן ה"ז. (14) בשעת הערכת הכהן. (15) שם, שהרי גם בשעת הנדר וגם בשעת ההערכה עני הוא, ואין אומרים: "ואם מך הוא" - עד שיהא במכותו (בעניותו) מתחילתו ועד סופו (שם).
- 1 ו. עֲשִׂיר שְׁאֵמַר: עֶרְכִּי עָלַי, או עֶרֶךְ פְּלוּנִי¹⁶, וְשִׁמַּע
2 הָעֲנִי וְאָמַר: מָה שְׁאֵמַר זֶה עָלַי - הֲרִי הָעֲנִי חֵיב בְּעֶרֶךְ עֲשִׂיר, שֶׁהוּא עֶרֶךְ שְׁלֹם¹⁷. אֲבָל עֲנִי שֶׁהָעֲרִיף
3 אֶת הָעֲשִׂיר וְאָמַר: עֶרֶךְ זֶה עָלַי - אֵינוֹ חֵיב אֵלָא
4 בְּעֶרֶךְ עֲנִי, שֶׁהוּא כְּפִי אֲשֶׁר תִּשְׁיג יָדוֹ¹⁸.
- (16) בכת"י התימנים: ערך פלוני עלי. (17) משנה ערכין יז. שאין זה ערך אלא נדר ואינו נידון בהישג יד, כמבואר להלן ה"ט. והראב"ד חולק, ולדעתו אין זו אלא דעת רבי במשנה שם, וחכמים חולקים עליו, שאינו נותן אלא ערך אני, וכדברי הראב"ד מפורש גם בתוספות שם, דיבור-המתחיל הישג יד. שיש בזה מחלוקת בין רבי וחכמים, אבל כבר כתב רבינו בפירושו למשנה שם: אין בין רבי וחכמים מחלוקת, כי דברי רבי שם הם מוכרחים מעצמם, כיון שאמר העני "מה שאמר זה עלי" אין זה ערך אלא נדר, ואינו נידון בהישג יד (רדב"ז וכו' מ). (18) משנה שם: "הישג יד בנודר", וכמבואר בגמרא שם: שנאמר, כאשר תשיג יד הנודר - בנודר תלה הכתוב (ולא בנידר = הנערך).
- 5 ז. מָה בֵּין הַחֵיב בְּעֶרֶךְ עֲנִי לַחֵיב בְּעֶרֶךְ עֲשִׂיר,
6 שֶׁהוּא הָעֶרֶךְ הֶקְצוּב כְּלוּנִי¹⁹? שֶׁהַחֵיב בְּעֶרֶךְ עֲנִי
7 שֶׁלְקָחוֹ מִמֶּנּוּ כָּל מָה שִׁידוֹ מִשְׁגָּת, אֲפִלּוּ סֵלַע אֶחָד,
8 וְאַחֵר כֶּף הָעֲשִׂיר - אֵינוֹ חֵיב לְשֵׁלֶם²⁰; וְאִם הָיָה חֵיב בְּעֶרֶךְ עֲשִׂיר - יִשְׁאָר שְׁאָר הָעֶרֶךְ עָלָיו עַד שִׁיעֲשִׂיר
9 וְיִשְׁלִים הָעֶרֶךְ שְׁעָלָיו.
10 (19) והלא עני הוא, ומה נרויח אם נחייבו בערך עשיר? ושאלה זו מוסבה על תחילת ההלכה הקודמת. (20) תוספתא ערכין פ"א, מ"ג "היה בידו סלע (ערך עני) ונתן הימנו שלשה דינרים (הסלע = ארבעה דינרים) ולא הספיק ליתן דינר האחרון עד שהעשיר, מגלגלים עליו את הכל, שאילו מתחילה נתנו פטור". והרי זה דומה לעני שהביא קרבנו בדלות (ראה ויקרא ה, ז) ונתעשר אחר-כך, שאין מחייבים אותו להביא שנית קרבן עשיר (רדב"ז).
- 11 ח. הַמִּפְרֵשׁ אֶת הָעֶרֶךְ וְאָמַר: עֶרְכִּי עָלַי חֲמִשִּׁים
12 סֵלָעִים, או עֶרֶךְ פְּלוּנִי עָלַי שְׁלֹשִׁים סֵלָעִים - אֵינוֹ
13 נִדָּון בְּהִשָּׁג יָד²¹, אֵלָא לוֹקְחִין כָּל הַנִּמְצָא בִּידוֹ,
14 וְהִשְׁאָר עָלָיו חֹב עַד שִׁיעֲשִׂיר וְיִתֵּן.
15 (21) כיון שפירש סכום אין זה ערך, והרי זה כאילו נדר כך וכך דמים עלי, שאינו נידון בהישג יד, כמבואר בסמוך (ערכין ד:).
- 16 ט. וְכֵן הָאוֹמֵר: דָּמִי עָלַי²², או דָּמִי פְּלוּנִי עָלַי - אֵינוֹ
17 נִדָּון בְּהִשָּׁג יָד²³. שֶׁחֵיבֵי דָּמִים²⁴ הֲרִי פִּרְשׁוּ נִדָּר²⁵,
18 וְהֲרִי הֵן כְּמִי שְׁאֵמַר: מָהָה עָלַי הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא חֵיב לָתֵן
19 מִנָּה גְּמוּרָה²⁶.
- (22) שיווי דמי שראוי אני להמכר כעבד בשוק, אני מקדיש לבדק הבית. (23) שם כ. "חומר בנדרים מבערכין. שהנדרים חלים על בהמה חיה ועוף (אם אמר דמי בהמתי עלי) ואין נדונים בהישג יד", ומפרש רש"י: שאם אמר דמי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועלי, ואין ידו משגת - יתן הכל לכשיוכל. (24) ראה לעיל פ"ב, ה"א. (25) כאילו אומר כל דמיו של פלוני, שהוא שוה להמכר בשוק - עלי, בעוד שהערך הוא סתום, שאין הכל יודעים שנותיו של פלוני ודמי ערכו. (26) ואינו בהישג יד. ובתוספות שם כ. דיבור-המתחיל ואין נדונים, פירשו, שזה שכתבה תורה (ויקרא כז, ח) "יעריכנו הכהן" - משמע מיעוט - יעריכנו - לזה ולא לאחר. כלומר, זה נערך לפי הישג ידו ולא לאחר ה"נודר דמים". והראב"ד מסביר, שחיוב תשלומי ערכין נראה כעין קנס, שהרי אחד המעריך את הבריא ואחד המעריך את החולה, נותן אותו המחיר לפי שניו, כעין תשלומי שלשים שקלים של עבד, הניתנים לאדונו (ראה שמות כא, לב), שגם כן אין חילוק בהם בין עבד לעבד, וזה קנס, ומתוך שזה קנס, חסה התורה עליו לדונו בהישג יד, אבל בדמים אינו משלם משום קנס, ואינו בחסיון. סובר הראב"ד, שגם "חייבי דמים" אינם כמפרש, שהרי לא ידוע עדיין כמה הם דמי פלוני, ומחוסר שומה הוא, ואין להשוותם עם האומר: "מנה עלי הקדש" שסכום נדרו מפורש היטב (מרכבת המשנה).

עלי, ואין ידו משגת - יתן הכל לכשיוכל. (24) ראה לעיל פ"ב, ה"א. (25) כאילו אומר כל דמיו של פלוני, שהוא שוה להמכר בשוק - עלי, בעוד שהערך הוא סתום, שאין הכל יודעים שנותיו של פלוני ודמי ערכו. (26) ואינו בהישג יד. ובתוספות שם כ. דיבור-המתחיל ואין נדונים, פירשו, שזה שכתבה תורה (ויקרא כז, ח) "יעריכנו הכהן" - משמע מיעוט - יעריכנו - לזה ולא לאחר. כלומר, זה נערך לפי הישג ידו ולא לאחר ה"נודר דמים". והראב"ד מסביר, שחיוב תשלומי ערכין נראה כעין קנס, שהרי אחד המעריך את הבריא ואחד המעריך את החולה, נותן אותו המחיר לפי שניו, כעין תשלומי שלשים שקלים של עבד, הניתנים לאדונו (ראה שמות כא, לב), שגם כן אין חילוק בהם בין עבד לעבד, וזה קנס, ומתוך שזה קנס, חסה התורה עליו לדונו בהישג יד, אבל בדמים אינו משלם משום קנס, ואינו בחסיון. סובר הראב"ד, שגם "חייבי דמים" אינם כמפרש, שהרי לא ידוע עדיין כמה הם דמי פלוני, ומחוסר שומה הוא, ואין להשוותם עם האומר: "מנה עלי הקדש" שסכום נדרו מפורש היטב (מרכבת המשנה).

1 י. האומר 'הרי עלי עֶרְךָ' סֶתֶם, וְלֹא פָּרַשׁ - אֵינוֹ
2 כִּמְפָרֵשׁ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים²⁷, אֲלֵא נִדּוֹן בְּהִשָּׁג יָד בְּשָׂאָר
3 הַמַּעֲרִיכִין²⁸.

(27) אע"פ שדינו לתת פחות שבערכין, שהוא שלשת שקלים כמבואר לעיל פ"א, ה"כ - אינו כמפרש, שאינו נידון בהישג יד. (28) ערכין ד: שנאמר: "בערך נפשות", ולא נאמר: בערך נפשות, ייתור הכ"ף בא לרבות ערך סתום להישג יד (שם). ולפיכך אם אין לו אלא סלע אחד - נותנו ונפטר.

4 יא. האומר: עֶרְכִּי עָלִי, וְחָזַר וָאָמַר: עֶרְכִּי עָלִי, וְהָיוּ
5 בִּידוֹ עֶשְׂרֵי סָלָעִים, וְנָתַן תְּשַׁע לְשֹׁנֵה²⁹ וְסָלַע
6 לְרֹאשׁוֹנָה³⁰ - יָצָא יָדֵי שְׁתֵּי³¹. שְׁהָעֶרְכִּין לְאוֹ
7 קְחוּבוֹת³². שָׂאָף עַל פִּי שָׁפַל מָה שֶׁבִּידוֹ מְשַׁעֲבָד
8 לְרֹאשׁוֹנָה, הִקְדַּשׁ מֵאַחֵר שֶׁגָּבַה - גָּבַהּ³³. אֲכָל אִם
9 נָתַן תְּשַׁע לְרֹאשׁוֹנָה³⁴ וְאַחַת לְשֹׁנֵה - יָדֵי שֹׁנֵה יָצָא,
10 שֶׁהָרִי כְּשֶׁנָּתַן הִסָּלַע לֹא נִשְׂאָר בִּידוֹ כְּלוּם וְהָרִי אֵין
11 יָדוֹ מְשֻׁגָּת; יָדֵי רֹאשׁוֹנָה לֹא יָצָא, שֶׁהָרִי כָּל מָה
12 שֶׁהָיָה בִּידוֹ מְשַׁעֲבָד לְרֹאשׁוֹנָה, וְכִשְׁנָתָן הַתְּשַׁע נִשְׂאָר
13 לוֹ סָלַע, וְהָרִי לֹא נָתַן כָּל מָה שֶׁיָּדוֹ מְשֻׁגָּת. לְפִיכָף
14 יִשְׂאָר עָלָיו³⁵ שָׂאָר עֶרְךָ רֹאשׁוֹן עַד שִׁיעָשִׂיר
15 וְיִשְׁלָמִים³⁶.

(29) שהעריכו הכהן על ערכו השני תחילה, וזה היה כל מה שהשיגה ידו, שלא היה יכול ליתן גם את הסלע העשירי שבידו, כי משעובד הוא לתשלום ערכו הראשון. (30) שאחר-כך העריכו הכהן על ערכו הראשון, והרי אין בידו אלא סלע אחד. (31) שם ז: והוא-הדין אם נתן סלע אחד לשניה ותשעה סלעים לראשונה, יצא ידי שתייה. שלכל אחת נתן כדי הישג ידו (תוספות לכתובות צ. דיבור-המתחיל שמע-מינה). (32) שדינים: כל שקדם חובו גובה תחילה, ואם קדם האחרון וגבה - מוציאם מידו (הל' מלוה פ"כ, ה"א). (33) חילק רבינו בין הקדש לבעל חוב,

16 יב. האומר: שְׁנֵי עֶרְכִּי עָלִי³⁷, וְלֹא הָיָה בִּידוֹ אֶלָּא
17 פָּחוֹת מִכִּדֵּי שְׁנֵי עֶרְכִּין - הָרִי הִדְבֵּר סֶפֶק אִם נִתְפָּס³⁸
18 לְשֹׁנֵה וְנָתַן חֲצִי מָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְעֶרְךָ אֶחָד וְחֲצִי
19 לְעֶרְךָ הַשֵּׁנִי וְיִפְטָר³⁹; או יתן עֶרְךָ אֶחָד מֵהֵן שְׁלֹם,
20 או כָּל הַנִּמְצָא⁴⁰ בִּידוֹ בְּאֶחָד מֵהֵן, וְיִשְׂאָר הָעֶרְךָ
21 הָאַחֵר עָלָיו חֹב עַד שִׁיתֵּן אוֹתוֹ בְּעִנְיָתוֹ אוֹ בְּעִשְׂרֹתוֹ
22 כְּפִי הַשָּׂג יָדוֹ⁴¹.

(37) בבת אחת, ודינו לתת שני ערכין, כמבואר לעיל פ"א, ה"ט. (38) הכסף שבידו. (39) בהתאם להישג ידו, ואפילו אם יעשיר אחר-כך, לא יהיה חייב כלום. (40) אם אינו מגיע אפילו לכדי ערך אחד שלם. (41) ערכין שם, בעיה שלא נפשטה, ופסק הרדב"ז אם תפס הגזבר, לוקח הכל לערך אחד, ונשאר הערך השני חוב. ואם לא תפס, נותן חצי לערך אחד, וחצי לערך שני ונפטר, כשאר כל ספק ממון ש"המוציא מחברו עליו הראיה". וראה לעיל פ"ב, ה"ח, שכתב רבינו: "ואם מת יתנו היורשים פחות שבלשונות" וכאן לא הודיע כלום, ואפשר שסמך על מה שכתב למעלה. ולפי"ז גם בנידון שלפנינו לא ישלמו היורשים אלא כדי ערך אחד לשניהם (לחם-משנה, לעיל שם). ולדברי ה"אור שמח" יש חילוק גדול בין שני דינים אלו, שבדיננו נתחייב שני ערכים בוודאי, והפרעון הוא ספק, והרי זה כאומר: מנה לי בידך בוודאי, והנתבע טוען איני יודע אם פרעתך, שחייב לשלם, כמבואר בהל' טוען ונטען פ"א, ה"ט. אבל לעיל ישנו ספק בעצם החיוב, והרי זה כאומר: מנה לי בידך, והלה טוען איני יודע אם הלוייתי, שנשבע ונפטר, כמבואר שם ה"ח, ולפיכך אין היורשים משלמים אלא פחות שבלשונות.

23 יג. המִּפְרִישׁ עֶרְפּוֹ⁴² או דָּמָיו וְנִגְנְבוּ אוֹ אֶבְדּוּ, אָף
24 עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר 'עָלִי'⁴³ - חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן⁴⁴ עַד
25 שִׁיעִיעוּ לֵיד הַגְזָבָר; שְׁנֵאֲמַר: וְנָתַן אֶת הָעֶרְכָּף בְּיוֹם

1 **ההוא קדש לה' - הרי הן חלין אף על פי שהפרישן**
2 **עד שניגיעו לידי הגזבר⁴⁵.**

(42) כסף ערכו, לאחר שהעריכו הכהן. (43) אלא אמר: הריני בערכי, או הריני בערך פלוני, ובכתי" התימנים: "אע"פ שלא אמר עלי חיוב אחריותן". (44) אע"פ שבשאר נדר אינו חייב באחריותו עד שיאמר: הרי עלי, כמבואר לעיל ה' נדרים פ"א, ה"ב, שכל שאמר עלי, הרי הוא כהתחייב להרכיבה על כתפיו ולהביאה להקדש (רש"י לחולין קלט.). (45) תלה הכתוב קדושתם בנתינתו לגזבר, ולא בהפרשתם ועודם ברשותו (חולין קלט.). ואע"פ שפסוק זה מדבר במקדיש שדה אחוזתו, שבא לפדותה מידי ההקדש, אולם מתוך שכתב הפסוק: "ונתן את הערכך" ולא "ונתננו", לימד ש"נתינה" זו מדברת במעריך (רש"י שם).

3 **יד. חייב ערכין ודמים - ממשפגין אותן⁴⁶, ולוקחין**
4 **מהן פעל פרחן מה שגדורו⁴⁷. ואין חזבין להחזיר**
5 **להם המשכון פיוס או פלילה⁴⁸. ומוכרין פל הנמצא**
6 **להם מן הקרקע ומן המשלטין, מפסות וכלי**
7 **תשמיש הבית ועבדים ובהמה, ונפרעין מן הכל.**
8 **ואין מוכרין לא פסות אשתו ולא פסות בניה, ולא**
9 **בגדים שצבען לשמן⁴⁹, ולא סנדלים חדשים שלקחן**
10 **לשמן⁵⁰. וכן המקדיש פל נכסיו - לא הקדיש את**
11 **אלו⁵¹.**

(46) גזבר נכנס לבתייהם ליטול משכון כנגד המגיע מהם (משנה בערכין כג: וברש"י). ובתוספתא שם פ"ג מ"ח "והערכין והדמים ממשכנים". (47) לאחר שנישומו, וידוע הסכום המגיע מהם, אבל לפני השומה אין ממשכנים (יד איתן). (48) כדין מלוה הממשכן את הלוה, שנאמר בו (דברים כד, יג) "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש". והטעם שאין חייבים להחזירו בערכין, כי במחזיר משכון נאמר (שם): "ולך תהיה צדקה", ודרשו חכמינו (בבא מציעא קיד). "מי שצריך צדקה (=הדיוט), יצא הקדש שאין צריך צדקה". (49) שילבשום, אע"פ שעדיין לא לבשום. (50) ולא נעלום עדיין, הרי הם בחזקתם בשעת לקיחה (ערכין פ"ו, מ"ה, וברע"ב שם). (51) שם, ובבא קמא קב: אמרו בקשר לזה: "כל המקדיש נכסיו, נעשה כמי שהקנה להם (=לאשתו ובניו) כסות אשתו ובניו מתחילה" ואין אלו נכסיו שלו. והשווה ה' מלוה פ"א, ה"ה.

12 **טו. ונותנין לו מפל נכסיו, לזה שיש עליו ערכין**
13 **או דמים או שהקדיש מנה לבדק הבית⁵² ואין לו -**
14 **נותנין לו תפלין של ראש ושל יד, וסנדלי, וכסא**
15 **לישב עליו, ומטה ומצע⁵³ הראויין לו לישן**
16 **עליהם⁵⁴. ואם היה עני⁵⁵ - נותנין לו מטה ומפץ⁵⁶**
17 **לישן עליו. ונותנין לו מזון שלשים יום⁵⁷, ופסות**
18 **שנים עשר חדש⁵⁸. לו לבדו, אכל לא לאשתו**
19 **ובניה⁵⁹, אף על פי שהוא חייב במזונותיהם**
20 **ובכסותם⁶⁰. ואין נותנין לו אלא פסות הראויה לו.**

(52) דוקא כשהקדיש מנה, אבל המקדיש כל נכסיו, אף

תפיליו בכלל, ודינו יתבאר לקמן פ"ו, ה"ג. (53) כלי מיטה, כגון מזון סדין וכו'. (54) ואם אין לו, משיירים לו כסף לקנות את כל אלה (ערכין פ"ו, מ"ג וברע"ב שם). (55) שאינו רגיל במצעות. (56) מצע גס, כעין מחצלת של קנים. (57) כל אחד לפי הרגלו (בבא מציעא קיג:). לענין סידור בעל חוב, והוא-הדין לענין ערכין, כמבואר שם. והשווה ה' מלוה פ"ג, ה"ו. (58) ואם אין לו, משאירים לו מעות כדי לקנותם (תפארת-ישראל למשנה ערכין שם) ובגמרא שם כד. אמרו: "ואם מך הוא מערכך - החייהו מערכך". כלומר, תן לי חיותו מדמי ערכך. (59) אין צורך להשאיר להם מזונות וכסות, שנאמר: "הוא מערכך" - ולא אשתו ובניו מערכך (שם), אבל מה שכבר יחד להם, אין לוקחים מהם (תפארת-ישראל שם). (60) ראה ה' אישות פ"ב, ה"ב, והי"ד. ופי"ג, ה"ו.

21 **טז. היו עליו פלי משי ובגדים מזהבין - מעבירין**
22 **אותן מעליו, ונותנין לו פסות הראויה לאיש**
23 **במותו⁶¹. לחל, אכל לא לשפחות וימים טובים⁶².**

(61) בבא מציעא קיג: לענין סידור בעל חוב, והוא-הדין לענין ערכין, וכחכמים שם, ולא כרבי ישמעאל ורבי עקיבא האומרים: "כל ישראל ראויים לאותה איצטלה". (62) ע"פ הירושלמי קידושין פ"א, ה"ד. והשווה ה' מלוה פ"א, ה"ז.

24 **יז. ואם היה אמן - נותנין לו שני פלי אגנות מפל**
25 **מין ומין. פיצד? אם היה חרש⁶³ - נותנין לו שני**
26 **מעצדים⁶⁴ ושתי מגרות⁶⁵. היו לו פלים מרפין ממין**
27 **אחד ומוצטין⁶⁶ ממין שני - אין מוכרין מן המרפה**
28 **ולוקחין לו מן המוצט⁶⁷, אלא נותנין לו שני פלים**
29 **מן המרפין וכל שיש לו מן המוצט⁶⁸.**

(63) חרש-עץ, נגר. (64) מקצועות להקצעת קרשים ולהחלקתם, ככתוב (ירמיה י, ג) "מעשה ידי חרש במעצד". (65) משור לנסר עצים, ככתוב (דברי הימים-א, כ, ג) "וישר במגרה". (66) כלי אחד. (67) להשלים לו שני כלים למין המועט. (68) כשם שהספיק לו כלי יחידי זה עד כה, כן יספיק לו להבא (משנה בערכין כג:), ואין אומרים עד עכשיו היו לו כלים מרובים ממין אחד, והיה משאילם לאחרים, ותמורת זה היו משאילים לו מהמין המועט, ועכשיו הגזבר יקח ממנו את הכלים העודפים ממין המרובה, ממילא לא ישאלו לו מן המין המועט, ויגנו לו כלי שני להשלים את המועט, אלא מניחים אותו כפי שהורגל עד כה (גמרא שם כד.).

30 **יח. היה חמר או אפר⁶⁹ - אין נותנין לו פהמתו⁷⁰,**
31 **אף על פי שאין לו מזונות אלא ממה⁷¹. היה ספן**
32 **- אין נותנין לו ספינתו, אלא ימכר הפל⁷².**

(69) עובד אדמה, חקלאי. (70) צמדו. (71) כי אין אלו כלי אומנותו, אלא נכסיו (שם), כחכמים החולקים על רבי אליעזר, האומר: אכר - נותנים לו את צמדו, חמר - נותנים לו את חמורו. (72) שם יח. שלדעת החכמים דין ספינה כדין צמד וחמור, שאינם כלי אומנות אלא נכסיו הם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק רביעי

ונמכרים. ולדעת רבי אליעזר שם, דין ספינתו כדן צמדו, שפרנסתו הם, ואינם נמכרים.

(1) שדה אחוזה כיצד מעריכים אותה בפדיונה, דין המקדיש שדהו בשנת היובל, מקומות שאינם ראויים לזריעה איך הם נמדרים, אילנות שהוקדשו כיצד הם נפדים, שדה שהוקדשה ולא נפדית ביובל למי היא שייכת, המקדיש שדה מקנתו כיצד פודים אותה, ומה דינה כשמגיע היובל, ימי ההכרזה על שומת מכירת שדה ההקדש.

א. שדה שירשה אדם ממורישו - היא הנקראת² שדה אחוזה. ושדה שלקחה או זכה בה³ - היא הנקראת שדה מקנה⁴. והמקדיש שדה אחוזה - מודדין אותה⁵, וערכה⁶ הוא הערך הקצוב בתורה⁷.

(2) בתורה (ויקרא כז, טז) "ואם משדה אחוזתו יקדיש" (3) במתנה מאחר, שאינו מורישו. (4) שם, כב: "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש לה". ודיניה מפורשים להלן הכ"ו. (5) כשבא לגאלה מידי הגזבר, מעריכים אותה לפי גודל שטחה בין שהיא אדמה טובה בין שהיא רעה, ואין מעריכים אותה לפי שוויה. (6) ערך פדיונה. (7) ויקרא כז, טז. וכמבואר להלן.

ב. וכמה הוא? כל מקום שראוי לזרע בו חמר⁸ שעורים, וזרענו ביד⁹ ולא קרב¹⁰ זריעתו ולא ירחק אותה¹¹ - ערכו חמשים שקלים לכל שני יובל¹². ואין שנת יובל¹³ מן המניין¹⁴. ואחד המקדיש שדה טובה שאין בכל ארץ ישראל פמותה, או שדה רעה שאין פמותה לרע - פזה מעריכין אותה¹⁵.

(8) שלשים סאה, סאה היא אחת ממדות היבש והלח, ובמדות זמננו היא בערך 13.3 ליטר. (9) פרט למפולת שוורים, שהיו רגילים לתת שקים מלאים זרע של השוורים ומנוקבים מתחתיהם, נקבים רחבים, ומוליכים אותם על פי המחרישה והזרע נופל, וגדול שטח קרקע המקבל כור זרע הנזרע ביד, שאינה עבה ומקובצת, משטח המקבל כור זרע במפולת שוורים' שהיא עבה ומקובצת ביותר (ערכין כה. וברש"י). (10) יצופף, שנמצא הפודה מפסיד. (11) זריעה מפורזת ומפורזת הרבה, שהוא הפסד להקדש (שם). (12) שאם הקדיש שדהו בשנה הראשונה לאחר היובל, ורוצה לגאלה מידי ההקדש באותה שנה, עליו לשלם חמישים שקלים עבור ארבעים ותשע שנה שהיתה עתידה להיות ברשות ההקדש עד היובל הבא, כמבואר לקמן הי"ב. (13) הבא. (14) נמצא, שהחמישים שקל שהוא נותן להקדש בפדיון שדהו, הוא רק עבור ארבעים ותשע שנה, שהיתה עומדת להיות ברשותו, סלע ופונדיון לשנה. כמבואר בהלכה הבאה (משנה, ערכין כה). וב'תורת כהנים' פרשת בחוקתי, שנינו: "עד שנת היובל - שלא יכנס בה משנת היובל כלום", כלומר, שאינו חושב שנת היובל הבא לחשבון חמישים שקל. (15) לפי חשבון קצוב זה. ובדפוס רומי: מעריכין אותה (משנה, ערכין יד). וב'תורת כהנים' פרשת בחוקתי אמרו בקשר לזה "גזירת מלך היא". וראה ב'העמק דבר' להנצי"ב ויקרא כז, טז טעם הדבר.

ג. פזר בארנו בהלכות שקלים¹⁶, שהשקל האמור¹⁷

יט. היו בנקסים בהמה ועבדים ומרגליות, ואמרו התנאים⁷³: אם ילקח לעבד זה פסות בשלשים⁷⁴, משפח⁷⁵ הוא מאה; ופזר זאת, אם ימתינו בה לאטלס⁷⁶, משפחת עשרה; ומרגלית זו, אם מעלין אותה למקום פלוני, תשוה ממון רב, וכאן אינה שוה אלא מעט - אין שומעין לה⁷⁷. אלא כיצד עושין? מוכרין הכל במקומו ובשעתו כמה שהוא. שנאמר: ונתן את הערפך ביום ההוא קדש לה' - לרבות כל דבר של הקדש שאין מפרסין⁷⁸ אותו ואין ממתניין בו לשוק ולא מוליכין אותו למקום למקום. אין להקדש אלא מקומו ושעתו⁷⁹.

(73) הסוחרים, "מדינים סוחרים" (בראשית לו, כח) מתרגם אונקלוס: מדינאי תגרי. (74) דינר. (75) בכת"י התימנים: משביח, וכן בלשון המשנה ערכין פ"ו, מ"ה. כלומר, הבגד היפה, משבחו ומעלה את דמיו מאה דינר על הדמים, שהוא שוה עכשיו (ערכין כד. וברש"י). (76) ובכת"י התימנים: אם תמתינו בה לאטלס, אטלס - יום השוק. ורש"י לחולין צא: מפרש: שוק שמוכרים בו בשר. (77) להשהות את מכירתם. (78) מייפים ומקשטים. (79) ערכין כד. כי אם תשהה את מכירתם כדי להשביחם, לפעמים אתה גורם לידי הפסד, שיוזלו או יגנבו, כמו שאמרו (שקלים פ"ד, מ"ג) "אין משתכרים בשל הקדש". וזהו מאותו הטעם, כמבואר בירושלמי שם ה"ב (ע"פ פירוש המשנה לרבינו בערכין שם). וראוי להעיר, שרש"י מפרש שם, אין להקדש אלא מקומו ושעתו - שאם אדם עני העריך עצמו, ויש לו מרגלית, לא ישהנה הגזבר לומר: העלה אותה לכרך ולפי אותם הדמים תן, אלא לפי מה ששוה כאן שמים, וזה (העני) משהה אותה וימכרנה כמו שירצה, ולפי השומה הקודמת יתן, שהרי בזמן שהעריכו כהן לא היה לו יותר, ורבינו נמשך כנראה אחרי פירוש 'רבינו גרשום' שם.

כ. כמה דברים אמורים⁸⁰? במטלטלין ועבדים⁸¹; אבל הקרקעות⁸² - מכריזין עליהם ששים יום⁸³ רצופים בפקר ובערב⁸⁴ ואחר כך מוכרין אותם⁸⁵.

(80) שאין משהים את מכירתם. (81) שיש חשש שהמטלטלין יגנבו והעבדים יברחו, ויגיע הפסד להקדש, כמבואר בכתובות ק: והשווה הל' מלוה פי"ב, הי"א. (82) שאין בהם חשש של גניבה והברחה. (83) שעת כניסת הפועלים לעבודתם ושעת יציאתם, כמבואר לקמן פ"ד, הכ"ז. (84) משנה בערכין כאן: "שום ההקדש ששים יום" ומדברי הגמרא שם כב, שאמרו: "שום היתומים שלשים יום" (רצופים, כמסקנת רב חסדא שם) ושום ההקדש ששים יום" מוכרח, שששים יום של הכרזת הקדש - רצופים הם (לחם-משנה). והשווה תוספות ערכין כד, דיבור-המתחיל אין להקדש, שגם הם מחלקים בין מכירת מטלטלין של הקדש למכירת קרקעות. וראה עוד הבדלים בין שומת מטלטלין לשומת קרקעות, לקמן פ"ח, ה"ב.

22 פֶּל הַרוּצָה לְפִדּוֹתָהּ מִיַּד הַקֹּדֶשׁ - נוֹתֵן לְכָל זֶרַע חֹמֶר
23 שְׁעוּרִים³⁶ שְׁמוֹנֶה סָלְעִים וְשְׁמוֹנֶה פּוֹנְדִינּוֹת³⁷. וְאִם
24 רָצוּ הַבְּעָלִים לְפִדּוֹתָהּ - נוֹתֵנִין עֶשְׂרֵי סָלְעִים וְעֶשְׂרֵה
25 פּוֹנְדִינּוֹת, לְפִי שֶׁהֵן מוֹסִיפִין חֲמֵשׁ³⁸. וְכֵן כָּל חֲמֵשׁ
26 הָאֻמּוֹר בַּתּוֹרָה, צָרִיד שֶׁיֵּהָא הֶקְרֵן עִם הַתּוֹסֶפֶת³⁹
27 חֲמִשָּׁה, נִמְצָא שֶׁהוֹסִיף רַבִּיעַ הֶקְרֵן⁴⁰. וְכֵן אִם פִּדְתָּהּ
28 אֶשְׁתּוּ שֶׁל מַקְדִּישׁ אוֹ אֶחָד מִיּוֹרְשֵׁיו⁴¹ - הָרִי אֵלָיו
29 מוֹסִיפִין חֲמֵשׁ⁴².

(34) שאמרה תורה (ויקרא כז, יח) "וחשב לו הכהן את הכסף". (35) לעיל ה"ב. (36) שטח קרקע הראוי לזריעת כור שעורים. (37) סלע ופונדיון לכל שנה, שהיתה ראויה להיות ברשות ההקדש, שהרי אם לא נפדית היא יוצאה ביובל לכהנים, כמבואר בסמוך ה"ט. (38) משנה, ערכין כה, א. שנאמר (שם, יט) "ואם גאול יגאל . . . המקדיש אותו, ויסף חמשיה כסף ערכך עליו". (39) בדפוסים קדומים: התוספת. (40) שעל ארבעה רבעים מוסיף רבע חמישי מן החוץ, וזהו הנקרא בתלמוד "חומש מלבר" = מבחוץ (בבא-מציעא נג:). והשווה ה' מעשר שני פ"ה, ה"א. (41) לאחר מות המקדיש, אבל אשתו אפילו בחיי בעלה, שאשתו כגופו (משנה-למלך). (42) 'תורת כהנים' שם "ואם גאול יגאל - לרבות את האשה ואת היורש". והשווה לקמן פ"ה, ה"ג.

30 ו. נִשְׁאָר לַיּוֹבֵל אַרְבַּע שָׁנִים - נוֹתֵן הַפּוֹדֶה אַרְבַּע
31 סָלְעִים וְאַרְבַּע פּוֹנְדִינּוֹת לְכָל חֹמֶר. וְאִם הַבְּעָלִים
32 פָּדוּ אוֹתָהּ - נוֹתֵן חֲמֵשׁ⁴³. וְכֵן לְפִי חֶשְׁבוֹן זֶה סָלַע
33 וּפּוֹנְדִיּוֹן לְכָל שָׁנָה⁴⁴. וְאִינוּ נוֹתֵן שָׁנָה בְּשָׁנָה⁴⁵, אֶלָּא
34 נוֹתֵן הַכֹּל בְּאַחַד⁴⁶.

(43) חמשה סלעים וחמשה פונדיונות. (44) עד שנתיים, אבל אם נשאר עד ליובל פחות משנתיים, יתבאר בסמוך ה"ח. (45) בתשלומים, שכר שנה בכל שנה. (46) ערכין כה, א. שנאמר: "וחשב לו הכהן את הכסף" - עד שיהא כסף כולו כאחד, כלומר כל סכום הכסף הדרוש. אבל אם רצה לגאול רק חציה - גואל, כמבואר לקמן פ"ה, ה"ב.

35 ז. נִשְׁאָר בֵּינוּ וּבֵין הַיּוֹבֵל שָׁנָה - אֵינוּ יָכוֹל לָתֵן סָלַע
36 וּפּוֹנְדִיּוֹן לְפִדּוֹתָהּ; שְׁנֵאֲמַר: וְחָשַׁב לוֹ הַפֹּהֵן עַל פִּי
37 הַשָּׁנִים הַנּוֹתְרוֹת - אֵינָה נִפְדִּית בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף⁴⁷ אֶלָּא
38 קֶדֶם לַיּוֹבֵל בְּשָׁנֵי שָׁנִים⁴⁸ אוֹ יוֹתֵר.

(47) שגורעים לפי מנין השנים שמשנת היובל העבר עד שנת הפדיון (רש"י לתורה שם). (48) שמיעוט שנים, שתיים ('תורת כהנים' בחוקותי פרק י') וכן בערכין כד, א. אבל אם רצה ליתן חמשים שקל לכל חומר - רשאי ופודה, כמבואר לקמן ה"ט.

39 ח. נִשְׁאָר בֵּינוּ וּבֵין הַיּוֹבֵל שָׁנָה וְחֲדָשִׁים, אִם רָצָה
40 הַגּוֹזֵר לַחֲשֹׁב הַחֲדָשִׁים⁴⁹ שָׁנָה⁵⁰ וְיִתֵּן שָׁנִים שְׁקָלִים
41 וְשָׁנִים פּוֹנְדִינּוֹת לְכָל זֶרַע חֹמֶר - הָרִי זֶה מִתְּרִי⁵¹.
42 לְפִי שֶׁאֵין מַחֲשִׁבִין חֲדָשִׁים לְהַקְדִּישׁ⁵²; שְׁנֵאֲמַר: עַל

1 בַּתּוֹרָה הוּא הַנִּקְרָא סָלַע בְּלִשׁוֹן חֻכְמִים. וְהַגֵּרָה
2 הָאֻמּוּרָה בַּתּוֹרָה¹⁷ - הִיא הַמְּעָה בְּדִבְרֵי חֻכְמִים.
3 וְהוֹסִיפוּ עַל הַשְּׁקָל¹⁸ וְעֶשְׂרוֹ אוֹתוֹ סָלַע¹⁹. וְהַסָּלַע
4 אַרְבַּעֵי דִינָרִין. וְהַדִּינָר שֶׁשׁ מְעִין. וְהַמְּעָה שְׁנֵי
5 פּוֹנְדִינּוֹת²⁰. נִמְצָא לְכָל שָׁנָה²¹ סָלַע וּפּוֹנְדִיּוֹן²². שֶׁאִף
6 עַל פִּי שֶׁהַסָּלַע שְׁמוֹנֶה וְאַרְבַּעִים פּוֹנְדִינּוֹת²³, כְּשִׁיתֵן
7 פּוֹנְדִינּוֹת לְקַח סָלַע מִן הַשְּׁלֶחָנִין²⁴ - נוֹתֵן תְּשַׁעֲהָ
8 וְאַרְבַּעִים²⁵.

(16) פ"א, ה"ב-ג. (17) שמות ל, יג "עשרים גרה השקל". (18) שהיה משקלו שלש מאות ועשרים שעורה. (19) במשקל המטבע הנקרא סלע בזמן בית שני - שהוא כסף במשקל שלש מאות וארבע ושמונים שעורה בינונית (שם). (20) הרי שמונה וארבעים פונדיונים לסלע. (21) מארבעים ותשע שנה עד שנת היובל שאינה מן המנין. (22) משנה, ערכין כה, א. וביחד הם מסתכמים לחמשים שקלים ופונדיון. (23) נמצא שהפונדון המ"ט הוא מיותר לכאורה. (24) החלפן. (25) שכר החלפתו פונדיונים הקלים לשקל הכבד (בכורות ג.) "קילבון לפרוטרוט".

9 ד. הַחֹמֶר הוּא הַכֹּרֶם²⁶, וְהוּא שְׁנֵי לֶתְכִין. וְהַלֵּתָן
10 חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה סָאִין²⁷. נִמְצָא הַחֹמֶר שְׁלֹשִׁים סָאָה,
11 שֶׁהֵן עֶשְׂרֵי אִיפּוֹת²⁸. כָּל שְׁלֹשׁ סָאִין - אִיפָה. וְכִבֵּר
12 בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שְׁבֹת²⁹, שֶׁהֶמְקוֹם שִׁישׁ בְּשַׁבּוּר³⁰
13 חֲמִשִּׁים אָמָה עַל חֲמִשִּׁים אָמָה הוּא בֵּית סָאָה³¹,
14 וְהוּא מְזֵרַע סָאָה. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁהֶמְקוֹם שִׁישׁ
15 בְּשַׁבּוּר חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף אָמָה³², שֶׁהוּא בְּרַבּוּעַ
16 מְאֻתָּים אַרְבַּע וְשִׁבְעִים אַמּוֹת עַל מְאֻתָּים אַרְבַּע
17 וְשִׁבְעִים אַמּוֹת בְּקִרְוֵי³³, הוּא בֵּית כּוֹר, וְהוּא זֶרַע
18 חֹמֶר שְׁעוּרִים.

(26) שהוא מדה של שלשים סאה "מחומר חיטים" (יחזקאל מה, יג) מתרגם יונתן: מכור חיטין. (27) ונזכר בהושע ג, ב: "ולתך שעורים". וראה בבא-מציעא קד, א. וברש"י שם. (28) ככתוב (יחזקאל מה, יא) "ועשירית החומר האיפה". (29) פט"ז, ה"ג. (30) שטחו, ובהל' שבת שם: "שיש בתשברתו". תשברות - שם לחכמת המדות ההנדסיות, ובערבית קוראים לחלקי מדות - שברים (ר"ש אבן תבון, בפירושו למלים זרות שב'מורה נבוכים'). ולדעת ה'לחם משנה' הנוסח כאן: שיש בריבועו. (31) והוא שני אלפים וחמש מאות אמה, כשתכפיל חמשים על חמשים, תהיה התוצאה שני אלפים וחמש מאות. (32) והוא בית כור, שהוא פי שלשים מבית סאה, ושני אלפים וחמש מאות כפול שלשים, עולה לשבעים וחמש אלף, וכשתרבעו ארכו כרחבו, יצא לך חשבון כל צלע כדלהלן. (33) "מאתים ושלש ושבעים ושש שביעיות בקירוב" (לשון רבינו בפירושו לכלאים פ"ב, מ"ט). וראה עירובין פ"ב מ"ה, ברע"ב וב'תוספות יו"ט' שם.

19 ה. פִּיצֵד דֶּרֶךְ הַחֶשְׁבוֹן³⁴ בְּעֶרְכִּי שְׁדוֹת? הָרִי
20 שֶׁהַקְדִּישׁ שָׁדָה אֲחֻזָּתוֹ, וְנִשְׁאָר לַיּוֹבֵל שְׁמוֹנֶה שָׁנִים,
21 חוּץ מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל שֶׁאֵינָה בְּחֶשְׁבוֹן כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁵,

- 1 **פ' השנים הנותרות - שנים אתה מחשב להקדש,**
- 2 **ואי אתה מחשב חדשים.**
- 49) שנשארו. (50) כאילו הם שנה שלימה, וכאילו נשארו למקדיש שתי שנים שלימות עד היובל. (51) ערכין כה, א. "מנין שאם אתה רוצה לעשות חדשים לשנה עושה. . . כגון שהקדישה בחצי ארבעים ושמונה, תלמוד לומר: וחשב לו הכהן - מכל מקום". מתוך שלא נאמר: ונתן על פי השנים, אלא וחשב לו הכהן, משמע שבכהן הדבר תלוי. והראב"ד חולק, ולדעתו יש טעות-סופר בנוסח הגמרא שלפנינו, כי איך אפשר שהכהן יחשב לו החדשים שנשארו כאילו הם שנה שלימה, ויתן הפודה רק שני סלעים ושני פונדיונות. והלא הוא מפסיד את ההקדש, שאם הכהן לא יחשב לו חדשים לשנה, יוכרח הפודה ליתן חמשים שקלים לכל חומר. אולם רבינו סובר, כי הכל תלוי בראות עיני הכהן, שאם הוא רואה שהמקדיש לא יגאלנה בשום פנים, שלא יסכים ליתן חמשים שקלים עבור שנה וחצי, אז רשאי לעשות חדשים שנה וליטול שני סלעים ושני פונדיונות, שאם יחכה הכהן עד היובל תצא השדה לכהנים, תמורת דמי שווייה בלבד, אבל אם הוא רואה שהבעלים רוצים לגאלה בכל מחיר, אזי לא יחשב חדשים לשנה, אלא יטול כל החמישים שקלים. וראה להלן ה"ט ובביאורנו שם, וגזירת הכתוב היא, שיהא הדבר מסור לגזבר (רדב"ז). והשווה דברי רבינו בפירושו למשנה שם. וב'תוספות' שם כה, א - העירו כי מה שאמרו בגמרא "שהקדישה בחצי ארבעים ושמונה" לא דוקא כשהקדישה אז, שאין הדבר תלוי בשעת ההקדש אלא בשעת הגאולה, וזה מתאים לדברי רבינו כאן. (52) זה חוזר אל המשפט הקודם: "אם רצה הגזבר", משמע שאם לא ירצה - אין החדשים יכולים להחשב כשנה, ולפיכך אין המקדיש יכול לכופ את הגזבר לחשבם כשנה לפדות בגרעון כסף (ערכין, שם). אולם, מתוך סימני ההפסק שבדפוס רומי ר"מ, נראה, שפסקה זו שייכת להלכה ט הבאה, והיא התחלת ההלכה הבאה.
- 3 **ט. לפיכך⁵³ אין ראוי לאדם להקדיש שדהו לפני**
- 4 **היובל בפחות משתי שנים⁵⁴. ואם הקדישה - הרי**
- 5 **זו מקדשת. ואינה נפדית בגרעון כסף; אלא אם**
- 6 **רצה הפודה לתן חמשים שקל לכל חמר - פודה**
- 7 **אותה⁵⁵. ואם לא פדאה - הרי זו יוצאה לכהנים**
- 8 **ביובל, כמו שיתבאר⁵⁶.**
- 53) הואיל ואין מחשבים חדשים לשנה. (54) שיצטרך לפדות בחמשים שקלים כל חומר, וראוי לו לחוס על ממונו ולא יקדישה כל עיקר (ערכין כד.). (55) ונמצא מפסיד ארבעים ושמונה סלעים פחות שני פונדיונות (שם). (56) לקמן ה"ט.
- 9 **י. הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה - אינה**
- 10 **מקדשת⁵⁷. וכנהו ולוי שהקדישו בשנת היובל עצמה**
- 11 **- הרי זו מקדשת.**
- 57) ערכין כה, ב כשמואל, שנאמר: "אם משנת היובל יקדיש שדהו", משנת - משנה שאחר היובל, ולא נאמר:

בשנת היובל, מכאן שאין שנת היובל בכלל. וחזר בו רבינו מפירושו למשנה ערכין פ"ז, מ"א, שפסק שם כרב, שהקדישה ביובל מקדושת.

יא. פשם שגואלין⁵⁸ לעולם⁵⁹, כף מקדישין לעולם⁶⁰.

(58) הכהנים והלויים. וזה מוסב אל סוף ההלכה הקודמת. (59) אפילו לאחר שעבר היובל, כמבואר לקמן הכ"א, שנאמר: "גאולת עולם תהיה ללויים". (60) משנה, ערכין כו, ב. והשווה ה' שמיטה פ"ג ה"ז.

יב. המקדיש את שדהו אחר היובל⁶¹ - אינה נפדית בגרעון כסף⁶² עד שיגמר שנה אחר היובל, לפי שאין מחשבים חדשים להקדש⁶³. לפיכך, אם רצה הפודה לתן חמשים שקל לכל זרע חמר - הרי זה פודה אפלו ביום שאחר היובל, ואינו גורע כלום⁶⁴.

(61) בשנה הראשונה ליובל הבא. (62) לנכות מערך הפדיון כפי החדשים שכבר יצאו, כגון שהיה עומד בניסן, שהוא אמצע שנה, לא יאמר אנה חצי סלע וחצי פונדיון עבור ששת החדשים שכבר יצאו. (63) והוא-הדין בשאר שנות היובל, אין מחשבים חדשים להקדש (שם כה.). (64) משנה, שם כד, א: "ולא גואלים אחר היובל פחות משנה אחת". ונתבאר בגמרא שם: אין גואלים בגירוע, אבל בלא גירוע יכול לגאול.

יג. בשמודדין⁶⁵ - אין מודדין אלא מקומות הראויין לזריעה. היו שם סלעים⁶⁶ גבוהים עשרה טפחים, או נקעים⁶⁷ מלאים מים עמקים עשרה טפחים - אין נמדדין עמה⁶⁸; פחות מכאן - נמדדין עמה⁶⁹.

(65) את גודל השדה לראות כמה ראוי לזרוע בו (לעיל ה"ב). (66) אדמות קשות כסלע. (67) גומות. (68) והם נפדים בשווים. (69) ומעביר עליהם חבל ומודד והולך (משנה, שם כה.). ובגמרא שם מפורש: נקעים פחות מעשרה טפחים המלאים מים - נקראים ספלי הקרקע, וסלעים הנמוכים מעשרה, שדרות הקרקע הם - כשדרה של בהמה הגבוהה ובולטת מגבה - ואינם חשובים בפני עצמם.

יד. היו בה מקומות נמוכות⁷⁰ עשרה או יותר ואין בהן מים - נמדדין בפני עצמן, ומחשבים להם מה שראוי להם⁷¹.

(70) משקעים מעין נקעים. (71) לפי שווים, ולא לפי חשבון חמשים סלעים לבית כור. שבוודאי אינם שווים כמו שאר השדה (כסף-משנה).

טו. היתה מלאה אילנות, אף על פי שלא פרש⁷² - הרי הקדיש גם האילנות; שקל המקדיש - בעין יפה הוא מקדיש⁷³. ומחשבים את האילנות בשווייהן, והקרנע מודדין אותה ויהיה ערפה סלע ופונדיון לכל שנה ולכל זרע חמר, כמו שבאנו⁷⁴.

(72) שהוא מקדיש גם את האילנות. (73) אילנות לבד

15 יט. המקדיש שדה אחתו והגיע היובל ולא נפדית,
16 אלא הרי היא תחת יד הקדש - הפהנים⁸⁶ נותנין את
17 דמיה⁸⁷ ותהיה אחזה להם; שאין הקדש יוצא בלא
18 פדיון⁸⁸. ואותן הדמים יפלו להקדש בדרך הפית⁸⁹.

(86) של אותו משמר שהיובל פוגע בו, ראה להלן הכ"ד.
(87) כמה שהיא שוה, ולא לפי חשבון חמשים שקלים לבית
כור (משנה למלך לקמן הכ"ו). אלא שרש"י בערכין כה, ב
– דיבור המתחיל "ממקדיש בית" מפרש, שהם נותנים
חמשים שקל לבית כור. (88) ולפיכך אינם נכנסים לתוכה
חנים (משנה, ערכין כה: וכדעת רבי יהודה). וכתבו
ה'תוספות' שם ד"ה מה להלן, שכן משמעות הכתוב (ויקרא
כז, כ) "ואם לא יגאל את השדה" - הכוונה לבעלים אלא
נשאר ביד הגזבר עד היובל או "ואם מכר את השדה לאיש
אחר" . . . בשתי דרכים אלו, "והיה השדה בצאתו ביובל .
. . לכהן". ואם מכרה הגזבר לאחר, ולא גאלה המקדיש
מידו, יתבאר דינה בהלכה הבאה. (89) ש"סתם הקדשות
לבדק הבית" כמבואר לקמן פ"ה, ה"ז. ומכאן אתה למד,
שכוונת רבינו לעיל ה"ח "אם רצה הגזבר לחשוב החדשים
שנה, ויתן שנים שקלים ושני פונדיונים" וכו' אינה משום
רווח ההקדש, שהרי אפילו הבעלים לא יתנו הכסף, יתנו
הכהנים את דמיה כפי שוויה, ויתכן שצפוי מזה רווח
להקדש אם לא יחזירוהו לבעלים, אלא גזירת הכתוב היא,
למסור הדבר לידי הגזבר, לחוס על המקדיש שלא יפסיד
שדהו (רדב"ז).

19 כ. גאלה המקדיש קדם שגיע היובל - הרי זו⁹⁰
20 חוזרת⁹¹ לבעליה, והערף שנתן יפל לבדק הפית,
21 כמו שבארנו⁹². וכן אם גאלה בנו של מקדיש - הרי
22 זו חוזרת לאביו ביובל⁹³. אבל אם גאלה אותה בתו
23 או שאר קרוביו או נכרי מיד ההקדש: אם חזר
24 המקדיש וגאלה מידן - חוזרת לו⁹⁴ לעולם⁹⁵; ואם
25 לא גאלה מידן, אלא הגיע היובל והיא תחת יד הפת
26 או שאר קרובים או נכרי - הרי זו יוצאה להקדש,
27 ואינה חוזרת לבעלים לעולם, אלא תהיה אחזה
28 לפהנים; שנאמר: והיה השדה בצאתו ביכל לכהן
29 וגומר⁹⁶. ואין הפהנים צריכין לתן דמים, שפכר
30 נפדית מיד ההקדש ולקח⁹⁷ ערפה מאחר, אלא תחזור
31 לפהנים פאלו הם בעליה⁹⁸.

(90) כנוסח ויניציאה. (91) לשון "חוזרת" תמוהה, וה"ה
כבר תחת ידו, וכבר עמד על הראב"ד. אכן, כוונת רבינו,
שאם חזר המקדיש ומכרה לאחר, חוזרת היא אליו ביובל
כדין מוכר שדה אחוזתו, ואין אומרים: מקדיש זה גאלה
מיד ההקדש, והרי היא אצלו כ"שדה מקנה", ובשנת היובל
תחזור להקדש שמכרה לו (רדב"ז). (92) בהלכה הקודמת.
(93) ערכין כה, ב. שנאמר "ואם מכר את השדה לאיש אחר"
לאחר ולא לבן, שאינו נקרא אחר, שכן קם תחת אביו ליעוד
אמה עבריה, ולעבד עברי (אם מת האב בתוך שש שנות
עבודתו - עובד הוא את בנו). (94) משנה, ערכין כה, א.
וגורס רבינו שם: "גאלה אחר . . . וגאלה מידו, אינה יוצאת

וקרקע לבד, ולא שיפדה האילנות אגב קרקע (ערכין יד.
וברש"י). (74) לעיל ה"ה.

1 טז. המקדיש את השדה שאינה ראויה לזריעה,
2 והיא הנקראת טרשין⁷⁵ - פודין אותה בשויה⁷⁶. וכן
3 המקדיש את האילנות בלבד⁷⁷ - פודין אותן
4 בשויה⁷⁸.

(75) אדמת סלעים, שאינה ניתנת לחרישה בגלל ריבוי
הסלעים שבה. (76) ולא לפי מדתה, שנאמר (ויקרא כז,
טז) "לפי זרעו", וזו אינה בת זריעה (ערכין יד:).
(77) שפירש, שאינו מקדיש אלא אילנות ולא קרקעם.
(78) שם, "זרע", אמרה תורה - ולא אילנות. וראה לקמן
הכ"ה.

5 יז. היו האילנות שלשה אילנות לתוך בית סאה⁷⁹,
6 ולא פרש שהאילנות בלבד הוא שהקדיש - הרי זה
7 הקדיש את הקרקע⁸⁰ ואת האילנות שביניהן⁸¹. אבל
8 אם היו האילנות נטועים קל שלשה אילנות ביתר
9 מבית סאה או בפחות⁸², או שהקדישן זה אחר זה⁸³
10 - הרי זה לא הקדיש את הקרקע⁸⁴ ולא את האילנות
11 שביניהם.

(79) מפוררים כסדרם, שהוא שלשה אילנות נטועים לכל בית
סאה. ושיעור שטח בית סאה מבואר לעיל ה"ד. ובגירסת
הגמרא שלפנינו (ערכין יד:): "שלשה אילנות ממטע עשרה
לבית סאה". ורבינו גורס שם: "שלשה אילנות לבית סאה"
(כסף-משנה). ושתי הגירסאות נכונות, כי אילנות "נטיעות"
(קטנים) נטיעתם עשרה לבית סאה, ואילו אילנות גדולים,
סדרם שלשה לבית סאה ('תוספות' שם). והשווה הל'
שמיטה פ"ג ה"ב "איזו היא שדה האילן, כל שלשה אילנות
לבית סאה". (80) הצריכה ליניקת האילנות.
(81) האילנות הקטנים שביניהם, ופודה את האילנות בשווים,
והקרקע לפי מדתה (ערכין יד). וכרב הונא שם. (82) אין
זה סדר נטיעתם, ולא הקדיש אלא אילנות. (83) כל אילן
בפני עצמו. (84) שאין קנין קרקע אלא לשלשה אילנות
ולא לאילן אחד, ולא קנה הקדש את הקרקע, ופודה את
האילנות בלבד (שם).

12 יח. הקדיש האילנות ואחר כך הקדיש את הקרקע
13 - פודה את האילנות בשויה⁸⁵, ואת הקרקע על פי
14 מדתה⁸⁵.

(85) שם. לכאורה אין בזה שום חידוש, שהרי אפילו לא
הקדיש אלא קרקע שיש בה אילנות, השמיענו רבינו (לעיל
הט"ו) שפודה אילנות בשווים והקרקע לפי מידתה, קל-
וחומר כאן שהקדיש בפירוש את האילנות וגם את הקרקע,
ודאי שאין האילנות נפדים אגב הקרקע וצריכים פדיון
מיוחד, אלא שבכל זאת יש כאן חידוש, שאין אומרים אותה
קרקע הצריכה לצמיחת האילנות תושם יחד עם שומת
האילנות, ואחר-כך כשבא לפדות את יתר הקרקע, ינכה מה
שצריך לאילנות, לפיכך משמיענו, שאינו פודה בשווים אלא
אילנות בלבד, וכל הקרקע הצריכה לאילנות נמדדת עם
שאר הקרקע (רדב"ז).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכהנים ביוכל". וכן בפירוש המשנה לרבינו שם. אולם הנוסח שלפנינו במשנה: "גאלה אחר. . . וגאלה מידו, יוצאה לכהנים ביוכל". (95) ראה בביאורנו לעיל אות פו, ותקיש לכאן. (96) למעלה מפסוק זה כתוב: "ואם לא יגאל את השדה" - דרשו חז"ל (ערכין כה): "לא יגאל" - בעלים, "ואם מכר את השדה" - גזבר. (97) בכת"י התימנים: ולוקח. (98) וכן משמע מלשון המשנה שם "הגיע יובל ולא נגאלה. . . רבי שמעון אומר נכנסים ולא נותנים". ואפילו רבי יהודה האומר: נותנים את דמיה, אינו אלא כשלא נגאלה כלל, משום שאין הקדש יוצא בלא פדיון, אבל כשכבר נגאלה ע"י אחר - מודה לרבי שמעון, שאין הכהנים נותנים דמים (רדב"ז).

1 **כא. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁹⁹ בְּיִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִם הָיָה**
2 **הַמִּקְדָּשׁ פָּהֵן אוֹ לֹי - הָרִי זֶה גֹאֵל לְעוֹלָם. וְאִפְלוּ**
3 **עָבַר עָלֶיהָ הַיּוֹבֵל וְלֹא נִפְדִּית מִן הַהִקְדָּשׁ - פֻּדָּה**
4 **אוֹתָהּ אַחֵר הַיּוֹבֵל¹⁰⁰; שְׁנֵאֲמָר: גֹּאֵלֶת עוֹלָם תִּהְיֶה**
5 **לְלוֹיִם.**

(99) שאם לא גאלה המקדש לפני היובל, הרי זו חלוטה לכהנים. (100) משנה, שם כו, ב.

6 **כב. הָאִשָּׁה שֶׁהִקְדִּישָׁה שָׂדֶה אַחֲזָתָהּ, וּגְאָלָהּ**
7 **בַּעֲלָהּ¹⁰¹ מִיַּד הַהִקְדָּשׁ, וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְהָיָה תַּחַת יָד**
8 **הַבַּעַל - הָרִי הַדָּבָר סָפֵק אִם תִּחְזֹר לְאִשָּׁה¹⁰² אוֹ תֵצֵא**
9 **לְכַהֲנִים¹⁰³. לְפִיכָד¹⁰⁴, קִדְּמָה הָאִשָּׁה וְהִחְזִיקָה בָּהּ**
10 **אַחֵר הַיּוֹבֵל - אֵין הַכַּהֲנִים יִכּוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָהּ. וְכֵן**
11 **אִם קִדְּמוּ הַכַּהֲנִים וְהִחְזִיקוּ בָּהּ - אֵינָה יִכּוֹלָה**
12 **לְהוֹצִיא מִיָּדָם¹⁰⁵.**

(101) לעצמו, כשאר הגואלים. (102) שהרי הבעל יורשה, ויהיה דינו כבן הגואל הקדש אביו, המבואר למעלה ה"כ. (103) כי אולי אין לדמות ירושת הבעל לירשת הבן, שזה האחרון נוטל בירושת אביו בראוי (נכסים הראויים ליפול לאחר מיתה) כבמחזק לו לפני מיתה, אבל בעל אינו יורש את אשתו בראוי כבמחזק (ערכין כה): וראה הל' נחלות פ"א, ה"א - לענין ראוי ומחזק. (104) הואיל וזה ספק שלא נפשט בתלמוד. (105) כדין כל ספק שבממון, שכל הקודם זוכה - אין מוציאים אותו מידו, וכן אמרו בנכסי הגר שהם הפקר, כל הקודם ומחזיק בהם זכה (בבא־בבא־מב). והראב"ד שואל, כיון שהבעל אוכל פירות נכסי אשתו, והשדה היא תחת ידו, הרי השדה כאילו מוחזקת היא בידי אשתו, שהרי הבעל זוכה לעצמו בשביל פירותיו. אולם שיטת רבינו היא, הואיל והקדש מפקיע מידי שעבוד (לקמן פ"ז, ה"ד) אין השעבוד של הבעל בפירות נכסי אשתו, מקנה לו כל זכות שהיא, ולפיכך כל הקודם להחזיק זכה (מרכבת המשנה).

13 **כג. הַמִּקְדָּשׁ שֶׁדָּהּ וּפְדָהּ אוֹתָהּ פָּהֵן מִיַּד הַהִקְדָּשׁ,**
14 **וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְהָיָה תַּחַת יָד הַכַּהֵן - לֹא יֵאמָר:**
15 **הוֹאִיל וְהָרִי הָיָה יוֹצֵאָה לְכַהֲנִים, הָרִי הָיָה תַּחַת יָדִי**
16 **וְזִכִּיתִי בָּהּ¹⁰⁶; אֲלֹא יוֹצֵאָה לְכָל אֲחֵיו הַכַּהֲנִים¹⁰⁷.**

(106) מקל-וחומר "בשל אחרים אני זוכה, בשל עצמי לא

17 **כד. כְּשֶׁתִּצָּא הַשָּׂדֶה לְכַהֲנִים בְּיּוֹבֵל - תִּנָּתֵן לְכַהֲנִים**
18 **שֶׁבְּמִשְׁמֶר¹⁰⁸ שִׁפְעָה בּוֹ הַיּוֹבֵל. וְאִם הָיָה רֹאשׁ הַשָּׂנָה**
19 **שֶׁל יוֹבֵל בַּשָּׁבָת¹⁰⁹, שֶׁהָרִי מִשְׁמֶר יוֹצֵא וּמִשְׁמֶר**
20 **נִכְנָס¹¹⁰ - תִּנָּתֵן לְמִשְׁמֶר הַיּוֹצֵא¹¹¹.**

(108) דוד המלך חילק את הכהנים לעשרים וארבעה משמרות (קבוצות), משמר לשבוע, וכל משמר עולה לירושלים לעבוד עבודת המקדש בשבוע שלו (הל' כלי המקדש פ"ד, ה"ג). (109) רבינו פוסק כרבי ישמעאל, שיוכל מתקדש בראש השנה ולא ביוהכ"פ (ראה ראש השנה, ח: ובהל' שמיטה פ"ה ה"ד), וכהבנת ה'משנה למלך' בדברי רבינו. (110) חילופי המשמרות היו בשבת, היוצא - גומר קרבן מוסף, והנכנס עושה תמיד של בין הערבים (סוכה נו: והל' תמידין פ"ד, ה"ט). (111) שברשותו התחיל היובש אמש (ערכין כח: וברש"י). ובתוספתא מנחות פ"ג, ג - שנינו בפירוש: "שדה אחוזה ניתנת לאנשי משמר שבראש השנה שהיובל נכנס לתוכה". וראה 'חכם צבי' ס' קכב.

21 **כה. הַמִּקְדָּשׁ אֶת הָאֵילָנוֹת, וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְלֹא פָדוּ**
22 **אוֹתָם¹¹² - אֵינָן יוֹצֵאִין לְכַהֲנִים; שְׁנֵאֲמָר: וְהָיָה**
23 **הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹבֵל, וְאֵין אֵלָיו שָׂדֶה¹¹³. אֲבָל**
24 **הַמִּקְדָּשׁ אֶת הַטְּרָשִׁים¹¹⁴, וְהִגִּיעַ יוֹבֵל וְלֹא פָדוּ אוֹתָן**
25 **הַבַּעֲלִים - הָרִי אֵלָיו יוֹצֵאִין לְכַהֲנִים; שְׁנֵאֲמָר: וְהָיָה**
26 **הַשָּׂדֶה, וְזוֹ נִקְרָאת שָׂדֶה¹¹⁵.**

(112) הבעלים מידי ההקדש או מידי האחרים שפדו אותם מהגזבר. (113) ערכין יד, ב. כדברי רב פפא, ולדעת הראב"ד אין זה אלא במקדש אילן אחד, שלא הקדיש עמו קרקע, אבל המקדש שלשה אילנות, קנה ההקדש קרקע שתחתיהם וסביב מושביהם, וכשבא לפדות הקרקע משלם לפי מידתה, והאילנות נפדים על גבי הקרקע ללא כל תשלום. אולם רבינו פסק לעיל הט"ו כרב הונא שם עמוד א, ש"כל המקדיש - בעין יפה הוא מקדיש" אילנו לבד וקרקע לבד, וכשפדה הקרקע לא נפדו האילנות על גבה, וצריכים פדיון מיוחד (רדב"ז). (114) שדה שאינה ראויה לזריעה, וכמבואר לעיל הט"ז. (115) ערכין יד, ב. "שדה" אמרה תורה, ואפילו כל שהיא.

27 **כו. פִּיצֵד דִּין מִקְדָּשׁ שָׂדֶה מִקְנָתָהּ¹¹⁶ שְׁמִין אוֹתָהּ**
28 **בְּדַמְיָהּ¹¹⁷, וְרוֹאִין בָּמָה הִיא שָׂדֶה עַד הַיּוֹבֵל¹¹⁸,**
29 **וּפְדָהּ אוֹתָהּ כָּל מִי שִׁירָצָהּ. וְאִם פָּדָה אוֹתָהּ**
30 **הַמִּקְדָּשׁ - אֵינוֹ מוֹסִיף חֲמִשָּׁה¹¹⁹. וּפְדִיוָּנָה לְבָדֵק**
31 **הַבֵּית, כְּשֶׁאֵר עֲרִכִין וְדָמִים. וְכִשְׁנִיגִיעַ הַיּוֹבֵל - תִּחְזֹר**
32 **לְבַעֲלִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁמְכַרְוָהּ. בֵּין שְׁנִפְדִּית מִיַּד**
33 **הַגִּזְבָּר וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה מִיַּד אַחֵר, בֵּין שֶׁלֹּא נִפְדִּית**
34 **וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה מִיַּד הַהִקְדָּשׁ - הָרִי זֶה חוֹזְרָת**
35 **לְמוֹכֵר, וְאֵינָה יוֹצֵאָה לְכַהֲנִים; שְׁאִין אָדָם מִקְדָּשׁ**
36 **דָּבָר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ¹²⁰.**

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ"ו מרחשון – ספר קנין – הלכות מכירה קפא

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שם. (123) למלאכתם, שנזכר בעל הבית ע"י ההכרזה, ושואלם אם ביקרו שדה פלונית ומה שוויה. (124) ממלאכתם, שאז אומר להם בעל הבית: לכו ובקרו שדה פלונית (המוכרות) והגידו לי למחר מה שוויה (גמרא שם, וב'תוספות' שם). (125) מסמנים גבולותיה, ובשעת ההכרזה הוא מזכירם. (126) ובכתיב התימנים: ואומרים. (127) היא עושה תבואה (רש"י שם). (128) ע"י בית דין (שם).

7 כח. הלוקח שדה מאביו או משאר המורישין אותו
8 והקדישה, בין שהקדישה אחר מות אביו או
9 מורישו¹²⁹ ובין שהקדישה בחי אביו או שאר
10 מורישיו¹³⁰ ואחר כך מת אביו - הרי זו כשדה
11 אחזה¹³¹; שנאמר: ואם את שדה מקנתו אשר לא
12 משדה¹³² אחזתו - שדה שאינה ראויה להיות שדה
13 אחזה¹³³, יצאת זו שראויה לו לירשה¹³⁴.

(129) שבשעת הקדשתו כבר היתה לו ירושה. (130) נמצא שבשעת הקדשתו היתה לו שדה זו שדה מקנה. (131) שאינה נפדית אלא בחמישים שקלים לכל בית כור, ואם לא נגאלה על ידו עד היובל - יוצאת לכהנים. (132) והרי תיבת "משה" מיותרת היא, שיכול היה לכתוב: אשר לא אחזתו (ערכין כז, וברש"י). (133) שלא לקחה ממורישיו. (134) ולבסוף ירשה, שמתו מורישיו והנחילה לו, הרי היא שדה אחוזה, אע"פ שבשעת ההקדשה עדיין לא ירשה (משנה, ערכין כז:). ויתר דיני שדה אחוזה ושדה מקנה לענין מכירתם להדיט וחזרתם ביובל, מבוארים בהל' שמיטה פ"א.

(116) האמורה לעיל ה"א. (117) לפי טיבה ושוויה, ולא כשדה אחוזה ששכרה קצוב בתורה חמישים שקל לבית כור. (118) שהרי בשנת היובל תחזור למוכר חנם ללא כל פדיון (משנה, ערכין יד.) ובגמרא שם עמוד ב, אמרו: נאמר בשדה מקנה (ויקרא כז, כג) "וחשב לו הכהן את מכסת הערכך", מכאן שהיא נפדית לפי שוויה ומנין דמיה. גם ה'תוספות' בגיטין מח, א דיבור-המתחיל אי לאו, סתמו בפשיטות כדעיה זו, ששדה מקנה נפדית בשוויה. אולם רש"י בתורה שם, פסוק כב, מפרש שגם שדה מקנה נפדית בדמים הקצובים לשדה אחוזה, וזה על-פי דעת רבי אליעזר במשנה (ערכין יד.) שם, ששתיהן נפדות בחמישים שקלים לבית כור. אולם ברש"י במשנה (ערכין יד.) שם, ששתיהן נפדות בחמישים שקלים לבית כור. אולם ברש"י לערכין כז, ב דיבור-המתחיל כשדה מקנה, מפורש כדעת רבינו. (119) ערכין שם יד, ב: "במכסת הערכך", הקישו הכתוב לערכין (ערכי אדם). מה ערכין אינו מוסיף חומש, אף שדה מקנה אינו מוסיף חומש. (120) וקרקע זו לא היתה של המקדיש אלא עד היובל (משנה, ערכין כז: וברש"י).

1 כז. כל שדה ששמן אותה להקדש למכר אותה
2 בדמיה¹²¹, מכריזין עליה ששים יום רצופין¹²² בבקר
3 בשעת הכנסת פועלים¹²³ ובערב בשעת הוצאת
4 פועלים¹²⁴. ומסימין מצריה¹²⁵ ואומרי¹²⁶: כך היא
5 יפה¹²⁷ ובכך היא שוממה¹²⁸, כל הרוצה לקח - יבוא
6 ויקח.

(121) כגון פדיון שדה מקנה - בניגוד לשדה אחוזה שאינה צריכה שומה, שהרי סכום פדיונה קצוב בתורה. (122) משנה, שם כא, ב. והשווה לעיל פ"ג ה"כ, ובביאורנו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ו מרחשון ב' כסלו ה'תש"פ

ממונו לא כל-שכן (רבינו חננאל ורי"ף, וראה ברמב"ן ורשב"א ונ"י בב"מ שם. ומקור קל-וחומר זה בבכורות יג. בדין קניית ישראל מגוי). ואין לדחות הקל-וחומר ולומר: אם כן, אפילו בשטר יקנה ממונו, כשם שקונה גופו (קידושין שם), שהרי מטלטלין אינם בני שטר – בבא-קמא עט: (וצריך לומר שמה שהקשו בבכורות יג. על ק"ו מעין זה "אם כן אפילו שטר וחזקה" - שעיקר הקושיא מחזקה (ולא משטר, שהרי מטלטלין אינם בני שטר כנ"ל), וכאן ב"ישראל מישאל" לא שייך להקשות כן, שהרי עבד עברי אינו נקנה בחזקה). וגם אין לדחות ולומר: ישראל מגוי יוכיח, שקונה גופו של גוי בכסף כעבד כנעני (קידושין כב:) וממונו אינו קונה אלא במשיכה, לדעת רבי יוחנן (בכורות יג:), שהרי דעת הרמב"ם שישאל מגוי קונה גם במשיכה וגם במעות (פרק א מהלכות זכיה ומתנה הלכה יד, ועיין שם במגיד-משנה). ורש"י (בבא-מציעא מו:) נתן מקור אחר לדעת רבי יוחנן שמעות קונות דבר תורה, ועיין 'תוספות' בכורות יג: ד"ה דבר]. (3) הטעם - ראה להלן הלכה ה.

יום ראשון כ"ו מרחשון ה'תש"פ

הלכות מכירה

פרק שלישי

(1) נתבארו בו מיני קניית המטלטלין לבדן וקנייתן עם הקרקע וקניית העבדים והקרקע כאחד וקניית הבהמה והמטלטלין כאחד וקניית המחובר לקרקע מה דינו.

14 א. אחד הבהמה² ואחד שאר המטלטלין נקנין
15 במעות דין תורה, ומשנמנת את המעות קנה, ואין
16 אחד מהן יוכל לחזור בו. אבל חכמים תקנו³ שלא
17 יקנו המטלטלין אלא בהגבהה, או במשיכת דבר
18 שאין דרכו להגביה⁴.

(2) בבא-מציעא מז: כרבי יוחנן. [ולמדים דבר זה מקל-וחומר: אם גופו קונה במעות, כעבד עברי (קידושין יד: -

לחזור בו עד שניגפיה²¹, או ימשך דבר שאין בו
הגבחה, או ימסר המוכר ללוקח דבר שאין דרכו
להמשיך. ומשהגבחה, או משך דבר שאין דרכו
להגבחה, או נמסר לו דבר שאין דרכו להמשיך -
קנה, ואין אחד משניהם יכול לחזור בו, וכופין את
הלוקח לתן את הדמים²².

(18) סכום הדברים הקודמים. (19) אבל חייב לקבל "מי
שפרע", וראה להלן פ"ז ה"א-ב. (20) כחכמים ולא כר"ש,
הסובר שרק המוכר שהכסף בידו יכול לחזור בו, ולא
הלוקח (בבא-מציעא מד:). (21) ההדרגה הידועה בדרכי
הקנין: הגבחה, משיכה, מסירה. (22) כדן פריעת חוב
שכופין את הלוח לפרוע למלוה (כתובות פו.), וראה להלן
פ"ז ה"ו.

ה. ולמה תקנו חכמים²³ דבר זה במטלטלין?²⁴ גזרה
שקמא יתן הלוקח דמי החפץ, וקדם שיקנהו יאבד
באנס, ויגזר ששפלה דלקה ונשרף, או באו לסטים
ונטלוהו; אם יהיה ברשות הלוקח, יתמהמה
המוכר²⁵ ולא יצילהו²⁶. לפיכך העמידו חכמים
ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל החפץ; שאם
אבד - חייב לשלם²⁷.

(23) בבא-מציעא מז: לרבי יוחנן. (24) שלא יקנו במעות
אלא במשיכה. (25) שאין אדם מוכן לעשות מאמצים
יתירים להציל ממון חברו. ואין צורך לומר, שהמדובר פה
באנשים בלתי מהוגנים "שיניחו פירות חבריהם לשרוף"
(שם וראה ב'תוספות' ד"ה אי אמרת). (26) ועכשיו שתיקנו
שמעות אינן קונות, אין מקום לחשש שמא ישרף הכסף
שקיבל המוכר והוא יתנצל שנשרף באונס, שהרי אף אז
שנשרף הכסף באונס חייב המוכר, שאפילו אם דינו כשומר
חינם ולא כשומר שכר, הרי זו פשיעה, כי כלל ידוע הוא:
כספים אין להם שמירה אלא בקרקע (הגהות מיימוניות).
(27) כן כתב הר"ף שם. אבל דעת רש"י (שם) אינה כן. ועיין
שם ב'תוספות' ד"ה אי אמרת.

ו. נמצאת אומר²⁸, שאם נתן דמי המקח ונאנס קדם
שיקנהו, ואמר לו הלוקח: תן לי מקחי או החזר לי
את מעותי! ואף על פי שיש עדים שאבד באנס,
ולא היה במוכר פח להצילו, ולא נתגרשל בדבר -
הרי זה מחזיר את הדמים; שהרי תקנו חכמים
משיכה. לפיכך, אם היה ביתו²⁹ של לוקח שיש בו
החפץ שנמסר למוכר - לא תקנו לו חכמים
משיכה, שהרי המקח ברשות הלוקח; ומשנתן את
הדמים נקנה המקח³⁰, ואין אחד מהן יכול לחזור
בו.

(28) יוצא מתוך האמור, וכן כתב הר"ף שם. (29) שם מט:
(30) בקנין כסף. [אבל קנין חצר אין כאן, שהרי הבית מושכר
למוכר. ואע"פ שדעת רבינו (פ"ו מהלכות שכירות הלכה ה)
שחצר המושכרת קונה למשכיר זבל הנופל בחצר - יש
לחלק בין חפץ המונח בבית שהמושכר, שזכות החזקה

(4) כי הגבחה עדיפה ממשיכה, וכל דבר שדרכו להגבחה אינו
נקנה אלא בהגבחה כדלהלן.

ב. פיצד³¹ המקבץ עצים או פשתן וכיוצא בהן,
ועשה מהן טעון³² גדול שאי אפשר להגביהו - אינו
נקנה במשיכה; שהרי אפשר להתיר האגד
ולהגביהו עץ עץ³³. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם היה
טעון של אגוזים או של פלפלין או של שקדים
וכיוצא בהן, והיה גדול שאין אחד יוכל להגביהו
- הרי זה נקנה במשיכה³⁴; שאם יתירו - יתפדר,
ויהיה לו בו טרח גדול. וכן כל פיוצא בזה.

(5) בבא-בבא פו. (6) משא, חבילה. (7) שם: "הלוקח
פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום זה למקום
אחר". ואמרו שם: שהמדובר אפילו בשליפי רברבי
(=במשאות גדולות) משום "דשאני פשתן דמשתמיט".
כלומר, אפשר דמשמטינהו חדא חדא (=אפשר להוציאם
אחד אחד) ומגביהם אותם (=והרי הם) מדברים
שדרכם להגביה" (רבינו יוסף הלוי אבן-מיגש, רבו של
רבינו בפירושו שם). (8) בבא-בבא פו: "המוכר פירות
לחבירו, משך ולא מדד קני (=קונה)". והמדובר בשליפי
רברבי.

ג. הספינה, הואיל ואי אפשר להגביהה³⁵, ויש
במשיכתה טרח גדול, ואינה נמשכת אלא לרבים³⁶
- לא הצריכה משיכה³⁷, אלא נקנית במסירה³⁸. וכן
כל פיוצא בזה³⁹. ואם אמר לו המוכר 'לך משך'
וקנה' - אינו קונה הספינה עד שיקשנה⁴⁰ פלה⁴¹
ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו⁴²; שהרי הקפיד⁴³
המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה.

(9) בגלל כובדה. (10) רק על-ידי אנשים רבים (כסף-
משנה). (11) כלומר, לא הצריכה להוציאה מרשות הרבים
ולהכניסה לסימטא במקום שהמשיכה קונה (להלן פ"ד
ה"ג). כי משיכה עדיפה ממסירה, בנגוד לשיטת ר"ת, הסובר
שמסירה עדיפה ממשיכה (עיין 'תוספות' בבא-בבא עו.
ד"ה ספינה). (12) שם. ומסירה זו מה היא? נחלקו בה
רבתינו הראשונים: יש אומרים: שצריך שימסור לו המוכר
מיד ליד (תוס' שם עה: ד"ה אחזה בשם ריב"א), ויש
אומרים: שאם אחז הבהמה או הספינה במצות המוכר, הרי
זו מסירה (שם ב'תוספות'). (13) כגון כלים כבדים ותיבות
גדולות. (14) לסימטא, כנ"ל. (15) כשמואל, ולא כרב
(שם עה:). וראה למעלה פ"ב ה"ו שבבעלי-חיים מספיק אם
עקרה יד ורגל, והרי היא כנעקרה כולה, עיין שם.
(16) כלומר, שימשוך אותה מלוא אורכה, באופן שיגיע סוף
הספינה למקום שהיה ראשה בתחילה. (17) כחכמים דרבי
(שם עו:). וכן אם הלוקח, בלי שהמוכר יצווה על זה, אלא
מיוזמתו-הוא, התחיל במשיכת הספינה, על אף היותה
בר"ה, ששם מספיקה מסירה, אינו קונה אלא במשיכה,
שהרי גילה דעתו שהוא רוצה רק בקנין זה (ר"י אבן-מיגש).

ד. נמצאת למד⁴⁴, שהלוקח מטלטלין, אף על פי
שנתן כל הדמים, יכול לחזור בו⁴⁵. וכן המוכר יכול

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ו מרחשון - ספר קנין - הלכות מכירה קפג

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קרקע (בית-יוסף חו"מ סימן רב). (43) נלמד (קידושין כז). ממעשה של רבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה, והקנה להם המעשרות במתנה, אגב שכירות מקום המעשרות.

ט. במה דברים אמורים? כשהיו אותן המטלטלין צבורין באותה קרקע⁴⁴; אבל אם היו במקום אחר - צריך שיאמר לו 'קנה מטלטלין אגב קרקע'. אפילו היו המטלטלין במקדנה אחרת⁴⁵, ואמר לו 'קנה אותם על גבי קרקע פלונית' - בין שקנה הקרקע נקנו המטלטלין, אף על פי שאינן צבורין בתוכה. ואם לא אמר 'קנה אגב קרקע' - לא קנה. וקרקע כל שהיא⁴⁶ קונין על גבה כל מטלטלין שירצה.

(44) מרוכזים ומונחין באותו השדה, ורוצה לומר שאז קנה המטלטלין אף-על-פי שלא אמר לו: "קנה אגב קרקע" שמכיון שהם צבורים בתוך הקרקע "הענין עצמו מוכיח שאגב החצר הוא מקנה אותן מטלטלין" (כסף-משנה). ומקור דברי רבינו בקידושין כז. "והלכתא, צבורים לא בעינן (=לא צריך שיהיו צבורים). אגב וקני בעינן, ומכאן שרק אם לא היו צבורים צריך לומר "אגב וקני", אבל אם היו צבורים אין צריך לומר "אגב וקני" (כסף-משנה ותוס' המיוחס לר"י הזקן בקידושין שם, ועיין ראב"ד). (45) מכיון שאין צורך בצבורים, אין 'קנין אגב' גרוע ממוכר עשר שדות בעשר מדינות, שאם החזיק באחת מהן קנה כולן, למעלה פ"א הי"ט]. (46) פאה פ"ג מ"ו.

י. הקנה השדה לאחד⁴⁷ והמטלטלין לאחר, אף על פי שאמר לו 'קנה המטלטלין על גבי קרקע', והחזיק האחד בקרקע - לא קנה⁴⁸ השני המטלטלין. ואם תפשוץ⁴⁹ אחר שחזר בו המקנה - אין מוציאין מידו; שהרי תפשוץ אחר שקנה חבירו הקרקע שנקנו אלו על גבו.

(47) בעיא בגמרא (קידושין כז). ורצו ללמוד מהעובדא שרבן גמליאל (כשבא באניה) הקנה מעשר עני לרבי עקיבא אגב השכרת המקום, הרי שרבי עקיבא קנה המקום, והעניים זכו במעשרות ב'קנין אגב'. אך דחו את זה: "שאני רבי עקיבא דיד עניים הוא". כלומר, רבי עקיבא היה גבאי צדקה, והוא נציגם של העניים, ולכן ידו כידם. וכך נשארה הבעיא ללא פתרון. (48) מכיון שההלכה נשארה תלויה בגמרא, ועל כן הדבר הוא ספק משפטי, אין לשנות את המצב הסטטי, בהתאם לכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראיה". (49) עמדה עקרונית של הרמב"ם, אשר במקרים של ספק, - אף ספק משפטי, שהספק הוא מתוך העדר הכרעה הלכתית, - יש תוקף לתפיסה, ואין מוציאין מיד התופס את החפץ הנמצא בדיון. הרשב"א חולק על גישה זו, וסובר שיש להוציא מיד התופס, כי "העמד ממון על חזקתו", היינו, שיש לקיים את המצב הראשוני, ולא לתת לשנות אותו בשום אופן. דעה אחרונה זו מביא הרמ"א בשם: "ויש חולקין" (חו"מ סימן רב, סעיף ג).

יא. המקנה עבדים וקרקעות פאחד, החזיק בעבדים - לא קנה הקרקעות⁵⁰; החזיק בקרקעות - לא קנה

חפצים היא על השוכר, לבין חצר שנפלו בה זבל של אחרים שלא לכך הושכרה לשוכר. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. וראה להלן פכ"ג הלכה י והערה סה].

ז. וכן³¹ השוכר³² המקום שאותן המטלטלין הנמכרין מנחין בו - קנה³³, ואין אחד מהן יכול לחזור בו, ואף על פי שלא הגביה ולא משך ולא נמסרו לו; שהרי נעשה ברשותו. וכבר בארנו³⁴, ששכירות קרקע נקנה בכסף או בשטר או בחזקה.

(31) כלומר: בדומה למה שכתבנו בהלכה הקודמת שאף-על-פי שלא משך קנה, יש אופן נוסף שקונה בלי משיכה, אם שכר מקומו (ש"ך סימן קצח, ס"ק ה). (32) הלכה מוסכמת, שרשות מושכרת קונה מטעם חצר, והיא יוצאת בעיקר מתוך הסיפור הידוע על התנאים המפורסמים, ר"ג וחבריו, שנסעו יחד בספינה, ור"ג ששכח להפריש או למסור את מעשרותיו למי שצריך למסור, קיים זאת בספינה על-ידי שהשכיר לחבריו את המקומות שבהם היו המעשרות מונחים (בבא-מציעא יא:). (33) ודוקא בחצר המשתמרת, או אפילו אם אינה משתמרת - באופן שעומד בצדה (מגיד-משנה. וראה להלן פ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ט). (34) פרק א' הל' יח.

ח. המקנה קרקע ומטלטלין³⁵ פאחד - בין שקנה קרקע בכסף³⁶ או בשטר³⁷ או בחזקה³⁸ נקנו המטלטלין עמהם³⁹. בין שהיו שניהם במקור⁴⁰ או במתנה⁴¹, בין שמכר מטלטלין ונתן קרקע⁴², בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין⁴³ - בין שקנה קרקע קנה מטלטלין.

(35) קידושין כז. משנה וגמרא. (36) במקום שאין כותבין את השטר (למעלה פ"א ה"ד). (37) באופן ששטר לבד מועיל, כגון במוכר שדה מפני רעתה (למעלה פ"א ה"ז). (38) ראה למעלה פ"א ה"ח, שחזקה לבדה מועילה בלי כסף ובלי שטר. ואף-על-פי ששלושת הקנינים האלו אינם מועילים במטלטלין לבדם - מועילים הם במטלטלין אגב קרקע. (39) וזה נקרא קנין "אגב", כלומר, שאם הלוקח קונה קרקע כדינו, הוא קונה אגב קרקע זו, גם מטלטלין, בקנייה אחת, ללא צורך בקנין מיוחד למטלטלין. בגמרא (קידושין שם) למדו זאת מהנאמר אצל יהושפט (דברי הימים-ב כא, ג): "ויתן להם אביהם מתנות רבות, לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות ביהודה", כלומר, שעל-ידי קנין שעשו בערים, קנו "דרך אגב" גם את המטלטלין [וראה להלן פ"ו ה"ד ובהערה שם, שלדעת רבינו 'קנין אגב' אינו אלא מדרבנן, ואם כן על-כרחנו שפסוק זה אינו אלא אסמכתא]. (40) ואף-על-פי שלא נתן דמי המטלטלין, נקנים הם אגב הקרקע, ומה שאמרו בקידושין כז. שצריך ליתן הדמים - לגירסת הר"ף זה לא מוסב על 'קנין אגב', אלא על קונה עשר שדות בעשר מדינות (כסף-משנה, וכן כתבו הר"ן והמאירי). (41) נלמד מהפסוק ב'דברי הימים' הנ"ל. (42) נלמד מהא דבסמוך "מכר הקרקע ונתן המטלטלין", ששם שנתנה במטלטלין מועילה אגב מכירת קרקע, כמו כן להיפך, מכירת מטלטלין מועילה אגב מתנת

11 פִּי שְׁמִשָּׁה בְּהֶהֱמָה וּקְנָהּ - לֹא קָנָה הַפְּלִים שְׁעָלֶיהָ,
12 עַד שִׁנְיָנֶיהָ אוֹ יִמְשֹׁף הַפְּלִים עֲצָמָן, אִם אֵין דְּרָכָן
13 לְהַגְבִּיהֶן; שֶׁבְּהֶהֱמָה בְּחֹצֵר הַמִּתְהַלֶּכֶת הִיא, וְאֵין מִה
14 שְׁבִתוּכָה קִנְיִן לְבַעֲלָהּ. לְפִיכָךְ, אִם הִתְהַהֲבָה
15 כְּפֻתָה - קָנָה אֶף פְּלִים שְׁעָלֶיהָ.

(61) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא מציעא ט:).

16 יד. אָמַר לוֹ הַמִּקְנָה⁶²: מִשָּׁה בְּהֶהֱמָה וּקְנָה פְּלִים
17 שְׁעָלֶיהָ, הוֹאִיל וְלֹא הִקְנָה לוֹ גּוֹף הַבְּהֶהֱמָה, אֶף עַל
18 פִּי שְׁמִשָּׁכָה וְהִיא כְּפֻתָה - לֹא קָנָה פְּלִים שְׁעָלֶיהָ,
19 עַד שִׁימְשֹׁף הַפְּלִים עֲצָמָן⁶³.

(62) בעיא בגמרא (שם) ולא נפשטה. (63) שמישיכה בכלים של מוכר אינה מועילה (להלן פ"ד ה"ה). ויש אומרים: שאע"פ שמישיכה בכליו של מוכר מועילה, - בבהמה וכלים אינה מועילה, מפני שיש שינוי בין משיכת הבהמה, שהיא על-פי הרוב בהליכה, לבין משיכת הכלים שהיא בגרירה (סמ"ע בחושן-משפט סימן רב, ס"ק כח). ואף אם הבהמה כפופה, שאז אף משיכתה, כמשיכת כלים, בגרירה - כיון שעל-פי הרוב נקנית היא במשיכה, בדרך הילוכה לא מועילה משיכתה לגבי כלים (סמ"ע שם, ס"ק כח).

20 טו. הִיָּה⁶⁴ עֲצִיץ⁶⁵ נָקוֹב⁶⁶ לְאֶחָד, וְהָיוּ הַזֵּרְעִים שָׁבוּ
21 לְאַחֵר: הִקְנָה הָעֲצִץ לְבַעַל הַזֵּרְעִים - כִּינּוּן שְׁמִשָּׁה⁶⁷
22 קָנָה; הִקְנָה הַזֵּרְעִים לְבַעַל הָעֲצִץ - לֹא קָנָה⁶⁸, עַד
23 שִׁיחֲזִיק⁶⁹ בַּזֵּרְעִים עֲצָמָן.

(64) גיטין כב. (65) כלי חרס שממלאים אותו עפר, וזורעים בו זרעים. (66) דוקא נקוב, שאז יונקים הזרעים מהקרקע ונחשבים מחוברים לקרקע. אבל בעצין בלתי נקוב, אינם נקראים מחוברים לקרקע, שהשוליים של חרס מפסיקים ביניהם. (67) שלעצין עצמו יש דין של מטלטלין. (68) לזרעים דין קרקע, ואין קרקע נקנית במשיכה, וראה למעלה פ"ב ה"א לענין עבדים. (69) וכן שאר קנינים המיוחדים בקרקע, אבל לא במשיכה השייכת רק במטלטלין.

24 טז. הִיָּה הָעֲצִיץ⁷⁰ וְהַזֵּרְעִים שָׁבוּ לְאֶחָד, וְהִקְנָה הַכֹּל
25 לְאַחֵר, וְהִחֲזִיק בְּעֲצִיץ⁷¹ לְקִנּוּת הַזֵּרְעִים - אֶף הָעֲצִיץ
26 לֹא קָנָה⁷²; הִחֲזִיק בַּזֵּרְעִים - קָנָה הָעֲצִיץ⁷³. וְהָיוּ
27 שִׁשְׁנֵיהֶם⁷⁴: נִכְסִים שְׂאִין לָהֶן אַחֲרִיּוֹת⁷⁵ נִקְנִים עִם
28 נִכְסֵיהֶם⁷⁶ שִׁישׁ לָהֶן אַחֲרִיּוֹת. שֶׁהַזֵּרְעִים שֶׁבְּעֲצִץ נָקוֹב
29 זֵרְעִים הֵם בְּאֶרֶץ, וְכָל הַמִּחְבֵּר לְקִרְקַע הָרִי הוּא
30 בְּקִרְקַע, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(70) שם. (71) עשה מלאכה בתוך העצין. (72) שהמטלטלין אינם נקנים בחזקה. (73) שהעצין שהוא מטלטלין נקנה אגב הזרעים שהם קרקע. (74) נוסח הגמרא (שם). (75) מונח מיוחד למטלטלין, בניגוד לקרקעות הנקראים "נכסים שיש להם אחריות"; המילה "אחריות" היא מלשון חזרה "שחזור המלוה עליהם" (ברטנורא קידושין פ"ו, מ"ה) ולכן קרקע נקראת "נכסים שיש להם

1 עֲבָדִים⁵¹, עַד שִׁיָּהּ עוֹמְדִין בְּתוֹךְ הַקִּרְקַע⁵². וְאֶף עַל
2 פִּי שְׁאֵמַר לוֹ 'קָנָה עֲבָדִים עַל גְּבִי קִרְקַע'⁵³ - לֹא
3 קָנָה עַד שִׁיָּהּ בְּתוֹכָהּ⁵⁴; שֶׁהָעֶבֶד מְהֵלֵךְ לְדַעַת
4 עֲצָמוֹ⁵⁵.

(50) ברייתא (בבא-קמא יב.) ושם בגמרא ביארו בזה: אם העבדים הם כמטלטלין - אין קרקע נקנית אגב מטלטלין, ואם עבדים הם כקרקע, אין קרקע נקנית אגב קרקע, ואין להשוות את זה לקונה עשר שדות והחזיק באחת מהן, קנה את כולם (למעלה פ"א ה"ט) ששם יש טעם מיוחד, והוא: סדן הארץ חד הוא. ואין כן עבדים, שאף שמבחינה חוקית הם כקרקע, אבל אין להם כל מצע משותף עם הקרקע המציאותית. (51) ברייתא (שם). (52) מסקנת הגמרא (שם), ובזה התאימו את שתי הברייתות הסותרות, שבאחת נאמר "קנה", ובאחת "לא קנה", שבראשונה מדובר שהם עומדים בתוך הקרקע, ובשנייה שאינם עומדים בתוכה. (53) שלענין קונה קרקע ומטלטלין, קונה המטלטלין אע"פ שאינם בתוך הקרקע (למעלה הלכה ט). (54) אם דין עבדים כמטלטלין - שונים הם בזה שהם "מטלטלין דניידים" (=שהם נעים ונדים). ואם הם כקרקע - הרי הם "מקרקעי דניידים", ואינם דומים לעשר שדות בעשר מדינות (למעלה פ"א ה"ט) - גמרא בב"ק שם. אולם, אז אין צריך לומר אגב וקני (סמ"ע בחושן-משפט סימן רב, ס"ק טז). (55) זה פירוש המלה "ניידים", שבגמרא (שם) הסבירו בה את השוני בין העבדים, שצריך שיהיו עומדים בתוך השדות, ובין שאר המטלטלין שלא צריך צבורים בשדה. ונראה שהרמב"ם סובר בדעת ה'תוספות' (שם) שהכוונה רק לעבדים שיש להם דעת אבל לא לבהמות. ולפי"ז אין סתירה ממה שאמרו בקידושין כו: שבבהמה אין צורך שתהא בתוך השדה. ועיין ראב"ד.

5 יב. הַמִּקְנָה עֲבָדִים וּמִטְלָטְלִין בְּאֶחָד, מִשָּׁה
6 הַמִּטְלָטְלִין - לֹא קָנָה הָעֲבָדִים⁵⁶; הִחֲזִיק בְּעֲבָדִים -
7 לֹא קָנָה הַמִּטְלָטְלִין⁵⁷, אֲלָא אִם כֵּן הָיוּ הַמִּטְלָטְלִין
8 עַל גֵּב הָעֶבֶד⁵⁸. וְהוּא שִׁיָּהּ כְּפֻתָה⁵⁹, שֶׁהָרִי אֵינוֹ
9 יָכוֹל לְהֵלֵךְ⁶⁰.

(56) ברייתא (שם). והטעם ברור: בין אם העבדים הם קרקע בין אם הם מטלטלין, אינם נקנים אגב מטלטלין. (57) (שם) אף אם נאמר שעבדים הם כקרקע, אין קונים מטלטלין על-ידם ב'אגב', כמו שאמרו בגמרא, שהם קרקע ניידת, ואינם דומים ל"ערי מצורות ביהודה" שמהם נלמד דין קנין 'אגב'. (58) שאז נחשב העבד כחצר, וקונים את המטלטלין שעליו מדין "חצר". (59) קשור. שאם לא כן, הרי הוא חצר מהלכת, שאינה קונה (להלן הלכה יג). (60) יש ראשונים (הרי"ף) המוסיפים כאן: "וישן", וה'תוספות' (שם, ד"ה והלכתא בכפות) מסבירים את זה: "כפות" בא להוציא "מהלכת", ו"ישן" כדי שיחשב כחצר משתמרת לדעת הבעלים, הרמב"ם לא הזכיר את הפרט הזה של ו"ישן" לא כאן ולא בהלכות גיטין (מגיד-משנה). ועיין פ"ה מהלכות גירושין הלכה יז ובהערות שם.

10 יג. הַמִּקְנָה⁶¹ בְּהֶהֱמָה וְכָלִים שְׁעַל גְּבֶהָ בְּאֶחָד, אֶף עַל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ז מרחשון - ספר קנין - הלכות מכירה קפה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ישראל שהקב"ה הניחם בעולם כדי שיקנו עבורו את כל ענייני העולם, לעשות מהם דירה בתחתונים. ולכן צריך לתת להם כל המצטרך להם כדי שיוכלו לקנות עבורו בשלימות עי"ז שעבודתם תהיה מתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב.

ומה שכליו של אדם אינם קונים ברשות הרבים (עלמא דפרודא) יכול הקב"ה להפוך את רשות הרבים לרשות היחיד - יחידו של עולם ולקנות גם משם.

(על פי טה"ש תשנ"ח ח"א ע' 62 הע' 92)

(2) מימרא של רבי יוחנן בבבא בתרא פה. (3) אף הסמטה בכלל זה (שם), ולא נתמעטה אלא רשות הרבים כמו שכתב רבינו בסמוך, כי הדגש הוא על "רשות להניח", אבל אין הכרח, שיהיה מקום ההנחה קנוי ללוקח (תוספות שם: דיבור המתחיל כגון, והגהות מיימוניות להלן הלכה ו). (4) שאותם הוא עומד לקנות. (5) שאינו יכול לחזור בו. (למעלה פרק ג הלכה א). (6) שקונה מטעם חצר, ובוודאי אינו יכול לחזור בו (ראה בפרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח). (7) מימרא של רב ושמואל (שם פה). (8) מסקנת הגמרא שם. והטעם: שאין צורך בבעלות הלוקח על המקום, אלא ברשות להניח שם כלים, כמו שכתבנו למעלה הלכה א, ומכיוון שנראה שאינו מקפיד על הנחת כליו שם בחצירו, הרי הוא קונה לו (ועיין מגיד משנה). (9) [בדפוס רומי: שמפני שהנאת, וצריך לומר "שמפני הנאת"]. (10) בבבא בתרא פה: על מה ששנינו: "זרקו לה [הגט] לתוך - קלתה [הסל שלה] הרי זו מגורשת" שאלו: והרי קלתה ברשות הבעל והרי זה "כלי של לוקח ברשות מוכר"? ותיצו בזה: "כגון שהיה בעלה מוכר קלתות" ופירש ר"י מגאש שמכיוון שקנתה ממנו את הסל ונהנה ממנה - אינו מקפיד עליה על שהיא מניחה את הסל ברשותו, והרי זה כאילו השאיל לה את מקום הסל. וזוהי דעת רבינו (מגיד משנה).

20 ב. כָּשֶׁם שֶׁאֵין פְּלִיז שֶׁל לֹקֵחַ קוֹנֶה לוֹ בְּרִשּׁוֹת
21 מוֹכֵר, כִּי אֵין פְּלִיז שֶׁל מוֹכֵר קוֹנֶה לְלֹקֶחַ, אֵף עַל
22 פִּי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הַלֹּקֶחַ.¹¹

(11) שלעולם אינו קונה אלא אם כן היו שניהם, גם הכלי וגם הרשות, של הלוקח. ומה שאמרו שם: שכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה - לכל הדיעות אמרו כן ואין בזה פלוגתא כלל (רמב"ן במלחמות שם - לחם משנה, ועיין מגיד משנה וכסף משנה).

23 ג. מְסִירָה אֵינָה קוֹנֶה אֶלָּא בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים וּבְחֶצֶר
24 שְׂאֵינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם.¹² וְהַמְשִׁיכָה אֵינָה קוֹנֶה אֶלָּא
25 בְּסִמְטָא אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְהַגְבָּהָה קוֹנֶה בְּכָל
26 מְקוֹם.

(12) ובלי קבלת רשות מבעל החצר, שלא מועיל כאן שום קניין אחר ולפיכך תיקנו קניין מסירה, אבל אם קיבל רשות הרי הוא כברשות המופקדין אצלו, שיש תקנה לשכור מקומו כדלהלן הלכה ו. ומסירה אינה מועילה כאן (מגיד

אחריות" מפני שהם קיימים ועומדים "והמלוה סומך עליהם", שיכול לחזור אחרי הנכסים האלו, לגבות את חובו מהם. אבל מטלטלין אפשר להעלים אותם, ואין המלוה סומך עליהם שיחזור אחריהם לשם גביית חובו, ולכן נקראים "נכסים שאין להם אחריות". (76) כלומר, ב'קנין אגב'.

1 יז. כָּכֵר בְּאַרְנוֹת⁷⁷, שֶׁפֶל הָעוֹמֵד לִפְצֹר כְּבָצוֹר דְּמִי,
2 וְאֵינוֹ נִקְנָה אֶלָּא בְּהַגְבָּהָה אוֹ בְּשֹׂאֵר דְּבָרִים שְׁנִקְנִים
3 בְּהֵן הַמְטַלְטִלִים.

(77) פ"א הלכה יז.

4 יח. פִּשְׁתָּן⁷⁸ כִּשְׁהוּא מְחַבֵּר לְקַרְקַע⁷⁹, וְיָבֵשׁ שְׂאֵינוֹ
5 צָרִיךְ לְקַרְקַע, וְאָמַר לוֹ⁸⁰: יִפֶּה לִּי⁸¹ קַרְקַע כֹּל שֶׁהוּא
6 וְיִקְנָה כֹּל מֵה שֶׁעָלֶיהָ⁸² - כִּיּוֹן שֶׁתִּלְשֵׁ⁸³ כֹּל שֶׁהוּא
7 קִנְיָה הַפֶּלֶל⁸⁴ מִפְּנֵי הַתְּנָאִי הַזֶּה. אֲכָל אִם הַקִּנְיָה לוֹ⁸⁵
8 הַפִּשְׁתָּן הַזֶּה⁸⁶ בְּמִכְרָה אוֹ בְּמִתְנָה - לֹא קִנְיָה אֶלָּא מֵה
9 שֶׁתִּלְשֵׁ⁸⁷, שֶׁהִי הַגְבָּהָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה.

(78) משנה בבא בתרא פד: (79) שאז דינו כתלוש, כנ"ל. (80) מסקנת הגמרא שם פז. (81) כלומר, תקן לי את הקרקע. וביפוי ותיקון זה שהוא מין חזקה, קונה את הקרקע והפשתן שעליו. (82) ב'קנין אגב'. (83) תלישה זו היא היא התיקון והיפוי. (84) גם את הקרקע וגם את אשר עליה. (85) [בדפוס רומי: "אבל אם לו הקנה לי", וצ"ל "אבל אם (=אמר) לו הקנה לי", כלומר שהקונה אמר למוכר "הקנה לי"]. (86) כלומר, רק הפשתן ולא הקרקע. (87) זה שתלש הוא קונה בהגבהה, ואת שאר הפשתן אין לו במה שיקנה, שהרי אף אם ייפה את הקרקע בתלישה זו, הרי לא אמר לו לקנות את הקרקע בחזקה זו.

יום שני כ"ז מרחשון ה'תש"פ

פרק רביעי

(1) נתבאר בו איכות הרשויות (הקנויות) [שקניות] המטלטלין נעשות בהן ומשפטיהן וחילוקיהן והנמשך אחריהן.

10 א. כָּלִי שֶׁל אָדָם, כֹּל מְקוֹם² שִׁישׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְהַנִּיחֹ³
11 קִנְיָה לוֹ. כִּיּוֹן שֶׁנִּקְנְסוּ הַמְטַלְטִלִין⁴ בְּתוֹךְ הַכָּלִי אֵין
12 אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ. וְהִרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהַגְבָּהָה⁵
13 אוֹ כְּמוֹ שֶׁהִנָּחוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ⁶. לְפִיכָךְ, אֵין כָּלִי שֶׁל
14 אָדָם קוֹנֶה לוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים⁷ וְלֹא בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר,
15 אֶלָּא אִם אָמַר לוֹ הַמְקַנֶּה 'לִךְ וְקִנְיָה בְּכָלִי זֶה'. וְכֵן
16 אִם קִנְיָה הַכָּלִי תַּחֲלָה וְהַגְבָּהָה, וְאַחֵר כִּי הִנִּיחוֹ שָׁם
17 בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, וְחִזְרָה וְקִנְיָה מִמֶּנּוּ הַפְּרוֹת⁸ - כִּיּוֹן
18 שֶׁנִּקְנְסוּ בְּתוֹךְ כָּלִי זֶה קִנְיָה אוֹתָם. מִפְּנֵי שֶׁהִנָּחָתָם⁹
19 הַמוֹכֵר בְּמִכְרֵת הַכָּלִי, אֵינוֹ מְקַפֵּיד עַל מְקוֹמוֹ¹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחו קונה לו". בפנימיות העניינים: כליו של 'אדם העליון' זה הקב"ה, הם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קביעת התשלום. אבל אינה מהווה חלק מהקניין. ומקור הדברים במשנה (בבא בתרא פד:). (19) שהרי עם המדידה הוא ממילא גם מגביה את הפירות. (20) ייתכן שכאן מדובר, שמכר לו את הטעון ללא קביעת כמותו. ולפיכך קונה ראשון ראשון, או שיאמר לו "כור בשלושים, סאה בסלע" שקנה ראשון ראשון, להלן הלכה ז, ועיין באבן האזל.

ו. הִיָּה מוֹכֵר מוֹדֵד²¹ לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁל לֹקֵחַ - לֹא קָנָה; שֶׁאֵין כְּלִי שֶׁל לֹקֵחַ קוֹנֶה לוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים²². הֵיוּ הַפְּרוֹת בְּרִשּׁוֹת הַלֹּקֵחַ - בִּיּוֹן שֶׁקָּבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְמִכְרָ קָנָה לֹקֵחַ²³, וְאֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא מְדַד²⁴. הֵיוּ בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר אוֹ בְּרִשּׁוֹת הַמְּפָקֵדִין אֲצֻלוֹ²⁵ - לֹא קָנָה הַלֹּקֵחַ עַד שֶׁיִּגְבֶּיֶה הַפְּרוֹת, אוֹ עַד שֶׁיִּצְיֵא מִרִּשּׁוֹתָּו בְּשִׁכְרוֹת מְקוֹמָן²⁶ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ²⁷, כִּמּוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ.

(21) שם. ואם לוקח מודד, כבר אמר לעיל, שקנה מטעם הגבחה. (22) למעלה הלכה א. (23) שחצרו קונה לו. וכן הוא שם פו. "פרקן והכניסן לתוך ביתו, פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולים לחזור". (24) אבל פסק את הדמים, כנ"ל (כסף משנה). וראה להלן הלכה י"ג. (25) ברשות אדם, שהמוכר הפקיד בידו, מקודם את הפירות. (26) כלומר, ובקניין. (27) כגון במשיכה או בהגבחה (נימוקי יוסף).

ז. הֵיוּ הַפְּרוֹת²⁸ בְּסִמְטָא אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם²⁹, וְאִפְּלוּ הֵיוּ בְּרִשּׁוֹת לֹקֵחַ, וְהֵיוּ בְּתוֹךְ כְּלִי שֶׁל מוֹכֵר³⁰, וְקָבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְמִכְרָ, וְהִתְחִיל הַמוֹכֵר לְמַדד בְּתוֹךְ כְּלִי שֶׁל מוֹכֵר: אִם אָמַר לוֹ: פֹּר בְּשָׁלִשִׁים סָלַע אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ אֲפֹלוּ בְּסָאָה אַחֲרוֹנָה; הוֹאִיל וְעָדִין הַפְּרוֹת בְּכִלּוֹ וְלֹא גָמַר כָּל הַמִּדָּה, וְכִלּוֹ שֶׁל מוֹכֵר אֵינוֹ קוֹנֶה לְלֹקֵחַ אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הַלֹּקֵחַ. וְאִם אָמַר לוֹ: פֹּר בְּשָׁלִשִׁים, סָאָה בְּסָלַע - רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן קָנָה; שְׁפִיּוֹן שְׁפִסְקוֹ הַדָּמִים עַל כָּל סָאָה וְסָאָה, כָּל סָאָה שֶׁיִּגְבֶּיֶה הַמוֹכֵר וַיַּעֲרָה אוֹתָהּ נִגְמָרָה מִכִּיּוֹתָהּ, הוֹאִיל וְאֵין הַפְּרוֹת בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר³¹ וְלֹא בְּרִשּׁוֹת הַלֹּקֵחַ³². וְאִלוּ לֹא הִיָּה הַפְּרוֹת בְּכִלּוֹ שֶׁל מוֹכֵר, בִּיּוֹן שֶׁהֵן בְּרִשּׁוֹת לֹקֵחַ קָנָה מִשְׁפָּסָק, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא מְדַד, כִּמּוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ.

(28) מימרת רב ושמואל (שם פו): "כור בשלושים - יכול לחזור - כור בשלושים סאה בסלע - ראשון ראשון קנה" וכמו שכתב הרי"ף: "משכחת לה בסימטא [ובכליו של לוקח ב"ח]. אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו דמוכר. דאי ברשות הרבים, הא קיימא לן דאין כליו של לוקח קונה ברשות הרבים. [למעלה הלכה א] ואי ברשות מוכר הא קיימא לן נמי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח [למעלה שם] ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו דמוכר [אלא מונחים על הארץ] הא קאמר ברשות לוקח

משנה לפי ביאורו של הט"ז חושן משפט סימן קצח סעיף ט).

ד. דָּבָר הַנִּקְנָה בְּמִשְׁכָּה, אִם הִיָּה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וּמִשְׁכּוֹ הַלֹּקֵחַ לְרִשּׁוֹתָּו אוֹ לְסִמְטָא - בִּיּוֹן שֶׁהוֹצִיא מִקְצַת הַחֶפֶץ מִרִּשּׁוֹת הָרִבִּים קָנָה¹³.

(13) [כתב הראב"ד: נראה לי שאין זה הדין בחפץ, דהא קיימא לן בספינה כשמואל דאמר: עד שימושך את כולה (למעלה פרק ג הלכה ג). אבל בבהמה וודאי סגי לה (=בוודאי מספיק לה) ביד וברגל כתנא קמא (למעלה פרק ב הלכה ו: "כיוון שעקרה יד ורגל קנאה"). וייתכן כי הראב"ד לא בא לחלוק על דברי רבינו אלא לפרש דבריו במשיכת בהמה. ומשמיע לנו רבינו בזה שלא רק אם הבהמה עומדת בסימטה, מקום שהמשיכה קונה בו, מספיקה משיכה חלקית כזו, אלא אפילו אם עמדה ברשות הרבים, מקום שאין המשיכה קונה בו - גם שם אם הוציא מקצתה, כגון שעקרה יד ורגל, קנה אותה. ומקור לזה מה שאמרו במסכת שבת צא: שהמושך מקצת כיס שיש בו מעות מרשות היחיד לצידי רשות הרבים (שהוא כסימטה לענין קניין משיכה) - קנה אותן המעות הנמצאות בצידי רשות הרבים אף על פי שרוב הכיס עודנו ברשות היחיד, וכמו כן בבהמה כנ"ל. ועיין במגיד משנה שפירש דברי רבינו גם בספינה, "שכיוון שכבר משכה כולה, אלא שהייתה ברשות שאין המשיכה מועילה בו, כיוון שהכניס מקצתה ברשות שהמשיכה קונה בו, די בכך". וראייה לדבריו מהא דתובכות פה. שתפסו ספינה של בעל חוב שמת והניח יורשים, ואמרו שם: "מחריפותא דנהרא תפיסנא" (=מאמצע הנהר תפסנו) והוא רשות הרבים (שם). והקשה המאירי שם, הרי אין משיכה קונה ברשות הרבים (עייין שם), ועל כרחנו שהכניסו הספינה לשפת הנהר שהוא כסימטה (רש"י שם), ואם לא קנה אותה עד שיכניסנה כולה לסימטה, הרי היא ברשות היתומים ו"מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב" - אלא על כורחך שקנו אותה מאז הכניס מקצתה לסימטה, שעדיין לא הייתה ברשות היתומים].

ה. טָעוֹן שֶׁל פְּרוֹת שֶׁהִיָּה מִנְּחַ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים¹⁴, וּמִשְׁכּוֹ לֹקֵחַ לְרִשּׁוֹתָּו¹⁵ אוֹ לְסִמְטָא¹⁶ אַחֵר שֶׁשָּׁפַסַּק הַדָּמִים¹⁷ - קָנָה, אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא מְדַד¹⁸. וְכֵן אִם מְדַדֵּן הַלֹּקֵחַ¹⁹ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים - קָנָה רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן²⁰ בְּהַגְבָּהּ.

(14) כלומר, משא שמונח על הארץ ממש בלי שיימצא בכליו של מוכר. וראה להלן. (15) קונה מטעם משיכה ומטעם חצר. (16) מטעם משיכה. ולפי זה דעת רבינו שאפילו משיכה לא מועילה בכליו של מוכר (מגיד משנה. וראה למעלה פרק ג הלכה י"ד). ואין כן דעת הרי"מ יגאש (בבא בתרא פה:). וראה בשולחן ערוך חושן משפט סימן ד, סעיף ו. (17) קביעת המחיר, כי בלעדי זה אין עדיין סמיכות דעת גמורה, לא של מוכר ולא של הלוקח, כי כל אחד עדיין מהסס, שמא לא יוכלו להשתוות, ולכן הקניין רופף הוא. (18) כי המדידה באה רק לגלות את כמות הסחורה לצרכי

15 **כְּמִדָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה, שֶׁהָרִי שָׁל אֶחָד מֵהֶן הִיא הַמִּדָּה,**
16 **וְהוּא סוּמָךְ עַל הָרָשָׁמִים שְׂבָהָה.**⁴⁴

(40) ברייתא שם, לפי מה שפירשו בגמרא (שם פו): לדעת רב ושמואל, שאם אמר לו: כור בשלושים יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה (למעלה הלכה ז), שכאן מדובר, שיש "שנתיות" (=רשמים) בתוך המידה לחלקי המידה, שכל ציון וציון נחשב ככלי מיוחד. ונכונא מדברי רבינו והר"ף, שמכיוון שהיו רשמים במידה - אף על פי שלא אמר לו כלום הרי זה כאומר לו: "הין בשניים עשר סלעים, לוג בסלע" (ראה למעלה הלכה ז בדין "כור בשלושים, סאה בסלע"). וכן פירש רבינו גרשום שם. וראה בדקדוקי סופרים בשם דפוס פיזורן. (41) של לוקח או של מוכר, והטעם הוא, שמכיוון שמדד המוכר בעצמו, הרי זה כאילו הקנה לו את הכלי. והראב"ד חולק על זה וכתב שהמידה של לוקח. ועיין מגיד משנה. (42) שיש ציונים בתוך המידה: לחצי המידה, לשליש המידה, לרביע המידה וכיוצא בזה: ליטרא, חצי ליטרא, רביע ליטרא וכו'. (43) "ואפילו בסימטא" (ראב"ד). וכן הוא בבבא בתרא פה: פו: (44) ובניגוד לזה, אם היא של סרסור, אינו מקנה ללוקח אלא אם נתמלאה המידה (למעלה הלכה ח).

17 **יֵא. זֶה כָּלֵל גְּדוּלָּה⁴⁵ יְהִי בִידָךְ: הַקּוֹנֶה אֶת**
18 **הַמְשֻׁלָּטִין, אִם פֶּסֶק הַדָּמִים⁴⁶ וְאַחֵר כֶּךָ הַגְּבִיָּה -**
19 **קֹנֶה; וְאִם הַגְּבִיָּה תִּחְלָה וְהָיִיתִי⁴⁷ וְאַחֵר כֶּךָ פֶּסֶק**
20 **הַדָּמִים - לֹא קֹנֶה⁴⁸ בְּאוֹתָהּ הַגְּבִיָּה⁴⁹, עַד שִׁיגְבִיָּה**
21 **אַחֵר שִׁפְסֵק, או יִמְשֹׁף דָּבָר שֶׁאֵין דִּרְכוֹ לְהַגְבִּיָּה.**

(45) שם פה: פו. בברייתא. והטעם בגמרא (שם) "פסק, סמכא דעתיה. לא פסק, לא סמכא דעתיה". (46) קבע את מחיר החפץ. (47) נגמרה ההגבהה. (48) מכיוון שלפני קביעת המחיר, אין אצל שניהם סמיכות דעת גמורה ביחס לקניין, כי שמא לא יוכלו להשתוות במחיר. (49) שהייתה לפני פסיקת הדמים, אם הלוקח הניח או הפסיק אותה, אבל אם לא הניח והוא אווז המטלטלין בידו גם אחר פסיקת הדמים, נראה מכאן, שקנה.

22 **יב. הִיָּה דָּבָר הַנִּמְכָּר⁵⁰ דָּמִיו קְצוּבִין וְיִדְוִעִין⁵¹**
23 **וְהַגְּבִיָּהוּ - קֹנֶהוּ⁵², אִף עַל פִּי שִׁפְסֵק אַחֵר שֶׁהַגְּבִיָּה.**
24 **וְהוּא הָדִין בִּשְׁאָר דְּבָרִים⁵³ שֶׁקּוֹנִין בָּהֶם אֶת**
25 **הַמְשֻׁלָּטִין⁵⁴, שֶׁצָּרִיף לְקִנּוֹת בָּהֶם אַחֵר שִׁפְסֵק**
26 **הַדָּמִים, אֲלֹא אִם בֶּן דָּמִיו קְצוּבִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.**

(50) יוצא מתוך העובדה הבאה (מובאה שם פח): אחד הביא ירקות העירה על מנת למכור, באו אנשים וחטפו ממנו את הירקות - מתוך כוונה לקנות, ולא לגזול - ומכיוון שהמוכר לא ידע ממי לתבוע את כספו, הקדיש את כל מטען הירקות לשמים, בכדי למנוע את הבריות ליהנות מהם, אחרי שאין בידו להוציא מהן את תשלומם. כשהביאו את העניין לפני רב כהנא, החליט שאין הקדשו הקדש, מכיוון שהקונים קנו אותם מכבר על ידי הגבהתם או משיכתם, וסיימו שם בגמרא: "דווקא דקייצו דמי" (=דווקא שפסוק הוא המחיר של הירקות); ומוכח כן גם מתוך ההלכה להלן

כיוון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואף על פי שלא מדר [למעלה הלכה ו], הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרין". (29) והיו הפירות בכליו של לוקח (ב"ח שם וסמ"ע סימן ר, סעיף קטן טו). (30) שאם לא כן קנה מיד כנ"ל ואף על פי שכליו של מוכר אינם קונים ללוקח אף ברשותו של לוקח (למעלה הלכה ב) - כיוון שמדד לו המוכר הרי זה כאילו הקנה לו כליו, ועיין ראב"ד וסוף משנה. (31) שאם הם ברשותו הלא קיימא לן שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות המוכר (למעלה הלכה ב). וכלשון הר"ף שהובא למעלה. (32) שאם היו ברשותו ואינם בכליו של מוכר - קנה מיד כשפסק אף על פי שלא מדר כמו שמבאר רבינו בהמשך דבריו וכלשון הר"ף שם.

1 **ח. וְכֵן הַמוֹכֵר יִינ³³ או שֶׁמֶן לְחִבְרוֹ בְּסִמְטָא או**
2 **בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם או בְּרִשּׁוֹת לֹקַח, וְהִיתָה הַמִּדָּה**
3 **שֶׁל סְרָסוֹר: עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאת הַמִּדָּה³⁴ - הָרִי הֵן שֶׁל**
4 **מוֹכֵר; מִשְׁנִתְמַלְּאת הַמִּדָּה³⁵ - הָרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת לֹקַח,**
5 **וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחֹזֵר בוֹ.**

(33) משנה בבבא בתרא פז. ולפי מסקנת הגמרא שהמדובר במידה של סרסור ולפי מה שפירשו הר"י מיגאש והר"ף שהמדובר בסימטא וכו' וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (34) מפני שזה הנוהג בין הסרסורים, שהוא, הסרסור, דרכו להשאל את המידה למוכר וללוקח; לראשון - לזמן המדידה, ולשני - אחרי המדידה, עד שישים את המקח במקומו, ויוצא, מתוך כך, עד שנתמלאה הסאה המידה היא של המוכר ונחשבת כ"כליו של מוכר", ואחרי שנתמלאה, היא כ"כליו של לוקח". ודווקא כשהשאלה לשניהם (ט"ז) חושן משפט סימן ר סעיף ט. (35) ודווקא שנתמלאה כל המידה, אבל לא מספיק אם נתמלאה רק עד הרישומים שבתוכה (כמו בהלכה י), מפני שכאן הדבר תלוי בהסכמת הסרסור, וזה דרכו להשאל למוכר עד שתתמלא כל המידה (סמ"ע שם סעיף קטן כז).

6 **ט. וְכֵן פְּרוֹת שֶׁהָיוּ צְבוּרִין³⁶ בְּסִמְטָא³⁷ או בְּחֶצֶר שֶׁל**
7 **שְׁנֵיהֶם, וְהַמִּדָּה אֵינָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן³⁸, וְהִיָּה הַמוֹכֵר**
8 **מוֹדֵד³⁹: עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאת הַמִּדָּה - הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת**
9 **הַמוֹכֵר; וּמִשְׁנִתְמַלְּאת הַמִּדָּה - הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת**
10 **לֹקַח.**

(36) נלמד ממה שנאמר למעלה בהלכה ח. והמגיד משנה ציין: "בריייתא שם". (37) כאן לא הזכיר "ברשות לוקח" (כמו שהזכיר למעלה בהלכה ח גבי יין) - שמכיוון שהם מונחים על הקרקע, קנויים הם לו מיד, בתורת חצר. (38) כלומר, אלא של סרסור. (39) אבל אם הלוקח מודד, הרי הוא ממילא מגביה אותם במדידה זו, וקונה בהגבהה זו (פירוש המשניות לר"מ).

11 **י. הִיתָה הַמִּדָּה⁴⁰ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן⁴¹, וְהָיוּ בָּהּ רָשָׁמִין**
12 **לִידַע חֲצִיָּה⁴², שְׁלִישָׁה וּרְבִיעִיָּה, וְכִיּוּצָא בָּהֶן - פִּינִן**
13 **שֶׁהִגִּיעַ לְרָשָׁם מִן הָרָשָׁמִים קֹנֶה רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן⁴³,**
14 **וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאת הַמִּדָּה; שֶׁכָּל רָשָׁם מֵהֶם**

בהלכה יד. וכן כתב הר"י מיגאש. (51) היינו, שמחיר החפץ קבוע ועומד בשוק, אבל אין צורך שהמוכר עצמו יקבע את המחיר, וזהו בניגוד לשיטת כמה ראשונים (הרי"ף, הרמב"ן והרשב"א, שהביא המגיד משנה), הסבורים, שצריך שדמי המחיר יהיו קבועים על ידי המוכר עצמו כלומר שיקצוץ דמים פעם אחת לכל מי שיבוא לקנות ממנו. (52) יש לציין, כי רבינו לא הזכיר כאן, מה שהזכיר להלן הלכה יד, שצריך שיהיה החפץ חביב על הלוקח, וראה מה שכתבנו שם. (53) אף על פי שבמקור של הלכה זו (בבביתא שם פו.) לא נזכרה אלא הגבחה - הוא הדין לקניינים אחרים, שהרי הטעם שווה בכלם, שכל זמן שלא פסקו דמים, אין דעתם סומכת. (54) כגון משיכה ומסירה.

יג. לְפִיכֶן⁵⁵, הַמּוֹשֵׁף חֲמֵרִים⁵⁶ וּפּוֹעֲלִים וְהַקְנִיִּסֵן לְתוֹף בֵּיתוֹ⁵⁷, אִם מֵדֵד עַד שְׁלֹא פָסַק הַדְּמִים, אֶפְלוּ הָיָה הַלּוֹקֵחַ הוּא הַמּוֹדֵד⁵⁸, או שְׁפָסַק הַדְּמִים וְאַחֵר כֶּן מֵדֵד הַמּוֹכֵר⁵⁹ - שְׁנֵיהֶם יְכוּלִין לַחְזוֹר בְּהוֹן⁶⁰. פְּרָקָן הַלּוֹקֵחַ וְהַקְנִיִּסֵן לְתוֹף בֵּיתוֹ⁶¹: אִם פָּסַק הַדְּמִים וְאַחֵר כֶּן מֵדֵד הַמּוֹכֵר⁶² - אֵין שְׁנֵיהֶם יְכוּלִין לַחְזוֹר בְּהוֹן, שְׁהָרִי סִמְכָה דַעְתּוֹ לְמִכּוֹר; וְאִם מֵדֵד עַד שְׁלֹא פָסַק - שְׁנֵיהֶם יְכוּלִין לַחְזוֹר בְּהוֹן, שְׁהָרִי לֹא סִמְכָה דַעְתּוֹ עַדִּין לְמִכּוֹר. וְאֶפְלוּ מֵדֵד הַלּוֹקֵחַ.

(55) כלומר, הואיל ופיסוק הדמים הוא תנאי קודם לכל קניין. (56) מוליכי החמורים. ואינם חמרים של הלוקח. והוא הדין ל"פועלים" דלהלן, שאינם פועלים של הלוקח, שאם כן למה אין הלוקח קונה במשיכת פועליו-שלוחיו ולמה צריך דווקא "פרקם הלוקח"? וראה בתוספות שם דיבור המתחיל משך. (57) ואף על פי כן אינו קונה מטעם חצר, מכיוון שהמשא עדיין על החמורים, ועל הפועלים. וגם קניין משיכה אין כאן, כיוון שלא משך את המטלטלים עצמם אלא את הפועלים, וכמו כן בחמרים - החמרים הם שמשכו את החמורים. וראה למעלה פרק ג הלכה יד שאפילו אם משך הלוקח בעצמו את החמור אינו קונה את החפצים שעליו. (58) ונמצא שעשה הגבחה. (59) על החמורים או על הפועלים, ראה בחושן המשפט סימן ר סעיף ח. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ז): שאם מדד המוכר בכליו של מוכר קנה, שזהו גילוי דעת שמקנה את כליו ללוקח - זה לא שייך כאן: לא בפועלים, שאינם כלים, וגם לא בחמורים, מפני שחצר מהלכת אינה קונה (למעלה פרק ג הלכה יג). (61) והפירות נמצאים על גבי הקרקע ברשות הלוקח. (62) יש מפרשים שאפילו לא מדד לבסוף קנה הלוקח, מטעם חצר (מגיד משנה).

יד. הַנּוֹטֵל פָּלִים מִן הָאֶמְצָן⁶³ עַל מִנֵּת לְבָקָרָן⁶⁴, אִם הָיָה דָּמִיו קְצוּבִין וְנֶאֱמַר בְּדָמָיו⁶⁵ - חֲבִיב בְּדָמָיו; הוּאֵיל וְדָמִיו קְצוּבִין, מַעַת שֶׁהִגְבִּיהוּ נַעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹתוֹ⁶⁶. וְהוּא שֶׁיִּגְבִּיהֶנּוּ בְּדִי לִקְנוֹת אֶת פְּלוֹ⁶⁷, וְיִהְיֶה אוֹתוֹ חֲפֵץ הַנִּמְכָּר חֲבִיב עַל הַלּוֹקֵחַ; אֲבָל חֲפֵץ שֶׁהַמּוֹכֵר קָץ בּוֹ⁶⁸, וְהוּא מִבְּקָשׁ וְרוֹדֵף לְמִכּוֹר - הָרִי הוּא בְּרִשּׁוֹת הַמּוֹכֵר, עַד שֶׁיִּפְסַק הַדְּמִים⁶⁹ וְיִגְבִּיהֶנּוּ הַלּוֹקֵחַ אַחֵר שְׁפָסַק.

(63) "בחליפין", משנה בבבא-מציעא מד. כלשון רבינו. ומבואר בתוך הסוגיא שם מו: שהמדובר בקנין חליפין (הג"ר א חו"מ סימן רנ סק"א). (3) קנין חליפין אנו לומדים מבועז (רות ד, ז): "וזאת לפנים בישראל, על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר: שלף איש נעלו ונתן לרעהו". "לפנים בישראל" - קנין חליפין הוא קנין עתיק; "על הגאולה" - זו מכירה; "ועל התמורה" - זו חליפין, וכן הוא אומר: לא יחליפנו ולא ימיר (בבא-מציעא מז.). (4) להלן

טו. אֶחָד הַמּוֹשֵׁף אוֹ הַמְּגַבִּיִּה אוֹ הַמַּחְזִיק בְּעַצְמוֹ, אוֹ שְׁאֵמַר לְאַחֵר לְהִגְבִּיִּה אוֹ לְמִשֵּׁף לוֹ אוֹ לְהַחְזִיק לוֹ - הָרִי זֶה זָכָה לּוֹ⁷⁰. וְכֵן בְּשֵׁאֵר דְּרָכֵי הַקְנִיָּה.

(70) שהרי אף שלא מדעתו של אדם זכין לו, כמו ששינונו: "זכין לו לאדם שלא בפניו" (משנה בגיטין יא: ופסקה רבינו להלן בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב) ועל אחת כמה וכמה אם אמר לו להגביה עבורו - שהוא שלוחו לקנות ו"שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מא.). אלא שיש הברל בין זכייה שלא מדעתו לבין זכייה על ידי שליחות, שבזכייה שלא מדעתו, אף על פי שהנותן אינו יכול לחזור בו - המקבל יכול לחזור בו (שם הלכה ג), ואילו בזכייה על ידי שליחות גם המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה לו שלוחו.

יום שלישי כ"ח מרחשון ה'תש"פ

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) נתבאר בו דיני חילופי המטלטלין זה בזה ודיני קניין סודר לקנות הקרקעות והבהמות והעבדים והמטלטלין, ואי זה דבר אין צריך קניין (ובאידי) [ובאיזה] דבר אינו מועיל.

א. כָּל הַמְּטַלְטְלִין קוֹנִין זֶה אֶת זֶה⁷². בִּיצֵד? הַחֲלִיף⁷³ פָּרָה בְּחִמּוֹר אוֹ יֵין בְּשִׁמְוִן⁷⁴, אֵף עַל פִּי שִׁמְקִפִּידִין עַל הַדְּמִים, וְשִׁעְרוֹ פָּמָה שְׁוֶה זֶה וְכַמָּה שְׁוֶה זֶה וְאַחֵר כֶּן הַחֲלִיפִי⁷⁵ - בִּינּוֹן שִׁמְשֵׁף הָאֶחָד אוֹ הַגְּבִיָּה קִנְיָה הַשְּׁנִי הַמְּטַלְטְלִין הָאֲחֵרִים כָּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם, וְנַעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹתוֹ⁷⁶, וְאֵף עַל פִּי שֶׁעַדִּין לֹא מִשְׁכָּן.

(2) "בחליפין", משנה בבבא-מציעא מד. כלשון רבינו. ומבואר בתוך הסוגיא שם מו: שהמדובר בקנין חליפין (הג"ר א חו"מ סימן רנ סק"א). (3) קנין חליפין אנו לומדים מבועז (רות ד, ז): "וזאת לפנים בישראל, על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר: שלף איש נעלו ונתן לרעהו". "לפנים בישראל" - קנין חליפין הוא קנין עתיק; "על הגאולה" - זו מכירה; "ועל התמורה" - זו חליפין, וכן הוא אומר: לא יחליפנו ולא ימיר (בבא-מציעא מז.). (4) להלן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ח מרחשון - ספר קנין - הלכות מכירה קפט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חכמים הן מצד ירידת הדורות אבל במילתא דלא שכיחא גם אם יש מיעוט אנשים שעבורם זקוקים לגזירה, העמידוהו על דין תורה שמעות קונות גם בלא משיכה וגם על ידי הרוב (ללא המיעוט) יוגמר הקניין (קונה שמים וארץ) בשלימותו, וזוכים תיכף ומיד ליעוד "לעולם ירשו ארץ" - ירושת ארץ ישראל ברוחניות ובפשטות ולתחיית המתים שהרי "עמך כולם צדיקים" ו"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" ועד שפועלים בכל העולם קיום היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

(משיחת ש"פ וארא תשמ"ה)

(9) מימרא של רבה בשם רב הונא (שם מו"ז). (10) לדעת מנינים המדויק. (11) כלומר בתורת דמים, ולא בתורת חליפין, כי הרי אין מטבע נעשה חליפין (להלן הלכה ו). (12) אסף מלוא חפניו. מפשטות דברי רבינו משמע, שאף הלוקח אינו יודע את כמות הכסף. אך הכסף-משנה כתב שיתכן שגם רבינו מסכים לדעת רש"י, שאף אם המוכר בלבד אינו יודע את הסכום, הרי זה דבר שאינו מצוי, וכן כתב הראב"ד. (13) לפי האומד. מילה זו נמצאת במסכת דמאי פ"ב מ"ג. (14) אף-על-פי שבדרך כלל, עקרו חכמים את קנין המעות, וכל זמן שלא משך - יכולים לחזור בהם (למעלה פ"ג הלכה ד). (15) שמכירה וקנין במעות שלא נודע מנינים אינו שכיח, ובדבר שאינו שכיח לא גזרו חכמים שמא יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (סמ"ע סימן קצט סק"ב).

ד. וכן¹⁶ ראובן שמכר מטלטלין¹⁷ לשמעון בחמשים¹⁰ זהו, וקנה שמעון המטלטלין ונתחייב בדמים, ואחר שנתחייב שמעון בחמשים זהו אלו היה לו זין או בהמה או עבד¹⁸ וכיוצא בהן משאר המטלטלין, והיה רוצה למכרן, ואמר לו ראובן: מכר אותי לי בחמשים זהו שיש לי בידך דמי המכר, ואמר לו: הן - קנה ראובן המטלטלין בכל מקום שהן, ואף על פי שלא משך ולא הגביה; שגם זה דבר שאינו מצוי הוא¹⁹, ולא הצריכו בו משיכה. אבל אם היה חוב לו עליו שלא מחמת המכר, ואמר לו: מכר לי מטלטלין בחוב שיש לי אצלך, ורצו שניהם - לא קנה²⁰ עד שגביה, או ימשך דבר שאין דרכו להגביה, או יקנה באחד מהדרכים שהמטלטלין נקנין בה.

(16) אף ההלכה הבאה טעם אחד לה עם זה של ההלכה הקודמת. (17) משנה בקידושין כח. ולפי אחד הפירושים בגמרא שם. ואף-על-פי שלפי ההלכה אין המשנה מתפרשת כן (ראה למעלה הלכה א) - כתב הרי"ף שסברא זו, מכיון שהובאה בתלמוד לפירוש המשנה - הלכה קבועה היא, שהרי כלל הוא בידיו בכל מקום: דבר שאינו מצוי לא גזרו בו חכמים (תוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין כח:). ורב האי גאון כתב שאין הלכה כן (הגהות מיימוניות). (18) [=עבד כנעני. וצריך להבין, שהרי עבד כנעני דינו

(הלכה ו) כותב רבינו מפורש: "אין קנין אלא בכלים - ולא בפירות" - הרי שפירות אינם נעשים חליפין, וכאן כתב "זין בשמן" - הרי שפירות נעשים חליפין? - שני מיני חליפין הם: האחד, כשהחפץ הנמסר למוכר בתורת חליפין, אינו שוה כמחירו של החפץ הנקנה, וזה הוא "קנין סודר" היסודי אשר מתנאיו העיקריים, שה"סודר" - נושא החליפין - צריך להיות כלי דוקא ולא פירי. והשני, כשהחפץ הנ"ל שווה בערכו לחפץ השני הנקנה, בזה קונים אף בפירות (מגיד משנה לפי שיטת רבינו-תם ב'תוספות' שם מו: ד"ה ופירי). (5) אין אנו אומרים שזהו קנין כסף ואינו קונה עד שימשוך החפץ השני, אלא קנין חליפין הוא וקנה הלוקח את החפץ שביד המוכר (שם מו:). (6) שאם נתקלקל החפץ, או שנשבר, או שחל שינוי במחיר החפץ, הכל על חשבון זה שקנהו בחליפין.

ב. החליף חמור בפרה וטלה⁷, ומשך הפרה ועדין לא משך את הטלה - לא קנה; שאין כאן משיכה גמורה⁸. וכן כל כיוצא בהן.

(7) ברייתא שם, לפי פירושו של רבא. (8) כיון שאמר לו מפורש: הא לך פרה וטלה עבורי חמור, לא נגמר הקנין עד שימשוך שניהם. והרי זה דומה ליוצא ונכנס ותובע כספו (להלן פ"ח ה"א). אבל להלן פ"ז ה"א כשהסכים לקבל מקצת מעות בתור קנין כתחילת פרעון, קנה הכל.

ג. דמים⁹ שאין מקפידין עליהם¹⁰ - הרי הן כשאר מטלטלין וקונין¹¹. כיצד? הרי שחפץ¹² מעות בלא משקל ובלא מנין, אלא נטלן אכסרה¹³, ואמר לו: מכר לי פרתך או זין זה באלו, ונתן לו את הדמים - קנה, ואין אחד מהם יכול לחזור בו¹⁴; שהיה דבר שאינו מצוי הוא, ולא הצריכו בו משיכה¹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"דמים שאין מקפידין עליהן כו".

מעיקר הדין מעות קונות אבל במטלטלין גזרו חכמים והצריכו גם משיכה, שמא אחר שישלם הלוקח יאבד החפץ באונס כגון שנפלה דליקה ונשרף או שבאו לסטים ליטול אותו. וכיון שאינו עוד ברשותו יתמהמה המוכר ולא יצילנו, לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר והצריכו גם משיכה - "גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיף בעליה" כדי שישתדל להציל את החפץ.

אבל בדברים שאינם שכיחים לא גזרו חכמים להצריך גם משיכה, ולכן בדמים שאין מקפידים עליהם כגון שחפן מעות ונתנן למוכר הרי זה קנין ואין צריך משיכה. עניין הקניין ברוחניות (כמבואר ב'לקוטי תורה' עקב טז, ג.) הוא מה שהקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" קונה את ענייני העולם בכסף ובמשיכה (על ידי שמושכם מרשות הרבים לרשות יחידו של עולם, ונותן כסף מלשון כיסופים שהוא בחי' אהבה רבה) מהנבראים התחתונים ובפרט מעם ישראל כפי שנפעלו על ידם. והנה ידוע שהגזירות שגזרו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלואה, דפוס וורשא קט ע"ד). והרשב"א (בקידושין כו.) הוכיח כן מהגמרא בבבא-מציעא טז: .

- ו. אין קונין אלא בכלים²⁹, ואף על פי שאין בו
שנה פרוטה³⁰. ואין קונין בדבר שאסור בהנאה³¹,
ולא בפרות³² ולא במטבע³³. ואין קונין בכליו של
מוכר³⁴, אלא בכליו של לוקח.

(29) כרב נחמן, בניגוד לרב ששת (ב"מ מז.). ולמד כן ממה שנאמר: "שלף איש נעלו" - דוקא נעל וכל הדומה לו, דהיינו כלי ולא פרי. (30) ברייתא שם (ועיין שם ב'תוספות' ד"ה קונים בכלי. (31) שם מז: (32) להלן הלכה ח, כתב רבינו: "בכלי, להוציא פירות וכיוצא בהן". ומדבריו למעלה הלכה א נראה שפרה וחמור הם בכלל פרי בענין זה, וראה בכסף-משנה. וכן נראה בגמרא (שם מז:): "ופירי נמי עבדי חליפין, כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור". אלא שיש גורסים שם "החליף בשר שור בפרה", עיין שם ברש"י וב'תוספות'. (33) הלכה מפורשת (שם מז. ומז:). והטעם בגמרא (שם מה:): מפני שדעתו של אדם על הצורה שישנה במטבע, וצורה עשויה להבטל, שלפעמים נפסל המטבע על-ידי המלכות. וראה להלן הלכה ח. (34) כרב שם מז. ומז: וכנ"ל בהלכה ה. שבועו שלף נעלו ונתן לגואל.

- ז. הקנה אחד כלי למוכר כדי שיקנה הלוקח אותו
המקנה - וזה הלוקח³⁵. ואף על פי שהקנה לו
הכלי על מנת להחזירו - נקנה המקנה, וזהו בו
הלוקח; שהמקנה על מנת להחזירו שמה מתנה³⁶.
אף על פי שלא תפס המוכר³⁷ כל הכלי שהקנהו
חלף ממכרו, אלא אחז מקצתו, ואחז המקנה לו
מקצתו - קנה הלוקח. והוא שאחז ממנו כדי שיעור
כלי³⁸, או יאחזנו אחיזה שהוא יכול לנתק את כל
הכלי³⁹ מיד המקנה לו. לפיכך, אם הקנה לו במקצת
הבגד⁴⁰ - צריך שיאחז מן הבגד שלש אצבעות⁴¹,
שאם יפסק ממקום שאחז - הרי הוא כלי בפני
עצמו; ששלש אצבעות מבגד קרוי כלי, כמו
שבארנו בענין טמאת בגדים⁴². וכן אם אחז פחות
משלש, והיה יכול לנתק כל הכלי⁴³ - קנה.

(35) מקור הלכה זו בקידושין ז. "הילך מנה והתקדשי לפלוני, מקודשת מדין עבד כנעני" וכן פסק רבינו בפ"ה מהלכות אישות הלכה כב. הרי שאע"פ שהקונה בעצמו לא נתן מאומה למקנה - קנה, כיון שאחר נתן עבורו (אבן האזל). וכן נראה בגמרא (ב"ב קנב:): שאמר: "וקנינא מיניה", כלומר וקנינו ממנו, הרי שהעדים נתנו את הסודר למקנה, וכן כתב רב עמרם גאון (הובא בהגהות מיימוניות כאן אות ב). (36) מסקנת הגמרא בקידושין ו: שהאומר הילך מנה על-מנת שתחזירהו לי, שקנה במכר. וכן כתבו הגאונים (מגיד-משנה) [וראה בנדרים מח:]. (37) בבא-מציעא ז. יבואר להלן כמה שיעורו. (39) מעין סברא זו נזכרה בתלמוד (שם ט.) בשם רבי אבהו, לענין מציאה: אם אחד רכוב על החמור ואחד תופס המסירה (=החבל),

קרקע ונקנה בכסף (למעלה פ"ב ה"א), וברור שלא גזור בו חכמים כבמטלטלין, שמה יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (ראה להלן פרק ו הלכה יג, ובהערה כב שם), ואם כן למה כתב רבינו "עבד", שהרי כל החידוש כאן הוא, שבמלוה הבאה מחמת מכר, שאין זה דבר מצוי, לא תיקנו חכמים משיכה כבמטלטלין?]. (19) המפרשים התלבטו כאן מאוד: הטעם שנותן הרמב"ם אינו מספיק אלא למה קונים כאן בדמים ללא משיכה, אבל עדיין יש להבין הרי אמרו (קידושין מז:): "המקדש במלוה אינה מקודשת כי מלוה להוצאה ניתנה", כלומר, כסף המלוה אינו נחשב כבעין, והוא-הדין שאין קונים בו (שם)? ומסקנת המפרשים שלדעת רבינו אין לסמוך על אותה סוגיא בקידושין אלא על סוגיא זו בבבא-מציעא שלפיה יש קנין במלוה לענין מכר, וכן פסק להלן פ"ז ה"ד (ראה בתוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין שם, ובכסף-משנה). ויש מסבירים: שיש הבדל בין קידושין למכר, שבקידושין אין האשה מסכימה להתקדש כיון שאינה מקבלת עתה בשעת הקידושין, שום דבר ממשי. אבל לענין מכר לא איכפת לו למוכר אם אינו מקבל דבר בעין, ולפיכך נחשבת מחילת המלוה "כמי שנתן הדמים עתה" (לשון רבינו להלן פ"ז ה"ד). באופן שמלוה עדיף מכסף בעין - שהרי כסף בעין אינו קונה בלי משיכה, ואילו מלוה מחמת מכר, קונה בלי משיכה. (20) שאף-על-פי שמלוה הרי הוא ככסף בעין לענין מכירה, כנ"ל - הרי גם כסף אינו קונה עד שימשוך או יגביה (למעלה פ"ג ה"ד), וכמו כן גם מלוה, ורק במלוה הבאה מחמת מכר שאינה מצויה - לא גזור, כנ"ל.

- ה. הקרקעות²¹ והעבדים²² והבהמה ושאר כל
המטלטלין, כל אחד מהן נקנה בחליפין. והוא
הנקרא קנין²³. ועקר הדרך הזאת: שיתן הקונה
למקנה²⁴ כלי כל שהוא²⁵ ויאמר לו²⁶: קנה כלי זה
חלף החצר או היין או הבהמה או העבד שמכרת
לי בכך וכך. כיון שהגבית²⁷ המוכר את הכלי וקנהו
קנה הלוקח אותו הקרקע או אותן המטלטלין, אף
על פי שעדיין לא משכן ולא נתן הדמים²⁸, ואחד
מהן אין יכול לחזור בו.

(21) מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא-מציעא מז.) שתמהו לדעת האומר שקונים בכליו של מקנה, - "נמצא שמקנה לו קרקע אגב מטלטלין" - נראה ברור שקרקע נקנית בחליפין (כסף-משנה). (22) קידושין כב: (23) היינו קנין סתם, ראה להלן הלכה ט. (24) כרב, ולא כלוי (בבא-מציעא שם). וחכמים דרבי יהודה (שם) הסוברים שמה שכתוב "שלף איש נעלו ונתן לרעהו", היינו, שבועו הקונה שלף ונתן לגואל שהיה המקנה. (25) ו"נעל" שנאמר במקרא אינו דוקא, והוא רק לצייץ שצריך כלי, אבל לא חשוב איזה כלי (ועיין סמ"ע, קצה, אות א). (26) כמו שכתוב (רות ד, ח): "ויאמר הגואל לבעוז קנה לך" (הגר"א קצ"ה, ס"ק ב). (27) [כיון שהמדובר ב"כלי כל שהוא", כמו שכתב רבינו למעלה - כתב "שהגבית", שכל דבר שדרכו להגביה אינו נקנה אלא בהגבהה (למעלה פ"ג) וראה בשו"ע חו"מ סימן קצה, סעיף א.]. (28) כן היא בהלכות גדולות (הלכות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ח מרחשון - ספר קנין - הלכות מכירה קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולדבריו אין סתירה מכאן למה שאמרו בקידושין סה: "לא איברו סהדי אלא לשקרי" - יש חילוק בין יתר הקנינים שהם בגוף הדבר הנקנה, וכסף הוא שויו של החפץ, אבל קנין חליפין שאינו בגוף החפץ הנקנה ואינו שויו של החפץ אינו נגמר אלא בעדים. ועיין ב"ח בתחילת סימן קצא, ולהלן הלכה י. (50) שהרי הלכה כרבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי ואין צריך עדי חתימה (ראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו, ובשיטה לא נודע למי לקידושין שם, ובר"ן שם).

- י. המוכר או הנותן⁵¹ שקנו מידו - יש לכל אחד 13
- מהן לחזר בו כל זמן שעוסקין באותו ענין⁵², ואף 14
- על פי שהקנין בפני עדים; ואם הפסיק הענין - אין 15
- אחד מהם יכול לחזר, אף על פי שאין ביניהן 16
- עדים. וכשם שחזר המוכר והנותן, כך חזר הלוקח 17
- והמקבל כל זמן שעוסקין באותו ענין; מה שאין כן 18
- בשאר דרכי הקנייה⁵³. 19

(51) בבא-בטרא קיד. (52) (שם), כרב יוסף ולא כרבה. (53) שהרי הזכירו שם רק "קנין". וטעם ההפרש בין קנין סודר ושאר דיני הקנאה, כמו שכתבנו למעלה, ששאר הקנינים כגון חזקה ומשיכה הם בגוף החפץ, ובכסף, מפני שהמוכר מסתלק מיד עם קבלת המעות.

- יא. יש דברים הרבה⁵⁴ שאינן צריכין קנין, ואין 20
- לקנין בהם טעם. כגון המשחרר את עבדו והמגרש 21
- אשתו, או עושה שליח⁵⁵, או המוסר מודעה או 22
- המבטל מודעה, או המוחל לחברו⁵⁶ חוב או 23
- פקדון⁵⁷ שיש לו בידו. וכל פיוצא בדברים אלו. 24

(54) אלו דברים פשוטים, שלא מצינו בהם קנין בשום מקום, שבאמירה גמר הדברים (מגיד-משנה). (55) ראה להלן פרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א. (56) ראה בפרק יז מהלכות אישות הלכה יט. וב'תוספות' לסנהדרין ו. ד"ה צריכה. (57) להלן בפרק ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב, כתב רבינו: "מחל לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד". הרי שדעת רבינו כהרא"ש שבדבר שהוא בעין, לא שייך לשון מחילה אלא לשון מתנה, וראה בחושן-משפט סימן רמא סעיף ב, ובהג"ה שם (וראה בלחם-משנה ומשנה-למלך שם).

- יב. נהגו רב המקומות⁵⁸ להקנות למקצת אלו 25
- הדברים או פיוצא באלו, ואומרים: וקנינו מפלוני 26
- שעשה פלוני שליח, או שמחל לפלוני חוב שיש לו 27
- אצלו, או שבטל המודעה שמסר על גט זה, וכיוצא 28
- באלו, אף על פי שאינו צריך. 29

(58) וכן דעת הגאונים (מגיד-משנה).

- יג. קנין זה שנהגו להקנות באלו הדברים אינו 30
- מועיל כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו 31
- כמשחק ומהתלה⁵⁹, אלא שגמר בלבו ואחר כך אמר. 32

הרכוב על החמור קנה החמור, ותופס המסירה קנה את כל המסירה, אף-על-פי שאינו אוזז את כולה, מאחר שיכול לנתקה ולהביאה אצלו. ואף-על-פי שנדחתה סברא זו (שם), סובר רבינו שלא יתכן שכל עיקר סברת רב אבהו בדויה, אלא עיקר הסברא נכונה ונאמרה לענין מכירה, שדעת אחרת מקנה לו, ורבי אבהו רצה לדמות מציאה למכירה, ודמיון זה הוא שנדחה, אבל עיקר הסברא שנאמרה לענין מכירה לא נדחתה, ועיין ש"ך סימן קצא, ס"ק ו. (40) נקט בגד לדוגמא, שכרגיל לוקחים סודר, אבל הוא-הדין שאר כלים (סמ"ע, שם, ס"ק יב). (41) היינו, שלש על שלש (סמ"ע, שם). (42) בפרק כב מהלכות כלים הלכה א. (43) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק יג) הכוונה שיכול לנתק שיעור כלי, דהיינו שלש אצבעות על שלש אצבעות.

- ח. זה שפותבין בשטרות⁴⁴ וקנינא מפלוני בכלי 1
- הפשוט לקנות בו: 'פכלי' - להוציא פרות וכיוצא 2
- בהן; 'הפשוט' - להוציא אסורי הנאה; 'לקנות בו' 3
- להוציא פלוני של מוכר⁴⁵. 4

(44) בבא-מציעא מז. (45) בבבא-מציעא שם: "אמר רב ששת בריה דרב אידי - במנא (=בכלי) לאפוקי (=להוציא) מדרב ששת דאמר קונין בפירות, דכשר, למעוטי איסורי הנאה (שם לדעת רב זביד) למיקניא, לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של קונה, ביה (=בו), למעוטי מטבע". ורבינו השמיט "למעוטי מטבע", והעיר על זה הראב"ד. ונראה שרבינו גרס שם כגירסת רבינו חננאל: "רב פפא אמר במנא לאפוקי מטבע וכו'" ו"ביה" לא דרשו כלל. ורב פפא לשיטתו (שם מה): שמתבע לא נעשה חליפין מפני שצורה עלולה להבטל, ולעולם הוא כלי. אבל לדעת רב ששת בריה דרב אידי שלמד מהמילה "במנא" להוציא פירות, ולא למדו להוציא מטבע, היינו מפני שמתבע הוא בכלל פירות ואינו כלי כלל. וזהו שהביא רבינו "בכלי להוציא פירות וכיוצא בהן" דהיינו מטבע, וכו"ל].

- ט. זה הקנין⁴⁶ אין צריך להיות בפני עדים, אלא אם 5
- היה בינו ובין חברו⁴⁷ - קנה. שלא הצריכה תורה 6
- עדים בדיני ממונות אלא לכופר⁴⁸; אבל המוכר או 7
- הנותן או השוכר או המשאיל וכיוצא בהן - אין 8
- צריך עדים, וכיון שקנה הקונה בדרך אחד מן 9
- הדרכים שקונין בהן: בין בהגבהה, בין במשיכה, 10
- בין במסירה, בין בקנין⁴⁹, בין בכסף, בין בשטר⁵⁰ או 11
- בחזקה - קנה, ואף על פי שאין שם עדים. 12

(46) קידושין סה: (47) כלומר, ושניהם מודים, כמו שכתב להלן: "שלא הצריכה כו' עדים כו' אלא בכופר". (48) בגמרא (שם): "לא איברו סהדי אלא לשקרי", כלומר: לא נבראו העדים אלא בגלל השקרנים. אין העדים מהווים חלק אורגאני מפעולת הקנין, תפקידם אינו אלא אינפורמטיבי בלבד, לברר את העובדות. (49) קנין סתם הוא חליפין, למעלה הלכה ה. והראב"ד כתב: "אין הכל מודים בקניין". שהרי אמרו (בבא-בטרא מ.). "קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו" (מאירי ומגיד-משנה).

ומשך בעל הפירות את הכלי - נקנים הפירות לבעל הכלי.
(6) לעיל פ"ה, הלכה ו. (7) מסקנת הגמרא (שם מו.).
והעם: כל ערכו של המטבע היא הצורה, והיא עלולה
להבטל ולהפסל, והרי המטבע כמו שטר שאינו נקנה
בחליפין (סמ"ע סימן רג ס"ק ד, וכן כתב הרמב"ן בבבא-
מציעא מה:).

ב. לשונות⁸ של זהב ושל כסף - הרי הן פועליות⁹
של ברזל או של נחשת; והכל פשאר המטלטלין¹⁰
הן, ונקנין¹¹ בקנין¹², וקונין זה את זה בהחלפה¹³,
כמו שפארנו¹⁴. אבל המטבעות של כסף או דינרין¹⁵
של זהב¹⁶ או המעות של נחשת - הרי הן פלן דמים
קנין¹⁷ שפאר המטלטלין¹⁸; והנותן את אחד מהן דמי
המטלטלין¹⁹ - לא קנה, עד שימשוך או יגביה, כמו
שפארנו¹⁹; ואין אחד מהן נקנה בקנין²⁰, ולא נעשה
קנין.

(8) חתיכות ללא צורת מטבע. וכן הוא בדברי רבינו בפ"ד
מהלכות מעשר שני הלכה ט: " . . . בלשון של כסף - והוא
הנקרא אסימון". ובפירוש המשנה בתחילת פ"ד דבבא-
מציעא כתב רבינו: "חתיכות כסף שאין מציירות והם
הנקראים אסימון". (9) רוצה לומר, שאין דינם כמטבעות
שאינם נקנים בחליפין, אבל אין הכוונה שהם כעשיות
שהם כלים ועושים בהם קנין חליפין, שהרי כתב בסמוך:
"וניקנין בקנין וקונין זה את זה בהחלפה" - הרי שאינם
עושים חליפין, ראה להלן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה.
(10) כלומר, ודינם כפירות ולא בכלי כמו שכתבנו למעלה.
(11) אבל לא קונים, כדין פירות בהלכה א. (12) סתם
"קנין" זה חליפין, ומקור הלכה זו בגמרא (ב"מ מו.)
"בפרוטות" (=מעות של נחושת שהם עדיין בלא צורה,
כעין אסימון של כסף - רש"י) - דליכא עליהו טבעא
(=שאינן עליהם צורה) - פירא הו (דינם כפירות) ומשום
הכי נקנו בחליפין" (הגר"א סימן רג, ס"ק טו.).
(13) כלומר, שזה בשוה, שחפץ אחד שוה כמו השני, ומין
חליפין זה נוהג אף בפירות (למעלה פ"ה הלכה א. ועיין מה
שכתבנו שם). ומקור הלכה זו במשנה (שם מד.). (14) פרק
ה שם. (15) היחידה של מטבעות-זהב היתה: דינר, ושורו
- עשרים וחמשה דינרים של כסף (ראה להלן הלכה ד.).
(16) הרמב"ם רואה את ה"זהב" כ"מטבע" ביחס לשאר
מטלטלין, וכ"פירות" ביחס ל"כסף" (בהלכה הבאה), הרי"ף
(פרק הזהב) האריך מאוד להוכיח את הדראנפיות זו של
ה"זהב" ביחס ל"כסף" ול"מטלטלין", אך רב האי גאון,
ומביאו הרי"ף שם, סובר ש"זהב" תמיד נחשב כ"פירות",
אף ביחס לשאר מטלטלין. (17) הדגש על "מטלטלין",
אבל זהב ונחושת הם כפירות ביחס לכסף, כמו שיבואר
להלן. (18) כלומר, בתורת קנין כסף. (19) למעלה פרק ג
הלכה א. (20) חליפין. כנ"ל בהלכה א. שהמטבע אינו
נקנה בחליפין ואינו נעשה חליפין.

ג. במה דברים אמורים? בדין שקונה שפאר
מטלטלין²² באחד ממיני מטבעות אלו, או עבדים
וקרקעות²³; אבל הדינרין של זהב לגבי מטבעות

1 לפיכך, אם אמר: בלב שלם אני אמרתי וקמרתי
2 לעשות דבר זה - אין צריך דבר אחר כלל.

(59) ראה מה שכתב רבינו בהלכות אישות שם.

3 יד. הדברים שאין בהן ממש⁶⁰ אין הקנין מועיל
4 בהן⁶¹. פיצד? הרי שכתב בשטר: וקנינו מפלוני
5 שילך בסחורה עם פלוני⁶², או שיחלקו השדה
6 שביניהם, או שישתמפו שניהם באמנות⁶³, וכיוצא
7 בדברים אלו פלן⁶⁴ - הרי זה קנין דברים, ואינו
8 מועיל פלוס; שהרי לא הקנה לחברו דבר מסים
9 וידוע⁶⁵, לא עקר ולא פירות עקר⁶⁶ הידוע.

(60) כלומר, שאין בהם התחייבות של ממון. (61) בבא-
בתרא ג. על המשנה: "השותפין שרצו לעשות מחיצה",
כלומר להתחלק ביניהם, שמדובר שעשו ביניהם קנין על זה,
ולכן מחוייבים לקיים את דבריהם, ועל זה שאלו: "וכי קנו
מידם - קנין דברים בעולם הוא?" (62) כלומר, אין כאן
התחייבות של ממון אלא התחייבות הליכה בלבד.
(63) [ההתחייבות היתה שיעשו ביניהם שותפות, וזהו דבר
שאינו בו ממש. אבל השיתוף עצמו, כלומר התניית התנאי
שיעבדו שניהם וכל אחד יהיה חלק שוה בשכר העבודה
- זהו דבר שיש בו ממש, ואף-על-פי-כן אין זה קנין טוב
מפני שזהו דבר שלא בא לעולם, כמו שכתב רבינו להלן
פ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב. ולדעת הראב"ד שם
בשם רבותיו, אין זה דבר שלא בא לעולם אלא כל אחד
ואחד קונה בגוף ידי חברו למה שהן עושות ופועלות. וזהו
מה שכתב כאן הראב"ד: "אבל השיתוף עצמו נקנה בקנין"].
(64) כגון: ידור פלוני בביתי, יאכל פלוני פירות דקל שלי
(להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו.). שמכין שאינו
מקנה לו אלא את האכילה או את הדיור - אין זה כלום,
שהם דברים שאין בהם ממש. (65) ראה להלן פרק כא
הלכה ג. (66) שאילו אמר לו פירות דקל זה מכורים לך -
קנה, שהרי הפירות דבר שיש בו ממש הוא, אלא שאם עוד
לא צמחו, הרי זה דבר שלא בא לעולם ולא קנה, אלא
באופן שמכר את העץ לפירותיו (להלן פ"י מהלכות זכיה
ומתנה שם).

יום רביעי כ"ט מרחשון ה'תש"פ

פרק ששי

(1) נתבאר בו דיני קניית המטבע ודיני קניית השטרות
וההלוואות שבעל-פה וכל הנמשך אחר זה.

10 א. הפרות, אף על פי שאין קונין בהן² כמו
11 שפארנו³, הרי נקנין⁴ בקנין פשאר המטלטלין. אבל
12 המטבע - כשם שאין קונין בו⁶, כך אינו נקנה
13 בקנין⁷. נמצא המטבע אינו נקנה בקנין, ואינו נעשה
14 הוא עצמו קנין לקנות פשאר דברים.

(2) אם מחליפים פירות בדבר אחר, ומשך אחד את הפירות,
לא נקנה הדבר המקביל לשני. (3) לעיל, פ"ה הלכה ו.
(4) בבא-מציעא מה: (5) אם החליפו פירות בכלי מסויים,

- 1 שֶׁל כֶּסֶף²⁴ - הָרִי הֵן כְּפֻרוֹת²⁵. וְכֵן הַמְּעוֹת שֶׁל
2 נַחֲשֶׁת²⁶ - כְּמוֹ פְּרוֹת לִגְבִי מְטַבְּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף²⁷.
- 12 שֶׁפֶסֶק עָמוּ: אִם דִּינָר חָדָשׁ - חָדָשׁ, אִם יָשָׁן - יָשָׁן.
13 אֲבָל אִם נָתַן לוֹ דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף בְּשָׁלְשִׁים אָסֶר - לֹא
14 קָנָה, עַד שֶׁיִּקַּח הָאֲסֻרוֹת שֶׁל נַחֲשֶׁת, וְכָל אֶחָד מֵהֶן
15 יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ.

(37) תוספתא בבא-מציעא פרק ג, והובאה ברי"ף וברא"ש.
(38) המחיר הרגיל היה עשרים וארבעה איסרים עבור הדינר
(קידושין יב), וכאן המדובר כשהזולו האיסרים (פילפולא
חריפתא להרא"ש פ"ד אות א). (39) במשיכת הנחושת,
שהוא פרי ביחס ל"כסף", ואף כאן, בקנין דמים ולא בקנין
חליפין, כנ"ל בהלכה ד.

- ו. וְכֵן⁴⁰ מְעוֹת הָרְעוּת⁴¹ שֶׁפֶסְקָלָן⁴² מְלָכוֹת⁴³ או
16 הַמְּדִינָה⁴⁴, או דִּינָרִין שְׁאִינָן יוֹצְאִין⁴⁵ בְּאוֹתָהּ מְדִינָה
17 וְאִין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בָּהֶן עַד שֶׁמְשַׁנִּין אוֹתָן לְמַטְבֵּעַ
18 אַחֵר - הָרִי הֵן כְּפֻרוֹת⁴⁶ לְכָל דָּבָר, וְנִקְנִין בְּקִנְיָן⁴⁷,
19 וְקוֹנִין אֶת הַמְּעוֹת⁴⁸, וְאִין הַמְּעוֹת קוֹנוֹת אוֹתָן⁴⁹,
20 כְּשֶׁאֵר כָּל הַפְּרוֹת⁵⁰.
21

(40) כלומר, עוד מקרה שמטבע יש לו דין של פירות.
(41) משנה (בבא-מציעא מד.) "מעות הרעות קונות את
היפות". (42) בטלתן; כך מפרש הרמב"ם את ביטוי
המשנה: "מעות רעות", שהם מעות שנפסלו, ועיין במגיד-
משנה מה שכתב בשם הרשב"א. (43) שם (מו:). מלכות
כוללת הרבה מדינות; ונחשבות כ"פירות" אף אם האזרחים
ממשיכים בחשאי להשתמש עדיין במטבע זו. למרות
הביטול הרשמי (בגמרא שם). (44) אזור אחד בתוך
המלכות, ועדיין המטבע יוצא באזורים אחרים של אותה
מלכות. (45) הרי"ף (פרק הזהב), והיינו שלמעשה חדלו
להשתמש בהם, אם כי לא ביטלו אותם עדיין רשמית.
(46) אבל לא ככלי, ועיין פ"ה הלכה ו, והלכה ח.
(47) כלומר, בקנין סודר. אבל לא קונים כמו פירות.
(48) בתורת קנין כסף. כלומר, מחייבין את הצד השני לשלם
מעות, אבל לא שקונים מעות מסוימות, שאין מעות נקנין
בחליפין. הש"ע כותב בזהירות: "ומתחייבין לתת מעות
שפסקר" (סימן רג, סעיף ח). (49) אם נתן מעות טובות
ולא משך את הרעות. (50) כלומר, כדרך שאין המעות
קונות שאר כל הפירות.

- ז. הַמְּטַבֵּעַ אֵין לוֹ דָּרָף⁵¹ שֶׁיִּזְקָה בּוֹ⁵² מִי שְׁאִינוֹ
22 בְּרִשּׁוֹת⁵³ אֲלֹא עַל גְּבִי קֶרֶקַע⁵⁴. כְּגוֹן שֶׁקָּנָה הַקֶּרֶקַע
23 וְעַל גְּבוֹ הַמְּעוֹת, או שֶׁיִּשְׁכַּר אֶת מְקוֹם הַמְּעוֹת⁵⁵.
24 כִּינֵן שֶׁזָּקָה בְּקֶרֶקַע כֶּסֶף או בְּשִׁטָּר או בְּחִזְקָה או
25 בְּקִנְיָן זָכָה בְּמְעוֹת. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה אוֹתָן הַמְּעוֹת קִנְיָן,
26 כְּגוֹן שֶׁיִּהְיֶה מִפְּקָדִין⁵⁶ בְּמְקוֹם אֶחָד⁵⁷. אֲבָל רְאוּבֵן
27 שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חוֹב⁵⁸ עַל שְׁמֵעוֹן, וְהִקְנָה לְלוֹי קֶרֶקַע וְעַל
28 גְּבִיהַ חוֹב שֶׁיִּשֶׁשׁ לוֹ אֲצֵל שְׁמֵעוֹן - נִרְאֶה לִי⁵⁹ שֶׁלֹּא
29 קָנָה הַחוֹב.
30

(51) בכמה מקומות בגמרא (כגון בבא-מציעא מו. ובבא-
בתרא קמט:) יש משא ומתן ארוך כיצד להקנות כסף,
והמסקנא - אחרי שדחו שורה של קנינים שאן להם מקום

(21) כלומר, שאף זהב ונחושת נחשבים כדמים. (22) שאז
היחס הוא כמו בין כסף ומטלטלין, שאין קונים אלא עם
משיכת המטלטלין. (23) ואז הם קונים לגמרי, שהרי
עבדים וקרקעות נקנים בדמים (מ"מ). [וראה למעלה פרק ה
הלכה ד והערה יז]. (24) שאף-על-פי שהזהב יותר חשוב
מהכסף, - האחרון יותר חריף וקל יותר להוצאה, ו"כל דבר
שהוא חשוב וחריף קרוי מטבע" (נמוקרייוסף פרק הזהב).
(25) משנה (בבא-מציעא מד.), שנוסחתה הבבליית, בניגוד
לירושלמית, היא לפי העריכה האחרונה של רבי. (26) שם.
(27) ועל היחס בין זהב ונחושת לא דיבר רבינו, כי אין זה
מפורש בתלמוד, אבל נחלקו בזה רבותינו הראשונים: לדעת
הרשב"א, ומצטטו המ"מ, זהב נחשב כפירות לגבי נחושת,
מפני שזה האחרון הוא יותר בשימוש, אך הנמוקרייוסף
(שם) מביא בשם הירושלמי, שנחושת נחשב כפירות לגבי
זהב; את הדעה האחרונה מסביר יפה הסמ"ע (סימן רג ס"ק
יב) ומיצוי דבריו: המרחק בחשיבות בין זהב ונחושת הוא
הרבה יותר גדול מזה שבין זהב וכסף, וחשיבות זו עושה
את הזהב מטבע לגבי נחושת, למרות שזה האחרון הוא יותר
חריף. לעומת זה, אין מרחק כזה קיים בין זהב וכסף, וזה
האחרון אינו הרבה פחות חשוב מן הראשון, ולכן מכריעה
כאן החריפות של הכסף, שיחשב מטבע כלפי הזהב. בש"ע
(שם) מביא את שתי הדעות ללא הכרעה.

- ד. פִּיצֵד²⁸ נָתַן לוֹ²⁹ דִּינָר שֶׁל זָהָב בְּעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה
3 דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף - נִקְנָה הַכֶּסֶף³⁰, אֲף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא
4 בָּא הַכֶּסֶף לִידּוֹ, וְחִיב³¹ לָתֵן לוֹ עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה דִּינָר
5 שֶׁל כֶּסֶף כְּמוֹ שֶׁפֶסֶק³² עָמוּ: אִם חֲדָשִׁים - חֲדָשִׁים³³,
6 אִם יְשָׁנִים - יְשָׁנִים³⁴. אֲבָל אִם נָתַן לוֹ עֶשְׂרִים
7 וְחֲמִשָּׁה כֶּסֶף בְּדִינָר זָהָב - לֹא קָנָה, עַד שֶׁיִּקַּח הַדִּינָר
8 שֶׁל זָהָב³⁵, וְכָל אֶחָד יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ³⁶.
9

(28) ברייתא (בבא-מציעא מה:). (29) בתורת קנין כסף,
אבל בתורת חליפין אינו מועיל כי פירות אינם נעשים
חליפין (לחם-משנה). (30) כלומר, במשיכת הזהב נתחייב
בעל הכסף לשלם תמורתו בכסף לבעל הזהב, אבל אין
הכוונה שכסף מסויים נקנה תמורתו, שהרי אין כסף נקנה
בחליפין. (31) בעל הכסף ליתן לבעל הזהב. (32) כמו
שקבעו את המחיר; קביעת המחיר - תנאי קודם לכל קנין
שהוא, וראה לעיל פ"ד הלכה יא. (33) אם התנו שיתן לו
מטבעות חדשים, חייב ליתן לו חדשים, ואמנם "סתם ישנם
עדיפים מחדשים" (סמ"ע שם אות יא), אבל לפעמים רוצה
הלוקח לשמור את המטבעות לזמן ארוך, ואז יותר טוב לו
חדשים. (34) שהרי, כאמור, סתם ישנים עדיפים מחדשים.
(35) כדין כל המטלטלין שאינם נקנים בכסף אלא בהגבהה
או במשיכה (לעיל פ"ג ה"א). (36) כדין הנותן כסף בעד
מטלטלין (שם הלכה ד). אבל חייב ב"מי שפרע" (להלן פרק
ז הלכה א).

- ה. נָתַן לוֹ³⁷ שְׁלֹשִׁים אָסֶר³⁸ שֶׁל נַחֲשֶׁת בְּדִינָר שֶׁל
10 כֶּסֶף - נִקְנָה הַדִּינָר³⁹ שֶׁל כֶּסֶף, וְחִיב לָתֵן לוֹ כְּמוֹ
11

68) מקור הלכה זו בבבא-מציעא (קיא.) במשנה, וכדעת רבה (שם קיב.) שאם המחזה (=שלח את הפועל שלו) אצל חנוני (=שומר בעל הבית לחנוני: תן לפועל בדינר, פירות שאני חייב לו, ואני אשלם לך) - יכול לחזור בו, שמכיון שאין הנותן חייב למקנה, אין כאן קנין מעמד שלשתן (רי"ף שם). 69) שהרי אין לוי חייב לראובן כלום, בניגוד למעלה בהלכה ח, שהנותן חייב למקנה. 70) ומכאן שאם הנותן חייב מעות למקנה (שקנה המקבל, כנ"ל מהלכה ח), שאין המלוה-המקנה, חוזר ותובע חובו מהלוה-הנותן, כיון שהמקבל קנה החוב במעמד שלשתן (כסף-משנה למעלה הלכה ח, עיין שם). 71) אבל המקצת שפרוע אינו יכול לחזור ולתבוע (משנה-למלך).

- י. המוכר שטר חוב לחבירו, או נתנו לו במתנה - אינו נקנה⁷² במסירת השטר לידו; שלא מסר לו אלא הראיה שבו⁷³, ואין הראיה נתפסת ביד⁷⁴.

72) בבא-בטרא (עז.) ושם: "אמר אמימר, הילכתא: אין אותיות נקנות במסירה" (כן היא גירסת רב האי גאון, הר"ח והרי"ף, אבל גירסת הרשב"ם: "הילכתא: אותיות נקנות במסירה"). 73) שהרי השטר אין גופו ממון אלא ראייה או תעודת-אישור על תביעת ממון. 74) שהראיה שבשטר אינה דבר ממש, ולעולם אין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש.

- יא. וכיצד יקנה השטר? שיכתב לו⁷⁵ המקנה: קנה שטר פלוני וכל השעבוד⁷⁶ שיש בו, וימסר לו השטר. ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה. ואין צריך עדים לענין קנינו⁷⁷, אבל צריך עדים לענין תביעתו⁷⁸; שהרי הנתבע אומר לו: מי יאמר שבעל דברים שלי כתב ומסר לך?⁷⁹

75) לחזק את קנין השטר עושים קנין כפול, כי המסירה לבדה אינה נחשבת, באופן יחסי, אלא כדיבור, אבל הכתיבה היא כפעולה ('תוספות' בבא-בטרא עז. ד"ה אותיות), ויש עוד הסברה אחרת לקנין כפול זה, וראה דברינו להלן. 76) שם (דף עז.): "צריך למיכתב ליה איהו וכל שעבודא דאית ביה". נוסח זה הכריח הוא, כי בלי הדגשת מכירת השעבוד, אפשר שאינו מקנה לו אלא את הנייר בלבד "לצור על פי צלוחיתו" (=לעשותו פקק לבקבוק). אבל לפי זה היתה מספיקה אמירה בעל-פה, והרי דעת רוב הפוסקים שצריך דוקא בכתב. ולפיכך צריך לפרש, ששני הקנינים האלו - שתי מטרות נפרדות להם: המסירה באה להקנות את נייר השטר ואין בכוחה כלל להקנות את השעבוד, שהוא דבר נפרד לגמרי מהשטר, ואינו נגזר אחריו, ואינו כלול בו, ולפיכך יש צורך בקנין אחר, היא הכתיבה, הבאה במיוחד להקנות את השעבוד (וראה בנמוקי-יוסף בבא-בטרא פ' המוכר את הספינה). 77) כגון שאבד ממנו שטר המכר, וטוען שחבירו מכר לו השטר בכתיבה ומסירה כדין, ואילו המוכר מכחישו ואומר לפקדון נתתי לך - אינו צריך להביא ראיה בעדים כי אין זה פקדון אלא קנה ממנו, ומקור דברי רבינו בבא-בטרא קעג. כדעת רבא שם. וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות נחלות הלכה י.

בכסף כגון חליפין - שאין רק האפשרות הזאת שמביאה רבינו. 52) היינו, בכסף מסויים, שיזכה בו ויהיה ברשותו, אבל להטיל עליו חוב שישלם לו תמורת החפץ, אפשר על-ידי משיכה בחפץ (כסף-משנה). 53) שאם הוא ברשותו - חצרו קונה לו. 54) כלומר, ב'קנין אגב', ראה למעלה פרק ג הלכה ח. 55) המקום, שבו מונחים המעות. 56) ואין לנפקד הרשות להחליפם. 57) וכל-שכן אם נמצאים בידי הנותן. 58) היינו, מלוה על פה, ודין מלוה בשטר מתברר להלן לפנינו. 59) כי בגמרא יש פנים לכאן ולכאן. במקום אחד (בבא-קמא קד:) הביאו עובדא של הקנאת מעות ב'קנין אגב', ויש גורסים שם: "רב פפא הוא מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי". כלומר, שהנותן היה לו עליהם מלוה בסכום זה, ויוצא שגם מלוה אפשר להקנות ב'קנין אגב'. אבל במקום אחר (ב"ב עז.): "רב פפא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי", ואפשר שהיה לו פקדון אצלם (ויש ספרים שגורסים כן גם בב"ק שם, עיין 'תוספות' בבא-בטרא שם ד"ה רב פפא).

- ח. ה'י' עומדים לשלשתן⁶¹, ואמר לו: קנה שיש לי בידך, בין פקדון בין מלוה⁶², תנהו לזה - קנה לוי⁶³, ואין אחד משלשתן⁶⁴ יכול לחזור בו. ודבר זה⁶⁵ אמרו חכמים, שהיא הלכה שאין לה טעם⁶⁶. לפיכך אין למדין מקנה לדין אחר⁶⁷.

60) גיטין יג. ויד. 61) ראובן (המלוה או המפקד) המקנה, שמעון (הלוה או הנפקד) הנותן, ולוי המקבל. 62) אף-על-פי שאין הכסף בעין, שהרי מלוה להוצאה ניתנה, ובכל זאת קונה במעמד שלשתן - שם, במסקנת הגמרא. 63) ראה בפרק ה מהלכות אישות הלכה יז, שגם לענין קידושין מועיל קנין זה. 64) אף לוי המקבל אינו יכול לחזור בו, שאם מקבל זה הוא בעל חוב של הנותן, אין המקבל-המלוה יכול לחזור בו ולתבוע שוב את הלוה (מגיד-משנה), וכמו כן אין ראובן (המלוה-המקנה) יכול לתבוע חובו משמעון (הלוה-הנותן), כמבואר בהלכה ט (כסף-משנה). 65) שם (יד.), אחרי שקלא-וטריא ארוכה ואחרי שנדחו הטעמים, בהם רצו לבסס הלכה זו. 66) כלומר, אין לה בסיס משפטי, והיא כאילו "קבלה למשה מסיני, שאין לתת בה טעם" (רש"י). אבל יש טעם וסיבה למה עשו חכמים תקנה זו, והיא להקל על המשא-ומתן: "משום תקנת השוק, שמי שקונה סחורה, ואין בידו מעות, מעמידו אצל בעל חובו ואינו צריך להמתין עד שיקנה לו הקניין" ('תוספות' שם ד"ה כהילכתא). 67) באופן שהנותן אינו חייב כלום למקנה, וכמו שביאר להלן הלכה ט.

- ט. ה'ה' ראובן חייב לשמעון מאה זוז, ואמר ללוי: תן לשמעון מאה זוז אלו שאני חייב לו עד שאאתן לך⁶⁹ או עד שאעשה עמך חשבון, ואמר לו: הן! וקבל שמעון - כל אחד משלשתן יכול לחזור בו, ואפלו פרע לוי לשמעון מקצת חובו. לפיכך, אם לא פרע לוי לשמעון - חוזר שמעון⁷⁰ ותובע את ראובן בשאר חובו⁷¹.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ט מרחשון – ספר קנין – הלכות מכירה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לא הזכירו מפורש דין המחילה בקנין שטר ע"י קנין אגב. ברם הדבר הוא הגיוני, אחרי שגם 'קנין אגב' הוא רק מדרבנן, וכמו שכתבו ה'תוספות' בבבא-קמא יב, ד"ה אנא, וראה בלחם-משנה. (93 בבא-בתרא שם. (94 שמות לעשות כן (ב"ב שם, ולהלן פרק כד מהלכות מלוה ולוה ה"א), שהרי לא יכול להיות כאן שום הפסד אלא למוכר בלבד, אם ימצאנו הלוקח (שהשטר נכתב על שמו) וינצלו טרם שקנה את השדה, ואין לנו לחשוש יותר מהמוכר עצמו (רשב"ם שם עז: ד"ה כאותה ששנינו). (95 הראב"ד הוסיף כאן, שצריך לומר מפורש: קנה אגב קרקע. וניתכן כי דעת הרמב"ם היא ששטר שנכתב על אותה קרקע שהוא "אפסרא דארעא" (= "רסן האדמה"), כמו שאמרו בקידושין כז. הרי הוא כאילו צבור בתוך הקרקע (וכן נראה בגמרא קידושין שם), ובצבורין אין צורך לומר קנה אגב קרקע, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ג ה"ט, ועיי' ראב"ד שם).

וראה בפרק טז מהלכות מלוה ולוה הלכה ז. (78) חביעת החוב מאת הלוה. (79) ובוזה, גם רבא האומר שאינו צריך להביא ראיה להכחיש טענות המוכר, מודה שצריך להביא ראיה להכחיש טענת הלוה (ראב"ד, וראה ב'תוספות' יבמות קטז. ד"ה אמאי, והגר"א חו"מ סימן סו ס"ק מא.).

- 13 טו. האומר⁹⁶: זכו בשדה⁹⁷ וזכו לפלוני, וכתבו לו את
14 השטר⁹⁸; והחזיק הוזהר⁹⁹ במקרקע - יש לנותן¹⁰⁰
15 לחזר בשטר¹⁰¹ עד שנגיע לזכ בעל המתנה, ואף על
16 פי שאינו יכול לחזר בשדה¹⁰².

96) בבא-בתרא עז. וקידושין כו. 97) אומר לשלוחים, שיעשו קנין בקרקע מתוך כוונה לזכות בה בשביל המקבל. 98) וגם מצוה עליהם לכתוב לו שטר. 99) השליח עשה קנין חזקה בשביל המקבל. ולדעת רשב"ם (שם) המדובר בקנין חליפין. וראה להלן. 100) דדק לכתוב "לנותן", וכן להלן: "בעל המתנה", ולכאורה אפשר להסיק מזה, שסובר רבינו כדעת רבינו-תם (ב'תוספות' שם ד"ה חזור), שרק במתנה הוא חזור בשטר, אבל במכירה אינו יכול לחזור בשטר, שוודאי על דעת כן נמכר שיאה ללוקח שטר. אבל המגיד-משנה והלחם-משנה סוברים שמתוך זה שהביא רבינו הלכה זו בהלכות מכירה, נראה שהמדובר גם במכירה. 101) אינו יכול לחזור בקרקע, אחרי שנעשה כבר הקנין, אבל יכול לחזור בשטר, שהרי לא נקנה למקבל עד שיגיע לידו, כי אף-על-פי שנתן לו השדה - אינו רוצה שיכתבו עליה שטר, לפי שעל-ידי השטר ניתן פומבי לדבר, וערכו הכלכלי יורד על-ידי הידיעה בדבר הפחתת הרכוש הקרקעי שלו ('תוספות' שם ד"ה חזור בשטר). אולם, כל זמן שלא ידוע שהמוכר חזר בו - יכולים השלוחים למסור את השטר לצד השני, ואין צריכים לחשוש שמא חזר בו (רשב"ם שם, ד"ה חזור בשטר). 102) שהרי כבר החזיק בה, ואף-על-פי שאין הקרקע נקנית אלא בשטר, במקום שכותבים את השטר (למעלה פ"א הלכה ד), ואם חזור בשטר, למה לא יחזור גם בשדה? - הרי כבר כתבנו למעלה (שם הלכה ח) שבקנין חזקה אין השטר מעכב, והרי דדק רבינו לכתוב: "והחזיק הזוכה לו" (וראה למעלה הערה צח). ועיינו נמוקיו-וסף בב"ב שם.

1 יב. קנזן השטרות בדרך הזאת⁸⁰ - מדברי סופרים⁸¹;
2 אבל מן התורה אין הראיות נקנות, אלא גוף הדבר⁸²
3 בלבד קנני. לפיכך⁸³, המוכר שטר חוב לחבירו -
4 עדין יכול למחלו⁸⁴, ואפלו יורשו מחלו.

(80) של מסירה וכתובה, ויש דרך אחרת שהשטר נקנה בה מן התורה, ראה להלן בדברי הראב"ד ובהערה פג. (81) מתקנת חכמים. זו היא שיטת הרי"ף בכתובות פרק הכותב, והוכיח כן מתוך הסוגיא בבבא-בטרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בטרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בטרא עו: ד"ה קני לך. ועיין בש"ך לחושן-משפט סימן סו ס"ק א. (82) ואף השעבוד נחשב כדבר בלתי ממשי. (83) מכיון שכל הקנין אינו אלא מתקנת חכמים, אין לו תוקף מלא. (84) כתובות (פה:), ברם המוכר-המוחל חייב לשלם ללוקח השטר פיצויים מדין מזיק (פרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י'). וכתב הראב"ד בהשגה, שאם כתב הלוי בשטר חובו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכוחך - אינו יכול למחול. וכתב הכסף-משנה שכן הוא גם לדעת רבינו. ובאופן זה קנוי השטר ללוקח, מדין תורה, ועיין לעיל הערה עט.

- 5 יג. הָאֵשָׁה⁸⁵ שֶׁהַכְּנִיסָהּ⁸⁶ שְׁטַר חֹב לְבַעֲלָהּ - אֵינָהּ
6 יְכוּלָה לְמַחֵל אֶלָּא מַדְעַת בַּעֲלָהּ; מִפְּנֵי שִׂידָה פִּידוּ⁸⁷.

(85) שם. (86) בנכסי מלוג, או בנכסי צאן ברזל, ראה בחושן-משפט שם סעיף כח. (87) נכסי אשה שייכים לבעל, ואין קנין לאשה בלי בעלה.

- 7 יד. המִקְנָה⁸⁸ לַחֲבֵרֵי קָרְקַע פֶּלֶשׁהוּא, וְהִקְנָה לוֹ עַל
8 גִבֵּה שְׁטָר חוֹבֵב⁸⁹ - הֵרִי זֶה קָנָה הַשְּׁטָר בְּכָל מְקוֹם
9 שְׁהוּא⁹⁰ בְּלֹא כְּתִיבָה וּבְלֹא מִסִּירָה⁹¹. וְנִרְאָה לִי, שֶׁגַם
10 זֶה יִכּוֹל לְמַחֵל⁹² אַחֵר שֶׁמְכָרוּ. וְכֵן הַמּוֹבֵר⁹³ קָרְקַע
11 וְכַתֵּב הַשְּׁטָר וְאִין הַלּוֹקֵחַ עֲמוּד⁹⁴ - בִּיּוֹן שֶׁהַחֲזִיק⁹⁵
12 הַלּוֹקֵחַ בַּקָּרְקַע נִקְנָה הַשְּׁטָר בְּכָל מְקוֹם שְׁהוּא.

(88) בבא־בִּתְרָא עז: (89) ויש אומרים (הרא"ש, נמוקיי־וס בשם רב האי גאון), שדווקא שטר מכירה של אותה הקרקע הנמכרת, נקנה ב'קנין אגב', והיא הדוגמא המובאת בענין זה בגמרא - אבל לא שטר אחר. (90) כן כתב רבינו למעלה פ"ג ה"ט: "כיון שקנה הקרקע נקנו המטלטלין, אע"פ שאינן צבורין בתוכה". (91) שכיון שמקנה אגב קרקע דינו כקרקע שנקנית בכסף, בשטר ובחזקה ואין צריך יותר (סמ"ע חו"מ סימן סו ס"ק כה). וכתב הכסף־משנה שצריך לומר לו בעל־פה שהוא מקנה לו את השעבוד. ברם רבינו חננאל סובר, ש'קנין אגב' אינו עומד אלא במקום מסירה, ולכן צריך עוד להוסיף קנין כתיבה. (92) בגמרא

- 17 טז. אָמַר לָהֶם ¹⁰³: זָכוּ לוֹ בְּשָׂדֶה עַל מְנַת שְׁתַּכְתְּבוּ
18 לוֹ אֶת הַשָּׂטֶר - אִף עַל פִּי שְׁתַּחֲזִיקוּ לוֹ בְּשָׂדֶה, חֲזֹר
19 מִזֶּה וּמִזֶּה ¹⁰⁴ עַד שְׁנֵיעַ ¹⁰⁵ שָׂטֶר הַמִּתְנָה לִידֵי מִקְבֵּל
20 הַמִּתְנָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ומצד גדרו של העולם, מזכירים לו ש"מי שפרע מדור המבול" כי הפרעון הוא על העדר העבודה של בירור העולם.

(ספר"ה תשמ"ט ח"ב ע' 683)

(2) בתור קניין כסף. (3) שניהם יכולים לחזור בהם, כמו שכתב רבינו למעלה פרק ג הלכה ד. (4) ואינו בכלל מה שאמרה תורה (שמות כב, כז) "ונשיא בעמך לא תאור" (=לא תקלל), לפי שזה אינו עושה מעשה עמך, מעשה ישראל, שהרי נאמר (צפניה ג, יג): "שאריט ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב". ולפיכך מותר לקללו ולאוררו במי שפרע (בבא מציעא מח: ורש"י ורי"ף שם). ושניהם, המוכר והלוקח, כל אחד מהם החוזר בו מן המקח חייב ב"מי שפרע". (5) משנה בבבא מציעא מד. "אבל אמרו, מי שפרע מאנשי דור המבול כו", ולפי המבואר בגמרא (שם מח:) אין זה סיפור דברים בלבד, אלא שחייבים להטיל עליו קללת "מי שפרע" "לעשות חזיון לדבר, לפי שבהמון העם קל לחזור כל זמן שלא נגמר המקח" (הרא"ש פרק הזהב). ואף על פי שעקרו חכמים קניין כסף, ולא נקנו המטלטלין לקונה - מכיוון שמן התורה הוא קונה, ויש רשות למוכר להשתמש בכסף (להלן הלכה ג), הואיל וכן יש לו קללת מי שפרע אם הוא חוזר בו (קצות החושן סימן רד, סעיף קטן ב). וראה להלן הלכה ה והערה שם [אבל לפי זה יש להבין למה חייבו את הלוקח, שאין לו שום הנאה, במי שפרע]. (6) כלומר: נתן מקצת דמים לקניין בתורת פירעון חלקי, ואת השאר הוא מתחייב להוסיף ולשלם בתאריך יותר מאוחר. (7) לפי שהלכה כרבי יוחנן, לגבי רב (בבא מציעא מח:), שעירבון קונה כנגד כולו. והרי זה כאילו נתן כל הדמים.

- ב. וְכִיצַד מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע? אֲוֶרְיִין⁸ אוֹתוֹ⁹ בְּבֵית דִּין¹⁰ וְאוֹמְרִין: מִי שֶׁפָּרַע מֵאֲנָשֵׁי דוֹר הַמִּבּוּל¹¹ וּמֵאֲנָשֵׁי דוֹר הַפְּלָגָה וּמֵאֲנָשֵׁי¹² סָדֵם וְעַמּוּרָה וּמִמְצָרִים שֶׁטְּבָעוּ בָּיָם, הוּא יִפְרַע מִמֵּי שְׁאֵינּוּ עוֹמְדִים בְּדַבְּרוֹ¹³. וְאַחֵר כֶּן יִחְזֹר הַדָּמִים.

(8) מקללין. כרבא ולא כאבבי (בבא מציעא שם). וראה למעלה הלכה א. וכתבו התוספות (שם), דיבור המתחיל בעושה מעשה עמך), שאף על פי שהחוזר אינו עושה מעשה עמך ומותר לקללו - אין זה אלא לקללו על המקח הזה, אבל לא לקללו סתם. (9) הביטוי "אותו" לאו דווקא, שהרי לדעת רבינו, לא מכוננים את הקללה ישר אליו (ראה להלן), אלא הכוונה: בנוכחותו (ועיין סמ"ע סימן רד, סעיף קטן ז). (10) אבל בפירוש המשנה כתב רבינו: "יש לו לצעוק אותה צעקה במעמד האיש ההוא שהוא צועק עליו, ובאיזהו מקום שירצה - מי שפרע כו". (11) "נקט אלו מפני שבהם נתבאר לעינינו ההשגחה הפרטית של השם יתברך ומשום הכי נקט שטבעו בים ולא שאר מכות לפי שטביעתם בים היה מורה על ההשגחה פרטית של השם יתברך וכו'". (סמ"ע שם אות ח). (12) מכאן ואילך אינו במשנה, אבל בברייתא שהובאה בגמרא (ב"מ מח). (13) כלומר, בדיבור שיש בו ליווי של מעשה קצת, כגון מתן דמים. שאילו

(103) בבא-בטרא שם. (104) שהרי התנה שאינו רוצה להקנות אלא אם יקויים התנאי, והרי לא קויים. (105) ואף-על-פי שאין תנאי זה דומה לתנאי בני גד ובני ראובן, ששם היה המעשה (נתינת עבר הירדן להם) לטובת בני גד ובני ראובן, והתנאי היה לטובת המתנה (הוא משה רבינו בשם כל ישראל, שיעברו חלוצים) וכאן התנאי לטובת המקבל - אף-על-פי-כן יש לתנאי תוקף שצריך לקיימו (מגיד-משנה בשם רמב"ן). ונלדעת רבינו בפ"ו מהלכות אישות הלכה יז שבאומר "מעכשיו" או באומר "על מנת" אין צריך שיהא דומה לתנאי בני גד ובני ראובן - דברי רבינו מוסברים על נכון].

יום חמישי ל' מרחשון ה'תש"פ

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) נתבארו בו הדברים שאין המקח נגמר בהם אבל יש בין הקונה והמוכר דין מי שפרע, או שהחוזר מחוסר אמנה, ונמשך אחר זה מי שנתן מעות לאחר לקנות לו ולא קיים אמנתו וקנה לעצמו, והנמשך אחר זה.

- 1 א. מִי שֶׁנָּתַן הַדָּמִים² וְלֹא מִשְׁךְ הַפִּירוֹת - אֵף עַל
- 2 פִּי שְׁלֹא נָקְנוּ הַמְטַלְטְלִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, כָּל הַחֲזוֹר
- 3 בּוֹ, בֵּין לִזְמַן בֵּין מוֹכֵר³, לֹא עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה
- 4 יִשְׂרָאֵל⁴, וְחֵיב לְקַבֵּל⁵ מִי שֶׁפָּרַע. וְאִפְלוּ נָתַן
- 5 הָעֵרְבוֹן⁶ - כָּל הַחֲזוֹר מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שנתן הדמים ולא משך הפירות ... כל החוזר בו ... לא עשה מעשה ישראל"

כמבואר, עניין הקניין ברוחניות הוא מה שהתחתונים (ובפרט ישראל) בעבודתם, מקנים את ענייני העולם לקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" בכסף ובמשיכה. כסף מלשון כיסופים והוא הבא בהמשכה מלמעלה למטה ואילו משיכה עניינה העלאה מלמטה למעלה. והנה, כל גילוי האור - כסף - אהבה רבה, הוא בכדי שהאדם יעלה את ענייני העולם למעלה, ולכן אם "חזר בו" היינו שקיבל את הכסף ולא משך, היינו לא העלה את ענייני העולם למעלה, צריך לקבל "מי שפרע" כדי שיבין את חומר העניין.

ומה שמזכיר "מי שפרע מדור המבול ... כו" שהיה לפני מתן תורה, הוא מכיון שכל עניין המשיכה הוא מצד גדרי העולם שלא יתברר אם לא שימשכוהו ויעלוהו למעלה, אבל מצד ישראל שהם למעלה מהעולם ונמצאים בו רק מצד ציווי ה' לצאת ממקומם ודרגתם ולירד למטה, יכולה העבודה להיעשות בדרך של מנוחה ושלוש על ידי ריבוי גילוי אור, כבימי שלמה המלך שאז נתקבצו ובאו כל ניצוצות הקדושה למקומו ודרגתו של שלמה שעליו נאמר "וישב שלמה על כסא ה'" (דברי הימים-א כט, כג). אבל מצד החטא והגלות יש צורך בעבודת האדם בדרך מלחמה דווקא. ומכיון שהירידה בגלות היא מצד אומות העולם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ל' מרחשון - ספר קנין - הלכות מכירה קצו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמועות קונות מן התורה - מותר לו להשתמש בהם, כמו שכתב הראש"ם בבבא מציעא פרק ד סימן יג. ומאותו הטעם כתב רבינו גם בהלכה הראשונה, בחזרת הלוקח, ששם אין "מי שפרע", שהרי הוא כשומר חנם.

ד. מי שהיה לו חוב אצל חברו, ואמר לו: מכר לי חבית של יין פחוב שיש לי אצלי, ורצה המוכר - הרי זה פמי שנתן הדמים עתה²³, וכל החזור בו מקבל מי שפרע²⁴. לפיכך²⁵, אם מכר לו מקרקע פחובו - אין אחד מהן יכול לחזור בו²⁶, ואף על פי שאין מעות המלוה מצויות בפשעת המכר.

(23) הראב"ד השיג ממה שאמרו חכמים (קידושין מז.) מלווה להוצאה ניתנה והמקדש במלווה אינה מקודשת והמוכר במלווה אינו קונה - אבל רבינו סמך על סוגיית הגמרא בבבא מציעא מז: שמלווה קונה במכר, וראה למעלה פרק ה הלכה ד ובהערה שם. (24) כדין כל קונה בכסף וחזור בו (למעלה הלכה א). (25) הואיל ומלווה הוא ככסף בעין. (26) והמדובר במקום שאין כותבין את השטר, שהקרקע נקנה בכסף בלבד (למעלה פרק א הלכה ד).

ה. הלוקח מחברו קרקע או עבדים²⁷ או שאר מטלטלין, ופסקו הדמים, והניח משכונ²⁸ על הדמים - לא קנה²⁹; וכל הרוצה לחזור משניהם - חוזר, ואינו חייב לקבל מי שפרע³⁰.

(27) שנקנים בכסף קניין גמור [וראה למעלה פרק ה הלכה ד והערה שם]. (28) שאם יחזור בו מן המקח יוחלט (=ישאר לחלוטין) המשכון ביד המוכר. וראה להלן פרק י"א הלכה ד. (29) "מנה אין כאן - משכון אין כאן (קידושין ה:). כלומר, מנה (=כסף מנה) לא נתן לו וגם המשכון לא נתן לו במתנה ולפיכך אין כאן שום קניין. וכן אין האשה מתקדשת בתינה זו (שם). וכן פסק רבינו בפרק ה מהלכות אישות הלכה כג. (30) כן מפורש בירושלמי סוף מסכת שביעית (לפי נוסחת נימוקי יוסף בבא מציעא שם). "הנותן עירבון טבעת לחבירו ורצה לחזור בו חוזר בו ואינו מקבל עליו מי שפרע". והטעם בזה: שלא חייבו "מי שפרע" אלא באופן שהוא קונה מן התורה ויש לו רשות להשתמש בכסף (למעלה הלכה א ועייין שם בהערה) וכן נראה בגמרא (בבא מציעא מז:): שאמרו: "... מי שפרע, אי אמרת בשלמא מעות קונות, משום הכי קאי באבל [אמרו מי שפרע], אלא אי אמרת מעות אינן קונות, אמאי קאי באבל [אמרו מי שפרע]". וראה להלן הלכה ו בדבר קניין "רושם".

ו. מכר לו בדברים בלבד, ופסקו הדמים³¹, ורשם הלוקח רשם³² על המקח כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו - אף על פי שלא נתן מהדמים כלום, כל החוזר בו אחר שרשם מקבל מי שפרע³³. ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרשם קנן גמור - נקנה המקח³⁴, ואין אחד מהן יכול לחזור בו, ויהיה זה חייב להם דמים³⁵.

(31) תנאי הכרחי הקודם לכל קניין, וראה לעיל פרק ד הלכה

בדיבור בלבד אין מי שפרע כמו שכתב רבינו להלן הלכה ח (כסף משנה) אבל אין מקללים אותו בלשון נוכח.

ג. הנותן¹⁴ דמי המטלטלין או מקצת הדמים¹⁵, ויחזר בו הלוקח¹⁶, ואמר לו המוכר: בוא וטל מעותיך - הרי המעות אצלי כמו פקדון¹⁷, ואם נגנבו או אבדו - אינו חייב באחרייתן¹⁸. אבל אם חזר בו המוכר¹⁹ - הרי המעות ברשותו, וחייב באחרייתן²⁰, ואף על פי שחזר בו ואמר ללוקח: בוא וטל את שלך, עד שיקבל עליו מי שפרע, ויאמר לו²¹ אחר כך: בוא וטל את שלך²².

(14) החלק השני של הלכה זו: חזרת המוכר, אין לו מקור מפורש בגמרא, אבל יסודו בדברי הגאונים שהובאו ברי"ף שם. ואילו החלק הראשון: חזרת הלוקח אין לו שום מקור לא בגמרא ולא בדברי הגאונים, וראה להלן. (15) כמבואר בהלכה א שגם הנותן עירבון קנה לעניין מי שפרע. (16) וחייב הוא, כאמור, ב"מי שפרע". (17) והרי הוא כשומר חנם. (18) כמו כל שומר חנם. וראה להלן למה דינו כשומר חנם. (19) בבבא מציעא מט. הביאו עובדה באחד שנתן כסף למוכר שומשומין עבור שומשומין ולפני שעשה משיכה בשומשומין, הוקרו, והמוכר חזר בו ואמר ללוקח שיבוא לקחת בחזרה את כספו ועד שבה לקחת את כספו, נגנב אותו הכסף. ופסק רבא שאין המוכר חייב באחריית כלל לא כשומר שכר ולא כשומר חנם, אבל חכמים אחרים שאלו לפניו: והלא לא קיבל עוד מי שפרע, ואולי לא יקבל והמקח יישאר מקח ונמצא שהכסף ברשותו? והודה להם רבא על זה. ואף על פי שנתברר שכל העובדה הזאת וההוראה של רבא וחזרתו על ידי שאלת החכמים - לא היו במציאות כלל והעובדה הייתה באופן אחר, בכל זאת פסק רב האי גאון (הובא ברי"ף) שהלכה כדעת חכמים וכחזרתו של רבא כמו שהובא שם, באופן שכל זמן שלא קיבל המוכר "מי שפרע" הרי הוא באחרייתו של המוכר. וראה להלן. (20) הרי"ף אומר מפורש, שדינו כשואל, לפי שיש לו רשות להשתמש בכסף הזה, וחייב אף באונסין, ברם מתוך דברי הרמב"ם - ובפרט בהצעת הראב"ד (מ"מ) - נראה שהוא סובר שדינו כשומר שכר, שאף על פי שיש לו רשות להשתמש - כל עוד שלא השתמש בהם אינו כשואל אלא כשומר שכר (ראה בבא מציעא מג. לרב נחמן). (21) הכסף משנה מדגיש כאן, שאחרי שקיבל "מי שפרע", צריך הוא עוד פעם לפנות ללוקח, שייקח את מעותיו, ואז, ורק אז, הוא פטור מאחרייתו. (22) ואז דינו כשומר חנם, שמכיוון שלפני שקיבל "מי שפרע" היה חייב באחריית כשומר שכר - בזה שאמר לו קח בחזרה את כספך אינו בא להפקיע את כל האחריית אלא להקל על עצמו ולפיכך נשאת עליו קצת אחריית כשומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריית כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריית כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם, אבל אנו שפוסקים להלכה כרבי יוחנן

שיתנו לו מתנה מרובה - אם חזרו בהם הם מחוסרי אמנה, לפי שסמכה דעתו של היחיד שהרבים בוודאי לא יחזרו בהם ויתנו לו. ועוד, שלכל אחד מגיע סכום קטן והרי זו כמתנה מועטת (שולחן ערוך חושן משפט סימן רד סעיף ט וסמ"ע שם סעיף קטן יד).

י. הנותן מעות⁴² לחברו⁴³ לקנות לו קרקע או משלשלין, והנחית מעות חברו אצלו והלך וקנה לעצמו במעותיו - מה שעשה עשויה⁴⁴, והרי הוא מפלל הרמאין.¹⁶
¹⁷
¹⁸
¹⁹

(42) משנה בקידושין נח: לעניין קידושין, ובגמרא (שם נט.) מובא דין זה גם בעניין מקח וממכר. וכן דברי רבינו בפרק ט מהלכות אישות הלכה י"ז: "העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדשה לעצמו - ואסור לעשות כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע". (43) וכל-שכן לשליחו, שדעת המשלח סומכת עליו יותר, שוודאי נקראת רמאות (שם). (44) קידושין נט. ובתוספתא (בבא מציעא פרק ד): "הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות כו' אם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו בעל כורחו" וכן הוא בירושלמי (בבא מציעא פרק ה הלכה ג) - הרי שהמקח שייך למשלח ולא לשליח? כתב בספר המתכונת שהתוספתא עוסקת באופן שהשליח קנה במעותיו של המוכר. וזהו שדקדק רבינו וכתב 'וקנה לעצמו במעותיו' (ראה במגיד משנה).

יא. היה יודע⁴⁵ שהיה המוכר אוהב אותו ומכבדו, ומוכר לו ואינו מוכר למשלחו - הרי זה מתר לקנות לעצמו⁴⁶; והוא ששיחזר ויודיעו. ואם מפחד שקמא יבוא אחר ויקדמנו לקנות - הרי זה קונה לעצמו⁴⁷. ואחר כך מודיעו⁴⁷.²⁰
²¹
²²
²³
²⁴

(45) בשעת המקח (ט"ז סימן קפג סעיף ב). (46) ואינו מחוייב להשתדל אצל המוכר שיסכים למכור למשלח - כיוון שידוע שאינו רוצה למכור לו. קידושין שם. מעשה ברבין חסידא בעניין קידושין וברבה בר בר חנה בעניין מקח וממכר. (47) שהמוכר לא רצה למכור למשלח אלא לשליח ובוזה יוציא את עצמו מן החדש (סמ"ע שם סעיף קטן ד).

יב. הורו מקצת המורים, שאם קנה לעצמו במעות חברו אחר שזקפן עליו מלוה⁴⁸ - הרי קנה לעצמו⁴⁹, ומקבלין ממנו⁵⁰ כשאמר 'זקפתי אותם המעות על עצמי במלוה'. ואני אומר, שאין דין זה דין אמת, אלא המקח של משלח⁵¹, כמו שיתבאר בדין העסק.²⁵
²⁶
²⁷
²⁸
²⁹

(48) "שחושב בנפשו: מעות הללו שנתן לי המשלח, אקנה לי בהן לעצמי, ויהיו מעותיו לי בידי בתורת הלוואה, ואשלם לו היום או מחר" (סמ"ע, סימן קפג, סעיף קטן ב). (49) אחרי ששינה, קנה בשינוי כמו שמצאנו בבבא קמא קב: שאם אמר לו המשלח לקנות חטים וקנה שעורים, שקנה לעצמו (מגיד משנה). (50) כלומר, נאמן הוא עלינו. וראה במגיד משנה. (51) רבינו לשיטתו, שפסק בפרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה כרבי יהודה, שאפילו אמר לו לקנות חטים וקנה שעורים, קנה המשלח.

יא. (32) זה פירוש המלה "סיטומתא", המובאת בגמרא (שם). (33) כך מסקנת הגמרא (שם), ופירש הסמ"ע: "חז"ל תיקנו ואף במקום שאין המנהג שהרושם קונה קניין גמור] להיות לרושם דין נתינת מעות על המקח [שיקבל מי שפרע]". (34) בבא מציעא שם. ומכאן "שהמנהג מבטל הלכה בכל כיוצא בזה, שבכל דבר שבממון על פי המנהג קונים ומקנים" (מגיד משנה בשם הרשב"א). "ובזמן הזה שנהגו הסוחרים שמוסרים לקונה את המפתח וסוגרים בו - קונה בעניין שכירות בית כשמסר לו המפתח" (הגהות מיימוניות כאן אות ה בשם ספר המקצועות). (35) [בקניין הגבהה שהיא מן התורה ואף בקניין משיכה שהיא מדרבנן, כתב רבינו (למעלה פרק ג הלכה ה) ש"כופין את הלוקח ליתן הדמים", ואילו "סיטומתא" שאינה אלא מנהג, סובר רבינו, שאין מנהג לכופו ולהוציא ממנו ממון. ועיין רש"י לכתובות צא: דיבור המתחיל מצוה, שסובר שאין כופין אלא במצוה המפורשת בתורה, ובתוספות שם פו. דיבור המתחיל "פריעת" חלקו עליו וכתבו שאף במצוה דרבנן כופין אותו, עיין שם].

ז. דבר ברור³⁶ הוא, שאין דין זה אלא בשרשם בפני המוכר, או שאמר לו המוכר: רשם מקחך; שהרי גמר להקנותו, כמו שבארנו בחזקה ובמשיכה.¹
²
³

(36) "זה פשוט, שלא עדיף משאר קניות" (מ"מ).

ח. הנושא ונותן בדברים בלבד³⁷ - הרי זה ראוי לעמד לו בדבורו, אף על פי שלא לקח מן הדמים פלוס, ולא רשם, ולא הנחית משפון. וכל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר - אף על פי שאינו חייב לקבל מי שפרע, הרי זה ממחסרי אמנה³⁸, ואין רוח חקמים נוחה הימנו³⁹.⁴
⁵
⁶
⁷
⁸
⁹

(37) בלי פעולת קניין, כמבואר בסמוך בדברי רבינו. (38) לשון הגמרא: "דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה" (שם מט. כדעת רבי יוחנן לגבי רב). כלומר, אנשים המשנים את דבריהם הם נעדרי אמונה, מחוסרי אמן. ומסתיתם לשון רבינו נראה שלעולם הרי הוא מחוסר אמנה אף אם הוקר או הוזל (וכדעת הראב"ד והרשב"א שהביא המגיד-משנה). (39) שם מח. "והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו".

ט. וכן⁴⁰ מי שאמר לחברו לתן לו מתנה, ולא נתן - הרי זה ממחסרי אמנה. במה דברים אמורים? במתנה מועטת, שהרי סמכה דעתו של מקבל כשהבטיחו; אבל במתנה מרבה - אין בה חסרון אמנה, שהרי לא האמין זה שיתן לו⁴¹ דברים אלו, עד שיקנה אותו בדברים שקונים בהן.¹⁰
¹¹
¹²
¹³
¹⁴
¹⁵

(40) שם מט. כרבי יוחנן. (41) אבל במכירה יש סמיכות דעת שימכור לו, שהרי הבטיח לו דמי המקח ואף אם הוקר או הוזל - שיוקר וזול הם בכלל מתנה מועטת וסמך דעתו (תוספות שם דיבור המתחיל מודה, ונימוקי יוסף שם וראה למעלה הלכה ח). ויש אומרים שאם רבים אמרו לאחד

(ראה למעלה פ"א ה"ח). אבל הרשב"א (הובא בנמוקי יוסף פרק ו' בבא-מציעא) סובר שאם אמר לו "לך חזק וקנה" - אע"פ שיוצא ונכנס ותובע - קנה, שבאמירתו בוטלה הקפדתו.

ב. חזר בו הלוקח - יד המוכר¹⁰ על העליונה; רצה¹³ אומר לו: הילך מעותיך, או קנה מן הקרקע¹¹ פנגד המעות שנתת לי. ונותן לו מן הזבורית שפכה¹². ואם חזר המוכר - יד הלוקח על העליונה; רצה אומר לו: תן לי מעותי, או תן לי קרקע פנגד מעותי. ונוטל¹³ מן היפה¹⁴ שפכה¹⁵. ואם לא היה¹⁶ יוצא ונכנס ותובע - קנה הלוקח את פלה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו, ושאר הדמים עליו פשאר החובות.

(10) ברייתא (שם). (11) בגמרא שם הנוסח "הילך קרקע", ורבינו שינה וכתב "קנה", להורות כי עד עכשיו לא קנה גם כנגד מעותיו. (12) כלומר, מן החלק הגרוע ביותר בשדה שקנה. ואף-על-פי שדין בעל חוב לגבות מן הבינונית (פי"ט מהלכות מלוה ולוה ה"א) - כאן קנסוהו חכמים כיון שחזר בו מן המקח ('תוספות' בבא-מציעא שם ד"ה מעידית). (13) לפי המחיר של עכשיו (מגיד-משנה בשם רמב"ן). (14) מן העידית. (15) כדעת רב נחמן בר יצחק בגמרא (בבא-מציעא שם). בניגוד לדעה אחרת שם, שנוטל מן היפה שבכל נכסי המוכר. הרי דעת רבינו, כמו שכתבנו למעלה, שאין המקח חל אפילו כנגד מעותיו, ולפיכך הוא כותב "תן לי קרקע כנגד מעותי ונוטל מן היפה" (וכן כתב בפירוש המשנה בבא-מציעא שם). אבל יש מפרשים שמה שאמרו בגמרא "מהיכן מגביהו מן העידית" - לא מוסב על סוף הדברים "תן לי קרקע", אלא על ראש הדברים "תן לי מעותי", לפי שהם סוברים שכנגד מעותיו המקח קיים, ואם כן הרי זה כ"אומר לחברו חצי שדה אני מוכר לך - שנותן לו מן הכחוש שבה" (להלן פכ"א הכ"ב), ולמה יקח כאן מן העידית? - אלא הדברים מוסבים לראש הדברים כשאומר "תן לי מעותי", שאז הרי הוא כבעל-חוב שלוקח מן העידית, ולפי שחזר בו המוכר קנסוהו ונתנו ללוקח מן העידית, וראה בכסף-משנה. (16) שם בגמרא.

ג. מכר שדהו¹⁷ מפני רעתה¹⁸, אף על פי שהוא יוצא ונכנס ותובע ושאר הדמים - קנה הפל, ואין הלוקח¹⁹ יכול לחזור בו; שזה שתובע²⁰ ורודה, לא מפני שעדיין לא גמר והקנה, אלא פדי שלא יחזור בו הלוקח.

(17) מסקנת הגמרא שם עת. (18) שהקרקע היא רעה, והמוכר מעוניין להפטר ממנה. (19) גם המוכר אינו יכול לחזור, אלא שכאן, מן הסתם, אין הוא מעוניין בזה. (20) לשון הרי"ף (שם).

ד. וכן הדין²¹ במוכר מטלטלין: אף על פי שמשך²² הלוקח הפרות והוציאן לרשותו, והמוכר נכנס ויוצא על שאר הדמים - לא קנה, ויד החזר בו על התחתונה, כמו שבארנו; אלא אם פן מכר מפני רעת מוכרו, והרי זה קנה הפל.

יג. שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם המקח: אם היו המעות מערבות²³ וקנה במקצת הדמים, אף על פי שהיתה בנות השליח שזה שקנה לאחד מהן - הרי המקח של פלן, וחולקין אותו לפי מעותיהן.

(52) הטור (חושן משפט סימן קפד) מדייק כאן: "אפילו ערבן השליח", ומביא דעה החולקת על זה.

יד. היו מעות של אחד מהן צורדין²⁴ וחתומין²⁵, אף על פי שהיה בלב השליח הזה שקנה המקח לכלן - לא קנה אלא זה שקנה המקח במעותיו בלבד.

(53) קשורים. וגם כאן סובר הטור: אפילו צרם השליח (סמ"ע סימן קפד סעיף קטן א). (54) שיש להם החותם של בעליו.

יום שישי א' כסלו ה'תש"פ

פרק שמיני

(1) נתבאר בו דיני ביטול המקח מפני שהלוקח לא השלים הדמים, ודיני שומת הדמים בעניין המכר.

א. המוכר² שדה לחברו באלף זוז, ונתן לו מקצת הדמים³, והיה יוצא ונכנס⁴ ותובע ושאר הדמים⁵, אפילו לא נשאר לו אלא זוז אחד⁶ - לא קנה הלוקח את פלה⁷, אף על פי שכתב השטר⁸ או החזיק⁹.

(2) בבא-מציעא עז: (3) שאילולא היה המוכר יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים היה קונה את כל השדה (כמו שכתב רבינו להלן הלכה ב, וכמו שכתב למעלה פ"ו ה"א גבי מטלטלין), ועכשיו שיוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שישלם כל הדמים. (4) בגמרא שם: "עייל ונפיק" (= נכנס ויוצא), והרמב"ם שינה וכתב "יוצא ונכנס". ומכאן שכבר נכנס פעם אחת ויצא ונכנס שוב לבית הלוקח לתבוע ממונו, וכן כתב הרא"ש (בבא-מציעא פ"ו סימן ז), וראה ביאורי הגר"א לסימן קצ, ס"ק כז. (5) ריצה זו אחרי הכסף מוכיחה שסיבת המקח היתה הצורך הדחוף של המוכר בכסף, ורק לשם זה קיים אותו, ומכיון שמטרה זו לא הושגה, מתבטל המקח (נימוקי יוסף בבא-מציעא פרק השוכר את האומנין). (6) מימרא של רבא, שהושמעה על רקע של עובדה מסוימת. (7) רוצה לומר, בניגוד למה שאמרנו למעלה (פ"ו ה"א) שעירבון קונה כנגד כולו (וכן הוא בהלכה ב כשאינו יוצא ונכנס ותובע) - כאן אין הדין כן אלא אינו קונה את כולה, אבל לעולם אינו קונה אפילו כנגד מעותיו (ראה הגר"א סימן קצ, ס"ק יב), וכן נראה בסמוך. ראה הערה יד. (8) שהרי שטר אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה פרק א הלכה ז). (9) [אף-על-פי שחזקה קונה בלי שטר, אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה שם הלכה ח והערה לא) - אין זה אלא באופן שאינו יוצא ונכנס ותובע הכסף, אבל אם יוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שיתן דמים - מגיד-משנה למעלה פרק א הלכה ב]. וכתב המגיד-משנה כאן, שהמדובר בין אם החזיק בפניו ובין אם החזיק שלא בפניו ואמר לו "לך חזק וקנה"

גם זה שם. (38) בגמרא שם: "כדשיימי בתלתא", אבל ברי"ף (ב"ב שם): "כדשיימי בי תלתא", ו"בי תלתא" היינו בית-דין של שלשה, וראה מגיד-משנה. (39) מכיון שהזכיר "בית-דין", זה מהותו של בית-דין, שהולכין בו אחר הרוב. (40) לדברי רבינו, ישנם שני הבדלים בין הדין הראשון לשני: בראשון הזכיר "שומא" וגם "בית דין", ובשני לא הזכיר לא "שומא" ולא "בית דין". ולפי זה לא ברור מה דינו של המזכיר "שומא" בלי "בית דין". ולדעת רש"י שם, כיון שהזכיר "שומא" אע"פ שלא הזכיר "בית דין" כוונתו ל"בית דין", וזהו לפי נוסחתנו בגמרא שם "כדשיימי בתלתא". (41) שמכיון שלא התכוון לבית-דין, צריך שיהא בהסכמת כל השלשה, ולא בהסכמת הרוב בלבד כמו בבית-דין. (42) מכיון שהוא הזכיר ארבעה, יותר מהמספר הדרוש להרכב בית-דין, סימן שהוא מתכוון - אם כי הוא הזכיר בית-דין - דוקא לדעת כל הארבעה, שאם כוונתו היתה לבית-דין בהרכבו החוקי, לא היה מזכיר ארבעה. כלומר, לא מספיקה הסכמתם לשומא, אלא שגם ימכור לפי שומא זו, שהרי אמר לו "כשאמכרנה", ורק אז היא קנויה לראשון. (44) אבל אם מכר אותה יותר מכפי השומא, אז המכר הוא לשני, כמו בסוף ההלכה הראשונה (לחם-משנה). (45) כרב הונא בר רבי יהושע, ולא כרב פפא (שם). (46) בגמרא (שם) נמקו הלכה זו, ואמרו: מי יודע אם אלו האחרונים הם יותר טובים מהראשונים, ומכיון שהדבר בספק - אין בכוחו של הספק לבטל את המכירה, מאחר שכבר קנו מידו מעכשיו.

יום ש"ק ב' כסלו ה'תש"פ

פרק תשיעי

(1) נתבאר בו דיני מקח וממכר בהקדשות וביתומים שדינם דומה להקדשות בקצת צדין, וכן נתבאר בו שיש דבר שאם ניקח בזמן מיוחד שדין כל אדם שווה להקדש שהמקח נגמר מבלתי שלמות תנאיו.

1 א. המוכר להקדש², ואמר: לו הגזפר: בכמה אתה
2 מוכר חפץ זה? ואמר: בעשרה - אפלו⁴ היה שוה
3 מאה⁵, פיון שאמר בעשרה אינו יכול לחזור בו;
4 שאמרה לגבוה⁶ במסירה⁷ להדיט.

(2) בבא-בתרא קלג: ושם הביאו עובדא, בבנו של יוסף בן יועזר, שמצא מרגלית ורצה למוכרה להקדש, ואמרה לו אשתו, שהוא לא יהיה הראשון לשום מפני שלא יוכל להתחרט יותר, שהרי "אמירה לגבוה כמסירה להדיט", אף אם השום בטעות, והחפץ שוה יותר, מכיון ששם את החפץ פחות משווי, הרי התכוון לוותר משלו להקדש ('תוספות' קידושין כט. ד"ה משכו). וראה להלן הלכה ב. (3) בלי כל פעולת קנין וכלי מתן מעות. (4) כלומר: אם היה שוה עשרה, בוודאי קנה הקדש, אלא אפילו היה שוה מאה - קנה. ועיין 'אבן האזל'. (5) שאז אצל הדיט המקח מתבטל, כדין ביטול המקח באונאה של יותר משתות. (6) משנה בקידושין כח: ונזכר בגמרא כמה פעמים. (7) האמירה גרידא להקדש, הרי היא כאילו מסר בקנין להדיט.

5 ב. הגזפר שקנה להקדש או שמכר - ידו על
6 העליונה⁸. ביצד? נתן דמים⁹ של הקדש, אף על פי
7 שלא משך הפרות, אם הוקרו - קנה, פדיון תורה¹⁰.
8 ואם הוזלו הפרות - חוזר; שהרי לא משך, ולא יהא
9 פת הדיט חמור מפת ההקדש¹¹. וכן¹² אם מכר
10 חפץ של הקדש, ומשכו הלוקח ולא נתן דמים,
11 והוזל החפץ - קנה¹³; שלא יהא פת הדיט חמור
12 מפת הקדש. ואם הוקר החפץ - חוזר בו; שהרי לא
13 לקח הגזפר דמים, וההקדש אינו נקנה אלא בכסף,
14 שאמר: ונתן הפסך וקם לו. ואין הגזפר חייב לקבל
15 מי שפרע¹⁴.

(8) שקלים פ"ד ט. וכן הוא בגמרא קידושין כט. (9) אף-על-פי ש"אמירה לגבוה כמסירה להדיט" (הלכה א) הצריכו כאן קנין כסף, משום ש"אמירה לגבוה" אינה אלא מדרבנן, ואילו קנין כסף הוא מן התורה (מגיד-משנה וכסף-משנה). ויש אומרים, שאמירה גרידא אינה אלא נדר והתחייבות, אבל אין זה נחשב כקנין בגוף החפץ, ברם מתן דמים מהווה קנין בגוף החפץ ('אבן האזל'), אך הלשון: "אמירה לגבוה כמסירה להדיט", מוכיח ש"אמירה" מקבילה ל"מסירה", ועושה את אותה הפעולה כמו "מסירה". וראה ב'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן בקידושין כט. שמיישב דברי הגמרא שם באופן שלא דיבר המוכר מאומה. (10) כן הוא במשנה שקלים שם: "המקבל עליו לספק סלתות [להקדש] - משלש

[שלשה סאים בסלע] ועמדו מארבעה, יספק מארבעה". וראה להלן. (11) במשנה שקלים, שם: "המקבל עליו לספק סלתות מארבעה, עמדו משלש יספק מארבעה". ואע"פ שבהדיט יש 'מי שפרע' כשחוזר בו, הרי שאם הוזלו הפירות יד ההקדש על העליונה, והמוכר צריך לספק כשער הוזל. ואע"פ שבהדיט, באופן זה, אסור למוכר לחזור, ואם הוא חוזר מקבל 'מי שפרע' (למעלה פרק ז ה"א), והרי כתב רבינו בפרק ז מהלכות ערכין ה"ב: "פדהו במנה (=נתן) ההדיט דמים לגזפר לפדות ההקדש) ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתיים, מה שפדה פדיו ואינו נתן אלא המנה שכבר נתן. ואין אומרים כאן לא יהא כח הדיט חמור מכח הקדש, שאפילו הדיט אינו יכול לחזור בו עד שיקבל 'מי שפרע' - ואין הקדש ראוי לקבל 'מי שפרע' " (וכן הוא בקידושין כט.). וכבר העירו על סתירה זו הר"ן בקידושין שם, והמגיד-משנה כאן. והכסף-משנה מתרץ, שאין בהקדש קנין כסף מן התורה, אלא בהדיט הקונה מן ההקדש, שעל זה נאמר "ונתן הכסף - וקם לו", אבל בהקדש הקונה מן ההדיט אין קנין כסף מן התורה. ואין קבלת 'מי שפרע' אלא באופן שכסף קונה מן התורה. ולפיכך יפה כתב רבינו שהקדש הקונה בכסף והוזלו הפירות - חוזר ונלפיכך כתב למעלה: "קנה כדין תורה" ולא "מדין תורה", שקנין זה אינו מן התורה. ויתכן כי המלים "ואין הגזפר חייב לקבל מי שפרע", שבסוף ההלכה, שאין מקומן שם, אלא כאן אחרי המלים "מכח ההקדש", וכדברי הכסף-משנה, שאין הגזפר חייב כאן 'מי שפרע' כיון שאין הכסף קונה כאן מן התורה. (12) קידושין כט. בברייתא. (13) אף שאין קונים מהקדש אלא בדמים. (14) כלומר, שאין כאן לגמרי 'מי שפרע', שהרי משיכה או שקונה לגמרי או שלא קונה כלל, אף לחייב ב'מי שפרע' (מגיד-משנה). [וראה למעלה הערה י, שיתכן כי מלים אלה שייכות למעלה אחרי המלים "מכח הקדש"]. שאר הדינים שבברייתא, שאותם השמיט רבינו כאן, הביאם בפ"ז מהלכות ערכין הלכה יב.

16 ג. נכסי יתומים¹⁵ - הרי הן כהקדש. ביצד? יתומים
17 שמכרו¹⁶ פרות, ונמשכו מהן הפרות וצדין לא לקחו
18 הדמים, והוקרו הפרות - חוזרין בהן¹⁷; שאין נכסי
19 יתומים נקנין אלא בכסף, כהקדש. הוזלו הפרות¹⁸
20 - לא יהיה פת הדיט¹⁹ יותר חמור מפתן.

(15) מימרא של שמואל, בגיטין נב. ובמגיד-משנה הביא: "נכסי יתומים קטנים", וכ"ה בכ"י תימן. (16) שם. (17) ואין לחשוש שמא יאמרו הלוקחים ליתומים: "נשרפו חייטכם", כמו שאנו חוששים כן ביחס למוכר ליתומים (להלן הלכה ו), - שכל זמן שלא חזרו היתומים, הפירות ברשות הלוקחים והם חייבים עליהם אף באונסין (ר"ן בגיטין שם). ולאחר שחזרו - עליהם לקבל הפירות לרשותם, ואם לא קיבלו - הם הפסידו בעצמם. ואין לומר כאן, כמו בהלכה הסמוכה, שזו רעה ליתומים, שמתוך שידם תמיד על העליונה, שהם יכולים לחזור תמיד, ולא הלוקחים, לא ימצאו קונים - שכאן בא העיכוב מצד הלוקח, שלא נתן הדמים. אבל בהלכה הסמוכה, בא העיכוב מצד היתומים, ולא מצד הלוקח, שהרי הוא נתן דמים והם לא

הדיוטות, שאינם קונים בכסף? - מפני שיש תלות הדדית בין שני הדינים האלו "שכיון שלענין חזרה לא ברשות מוכר הוא, לענין דליקה נמי לא ברשותיה" (רש"י ד"ה נשרפו חיטיך, שם), והטעם הוא עקרוני: שהרי מן התורה קנה הלוקח במתן דמים, ואין המוכר יותר אחראי לחפץ, אף תמורת ההנאה שיש לו למוכר שהוא יכול לחזור, הוא משעבד את עצמו לשאת באחריות, ומתוך כך אם ניטלה ממנו אפשרות החזרה, אין לנו זכות להטיל עליו חובת השמירה (מתוך דברי רש"י שם). אבל בהקדש, אף אם הוקרו הפירות קנה הקדש, ואין המוכר יכול לחזור בו (למעלה הלכה א), ואין אנו חוששים לטענה זו, שלא יאמרו המוכרים: "נשרפו חיטיך וכו'", מפני שבהקדש החמור הטילו אחריות המקח על המוכר, אף שנטולה ממנו ההנאה של אפשרות לחזרה (ראה לחם-משנה).

נתנו לו עוד את הפירות (משנה-למלך). (18) שם. (19) שהקונה ממנו אינו יכול לחזור בו אחרי שמשך.

ד. וכן אם לקח²⁰⁹ הדמים וצדין לא נמשכו פירותיהן, והוקרו - חוזרין, כשאר ההדיוטות²¹. אבל אם הוצלו²² הפירות, ורצו הלוקחות לחזר בהן - חוזרין, ומקבלין²³ מי שפרע, כדינם עם שאר העם²⁴. שאם נחבב אותם לקח הפירות כדין תורה - הרי זה רעה ליתומים; שאם יהיה דינם כך, כשיצטרכו למכור לא ימצאו מי יתן להם דמים.

(20) שם. (21) שיכולים לחזור לפני המשיכה, ואע"פ שההדיוט מקבל 'מי שפרע' כשחזור - ביתומים לא הטילו חכמים 'מי שפרע'. (22) שם. (23) יכולים הם לחזור, אלא שעליהם לקבל 'מי שפרע'. (24) הדין הרגיל בכל מקח וממכר.

ה. וכן יתומים²⁵ שלקחו פרות, ומשכו הפרות ולא נתנו הדמים, והוקרו - לא יהיה פח הדיוט גדול מפתח²⁶. ואם הוצלו²⁷ הפרות - אינן חוזרין; שזו רעה להם²⁸, כשיצטרכו לקנות פרות לא ימצאו מי שימכר להם.

(25) שם. (26) אלא כשם שהדיוט קונה במשיכה, כמו כן היתומים קונים במשיכה, ואין המוכר יכול לחזור. שהרי התקנה שהיתומים יקנו בדמים היתה לטובתם, ולא לרעתם. (27) ולכאורה הרי כאן זכות היא להם, אם נאמר שיכולים לחזור, כל זמן שלא נתנו הדמים. (28) אבל בהקדש אינו כן, אלא אם הוזלו חזר בו ההקדש (למעלה הלכה א). ולא חששו שם לטעם זה, מפני שציבור הלוקחים לא יפרוש ממשא ומתן עם הקדש בגלל זה, שהרי מצוה היא להנות את ההקדש (לחם-משנה, בהלכה ג).

ו. נתנו הדמים²⁹ ולא משכו הפרות, והוצלו הפרות - חוזרין³⁰; לא יהיה פח הדיוט³¹ גדול מפתח. והוקרו³², אם רצו המוכרים לחזר בהן - חוזרין³³, ומקבלין מי שפרע. שאם יהיה דינם שיקנו בנתינת המעות, יאמר להם המוכר: נשרפו הפרות³⁴ שלקחתם או אבדו באנס, וכבר נעשו ברשותכם משעת נתינת המעות.

(29) שם. (30) בלי 'מי שפרע', שאין 'מי שפרע' ביתומים, כנ"ל. (31) שגם הדיוט יכול לחזור לפני המשיכה. (32) שם. (33) אף כי היה זה לטובת היתומים להפעיל כאן את תקנת החכמים, שהמשא והמתן נגמר בנתינת הדמים, ולא יוכל המוכר לחזור. (34) ואין לומר שאף לענין זה נפעיל את הכלל: "לא יהא כח הדיוט וכו'", ונאמר שאם קרה אסון של שריפה, שהיתומים לא יסבלו כאילו היו

ז. בארבעה³⁵ פרקים³⁶ בשנה העמידו דבריהם³⁷ על דין תורה³⁸ בבשר³⁹, מפני שהעם כלן צריכין לבשר. ואלי הן: ערב יום טוב האחרון של חג⁴⁰, וערב יום טוב הראשון של פסח⁴¹, וערב העצרת, וערב ראש השנה⁴². כיצד? היה לטבח שור, אפלו שנה מאה דינרין, ולקח דינר אחד מן הלוקח כדי לתן לו בשר כשישחט, ולא נתקבצו לו כל דמי השור⁴³ - אינו יכול לחזר בו⁴⁴; אלא משחיטין את הטבח בעל פרחו⁴⁵, וכופין אותו לשחט ולתן הבשר ללוקח. לפיכך⁴⁶, אם מת השור - מת ללוקח⁴⁷.

(35) משנה, בחולין פג. (36) זמנים. (37) שם לפי פירוש רבי יוחנן, וכן הביאו גם הר"ף. (38) שקונים בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ג הלכה א). (39) ורק בבשר, ולא בחפצים אחרים. (40) אבל לא בערב יו"ט האחרון של פסח. מפני שיו"ט האחרון של חג הוא רגל בפני עצמו, ועל כן היה חביב על הציבור, ומתוך כך הרבו בו בשמחה, ואכלו בו הרבה בשר, משא"כ יו"ט האחרון של פסח, שהוא רק חלק של החג, ולא חג נפרד לעצמו (רש"י שם ד"ה ביו"ט האחרון של חג). (41) ובערב יו"ט הראשון של סוכות, אין פנאי להרבות בשחיטה, מפני שהציבור טרוד במצוות רבות: סוכה, וארבעה מינים ('תוספות' שם ד"ה וכדברי). [וגם אין חיוב שמחה כלילי יום טוב ראשון של חג הסוכות - סוכה מח.]. (42) "מפני שהוא תחילת השנה, מרבים בשמחה שיהיה סימן טוב" (תויו"ט), אבל לא בערב יו"ט, מפני שאז מרבים באכילת עופות ודגים ולא בבשר בהמה ('תוספות' שם). (43) שלא מצא קונים בשביל שאר הבשר. (44) אף-על-פי שלא עשה שום קנין חוץ מקנין כסף. (45) מכריחים אותו לשחוט. (46) אחרי שאנו אומרים שהלוקח קנה. (47) היינו שהלוקח מפסיד את הדינר שנתן (הגהות מיימוניות בשם רש"י).

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ו מרחשון-ב' כסלו ה'תש"פ

יום ראשון כ"ו מרחשון ה'תש"פ

מצות לא תעשה קנז.

1 המצוה הקנ"ז — האזהרה שהזכרנו מלעבור על מה
2 שחייבנו עצמנו בדבור, אף-על-פי שהוא בלי שבועה —
3 ואלו הם הנדרים, כגון שיאמר אדם: אם יקרה כן וכך,
4 או אם אעשה כן — פרות העולם אסורין עלי או פרות
5 עיר זו; או איזה מאכל מסים, כגון שאמר: יאסר עלי
6 היין או יאסר עלי החלב או הדגים וכיוצא בזה. וכן אם
7 אמר: הנאת אשתי אסורה עלי וכל-הדומה לזה מן-
8 החיובים שנתבארו ודגומותיהם בנדרים — הרי זה חייב
9 לקיים אותו הנדר. ובאה האזהרה מלעבור על אותו
10 הדבור, והוא אמרו ותעלה: "לא יחל דברו ככל-היצא
11 מפיו יעשה" (במדבר ל, ג), ובא הפרוש (בספרי שם): "לא
12 יחל דברו" — לא יעשה דבריו חלין, כלומר שישחוב
13 עצמו דבר ולא יקימו. ולשון גמרא שבועות (כה),
14 אמרו: קונמות "קונם עלי" — לשון נדר — עובר ב"לא
15 יחל דברו". ובספרי (במדבר שם) אמרו: "לא יחל —
16 מגיד שהוא עובר על 'כל יחל ועל 'כל תאחר'", כלומר:
17 שאם נדר קרבן ולא הקריבו ועברו עליו שלשה רגלים
18 — הרי זה חייב משום "לא תאחר" ומשום לא יעשה
19 דבריו חלין. וכן כל-הדומה לקרבן, כגון שגדר לבדק
20 הבית או לצדקה או לבית הכנסת וכיוצא בזה. והעובר
21 ועושה מה-שאסר על עצמו לעשתו — לוקה. וכבר
22 נתבארו דיני מצוה זו בשלמות במסכת נדרים.

יום שני כ"ז מרחשון ה'תש"פ

מצות עשה צה.

23 המצוה הצ"ה — הצווי שנצטוינו בהפרת נדרים,
24 כלומר: שהורנו שנתן לנו לדון באותם הדינים: אף אין
25 הענין, שעל כל-פנים חובה שנפר. והבן שזה בדיוק
26 הענין בכל-פעם שתשמעני מונה דין מן הדינים (מצוות
27 מסוימות כמו טומאה, שומרים ועוד), שאין זה בהכרח צווי
28 לעשות דבר מסים, אלא המצוה היא שאנו מצוים לדון
29 בענין ההוא בדין הזה. ואמנם שהבעל והאב מפרים, הרי
30 פירשו הכתוב וקבע את-משפטיו. ובקבלה נמסר שגם
31 החכם תיר הנדר לכל וכן השבועה, והרמז על כך הוא
32 אמרו: "לא יחל דברו" (שם שם) — "הוא אינו מוחל
33 אבל אחרים מוחלין לו". ובכלל אין ראיה על כך מן
34 הכתוב, וכבר אמרו (חגיגה י): "התר נדרים (מה שאמרו
35 חכמים שהחכם מתיר הנדר) פורחין באורי (אין יותר מאשר
36 מעט רמו במקרא על-כך) ואין להם על מה-שיסמכו", אלא

הקבלה האמתית בלבד. וכבר נתבארו דיני מצוה זו
במסכתא המיוחדת לכך, כלומר: מסכת נדרים.

יום שלישי כ"ח מרחשון ה'תש"פ

מצות עשה צה.

מצות לא תעשה רט.

המצוה הצ"ה נדפסה ביום הקודם.

39 המצוה הצ"ב — הצווי שנצטוה הנזיר לגדל שערו,
40 והוא אמרו ותעלה: "גדל פער שער ראשו" (במדבר ו, ה),
41 ולשון המלתא: "קדוש יהיה — גדול בקדשה, גדל
42 פער — מצות עשה ומניין בלא-תעשה? תלמוד לומר:
43 תער לא-יעבר על-ראשו". ושם נאמר: "הא מה שירת
44 מצות עשה (כלומר, כיון שהכל בכלל לאו, מה נשאר כלומר:
45 לצורך מה דרשנו במיוחד מהפסוקים לעבור עליו בעשה?),
46 החופף (ראשו) באדמה (המשירה שער), והנותן סמנין".
47 כלומר: שהנזיר, אם נתן על ראשו סם המשייר את-
48 השער, לא יהא עובר על מצות לא-תעשה, שהרי לא
49 העביר (כלי, שהוא) כעין תער; אבל יהא עובר על מצות
50 עשה, והוא אמרו: "גדל פער" — וזה לא גדל; והרי
51 לא הבא מכלל עשה — עשה הוא, לפי הפללים אצלנו.
52 וכבר נתבארו דיני מצוה זו במקומם במסכת נזירות
53 (לט).

54 המצוה הר"ט — האזהרה שהזהר הנזיר מלגלח,
55 והוא אמרו ותעלה: "תער לא יעבר על-ראשו" (שם). וגם
56 המגלח ראש הנזיר — לוקה, לפי שמגלח כמתגלח.
57 ומשיגלח שעה אחת — לוקה. וכבר נתבארו כל-דיני
58 הנזיר במסכתא שחברה לכך.

יום רביעי כ"ט מרחשון ה'תש"פ

מצות לא תעשה רב. רג. דר.

59 המצוה הר"ב — האזהרה שהזהר הנזיר מלשחות
60 יין או מיני השכר שיש בעקר תערכתם מי ענבים, והוא
61 אמרו ותעלה: "וכל-משרת ענבים לא ישפה" (במדבר ו, א).
62 והפליג באזהרה על כך ואמר שאפלו החמיץ היין או
63 השכר שיש בו תערכת יין — אסור לו לשותותו, והוא
64 אמרו: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישפה" (שם). ואין לאו
65 זה מצוה בפני עצמה, שאלו אמר: יין לא ישפה וחמץ
66 יין לא ישפה — כי אז היו שתי מצות; אלא אמר: חמץ
67 יין לא ישפה — הרחקה מן-היין. ונתבאר בגמרא
68 נזירות (לו), שאמרו "משרת ענבים", לאסור טעם (היין),

נכנס לאהל המת כבר קדמה הטמאה לביאה (כי מיד עם
הכנס חלק קטן ממנו, טרם שבא כולו – נטמא), כמו שנתבאר
שם לפי הפללים המבארים באהלות.
המצוה ה"ז – האזהרה שהזהר הנזיר מלהטמא
למת, והוא אמרו: "לאביו ולאמו וגו' לא-יטמא" (שם,
ז). ואם נטמא בטמאת מת, בין בטמאות שמגלח עליהן
בין בטמאות שאינו מגלח עליהן – לוקה.

יום שישי א' כסלו ה'תש"פ

מצות עשה צג. קיד.

המצוה הצ"ג – הצווי שנוצטוה הנזיר בגלות ראשו
ובהצאת קרבנותיו כחם ימי הנזירות. ולשון ספרא (פרשת
מצורע, ויקרא ד, ט): "שלושה מגלחין ותגלחתן מצוה:
הנזיר והמצרע והלויים". אמנם תגלחת הלויים הייתה
במדבר ואינה נוהגת לדורות, אף תגלחת נזיר ומצרע
נוהגת לדורות. וכבר שיש לנזיר שתי תגלחות: תגלחת
טמאה, והוא אמרו: "וכי-ימות מת עליו וגו'" (במדבר ו,
ט) ותגלחת טהרה, והוא אמרו ותעלה: "ביום מלאת ימי
נזרו" (שם), אבל אין למנות שתי תגלחות אלו כשתי
מצוות, לפי שתגלחת טמאה היא מהלכות מצוות נזירות,
לפי שמצוות עשה שלו היא: שייבחר פרע (שיגדל שער)
בקדשה, כמו שבארנו. אחר-כך המשיך הכתוב ופרט
ואמר: אם נטמא במת בימי הנזירות, יגלח ויביא קרבן
ואחר-כך ישוב לגדל פרע בקדשה מחדש, כנגד תקופת
ימי הנזירות שחייב עצמו בה, כמו שיש למצרע שתי
תגלחות והן מצוה אחת, כמו שאבאר במקומו (מצות
עשה קיא – שיעור ריא). גם אבאר לקמן את-הטעם
שמנינו תגלחת נזיר וקרבנותיו מצוה אחת, ותגלחת
מצרע וקרבנותיו שתי מצוות. וכבר נתבאר דיני מצוה
זו, כלומר: תגלחת נזיר, במקומם במסכת נזירות (מה).
המצוה הקי"ד – הצווי שנוצטוה בדין ערכי אדם,
והוא: שהאומר 'ערכי עלי' או 'ערכי פלוני עלי' – אם
הוא זכר נותן כף; ואם היא נקבה נותן כף; וגם לפי
הגיל, כמו שאמר הכתוב, ולפי מצב המצריך (כפי הישג
ידו), והוא אמרו ותעלה: "איש פי נפלא נדר בערךך
נפשות וגו'" (ויקרא כו, ב). וכבר נתבאר דיני מצוה זו
במסכת ערכים.

יום שבת-קודש ב' כסלו ה'תש"פ

מצות עשה קטו. קטז. קיז.

המצוה הקט"ו – הצווי שנוצטוה בדין ערכי בהמה
טמאה, והוא אמרו: "והעמיד את-הבהמה לפני הכהן
והעריך הבהן אותה" (ויקרא כז, יא-יב). וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בכמה מקומות בתמורה (לב) ומעילה (יב).

שחרר לתערוכת – פערק (היין). והראיה שהן מצוה אחת
— היא: שאם שתה יין וחמץ — אינו לוקה שמים, כמו
שנתבאר לקמן (לא תעשה רו – שיעור קטו): וכשישתה
הנזיר רביעית יין או חמץ — לוקה.
המצוה ה"ג – האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול
ענבים, והוא אמרו: "וענבים לחים וכו' לא יאכל" (שם),
ואם אכל מהם פזית — לוקה.
המצוה ה"ד"ר – האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול
צמוקים, והוא אמרו: "ויבשים לא יאכל" (שם), ואם
אכל מהם פזית — לוקה.

יום חמישי ל' מרחשון ה'תש"פ

מצות לא תעשה רה. רו. רח. רז.

המצוה ה"ה – האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול
זרע ענבים, והוא אמרו: "מחרצנים ועד-ג לא יאכל"
(במדבר ו, א), ואם אכל מהם פזית — לוקה.
המצוה ה"ו – האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול
קלפי הענבים, והוא אמרו: "ועד-ג לא יאכל", ואם אכל
מהם פזית — לוקה. והראיה שחמשה אלו, כלומר: יין
וענבים וצמוקים וחמץ וגו' כל-אחד מהם מצוה בפני
עצמה היא — שהיא לוקה על כל-אחד ואחד מהם
מלקות אחת. ולשון המשנה (נזיר לד:): "חייב על היין
בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן ועל הנזין בפני עצמן
ועל המחרצנים בפני עצמן". ובפרוש אמרו בגמרא נזירות
(לח:): "אכל ענבים לחים ויבשים מחרצנים וזגין וסחט
אשכול של ענבים ושתה — לוקה חמש". וכאשר חשבו
שם (בגמרא) לקבץ שתנא זה תנא וישר (שהתנא במשנה
לא מנה את כל הלאוין שעובר, ושייר עוד) ושהוא חייב
מחמת שהוא נזיר, יותר מחמש מלקיות אמרו (בגמרא):
והא שיר לאו דלא יחל ולא אמרו: והא שיר חמץ? לפי
שאינו חייב על היין ועל החמץ שמים, כי החמץ לא נאסר
אלא מחמת עקרו שהוא היין, כמו שבארנו (לא תעשה
צב). וכאלו אמר שעקר אסורו לא נסתלק ממנו בקלקולו.
וממה שאמרה צריך לדעת, שאסורי נזיר אלו מצטרפין
כלן לכזית ולוקה על פזית מפלן.

המצוה ה"ח"ח – האזהרה שהזהר הנזיר מלהטמא
באהל המת, והוא אמרו: "ועל נפש מת לא יבא" (שם,
ו). ובפרוש אמרו בגמרא (נזיר מב:): "קרא מלא דבר
הכתוב "לא-יטמא", כשהוא אומר "לא יבא" להזהיר על
הטמאה ולהזהיר על הביאה". ושם נתבאר שאם נכנס
לאהל המת אחר שנטמא — אינו לוקה אלא אחת;
ושאם ארעו לו טמאה וביאה כאחת — חייב שמים, כגון
שנכנס, לאהל שיש שם גוסס וישב שם עד שמת אותו
האדם שנמצא שנטמא ובא באהל המת כאחת. אבל אם

עֲרָכִים (פרק ופרק ח). וְאֵל יִחְשׁוּב הַחוּשֵׁב, שְׁאֲרָבַעַת סוּגֵי
עֲרָכִים אֵלּוּ יֵשׁ בֵּינֵיהֶם שְׁתּוּף הַמַּחֲבִּיב שִׁימְנוּ כְּמִצְוָה אַחַת
— אֵלּא הֵן אַרְבַּע מִצְוֹת: לְכָל-אַחַת מֵהֶן דִּין שְׂאִינוּ
בְּאַחֲרֶת, אֲכָל שֵׁם 'עֲרָךְ' כּוֹלֵלָם עַל דֶּרֶךְ שְׁתּוּף הַשֵּׁם. לָכֵן
אֵין לְמִנּוּת מִיָּגִי הָעֲרָכִים כָּלָם כְּמִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שְׂאִין
אֲנִי מוֹנִים מִיָּגִי הַקִּרְבָּנוֹת כָּלָם כְּמִצְוָה אַחַת (אף שֵׁשׁ
"קרבן" משותף לכולם). וְזֶה בְּרִירָה כְּשֶׁנִּתְבָּרַן.

1 המִצְוָה הַקִּט"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ בְּעֲרָכֵי בָתִּים.
2 וְהוּא אָמְרוּ: "וְאִישׁ כִּי-יִקְדִּישׁ אֶת-בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה
3 וְהָעֲרִיכוּ הִכְהֵן" (שם, יג). וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
4 בְּמִסְכַּת עֲרָכִים (לא).

5 המִצְוָה הַקִּי"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ בְּעֲרָכֵי שְׂדוֹת,
6 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִם מִשְׁדֶּה אֶחָדָתוֹ וְגו'" (שם, טז);
7 וְאִם אֶת-שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֶּה אֶחָדָתוֹ וְגו'" (שם,
8 כב). וְדָן בְּשְׂדֵה אֶחָדָתוֹ "וְהִיָּה עֲרָכָךְ לְפִי זִרְעוֹ וְגו'".
9 וּבְשְׂדֵה מִקְנָתוֹ "וְיִחְשׁוּב-לוֹ הִכְהֵן אֶת מִכְסַּת הָעֲרָכָךְ".
10 וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כָּלָם בְּשִׁלְמוֹת בְּמִסְכַּת

המשך ביאור למס' נדה ליום שבת קודש עמ' ב

42 – בטענה זו יכול לנצח רבי אליעזר לרְבִּי. לֹא אֲמָרְתִּי – הָאֵם אֵין
43 אֵת דּוֹרְשִׁים מִן הַכְּתוּב הַנֶּאֱמָר לִגְבִי זֶה (ויקרא טו כה) וְאִשָּׁה
44 כִּי יָזוּב זֶה דְּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עַת נִדְתָּה, שֶׁאֵין הַכְּתוּב מְטַמֵּא
45 אֵלּא אֶת דְּמָה שֶׁהִיא רֹאה מִחֻמַּת עֲצָמָה וְלֹא אֶת הָדָם הַבָּא מִחֻמַּת
46 וְלָד, הִכִּי נָפִי – כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ לָכֵם לְדַרְוֵשׁ אֶת הַמִּקְרָא הַנֶּאֱמָר לִגְבִי
47 יָמִי טוֹהַר שֶׁל יוֹלֶדֶת (שם יב ז) וְהִתְרָה מִמִּקְוֵי דְּמִיָּה, שֶׁאֵין הַכְּתוּב
48 מְטַהֵר אֵלּא אֶת דְּמִיָּה שֶׁהִיא רֹאה מִחֻמַּת עֲצָמָה, וְלֹא אֶת הָדָם
49 שֶׁהִיא רֹאה מִחֻמַּת וְלָד, וּלְפִיכָךְ סוֹבֵר אֲנִי שֶׁאֵם רֹאֶתָה דָם בְּקוּשִׁי
50 בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה הִרִי הִיא טְמֵאָה.
51 הַגִּמְרָא מְקַשֶּׁה עַל שִׁטַּת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: אֵימָא – לְכֹארוּהִי הִיא לֹ
52 לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר לֹמַר, שֶׁאֵם רֹאֶתָה הָאִשָּׁה בְּקוּשִׁי בִּימֵי נִדָּה תִּהְיֶה
53 טְמֵאָה נִדָּה, וְכַפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁהוּא לֹמַד מִתִּיבַת 'דְּמִיָּה' שֶׁאֵין
54 הַכְּתוּב מְטַהֵר אֶת הָדָם הַבָּא מִחֻמַּת הוֹלֵד, אֲבָל אֵם תִּרְאֶה דָם בִּימֵי
55 וְיָבָה תִּהְיֶה מְהוּרָה, שְׁהִי נִתְבָּאֵר לְעֵיל שְׁמוּדָה רַבִּי אֲלִיעֶזֶר
56 לְחֻכְמִים שִׁישׁ לְטַהֵר הָאִשָּׁה מִקֵּל וְחֹמֶר, אֵלּא שֶׁהוּא אֹמֵר כּוֹז
57 'דִּי לֹבָא מִן הָדִין לְהִיֹּת כְּנִידוּן, שֶׁאֵין לְטַהֵרָה אֵלּא מִטּוֹמְאָת זִיבָה,
58 וְאֵילוּ מִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר מְטַמֵּא' מִשְׁמַע שֶׁהוּא מְטַמֵּא
59 כָּל דָּם שֶׁרֹאֶה הָאִשָּׁה בְּקוּשִׁי בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה, בֵּין בִּימֵי נִדָּה וּבֵין
60 בִּימֵי זִיבָה.
61 מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אֲמַר קְרָא 'וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשִׁשָּׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דְּמִי
62 טְהוֹרָה/ וּמִתִּיבַת 'תֵּשֵׁב' יֵשׁ לְדַרְוֵשׁ שֶׁתִּהְיֶה 'יִשְׁבָּה אַחַת לְבִלּוֹל',
63 כְּלֹמֶר, שִׁיחָא דִּין אַחַד לְכָל יָמִים אֵלּוּ, בֵּין בִּימֵים הָרִאשִׁיִּים
64 לְטוֹמְאָת נִדָּה וּבֵין בִּימֵים הָרִאשִׁיִּים לְטוֹמְאָת זִיבָה, וּמֵאֲחֵר וְסוֹבֵר
65 רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁאֵם רֹאֶתָה דָם בִּימֵים הָרִאשִׁיִּים לְטוֹמְאָת נִדָּה יֵשׁ
66 לְטַמְּאָה, מִמִּילָא הוּא מְטַמֵּא אֶף אֶת הָדָם שֶׁרֹאֶה בִּימֵים הָרִאשִׁיִּים
67 לְטוֹמְאָת זִיבָה, כְּדִי שִׁיחָא דִּין אַחַד לְכֹלָם.

משנה

68 מִדִּין תּוֹרָה אִשָּׁה הַמִּתְחַלֶּת לְרֹאֶת דָּם, טְמֵאָה שְׁבַעַת יָמִי נִדָּה.
69 וְאַחֲדָה עֶשֶׂר יָמִים שֶׁלֹּאֲחִרֵיהֶם הֵנָּה 'יָמֵי זִיבָה', שֶׁאֵם רֹאֶתָה בָּהֶם הִרִי
70 הִיא טְמֵאָה זִיבָה. וְאַחֲרֵי יָמִים אֵלּוּ חֹזֶרֶת לִימֵי נִדָּה, שֶׁאֵם רֹאֶתָה
71 בָּהֶם שׁוֹב סוֹפֶרֶת שְׁבַעַת יָמִי נִדָּה. וְכֵן לְעוֹלָם.
72 יָמִי נִדָּה אֵלּוּ, עֲנֵמִים שֶׁרֹאֶה בָּהֶם דָּם וְעֲנֵמִים שֶׁלֹּא, אֹלֶם הֵם
73 נִקְרָאִים יָמֵי נִדָּה, עַל שֵׁם שְׂרָאשִׁים לְדָם נִדָּה, שֶׁאֵם תִּרְאֶה בָּהֶם דָּם,
74 הִרִי הִיא נִדָּה. וְכֵן גַּם 'יָמֵי זִיבָה', הַכּוֹנוּנָה שֶׁהֵם יָמִים הָרִאשִׁיִּים לְדָם
75 זִיבָה, שֶׁאֵם תִּרְאֶה בָּהֶם דָּם, הִרִי הוּא דָם זִיבָה. כְּמוֹ וְכִמְדָּה חִילּוּקִים
76 יֵשׁ בֵּין יָמֵי נִדָּה לְבֵין יָמֵי זִיבָה, וְחִלְקָם יְבוֹאֵר בְּסוּגִיָּא זוֹ. מִשְׁנֵתָנוּ
77 תְּבַאֵר אֶת דִּינָה שֶׁל הָאִשָּׁה בִּימֵי נִדָּתָה וּבִימֵי זִיבָתָה, מִתִּי הִיא
78 בְּחֻקַּת טְהוֹרָה, וּמִתִּי בְּחֻקַּת טוֹמְאָה.
79 כָּל אַחֲרֵי עֶשֶׂר יוֹם שֶׁלֹּאֲחֵר שְׁבַעַת יָמִי נִדָּה, הָאִשָּׁה בְּחֻקַּת טְהוֹרָה.
80

1 הַמִּקְשָׁה בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם שֶׁל אַחֲרֵי לִידַת נִקְבָּה, שֶׁכָּל דְּמִים שֶׁהִיא
2 רֹאֶה בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה הִרִי הֵם מְהוּרָין לַגִּמְרָא, בֵּין מִטּוֹמְאָת נִדָּה וּבֵין
3 מִטּוֹמְאָת זִיבָה, עַד שֶׁיִּצְאָה הוֹלֵד, שֶׁאֵם הִיא טְמֵאָה בְּטוֹמְאָת לִידָה,
4 אֵלּוּ דְּבָרֵי חֻכְמִים. וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר מְטַמֵּא אוֹתָהּ אִם רֹאֶה בִּימֵים
5 הָרִאשִׁיִּים לְטוֹמְאָת נִדָּה.
6 אָמְרוּ לוֹ חֻכְמִים וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, וְזֶה בְּמִקְוֵי שֶׁהִתְמִיר הַכְּתוּב עַל
7 הָאִשָּׁה, דְּהִינּוּ כְּשֶׁרֹאֶה דָם בְּשׁוּפִי וְלֹא צִעַר בִּימֵים שְׁלֹפְנֵי הוֹלֵד
8 – קוֹדֶם לִידָה, שֶׁטְמֵאָה הִיא, מְכַל מְקוֹם הִיָּקֵל עֲלֶיהָ כְּשֶׁרֹאֶה דָם
9 בְּשׁוּפִי שְׁלֹאֲחֵר הוֹלֵד – בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה, שֶׁטְהוֹרָה הִיא לַגִּמְרָא, בֵּין
10 מִטּוֹמְאָת נִדָּה וּבֵין מִטּוֹמְאָת זִיבָה, אִם כֵּן, בְּמִקְוֵי שֶׁהִיָּקֵל הַכְּתוּב
11 עַל הָאִשָּׁה כְּשֶׁרֹאֶה דָם בְּקוּשִׁי, דְּהִינּוּ בִּימֵים שְׁלֹפְנֵי הוֹלֵד, שֶׁהוֹלֵד
12 מְטַהֵר אֶת הַדְּמִים שֶׁהִיא רֹאֶה בְּקוּשִׁי, אֵינּוּ דִּין שֶׁנִּתְבָּרַן עֲלֶיהָ
13 כְּשֶׁרֹאֶה דָם בְּקוּשִׁי שְׁלֹאֲחֵר הוֹלֵד – בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה.
14 אָמְרוּ לָהֶם רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, 'דִּי לֹבָא מִן הָדִין לְהִיֹּת כְּנִידוּן' – דִּי לְדִין
15 הַנֶּלֶמַד שִׁיחָא בְּרִירוֹ שֶׁל הַמִּלְמַד, כְּלֹמֶר, דִּי לָהֶם בִּימֵי הַקוּשִׁי
16 שֶׁלֹּאֲחֵר הַלִּידָה שִׁיחָא בִּימֵי הַקוּשִׁי שְׁקוֹדֶם לִידָה, שְׁהִיָּה מִמֶּה הִיָּקֵל
17 עֲלֶיהָ הַכְּתוּב לְטַהֵרָה בִּימֵי הַקוּשִׁי שְׁקוֹדֶם לִידָה, מִטּוֹמְאָת זִיבָה,
18 אֲכָל הִיא מְטַמֵּאָה בְּטוֹמְאָת נִדָּה, וּלְפִיכָךְ אֶף בְּקוּשִׁי שֶׁאֲחֵר לִידָה
19 בִּימֵי טוֹהַר יֵשׁ לֹמַר כֵּן, שֶׁאֵין הִיא טְהוֹרָה אֵלּא כְּשֶׁרֹאֶה דָם בִּימֵים
20 הָרִאשִׁיִּים לְטוֹמְאָת זִיבָה, אֲךָ כְּשֶׁרֹאֶה בִּימֵים הָרִאשִׁיִּים לְטוֹמְאָת
21 נִדָּה הִרִי זֶה טְמֵאָה.
22 שׁוֹב חֻכְמִים וְאָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, הִרִי אֲנִי מְשִׁיבִין לָךְ אֶת הַקֵּל
23 וְחֹמֶר בְּלִשׁוֹן אַחֵר, שֶׁלֹּא תוֹכֵל לְפָרוֹךְ עֲלֵי 'דִּי לֹבָא מִן הָדִין
24 לְהִיֹּת כְּנִידוּן'. וְזֶה בְּמִקְוֵי שֶׁהִתְמִיר הַכְּתוּב עַל הָאִשָּׁה כְּשֶׁרֹאֶה
25 דָם בְּשׁוּפִי שְׁלֹפְנֵי הוֹלֵד, שֶׁהִיא טְמֵאָה, מְכַל מְקוֹם הִיָּקֵל עֲלֶיהָ
26 בְּקוּשִׁי שְׁעֵמָה, דְּהִינּוּ, שֶׁאֵם רֹאֶה דָם בְּקוּשִׁי קוֹדֶם לִידָה טְהוֹרָה
27 הִיא, אִם כֵּן, בְּמִקְוֵי שֶׁהִיָּקֵל הַכְּתוּב עַל הָאִשָּׁה בְּשׁוּפִי שְׁלֹאֲחֵר הוֹלֵד,
28 שֶׁאֵם רֹאֶה דָם בִּימֵי טוֹהַר אֲפִילוֹ בְּלֹא צִעַר אֵינָה נְטַמְּאָה כְּלָל, לֹא
29 טְמֵאָתָה נִדָּה וְלֹא בְּטוֹמְאָת זִיבָה, אֵינּוּ דִּין שֶׁנִּתְבָּרַן בְּקוּשִׁי שְׁעֵמָה –
30 בְּקוּשִׁי הַבָּא לְאַחֲרֵי הַלִּידָה בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה, שֶׁלֹּא יִטְמָא אוֹתָהּ
31 כְּלָל, לֹא בְּטוֹמְאָת נִדָּה וְלֹא בְּטוֹמְאָת זִיבָה.
32 אָמְרוּ לָהֶם רַבִּי אֲלִיעֶזֶר לְחֻכְמִים, אֲפִילוֹ אִם אֲתָם מְשִׁיבִין לִי קֵל
33 וְחֹמֶר זֶה כָּל הַיּוֹם כּוֹלֵל אֵין בְּכָךְ כְּלֹם, שֶׁכֵּן אֶף בְּאֻפֵּן כּוֹז יֵשׁ
34 לְפָרוֹךְ 'דִּי לֹבָא מִן הָדִין לְהִיֹּת כְּנִידוּן', שְׁהִיָּה תְּחִילַתוֹ שֶׁל הַקֵּל
35 וְחֹמֶר אֵינּוּ נִידוּן אֵלּא מִשׁוֹם שֶׁהִיָּקֵל הַכְּתוּב עַל הָאִשָּׁה בְּקוּשִׁי
36 שְׁלֹפְנֵי הוֹלֵד, וּמִמִּילָא יֵשׁ לְפָרוֹךְ, מִמֶּה הִיָּקֵל הַכְּתוּב לְטַהֵרָה
37 בְּקוּשִׁי שְׁקוֹדֶם הוֹלֵד, מִטּוֹמְאָת זִיבָה, אֲכָל מִטּוֹמְאָת נִדָּה,
38 וּלְפִיכָךְ אֶף כְּשֶׁרֹאֶה דָם בְּקוּשִׁי בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה יֵשׁ לֹמַר כֵּן,
39 שֶׁאֵינָה טְהוֹרָה אֵלּא כְּשֶׁרֹאֶה בִּימֵים הָרִאשִׁיִּים לְטוֹמְאָת זִיבָה, אֲבָל
40 כְּשֶׁרֹאֶה בִּימֵים הָרִאשִׁיִּים לְטוֹמְאָת נִדָּה הִרִי זֶה טְמֵאָה.
41 הַגִּמְרָא מְבֹאֲרַת אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: אֲמַר רַבָּא, בְּהָא וְכִינֵהוּ

ירמיה פרק כה יג-כז

יג (והבאתי) והבאתי עליהארץ ההיא את כל־דבְּרֵי אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי עֲלֶיהָ אֵת כָּל־חֲפָתוֹב בַּסֶּפֶר הַזֶּה אֲשֶׁר־נָבֵא יִרְמְיָהוּ עַל־כָּל־הַגּוֹיִם: יד כִּי עָבְדוּבָם גַּם־הֵמָּה גּוֹיִם רַבִּים וּמַלְכִּים גְּדוֹלִים וְשַׁלְמָתִי לָהֶם כַּפֶּעֱלָם וּכְמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם: טו כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵלֵי קָח אֶת־פֹּסֵם תֵּינֵן הַחֲמָה הַזֹּאת מִיַּד־יְהִשְׁקִיָּתָהּ אֹתוֹ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁלַח אוֹתָם אֵלֵיהֶם: טז וְשִׁתּוֹ וְהַתְּנַעֲשׂוּ וְהַתְּהַלְּלוּ מִפְּנֵי הַחֶרֶב אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁלַח בֵּינָתָם: יז וְאָקַח אֶת־הַכּוֹס מִיַּד יְהוָה וְאֶשְׁקָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שִׁלַּחְנִי יְהוָה אֵלֵיהֶם: יח אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־עַרְי יְהוּדָה וְאֶת־מַלְכִּיָּהּ אֶת־שַׁרְיָהּ לָתֵת אֹתָם לַחֲרָפָה לְשִׁמְהָ לְשַׁרְקָהּ וּלְקַלְלָהּ כַּיּוֹם הַזֶּה: יט אֶת־פְּרַעְיָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְאֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־שָׂרָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ: כ וְאֵת כָּל־הָעָרֶב וְאֵת כָּל־מַלְכֵי אֶרֶץ הָעֻזִּי וְאֵת כָּל־מַלְכֵי אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־אֲשַׁקְלֹן וְאֶת־עֲזָה וְאֶת־עַקְרֹן וְאֵת שְׁאָרֵית אֲשֶׁדּוּד: כא אֶת־אֲדוֹם וְאֶת־מוֹאָב וְאֶת־בְּנֵי עַמּוֹן: כב וְאֵת כָּל־מַלְכֵי־צֹר וְאֵת כָּל־מַלְכֵי צִידוֹן וְאֵת מַלְכֵי הָאֵי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיָּם: כג וְאֶת־דָּדָן וְאֶת־תִּימָא וְאֶת־בָּז וְאֵת כָּל־קְצוּצֵי פָאָה: כד וְאֵת כָּל־מַלְכֵי עָרֶב וְאֵת כָּל־מַלְכֵי הָעָרֶב הַשְּׂכָנִים בְּמִדְבָּר: כה וְאֵת כָּל־מַלְכֵי זִמְרִי וְאֵת כָּל־מַלְכֵי עֵילָם וְאֵת כָּל־מַלְכֵי מִדְי: כו וְאֵת כָּל־מַלְכֵי הַצִּפּוֹן הַקְּרָבִים וְהַרְחָקִים אִישׁ אֶל־אֲחִיו וְאֵת כָּל־הַמַּמְלָכוֹת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמֶלֶךְ שִׁשָּׁד יִשְׁתָּה אַחֲרֵיהֶם: כז וְאָמַרְתִּי אֵלֵיהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁתּוֹ וְשִׁכְרוֹ וְקִיּוֹ וְנִפְלּוֹ וְלֹא תִקְוּמוּ מִפְּנֵי הַחֶרֶב אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁלַח בֵּינֵיכֶם:

רש"י

סומכותא אשר ערכה פרעה ומשענתו עליהם לעזרה, הערב גרנטיא"ה בלעז: (כב) ואת מלכי האי. כל אלו שמנה עד כאן שכיני א"י הם: (כג) קצוצי פאה. המוקצים בקצה אותה הרוח: (כד) מלכי ערב. ערביא: ואת כל מלכי הערב. סומכותא של ערביים: (כו) ששך. הוא בבל בא"ת ב"ש: (כז) וקיו. כאדם ששותה יותר מדאי שמקיא: החרב. התגר של המלחמה:

(יג) את כל הכתוב. על בבל: בספר הזה. בסופו: (יד) כי עבדו במ. כמו כי יעבדו במ בבני בבל: גם המה גוים רבים. מדי ופרס: (טו) כוס היין החימה. נבואת הפורענות: והשקיתה אותו. הנבא להם שלא תשוב עוד בשום תשובה: (טז) והתנעשו. וישתגעו: והתהללו. ל' הוללות ישתטו: (יז) כיום הזה. כאשר הם היום לאחר החורבן כתב ירמיה ספרו: (כ) ואת כל הערב. כל

מצודת ציון

(טז) והתנעשו. ענין תנועה חזקה כמו ותגעש ותרעש הארץ (תהלים יח): והתהללו. מלשון הוללות ושטות כמו והתהללו הרכב (נחום ב): בינותם. ביניהם: (כג) קצוצי. מלשון קצה: פאה. ענין עבר וצד: (כו) איש אל אחיו. זה אחר זה בסמוך לו וכן ונפצתים איש אל אחיו (לעיל יג): (כז) וקיו. מל' הקאה והוא החזרת המאכל מן הגוף דרך הפה:

מצודת דוד

(יג) בספר הזה. בסוף הספר: על כל הגוים. שהם יבואו ויחריבו את בבל עד היסוד בה: (יד) כי עבדו. עבר במקום עתיד, רצה לומר יעבדו בבבל: גם המה. רצה לומר כמו שעבד בבבל אחרי כן גם המה יעבדו במ וחזור ומפרש גוים רבים וכו' הם יעבדו בבבל: להם. לבני בבל: (טו) את כוס היין החמה. המשיל חמת ה' וגזירת הפורענות ליין המבלבל את המוח: והשקיתה. רצה לומר התנבא עליהם: (טז) והתנעשו והתהללו. יניעו בתנועה חזקה וישתטו מאימת החרב אשר אשלח ביניהם: (יז) ואקח וכו'. ר"ל

קבלתי הנבואה ונבאתי להם: (יח) את ירושלים. חזור למעלה שאמר והשקיתה וכו' את ירושלים וכו': ואת מלכיה. עם כי לא היה אלא מלך אחד אמר מלכיה כי גם בני המלך נקראו בשם מלכים: כיום הזה. כי ירמיה כתב ספרו אחר החורבן לזה אמר כיום הזה שהמה חרבים: (כ) כל הערב. עם המקובץ מעמים רבים כמו וגם ערב רב (שמות יב): ואת אשקלון וכו'. הם ערי פלשתים: שארית אשדוד. יתכן שנחרבה עד לא בא נ"ג ונשאר בה שארית: (כב) האי. קבוצת האיים אשר בפאת הים: (כג) קצוצי פאה. השוכנים בקצוות פאת עולם: (כד) מלכי ערב. שם אומה מה: מלכי הערב. הם הערביים: (כו) איש אל אחיו. כוס החמה ישתו זה אחר זה בסמוך לו ר"ל כולם ילקו זה אחר זה: ומלך ששך. הוא בבל בא"ת ב"ש וכן נקרא בסוף הספר: ישתה אחריהם. ר"ל הוא ילקה אחר כולם בסוף: (כז) שתו ושכרו. שתו יין החמה ותהיו שיכורים ותקראו ותפלו לארץ ולא תקומו כדרך השותה ור"ל קבלו עליכם עול השעבוד והצער מפני חרב האויב:

קהלת פרק יא א"ד

א שלח לחמך על־פני המים פִּי־רֹב הַיָּמִים תִּמְצָאֲנוּ: ב תִּחְלַק לְשִׁבְעָה וְגַם לְשִׁמוֹנָה פִּי לֹא תִרַע מִהֵיְהִי רָעָה עַל־הָאָרֶץ: ג אִם־יִמְלֹאוּ הָעֵבִים נֶשֶׁם עַל־הָאָרֶץ יִרְקוּ וְאִם־יִפּוֹל עֵץ בְּדָרוֹם וְאִם בְּצָפוֹן מְקוֹם שִׁיפּוֹל הָעֵץ שָׁם יִהְיֶה: ד שֹׁמֵר רוּחַ לֹא יִזְרַע וְרֹאֵה בָעֵבִים לֹא יִקְצוֹר:

רש"י

תן אחד מהן חלק ליוצרך לנוח בשבת, וגם לשמונה אלו שמונת ימי המילה, דבר אחר תן חלק לטבעה קרבנות צבור של שבעת ימי פסח, וגם לשמונה, של שמונת ימי החג: כי לא תרע מה יהיה רעה. אם יחרב הבית ולא תקריבו עוד ויועילו חכמותיו ומדות תרומיותיו ותשלום טובה ליושבי המקום על מנהג הטוב שהדריכם בדרך ישרה: יפול. ישכון כמו (בראשית כה) על פני כל אחיו נפל: עץ, תלמיד חכם שמגין בזכותו כעץ המסיך על הארץ: (ד) שומר רוח. ממתין ומצפה עד בא הרוח: לא יזרע. פעמים ממתין ואינו בא: ורואה בעבים. נותן עניו בעבים וכשרואה אותם קודרים ירא לקצור מפני הגשמים ולעולם לא יקצור: לפי שירא תמיד:

(א) שלח לחמך על פני המים. עשה טובה וחסד לאדם שיאמר לך לבך עליו אל תראנו עוד כאדם שמשליך מזונותיו על פני המים: כי ברוב הימים תמצאנו. עוד ימים באים ותקבל תשלומך ראה מה נאמר ביתרו (שמות כ) קראן לו ויאכל לחם וסבור שהוא מצרי ולא יראנו עוד מה ה' סופו נעש' חתנו ומלך על ישראל והכניסו תחת כנפי השכינה וזכו בניו ובניו בניו לישוב בלשכת הגזית: (ב) תן חלק לשבעה וגם לשמונה. חלקת מלחמך ומשלך לשבעה צריכי חסד, חלק עוד לשמונה שיבואו אחריהם ואל תאמר די: כי לא תרע מה יהיה רעה. שמא עוד ימים באים ותצטרך לכולם או תנצל ע"י הצדקה מן הרעה ואם לא עכשיו אימתי, ורבותינו אמרו תן חלק וגו' אלו שבעה ימי בראשית

מצודת ציון

(ג) העבים. עננים: יריקו. ענין הזלה ושפיכה. כמו שמן תורק שמך (שה"ש א ג): יהוא. כמו יהיה. או היו"ד מורה על העתיד וכאילו אמר יהיה הוא: (ד) שומר. ממתין. כמו ואביו שמר את הדבר (בראשית לו יא):

אם תנת לכלל חשבון תן עוד: מה יהיה. כי פן יהיה רעה בארצך ותצטרך לשוטט בארצות ואולי תצטרך לכולם: (ג) אם ימלאו וגו'. אם העבים נתמלאו גשם הנה לא יחזיקו לעצמם רק יריקו וישפכו על פני האדמה. ומוסב למעלה לומר שראוי הוא לחלק מתן לזולת, כמו שהעבים אינם מחזיקים הגשם לעצמם ויריקו על הארץ, ובזה תעלה הארץ אדים למעלה ונתמלא גשמים פעם בפעם, כן מי שנתמלא בעושר אין מהראוי לו להחזיקו לעצמו לבד רק ישפיע ויתן לאחרים ואז כאשר יצטרך הוא יהיה נשפע מאחרים: ואם יפול עץ. עץ פרי עודו נטוע ותקוע בארץ בעבור שיתן פרי ישקוהו ויעבדוהו, ובשעה שיפול העץ בכל מקום שהוא בין בפאת הדרום בין בפאת הצפון בכל מקום שיפול שם יהיה כי מעתה עזבוהו במקומו ואין מי מטפל עמו עוד הואיל ואינו נותן פרי. וכאומר כן מי שאינו משפיע לזולת כשיבא עת שיצטרך הוא לאחרים לא יפנו אליו: (ד) שומר רוח. הממתין בזריעת שדהו עד בוא הרוח, כי אז טוב לזרוע כי הרוח יפזר בכל מקום: לא יזרע. פעמים ממתין ואינו בא: ורואה בעבים. הנותן עניו בעבים וכשרואה אותם קודרים ירא לקצור מפני הגשמים, זה לא יקצור לעולם, לפי שירא תמיד:

מצודת דוד

(א) שלח לחמך על פני המים. ולא תחשוב שהמים יוליך אותו למרחוק למקום שלא תמצא אותו כי ברבות הימים תמצאנו. והוא ענין משל לומר תן מלחמך אף למי שתחשוב עליו שלא תראנו עוד לקבל ממנו הגמול כי אחר ימים רבים תקבל ממנו תשלום גמול: (ב) תן חלק. חלוק מתן לשבעה בני אדם לשמונה רוצה לומר תן לכל ולא ירבו בעיניך. ואחז מספר שבעה כי הוא כלל חשבון. ואמר שמונה כאומר אף אם נתת לכלל חשבון תן עוד: מה יהיה. כי פן יהיה רעה בארצך ותצטרך לשוטט בארצות ואולי תצטרך לכולם: (ג) אם ימלאו וגו'. אם העבים נתמלאו גשם הנה לא יחזיקו לעצמם רק יריקו וישפכו על פני האדמה. ומוסב למעלה לומר שראוי הוא לחלק מתן לזולת, כמו שהעבים אינם מחזיקים הגשם לעצמם ויריקו על הארץ, ובזה תעלה הארץ אדים למעלה ונתמלא גשמים פעם בפעם, כן מי שנתמלא בעושר אין מהראוי לו להחזיקו לעצמו לבד רק ישפיע ויתן לאחרים ואז כאשר יצטרך הוא יהיה נשפע מאחרים: ואם יפול עץ. עץ פרי עודו נטוע ותקוע בארץ בעבור שיתן פרי ישקוהו ויעבדוהו, ובשעה שיפול העץ בכל מקום שהוא בין בפאת הדרום בין בפאת הצפון בכל מקום שיפול שם יהיה כי מעתה עזבוהו במקומו ואין מי מטפל עמו עוד הואיל ואינו נותן פרי. וכאומר כן מי שאינו משפיע לזולת כשיבא עת שיצטרך הוא לאחרים לא יפנו אליו: (ד) שומר רוח. הממתין בזריעת שדהו עד בוא הרוח, כי אז טוב לזרוע כי הרוח יפזר בכל מקום: לא יזרע. פעמים ממתין ואינו בא: ורואה בעבים. הנותן עניו בעבים וכשרואה אותם קודרים ירא לקצור מפני הגשמים, זה לא יקצור לעולם, לפי שירא תמיד:

ההשגחה העליונה מביאה כל אחד למקום מגוריו לשם חיזוק היהדות והרבצת התורה. כאשר חורשים וזורעים – צומח.

היום יום כה חשוון

פרק אחד עשר

א דם חטאת שנתנו על הבגד – הרי זה טעון כבוס. אף על פי שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות, שנאמר (ויקרא ו, יט): "במקום קדש תאכל" – אחד הנאכלת ואחד הפנימית טעונות כבוס, שנאמר (שם שם, יח): "תורת החטאת", תורה אחת לכל החטאות.

ב חטאת פסולה אין דמה טעון כבוס, בין שהיה לה שעת הפשר, בין שלא היה לה שעת הפשר. איזו היא שהיה לה שעת הפשר? שלנה, שנממאה, ושיצאה. ואיזו היא שלא היה לה שעת הפשר? שנשחטה חוץ לזמנה, וחוץ למקומה, ושקבלו פסולין, וזרקו את דמה.

ג נתן מן הצואר על הבגד – אינו טעון כבוס. מן הקרן ומן היסוד – אינו טעון כבוס. נשפך על הרצפה ואספו – אינו טעון כבוס. אין טעון כבוס אלא הדם שנתקבל בפלי וראוי להזיה. נתנו על העור עד שלא הפשט – אינו

פירוש ברטנורא

יא א דם חטאת. טעון כבוס. כדכתיב (ויקרא ז) ואשר יזה מדרמה וגו' תכבס במקום קדוש: שנאמר במקום קדוש תאכל. ובההוא ענינא כתיב: ואחד הפנימית. שדמן טעון היה בפנים שאין נאכלות: שנאמר תורת חטאת. ברישא דההוא ענינא כתיב: תורה אחת לכל החטאות. ודוקא חטאת בהמה. אבל דם חטאת העוף אינו טעון כבוס, דבההוא ענינא תשחט חטאת כתיב, פרט לחטאת העוף שאינה נשחטת:

ב אין דמה טעון כבוס. דכתיב אשר יזה מדרמה, מדרם כשרה ולא מדרם פסולה: שעת הכושר. לזריקה: שלנה. שלן דמה: ושקבלו פסולין. גרסינן, ולא גרסינן וזורקו, דהא אפילו חטאת כשרה שניתנו דמה על גבי הבגד לאחר זריקת הדם אינו טעון כבוס, כדאמרין אשר יזה פרט לזה שכבר הוזה:

ג נתן מן הצואר. של בהמה על הבגד, אינו טעון כבוס. דכתיב אשר יזה, לא אמרתי אלא בראוי להזאה: מן הקרן. של מוכח: ומן היסוד. מן השירים הראויים לישפך על היסוד, ואנ"פ שלא נשפכו עדיין. דמאחר שניתן מתן דמה אין שירים טעונים כבוס, דכתיב אשר יזה, פרט לזה שכבר הוזה מדרמה: אלא הדם שנתקבל בכלי. מה טעם קאמר, מה טעם נשפך על הרצפה ואספו אין טעון כבוס, לפי שאין טעון כבוס אלא הדם שנתקבל בכלי: וראוי

משניות מבוארות – קהתי

י ו ס ר א ש ו

באור משנה א

כתוב בקרבן חטאת (ויקרא ו, כ): "כל אשר יגע בבשרה (כל דבר אוכל אשר יגע ויבלע ממנה) יקדש (להיות כמזה, אם פסולה היא תיפסל ואם כשרה היא תאכל כחמור שבה), ואשר יזה מדרמה על הבגד (אם הוזה מדרם החטאת על הבגד) אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש (בעזרה), וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר (לפי שהבליעה שנבלעה בו נעשית נותר), ואם בכלי נחושת בושלה ומורך ושוטף במים" (לפלוט את בליעתו). – פרקנו עוסק בפרטי ההלכות הנלמדות מפסוקים אלו, והוא פותח בדיון דם החטאת שהוזה על הבגד.

דם חטאת שנתנו על הבגד, הרי זה טעון כבוס – כמו שהזכרנו לעיל, שכתוב: "ואשר יזה מדרמה על הבגד... תכבס במקום קדוש" אף על פי שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות – בחטאות חיצוניות שבשרם נאכל לכהנים, שנאמר (שם שם, יט): "במקום קדש תאכל" – ומכאן שמדובר שם בחטאת הנאכלת, מכל מקום **אחד הנאכלת ואחד הפנימית** – בין החטאת החיצונית שנאכלת ובין החטאת הפנימית שנשרפת (עיי' לעיל ח, א-ב), **טעונות כבוס** – לדמן שניתנו על הבגד, **שנאמר: "תורת החטאת"** – בתחילת אותו ענין כתוב: "זאת תורת החטאת", ודורשים מכאן: **תורה אחת לכל החטאות** – לנאכלות ולנשרפות, שאם ניתו מדמן על הבגד טעון כיבוס. ברם, דם חטאת העוף שניתנו על הבגד אינו טעון כיבוס, שכתוב (שם): "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת", ומכאן שהכתוב מדבר בחטאות הנשחטות, פרט לחטאת העוף שאינה נשחטת אלא נמלקת (גמרא זבחים צב, א).

באור משנה ב

לאחר ששינוי במשנה הקודמת, שדם חטאת שניתנו על הבגד טעון כיבוס, באה משנה זו ללמדנו, שדיון זה אינו אלא בדם של חטאת כשרה ולא בדם של חטאת פסולה.

חטאת פסולה אין דמה – שניתנו על הבגד – **טעון כבוס** – שכתוב: "ואשר יזה מדרמה", ודורשים: מדרמה של הכשרה, ולא מדרם פסולה, **בין שהיה לה שעת הפשר** – לזריקת הדם, שנעשתה החטאת בהכשר ולא נפסלה אלא לאחר שנתקבל ממנה הדם לזריקה, כמפורש לקמן במשנתנו, **בין שלא היה לה שעת הפשר** – לזריקה, שנפסלה קודם קבלת הדם, כמו שמשנתנו מפרשת והולכת.

איזו היא – חטאת פסולה, **שהיה לה שעת הפשר** – לזריקה? **שלנה** – כגון שלן דמה של החטאת ונפסל בלינה, **שנממאה** – שנממא בשר החטאת קודם זריקת הדם, **ושיצאה** – או שיצא הדם או הבשר חוץ לעזרה קודם זריקת הדם. **ואיזו היא** – חטאת פסולה, **שלא היה לה שעת הפשר** – לזריקה? **שנשחטה חוץ לזמנה, וחוץ למקומה** – שנשחטה החטאת על מנת לזרוק דמה או להקטיר אמוריה או לאכול בשרה חוץ לזמן או חוץ לעזרה, **ושקבלו פסולין** (עיי' לעיל ב, א) **וזרקו את דמה** – יש מפרשים, שאין גורסים תיבת "וזרקו", שכן לאחר זריקת הדם אפילו דם חטאת כשרה שניתנו על הבגד אינו טעון כיבוס, שנאמר: "ואשר יזה" – פרט לדם שכבר הוזה (רש"י; ברטנורא). ויש מקיימים את גירסת המשנה, ומפרשים: "וזרקו" – או זרקו, שכן לדעתם משנתנו באה להשמיט, שאף על פי ששינוי (לעיל ג, א): "וכולן (כל הפסולין) שקיבלו את הדם, אם יש דם הנפש יחזור הכשר וקבל", מכל מקום אם זרק אחד הפסולים מן הדם, נפסל כל הדם שנותר במזרק, ולפיכך אם ניתו ממנו על הבגד אינו טעון כיבוס, שאין דם חטאת טעון כיבוס, אלא אם כן ראוי להזאה (תוספות; תפארת ישראל).

י ו ס נ

באור משנה ג

משנתנו מוסיפה ללמד פרטים בדם חטאת שאינו טעון כיבוס.

נתן – דם חטאת, **מן הצואר** – של הבהמה, **על הבגד** – הואיל ודם זה אינו ראוי להזאה, מאחר שלא נתקבל בכלי, **אינו טעון כבוס** – שנאמר: "ואשר יזה מדרמה", לא אמרתי אלא בדם הראוי להזאה (גמרא). וכן אם נתן דם חטאת **מן הקרן** – של המזבח, שכבר הוזה ושוב אינו ראוי להזאה, **ומן היסוד** – או שניתנו משיירי הדם העומדים להישפך על היסוד, אף על פי שלא נשפכו עדיין, הואיל והוזה כבר מתנות הדם, **אינו טעון כבוס** – שכתוב: "ואשר יזה", פרט לזה שכבר הוזה. **נשפך** – הדם מן הצואר של הבהמה, **על הרצפה** – של העזרה, **ונאספו** – מן הרצפה לתוך כלי שרת, אף הדם שניתנו מן הכלי על הבגד, **אינו טעון כבוס** – לפי שנפסל להזאה, שכן כלל הוא: **אין טעון כבוס אלא הדם שנתקבל** – מצואר הבהמה, **בכלי** – בכלי שרת, **וראוי להזיה** – על המזבח.

מֵעוֹן פָּבוּס. מִשְׁהַפֶּשֶׁט – מֵעוֹן פָּבוּס; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵף מִשְׁהַפֶּשֶׁט אֵינוֹ מֵעוֹן פָּבוּס. אֵינוֹ מֵעוֹן פָּבוּס אֲלָא מְקוֹם הָדָם, וְדָבָר שֶׁהוּא רָאוּי לִקְבֹּל טוּמְאָה, וְרָאוּי לְכַבּוֹס.
ד אַחֲרֵי הַבֶּגֶד וְאַחֲרֵי הַשֶּׁק וְאַחֲרֵי הָעוֹר – מֵעוֹנֵינָּה פָּבוּס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. וְשִׁבְרִית כְּלִי חָרָם – בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. וּמִרְיָקָה וּשְׂמִיטָה בְּכָלִי נִחְשֶׁת – בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. זֶה הָמָר בַּחֲטָאֵת מִקְדָּשֵׁי קְדָשִׁים.
ה בֶּגֶד שִׁינָּה חוּץ לְקָלְעִים – נִכְנָס, וּמִכְבָּסוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. נִמְטָא חוּץ לְקָלְעִים – קוֹרְעוֹ, וְנִכְנָס, וּמִכְבָּסוֹ בְּמָקוֹם

פירוש ברטנורא

להזאה. למעוטי קבל פחות מכדי הואא בכלי זה ופחות מכדי הואא בכלי זה ואח"כ ערב, דלא קדשי ואין מעונין כבוס: עד שלא הופשט אין מעונין כבוס. דכתיב על הבגד, מה בגד הראוי לקבל טומאה, דאין לך בגד קטן ששמו בגד שאינו ראוי לקבל טומאה אם חשב עליו לכלי כמות שהוא, אף כל הראוי לקבל טומאה, ועד שלא הופשט אינו ראוי לקבל טומאה, ומשהופשט הוי ראוי לקבל טומאה אם חשב עליו לעשות אותו מכסה למרכבה או לכסות בו את המטה ואינו צריך קיצוע: אף משהופשט. כל זמן שלא נתקן להיות כלי: אין מעונין כבוס. דבעינן דבר המקבל טומאה שאין מחוסר אפילו מחשבה: אלא מקום הדם. ולא כל הבגד: וראוי לקבל טומאה. ואע"פ שמחוסר מחשבה. וכלכך שלא יתא מחוסר מלאכה. וסתמא כ"ר יהודה, וכן הלכה: וראוי לכבוס. למעוטי כלי עץ. דאע"פ דמקבל טומאה הוא אינו ראוי לכבוס, דבר גרידה הוא ולא בר כבוס:
ד במקום קדוש. בעורה: ושבירת כלי חרס במקום קדוש. דבשר דכתיב חכבם במקום קדוש, כתיב וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר, אתקש שבירת כלי חרס לכבוס, מה כבוס במקום קדוש אף שבירת כלי חרס במקום קדוש: זה חומר. אכבוס קאי:
ה בגד. שנתו עליו דם חטאת ויצא חוץ לקלעים: נטמא חוץ לקלעים. לאחר שיצא. ואי אפשר להכניס טומאה לעזרה: קורעו. ברובו. וטחור ממומאה: ונכנס ומכבסו במקום קדוש. ואע"פ דבגד שנטמא וקרעו ברובו עדיין הוא בטומאתו מדרבנן עד שלא יסיר חבורו כדי רוחב סודר, הכא שרי להכניסו

משניות מבוארות – קהתי

נחשת בושלה ומורק ושטף במים. אף המריקה והשטיפה הן בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ – בעזרה, שהואיל ונאמר בפסוק הקודם: "תכבסו במקום קדוש", הוקשו שבירה ומריקה ושטיפה לכיבוס, מה כיבוס הבגד במקום קדוש, אף שבירת כלי חרס ומריקת כלי נחושת ושטיפתו במקום קדוש. וכבר ביארנו בהקדמה למשנה א, שטעם שבירת כלי חרס והמריקה והשטיפה בכלי נחושת, משום שהבליעה שנבלעת בכלי החטאת נעשית נותר. זֶה הָמָר בַּחֲטָאֵת מִקְדָּשֵׁי קְדָשִׁים – מפרשים שפסיקה זו מוסבה על כיבוס בלבד (דש"י; ברטנורא), כלומר שדין כיבוס הבגד שניתו עליו דם אינו אלא כדם חטאת ולא כדם של קרבנות אחרים ואפילו קדשי קדשים. ברם, דין שבירת כלי חרס וכן מריקה ושטיפה בכלי נחושת נוהג גם בכל הקדשים. ויש מפרשים, שהפסיקה "זה חומר בחטאת מקדשי קדשים" מוסבה לא רק על כיבוס הבגד אלא גם על שבירת כלי חרס (רמב"ם; "תוספות יום טוב"), שאף שבירת כלי חרס אינה אלא בחטאת בלבד ולא בשאר הקדשים; אמנם מריקה ושטיפה בכלי נחושת נוהגת בכל הקדשים, כפי שנלמד להלן (משנה ז). ברם, ב"מלאכת שלמה" מובא בשם החכם ר' סוליאמן, ש"זה חומר" מוסב אמנם על כל שלשת העניינים הנזכרים במשנתנו, שבכל אותם הדברים חמורה חטאת מקדשים אחרים, שכן בחטאת יש דין כיבוס הבגד, ושבירת כלי חרס, וכן מריקה ושטיפה בכלי מחבת, שאף היא צריכה להיות במקום קדוש, ככיוסו ושבירה, ואילו בשאר הקדשים אין דין כיבוס בבגד ולא שבירה בכלי חרס; ושאר הכלים, שטעונים אמנם מריקה ושטיפה, על כל פנים אין המריקה והשטיפה צריכות להיות במקום קדוש.

י ו מ ש ל י ו

באור משנה ה

במשנה הקודמת למדנו, שדם חטאת שניתו על הבגד טעון כיבוס בעורה, וכן כלי חרס שנתבשלה בו החטאת הנאכלת, טעון שבירה בעורה. – משנתנו דנה בבגד שיצא חוץ לעזרה קודם כיבוסו, ובכלי חרס שיצא חוץ לעזרה לפני שבירתו.
בָּגֶד – שניתו עליו דם חטאת, שִׁינָּה חוּץ לְקָלְעִים – חוץ לחומת העזרה (עיין לעיל ה, ג), נִכְנָס – בבגד, כלומר מכניסו, וּמִכְבָּסוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ – בעורה. כדיונו. נִמְטָא חוּץ לְקָלְעִים – אם הבגד נטמא לאחר שיצא חוץ לעזרה, כגון שנגע בשרץ, והרי אי אפשר להכניסו בטומאתו לעזרה, קוֹרְעוֹ – ברובו, שלא יתא ראוי למלאכתו הראשונה, ונמצא בטל מעליו השם בגד והוא נטהר מטומאתו מן התורה, וְנִכְנָס, וּמִכְבָּסוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ – אחר כך מכניסו ומכבסו בעזרה. ואף על פי שמדרבנן עדיין הוא בטומאתו עד שלא יסיר

בגמרא מבואר, שמשנתנו באה כאן למעט, שאם קיבל דם פחות מכדי הואא בכלי אחד, ופחות מכדי הואא בכלי שני, אף שחזר ועירבם, לא נתקדש הדם שיהא ראוי להזאה, ואם ניתו על הבגד אינו טעון כיבוס. נִתָּא – על הָעוֹר – של הבהמה, עַד שֶׁלֹּא הִפָּשֵׁט – קודם שהופשט העור מן הבהמה, אֵינוֹ מֵעוֹן פָּבוּס – שכתוב: "ואשר יזה מדמה על הבגד", מה בגד הראוי לקבל טומאה, אף כל הראוי לקבל טומאה, יצא העור, שעד שלא הופשט אינו ראוי לקבל טומאה; הלכך דם חטאת שניתו עליו אינו טעון כיבוס. מִשְׁהַפֶּשֶׁט – אבל אם ניתו על העור לאחר שהופשט מן הבהמה, טֵעוֹן פָּבוּס – כדיון בגד, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה – הסובר, שהעור שהופשט ראוי לקבל טומאה אם יחשוב עליו להשתמש בו כמות שהוא, כגון לעשותו מכסה למרכבה או לכסות בו את המטה (ברטנורא; "תפארת ישראל"); והרמב"ם מפרש, שאף על פי שעכשיו (כל זמן שלא נתעבד העור) אינו מקבל טומאה, הרי הוא ראוי לקבל טומאה לאחר שיתעבד; ולפיכך סובר רבי יהודה שדינו כבגד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵף מִשְׁהַפֶּשֶׁט – העור, אֵינוֹ מֵעוֹן פָּבוּס – שכל זמן שלא עיבדו ולא חישב עליו להשתמש בו אינו מקבל טומאה, ולכן אין דינו כבגד, ואם ניתו עליו דם חטאת אינו טעון כיבוס. אֵינוֹ מֵעוֹן פָּבוּס אֲלָא מְקוֹם הָדָם – ולא כל הבגד, שכן מובא בבבליהא בגמרא (זבחים צד, א): יכול ניתו על מקצת בגד יתא כל הבגד טעון כיבוס? תלמוד לומר: "ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה" – לא אמרתי אלא מקום דם בלבד; וְדָבָר שֶׁהוּא רָאוּי לִקְבֹּל טוּמְאָה – כמבואר לעיל בדברי רבי יהודה; ומכאן, הלכה כרבי יהודה. שהעור משהופשט, הואיל וראוי הוא לקבל טומאה, דינו כבגד, שאם ניתו עליו דם חטאת טעון כיבוס; וְרָאוּי לְכַבּוֹס – להוציא כלי עץ, שאף על פי שמקבל טומאה, אינו ראוי לכיבוס, ולכן דם חטאת שניתו על כלי עץ וכיוצא בו אינו טעון כיבוס.

באור משנה ד

אַחֲרֵי הַבֶּגֶד וְאַחֲרֵי הַשֶּׁק וְאַחֲרֵי הָעוֹר – בין בגד ובין שק ובין עור, שניתו עליהם דם חטאת, טֵעוֹנֵינָּה פָּבוּס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ – בעזרה ולא מחוץ לעזרה, כמפורש בתורה: "ואשר יזה מדמה על הבגד... תכבסו במקום קדוש". וְשִׁבְרִית כְּלִי חָרָם – שנתבשל בו בשר החטאת, כמו שכתוב (ויקרא ו, כא): "וכלי חרס אשר תבושל בו (החטאת) ישבר", שבירה זו אף היא בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ – בעזרה; וּמִרְיָקָה וּשְׂמִיטָה בְּכָלִי נִחְשֶׁת – כמו שכתוב (שם): "ואם בכלי

קדוש. פלי חרס שיצא חוץ לקלעים – נכנס, ושוכרו במקום קדוש. נמא חוץ לקלעים – נקבו, ונכנס ושוכרו במקום קדוש.

ו פלי נחשת שיצא חוץ לקלעים – נכנס, ומורקו ושופו במקום קדוש. נמא חוץ לקלעים – פוחתו, ונכנס ומורקו ושופו במקום קדוש.

ז אחד שבשיל בו ואחד שערה לתוכו רותח, אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים – טענין מריקה ושטיפה. רבי שמעון אומר: קדשים קלים אינן טענין מריקה ושטיפה. רבי טרפון אומר: אם בשל בו מתחלת הרגל –

פירוש ברטנורא

לעזרה כדי לקיים בו מצות כבוס, כיון דמדאורייתא כשנקרע רובו טהור: נקבו. לטהור מטומאתו. ודוקא נקב כשיעור שורש קטן, דבוה טהר מטומאתו ועדיין כלי הוא ומקיים בו מצות שכירה במקדש, אבל אם נקב נקב גדול, דיצא מתורת כלי, שוב אינו נכנס, ושוכרו, דרחמנא אמר וכלי חרס אשר תבשל בו ישבר, בשעת שכירה יהיה כלי, והאי בשעת שכירה לא חייב כלי:

ח פוחתו. דכלי מתכות אינו טהור מטומאתו בנקב כל שהוא אלא בנקב גדול. ומיהו אחר שפחתו. מקיש עליו בקורנו ומחברו כדי שיחזור שם כלי עליו. דבשעת מריקה צריך שיהיה כלי:

ז ואחד שיערה לתוכו רותח. מדכתיב (ויקרא ו) וכלי חרס אשר תבשל בו ישבר, דסמך ישבר אצל בו, ולא כתיב ואם בכלי חרס תבשל ישבר, למדרש, אם נבלע בו מכל מקום ישבר: קדשים קלים אינן טענין מריקה ושטיפה. מודה ר' שמעון דבעו הגעלה ברותחין, שהרי הטעם הבלוע נעשה נותר ופולטו לאחר זמן בהיתר אם לא יגעילנו. ומתורת מריקה ושטיפה הוא דממעט ר' שמעון לקדשים קלים, דמריקה ושטיפה דקדשי קדשים צריך שיהיה במים ולא ביין ולא במזוג, ואם בשל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, וצריכים מריקה בחמין ושטיפה בצונן. ואילו קדשים קלים לר' שמעון מנעילן אפילו ביין ואפילו במזוג רותחים, דלא קפדינא אלא להגעיל איסור הנבלע, ואין צריך להגעיל אלא מקום הבשול בלבד, ואחר ההגעלה אין צריך שטיפה בצונן, דכל הנך גזירת הכתוב נינהו בחטאת ובקדשי קדשים, ולא בקדשים קלים. ואין הלכה כר' שמעון. דדוקא תרומה ממעטין מכל הנך דאמרן דכתיב ואכל אותה, ותניא, אותה פרט לתרומה שאין לה תורת מריקה ושטיפה בקדשים. אבל קדשים קלים שוין הן לקדשי קדשים לכל תורת מריקה ושטיפה. ובפירוש מריקה ושטיפה נחלקו תנאים בברייתא, יש שאומר מריקה הגעלה בחמין ושטיפה בצונן. ויש מי שאומר מריקה ושטיפה שתייהן בצונן לבתר הגעלה, כדתנן לקמן בסמוך, אלא שמריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס, שזה מבחין חזק מבפנים, כלומר שטיפה מבחוץ ומריקה מבפנים. והלכה כדברי האומר

משניות מבאורות – קהתי

עושה בו נקב גדול, לפי שכלי מתכת אינו נטהר מטומאתו בנקב קטן אלא בנקב גדול, ונכנס ומורקו ושופו במקום קדוש – לאחר שנטהר מטומאתו מכניסו לעזרה כדי לקיים בו מצות מריקה ושטיפה. ברם, לאחר שפחתו מקיש עליו בקורנו עד שסותם את הנקב וחוזר להיות כלי, שכן בשעת מריקה ושטיפה צריך שיהיה כלי (רש"י, רמב"ם). ויש מפרשים: פוחתו – שהופך צד פנים לצד חוץ וצד חוץ לצד פנים, ונעשה תוכו גבו וגבו תוכו, ומיטהר בכך מטומאתו (תוספות).

יו ט ר ב י

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד פרטי הלכות בענין מריקה ושטיפה.

אחד שבשיל בו – בין כלי שבישל בו בשר הקדשים, ואחד שערה לתוכו רותח – ובין כלי שיצק לתוכו תבשיל רותח של בשר הקדשים, אחד קדשי קדשים – בין בשר קדשי קדשים, כגון חטאת ואשם, ואחד קדשים קלים – ובין בשר קדשים קלים, כגון שלמים, טענין מריקה ושטיפה – כלי נחושת צריכים מריקה ושטיפה ואילו כלי חרס צריכים שבירה (ברטנורא). ברם, לפי הרמב"ם אין כלי חרס טעונים שבירה אלא בחטאת בלבד, כמו שהזכרנו בסוף משנה ד, ובאה משנתנו ללמד, שבקדשים אחרים כל הכלים טעונים מריקה ושטיפה. רבי שמעון אומר: קדשים קלים – כלים שנתבשלו בהם קדשים קלים, אינן טענין מריקה ושטיפה – בגמרא מבואר, שמכל מקום מודה רבי שמעון, שיש להגעיל את הכלים ברותחים, שהרי הטעם הבלוע בהם נעשה נותר, ואם לא יגעיל אותם יפלטו אותו לתוך בשר אחר שבישל בו. – ההבדל בין הגעלה למריקה ושטיפה הוא, שמריקה ושטיפה הן במים דיוקא (מריקה – בחמין, ושטיפה – בצונן). כמבואר להלן במשנתנו, ואפילו בישראל במקצת הכלי, טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, מה שאין כן בהגעלה, שכשרה גם במשקים אחרים, כגון ביין או במזוג (מים ויין). ואחר ההגעלה אין צריך שטיפה בצונן, ואם לא הגעיל אלא מקום הבישול בלבד, כשר. רבי טרפון אומר: אם בשל בו מתחלת הרגל – כלי שבישל בו בשר הקדשים מתחילת החג, יבשל בו את כל הרגל – בלא מריקה ושטיפה, שמתוך שמרובים הקרבנות ברגל, ומבשל בו בכל

בחיבורו כדי רוחב סודר, מכל מקום מותר להכניסו לעזרה כדי לקיים בו מצות כיבוסו, הואיל ומן התורה כשנקרע רובו הרי הוא טהור (ברטנורא). פלי חרס – שנתבשלה בו חטאת, שיצא חוץ לקלעים – חוץ לחומת העזרה קודם שבירתו, נכנס ושוכרו במקום קדוש – מכניס את הכלי לעזרה ושוכרו שם, כמצוות התורה. נמא חוץ לקלעים – אם לאחר שיצא חוץ לעזרה נטמא הכלי, ואי אפשר להכניסו בטומאתו לעזרה, נקבו – עושה בו נקב כשיעור שורש קטן, שבזה הוא נטהר מטומאתו מן התורה, ונכנס ושוכרו במקום קדוש – מכניסו לעזרה ומקיים בו מצות שבירה. בתוספות מבואר, שאף על פי שלענין טומאה, משקע את הבגד ברובו (ברוב ארכו או ברוב רחבו). בטל מעליו השם בגד מן התורה, וכן כלי חרס שניקבו כשיעור שורש קטן, יצא מתורת כלי, מכל מקום לענין חטאת עדיין נקראים הם בגד וכלי, ויש לקיים בהם מצות כיבוס ושכירה; והטעם הוא, שעל ידי הקרע שבבגד והנקב שבכלי, אינם ראויים עוד למלאכתם הראשונה, ולכן נטהרים הם מטומאתם שהיתה בהם בעבר, אבל עדיין אפשר לייחד אותם להבא לשימוש אחר; ואם באותו בגד שנקרע היה מיוחד לשימוש החלק השלם שנשתתיר בו, או אותו כלי שניקב כשורש קטן, היה מיוחד ליתים או לרימון, היו שוב מקבלים טומאה מכאן ולהבא, ולכן חשובים הם כלי ובגד לענין חטאת, מאחר שאין מחוסרים אלא ייחוד בלבד. ברם, אם עשה בכלי נקב גדול, שיצא לגמרי מתורת כלי, אינו נכנס ושוכרו, שכתוב: "וכלי חרס אשר תבשל בו ישבר" – בשעת שבירה צריך שיהיה כלי, יצא זה שבשעת שבירה אינו כלי (ברטנורא).

באור משנה ו

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא דנה בכלי נחושת שנתבשלה בו חטאת וקודם מריקתו ושטיפתו יצא מן העזרה.

פלי נחשת – שנתבשלה בו חטאת, ודינו במריקה ושטיפה, שיצא חוץ לקלעים – חוץ לעזרה קודם מריקתו ושטיפתו, נכנס, ומורקו ושופו במקום קדוש – מכניס את הכלי לעזרה ומורקו ושופו שם, כמצוות התורה. נמא חוץ לקלעים – אם לאחר שיצא חוץ לעזרה נטמא הכלי, ואי אפשר להכניסו בטומאתו לעזרה, פוחתו –

יִבְשֹׁל בּוֹ אֶת כָּל הָרֶגֶל. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: עַד זְמַן אֲכִילָהּ. מְרִיקָה וְשִׁטְפָה: מְרִיקָה כְּמִרְקַת הַכּוֹס, וְשִׁטְפָה כְּשִׁטְפַת הַכּוֹס. מְרִיקָה בַּחֲמִין וְשִׁטְפָה בְּצוֹנָן. וְהַשְׁפּוֹד וְהָאֶסְפָּלָה מְגַעֲלִין בַּחֲמִין.
ח בִּשַׁל בּוֹ קֳדָשִׁים וְחֵלֶין, אוֹ קֳדָשִׁים וְקֳדָשִׁים קָלִים, אִם יֵשׁ בָּהֶן בְּנוֹתָן טַעַם – הֲרֵי תִקְלִין נֶאֱכָלִין בַּחֲמִין, וְאִינוֹן טַעֲמוֹנֵי מְרִיקָה וְשִׁטְפָה, וְאִינוֹן פּוֹסְלִין בְּמִנְעָה. רִקִּיק שֶׁנֶּגַע בְּרִיקָה, וְחֻתִּיכָה בְּחֻתִּיכָה – לֹא כָּל הָרִיקִיק וְלֹא כָּל הַחֻתִּיכוֹת אֲסוּרִין, אִינוֹן אֲסוּר אֲלָא מְקוֹם שֶׁפָּלַע.

פ ר ק ש נ י מ ע ש ר

א מְבֻבֵּל יוֹם וּמְחֻסֵּר כְּפֻרִים – אֵינוֹן חוֹלְקִים בְּקֳדָשִׁים לְאֹכֹל לְעֶרֶב. אוֹנָן נֹגַע, וְאִינוֹן מְקָרִיב, וְאִינוֹן חוֹלֵק לְאֹכֹל

פירוש ברטנורא

מְרִיקָה בַּחֲמִין וְשִׁטְפָה בְּצוֹנָן: יִבְשֹׁל בּוֹ אֶת כָּל הָרֶגֶל. בְּלֹא מְרִיקָה וְשִׁטְפָה, וּלְכַסּוֹף יִמְרוֹק וְיִשְׁטוֹף. לְפִי שֶׁכָּל יוֹם נַעֲשֶׂה גִעּוּל לַחֲבִירוֹ, דִּמְתוּךְ שְׁלָמִים מְרֻבִּים בְּרֶגֶל אֵין בְּלוּעַ שְׁלֹחַן נַעֲשֶׂה נוֹתֵר, שֶׁהִי זְמַן שְׁלָמִים לְשָׁנֵי יָמִים, וְכִי מְבַשֵּׁל בִּיה שְׁלָמִים אֵדְרֵנָא וְהָדָר מְבַשֵּׁל בִּיה שְׁלָמִים לְמַחֵר מְשַׁלְמִים שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּיוֹם הַמַּחֲרָת, פּוֹלֵט מִה שֶׁבִּלְע אֶתְמוּל וְבוֹלַע מִן אַחֲרֵינוּת, נִמְצָא שֶׁאִינוֹ בֹּא לִידֵי נוֹתֵר: וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים עַד זְמַן אֲכִילָהּ. שֶׁלֹּא יֵהָא בֵּין סוֹף הַבְּשׁוּל לְתַחֲלַת מְרִיקָה וְשִׁטְפָה אֲלָא זְמַן אֲכִילָהּ בְּלִבָּד וְלֹא יוֹתֵר מִזֶּה. דְּכֹתִיב וּמִוֹרֵק וְשׁוֹטָף, וְכֹתִיב כָּל זָכֵר בִּכְהֵנִים יֵאָכֵל אוֹתָהּ, וְלִמָּה סִמְכֵן הַכְּתוּב, לִימֹר לֶךְ שִׁמְמַתִּין זְמַן אֲכִילָהּ בְּלִבָּד וְהָדָר עֵבִיד לִיה מְרִיקָה וְשִׁטְפָה בּוֹ בְּיוֹם מִיד. וְהִלְכָה כְּחֻכָּמִים: הָאֶסְפָּלָה. גְּרָאדִּילָא בְּלַע"ו. וְהָאִי עֲשׂוּיָה כְּעֵין שִׁבְכָה וְצוֹלִין עָלֶיהָ צִלִּי: מְגַעֲלִין בַּחֲמִין:

ח הֲרֵי תִקְלִים נֶאֱכָלִין בַּחֲמִין וְאִינוֹן טַעֲמוֹנֵי מְרִיקָה. מִתְנַתִּין חֲסוּרֵי מַחֲסָא וְהָכִי קִתְנִי, אִם יֵשׁ בָּהֶן בְּנוֹתָן טַעַם הֲרֵי קָלִים נֶאֱכָלִים כְּחֻמּוּרִים לְפָנִים מִן הַקְּלֵים לְיוֹם וְלֵילָה וְטַעֲמוֹנִים מְרִיקָה וְשִׁטְפָה וּפּוֹסְלִים בְּמִנְעָה. אֵין בָּהֶן בְּנוֹתָן טַעַם אֵין תִּקְלִים נֶאֱכָלִים כְּחֻמּוּרִים וְאֵין בָּהֶן מְרִיקָה וְשִׁטְפָה וְאֵין פּוֹסְלִים בְּמִנְעָה. וּמִתְנַתִּין ר' שִׁמְעוֹן הָאֵל דְּאִמְרָא קֳדָשִׁים קָלִים אֵין טַעֲמוֹנֵי מְרִיקָה וְשִׁטְפָה, הֵלֶכְךָ כְּשֶׁלֹּא נִתְּנוּ טַעַם קֳדָשִׁים קֳדָשִׁים בְּקֳדָשִׁים קָלִים אֵין טַעֲמוֹנִים מְרִיקָה וְשִׁטְפָה: רִקִּיק, פְּסוּל, שֶׁנֶּגַע בְּרִיקָה כֶּשֶׁר, וְבִלְע הַכֶּשֶׁר מִן הַפְּסוּל:

יב א מְבֻבֵּל יוֹם. שֶׁמֶבֶל וְעֵלָה וְלֹא הָעֵרִיב שִׁמְשׁוֹ: וּמְחֻסֵּר כְּפֻרִים. כִּנּוּן זֶב וּמִצְדָּע וְיִולֶדֶת שֶׁמֶבֶל וְהָעֵרִיב שִׁמְשׁוֹ וְלֹא הִבְיָאוּ כְּפֻרִתָּן: אֵינוֹן חוֹלְקִים בְּקֳדָשִׁים. הוֹאִיל וְאֵין רֵאיוֹן לְאֲכִילָהּ אֵין חוֹלְקִים לְאֹכֹל לְעֶרֶב כְּשִׁמְחָהּ, דְּכֹתִיב (ויקרא ו') הַכֹּהֵן הַמַּחֲטָא אוֹתָהּ יֵאָכֵלָהּ, כֹּהֵן הָרֵאיוֹן לַחֲטָאֵי חוֹלֵק, שֶׁאִינוֹ רֵאיוֹן בְּקֳדָשִׁים.

משניות מבוארות – קהתי

י, ב: "כל אשר יגע בבשרה יקדש", ודרשו: "יקדש" להיות כמותה, כיצד? אם פסולה היא תיפסל, ואם כשרה היא תיאכל כחמור שבה, ובגמרא למדו מן המקרא, שהוא הדין לקדשים אחרים, כלומר שכל מאכל הנוגע בקדשים ובוולע מהם, נעשה קודש כמותם, אם הם פסולים גם הוא פסול, ואם הם כשרים ייאכל כחמור שבהם בקדושתם, וזהו ששינונו, שאם בישל קדשים וחולין או קדשי קדשים וקדשים קלים ויש בהם בנותן טעם, אם החמורים פסולים, אף התערובות פסולה, והיא פוסלת המאכל שבוולע ממנה. אין בהם בנותן טעם. אין הקלים נאכלים כחמורים. וְאִינוֹן טַעֲמוֹנֵי מְרִיקָה וְשִׁטְפָה – משנתנו סוברת כרבי שמעון, שכלים שנתבשלו בהם קדשים קלים אינם טעונים מריקה ושטיפה, הלכך כשאין בקדשי קדשים כדי ליתן טעם בקדשים קלים, אין הכלי שנתבשלו בו טעון מריקה ושטיפה, וְאִינוֹן פּוֹסְלִין בְּמִנְעָה – שאם החמורים פסולים, אין התערובות פוסלת המאכל שבלע ממנה. רִקִּיק – פְּסוּל, שֶׁנֶּגַע בְּרִיקָה – כֶּשֶׁר, וְבִלְע הַכֶּשֶׁר מִן הַפְּסוּל, שְׁחִיזוּ הָרִיקִיקִים חֲמִים, וְחֻתִּיכָה בְּחֻתִּיכָה – או שחתיכת בשר קדשים נגעה בחתיכת בשר פסול, ובלעוה ההתיכה הכשרה מהחתיכה הפסולה, שְׁחִיזוּ חֲמִים, לֹא כָּל הָרִיקִיק וְלֹא כָּל הַחֻתִּיכוֹת אֲסוּרִין – מחמת נגיעה זו, אִינוֹן אֲסוּר אֲלָא מְקוֹם שֶׁפָּלַע – ולפיכך חותך מקום הבלעה והשאר כשר.

י, ב: "כל אשר יגע בבשרה יקדש", ודרשו: "יקדש" להיות כמותה, כיצד? אם פסולה היא תיפסל, ואם כשרה היא תיאכל כחמור שבה, ובגמרא למדו מן המקרא, שהוא הדין לקדשים אחרים, כלומר שכל מאכל הנוגע בקדשים ובוולע מהם, נעשה קודש כמותם, אם הם פסולים גם הוא פסול, ואם הם כשרים ייאכל כחמור שבהם בקדושתם, וזהו ששינונו, שאם בישל קדשים וחולין או קדשי קדשים וקדשים קלים ויש בהם בנותן טעם, אם החמורים פסולים, אף התערובות פסולה, והיא פוסלת המאכל שבוולע ממנה. אין בהם בנותן טעם. אין הקלים נאכלים כחמורים. וְאִינוֹן טַעֲמוֹנֵי מְרִיקָה וְשִׁטְפָה – משנתנו סוברת כרבי שמעון, שכלים שנתבשלו בהם קדשים קלים אינם טעונים מריקה ושטיפה, הלכך כשאין בקדשי קדשים כדי ליתן טעם בקדשים קלים, אין הכלי שנתבשלו בו טעון מריקה ושטיפה, וְאִינוֹן פּוֹסְלִין בְּמִנְעָה – שאם החמורים פסולים, אין התערובות פוסלת המאכל שבלע ממנה. רִקִּיק – פְּסוּל, שֶׁנֶּגַע בְּרִיקָה – כֶּשֶׁר, וְבִלְע הַכֶּשֶׁר מִן הַפְּסוּל, שְׁחִיזוּ הָרִיקִיקִים חֲמִים, וְחֻתִּיכָה בְּחֻתִּיכָה – או שחתיכת בשר קדשים נגעה בחתיכת בשר פסול, ובלעוה ההתיכה הכשרה מהחתיכה הפסולה, שְׁחִיזוּ חֲמִים, לֹא כָּל הָרִיקִיק וְלֹא כָּל הַחֻתִּיכוֹת אֲסוּרִין – מחמת נגיעה זו, אִינוֹן אֲסוּר אֲלָא מְקוֹם שֶׁפָּלַע – ולפיכך חותך מקום הבלעה והשאר כשר.

י י ב ח מ י ש י

באור משנה א

פרקנו דן בחלקם של הכהנים בבשר הקדשים ובעורות של קדשי הקדשים. **מְבֻבֵּל יוֹם** – כהן טמא שטבל מטומאתו ועדיין לא העריב עליו השמש, שאסור לו לאכול בקדשים, וּמְחֻסֵּר כְּפֻרִים – כגון זב או מצורע, שאף על פי שטבל והעריב שמשו, אסור לו לאכול בקדשים עד שיביא קרבנות לכפרתו למחרת טבילתו. **אֵינוֹן חוֹלְקִים בְּקֳדָשִׁים** – אינם מקבלים חלק מקרבנות, **לְאֹכֹל לְעֶרֶב** – כדי לאכלו בערב, כשיהיו מותרים כבר באכילת הקדשים; ובגמרא למדים זה מן המקראות, שכהן הראוי לאכילה חולק בקדשים, ושאינו ראוי לאכילה אינו חולק בקדשים. **אוֹנָן** – כהן שמת לו אחד מקרוביו, שהוא חייב להתאבל עליהם, הרי ביום המיתה הוא נקרא "אונן" מן התורה,

באור משנה ח

בִּשַׁל בּוֹ – בכלי, **קֳדָשִׁים וְחֵלֶין** – בשר קדשים ובשר חולין, או **קֳדָשִׁים וְקֳדָשִׁים קָלִים** – כגון בשר חטאת ובשר שלמים, **אִם יֵשׁ בָּהֶן בְּנוֹתָן טַעַם** – שיש בבשר הקדשים כדי ליתן טעם בבשר החולין, או שיש בקדשי קדשים כדי ליתן טעם בקדשים קלים, **הֲרֵי תִקְלִין נֶאֱכָלִין בַּחֲמִין** – החולין נאכלים כדין קדשים, וקדשים קלים נאכלים כדין קדשי קדשים (לפנים מן הקלענים, לזכר כהונה, ליום ולילה עד צחצוח). ובגמרא מבואר, שיש להוסיף כאן כדלקמן: וטעונים מריקה ושטיפה – שהכלי שנתבשלו בו טעון מריקה ושטיפה, כמבואר במשניות הקודמות, ופוסלים במוגע – שכתוב בחטאת (ויקרא

לְעֶרֶב. בַּעֲלֵי מוֹמִין, בֵּין בַּעֲלֵי מוֹמִין עוֹבְרִין – חוֹלְקִין וְאוֹכְלִין, אֲבָל לֹא מִקְרִיבִין. וְכָל שְׂאִינוֹ רְאוּי לְעוֹבְדָה – אֵינוֹ חוֹלֵק בְּבִשָּׁר. וְכָל שְׂאִין לֹא בְּבִשָּׁר – אֵין לוֹ פְּעוּרוֹת. אֲפֹלוּ טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת דָּמִים, וְטָהוֹר בְּשַׁעַת הַקָּטֹר חֲלָבִים – אֵינוֹ חוֹלֵק בְּבִשָּׁר, שְׁנֶאֱמַר (ויקרא ז, לג): "הַמִּקְרִיב אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֹהֶרֶן, לוֹ תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנֶּה".

ב פל שלא זכה המזבח בבשרה – לא זכו הפהנים בעורה, שְׁנֶאֱמַר (ויקרא ז, ח): "עֹלֹת אִישׁ", עוֹלָה שְׁעֻלָּתָהּ לְאִישׁ. עוֹלָה שֶׁנִּשְׁחַטָּה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא עָלָתָה לְבַעֲלִים – עוֹרָה לְפָהֲנִים. אֶחָד עוֹלָת הָאִישׁ וְאֶחָד עוֹלָת הָאִשָּׁה – עוֹרוֹתֶיהֶן לְפָהֲנִים.

ג עוֹרוֹת קֳדָשִׁים קָלִים לְבַעֲלִים, וְעוֹרוֹת קֳדָשִׁים קֳדָשִׁים לְפָהֲנִים; קָל וְחֹמֶר! מָה אִם עוֹלָה שְׁלֹא זָכוּ בְּבִשָּׁרָה, זָכוּ

פירוש ברטנורא

לחטוי אינו חולק. ואי אפשר לומר כהן שאינו ראוי לחטוי בשעת הקרבה אינו אוכל, דהא איכא קמן דאינו ראוי לחטוי ואוכל, אלא על כרחך יאכלנה דאמר קרא יחלוק בה כדי לאכול ממנה קאמר, ומדאפקה קרא לחלוקה בלשון אכילה, שמע מינה דכהן הראוי לאכילה חולק, שאין ראוי לאכילה אינו חולק. הלכך בעלי מומין חולקין, שאנן ראויין לחטוי, ראויין הן לאכילה, דכתיב (שם כ"א) ומן הקדשים יאכל: אינן נוגע. והוא שטבול ולא הסיח דעתו מן הטבילה כל זמן שהוא אונן. שאם הסיח דעתו ונגע, אפילו לאחר שטבול פסל: וכל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר. חוץ מבעלי מומין שאנן ששנן ראויין לעבודה חולקים בבשר, דרבינוהו קרא בהדיא, דכתיב (שם) לחם אלהיו מקדשי הקדשים וגו', וכתיב (שם ו') כל זכר בבני אהרן יאכלנה, לרבות בעלי מומין למחלוקת, אי לאכילה הרי כבר אמור ומן הקדשים יאכל: וטהור בשעת הקטר חלבים. שהוא כל הלילה. כגון שטבול וטהור בהערב שמש: אינו חולק. שאין הכהן חולק בקדשים עד שיהא טהור משעת זריקת דמים עד שעת הקטר חלבים, ואם נטמא בין כך ובין כך אינו חולק:

ב כל שלא זכה המזבח בבשרה. כגון שאירע בה פסול קודם זריקה, דלא היתה לה שעת היתר למזבח: עוֹרָה לְפָהֲנִים. הואיל וזכה המזבח בבשרה שהרי כשרה היא: ואחד עולת אשה. דכתיב והכהן המקריב את עולת איש, אין לי אלא עולת איש, עולת נשים ועבדים מנין, ת"ל עור העולה, ריבה. אם כן למה נאמר עולת איש, פרט למתפס עולתו לבדק הבית שהעור קדוש:

ג עוֹרוֹת קֳדָשִׁים קָלִים לְבַעֲלִים. דכתיב עור העולה וגו', מה עולה קדשי קדשים אף כל קדשי קדשים: עוֹרוֹת קֳדָשִׁים קֳדָשִׁים. חטאות ואשמות לכהנים כדמפרש טעמא ואיל: אין המזבח מוכיח. כלומר, אין לך לומר מוכח יוכיח שזכה בבשר העולה ולא זכה בעור, ואף אתה אל תתמה בקדשי קדשים

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד, מתי זוכים הכהנים בעור העולה, שכן העולה נשרפת כולה על המזבח, ואין בה לכהנים אלא עורה בלבד.
פל – עולה, שלא זכה המזבח בבשרה – כגון שנפסל הקרבן קודם זריקת הדם, ולא היתה לה שעת היתר למזבח, שאין מקטירים את איברי העולה על המזבח אלא לאחר זריקת דמה, לא זכו הפהנים בעורה – של עולה זו, שְׁנֶאֱמַר: "עֹלֹת אִישׁ" – והכהן המקריב את עולת איש. עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", ודורשים: עוֹלָה שְׁעֻלָּתָהּ לְאִישׁ – שעלתה על המזבח בשביל האיש שהביאה, פרט לעולה שנפסלה ולא עלתה לאיש, כגון שנשחטה במחשבת חוץ לזמנה או חוץ למקומה, אין הכהנים זוכים בעורה. ברם, אם הופשט העור קודם שנפסלה העולה, אף על פי שנפסלה קודם זריקת הדם, זוכים הכהנים בעורה (רמב"ם הל' פסולי המוקדשין יט, ט). עוֹלָה שֶׁנִּשְׁחַטָּה שְׁלֹא לְשִׁמָּה – אלא לשם קרבן אחר, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא עָלָתָה לְבַעֲלִים – לשם חובה, כמו ששינוי בתחילת מסכתנו, עוֹרָה לְפָהֲנִים – הואיל וזכה המזבח בבשרה, שהרי כשרה היא. אֶחָד עוֹלָת הָאִישׁ וְאֶחָד עוֹלָת הָאִשָּׁה – בין עולה שהביא איש ובין עולה שהביאה אשה, כל שזכה המזבח בבשרו, עוֹרוֹתֶיהֶן לְפָהֲנִים – שכתוב (שם): "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", ודרשו: "עור העולה" – לרבות עולת גרים נשים ועבדים, שעורה לכהנים.

י ו ש ש י

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בענין עור העולה, מוסיפה משנתנו ללמד בענין עוֹרוֹת שֶׁנִּשְׁחַטָּה שְׁלֹא לְשִׁמָּה. עוֹרוֹת קֳדָשִׁים קָלִים – כגון שלמים, לְבַעֲלִים – לבעלי הקרבן, שלא נאמר בתורה שהעור לכהנים אלא בעולה, שהיא קדשי קדשים; וְעוֹרוֹת קֳדָשִׁים קֳדָשִׁים – חטאות ואשמות, לְפָהֲנִים – כדין עור העולה, שכן למדים קָל וְחֹמֶר! – מעולה, מָה אִם עוֹלָה שְׁלֹא זָכוּ – הכהנים, בְּבִשָּׁרָה – שכולה נשרפת על המזבח, כמו ששינוי

ובלילה שלאחריו אף שכבר נקבר המת, או בשאר הימים כל זמן שלא נקבר, אונן הוא מדרבנן, והוא אסור לאכול בקדשים, נוגע – בקדשים, שאינו כטמא שאסור לנגוע בקדשים, וְאֵינוֹ מִקְרִיב – קרבנות, וְאֵינוֹ חוֹלֵק לְאָכּוֹל לְעֶרֶב – אינו נוטל חלק בבשר הקרבנות כדי לאכול בערב, שהואיל ואסור עכשיו באכילה, אינו חולק, כמבואר לעיל. בַּעֲלֵי מוֹמִין – כהנים שהם בעלי מומין, בֵּין בַּעֲלֵי מוֹמִין קְבוּעִין – שמומיהם לא יעברו לעולם, בֵּין בַּעֲלֵי מוֹמִין עוֹבְרִין – שמומיהם עומדים להתרפא, חוֹלְקִין וְאוֹכְלִין – בקדשים, אֲבָל לֹא מִקְרִיבִין – כמו שכתוב (ויקרא כא, כא-כב): "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב את אש ה', מום בו את לחם אִלֵּהיו לא יגש להקריב. לחם אִלֵּהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל..." וְכָל שְׂאִינוֹ רְאוּי לְעוֹבְדָה – חוץ מבעלי מומין שנוכחו, אֵינוֹ חוֹלֵק בְּבִשָּׁר – אינו נוטל חלק בבשר הקרבנות, וְכָל שְׂאִין לֹא בְּבִשָּׁר – כל מי שאין לו חלק בבשר, אֵין לוֹ פְּעוּרוֹת – אף בעוֹרוֹת של הבהמות אינו נוטל חלק, שכתוב (ויקרא ז, ח): "והכהן המקריב את עולת איש, עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", פרט לטבול יום ומחוסר כיפורים ואונן שאינם זוכים בעור (נמוא ק, ב). אֲפֹלוּ טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת דָּמִים – שהיה טמא בשעה שזרק את דמו של הקרבן, וְטָהוֹר בְּשַׁעַת הַקָּטֹר חֲלָבִים – כגון שטבול והעריב עליו השמש, אֵינוֹ חוֹלֵק בְּבִשָּׁר – שאין הכהן נוטל חלק בבשר הקרבנות עד שיהא טהור בשעת זריקת הדם ובשעת הקטר חלבים, שְׁנֶאֱמַר: "הַמִּקְרִיב אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֹהֶרֶן, לוֹ תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנֶּה" – "המקריב את דם השלמים" היינו הזורק את הדם, "ואת החלב" היינו המקטיר, ומכאן שאין הכהן חולק בבשר אלא אם כן ראוי לזריקת הדם ולהקטרת האימורים. ובכרייתא בגמרא מובא: "אבא שאול אומר: לעולם אינו אוכל עד שיהא טהור משעת זריקה ועד הקטר חלבים". וכן פוסק הרמב"ם. ומכאן, שאם נטמא בינתניים, דהיינו בין זריקת הדם ובין הקטר החלבים, אף על פי שטבול והעריב שמשו, ונמצא שהיה טהור בין בשעת זריקת הדם ובין בשעת הקטר החלבים, מכל מקום אינו חולק, עד שיהא טהור משעת הזריקה ועד שעת הקטר החלבים (בדסנודא).

בַּעֲוֹרָה – קִדְּשֵׁי קֳדָשִׁים שְׁזָבוּ בְּבִשְׂרָן, אֵינּוּ דִּין שְׁיִזְבוּ בַּעֲוֹרָן? אֵין מִזְבֵּחַ יוֹכֵחַ, שְׁאִין לוֹ עוֹר מִפֶּל מְקוֹם.
ד פֶּל הַקֳּדָשִׁים שְׁאֵרַע בָּהֶם פֶּסוּל קֹדֶם לְהַפְשֹׁטָן – אֵין עוֹרוֹתֵיהֶם לִפְנֵיהֶם; לְאַחַר הַפְשֹׁטָן – עוֹרוֹתֵיהֶם לִפְנֵיהֶם.
אָמַר רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכֹּהֲנִים: מִיָּמִי לֹא רָאִיתִי עוֹר יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מִדְּבָרָיו לְמַדְּנֹה, שֶׁהַמִּפְשִׁיט
אֶת הַבְּכוֹר וְנִמְצָא טְרֵפָה, שְׂאִיתוֹ הַכֹּהֲנִים בַּעֲוֹר. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵין לֹא רָאִינוּ רָאִיָּה, אֲלֵא יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה.
ה פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים וְשִׁעִירֵי הַנִּשְׂרָפִים, בְּזֶמַן שֶׁהֵם נִשְׂרָפִין כְּמִצְוַתָּן – נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדִּשָּׁן, וְכַמְטָמָאִין בְּגָדִים; וְאֵין
נִשְׂרָפִין כְּמִצְוַתָּן – נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַבִּירָה, וְאֵינֶם מְטָמָאִין בְּגָדִים.

פירוש ברטנורא

ש"ע פ' שזכו כהנים בבשרן לא יזכו בעורן. אין זו הוכחה, שאין לזבוח עור בכל מקום. אבל ככהנים מצינו שזכו בעור העולה, וקל וחומר שיזכו בעורות קדשי קדשים:

ד אין עוֹרוֹתֵיהֶם לִכְהֻנָּה. אלא נשרפים עם עורן: לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה. לאחר שהופשטו אם נמצאת טריפה, אע"פ שפסול זה היה בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט: שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה. הא קמשמע לן ר' עקיבא דאפילו בכור בעל מום הנשחט במדינה על מומו, ולא התירו הכתוב אלא באכילה כדכתיב בשעריך תאכלנו, אבל אם מת עורו אסור ושעון קבורה, ואשמועינן דהויא דלא הוכר טריפתו עד לאחר הפשט, שרייה שחיטתו והפשטו לעורו, כאילו נזרק דמו במקדש: יאותו הכהנים בעורו. ואינו נשרף: אין לא ראיתי ראייה. שמה לא אירע כימו שימצא טריפה לאחר הפשט, ואם אירע ושרפתו הוא לא ראה: אלא יצא לבית השריפה. הואיל וקודם הפשט בא. והלכה כר' עקיבא בבכור בעל מום כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה, לא. והלכה כחכמים בבכור תמים, דבשר בקבורה והעור בשריפה:

ה פְּרִים הַנִּשְׂרָפִין. פר כהן משיח, ופר העלם דבר של צבור, ופר של יום הכיפורים: ושעירים הנשרפים. שעיר יום הכיפורים ושעיר עבודה וזה: נשרפין בבית הדשן. חוץ לשלש מחנות. ובבית עולמים, חוץ לירושלים. דכתיב בהו אל מחוץ למחנה, כלומר חוץ לשלש מחנות: מטמאין בגדים. לעסוקים בהם. כדכתיב (ויקרא י"ז) והשורף אותם יכבס בגדיו. וכל מקום שנאמר יכבס בגדיו, לא בלבד הבגדים שהוא לבוש מעונין כבוס, אלא כל בגד שהוא נוגע בו

משניות מבוארות – קהתי

אם אירע בהם פסול לאחר שהופשטו העורות מהם, עוֹרוֹתֵיהֶם לִפְנֵיהֶם – שהפסול שאירע לאחר ההפשט אינו פוסל את העור. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכֹּהֲנִים: מִיָּמִי לֹא רָאִיתִי עוֹר – שהופשט מבהמת הקדשים, יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה – להישרף יחד עם הקרבן שנפסל, אלא ניתן הוא לכהנים; ואף כשהפסול היה כבר בקרבן קודם שהופשט העור, אם לא נודע עליו עד לאחר ההפשט, העור ניתן לכהנים. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מִדְּבָרָיו – של רבי חנינא סגן הכהנים – לְמַדְּנֹה, שֶׁהַמִּפְשִׁיט אֶת הַבְּכוֹר וְנִמְצָא טְרֵפָה – שלא נודעה טרפותו אלא לאחר ההפשט, שְׂאִיתוֹ – שייחנה – הכהנים בַּעֲוֹר – כלומר שניתן העור לכהנים ואינו נשרף. רבי עקיבא בא להשמינו, שאפילו בכור בעל מום הנשחט חוץ למקדש, – אף שלא התירו הכתוב אלא באכילה, שנאמר בבכור (דברים טו, כא-כב): "וכי יהיה בו מום פיסח או עיור כל מום רע, לא תזבחנו לה' אלהיך. בשעריך תאכלנו..." אבל אם הבכור מת, עורו אסור ושעון קבורה, – מכל מקום הואיל ולא נודע שהיה טריפה עד לאחר שהפשיטתו עורו, הותר העור על ידי שחיטתו כאילו נזרק דמו במקדש (ברטנורא). וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵין לֹא רָאִינוּ רָאִיָּה – כלומר מדברי רבי חנינא סגן הכהנים אין ללמוד כלום, שהרי הוא אומר "לא ראיתי", ואין להביא ראיה מזה שלא ראה, שאפשר שלא אירע בימיו, שיימצא פסול בקרבן לאחר הפשטו, או שאירע כך, ודרך מקרה לא ראה רבי חנינא שיצא להישרף, אֲלֵא יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה – אם נמצא הקרבן פסול, אף על פי שהופשט העור קודם שנודע על פסולו, העור יישרף.

ש ב ת ק ו ד ש

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד בענין שריפתן של החטאות הפנימיות (ענין לעיל ה, א-ג). פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים – פר של יום הכיפורים (ויקרא טו, ו), ופר כהן המשיח (ויקרא ז, ג), ופר העלם דבר של ציבור (ויקרא ד, יג-יד), וְשִׁעִירֵי הַנִּשְׂרָפִים – שעיר של יום הכיפורים (ויקרא טו, ט), ושעיר שגגת עבודה וזה (במדבר טו, כד), כמו שבארנו לעיל (ה, א-ב), בְּזֶמַן שֶׁהֵם נִשְׂרָפִין כְּמִצְוַתָּן – כדנים, שלא נפסלו, נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדִּשָּׁן – שמחוץ לירושלים, וְכַמְטָמָאִין בְּגָדִים – השורפים את הקרבנות הללו מטמאים בגדים שנוגעים בהם בשעה שעוסקים בשריפתם, כמו שכתוב (ויקרא טו, כח): "והשורף אותם יכבס בגדיו",

(לעיל ה, ד): "וכליל לאשים", זָכוּ בַּעֲוֹרָה – כמפורש בתורה (ויקרא ז, ח): "עור העולה... לכהן לו יהיה"; קִדְּשֵׁי קֳדָשִׁים – חטאות ואשמות, שְׁזָבוּ הכהנים בְּבִשְׂרָן – כמו ששינונו בפרק ה: "ונאכלין לפנינו מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל..." אֵינּוּ דִּין שְׁיִזְבוּ בַּעֲוֹרָן – כלום אינו קל וחומר? ואם תאמר: מזבח יוכיח. שזוכה בבשר ולא בעור, ומכאן נלמד לקדשי קדשים, שאף על פי שהכהנים זוכים בבשרם, לא יזכו בעורם, אֵין מִזְבֵּחַ יוֹכֵחַ – אין לך לומר "מזבח יוכיח", שְׁאִין לוֹ עוֹר מִפֶּל מְקוֹם – שאין המזבח זוכה בעור בשום קרבן, אבל הכהנים הרי זוכים בעור העולה, כמפורש בתורה, הלכך נכון הוא הלימוד בקל וחומר שיזכו גם בעור חטאת ואשם. – לפי ברייתא בגמרא (זבחים קג, ב) משנתנו רבי ישמעאל היא, אבל תנא קמא בברייתא לומד זה מן הכתוב (שעורות קדשי קדשים לכהנים). שכן מובא שם: "עור העולה" (לכהן) – אין לי אלא עור העולה, עורות קדשי קדשים מניין? תלמוד לומר: "עור העולה אשר הקריב" ("אשר הקריב" – כל הקרבנות במשמע). יכול שאני מרבה אף קדשים קלים? תלמוד לומר: "עולה" – מה עולה קדשי קדשים, אף כל קדשי קדשים. רבי ישמעאל אומר: "עור העולה" – אין לי אלא עור העולה, עורות קדשי קדשים מניין? ודין הוא: ומה עולה שלא זכו בבשרה, זכו בעורה, קדשי קדשים שזכו בבשרן, אינו דין שיזכו בעורן? מזבח יוכיח, שזכה בבשר ולא זכה בעור. – מה למזבח, שכן לא זכה במקצת (עורות). תאמר בכהנים שזכו במקצת (בעור העולה). הואיל וזכו במקצת יזכו בכולן. רבי אומר: כל עצמנו לא הוצרכנו אלא לעור העולה בלבד (לא הוצרכנו ללמוד מן הכתוב על שאר עורות אלא על עור העולה בלבד. שהוא לכהן). שהרי בכל מקום העור הולך אחר הבשר: פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים – הן נשרפין ועוֹרוֹתֵיהֶן עִמָּה; חטאת ואשם וזבחי שלמי ציבור – מתנה לכהן, רצו מפשיטין אותם, רצו אוכלין אותן על גב עורן; אבל עולה נאמר בה: "והפשט את העולה ונתת אותה לנתחיה" – יכול לא יהיו הכהנים זכאין בעורה? תלמוד לומר: "עור העולה אשר הקריב לכהן".

באור משנה ד

משנתנו דנה בעורות של קדשי קדשים שנפסלו.

פֶּל הַקֳּדָשִׁים – עולה, חטאת ואשם, שְׁאֵרַע בָּהֶם פֶּסוּל קֹדֶם לְהַפְשֹׁטָן – שנפסלו קודם שהופשטו העורות מהם, אֵין עוֹרוֹתֵיהֶם לִפְנֵיהֶם – אלא נשרפים הם עם הבשר; לְאַחַר הַפְשֹׁטָן – אבל

ו' היו סובלין אותם במוטות. יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה, והאחרונים לא יצאו – הראשונים מטמאין בגדים, והאחרונים אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. יצאו אלו ואלו – אלו ואלו מטמאין בגדים. רבי שמעון אומר: אלו ואלו אינן מטמאין בגדים, עד שיצא האור ברבן. נתן הפשר – אין השורף מטמא בגדים.

פירוש ברטנורא

בעודו מחובר למטא, נטמא ומעין כבוס: שלא כמצותו. כגון שנפסלו וטעוין שריפה כשאר פסולי המקדשים: בבית הבירה. פעמים בעזרה ופעמים בהר הבית. כיצד, אירע בהן פסול קודם יציאתן מן העזרה בין קודם זריקה בין לאחר זריקה, נשרפין בבית הדשן הגדול שבעזרה. אירע בהן פסול אחר יציאתן מן העזרה, נשרפין בבית הדשן שבהר הבית, והוא בית המקדש:

ו' היו סובלין אותן, את הנשרפים כמצותן, היו נושאים אותן במוטות להוציאן לבית שריפתן: הראשונים. בני אדם הנושאים במוט. אותן שבראש האחד יוצאים ראשונים, והאחרונים שבראש השני לא יצאו: נתן הפשר. נגמרה שריפתן אין המסייע שוב בהן מטמא בגדים. אבל מקמי הכי כל המסייעין בשעת שריפה מטמאים בגדים, דכתיב והשורף אותם יכבס בגדיו, בשעת שריפה. יכול המסייע לאחר שנעשו אפר מטמא בגדים, תלמוד לומר אותם, אותם מטמא בגדים, נעשו אפר אינו מטמא בגדים. ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים עצמן אין מטמאין אדם ובגדים שנוגעים בהם, אלא המתעסק בשריפתן מטמא מגזירת הכתוב. לדברי רבנן משיצאו הסובלים במוטות, ולדברי ר"ש משיצאת האור ברובן. ואין הלכה כר"ש:

משניות מבוארות – קהתי

אינן מטמאין בגדים עד שיצאו – חוץ לחומת העזרה, שכל זמן שהם בפנים העזרה אינם מטמאים בגדים. יצאו אלו ואלו – הראשונים והאחרונים חוץ לחומת העזרה, אלו ואלו מטמאין בגדים – בגמרא מובאת ברייתא: בפר ושעיר של יום הכפורים כתוב (ויקרא טז, כז): "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר בקדש יוציא אל מחוץ למחנה" ... שנו רבותינו: להלן (כשאר הנשרפים) אתה נותן להם שלוש מחנות (שצריך לשרפם חוץ לשלוש מחנות, היינו עזרה והר הבית וירושלים), וכאן אתה נותן להם מחנה אחת: אם כן (שלמים משאר הנשרפים שאף פר ושעיר של יום הכפורים נשרפים חוץ לשלוש מחנות), למה נאמר "אל מחוץ למחנה"? לומר לך: כיון שיצא חוץ למחנה אחת (מחנה שכינה שהיא העזרה), המתעסקים בהם מטמאים בגדים. רבי שמעון אומר: אלו ואלו אינן מטמאין בגדים, עד שיצא האור ברבן – רבי שמעון סובר, שהעוסקים בהוצאתם לבית הדשן אינם מטמאים בגדים אלא בזמן שעוסקים בשריפתם, ואף העוסקים בשריפתם אינם מטמאים בגדים עד שתאחו האש ברובם של הנשרפים. נתן הפשר – נמק הבשר מחמת האש, דהיינו שיצאה לחותו ונחרכו פני הבשר, כבר נגמרה שריפתם, ושוב אין השורף מטמא בגדים – המסייע בהם שישרפו לגמרי אינו מטמא בגדים. ברם, המסייע בשריפתם קודם שניתן הבשר, כגון המהפך בבשר והמסייע עצים והמהפך באש והחותה בגחלים, הרי הוא מטמא בגדים. בברייתא בגמרא מובא (זבחים קו, א), שחכמים חולקים על רבי שמעון וסוברים, שכל המסייע בשעת שריפתם עד שנעשו אפר מטמא בגדים. ברם, המסייע לאחר שנעשו אפר, אף חכמים מודים שאינו מטמא בגדים, שכתוב (ויקרא טז, כח): "והשורף אותם יכבס בגדיו" – "אותם" מטמאים בגדים, ולא משנעשו אפר מטמאים בגדים. והלכה כחכמים.

וכל מקום שנאמר בתורה "יכבס בגדיו", לא בגדיו בלבד, שהוא לבוש בהם, טעונים כיבוס, אלא כל בגד שנוגע בו בעודו עוסק בדבר המטמא, הרי זה נטמא וטעון כיבוס. ואם אינן נשרפין כמצותן – דהיינו שנפסלו, וטעונים שריפה כשאר פסולי המקדשים, נשרפין בבית הבירה – בבית המקדש; ושני מקומות לשריפה היו שם, אחד בעזרה ואחד בהר הבית (אף הר הבית בכלל המקדש הוא) – אם נפסלו קודם יציאתם מן העזרה, בין קודם זריקת דמם בין לאחר זריקה, נשרפים בבית הדשן שבעזרה, ואם נפסלו אחר צאתן מן העזרה, הרי הם נשרפים בבית הדשן שבהר הבית. ויש מפרשים: בבית הבירה – מקום יש בהר הבית ובירה שמו (גמרא זבחים קד, ב), ולא באה משנתנו אלא להשמיע, שאם אירע פסול בחטאות הפנימיות אחר יציאתן מן העזרה, שורפים אותן בהר הבית. ברם, הלכה ברורה היא, שאם אירע בהן פסול קודם יציאתן מן העזרה, ששורפים אותן בבית הדשן שבעזרה, כשאר פסולי המקדש. ואינם מטמאין בגדים – הואיל ואינם נשרפים כמצותן אלא משום שנפסלו, אין העוסקים בשריפתם מטמאים בגדים.

באור משנה ו

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא עוסקת בדן טומאת הבגדים של המתעסקים בשריפת החטאות הפנימיות.

היו סובלין אותם במוטות – את הנשרפים כמצותם היו נושאים במוטות לבית הדשן שמחוץ לירושלים. יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה – כאשר הראשונים הנושאים בראשי המוטות הקדמיים, יצאו כבר חוץ לחומת העזרה, והאחרונים – הנושאים בקצות המוטות האחוריים, לא יצאו – עדיין. הראשונים מטמאין בגדים – שאף בזמן שעוסקים בהוצאת החטאות הנשרפות לבית הדשן, משיצאו בהן חוץ לחומת העזרה, מטמאים בגדים, והאחרונים

אגרות קודש

ב"ה, ד' כסלו, ה'תשי"א

ברוקלין

הווי"ח אי"א נוי"מ איש אשכולות וכו' מוהר"י שי

שלום וברכה!

במענה על כתבו אודות משלוח טלית ותפלין לאחד בעיר אחת בטשעכאסלאוואקיע, הנה אם מצד המקבל אין כל חששות לקבל זה בשים לב לתנאי המקום כעת, יודיע נא השם והכתובת ואמסור למל"ח או מחנה ישראל לשלוח הטו"ת.

בברכת הצלחה בעבודתו ובריאות הנכונה,

מנחם שניאורסאהן

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

ויעבר את הכושי — ויקדם את הכושי. **מקטרויא** — מקום. **מנ"ח** — על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו. **וידבר עולה מן המנין** — "וידבר ה' אל משה לאמר" אף על פי שאין ללמוד ממנו כלום. **בראשית נמי** — דמשתעי בשמים ובארץ, דכתיב "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם". **מאמר הוא** — אף הן במאמר נבראו. **נר מערבי** — הוא נר אמצעי. למאן דאמר נרות צפון ודרום מונחין — הוי אמצעי משוך קימעה כלפי מערב חוץ משאר נרות. דלמאן דאמר מערב ומזרח מונחין — לא, משום דהוי מערבי השני כלפי מזרח, הכי איתא במנחות. **תורמין** — כהנים את הלשכה, נותנין משקלי שנה זו לתוכה לקנות מהן קרבנות צבור לכל השנה. **אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות** — למול פני נר שבגוף המנורה, שהוא אמצעי, היה מצדד פני ששה הנרות.

דף כ ע"ב: שנינו במשנה: **מקום שנהגו לברך יברך. אמר אפי', לא שנו שהברכה על קריאת המגילה תלויה במנהג, אלא בברכה שלאחריה, אבל לפנייה מצוה לברך, ואמר רב יהודה אמר שמואל, כל המצות כולן מברך עליהן עובר [קודם] לעשייתן, ובכלל זה מצות מגילה.**

הגמרא מבארת את לשון 'עובר': **מאי משמע דהאי 'עובר' לישנא דאקדומי הוא** - מנין ש'עובר' היינו קודם. **אמר רב נחמן בר יצחק, אמר קרא** (שמואל ב' יח כג) **'וירין אחימעז דרך הכפר ויעבר' [-הקדים] את הכושי'. אפי' אמר, מהכא, שנאמר (בראשית לג ג) [כאשר נפגש יעקב אבינו עם עשו בחזרתו מלבן] 'והוא עבר לפנייהם' - הקדים ועמד לפני נשיו ובניו. ואיבעית אימא מהכא, 'ויעבר מלכם לפנייהם וה' בראשם' (מיכה ב ג). ומכל אלו מבואר שעובר לשון קודם הוא.**

הגמרא מבוררת את נוסח ברכות המגילה. שואלת הגמרא: **לפניה מאי מברך** - מהו נוסח הברכה שמברך לפני קריאת המגילה. **רב ששת מקטרויא איקלע [-נזדמן] לקמיה דרב אשי** בשעה שקרא המגילה, וברך רב אשי לפנייה שלש ברכות, שסימנן **מנ"ח**, דהיינו על 'מ'קרא מגילה, שעשה 'נ'סים, ושה'חיינו. **לאחריה מאי מברך. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם (האל) הרב את ריבנו, והרין את דיננו, והנזקים את נקמתנו, והנפער לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו, וחותר ברוך אתה ה' הנפער לישראל מכל צריהם. ורבא אמר, חותר ברוך אתה ה' האל המושיע. אמר רב פפא, הלכך נימרינהו לתרניניה** - מאחר שיש מחלוקת בנוסח החתימה, יש לחתום כשתי הדעות, ויאמר ברוך אתה ה' הנפער לישראל מכל צריהם האל המושיע.

שנינו במשנה: **בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה וכו':** שואלת הגמרא: **הני שלשה כנגד מי תיקנום. אמר רב אסי, כנגד תורה נביאים וכתובים. רבא אמר, כנגד פהנים לויים וישראלים** הראויים לקרות בתורה.

שואלת הגמרא: **אלא הא דתני רב שימי אין פוחתין מעשרה פסוקין בקריאת התורה בבית הכנסת, ואף פסוק 'וידבר ה' אל משה לאמר' שאין למדים ממנו כלום, עולה מן המנין, הני עשרה פסוקים כנגד מי תיקנום.** משיבה הגמרא: **אמר רבי יהושע בן לוי, כנגד עשרה במלנין** - אנשים הבטלים ממלאכה שיושבים כל היום בבית הכנסת. **רב יוסף אמר, כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני. (רבי לוי אמר כנגד עשרה חילולין שאמר דוד בספר תהלים). ורבי יוחנן אמר, כנגד עשרה מאמרות** - עשרה ציוויים של הקדוש ברוך הוא שבהן נברא העולם והברואים שבו.

שואלת הגמרא: **הי נינהו** - מה הם עשרת הציוויים, אם נאמר '**ויאמר ד' בראשית**' - פסוקי בריאת העולם שכתוב בהם 'ויאמר אלקים, הרי הני תשעה הוו - פסוקים אלו רק תשעה הם. משיבה הגמרא: **בראשית** ברא אלהים האמור בבריאת שמים וארץ, **נמי מאמר הוא**, כלומר, גם בריאת שמים וארץ היתה באמירה ולא בידים, **דכתיב** (תהלים לג ו) **'ברך ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם'**, ונמצא שהעולם נברא בעשרה מאמרות.

אמר רבא, ראשון שקרא ארבעה פסוקים משופת, שני שקרא ארבעה משופת, שלישי שקרא ארבעה משופת. כיון שלכל אחד יש מעלה.

רבא מבאר את דבריו: **ראשון שקרא ארבעה משופת, דתנן** (שקלים פ"ג מ"ב) **לגבי תרומת הלשכה, בשלש קופות שכל אחת מהן של שלש סאין (שבתן) היו הכהנים תורמין את הלשכת, ומהן היו מקריבים את קרבנות הציבור, והיה כתוב עליהן - על הקופות אב"ג.** והטעם, כדי לידע איזו מהן נתרמה ראשון וידעו להקריב ממנה ראשון, משום שמצוה בראשון. הרי שיש עדיפות לראשון.

אמצעי שקרא ארבעה משופת. דתנא, נאמר (במדבר ח ב) **'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות'**, פסוק זה מלמד שמצדד [מטה] פניהם של ששת ראשי הפתילות כלפי נר מערבי, שהוא הנר האמצעי, ונקרא נר מערבי, משום שהיה מטה ראש פתילתו כלפי קודש הקדשים שבמערב, ששם השכינה שורה. ואמר רבי יוחנן, **מכאן** - ממה שנטו כולם כלפי האמצעי, למדנו שאמצעי משופת. ולכן אם קרא האמצעי את ארבעת הפסוקים הרי הוא משופת.

ואחרון שקרא ארבעה משופת, משום שכלל הוא בידיו שמעלין בקדש ולא מורידין, ולכן יש גם עדיפות שיקרא האחרון ארבעה, שבכך הוא מוסיף על הקודמים.

משיבה הגמרא: משנתנו על ידי רבי מאיר היא נשנית, שסבר
 שחוששים למיעוט.
 ומצינו בברייתא שכך הוא סובר, דתניא, יבם קמן וקטנה – או
 יבמה קטנה, לא חולצין ולא מביאין, דברי רבי מאיר. אמר לו
 חכמים לרבי מאיר, הנה אמרת שאין חולצין, שהרי 'איש' כתוב
 בפירוש של חליצה, שנאמר (דברים כז) 'ואם לא יחפץ האישה'
 וגו', ומשמע שרק 'איש' פוטר בחליצה, ולא קטן. וגם מה שאמרת
 שקטנה אינה נפטרת בחליצה מובן, הואיל וקטנין אשה לאיש –
 התורה מקישה יבמה ליבם, כפי שנאמר בהמשך הפסוק 'ועלתה
 יבמתו השערה', ולמדנו מכך שיבמה קטנה אינה נפטרת בחליצה,
 כפי שיבם קטן אינו פוטר. שואלים חכמים את רבי מאיר: אבל ומה
 פעם הדין שאמרת שקטן או קטנה אין מביאין, הרי לגבי יבום לא
 נאמר מיעוט זה.
 אמר להן רבי מאיר, הטעם שקטן אינו מביא, משום שיש לחשוש
 שמא כשיגדל ימצא שואר קרוב שאינו ראוי להוליד, וכיון שאינו
 יכול להקים לאחיו שם אינו מצווה לייבם, וכן בקטנה יש לחשוש
 שמא כשתגדל תמצא אילונית שאינה ראויה להוליד, ואין בה
 מצות יבום, ובשני האופנים נמצא פועל פקדון של איסור אשת
 אח שלא במקום מצוה של יבום המתירה איסור זה, ולכן קטן אינו
 מביא וקטנה אינה מתייבמת, עד שיגדלו ויתברר שאינם סריס או
 אילונית.
 הגמרא מבארת את טעמם של חכמים: ורובן סוברים, שקטן יכול
 לייבם משום דיל בתר רובא – יש ללכת אחר רוב דקטנים, ורוב
 קטנים לאו קריים ניהו – אינם סריסים, וכן קטנה יכולה להתייבם
 משום דיל בתר רובא דקטנות, ורוב קטנות לאו אילוניות ניהו.
 ובהכרח שרבי מאיר חושש למיעוט הקטנים והקטנות שהם
 סריסים ואילוניות, ואם כן יש לבאר שהוא התנא של משנתנו,
 שחושש למיעוט קטנות שרואות דם.
 דוחה הגמרא: אמר דשמעת ליה לרבי מאיר – כל מה ששמעת
 מדברי רבי מאיר הוא, שחוששים למיעוט דשכיח – למיעוט
 המצוי, כמו מיעוט סריסים ואילוניות, אבל במיעוט דלא שכיח
 כמו מיעוט קטנות שרואות דם, מי שמעת ליה – וכי שמעת מדבריו
 שהוא חושש למיעוט זה, ואם כן גם לרבי מאיר אין לחשוש
 למיעוט קטנות הרואות דם.
 משיבה הגמרא: הא נמי – גם מיעוט הקטנות שרואות דם מיעוט
 דשכיח הוא, שהרי מצינו כמה מעשים כאלו בכמה דורות, דתניא
 בתוספתא (פ"ה ה"א), אמר רבי יוסף, מעשה היה במקום ששמו עין
 בול, שאשה לידה בת והתבטלה – והטבילו את הבת קודם לאמה,
 שהאם טבלה לאחר שבועיים מלידתה, כדין יולדת נקבה (ויקרא
 יב ה), והבת ראתה דם יום או יומיים לאחר שנולדה, והטבילה
 לאחר שבעה ימים מראייתה, שמה תגע בתרומה ותפסלנה. וכן
 אמר רבי, מעשה היה בבית שער, והטבילו קודם לאמה. וכן אמר
 רב יוסף, מעשה היה בפומבדיתא, והטבילו קודם לאמה.
 הגמרא דנה מדוע הטבילו תינוקות אלו. שואלת הגמרא: בשלמא
 במעשים דרבי יוסף ודרבי מובן הטעם שהטבילו את התינוקות,
 משום שמעשים אלו היו בארץ ישראל, וחששו שתגע בתרומת
 ארץ ישראל ותפסלנה, אלא במעשה דרב יוסף, שהיה בפומבדיתא
 שהיא חוץ לארץ, יש להבין למה לי להטביל את התינוקות, והא
 אמר שמואל, אין תרומת חוצה לארץ אפיקה משום טומאה. אלא
 במי – למי שפומא יוצאה מומו, כגון זב וזבה ונדה, ומסיק
 שמואל, והני מילי פאכילה – וגם לאותם טמאים אסור רק לאכול
 תרומה, אבל בגניעה – אם אותם טמאים רק נגעו בתרומה, לא
 פסלו אותה, ואם כן מדוע הוצרכו להטביל את התינוקות.
 משיבה הגמרא: אמר רב וזמרא, לא נצרכה אלא לסוכה – מה
 שהוצרכו לטבול אותה, הוא רק כדי שיוכלו לסוך אותה בשמן של
 תרומה, משום שסיכה דינה כאכילה, וכאמור, אסור לנדה לאכול
 תרומת חוץ לארץ.
 הגמרא מביאה מקור שסיכה כאכילה: דתניא בתורת כהנים (אמור
 פ"ו), נאמר בפרשת איסור טמאים באכילת תרומה (ויקרא כב טו),
 'ולא יחללו את קדשי בני ישראל [את] אשר ירימו לה', ולבאורה
 פסוק זה מיותר, ויש לדרוש ממנו לרבות את הקף בשמן של

תרומה, ואת השוטה ממנו, שהעושה כן עובר על הנאמר לפני כן
 (שם כב ד) 'בכדשים לא יאכל עד אשר יטהר'.
 שואלת הגמרא על הברייתא: שוטה למה לי קרא – מדוע צריך
 פסוק לרבות שוטה, הרי שתייה בכלל אכילה, שבכל מקום
 שמוזכרת בתורה אכילה, הכוונה גם לשתייה. משיבה הגמרא: אלא
 יש להגיה בברייתא, שהכתוב בא לרבות את הקף שדינו בשוטה.
 מקור נוסף שסיכה בכלל שתייה: ואיכתיא אימא מהבא – ואם
 תרצה תאמר שהמקור הוא מהנאמר (תהלים קט יח) על עשוי
 הרשע, 'ותבא כמים בקרבן וישמן בעצמותיו', כלומר, הקללה
 נכנסה לתוך גופו כמו מים שאדם שותה, ולתוך עצמותיו כמו שמן
 שאדם סך בו, ומבואר שהפסוק מקיש סיכה לשתייה.
 לאחר שהתבאר הטעם שבנות כותים נדות מעריסתן, הגמרא
 מבארת מה החילוק בין בנות כותים לבנות ישראל. שואלת
 הגמרא: אי הכי, שמשנתנו שאומרת שבנות כותים נדות
 מעריסתן, נשנתה על ידי רבי מאיר שחושש למיעוט, דין נמי –
 גם בנות ישראל הכשרות תהינה נדות מעריסתן, שמא ראו דם
 והן טמאות.
 משיבה הגמרא: אמן דדרשין 'אשה' 'ואשה' – אנו שדורשים
 מהואו' של התיבה 'ואשה' לרבות קטנה, כמבואר להלן, ובי חזין
 מפרשי להו – ולכן כאשר בנותינו רואות דם אנו מפרשים אותן
 מנגיעת קדשים, לפיכך לא נזרו בהו דבן – לא גזרו חכמים על
 בנותינו טומאה, אבל אנהו – הם, הכותים, דלא דרשי 'ואשה'
 'ואשה' לרבות קטנה, ובי חזין להו מפרשי להו מנגיעת קדשים, נזרו
 בהו דבן שבנותיהם נדות מעריסתן.
 מבררת הגמרא: מאי – מהי הדרשה 'אשה' 'ואשה'. משיבה
 הגמרא: דתניא בתורת כהנים (מצורע מכילתא דובים פ"ג), נאמר
 בתורה (ויקרא טו יט) בפרשת נדה, 'ואשה כי תהיה זבה וגו' שבעת
 ימים תהיה בנדתה, ומהנאמר 'אשה' אין לי שמטמאת בנדה אלא
 אשה גדולה, תינוקת בת יום אחד לטומאת נדה מנין, תלמוד לומר
 'ואשה' בתוספת וא', לרבות בת יום.
 מדייקת הגמרא: אלא כי מרבי קרא – מבואר בברייתא שכאשר
 הכתוב מרבה מתוספת הואו, אפילו בת יום אחד מרבי, וזמניהו
 – ויש להקשות על כך מברייתא אחרת (ת"כ שם פ"ג), נאמר
 בתורה (שם טו יח) 'ואשה אשר ישכב איש אתה שכתב זרע ורחצו
 במים וטמאו עד הערב', וזו היא גזירת הכתוב שאשה נטמאת
 בביאת אדם, ומהנאמר 'אשה' אין לי שנטמאת בכך אלא אשה
 גדולה, תינוקת בת שלש שנים ויום אחד לטומאת ביאה מנין,
 תלמוד לומר 'ואשה' בתוספת וא'. ומבואר שמרבים מהואו' רק
 בת שלש, ומדוע הברייתא הקודמת מרבה אפילו בת יום.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא, הלכתא ניהו – דינים אלו, שטומאת
 נדה נוהגת בבת יום, וטומאת ביאה נוהגת בבת שלש, נלמדים
 מהלכה למשה מסיני, ואמרינן דבן דבן אקרא – אלא שחכמים
 הסמיכו אותם על הפסוקים. כלומר, אחד מהדינים נלמד בהלכה
 למשה מסיני, ואחד נלמד ממשמעות הכתוב וכפי שמתבאר
 בהמשך הגמרא, ולכן אין סתירה בין הברייתות.
 מבררת הגמרא: הי קרא ותי הלכתא – איזה מהדינים נלמד
 ממשמעות הכתוב, ואיזה נלמד מהלכה למשה מסיני.
 דנה הגמרא: אילימא – אם נאמר שהדין שבת יום אחד מטמאת
 בנדה נלמד מהלכתא למשה מסיני, והדין שבת שלש שנים ויום
 אחד מטמאת בביאה נלמד מקרא, אין זה יתכן, שהרי קרא סתמא
 בתיב – הריבוי הוא סתמי, שמרבים אפילו אשה שאינה גדולה,
 וכיון שאין בו חילוק, יש לרבות הקטנה ביותר שהיא בת יום, שהרי
 אין משמעות לרבות בת שלש יותר מבת שנתיים או ארבע. מסיקה
 הגמרא: אלא בהכרח שהדין שבת שלש שנים ויום אחד מטמאת
 בביאה נלמד מהלכתא, והדין שבת יום אחד מטמאת בנדה נלמד
 מקרא.
 שואלת הגמרא: ומאחר והתבאר דהלכתא – שהדין שבת שלש
 מטמאת בביאה נלמד מהלכה למשה מסיני, ולא מהפסוק, קרא
 למה לי – מדוע נאמר לגבי טומאת ביאה 'ואשה' בתוספת וא',
 ומה למדים מכך.

נדה. פרק רביעי - בנות כותים דף לב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" ר"ן רש"י

רבי מאיר היא - תימה: דמשמע דמתניתין (גדה לאב.) דבנות כותים נדות מעריסותן לא אתאי כרבנן, אלא כרבי מאיר דחייש למיעוטא, וסבר דכותים גרי אמת הן, כדמוכח פרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא לחב.) אבל לרבנן, דלא חייש למיעוטא - לא הוו נדות מעריסותן, ולא לרבי יוסי, אף על גב דחייש למיעוטא בפרק "אלמנה" (יבמות סאב.) כיון דקסבר כותים גרי

ארוות הן, כדמוכח במנחות בפרק "רבי ישטעאל" (סו.ב.) דתנא: תרוצק משל (ישראל) על של גים - ואם כן, כותים לא מטמאו בנדות, כדאמר לקמן: בנות ישראל מקמן: בנות ביזבה, ואין גרים מטמאים ביזבה, ותימה: והא בנות כותים דהוו נדות מעריסותן, הוו משמונה עשר דבר, ובפרק קמא דשבת (ג.ב.) משמע דליכא מאן דפליג על שמונה עשר דברים, ומשמע התם (ד.ו.) דכיון משמונה עשר דבר לכבול עלמא ויש לומר: דאפילו רבנן דלא חייש למיעוטא, ואפילו גרי ארוות הן - שוניהו רבנן נדות מעריסותן, וגורו עליהם טומאה כדי שלא יטמעו בהן, כמו שגורו על גבי בת. ואם תאמר: אם כן, אמאי מוקי לה כרבי מאיר ממשום דחייש למיעוטא, לוקמה כבולי עלמא ומשום טימעה דרבי מאיר נמי אית ליה טעמא דטימעה, דאמר בפרק "ארבעה וחמשה" (בבא קמא לחב.) קנסא דקניס רבי מאיר בממונא - כדי שלא יטמעו בהן ויש לומר: משום דעל מתניתין לית ליה טעמא דטימעה, אלא משום חשד ראיא, כדכתני לוי שיושבות על כל דם חוץ, והא דאמר רבי יוסי "מעשה בעין בול, והטבילוה קודם לאמה", אף על גב דטעמא דרבי יוסי משום טימעה - הוצרך להביא ראיא דשכיח הוא שרואות הן בקטנותן, דאי לא הכי, הוי כחובא וטולא למיגור בהן נדות. ואם תאמר: לרבי מאיר דחייש למיעוטא, וקסבר דכותים גרי אמת הן, אם כן הוו נדות מעריסותן עד לתורה, ולמה מני לה משמונה עשר דבר? ויש לומר: דמסתמא לא ראתה מיד אחד ההולדה רגע אחד, אם כן אוקמה בחזקת שלא ראתה, וסמוך רובא דלא חזו לחזקה שלא ראתה, והוו הנך דחזו מיעוטא דמיעוטא ולא מטמאו מדאורייתא, אלא מדרבנן הוא דגורו עליהם משמונה עשר דבר. ואם תאמר: דלרבי יוסי דגרי ארוות הן, ולמה גורו בכותים דהוו נדות מעריסותן, ובבת גי לא גורו עד בת שלש שנים, כדאמרין התם ויש לומר: דהחמירו בכותים דעבדי קצת מצות, ולא בדילי ישראל מיניה, וגורו עליהם מעריסותן - דלא לית ולטימעה בהן, אבל מגיהו הוה בדילי טובא, וליא גורו עלייהו עד דלדוהי ראויה לביאה. **שמא** תמצא אילוניות - ואם תאמר: ותתיבם ממה נפשך, דאם אילוניות היא - הוי קדיש אחיז טעוה, כדתנן (יבמות ב.ב.) וכולן שנמצאו אילוניות - צרותיהן ומורתן, משום דלא הויא צרת ערוהו ותיירץ רבינו תם. דהכא איירי בדקבל עלויה אחיז. וכי האי גונא משני בריש "בן סורר ומורה" (סנהדרין סט.ב.) ואין להאריך כאן יותר. ואם תאמר: ובקטן אמאי חיישין שמא ימצא סרים - וינדיקיה אם עושה כיפה בשמשותן, או אחד משאר סימנין דאמר ב"הערל" (יבמות פ.ב.) ואיכא למאן דאמר התם דלא הוי סרים עד שיהו בו כל סימני סרים ויש לומר: דאין מועלת בהדיקה עד שהוא גדול בשנים.

והטבילוה קודם לאמה - ומשום שראתה. דאי משום שנגעה באמה שטמאה ליה. אם כן מאי אשמעינן? כל ולדות נמי טמאין; ובפרק "עד כמה" (בבא קמא כ.א.) דקאמר גבי חלה דמאכילתו לכוין קטן - הוא הדין לכוין גדול שטבל, כדמשמע הכא. **שתיה** בכלל אכילה - ואם תאמר: בפרק "העור והדורט" (חולין ק.א.) גבי חלב, למא לי "כל נפש" לרבות שותה? ויש לומר: דאשמעינן דחלב מדוחרך שמה חלב.

וכשמן בעצמותיו - ואם תאמר: דמעיקרא מיייתי מן התורה, והדר מיייתי אסמכתא? דבפרק "רבי עקיבא" (שבת פ.א.) תנן דסיכה ביום הכפרים אסור, אף על גב שאין ראיא לדבר, וזכר לדבר - שנאמר: "ותבא כמים בקרבך". ואומר רבינו תם: דקרא "דלא יחללו" נמי אסמכתא הוא. דבפרק "הגשרפין" (סנהדרין פ.א.) דרשין מיינה דטבל במיתה, ובפרק קמא דובחים (ג.ב.) מידרש לדרשא אחרייתא. ומדאורייתא לא הוי סך כשותה, וכן לענין יום הכפרים. ותעד: דאין חייבין כרת אלא אוכל ושותה בלבד. ואמר נמי מפרש בתרא דינא (ע.ג.) מי שיש לו חטטין בראשו - סך כדרכו, ואינו חושש. ועוד אומר רבינו תם: דדיקא סיכת שמן אסמכתא רבנן אקרא. ואסור מדרבנן. אבל סיכה של שמן חוץ שער חלב - שריא. ובפרק "כל שעה" (פסחים כד.ב.) אמר: המניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו - פטור אבל אסור הוא, משום דאסור בהנאה. משמע: אבל חלב דעלמא - אפילו אסור ליכא. **אי** גרס הלכתא הוא - אתי שפיר, דלא הוי הלכתא אלא חדא. ומיהו ברוב ספרים גרס "נינהו" - היינו, לפי שלא פירש רבא הוי קרא ודי הלכתא, כלומר, אחד מן הפסוקים, ואין צריך לפרש משום דקאי נמי אקרא דזכרים דלקמן. ובסוף "הישך" (סוכה כח.א.) גבי "אורח" לחוציא את הנשים. קאמר: "הלכתא נינהו", אף על גב דליכא אלא חדא. ושפיר לעמוד **לנקבה** כל שהוא בין גדולה בין קטנה - וקרא "דאשה" דובה אתי לדרשא אחרייתא. ומעיינות דמצורע ומצורעת - צריך לומר דמפיק ליה מקרא אחרייא. דליכא למימר דתרווייהו משתמעי מהאי קרא, דהא לקמן אמר אביי: מדקאמר רבי יוסי "זאת תורת הוב" - בין גדול בין קטן, אייתור "לזכר" - לרבות מעיינות.

למעוטי

איש כהן כפרשה - (דברים כה.) "ואם לא יחפון האיש" - איש פוטרה בחליצה, ולא קטן. אלא מה טעם אין מימבין, ויגרלו יחד? סרים - לאו בר הקמת שם הוא, ואינו מצווה ליבם, וכן אילוניות, וכיון דמייבם בלא מצוה - נושא אשת אחיו בחנם, וערוה היא, ובכרת. בעין בול - מקום. קודם לאמה - וילדת נקבה טובלת לארבעה עשר, ובתה

ראתה ליום או ליומים שנולדה, והטבילוה קודם לאמה משום מגע תרומה. עין בול ובית שערים - **מאיר** ישראל - פומבדיתא - חוץ לארץ. חוץ לארץ. משום תרומת ארץ ישראל - דמיפסלא בנגיעה. **יוצאה מגופו** - כגון זה חבה ונדה. והני מילי באכילה - כולה שמואל אמרה, בבכורות בפרק "הלוקח בהמה" (כ.א.) ואפילו זה ונדה לא פסלי לה בנגיעה. לסוכה שמן של תרומה - דסיכה באכילה, ובאכילה קאמרין דתרומת חוץ לארץ אסורה לנדה. דתנא - דסיכה באכילה. ולא יחללו - בפרשת אהרות טמאים בתרומה כתיב. לרבות את הפך - בכלל "בקרשים" לא יאכל עד אשר יטהר. שתייה בכלל אכילה, דכתיב (דברים יד.) "ואכלת מעשר דגןך וגו' "תירוש" - חמרא הוא, וקרי ליה אכילה. והכא כמים וגו' - בקבלה גבי רשע קאי. **אי** תבי - תביש למיעוטא. וידן נמי - ליטמו כולוהו מעריסותן. **אשה ואשה** - לרבות קטנה, כדמפרש. מפרשי להו - ממנו קדישם. ואשה כי תהיה זבה וגו' - בגדה משתעי קרא, דכתיב (ויקרא טו.) "שבעת ימים תהיה בנדחתה". ורמינהו אשה - "ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע". **לביאה** - שטמאה בביאת אדם מגורת הכתוב. דכתיב "זטמא". ולא משום נוגעת בשכבת זרע הוא, שהרי מגע בית הסתרים הוא ואינו מטמא. **הלכתא** נינהו - לענין נדה בת יום אחד ולענין ביאה בת שלש. דברים הללו הלכה למשה מסיני הם, כדמפרש ואילו חדא מנייהו הלכתא. הוי קרא ודי הלכתא - כלומר, מכור קרא חדא מנייהו משתמע, הוי מנייהו משתמע מקרא בלא הלכתא ודי מנייהו אצטרך הלכתא: קרא סתמא כתיב - כיון דו"ו לרבינו אתא כל שהוא אשה, משמע בת יום אחד. אבל בת שלש לא משמע מיינה טפי מבת שתיים או חת ארבע. אמר לא הלכתא - לענין ביאה הלכתא. דקרא לא משתמע, ורבנן אסמכתא בעלמא אסמכתו. ובת יום אחד לנדה - משתמעא מקרא. ופאחר - דביאה בת שלש הלכה למשה מסיני היא. ומקרא לא משתמע, עיקר קרא דו"ו יתירא למאי אתא? למעוטי

הלכתא? אילימא בת יום אחד - הלכתא, בת שלש שנים ויום אחד - קרא, קרא סתמא פתיב! **אף**, בת שלש שנים ויום אחד - הלכתא, בת יום אחד - קרא. - ומאחר דהלכתא, קרא למא לי?

שנמצאו אילוניות - צרותיהן ומורתן, משום דלא הויא צרת ערוהו ותיירץ רבינו תם. דהכא איירי בדקבל עלויה אחיז. וכי האי גונא משני בריש "בן סורר ומורה" (סנהדרין סט.ב.) ואין להאריך כאן יותר. ואם תאמר: ובקטן אמאי חיישין שמא ימצא סרים - וינדיקיה אם עושה כיפה בשמשותן, או אחד משאר סימנין דאמר ב"הערל" (יבמות פ.ב.) ואיכא למאן דאמר התם דלא הוי סרים עד שיהו בו כל סימני סרים ויש לומר: דאין מועלת בהדיקה עד שהוא גדול בשנים.

והטבילוה קודם לאמה - ומשום שראתה. דאי משום שנגעה באמה שטמאה ליה. אם כן מאי אשמעינן? כל ולדות נמי טמאין; ובפרק "עד כמה" (בבא קמא כ.א.) דקאמר גבי חלה דמאכילתו לכוין קטן - הוא הדין לכוין גדול שטבל, כדמשמע הכא. **שתיה** בכלל אכילה - ואם תאמר: בפרק "העור והדורט" (חולין ק.א.) גבי חלב, למא לי "כל נפש" לרבות שותה? ויש לומר: דאשמעינן דחלב מדוחרך שמה חלב.

וכשמן בעצמותיו - ואם תאמר: דמעיקרא מיייתי מן התורה, והדר מיייתי אסמכתא? דבפרק "רבי עקיבא" (שבת פ.א.) תנן דסיכה ביום הכפרים אסור, אף על גב שאין ראיא לדבר, וזכר לדבר - שנאמר: "ותבא כמים בקרבך". ואומר רבינו תם: דקרא "דלא יחללו" נמי אסמכתא הוא. דבפרק "הגשרפין" (סנהדרין פ.א.) דרשין מיינה דטבל במיתה, ובפרק קמא דובחים (ג.ב.) מידרש לדרשא אחרייתא. ומדאורייתא לא הוי סך כשותה, וכן לענין יום הכפרים. ותעד: דאין חייבין כרת אלא אוכל ושותה בלבד. ואמר נמי מפרש בתרא דינא (ע.ג.) מי שיש לו חטטין בראשו - סך כדרכו, ואינו חושש. ועוד אומר רבינו תם: דדיקא סיכת שמן אסמכתא רבנן אקרא. ואסור מדרבנן. אבל סיכה של שמן חוץ שער חלב - שריא. ובפרק "כל שעה" (פסחים כד.ב.) אמר: המניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו - פטור אבל אסור הוא, משום דאסור בהנאה. משמע: אבל חלב דעלמא - אפילו אסור ליכא. **אי** גרס הלכתא הוא - אתי שפיר, דלא הוי הלכתא אלא חדא. ומיהו ברוב ספרים גרס "נינהו" - היינו, לפי שלא פירש רבא הוי קרא ודי הלכתא, כלומר, אחד מן הפסוקים, ואין צריך לפרש משום דקאי נמי אקרא דזכרים דלקמן. ובסוף "הישך" (סוכה כח.א.) גבי "אורח" לחוציא את הנשים. קאמר: "הלכתא נינהו", אף על גב דליכא אלא חדא. ושפיר לעמוד **לנקבה** כל שהוא בין גדולה בין קטנה - וקרא "דאשה" דובה אתי לדרשא אחרייתא. ומעיינות דמצורע ומצורעת - צריך לומר דמפיק ליה מקרא אחרייא. דליכא למימר דתרווייהו משתמעי מהאי קרא, דהא לקמן אמר אביי: מדקאמר רבי יוסי "זאת תורת הוב" - בין גדול בין קטן, אייתור "לזכר" - לרבות מעיינות.

למעוטי

למעוטי אשה מלובן - אף על גב דבבל דוכתן דורשין ויזו לרבות, והכא דורשין למעוטי. פירש רש"י: כיון דלא אצטרך לרבות, מיפריש לקרא דלכך אייתר, לומר: דדוקא איש אמרתי לך, ולא אשה. וכן גבי אשה - אשה אמרתי לך, ולא איש. הקשה הרב רבינו יהודה בן נתן: למה לי למעוטי אשה מלובן, הא ממעטין לעיל בפרק שני (ט,א)

מדימה "דמיה" דארבעה דמים טמאים באשה, ותו לאז ותירך: דמכל מקום הוה אמינא דאתי בכל חומר מאיש, דלא מיטמא באדם - מיטמא בלובן. אשה - לא כל שכן ואף על גב דאיכא למיפיר: מה לאיש, שכן מיטמא בראיות כבימים! איכא למימר: גילוי מלתא בעלמא הוא.

צריכי דאי כתב רחמנא זכר כו' - תימה: הא פירש רבינו שמואל בן מאיר בפרק "דם הנדה" (נדה נדב) דביתאקס זב לנדה, מדכתיב "והדחה בנדה" וגו' - לטמא אדם לטמא בגדים, אם נישא משכבה ומושבה. וכן פירש בסמוך גבי כלי חרס, דמטמא בהיסט. וכן משמע ב"רצא דופן" (נדה מאב) דמערך קרא גבי נדה דמיטמא בפנים כבחור, מדכתיב "בבשרה" וגבי זב צריך קרא דלא מיטמא בפנים כבחור, "כי היה זב מבשר" - עד שתצא מבשר, משמע דאיצטרך קרא דלא נגמר מנדה.

עליונו של זב מנלן - זאת היתה גירסת רש"י: דכתיב "וכל הנגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא". מאי "תחתיו"? אלימא תחתיו דוב - מ"אשר יגע במשכבו" נפקא אלא כל אשר יהיה חוב תחתיו. והוה חוב בספרים: ומאי ניהו? נשא. מאי ענינה? "והנשא" כתיב. ולא גירסו רש"י: דהא כבר נפקא מ"תחתיו", ועוד: דכתיב "והנשא", כתיב כבוס בגדים. וחור בו רש"י מגירסא זו. דהכי מוקי האי קרא בעליונו של זב: הא בהדיא תורת כהנים מוקי לה במרכב! ועוד: דהכי היה בעי לאוקומי במשכב, אב במשכב כתיב כבוס בגדים בנגוע בו, והכא כל כתיב כבוס בגדים! וכי האי גונא פרכין בפרק קמא (נדה ט,א) גבי "מוה מי נדה", ועוד: דהכי מוקי ליה בעליונו של זב דאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין, הלא אין להם טהרה במקור, וקרא כתיב "יטמא עד הערב" ונראה דרש"י לא גרס: מאי "תחתיו" אלימא כו', ולא גרס - "וכל הנגע בכל אשר יהיה תחתיו" יטמא עד הערב", והנשא נמי יטמא. ומאי ניהו? נשא. מאי ענינה? "והנשא" כתיב - נתקו הכתוב מטמאה כו', והכי פירושו: "הנגוע בכל אשר יהיה תחתיו" - במרכב איירי, כדמוק לה בתורת כהנים, דהאי קרא אחר מרכב כתיב. וחלק בין מנעו למשא, דמנעו - מטמא אדם ולא בגדים, דהכא לא כתיב כבוס בגדים. ובמשא - מטמא אדם לטמא בגדים, כדקמסיים קרא "והנשא אותם יכבס בגדיו", וקאי על כל מה דכתיב בענין מעינותיו, ומרכבו, ומושבו. ועליונו של זב דרשין הכא מדכתיב "והנשא" חסר בלא ויזו, קאי ארישא דמרכב, דכתיב ביה "יטמא", ולא

כתיב ביה כבוס בגדים. והכי קאמר: דהנגוע במרכב חוב יטמא. וכן הנושא, דהיינו עליונו של זב נתקו הכתוב מטמאה שלאחרי. דעל כרחך "והנשא" ארישא דקרא קאי ולא אסיפא, דהא כתיב "אותם" וגבי נישא לא שייך "אותם", אלא "אותם" קאי אמאי דקרינן "נושא", והמסורת קאי ארישא דקרא. ופריך: אימא דנתקו מטמאה תמורה לטמא אדם לטמא בגדים, אבל אדם או בגדים ליטמא כמו מרכבו ומשני: ד"יטמא" - טמאה קלה משמע, דהנושא סמוך לנגוע במרכב, ובגד שנגע במרכב לא מטמא אלא אוכלין ומשקין. ומיהו יש ליישב גירסא ראשונה דדרוש מ"תחתיו", ואף על גב דקרא איירי במרכב, מכל מקום תיבה ד"תחתיו" לא איירי במרכב אלא בתחתיו. דאמר תורת כהנים, ומיית לז בפרק "בכל מערבין" (עירובין כו,א); האוקם - טמא מושב, והתפס - טמא מרכב. אלימא מה שתחתיו, לא אקרי מרכב אלא מושב. ולהכי קאמר דבעי "תחתיו", במאי מיירי: אי במשכב - "מ"אשר יגע" כו', הוה מצי למפרך: דבמשכב כתיב כבוס בגדים, והכא לא כתיב. אלא דעדיפא מניה פריך. אי נמי: משום הכי לא כתיב כבוס בגדים - משום דעיקר קרא במרכב כתיב, דלא בעי כבוס בגדים. ומפרש: אלא שהוב "תחתיו" - דהיינו עליונו של זב דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין וטמאת ערב דכתיב בקרא - משום מרכב, דמרכב מטמא אדם או בגדים. וגרס שפיר: מאי ענינה? "והנשא" כתיב, ד"תחתיו" גרידא לא הוה מוקמין ליה בעליונו של זב, דלא היינו בודים טמאה מלבנו, אלא הוה מוקמין לה במרכב. ואי לא נמי "תחתיו", מ"נשא" לא הוה מוקמין ליה לטמאה קלה דאוכלין ומשקין בנשא, כיון דכתיב ביה כבוס בגדים, והוה אמינא דנתקו לטמא אדם או בגדים - קמשמע לן "תחתיו" דאיירי בעליונו של זב, וכתב גבי מרכב דליכא כבוס בגדים, וכתב ביה "יטמא" דמשמע טמאה קלה. ועוד, דעל כרחך גרסינן: "והנשא" כתיב. דאי לא דרשין עליונו של זב אלא מתחתיו, דהכי פריך "אימא נתקו מטמאה תמורה"? דהכא כתיב ביה טמאה חמורה, דקאמר "נתקו" והנשא

למעוטי איש מאדם - ואף על גב דקרא לאו באדם מיירי - על כרחך כיון דקרא יתירתא הוה, לדרשא אתא. ומה שיש לך לדרוש דבר הקרוב לענין, דרוש בו. והכי קאמר: אשה טמאה בדבר האמור בה, דהיינו אדם, ואין איש טמא בדבר האמור באשה. ואי קשיא: הוה ליה למיכתב להך דרשה גבי נדה אין הכי נמי, דלגבי נדה נמי קרא אחרינא כתיב, דדרשין לה לקמן הכי. ומיהו תרוייזו צריכי, כדקאמר לקמן: הוהא דגבי נדה למעוטי איש מדם ממש, שאין דם הורגא מפי האמה מטמא בזבה. והאי - למעוטי שכבת זרע אדם. האי - במאי דאישתעי ביה, והאי - במאי דאישתעי ביה. והא דתניא אשה - לענין זבה כתיב: "ואשה כי יזו זב דמה ימים רבים", "ימים" - שנים, "רבים" - שלשה. בת עשרה ימים - דביצור מהכי ליכא זיבה: שבעת ימי נדה ושלשה ימי זיבה, שאין זיבה אלא לאחר נדות, כדמפרש בשמעתא בתרייתא דמכילתין. לנדר מנדה - כיון דבת יום אחד מטמא בנדה, בת עשרה נמי מטמאה בזיבה, דאין זיבה בלא נדה, שאינה אלא לאחר נדות. ואלא קרא - "ואשה" דכתיב גבי נדה, למה לי למעוטי איש מאדם - דהכי משמע: אשה מטמאה בנדה, ולא איש. והא מעפתיא - לעיל. חד למעוטי משכבת זרע - אדם, אם יראה שכבת זרע אדם. וכן לענין זכרים - מרבי כן יום אחד. איש איש - כי יהיה זב, איש אין לי אלא איש - ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע, הכי נמי גרסינן: "ומאחר דהלכתא, קרא למה לי", ואין תשעה לשכבת זרע קמחר. למה לי למיכתב בזכרים - איש איש - לרבות קטן בן יומא, ולמה לי למיכתב בנקבות "ואשה" לרבות בת יום אחד לנדה ובת עשרה לזיבה: בראיות כבימים - בין שרואה שלש ביום אחד, בין שרואה שלש בשלשה ימים רצופין - הוי זב, כדלפינן בבבא קמא בפרק "כיצד" (כר,א). "לזכר ולנקבה" - מה נקבה בימים, אף זכר בימים. וראיות בגופיה כתיב, מנה הכתוב שלש, וקראו "טמא", אבל זבה שראתה שלש ביום אחד - לא הוהא זבה. וזו לא מיטמא באונס - דכתיב: "מבשר" - ולא נחמת אונס. וזבה מיטמאה באונס, בהאי פירקא (נדה לאב). כשהוה אומר: כי יזו זב ומה? - הוי אונס אמר. משכב חוב תמא מטמא אדם - דכתיב (ויקרא טו) "ואיש אשר יגע במשכבו, וכתב (שם) "וכל הנגע במשכבה" וגו'. כעליונו של זב - ולא תחתיו מטמא אדם.

למעוטי איש מאדם. **והא דתניא: "אשה" - אין לי אלא אשה, בת עשרה ימים לזיבה מנזן - תלמוד לומר "אשה" - למה לי? לומר מנדה! - צריכא, דאי כתב רחמנא בנדה - הוה אמינא: נדה - משום דכי חזאי חד יומא, פשיא למיכתב שבעה. אבל זבה, דאי חזאי חד יומא - בשומרת יום כנדר יום סגי לה, אימא: לא, צריכא. - ולכתוב רחמנא בזבה, ולא פשי בנדה, ואנא ידענא דאין זבה בלא נדה! - אין הכי נמי. - ואלא קרא למה לי? למעוטי איש מאדם. הא מעפתיא חרא זימנא? - חד - למעוטי משכבת זרע, וחד - למעוטי מדם. וכן לענין זכרים: דתניא: "איש איש", מה תלמוד לומר "איש איש"? - לרבות תינוק בן יום אחד, שהוא מטמא בזיבה, דכרי רבי יהודה. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אין צריך, הרי הוא אומר: "לזכר ולנקבה", "לזכר" - פל שהוא זכר, בין שהוא גדול בין שהוא קטן. "ולנקבה" - פל שהיא נקבה, בין גדולה בין קטנה. אם כן מה תלמוד לומר "איש איש"? דברה תורה כלשון בני אדם. אלא, כי מרבי קרא - בן יום אחד מרבי. ורבינו: "איש" - אין לי אלא איש, בן תשע שנים ויום אחד מנזן: תלמוד לומר: "ואיש" - אומר רבא: הלכתא גינהו, ואסמינהו רבנן אקראי. - הו הלכתא והי קרא? אלימא בן יום אחד - הלכתא, וכן תשע שנים ויום אחד - קרא, קרא סתמא פתיב! אלא בן תשע שנים ויום אחד - הלכתא, וכן יום אחד - קרא. - וכי מאחר דהלכתא היא, קרא למה לי? - למעוטי אשה מלובן. למה לי למכתב בזכרים, ולמה לי למכתב בנקבות? - צריכי, דאי כתב רחמנא בזכרים - משום דמטמא בראיות כבימים, אבל נקבות דלא מטמא בראיות כבימים - אימא לא. ואי כתב רחמנא בנקבות - משום דקמטמו באונס, אבל**

זכרים דלא מטמא באונס - אימא: לא, צריכא. "הפותרים מטמאין משכב תחתון פעליון". מאי "משכב תחתון פעליון"? אלימא דאי איפא עשרה מצעות ויחבי עליוהו - מטמא להו, פשימא, דהא דרם להו! אלא שהיא תחתונו של בועל נדה פעליונו של זב, מה עליונו של זב - אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין, אף תחתונו של בועל נדה - אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין. עליונו של זב מנלן? דכתיב "וכל הנגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא", מאי "תחתיו"? אלימא

משיבה הגמרא: לְמַעוּטֵי אִישׁ מְאֻדִּים – ללמד שאיש אינו נטמא
במראה אדום היוצא ממנו.
שואלת הגמרא: וְהָא דְתַנְיָא בברייתא, הדורשת את האמור לגבי
זבה (ויקרא טו כד) וְאִשָּׁה כִּי יִזְבּ זָבָה דְמָה יָמִים רַבִּים', שמהנאמר
אִשָּׁה, אֵין לִי שְׁמַטָּא בְּזִיבָה אֱלָא אִשָּׁה גְדוּלָּה, אולם תינוקת בַּת
עֲשָׂרָה יָמִים לְזִיבָה – שְׁמַטָּא בְּזִיבָה) מְנִין, תְּלָמוּד לִזְמַן וְאִשָּׁה
בתוספת וא"ו, לרבות בת עשרה ימים לטומאת זיבה, ויש לשאול,
לָמָּה לִי לִימּוּד זֶה, הֲיָדָה לָנוּ לִימְמָר – ללמוד זאת מְנִיחָה, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁבַת
יום אחד מטמאת בנדה ששייכת בה, כך בת עשרה ימים מטמאת
בזיבה ששייכת בה.
משיבה הגמרא: צָרִיכָא – צריך מקור שקטנה מטמאת בזיבה, דָּא
כְּתִב רַחֲמָנָא – שאם התורה היתה כותבת חידוש זה רק בְּנִיחָה, הֲיָדָה
אֲמִינָא – הייתי יכול לומר שזהו דווקא בְּנִיחָה, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בִּיהּ
חומרא, דְּכִי הָוִי חָד יוֹמָא צָרִיכָא לְמִיתָב שְׂכָכָה – שכאשר היא
רואה יום אחד צריכה לשבת עליו שבועה ימים, אֲכָל זָכָה דָּא הָוִי
חָד יוֹמָא, בְּשׂוּמְרַת יוֹם בְּנִיחָה יוֹם סְגִי לָהּ – די לה לשמור יום אחד
טוהר כנגדו, אִימָא – יתכן לומר שדין זה לא נוהג בקטנה, צָרִיכָא
– ולכן הוצרכה התורה לכתוב שזיבה נוהגת בקטנה.
מקשה הגמרא: וְלִכְתּוּב רַחֲמָנָא – הֲיָדָה לְחֻמְרָה לְכַתּוּב רִבּוּי לְקַטְנָה
רַק בְּפִרְשֵׁת וְזָכָה, וְלֹא בְּעֵי – ולא היתה צריכה לרבותה בְּנִיחָה, וְאִנָּא
יִדְעָנָא – וממילא הייתי יודע שדין נדה נוהג בקטנה, דְּהֵרִי אֵין
אפשרות שתהיה זָכָה בְּלֹא שתהיה נְדָה, שִׁמִּי זִיבָה הֵם לֵאחֹר יָמִי
נדה. משיבה הגמרא: אֵין, חֲכִי נִמֵּי – באמת די בלימוד לגבי זבה,
ללמוד ממנו גם לנדה.
שואלת הגמרא: וְאֱלָא קָרָא לָמָּה לִי – אם כן מדוע כתבה התורה
לגבי נדה וְאִשָּׁה בתוספת וא"ו, הֲיָדָה אֵין צורך לרבות מכך קטנה.
משיבה הגמרא: לימוד זה נצרך לְמַעוּטֵי אִישׁ מְאֻדִּים – ללמד
שאיש אינו נטמא במראה אדום היוצא ממנו.
שואלת הגמרא: מדוע צריך למעט איש מאדום מפסוק זה, הָא
מִעֻטָּתִי חֲדָא וְיִמָּא – הרי כבר מיעטנו זאת פעם אחת, מפסוק
אחר, כמבאר לעיל. משיבה הגמרא: חָד לְמַעוּטֵי מִשְׁכַּבְת וְרַע –
פסוק אחד והנאמר בטומאת ביאה, מִמַּעַט אִישׁ שְׂרָאָה שִׁכְבַּת זֶרַע
אֲדוּמָה, וְחָד לְמַעוּטֵי מָדָם – ופסוק אחד והנאמר בפרשת נדה,
מִמַּעַט אִישׁ שִׁינָא לוֹ דָּם מִפִּי הָאֵמָה, שאינו טמא בזיבה.
הגמרא עוברת לדון בדין קטנים בטומאות הזכרים. אומרת
הגמרא: וְכֵן לְעֵנִין וְכֵרִים הִתְרַבָּה בן יום אחד לטומאה, כפי שמצינו
בטומאת הנקבות. דְּתַנְיָא בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא טו ב)
אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָבָה, ויש לברר, מַה תְּלָמוּד לִזְמַן – מה מלמדנו
הכתוב באומרו פעמיים אִישׁ אִישׁ, ויש לבאר, לְרִבּוּת תִּינוּקָא בְּן יוֹם
אֶחָד, שָׁגֹם הוּא מְטַמֵּא בְּזִיבָה, דְּכִרִי דְכִי יִהְיֶה רַבִּי וְשִׁמְעָאֵל בְּנֵי שָׁל
רַבִּי יוֹחָנָן בְּן בִּרְקָה אֹמְרִי, אֵין צָרִיךְ לִלְמּוּד זֹאת מִפְּסוּק זֶה, שְׁהֵרִי
הוּא – הכתוב) אֹמְרִי (שם טו לג) לְזָכָר וְלְנָקְבָה, ויש לדרוש
מ'לְזָכָר', לרבות כָּל שֶׁהוּא זָכָר, בֵּין שֶׁהוּא גְדוֹל וּבֵין שֶׁהוּא קָטָן, וכן
יש לדרוש מ'לְנָקְבָה', לרבות כָּל שֶׁהוּא נְקֵבָה, בֵּין גְּדוּלָּה וּבֵין קָטְנָה.
שואל רבי ישמעאל: אִם בְּן שְׁלּוּמִידִים זֹאת מִפְּסוּק אַחֵר, מַה תְּלָמוּד
לִזְמַן אִישׁ אִישׁ. משיב רבי ישמעאל: אֵין הַכְּתוּב בֹּא לִלְמַד דְּבַר
בכפילות זו, אלא שֶׁכֶּךָ דְּפָרָה תוֹרָה בְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, שֶׁפְּעָמִים
כּוֹפְלִים דִּיבּוּרָם.
הגמרא מקשה סתירה בברייתא: אֱלָמָא כִּי מְרַבִּי קָרָא – התבאר
בברייתא שכאשר מרבה הכתוב, אֲפִילוּ בְּן יוֹם אֶחָד מְרַבִּי, וְרִמְיָהוּ
– ויש להקשות על כך מברייתא אחרת, נאמר לענין טומאת קרי
(ויקרא טו טז) וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שְׂכָבְת וְרַע בְּמִים אֵת כָּל
בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב, ומהנאמר 'איש', אֵין לִי שְׁנַטְמָא בְּכָר אֱלָא
אִישׁ גְּדוֹל, בְּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים יוֹם אֶחָד מְנִין, שָׁגֹם בּוֹ נוֹהֲגַת טוּמְאָת קְרִי,
תְּלָמוּד לִזְמַן – מלמדנו הכתוב 'איש' בתוספת וא"ו, לרבות קטן בן

תשע שנים לענין זה. ומבואר שמרבים רק בן תשע שנים, ומדוע
הברייתא הקודמת מרבה אֲפִילוּ בן יום אחד.
משיבה הגמרא: אֲמַר רַבָּא, הִלְכְּתָא נִיחָה – דינים אלו המזכירים
בברייתא, נלמדים מהלכה למשה מסיני, וְאִסְמְכִינְהוּ רַבָּנִין אֲתָרָא
– אלא שחכמים הסמיכו אותם על הפסוקים. והיינו שאחד
מהדינים נלמד בהלכה למשה מסיני, ואחד נלמד ממשמעות
הכתוב וכמתבאר בהמשך הגמרא, ולכן אֵין סתירה בין הברייתא.
מבררת הגמרא: הִי הִלְכְּתָא וְהִי קָרָא – איזה מהדינים נלמד בהלכה
למשה מסיני, ואיזה ממשמעות הכתוב.
דנה הגמרא: אֵילִימָא – אם נאמר שהדין שֶׁבֶן יוֹם אֶחָד מְטַמֵּא בְּזִיבָה
נלמד מִהִלְכְּתָא למשה מסיני, וְהָדִין שֶׁבֶן תִּשְׁעֵי שָׁנִים יוֹם אֶחָד
מְטַמֵּא בְּקִרִי נלמד מִקְרָא – ממשמעות הכתוב, אֵין זֶה יִתְכֵן, שְׁהֵרִי
קָרָא סְתָמָא בְּתִיב – הפסוק נאמר בסתם, וכיון שהוא"ו מרבה
אֲפִילוּ קָטָן, מִשְׁמַע שֶׁבֹא לְרִבּוּת אֲפִילוּ בן יום אחד, שְׁהֵרִי אֵין
מִשְׁמַעוֹת לְרִבּוּת בן תשע ויותר מכן שמונה או עשר. מסיקה
הגמרא: אֱלָא בְּהִכְרַח שֶׁהָדִין שֶׁבֶן תִּשְׁעֵי שָׁנִים יוֹם אֶחָד מְטַמֵּא בְּקִרִי
נלמד מִהִלְכְּתָא למשה מסיני, וְהָדִין שֶׁבֶן יוֹם אֶחָד מְטַמֵּא בְּזִיבָה
נלמד מִקְרָא.
שואלת הגמרא: וְכִי מֵאֲתָר הִלְכְּתָא הִיא – כיון שהתבאר שהדין
שֶׁבֶן תשע מְטַמֵּא בְּקִרִי נלמד מהלכה למשה מסיני, קָרָא לָמָּה לִי –
מדוע נאמר לגבי טומאת קרי 'איש' בתוספת וא"ו, ומה לומדים
מתוספת זו. משיבה הגמרא: וא"ו זֶה בֹּאֵה לְמַעוּטֵי אִשָּׁה מְלֻזָּבִין –
למעט אשה שיצא ממנה מראה לבן, שאינה טמאה.
שואלת הגמרא: לָמָּה לִי לְמַכְתָּב בְּזָכְרִים 'איש' לרבות קטן בן
יומו, וְלָמָּה לִי לְמַכְתָּב בְּנָקְבָת 'אשה' לרבות בת יום אחד לנדה,
ובת עשר ימים לזיבה, הֲיָדָה אֲפִשֵׁר לְכַתּוּב אֵת הָדִין בִּאֶחָד מֵהֶם
ובזכרים או בנקבות, וללמוד השני ממנו.
משיבה הגמרא: צָרִיכָי – שני הלימודים נצרכים, דָּא כְּתִב רַחֲמָנָא
– שאם התורה היתה כותבת דין זה רק בְּזָכְרִים, לֹא הִיִּינוּ לּוֹמְדִים
מִכָּךְ לְנָקְבָת, מִשּׁוּם שֶׁבּוֹכְרִים יֵשׁ חוּמְרָא דְּמִשְׁמָא בְּרָאִית –
שנטמאים אם ראו שלש ראיות ביום אחד, בְּכַפִּים – כפי שהם
נטמאים אם ראו שלש ראיות בשלשה ימים רצופים, אֲכָל נְקֵבָת
דְּלֹא מְטַמֵּא בְּרָאִית בְּכַפִּים, שאם ראו שלש ראיות ביום אחד
אֵין טְמֵאוּת, אִימָא – הייתי אומר שלא נוהגת בהן חומרא זו של
טומאה בקטנות, לִכְךָ הוּצַרְכָה הַתּוֹרָה לַחֲדָשׁ שָׁגֹם קַטְנָה מְטַמֵּא
בְּנִדָה וּבְזִיבָה, וְאֵין כְּתִב רַחֲמָנָא דִּין זֶה רַק בְּנָקְבָת, לֹא הִיִּינוּ לּוֹמְדִים
מִכָּךְ לְזָכְרִים, מִשּׁוּם שֶׁבְּנָקְבָת יֵשׁ חוּמְרָא דְּקִטְמָטוּ – שהן נטמאות
גם אם ראו דָם בְּאִזְנָם, אֲכָל וְכֵרִים דְּלֹא מְטַמֵּא בְּאִזְנָם, אִימָא לֹא.
מסיימת הגמרא: צָרִיכָא – אכן נצרכים שני הלימודים.
שנינו במשנה: וְהַבְּתִּים מְטַמֵּא מִשְׁכָּב תַּחְתּוֹן פְּעֻלָּיו.
מבררת הגמרא: מָא – מה הכוונה 'מטמאין מִשְׁכָּב תַּחְתּוֹן פְּעֻלָּיו',
אֵילִימָא – אם נאמר שהכוונה היא, דָּא אִיבָא עֲשֵׂר מַצְעוֹת – שאם
מונחים עשר מצעים זה על זה, וְיָתִיב עֲלֵיהֶו – ויושב כותי על
העליון, מְטַמֵּא לָהּ – כל המצעים נטמאים כמו המצע העליון, יֵשׁ
לְהַקְשׁוֹת, פְּשִׁימָא – הלא דין זה פשוט הוא, דְּהָא דָּרְס לָהּ – שהרי
הכותי יושב על כל המצעים, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיעו.
משיבה הגמרא: אֱלָא כּוּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה הִיא, שֶׁיֵּהָא תַּחְתּוֹנוֹ שָׁל בּוֹעֵל
נְדָה – שדינו של דבר שבועל נדה (וכגון כותין) דורס עליו, פְּעֻלָּיו
שָׁל זָב – כמו בגד שהזב נשאל: מַה עֲלִינוֹ שָׁל זָב אֵינוֹ מְטַמֵּא אֲדָם
ובלתי, אֱלָא רַק אֲכֻלִּין וּמִשְׁקִין, אֵת תַּחְתּוֹנוֹ שָׁל בּוֹעֵל נְדָה, אֵינוֹ
מְטַמֵּא אֱלָא אֲכֻלִּין וּמִשְׁקִין.
מבררת הגמרא: עֲלִינוֹ שָׁל זָב מְנִין – מנין שאינו מטמא אלא
אֲכֻלִּין וּמִשְׁקִין. משיבה הגמרא: דְּבַר זֶה נִלְמַד מִדְּכָתִיב (ויקרא טו
י) וְכָל הַנּוֹעֵץ בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתּוֹ וְטָמֵא, ויש לברר, מָא – מה
הכוונה 'תַּחְתּוֹ',

לדרוש באופן אחר ולומר, נתקן הכתוב למשכבו של בועל נדה
 משוממה המורה והביא לידי טומאה קלה, רק לענין דלא ליטמא אדם
 לטמא בגדים – שאם נגע בו אדם לא יטמאו הבגדים שעליו, אבל
 אדם הנוגע בו, ובגדים הנוגעים בו, ליטמא אותם. משיבה הגמרא:
 אמר רב אמי, 'טמא' טומאה קלה משמע – משמע שנטמא רק
 בטומאה קלה, שאינה מטמאת אדם ובגדים.
 הגמרא חוזרת לתחילת הברייתא, תלמוד מהנאמר 'ותהי נדתה
 עליו', שבוכל נדה מטמא אדם וכלי חרס. מקשה הגמרא: מנין לנו
 שבוכל נדה מטמא אדם וכלי חרס, אימא – אמור לדרוש את
 הפסוק כר, מה שנאמר 'ותהי נדתה עליו', זהו כלל, שמשמע שדינו
 כנדה לכל ענין, ומה שנאמר לאחר מכן 'וכל המשכב וגו' יטמא,
 זהו פירוש, שהתורה פירטה שמשכבו טמא, ואחת מהמדות
 שהתורה נדרשת בהם היא, שכאשר נאמר כלל ופרט, אין בכלל
 אלא מה שבפרט, ונמצא שמשכב ומושב אין – הוא אכן מטמא,
 אבל מיד אחריה – דבר אחר, כגון אדם וכלי חרס, לא מטמא.
 משיבה הגמרא: אמר אביי, מה שנאמר בפסוק (יטמא) 'ויטמא'
 שבעת ימים, מפסיק את הענין בין הכלל לפרט, ונמצא דהוי כלל
 ופרט המרוחקין זה מזה, וכל מקום שיש כלל ופרט המרוחקין זה
 מזה, אין דינן אותו במדת כלל ופרט.
 הגמרא מביאה יישוב נוסף: רבא אמר, לעולם דינן – באמת כלל
 ופרט המרוחקים זה מזה, דנים אותם ככלל ופרט, אבל מה
 שנאמר 'וכל והמשכב' יריבוי הוא – הוא לשון ריבוי ולא לשון
 פרט, ונמצא שאין כאן כלל ופרט, ופירוש ללמוד מהכתוב 'ותהי
 נדתה עליו', שבוכל נדה מטמא אדם וכלי חרס.
 הגמרא דנה במה שהתבאר בברייתא, שבוכל נדה הוקש לנדה.
 מקשה הגמרא: מתקין לה רבי יעקב, כיון שהוקש בועל נדה לנדה,
 אימא כהיא – היה לנו להקיש אותו אליה עוד ולומר, מה היא לא
 חלקה בה בין מנעה למשכבה, לענין לטמא אדם ולטמא בגדים,
 אלא בשני המקרים טומאתם שזה, ויוצא בכך הדבר 'הושרא,
 שבין מנעה ובין משכבה מטמאים אדם ובגדים שעליו, אף הוא לא
 תחלוץ בו בין מנעה למשכבה, לענין לטמא אדם ולטמא בגדים, ובה
 יצא הדבר לקולא, שלא יטמא אדם לטמא בגדים, שהרי לגבי
 משכבו למדנו שאינו מטמא אדם לטמא בגדים, ואם כן הוא הדין
 למנעה, שאם נגע באדם לא יטמא את הבגדים שעליו. משיבה
 הגמרא: אמר רבא, ההיקש הוא מהתיבות (שם) 'ותהי נדתה עליו',
 ותיבת 'עליו' להטעמינו – להחמיר עליו משמע, ולא להקל.
 שנינו במשנה: והכוונים מטמאים משכב תחתון כעליון, מפני שהן
 בועלי נדות וכו'.
 מקשה הגמרא: אטו בולחו – וכי כל הכותים בועלי נדות נינהו, הרי
 חלקם פנויים שאינם בועלים. משיבה הגמרא: אמר רבי יצחק
 מגדלאה, בגשואין שנו – באמת המשנה עוסקת דווקא בנשואים.
 שנינו במשנה: והן יושבות על כל דם וכו'.
 הברייתא מבארת את הקלוקל שבהנהגת הכותיות: תניא
 בברייתא, אמר רבי מאיר, אם הן היו יושבות ימי טומאה על כל דם
 ודם שהן רואות, שכאשר רואות דם ירוק יושבות עליו, ואם
 משתנה הדם לאדום מתחילת למנות שוב ומשום שהן רק
 מסופקות אם דם ירוק טמא, אין בכך תקלה, ואדרבה, תקנה
 גדולה היא להן, אלא שאינן עושות כן, אלא מונות מהרריה
 הראשונה כשאר נשים (משום שפשוט להן שדם ירוק טמא כמו
 אדום), וזהו קילקולן שפלעמים רואות דם אדום שהוא טמא,
 ומשלימות אותו להם ירוק שהוא טהור, כגון שרואה דם ירוק
 וסבורה שהיא טמאה, ומונה שבעה ימים, וביום החמישי רואה דם
 אדום, וממשיכה למנות רק שני ימים נוספים להשלים לשבעה
 ימים מראייתה הראשונה, ובאמת צריכה לספור שבעה ימים
 מראייתה השניה, ורק אז יכולה לטבול.
 מוסיפה הברייתא: דבר אחר שמחמתו הכותים נחשבים כבועלי
 נדות, משום שמנהגן הוא, שכאשר נעשית זבה גדולה (שראתה)
 שלשה ימים לאחר שבעת ימי הנדות, וצריכה לספור שבעה
 נקיים, אינה סופרת שבעה ימים שלמים כראוי, אלא יום שפוסקת

אליהם תחתיו דוב – אם נאמר שהכוונה לדבר שהיה תחת הזב,
 שהוא 'מדרס הזב', אין צורך לכתוב זאת, שהרי מהפסוק (ויקרא
 טו ה) 'ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ורחיצ במים וטמא עד
 הערב' נפקא – למדנו כבר דין זה, אלא בהכרח כוונת הכתוב היא,
 שהנוגע בכל דבר אשר יהיה תחתיו טמא, ומאי ניהו – ומזה
 הדבר שהזב תחתיו, זהו העליון של זב – בגד שהזב נושא
 ('והנשוא' נמי יטמא, ומאי ניהו יטמא, מאי נשוא, 'והנשוא' בתיב).
 ומכך שנאמר (שם טו י) 'וכל הנגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא'
 עד הערב והנשוא אותם יכבס בגדיו' וגו', באופן שהתיבות 'יטמא'
 עד הערב' מפסיקות בין 'הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו' ובין
 'והנשוא אותם', יש ללמוד שנתקן הכתוב – הכתוב ניתק את
 עליונו של זב משוממה המורה בהמשך הפסוק, והביא
 לידי טומאה קלה, והיינו שבא הכתוב לומר לה, שאינו מטמא אדם
 ובגדים כמו בהמשך הפסוק, אלא מטמא רק אוכלין ומושקין.
 שואלת הגמרא: אימא – אולי נאמר שעליונו של זב מטמא אדם
 ובגדים, ומה שהפסיקה התורה בין חלקי הפסוק, נתקן הכתוב
 לעליונו של זב משוממה המורה, דלא מטמא אדם לטמא בגדים –
 שאם נגע בו אדם אינו מטמא את הבגדים שעליו וכן אם נגע
 בבגדים שעל האדם, האדם אינו נטמא, אבל אדם או בגדים
 הנוגעים בעליונו של זב, ליטמא – הוא יטמא אותם.
 משיבה הגמרא: מהלשון שאמר רבא 'טמא' טומאה קלה משמע
 – משמע שנטמא רק בטומאה קלה, שאינה מטמאת אדם ובגדים.
 התבאר לעיל (לכ): שכונת המשנה היא, שתחתנו של בועל נדה
 דינו כעליונו של זב, שאינו מטמא אלא מאכלים ומשקים, לאחר
 שהתבאר המקור שעליונו של זב אינו מטמא אלא מאכלים
 ומשקים, הגמרא דנה מנין שזהו הדין בתחתנו של בועל נדה.
 מבררת הגמרא: ותחתנו של בועל נדה, מנלן שאינו מטמא אדם
 ובגדים, אלא רק מאכלים ומשקים.
 מבארת הגמרא: תניא בברייתא, נאמר על בועל נדה (ויקרא טו
 כד) 'ואם שבת ישוב איש אתה ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים'
 וגו', ומלשון זו שטומאת נדתה עליו, יכול היתי לומר שיעלה
 מטומאתו לרגלה – בסוף זמן נדתה, שאם בא עליה ביום השישי
 לנדתה, יוכל לטבול ולהיטהר למחרת בלילה כמותה, תלמוד
 לומר – מלמדנו הכתוב באומרו (שם) (יטמא) 'ויטמא' שבעת ימים,
 שמשמע שאפילו אם בא עליה ביום השביעי שלה, טמא שבעת
 ימים.
 שואלת הברייתא: ואם כן מה תלמוד לומר 'ותהי נדתה עליו'.
 משיבה הברייתא: שיכול הייתי לומר שבוכל נדה לא יטמא אדם
 וכלי חרס, תלמוד לומר 'ותהי נדתה עליו', מה היא – כמו שהנדה
 עצמה מטמאה אדם שנוגעת בו וואפילו בגדיו נטמאים, וכלי חרס
 שהיא מסיטה נטמא, אף הוא – בועל נדה, מטמא אדם שנוגע בו
 וואפילו בגדיו נטמאים, וכלי חרס שהוא מסיט נטמא.
 שואלת הברייתא: אי – אם אנו מקשים בועל נדה לנדה, אולי
 נקיש אותם לענין נוסף ונאמר, מה היא עושה משכב ומושב –
 מטמאת את הדברים שהיא שוכבת או יושבת עליהם, לטמא אדם
 לטמא בגדים – עד שאותם דברים מטמאים אדם שנוגע בהם ואת
 הבגדים שעליו, אף הוא – בועל נדה, עושה משכב ומושב לטמא
 אדם לטמא בגדים.
 משיבה הברייתא: תלמוד לומר (שם) 'וכל המשכב אשר ישכב עליו
 יטמא', שאין תלמוד לומר – שלכאורה לא היה הכתוב צריך לומר
 'וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא', שהרי כבר נאמר 'ותהי נדתה
 עליו', ולמדנו מכך שדינו של בועל נדה כנדה, ובנדה עצמה נאמר
 (שם טו כא) 'וכל הנגע במשכבה יכבס בגדיו ורחיצ במים וטמא עד
 הערב', ומה תלמוד לומר 'וכל המשכב אשר וגו' ישכב עליו יטמא,
 בהכרח שנתקן הכתוב למשכבו של בועל נדה משוממה המורה של
 משכב הנדה, והביא לידי טומאה קלה, לומר לה, שאינו מטמא
 אלא אוכלין ומושקין, ואינו חמור כמשכב הנדה שנטמא גם אדם
 ובגדים שעליו.
 מקשה הגמרא: פריך [הקשה] רב אחאי, אימא – לכאורה יש

נדה. פרק רביעי - בנות כותים דף לג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) רכא רש"י

אילנא תחתיו דוב - דהוא מדרס חוב. ומאי ניהו נישא - בגד הנישא על חוב, מאי טעמא? "והנישא" - כתיב. לא ידענא מאי היא, ונראה בעיני שהוא פירוש משובש. נתקן הכתוב מפומאה המורה - מדרכותי "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא והנשא אותם יכבס בגדיה". ומולא ערבינו וכתבו "וכל הנוגע בכל אשר יהיה

תחתיו והנשא אותם יכבס בגדיה", ואפסיקונו ב"טטמא" - מכלל דהא "יטמא" לאו באדם ובגדים קמייהו, אלא באוכלין ומשקין. "והנשא" אותם" נדרש בתורת כהנים לנשא משכבו ומושב של זב. אימא - לחבי אפסיקונו קרא: דלא יטמא אדם לטמא בגדים שעליו, להכי כתב "יטמא" - דאדם לחודיה טמא. או אם נגע בגדים - יהו בגדים טמאים, ולא הוא. "עלה לרגלה" - יעלה לטופה כגון בא עליה בשש שלה - יטבול בליה המזירת כמותה. שבעה ימים - ואפילו בא עליה בשביעי. מה היא מפמאה אדם לטמא בגדים - שעליו, דאתי בקל וחומר ממשכבה, אף הוא מטמא אדם לטמא בגדים שעליו. וכלי חרס בחיפס - ואף על גב דאין כלי חרס מקבל טומאה אלא מאריא, בהיסט בו וזה - מיטמא, כדכתיב (ויקרא טו) "וכל בלי" וכליו חרס אשר יגע בו חוב", ואמרין במכילתין: איחודו מגועו שהוא כבול? הוי אומה זה היסט. שאין תלמודו לומר וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא - שדרי כבר נאמר "ותהי נדתה עליו", ובדידה כתיב "וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיה". מפומאה המורה - שלא יהיה משכבו חמור כמשכבה לטמא אדם ובגדים שעליו. אבל אדם ובגדים - או אדם אם תגע בו, או בגדים אם תגע בהם. מירי אחרינא לא - כגון אדם וכלי חרס. וכל המשכב - ריבויא הוא, ולאן פרטא. אימא כתיא - בועלה כמותה, דהא אקשינוהו קרא. לחומרא - ששנינו מטמאין אדם לטמא בגדים. אף הוא לא תחלוץ בין מעוץ למשכבו - ולקולא, ששניהם לא יטמאו. דהא במשכבו - פשיטא לן שנתקן הכתוב, הלכך במגועו נמי - שאם נגע באדם, לא יטמאנו לטמא בגדים. דהא כתיב "ותהי נדתה עליו", דהוקשו הוא והיא בהאי קרא. עליו - לדחמיר משמע, ולא להקל. אמו כולה בועלי נדות ניהו - דהא איכא פנויים? אמר הן יושבות על כל דם ודם - שדון רואות, בין טמא בין טהור - יושבת עליו שבעה ימי נדתה, שהתחיל מנינה משנשתנה מראה דם, ותמנה שבעה ימים. תקנה גדולה היא להם - אבל אינו עושות כן, אינן מנות אלא מראה ראשונה כצופים נשים. והו קלקלה: שרואה דם אדום, ומשלימיתו לדם ירוק. כגון ראתה ירוק תחלה, סבורה היא: שהיא טמאה, ומונה ממנו שבעה ימים. וכשרואה בחמישי שלה דם אדום - אינה משמרת אלא שני ימים, להשלים שבעה לראייתה הראשונה. והיא צריכה למנות מראה שניה. יום שפוסקת בו - כשהיא רואה שלשה כצופים לאחר שבעת ימי נדתה, ודחויא זבה, ופוסקת באמצע היום - סופרת אותו קצת היום שעד הערב למנין שבעה נקיים. ואנן - שבעה נקיים שלמים בעינין לזבה. אם כן - דלענין נקיים מקצת היום כבולו, זב שפסק והתחיל לספור, וראה קרי וקיימא לן דסותר אותו היום ותו לא. ב"תמפלת" בשמעתא קמייתא (נדה כבא), ואי מקצת היום כבולו - מאי סותר? הא איכא קצת היום לבא. אי דחויא כפליא דיומא כו' - קושיא היא, ומשני: ולימא ליה לקרא כו' בתמידי. וקא מהדר לאוקמי אתקפתיה אין על בריחך שבקיה לקרא כו' - דכיון דקיימא לן בכל דוכתי "מקצת היום כבולו", איהו דחיק ומוקים אנפשיה בסמוך לשקיעת החמה. פולטת - כגון ששמשה בובו, ופסקה, והתחילה למנות, ופלטת. מהו שחסתור מניניה? הא דקיימא לן דפולטת - טמאה, משום רואה היא, וסותרת.

אילנא תחתיו דוב - מ"ואיש אשר יגע במשכבו" נפקא, אלא הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו, ומאי ניהו - עליון של זב והנשא נמי ומאי ניהו - נישא, מאי טעמא? "והנשא" כתיב. נתקן הכתוב מפומאה המורה והביאו לדי טומאה קלה, לומר לך שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין. - אימור: נתקן הכתוב מפומאה המורה - דלא מטמא אדם לטמא בגדים, אבל אדם או בגדים לטמא? - אמר קרא "יטמא" - טומאה קלה משמע. ותחתונו של בועל נדה, כגון? דתניא "ותהי נדתה עליו", וכל יעלה לרגלה - תלמוד לומר "יטמא שבעת ימים". ומה תלמוד לומר "ותהי נדתה עליו"? שכיבול לא יטמא אדם וכלי חרס, תלמוד לומר "ותהי נדתה עליו", מה היא מטמאה אדם וכלי חרס - אף הוא מטמא אדם וכלי חרס. אי מה היא עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים, אף הוא עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים? - תלמוד לומר: "וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא". שאין תלמוד לומר "וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא", ומה תלמוד לומר "וכל המשכב אשר יגע בו חוב", נתקן הכתוב מפומאה המורה והביאו לדי טומאה קלה, לומר לך שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין. פריך רב אחאי: אימא נתקן הכתוב מפומאה המורה והביאו לטומאה קלה - דלא לטמא אדם לטמא בגדים, אבל אדם ובגדים לטמא? - אמר רב אסי: "יטמא" - טומאה קלה משמע. אימא: "ותהי נדתה עליו" - כלה, "וכל המשכב" - פרט, כלה ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט: משכב ומושב - אין, מירי אחרינא - לא! אמר אביי: "יטמא שבעת ימים" מפסיק הענין, הוי

והנשא כתיב - חסר ויהי, תימה: דבמסורת הוא מלא? מיהו מצינו שהמסורת הוא חולק על התלמוד במסכת שבת (נהג) גבי נשי על "מעבירים" כתיב, ובמקראות שלנו כתיב "מעבירים" מלא.

מה היא מטמאה אדם וכלי חרס - משום דב"השופר" (כבא בתרא טז) גבי נשא נבלה ומדרס אף על גב דמטמא שאר בגדים שעליו אינו מטמא אדם וכלי חרס לכן נקטינוהו הכא. כלל "החובל" (כבא קמא פהא). תניא אמר רב מאיר כו' - לרבי יוחנן דאמר בפרק "כל הדר" (נדה טז), יד רבי מאיר לשיטת עקביא בן מהללאל, וטימא דם ירוק, יפרש "דם ירוק" דהכא - לאו ירוק ממש כי ההיא דלעיל, אלא ידחה ממנו. וכן לעקביא: מטמאה כותית דם ירוק ידחה, מדרס ירוק שהוא טמא, ולעיל פירש בענין אחר. סופרתו למנין שבעה - ואם תאמר: ודאמר ביביצ' צולין' (ובמסכת נידו' טז), מקצת היום כבולו, חבה גדולה אמר החם דמשכחת אליהי ברואה בין השמשות, וכי ככותית סובר: והכי פריך לקמן (טטא), לרב, דאמר: יום שפוסקת בו עולה למנין שבעה, "ורב, ככותיא אמרה לשמעתיה?". ויש לומר: דרבי יוסי לית ליה מקצת היום כבולו אלא בסוף ספירה, כמו שומרת יום. אבל בתחלה, כמו שאמר'ם כותים - מודה דלא אמרין. ומה קשה מפרק קמא דהא, השנה (יז), נפרש בסוף מבולתינ בעורת דא, דאיהו דחיק ומוקים אנפשיה - אין האמת כן, מדפריך בפרק בתרא (נדה טז), ורב, ככותיא אמרה לשמעתיה: רואה היא וסותרה - אמר רבינו יצחק: דמשכחת בשמשה, בחיור תחסתור על ידי פלטה אחר ראיית שלשה ימים רצופין - דקיימא לן כרבנן, בפרק "רבי עקיבא" (שבת פב), דבעינן שש עונות שלמות. אי נמי: אחר ראייה אחת, ואחר תיקון רבי יצחק דסותרת שבעה נקיים על טיפת דם כחדל, דמסתמא צריך נמי נקיים מרע, דכעין דאורייתא תקון. ומבאן, אשה ששמשה, וראתה מיד - אין לה להתחיל לספור נקיים עד אחר יום רביעי, דבעינן שש עונות שלמות. וכן פסק רבינו חננאל, ואפילו רבא דפליג הכא ארמי בר חמא, נראה דחור בו מאלא השיבו

כלל ופרט המרוחקין זה מזה, וכל כלל ופרט המרוחקין זה מזה - אין דנין אותו בכלל ופרט. רבא אמר: לעולם דנין, "וכל" - ריבויא הוא. מתקיף לה רבי יעקב: אימא כתיב, מה היא - לא חלקת בה בין מוגעה למשכבה לטמא אדם ולטמא בגדים לחומרא, אף הוא - לא תחלוץ בו בין מעוץ למשכבו לטמא אדם ולטמא בגדים לקולא! אמר רבא: "עליו" - להטעינו משמע. "מפני שהן בועלי נדות" וכו'. אטו פוליה בועלי נדות ניהו? אמר רבי יצחק מנדרגאה: בגשואות שגנו. "הן יושבות על דם" וכו'. תניא, אמר רבי מאיר: אם הן יושבות על כל דם ודם - תקנה גדולה היא להן, אלא - שרואות דם אדום ומשלימות אותו לדם ירוק. דבר אחר: יום שפוסקת בו, סופרתו למנין שבעה. מתקיף לה רבי בר חמא: ותספרנו, ואנן נמי ניספריה, דקיימא לן מקצת היום כבולו! אמר רבא: אם פן שכבת זרע דסתר בזיבה היכי משפחת לה? והא מקצת היום כבולו! - אי דחויא בפלגא דיומא - הכי נמי, הכא כמאי עסקינו - דחויא סמוך לשקיעת החמה. וליקום ולימא ליה לקרא: פי כתיבא סמוך לשקיעת החמה כתיבא? - אין, על פרוך שבקיה לקרא, דאיהו דחיק ומוקים אנפשיה. פעי רבי בר חמא: פולטת שכבת זרע, מהו שחסתור בזיבה? רואה היתה - וסותרת, אי

מהדר לאוקמי אתקפתיה אין על בריחך שבקיה לקרא כו' - דכיון דקיימא לן בכל דוכתי "מקצת היום כבולו", איהו דחיק ומוקים אנפשיה בסמוך לשקיעת החמה. פולטת - כגון ששמשה בובו, ופסקה, והתחילה למנות, ופלטת. מהו שחסתור מניניה? הא דקיימא לן דפולטת - טמאה, משום רואה היא, וסותרת.

השיבו. וכולו אמוראי סברי פרק "יצא דופן" (נדה מבא) דרואה הויא, וסתרה אף לרבי שמעון, וכל שכן לרבנן, והא דקאמר רבא לקמן (למא): "ואחר תסרה" — שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם, אביי אומר: שלא תהא זיבה מפסקת ביניהם. משם אץ להוכיח דרבא אל חור בו, דהם איירי בטומאת לידה שטמאה שבעה, ועושה משכב ומושב כמו נדה — ולכן קאמר שלא תהא מפסקת. אבל קרי, דלא סותר אלא יום אחד —

לא מפסק.

למחרתו אמר רחמנא — ורבא סבר: דלא משמע מ"לטחרת" — שלא תהא

טומאה מפסקת.

וּרְמִינֵהוּ עַל שֵׁשֶׁה סַפְקוֹת שׁוֹרְפִין אֶת
דִּתְרוּמָה — מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דִּמְתַּנִּית
עַם הָאָרֶץ הוּא. קִרְפִּיר: מִדְּמַסְסִּקֵּין לִיה בּוֹעֵל
נִדָּה, וְהָא קִתְּנֵי דַעַל סַפֵּק בְּגִדֵּי עַם הָאָרֶץ שׁוֹרְפִין.
אֵבֶל פִּשְׁטָא דִּיאֵבֶס שׁוֹבֵא שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין
לְדַלְתָא אֶת הַתְּרוּמָה, בְּנוֹן טוֹמְטוֹם בְּלוֹבֵן א
בְּאוּדִם, וְיֹוצֵא בּוֹ. וּבִמְסַקְתָּא דִּאִמְרָה: סַפֵּק בּוֹעֵל
בִּרְדּוּק סַפֵּק בּוֹעֵל בְּקִרְבּוֹ, וְאִפְּלוּ בּוֹעֵל בְּקִרְבּוֹ
— שְׂמָא לֹא הִשְׁלִימְתוּ לְדָם יְדִיקָא, לֹא הִיָּה צִירָךְ
לַעֲשׂוֹת סַפֵּק סַפְּקָא, כִּדְפִרְשֵׁנוּ. אוּ שְׂמָא נִכְרָה
לְחִזְמִיר בּוֹח כְּמוֹ בִּסְפֵּק בְּגִדֵּי עַם הָאָרֶץ, לֵכֶּךָ
מִשְׁבַּח בִּיד סַפְּקָא. וּמֵבָאֵן קִשְׁיָה עַל מָה
שִׁפְרִיש רִשִׁי בִּפְרַק קָמָא דְשִׁבְתָּ (טו.ב) עַל חֶךְ
(בְּרִיתָא) דַּעַל שֵׁשֶׁה סַפְּקוֹת כֹּר עַל סַפֵּק מִי רִגְלִי
אִדָּם שְׂבַגְדּוּ מִי רִגְלִי בְּהִמָּה, וּפִרְשִׁי: הִדְחַתָּא יֵשׁ
לְחִתְפַּק שְׂמָא שֶׁל בְּהִמָּה חֶךְ, וְאִפְּלוּ שֶׁל אִדָּם
חֶךְ — שְׂמָא שֶׁל חֶבֶר חֶךְ, וְהִבָּא מִשְׁמַע עֵדֶת
סַפְּקָא אֵין שׁוֹרְפִין וְמִדֵּי אֵין לְחִשּׁוֹת גִּירָת
חֲבִיבִים, וְדַפְעִימִם אִתְּרִיזֵן לֵהֶם לְחִזְמִיר, אִפְּלוּ
בִּסְפֵּק סַפְּקָא. וְרִבִּינֵי חֵם פִּירִשׁ חֲתָם: דִּבְיוֹן דָּהֵם
בְּגִדּוּ מִי רִגְלִי בְּהִמָּה — וְדִיא דְּגִי חֵם, יִדְרָאֵל —
זִהֵן נִפְתָּח לְצִדְדִּי, כְּדִאִמְרָא בִּינְיָזִיקָא (סד). וְקִשְׁיָה:
דִּאִפְּלוּ וְדִיא עַם הָאָרֶץ — שׁוֹרְפִין, מִשּׁוּם
דְּמָא דַּעַם הָאָרֶץ שֶׁלֹּא שׁוֹרְפִין עַל סַפְּקוֹת
דְּמִנְמָצִים, בְּהִיאָא (בְּרִיתָא!) וְעִיד אֶסְטִמְחָא דְּגִי
— לֹא שׁוֹרְפִין תְּרוּמָה, כְּדִאִמְרָא לִקְשֵׁן (לד.א.) עֲבָדוּ
רִבְנָן וְהִכְרָא, דְּלֹא לִשְׂרֹף עֲלֶיהָ תְּרוּמָה וְקִדְשִׁי!
וְנִרְאָה לִפְרִשׁ: לְהִכִּי נִקֵּט "כְּגִדּוּ מִי רִגְלִי בְּהִמָּה"
— דִּאֵן נִכְרָ שְׂאִינָה שֶׁל בְּהִמָּה, שְׂאִינֵן דּוֹמִין
לְאוּתֹן שְׂבַגְדּוֹ, וְלִיכָא אֵלֶּא סַפְּקָא אֲחֵרָה. אֵבֶל
אֵם הִיָּה לְחִתְפַּק בְּסַפֵּק בְּהִמָּה — לֹא הוּי שְׂרִפִּי,
דְּדִיוֹ לִיָּה סַפְּקָא.

שדרם על בגדי חבר – ודם נגעו בתרומה. ודא
 דלא אוקי: כגון שנגע הכותי בתרומה
 – משום דמתניתין לא איירי בהכי.
כבותי – ערום – ודא דלא אוקי: כגון שדרס
 בגדין ליתן – כדכתיב דאי היה לבוש
 בגדים שישבע ילקח אשתו נדה, אף על גב
 דטבל – הוי אב הטומאה, כדאמר תורת כהנים:
 והנשא את המדרס – הרי הוא מטמא שנים
 ופוסל אחד. לכך מוקי ברשון, דכשפירש מן
 המדרס – דלא בלא ארוס, כדאמרין
 בתורת כהנים: ואינו מטמא כלי. ודעה מצוי למימרה:
 כשהטביל גם הבגדים, או שלשב בגדי חבר.
בועל נדה משוית ליה – ואידו סבר: שהוא חבר
 למילי דעלמא, ובזאת סבר לעשות כטוב,
 וכן אביי דסמוך. **ותיפוק** ליה משום שנינו,
 דעם הארץ – דוקא לענין ציטרא עשוהו כורא,
 ואפשר ליהודי ויבולג לעמוד בה. אבל תומרא
 ותיפוק ליה משום שנינו, דאביי דסמוך.

יִתְיָא, בְּגוֹן מִשְׁכָּב וּמוֹשֵׁב הָיִסֵּט – לֹא עֲשָׂאוֹהוּ כּוֹב. דְּבִשְׁלִיחָהּ הַדְּיוֹקִין" (גיטין סא.ב). פִּרְיָן דַּאֲרֵין לֹא טוֹמַאֲת מִדְּרֵס, דַּאֲי אֵית לִיה – לַעֲלִיל דְּפִרְיָן עַל שֶׁשָּׂה סְפִיקוֹת כּו', לִמְאֵי דַחֲשִׁיב כּוֹר תַּחְתּוֹנֵי שֶׁל עִם הָאֲרֵץ הִזִּי תַּחְתּוֹנֵי שֶׁל זֶבַל אֵלֶּא וְדַאֲי אֵין לֹא טוֹמַאֲת מִדְּרֵס. וְדַא דְּמִשְׁנֵי: כּו'

או משום נוגעת — ונוגע — לא סותר. דיה כבועלה — זב המונה וראה קרי — אינו סותר
אלא יום אחד. תמורתו יום אחד — אם כן, לא הוה רצופין, ורחמנא אמר "ואחר תסור"
אחר אחר לכולן. כלומר, זמן אחד לכולן, שיהו רצופין סתדרין. לשתיהו אמר רחמנא
— "שבעת ימים לשתיהו" — משמע: סתרה אחת, שלא תהא הפסקה ביניהם. ודיכי סתר
קרי יום אחד, ולא הוה רצופין? ואלא מאי? אית
לך למישר, שלא תהא מופסקת ויהא פסקא
ביניהן — שאם רואה זוב — סותר לא כל מה
שמה, אבל קרי — לא הוה הפסקה. לתואך —
מקום. רבא ליה תורא — רב שמואל שחט שור
לכבוד רב פפא. על פסק בגדי עם הארץ —
כלומר, על בגדי עם הארץ אם נגעו בה —
נשרפה, משום שמא טמא היה. והאי כותי נמי,
תיפוק ליה אם נגע משכבו בתרומה. ארתהא
נשרפה, משום דעם הארץ הוא, והוה ליה בגדי
עם הארץ. שביקו — רב פפא לאושפזיה,
משום דכספיה, ואול לגבי רב שימי. מאי טעמא
— לא תשני ליה מתניתין דהנן "אין שורפין על
חתנתו של כותי את התרומה" — בכותי שטבל
ועלה ודרס על בגדי חבר, דהיינו במשכבו, ונגע
הוא מדרס בתרומה. לא בעל בקיוב — כבר
עברו ימי טומאות, ולסלקו ליה טבילה. משום
בגדי עם הארץ מדרס לפרישים — כלומר, כשם
שמדרס טמא אדם ובגדים, כך בגדי עם הארץ
מדרס לפרשים. סתמא מאי — לתנא קמא
דאמר: נהגו ללכת בדרכי אבותיהן — הרי אלו
ככותיות, פרשו ללכת בדרכי ישראלית — הרי
אלו בישראלית, סתמא? מאי? עד שיפרישו:
אבל סתמא — בישראלית, מכלל דלית להו קמא:
סתמא — ככותיות, והוריקו פלני — דהרי לו
שנטמאו בגדיה, וקדם כהן גדול אצל אשתו של
צדוק לשואל אם השלימה לדם ירוק או לא.
בקיין אנו בהן — אני מכיר בנשי צדוקים,
ששכן היה להן. ותיפוק ליה — דאפילו עם
הארץ ישראל, דאינו בועל נדה, קיימא להן.
צינורא דעם הארץ — טמאה, כל זמן שהיא
לחה.

נני בתרומה. דאי משום
 יל ליה, ואי משום בועל גדה - ספך בעל בקרוב ספך לא בעל
 ל בקרוב - ספך השלימותו ירוק ספך לא השלימותו, והוי ספך
 תרפינן תרומה. - ותיפוק ליה משום בגדי עם הארץ, דאמר מר:
 שין! - אמר ליה: בכותי ערום. **משנה** בנות צדוקין, בזמן שנהנו
 הן בכותיות, פרשו ללכת בדרבי ישראל - הרי הן בישראלית.
 בישראלית, עד שיפרשו ללכת בדרבי אבותיהן. **גמרא** איבעיא
 ע: בנות צדוקין, בזמן שנהנו ללכת בדרבי אבותיהן - הרי
 בישראלית. אימא סיפא: פרשו ללכת בדרבי ישראל - הרי הן
 תיות! אלא מהא ליכא למשמע מיניה. תא שמע, דתנן רבי יוסי
 עד שיפרשו ללכת בדרבי אבותיהן. מפלל דתנא קמא סבר:
 תנו רבנן: מעשה בצדוקי אחד שספר עם כהן גדול בשוק,
 הן גדול על בגדיו, והזריקו פניו של כהן גדול, וקדם אצל אשתו.
 צדוקים הן - מתיראות מן הפרושים, ומראות דם לחכמים. אמר
 מן הכל, והן מראות דם לחכמים, חוץ מאשה אחת שהיתה
 לחכמים ומתה. - ותיפוק ליה משום צנורא דעם הארץ! אמר
 רבא: צדוקי חבר, בועל גדה משוית ליה? אלא אמר רבא:

ידושו שמה תסיטם אשתו נדה. אבל להיט דנפשיה — לא איכפת לך. ושמעתין בני מוכח עם הארץ, הוה ליה לאקשוי בתונין גופה. אמאי קתני ממוטא משכב החרחוקן בעליין, הא יי שטבל ועלה ודרס כו', דאי משום טומאת עם הארץ, הא טביל ליה — היינו משום דאי לא

נדה דף לג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רכג

מספרת הגמרא: שִׁבְקָהּ – עוב רב פפא את מארחו שבייש אותו, וְאֵתָא לְקַמִּיָּה – ובא לפני דָּרֵב שִׁמִּי בַּר אֲשִׁי, וסיפר לו מה שאירע. אֲמַר לִיה רב שימי לרב פפא, מַאי מַעֲמָא לֹא מַשְׁנִית לִיה – מדוע לא תיגרסת לו באופן אחר, שבמשנתנו ושאומרת שלא שורפים תרומה שנגעה במדרס הכותי, מדברת בְּכוֹתֵי שְׁמִיכָל וְעֵלָה מטבילתו, ואחר כך דָּרֵס על בְּגֵדֵי חָבֵר, וְאָלוּ – והלכו אותם בְּגֵדֵי חָבֵר וְנָנְעוּ בְּתַרְוּקָה, ובאופן זה אין שורפים את התרומה. מבאר רב שימי טעם הדבר: דָּאִי – שאם נאמר שישרפו את התרומה מִשּׁוּם מוֹמָאָתָא עִם הָאֲרֵץ, הָא מְבִיל לִיה – הרי אותו כותי טבל כעת ואינו טמא. וְאִי – ואם נאמר שישרפו את התרומה מִשּׁוּם החשש שהכותי הוא בּוֹעֵל נְדָה, והוא בתוך שבעת ימי טומאתו ולא הועילה טבילתו, יש לדחות שיש כאן שני ספיקות, א. סָפֵק בְּעַל בְּקָרוֹב – יתכן שאותו כותי בעל לאחורנה את אשתו, סָפֵק לֹא בְּעַל בְּקָרוֹב, וכבר עברו ימי טומאתו, וטבילה זו טהרה אותו. ב. וְאִם תִּמְצִי לִימָר – וגם אם נאמר שְׁפַעַל בְּקָרוֹב, סָפֵק הַשְּׁלִימְתוּ לָדֵם יָרוֹק – יתכן שאירע לאשתו מקרה זה, שראתה דם ירוק והתחילה למנות, ואחר כך ראתה דם אדום והמשיכה למנות מהזמן הראשון, ולפי צד זה לא הועילה טבילתו, והיא ובעלה טמאים, סָפֵק לֹא הַשְּׁלִימְתוּ – אולם יתכן שלא קרה לה מקרה זה, והיא ובעלה טהורים, וְהָיוּ סָפֵק סָפִיקָא, וְאִסְפֵּק סָפִיקָא לֹא שְׂרָפִין תְּרוּמָה – וכביש שני צדדים להתיר לא שורפים תרומה. מקשה רב פפא לרב שימי: וְתִפּוֹק לִיה – הרי גם בלא החששות הנזכרים יש לשרוף את התרומה, מִשּׁוּם שכאשר עלה הכותי מן הטבילה ולבש את בגדיו, נטמא מבגדיו שהם בְּגֵדֵי עִם הָאֲרֵץ, וחוזר ומטמא את בגדי החבר שדורס עליהם, דָּאֲמַר מַר – שהרי שנינו במשנה (חגיגה יח): בְּגֵדֵי עִם הָאֲרֵץ מְדֻרָּשׁ לְפָרִישֵׁן – כמו שמדרס הזב מטמא אדם ובגדים, כך בגדי עם הארץ מטמאים בגדי פרושים ואלו שקיבלו על עצמם לאכול חולין בטהרה. אֲמַר לִיה רב שימי לרב פפא, מדובר בְּכוֹתֵי שָׂדֵרֵס על בגדי החבר כשהוא עָרוֹם, שעדיין בגדיו לא טימאו אותו.

משנה

המשנה מבארת את דין בנות הצדוקים, שגם הם כופרים בתורה שבעל פה כמו הכותים. בְּנוֹת צְדוּקִין הכופרים בתורה שבעל פה, בְּזֶמַן שֶׁנִּחְגּוּ לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶן (הצדוקין) חָרִי הֵן בחזקת נדות בְּבוֹתֵיהֶן, אך אם פָּרְשׁוּ מדרכי אבותיהם, והחלו לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל, חָרִי הֵן בִּישְׂרָאֵלִית כשרות, ואינן בחזקת נדות. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, לְעוֹלָם הֵן בְּבוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁיִּפְרְשׁוּ – אלא אם כן נדע שפרשו מדרכי ישראל לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶן.

גמרא

אִיבָעִיָּא לָהּ – נסתפקו בני הישיבה, לדעת תנא קמא שמחלק בבנות צדוקים ושהחולכות בדרכי אבותיהן דינן ככותיות, והחולכות בדרכי ישראל דינן כישראליות, סָתְמָא מַאי – מה הדין בסתם בת צדוקים, שאיננו יודעים אם הולכת בדרכי אבותיה. הגמרא מבקשת לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע רַאיה ממה ששנינו במשנה, בְּנוֹת צְדוּקִין, בְּזֶמַן שֶׁנִּחְגּוּ לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶן חָרִי הֵן בְּבוֹתֵיהֶן, ומשמע שדווקא באופן זה דינן ככותיות, הָא סָתְמָא – אבל בסתם דינן כישראליות. דוחה הגמרא: אִמָּא סִפָּא – אמור את המשך המשנה, פָּרְשׁוּ לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל חָרִי הֵן בִּישְׂרָאֵלִית, ומשמע שדווקא באופן זה דינן כישראליות, הָא סָתְמָא דינן בְּבוֹתֵיהֶן. מסיקה הגמרא: אִמָּא בהכרח, מָהָא לִיכָא לְמַשְׁמַע מִנָּה – מדברי המשנה הללו אין לפשוט את הספק. הגמרא פושטת את הספק מהמשך דברי המשנה: תָּא שְׁמַע, דְּתַנַּן בהמשך המשנה, רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, לְעוֹלָם הֵן בִּישְׂרָאֵל עַד שֶׁיִּפְרְשׁוּ לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶן, והיינו שבא רבי יוסי ללמד שבסתם דינן

אִי לִיכָא פולטת טמאה משום שנוגעת בְּתָרָה בשכבת זרע, וְדִינָה כנוגעת בשאר הטומאות שלא כְּתָרָה מנינה. אֲמַר רָבָא לרמי בר חמא, לָפִים חוֹרְפָא שְׁבַשְׁתָּא – מרוב חריפותך לא עיינת בשאלתך, שהרי נָחִי נָמִי דְּתָרָה – גם אם נאמר שהיא 'רואה' וסותרת, בְּמָה ימים תִּתְקַר, הרי אין לומר שתִּתְקַר את כל הַשְּׁבַע ימים, שהרי דָּיָה בְּבוֹעֵלָה – אין להחמיר בה יותר מבוועלה, וזב שראה קרי בתוך מנין הנקיים, סותר רק יום אחד. ואין לומר שתִּתְקַר רק יום אֶחָד כבוועלה, שהרי 'וְאֵתָר תִּתְקַר' אֲמַר רַבְּהִינָא – התורה אומרת לגבי זבה (ויקרא טו כח) 'וְיָסְפָרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאֵתָר תִּתְקַר', ומתיבת 'אֵתָר' משמע שצריך שיהיה זמן אחד שהוא אֵתָר לְבוֹלָן – לאחר שבעת הימים ביחד, והיינו שהשבעה ימים יהיו רצופים, שְׁלֹא תִהְיֶה מוֹמָאָה מְפַסְקַת בִּינֵיהֶם, ואם היא סותרת יום אחד, נמצא שהימים אינם רצופים, ובהכרח שאינה סותרת באופן זה.

משיב רמי בר חמא לרבא: וְלִישְׁמַעְיָד – ולשיטתך שאתה מקשה כן, וְזָב גִּפְיָה חִיבֵי כְּתָר – איך זב עצמו שראה קרי סותר יום אחד, הרי יִסְפָּר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְמִתְרָתוֹ' אֲמַר רַבְּהִינָא לגבי זב (שם טו יג), ומהלשון 'לטהרתו' משמע שכל הימים יהיו טהרה אחת, שְׁלֹא תִהְיֶה מוֹמָאָה מְפַסְקַת בִּינֵיהֶם, ואם סותר יום אחד אין טהרתו רצופה, אִמָּא בהכרח מַאי אֵית לָהּ לְמִימָר – מה יש לך ליישב, שהתורה מקפידה רק שְׁלֹא תִהְיֶה מוֹמָאָה וְזָבָה מְפַסְקַת בִּינֵיהֶם, ואכן אם רואה זיבה סותר כל מנינו, אבל אם רואה קרי אף שסותר יום אחד, אין זה נחשב כפסקה, ואם כן הָכָא נָמִי לגבי זבה שפלטת שכבת זרע באמצע ספירתה, יתכן שסותרת בכך יום אחד, ומכל מקום אין חסרון בכך שהימים אינם רצופים, משום שהתורה מקפידה רק שְׁלֹא תִהְיֶה מוֹמָאָה וְזָבָה מְפַסְקַת בִּינֵיהֶם, אבל טומאה אחרת יכולה להפסיק.

שנינו במשנה: וְאִין חִיבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מְקַדֵּשׁ וכו'.

מספרת הגמרא: רַב פָּפָא אֶקְבֵּל – הודמן לְמָקוֹם ששמו תְּנֹאָה, אֲמַר, אִי אִיכָא צוּרְבָא מְרַבֵּן הָכָא – אם יש כאן תלמיד חכם, אִיוּל אֶקְבֵּל אִפִּיה – אלק ואקבל פניו. אֲמַרָה לִיה תְּהִיָּא סָתְמָא וְזָקָה אחת, אִיכָא הָכָא צוּרְבָא מְרַבֵּן וְרַב שְׁמוּאֵל שְׁמִיה – יש כאן תלמיד חכם ששמו ר'ב שמואל, וְתַנִּי מִתְנִיתָא – והוא שונה ברייתו, וְהָא רַבְּנָא דְּתַנִּי בְּכוֹתִיָּה – ויהי רצון שתהיה כמותו. אֲמַר רב פפא לעצמו, מְרַבֵּן מְרַבֵּן לִי בְּגוּוֹת – מכך שמברכים אותי שאהיה כמותו, שְׁמַע מִנָּה – מוכח שרָא שְׁמִים הוא. אִול לְנִיבָה – הלך רב פפא לבקר, רָבָא לִיה תְּנֹאָה – שחט רב שמואל שור לכבוד רב פפא, ומדי רָבָא לִיה מִתְנִיתָא אֲתֵרִי – הקשה לו סתירה במשניות. וכך הקשה רב שמואל: תַּנִּן במשנתנו, אִין חִיבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מְקַדֵּשׁ – הנכנס לבית המקדש כשהוא לבוש בבגדים שכתי שכב עליהם, אינו חייב קרבן, וְאִין שוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה שנגעה בהם, מִפְּנֵי שְׁטוּמְאָתָהּ של אשת הכותי, היא רק מְפַסְקָה, שהרי אין אנו יודעים אם היא נדה, אִלָּמָא מְפַסְקָא לֹא שְׂרָפִין תְּרוּמָה – ומבואר שעל בגדי כותים שהם ספק טמאים לא שורפים תרומה, וְרַבִּינָהּ – ויש להקשות על כך מהמשנה (טהרות פ"ד מ"ה) שאומרת, עַל שֵׁשֶׁה סְפָקוֹת של טומאה שוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה, ואחד מהם הוא עַל סָפֵק בְּגֵדֵי עִם הָאֲרֵץ, שאם בגדי עם הארץ נגעו בתרומה שורפים אותה, מִשּׁוּם שחוששים שאותו עם הארץ היה טמא, ואם כן קשה, מדוע אין שורפים תרומה שנגעה בבגד ששכב עליו כותי, הרי כותי הוא עם הארץ, ועל בגדי עם הארץ שורפים תרומה.

רב פפא התפלל תפילה קצרה, והשיב על הקושיא: אֲמַר רַב פָּפָא, וְהָא רַבְּנָא דְּלִתְאֲכִיל הָאִי תְּנֹאָה לְשִׁלְמָא – יהי רצון ששור זה יאכל בשלום, הָכָא בְּמַאי עָקְבִין – כאן, במשנתנו, במה מדובר, בְּכוֹתֵי 'חָבֵר' – שאינו עם הארץ, ובגדיו אינם בגדי עם הארץ. הָשִׁיב רב שמואל בשאלה: אם מדובר בְּכוֹתֵי חָבֵר, בּוֹעֵל נְדָה מְשֻׁוּת לִיה – וכי אתה מחשיב אותו כבוועל נדה, הרי ודאי שאין לחשוש לכך, ובהכרח שהמשנה שמחשיבה אותו כבוועל נדה עוסקת בכותי עם הארץ, וחזרת הקושיא ממה ששנינו ששורפים תרומה על בגדי עם הארץ.

58 **מְטַמֵּא** – שדמה מטמא לָּח וְיָבֵשׁ, משום שדמה של זבה לעולם
59 טמא מן התורה, עד שתספור שבעה נקיים.

גמרא

60 שנינו במשנה, שלדעת בית שמאי דם נכרית טהור. מקשה הגמרא:
61 וְלִית לָהּ לְבִית שְׁמָאי – וכי בית שמאי חולקים על מה ששנינו
62 בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא טו ב) 'דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
63 אֲלֵיהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָכָר, וּמְדִיִּקֶת הַבְּרִייתָא, שדווקא 'בְּנֵי
64 יִשְׂרָאֵל' מְטַמְּאִין בְּזִבְהָ, וְאֵין הַעֲוֹבֵד בּוֹכְבִּים מְטַמְּאִין בְּזִבְהָ, אֲכָל
65 גִּזְרֵי עֲלִיָּהּ חֻכְמִים שִׁתְּיוּ בְּזִבְהָ לְכָל דְּבָרֵיהֶם – לכל דיני זב, כדי
66 שלא יחיה תינוק ישראל מצוי אצלם, ויביאוהו לידי משכב זכור,
67 ולא מסתבר שבית שמאי נחלקו על גזירה זו.
68

69 מתרצת הגמרא: אֲמַרְי לָךְ – יענו לך בית שְׁמָאי (ההוא בְּזִבְרִים
70 אִיתְמַר – גזירה זו דווקא בנכרים זכרים נאמרה, דְּאִי בְּנִקְבוֹת
71 נְכַרְיוֹת), יִיכִי לְעֶבֶד – כיצד נגזור על דם הנכרית, לְיִטְמָא – אם
72 נאמר שיהיה טמא לָּח וְיָבֵשׁ, נמצא ששְׁעִיתוֹ בְּדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵלִית
73 הטמא מן התורה, ויש לחשוש שישרפו מחמתו תרומה וקדשים,
74 כיון שאין הבדל בינו לדם ישראלית, ואם נאמר בבית הלל דְּלִיטְמִי
75 לָּח וְלֹא לְיִטְמִי יָבֵשׁ, חֲלָקָה בְּשָׁל תוֹרָה – יש לחשוש שיבואו לחלק
76 גם בדם ישראלית הטמא מן התורה, ויאמרו שגם הוא מטמא רק
77 לָּח, ומחמת טעמים אלו שיירו חכמים את דם הנכרית ולא גזרו
78 עליו שום טומאה, כדי שיהיה היכר שטומאת נכרים היא רק
79 מדרבנן, ולא יבואו לשרוף מחמתה תרומה וקדשים.

80 מקשה הגמרא: אִי הָכִי, שזהו טעמם של בית שמאי, רִיקָה וְיִטְמִי
81 רְגֵלָהּ של נכרית נְפִי היה לנו לטהר, ומדוע אמרו חכמים
82 שמטמאים כשהם לחים, הרי גם בזבה ישראלית הדין הוא כך
83 וכמבואר לקמן (נד:), ויש לחשוש שיבואו לשרוף מחמתם תרומה
84 וקדשים. מתרצת הגמרא: בְּיָזוֹן דְּעֶבְרִינִי הִיבְרָא דְּקָמָה – כיון
85 שעשניו הבדל בין ישראלית לנכרית, בכך שטיהורו את דם
86 הנכרית, מִידַּע דְּרַע – ממילא הכל יודעים דְּרִיקָה וְיִטְמִי רְגֵלָהּ של
87 נכרית, מטמא רק מִדְּרַבְנָן, ואין לחשוש שיבואו לשרוף מחמתם
88 תרומה וקדשים.

89 שואלת הגמרא: מדוע חכמים לא עשו להיפך, וְלַעֲבִיד הִיבְרָא –
90 שיעשו היכר בְּרִיקָה וְיִטְמִי רְגֵלָהּ של הנכרית, שיהיו טהורים
91 לגמרי, וְלִטְמִינִי לְדְּקָמָה – ויטמאו את דמא. מיישבת הגמרא: רִיקָה
92 וְיִטְמִי רְגֵלָהּ דְּשִׁכְתִּי – שהם מצויים יותר מדמא, גִּזְרֵי בְּהוּ דְּרַבְנָן –
93 חכמים גזרו עליהם, אבל דְּקָמָה דְּלֹא שְׁכִיחָה כמו רוקה ומימי רגליה,
94 לֹא גִזְרֵי בֵּית רַבְנָן, ובו העמידו את ההיכר.

95 הגמרא מבארת דין זיבה וקרי של נכרי: אֲמַר רַבָּא, וְזֹכֵר טָמֵא אֲפִילוּ
96 לְדַעַת בֵּית שְׁמָאי, שאף על פי שהם מטהרים דם נכרית, מודים הם
97 שטיפת זיבה של נכרי זכר, מטמאת אחרים במגע, ואילו קריו טהור
98 – שבכת זרע שלו טהורה אֲפִילוּ לְדַעַת בֵּית הַלֵּל, שמטמאים דם
99 נכרית.

100 מבאר רבא: הַטַּעַם שֶׁזֹּכֵר טָמֵא אֲפִילוּ לְבִית שְׁמָאי, משום שחכמים
101 גזרו עליו, ולא חששו שמא ישרפו מחמתו תרומה וקדשים, דְּהָא
102 אִיבָא לְמַעַבְדִּי הִיבְרָא – שהרי אפשר לעשות היכר בינו לישראל,
103 כפי שבאמת עשו בְּכָךְ שִׁקְרֵי טהור. והטעם שִׁקְרֵי טהור אֲפִילוּ
104 לְבֵית הַלֵּל, משום דְּעֹבֵד בֵּית רַבְנָן הִיבְרָא – חכמים עשו בו היכר
105 זה, כדי שידעו שטומאתו מדרבנן, כִּי יִיכִי דְּלֹא לְשַׁרְוף עֲלֶיהָ – כדי
106 שלא ישרפו מחמתו תְּרוּמָה וְקָדְשִׁים.

107 שואלת הגמרא: היה לחכמים לעשות להיפך, וְלַעֲבִיד הִיבְרָא בְּזִבְהָ
108 של הנכרי שיהיה טהור, וְלִטְמִינִי קְרִי. מיישבת הגמרא: זֹכֵר דְּלֹא
109 תֵּלִי בְּמַעֲשֵׂה – שאינו תלוי במעשה שעושה הוב, אלא מעצמו
110 שותת ויורד, גִּזְרֵי בֵּית רַבְנָן, אבל קְרִי תֵּלִי בְּמַעֲשֵׂה שעושה הבעל
111 קרי, לֹא גִזְרֵי בֵּית רַבְנָן.

112 הגמרא מבקשת להוכיח בדברי רבא: לִימָא כְּסִיעָה לִיה – האם
113 נאמר שיש הוכחה לדברי רבא ממה ששנינו במשנה (מקואות פ"ח
114 מ"ד), עֹבֶדֶת בּוֹכְבִּים שְׁפִלְטָה שְׁכַבְתָּ וְרַע שְׁקִיבִלָה מִיִּשְׂרָאֵל,

1 **רְגֵל הָיָה** – המעשה הזה אירע באחד משלשת הרגלים, וְיִטְמָא
2 **עַם הָאָרֶץ** רְגֵלָה בְּפִתְחָה שְׁוִינְהוּ רַבְנָן – חכמים החשיבו אותה
3 כשהרהר, והיינו שלא גזרו עליו טומאה ברגל, וכל זה בעם הארץ
4 שאינו צדוקי, שדרך אשתו להראות דם לחכמים, ואין לחשוש
5 שהוא בועל נדה, אבל צדוקי שאשתו אינה מראה דם לחכמים,
6 אף על פי שברגל אינו טמא בטומאת עם הארץ, הוא טמא
7 בטומאת בועל נדה, ולכן הכהן גדול הלך לשאול את אשת
8 הצדוקי, אם היתה טמאה משום נדה.
9 ומצינו מקור ואסמכתא שעמי הארץ אינם טמאים ברגל, דְּכַתִּיב
10 בַּמַּעֲשֵׂה שֶׁל 'פִּלְגֶשֶׁת בגבעה' (שופטים כ יא), 'וַיִּאָּסֶף כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל
11 אֶל הָעֵיר פְּאִישׁ אַחֵד חֲבֵרִים, וּמִבּוֹאֵר שֶׁהַכֹּתִיב עָשָׂאן בּוֹלֵן כ'חֲבֵרִים'
12 (ו-שאינם עמי הארץ), ויש ללמוד מכך שבזמן שישראל נאספים
13 למקום אחד, כגון ברגל, כולם נחשבים חברים ואינם מטמאים.

משנה

14 להבנת המשנה יש להקדים כמה דינים:

15 א. דמא של נדה זוכה, מטמא בין כשהוא לח ובין כשהוא יבש,
16 אבל מעיינותיה, כגון רוקה ומי רגליה, מטמאים רק כשהם לחים.
17 ב. מן התורה נכרי ונכרית אינם מטמאים בזיבה, אבל חכמים גזרו
18 עליהם שיהיו תמיד זכבים, ולכן רוקם ומי רגליהם טמאים,
19 ויתבאר במשנה האם גזרו גם על דם נכרית, כבומא, וילדת זכר
20 ג. הילדת יש לה 'ימי טומאה' ו'ימי טהרה', כלומר, יולדת זכר
21 טמאה שבעה ימים, ואחר כך שלשים ושלשה ימים דמיה טהורים,
22 ויולדת נקבה טמאה שבועיים, ושישים ושישה ימים דמיה טהורים
23 (ויקרא יב ב-ה). ויתבאר במשנה מה דינה של יולדת שעברו ימי
24 טומאתה ולא טבלה.

25 ד. מעיינות מצורעת הם אב הטומאה, ויתבאר במשנה האם 'דם
26 טהור' שלה טמא כאחד ממעיינותיה.

27 המשנה דנה בכמה אופנים של דם שאינו מטמא מדין דם נדה, אך
28 יתכן שמטמא מטעם אחר: דם שראתה עֹבֶדֶת בּוֹכְבִּים, וְדָם בְּפִתְחָה
29 שֶׁל מְצוֹרְעָה, כגון שילדה ולאחר שבועיים טבלה, ואחר כך
30 נצטרעה, וכעת אינה טמאה אלא משום הצרעת, בֵּית שְׁמָאי
31 מְטַהֲרִים דְּמִים אלו, שדם נכרית מן התורה טהור, ואף חכמים לא
32 גזרו עליו, ודם טהור של מצורעת אינו מטמא מדין 'מעיעין' (וכמו
33 רוקה ומי רגליה), משום שרק דבר שמתאסף ואחר כך יוצא נחשב
34 'מעיעין', ודם אינו כך. וְכִיתִי הֵלֵל אֲמָרִים, בשני המקרים דין הדם
35 בְּרִיקָה וְכִימִי רְגֵלָהּ, משום שאינם רק כשהם לחים, וטעמם הוא,
36 שאף על פי שדם נכרית אינו טמא מן התורה, גזרו עליו חכמים
37 טומאה, שהרי גזרו על הנכרים שיהיו זכבים, אלא שעשו היכר
38 ביניהם, שדם נכרית מטמא רק כשהוא לח, ודם ישראלית מטמא
39 גם יבש. ולגבי דם טהרה של מצורעת סוברים בית הלל שיש ריבוי
40 מיוחד שיש לו דין מעיעין, אף על פי שאינו מתאסף ויוצא וכמבואר
41 בגמרא (ע"ב).

42 המשנה מביאה מחלוקת נוספת בין בית שמאי לבית הלל: דם
43 הַיּוֹלֶדֶת שעברו ימי טומאתה, והגיעו הימים שדמא טהור, אלא
44 שֶׁלֹא שְׁכַבָּה עֵדִין מטומאת הלידה, בֵּית שְׁמָאי אֲמָרִים, דם זה דינו
45 בְּרִיקָה וְכִימִי רְגֵלָהּ, שמטמאים רק כשהם לחים, משום שמן
46 התורה דמא טהור, שהתורה חלתה את הטהרה רק בימים ולא
47 בטבילה, והרי עברו הימים והדם טהור, אלא שחכמים גזרו עליו
48 שיהיה טמא כשהוא לח, משום שחששו שאם נטהר את דמא בימי
49 הטהרה, יבואו לטהר את דמא גם בימי הטומאה, אבל לא גזרו
50 שיטמא כשהוא יבש, משום שרצו שיהיה היכר שדם זה אינו טמא
51 אלא מדרבנן, ולא יבואו לשרוף מחמתו תרומה וקדשים. וְכִיתִי
52 הֵלֵל אֲמָרִים, דם זה מְטַמֵּא לָּח וְיָבֵשׁ – אפילו יבש, משום
53 שלשיתם התורה טהרה את הדם רק אם טבלה כשהגיעו ימי
54 טהרתה, וזו שלא טבלה דמא טמא מן התורה.

55 מסיימת המשנה: וּמִזִּידִים בֵּית שְׁמָאי בְּיֹלֶדֶת בְּזִיבָה – בשעת זיבתה,
56 שצריכה לספור שבעה נקיים לפני שתיטהר, ולא ספרה, שְׁהִיא

נדה. פרק רביעי – בנות כותים דף לד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכה
רש"י
תוספות

רגל הוה וטומאת עם הארץ – דלאו צדוק, דדרך אשתו להראות דם. כשהיה שוינו
רבנן – ברגל. אבל צדוק, דסתמא בועל נדה הוא, נהי נמי טומאת עם הארץ – ליכא,
טומאת בועל נדה – איכא. ויאסף וגו' – בפלגש בגבעה כתיב, ומיניה שמעינן; בכל זמן
שישראל נאספים למקום אחד – קרי להו "חברים", ורגל היינו אסיפה. משנה בית

רגל הוה, וטומאת עם הארץ ברגל – פטהרה שוינוהו
רבנן, דכתיב: "ויאסף כל איש ישראל אל העיר
פאיש אחד חברים" – הפתוב עשאן כולן חברים.
משנה דם גזירה ודם טהרה של מצורעת, בית שמאי
מטהרים, ובית הלל אומרים: פרוקה וכןמי רגליה.
דם היוולדת שלא טבלה, בית שמאי אומרים: פרוקה
וכמימי רגליה, ובית הלל אומרים: מטמא לח ויבש.
ומודים ביוולדת בזוב – שהיה מטמאה לח ויבש.
גמרא ולית להו לבית שמאי "דבר אל בני ישראל
ואמרת אליהם איש איש פי יהיה וב" – בני ישראל
מטמאין ביובה, ואין הגזים מטמאין ביובה, אבל גזרו
עליהן שיהיו פזבין לכל דבריהם? – אמרי לך בית
שמאי: (תהוא בזכרים איתמר, דאי נזנכות) היכי
לעביד? ליטמא לח ויבש – עשיתו בשל תורה, ליטמי
לח ולא ליטמי יבש – חלקת בשל תורה. – אי הכי,
רוקה ומימי רגליה נמי! – פיון דעבדינן היפרא פדמה
– מידע דיע דרוקה ומימי רגליה דרבנן. – ולעביד
היפרא פרוקה ומימי רגליה, ולטמאין לדמה? – רוקה
ומימי רגליה דשכיחי – גזרו בהו רבנן, דמה דלא
שכיחא – לא גזרו ביה רבנן, אמר רבא: זובו טמא –
אפילו לבית שמאי, קרוי טהור – אפילו לבית הלל.
זובו טמא אפילו לבית שמאי – דהא איפא למעבד
היפרא פקרוי, קרוי טהור אפילו לבית הלל –
עבוד ביה רבנן היפרא, פי היכי דלא לשרוף עליה
תרומה וקדשים. – ולעביד היפרא בזובו ולטמאין
לקרוי! – זובו דלא תלי במעשה – גזרו ביה רבנן,
קרוי דתלי במעשה – לא גזרו ביה רבנן. לימא
מסייע ליה: גזיה שפלתמה שכבת זרע מישראל –
ממאה, ובת ישראל שפלתמה שכבת זרע מן הגוי
– טהורה. מאי לאו טהורה גמורה? – לא, טהורה
– מדאורייתא, טמאה – מדרבנן. הא שמע, נמצאת
אומר: שכבת זרע של ישראל – ממאה בכל מקום,
ואפילו

במשכב זכור. וכיון דטמאו מגען ורוקן ומימי רגליהן, ואיכא הרחקה טובא, הלכך טהור
את דמה לגמרי להיכרא, דליעד טומאת רוקה ומימי רגליה דרבנן, דלא נשרוף תרומה
עלייהו. ולא חלקו בדמה, דלמא אתי לחלק בשל תורה. אבל הכא – אין כאן מדרבנן

לא טביל, היה טמא מטעם מגעו, דהא מוקי ליה בבתי ערום. והא דנקט "ודרס", ולא נקט
"וגגע" – משום דמתניתין איירי בתחתונה. ואין להקשות: ולקומה בדלא טביל, וכגון שיש דבר
מפסיק בין בגדי חבר לרגליו של כותי – דהא על כרחך אינשרוף לאוקמי בטביל, כי היכי
דליהוי ספק ספקא. דאי לא טבל – מה לי בועל בקרוב, מה לי ברחוק, וכן משמע בפרק רביעי
דמסכת טהרות, דתנן: הגנבים שנכנסו בבית – אין
טמא אלא מקום רגלי הגנבים. ומה הם מטמאין?
אוכלין ומשקין וכלי חרס פתוחים. אבל משכבות
ומושבות וכלי חרס המוקף צמיד פתיל – טהורים.
ואם יש עמדם גוי או אשה – הכל טמאין. משמע
דאין עם הארץ עשה משכב ומושב, ואין טמא
בהיסט. והא דקתני (שם פרק ח משנה א): ודר עם
עם הארץ בחצר, ושכח כלים בחצר – אפילו
חביות המוקפות צמיד פתיל, דהרי אין טמאין.
היינו משום אשתו, וכן הא דתנן בתוספתא
דחגיגה (פרק ג): ספק רשות עם הארץ, מדרסו
הדיסטו – טהורין לחולין, וטמאין לתרומה. היינו
נמי משום חששא דאשתו. ומיירי הדיא טהרות
נמי לתרומה. והא דבגדי עם הארץ מדרס נמי
לפרשים, היינו משום דחיישין שמו ישובה
עליהם אשתו נדה. וחרב רבנו משה מפרשויא דהא
מפרש: דלשום דבר לא עשו עם הארץ כוב, ואינו
טמא אלא משום בגדיו שישבה עליהן אשתו
נדה. ודרי הוא נשא את המדרס. וצנירא שלו
טמא – לפי שנגעו בשפתיו, ולא משום מעיין.
ולא נראה: דאם כן, למא ליה למימר לעיל "אי
משום טומאת עם הארץ, הא טביל ליה", דכיון
דעל כרחך איירי בערום כדפירשתי לעיל, אפילו
אי לא טביל ליה – לא טמא, כיון שפירש מן
המדרס, כדתנא בתורת כהנים שהבאתי לעיל
ועוד: גבי צדוק נדבא, דפרקי: "תיפוק ליה משום
צינורא דעם הארץ, פירוש: ומה הרויח במה
שקדם אצל אשתו? והא אם בועל נדה הוא –
נטמא הוא ובגדיו בנושא רוקו של זב, ואי משום
צינורא דעם הארץ – לא נטמא אלא הבגד לחד
משום משקה שטמא כלי מדרבנן. ליטמא לח
ולא יבש חלקת בשל תורה – אף על גב דדם
יולדת שלא טבלה דטהורה מן התורה, אמרי בית
שמאי דטמא לח ולא יבש – התם דיע, כיון
שבער ימי לידה, דאין דמה וטמא מן התורה.
אבל גזיה שעשאה נדה, שהרי דם כובין, ואם
נחלק בדמה – אתי לחלק בשל ישראל. ודם
טהרה של מצורעת, שטהור לגמרי – אין לחוש,
שלא התמירו בה, כיון דכבר טבלה, ודם טהור
הוא.

וזובו טמא דעבדי היכרא בקרוי – ואם תאמר:
ואמאי לא שרפינן? הא שרפינן על ספק
רוק דעם הארץ, פרק קמא דשבת (טו,ב), כל שכן
בזובו של גוי ויש לומר: דבעם הארץ שרפינן – משום דאית ביה דררא דטומאה דאורייתא,
אם הוא זב או בועל נדה. אבל אין לו שום טומאה דאורייתא.

כי
אלא דם לבדו, שהוא דם טהור, הלכך גזור ושורף בה להיכרא, דליכא למיחש דלמא אתי לחלקי בשל תורה, דהכל יודעין דכיון דעברו ימי לידתה דרוק טהור הוא, ובית הלל אומרים
פסמא לח ויבש – דטומאתן מן התורה כל זמן שלא טבלה, דקסברי ביומי וטבילה תלא רחמנא. גמרא גזרו עליהן שיהיו פזבין לכל דבריהן – משום שלא ידו חינוק ישראל רגיל
אצלו במשכב זכור. עשיתי בשל תורה – דכיון דליכא היכרא, אתי למשרוף עליה תרומה וקדשים. ליטמא לח ולא יבש – כדקאמריתו. חלקת בשל תורה – אתי לחלק בדם טהרה ורגל
שהוא של תורה ולמימי: דטמא לח ולא יבש. הילכך שיהיה, ולא גזור בה שום טומאה, כי היכי דניהוי היכרא לטומאת גוים דמדרבנן היא, ולא נשרוף עליה תרומה. אי הכי רוקה
ומימי רגליה נמי – דלגבי ישראלית לח ולא יבש, כי מטמית להו בגויה, עשיתו בשל תורה דקימא לן בפרק "דם הנדה" (נדה נה,א): רוק וניעו – מטמאין לחין ולא יבשין, ונעביד
היכרא ברוקה דגויה ומימי רגליה לטהרין לגמרי. דם – לגבי רוק לא שכיח חשיב ליה. וזב – של גוי. טמא אפילו לבית שמאי – דמקילי בדם האשה בזוב של זכר, מודו שהטמיה
מטמא אחרים במגע. קרוי טהור אפילו לבית הלל – עבדי ביה היכרא, דליעד טומאת גוים דרבנן. דבית הלל נמי היכרא בעו, כדאמרין בדם הגויה ברוקה ובמימי רגליה, ולא
טמאוהו לח ויבש בישראלית. וגבי זב, דגבי ישראל נמי כל טומאותיו לחין ולא יבשין, אי לא מטהרי חדא מיניהוי לגמרי – ליכא היכרא. קרוי תלי במעשה – אין קרי בא אלא על
ידי חימום. גזיה שפלתמה כ"י טמאה – השכבת זרע, אבל בגויה לא שייכא בה טומאה כבהמה דעלמא. טהורה – הטיפה (אלא) קרוי טהור.

ב' קמביעא ליה לאחר שלשה – אף על פי שהתלמוד קבעו בדברי רב פפא בשבת פרק
"רבי עקיבא" (פ"ב), אינו מדברי רב פפא, כדמשמע הכא. וכי האי גוונא אשכחן פרק
"המבטל" (בבא מציעא ק"ב), דבעי מרב ששה: קבלן עובר ב"כל תלך" או לא? אומן קונה
בשבב כלי, והלואה היא. או אינו קונה, ושכירות היא. אמר לה: עובר. וב"הגדול קמא" (בבא
קמא צ"ט), מוקי לה ההיא בעיא בשליח דאגרת.

דלא שייך אומן קונה בשבב כלי. אי נמי יש לומר: 1
דהכל מדברי רב פפא, והבא סבר המוקשה דרב 2
פפא בעי בין תוך שלשה בין לאחר שלשה, מי 3
אמרין דכיון דאבלי שקצים ורמשים – אף בתוך 4
שלשה מסירה, וטוהר. או דלמא כיון דלא דיני 5
במצות – אף אחר שלשה טמא. אם אינו ענין 11
לזכר תהו ענין לנקבה – ואם תאמר: ולוקי ליה 12
בדם מנפתו או יוצא מפיו או מנחורו ושאר 13
משקין שבו שאינו מעין, דמטהר לקמן בפרק "דס' 14
הנדה" (נה"ב) בוב? ויש לומר: דלא בעי לאוקמה 15
בהו, משום דלא אשכחן בהו טומאה בשום מקום. 16
אבל דם טוהר דמי לדם נדה, אפילו למאן דאמר 17
שני מעינות הן. ובי"ת הלל נפקא להו מזאת 18
תורת חוב – דהוה מצי למימר מדיש איש, אלא 19
דבעי לאוקמי בית הלל אפילו במאן דאמר דברה 20
תורה כלשון בני אדם.

מקום זיבה מעין הוא או לא – ואם תאמר: 22
דבפרק "דס' הנדה" (נדה נ"א) משמע 23
דחוב לאו מעין הוא, דאמר: ונילף מ"זובר" שאינו 24
מתעגלי ויש לומר: דהתם קאמר ונילף מ"זובר", אי 25
לאו מעין הוא. אי נמי: אף על גב דאינו מתעגל, 26
כדקאמר ה"מ, מכל מקום בעי ליה הכא אי במעין 27
הוא, ורבינן ליה במצורע מקרא "לזכר" כמו 28
שאר מעינות, כיון דבוב אית ליה לזוב טומאה 29
תמורה כמו בדרוק ומימי רגליה. 30
אילימא בוב גרידא לאחרים גורם טומאה – 31
תימה: וכי לא ידע רבא סיפא 32
דברייתא, דקתני בה בהדיא, לקמן בפרק "דס' 33
הנדה" (נ"ה, א): שעיר המשתלח יזכיה? 34
לאחרים 24

ואפילו במעי גויה. וישל גוי – מְהוּרָה בְּכָל מְקוֹם
ואפילו במעי יִשְׂרָאֵלִית, חוץ מִמִּי רְגִלִים שָׁפָה. וכי
תימא הכי נמי מְהוּרָה מְדַאֲרִייתָא, אָבֵל מְמָאָה
מְדַרְבְּנָן, אִטּוּ מִי רְגִלָּהּ מְדַאֲרִייתָא מִי מְטַמְּאָה? אֵלָּא
שְׁמַע מִינָּה: מְהוּרָה אִפִּילוּ מְדַרְבְּנָן, שְׁמַע מִינָּה. אָמַר
מִר: שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל – מְמָאָה בְּכָל מְקוֹם,
אִפִּילוּ בְּמַעֵי גוֹיָה. תְּפִשּׁוּט דְּבַעֵי רַב פֶּפְא. דְּבַעֵי רַב
פֶּפְא: שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמַעֵי גוֹיָה מְהוּ? –
בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה – לֹא קְמִיפְעִיָא לִיה לִרְב פֶּפְא, כִּי
קְמִיפְעִיָא לִיה – לְאַחַר שְׁלֹשָׁה מָאִי? יִשְׂרָאֵל דְּרִינִי
בְּמַצוֹת – חֲבִיל גּוֹפִייהּ וּמִסְרִית, גּוֹיִם דְּלֹא דְרִינִי
בְּמַצוֹת – לֹא חֲבִיל גּוֹפִייהּ וְלֹא מִסְרִית. אוּ דִּילְמָא:
כִּיּוֹן דְּאֲכִיל שְׁקָצִים וְרִמָּשִׁים – חֲבִיל גּוֹפִייהּ, וּמִסְרִית?
תִּיקוּ. "דָּם טְהוֹרָה שֶׁל מְצוֹרַעַת בֵּית שְׁמַאי" כו'.
מָאִי טַעְמָא דְּבֵית הִלֵּל? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: "לְזִכָּר"
– לְרִבּוֹת מְצוֹרַע לְמַעֲנוֹתָיו, "וְלִנְקָבָה" – לְרִבּוֹת
מְצוֹרַעַת לְמַעֲנוֹתֶיהָ. מָאִי "מַעֲנוֹתֶיהָ"? אִילִימָא
שְׁאָר מַעֲנוֹתֶיהָ – מְזֻכָּר נִפְקָא, אֵלָּא לְזִמָּה –
לְטַמֵּא דָם טְהוֹרָה שְׁלֵה. – וּבֵית שְׁמַאי? – נִקְבָּה
מְזֻכָּר לֹא אֲתִיָּא, דִּאיכָא לְמִיפְרָד: מַה לְזִכָּר –
שֶׁכֵּן טַעוֹן פְּרִיעָה וּפְרִימָה, וְאִסּוּר בְּתִשְׁמִישׁ הַמֶּטֶה,
תֹּאמַר בְּנִקְבָּה – דְּלֹא. – וּבֵית הִלֵּל? – לְבָתוֹב
רַחֲמָנָא בְּנִקְבָּה, וְלֹא בְּעֵי זָכָר. וְאַנָּה אֲמִינָא: וְמַה
נִקְבָּה שְׁאִינָה טַעוֹנָה פְּרִיעָה וּפְרִימָה, וְאִינָה אִסּוּרָה
בְּתִשְׁמִישׁ הַמֶּטֶה – רַבִּי רַחֲמָנָא מַעֲנוֹתֶיהָ. זָכָר – לֹא כָּל שֶׁכֵּן! – אִם אִינוּ עֲנִין לְזָכָר – תִּנְהוּ עֲנִין
לְנִקְבָּה, וְאִם אִינוּ עֲנִין לְמַעֲנוֹתֶיהָ – תִּנְהוּ עֲנִין לְזִמָּה, לְטַמֵּא דָם טְהוֹרָה שְׁלֵה. – וּבֵית שְׁמַאי? –
זָכָר מְנִקְבָּה לֹא אֲתִיָּא, דִּאיכָא לְמִיפְרָד: מַה לְנִקְבָּה – שֶׁכֵּן מְטַמְּאָה מְאֻנָּה, תֹּאמַר בְּזָכָר דְּלֹא.
– וּבֵית הִלֵּל? קְיָיִמִי בְּמַצוֹרַע וּפְרִי מִלִּי דְּבֹב? – וּבֵית שְׁמַאי? – שְׁוֹם מְטַמְּאָה פְּרִכִּי. וְאִיבְעִית
אִימָא, אָמַר לָךְ בֵּית שְׁמַאי: הָאִי "לְזָכָר" מִיבְּעֵי לִיה, "לְזָכָר" – כָּל שְׁהוּא זָכָר, (הָאִי) בֵּין גְּדוֹל
בֵּין קָטָן. – וּבֵית הִלֵּל? – נִפְקָא לְהוּ מִ"זֹאת תוֹרַת הַזֶּבֶב" – בֵּין גְּדוֹל בֵּין קָטָן. אָמַר רַב יוֹסֵף, כִּי
פָּשִׁיט רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ בּוֹב, בְּעֵי הַכִּי: רְאִינָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל זָב קָטָן, מַהוּ שֶׁתִּטְמָא בְּמַנְעָה?
"זֹאת תוֹרַת הַזֶּבֶב וְאִשֶּׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרַע" אָמַר רַחֲמָנָא, כָּל שֶׁשִּׁכְבַּת זָרַע שֶׁל מְטַמָּא
– רְאִינָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל מְטַמְּאָה, וְהָאִי – בֵּין דִּשְׁכַּבַּת זָרַע שֶׁל לֹא מְטַמְּאָה – רְאִינָה רֵאשׁוֹנָה
נְמִי לֹא תִטְמָא. אוּ דִּילְמָא: בֵּין דִּאִילוּ אִיהוּ חַי תִּרְתִּי – מְצַטְרָפָא, מְטַמְּאָה? אָמַר רַבָּא: תֵּא
שְׁמַע, "זֹאת תוֹרַת הַזֶּבֶב" – בֵּין גְּדוֹל בֵּין קָטָן, מַה גְּדוֹל – רְאִינָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל מְטַמָּא, אָף קָטָן
– רְאִינָה רֵאשׁוֹנָה נְמִי מְטַמָּא. בְּעֵי רַב יוֹסֵף: רְאִינָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל מְצוֹרַע מַהוּ שֶׁתִּטְמָא
בְּמִשְׁא? מְקוֹם זִיבָה מַעֲנֵן הוּא – וּמְטַמָּא, אוּ דִּילְמָא לֹא מַעֲנֵן הוּא? אָמַר רַבָּא:
תֵּא שְׁמַע, "זֹבֹב טָמֵא הוּא" – לִימַד עַל הַזֹּב שְׁהוּא טָמֵא. בְּמָאִי? אִילִימָא בּוֹב גְּרִידָא
לְאַחֲרִים

ואפילו במעי גויה – שאם תפלטנו על הבגד, תטמאנו. חוץ במימי רגליה שבה – דאי
פתחי במימי רגליה – טמאים, כדאמרין לעיל: גזרו עליהם שיהו כזבים. אבל קרי –
טוהר, כדאמרין: עבדו ביה רבנן היכרא. כי מיבעיא ליה לאחר שלשה – דלגבי ישראלית
– טוהרה, כדאמר במסכת שבת בפרק "רבי עקיבא", דרייני – יריאם וחרדים במצוה,
ומתוך דאנתן – מתחממין. חביל = חם. שאר
מעיוותיה – כגון רוקה ומימי רגליה דאתו מזוב,
דכתיב ביה (ויקרא טו) "וכי ירוק חוב", ומנייה
נפקי שאר מעיונות. מוכר נפקא – כיון דאתרבי
מצורע למעיונותיה, אתרבי מצורעת לכל
מעיונותיה דאיכא דכותיהוה בזכר. אלא לרמה –
דליתיה בזכר. ואסור בתשמיש המטה –
בשבעת ימי ספירה, דכתיב: "וישב מחוץ לאהלה, ה'
ואין "אהלה" אלא אשהו. שאמר (דברים ה)
"שובו לכם לאהליכם". תאמר בנקבה מצורעת
ליתא בכל הני – בברייתו בפרק "ארבעה
מחוסרי כפרה" (ח"ב), איש פורע ופורם, ואין
אשה פורעת ופורמת. וגבי תשמיש נמי "מחוץ
לאהלה" כתיב – ולא מחוץ לאהלה. הילכך לא
אתי "מוכר", ואיצטרך "לנקבה" לגופה,
ולעולם לשאר מעיונות. ומחבא דנפקי שאר
מעיונות, ליכא למימר דילפינן לדם – דשאר
מעיונות ילפינן מרוק. מה רוק שמתעגל ויוצא
הוא, מתאסף תחלה יחד ואחר כך יוצא, ודם –
לאו מתעגל ויוצא הוא. ואם אינו ענין לשאר
מעיונותיה – דנפקי מ"לנקבה", שכן מְטַמְּאָה
כאונם – לגבי זיבה. ופרכי מילי דב – בחמיה.
הכי גרסינן – ואי בעית אימא, אמרי לך בית
שמאי: האי "לזכר" מיבעי ליה כל שהוא זכר כו'.
ולא גרסינן, "נקבה" – כל שהוא נקבה כו'.
דאם כן, מעינות למצורע מנא להו? אלא
"לנקבה" – לרבות מצורעת למעיונותיה, וילף
זכר מנקבה למעיונות, והאי "לזכר" דמיתיר להו
לבינת הלל, דריש ופרכי מילי דב – בחמיה.
שמטמא בזיבה בן יומו. ולא נפקא להו מ"איש
איש" – דסבירא להו: דברה תורה כלשון בני
אדם. ותנינן קטנה נפקא להו מ"אשה"
ו"אשה", כדילפינן בריש פירקא. ואיתיר להו
"לנקבה" דהכא – לרבות מצורעת למעיונותיה.
ובית הלל נמי לא דריש "איש איש", מהו נפקא
להו מ"זאת תורת חוב" – בין גדול בין קטן
מטמא בזיבה. כי פשיט – כי דריש. מהו
שתפסא – שניה לא מיבעיא לו, דהא מרבינן
לה מ"לזכר" – כל שהוא זכר. והתם, תרתי
ראיות כתיבי "והזב את זוהר", וראשון של זב
גדול נפקא לו מהאי קרא "זאת תורת חוב"
דהיינו חזא ראייה, דהוא זיבה כתיב בקרא
(ויקרא טו) "ואשר תצא ממנו שכבת זרע" –
איתקש ראייה ראשונה לקרי. אבל דקטן, מאי?
מי אמרין כיון דלקרי איתקש – לא משכחת
לה אלא בגדול דאיתיה בקרי, אבל קטן דליתיה
בקרי – ליתיה בראייה ראשונה. או דילמא, כיון
דאילו חזו קטן ראייה אחריתי מתערפת
לקמיתא, טומאת שבעה כדיון בן בעל שחי
ראיות. מְטַמָּא – נמי בשל גדול טומאת ערב

בקרי. ראייה ראשונה של מצורע מהו שתפסא במשא – של איש טוהר לא תבעי לך, דהוא לא מטמא במשא, דאיתקש לקרי, וקרי לא מטמא במשא, כדתנן בפרק קמא דמסכת
כלים. ושניה נמי לא תבעי לך, דאפילו באדם טוהר מטמא במשא. כדאמר לקמן בפרק "דס' הנדה" (נדה נ"א, א): זב מטמא במשא, וילף לה מ"זוב טמא הוא". וההיא בראייה שניה
כתיב, דמנה הכתוב שתים, חוב בעל שתי ראיות – זב גמור הוא לטומאה, אלא שאין טעון קרבן. כי תיבעי לך ראשונה, דבאדם דעלמא – לא מטמא אלא במגע, הכא במצורע מאי?
מקום זיבה מעיין הוא, ואיתרבי מ"לזכר" לרבות מצורע למעיונותיו, ומעיונות מטמאו במשא. כדאמר בפרק "דס' הנדה" (נדה נ"ב, א): "וכי ירוק חוב בטוהר" – במה שביד טוהר. או לאו
מעיין הוא? והוא כשאר ראייה ראשונה של כל אדם, דבמגע מטמא. וזב טמא – היינו ראייה שניה, שהרי מנה הכתוב שתים: "זב מבשרו זוב טמא". לימד על חובו שהוא טמא
– ואמר בידם הנדה" (שם נ"ה, א) דהאי קרא לרבות למגע, לא איצטרך, דלא גרע משכבת זרע, אלא למשא. אילימא בוב גרידא – דלאו מצורע, למא לי קרא לטיפה עצמה, פשיטא?
לאחרים

שואלת הגמרא: ובית הלל מה יענו על טענה זו, שאין ללמוד נקבה
מזכר. משיבה הגמרא: בית הלל יאמרו שעדיין דרשה זו מיותרת,
משום שיש להקשות, לכתוב רחמנא - היה לתורה לכתוב דין
מעניות רק בנקבה מצורעת, ולא בעי - ולא היתה צריכה לכתוב
זאת בנקר, ואנא אמינא - ואני הייתי אומר כך, ומה אם במצורעת
נקבה שיש בה קולות אלו, שאינה טעונה פריעה ופרימה, ואינה
אסורה בתשמיש המטה, בכל זאת רבי רחמנא - התורה ריבאה
שמעניותה מטמאים, מצורע וקר שחמור מנקבה בענינים אלו, לא
כל שכן שמעניותיו מטמאים, ומדוע ריבאה התורה דין מעניות
זכר. ובהכרח שאם כתוב זה אינו ענין הנצרך לזכר, תגהו ענין
לנקבה - יש להעמיד אותו בנקבה, ואם אינו ענין הנצרך לשאר
מעניותיה, שהם נלמדים מלנקבה, תגהו ענין לרבות דמה, והיינו
למטא דם מטהרה שלה.
שואלת הגמרא: ובית שמאי מה יענו על טענה זו, שהתורה יכלה
לכתוב בנקבה וללמוד ממנה לזכר. משיבה הגמרא: לבית שמאי
זכר מנקבה לא אתיא, משום דאיכא למיפרך, מה לנקבה שכן יש
בה חומרא ובהלכות זיבה, שהיא מטמאה כשרואה זיבה טחמת
אונס, תאמר בנקר דלא טמא כשראה זיבה באונס, ולכן אין ללמוד
ממצורעת למצורע שיהיו מעניותיו טמאים, ואין פסוק מיותר לדם
טוהר של מצורעת.
שואלת הגמרא: ובית הלל מה יענו על טענה זו. משיבה הגמרא:
לבית הלל אין זו טענה כלל, ואדרבה יש לתמוה על טענה זו,
קיימי במצורע - הרי אנו עוסקים בהלכות מצורע, ופרכי מילי דזב
- וכיצד אנו יכולים לפרוך מחומרא שיש לנקבה בהלכות זיבה.
שואלת הגמרא: ובית שמאי מה יענו על טענה זו. משיבה הגמרא:
בית שמאי סוברים שאפשר לפרוך באופן זה, משום שזוהי מטמאה
פרכי - לשני הדינים יש שם אחד של טומאה.
הגמרא מבארת דברי בית שמאי באופן נוסף: ואיבעית אימא - ואם
נמצא תאמר, שבאמת בית שמאי לא פורכים מ'שם טומאה',
ונמצא שאפשר ללמוד זכר מנקבה, ואף על פי כן תיבת 'לזכר'
אינה מיותרת, ואין לרבות ממנה דם טהרה של מצורעת, וכך
אמרי לך בית שמאי, האי 'לזכר' מיבעי ליה - תיבת 'לזכר' נצרכת
לדרוש ממנה כך, 'לזכר' לרבות כל שהוא זכר, (האי) בין אם הוא
גדול, ובין אם הוא קטן, ומכאן שתינוק בן יומו מטמא בזיבה.
שואלת הגמרא: ובית הלל, מהיכן הם לומדים דין זה, שקטן מטמא
בזיבה. משיבה הגמרא: נפקא להו - הם לומדים דין זה מהנאמר
זאת תורת הזב (ויקרא טו לב), שמתיבת 'הזב' משמע בין גדול ובין
קטן, ואם כן תיבת 'לזכר' מיותרת, ויש לרבות ממנה דם טהרה של
מצורעת, וכפי שהתבאר.
להבנת דברי הגמרא יש להקדים דינים אלו: א. 'זב' הוא אדם
שיצאה ממנו 'זיבה', והיא מין ליחה היוצאת מפי האמה, ואמר
הכתוב (ויקרא טו ב-טו) שהוא טמא ומטמא עד שיטוהר וביאר
חכמים (לקמן מג): שאינו טמא אלא אם ראה שתי ראיות של זיבה.
ב. מי שיצאה ממנו שכבת זרע נקרא 'בעל קרי', והוא טמא עד
הערב שלאחר טבילתו, והטיפה עצמה מטמאת במגע (ויקרא טו
טז-יז).
ג. ראייה ראשונה של זב גדול דינה כשכבת זרע, ומקור הדבר
יתבאר בגמרא.
ד. התבאר לעיל שקטן בן יומו מטמא בזיבה, ונאמרו על כך שתי
דרשות: א. מהנאמר (שם טו לב) 'זאת תורת הזב', שמשמע בין
גדול ובין קטן, ופסוק זה עוסק בזב שראה ראייה אחת. ב. מהנאמר
(שם טו לג) 'לזכר', ודורשים 'כל שהוא זכר', ופסוק זה עוסק בזב
שראה שתי ראיות.
ריש לקיש נקט שקטן התרבה לטומאת זיבה מהדרשה השניה,
שנאמרה בזב שראה שתי ראיות, והוא מסתפק מה הדין בקטן
שראה ראייה אחת: אמר רב יוסף, כי פשיט - כשהיה דורש רבי
שמעון בן לקיש בהלכות זב, בעי הכי - הסתפק כך, דאייתא ראשונה
של זב קטן, מהו שהטמא בטמא - האם טיפה זו מטמאת את הנוגע
בה, והצד שלא תטמא הוא, משום שזאת תורת הזב ואשר תצא

ואפילו אם היא כמעי עוקרת בוכבים, ואם יפלט הזרע על בגד
יטמאנו, ואילו שכבת זרע של עוקר בוכבים טהורה בכל מקום
שהיא, ואפילו כמעי ישראלית, חוץ ממי רגלים שפה, שאם
מערבים בורע מי רגלים הם טמאים, ומבואר כדברי רבא,
ששכבת זרע של נכרי טהורה.
מוסיפה הגמרא: וכן תימא - ואם תרצה לדחות ולומר, תבא נמי
כוונת הברייתא היא, ששכבת זרע של נכרי טהורה מדיאורייתא,
אבל באמת מטמא מדרבנן, אין לומר כן, שלפי זה כאשר כתבה
הברייתא שמי רגלים של נכרי טמאים, הכוונה שטמאים מן
התורה, וזה קשה, אטו מי רגליהם] מדיאורייתא מי מטמאו - וכי
מי רגלים של נכרים טמאים מן התורה, אלא בהכרח שהברייתא
עוסקת גם בדינים שהם מדרבנן, ואם כן שמע מינה - מוכח
מהברייתא כדברי רבא, ששכבת זרע של נכרי טהורה אפילו
מדרבנן. מסיקה הגמרא: שמע מינה - אכן יש להוכיח כן.
הגמרא רוצה לפשוט מהברייתא ספק אחר: אמר רב - הובא לעיל
בברייתא, שכבת זרע של ישראל מטמא בכל מקום שהיא, אפילו
כמעי עוקרת בוכבים. דנה הגמרא: תפשוט דבעי רב פפא -
לכאורה יש לפשוט מהברייתא את ספיקו של רב פפא, דבעי רב
פפא, שכבת זרע של ישראל שנמצאת כמעי עוקרת בוכבים, מהו -
האם היא טמאה, ויש לפשוט מהברייתא שהיא טמאה.
דוחה הגמרא: אין לפשוט את הספק מהברייתא, שכן בתוך שלשה
ימים מהביאה, לא קמיבעיא ליה לרב פפא - רב פפא לא הסתפק,
שודאי שבאיתה שעה הזרע טמא במעי נכרית, כפי שהוא טמא
במעי ישראלית, כי קמיבעיא ליה לרב פפא לאחר שלשה ימים,
שבאופן זה אם היה הזרע במעי ישראלית היה טהור וכמבואר
בשבת (פז.), מאי - מה דינו כשהוא במעי נכרית, שיתכן שדווקא
במעי בת ישראל הזרע טהור לאחר שלשה ימים, משום דדייני
במצות - שבני ובנות ישראל יראים וחרדים לקיים המצוות, ומתוך
דאגתם חביל גופיהו - גופם מתחמם, ולכן הזרע מסיק לאחור
שלשה ימים והוא טהור, אבל עוקרי בוכבים לא דייני במצות לא
חביל גופיהו, ולכן לא מסיק הזרע במעי נכרית, והוא מטמא גם
לאחר שלשה ימים, או דילמא - או שמא נאמר שגם נכרים, בין
דאבלי שקצים ורמשים חביל גופיהו, ומסיק הזרע במעי נכרית
לאחר שלושה ימים.
מסיקה הגמרא: תיקו - תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
שנינו במשנה (ע"א): דם מטהרה של מצורעת, בית שמאי מטהרים,
ובית הלל אומרים, כרוקה כו'.
מבשרת הגמרא: מאי טעמא דבית הלל שדם טהרה של מצורעת
טמא, הרי אין לטמאו מדין מעין, כיון שאינו מתאסף ויוצא.
משיבה הגמרא: אמר רבי יצחק, המקור של בית הלל הוא מהכתוב
(ויקרא טו לג) 'והזב את זובו לזכר ולנקבה', שלכאורה התיבות
'לזכר ולנקבה' מיותרות, ויש לדרוש מתיבת 'לזכר', לרבות מצורע
למעניותיו, שמעניותיו מטמאים כמעניות הזב, ומתיבת 'ולנקבה'
יש לרבות מצורעת למעניותיה, שגם הם מטמאים. ויש להבין, מאי
מעניותיה - על אלו מעניות של מצורעת מדובר, איילמא - אם
נאמר שמדובר על שאר מעניותיה, כגון רוקה ומי רגליה, אין צורך
בריבוי מיוחד לכך, שהרי מין זכר נפקא - יש ללמוד ממצורע
למצורעת, שכל המעניות שטמאים בו מטמאים בה, אלא בהכרח
שהריבוי נצרך לזיבה של מצורעת, והיינו למטא דם מטהרה שלה,
שזוהי מעין שאינו שייך אצל מצורע זכר.
שואלת הגמרא: ובית שמאי מה יענו על דרשה זו. משיבה הגמרא:
בית שמאי סוברים שהדרשה נצרכת לשאר מעניות המצורעת,
משום שנקבה מוכר לא אתיא - אינה נלמדת, דאיכא למיפרך -
שכן יש לפרוך, מה לזכר - דווקא מצורע זכר מעניותיו מטמאים,
שכן יש בו חומרות נוספות, שהרי מפורש בתורה (שם יג מה)
שהוא טעון פריעה - צריך לגדל שער, ופריעה - וללכת בבגדים
קרועים, ואסור בתשמיש המטה, תאמר בנקבה דלא נאמרו בה
חומרות אלו, ולכן אין ללמוד ממצורע למצורעת שיהיו מעניותיה
טמאים.

בהמשך המשנה (שם), אם ראה בַּשְּׁנִיָּה – פעם נוספת, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ
 אם ראה מחמת אונס, ויש לברר, לְמֵאָּ – לאיזה צורך בודקים
 אותו, אִילִימָא – אם נאמר שהבדיקה היא רק לְקַרְקֵן, שאם ראה
 ראייה שניה באונס, אינה מצטרפת לשלישית לחיובו קרבן, אֲבָל
 לְטוּמָאָה האמורה בו (וטומאה חמורה כזב גמור) לא נצרכת בדיקה
 זו, משום שהוא טמא גם באונס, אין לומר כן, שהרי אֲקָרִי בָּאֵן –
 נאמר לגבי זב שראה שתי ראיות (שם טו ב) 'כִּי יִהְיֶה זֶב מִבְּשָׂרוֹ',
 ומלשון זו משמע שמדובר כשבשרו שלם ואין בו שינוי, וְלֹא
 כשראה מִתְקַת אוֹנְסוֹ, שבאופן זה אינו טמא, אֲמַל לֹא – בהכרח
 שבסיפא הבדיקה מועילה לְטוּמָאָה, שאם ראה באונס אינו טמא,
 וּמִדִּסִּיפֵא – ומכך שהבדיקה בסיפא מועילה לְטוּמָאָה, יש ללמוד
 שהבדיקה בראייה ראשונה המוכרכת ברישָא, נִמְי מועילה
 לְטוּמָאָה, ומכאן שראייה ראשונה של זב אינה מטמאת באונס,
 ושלא כרב הונא.
 דוחה הגמרא: מִידִּי אִירִיָא – וכי הוכחה היא מהסיפא לרישָא, הרי
 אפשר לומר הָא בְּרִיאָתָא וְהָא בְּרִיאָתָא – בכל מקום הכוונה
 אחרת, ברישָא לענין קרבן, ובסיפא לענין טומאה.
 הגמרא מביאה הוכחה נוספת שברישָא בודקים מפני הטומאה: תָּא
 שָׁמַע הוכחה מהמשך המשנה (שם), רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר אָמַר, אֶה בְּשָׁלִישִׁי
 – בראייה השלישית בּוֹדְקִין אוֹתוֹ אם ראה באונס, מִפְּנֵי שאם ראה
 אותה באונס אינו מביא תְּקָרְבָן, מְקַלֵּל – ומוכח מכך, דְּתָנָא קָמָא
 שמצריך בדיקה בראייה ראשונה ולא בשלישית, מִפְּנֵי הַטּוּמָאָה
 קָאָמַר – כוונתו שצריך לבדוק בראשונה מפני הטומאה, שאם
 ראה באונס אינו טמא וולא מפני הקרבן, שהרי לשיתו מביאים
 קרבן גם באונסו, וחוזרת הקושיא על רב הונא שאמר שראייה
 ראשונה מטמאת באונס.
 דוחה הגמרא: לֹא – אין ללמוד מכך שלתנא קמא הבדיקה היא
 מפני הטומאה, אלא כְּפֻלָּה עֲלֵמָא – הכל מודים שהבדיקה היא
 לְקַרְקֵן, שאם ראה ראייה ראשונה באונס, אינה מצטרפת
 לשלישית לחיובו קרבן, וְהָא בְּרִיאָתָא קָא מִיפְּלִי – וכאן התנאים
 נחלקו דווקא בראייה השלישית, האם כשנראתה באונס חייב
 להביא קרבן, והדבר תלוי בנידון אם דורשים תיבות 'את'
 שבתורה, דְּרַבְּנָן לֹא דְרִישִׁי אֲתֵימ – שחכמים אינם דורשים תיבות
 'את' שבתורה, וְרַבִּי אֲלֵיעֶזֶר דְרִישִׁי אֲתֵימ.
 מבארת הגמרא: רַבְּנָן לֹא דְרִישִׁי אֲתֵימ, ולכן את הפסוק (שם טו לג)
 'וְהָיָה אִתּוֹ זֹבֵב לְזָכָר וּלְנִקְבָּה' הם דורשים כך, 'הָיָה' תָּהִא – זו ראייה
 ראשונה, 'זֹבֵב' תְּרִיתִי – זו ראייה שנייה וּכְאֵמֹר תִּיבַת 'את' אינם
 דורשים, 'לְזָכָר' – עד כאן יש לו דין זכר שאינו מטמא באונס, אבל
 מכאן ואילך, דהיינו בְּשָׁלִישִׁי, אֲקָשִׁיָּה דְרַבְּנָנָא – התורה מקישה
 אותו לְנִקְבָּה, כלומר, תִּיבַת 'ולנקבה' מלמדת שיש לו דין נקבה
 שמטמאת באונס, ולכן גם אם ראה שלישית באונס מביא קרבן.
 וְרַבִּי אֲלֵיעֶזֶר דְרִישִׁי אֲתֵימ, ולכן דורש את הפסוק כך, 'וְהָיָה' תָּהִא
 ראייה, 'את' תְּרִיתִי ראיות, 'זֹבֵב' תָּלַת ראיות, 'לזכר', עד כאן יש לו
 דין זכר שאינו מטמא באונס, ואם ראה שלישית באונס אינו מביא
 קרבן, ורק בְּרִיבִי – מראייה רביעית ואילך נאמר 'ולנקבה', ובכך
 אֲקָשִׁיָּה דְרַבְּנָנָא לְנִקְבָּה שמטמאת באונס. ונפקא מינה, שאם הפסיק
 לראות והתחיל לספור שבעה נקיים, וראה ראייה רביעית באונס,
 סותר את מניינו.
 הגמרא מקשה קושיא נוספת על דברי רב הונא, שראייה ראשונה
 של זב מטמאת באונס: תָּא שָׁמַע קושיא ממה ששינוי בברייתא, רַבִּי
 יִצְחָק אָמַר, יש להבין מדוע דין זב נכתב בפני עצמו, וְהָלֹא זֶב בְּכָלֵל
 בְּכָל קָרִי הִיָּה, ששניהם הוקשו זה לזה, וְאֵם כֵּן לָמָּה יִצָּא זֶב וּנְכַתֵּב
 בפני עצמו בפרשת זבים, משיב רבי יצחק, התורה כתבה זב בפני
 עצמו כדי לְהַקְלֵל עָלָיו וּלְהַחֲמִיר עָלָיו יותר מבעל קרי. כלומר, לְהַקְלֵל
 עָלָיו בכך שֶׁאֵין מִטְמֵא בָּאוֹנְס כְּמוּ בַּעַל קָרִי, וּלְהַחֲמִיר עָלָיו בכך

שהרי אפילו לְאֲחֵרִים הֻזַּב גִּזְרֵם טוּמָאָה, שגורם לאדם הזב שיטמא
 במשא, ואם כן לְעַצְמוֹ לֹא כָּל שָׁבֹן שהזב יגרום טומאה, שהזב
 עצמו יטמא במשא. ממשיך רבא: אֲמַל פְּשִׁיטָא – פשוט הדבר
 שהלימוד נצרך בְּזֶב מְצוּרַע, שבאופן זה אין ללמוד הדין מקל
 וחומר, שהרי הזב לא גרם למצורע טומאה, שכבר היה מטמא
 במשא מחמת נגעו, וּמִדִּיאֲצִטְרִיד קָרָא לְרַבְּנָן – ומכך שצריך פסוק
 לרבות שהזיבה מטמאת במשא בְּרִיאָתָה שְׁנִיָּה, שָׁמַע מִינָּה – מוכח
 שְׁמָקוֹם יוֹכֵה לֹא מִעֵין הוּא, שאם היה נחשב מעין אפילו הראייה
 הראשונה היתה מטמאת במשא, וכל שכן השנייה.
 הגמרא דוחה את ההוכחה: אֲמַר לִיה רַב יְהוּדָה מִדִּסְקִרְתָּא לְרַבָּא,
 מִפְּנֵי – מניין לך שמדובר בזב שהוא מצורע, דִּילְמָא לְעוֹלָם אִמָּא
 לָךְ – אולי באמת אומר לך, שמדובר בְּזֶב מְצוּרַע שאינו מצורע,
 וּדְקָאָמַרְתָּ – ומה שאמרת שאם כן אין צורך בריבוי, שהרי אם
 לְאֲחֵרִים גִּזְרֵם הֻזַּב טוּמָאָה, לְעַצְמוֹ לֹא כָּל שָׁבֹן, יש לדחות שְׁעִיד
 הַמְשַׁתְּלָח יוֹכֵה, שְׁעוֹרֵם טוּמָאָה לְאֲחֵרִים – למשלוח, והוא –
 השעיר עֲצָמוֹ מְהוּר, שהרי אין בהמה מקבלת טומאה בחייה (חולין
 לה).
 אביי פושט את הספק באופן אחר: אֲמַר אֲבִי, מֵאָּ תַּבְּעִי לִיה – מה
 התפק רב יוסף, וְהָא הוּא עֲצָמוֹ דְאֲמַר (לעיל לד), שהמקור
 לרבות קטן לזיבה הוא מהנאמר (ויקרא טו לב) 'זֹאת תֹּרַת הַזֶּב',
 שמתִּיבַת 'הזב' משמע שמדובר בִּין בְּדִל וּבִין בְּקִשָּׁן, וְכִינִן דְּנִפְקָא
 לִיה מִהֶתֶם – וכיון שהוא למד דין זה מהפסוק הנוכח, ואינו צריך
 לרבות קטן מתיבת 'לזכר' (שם טו לג) המיוותרת (כפי שהיו שדרשו
 לעיל לד), אִיתִיר לִיה 'לְזָכָר' – נמצא שלדבריו תִּיבַת 'לזכר'
 נשארה מיותרת, ויש לְרַבִּית מִמֶּנָּה מְצוּרַע לְמַעֲיִנוֹתֵיהּ, שִׁמְטָמִים
 כְּמַעֲיִנוֹת הֻזַּב, ותיבת 'נִקְבָּה' נכתבה לְרַבִּית הַקִּישָׁה בַּפְּסוּקֹה זֶה מְצוּרַע לֹב
 וְאֲקָשִׁיָּה דְרַבְּנָנָא – ונמצא שהתורה הקישה בפסוק זה מְצוּרַע לֹב
 גָּמוּר – שראה שתי ראיות (שבפסוק זה הוזכרה זיבה פעמיים,
 שנאמר (שם) 'והזב את זוֹבֵר', ונאמר בו 'לזכר' לרבות מצורע), ויש
 ללמוד מהיקש זה, מֵה זֶב גָּמוּר וזוֹב מִטְמֵא בְּשָׁשָׁא, אֶה מְצוּרַע וזוֹב
 מטמא במשא, ולכן אפילו רְאִיָּה ראשונה שֶׁל מְצוּרַע מִטְמֵא
 בְּמִשָּׂא].
 להבנת דברי הגמרא יש להקדים: א. 'זב' הוא אדם שיצאה ממנו
 'זיבה', והיא מִין לִיחָה היוצאת מפי האמה, ואמר הכתוב (ויקרא
 טו ב-ט) שהזב טמא ומטמא עד שיטהר. ב. זב שראה ראייה אחת
 דינו כבעל קרי, ראה שתי ראיות הרי הוא זב גמור, אבל אינו מביא
 קרבן, ואם ראה שלש ראיות צריך להביא קרבן. ג. הירואה קרי.
 באונס טמא, אבל הירואה ראייה שניה של זיבה באונס אינו טמא.
 הגמרא מבארת האם ראייה ראשונה של זב מטמאת באונס: אֲמַר
 רַב הוֹנָא, רְאִיָּה ראשונה שֶׁל זֶב מִטְמָאָה גם אם ראה אותה בָּאוֹנְס,
 וְנוֹהֲגִים בְּרִיאָתָהּ זו אותם דיני טומאה קלים שנאמרו בה, והם: א.
 האדם שיצאה ממנו טמא עד הערב כבעל קרי. ב. הטיפה מטמאת
 במגע. ג. אם ראה ראייה נוספת נטמא כזב גמור. וטעם הדבר,
 משום שראייה ראשונה של זב הוקשה לשכבת זרע, שְׁנַאָמַר (שם
 טו לב) 'זֹאת תֹּרַת הַזֶּב וְאִשָּׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע', ויש ללמוד
 מכך, מֵה שִׁכְבַת זֶרַע מִטְמָא גם אם נראה בָּאוֹנְס, אֶה רְאִיָּה ראשונה
 שֶׁל זֶב מִטְמָאָה בָּאוֹנְס.
 הגמרא מקשה על דברי רב הונא: תָּא שָׁמַע ממה ששינוי במשנה
 (זבים פ"ב מ"ב) אדם שֶׁרָאָה רְאִיָּה ראשונה של זיבה, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ
 בשבעה דרכים אם ראה באונס, מֵאָּ לֹא – וכי אין כוונת המשנה
 שבודקים אותו לענין טוּמָאָה, שאם ראה באונס הוא טהור לגמרי,
 ושלא כרב הונא.
 דוחה הגמרא: לֹא מדובר לענין טומאה, אלא רק לענין קְרָבָן, שאם
 ראה ראייה ראשונה באונס, וראה אחר כך עוד שתי ראיות,
 הראייה הראשונה אינה מצטרפת לחיובו קרבן.
 הגמרא מבקשת להוכיח שמדובר לענין טומאה: תָּא שָׁמַע, ששינוי

לאחרים גורם טומאה — פירש רש"י: לוב עצמו גורם טומאת משא, כדכתיב "וכל אשר יהיה תחתיו, ואוקמינו בעלינו של זב, ואין נראה, דעלינו של זב אינו קרי משא, ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין ועוד: דבזב כי האי גזאת לא אשכחן אלא כשהטיפה בכה מאונס וכדעה לכה שניה לכן נראה לפרש: לוב עצמו גורם טומאת משא, שהנושא הוב — טמא, הנושא הוב — לא כל שכן דטמא ובשאר טומאות דלאו משא, כגון משכב ומושב, אין לפרש, דהא למצורע נמי גורם טומאה, דאילו מצורע גרידא, אינו עושה משכב ומושב אלא לטמא אוכלין ומשקין, כדפרישית בפרק "אלו דברים" (פסחים סו, א), ואם זה הוא — מטמא משכבו אדם ובגדיו. לעולם אימא לך בזב גרידא — תימה: דמכל מקום תפשוט דלאו מעין הוא. דאי מעין הוא — למח לי קרא לטמא בזוב? דהא מיד שראה משוהו של ראייה שניה — מיד נעשה זב, למאן דאמר זוב מטמא במשנה, דלא בעי כחיתות פ' האמה ומשנה שני לטמא כדון מעין, דאי אפשר לטיפה שלא תתחלק שני משוהיו ושמה כמו שמשוהו ראשון שבו נעשה זב אינו מטמא במשא, הוא הדין כל מה שנקרא ראייה אחת, דהיינו כמו גירן ושליו (בבב פקא משנה ה) דלא מטמא במשא, אף על גב דדוק ומימי רגליו טמאין מיד אחר ראיית זוב משוהו ראשון. אף ראייה ראשונה של מצורע מטמאה במשא — תימה: אם כן, לעיל מנליה לאוקמי קרא בדם טהרה של מצורעת? הא איצטריך קרא לכדבאנו **מאי** לאו לטומאה — ואם תאמר: מאי קושיא, דילמא דהא דאמר רב הונא (בבב פקא א) — היינו טומאת ערב כבעל קרי, והבא מיירי להצטרף לשניה לטמא טומאה חמורה לעשותו זב, והי' השתא שפיר רישא דומיא דסיפא? ויש לומר: מדלא נקט "הראוה ראייה אחת של זיבה", אלא נקט "ראייה ראשונה של זב", משמע דאריי באתו שראוה שתי ראיות, הראשונה זיבה באונס. ד"וב" אינו קרי עד שיראה שתי ראיות, וילף מהדיקא ד"זאת תורת" דאריי בזב גמור, ומקיש ראשונה של השנים לשכבת זרע. **מכלל** דתנא קמא לטומאה — לאו מן הלשון מדקדק, דמאצטריך רבי אליעזר להוכיח קרבן, מכלל דתנא קמא אייתי לטומאה — דאם כן, לא היה משני מדי, אלא חייב דייק: מכלל דתנא קמא לא מצריך בדיקה משום קרבן אלא משום טומאה, דאי משום קרבן — הוה ליה לאצטריך נמי בדיקה בשלישי, כרבי אליעזר. וקשה: דהא בלאו מילתיה דרבי אליעזר הוה מצי למפרך, מדקתני במסכת זבים (פרק ב' משנה ב') בהדיא במילתיה דרבנן גופייהו "בשלישי אין בדיקין אותה" ושמן מיהי מרבי אליעזר, משום דבעי לפרוש במאי פליגי. אי

לאחרים גורם טומאה — כלומר, טיפה זו גורמת לבעלה שטמא במשא, כדכתיב (ויקרא טו) "וכל אשר יהיה תחתיו", ואוקמינו בעלינו של זב, היא עצמה — לא כל שכן! **אלא בזב מצורע** — איצטריך, דלא אתי בקל וחומר, דלא גרמה לו טומאה, שהרי מחמת נגעו היה מטמא במשא, ואפילו באהל. ומהאיצטריך קרא לרבווי לשניה

שמן מינה בראשונה — דלאו מעין הוא, דאי מעין הוא — ראשונה מטמאה, שניה — לא כל שכן לעולם אימא לך בזב גרידא — דאי במצורע — לא איצטריך קרא לרבווי, דאפילו ראשונה מטמא משום מעין, ודקאמרת ב' שעיר המשתלח יזכה שגורם טומאה — למשלו, כדכתיב (ויקרא טו) "והמשלח את השעיר וגו'". והוא עצמו טהור, שאין בהמה מטמאה מחיים. **מאי תיכני ליה** — לרב יוסף, הא איתו אמר ב' — בין קטן בין גדול לזיבה, ולא איצטריך "והזב את זובו לזכר" לרבות קטן, דהא מ"זאת תורת הזב" נפקא, ואיתר "לזכר" לרבות מצורע, ואיתקש מצורע לזב גמור — בעל שתי ראיות, דהא בהאי קרא דהדיקא דמצורע תרתי כתיבי: "הזב את זובו" — הרי שנים, וכתיב ביה "לזכר" — לרבות מצורע כדון זב גמור. מה זב גמור — זובו מטמא במשא, אף מצורע — זובו מטמא במשא, ואפילו ראשונה. ובשלמא אי מפיך ליה האי "לזכר" לזב קטן, וילף מצורע זכר ממצורעת נקבה — איכא למבעי ראייה ראשונה מה: מי הו' מתעגל ויוצא ומחריב עם שאר מעיינות. דאי לא, דבנקבה ליכא זוב לזבן למלפיה מהדיקא דזב גמור אי לאו מעין הו'. אבל השתא דמצורע זכר איתקש לזב גמור — לא צריך תו למבעי. ואת דמפרשי בעיני דרב יוסף הכי: ראייה ראשונה של מצורע מהו שטמא במשא? בזב גרידא לא תבעי לך — דודאי מטמא, כדאמר לקמן "ליטע על הזוב שהוא טמא", ומוקמינו ב"דם הנדה", דקרא למשא אתא. כי תבעי לך במצורע: דאיכא למימר בזב גרידא הוא דמטמא. משום דגורמו לו טומאה. אבל במצורע, כבר טמא הוא, ואינה גורמת לו טומאה — לא מטמא הטיפה, אי לא אמרין מעין הוא כדוק או מימי רגליו, מאי? מעין הוא אי לא לימנע דהזוב, ומוקמינו לך בראייה ראשונה. והכי משמע: "כי יהיה זב מבשרי" — אותו זוב טמא לאחרים, לבעלה, ומדאיצטריך לרבווי לראייה ראשונה — שמע מינה: לאו מעין הוא. ושיבוש הוא, מפני כמה תשובות: חדא, דקא פשיט ליה מקום זיבה לאו מעין הוא, והא למשא רבייה קרא! דאמר ב"דם הנדה" מה לי מעין ומה לי לאו מעין. ועוד: מי איכא לאוקמי להאי קרא בראייה ראשונה? והא מהבא נפקא לך בכל דוכתי:

מנה הכתוב שנים וקרא "טמא" ועוד: מי איכא למימר בראייה ראשונה בזב גרידא לאחרים גורם טומאת משא? הא זב בעל ראייה אחת אינו אלא כרואה קרי, כדאמר בבבא מקומות: שנים לטומאת זיבה ושלוש לקרבן ועוד: ראייה ראשונה, הא אקשיה לעיל לקרי, וקרי לא מטמא במשא! ומשום שכתבו בספרים "מדאיצטריך קרא בראייה ראשונה" מפרשי ליה הכי, ולא מילתא היא. דהאי "בראייה ראשונה" פירוש היה בספרים, ולקמיה קאי. והכי קאמר: מדאיצטריך קרא לרבווי לשניה, שמע מינה ראשונה מקום זיבה לאו מעין הוא, ורסוק בשלש שמעתי: מה זב גמור מטמא זובו במשא, אף מצורע כז', אלמא, זב גמור הוא, דמטמא טיפת זובו במשא, אבל זב בעל ראיות אחת — לא **מטמא באונס** — אותה טומאה קלה האמורה בה מגע וטומאת ערב בקרי, ולהצטרף לשניה לטמא כזב גמור. והא דכתיב "מבשרי" ולא מחמת אונס — על כרחך אריאיה שניה דכתיב בתרה קאי, ולא אראשונה. דהא איתקש לשכבת זרע, ושכבת זרע כל עצמו מחמת אונס חידום בא. בודקין אותו — בשבעה דרכים: במאכל, במשחה, בקפיצה, ובמשאוי כז'. **מאי לאו לטומאה** — דאי באונס הוא — הו' טהור לגמרי. לא לקרבן — דאי קמיינת באונס — לא מצטרפא לשלש לחיבו קרבן. **אילימא לקרבן אבל לטומאה** — האמורה בו, דהיינו טומאה חמורה — לא בעי בדיקה. קרי **כאן מבשרי** ולא טמאת אונסו — והאי "מבשרי" — בקרא דשתי ראיות כתיב. **איתם** — (ויקרא טו) "והזב את זובו לזכר ולנקבה". זב **הוא** זובו תרתי **לזכר** — כלומר, עד כאן יש לו דין זכר, שאינו מטמא באונס. מכאן ואילך, דהיינו שלישי, לנקבה כתיב — כלומר, יש לו דין נקבה שטמאה באונס, כדילפינן בפירקין (נדה לז) מ"ב זיב זוב וזב", ואידי נמי מייחא ליה לזידי קרבן, ברביעית — אז אקשיה רחמנא לנקבה, דאפילו באונס. ולא לענן טומאה — דהא מבי חזיא תרתי אינמי ליה, ולקרבן נמי לא דמשלשה אחיבי ליה, אלא לטתיה. כגון דפסק והתחיל לספור שבעה נקיים, וראה ראייה רביעית, אפילו באונס — סותר. והלא **זב בכלל בעל קרי היה** — כדמפרש לקמיה ואזיל דאיתקש לשכבת זרע. ולמה **יצא** — בפרשת זבין להכתב לעצמו? לחקל עזיו — שלא יטמא באונס, דהא קרי מטמא באונס.

נדה. פרק רביעי - בנות כותים דף לה עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"
תוספות

א' אתם מודים בגדה - תימא: מאי קטרי בית הלל, דקמיתני מנדה, דפשיטא כדמחרדר להו
בית שמאי ויש לומר: דמיתני, משום דאיתקש לידה לנדה, דכתיב "כימי נדת רותה",
וכתיב "וטמאה שבועים בגרתה".

איכא בינייהו שופעת מתוך שבעה כו' - איכא בעיניהו טובא, כל הני דפריך בסמוך, אלא
דפשוט יותר נקט.

בשופעת - והשתא אפילו בטבלה יטמא
בית הלל לח ויבש. ומתניתין דנקט
ו"לא טבלה" - משום בית שמאי. ואם תאמר:
דבעדיה קתני דף ויולדת גבי קולי בית שמאי
הדומי בית הלל, הלא בשופעת מתוך ארבעים
(למה) הוה בית הלל לקולא? ויש לומר: דבי
אתשיל, בתחלת לידה אתשיל.

א' בשופעת למאי איצטריך? ואם תאמר: מכל
מקום משום בית שמאי איצטריך, כדמשני.
ומאי סלקא דעתיה דמקשה, דהא לרב נמי לא
איצטריך סיפא אלא לאשמועינן דמודו בית שמאי
דמטמא לח ויבש משום דלא ספרה? ויש לומר:
דלרב איצטריך לאשמועינן דמודו בית שמאי
ויולדת בזבז משום דמעין אחד הוא. דאי
מרישא, הוה אמאי דטעמיהו משום דקטרי שני
מעיינות הן, ואפילו ביולדת בזבז מטהרין, ובית
הלל סברי דמעין אחד הוא. לכו איצטריך סיפא.
אלא ללוי דמקי רישא בשופעת, וסברי בית
שמאי מעין אחד הוא, סיפא מאי קא משמע לן?
ושוין

שהוא עושה מושב ומושב. אימת? אילימא בראייה
שניה - היכא הוה בכלל בעל קרי? אלא פשיטא -
בראיה ראשונה, וקתני "להקל עליו שאינו מטמא
באונס!" - ותסברא "להחמיר עליו שהוא עושה
מושב ומושב", בראיה ראשונה פר מושב ומושב
הוא? אלא הכי קאמר, רבי יצחק אומר: והלא זב
בכלל בעל קרי היה בראיה ראשונה, ולמה יצא
בראיה שנייה - להקל עליו ולהחמיר עליו, להקל עליו
- שאינו מטמא באונס, ולהחמיר עליו - שהוא עושה
מושב ומושב. אמר רב הונא: זב דומה למי בצק של
שעורים, זב בא מפשר הפה, שכבת זרע בא מפשר
החי. זב - דיהוה, ודומה ללובן ביצה המוזרת, שכבת
זרע - קשורה, ודומה ללובן ביצה שאינה מוזרת. דם
היולדת שלא טבלה" וכו'. תניא, אמרו להן בית הלל
לבית שמאי: אי אתם מודים בגדה שלא טבלה
וראתה דם, שהיא טמאה? אמרו להם בית שמאי:

לא אם אמרתם בגדה - שאפילו טבלה וראתה, טמאה. תאמרו ביולדת - שאם טבלה וראתה,
שהיא טהורה. אמרו להם: יולדת בזבז תוכית, שאם טבלה וראתה לאחר ימי ספירה - טהורה,
לא טבלה וראתה - טמאה! - אמרו להם: הוא הדיו, והיא התשובה. למימרא דפליגי? ורתננו:
ומודים ביולדת בזבז שהיא מטמאה לח ויבש! - לא קשיא, פאן - שספרה, פאן - שלא ספרה.
והתניא: יולדת בזבז שספרה ולא טבלה וראתה, הלכו בית שמאי לשיטתן ובית הלל לשיטתן.
איתמר, רב אמר: מעין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה טהרתו. ולוי אמר: שני מעינות
הם, נסתם הטמא - נפתח הטהור, נסתם הטהור - נפתח הטמא. מאי בינייהו? איכא בינייהו:
שופעת מתוך שבעה לאחר שבעה, ומתוך ארבעה עשר לאחר ארבעה עשר, ומתוך ארבעים
לאחר ארבעים, ומתוך שמנים לאחר שמנים, לרב - רישא לקולא וסיפא לחומרא, ללוי -
רישא לחומרא וסיפא לקולא. מיתבי, דם היולדת שלא טבלה, בית שמאי אומרים: פרוקה
וכימי רגליה, ובית הלל אומרים: מטמא לח ויבש. קא סלקא דעתך דפסקה, בשלמא לרב
דאמר מעין אחד הוא - משום הכי מטמא לח ויבש, אלא ללוי, דאמר שני מעינות הן, אמאי
מטמא לח ויבש? אמר לך לוי: הקא במאי עסקינו - בשופעת. - אי בשופעת - מאי מעמא
דבית שמאי? - קסברי בית שמאי: מעין אחד הוא. - בשלמא ללוי - היינו דאיכא בין בית
שמאי ובית הלל, אלא לרב מאי בינייהו? - איכא בינייהו יומי וטבילה, דבית שמאי סברי
ביומי תלה רחמנא, ובית הלל סברי ביומי וטבילה. תא שמע: ומודים ביולדת בזבז שהיא
מטמאה לח ויבש. סלקא דעתך דהא נמי דפסקה, בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא -
משום הכי מטמא לח ויבש, אלא ללוי דאמר שני מעינות הן, אמאי מטמא לח ויבש? אמר
לך: הקא נמי בשופעת. - אי בשופעת - למאי איצטריך? - לבית שמאי איצטריך, אף על גב
דקאמרי בית שמאי מעין אחד הוא וביומי תלה רחמנא, הני מילי - ביולדת גרירתא, דשלימו
להו יומי, אבל יולדת בזבז דבעי ספירה - לא. תא שמע: "דוהה תטמא" - לרבות את בועלה,
"דוהה תטמא" - לרבות הלילות, "דוהה תטמא" - לרבות היולדת בזבז שצריכה שתשב
שבעה ימים נקיים. בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא - משום הכי בעי שבעה ימים נקיים,
אלא

שהוא עושה מושב ומושב - אב הטומאה, מה שאין כן בקרי. אלא פשיטא בראיה
ראשונה - דהוי בכלל קרי, כדאקשין לעיל "חוב" ואשר תצא ממנו וכו'. ריהה -
כלומר, מתקמקם ונפרד, ואינו קשור. מוורת - שאינה משרצת אפרוח תחת תרגולת.
יולדת בזבז תוכית שאם טבלה - לאחר שמתנה שבעה נקיים לכי ימי טומאת לידה.
וראתה פתורה היא - דדם טהור הוא, וכי לא
טבלה וראתה - טמא. אמרו להם בית שמאי
הוא היין כו' - כלומר, כי היכי דאמרין
ביולדת גמורה גרידא שלא טבלה וראתה -
טהורה, כך יולדת בזבז שעברו עליה ימי לידה
ושבעה נקיים, ולא טבלה, וראתה - טהורה.
כאן שספרה - בראיתא בספרה שבעה נקיים.
מתניתין דמודו בית שמאי - כשעברו ימי לידה,
ועדיין לא ספרה אתריחם שבעה נקיים, והכי
קאמר: אף על גב דאמר בית שמאי ביולדת
גרידתא ברוקה ובכימי רגליה, מודים ביולדת
בזבז שלא ספרה, דכל זמן שלא ספרה - זבה
היא, ואם ראתה - לא הוי ברוקה ובכימי
רגליה. דאילו רוק - מטמא לח ולא יבש,
כדאמר ב"ד הגדה" (גדה נזא), "וכי ירוק" -
כעין ריקוק. דהיינו לח, אבל דמה - מטמא לח
ויבש, כשאר דם הגדה, כדילפינן ב"ד הגדה"
(גדה נזב), והתניא - בניחוחא. בית שמאי
לשיטתן - כי היכי דמטהרי ביולדת גרידתא,
מטהרי ברוך. דקטרי: ביומי תלה רחמנא, והא
מלו לה כל ימים שלה, ובית הלל לשיטתן -
דקטרי: ביומי וטבילה תלה רחמנא, וכיון דלא
טבלה - הוי דמה טמא כטומאת לידה דהוי אב
הטומאה. מעין אחד הוא - דם הבא בימי לידה
ודם הבא בימי טהור - ממעין אחד הן באין.
התורה טמאתו - כל שבעה לזכר וארבעה
עשר לנקבה, והתורה טהרתו - אחר מכן.
נסתם הטמא - לאחר שבועים, ונפתח הטהור.
נסתם הטהור - לאחר שמנים, ונפתח הטמא.
לרב רישא - דשופעת מתוך ימי טומאה לימי
טהרה - לקולא, וטהורה, ואף על גב דלא פסק,
דאא התורה טהרתו, וסיפא - דשופעת מתוך
ארבעים לאחר ארבעים, ומתוך שמנים לאחר
שמנים - לחומרא, ורישא לאחר שמנים,
הדחורה טמאתו. ללוי רישא לחומרא, כיון
דלא פסקה, לא נסתם מעין טמא. וסיפא לקולא
- דכיון דלא פסקה, לא נסתם מעין טהור. קא
סלקא דעתך דפסקה יום או שנים - לאחר
שבועים, ומשום הכי מטמא לח ויבש, דמעין
טמא בא, והתורה לא טהרתו לבית הלל אלא
ביומי וטבילה. אלא ללוי - הא מטמא טהור
אתא, דכי פסקה נסתם הטמא? בשופעת -
מתוך ימי טומאה לימי טהרה, ולא פסקה.
בשלמא ללוי - דאמר לבית הלל שני מעינות
הן. היינו דאיכא בין בית שמאי ובית הלל -
דלבית הלל שני מעינות הן, וכיון דלא פסק,
טמאה דלא נסתם הטמא. ולבית שמאי מעין
אחד הוא, והתורה טהרתו אחר שבועים. אלא
לרב - דאמר: מעין אחד הוא, אי היינו
קימי כותיה. מאי איכא כו' - כלומר, במאי
מקיפליג, ומאי טעמא דבית הלל דמטמא?
ביומי וטבילה - לא שנה שופעת לא שנה פוסקת, כל זמן שלא טבלה - הוי דמה טמא בימי לידתה. ומודים ביולדת בזבז שספספאה - ואוקימנא: כשעברו ימי לידתה ולא ספרה
אחריון שבעה נקיים. וקא סלקא דעתך: הבא נמי דפסקה אחר שבועים, ומשום הכי מטמא, דמעין טמא אתא, והתורה לא טהרתו עד שתשב שבעה נקיים כדן זבה. אמאי טמאה
דרא ממקום טהור הוא בא, והרי הוא כדם מגפתה וברוקה שטמא לח משום מעין חוב ולא יבש? לבית שמאי אצטריך - דקאמר מעין אחד הוא, ומטהרי לה ביולדת גרידתא
אחר ימי לידתה מיד, דביומי תלה רחמנא. אצטריך ביולדת בזבז לאשמועינן דמטמאה. דהני מילי - דהוי דם טהור לאחר ימי לידה - ביולדת גרידתא, אבל ביולדת בזבז, דבעיא
ספורים - כל זמן שלא ספרה, הוי דמה כדם זבה, דאא מחד מעין אתי, ותורה לא טהרתו עד שתספור, דכתיב "ואחר טהרה" - אחר אחר לכולן. דוהה תטמא - קרא יתירא
הוא, דהוה ליה למכתב "וטמאה שבעת ימים כימי נדה" ולשתוק. לרבות שפספסאה את בועלה כגדה - ולרבות את הלילות כימים, דלא תימא: "ימים" כתיב. משום הכי בעיא -
דפסקה שבעה נקיים, דמעין דמים טמאים אתי, והתורה לא טהרתו עד שתספור שבעה נקיים, דכתיב "דוהה תטמא".

נדה דף לה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלא

1 **שְׁהוּא עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב** – שמשכבו ומושבו הם אב הטומאה,
2 מה שאין כן בבעל קרי.
3 מבררת הגמרא: **אִימָת** – באיזו ראייה דיברה הברייתא, **אִילָמָא** –
4 אם נאמר שמדובר ב**רְאִיָּה שְׁנִיָּה**, הִיכָא הָוָה – היכן מצינו שוב
5 שראה שתי ראיות הוא **בְּכָלל בְּעַל קְרִי**, **אֱלָא פְּשִׁימָא** – פשוט
6 שמדובר ב**רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה** של זב, שהרואה אותה הוקש לבעל קרי
7 וכפי שהגמרא לעיל (ע"א) דורשת מהפסוק (ויקרא טו לב) 'זאת
8 תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע', וקָתַן – וכתוב בברייתא
9 שוב זה שראה ראייה אחת יצא מכלל בעל קרי לְהַקֵּל עָלָיו ולומר,
10 **שְׁאִינוּ מְטַמְּא בְּאוֹנָם** כבעל קרי, וקשה על רב הונא שאמר שראייה
11 ראשונה של זב מטמאת באונס.
12 הגמרא מתרצת את הקושיא, תוך כדי קושיא על המקשן: **וְתַקְבְּרָא**
13 – אמור בעצמך, וכי ניתן לומר שהברייתא עוסקת בראייה
14 ראשונה, הרי הברייתא מוסיפה שזב נכתב בפני עצמו כדי לְהַקְטִיר
15 עָלָיו, ולומר **שְׁהוּא עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב** אב הטומאה, ואם מדובר
16 ב**רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה**, האם כן **מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב** הוא – וכי משכבו ומושבו
17 טמאים. **אֱלָא** בהכרח **הָכִי קְאָמֵר** – כך כוונת הברייתא, **רַבִּי יִצְחָק**
18 **אָמַר**, וְהָלֵא זָב בְּכָלל בְּעַל קְרִי הִיָּה **בְּרְאִיָּה רִאשׁוֹנָה**, שבה הוקש
19 לבעל קרי, וְהָמָּה יֵצֵא מִכְּלָל בְּעַל קְרִי **בְּרְאִיָּה שְׁנִיָּה**, כדי לְהַקֵּל
20 עָלָיו וּלְהַקְטִיר עָלָיו, לְהַקֵּל עָלָיו, **שְׁאִינוּ מְטַמְּא בְּאוֹנָם** בראייה שניה,
21 וְלְהַקְטִיר עָלָיו, **שְׁהוּא עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב**, ואם כן אין הברייתא
22 עוסקת בראייה ראשונה, ולא קשה על רב הונא שאמר שראייה
23 ראשונה של זב מטמאת באונס.
24 הגמרא מבארת את סימני הזיבה, ומה ההבדלים בינה לשכבת
25 זרע: **אִמֵּר רַב הוֹנָא**, זֶה דְּוָמָה לְמִי בְּצֶאֱךָ שֶׁל שְׁעוּרִים, וההבדלים בינו
26 לשכבת זרע הם, א. זֶה פָּא מְקַשֵּׁר הָמָּה – בלי קושי האבר, ואילו
27 **שְׁכָבְתָּ זֶרַע פָּא מְקַשֵּׁר הָחִי** – בקושי האבר. ב. זֶה דְּיָהָה – נחלי
28 ומתפרד, וְדוּמָה לְלוֹבֵן שֶׁל בִּיצָה הַמְּוֹרָת – שבאה מחמימות הארץ
29 ולא מתרנגול זכר, ואין אפרוח יוצא ממנה בדגירת התרנגולת,
30 ואילו **שְׁכָבְתָּ זֶרַע קְשׁוּרָה** – סמיכה ונדבקת, וְדוּמָה לְלוֹבֵן בִּיצָה
31 **שְׁאִינָה מְוֹרָת**.
32 להבנת דברי הגמרא בהמשך יש להקדים: א. יולדת זכר טמאה
33 שבעה ימים כנדה, ואחר כך במשך שלשים ושלשה ימים דמיה
34 טהורים, ויולדת נקבה טמאה שבועיים, וששים וששים ימים דמיה
35 טהורים (ויקרא יב ב–ה).
36 ב. דמה של יולדת בימי טומאתה מטמא לח ויבש, אבל מעינותיה,
37 כגון רוקה ומי רגליה, מטמאים רק כשהם לחים (וכדין הנדה
38 המבואר במשנה (לקמן נד)).
39 ג. מבואר במשנה (לעיל לד.) שיוולדת שעברו ימי טומאתה ולא
40 טבלה נשארה טמאה, ורוקה ומי רגליה מטמאים כמו בימי
41 טומאתה, ונחלקו בית שמאי ובית הלל בדין דמה, שלבית הלל
42 מטמא לח ויבש כמו בימי טומאתה, ולבית שמאי מן התורה דמה
43 טהור, ומדרבנן מטמא רק כשהוא לח, כמו רוקה ומי רגליה, וטעם
44 מחלוקתם יתבאר להלן בגמרא.
45 שנינו במשנה (שם) **דִּם הַיּוֹלֶדֶת שְׁלֵאָה מְכַלָּה וכו'**, בית שמאי
46 אומרים, כרוקה וכמימי רגליה (שמשמאים רק לחים), ובית הלל
47 אומרים מטמא לח ויבש.
48 הגמרא מביאה דין ודברים בין בית שמאי לבית הלל: **תַּנְיָא**
49 בברייתא, **אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הַלֵּל לְבֵית שְׁמַאי**, וכי אי אתם מודים בְּנִדָּה
50 **שְׁלֵאָה מְכַלָּה וְרִאשָׁתָּה דֵם**, **שְׁהוּא מְטַמָּא**, ודמה מטמא גם כשהוא יבש,
51 ואם כן יש לנו לטמא גם דם יולדת שלא טבלה. **אָמְרוּ לָהֶם בֵּית**
52 **שְׁמַאי**, **לֹא** – אין להוכיח מנדה ליולדת, שכן **אִם אֲמַרְתֶּם בְּנִדָּה**
53 **שְׁלֵאָה טַבְּלָה וְרִאשָׁתָּה שְׂדֵמָה טַמָּא**, זהו משום **שְׁאִפִּילוּ** אִם מְכַלָּה
54 **וְרִאשָׁתָּה הִיא מְטַמָּא** ודמה טמא, **תֵּאמְרוּ בְּיּוֹלֶדֶת** – ואין תלמדו מוכך
55 ליולדת, **שְׁאֵם מְכַלָּה וְרִאשָׁתָּה דִּינָה שְׁהוּא** מְהוּרָה ודמה טהור, ואם
56 כן גם אם לא טבלה אפשר שדמה טהור.
57 ממשיכה הברייתא: **אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הַלֵּל**, **יּוֹלֶדֶת כְּזֹבֵב תּוֹכִית**
58 כדברינו, **שְׁאֵם מְכַלָּה וְרִאשָׁתָּה לֵאחֶר יְמֵי קְפִיָּה** – שאם לאחר ימי
59 טומאת הלידה ספרה שבעה נקיים, וטבלה ושוב ראתה, היא

60 מְהוּרָה ודמה טהור, שהרי היא בימים שדמה הוא דם טהור, ואילו
61 באופן **שְׁלֵאָה מְכַלָּה** מזיבתה וְרִאשָׁתָּה דם בימי הטהור, היא מְטַמָּא
62 ודמה טמא, והוא הדין ליולדת שלא טבלה וראתה, שדמה טמא.
63 **אָמְרוּ לָהֶם** בית שמאי, באמת אנו סוברים שכשם שסתם יולדת
64 שלא טבלה וראתה (בימי הטהור) דמה טהור, הוא תָּרִין ביולדת
65 בזוב שלא טבלה ולאחר שעברו ימי טומאת לידתה וספרה שבעה
66 נקיים, שדמה טהור, וְהוּא הַתְּשׁוּבָה על טענתכם.
67 תמיהה הגמרא: **לְמִיפָּא** – האם בא הדבר לומר **דְּפִלְגִי** – שביט
68 שמאי ובית הלל נחלקו גם ביולדת בזוב, וְהָתֵנָּן בהמשך המשנה
69 (שם), ומוֹדִים בית שמאי לבית הלל, **בְּיּוֹלֶדֶת כְּזֹבֵב** שלא טבלה,
70 **שְׁהוּא מְטַמָּא** – שדמה מטמא לח ויבש.
71 מיישבת הגמרא: **לֹא קְשִׁיָּא**, כָּאֵן – הברייתא שאומרת שנחלקו
72 ביולדת בזוב, עוסקת באופן שִׁפְפָּרָה שבעה נקיים ולא טבלה,
73 שבאופן זה סוברים בית שמאי שדמה הוא דם טהור, וכָּאֵן –
74 המשנה שאומרת שביט שמאי מודים ביולדת בזוב שלא טבלה
75 שדמה מטמא לח ויבש, עוסקת באופן שְׁלֵאָה מְכַלָּה שבעה נקיים,
76 שבאופן זה דמה הוא דם זיבה, ומטמא לח ויבש וכמבואר לקמן
77 (נדב).
78 הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה כתירוצו זה: וְהָתֵנָּא – וכן
79 שנינו בברייתא, **יּוֹלֶדֶת כְּזֹבֵב שִׁפְפָּרָה** שבעה נקיים **וְלֹא מְכַלָּה**,
80 **וְרִאשָׁתָּה** בימים שדמה הוא דם טהור, באופן זה הָלָכוּ **בֵּית שְׁמַאי**
81 **לְשִׁפְתָּן** וטיהרו את דמה, כמו שטיהרו את דמה של סתם יולדת
82 שלא טבלה, משום שהם סוברים שהתורה תלתה את הטהרה
83 בימים מסוימים, וכעת היא בימים אלו, וְבֵית הַלֵּל הלכו באופן זה
84 לְשִׁפְתָּן שדמה טמא מן התורה, משום שהם סוברים שהתורה
85 תלתה את הטהרה בימים וטבילה, וכל זמן שלא טבלה דמה הוא
86 אב הטומאה כמו הדם שלאחר הלידה, ומטמא לח ויבש. ונמצא
87 שמבואר בברייתא זו כתירוצו האמור, שביט שמאי ובית הלל
88 נחלקו דווקא באופן שספרה ולא טבלה ושוב ראתה, אבל אם לא
89 ספרה מודים בית שמאי לבית הלל שדמה טמא.
90 הגמרא מביאה מחלוקת בגדר ימי הטומאה וימי הטהרה שלאחר
91 לידה, ומתוך כך מתבארים דברי המשנה: **אִתְּמַר** – נאמר בבית
92 המדרש, **רַב אָמַר**, מַעֲנֵן אֶחָד הוּא – יש מקום אחד בגוף האשה
93 שממנו יוצא הדם, בין בימי הטהור ובין בימי הטומאה, אלא
94 שהתורה **מְטַמְּאָתוּ** בשבעה ימים שלאחר לידת זכר, ובשבועיים
95 שלאחר לידת נקבה, וְהַתּוֹרָה מְהַרְתּוּ לאחר מכן בימי הטהרה, וְלֹא
96 **אָמַר**, הדם הטמא והדם הטהור שְׁנֵי מַעֲנִינֵי הֵם, ולאחר הלידה
97 נפתח המעין השמאל למשך הזמן המעין, ולאחר מכן בזמן ימי
98 הטהור נִקְרָא המעין הַיְמָנָא ונִפְתְּחָה המעין הַתְּהוֹרָה, ולכן דמה
99 באותם ימים טהור, ולאחר שנגמרים ימי הטהרה שוב נִקְרָא
100 הַתְּהוֹרָה ונִפְתְּחָה הַיְמָנָא, ולכן הדם שדיא רואה באותם ימים טמא.
101 מבררת הגמרא: **מֵאִי בִּינְיָהוּ** – מהו ההבדל להלכה בין שיטת רב
102 לשיטת לוי. משיבה הגמרא: **אִיכָּא בִּינְיָהוּ** – ההבדלים בין השיטות
103 הם: א. בַּשּׁוּפָּטָה – אשה שרואה ללא הפסקה מִתּוֹךְ שְׁבָעָה ימים
104 ללידת זכר (שהם ימי טומאה), עד לֵאחֶר שְׁבָעָה ימים (שהם ימי
105 טהרה). ב. וכן בשופעת מִתּוֹךְ אַרְבָּעָה עָשָׂר יום ללידת נקבה (שהם
106 ימי טומאה), עד לֵאחֶר אַרְבָּעָה עָשָׂר יום (שהם ימי טהרה). ג. וּמִתּוֹךְ
107 **אַרְבָּעִים יום** ללידת זכר (שהם ימי טהרה), עד לֵאחֶר אַרְבָּעִים יום
108 (שדמה טמא בימים אלו). ד. וּמִתּוֹךְ שְׁנַיִם יום ללידת נקבה (שהם
109 ימי טהרה), עד לֵאחֶר שְׁנַיִם יום (שדמה טמא בהם).
110 הגמרא מבארת מה הדין באופנים אלו לרב וללוי: לְרַב הסובר
111 שמעין אחד הוא שטהרתו תלויה בימים, נמצא שבכל האופנים
112 הללו, אף על פי שלא הפסיק לראות ולא השתנה המעין,
113 כשהשתנה היום השתנה דינה, ולכן **רִישָׁא לְקוּלָּא** – בשני האופנים
114 הראשונים ששפעה מימי טומאה לימי טהרה, נמצינו מקילים
115 שדמה טהור ואף על פי שלא השתנה המעין, שהרי באותה שעה
116 התורה טיהרה מעין זה, וְסִיפָּא לְחִוְרָא – ובשני המקרים
117 האחרונים ששפעה מימי טהרה לימי טומאה, נמצינו מחמירים
118 שדמה משם ואילך טמא, שהרי באותה שעה התורה טימאה את

טוהרה, ואחר כך בדקה בבוקר והיתה טמאה, היה לנו לטמא
למפרע את כל הטהרות מהבדיקה הקודמת, ומדוע הברייתא
אומרת שאינה טמאה אלא משעת ראייתה. משיבה הגמרא: כיון
דמעת לעת ליבא – אין אפשרות לטמא אותה, מפני שהמעיין נמ
לא נזיר בה רבנן.
הגמרא מביאה הוכחה לדברי רב: תא שמע ממה ששינו בברייתא,
יולדת בזוב שפסדה שבעה נקיים ולא טבלה לאחר מכן, וראתה
בימי טוהרה, באופן זה הלכו בית שמאי לשיפתן, שדם זה מטמא
רק כשהוא לח וזמן הטהרה אינו מטמא כלל, כמו שהם סוברים
(לעיל לד). בסתם יולדת שלא טבלה, ובית הלל הלכו באופן זה
לשיפתן, שדמה מטמא מן הטהרה לח ויבש, כמו שהם סוברים
(שם) בכל יולדת שלא טבלה.
מבאר הגמרא את ההוכחה: בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא,
מובן שמשום הרי לבית הלל הדם מטמא לח ויבש, שהרי הגיע
ממעין טמא, ולדעתם הטהרה לא טיהרה אותו אלא כשהגיעו ימי
הטהרה וגם טבלה, אלא ללוי דאמר שני מעינות הן, אמאי הדם
מטמא לח ויבש, הרי כיון שספרה שבעה נקיים בודאי נסתם המעיין
הטמא, ודם זה ממעין טהור הוא בא.
הגמרא מיישבת את דברי לוי: אמר לך לוי – לוי יענה לך על
קושיא זו, באמת מברייתא זו מוכח שמעין אחד הוא, אבל אמאי
דאמר רבנא דשון – אני סובר כמו התנא של הברייתא שהובאה
לעיל, שהכל מודים בראיה לאחר דם טהור שדיה שעתה, ואני
מעמיד ברייתא זו כשיש אפשרות לטמא מעת לעת, ואף על פי כן
אינה מטמאת, ובהכרח שהטעם הוא משום ששני מעינות הם
(כמבואר לעיל).
עוד מיישבת הגמרא: ואיבעית אימא – ואם תרצה תוכל ליישב את
דברי לוי באופן נוסף, שהברייתא עוסקת בשופעת מימי הטומאה
לימי הטהרה, שבאופן זה לא נסתם המעיין הטמא, ולכן הדם
מטמא לח ויבש.
מקשה הגמרא: והא 'ספרה' קתני – הרי כתוב בברייתא שהיא
ספרה שבעה נקיים, ואם הדם לא פסק כיצד ספרה. מתרצת
הגמרא: הקא ביולדת נקבה בזוב עסקינן – מדובר באשה שבשעת
זיבתה ילדה נקבה, וימי טומאת לידה של נקבה הם שבועיים,
ומדובר באופן דשביע קמא פסקה – בשבוע הראשון ללידתה לא
ראתה דם, וימים אלו נחשבים לה לספירת שבעה נקיים וכפי
שיתבאר, ובשביע בתרא לא פסקה – ובשבוע השני ללידתה חזרה
לראות, והמשיכה לראות ברציפות מהשבוע השני לשבוע
השלישי, ונמצא שהמעין הטמא חוזר ונפתח בשבוע השני, ונשאר
פתוח בשבוע השלישי, ולכן לבית הלל הדם מטמא לח ויבש.
מוסיפה הגמרא: וקפך התנא של ברייתא זו, שהיולדת בזוב
שצריכה לספור שבעה נקיים, וימי טומאת לידתה שאין רואה בהן
דם, עולין ונחשבים לה לספירת שבעה נקיים שצריכה לספור
לזיבתה, ולכן מה שספרה בשבוע הראשון נחשב ספירה.
הגמרא דנה האם הלכה כרב או כלוי: אמר ליה רבנא לרב אשי,
אמר לן (לנו) רב ששון מספקא, אקלע מר וזמרא לאתרין – מר
זוטרא הגיע במקרה למקומו ודרש, הילכתא בנותיה דרב להזמרא
– הלכה כרב באופן שהוא מזמיר, דהיינו בשופעת מימי הטהרה
עד לאחר מכן, שלדעת רב דמה טמא, ואף על פי שהמשיכה
לראות מימי הטהרה, אין אומרים שהדם הגיע ממעין טהור, משום
שמעין אחד הוא, והתורה טימאתו בימים אלו, והלכתא בנותיה
דלוי להזמרא, דהיינו בשופעת מימי הטומאה לימי הטהרה,
שלדעת לוי ששני מעינות הם אין זה דם טהור, שהרי לא נסתם
המעין הטמא.
הגמרא מביאה דעה נוספת בפסק ההלכה: רב אשי אמר, הילכתא
בנותיה דרב שמעין אחד הוא, בין לקולא, דהיינו בשופעת מימי
הטומאה לימי הטהרה, שרב מיקל שמעין אחד הוא והתורה
טיהרה, גם אם לא הפסיקה, ובין להזמרא, דהיינו בשופעת מימי
הטהרה עד לאחר מכן, שלדעת רב היא טמאה משום שמעין אחד
הוא. וכן דריש – דרש מרימר, הילכתא בנותיה דרב בין לקולא בין
להזמרא.
מסיקה הגמרא: והלכתא בנותיה דרב, בין לקולא בין להזמרא.

אלא ללוי דאמר שני מעינות הן, למה לי שבעה – מדוע היולדת
בזוב צריכה לספור שבעה נקיים, הרי במשהו סני – די בכך
שתפסיק מעט מלראות לאחר ימי הטומאה, שבכך מוכח שנסתם
המעין הטמא, ואז נמתין שבעה ימים וטבול, ואפילו אם תראה
דם בכל השבעה ימים הם יחשבו כשבעה נקיים, שהרי דם זה הגיע
מהמעין הטהור. משיבה הגמרא: הרי קאמר – כך באמת כוונת
הברייתא, היולדת בזוב צריכה שתפסיק לראות משהו לאחר ימי
הטומאה, כדי שיעלו לה הימים הבאים לשבעה נקיים, גם אם
תראה בהם.
הגמרא מביאה הוכחה נוספת לדברי רב: תא שמע ממה ששינו
בברייתא, דעת רבי יוסי (לעיל ז: י) שמעוברת או מניקה שלא
ראתה דם במשך שלש עונות ושל שלושים יום (לעיל ט:), ושוב
ראתה, אינה מטמאת טהרות אלא משעת ראייתה, ולא חוששים
שלא ראתה קודם, ומחדשת הברייתא, שאם הפסיקה לראות
פחות משלש עונות בזמן הנקיה, ושוב התעברה ועדיין לא ראתה
עד שהשלימה לשלש עונות שאינה רואה בהן, ימי עיבורה עולים
(מזטרפים) לה לימי מניקותה, ואם ראתה אחר כך מטמאת רק
משעת ראייתה, וימי מניקותה עולים לה לימי עיבורה, שאם
הפסיקה בהיותה מעוברת והשלימה לשלש עונות בהיותה מניקה,
מזטרפים הימים שהיא מניקה לימים שהיא מעוברת.
מבאר הברייתא: כיצד הם אופני דין זה, כגון שהפסיקה לראות
שתיים – שתי עונות בימי עיבורה, ואחר כך עונה אחת בימי
מניקותה, או שהפסיקה שתיים בימי מניקותה ואחת בימי עיבורה,
או שהפסיקה עונה אחת ומחצה בימי עיבורה, ואחת ומחצה בימי
מניקותה, בכל האופנים הללו עולין לה זמני ההפסק לשלש עונות,
ואינה מטמאת אלא משעת ראייתה.
הגמרא מבאר את ההוכחה: בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא,
מובן שמשום הרי המעוברת שהתחילה להפסיק וילדה, בעי הפסק
– צריכה להשלים את מנין הימים שאינה רואה בהם, שיצטרפו
לימים שקודם הלידה יהיו ביחד שלש עונות, ואם תראה אפילו
דם טהור לא תשלים את שלושת העונות, וטמא למפרע מעת
לעת, כמו אשה רגילה שאין דמיה מסולקים ואבל דם הלידה
עצמה אינו נחשב הפסק, אלא ללוי דאמר שני מעינות הן, למה לי
הפסק שלש עונות, הלא במשהו סני – די בכך שתפסיק מעט
מלראות לאחר ימי הטומאה, שבכך מוכח שנסתם המעיין הטמא,
ואפילו אם תראה דם לאחר מכן הרי זה כאילו לא ראתה,
ותשלים בימים אלו את שלושת העונות, שהרי דם זה אינו מגיע
מהמעין הטמא, והוא כמו דם הבא מחוטמה שאין לו שייכות לדם
נדה.
דוחה הגמרא: לדעת לוי הרי קאמר – באמת זוהי כוונת הברייתא,
לאחר ימי הטומאה צריכה שתפסיק משהו מלראות, כדי שיעלו לה
ימי הטהרה להשלמת שלש עונות, גם אם תראה בהם.
הגמרא מביאה הוכחה לדברי לוי: תא שמע, נחלקו התנאים
במשנה (לעיל ב:), האם אשה שראתה דם מטמאת רק משעת
ראייתה, או שחוששים שהיא טמאה מאתמול באותה שעה, וכל
הטהרות שנגעה בהם מזהו זמן טמאות, ומחדשת הברייתא, וישן
– הכל מודים ביולדת שרואה אחר הימים שדמה דם טהור, כגון
לאחר שמונים יום מלידת נקבה, שדיה שעתה – שדי לה לטמא
משעת ראייתה, ואינה מטמאת למפרע, ובפשוט מדובר גם אם
ראתה כמה ימים לאחר מכן, ואם כן, בשלמא ללוי דאמר שני
מעינות הן, מובן שמשום הרי דיה שעתה, שהרי דמיה מסולקים,
שעברו הרבה ימים ולא ראתה דם מהמעין הטמא, וזוהי ראייתה
הראשונה כשהיא מניקה, ושנינו לעיל ז: שבאופן זה דיה שעתה,
אלא לרב דאמר מעין אחד הוא, אמאי דיה שעתה, תפסא מעת לעת
– מאתמול בשעה זו ולדעת הסוברים כן בשאר נשים, שהרי
החזקה בדמים, ואין זו ראייתה הראשונה ממעין זה.
דוחה הגמרא: רב יעמיד באופן דליבא שהיה – שלא עבר יום שלם
משעה שהיתה טהורה, כגון שראתה מיד ביום השמונים ואחד,
שבאופן זה אי אפשר לטמא מעת לעת, שהרי גם אם הדם שראתה
עכשיו יצא ממנה אתמול בשעה זו, הוא דם טהור.
שואלת הגמרא: ותפסא מפנייה לפקדה – היה לנו לטמא אותה
משעת הבדיקה הקודמת, שאם בדקה בליל שמונים ואחד והיתה

נדה. פרק רביעי - בנות כותים דף לו עמוד א - מותוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלג רש"י תוספות

1 **אלא ללוי במשחו סני** — ותפסוק משחו לאחר שבועים נסתם הטמא, ותמתין שבעה
2 ותטבול, ואפילו תראה כל שבעה — יעלו לה בנקיים, דהא לאו דם טמא הוא. **שתפסוק**
3 **משחו** — לאחר שבועים נקבה, דאי בתוך שבועים — לאו הפסק היא, דכיון דחורות
4 ורואה בתוך שבועים — חזר הטמא להפתה. **ימי עיבורה עולין לה** — בפרק קמא (נדה
5 יא.) אמרין: מעוברת ומניקה שעברו עליה

6 שלש עונות, וראתה — דיה שעתה, עולין לה —
7 כלומר, מצטרפין לימי מניקותה. כגון היתה
8 מניקה, והתחילה לפסוק, ונתעברה, והשלימה
9 שלש עונות — מצטרפין ימי עיבורה לימי
10 מניקותה. **בשלמא לרב** — דאמר: מעין אחד הוא
11 — משום הכי מעוברת שהתחילה להפסיק
12 וילדה צריכה להשלים שלש עונות, שלא
13 תראה אחר לידה כלום. ודם לידה לא מפסיק
14 שלש עונות, כדחריצין בפרק קמא: דם נדה
15 לחוד, ודם לידה לחוד. אבל אחר לידה, אי חזאי
16 — לא השלימה שלש עונות, ומטמאה מעת
17 לעת, שאין דמיה מסולקין. **אלא ללוי** — אפילו
18 אי חזאי לאחר שבועים — הא לאו ממעין טמא
19 אתי, ויעלו לה להשלמת שלש עונות, דהוי
20 כאילו דם מוחטמהו אתא. **במשחו סניא** —
21 שתפסוק אחר ימי לידה משחו, דנימא: נסתם
22 הטמא. **שיעלו לה** — ימי טהרה. לשלש עונות
23 — ואפילו תראה. ושיון — שנמאי והלל דפליגי
24 במעת לעת. **ברואה אחר דם טוהר שדיה שעתה**
25 — קא סלקא דעתך: אפילו לזמן מרובה, כגון
26 שלא ראתה עד יום שמונים וארבע או ששים.
27 **בשלמא ללוי דאמר שני מעינות הן משום הכי**
28 **דיה שעתה** — שהרי דמיה מסולקין, שכמה ימים
29 שעברו ולא ראתה דם ממעין זה, והויה לה
30 ראייה ראשונה. ודיה שעתה, ומניקה — מארבע
31 נשים היא, דדיין שעתן בראייה ראשונה. **אלא**
32 **לרב דאמר מעין אחד הוא** — לאו ראייה
33 ראשונה היא, וזהו הדין שמונים בדמיה. **דליכא**
34 **שחית** — כגון שראתה ביום שמונים ואחד מיד,
35 דליכא למימר: מעת לעת, דאפילו הוה
36 מאתמול כי האידינא בבית החיצון — דם טוהר
37 הוא. **ותפסוק פסקיה לפקידה** — כגון אם בדקה
38 שחירת ומצאתה טמאה — תטמא טהרות של
39 ערביה. והכא ליכא למימר: דליכא שחית, דאי
40 אפילו מפקידה לפקידה ליכא — צריכא למימר
41 דדיה שעתה? **ובית הלל לשיטתן** — דכל זמן
42 שלא טבלה מטמא לח ויבש, והא כיון דספרה
43 אחר ימי לידה — ודאי פסק, וקשיא ללוי. **כתנא**
44 **דשיון** — דאמר לעיל: ושיון ברואה אחר דם
45 טוהר, שדיה שעתה. ואנא אוקימנא: בדאיכא
46 שחית, ואפילו הכי דיה שעתה — אלמא, שני
47 מעינות הן. **והא ספירה קתני** — ואי לא פסק,
48 היכי ספרה? ומשני: לעולם בשופעת מימי

49 טומאה לימי טוהר, וספירה הכי הוא: כגון שהיתה יולדת נקבה בשוב, וימי טומאת לידה
50 שני שבועים, ופסקה שבע קמא. וזו היא ספירתה, דקסבר: ימי לידתה שאינה רואה בהן
51 — עולין לה לספירת ויבתה, ושבע שני לא פסקה, חזר ונפתח מעין טמא, ושופעת
52 מתוכו בתוך שבוע שלישי. ומשום הכי מטמא לח ויבש לבית הלל, דהא ממעין טמא
53 אתא, ותורה לא טהרתו אלא בימי טבילה, ולבית שמאי, טוהר — דבימי תליא רחמנא,
54 והא שלמו להו. ולהכי נקט "יולדת נקבה", דאי ילדה זכר — אי אפשר לה לספור שבעה
55 שלא תפסוק משחו אחר ימי לידה, דלא הוה אלא שבעה. **כוותיה דרב לחומרא** —
56 בשופעת מתוך שמונים לאחר שמונים, דמטמאה, ולא אמרין: ממעין טוהר אתא.
57 **והלכתא כוותיה דלוי לחומרא** — בשופעת מתוך ארבעה עשר לאחר ארבעה עשר,
58 דאמר: שני מעינות, הן וכיון דלא נסתם הטמא — לא הוי דם טוהר. **בין לקולא** — כגון
59 שופעת מתוך ארבעה עשר לאחר ארבעה עשר, דהוה ליה רב לקולא, דאמר: מעין אחד
60 הוא, והתורה טהרתו, ולא בעי הפסקה.

משנה

1 **אָלָא לָלוֹי דְאָמַר שְׁנֵי מַעֲיִנֹת הֵן, לָמָּה לִי שְׂבָעָה?**
2 **בְּמִשְׁחוֹ סִנְיָא! — הִכִּי קָאָמַר: צְרִיכָה שְׂתַּפְסֹק מִשְׁחָה,**
3 **שְׂיַעֲלוּ לָהּ לְשָׂבָעָה נְקִיָּים. תָּא שְׂמַע: יָמֵי עֵיבוּרָה**
4 **עוֹלִים לָהּ לִימֵי מְנִיקוּתָהּ, וְיָמֵי מְנִיקוּתָהּ עוֹלִים לָהּ**
5 **לִימֵי עֵיבוּרָה. בְּיַצֵּד? הַפְּסִיקָה שְׁתִּים בִּימֵי עֵיבוּרָה**
6 **וְאַחַת בִּימֵי מְנִיקוּתָהּ, שְׁתִּים בִּימֵי מְנִיקוּתָהּ וְאַחַת**
7 **בִּימֵי עֵיבוּרָה, אַחַת וּמַחְצָה בִּימֵי עֵיבוּרָה וְאַחַת**
8 **וּמַחְצָה בִּימֵי מְנִיקוּתָהּ — עוֹלִין לָהּ לְשֹׁלֶשׁ עוֹנוֹת.**
9 **בְּשִׁלְמָא לָרַב דְאָמַר מַעֲיָן אֶחָד הוּא — מְשוּם הִכִּי בְּעֵי**
10 **הַפְּסִק שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת, אָלָא לָלוֹי דְאָמַר שְׁנֵי מַעֲיִנֹת**
11 **הֵן — לָמָּה לִי הַפְּסִק שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת? בְּמִשְׁחוֹ סִנְיָא! —**
12 **הִכִּי קָאָמַר: צְרִיכָה שְׂתַּפְסֹק מִשְׁחָה, בְּדִי שְׂיַעֲלוּ לָהּ**
13 **לְשֹׁלֶשׁ עוֹנוֹת. תָּא שְׂמַע: וְשְׁיוֹן בְּרֹאָה אַחֵר דָּם טוֹהַר**
14 **שְׂדִיָּה שְׂעָתָה. בְּשִׁלְמָא לָלוֹי דְאָמַר שְׁנֵי מַעֲיִנֹת הֵן —**
15 **מְשוּם הִכִּי דִּיהַ שְׂעָתָה, אָלָא לָרַב דְאָמַר מַעֲיָן אֶחָד**
16 **הוּא אָמַי דִּיהַ שְׂעָתָה? הַטְּמָא מַעַת לַעַת! — דְּלִיכָא**
17 **שְׁחִיתָ. — וְהַטְּמָא מַפְקִידָה לַפְּקִידָה! — בֵּין דְּמַעַת**
18 **לַעַת לִיכָא, מַפְקִידָה לַפְּקִידָה נָמוּ לָא גִזְרוּ בָּהּ רַבְנָן.**
19 **תָּא שְׂמַע: יוֹלֶדֶת בּוֹב שִׁפְפָּרָה וְלֹא מְבַלָּה וְרָאִתָּהּ,**
20 **הִלְכוּ בֵּית שְׁמַאי לְשִׁטְתָּן וּבֵית הֶלֶל לְשִׁטְתָּן. בְּשִׁלְמָא**
21 **לָרַב דְאָמַר מַעֲיָן אֶחָד הוּא — מְשוּם הִכִּי מְטַמָּא**
22 **לַח וְיָבֵשׁ, אָלָא לָלוֹי דְאָמַר שְׁנֵי מַעֲיִנֹת הֵן אָמַי**
23 **מְטַמָּא לַח וְיָבֵשׁ? אָמַר לָד לִי: אֲנִי דְאָמְרִי — כִּתְנָא**
24 **דְּשְׁיוֹן, וְאִיבָעִית אִימָא: בְּשׁוּפַעַת, וְהָא "סִפְרָה" קָתְנִי!**
25 **— הִכָּא בְּיוֹלֶדֶת נְקֵבָה בּוֹב עֲסָקִינוּ, דְּשִׁבּוּעַ קָמָא**
26 **פְּסָקָה, שְׁבֻעַ בְּתֵרָא לֹא פְּסָקָה, וְקִסְבֵּר: יָמֵי יוֹלֶדֶתָּהּ**
27 **שְׁאִין רֹאֶה בָּהֶן — עוֹלִין לָהּ לְסִפְרִית וְיִבְתָּהּ. אָמַר לִיה**
28 **רַבִּינָא לָרַב אָשִׁי, אָמַר לוֹ רַב שְׁמֹן מִסְכָּרָא, אָקֻלַּע מִר**
29 **וּזְמַרָא לְאַתְרֵין וְדַרְשִׁי: הִלְכְתָא כּוֹוֹתִיהּ דְּרַב לְחוּמְרָא,**
30 **וְהִלְכְתָא כּוֹוֹתִיהּ דְּלִיּוֹי לְחוּמְרָא. רַב אָשִׁי אָמַר:**
31 **הִלְכְתָא כּוֹוֹתִיהּ דְּרַב, בֵּין לְקוּלָא בֵּין לְחוּמְרָא. דְּרִישׁ**
32 **מִרְיָמָא: הִלְכְתָא כּוֹוֹתִיהּ דְּרַב, בֵּין לְקוּלָא בֵּין לְחוּמְרָא.**
33 **וְהִלְכְתָא כּוֹוֹתִיהּ דְּרַב בֵּין לְקוּלָא בֵּין לְחוּמְרָא.**
34 **משנה**

35 דם טוהר אינה סותרת, דאפילו בית הלל דמטמאין לח ויבש, מודו דעלתה לה ספירתה.
36 ומכאן אין לחובין על זבה שאינה יולדת שספרה שבעה נקיים וראתה, שלא תחסור —
37 דאיכא למימר: דהכא דוקא לא סתרה, משום דראייה זו אינה גורמת לה טומאה, דכל
38 שבועים טמאים בלאו הכי. ואף על גב דבשבוע שלישי גורם לה טומאה, מכל מקום
39 אינה נעשית בת נדה ולא זבה, וכשתפסק — טהורה מיד. ומכל מקום נראה דאשה
40 דעלמא — נמי לא סתרה. דמסתברא דאין סתירה מועלת אלא בתוך החשבון, כדאמר
41 "זאת תטהר" — שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם. אבל לאחר ספירה — לא. מיהו
42 לדידן דאית לן חומרא דרבי יוסי, פשיטא דסותרת, דהא אפילו טבלה וראתה, צריכה
43 שבעה נקיים.

44 **הלכתא** כרב לחומרא — ואם תאמר: הא תרי חומרי דסחרי אהרדי ינעהו ויש לומר:
45 דהכא דמסתקא לן — פסיק כמור להחמיר וכמור להסמיך, וכי האי גוונא איכא
46 שלהי "יוצא דופן" (נדה מא.) הלכך בדברי כולן להחמיר, גבי סימני גבורת וחצר צורית,
47 הקשה הרב רבי מרדכי רב יצחק: ללוי, דאמר שני מעינות הן, הא דחגאי בפרק "ש כבור"
48 (בכורות מו.) גזירת שיצא פדחת ולדה בדיחותה גזיה, ואחר כך נתגיירה — אין גוזלין לה ימי טהרה: הלא מעין
49 טמא סתם! ובריש "יוצא דופן" (נדה מא.) נמי תנן, דאין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה. ומהוהא ברייתא דבכורות (מו.) לא קשה כל כך ללוי, דמוקי בבית שמאי דאמר
50 מעין

1 **ושיון** ברואה אחר דם טוהר שדיה שעתה — ואם תאמר: לרבי יוסי דאמר בפרק
2 קמא (נדה זא.) מעוברת ומניקה צריכות שלש עונות, ומפרש דמצטרפי שתי
3 עונות דעיבורה ואחת דמניקה, למה לי עונה דמניקה? הא אמר הכא דאחר דם
4 טוהר דיה שעתה ויש לומר: הא, דלא כרבי יוסי. אי נמי: בהפסקה שלש עונות וראתה
5 ראשונה מאנס — אף שניה דיה שעתה, כדאמר
6 בפרק קמא (שם.), אבל אחר דם טוהר — אין
7 דיה שעתה אלא בראייה ראשונה, אבל שניה —
8 לא, אפילו היתה הראשונה מאנס, כיון שנפתח
9 מעין טמא. ואם תאמר: לרבי מאיר, ולאידך תנאי
10 דאית להו בפרק קמא (שם.) מניקה דיה שעתה,
11 תיפוק ליה דזהו אחר דם טוהר! ומיהו לתירוצן
12 שני אתי שפיר. ויש לומר: דמטעם שהוא אחר
13 דם טוהר, אין דיה שעתה אלא לראייה ראשונה.
14 אבל מטעם מניקה, דיה שעתה כל ימי מניקותה,
15 כרבי מאיר דפרק קמא (נדה יא.), ואם תאמר:
16 והכא למה לי משום דם טוהר? תיפוק ליה דמניקה
17 היא ויש לומר: דנפקא מינה להיכא דמת בנה או
18 גמלתו, לרבי יוסי דאמר לעיל: הרי היא ככל
19 הנשים. ולרבי יוסי נמי, דאמר בפרק קמא: אפילו
20 גמלתו או נתנה בנה למניקה, דיה שעתה —
21 נפקא מינה לאחר דם טוהר, להיכא דלא ראתה
22 עד לאחר עשרים וארבעה חדש, וטעמא דמניקה
23 איצטריך לראייתה הראשונה באונס, דאף השניה
24 דיה שעתה, כדפרישית.

25 **דליכא** שחית — אבל איכא שחית — מטמאה
26 מעת לעת, לרב דאמר מעין אחד הוא.
27 ואף על גב דדיה שעתה כל ימי מניקותה, הכא
28 מיירי במת בנה או בהפילה, כדפרישית. ואם
29 תאמר: דבפרק "אלו נערות" (כתובות לז.) אמר:
30 הגזרת שראתה דם בתוך מעת לעת — דיה
31 שעתה, רבי יוסי אומר: הרי היא ככל הנשים?
32 ויש לומר: סוגיא דהכא לא אתיא כרבי יוסי
33 דההיא, אי נמי: הנה היתה כל טומאה, אם
34 היתה מתגזרת מקודש. או משום דאיתא בזה
35 טומאה דרבנן.

36 **ואיבעית** אימא בשופעת והא ספרה קתני —
37 ואם תאמר: מאי קאמר בית הלל
38 לעיל: יולדת בוב תוכיה, שאם טבלה וראתה
39 — וטהרה? והא כיון דשופעת, אפילו טבלה —
40 טמאה, ללוי דאמר שני מעינות הן, דהא מעין
41 טמא הוא! ויש לומר: דלדברי בית שמאי קאמרי
42 להו, דאית להו מעין אחד הוא. **שבוע** בתרא
43 לא פסקה — מכאן אומר רבינו הם יולידת בוב,
44 או בזמן הזה דכולהו נשים חשבינהו כיוולדת בוב,
45 שסופרין אחר ימי טומאת הלידה שבעה נקיים.
46 וראתה בימי טוהר קודם טבילה. — אינה סותרת,
47 דהא אמר רבי דיה שעתה שבעה שלשי דלא
48 סתרה, אף על גב דדם טמא הוא. כל שכן דראית
49 דם טוהר אינה סותרת, דאפילו בית הלל דמטמאין לח ויבש, מודו דעלתה לה ספירתה.
50 ומכאן אין לחובין על זבה שאינה יולדת שספרה שבעה נקיים וראתה, שלא תחסור —
51 דאיכא למימר: דהכא דוקא לא סתרה, משום דראייה זו אינה גורמת לה טומאה, דכל
52 שבועים טמאים בלאו הכי. ואף על גב דבשבוע שלישי גורם לה טומאה, מכל מקום
53 אינה נעשית בת נדה ולא זבה, וכשתפסק — טהורה מיד. ומכל מקום נראה דאשה
54 דעלמא — נמי לא סתרה. דמסתברא דאין סתירה מועלת אלא בתוך החשבון, כדאמר
55 "זאת תטהר" — שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם. אבל לאחר ספירה — לא. מיהו
56 לדידן דאית לן חומרא דרבי יוסי, פשיטא דסותרת, דהא אפילו טבלה וראתה, צריכה
57 שבעה נקיים.

58 **הלכתא** כרב לחומרא — ואם תאמר: הא תרי חומרי דסחרי אהרדי ינעהו ויש לומר:
59 דהכא דמסתקא לן — פסיק כמור להחמיר וכמור להסמיך, וכי האי גוונא איכא
60 שלהי "יוצא דופן" (נדה מא.) הלכך בדברי כולן להחמיר, גבי סימני גבורת וחצר צורית,
61 הקשה הרב רבי מרדכי רב יצחק: ללוי, דאמר שני מעינות הן, הא דחגאי בפרק "ש כבור"
62 (בכורות מו.) גזירת שיצא פדחת ולדה בדיחותה גזיה, ואחר כך נתגיירה — אין גוזלין לה ימי טהרה: הלא מעין
63 טמא סתם! ובריש "יוצא דופן" (נדה מא.) נמי תנן, דאין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה. ומהוהא ברייתא דבכורות (מו.) לא קשה כל כך ללוי, דמוקי בבית שמאי דאמר
64 מעין

מעין אחד הוא. אי נמי: כדמשני הכא, אנא דאמר כתנא ד"ר שישן. אבל סתם מתניין ד"ר יוצא דופן" קשה. ויש לומר: ד"אין תונגין לה ימי טוהר" איכא לאוקמי לענין שאם ראתה ביום שביעי לזכר באיום ארבעה עשר לנקבה, דהויא תחלת נדה, דאין טומאת לידה עליה. אי נמי: אף על גב דשני מעינות קו, יש לטמא הדם דמן דמקור קאתי, אלא דוקא במקום שהתורה מטתרה.

בלילי שבת ויומו - קים ליה לרבי יהושע דאם לא שפתה לילה ויום, אף על פי ששפתה מעת לעת - מחמת ולד זיה. **נדה** לימא - נראה דאף לבעלה לא חשישין שמא תשפה, דאוליגן בטר רוב נשים מקשות דאיןן שפות לילה ויום. דהא עובדא דשילא בר אבינא נראה דלבעלה הוי, ולא לטהרות. **וא** ששפתה וקשתה וחוהר ששפתה - כדי נסבה, דהא מרישא שמעינן לה. דקתני: קשתה שנים ושפתה יום אחד, וכל שכן הא, דטמאה. וכן בספא לא היה צריך למתני "קשתה ושפתה וקשתה" כיון דתנא "שפתה שנים וקשתה יום אחד" דטהורה. אי נמי: אתא לאשמועינן, אף על גב דלא קשתה כל יום הסמוך ללידה אלא מקצתו. וכן בספא בבי האי גוונא. **ואימא** קושי בימי נדה - ורצה לומר: סלקא דעתך דמסתבר טפי לאוקומיה בויבה, משום דאשכחן זב אונס דטהור הוא. **גרייה** - פירש רש"י: דרב אסי טעה בין ריש לדליה, ואין נראה. אלא נראה דאיתו אמר ליה גדיה בדליה רפה, כלומר משכחו בדברי טעם עד שיחזור, כמו (שמות יב) "משכרו, דמחרמנין. נגודו. וכמו (בבא ברגא יגא) "גור או איגור". דהוא סבר: "גדיה" בדגש, כמו "גודו אילנא". **איסי** בן מהללאל - ב"ערי פסחים" (פסחים קיגב) שי תנא דיש לו כל השמות הללו. ועוד קרי ליה ה"ם "הוא יוסף הבבלי הוא יוסף איש הורצל". ולא תנא אתר הוא, כמו שיש מפרשין שם, דהא בפרק "הריצאו לר" (יומא נבב), פרק מאיסי בן יהודה ליוסף איש הורצל, והבא לא מייתי אלא שמות דאסי דדמי לרב אסי.

משנה המקשה - נדה. קשתה שלשה ימים בתוך אחד עשר יום, ושפתה מעת לעת, וילדה - הרי זו יולדת בזוב, דברי רבי אלעזר. רבי יהושע אומר: לילה ויום, כלילי שבת ויומו. ששפתה מן הצער, ולא מן הדם. כמה היא קישויה? רבי מאיר אומר: אפילו ארבעים וחמשים יום. רבי יהודה אומר: דיהה חרשה. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: אין קישוי יותר משתי שבתות. **גמרא אטו כל המקשה נדה היא? אמר רב: נדה לימא. ושמואל אומר: חיישין שמוא תשפה. ורבי יצחק אומר: המקשה אינה כלום. - והקתני "המקשה - נדה"! - אמר רבא: בימי נדה - נדה, בימי זיבה - טהורה. והתניא, המקשה בימי נדה - נדה, בימי זיבה - טהורה. ביצד, קשתה יום אחד ושפתה שנים, או שקשתה שנים ושפתה יום אחד, או ששפתה וקשתה וחוהר ושפתה - הרי זו יולדת בזוב. אבל שפתה יום אחד וקשתה שנים, או ששפתה שנים וקשתה יום אחד, או ששפתה ושפתה וקשתה וחוהר ושפתה - הרי זו יולדת בזוב. אין זו יולדת בזוב. כלל של דבר: קושי סמוך ללידה - אין זו יולדת בזוב, שופי סמוך ללידה - הרי זו יולדת בזוב. חנניא בן אחי רבי יהושע אומר: כל שחל קישויה בשלישי שלה, אפילו כל היום פולז בשופי - אין זו יולדת בזוב. "כלל של דבר" לאתניי מאי? לאתניי דחנניא. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "דמה" - דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד. אתה אומר מחמת ולד, או אינו אלא מחמת אונס? קשהו אומר "ואשה פי יזוב זב דמה" - הרי אונס אמור, הא מה אני מקיים "דמה"? - דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד. ומה ראית למהר את הולד ולטמא באונס? מטהר אני בולד - שיש מטהרה אחריו, ומטמא אני באונס - שאין מטהרה אחריו. - אדרבה, מטהר אני באונס - שכן אונס בזב טהור! - והשתא מיהא באשה קיימין, ואונס באשה לא אשכחן. ואיבעית אימא: מאי דעתיך - למהורי באונס ולטמאוי בולד? אין לך אונס גדול מזה! - אי הכי, נדה נמי נימא "זבה" - וזבה מחמת עצמה ולא מחמת ולד. אתה אומר ולד, או אינו אלא אונס? קשהו אומר "ואשה פי תהיה זבה" - הרי אונס אמור, הא מה אני מקיים "זבה" - וזבה מחמת עצמה, ולא מחמת ולד! - אמר ריש לקיש: אמר קרא "תשב" - יש לך ישיבה אחרת שהיא פזו, ואיוז זו - זו קושי בימי זיבה. - ואימא: זו קושי בימי נדה! - אלא אמר אבוה דשמואל: אמר קרא "ומטמאה שבעים בגדתה" - ולא פויבתה, מפלל דויבתה טהור, ואיוז זו - זו קושי בימי זיבה. - והשתא דכתיב "ומטמאה שבעים בגדתה", "דמה" למה לוי? - אי לאו "דמה" הוה אמניא בגדתה ולא פויבתה, ואפילו בשופי - קא משמע לן. שילא בר אבינא עבד עובדא פויתיה דרב. פי קא נח נפשיה דרב, אמר ליה לרב אסי: ויל צנעיה, ואי לא ציית - גרייה. הוא סבר "גרייה" אמר ליה. בטר דנח נפשיה דרב, אמר ליה: דדר ביה רב. אמר ליה: אם איתא דהדר ביה - לדידי הוה אמר לי. לא ציית. גרייה. אמר ליה: ולא מסתפי מר מדליקתא? אמר ליה: אנא איסי בן יהודה, דהוא איסי בן גור אירה, דהוא איסי בן גמליאל, דהוא איסי בן מהללאל - אסימא דנחשא, דלא שליט ביה רקבא. אמר ליה: ואנא שילא בר אבינא - בוכנא דפרולא, דמתבר אסימא דנחשא. חלש רב אסי. עיילוה בחמימי אפקוה מקרירי, עיילוה בקרירי אפקוה מחמימי, נח נפשיה דרב אסי.**

משנה המקשה - וראתה דם, הרי זו נדה. ובגמרא פריך ומתנין לה. קשתה - מחמת ולד. שלשה ימים - בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה, וראתה כל שלשת הימים רצופין, ושפתה - מצערה. מעת לעת - ברביעי. וילדה - איגלאי מילתא דדמים שראתה, לא באו מחמת ולד, הלכך הרי זו יולדת בזוב. אבל אם לא שפתה סמוך ללידתה - כל דמים שראתה, מחמת ולד הוא, ורחמנא טהרינהו מזיבה, דכתיב "זב דמה" - דמה - מחמת עצמה, ולא דמה מחמת ולד. לילה ויום - דאם שפתה בחצי יום שלישי, וילדה יום רביעי, דשפתה מעת לעת - אין זו שופי, אלא אם כן שפתה לילה ויום שלאחר הלילה, כלילי שבת ויומו. ששפתה מן הצער ולא מן הדם - דאף על גב דחזיא דם - הוי שופי. כמה הוא קישוי? - דלא אתיא ליד זיבה בכל דמים שתרצה? אפילו ארבעים או חמשים יום - אם לא שפתה יום אחד סמוך ללידה, לא אתיא ליד זיבה, ולא הויא יולדת בזוב. דיה חרשה - דיה אם נטהר את הקושי חדש אחד, היינו תשעי. אבל קשתה שלשה בתוך אחד עשר ימי זיבה בחודש השמיני, ואפילו מקשה ודלכלת כל תשיעי - הרי זו יולדת בזוב, מחמת שלשה ימים של שמיני. **גמרא** אטו כל המקשה נדה היא - אילו קשתה בימי זיבה, מי הויא נדה? והא אין נדות בימי זיבה אמר רב נדה לימא - והכי קאמר: המקשה ורואה דם בימי זיבה, אף על גב דלא אתיא ביה ליד זיבה - מיהו באותו היום אסורה לשמש. אבל לערב טובלת, ואינה צריכה לשמור יום כנגד יום, דרחמנא טהריה לדם קושי. ושמואל אמר - אף צריכה לשמור יום כנגד יום, מדרבנן. דחשישין שמא תשפה, ונמצא שלא היה דם קושי מחמת ולד, ונמצא משמש עם זבה קטנה דאורייתא, ועוש כרת. אינה כלום - ואפילו באותו היום משמשת. בימי נדה - בימים הראים לנדות. נדה - דקושי לא טהריה רחמנא אלא מזיבה, אבל מגדה - לא טהריה, כדאמרין לקמן. בימי זיבה - בתוך אחד עשר יום, טהורה. והתניא - בגיחותא. ושפתה - שנים מן הצער, ולא מן הדם. הרי זו יולדת בזוב - אם נמצא כל שלש, הואיל ושופי סמוך ללידה, ראתה דם הקושי שלא מחמת ולד. כל שחל קישויה - לא לשון התחלה הוא. אלא הכי קאמר: כל שקשתה בשלישי, אפילו שעה אחת בליל בניסת שלישי, אפילו כל היום כולו בשופי ושפתה מליל רביעי שעה אחת להשלמת מעת לעת - אין זו יולדת בזוב, דבעינן שופי כל יום שלישי המביאה ליד זבה. וכי יזב זיבה - "זיב" משמע זיב מכל מקום, ואפילו באונס. שיש מטהרה אחריו - דם טהור. ואונס באשה לא אשכחן - דטהור. זיבה - דם יהיה זיבה, ובגדה משתעי, דפרשה ראשונה נאמרה בגדה, ושניה בזבה, דכתיב בשניה "כלא עת נדתה". ולא מחמת ולד - אלאמה אמרין לעיל "בימי נדה נדה". תשב על דפי מיהא - דהוא ליה למכתב "וששים יום ושתי ימים דמי טהרה". שהיא כזו - שדמיה טהורים. ואיוז זו - כלומר, היכא משכחת זיבה טהורה? זו קושי בימי זיבה - דסמך אדכתיב "דמה" מחמת עצמה, ולא מחמת ולד. ואפילו בשופי - ואפילו הפסיק שופי בין קושי ללידה, נימא: טהורה, הואיל ודם בקושי בא. בוותיה דרב - נדה לימא. צנעיה - הסתר אותו דבר, אמור לו שיחזור בו טהור

לגמרי. גרייה - בריש. כלומר, גרור ומשך אותו בדברי טעם וראיות שיחזור בו. גרייה - הכריתו בשמטא, כמו (דניאל ד) "גודו אילנא". לדידי הוה אמר לי - דתלמידה אנא. גרייה - שמתיה. מיליקתא - שמא תכזה בגזלתא. אסימא - משום דשמייה הכי, דריש לשמייה הכי. עיילוה בחמימי - חוליו חם. קרייה - חוליו צונן.

גדה דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלה

הַמִּקְשָׁה וְרוּאָה הָרִי הָיָא נְדָה, הָלֵא הַמִּקְשָׁה בִּימֵי זִיבָה אֵינָה נְדָה,
שְׁאִין נְדוּת בִּימֵי זֹבֵב. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: **אָמַר רַב, נִדָּה לְיוֹמָא** –
הַמְשֵׁנָה עוֹסֶקֶת בַּמִּקְשָׁה בִּימֵי זִיבָה, שֶׁמֶן הַתּוֹרָה אֵינָה טִמְאָה כֻּלָּל,
וְכוּוֹנֶת הַמְשֵׁנָה הָיָא שְׁמִדְרַבְנָן הָרִי הָיָא נְדָה לְיוֹם אֶחָד, וְלַעֲרֵב
טוֹבֵלֶת וְטַהוֹרָה מִדִּין.
שִׁיּוּת נוֹסְפוֹת בִּימֵי זִיבָה: וְשִׁמְוָאֵל **אָמַר**, הַמִּקְשָׁה
אֵינָה טוֹבֵלֶת בְּעֶרֶב מִיד, דְּחִיּוּשֵׁינָן **שִׁפְמָא תִּשְׁפָּה** – שְׁחוּשְׁשִׁים שִׁמָּא
לִמְחַרֵּת תַּפְסוֹק מִלְּהַקְשׁוֹת, וְיִתְבָּרַר שֶׁהִדֵּם שְׂרָאֲתָה הִיָּה דָם זִיבָה,
וּמִי שִׁשִּׁימֶשׁ עִמָּה בְּלִילָה עֵבֶר עַל אִיסוּר כֵּרֶת, שִׁשִּׁימֶשׁ עִם זִיבָה
טַטְנָה. וְלֹכֵן מִלְּבַד יוֹם רֵאִיִּיתָה צְרִיכָה לְשִׁמּוֹר יוֹם אֶחָד נוֹסֵף טַהוֹר
יִדְרִין זֹבֵה קֶטְנָה, וְאִזּוּ אָף אִם שִׁפְתָּה מְצַעֲרָה טַהוֹרָה. וְיִרְיָ **צִחְקָא**
אָמַר, הַמִּקְשָׁה אֵינָה כְּלוּם – הַמִּקְשָׁה אֵינָה אֲסוּרָה כֻּלָּל, וּמוֹתֶרֶת
לְשִׁמֶשׁ אֲפִילוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם שְׂרָאֲתָה.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עַל דְּבִרֵי רַבִּי יִצְחָק: וְהִקְטַנִּי **הַמִּקְשָׁה נְדָה**, וּמִשְׁמַע
שֶׁכֵּל הַמִּקְשָׁה הָרִי הָיָא נְדָה וְאֲפִילוּ בִּימֵי זִיבָה. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא:
אָמַר רַבָּא, לְדַעַת רַבִּי יִצְחָק הַמְשֵׁנָה שְׁאִמְרָה 'הַמִּקְשָׁה נְדָה' עוֹסֶקֶת
בַּמִּקְשָׁה בִּימֵי נְדָה, שֶׁהַמִּקְשָׁה וְרוּאָה בָּהֶם הָרִי הָיָא נִדָּה גְּמוּרָה מִן
הַתּוֹרָה, אֲבֵל הַמִּקְשָׁה בִּימֵי זִיבָה, מְהוֹרָה הִיא לַגְּמִירָה.
מִבִּיאָה הַגִּמְרָא רֵאִיָּה לְדְבִרֵי רַבִּי יִצְחָק: וְהִתְנַיָּא – וְכֵן שְׁנִינוּ
בְּבִרְיִיתָא, **הַמִּקְשָׁה בִּימֵי נְדָה**, הָרִי הָיָא נְדָה, בִּימֵי זִיבָה, מְהוֹרָה.
מְבִרְרָת הַבְּרִייתָא, **כִּי־צַד** – הַמִּקְשָׁה בִּימֵי זִיבָה בִּיאָה וְאִפֻּן, הִיא
טַהוֹרָה. מִבְּאֵרֶת הַבְּרִייתָא, קִשְׁתָּהּ יוֹם אֶחָד וְשִׁפְתָּה שְׁנַיִם – קֶשֶׁתָּה
בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן וּפִסְקָה מִלְּכָאוֹב בְּיוֹם הַשְּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי, אוֹ שִׁקְשָׁתָּה
שְׁנַיִם וְשִׁפְתָּה יוֹם אֶחָד, אוֹ שִׁשְׁפָּתָה וְקִשְׁתָּה וְחִזְרָה וְשִׁפְתָּה – אוֹ אִם
שִׁפְתָּה בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן, וְקֶשֶׁתָּה שׁוֹב בְּיוֹם הַשְּׁנִי וּפִסְקָה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וְאַחֲרַי כִּי לִידָה, בְּכֹל אֵלּוּ, אִם לֹא פִסְקָה מִלְּרֹאוּת דָּם כֹּל שְׁלֹשֶׁת
הַיָּמִים הָרִי זוֹ יוֹלְדֶת בְּזֹבֵב, שְׁכִינֹן שִׁפְסָקָה מִלְּכָאוֹב יוֹם אֶחָד סִמוּךְ
לְלִידָה, הַתְּבָרַר שֶׁכֵּל הִדֵּם שְׂרָאֲתָה מַחֲמַת עֲצָמָה הוּא, וְנַעֲשִׂית
זֹבֵה מַחֲמַת דָּם זֶה. **אָמַר שִׁפְתָּה יוֹם אֶחָד וְקִשְׁתָּה שְׁנַיִם, אוֹ שִׁשְׁפָּתָה**
שְׁנַיִם וְקִשְׁתָּה יוֹם אֶחָד, אוֹ שִׁקְשָׁתָּה וְשִׁפְתָּה וְחִזְרָה וְקִשְׁתָּה, בְּכֹל
אֵלּוּ, אִין זוֹ יוֹלְדֶת בְּזֹבֵב, שְׁכִינֹן שִׁקְשָׁתָה וְלֹא פִסְקָה עַד לְלִידָה, כֹּל
הִדֵּם שְׂרָאֲתָה בִּימֵים אֵלּוּ מַחֲמַת הוֹלֵד הִיָּה, וְטַהוֹרָה.
מִסִּימַת הַבְּרִייתָא: כְּלָלִי שֶׁל דְּבָר, קוּשִׁי כְּמוֹךְ לִלְדָה – אִם קֶשֶׁתָּה
בְּיוֹם הַסִּמּוּךְ לְלִידָה, אִין זוֹ יוֹלְדֶת בְּזֹבֵב, שׁוּפִי כְּמוֹךְ לִלְדָה – אִם
פִּסְקָה מִלְּכָאוֹב בְּיוֹם הַסִּמּוּךְ לְלִידָה, הָרִי זוֹ יוֹלְדֶת בְּזֹבֵב.
תְּנַיָּא **אִין רַבִּי הוֹשִׁעַ אָמַר**, שֶׁשֶּׁחַל קִישׁוּתָה שְׁלִישִׁי שָׁלָה –
אִם קֶשֶׁתָּה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁעַם אֲחָת בְּתַחֲלִיל הַיּוֹם, אֲפִילוּ כֹּל הַיּוֹם
בּוֹלָא בְּשׁוּפִי – אֲפִילוּ אִם פִּסְקָה אַחֲרַי כִּךְ מְקִישׁוּיָה עַד סוֹף הַיּוֹם,
וּפִסְקָה עוֹד שְׁעָה אֶחָת בְּלִיל רִבְעִי, שִׁפְסָקָה מַעַת לַעַת, וְיִלְדָה, אִין
זוֹ יוֹלְדֶת בְּזֹבֵב – הִדֵּם שְׂרָאֲתָה דָּם קוּשִׁי הוּא וְאִינוּ מִטְּמֵא כִּין
שִׁקְשָׁתָה בְּתַחֲלִיל הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וְאֵינָה יוֹלְדֶת בְּזֹבֵב עַד שֶׁתַּפְּסוֹק
מִלְּכָאוֹב כֹּל הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי.
שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: **כְּלָלִי שֶׁל דְּבָר, לֵאמֹר מֵאֵי** – מֵה כּוּוֹנֶת הַבְּרִייתָא
זִכְרוֹת בְּכֻלָּל שְׁאִמְרָה שְׁטַהֲרָתָה מִטְּמֵאֵת זֹבֵה וְטוֹמֵאֲתָה תְּלוּיִים
בְּקוּשִׁי אוֹ שׁוּפִי הַסְּמוּכִים לְלִידָה, הוּא כִּבְר פִּירְשָׁה אֵת כֹּל הַדִּינִים
הַגְּלִמְדִים מִכֻּלָּל זֶה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: **לֵאמֹר דְּחִנְיָא** – כּוּו

1 מדין תורה אשה הרואה טיפת דם בתחילה, הרי היא נדה, וטמאה
2 שבעה ימים. ביום שפסקה לראות דם פוסקת בטהרה, ובליל שמיני
3 טובלת וטהורה. מיום שמיני מונה אחד עשר יום. ימים אלו קרויים
4 'ימי זיבה', ימים הראויים לזיבה, ואם ראתה בהם דם הוא הנקרא
5 'דם זיבה'. ראתה בהם יום או יומיים רצופים, הרי היא 'זבה טמאה',
6 ופוסקת בטהרה סמוך לבין השמשות, וצריכה לספור יום אחד נקי
7 מדם, וטובלת וטהורה. ראתה בהם דם שלשה ימים רצופים, הרי
8 היא 'זבה גדולה', ופוסקת בטהרה ביום השלישי, וסופרת שבעה
9 ימים נקיים שלא תראה בהם דם כלל, וביום השביעי לערב טובלת
10 וטהורה, וביום השמיני מביאה קרבן. ראתה דם בשבעה ימים אלו,
11 סותרת ימי סהרתה. וחסרת וסופרת עד שיהיו שבעה ימים רצופים
12 נקיים. מכאן ואילך הם 'ימי נדה', ימים הראויים לנדה, ואם תראה
13 בהם דם, הרי היא נדה, ולאחר שתטבול מונה אחד עשר ימי זיבה,
14 וחוזר חלילה. יולדת היא טמאה כנדה אם היתה, וזה הנקרא
15 'טמאת לידה'. ילדה זכר טמאה שבעה ימים, ילדה נקבה, טמאה
16 ארבעה עשר יום. לאחר שנשלמו ימים אלו, אף אם עדיין רואה
17 דם, טובלת ומותרת לבעלה. וסופרת עוד 'ימי סהרה', שהם
18 שלשים ושלשה ימים לזכר, וששים וששה ימים לנקבה. בימים
19 אלו כל דם שרואה אינו מטמא. וזה הנקרא 'דם סוהר', אך אסורה
20 לאכול תרומה וקדשים עד מלאת ימי סהרתה. משמלאו ימי
21 סהרתה מביאה קרבן יולדת, ועלה וחטאת. מעוברת שאחווה
22 חבלי לידה ותהחיל להבא מנונה עד קודם שחלה, דם זה נקרא
23 'דם קושי', כלומר, דם הבא מחמת קושי הלידה.

משנה

25 משנתנו דנה אימית 'דס קושי מטמא ואימית אינו מטמא: אשה
26 הַמִּקְשָׁה ללדת, שאחווה כאבי הלידה והתחילה לראות דם לפני
27 הלידה בימי נדתה, הרי היא נדה – הרי היא טמאה נדה מחמת דם
28 זה. אבל המקשה ורואה דם בימי זיבתה, טהורה מן התורה, שדם
29 זה בא מחמת הולד ולא טמאתו התורה בימי זיבתה.
30 קִשְׁתָּה – בָּאָה וראתה דם, שִׁלַשְׁתָּ יָמִים רצופים בַּתּוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר
31 יוֹם שְׁבִין נדה לנדה, כלומר, בימי זיבתה, וְשִׁפְתָּהּ – ופסקה ונחה
32 מצערה מַעַת לַעַת – למשך עשרים וארבע שעות, וְהִלְיָהּ לאחר
33 הפסקה זו, הָרִי זוּ יוֹלְדָת בְּזוֹב – הרי היא נחשבת יולדת בעת שהיא
34 זבה, שכיון שפסקה לכאוב התברר שכל הדם שראתה אף לפני
35 ששפתה, מחמת עצמה הוא ולא מחמת הולד, והרי זה דם זיבה,
36 דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻעַ חולק ואומר, לא די אם שפתה מעת
37 לעת מאמצעו יום זה עד אמצעו יום המזמרת, אלא צריך שבתוך
38 הזמן ששפתה היו יוֹם הִלְיָהּ יוֹם שלמים מעת לעת, מתחילת הלילה
39 ועד סוף היום שלמחרת, וכן שלחיה הלילה קודם ליום, כְּלִילִי שֶׁבֶת
40 יוֹמוֹ – שהלילה קודם ליום. מבארת המשנה, באיזו 'שפית'ה'
41 אמרנו שהיא נחשבת יולדת בזוב, כגון שִׁשְׁפִּתָּהּ מִן הַצֶּעֶר –
42 שפסקה מלכאוב, וְלֹא מִן הָדָם – אף אם לא פסקה מלראות דם.
43 מבררת המשנה: בָּמָה הִיא קִישְׁוֹנָה – עד כמה ימים קודם הלידה
44 אנו אומרים שאם קשתה וראתה דם בימי זיבתה, דמה אינו דם
45 זיבה. מבארת המשנה שחולקו בזה תנאים: רַבִּי אֱמִיר אֹמֵר, אִפְּלוּ
46 ראתה דם אַרְבָּעִים וְחֲמִשִּׁים יוֹם קודם הלידה. רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר, דִּיה
47 הַדָּשָׁה – די לה אם נטהר דמה חודש אחד, כלומר, החודש
48 התשיעי לעיבורה, שכל דם שראתה בקושי בחודש זה טהור הוא,
49 אבל אם קשתה שלשה ימים בסוף חודש שמיני, אפילו קשתה גם
50 כל תשיעי, הרי זו יולדת בזוב. רַבִּי יוֹסֵף שֶׁמְעוֹן אֹמֵר, אִין
51 קִישְׁוֵי יוֹתֵר מִשְׁתֵּי שֶׁבֶתִּית – אין דם קושי טהור יותר מארבעה עשר
52 יום קודם הלידה, ואם קשתה וראתה לפני כן שלשה ימים, אפילו
53 אם קשתה וראתה דם קודם הלידה, הרי זו יולדת בזוב.

גמרא

55 שנינו במשנה, 'המקשה נדה', ומשמע שכל המקשה ורואה הרי
56 היא נדה. מקשה הגמרא: **אטו כל המקשה נדה היא** – וכי כל

אָל ו-הלך) שילא, אָמַר לְרַבִּיתָהּ ו-לאשתו, צִבִּית לִי וְוָדָתָא –
הכיני לי תכריכים, דָּלָא לִיזִיל – שלא ילך רב אסי, וְלִימָא לִיה לְרַב
מִיָּלִי עִילּוֹאִי – וילשין עלי בפני רב בעולם העליון. צִבִּיתָהּ לִיה
וְוָדָתָא – הכינה לו תכריכים. נַח נַפְשִׁיה דְשִׁילָא – נפטר שילא בר
אבינא. הוּוּ דְפָרְחָא אָסָא מְהֵא פּוּרְיָא לְהָא פּוּרְיָא – ראו כולם
שההרסים שעל מוטותיהם היו פורחים ממיטת רב אסי למיטת
שילא בר אבינא ולהדיף, אָמְרִי – אמרו כלם, שָׁמַע מִיָּנָה עֲבָדוּ רַבְּנָן
פְּרִיָּא – מוכח מכאן שעשו חכמים שלום ביניהם.
הגמרא מביאה ספק בדין הרואה דם קושי בימי ספירה: בְּעֵי רַבָּא –
נסתפק רבא, קוּשִׁי מְהוּ שְׁתַּתְּלוּ בְּזִבְהָ – אשה זבה הרואה דם
קושי בימי ספירתה, האם סותרת כל ימי ספירתה וצריכה לספור
שוב שבעה ימים נקיים, או לא. וצדדי הספק הם, האם הכלל בימי
ספירה הוא שְׂדֵבֶר הַמַּטְמָא סוֹתֵר – כל דבר המטמא סותר בימי
ספירה, אף אם אינו גורם טומאת זיבה, וְהָאִי נִמְי מַטְמָא (כימי)
[כימי] נדה הוא – ואף דם קושי דבר המטמא הוא, שכן אשה
הרואה דם קושי בימי נדה, טמאה, וכיון שהוא דבר המטמא,
סותר, אִו דִּילְמָא דְבֶר הַגּוֹרֵם סוֹתֵר – או שמא רק דם הגורם טומאת
זיבה כשראתה שלשה ימים רצופים, סותר בימי ספירה, וְהָאִי לֹאֵו
גוֹרֵם הוּא – אבל דם קושי אינו גורם טומאת זיבה, וכל שאינו גורם
טומאת זיבה, אינו סותר בימי ספירה.
אביי מביא ראייה לפשוט הספק: אָמַר לִיה אֲבִי לרבא, אֲנִים בְּזִבְהָ
יֻכְּתָּ – יש להוכיח מדין זו הרואה דם בלאונס, שְׂאִינִי גוֹרֵם
– אינו נעשה בכך זב, שנאמר (ויקרא טו ב) 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב
מִבְּשָׁרוֹ', ודרשו חכמים (כריתות חו) 'מבשרו ולא מחמת אונס',
שראיית אונס בזב אינה מטמאת, וְסוֹתֵר – ואם ראה ראיית אונס
בימי ספירתו, סותר. ומכך שראיית אונס בזב שאינה גורמת
טומאת זיבה סותרת בימי ספירה, יש להוכיח שדם קושי אף שאינו
גורם טומאת זיבה סותר בימי ספירה, ומשום שדבר המטמא אפילו
במקום אחר, סותר.
דוחה רבא את הראיה: אָמַר לִיה רבא לאביי, לֹאִי – באמת, הָאִי
נִמְי גוֹרֵם הוּא – ראיית אונס בזב היא דבר הגורם דין זיבה, ומשום
כך סותרת בימי ספירתו, דִּתְנֵן (זבים פ"ב מ"ב), רַבָּא רַאִיָּה רַאשׁוֹנָה
– זב שראה ראייה פעם ראשונה, בּוֹדֵקֵין אוֹתוֹ אם ראה מחמת
אונס או לא, שְׁנִיָּה – ראה ראייה ראשונה שלא מחמת אונס ושוב
ראה פעם שנייה, בּוֹדֵקֵין אוֹתוֹ, שאם ראה מחמת אונס, טהור
מטומאת שבעה, שאינו סופר שבעה ימים נקיים, שְׁלִישִׁית – ראה
ראייה ראשונה ושנייה שלא מחמת אונס ונעשה זב שצריך ספירת
שבעה ימים נקיים וטבילה במים חיים, ושוב ראה פעם שלישית,
אֵין בּוֹדֵקֵין אוֹתוֹ, שאף אם היתה ראייה זו מחמת אונס, חייב בקרבן
כדין זב בעל שלש ראיות. ומחמת שראיית אונס בזב מחייבת
קרבן, נחשבת ראייה באונס דבר הגורם דין זיבה, ושמא משום כך
סותרת בימי ספירה, אבל זה קושי שאינו דבר הגורם טומאה,
שמא אינו סותר.
הגמרא מבררת איך יבאר רבא את דעת רבי אליעזר בזה: אמר לו
אביי לרבא, וְלִרְבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר (שם) אָף בְּרַאִיָּה הַשְּׁלִישִׁית בּוֹדֵקֵין
אוֹתוֹ, לפי שאם ראה מחמת אונס אינו חייב בקרבן, הֲכִי נִמְי – האם
נאמר, מִיָּין דָּלָא גְרִים לֹא סוֹתֵר – כיון שאונס בזב אינו דבר הגורם,
שהרי ראייה שלישית מחמת אונס אינה גורמת לחייבו קרבן, לכך
אינו סותר בימי ספירה. כלומר, לרברקין שלדעת חכמים יתכן
שהטעם שראיית אונס סותרת בימי ספירה הוא משום שהיא דבר
הגורם, האם לפי זה לדעת רבי אליעזר כיון שראיית אונס אינה
דבר הגורם, אינה סותרת בימי ספירה. אָמַר לִיה רבא לאביי, לְרַבִּי
אֱלִיעֶזֶר הֲכִי נִמְי – אכן לפי זה לדעת רבי אליעזר ראיית אונס אינה
סותרת בימי ספירה, שכן אינה דבר הגורם דין זיבה.
הגמרא מביאה ראייה שדעת רבי אליעזר שראיית אונס סותרת
בימי ספירה: תָּא שָׁמַע, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר, ראה שתי ראיות שלא
מחמת אונס ושוב ראה ראייה שלישית, אָף בְּשְׁלִישִׁית בּוֹדֵקֵין אוֹתוֹ,
בְּרַבִּיעִית – ראה שלש פעמים שלא מחמת אונס ונטמא והתחייב
קרבן, וראה שוב בימי ספירתו, אֵין בּוֹדֵקֵין אוֹתוֹ, משום שאין הבדל

אם ראה מחמת אונס או לא. מוכיחה הגמרא: מָאִי לֹאֵו – האם אין
כוונת הברייתא שאין בודקים אותו לְסַתְּרָה – לענין סתירת ספירת
שבעה נקיים, ומשום שאף אם ראה מחמת אונס, סותר ספירתו.
ומוכח שדעת רבי אליעזר שראיית אונס בימי ספירה סותרת, אף
שאינה דבר הגורם דין זיבה, וסובר שדבר המטמא סותר. ושלא
כדברי רבא שאמר שאפשר שדעת רבי אליעזר שראיית אונס
אינה סותרת בימי ספירה משום שרק דבר הגורם סותר.
דוחה הגמרא: לֹא – אין הכוונה שאין בודקים אותו משום סתירה,
אלא הכוונה שאין בודקים אותו לענין לְטַמְּוִיהָ לְהָאִי מִיָּסָה בְּמַטָּא
– לטמא הנושא את הטיפה, שטיפה של זוב מטמאת את הנושא
אותה אף אם באה מחמת אונס, אבל לענין ראיית אונס בימי
ספירה אפשר שדעת רבי אליעזר שאינה סותרת, וכדברי רבא.
ראיה נוספת שדעת רבי אליעזר שראיית אונס סותרת בימי ספירה:
תָּא שָׁמַע, בְּשְׁלִישִׁית – בראיה השלישית של הזב, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אוֹמַר, בּוֹדֵקֵין אוֹתוֹ, בְּרַבִּיעִית, אֵין בּוֹדֵקֵין אוֹתוֹ, לְבָרְכֵן אֲמַרְתִּי וְלֹא
לְסַתְּרָה – מה שאמרתי שבודקים אותו, לענין קרבן אמרתי כן,
שאם ראה בשלישית מחמת אונס אינו חייב קרבן, אבל לא אמרתי
כן לענין סתירה, ולענין זה אין בודקים אותו, שאף אם ראה מחמת
אונס ברביעית, כלומר, בימי ספירתו, סותר ספירתו. ומוכח שדעת
רבי אליעזר שראיית אונס סותרת בימי ספירה, אף שאינה דבר
הגורם דין זיבה, וסובר שדבר המטמא סותר. ושלא כדברי רבא
שסבר שאפשר שדעת רבי אליעזר שראיית אונס אינה סותרת
בימי זיבה משום שרק דבר הגורם סותר.
מסיקה הגמרא: אֵלָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר תַּפְשׁוּט דְּבֶר שְׂאִינִי גוֹרֵם סוֹתֵר
– אכן אמר רבי אליעזר שבראייה בימי ספירה לא בודקים אותו,
ואף ראיית אונס סותרת בימי ספירה, ומשום שאף דבר שאינו גורם
דין זיבה סותר. ולא כמו שדחתה הגמרא לעיל שדברי רבי אליעזר
אמורים לענין טומאת משא, שטיפת זוב מטמאת במשא אף אם
באה מחמת אונס. אך אין לפשוט מדברי רבי אליעזר את ספיקו
של רבא, שכן רבא הסתפק לְרַבְּנָן מָאִי – לדעת רבנן האם דבר
המטמא סותר או דבר הגורם סותר.
הגמרא מביאה ראייה מה היא דעת חכמים: תָּא שָׁמַע, דִּתְנֵי אֲבוּהַ
דְּרַבִּי אֲבִין, מַה גְרַם לוֹ זָוָב – מה גרמו לו זיבה, רַאִיָּה לִזְבִּי, שְׂבָעָה –
ספירת שבעה נקיים, לְפִיכָךְ סוֹתֵר שְׂבָעָה – אם ראה ראיית זוב בימי
ספירתו סותר את כל ימי ספירתו, ולא רק את יום ראייתו. מַה גְרַם
לוֹ קִרְיָו – מה גרמה לו ראיית קרי, יוֹם אֶחָד – טומאה ליום אחד,
לְפִיכָךְ סוֹתֵר יוֹם אֶחָד – אם ראה קרי בשבעה ימים שסופר להטהור
מזוב, סותר רק אותו יום שראה.
מבררת הגמרא: מָאִי שְׂבָעָה – מה כוונת הברייתא שזוהי גרם לו
שבעה. אֵילִימָא – אם נאמר שהכוונה היא דְּמַטְמָא שְׂבָעָה –
שראיית זוב מטמאת שבעה ימים, הָאִי מַה זָוָב מַטָּא שְׂבָעָה מִכַּעַי
לִיה – הלא היה לאבחה דרבי אבין לשנות 'מה זובו טמא שבעה',
ולא לשנות לשון 'מה גרם לו זובו, שבעה', אֵלָא לֹאֵו – אלא על
כרחק כוונתו היא שְׂדֵבֶר הַגּוֹרֵם סוֹתֵר, דְּבֶר שְׂאִינִי גוֹרֵם אֵינוֹ סוֹתֵר
– שהטעם שראיית זוב סותרת כל שבעה היא מפני שהיא גורמת
טומאת שבעה של זב, שלכן נקט הלשון 'גרם', אבל דבר שאינו
גורם טומאת זיבה אינו סותר. ומברייתא זו מוכח שדבר הגורם
סותר ודבר שאינו גורם אינו סותר, ונפשוט ספיקו של רבא. מסיקה
הגמרא: שָׁמַע מִיָּנָה – מכך שנקט לשון 'גרם' מוכח שהיה מקובל
בידיו שכן הדין, דבר הגורם סותר ודבר שאינו גורם אינו סותר.
פסק הלכה: אָמַר אֲבִי, נִקְמִינֵן – מקובל בידינו להלכה, אֵין דָּם
קוּשִׁי סוֹתֵר בְּזִבְהָ – בימי ספירת זבה, כיון שאינו גורם טומאת זיבה
בימי זיבה, שרק דבר הגורם סותר, אבל דבר המטמא אינו סותר.
וְאִי מְשַׁבְּחָת תִּנָּא דְּאָמַר – ואם תמצא תנא שאומר שדם קושי
סותר, נאמר שזהו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָאִי – תנא זה סובר כדעת רבי
אליעזר שאמר (לעיל) שראיית אונס בימי ספירת הזב סותרת
ספירתו אף שאינה גורמת דין זיבה, ומשום שסובר שדבר המטמא
סותר אף שאינו גורם.
הגמרא מביאה ברייתא בדין יולדת בימי ספירתה: תִּנָּא, רַבִּי

נדה. פרק רביעי – בנות כותים דף לז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלז

אול שילא אמר לרביתיה צבית לי וזודתא – תכריכין, מילי – שלא ילשין עלי בפני רב.
דקא פרה אפא – רגילין היו להניח הדס על המטה, וההדס של אלו פורח היה והולך
ממטה למטה. פייסא = שלום. קושי' מהו שתפתור בויבה – כל מה שספירה. דבר הגורם
– לידו זיבה אם ראתה שלש, והאי – לאו גורם הוא, דלא אתאי בה לדידי זיבה. ואי
קשיא: והרי קרי שאינו גורם, כדקיימא לך,
וסותר? והאי לאו סתירה היא, דחד יומא הוא
דסותר, וכי קא בעי רבא – לסותר הכל, שאינו
גורם – כדקיימא לך: ולא מחמת אונסו. וסותר
– כדאמר בפירוק: ברביעית – אין בודקין
אותו. לאי – באמת אונס נמי גורם הוא ליד
זוב, שאם ראה שתים שלא באונס ושלישית
באונס – מצטרפין לקרבן. דתנן: שלישית – אין
בודקין אותו. לקרבן אמרתי – בדעי בדיקה,
ולא לסתירה. אלא – לא תוקי כדנרצה,
לשמוי במשא, אלא ודאי – לסתירה, ובעיני לא
תפשוט. דאנן לרבנן בעינן, ואת פשטת מדברי
אלעזר. שמע מינה – מדנקט לשון "גרמא",
מכלל דקיימא ליה: דבר הגורם – סותר. רבי
אליעזר היא – דאמר: אונס סותר, ואינו גורם.
מהו שתעלה – אם לידה בזוב, ובזמי לידתה לא
ראתה – מהו שיעלה לה לנסיק, ולא תצטרך
לספור אחריה? אינה סותרת – אם היתה זבה,
ופסקה, והתחילה לספור, וילדה – אינה
סותרת. וימי לידתה, אפילו אינה רואה בהן –
אין משלימין לספירתה, אלא משלמת אחריה
אם טהרה. מוזבה – "וספירה לה מוזבה", ולא
מנגעה – כיון שטהרה מוזבה, סופרת מיד,
ותביא קרבן לזיבתה, וזאת טהרה מלמטא בועלה,
ואפילו מנגעת. ולא צריכה להמתין עד
שתטהר אף מנגעה. ולא מלידתה – כיון
שטהרה מוזבה, סופרת מיד, ואינה צריכה
להמתין עד שיעברו ימי לידתה, אלמא, לידה
בימי ספירה – אינה סותרת, ועולה.

אול שילא אמר לרביתיה: צבית לי וזודתא, דלא ליזיל
וליימא ליה לרב מילי עילווי. צביתה ליה וזודתא, נח
נפשיה דשילא. הווי דפרחא אפא מהאי פוריא להאי
פוריא, אמרי: שמע מינה, עברו רבנן פייסא. פני
רבא: קושי' מהו שתפתור בויבה? דבר המטמא סותר
– והאי נמי מטמא כימי נדה הוא, או דילמא: דבר
הגורם – סותר, והאי – לאו גורם הוא? אמר ליה אבוי:
אונס בויבה יוכיח, שאינו גורם – וסותר! אמר ליה:
לאי, האי נמי גורם הוא. דתנן, ראה ראיה ראשונה
– בודקין אותו, שנה – בודקין אותו, שלישית – אין
בודקין אותו. ולרבי אליעזר, דאמר אף בשלישי בודקין
אותו, הכי נמי פיון דלא גרים לא סתר? – אמר ליה:
לרבי אליעזר, הכי נמי. תא שמע, רבי אליעזר אומר:
אף בשלישית בודקין אותו, ברביעית – אין בודקין
אותו. מאי לאו – לסתירה? – לא, לטמאיה להחיא
טיפה במשא. תא שמע, בשלישית, רבי אליעזר אומר:
בודקין אותו, ברביעית – אין בודקין אותו, לקרבן
אמרתי ולא לסתירה. אלא לרבי אליעזר, תפשוט דדבר
שאינו גורם – סותר, לרבנן מאי? תא שמע, דתני
אבהו דרבי אבין: מה גרם לו זובו – שבעה, לפיכך
– סותר שבעה, מה גרם לו קרי? – יום אחד, לפיכך
– סותר יום אחד. מאי "שבעה"? איילימא דמטמא
שבעה – האי "מה זובו מטמא שבעה" מפני ליה, אלא
לאו: דבר הגורם – סותר, דבר שאינו גורם – אינו סותר, אמר אבוי: נקטינן, אין
קושי סותר בויבה. ואי משפחת תנא דאמר סותר – ההוא רבי אליעזר היא. תנאי, רבי מרינוס
אומר: אין לידה סותרת בויבה. איבעיא להו: מהו שתעלה? אבוי אמר: אינה סותרת ואינה
עולה. רבא אמר: אינה סותרת ועולה. אמר רבא: מנא אמינא לה – דתנאי, "ואחר תהיה"
– אחר אחר לכולן, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם. אי אמרת בשלמא עולה – היינו דלא
מפסקת טומאה, אלא אי אמרת אינה עולה – אפסיק ליה לידה! – ואבוי אמר לך: שלא תהא
טומאת זיבה מפסקת ביניהם. אמר רבא: מנא אמינא לה – דתנאי, "מוזבה" – מוזבה ולא
מנגעה, מוזבה – ולא מלידתה. – ואבוי אמר לך: תני חדא "מוזבה ולא מנגעה", ולא תתני
"ולא מלידתה". – ורבא – האי מאי? אי אמרת בשלמא "מוזבה ולא מלידתה", אידי דאצטרף
ליה לידה – תנא נגעה אפיו לידה, אלא אי אמרת "מוזבה ולא מנגעה" – האי מ"יכי ויטהר
היב מוזבו" נפקא – מוזבו ולא מנגעו! – ואבוי – חד בזב וחד בזבה. וצריכי, דאי פתב רחמנא

דבר הגורם סותר כו – ואם תאמר: יולדת בזוב תוכיה, דסותרת לרב דאמר מעין אחד
הוא, אף על גב דדס סותר אינו גורם שום טומאה! ויש לומר: דדס סותר חשיב גורם
טפי, כיון שאם לא ילדה היא זבה או נדה, לרב דאמר מעין אחד הוא. ולא דמי לקושי,
דלעולם דם שתראה מחמת קושי לידה אינו גורם זיבה. נקטינן דאין קושי סותר – מבאן
משמע דלא דרשי "אתים", אם לא שנפרש לעיל
(להא), "ורבנן אתים לא דרש" – היינו דלך
דרשא. אך משמע דלא דרשי ככל "אבוי" אמר
אינה סותרת ואינה עולה – כתב רש"י בתשובה
אחת דאב"י מודה דימי לידה שאינה רואה בהן,
עולים לספירה ויזבה. דהכי מוכח פרק "בא סימן"
(לקמן נד, מ) דהב"ר, והבא – אליבא דרבי
מרינוס קיימין. תדע דאין גילוח למיבעי חדא
מילתא בתרי דוכתי, דבעי על הכא, ובשלישי
בפרק "בא סימן" (שם). ותו: הדין חולק אב"י
אברייא דהתם? ותו: דמה להם לאב"י ורבא
להוכיח סתירה? לא היה להם להוכיח אלא עליה
דפליגי בהו אלא אליבא דרבי מרינוס בעי מהו
שתעלה, דמדנקט "אין לידה סותרת", ולא קאמר
נמי דעולה, מכלל דסבירא ליה דאינה עולה, או
דלמא: דא באת תלהא, ויהו הדין דאמר מצי אב"י
כרחי עולה, מ"זאחר טהרה" שלא תהא טומאה
מפסקת ביניהן. ומייתי רבא: מנא אמינא לה –
דמסתמא רבי מרינוס לא פליג אקרא. ואב"י מייתי
מנא אמינא לה – דאיכא חנא דפליג אברייא
ד"בא סימן" (שם). ואיכא למימר דרבי מרינוס
סבירא ליה נמי הכי, מדלא קאמר רבי מרינוס
על כרחי רבי אליעזר פליגי ויש לומר: דהוא מצי
לאתויי ברייתא דטועה, ב"הפסולת" (נדה כחב),
דסבירא דאין עולה. אלא דרבא הוה מוקי לה כרבי
אליעזר, בדמוקי ברייתא בדסמוך. כן פירש רש"י,
ומה שפירש דמייתי רבא "מנא אמינא לה",
דמסתמא לא פליג רבי מרינוס אקרא. קשה: דהא
על כרחי רבי אליעזר פליגי ויש לומר: דהוא מצי
למימר "וליסעמך", אלא בלאו הכי דחי ליה אב"י
שפיר. ומה שפירש ברייתא ד"הפסולת" (שם כחב),
מוקי לה רבא כרבי אליעזר – דוקא באת היא
כרבי אליעזר, דאין עולין לה. אבל לגמרי לא
הוויא כרבי אליעזר, דהא מוקי לה כרבי עקיבא
דאמר ספורים בפנינו, ורבי אליעזר פליגי עליה
בפרק קמא (נדה גב). ורבינו תם מפרש: דהכלתא
כאב"י, דאין עולין, וכברייא ד"הפסולת" (שם)
(כטב). ומדוק: מדלא קאמר עליה (נדה לא),
שמע מינה ארבע, דימי לידה אין עולין, לאפוקי
מן הברייא דלעיל לחי דאמר ר' יוחנן, ומוברייא
ד"בא סימן" (נדה נדב), דסבירא דעולין. אלא אינו
מונה אלא דברים של חושש, אבל הא פשיטא לך
דאין עולין. ועוד אומר רבינו תם דברייא ד"בא
סימן" איכא למימר כדמפרש ליה רב פאס, משום
דאימא לידה זכר, להכי עולה שבע שני לספירה

1 **מזה** ימי נדחתה דאין ראויין לזיבה — ואם תאמר: דבשיליה "בא סימך" (גדה נדא, אמר: ימי
2 נדחתה שאינה רואה בהן — עליון לספירת זיבתה ויש לומר: דהתם מיירי בובה קטנה
3 שרואה זים אחד עשר, דיום שנים עשר הויא ביה תחלת נדה, תעלה לה. על כרחך הקישן
4 הכתוב — ואין משיבין על הדיקש. ואם תאמר: והא בפרק התורה" (מנחות פב,א) פריך רבי
5 עקיבא לרבי אליעזר: וכי דנין אפשר משאי
6 אפשר, אף על גב דטעמא דרבי אליעזר דרדיש
7 הדיקשא מיעבדת? שיהו כל העבודות שוות. ורבי
8 עקיבא נמי אית ליה הדיקשא ד"עבדת", בפרק "מי
9 שהיה טמא" (פסחים צא,א) ויש לומר: דהתם לא
10 מצוי למימר "על כרחך הקישן הכתוב", דאיטערין
11 הדיקשא להנהו דרשות דפסחים (צא,א).
12 **ארבעים** מביעי — בסוכה לא פריך כי האי
13 גזונא ארבי יתירות דמכשירי
14 ארבעים וחמשים אמה התם — משום דקים ליה
15 דלאו דוקא, אלא "ארבעים וחמשים" כדאמרי
16 אינשי, ואפילו טובא. אבל הכא הוי דוקא חמשים,
17 כדקתני בסמוך: וחמשים שהולך מטוהר. ובפרק
18 "מפנין" (שבת קכב) דפריך: השתא חמש קופות,
19 ארבע מביעין? — ובמקשה סבר דדוקא נקט.
20 ומשני: דלאו דוקא נקט, אלא "ארבע וחמש"
21 כדאמרי אינשי. ועוד משני: דהוה דוקא, ארבע —
22 מאוצר קטן, וחמש — מאוצר גדול. ובפרק "אף על
23 פי" (כתובות סא,א) תיגוק וינק אפילו ארבע וחמש
24 שנים — נמי לא דייק התם, משום דלאו דוקא
25 חמש, אלא לפי צרכו, כדקאמר התם: ואפילו
26 חבילתו על כתפו. ובפרק "הורו" (חולין קלב,ב)
27 דאמר: כהן טבח שתיים ושלוש שבתות — פטור מן
28 המתנות, מכאן ואילך — חייב במתנות. התם נקט
29 שתיים — לרבי, דאמר בתרי זימני הוה חוקה.
30 ולרבן שמעון בן גמליאל — שלש. **ורב** אדא בר
31 אבהו אמר אף ימים הראויים לספירת תמירת
32 זיבתה — ואם תאמר: מה הוסיף על דברי רבי, דא
33 לרב נמי הראויין לספירה היינו שבעה ימים אחד
34 אחד עשר יום, ואז מתחילות אחד עשר אחרים,
35 שהם ימי זיבה. ואם כן לדידיה נמי לעולם קוש
36 מטרה? ויש לומר: דאינה נדה עד שיעברו שבעה
37 ימי הספירה אחר אחד עשר. ואם ראתה אז, אף
38 בקושי — טמאה לרב, ולרב אדא — טהורה,
39 דראויין לספירת תמירת זיבתה. ורבינו חננאל
40 פירש: דלוי אינו מטוהר אלא תשעה ימים הראויין
41 ליעשות בהן זבה. אבל עשרה ואחד עשר, דאינם
42 ראויין ליעשות בהן זבה, דאפילו ראתה אפילו גם
43 בשנים עשר — אינה אלא נדה. ורב מוסיף ימים
44 הראויין לספירה, כגון עשרי ואחד עשר, וחמשה
45 ימים אחרי כן. אבל שני ימים משבעה ימים
46 אינרונים אם ראתה בהן — טמאה לרב. ורב אדא
47 מוסיף אף אותם שני ימים, ונמצא כולן טהורין.
48 להיות

1 **בזב** - משום דלא מטמא באונס, אבל זבה דמטמא
2 באונס - אימא לא, צריכא. ואי פתב רחמנא בזב, -
3 משום דלא מטמא בראיות פבזים, אבל זב דמטמא
4 בראיות פבזים - אימא לא, צריכא. אמר אביי: מנא
5 אמינא לה - דתניא: "דוהתה הטמא" - לרבות את
6 בועלה, "דוהתה הטמא" - לרבות את הלילות, "דוהתה
7 הטמא" - לרבות את היולדת בזב שצריכה שתשב
8 שבעה נקיים. מאי לאו נקיים מלידה? לא, מדם.
9 ואמר אביי: מנא אמינא לה - דתניא: כימי נדתה
10 כך ימי לידתה, מה ימי נדתה - אין ראויין לזיבה
11 ואין ספירת שבעה עולה מהן, אף ימי לידתה שאין
12 ראויין לזיבה - אין ספירת שבעה עולה מהן. ורבא -
13 הא מני רבי אליעזר היא, דאמר מסתר נמי סתרה.
14 וכי דנין אפשר משאי אפשר? - אמר רב אהרבו
15 בר אמי: רבי אליעזר היא, דאמר דנין אפשר משאי
16 אפשר. ורב ששת אמר: על פרחך הקישן הכתוב.
17 איכא דאמרי, אמר רב אהרבו בר אמי אמר רב
18 ששת: רבי אליעזר היא, דאמר דנין אפשר משאי
19 אפשר, ורב פפא אמר: על פרחך הקישן הכתוב.
20 "קשתה שלשה ימים" וכו'. איבעיא להו: שפחה מזה
21 ומזה מהו? רב חסדא אמר: ממהא, רבי חנינא אמר:
22 מהורה. אמר רבי חנינא: משל למלך שיצא ותיילתיו
23 לפניו, בידוע שתיילתיו של מלך הן. ורב חסדא
24 אמר: כל שכן דבעי נפיש תיילות מפי. הנין, רבי
25 יהושע אומר: לילה ויום כלילי שבת ויומו, ששפחה
26 מן הצער ולא מן הדם. טעמא - דמן הצער ולא מן
27 הדם, הא מזה ומזה - מהורה. תיובתא דרב חסדא?
28 אמר לך רב חסדא: לא מבעיא מזה ומזה - דממהא,
29 דפסקן להו תיילות לגמרי, אבל מן הצער ולא מן
30 הדם, אימור: כי היכי דמדם לא פסקה - מקושי נמי
31 לא פסקה, והא - תונבא בעלמא הוא דנקט לה,
32 קא משמע לן. תנן: קשתה שלשה ימים בתוך אחד
33 עשר יום, ושפחה מעת לעת וילדה - הרי זו יולדת
34 בזב. היכי דמי? אימיא פדקתני - למא לי שלש?

אפילו

1 זב - מטמא בין בשלש ראיות ביום אחד, בין בשלש ראיות בשלשה ימים רצופין. אבל
2 זבה אינה מטמאה אלא בשלשה ימים, כדכתיב בה "ימים". בבבא קמא (כדא) מריבין זב
3 לימים. נקים מלידה — שלא תהא לידה ביניהם, דאף על גב דלא חזיא — כמאן דחזיא
4 דמי, דהא ימי לידה טמאין בלא דם. מה ימי נדתה אין ראויין לזיבה — דאין זבה אלא
5 אחר נדה, ואין ספירת שבעה לזיבה עולה מהן.
6 דהא מני הויא זבה — לא חיילא נמי נדה
7 לעולם, עד שתשב שבעה נקיים. וכל עד שרואה
8 — אינה אלא סותרת, אבל נדה לא הויא. הילכך
9 לא משכחת ימי ספירה בימי נדה, ולא ימי נדה
10 בימי ספירה. אף ימי לידה — הואיל ודמו לנדה,
11 ואין ראויין לזיבה, כדאמר: ולא דמה מחמת
12 ולד. הכי נמי לענין ספירה מדמינן להו לנדה,
13 ולא תעלה בהן ספירת שבעה, כגון אם ילדה
14 בימי ספירה. הכי גרסנן, אף ימי לידתה שאין
15 ראויין לזיבה, אין ספירת שבעה עולה מהן.
16 מסתר נמי סתרה — וכל שכן דלא סלקא, כי
17 היכי דסבירא ליה באונס בזב, שאינו גורם
18 וסותר. ימי לידה נמי, אף על גב דלא גרמי, סתר.
19 וכי קאמינא אנא לרבנן דאמרי דאמר שני שני גורם
20 אינו סותר, אינה סותרת ועולה. וכי דנין אומר
21 — כגון לידה, דאפשר לה ללדת בימי ספירה,
22 משאי אפשר — מימי נדה, דלא אפשר להיות
23 נדה בימי ספירה? רבי אליעזר היא — במסכת
24 מנחות בפרק "התורה", דילין פסח דורות מפסח
25 מצרים, שלא יביא אלא מן החולין. אמר לו רבי
26 עקיבא: וכי דנין אפשר משאי אפשר? במצרים
27 אבתי לא הזה מעשר, אבל לדורות דאיכא
28 מעות מעשר שני — נייחי מנייהו אמר לה: אף
29 על פי שאי אפשר, ראיה גורלה היא, ונלמד
30 הימנה. הקישן הכתוב — ואפילו לרבי עקיבא,
31 הני מילי דאין דנין, כגון גזרה שוה. אבל הקישא
32 אין משיבין על הדיקש. רב חסדא אמר
33 במאה — דהא איכא שופי. רבי חנינא אמר
34 טהורה — כיון דשפחה אף מן הדם — איגלאי
35 מילתא דדם הקושי מחמת ולד אתא. אבל כי
36 שפחה מן הצער ורואה דם — איגלאי מילתא
37 דמקמי הכי הוי חזיא נמי בלא קושי. לפניו —
38 יום אחד או שנים קודם ביאתו. דמפשי חיליות
39 מפי — סמוך לביאתו. דפסקן להו חיליות חיליות
40 — דהשתא ודאי קמאי לא מחמתיה אתו, דאי
41 מחמתיה אתו — כל שכן דמפשי חיליות. תונבא
42 — אשטורדישין, שאינה מרגשת בעצרה,
43 מחמת שעוממית החולין. אי נמי כי קתני —
44 שלשה בקושי ואחד בשופי ובכולן ראתה, למא
45 לי כולי האי? או שקשתה שנים ושפחה מעת
46 לעת — ששליש מן הצער ולא מן הדם, כדקתני
47 "שלשה בקושי", ומקצת שלישי ומקצת רביעי
48 — בשופי. הא קא משמע לן דאף על גב —
49 דקשתה בקצת שלישי ולא שפחה לילה ויום
50 כלילי שבת ויומו, אלא לילה ושני חצאי יום
51 טמאה. ולאפוקי מדריב חנינא מן אחי רבי
52 יהושע — דאמר לעיל (לז,ב) כל שחל קדשוה
53 להיות בשלש שלח כו'. בריאה — ארבעים.
54 אין חולד מטוהר אלא ימים הראויין להיות בה
55 זבה — דהיינו אחד עשר יום שבין נדה לנדה.
56 אבל ראתה אחריהן — טמאה נדה. כדאמר
57 לעיל: בימי נדה נדה. אף ימים הראויין לספירת
58 לזיבה — כגון התחיל הקושי בימי הזיבה —
59 טהורין כל ימי זיבה ושבעה אחריהם. דהא בתר זבה שייכי, וכי תב רחמנא "בגדתה" ולא זיבתה, דזיבתה טהורה — אזני נמי קאי. אבל אחר שבעה אם יאריך — טמאה נדה.
60 ולטעמיה דרב — כיון דאמר רב בהנך ימים דשייכי בתר זיבה טהרינהו רחמנא לענין קושי.

נדה דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי)

לידה בימי ספירה, מִשְׁאֵי אֶפְשָׁר – מדין נדה בימי ספירה שהיא 'אי' אפשר', שלא יתכן שתהיה נדות בימי ספירה, הלא דין הוא שאין דנים דבר שאפשר שיהיה מדבר שלא יתכן שיהיה.

מתרצת הגמרא: אֶמֶר רב אֶחָדָיו בְּר אַמִּי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא דְאֶמֶר דִּנִּין אֶפְשָׁר מִשְׁאֵי אֶפְשָׁר – ברייתא זו היא שיטת רבי אליעזר (מנחות פב), הסובר שדנים אפשר משאי אפשר, שלומד רבי אליעזר שאין להביא קרבן פסח ממעות מעשר שני, בגזירה שזה מפסח מצרים שהיה בא מן החולין ולא מן המעשר. ואף שפסח מצרים הוא 'אי אפשר', שכן בזמן שהיו במצרים לא היה נוהג דין מעשר, ופסח דורות הוא 'אפשר', שבזמן הזה נוהג דין מעשר, סובר רבי אליעזר שדנים אפשר משאי אפשר. ואם כן דברי הברייתא שלמדים דין לידה בימי ספירה מדין נדה בימי ספירה שיטת רבי אליעזר היא שדנים אפשר משאי אפשר.

תירוצו נוסף: וְרַב שְׁשֵׁת אֹמְרִי, עַל כִּרְחֹק הִקְשִׁין הִתְנוּב – אין משיבים על ההיקש ועל כרחק אתה מקיש ימי לידה לימי נדה. ואף רבי עקיבא (שם) החולק על רבי אליעזר וסובר שאי אפשר ללמוד דין זה בגזירה שזה מפסח מצרים שאין דנים אפשר משאי אפשר, מודה שדנים דין לידה בימי ספירה מדין נדה בימי ספירה, משום שהדין שאין דנים אפשר משאי אפשר לא נאמר אלא כשדורשים דין בגזירה שזה, וכמו בקרבן פסח שהדרשה היא מגזירה שזה, אבל כשדורשים דין בהיקש מודה רבי עקיבא שדנים אפשר משאי אפשר, לפי שאין משיבים על ההיקש. ולכן בדין יולדת בימי ספירה שנלמד מהיקש, שהיקש הכתוב ימי לידה לימי נדה, דנים אפשר משאי אפשר, ואין ימי לידה עולים לספירת זיבתה, כדן ימי נדה.

לשון אחרת: אִיכָּא דְאֶמְרִי – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, אֶמֶר רב אֶחָדָיו בְּר אַמִּי אֶמֶר רב שְׁשֵׁת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא דְאֶמֶר דִּנִּין אֶפְשָׁר מִשְׁאֵי אֶפְשָׁר. וללשון זו רב אחדבוי אמר תירוצו זה בשם רב שש ואלא אמר כן מעצמו. וְרַב פִּסְאֵא אֶמֶר עַל כִּרְחֹק הִקְשִׁין הִתְנוּב. ותירוצו זה רב פסא אמרו ולא רב ששת.

שנינו במשנה: קִשְׁתָּה שְׁלִשָּׁה יָמִים וכו'. התבאר במשנה (לעיל לו): שאשה שפִּקְבָּה וראתה דם מחמת חבלי לידתה שלשה ימים רצופים בימים הראויים לזיבה, וילדה, אינה נעשית זבה, כיון שבא הדם מחמת הולד. אבל אם שפתה סמוך ללידתה, נעשית זבה. ומבארת המשנה ששפיתתה זו שאמרנו היא 'ששפתה מן הצער ולא מן הדם'. הגמרא מתספקת בדין זה: אִיכָּא דְאֶמְרִי לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה, שְׁפִתָּה מִזֶּה מִזֶּה – פסקה מצערה וגם פסקה מלראות דם, וכו' – האם נעשית זבה, כאשר שפסקה מצערה סמוך ללידתה ולא פסקה מלראות דם, או שכיון שפסקה מלראות דם אינה נעשית זבה, כאשר שלא פסקה מצערה וילדה בקושי.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין זה: רַב חֲסִידָא אֶמֶר, מִטָּמְאָה – הרי זו זבה, שכיון שפסקה מצערה סמוך ללידתה התברר שהדם שראתה לא היה מחמת הולד, שאם היה זה מחמת הולד לא היתה פוסקת מצערה עד ללידתה, ודברי המשנה שעשיתתה שאמרנו שמחמתה היא יולדת בזוב היא 'ששפתה מן הצער ולא מן הדם', מתפרשים שכששפתה מן הצער הרי היא יולדת בזוב אף אם לא שפתה מן הדם. רַבִּי חֲנִינָא אֶמֶר, מְהֻרָּה – אינה נעשית זבה, ודינה כילולת בקושי, שכיון שבשעה שפסקה מצערה פסקה גם מלראות דם, התברר שהדם שראתה בא מחמת הולד, שהרי משעה שפסקו כאביה פסק גם הדם. אבל אשה שפסקו כאביה ועדיין ממשיכה היא לראות דם, הרי זו ראייה שגם הדם שראתה בשעה שהצטערה לא היה מחמת הולד אלא מחמת זיבתה, ודם זה שראתה היה בא גם בלא קושי, ועל זה נאמר במשנה שאשה המקשה ושפתה מצערה ולא מן הדם נעשית זבה.

רבי חנינא ממשיך משל לבאר מדוע אינה נעשית זבה כשפסק הדם: אֶמֶר רַבִּי חֲנִינָא, מִשָּׁל – יש להמשיל דין אשה שפסקה קודם לידתה מן הצער ומן הדם, לְמִלָּךְ שְׁפִיטָא לְדֶרֶךְ וְתִלְוִיתִיו הוֹלְכִים לְפָנָיו, בְּרִדּוּעַ – הדבר ידוע שְׁתִּילוּתִיו שֶׁל מִלָּךְ הוּא, שכן הרגילות,

נִזְבֵּה, הייתי סבור שדווקא הוא יכול לספור שבעה נקיים קודם שנתהר מנגעו, משום שטומאתו קלה, דְּלֹא מִטָּמְאָה בְּאֻנָּם – שראיית זוב באונס אינה מטמאת בזב, אֲכָל זִבָּה שטומאתה חמורה, דְּמִטָּמְאָה בְּאֻנָּם – שראיית דם באונס מטמאת בזבה, אִיכָּא לֹא – שמה אינה יכולה לספור שבעה נקיים קודם שנתהר מנגעה, צְרִיכָא – לכך הוצרכה התורה לכתוב דין זה גם בזבה. וְאִי כִּתְבֵּה רַחֲמֵנָא רַק בְּזִבָּה, הייתי סבור שדווקא היא יכולה לספור שבעה נקיים קודם שנתהר מנגעה, משום שטומאתה קלה, דְּלֹא מִטָּמְאָה בְּרִאיוֹת בְּכַנִּימִים – שאם ראתה שלש ראיות ביום אחד אינה נעשית בכך זבה גמורה עד שתראה שלש ראיות בשלשה ימים, אֲכָל זִבָּה שטומאתה חמורה, דְּמִטָּמְאָה בְּרִאיוֹת בְּכַנִּימִים – שאף אם ראה שלש ראיות ביום אחד נעשה זב גמור, אִיכָּא לֹא – היינו אומרים שאינו יכול לספור שבעה נקיים קודם שיטהר מנגעו, צְרִיכָא – לכך הוצרכה התורה לחדש דין זה גם בזב.

ראיה לשיטת אביי: אֶמֶר אַבְי, מִנָּה אֲמִינָא לָהּ – מנין למדתי שימי לידה אינם עולים לספירת שבעה נקיים, דְּתִנָּיָא בברייתא, נאמר בתורה בדין טומאת יולדת (ויקרא יב ב) וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים כִּימִי נִדְתָּ דְּוָתָה תִּטָּמָא, ותיבות 'דוּתָה תטמא' מיותרות, שהיה אפשר לכתוב וטמאה שבעת ימים כימי נדה, ומיותר זה למדים, לְרִבּוּת אֵת בּוֹעֵלָה – כשם שהבא על הנדה טמא, כך הבא על היולדת טמא. ולמדים עוד, 'דְּוָתָה תִּטָּמָא', לְרִבּוּת אֵת הַלֵּילוֹת – כשם שנדה טמאה בלילות כבימים, כך יולדת טמאה בלילות כבימים. ולמדים עוד, 'דְּוָתָה תִּטָּמָא', לְרִבּוּת אֵת הַיּוֹלֶדֶת בּוֹזֵב – אשה שילדה בימי זיבתה, שְׁצָרִיכָה שְׁשֵׁבַע נְקִיִּים לטהרה. מוכיח אביי: מֵאִי לֹא – האם אין כוונת הברייתא שצריכה לספור שבעה ימים רצופים נקיים מִלֵּידָה – שלא תהא לידה מפסיקה באמצע, שאם ילדה בימי ספירתה, אין ימי לידה עולים לה לספירתה. ומוכח שימי לידה אינם עולים לספירת שבעה נקיים. דוחה הגמרא: לֹא – אין כוונת הברייתא כן, אלא כוונתה שצריכה לספור שבעה ימים נקיים מִדֶּם, אבל טומאת לידה אינה מפסקת, ועולה לספירת שבעה נקיים. ואין הוכחה מהברייתא לדברי אביי.

אביי מביא מקור אחר לדבריו: וְאֶמֶר אַבְי, מִנָּה אֲמִינָא לָהּ – מנין למדתי שימי לידה אינם עולים לספירת שבעה נקיים, דְּתִנָּיָא בברייתא, נאמר בפרשת יולדת (שם) 'כִּימִי נִדְתָּ דְּוָתָה תִּטָּמָא', הוקשו ימי נדתה לימי לידתה, ללמד, כִּימִי נִדְתָּה כִּי יָמִי לִידָתָה, מֵהָ יָמִי נִדְתָּה אֵין רִאיוֹן לְזִיבָה – כשם שלעולם לא נעשית זבה בימי נדה, שכן כימי נדתה כל דם שראה, דם נדה הוא ואינו דם זיבה, וכן אין ספירת שְׁבַעַת עוֹלָה מִקֵּץ – אין ימי נדה עולים לספירת שבעה נקיים של זבה, משום שמשנעשית זבה אינה נעשית נדה, עד שתספור שבעה ימים נקיים, וקודם לכך כל דם שראה דם זיבה הוא, אֵף יָמִי לִידָתָה שֶׁאֵין רִאיוֹן לְזִיבָה – הואיל ושנים הם לימי נדתה בכך שלעולם אין נעשית זבה בימי לידתה, אין ספירת שְׁבַעַת עוֹלָה מִקֵּץ – למדים בהיקש להשוותם לימי נדתה גם בכך שאין ימי לידתה עולים לספירת שבעה נקיים מוזיבתה, ואם ילדה בימי ספירתה אין עולים לה ימים אלו לספירה. ומוכח מהברייתא כשיטת אביי שימי לידה אינם עולים לספירת שבעה נקיים.

הגמרא מקשה מהברייתא על שיטת רבא. מקשה הגמרא: וְיִכָּא – איך יפרש הברייתא שמשמע מדבריה שימי לידה אינם עולים לספירת שבעה נקיים, ושלא כשיטתו. מתרצת הגמרא: רבא יפרש, הָא מִנִּי – ברייתא זו בשיטת מי היא הולכת, הלא בשיטת רבי אליעזר היא, דְּאֶמֶר מִסְתָּר נִמִּי סְתָרָה – שלידה סותרת בספירה ומשום שדבר המטמא סותר אף שאינו גורם דין זיבה, שאמר רבי אליעזר (לעיל ע"א) שראיית אונס בזב אף שאינה גורמת טומאת זיבה, סותרת בימי ספירתה, משום שדבר המטמא סותר, ולדבריו הוא הדין בימי לידה בזבה. ודברי רבא שלידה אינה סותרת ועולה הם בדעת חכמים הסוברים שדבר המטמא אינו סותר, ולשיטתם לידה שאינה גורמת טומאת זיבה, עולה לימי ספירה.

הגמרא מקשה על דברי הברייתא. מקשה הגמרא: וְכִי דִנִּין אֶפְשָׁר – וכי למדים דין לידה בימי ספירה שהיא 'אפשר', שיתכן שתהיה

כָּמָה הוּא קָשְׁיָה – כְּמָה יָמִי רֵאִיתָ דָּם בְּקוּשִׁי מִטְהַר הוֹלֵד, רַבִּי
מֵאִיר אֱמִיר אֶפִּילוּ אֲרָבָעִים וְחֲמִשִּׁים יוֹם. קָשְׁיָה לְתַרְוִינָהּ – יֵשׁ
לְהַקְשׁוֹת מִדְּבַר רַבִּי מֵאִיר בִּין עַל שִׁיטַּת לִוי וּבִין עַל שִׁיטַּת אַבָּא
שְׁאוּל, שְׁהִרִי לֹא נִחְלָקוּ אֲלֵא אִם הוֹלֵד מִטְהַר רַק זֹכֶה גְדוֹלָה אִם
גַּם זֹכֶה קִטְנָה, אֲךָ שְׁנֵיהֶם מוֹדִים שְׁאִינוּ מִטְהַר אֲלֵא בִימֵי זִיבָה וְלֹא
בִימֵי נִדָּה, וְאִם כֵּן, כִּיצַד יִתְכַּן הַדְּבַר שֶׁתִּרְאֶה הָאִשָּׁה דָּם בְּקוּשִׁי
בִּמְשַׁךְ חֲמִשִּׁים יוֹם וְלֹא תִהְיֶה טְמֵאָה נִדָּה.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: מִי קָתְנִי? וְכִי שְׁנִינוּ בִּמְשַׁנְתֵּינוּ שֶׁתִּהְיֶה הָאִשָּׁה
מְהוּרָה בְּכֹלָן – בְּכָל חֲמִשִּׁים הַיָּמִים שֶׁהִיא רוֹאָה, אֵין הַדְּבַר כֵּן,
אֲלֵא אִם קָשְׁתָּה בִימֵי נִדָּתָה הִרִי הִיא טְמֵאָה נִדָּה, וְרַק אִם קִשְׁתָּה
בִימֵי זִיבָתָה מְהוּרָה הִיא.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַעוֹסֶקֶת בְּאִשָּׁה הַרוּאָה דָּם יָמִים רַבִּים
בְּלֹא שֶׁתְּבוֹא לִידֵי טוֹמָאָה זִיבָה: תִּנְיָא בְּבִרְיָתָא, הִיא רַבִּי מֵאִיר
אֱמִיר, יֵשׁ אִשָּׁה מְעוּבֶרֶת הַמְּקַשָּׁה – שֶׁהִיא בֹּעֶצֶר וְכֹאֵם מִחֲמַת הוֹלֵד
מִקְצַת יָמִים, וְרוּאָה דָּם בִּמְשַׁךְ מָאָה וְחֲמִשִּׁים יוֹם רְצוּפִים, וְאָף עַל
פִּי כֵן אֵין טוֹמָאָה זִיבָה עוֹלָה לָהּ בָּהּ, כְּלֹמֶר, אִינֶה נַעֲשִׂית בְּהֵם זֹכֶה
גְּדוֹלָה. בִּיצַד, רֵאִתָּה דָּם שְׁנֵים [-יוֹמִיִּים] בְּלֹא עֵת נִדָּתָה, דְּהֵינּוּ,
בְּשֵׁנִי הַיָּמִים הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁבְּאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם הָרֵאִיִּים לְטוֹמָאָה זִיבָה,
וְלֵאחֲרָי מִכֵּן רֵאִתָּה עוֹד שְׁבָעָה יָמִים בְּאֵלּוּ הָרֵאִיִּים לְטוֹמָאָה נִדָּה,
וְלֵאחֲרָי מִכֵּן רֵאִתָּה עוֹד שְׁנֵים בִּימֵים שֶׁל אַחֲרֵי הַנִּדָּה, דְּהֵינּוּ, בְּשֵׁנִי
הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁבְּאֶחָד עֶשֶׂר הַיָּמִים הָרֵאִיִּים לְטוֹמָאָה זִיבָה,
וְלֵאחֲרָי מִכֵּן רֵאִתָּה עוֹד שְׁבָעָה יָמִים בְּקוּשִׁי סְמוּךְ לְלִידָה, שֶׁהֵם יָמִים
שֶׁהוּלֵד מְטַהֵר אוֹתָהּ מִטְּמֵאָתָה זִיבָה, וְלִידָה נִקְבָּה, וְהַמְשִׁיכָה לְרֵאִתָּה
עוֹד בִּמְשַׁךְ שְׁמוֹנִים יוֹם שֶׁל אַחֲרֵי לִידַת נִקְבָּה, שְׁאֵין בְּהֵם טוֹמָאָה
זִיבָה, וְאַחֲרָי שְׁמוֹנִים יָמִים אֲלוֹ רֵאִתָּה עוֹד בִּמְשַׁךְ שְׁבָעָה הַיָּמִים
הָרֵאִיִּים לְטוֹמָאָה נִדָּה, וְעוֹד רֵאִתָּה שְׁנֵים שֶׁל אַחֲרֵי הַנִּדָּה, דְּהֵינּוּ
בְּשֵׁנִי הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים מִתּוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם הָרֵאִיִּים לְטוֹמָאָה
זִיבָה, וְנִמְצָא שֶׁרֵאִתָּה דָּם מִזֶּה וְחֲמִשִּׁים יוֹם בְּרִצְפּוֹת, וְאָף עַל פִּי
כֵן לֹא הִיגִיעָה לִידֵי טוֹמָאָה זֹכֶה גְּדוֹלָה.
אֱמִיר לֵאמֹר לֹא חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר, אִם כֵּן, לִפִּי דְּבִרְךָ שֶׁמַּחֲשֵׁב אֶתְּךָ אֶת
אֵת שְׁמוֹנִים הַיָּמִים שֶׁאֲחֵר לִידַת נִקְבָּה, יִכּוֹל אֶתְּךָ לֹמַר שִׁישׁ אִשָּׁה
הַמְּקַשָּׁה לִילֵד מִקְצַת יָמִים וְרוּאָה דָּם בְּלֵי יָמֵיהָ, וְאָף עַל פִּי כֵן אֵין
טוֹמָאָה זִיבָה עוֹלָה לָהּ בָּהּ, וְהֵינּוּ בְּאוֹפֶן שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל, אֲלֵא
שֶׁאֲחֵר לִידַת הַנִּקְבָּה נִתְעַבְּרָה שְׁנִית, וְאַחֲרָי כְּלוֹת שְׁמוֹנִים הַיָּמִים
וְשִׁבְעָה יָמִי נִדָּה וְשְׁנֵי הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים מִתּוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר שֶׁל זִיבָה
רֵאִתָּה דָּם בְּקוּשִׁי בִּמְשַׁךְ חֲמִשִּׁים יוֹם, וּבִסּוֹף יָמִים אֲלוֹ הִפִּילָה נִקְבָּה,
וְלֵאחֲרָי מִכֵּן נִתְעַבְּרָה שְׁנִית, וְלִסּוֹף שְׁמוֹנִים וְתֵשֶׁע יוֹם לְהַפְלֵתָה
קִשְׁתָּה חֲמִשִּׁים הַיָּמִים הַפִּילָה שׁוֹב, וְכֵן הִלָּא, וְנִמְצָא שֶׁאִשָּׁה זֹכֶה רוּאָה דָּם
בִּמְשַׁךְ כָּל יָמֶיהָ וְלַעֲלוֹם אִינֶה מְגִיעָה לִידֵי טוֹמָאָה זִיבָה, וְאִם כֵּן,
מִדּוּעַ נִקּוּט אֶתְּךָ מֵאֵה חֲמִשִּׁים יוֹם בְּלִבָּד.
אֱמִיר לֵאמֹר רַבִּי מֵאִיר לְחֲכָמִים, מֵאִי דִּעְתִּיכֶם – מַה הִיא דַּעְתְּכֶם,
כִּיצַד יִתְכַּן שֶׁתִּהְיֶה רוּאָה כָּל יָמֶיהָ בְּלֹא טוֹמָאָה זִיבָה, מִשּׁוֹם נִפְלָאִים
– בְּאוֹפֶן שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת וּמִפִּילָה נִפְלָאִים, אֲךָ בְּאוֹפֶן זֶה אֵין הִיא טְהוּרָה
מִטוֹמָאָה זִיבָה, לִפִּי שְׁאֵין קוּשִׁי לְנִפְלָאִים – אֵין נִפְלָאִים מִשְׁהֵרִים דָּם
שֶׁרֵאִתָּה אִשָּׁה בְּקוּשִׁי, שֶׁלֹּא מִתִּירָה הַתּוֹרָה אֶת הָאִשָּׁה מִטוֹמָאָה
זִיבָה אֲלֵא כְּשֶׁרֵאִתָּה מִחֲמַת לִידַת וְלֵד כֵּן קִיַּמְתָּ, וְלִפִּיכָךְ אֵי אֲפֻשֶׁר
לְפָרֵשׁ כְּדִבְרֵיכֶם שֶׁתִּהְיֶה אִשָּׁה רוּאָה דָּם כָּל יָמֶיהָ בְּלֹא טוֹמָאָה
זִיבָה, אֲלֵא רַק עַד מֵאֵה חֲמִשִּׁים יוֹם.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא נִוסֶּפֶת הַעוֹסֶקֶת בַּעֲנִין זֶה: תִּנְיָא רַבִּנָּה, יֵשׁ
אִשָּׁה הַרוּאָה דָּם בִּמְשַׁךְ מָאָה יוֹם רְצוּפִים, בְּלֹא קוּשִׁי כְּלָל, וְאָף עַל
פִּי כֵן אֵין טוֹמָאָה זִיבָה עוֹלָה לָהּ בָּהּ. בִּיצַד, רֵאִתָּה שְׁנֵים [-יוֹמִיִּים]
בְּלֹא עֵת נִדָּתָה, דְּהֵינּוּ בְּשֵׁנִי הַיָּמִים הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁל אֶחָד עֶשֶׂר
הַיָּמִים הָרֵאִיִּים לְטוֹמָאָה זִיבָה, וְלֵאחֲרָי מִכֵּן רֵאִתָּה בִּמְשַׁךְ שְׁבָעָה
יָמִים הָרֵאִיִּים לְטוֹמָאָה נִדָּה, וְרֵאִתָּה עוֹד שְׁנֵים שֶׁל אַחֲרֵי הַנִּדָּה,
דְּהֵינּוּ, בְּשֵׁנִי הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁבְּתוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר הַיָּמִים הָרֵאִיִּים
לְטוֹמָאָה זִיבָה, וְלֵאחֲרָי מִכֵּן יִלְדָה נִקְבָּה, וְהַמְשִׁיכָה לְרֵאִתָּה עוֹד
בִּמְשַׁךְ שְׁמוֹנִים הַיָּמִים שֶׁל אַחֲרֵי לִידַת נִקְבָּה, שְׁאֵין טוֹמָאָה זִיבָה
עוֹלָה בָּהּ, וְלֵאחֲרָי מִכֵּן רֵאִתָּה עוֹד בִּמְשַׁךְ שְׁבָעָה יָמִים הָרֵאִיִּים
לְטוֹמָאָה נִדָּה, וְעוֹד שְׁנֵים שֶׁל אַחֲרֵי הַנִּדָּה, דְּהֵינּוּ, שְׁנֵי הַיָּמִים

אֶפִּילוּ אֶת הַיָּמִים הָרֵאִיִּים לְסִפִּירַת קְטִירַת זִבָּה. כְּלֹמֶר, יֵשׁ לְטַהֵר
אִשָּׁה זֹכֶה לַעֲלוֹם, בְּכָל הַיָּמִים שֶׁהִיא רוּאָה דָּם בְּקוּשִׁי מִחֲמַת הַלִּידָה,
לִפִּי שֶׁכָּל יָמֶיהָ רֵאִיִּים הֵם לְסִפִּירַת שְׁבַעָה נְקִיִּים שֶׁל זֹכֶה הַסּוֹתֶרֶת
סִפִּירָתָהּ, שְׁהִרִי אִשָּׁה הַרוּאָה דָּם שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים מִתּוֹךְ אֶחָד
עֶשֶׂר יָמִים הָרֵאִיִּים לְטוֹמָאָה זִיבָה נַעֲשִׂית 'זֹכֶה גְּדוֹלָה' וְצִרִיכָה
לְסַפּוֹר שְׁבַעָה יָמִים נְקִיִּים, וְאִם סִפְרָה שִׁשָּׁה יָמִים וּרֵאִתָּה דָּם בְּיוֹם
הַשְּׁבִיעִי סוֹתֶרֶת אֶת סִפִּירָתָהּ וּמִתְחִילָה לִמְנוֹת שׁוֹב שְׁבַעָה נְקִיִּים,
וְנִמְצָא שֶׁבְּאוֹפֶן כֹּזֶה כָּל יָמֶיהָ רֵאִיִּים לְסִפִּירַת, וְעַל כֵּן אִם רֵאִתָּה
בְּהֵם דָּם בְּקוּשִׁי סְמוּךְ לְלִידָה טְהוּרָה הִיא, וּבִתְנָאִי שֶׁהִתְחִילָה
לְרֵאִתָּה שְׁלֹשָׁה יָמִים מִתּוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר הַיָּמִים הָרֵאִיִּים לְטוֹמָאָה
זִיבָה.
הַגִּמְרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרֵי לִוי מִהַמְשֵׁנָה: תִּנְיָא – שְׁנִינוּ בִּמְשַׁנְתֵּינוּ, בָּמָה
הוּא קָשְׁיָה, כְּלֹמֶר, בִּמְשַׁךְ כְּמָה יָמִים סְמוּךְ לְלִידָה נִטְהַרְתָּ הָאִשָּׁה
אִם רֵאִתָּה דָּם בְּקוּשִׁי, רַבִּי מֵאִיר אֱמִיר אֲרָבָעִים וְחֲמִשִּׁים יוֹם. וְסִבְרָה
לְטוֹמָאָה עֵתָה, שְׁכּוֹנֶת רַבִּי מֵאִיר הִיא שְׁאֵם רֵאִתָּה אֲרָבָעִים אוֹ
חֲמִשִּׁים יוֹם רְצוּפִים סְמוּךְ לְלִידָה בְּקוּשִׁי הִרִי הִיא טְהוּרָה לְגִמְרָא,
הֵן מִטוֹמָאָה נִדָּה וְהֵן מִטוֹמָאָה זִיבָה. וְלִפִּיכָךְ מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא,
בְּשִׁלְמָא – דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר מְבֹאֲרִים הֵם לְשִׁיטַּת רַב, שֶׁכֵּן מְשַׁבְּחָתָהּ
לָהּ – נִיחָן לְמַצּוֹא לְשִׁיטַּתָּה אֹפֶן שִׁיזָּא דָּם קוּשִׁי טְהוֹר לְגִמְרָא אֶפִּילוּ
בִּמְשַׁךְ חֲמִשִּׁים יוֹם, בְּדְּבָרֵי רַב אֱמִיר בְּרַ אֲמִיר, שֶׁפִּירֵשׁ לְשִׁיטַּת רַב
שֶׁהוּלֵד מִטְהַר אֶפִּילוּ יָמִים הָרֵאִיִּים לְסִפִּירַת סִתִּירַת זִיבָתָה, אֲלֵא
לִלֵי הַסּוֹבֵר שְׁאֵין הוֹלֵד מִטְהַר אֲלֵא אֶת אֶחָד עֶשֶׂר יָמִי הַזִּיבָה
בְּלִבָּד, קָשְׁיָה – יִקְשֶׁה, כִּיצַד יִתְכַּן הַדְּבַר שֶׁתִּרְאֶה חֲמִשִּׁים יוֹם
רְצוּפִים וְלֹא תְּבוֹא לִידֵי טוֹמָאָה נִדָּה.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֱמִיר [-יִתְרִין] לָךְ לֵי עַל קוּשִׁיָּה זֹכֶה כָּךְ, מִי קָתְנִי –
וְכִי שְׁנִינוּ בִּמְשַׁנְתֵּינוּ שֶׁאִשָּׁה זֹכֶה רוּאָה דָּם בְּקוּשִׁי בִּמְשַׁךְ חֲמִשִּׁים
יוֹם מְהוּרָה הִיא בְּכֹלָן – מִכָּל טוֹמָאָה, הִרִי לֹא שְׁנִינוּ אֲלֵא שֶׁטְהוּרָה
הִיא מִטוֹמָאָה זִיבָה, וּמִמִּילָא יֵשׁ לֹמַר שְׁכּוֹנֶת הַמְשֵׁנָה כָּךְ הִיא,
שְׁאֵם רֵאִתָּה דָּם בְּקוּשִׁי בִּמְשַׁךְ חֲמִשִּׁים יוֹם אִזִּי כְּשֶׁהִיא רוּאָה בִּימֵי
נִדָּה טְמֵאָה נִדָּה, וְאִילוּ כְּשֶׁרוּאָה בִּימֵי זִיבָה מְהוּרָה הִיא.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה גִּירְסָא אַחֶרֶת דְּבָרֵי לִוי הַחֹלְקִים עֲלֵיהִי: לִישְׁנָא
אֲחֵרִינָא אֱמִיר לָהּ – יֵשׁ אוֹמְרִים לְשׁוֹן אַחֶרֶת בְּמַחֲלּוֹקֶת זֶה, וְכֵךְ הֵם
שׁוֹנִים, אֱמִיר רַבִּי לֵי, אֵין תּוֹלֵד מְטַהֵר אֲלֵא אֶת הַיָּמִים הָרֵאִיִּים לְהִיּוֹת
בָּהֶן זִבָּה גְּדוֹלָה. כְּלֹמֶר, אִם רֵאִתָּה דָּם בְּקוּשִׁי סְמוּךְ לְלִידָה בִּמְשַׁךְ
שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים שֶׁבְּתוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר הַיָּמִים הָרֵאִיִּים לְטוֹמָאָה
זִיבָה, שֶׁרֵאִוִּיהָ הִיא לִיעֲשׂוֹת זֹכֶה גְּדוֹלָה בְּרֵאִיָּה זֶה, אִזִּי טְהוּרָה הִיא
לְעֵינֵי כָךְ שֶׁאִינֶה צִרִיכָה לְסַפּוֹר שְׁבַעָה נְקִיִּים וְלַהֲבִיא קֶרֶב, שֶׁכֵּן
גִּזְרַת הַכְּתוּב הִיא שֶׁהוּלֵד מִטְהַר מִטוֹמָאָה זִיבָה גְּדוֹלָה, אֲבָל אִם
רֵאִתָּה דָּם רַק יוֹם אֶחָד אוֹ יוֹמִיִּים, שְׁאֵין הִיא רֵאִוִּיהָ לְהִיּוֹת זֹכֶה
גְּדוֹלָה עַל יְדֵי רֵאִיָּה זֶה, אֵין הוֹלֵד מִטְהַר מִטוֹמָאָה 'שׁוֹמֶרֶת יוֹם
כִּגְדָּל יוֹם'. מֵאִי מְעַמָּא – מַה הוּא טַעַם הַדְּבַר, שְׁאֵין הוֹלֵד מִטְהַר
אֲלֵא זֹכֶה גְּדוֹלָה, 'אִשָּׁה' כִּי יוֹזֵב זֹכֶה דְּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת נִדָּתָה'
בְּתִיב (וִיקְרָא טו כה), וּמִתִּיבַת 'דְּמָה' דְּרִשׁוּ חֲכָמִים (לְעִיל לֹא) 'דְּמָה'
מִחֲמַת עֲצָמָה וְלֹא מִחֲמַת וְלֵד, וּמֵאחֲרָי וּמִקְרָא זֶה עוֹסֵק בְּדִין 'זֹכֶה'
גְּדוֹלָה הַרוּאָה דָּם בִּמְשַׁךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּרִצְפּוֹת, שֶׁכֵּן נִאֲמַר בּו' כִּי
יוֹזֵב זֹכֶה דְּמָה יָמִים רַבִּים, מִמִּילָא יֵשׁ לֹמַר שְׁאֵין הַכְּתוּב מִטְהַר דָּם
הַבָּא מִחֲמַת הוֹלֵד אֲלֵא כְּשֶׁהִיָּתָה רֵאִוִּיהָ לְהִיּוֹת זֹכֶה גְּדוֹלָה בְּרֵאִיָּה
זֶה.
אֲבָא שְׁאוּל מְשַׁמֵּיָה דְּרַב אֱמִיר, הוֹלֵד מִטְהַר אֶפִּילוּ אֶת הַיָּמִים הָרֵאִיִּים
לְהִיּוֹת בָּהֶן זִבָּה קָטָנָה. דְּהֵינּוּ, שְׁאֵף אִם רֵאִתָּה רַק יוֹם אוֹ יוֹמִיִּים
טְהוּרָה הִיא, וְאִינֶה צִרִיכָה לְהִיּוֹת 'שׁוֹמֶרֶת יוֹם כִּגְדָּל יוֹם'. מֵאִי
מְעַמָּא – מַה הוּא טַעַם הַדְּבַר, לִפִּי שֶׁהִתִּיבּוֹת 'מִי' וְכָל יָמֵי הַתָּם
בְּתִיבֵי – שֶׁם הֵם כְּתוּבִים. כְּלֹמֶר, בְּהַמְשַׁךְ מִקְרָא זֶה (וְאִשָּׁה כִּי יוֹזֵב
זֹכֶה דְּמָה יָמִים רַבִּים) שֶׁמִּמֶּנּוּ אֲנוּ לְמוֹדִים שֶׁהוּלֵד מִטְהַר אֶת הָדָם,
נִאֲמַר 'או' כִּי תִזְכּוּב עַל נִדָּתָה כָּל יָמֵי זֹכֶה טְמֵאָתָה בִּימֵי נִדָּתָה תִּהְיֶה
טְמֵאָה הוּא, וּמִתִּיבּוֹת 'מִי' וְכָל יָמֵי לְמוֹד חֲכָמִים (לְקַמֵּן עַג). דִּין
זֹכֶה קִטְנָה הַשׁוֹמֶרֶת יוֹם כִּגְדָּל יוֹם, וְלִפִּיכָךְ יֵשׁ לֹמַר שֶׁהוּלֵד מִטְהַר
אֶת הָאִשָּׁה אֶף מִטוֹמָאָה זֹכֶה קִטְנָה.
הַגִּמְרָא מְקַשָּׁה עַל שִׁיטַּת שְׁנֵיהֶם מִמְשַׁנְתֵּינוּ: תִּנְיָא – שְׁנִינוּ בִּמְשַׁנְתֵּנוּ,

אף ימים הראויין לספירת סתירת זבה – בימי זיבה. דלעולם היא טהורה עד שתשפה, שהרי כל ימיה ראויין לכך: שאם תספור ששה ותראה – סותרת הכל, ונמצאו הימים הבאין ראויין לספירה. והא דרנאי "בימי נדה נדה" – היבא דאתחיל קשי מימי נדה, אבל אתחיל בימי זיבה – כל מה שיאריך הקושי, טהורה. ועוד ארבעים וחמשים יום – קא

סלקא דעתך: לגמרי מטהר לה רבי מאיר, מוזב ומנודה. בימי נדה – והכי קאמר רבי מקרן: כמה הוא קשירה שלא תבא להתחייב בקרבן ולספירת נקיים? ארבעים וחמשים יום. ומידו בכל הני ארבעים, כי שלמי ימי זוב ומטו ימי נדות – טמאה נדה. וכי הדרי שלמי שבעת ימי נדות, ומטו ימי זוב – טהורה. וזה גדולה – ראתה שלשה רצופין בתוך אחד עשר יום – טהורה מספירת נקיים ומקרבן. אבל לא ראתה אלא יום אחד – צריכה לשמור יום כנגד יום. דכי כתיב "דמה", דדרשינן: ולא מחמת ולד – בזבה גדולה כתיב. דכתיב בהווא קרא "ימים רבים". ואם משך קשירה יותר מאחד עשר יום, שנבנסה לימים שראויים לנדה – טמאה. ימי וכל ימי זוב מופאתה וגי' – ומנייהו נפקא לן זבה קטנה בשלידה בלתינן בשמעתא בתרייתא. קשיא לתרייתו – דאמרי: זבה גדולה וקטנה הוא דמטור ולד, אבל אם יאריך אחריהן – טמא. בימי זיבה – למר דבאית ליה, ולמר דבאית ליה, יש מקשה – שהיא רואה. מאה וחמשים יום – רצופין. ואין זבה עולה בהן – ולא שתהא מקשה כל מהא דחמשים יום. כיצד ראתה שנים בלא עת – בלא עת נדה, הרי אחד עשר ימים שלאחר נדתה, שהן ימי זיבה ואינה זבה עד שתראה בהן שלשה רצופין. ואם ראתה שנים בסופן, כשתראה למחר – הוי פתח של נדותה, ואינו מצטרף לה לזיבה, אלא תחלת נדה הוא. וכל שבעה תראה נדה – הרי תשעה ימים רצופין. ושנים שלאחר הנדה. שהן אחד עשר של ימי זוב. וכל כמה דלא חזיא שלשה בימי זיבה, לא היא זבה – הרי אחד עשר רצופין. וקשתה חמשים והיא חולה, ואמרינן לעיל בחולת חמשים – הרי ששים ואחד. וביום ששים ואחד ילדה נקבה, ואפילו רואה כל שמונים אינה זבה, ואחד ושמונים הוי תחילת נדה, ואם ראתה שבעה – הרי מאה וארבעים ושמונה. ושנים שלאחר הנדה ותפסוק – הרי ראתה מאה וחמשים רצופין, ואינה זבה. אבל אם תראה יותר – היא זבה, והווי להו שלשה לאחר הנדה. וחמשים שהולד מטהר – הנך חמשים של קשי לפני המאנים. אם כן – דקשבת שמונים של נקבה. יש מקשה לעולם – ואינה זבה, כגון טובלת לארבעה עשר של נקבה, ומתעברת, ולסוף שמונים שבעה לנדה, ושנים לאחר הנדה, ומקשה חמשים, ותורת ומפלת נקבה. וכן לעולם. אמר לון – רבי מאיר: מאי דרתייכו? משום פלגים, כדפרישין. אין קושי לנפלים – אין דגבל מליטה, נטמאנה בדי הקושי – בולד דאית לן קושי קמיינרי. יש רואה – בלא קושי. קא משמע לן דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם –

דאי לא אפשר – הויה לה זבה כשילדה אחר שנים שלאחר הנדה, דהוה ליה יום לידה שלישי. ואי חזיא חזיא קודם לידה בפתיחת הקבר – הרי היא זבה, והאיל וכלא קושי ראתה. להלך ולחמיר – פעמים שהוא מטהר כלום, פעמים שהוא מטהר חדש ויום אחד. הרי זו יולדת בזוב – והאיל ורוב זיבה בשמיני הוא, שאין חולד מטהר – שדינן חד יומא בטר תרין, והרי היא זבה. ואפילו בסוף תשיעי ילדה – ואף על גב דתשיעי כולו בשופ, דחץ משני ימים – אין זו יולדת בזוב בלבד שלא תראה דם בימי השופ. ואמרין: כיון דשופי סמוך ללידה, נטמאנה בדי הקושי – דקסבר רבי יהודה: חדש של תשיעי גורמת לידה חולה. דמכיל עייל, דהוה זמן לידה. הילכך כל הדמים שרואה בו בקושי, אינו אלא מחמת חולד, אף על גב דאיכא שופי בתרייהו, ואפילו בתחלת תשיעי הוי מחמת ולד, דקסבר: יולדת לתשעה, יולדת למקוטעין. שיפורא = שופר שתוקעין בו בית דין בקדוש החדש. או למאתים ושבעים ואחד – דהווי להו תשעה חרשים שלמים של שלשים, וביום ראשון של עשירי יולדת. או למאתים שבעים ושנים – כלומר, אם לא קלט חורע יום ראשון, קלט בשני. ומימין קליטתו הוי תחלת העיבור. או למאתים שבעים ושש – שאם לא קלט בשני, קלט בשלישי. אבל אם לא קלט בשלישי – שוב אינו קלט, דקימא לן דער שלישי הוי ראוי לחורע, מכאן ואילך – מסריה, במסכת שבת (פא), בפולטת שכבת זרע ביום השלישי, בפרק "רבי עקיבא", אלמא, לא ילדה למקוטעין. [הוא] – שמואל דאמר בחסדיים.

להיות בהן זבה גדולה – רש"י פירש: לאפוקי עשרה ואחד עשר, דאינה ראויה להתחיל בהן זבה גדולה. ורבינו חננאל פירש: לאפוקי יום ראשון ויום שני של אחד עשר, דאינה ראויה עדיין להיות זבה גדולה אם לא תראה יום שלישי. מאי דעתין משום נפלים – תימה: דבלאו נפלים מצינן לאשכוחי יותר ממאה וחמשים, כגון יהודה חזקיה, ואחר הולד השני תספור שמונים ונקשה שבעה ימים לנדה ושני ימים אחרי כן ויש לומר: דלא שכיח, ואם תאמר: הלא בלא קושי משכחת כל ימיה שלא תהא זבה, כגון שהפילה אחר שמונים ונקשה שבעה לנדה ושני ימים אחר נדה. ובשלמא בסמוך גבי "יש רואה מאה ימים", איכא למימר דבחד ולד מיירי. אי נמי: בבן קיימא, אבל חבא מיירי בנפלים, מדקאמר "אין קושי לנפלים"? ויש לומר: דלא מיירי ביולדת בלא קושי.

שיפורא גרים – פירשו: שופר שתוקעין בראש חדש בקדוש החדש תשיעי של עיבורה. ואם תאמר: והכי מוכח דחדש לבנה גרים, דילמא חדש תשיעי של אחר שמונה חרשים של שלשים יום להיונה גרים, אפילו הוא מתחיל באמצע חדש הלבנה? ויש לומר: דאם כן, הוה ליה למימר "דיה חדש אחרון", אבל "חדשה" משמע: חדש המבורר, דהיינו חדש הלבנה. וקאי שמע מינה אמתותינן כמו אבריהא. אי נמי: משום דברייתא מוכחא דיוולדת למקוטעין, כדקתני "אפילו בתחלת תשיעי ילדה", וליום אחד לא היה קרי "חדשה". אבל אחדש לבנה קרי שופר "חדשה", אפילו יום אחד (כו). אי נמי: מסיפא דברייתא מוכיח, דעל כרחך חדש לבנה גרים, דקתני: אבל קשתה יום אחד בסוף שמיני, ושנים בתחלת תשיעי, ואפילו ילדה בסוף תשיעי כו, והיאך יכולה לידע דקשתה שנים בתשיעי, אי לא דמיירי בחיזושה של לבנה? דהוה ילדה לידה בסוף תשיעי, יכולה לידע כגון שילדה למאתים שבעים ושלושה ימים לשמושה, דאו מתחיל תשיעי שלה שלשים יום לפני לידתה, דהורע לא נקלט עד יום שלישי לשמושה. דאי נקלט יום ראשון, היתה יולדת למאתים שבעים ואחד לשמושה, דאין חולד משהתה יותר, דאם קיימא לן כרבה תוספאה דפרק "הערל" (בבבא, פ.ב.), מכל מקום מדקאמר "אפילו ילדה בסוף תשיעי" משמע נמי שילדה באמצע תשיעי, ואז אי אפשר לדעת אם קשתה שני ימים בתשיעי בצמצום. דאי קשתה במאתים וארבעים, ובמאתים ארבעים ואחד, ובמאתים ארבעים ושנים משמושה – שמה לא נקלט חורע עד מחרת התשמיש, ואם כן לא קשתה אלא יום אחד חדש תשיעי. ואם קשתה במאתים ארבעים ואחד, ומאתים ארבעים ושנים, ומאתים ארבעים ושלושה, שנקלט חורע ביום התשמיש – אם כן שלשה ימים קשתה בחדש תשיעי. אלא דאי שיפורא גרים. ונראה דלרבי יהודה שיפורא דרשתה חרשים גרים, ואם נתעברה בסוף החדש – יולדת בתחלת תשיעי. דאי בעינן שמונה וראשונים שלמים, אם כן כי נתעברה בסוף החדש שיפורא דתשיעי – הוה

ליה עשירי, אלא אם כן נתעברה בתחלת החדש.

והאיל ורוב זיבה בשמיני הוא, שאין חולד מטהר – שדינן חד יומא בטר תרין, והרי היא זבה. ואפילו בסוף תשיעי ילדה – ואף על גב דתשיעי כולו בשופ, דחץ משני ימים – אין זו יולדת בזוב בלבד שלא תראה דם בימי השופ. ואמרין: כיון דשופי סמוך ללידה, נטמאנה בדי הקושי – דקסבר רבי יהודה: חדש של תשיעי גורמת לידה חולה. דמכיל עייל, דהוה זמן לידה. הילכך כל הדמים שרואה בו בקושי, אינו אלא מחמת חולד, אף על גב דאיכא שופי בתרייהו, ואפילו בתחלת תשיעי הוי מחמת ולד, דקסבר: יולדת לתשעה, יולדת למקוטעין. שיפורא = שופר שתוקעין בו בית דין בקדוש החדש. או למאתים ושבעים ואחד – דהווי להו תשעה חרשים שלמים של שלשים, וביום ראשון של עשירי יולדת. או למאתים שבעים ושנים – כלומר, אם לא קלט חורע יום ראשון, קלט בשני. ומימין קליטתו הוי תחלת העיבור. או למאתים שבעים ושש – שאם לא קלט בשני, קלט בשלישי. אבל אם לא קלט בשלישי – שוב אינו קלט, דקימא לן דער שלישי הוי ראוי לחורע, מכאן ואילך – מסריה, במסכת שבת (פא), בפולטת שכבת זרע ביום השלישי, בפרק "רבי עקיבא", אלמא, לא ילדה למקוטעין. [הוא] – שמואל דאמר בחסדיים.

והא אמר שמואל כו' - לא מצי למימר דרבי יהודה בנפלים איירי, מודקט שמיני ותשיעי, ולא נקט שלשי רביעי. אי נמי: מודקטני "לדה".

דיו לבא מן הדין להיות בנדון - ואם תאמר: ובלא קל וחומר נמי אמאי מטמא: תיפוק ליה דקושי לא גרע משופי, ולמה בשביל קושי יש לה להיות טמאה? ויש לומר: דטמא

דרבי אליעזר, כדמפרש רבא בגמרא, "דמיח" -

מחמת עצמה, ולא מחמת ולד. ולכן צריך להו' לרבנן קל וחומר, ותחומת קל וחומר אית לן למדרש קרא ד"דמיח" למילתא אחריתא. וליכא לאוקומי קרא אפילו בימי נדה, דליכא קל וחומר, דרבנן נמי דרשי "תשב" - ושיבה אחת לכולן. ורבי אליעזר סבר: דכיון דאיכא לאוקומי קרא בימי נדה, אפילו אי נימא קל וחומר, משום "דיו" אין לך לטורא אלא בימי זיבה, אבל בימי נדה - טמאה. ולדידיה אף בימי זיבה טמאה, משום "תשב" - ושיבה אחת לכולן, כדאמר בגמרא. **אימא** בימי זיבה הטהרה בימי נדה טמאה -

פירש הקונטרס: ארבי אליעזר פריך. דמטמא אף בימי זיבה, מדקאמר תנא קמא "כל דמים שהיא רואה - טהורה", ועלה קאמר רבי אליעזר דטמאה, ולא מפליג - משמע דאף בימי זיבה דטמאה, "דיו" דקאמר רבי אליעזר - לדבריהם דרבנן קאמר להו. ודבר רבינו מנחם מפרש: דרבי אליעזר לא מטמא אלא בימי נדה, כדקאמר "דיו", והא דפריך "ואימא בימי זיבה טהורה" - הוי סיוס מילתא דראב, דאמר: בהא זכינשו רבי אליעזר לרבנן, דהא מקרא ד"דמיח" הו' לוד לרבנן לטמא בימי נדה, ולטורא בימי זיבה ומשנ: "תשב" - ושיבה אחת לכולן, וכיון דמקל וחומר מטריח בימי זיבה, אית לן לטורא מקרא ד"תשב" אף בימי נדה, דהא משמע ושיבה אחת לכולן, ואין לחלק בהן, ואם כן קרא ד"דמיח" אתא למילתא אחריתא, וחכי דרשנן לעיל בברייתא לרבנן מ"תשב" שכל דמים טהורים. ואם תאמר: וכיון דאי לא קרא ד"תשב", אף רבנן הוו מטמאין מקרא ד"דמיח", אם כן הדיכי בעו למעבר קל וחומר דאף בימי נדה טהורה, דקאמר "דיו" אנו משיבין אותך בלשון אחר? ויש לומר: דפרכינן ליה, כיון דמקל וחומר מוכיח דטהרה אף בימי נדה, אית לן למימר "דמיח" לדרשא אחריתא. לא

לדי חילול שבת. שלא תלד בשבת, ויצטרך לחלל עליה את השבת. **אלא מרביעי ואילך** - אבל ליל שלשי וליל שני ומוצאי שבת - לא. דאי מתעברה למוצאי שבת - שמא תלד למאתים שבועים ושלשה, דמטי בשבת, ונמצא שבת מוחלל, שניתן רשות לחלול מפני סכנת גופה. ודיכי דמי? עשה ממאתים שבועים ושלשה ימים שבועים, מאה ימים - הוו שבועים שוין, בר מתרי יומי. וכן למאה ימים האחרים שני ימים - הוי ארבע ימים עורפים על השבועים, ושבעים ימים - כיון שיום, ושלשה ימים תן על ארבעה העורפים - הרי שבו, וכיון שהחילול במוצאי שבת - נמצאו כלים בשבת, ואם נתעברה בשני - דלמא ילדה למאתים שבועים ושנים, דמטי בשבת, ואם נתעברה בשלשי - דלמא ילדה למאתים שבועים ואחד, דמטי בשבת. אבל מרביעי, אי ילדה למאתים שבועים ואחד - מטי בחד בשבא, ואי למאתים שבועים ושנים - מטי בתרי בשבא, ואי למאתים שבועים ושלשה - מטי בתלתא בשבא. אלמא כשמואל סבירי להו. ברביעי, ותו לא - כל שכן דאי מעברא בחמישי או בששי או בשבת, כל מטי יום לידה בשבת. כל תרופות הימים - כתב. מיעוט ימים שנים - דכל מקום שנאמר "ימים" ולא נאמר כמה - תפוס המועט בידך, ולא המורבה. שאם אתה אומר: ימים שלשה או ארבעה - אני אומר: עשרה או מאה. כך שני חכמים (סוכה ה'ב). כל ששמועו מרובה ושמועו מועט, תפסת מרובה - לא תפסת, תפסת מועט - תפסת. תפסת כאן שנאמר "ימים" - מכיון שנבנסו שני ימים בחדש שבעי, ילדה. מכלל דייביתה טהורה - ומהכא נגמרינן לעיל קושי בימי זיבה. יש מקשה - שרואה עשרים וחמשה יום בין קושי ובין שופי. שנים בלא עת ושבעה נדה ושנים לאחר נדה - בלא קושי. וארבעה עשר בקושי - לרבי יוסי ולרבי שמעון. והבא לא חשבי אלא קושי לידה, ואי אפשר למקשה עשרים וששה יום שלא תהא זבה - שהולד אינו מטורא אלא ארבעה עשר יום הסמוכים ללידה, ופשו' להו שלשה בין נדות לקושי, ובהנחו שלשה הויא זיבה. בלא ולד - לקמן פריך: משמע שאין שם ולד, אם כן לאו קושי הוא, ולמה לי עשרים וששה, בתלתא לאחר הנדה סגי? **משנה** המקשה תוך שמונים - שנתעברה בימי טהרה, או שנשתתה ולד אחד חבירו שני חדשים וחצי, אחד נגמרה צורתו באמצע שבעי, ואחד נגמרה צורתו לטוף תשיעי, כמעשה יהודה וחזקיה בני רבי חיאי (נדה כ"א). מהורין - דכל תוך מלאת וי' דם טהור, ורבי אליעזר מפתח - נדה, ורבי דבוקשי בא - לאו דם טהור הוא, אלא מחמת ולד שבמיעה, ומזיבה הוא דטהור, אבל בימי נדה - נדה. שהחמיר בדם השופי - כגון שאר יולדת שרואה שלשה בשופי, וילדה - הרי זו יולדת בזוב. היקל בדם הקושי - לטהרה מזובה. מקום שהיקל בדם השופי - לטהרה מכל טומאה, כגון תוך מלאת. אינו דין שנקל בדם הקושי - לטהרה מכל טומאה, ואפילו מנדות. דיו לבא מן הדין - כגון קושי שני תוך מלאת, שאחם למדין מקושי דעלמא. להיות בנדון - כקושי דעלמא. **גמרא** תשב - "על דמי טהרה". קד שיצא

מטומאת זיבה, אבל מטמא טומאת נדה. **גמרא** תנו רבנן: "תשב" - לרבות המקשה בתוך שמונים של נקבה, שכל דמים שהיא רואה טהורין, עד שיצא הולד. ורבי אליעזר מטמא. אמרו לו לרבי אליעזר: ומה במקום שהחמיר בשופי שלפני הולד - היקל בשופי שלאחר הולד. מקום שהיקל בשופי שלפני הולד - אינו דין שנקל בקושי שלאחר הולד? אמר להם: דיו לבא מן הדין להיות פגדון, ממה היקל עליה - מטומאת זיבה, אבל מטמא טומאת נדה. אמרו לו: הרי אנו משיבין לך לשון אחר, ומה במקום שהחמיר בשופי שלפני הולד - היקל בקושי שעמו? אמר להם: אפילו אתם משיבין כל היום כולו - דיו לבא מן הדין להיות פגדון, ממה היקל עליה - מטומאת זיבה, אבל מטמא טומאת נדה. אמר רבא: בהא זכינשו רבי אליעזר לרבנן, לאו אמריתו "דמיה" - דמיה מחמת עצמה ולא מחמת ולד, הכי נמי - "וטהרה ממקור דמיה" - דמיה מחמת עצמה ולא מחמת ולד. - אימא: בימי נדה - נדה, בימי זיבה - טהורה! אמר קרא: "תשב" - ושיבה אחת לכולן. **משנה** כל אחד עשר יום בחזקת טהרה:

הולד - יצא הולד - טמאה לידה. הרי אנו משיבין אותך לשון אחר - שלא נלמד קושי שלאחר מקושי שלפני, כדאמרין לעיל: מקום שהיקל בקושי שלפני הולד, אינו דין שנקל בקושי שלאחריו. והבא הוא דאיכא למימר: דיו לקושי שלאחריו להיות בקושי שלפני, שהרי ממנו אנו למדים. אלא חכי גמרינן: מקום שהיקל בשופי שלאחריו, אינו דין שנקל בקושי שעמו, שעם השופי. רהשתא יליף קושי של אחריו דטהור לגמרי, וליכא למימר: ממה היקל מטומאת זיבה, כדאמר. דיו לבא בו' - שהרי קל וחומר אינו נידון אלא מכח קושי שלפני, כדקתני: ומה במקום שהחמיר בשופי שלפני הולד, היקל בקושי שעמו. וכינשו - תשובה נצחת יכול להשיבן. **אימא** בימי נדה נדה - לרבי אלעזר פריך: כיון דאית ליה "דיו", לודי מיהא דבימי זיבה טהורה בקושי שלפני. כגון ראתה בקושי שבעה ימים ראשונים - תהא טמאה, ואם ראתה יותר - יצא הדין טהור, ותסתובל לאחר שבעה ראשונים של קושי. ושיבה אחת לכולן - או כולן טהורין, או כולן טמאין. **משנה** כל אחד עשר יום - אחר הנדות אשה עומדת בחזקת טהרה, ובגמרא מפרש למאי הלכתא.

נדה דף לח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רמג

1 וְשֶׁשֶׁה יוֹם בְּלֹא וּלְדָּ. מִקְשָׁה הִגְמָרָא: אִם רֹאֵה הָאִשָּׁה דֵּם בְּלֹא
2 וְלָדָּ, בְּתִלְתָּא נְמִי סָנִי – דִּי בִכְך שְׂתֵּרָא שְׁלֹשָׁה יָמִים לֵאחֲרֵי תוֹם
3 שְׁבַעַת הַיָּמִים הָרְאִיִּים לְטוֹמָאֵת נִדְהָ, וּבִכְך נַעֲשִׂית זֹבָה גְּדוּלָּה,
4 שְׁהִרִי אִין כָּאן וּלְדָּ הַמְטָהר אֵת דְּמִיָּה, וּמִדּוּעַ נִקְטָה הִבְרִייתָא
5 עֲשִׂרִים וְשֶׁשֶׁה יוֹם.
6 מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: אֲמַר רַב שְׁשֵׁת, אִמָּא – אִמּוֹר אֵת דְּבִרֵי הִבְרִייתָא
7 כִּךְ, אִי אִפְשָׁר שְׂתַתְּקִשָׁה הָאִשָּׁה בַּמִּשְׁךְ עֲשִׂרִים וְשֶׁשֶׁה יוֹם בְּמָקוֹם
8 שִׁישׁ וְלָדָּ וְלֹא תֵהָא יוֹלְדַת בּוּבָה.
9 אֲמַר לִיה רַבָּא לֵרֵב שֵׁשֶׁת, וְהָא בְּלֹא וְלָדָּ קִתְּנִי – שְׁנִינִי, וּבִיְצִיר
10 מִהֲפָךְ אֵתָּה אֵת גִּירְסַת הִבְרִייתָא וְגוֹרֵם 'בְּמָקוֹם שִׁישׁ וּלְדָּ'.
11 אֲלֵא אֲמַר רַבָּא, הִכִּי קָאֲמַר – כִּךְ יֵשׁ לּוֹמֵר אֵת דְּבִרֵי הִבְרִייתָא, אִי
12 אֲפִשְׁרִי שְׂתַתְּקִשָׁה הָאִשָּׁה בַּמִּשְׁךְ עֲשִׂרִים וְשֶׁשֶׁה יוֹם, אִפִּילוּ בְּמָקוֹם
13 שִׁישׁ וְלָדָּ בִּן קִיִּימָא, וְלֹא תֵהָא יוֹלְדַת בּוּבָה. וּבְמָקוֹם שִׁישׁ וְלָדָּ בִּן
14 קִיִּימָא אֲלֵא נָפִל, בְּתִלְתָּא נְמִי תֵּהָא זֹבָה – אִף בְּרֵאִית שְׁלֹשָׁה יָמִים
15 וּבִתְרֵךְ אַחַד עֶשֶׂר יוֹם הָרְאִיִּים לְטוֹמָאֵת זִיבָה הִיא נַעֲשִׂית זֹבָה, מָאִי
16 מְצַמָּא – מַה הוּא טַעַם הַדְּבַר, לִפִּי שְׂאִין קוֹשִׁי לְנִפְלִים, אִין הִנֵּפֵל
17 מִטְהַר דֵּם הָבָא בְּקוֹשִׁי מַחֲמַתּוּ, אִלָּא רַק וּלְדָּ בִּן קִיִּימָא מִטְהַר אֵת
18 הַדֵּם.

משנה

79 מִשְׁנָה זוֹ עוֹסֶקֶת בְּאִשָּׁה מַעֲבֹרַת הָרֹאֵה דֵּם בְּקוֹשִׁי בְּתוֹךְ יָמֵי טוֹהַר
80 שְׁלֵאחֲרָ לִידָה.
81 אִשָּׁה הַמִּקְשָׁה בְּתוֹךְ שְׁמֹנִים יוֹם שָׁל אַחֲרֵי לִידַת נִקְבָּה, דִּהִינִי,
82 שְׂטִבְלָהּ לֵאחֲרֵי אַרְבַּע עֶשְׂרֵה יָמֵי טוֹמָאֵת הַלִּידָה, וְנִתְעַבְרָה, וְרֵאֵתָהּ
83 דֵּם בְּקוֹשִׁי בְּתוֹךְ שִׁישִׁים וְשֶׁשֶׁה יָמֵי טְהוּרָה, וְלֵאחֲרֵי מִכֵּן הִפִּילָה
84 וְלָדָּ, כֹּל הַדְּמִים שֶׁהִיא רֹאֵה בְּקוֹשִׁי בִּימֵי טוֹהַר הִרִי דֵּם מְהוּרִין, בִּין
85 מִטְּוֹמָאֵת זִיבָה וּבִין מִטְּוֹמָאֵת נִדְהָ, שֶׁכֵּן הוּא הַדִּין שֶׁכָּל דֵּם שֶׁאִשָּׁה
86 רֹאֵה בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה הִרִי הוּא טוֹהַר, עַד שֶׁיֵּצֵא הוֹלֵד, שָׂאָה הִיא
87 טוֹמָאֵה טוֹמָאֵת לִידָה. אִלּוּ דְּבִרֵי חֲכָמִים. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַמֵּא אֵת
88 הָאִשָּׁה, אִם רֵאֵתָהּ דֵּם בִּימֵים הָרְאִיִּים לְטוֹמָאֵת נִדְהָ, לִפִּי שְׁהוּא
89 סוֹבֵר שֶׁדֵּם הָבָא בְּקוֹשִׁי אֵינוֹ דֵּם טוֹהַר, אִלָּא מַחֲמַת הוֹלֵד הוּא בָּא,
90 וְהוֹלֵד אֵינוֹ מִטְהַר אִלָּא מִטְּוֹמָאֵת זִיבָה וְלֹא מִטְּוֹמָאֵת נִדְהָ.
91 אֲמַרְי לֹא חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הִרִי הַדִּין נוֹתֵן לְטוֹהַר אֵת הָאִשָּׁה
92 אִפִּילוּ מִטְּוֹמָאֵת נִדְהָ בְּקֹל וְחוֹמֵר, וְזֶה בְּמָקוֹם שֶׁהִתְחַיֵּי הַכְּתוּב עַל
93 הָאִשָּׁה לְטֹמֵא אוֹתָהּ בְּדָם הַשּׁוֹפִי – שְׂרֹאֵה בְּלֹא צַעַר, דִּהִינִי
94 כְּשֶׁהִיא קוֹדֵם לִידָה, שְׂאִין הוֹלֵד מִטְהַר אִלָּא דֵּם שֶׁהִיא רֹאֵה
95 בְּקוֹשִׁי, מִכָּל מָקוֹם הִיָּקֵל עֲלֶיהָ הַכְּתוּב לְטוֹהַר אוֹתָהּ בְּדָם הַקּוֹשִׁי, אִם
96 כֵּן, בְּמָקוֹם שֶׁהִיָּקֵל הַכְּתוּב עַל הָאִשָּׁה לְטוֹהַר אוֹתָהּ אִפִּילוּ בְּדָם
97 הַשּׁוֹפִי, דִּהִינִי בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה, שְׂטוּהוּרָה הִיא בָּהֶם מִכָּל טוֹמָאֵה,
98 הֵן טוֹמָאֵת נִדְהָ וְהֵן טוֹמָאֵת זֹבָה, אֵינִי דִין שֶׁנִּקְבֵּל עֲלֶיהָ לְטוֹהַר אוֹתָהּ
99 לִגְמָרִי בְּדָם הַקּוֹשִׁי, וּמִדּוּעַ סוֹבֵר אֵתָּה שֶׁאִם רֵאֵתָהּ בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה
100 דֵּם קוֹשִׁי בִּימֵים הָרְאִיִּים לְטוֹמָאֵת נִדְהָ הִיא טֹמָאֵה.
101 אֲמַר לָהֶן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְחֲכָמִים, 'דִּין לְבָא מִן הַדִּין לְהוֹיֵת כְּנִדָּה' – דִּי
102 לוֹ לְדִין הַנִּלְמַד עַל יְדֵי קֹל וְחוֹמֵר שִׁיחָא דִּינוּ כְּמוֹ הַמִּלְמֹד, דִּהִינִי,
103 דִּי לְהַקֵּל עַל הָאִשָּׁה כְּשֶׁרֹאֵה דֵּם בְּקוֹשִׁי בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה כֶּשֶׁם
104 שֶׁהִקְלֵנוּ עֲלֶיהָ בִּימֵי קוֹשִׁי שְׁקוּדֵם לִידָה, וּלְפִיכָךְ אִין לָנוּ לְטוֹהַר
105 לִגְמָרִי, שְׁהִרִי מִפְּהַּ הִיָּקֵל עֲלֶיהָ הַכְּתוּב לְטוֹהַר כְּשֶׁרֹאֵה בְּקוֹשִׁי
106 קוֹדֵם לִידָה, מִטְּוֹמָאֵת זִיבָה, אֲבָל אִם רֹאֵה בִּימֵים הָרְאִיִּים
107 לְטוֹמָאֵת נִדְהָ הִרִי זֹו מִטְּוֹמָאֵת נִדְהָ, וְאִם כֵּן, גַּם בְּרֹאֵה דֵּם
108 בִּימֵי טוֹהַר שֶׁלָּה יֵהָא הַדִּין כֵּן, שְׂאִינָה טוֹהוּרָה אִלָּא כְּשֶׁרֹאֵה בִּימֵים
109 הָרְאִיִּים לְטוֹמָאֵת זִיבָה, אֲבָל אִם רֹאֵה בִּימֵים הָרְאִיִּים לְטוֹמָאֵת
110 נִדְהָ הִרִי זֹו טֹמָאֵה נִדְהָ.

גמרא

112 הִגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְבָאֵרַת אֵת מַחֲלֻקַּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
113 וְחֲכָמִים: תָּנִי רַבָּנִי בְּרִייתָא, נֶאֱמַר בְּכָתוּב הָעוֹסֵק בִּימֵי טוֹהַר שֶׁל
114 אִשָּׁה הַיּוֹלְדַת נִקְבָּה (וִיקָרָא יֵב ה') 'שִׁשִּׁים יוֹם וְשֶׁשֶׁת יָמִים תִּשָּׁבַע עַל
115 דְּמֵי טְהוּרָה', וְיֵשׁ לְדַרְזֵשׁ אֵת הַמְקָרָא כִּךְ, 'תִּשָּׁבַע' לְרִבּוּת אֵת הָאִשָּׁה

1 לִידָה לְחֹלֹל שְׁבַעַת בּוֹמֵן לִידָתָהּ. לִפִּי שֶׁהֵם סוֹבְרִים שֶׁהַיּוֹלְדַת לְתַשְׁבַּע
2 אֵינָה יוֹלְדַת לְמִקְטָעִין, אִלָּא לְסוֹף מֵאֲתַיִּים וְשִׁבְעִים וְאַחַד יוֹם
3 בְּדִיוֹק לְתַחֲלִיל עֵיבוּרָה, וְנִמְצָא שֶׁאִם יִשְׁמָשׁוּ קוֹדֵם יוֹם רַבִּיעִי
4 בַּשַּׁבָּת עֲלּוּלוֹת נְשׁוּתֵיהֶן יוֹלְדִין בַּשַּׁבָּת, וְיִוצְרֻם לְחַלֵּל עֲלֵיהֶן אֵת
5 הַשַּׁבָּת.
6 מִקְשָׁה הִגְמָרָא: וְכִי רַק בְּיוֹם רַבִּיעִי הִיוּ מִשְׁמָשִׁים וְתוֹ לֹא – וְלֹא
7 יֵהָא, הִרִי כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאִם יִשְׁמָשׁוּ בְּהַמִּשְׁךְ יָמֵי הַשְּׁבֻעָה אִין לְחוּשׁ
8 שְׂמָא יִילְדוּ נְשׁוּתֵיהֶן בַּשַּׁבָּת.
9 מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: אִמָּא – אִמּוֹר כִּךְ, חֲסִידִים הָרְאִשׁוֹנִים לֹא הִיוּ
10 מִשְׁמָשִׁין בְּלִילוֹת רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשִׁלִּישִׁי, אִלָּא רַק מִלֵּיל רַבִּיעִי וְאַלְהָ,
11 כִּי שֶׁלֹּא יִילְדוּ נְשׁוּתֵיהֶן בַּשַּׁבָּת.
12 הִגְמָרָא מְבִאֵרַת מִנֵּין לְמַדּוֹ חֲסִידִים הָרְאִשׁוֹנִים כְּמָה הוּא זִמָּן
13 הַרְיוֹנָה שֶׁל אִשָּׁה: אֲמַר מֵר וְזִמָּרָא, מָאִי מְעִימֵיהוּ דְּחֲסִידִים הָרְאִשׁוֹנִים
14 – מִנֵּין לְמַדּוֹ חֲסִידִים הָרְאִשׁוֹנִים עֵנִין זֶה, שֶׁהָאִשָּׁה יוֹלְדַת בְּיוֹם
15 הַמֵּאֲתִים וְשִׁבְעִים וְאַחֲרֵי לְשִׁמּוּשָׁהּ. דְּכֵתִיב (רֹת ד יג) 'וַיִּהְיֶה לָּהּ
16 הַרְיוֹן', וְתִיבַת 'הַרְיוֹן' בְּגִמְטְרִיאָה מֵאֲתָן וְשִׁבְעִים וְאַחֲרֵי הִיוּ – מֵאֲתִים
17 שְׁבַעִים וְאַחַד.
18 הִגְמָרָא מְבִיאָה מִימָרָא נּוֹסֶפֶת שֶׁל מֵר וְזִמָּרָא בְּעִינֵינִים אִלּוּ: אֲמַר
19 מֵר וְזִמָּרָא, אֲפִילוּ לְמָאן דְּאֲמַר – אִף לְעַתָּה הַסּוֹבֵר שֶׁאִשָּׁה הַיּוֹלְדַת
20 לְתַשְׁבַּעַת – בְּחֹדֶשׁ הַתִּשְׁעִין, אֵינָה יוֹלְדַת לְמִקְטָעִים, דִּהִינִי, שְׂאִינָה
21 יוֹלְדַת בְּאִמְצַע הַחֹדֶשׁ אִלָּא בְּסוֹפוֹ, מִכָּל מָקוֹם מוֹדָה הוּא שֶׁאִשָּׁה
22 הַיּוֹלְדַת לְתַשְׁבַּעַת – בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִין יוֹלְדַת הִיא לְמִקְטָעִים – אִף
23 בְּאִמְצַע הַחֹדֶשׁ. וּמִנֵּין יֵשׁ לְמַדּוֹ זֹאת, שְׁנַמָּר (שְׁמוּאֵל א', א ב)
24 'וַיְהִי לְתַקְפוֹת הַיָּמִים וַתֵּמֶר חָנָּה וַתֵּלֶךְ בֵּן', וְתִיבּוֹת 'תַּקְפוֹת' וְיָמִים'
25 לְשׁוֹן רִבִּים הֵם, מִיעוּט תַּקְפוֹת שְׁנֵים – הַמְסַפֵּר הַמוּעֵט בִּיּוֹתָר
26 שְׁנִיתָן לּוֹמֵר כּוֹ לְשׁוֹן 'תַּקְפוֹת' הוּא שְׁתֵּי תַּקְפוֹת, וּמִיעוּט יָמִים
27 שְׁנֵים – וְכֵן הַמְסַפֵּר הַמוּעֵט בִּיּוֹתָר שְׁנִיתָן לּוֹמֵר עֲלֵיו לְשׁוֹן 'יָמִים'
28 הוּא שְׁנֵים, נִמְצָא שְׁלֵאחֲרֵי שְׁהִרְתָּה חָנָּה שְׁתֵּי תַּקְפוֹת, דִּהִינִי שֶׁשֶּׁה
29 חֲדָשִׁים, וְעוֹד שְׁנֵי יָמִים בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, יוֹלְדָה אֵת שְׁמוּאֵל, וּמִכָּאֵן
30 יֵשׁ לְמַדּוֹ שֶׁאִשָּׁה הַיּוֹלְדַת בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי יוֹלְדַת אִף לְמִקְטָעִין,
31 דִּהִינִי בְּתַחֲלִיל הַחֹדֶשׁ אוֹ בְּאִמְצַעוֹ.
32 שְׁנִינֵי בַּמִּשְׁנָה: רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲמַרְיִים אִין קוֹשִׁי יוֹתֵר מִשְׁתֵּי
33 שְׁבַעֲתוֹת.
34 הִגְמָרָא מְבִרְרַת אֵת טַעַם שֶׁל רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן: אֲמַר שְׁמוּאֵל,
35 מָאִי מְעִימֵיהוּ דְּרַבָּנִי – מַה הוּא טַעַם שֶׁל חֲכָמִים, דִּהִינִי רַבִּי יוֹסִי
36 וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הַסּוֹבְרִים שְׂאִין הוֹלֵד מִטְהַר אִלָּא שְׁבֻעִיִּים. מִשּׁוּם
37 דְּכֵתִיב (וִיקָרָא יב ה') 'וַיִּמָּאֲשׁוּ שְׁבֻעִים בְּנִדְתָּהּ', וְדַרְשׁוּ חֲכָמִים (לְעִיל
38 לוֹ) בְּנִדְתָּהּ וְלֹא בְּיֻבֵּתָהּ, מִכָּלל – שְׁמַעוֹן מִכָּךְ, דְּיֻבֵּקְתָּ מְהוּרָה הִיא, אִלָּא
39 דִּהִינִי שֶׁהוֹלֵד מִטְהַר דֵּם שֶׁהִיא רֹאֵה בְּקוֹשִׁי בִּימֵי זִיבָה, וְכִּמְכָּה זִמָּן
40 הוּא מִטְהַר, שְׁבֻעִיִּים, שֶׁכֵּךְ הוּא זִמָּן טוֹמָאֵתָה הַנּוֹכַח בְּכָתוּב, וּלְפִיכָךְ
41 יֵשׁ לְמַדּוֹ מִן הַמְקָרָא שֶׁזֶה הוּא שִׁיעוֹר הַזִּמָּן שֶׁהוֹלֵד מִטְהַר.
42 הִגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַסּוֹבְרַת כְּשִׁישֵׁת רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן: תָּנִי
43 רַבָּנִי בְּרִייתָא, 'שֶׁ אִשָּׁה הַמִּקְשָׁה – כּוֹאֲבַת וּמִצְטַעֲרַת בְּצִירִי לִידָהּ
44 בַּמִּשְׁךְ כְּמָה יָמִים, וְרֹאֵה דֵּם בְּרִצְפּוֹת בַּמִּשְׁךְ עֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה יוֹם
45 קוֹדֵם לִידָתָהּ, וְאִף עַל פִּי כֵּן אִין טוֹמָאֵת זִיבָה עוֹלָה לָהּ בְּהֵן. בִּיצֵר,
46 רֵאֵתָה שְׁנֵים – יוֹיָמִים) בְּלֹא עֵת נִדְתָּהּ, כְּלוֹמֵר, שְׂרֵאֵתָה דֵּם בְּשֵׁנִי
47 הַיָּמִים הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁבְּתוֹךְ אַחַד עֶשֶׂר הַיָּמִים הָרְאִיִּים לְטוֹמָאֵת
48 זִיבָה, וְלֵאחֲרֵי מִכֵּן הַמְשִׁיכָה לְרֹאֵת דֵּם בְּשִׁבְעָה הַיָּמִים הָרְאִיִּים
49 לְטוֹמָאֵת נִדְהָ, וְלֵאחֲרֵי מִכֵּן רֵאֵתָה עוֹד שְׁנֵים בִּימֵים שְׁלֵאחֲרֵי הַנִּדָּה,
50 כְּלוֹמֵר, בְּשֵׁנִי הַיָּמִים הָרְאִשׁוֹנִים שֶׁבְּתוֹךְ אַחַד עֶשֶׂר יוֹם הָרְאִיִּים
51 לְטוֹמָאֵת זִיבָה. וּבְכָל יָמִים אִלּוּ רֵאֵתָה בְּלֹא קוֹשִׁי. וְלֵאחֲרֵי מִכֵּן
52 רֵאֵתָה דֵּם בְּקוֹשִׁי בַּמִּשְׁךְ אֲרִיבְקָה עֶשֶׂר יוֹם הַסְמוּכִים לִלִּידָה, שְׁחֹלֵל
53 מִשְׁהַר אוֹתָם שִׁישִׁית רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְנִמְצָא שְׂרֵאֵתָה עֲשִׂרִים
54 וְחַמֵּשֶׁה יָמִים קוֹדֵם לִלִּידָה, מִקְצַתָם בְּקוֹשִׁי וּמִקְצַתָם בְּשׁוּפִי, וְלֹא
55 הִגִּיעָה לִידֵי טוֹמָאֵת זִיבָה. וְאִי אֲפִשְׁרִי שְׂתַתְּקִשָׁה בַּמִּשְׁךְ עֲשָׂרִים
56 וְשֶׁשֶׁה יוֹם בְּלֹא וְלָדָּ, וְלֹא תֵהָא יוֹלְדַת בּוּבָה, לִפִּי שֶׁאִם הִיתָה רֹאֵה
57 דֵּם בְּקוֹשִׁי יוֹם אַחַד נוֹסָף, קוֹדֵם שִׁיתְחִילוּ אַרְבַּעַת עֶשֶׂר הַיָּמִים
58 שֶׁהוֹלֵד מִטְהַר, הִיתָה נְטִמָּאֵת בְּטוֹמָאֵת זֹבָה, שְׁהִרִי רֵאֵתָה דֵּם
59 בַּמִּשְׁךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים בִּימֵים הָרְאִיִּים לְטוֹמָאֵת זִיבָה.
60 הִגְמָרָא מִקְשָׁה עַל דְּבִרֵי הִבְרִייתָא 'אִי אִפְשָׁר שְׂתַתְּקִשָׁה עֲשִׂרִים

מרינוס אומר, אין לידה סותרת בויבה - אשה הרה שהיתה זבה
והתחילה לספור שבעה נקיים לטהרתה, וילדה, אינה סותרת
ספירתה מחמת טומאת הלידה.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לפי דינו של רבי מרינוס:
אביעאי ליה - הסתפקו בני הישיבה בדעת רבי מרינוס, מהו שתעלה
- האם ימי הלידה נחשבים כימים נקיים אם לא ראתה בהם דם,
ואינה צריכה לספור אחריהם עוד ימים אחרים להשלים לשבעה
נקיים, או שאינם עולים לימים נקיים ורק אינם סותרים את הימים
שלפניהם, ואם כן צריכה לספור אחרי ימי הלידה עוד להשלים
לשבעה נקיים. אבי אמר, אינה סותרת ואינה עולה - לידה אינה
סותרת הימים שלפניה אבל אינה עולה לספירת שבעה נקיים,
שכשם שבשראיתה דם אין עולה יום זה לספירתה, כך גם כשלא
ראתה דם אין ימים אלו עולים לה, כיון שטמאה מחמת הלידה.
וצריכה להשלים לשבעה נקיים אחרי ימי הלידה. רבא אמר, אינה
סותרת ועולה - לידה אינה סותרת הימים שלפניה ועולה לספירת
שבעה נקיים, שרק כשרואה דם אינו עולה יום זה, אבל כשלא
ראתה דם, אף שטמאה מחמת הלידה, טומאתה היא כמצורעת או
כאחת שנגעה בטומאה, ואין צרעת ונגיעה בטומאה מעכבות
מלעלות לספירה. ולכן אינה צריכה להשלים ימים נקיים נוספים
אחרי ימי הלידה.
רבא מביא ראייה לשיטתו: אמר רבא, מנא אמניא לה - מנין למדתי
שימי לידה עולים לספירת שבעה נקיים, דתניא בברייתא, נאמר
בזבה (ויקרא טו כח), וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר, ויש
לדרוש, 'אחר, אחר לבוץ' - מה שנאמר שאחר שבעת ימי הספירה
תטהר, הכוונה אחר לכולם, זמן אחד של טהרה לכולם, שטהרתם
תהא רצופה, ומכאן שצריך שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם -
שלא תפסיק טומאה באמצע שבעת ימי הספירה.
מבאר רבא את ראייתו: אי אפרת בשלמא עולה - אם תאמר שלידה
עולה לספירת שבעה נקיים, היינו לא מפסקת טומאה - מובנים
דברי רבי מרינוס שאין לידה סותרת בימי ספירה, שכיון שאינה
מפסיקה באמצע הספירה מתקיים דין הברייתא שלא תהא טומאה
מפסקת ביניהם, אלא אי אפרת אינה עולה, נמצא שאפסיק ליה
לידה - טומאת הלידה מפסיקה באמצע הספירה, ויקשה מדוע אין
לידה סותרת בימי ספירה, הרי מבואר בברייתא שזבה אינה
טהורה אלא אחרי שבעה ימים רצופים בלא טומאה. ומוכח
שדעת רבי מרינוס שלידה עולה לספירת שבעה נקיים, ושלא
כאביי שאמר שאינה עולה.
הגמרא מיישבת הברייתא לשיטת אביי: ואביי, אמר לה, כוונת
הברייתא במה שדרשה שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם אינה
כפירושו של רבא, אלא כוונת הברייתא שלא תהא טומאה ויבה
מפסקת ביניהם - שלא תפסיק טומאת זיבה בימי ספירה, אבל
טומאת לידה, אף שנאמר שאינה עולה לימים נקיים, אינה נחשבת
כהפסקה בספירת שבעה. ואם כן אין ראייה מהברייתא שלידה
עולה לספירת שבעה נקיים.
רבא מביא ראייה אחרת לשיטתו: אמר רבא, מנא אמניא לה - מנין
למדתי שימי לידה עולים לספירת שבעה נקיים, דתניא בברייתא,

נאמר בזבה (שם), ואם טהרה מוזהב וספרה לה שבעת ימים ואחר
תטהר, ויש לדרוש, מוזהב - מיד אחר שפסקה זיבתה סופרת
שבעה נקיים לטהרתה, ולא מנגעה - שאף אם היתה זבה
ומצורעת, ופסקה מזיבתה, ועדיין לא נטהרה מצרעתה, אינה
צריכה להמתין בספירתה עד שתטהר מצרעתה, אלא סופרת מיד
שבעה ימים נקיים ומביאה קרבן זבה וטהורה מלטמא את בועלה,
שתלה הכתוב את ספירתה בטהרתה מזוזה. וכן יש לדרוש, מוזהב
- מיד אחר שפסקה זיבתה סופרת שבעה נקיים לטהרתה, ולא
מלידתה - שאף אם ילדה כשהיא זבה, ופסקה מזיבתה, ועדיין לא
עברו ימי טומאת לידתה, אינה צריכה להמתין בספירתה עד
שתטהר מלידתה, שתלה הכתוב את ספירתה בטהרתה מזוזה.
ומוכח שימי טומאת לידה אינם סותרים ספירת שבעה נקיים
ועולים לספירת שבעה נקיים, שהרי אף בשעה שלא נטהרה
מלידתה, יכולה לספור שבעה נקיים. ושלא כדברי אביי שאינם
עולים.
הגמרא מיישבת הברייתא לשיטת אביי: ואביי, אמר לה, תני חדא
- שנה בדברי הברייתא דרשה אחת, 'מוזהב ולא מנגעה', ולא תתני
- ואל תשנה 'מזוזה ולא מלידתה'.
הגמרא מקשה על יישוב זה: ורבא - רבא יקשה על תשובה זו, האי
מאי - וכי מה פירושם של דברים אלו, אי אפרת בשלמא - אם
תאמר שדורשים 'מוזהב ולא מלידתה', מובן דאין צריך לה
לידה - שכיון שהוצרכה הברייתא ללמד שיכולה לספור שבעה
נקיים קודם שנטהרה מטומאת לידתה, תנא נגעה אפילו לידה -
דרשה גם שיכולה לספור כשהיא מנוגעת, אף שדין זה אין צריך
לאומרו, אלא אי אפרת 'מוזהב ולא מנגעה' - אבל אם תאמר
שדורשים רק 'מזוזה ולא מנגעה', ולא דורשים 'מזוזה ולא
מלידתה', קשה, שהרי האי מ'וכי יטהר הזב מוזהב' נפקא - דין זה
שיכולה לספור כשהיא מנוגעת נלמד מדרשה אחרת ואין צריך
לדרשו מהכתוב 'מזוזה', שנאמר בזב (ויקרא טו יג) 'וכי יטהר הזב
מזוזה וספר לו שבעת ימים לטהרתו', ודרשו חכמים, 'מוזהב' ולא
מנגעה - שמשעה שנטהר הזב מזוזה יספור שבעה נקיים, אף אם
עדיין לא נטהר מנגעו. וכדין זב כן דין זבה. ולשיטת רבא שימי
לידה עולים לספירתה מובנים דברי הברייתא, שדורשים 'מזוזה
ולא מלידתה', ודרשת 'מזוזה ולא מנגעה' נאמרה רק אגב כך,
אבל לשיטת אביי שימי לידה אינם עולים לספירתה ולכן לא
דורשים 'מזוזה ולא מלידתה', קשה, לאיזה צורך נאמרה דרשת
'מזוזה ולא מנגעה'.
הגמרא מיישבת הברייתא לשיטת אביי: ואביי - אביי ישיב על
קושיית רבא, שאף שדורשים 'מזוזה ולא מנגעה' ולא דורשים
'מזוזה ולא מלידתה', אין להקשות שדרשה זו שסופרת כשהיא
מנוגעת מיותרת משום שכבר נאמרה בזב, שכן חד כזב וחד כזבה
- דרשה אחת היא ללמד על ספירת זב כשהוא מנוגע, ודרשה
אחת ללמד על ספירת זבה כשהיא מנוגעת, וצריכי - ויש צורך
בשתי הדרשות, שאלמלא כתבה התורה את שתיהן לא היינו
למדים אחת מהשניה. והטעם שצריך את שתיהן, משום דאי כתב
רמזא

לאחרי מות אברהם, שאז הייתה ההנהגה (כולל ההנהגה דלמעלה) על-פי מדתו של יצחק - גבורה, נמשכו הברכות מהגבורות דשם
אלוקים שהם ברכות נעלות יותר מהברכות הנמשכות מהחסדים.

ממאמר פרשת תולדות ה'תשכ"ח

דברי רבי חנינא שאמר ששפתה מן הצער ומן הדם, טהורה, שהרי
בהכרח המשנה עוסקת באופן ששפתה מן הצער ומן הדם,
ומבארת שנעשית בכך זבה.
מתרצת הגמרא: **אָמַר לָהּ רַבִּי חֲנִינָא, לֹא** – המשנה אינה עוסקת
באשה שפסקה מן הצער ומן הדם, אלא **לְעוֹלָם בְּדִקְתָּנִי** – לעולם
המשנה עוסקת באשה ששפתה שלשה ימים, ובאופן שקשתה
בתחילת יום שלישי, ושפתה מן הצער ולא מן הדם באמצע יום
שלישי למשך מעת לעת עד אמצע יום רביעי. ובודאי אף אם
קשתה שני ימים ושפתה בשלישי, טמאה, **וְהָא קָא מְשַׁמַּע לָן** –
ונקטה המשנה אופן שקשתה שלשה ימים, להשמיענו, **דְּאָף עַל גַּב**
דְּמַתְחִיל קִישׁוֹי בְּשָׁלִישִׁי – שאף שקשתה ביום השלישי בתחילת
היום, ואחר כך **שִׁפְתָּהּ מַעַת לַעַת** – מחצי היום השלישי ועד חצי
היום הרביעי וילדה, **מִמָּאָה**, אף שכיון שקשתה בתחילת היום
השלישי, לא שפתה לילה ויום שלמים כלילי שבת ויומו, **וְלִפְנֵי**
מִרְבֵּי חֲנִינָא – וכוונת המשנה להוציא מדעת חנניא בן אחי רבי
יהושע (לעיל לה) הסובר שאם קשתה ביום השלישי שעה אחת
בתחילת היום, אפילו אם שפתה אחר כך מעת לעת, וילדה, הדם
שראתה דם קושי הוא ואינו מטמא כיון שקשתה בתחילת היום
השלישי, ואינה טמאה עד שתהיה בשופי כל היום השלישי.
שנינו במשנה: **כִּמְהָ הִיא קִשְׁוִיָּה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר וכו'** אפילו ארבעים
ודמישים יום.
מקשה הגמרא: **הֲשֵׁתָּהּ מְשִׁימִים מְשִׁימָא** – מאחר ונתבאר שהרואה
דם בימי זיבה בקושי (– צער, כאב) טהורה, אפילו אם ראתה במשך
חמישים הימים שקודם הלידה, מעתה יש לתמוה, **אֲרָפְעִים מִיַּעְיָא**
– וכי צריך לומר שטהורה היא אם ראתה מתוך קושי בארבעים
הימים הסמוכים ללידה, והלא 'בכלל מאתיים מנא'.
מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב חֲסָדָא, לֹא קִשְׁוִיָּה** – אין לתמוה מדוע
הוצרך רבי מאיר להשמיענו שהקושי מטהר גם חמישים יום וגם
ארבעים יום, לפי שכל אחד מהם עוסק באופן אחר. **כָּאֵן** – הדין
שקושי מטהר ראיית דם זיבה במשך חמישים יום הסמוכים ללידה,
הוצרך לאשה חולָה, שיש לתלות שבמשך חמישים יום היא רואה
דם מחמת הולד, ועל כן אינה נטמאת. **כָּאֵן** – הדין שקושי מטהר
ראיית ארבעים יום הסמוכים ללידה, הוצרך לאשה בְּרִיאָה, שאין
לתלות שרואה מחמת הולד אלא במשך ארבעים יום, אבל אם
ראתה דם מקודם לכן יש לתלות שאין זה מחמת קושי הלידה, ועל
כן היא נעשית זבה.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה ימים אין האשה נעשית
זבה אם ראתה בקושי סמוך ללידה: **אָמַר רַבִּי לִי, אֵין תְּוֹלֵד מִטְהַר**
אֱלָא יָמִים הָרְאוּיוֹן לְהִיּוֹת בִּתְּנָן וְכָה, כלומר, אין האשה טהורה
בראיית דם בעת הקושי מחמת הולד, אלא כשראתה זאת באחד
עשר הימים הראויים לטומאת זיבה, אבל אם ראתה דם באחד
משבעת הימים הראויים לטומאת נדה הרי זו טמאה נדה, לפי
שגזירת הכתוב היא שהולד מטהר רק מטומאת זיבה ולא
מטומאת נדה.
וְרַב אֱמֵר, אֲפִילוּ אִם רָאִתָּה דֵם בְּיָמִים הָרְאוּיוֹן לְסַפֵּירָת זִכָּה גם כן
טהורה היא. כלומר, אם ראתה דם בשלושת הימים האחרונים
שבתוך אחד עשר הימים הראויים לטומאת זיבה, אזי אף אם
המשיכה לראות דם בשבעת הימים שלאחריהם הראויים
לטומאת נדה, מכל מקום טהורה היא, ואף שאין הולד מטהר
מטומאת נדה, לפי שאילו לא היתה רואה בימי הזיבה בקושי
היתה נעשית זבה גדולה, והיה מוטל עליה לספור בימים אלו
שבעה נקיים, ונמצא שימים אלו שייכים לימים הראויים לטומאת
זיבה, ועל כן נידונים אף הם כמותם, לענין כך שאין הדם הבא
בהם בקושי מטמא את האשה, אבל אם המשיכה לראות בקושי
אחר שבעה ימים אלו הרי זו טמאה נדה.
אָמַר רַב אֱלָא בְּרַחֲמֵיהּ דְּרַב – לשיתו של רב, הסובר
שטיהרה התורה אף ימי נדה הראויים לספירת שבעה נקיים של
זבה, יש להוסיף עוד

שחילות המלך הולכים לפניו יום או יומיים, לכבודו. וכמו כן,
אשה שקשתה, אף שפסקה מן הצער ומן הדם יום או יומיים קודם
לידתה, כיון שלבסוף ילדה יש להוכיח שהדם שראתה היה מחמת
הולד, שכך הדרך שחבלי הלידה באים יום או יומיים קודם
הלידה.
וְרַב חֲסָדָא אָמַר, ממשל זה עצמו יש להוכיח שאשה שפסקה מן
הצער ומן הדם, טמאה, שהרי סמוך לביאתו של המלך, **כֵּל שֶׁכֵּן**
דְּכַעֲי נְפִישׁ חִילוֹת טַפִּי – ודאי שצריך להיות שמתרבים חילותיו
יותר, וכמו כן אשה סמוך ללידתה ודאי שמתרבים כאביה ודמה
יותר, ואשה שפסקה מן הצער ומן הדם הרי זו הוכחה שהדם
שראתה לא היה מחמת הולד, שאם היה זה מחמת הולד היו
כאביה ודמה מתגברים יותר ויותר.
הגמרא מקשה ממשנתנו על שיטת רב חסדא: **תָּנן (לעיל לה),**
אשה שקשתה וראתה דם ושפתה, **רַבִּי יְהוֹשֻעַ אֹמֵר**, אם קשתה
שלשה ימים, כדי שתהיה יולדת בזוב צריך שתפסוק מיקשויה
לְיִלָּה יוֹם שלמים, מתחילת הלילה ועד סוף היום שלמחרת,
ושלילת יום, **כְּלִילִי שִׁפְתָּה וְיוֹמָא** – שהלילה קודם ליום.
מבארת המשנה, שפיתו זו שאמרנו, היא כגון **שִׁפְתָּהּ מִן הַצֶּעַר** –
שפסקה מלכאוב, ולא פסקה מן הדם. מדייקת הגמרא מדברי
המשנה: **מִמָּאָה** – הטעם שנעשית זבה, משום דשפתה רק מן הצער
וְלֹא מִן הַדָּם, **הָא מִיָּה וְכָה** – אבל פסקה משניהם, **מְהוּרָה** – אינה
נעשית זבה. ודברי המשנה הם **וְיִזְכְּרָתָּה דְּרַב חֲסָדָא**, שאמר שפסקה
מן הצער ומן הדם, נעשית זבה.
מתרצת הגמרא: **אָמַר לָהּ רַב חֲסָדָא, אֵין לדייק כן מהמשנה**, אלא
המשנה מתפרשת להיפך, **לֹא מְכַעֲיָא** – אין צריך לומר ששפתה
מִיָּה וְכָה דְּמִמָּאָה – שנעשית זבה, שבאופן זה ודאי הדם שראתה
אינו מחמת הולד, **דְּפָסְקִי לְהוֹ חִילוֹת לְנִמְרִי** – שהרי ילדה אחרי
שפסקו כל החילות, הן חבלי הלידה והן הדם, ואם היו מחמת
הולד היו צריכים הצער והדם להתגבר, **אֲבָל שִׁפְתָּהּ מִן הַצֶּעַר וְלֹא**
מִן הַדָּם, אֱמֵר – הייתי סבור לומר, **כִּי יִזְכְּרָתָּה לֹא פָסְקָה** –
שבשם שלא פסקה מלראות דם, **מְקוּשִׁי נִמִּי לֹא פָסְקָה** – כך גם לא
פסקה מצערה, **וְהָא** – ומה שאינה מרגישה בצערה, **תוֹנָנָא בְּעָלְמָא**
הוּא דְּנָקֵט לָהּ – הוא מפני שטושו הדעת שאחזה מחמת החולי,
ועדיין היא כיוולדת בקושי, ואינה נעשית זבה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** –
משמיעה לנו המשנה, שאף כשפסקה מן הצער ולא מן הדם,
נעשית זבה, ואין דינה כיוולדת בקושי. ומתפרשת המשנה היטב
לשיטת רב חסדא.
הגמרא מקשה ממשנתנו על שיטת רבי חנינא: **תָּנן (שם) קִשְׁוִיָּה**
שְׁלִישֶׁה יָמִים בְּתוֹךְ אֶחָד עָשָׂר יוֹם שֶׁבִין נִדָּה לְנִדָּה, כלומר, בימי
זיבתה, **וְשִׁפְתָּהּ מַעַת לַעַת וְיִלְדָּה, הִרִי זֹו וְיִלְדָּתָּה בְּזוֹב**. מבררת
הגמרא: **הִכִּי דְּכִי** – במה מדובר, **אֵילִימָא בְּדִקְתָּנִי** – אם נפרש
כמשמעות לשון המשנה, שמדובר באשה שקשתה שלשה ימים,
וביום הרביעי שפתה מן הצער ולא מן הדם, וכדברי המשנה
בסופה 'ששפתה מן הצער ולא מן הדם', נמצא אם כן שראתה דם
ארבעה ימים, וקשה לָהּ לִי שְׁלֹשׁ – מדוע כדי לעשותה זבה גדולה
צריך קישוי שלשה ימים, **בְּתָרִי בְּקוּשִׁי וְחַד בְּשׁוּפִי סָגִי** – הלא מספיק
שהיו שני ימים בקושי ויום אחד בשופי, וגם היום השלישי מצטרף
לעשותה זבה, שהרי שפתה רק מן הצער ולא מן הדם, ונמצא
שראתה דם שלשה ימים בימי זיבה. **אֱלָא לֹא הִכִּי קָאֵמַר** – אלא
ודאי כך כוונת המשנה, **קִשְׁוִיָּה שְׁלִישֶׁה יָמִים וְשִׁפְתָּהּ מִיָּה וְכָה, אֵין**
שִׁקְשִׁקְתָּה שְׁנִים וְשִׁפְתָּה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי מַעַת לַעַת מן הצער ולא מן
הדם, **הִרִי זֹו וְיִלְדָּתָּה בְּזוֹב**. כלומר, דברי המשנה 'קשתה שלשה ימים
וכו' ושפתה' עוסקים באשה ששפתה מן הצער ומן הדם, שבאופן
זה אם קשתה רק שני ימים ושפתה ביום השלישי אינה נעשית זבה,
שכן לא ראתה דם שלשה ימים בימי זיבה, ודברי המשנה בסופה
'ששפתה מן הצער ולא מן הדם', שנעשית בכך זבה, עוסקים
באופן שקשתה שני ימים ושפתה ביום השלישי, שהרי לא שפתה
מן הדם, וראתה דם שלשה ימים בימי זיבה, **וְיִזְכְּרָתָּה דְּרַבִּי חֲנִינָא**
– ודברי המשנה 'קשתה שלשה ימים וכו' ושפתה' הם פירכא על

המשך ביאור למזמור קיח מתוך "תהילות מנחם"

(על דרך מ"ש במשנה²⁴ ש"העושה מצוה . . קונה לו פרקליט" – שמכל מצוה²⁵ נברא מלאך שעוזר לו), והרבי גם מוסיף: "ועל דרך התלמידים שנקראים בנים".

ולכאורה: מהי שייך הענין שהתלמידים נקראים בנים ל"הוי" לי בעוזרי? אלא במילים אלו מדגיש הרבי, שהפירוש "בעוזרי" נשאר כפשוטו, שישנם "עוזרים רבים", כולל "עוזרים" כפשוטו – היהודים שעזרו לו, ובכך נעשו תלמידיו ובניו, כי זה שהם בחרו בבחירה חופשית להשתדל עבורו הם נקראים "עוזרי", ומקבלים על כך מלוא השכר²⁶.

ואעפ"כ אין זה בסתירה למה שהוא כותב בתחילת המאמר ש"אין עוד מלבדו, ורק הוא לבדו הוא ית' הבורא . . ועוזר לו", כי "הוי" לי בעוזרי" פירושו (כמ"ש בסוף המאמר כנ"ל), שבעוזרי גופא מאיר גילוי שם הוי'. זאת אומרת, שהכח המניע של העזר הוא הוי'²⁷, המאיר ב"עוזרי".

וי"ל שזהו ג"כ הטעם שהרבי הקדים את המאמר "הוי" לי בעוזרי" לפני המאמר "ברוך הגומל", כי לכל לראש צריך להבהיר²⁸ שמה"טוב שגמלני" לא יצא אצל הזולת ענין שלא כדבעי, ובפרט אצל אלו שהשתדלו בהצלחתו, ולא רק זה, אלא שיקבלו את מלוא השכר, ורק אח"כ הוא מודה לה' הצלתו כו'.

ו. במאמר זה (בתחילתו) שואל הרבי על החלק השני של הפסוק, למה מבקשים "ואני אראה בשונאי" (שאני יראה בנקמה של שונאי), לכאורה היתה הבקשה צריכה להיות האויבים והשונאים יהפכו לאוהבים וקרובים?

והרבי מוסיף²⁹ "והגם דכל שנאתו של דוד הי' רק לשונאי ה', וכמ"ש³⁰ הלא משנאיך הוי' אשנא ובתקוממין אתקוטט, ומ"מ הלא כתיב³¹ יתמו חטאים מן הארץ, וארז"ל³² חטאים כתיב ולא חוטאים, והיינו שהחוטאים יעשו תשובה".

וי"ל שבכך מבהיר הרבי ענין נוסף בקשר לגאולתו (שבא עוד לפני אמירת "הגומל"), אלא מן הקצה השני: אלו שאסרו את הרבי וגרמו לו ייסורים, לא רק של הגוף אלא בעיקר של הנפש: הפריעו לו בעבודת ה', ובפרט בהיותו במאסר, והם היו בגדר "משנאיך הוי' אשנא", ולכן לכאורה הי' מתאים שלאחרי הניצחון עליהם, היחס אליהם יהי' "ואני ארא בשונאי" כפשוטו, ענין של נקמה, כמובן לא נקמה אישית ח"ו, אלא נקמת הוי' ("משנאיך הוי'").

ואת זה שולל הרבי מיד בתחילת המאמר, שאפילו בנוגע ל"שונאי" שהם בגדר "משנאיך הוי'", צריכה להיות הבקשה (לא "אראה בשונאי" כפשוטו, אלא) "יתמו חטאים ולא חוטאים", כי צריך להתפלל³³ "שהחוטאים יעשו תשובה".

המשך בעמוד 102

(24) אבות פ"ד מ"א. וראה מפרשים שם.

(25) ראה לקו"ת שם (ז, סע"א ואילך. וראה סה"מ תקס"ד ע' רלג) – הביאור (ע"ד החסידות) "אין המצות הם עוזרי".

(26) ראה דרמ"צ ו, ב (ע"פ ב"ק צב, ב "חמרא למרי' טיבותא לשקיי") נתבאר בלקו"ש ח"ז ע' 14 הערה 22. עיי"ש.

(27) ראה לעיל הערה 103 הדיוק בתחילת המאמר בנוגע לשם הוי', שמצד הוי' אין מקום למציאות.

(28) ומה שאמר מאמר זה לאחר גאולתו – י"ל כי אמירת פסק זה בתורה היתה כדי שתפעול בעולם, ולכן שייך זה להזמן של הגאולה שאז כבר התחיל הביטול של כח הלעו"ז כו'. בסגנון אחר: גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר היא שהביאה עמה ופעלה "גאולה" לכל העוזרים בגאולתו, וגילה זה למטה בפועל (בהעוזרים) ע"י אמירת המאמר, "פסק" התורה. אבל "פסק" זה פעל גם למפרע (על הזמן שקודם הגאולה), כי התורה היא למעלה מזמן, וכדברי הירושלמי הידועים (נדרים פ"ו ה"ח. ועוד) שע"י פסק ב"ד בתולתי' חוזרין. וגם זה שייך לההדגשה בהמאמר על שם הוי' (ראה הערה 113), כי הוי' הוא למעלה מהזמן, הי' הוה ויהי' כאחד (רע"מ בזח"ג רנו, סע"ב. שער היחודה"א פ"ז).

(29) ראה גם ס' הערכים-חב"ד ערך אהבת ישראל (ע' תרכו-ז. וש"נ) – ע"ד הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר.

(30) תהלים קלט, כא.

(31) שם קד, לה. וראה "תהלות מנחם" ח"ד עה"פ שם.

(32) ברכות י, רע"א.

(33) ראה ברכות שם.

ב"ה, כ"ח מרחשוון ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ח וו"ח אי"א נו"נ התמים מוה"ר יצחק

אהרן שי שו"ב

שלום וברכה!

בעונג קראתי מכתבו (בלי הוראת זמן הכתיבה) המודיע אשר התחילה התעמולה בענין הת"ת וכן בדבר המלמדים ההולכים אל התלמידים ללמוד עמהם בבתייהם.

כן נתקבל בשעתו מכתבו מקודם ר"ה המודיע מסדר שנות ימי חייו בקצרה, ובהמשך לזה הנני בזה בבקשה כפולה ומכופלת כיון שמזכיר שהוא הי' מן המשמשים את כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בראסטאו בשנת תרפ"א, לרשום כל מה שזוכר מהעת ההיא ומאד מאד אכיר לו תודה אם ימלא בקשתי זאת, וכל שיפרט ברשימות הנ"ל הרי זה משובח, והנני מקוה ששמורים הדברים בזכרוננו וימלא בקשתי על מילואה.

ואבוא בדברים אחדים מהענינים שבמכתבו

(א) בסוף רשימת סדר ימי חייו לאורך ימים ושנים טובות מסיים "כל ימי שנתי רעים", וזה בא בהמשך מה שמזכיר שלמד שש שנים בישיבת תו"ת, זכה לשמש את כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בעניניו הפרטיים (אשר גם ענינים פרטיים של נשמה כללית כלליים הם), זכה למלאות רצונות של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ע"י עבודה בעסקנות ציבורית, ובמשך שש שנים אח"כ אסרוהו במאסר, וגם שם השפיע כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ על ידו בהפצת התורה והיהדות ובקיום המצוות מעשיות בפועל וכו' וכו', ואם אחר כל זה כותב אשר כל ימי שנתי רעים היו, איני מבין מהו טוב בעולם.

(ב) נהניתי במאד לקרא במכתבו שקודם החג ע"ד עבודתם בפאריז, בעיר מץ ובסביבותיהן בחינוך הכשר, בהחזקת היהדות והפצת לימוד הדא"ח, הן באיכות והן בכמות במספר התלמידים והבתים שמבקרים מזמן לזמן.

ולכן בכ"י תקיעה בלבאי מסטרא דא אשר קראתי במכתבו שנתקבל היום שפתחו חדר א' ולומדים שם ח' תלמידים וכו'. אבל תקותי חזקה שאין זה אלא לפי שעה **קלה ביותר**, ותו"מ יוסיפו אומץ באופן שיגיע מספר התלמידים והבתים למה שהי' בסוף קיץ העבר, וכמובן שלא יסתפקו בזה ויגדילו המספר עוד יותר, וישמחני להודיעני בשורות טובות בזה וכל המרבה וכל המקדים הרי זה משובח.

...מוסג"פ מכתב קצר להמתעסקים בעבודת הקדש תחת הנהלתו ואם תוכן המכתב מתאים להמצב, נא למסור אליהם, ולהודיעני מזה.

בברכת[ת] בריאות הנכונה והצלחה בעבודתו בקודש שיהי' טופח ע"מ להטפח,

מנחם שניאורסאהן

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ח יוצאת אשה בכליל של זהב בראשה¹⁸, שאין יוצאה בה אלא אשה חשובה, שאין דרבה לשלף
- 2 ולהראות, ולכן לא גזרו על כליל זהב¹⁹, בין שהוא עשוי מחתיכות של זהב חרוזות בחוט, בין שאותן
- 3 חתיכות קבועות במטלית²⁰.
- 4 אבל אותן תכשיטין שכל הנשים (עשירות²¹) רגילות בהם - גזרו עליהם אף לאשה חשובה, שלא רצו
- 5 לחלק בתכשיט אחד בין אשה לאשה⁴¹:

הלכות שבת, חלק ב סימן שג, דיני תכשיטי אשה סעיף ח

ביאורי הלכה

- ל^ט [בראשה - הכליל מונח על פדחתה³⁷ ומגיע מאוזן לאוזן וקושרתו מאחורי ראשה ברצועות התלויות בו. מן כליל זה - כל הנשים מותרות לצאת בכליל של זהב³⁸.
- מא [קבועות במטלית - כליל זה חשוב פחות מכליל העשוי מחתיכות של זהב חרוזות בחוט³⁹. מב [עשירות - כדוגמת "עיר של זהב" דלעיל סעיף ו⁴⁰.

צינונים והוספות

- 36 מעל המצח מקום שבו מתחילה צמיחת השערות (כדלעיל סעיף ד לענין טוטפת, אלא שהטוטפת אינה נקשרת ברצועות מאחורי ראשה כי-אם לשבכה (בית-יוסף ד"ה כלילא)).
- 37 אבל אם היו חוששים באשה חשובה שמא תשלוף ותראה לחברותיה, היו אוסרים לכל הנשים לצאת בו (גם אם אין דרכן בזה) - שאין מחלקים בין אשה לאשה כדלהלן בסיום הסעיף.
- 38 ומכל-מקום לא גזרו עליו שרק נשים חשובות רגילות בו (גם אם אינן כל-כך עשירות), ובביאורי הלכה ד"ה בין
- שהיא עשויה, משמע להקל יותר בכליל של חתיכות הקבועות במטלית, והסתפק להחמיר בחתיכות של זהב. 39 משמע שטעם האיסור לצאת ב"עיר של זהב" משום שהוא פחות חשוב מכליל של זהב, אף שגם הוא מיועד לנשים עשירות בלבד (אלא שאינן חשובות), וכן כתב בפירוש במאירי (נט, ב), והוא להיפך מהמובא במשנ"ב ס"ק יד (מהרשב"א) שעיר של זהב חשוב יותר מכליל של זהב.
- 40 עד"ז לעיל סוף סעיף א.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפלה - לפי לוח "רב יומי"

- 1 א אם רצה להוסיף בכל ברכה מהאמצעיות מעין הברכה
 - 2 מוסיף כיצד היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת
 - 3 רפאנו היה צריך לפרנסה מבקש בברכת השנים אבל בשומע
 - 4 תפלה יכול לשאול כל צרכיו מפני שהיא כוללת כל
 - 5 הבקשות וכשהוא מוסיף מתחיל בברכה ואח"כ מוסיף אבל
 - 6 לא יוסיף ואח"כ יתחיל הברכה מפני שצריך לעשות עיקר
 - 7 מוטבע שתקנו חכמים ובקשתו תהיה טפילה.
 - 8 ויש מי שאומר שכשמוסיף בברכה מעין אותה ברכה אם
 - 9 מוסיף ומבקש רחמים בשביל כל ישראל צריך לומר בלשון
 - 10 רבים ולא בלשון יחיד שלא יהיה כהפסק בתפלה ולא יוסיף
 - 11 אלא בסוף הברכה ולא באמצעה שכששואל צרכי רבים
 - 12 באמצע הברכה נראה כמוסיף על מטבע שתקנו חכמים במה
 - 13 דברים אמורים ביחיד אבל בצבור מותרים ולכן אומרים
 - 14 סליחות באמצע ברכת סלח לנו וכן באמצע ברכה אמצעית
 - 15 של יום הכפורים ואם שואל צרכיו ממש כגון שיש לו חולי
 - 16 בתוך ביתו או שהוא צריך לפרנסה יכול לשאול אפילו
 - 17 באמצע הברכה והוא שיאמר בלשון יחיד ולא בלשון רבים
 - 18 שלא ידמה כמוסיף על מטבע שתקנו חכמים ובשומע תפלה
 - 19 יכול לשאול בין בלשון יחיד בין בלשון רבים בין צרכיו
- ממש בין צרכי רבים שברכת שומע תפלה כוללת כל הצרכים ולכן נתקנה ומכל מקום כשמוסיף לצורך יחיד לא יאריך אפילו הוא מעין הברכה או בשומע תפלה אבל לאחר התפלה קודם שעקר רגליו רשאי להאריך אפילו כסדר יום הכפורים ומה שנוהגין לומר סליחות בסלח לנו ומרבים בתחנונים באמצע ברכה זהו מפני שהם צרכי רבים וכן אפילו לצורך יחיד מותר לומר סליחות ותחנונים הרבה באמצע ברכה אם רבים צריכים לתורתו וזהו כצורך רבים. וטוב לזהר בכל זה אע"פ שיש חולקים על דבריו ומתירין כל זה (ודבריהם נראים עיקר):
- ב טוב להתוודות בשומע תפלה בלשון יחיד מלבד הווידוי שבלשון רבים שאחר התפלה ולשואל אח"כ מזונותיו אפילו הוא עשיר:
- ג המבקש רחמים על חבריו בפניו א"צ להזכיר שמו שנאמר אל נא רפא נא לה ולא הזכיר שם מרים אבל שלא בפניו צריך להזכיר שמו:
- ד אע"פ שג' ראשונות חשובות כאחת וכן ג' אחרונות מכל מקום י"ג אמצעיות אינן חשובים כאחת לפיכך אם דילג ברכה אחת או שטעה בה טעות שמחזירין אותו א"צ לחזור

ב האומר מודים מודים כאומר שמע שמע ומשתקין אותו
כמו שנתבאר בס' ס"א:

ג יחיד אין לו לומר ברכת כהנים שהוא אלהינו ואלהי
אבותינו ברכנו כו' כי בצבור נתקנה כנגד נשיאות כפים
שאינה אלא בעשרה ולפיכך אף הש"ץ אין אומר במנחה
אלא בתענית צבור מפני שאין נשיאת כפים במנחה אלא
בתענית צבור משום חשש שכרות וערב ראש השנה אינו
נקרא תענית צבור ואם נהגו שאף היחיד אומרה בזמן הראוי
לנשיאות כפים אין למחות:

חלק א' סימן קכא דיני מודים:

* * *

א תקנת חכמים לומר אחר י"ח פסוק יהיו לרצון וגו' כמו
שאמרו דוד אחר י"ח מזמורים וכיון שהוא תיקון
חכמים ומכלל התפלה אסור להפסיק בינו לי"ח אפילו
לענות קדיש וקדושה ואצ"ל באמירת אלהי נצור ושאר
תחנונים שאחר התפלה שאינם אלא מנהג ולא חובה כלל
אלא צריך לומר יהיו לרצון קודם אלהי נצור ואם בא לחזור
ולאמרו פעם אחרת אחר התחנונים הרשות בידו.

ובין יהיו לרצון לאלהי נצור מותר להפסיק (ולענות כל דבר
שבקדושה אבל לא דבר אחר עד שיעקור רגליו שהרי אפילו
לזוז ממקומו אסור עד שיפסע ג' פסיעות לאחוריו כמו
שנתבאר בסימן ק"ד והפסק בדבור חמור מהליכה ממקומו
שהרי לצורך מותר להלך ואסור לדבר כמו שנתבאר שם
ואפילו לרוק אסור קודם שפסע לפי שעדיין עומד לפני
המלך כמו שנתבאר בס' צ"ז כ"ש לדבר לפני דברים
אחרים) ואם התחיל לומר אלהי נצור או שאר תחנונים
והתחיל ש"ץ לסדר תפלתו והגיע לקדושה מקצר ועולה
ופוסע לאחוריו ואפילו לא קצר יכול להפסיק ולענות כדרך
שמפסיק לענות בברכות קריאת שמע אפילו באמצע
שהתחנונים אינם חמורים כתפלה אע"פ שעדיין לא עקר
רגליו.

ו"א שאם אינו אומר יהיו לרצון עד אחר סיום התחנונים
אין בזה איסור שהרי בברכות י"ח עצמן אם בא לומר בסוף
כל ברכה מעין הברכה אומר ואין להחמיר בין י"ח ליהיו
לרצון יותר מהברכות עצמן וכן נוהגין במדינות אלו וכיון
שמפסיקין בין י"ח ליהיו לרצון באלהי נצור ושאר תחנונים
מפסיק ג"כ לענות כל דבר שבקדושה ומכל מקום אם יכול
לקצר בתחנונים כדי לומר גם יהיו לרצון קודם שיפסיק יותר
טוב לקצר.

אבל טוב לחוש לסברא הראשונה שהוא עיקר ולנהוג
לכתחלה לומר ב' פעמים יהיו לרצון אחד מיד אחר י"ח
ואחד אחר התחנונים כנהוג:

ב הרגיל לומר ד' דברים אלו זוכה ומקבל פני השכינה
עשה למען שמך. עשה למען ימינך. עשה למען תורתך.
עשה למען קדושתך:

ג יש נוהגין לומר אלהי עד שלא נוצרתי כו' בכל יום.
ומותרים לאומרו בשבת:

חלק א' סימן קכב דינים השייכים בין י"ח ליהיו לרצון:

לברכת אתה חונן אלא לראש הברכה שטעה בה או שדילג
ומכל מקום משם ואילך צריך לומר על הסדר שאם לא נזכר
עד לאחר כמה ברכות צריך לחזור ולומר כולן אחריה שאם
יאמר אותה ברכה לבדה במקום שנזכר נמצא שינה סדרן
של ברכות ולא יצא ידי חובתו שסדר ברכות הוא מאנשי
כנסת הגדולה ומהם כמה נביאים וסמכו סדרן על
המקראות:

* * *

ה לפיכך ש"ץ ששכח לומר ענינו בתענית צבור בין גואל
לרופא ולא נזכר עד לאחר שחתם ברכת רפאנו לא יחזור
שאם היה חוזר היה צריך לומר ענינו ואח"כ רפאנו שלא
לשנות סדרן של ברכות וזה אי אפשר שא"כ ברכת רפאנו
היא ברכה לבטלה כיון שאין מחזירין אותו בשביל ענינו כמו
שיתבאר בס' תקס"ה אבל אם לא חתם רפאנו יאמר ענינו
ואח"כ רפאנו ולא אמרו שאין מחזירין אותו אלא כשאי
אפשר לו לתקן טעותו אלא א"כ יחזור ויברך ברכות התפלה
שנית אבל לומר ברכת ענינו לבדה מחזירין אותו שזה אינה
נקרא חזרה כיון שאומרה במקומה בין גואל לרופא.

ואם נזכר אחר חתימת רפאנו קודם חתימת שומע תפלה
יאמר ענינו בשומע תפלה כיחיד וה"ה אם לא היו עשרה
המתענים בבית הכנסת ובאו אחר רפאנו אומר בשומע
תפלה ויחתום בא"י העונה בעת צרה ושומע תפלה ואין זו
חתימה בשתיים מפני שברכת שומע תפלה וחתימתה
משמעה בין על תפלת תענית בין על שאר התפלה לפיכך
אם חתם בשומע תפלה לבד יצא ואם שכח גם בשומע
תפלה אומרה ברכה בפני עצמה אחר בשלום ואין זה שינוי
מסדר הברכות כיון שכבר נסתיימו ברכות י"ח:

ו אם טעה ואמר ענינו קודם ראה נא בענינו צריך לחזור
ולומר ענינו אחר ראה נא שאם לא יחזור נמצא שאמר
ברכת ראה נא שלא במקומה שמקומה קודם ענינו וסדר
הברכות מעכב:

חלק א' סימן קיט דין הרוצה להוסיף בברכות:

א אומרים רצה בכל התפלות ולא כאותן שנוהגים להתחיל
במנחה ובערבית ואשי ישראל ותפלתם כו' שאין טעם
למנהגם:

ב ואשי ישראל הן נשמות הצדיקים שמקריב מיכאל שר
הגדול על המזבח של מעלה (ולמטה הן הקרבנות
שמקריבים הצדיקים ומוסרים נפשותיהם להקב"ה על כל
דיבור ודיבור היוצא מפיהם המכונה בשם מזבח) (באהבה
רבה הבאה אליהם מלמעלה ע"י מיכאל שר החסד) וזו היא
תפלה הנקרא עבודה שכלב והקרבנות אלו שהן באש
ההתלהבות נקראות אשי ישראל ותפלתם היא גוף התפלה
שהן תיבותיה:

חלק א' סימן קכ שראוי לומר רצה בכל תפלה:

א במודים שוחין תחלה וסוף כמו שנתבאר בס' קי"ג ומי
שאינו שוחה במודים שדרתו נעשה נחש לאחר ז' שנים
אחר מותו (ואינו קם בתחיית המתים).

ואם נזדמן לו רוק במודים לא ישחה עד שיצא הרוק:

* * *

א המתפלל צריך שיפסע ג' פסיעות לאחוריו כדרך
שנפטרים מלפני המלך ואח"כ יתן שלום ואם לא עשה
כן כאלו לא התפלל.

ונותן שלום תחלה לשמאלו שהיא ימין השכינה השרויה
נגדו בצאתו מן התפלה ואחר כך לימינו שהוא שמאל
השכינה דהיינו שכשאומר עושה שלום במרומיו יטה
בראשו לצד שמאלו וכשאומר הוא יעשה שלום עלינו יטה
בראשו לצד ימינו ולא יתן שלום בשעה שפוסע אלא
לאח"כ.

וקודם שפוסע יש לו לכרוע ויפסע הג' פסיעות בכריעה אחת
ובעודו כורע קודם שיזקוף יתן שלום לשמאלו ולימינו.
והורגלו להשתחוות אח"כ לפני ה' כעבד הנפטר מרבו.

ונהגו לומר אח"כ יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' כי
התפלה במקום העבודה ולכן אנו מבקשים על המקדש
שנוכל לעשות עבודה ממש:

ב מי שמוסיף על ג' פסיעות יוהרא היא שנראה חולק
כבוד לשכינה יותר משאר בני אדם:

ג במקום שכלו השלשה פסיעות יעמוד ולא יחזור למקומו
עד שיגיע שליח צבור לקדושה שאם חוזר מיד דומה
לתלמיד שנפטר מרבו ופסע לאחוריו וחוזר מיד שסופו
מוכיח על תחלתו שלא פסע לאחוריו כדי ליפטר ממנו אבל
כשמגיע שליח צבור לקדושה נראה לכל שחוזר בשביל
הקדושה.

ויש אומרים שמשותחיל ש"ץ להתפלל בקול רם מותר
לחזור למקומו מפני שנראה לכל שחוזר בשביל לכון למה
שיאמר הש"ץ.

והש"ץ עצמו יכול לחזור מיד מן הדין שנראה לכל שעושה
כן כדי להוציא רבים ידי חובתן אלא שנהגו לעמוד כדי
הילוך ד' אמות וכן יחיד המתפלל די לו שיעמוד כדי הילוך
ד' אמות לפי סברא זו.

אבל לפי סברא הראשונה י"א שגם יחיד המתפלל צריך
להמתין כשיעור שיגיע ש"ץ לקדושה אם לא שצריך לחזור
ולהתפלל שנית כגון שתלומין שאז לדברי הכל די שימתין
כדי הילוך ד' אמות מטעם שנתבאר בסימן ק"ה ולא יותר
מפני שנראה לכל שחוזר למקומו כדי לחזור ולהתפלל וכן
אם חוזר למקומו כדי ליפול על פניו מיושב כמו שיתבאר
בסי' קל"א.

ולענין מעשה במקום שאפשר בקל יש לחוש לסברא
הראשונה וכן נוהגין אבל במקום שיש דוחק בבית הכנסת
ויבאו לידי מחלוקת יכול לחזור למקומו מיד שפתח הש"ץ
בקול רם.

וכשאוברים פיוטים קודם קדושה לדברי הכל א"צ לעמוד
עד קדושה אלא מיד שפתח ש"ץ בקול רם חוזר למקומו:

* * *

ד אם הוא רוצה עומד במקום שפסע ואינו חוזר למקומו
וי"א שיש לפסוע ו' פסיעות ג' לאחוריו וג' בשובר
למקומו שיש לו לחזור למקומו בג' פסיעות לפניו ומטעם

זה קצת מקפידין שלא יעבור אדם לפנייהם בעוד שהם
עומדין במקום שפסע שלא יפסיק זה בין ו' פסיעותיהם אבל
מכל מקום על ידי קפידתם טועים שכשוראים מי שרוצה
לעבור לפנייהם הם ממהרים לחזור למקומן קודם שיעור
שנתבאר:

ה יחיד שמתפלל בצבור וסיים תפלתו קודם לצבור אין לו
רשות להחזיר פניו לצבור עד שיסיים ש"ץ תפלתו שאז
רשאי להחזיר פניו אבל לא לחזור למקומו עד שיגיע ש"ץ
לקדושה במקום שאפשר כמו שנתבאר ויש מחמירים לעמוד
במקום שפסע ולכוין שם רגליו כמו בתפלה עד שיגיע ש"ץ
לקדושה וטוב לחוש לדבריהם.

וכשפוסע עוקר רגל שמאל תחלה לפי שדרך הליכת אדם
בסתם היא לעקור רגל ימין תחלה לכן עוקר כאן רגל שמאל
תחלה להראות כאלו כבד עליו ליפטר מלפני המקום ומטעם
זה אטר רגל עוקר תחלה שמאלו שהוא ימין כל אדם:

ו שיעור פסיעות אלו לכל הפחות הוא כדי שיתן גודל בצד
עקב ואפילו אם המקום צר לפי שפחות מזה אינה נקראת
פסיעה כלל ולכתחלה לא יפסיע פסיעות גסות יותר מזה
מפני שנראה כרץ מלפני המלך:

ז גם הש"ץ צריך לפסוע ג' פסיעות כשמתפלל בלחש אבל
כשחוזר התפלה בקול רם א"צ לחזור ולפסוע ג' פסיעות
מפני שסומך על הפסיעות שבסוף הקדיש שלם שתקנהו
חכמים לש"ץ אחר כל תפלה אלא שמפסיקים בקריאת ספר
תורה וסדר קדושה והלל ואבינו מלכנו וכל כיצא בהן
שכולן לסדר התפלה באים וקדיש שלאחריהם חוזר עיקר
על תפלת י"ח ואם בא לפסוע גם אחר תפלת י"ח אין
למחות בידו.

ואם לא התפלל בלחש רק בקול רם צריך לפסוע ג' פסיעות
אחר תפלתו שבקול רם מלבד הפסיעות שאחר הקדיש:

ח כשהש"ץ חוזר התפלה אין צריך לומר יהיו לרצון בסוף
התפלה מפני שסומך על התקבל צלותהון שבסוף
הקדיש. ויש אומרים שצריך לומר יהיו לרצון בסוף התפלה
ונוהגין כסברא הראשונה ואעפ"כ טוב לחוש לסברא
אחרונה:

חלק א' סימן קכ דיני הכריעות בסיום י"ח ברכות:

א לאחר שסיימו הצבור תפלתם יחזור ש"ץ התפלה בקול
רם שאם יש מי שאינו יודע להתפלל ישמע כל התפלה
מהש"ץ ויוצא אבל הבקי אינו יוצא ידי חובתו בתפלת ש"ץ.
ואפילו מי שאינו בקי אינו יוצא אלא בצבור דהיינו שט'
יהיו שומעין ומכוונים לברכת הש"ץ ויענו אמן אחריו כמו
שנתבאר בסי' נ"ט:

* * *

ב ואינו יוצא אלא כשמבין בלשון הקודש אלא שאינו יודע
להתפלל אבל אם אינו מבין מה שהש"ץ אומר אינו
יוצא בשמיעה מהש"ץ אלא צריך להתפלל לעצמו בלשון
שמבין כי אף באמירה אינו יוצא אלא א"כ מבין (כמו
שנתבאר בסימן ס"ב) שהרי כשאינו מבין אינו מכוין אפילו
באבות ומי שלא כיון באבות לא יצא ידי חובתו כמו
שנתבאר בסימן ק"א (לפיכך חייב הוא ללמוד להבין פירוש

המשמיע קולו בתפלתו ה"ז מקטני אמנה כיון שעל ידי
הדחק הוא עושה כן.

וכן אם הוא שעת הדחק שאי אפשר להתפלל בלחש תחלה
כגון שירא שמא יעבור זמן התפלה ולא יוכל לגמור כל י"ח
ברכות של חזרת התפלה תוך זמן התפלה יכול להתפלל מיד
בקול רם והצבור מתפללין עמו מלה במלה בלחש עד לאחר
האל הקדוש וטוב שיהיה אחד לכל הפחות שיענה אמן אחר
ברכת הש"ץ אם יהיה לו שהות להתפלל אח"כ או שהתפלל
כבר:

ד קהל שהתפללו בלחש וכולם בקיאים בתפלה אעפ"כ
יירד ש"ץ לפני התיבה ויחזור התפלה בקול רם כדי
לקיים תקנת חכמים שכשתקנו חכמים שיחזור ש"ץ התפלה
לא הצריכו לחפש בכל תפלה אחר כל איש ואיש שבבית
הכנסת אם יש שם מי שאינו בקי אם לאו אלא תקנו שיהיה
ש"ץ חוזר התפלה לעולם שמא יהיה פעם אחד בבית הכנסת
מי שאינו בקי ויוציאו הש"ץ ידי חובתו.

וכן כל דבר הניתקן בשביל דבר אחר אין ענינו שלא נעשית
התקנה ההיא עד שיהיה שם אותו הדבר שנתקנה בשבילו
רק ענינו שנעשית התקנה ההיא עכ"פ גזירה שמא יהיה שם
אותו הדבר שנתקנה בשבילו (ואפילו אם בטלה הגזירה
לגמרי לא בטלה התקנה שנתקנה במנין חכמים עד שימנו
מנין אחר להתירה אע"פ שבטל הטעם שבגללו תיקנו כמו
שיתבאר בסי' ת"ר).

ועוד צריך הש"ץ לחזור התפלה כדי לומר קדושה בצבור:

חלק א' סימן קכד דין הנהגת ש"ץ ב"ח ברכות ודין עניית אמן:

התפלה ולפחות ברכת אבות) וצריך אותו שיוצא בתפלת
ש"ץ לכיון לכל מה שאומר ש"ץ מראש עד סוף.

ואח"כ יפסע לאחוריו ג' פסיעות (כאדם שמתפלל לעצמו
ולא יפסיק ולא ישיח עד לאחר שיפסע) כדרך שאינו מפסיק
ואינו שח כשמתפלל הוא בעצמו עד לאחר שיפסע כמו
שנתבאר בסימן קכ"ב שהרי שמיעה זו עולה לו במקום
תפלה (אלא לענות דבר שבקדושה לבד יכול להפסיק קודם
שפסע כמו שנתבאר שם).

אבל קודם סיום שמיעת י"ח אפילו לדבר שבקדושה אינו
מפסיק אלא לענות אמן אחר ברכות הש"ץ שאמן הוא בכלל
הברכה כמו שיתבאר ואינו חשוב הפסק בתפלה אבל לא
יאמר ברוך הוא וברוך שמו שאין אומרים ברוך הוא וברוך
שמו אלא כשעומדים במקום שמותר להפסיק שם כמו
שיתבאר.

וכן בכל מקום ששומע ברכה ומתכוין לצאת ידי חובתו
בשמיעתו כגון קידוש והבדלה וברכת הפירות והמצות לא
יענה ברוך הוא וברוך שמו שהרי שומע כעונה ואסור
להפסיק באמצע הברכה ואפשר שאפילו בדיעבד לא יצא
ידי חובתו כיון שמפסיק בין ה' למלכות בדבר שאינו
מתיקן חכמים הרי זה משנה מוטבע שטבעו חכמים
בברכות וצריך להזהיר לרבים שנכשלים בזה):

* * *

ג ש"ץ שנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שהתפללו בלחש
והוא צריך לעבור להם לפני התיבה לאלתר יורד לפני
התיבה ומתפלל בקול רם לצבור וא"צ לחזור ולהתפלל
בלחש לאחרים מוציא לעצמו לא כ"ש ואין בזה משום

'תורה אור' פרשת תולדות - הפרשה החסידית

ביאור: על הני"ל²

וכמו כן "אם יתן איש כו" - פירוש: "באשר יתן איש
כו" - שיתן בודאי. והיינו לעתיד (ש"יתן" הוא לשון
עתיד). שלעתיד-לבא "יתן איש את כל הון ביתו".
שבזמן-הזה אינו בא לידי גילוי להיות בבחינה זו שיתן
"כל הון ביתו", כי אם לעתיד דוקא.
והענין: כי הנה "הון ביתו" היינו כמו האוצרות
והמטמונים שמונחים בתוך הבית. והוא על דרך מה
שכתוב (משלי כד, ד) "ובדעת חדרים ימלאון³ כל הון יקר
ונעים".

להבין ביאור הדברים על פסוק (שיר השירים ח, ז) "אם יתן
איש את כל הון ביתו באהבה כו".
הנה "אם" הוא לשון "באשר". שיש "אם" שאין
משמשינ בלשון ספק אלא בלשון ודאי, כמו: "אם כסף
תלך" (משפטים כב, כד), "ואם יהיה היובל כו" (מסעי לו, ד),
שאין זה לשון ספק כלל, אלא שבודאי יהיה הדבר יבא.
ולשון "אם" אינו אלא לשון "באשר", פירוש: "באשר
כסף תלך את העני לא תהיה לו בנושה". וכן "באשר
יהיה היובל כו".

2. (דבור המתחיל "מים רבים לא יוכלו לכבות").

3. (משלי כד, גיד. וְשֶׁם: יְמַלְאוּ).

1. (וראה) לקמן ריש פרשת משפטים, תורת חיים שם ותי שרה דבור המתחיל
"והנערה טובת מראה". לקוטי תורה דברים ד, א ואילך. - הערת כבוד קדושת
אדמו"ר בציונים והערות).

39 כולן אין עיקר המשכתן מן הג' ראשונות, מאחר
40 שחכמה ובינה עומדות בב' קווין מקבילות כו'.
41 והנה, עיקר ההפרש שבין ב' הבחינות בסדר
42 ההשתלשלות הנ"ל הוא בב' אופנים:
43 הא': שלפי סדר הא' שחב"ד הם זו תחת זו, נמצא
44 שהדעת עומד למטה מחכמה ובינה ולמעלה מחסד
45 וגבורה, כי הוא הממשיך הארת החכמה ובינה לחסד
46 וגבורה. מה שאין כן לפי סדר הב' שהם בג' קווין, נמצא
47 שהדעת הוא בקו האמצעי, ואינו עומד תחת חכמה
48 ובינה רק תחת הכתר, והוא ממשיך הארת הכתר
49 לחכמה ובינה ולחסד וגבורה כמו שיתבאר.
50 והב': שלפי סדר הא' עיקר הולדת ומציאות המדות
51 הוא מחכמה ובינה על ידי הדעת הממשיך כנ"ל. מה
52 שאין כן לפי סדר הב' הן נמשכות מבחינת הכתר על ידי
53 הדעת הממשיך בהן הארת הכתר דוקא.
54 והענין הוא דשניהם אמת. ויובן זה על פי מה שנודע
55 שיש ב' בחינות דעת – דעת עליון ודעת תחתון:
56 דעת העליון הוא הנמשך מבחינת הכתר, ומחבר
57 ומייחד לחכמה ובינה וחסד וגבורה על ידי הארת
58 הכתר. ודעת התחתון הוא הדעת המתפשט בתוך
59 המדות להמשיך בהן הארת חכמה ובינה.
60 וגם הנה נודע שיש ב' בחינות מדות:
61 הא': מדות שעיקר מציאותן הוא מחכמה ובינה, על
62 דרך משל באדם למטה – בשהמדות הן רק לפי השכל,
63 שהשכל הוא המולידן. וקטן ששכלו קצר כו'.
64 והב': הוא בחינת המדות שמקורן ושרשן למעלה מן
65 השכל, רק שיוצאין ונמשכין דרך השכל. וכמו שכתוב
66 ב"רעיא מהימנא": ד"א בעתיקא אחיד ותליא כו'.
67 וכן וכו' שנתבאר באריכות במקום אחר. :
68 ומעתה יובנו ויבוארו ב' הבחינות בסדר ההשתלשלות
69 על נכון:
70 פי הנה הסדר הב' שהן בג' קווין כו', היינו בענין
71 המדות שאין עיקר מציאותן מחכמה ובינה כי אם
72 מבחינת הכתר שמאיר בהן. וכמאמר ד"א בעתיקא
73 אחיד ותליא הנ"ל. והיינו על ידי בחינת דעת העליון
74 הנ"ל, שהוא מבחינת הכתר ומחבר ומייחד בחינת
75 חכמה ובינה כו', שנמצא בחינת הדעת עומד בין חכמה
76 ובינה ותחת הכתר כו'.

1 והנה כתיב (משלי כד, א): "בחכמה יבנה בית ובתבונה
2 יתבונן, ויבדעת חדרים ומלאון" – פירוש:
3 "בחכמה" הוא רק עצם בנן הבית לבד, שהן אותיות
4 התורה, שנקראים בתים פנועים.
5 "ובתבונה יתבונן" – פירוש: עיקר קיום והעמדת
6 תבנית ותוכן הבית, ברבוי חדריו ומוצאיו ומובאיו, הוא
7 על ידי הבינה ודיקא. אבל "בדעת" – "מלאון" כל
8 ה"חדרים" ב"הון יקר" כו'.
9 ולהבין את כל זה צריך להקדים הקדמה אחת
10 בביאור ענין סדר השתלשלות ד' ספירות דאצילות, איך
11 הוא סדרם ואופנם. ומצינו בזה בדברי המקובלים (ב"עץ
12 חיים וב"פרדס) שני אופנים אשר לכאורה הם כמעט
13 הפכים:
14 האופן הא': שבחינת השתלשלות הם זה תחת זה.
15 דהיינו, שבחינת בינה נאצלה מבחינת חכמה, ובחינת
16 דעת מבחינת בינה; וג' אלו הן ג' ראשונות, ומתם נאצלו
17 חג"ת גם כן על דרך הנ"ל.
18 והנה ציור גשמי הלז הוא על דרך משל "מבשרי
19 אצוחה כו'" (איוב יט, כו): כמו עשר כחות הנפש שמתלבשים
20 בתוך אברי הגוף – שראשית הגילוי הוא בחכמה, שהיא
21 בחינת הברקת השכל בבחינת נקודה כו'. ונקרא חכמה –
22 בחימ"ה כו', לפי שעדיין אינה מושגת; ונקרא בחינת ו'
23 – נקודה כו'. וממנה נמשכת בחינת בינה – התפשטות
24 ההשגה באורך ורוחב, והוא בחינת ד' כו'. והן הם אב
25 ואם המולידות את המדות אהבה ויראה, כי לפי שכלו
26 והתבוננותו בדבר הוא מוליד אהבה לדבר ההוא או
27 יראה ממנו כו'.
28 וכמו כן למעלה בעולם האצילות, בסדר
29 השתלשלות ה' ספירות: בחינת חכמה עילאה דאצילות
30 היא ראשית הגילוי, והיא בחינת ו' של שם הויה –
31 שעדיין אינה בבחינת גילוי, "והחכמה מאין תמצא" (איוב
32 כח, יב), ולכן התלבשות אור איין-סוף בחכמה דוקא.
33 ומבחינת חכמה נמשכה בחינת בינה דאצילות, שהוא
34 בחינת גילוי ההתפשטות באורך ורוחב הנקרא ה'. ונקרא
35 (תהלים קיג, ט): "אם הבנים".
36 והאופן הב' של סדר ההשתלשלות: שהם בציר ג'
37 קווין – חח"ן (= חכמה, חסד, נצח) בקו ימין כו'. נמצא לפי
38 סדר זה, בחינת חב"ד אין נמשכות זו מזו, וגם המדות

מחם. וכן מתבטא ומתקצף מדברים קטנים, וכן בהתפארות ושאיר מדות.

6. (זהר חלק ג רצב, א).

4. (תקוני זהר בהקדמה).

5. (ראה תניא פרק ו' כי המדות הן לפי ערך השכל. כי הקטן חושק ואתה בדברים קטנים פחותי הערך לפי ששכלו קטן וקצר להשיג דברים יקרים יותר

יִרְחֲמוּ. וְאָמַר לוֹ: אֲנִי אוֹמֵר לָךְ דְּבָרֵי טַעַם כו'. וְאָמַר לוֹ
רַבִּי חֲנִינְא: מָה אֲנִי לַחֲיֵי עוֹלָם־הַבָּא? וְאָמַר לוֹ: כְּלוּם
מַעֲשֶׂה כו'. וְהִשְׁבִּיבוּ: מַעוֹת פּוֹרִים וְכו', וְחֻלְקָתִים לְעַנְיִים.
עַד כָּאן.
וְלִכְאוּרָה מֵאֵד תְּמוּנָה שְׁאֵלָתוֹ 'מָה הוּא לְעוֹלָם־הַבָּא'
– אִם הוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת־הַשֵּׁם, שְׁהִיָּה מְקַהֵל
קְהִלּוֹת בְּרִבִּים – לֹא יִהְיֶה לוֹ עֲדִיין חֶלֶק לְעוֹלָם־הַבָּא!
וְגַם, מָה שָּׁאֵל רַבִּי יוֹסִי "כְּלוּם מַעֲשֶׂה בָּא לִידֶךָ?" –
מַהוּ הַתְּשׁוּבָה עַל שְׁאֵלָתוֹ כו'?

אֶף הֶעֱנִין: שְׁהִיָּה רַבִּי חֲנִינְא בֶן תְּרִדִּין מְסוּפֶק בְּעֲצֻמוֹ,
עֵנִין מְסִירַת־נַפְשׁוֹ בְּשִׁבִּיל עֶסֶק הַתּוֹרָה אִם הוּא
בְּאֻמִּיתוֹת לִשְׁם שְׁמִים בְּלִבָּד. אֶף שְׁהִיָּה צָדִיק מוּפְלָג
וְלוֹמֵד לִשְׁמָה בְּאֻמָּת, מִכָּל מְקוֹם, לִפִּי שֵׁשׁ בֶּן אָדָם
שֶׁמֶצַד טַבְעוֹ וּמִזְגּוֹ וּמִדּוֹתָיו לְהַמְשִׁיךְ חֶשֶׁק וְתִשְׁוּקָת כָּל
לִבָּבוֹ אֶל לְמוֹד הַחֲכָמוֹת, וְלִהְיוֹת תָּמִיד מַחֲשַׁבְתּוֹ וְלִבּוֹ
וְשִׁכְלוֹ דְּבוּק בָּהֶן;

וְהָרְאִיָּה מִהִפְלִסוּפִים מִהֲאוֹמוֹת הַקְּדוּמוֹנִים, שְׁהִיָּה
שְׂרִים גְּדוּלִים, לֹא יִחְסֹר לָהֶם כָּל מַעֲדָנֵי עוֹלָם, הִיּוּ
עוֹזְבִים כָּל תַּעֲנוּגִים וְעוֹסְקִים בְּכָל לִבָּבָם וְתִשְׁוּקָת נַפְשָׁם
בְּלִמּוּד הַחֲכָמוֹת כָּל הַיּוֹם וְהַלֵּילָה אֵין מַחֲשַׁבְתּוֹ פְּנוּיָה,
וְלִהְבִּין וְלִהְעֵמֶיק בְּעֵנִין הַחֲכָמוֹת, וְתַעֲרַב לַנַּפְשׁוֹ וְתַתְּעַנֵּג
בָּהֶם כָּל כֹּף – כְּמוֹ זוּלָתוֹ בְּכָל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם.

וְזֶה אֵינוֹ לָהֶם מֶצֶד אֲמוּנוֹתָם – שֶׁהֵם הִיּוּ גּוֹיִם עוֹבְדֵי־
כּוֹכָבִים, שְׁאֵין לָהֶם שׁוֹם הַכֹּרֶחַ וְאֲמוּנָה שִׁיגְרוּם לָהֶם
סִבַּת עֶסֶקָם בְּחֲכָמוֹתֵיהֶם, בְּתִכּוּנָה וְתִשְׁבּוּרָת וּפִילִסוּפִיָּא
– חֲכָמַת הַחִיצוֹנוּת – תַּעֲנוּג נִפְלָא, כִּי אִם מֶצֶד מִזְג
טַבְעָם, מֵאֵד תִּכְרִיחַ בַּחֲשֶׁק נִפְלָא שְׁנוּלֵד בְּטַבֵּעַ כּוּה.

וְיֵשׁ מֵהֶם נוֹלֵד בְּמִזְג אַחֵר, שֶׁלֹּא יִתְאוּוֹה וְיִחֲשׁוֹק
לְחֲכָמוֹת; אֶף כִּי יִבְיֵם, אֵין לוֹ תַּעֲנוּג לְהִשִּׁים מַחֲשַׁבְתּוֹ
בָּהֶם אֲפִילוֹ רִגַע אַחַת, רַק אַחֵר "שְׁרִירוֹת לְבוֹ"¹⁰, "רַק רַע
כָּל הַיּוֹם"¹¹ – לְזֹאת תִּכְלָה נַפְשׁוֹ.

מָה שְׁאֵין בֶּן סֹדֵר הָא', הֵינֵנוּ בְּבַחֲנֵית הַמַּדּוֹת
שֶׁמִּצִּיאוֹתָן הוּא רַק מִן הַשִּׁכְל. וְהֵינֵנוּ עַל יְדֵי בַחֲנֵית דַּעַת
הַתַּחְתּוֹן הַמִּתְפַּשֵּׁט בְּתוֹךְ הַמַּדּוֹת וּמֵאִיר בְּהֵן הָאֶרֶת
חֲכָמָה־וּבִינָה כו' :

וְלִהְבִּין כָּל הַדְּבָרִים הַנ"ל בְּתוֹסַפֵּת בִּיאור, צְרִיךְ לְהִבִּין
תַּחֲלָה בַחֲנֵית הַדַּעַת מַהוּ.
וּמִתַּחֲלָה נִבְאֵר בַחֲנֵית הַדַּעַת הַתַּחְתּוֹן, וּמִמֶּנּוּ יוֹבֵן
בַחֲנֵית דַּעַת הָעֲלִיּוֹן. דִּהְנֶה כְּבָר נִתְבָּאֵר לְמַעֲלָה כִּי עֵינֵךְ
הוֹלֵדֶת הַמַּדּוֹת הוּא מִחֲכָמָה וּבִינָה. וְצְרִיךְ לְהִבִּין: בַחֲנֵית
דַּעַת – מַהוּ מִשְׁמַשׁ?

אֶף הֶעֱנִין הוּא: דִּהְדַּעַת בְּכָל מְקוֹם הוּא מִבְּחִינָה
הַפְּנִימִית, וְכְמוֹ כֵּן כָּאן, בַחֲנֵית הַדַּעַת הַמִּתְפַּשֵּׁט בְּתוֹךְ
הַמַּדּוֹת הוּא פְּנִימִיּוֹת הַמַּדּוֹת, שֶׁהוּא תִכְלִית הַבִּירּוּר
שֶׁלָּהֶן. כִּי הַדַּעַת הֵינֵנוּ הַתְּקַשְׁרוֹת, וּמִחֲמַת הַתְּקַשְׁרוֹת
בַחֲנֵית חֲכָמָה־וּבִינָה בְּתוֹךְ הַמַּדּוֹת מְבַרֵּר וּמְבַדִּיל בֵּין טוֹב
וְרָע, שֶׁלֹּא תִהְיֶינָה הַמַּדּוֹת מַעוֹרְבוֹת טוֹב וְרָע. כִּי הַמַּדּוֹת
בְּטַבְעָן כְּתוּלָדוֹתָן יְכוּלוֹת לִהְיוֹת מַעוֹרְבוֹת טוֹב וְרָע. וְלָכֵן
יִנִּיקַת הַחִיצוֹנוּת הֵן מִן הַמַּדּוֹת, כְּמוֹ אֲבָרָהֶם שִׁצָּא מִמֶּנּוּ
יִשְׁמַעֲאֵל¹² כו'.

וְכְמוֹ כֵּן בַּעֲבוּרַת ה': מִבְּחִינַת הָאֱהָבָה וְהַתְּפַעֲלוֹת
כְּרַשְׁפִּי אֵשׁ עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּגוּלוֹת ה' בְּשַׁעַת
הַתְּפִלָּה יוֹכֵל לְבֹא אַחֵר כֹּף לִידֵי פֶעַס, וּמוֹכֶרַח לִהְיוֹת
שֹׁגֵם בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה דִּיהָ קֶצֶת תַּעֲרוּבָת וְר'; שֶׁאִם הִיָּתָה
בְּבַחֲנֵית אֱלָקוֹת לְבָד, שֶׁהוּא גִילּוֹי אור ה' עַל נַפְשׁוֹ
בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, מֵאֵין בָּא אַחֵר כֹּף לִידֵי פֶעַס וְכּוּדוּמָה
שֶׁהוּא בַחֲנֵית יִנִּיקַת הַחִיצוֹנִים! כְּנוֹדֵעַ, שְׁאֵין יִנִּיקַת
הַחִיצוֹנִים רַק מִבְּחִינַת אַחֲרִיִּים דְּשֵׁם אֱלֹקִים, שֶׁהוּא עֵנִין
בַחֲנֵית הַהֶסְתֵּר כו'.

וּבִזְזָה יוֹבֵן מַעֲשֶׂה דְרַבִּי יוֹסִי בֶן קִיסְמָא עִם רַבִּי חֲנִינְא בֶן
תְּרִדִּין שְׁאֲמַר:

תְּמַה אֲנִי אִם לֹא יִשְׁרְפוּ אוֹתָךְ כו'. וְהִשְׁבִּיבוּ: מִן הַשְּׂמִים

7. (סְפָרֵי דְבָרִים לִב, ט).

8. (צְרִיךְ עֵינִין בְּתִנְיָא פֶּרֶק כ"ח).

וְצְרִיךְ לוֹמַר דְּמָה שְׁכָתוּב בָּאן "קֶצֶת תַּעֲרוּבָת וְר'", הֵינֵנוּ מֶצֶד
הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנַּפְשׁ־הַבְּהִמִּית, וְהַמַּדּוֹת שְׂבָה הֵן הֵם הַמַּעוֹרְבוֹת
טוֹב וְרָע, וְלִפִּי שֶׁהַנַּפְשׁ־הָאֱלֹקִית מְלוּבָּשֶׁת בָּה כו'. וְהַחֲכָמָה
הִיא – שֹׁגֵם בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה לֹא יִצָּאָה מִנִּרְתָּקָה
וּמִהַתְּלַבְּשׁוֹתָהּ לְגִמְרֵי מִכָּל וְכָל כו'. וְהֵינֵנוּ מִמֶּשׁ כְּמוֹ שְׁכָתוּב
שֵׁם פֶּרֶק כ"ח שֶׁהַקְּלִיפָה מִתְאַמְצָת כו'. (וְשֵׁם: "בְּשִׁנְפֶּשׁ הָאֱלֹהִית
מִתְאַמְצָת וּמִתְגַּבֵּרַת לְהַתְּפַלֵּל אִי גַם הַקְּלִיפָה מִתְגַּבֵּרַת בְּגִנְיָה לְבִלְבָּלָהּ
וְלִהְפִּילָהּ בְּמַחֲשָׁבָה וְזֶה שְׁלָה")

וְגַם מִן הָרְאִיָּה שִׁיתְבָּאֵר מַעוּבָדָא דְרַבִּי חֲנִינְא בֶן תְּרִדִּין
מִשְׁמַע גַּם בֶּן כְּמוֹ שְׁנִיתְבָּאֵר, דִּהְתֵּם גַּם בֶּן קָא סִלְקָא דַּעְתָּךְ
שְׁטַעָה בְּנַפְשׁוֹ מִחֲמַת טַבְעִיּוֹת נַפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית, שֶׁאֲפָשׁוּר

שְׁסִייעָה בַּעֲבוּדָתָהּ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר).

9. (עְבוּדָה וְזֶה יֵת, א: "תְּנוּ רַבְּנֵינוּ בְּשִׁחְלָה רַבִּי יוֹסִי בֶן קִיסְמָא הֵלֵךְ רַבִּי חֲנִינְא בֶן
תְּרִדִּין לְבָקְרוֹ. אָמַר לוֹ: חֲנִינְא אַחִי, (אֲחִי) אִי אַתָּה יוֹדֵעַ שְׁאוּמָה זוֹ מִן הַשְּׂמִים
הַמְּלִיכִיכִי, שֶׁהַחֲרִיבָה אֶת בֵּיתוֹ, וְשָׂרְפָה אֶת הַיְּכָל, וְהָרָגָה אֶת חֲסִידָיו, וְאִבְדָּה
אֶת טוֹבִיו, וְעֲדִיין הִיא קְיָמָת. וְאֲנִי שְׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ שְׁאֵתָה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה,
וּמִקְהִיל קְהִלּוֹת בְּרִבִּים, וְסָפֵר מוֹנֵחַ לָךְ בַּחֲקִיקָה?!

אָמַר לוֹ: מִן הַשְּׂמִים יִרְחֲמוּ. אָמַר לוֹ: אֲנִי אוֹמֵר לָךְ דְּבָרִים שֶׁל טַעַם וְאֵתָה אוֹמֵר
לִי 'מִן הַשְּׂמִים יִרְחֲמוּ'! תְּמַה אֲנִי אִם לֹא יִשְׁרְפוּ אוֹתָךְ וְאֵת סֵפֶר תּוֹרָה בְּאֵשׁ.
אָמַר לוֹ: רַבִּי, מָה אֲנִי לַחֲיֵי הָעוֹלָם־הַבָּא? אָמַר לוֹ: כְּלוּם מַעֲשֶׂה בָּא לִידֶךָ? אָמַר
לוֹ: מַעוֹת שֶׁל פּוֹרִים נִתְחַלְפוּ לִי בְּמַעוֹת שֶׁל צְדָקָה, וְחֻלְקָתִים לְעַנְיִים. אָמַר לוֹ:
אִם כֵּן, מִחֲלָקֵךְ יִהְיֶה חֶלְקִי וּמִגּוֹרְלֶךְ יִהְיֶה גּוֹרְלִי"!

10. (עַל פִּי יִרְמְיָה טו, יב, יח.)

11. (עַל פִּי בְּרַאשִׁית ו, ח.)

ובזוהר נקרא "אהבה זוטא". ומתוך זה נוכל להבין גם כן
בבחינת דעת העליון.

כי הנה יש ב' מיני מדות:

הא': המדות הנולדים מהשכל, וכשהם נולדים
ונמשכים מהשכל על ידי הדעת, אז הם בבחינת פנימיות
ובכירור יותר מכל סיג.

והב': הם המדות שלמעלה מהשכל. ונקרא אהבה
רבה שיש בכל נפש.

ולמעלה הוא בחינת מדות שבביתר - חסד וגבורה
דאריך-אנפין, שהם למעלה מהשכל שהוא חכמה
ובינה, רק שנמשכים דרך מעבר בחכמה ובינה. והם
נמשכים על ידי הדעת, שעומד בקו האמצעי מכון תחת
הביתר. מה שאין כן חכמה ובינה הם חח"ו = חכמה, חסד,
נצח] מימין, בג"ה = בינה, גבורה, חוד] משמאל. לכן על ידי
הדעת זה נמשכים המדות-דכתר, שהם מדות שלמעלה
מהשכל, להיות נמשכים בז"א.

ולמטה הוא הגילוי במדות שכלב כו'. ובחינת אהבה
רבה זו ישנה גם כן בכל אחד. וכמו שנתבאר בתניא (סוף
פרק מ"ו) על פסוק (תהלים עג, כב) "בהמות הייתי עמך" -
"בהמות" לשון רבים כו' - דעת העליון הכולל חסד וגבורה כו',
ענין שם.

וזהו ענין "רבקה", שהוא בחינת קשר וחבור¹⁶ של
שלוש או ארבע בקר יחד, להיותה בחינת אהבה רבה,
שהוא המדות שלמעלה מהשכל, שהם בחינת
התכללות כל המדות יחד ואין בהם התחלקות כלל.
(וכנ"ל שדעת בולל חסד וגבורה, שהן "תרין עשרין"
הנמשכים מכתפין דאריך¹⁷).

כי בהמדות שעיקר התהוותן הוא מהשכל שייך
התחלקות המדרגה, כי אותו השכל שמוליד אהבה הוא
אינו אותה ההשכלה המוליד יראה, ואותו השכל
שמוליד יראה אינו המוליד אהבה. ולכן המדות
הנולדים מהן הן בחינת ענפין מתפרדין זה מזה. מה
שאינו כן בלמעלה מהשכל אין שייך התחלקות כלל.

והוא על דרך ההפך בין עולם העקודים לעולם
הנקודים:

שבבעקודים כל העשר ספירות עקודים בכלי אחד ואין

וסבת זה הוא מצד המרות. יש שגובר בו מרה
הלכנה, שאין ביכלתו לצמצם מחשבתו בדבר אחד - אף
שהוא שכלי - ולא יתענג בו כלל. ויש שגובר בו מרה
שחורה בתולדתו, תשתוקק נפשו מאד אל החכמה - כל
חפציה לא ישו בה¹². באשר כל זה מבואר ב"ח' פרקים
להרמב"ם", ענין שם פרק ח'.

ולכן גם בישראל ימצא טבעיים מחולקים כמותם. אף
שתמשיר נפשו לדבר הנהוג בישראל, כמו ענין למוד
התורה שבעל-פה, יחשוק נפשו ולבו להגות בה יום
ולילה לא ישבות¹³.

ולפיכך רבי חנינא בן תרדיון היה ירא, שמא גם מצד
טבעו גופניות גורם לו מסירת-נפשו בעד החכמה; אף
שבודאי אינו אלא מעט מזעיר, מכל מקום אין זה לה'
לברו כו'. ושאל מרבי יוסי: היאך הוא משיג בו, אם הוא
מנוחלי העולם-הבא ש"אין בלבו אלא אחד כו"¹⁴.

והשיבו: זה לא יבורר כי אם "אם בא מעשה לידך",
פירושו: נסיון. שהחילוק בו, שאם הוא מצד טבע הגוף,
אף שיחשוק חשק נפלא, על כל פנים לא יגיע למסור
נפשו כו'.

ואמר לו: ש"מעות פורים כו'" - שהוא ענין פיזור
ממון, שזה אות ומופת שאין במסירת-נפש שלו אפילו
שרש המרה כו'. שמדת המרה-שחורה הנ"ל גורמת מדת
הקמצנות, והמרה-הלכנה - הפיזור כו'.

לכן השיבו: "אם כן מחלקך יהא חלקי", שמזה מובן
שמסירת-נפש על התורה הוא רק לפי ש"אין בלבו אלא
אחד", ואין בו תערוכת טבעית כלל.

ומכל זה מובן שיוכל להיות במדות הנפש בחינת
תערוכת, שאפילו במדה שנגאה ודאי טוב גמור יוכל
להיות שיש בזה עדיין קצת תערוכת כו'. ולכן כדי שיהיה
בירור המדות לתכליתן הוא על ידי בחינת הדעת. והיינו
שהוא ממשיך פנימיות המדות. כי עיקר תערוכת טוב
ורע, זה שייך בחיצוניות הלב, מה שאין כן בבחינת
פנימיות הלב כו'¹⁵.

והנה כל זה - בבחינת דעת התחתון המתפשט
במדות אהבה-ויראה. שהדעת הנה הוא תחת הבינה,
ואהבה שנולדה מהבינה והדעת נקרא "אהבת עולם",

15. (ענין מה שנתבאר לעיל בסוף דבור המתחיל "להבין ענין הנכונות
כו" (לעיל בראשית ז, ב).

16. (רבקה . . של שלש: ראה לעיל (תור"א) יח, א ושם נסמן).

17. (ראה זהר חלק ג (אדרא זוטא) האינו רצא, א. רצב, ב. עץ חיים (שער
הנסירה) שער כט, פרק ו. שער ההקדמות דרוש יז. לקוטי תורה פקדי ז, א).

12. (על פי משלי ג, טו: "וכל חפציו לא ישו בה". שם ח, יא "וכל חפציו לא
ישו בה").

13. (והגית בו יומם ולילה". יהושע א, ח. "ויום ולילה לא ישבתו". בראשית ח,
כב).

14. (ראה פסחים נו, א).

שְׁבַכְתָּר, שְׁהִיא גְבוּהַּ מִבְּחִינַת הַמְדוּת־שְׁבַכְתָּר הַנִּקְרָא
 "רִבְקָה שֶׁל שֶׁלֶשׁ בָּקָר" כִּנ"ל²³;

וְזֶהוּ "מִים רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לִכְבוֹת אֶת הָאֱהָבָה":
 וְהֵינּוּ, לְהִיּוֹת שְׁאֵהָבָה זֶה הִיא בְּחִינַת אֱהָבָה־רַבָּה,
 שֶׁשֶּׁרְשָׁהּ לְמַעְלָה מִהַשְׁכָּל, עַל כֵּן לֹא יִשְׁקִיטוּ הַ"מִּים"
 רַבִּים" וְהַ"נְּהָרוֹת"²⁴, שֶׁהֵן הַשְּׁגוֹת אֱלֻקוֹת הַנִּמְשָׁכִים
 מִחֻכְמַה־וּבִינָה דְאֶצִּילוֹת "אֶת הָאֱהָבָה" זֶה, בִּיּוֹן שֶׁשֶּׁרְשָׁהּ
 לְמַעְלָה מִכָּל הַהַשְּׁגוֹת, וְנִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת דַּעַת־עֲלִיּוֹן
 הַמִּמְשִׁיף בְּחִינַת מְדוּת שְׁבַכְתָּר כ"ו.

אָךְ "אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ" – "בּוֹז יְבוּזוֹ" –
 לְשׁוֹן בִּיזָה וְשִׁלָּל. כִּי "בֵּיתוֹ" קָאִי עַל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה,
 דְּכֹתִיב "בְּחֻכְמָה יִבְנֶה בֵּית", וְ"הוֹן בֵּיתוֹ" הֵינּוּ מִה שְׁכָתוֹב
 "וּבְדַעַת חֲדָרִים יִמְלֹאנוּ כָּל הוֹן יָקָר וְנַעֲמִים". וְהֵינּוּ בְּחִינַת
 דַּעַת־הַעֲלִיּוֹן שֶׁמִּמְשִׁיף גִּילּוֹי בְּחִינַת הַכֶּתֶר שֶׁלְמַעְלָה
 מִהַחֻכְמָה. וְדַעַת זֶה מַחְבֵּר חֻכְמַה־וּבִינָה, שֶׁהֵם תּוֹרָה־
 שְׁבַכְתָּב וְתּוֹרָה שְׁבַע־לִפְנֵי, וּמִמְשִׁיף בְּהוֹן אֹר הַכֶּתֶר,
 דִּהֵינּוּ לְהִיּוֹת גִּילּוֹי רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן אִיךְ לַעֲשׂוֹת הַסּוּכָה
 וְהַצִּיצִית וְהַתְּפִלִּין.

וְלִכֵּן גַּם בְּחִינַת אֱהָבָה־רַבָּה הֵנ"ל תַּתְּרוּהָ צִמְאוּנָה עַל
 יְדֵי גִילּוֹי זֶה, בִּיּוֹן שֶׁהוּא גַם כֵּן הַמְשָׁכָה דַּעַת עֲלִיּוֹן. וְלֹא
 עוֹד אֵלָּא שֶׁהוּא הַמְשָׁכָה מִבְּחִינָה גְבוּהַּ יוֹתֵר הַרְבֵּה
 מִהַמְשָׁכָה הַמְדוּת שֶׁלְמַעְלָה מִהַשְׁכָּל. כִּי הַמְדוּת הֵם
 בְּחִינַת ז' תַּחְתּוֹנוֹת דְאֶרֶץ־אֲנָפִין. אֲבָל "הוֹן בֵּיתוֹ" הוּא
 הַתּוֹרָה – זֶהוּ בְּחִינַת ג' רִאשׁוֹנוֹת דְאֶרֶץ־אֲנָפִין²⁵.

בָּהֶם הַתַּחְלָקוֹת כָּלִל. מִה שְׁאִין כֵּן בְּנִקּוּדִים הֵם י' נִקּוּדוֹת
 מְחֻלָּקִים. וְהֵינּוּ מִשּׁוּם כִּי נִקּוּדִים הוּא מִבְּחִינַת חֻכְמָה
 (כִּי בַעֲנִין טַט"א וְטַעֲמִים, נִקּוּדוֹת, תִּגִּין, אוֹתִיּוֹת), הַנִּקּוּדוֹת
 בְּחִינַת חֻכְמָה כ"ו¹⁸), וְשֶׁם שִׁיף הַתַּחְלָקוֹת. אֲבָל הַעֲקוּדִים
 הוּא מִבְּחִינַת כֶּתֶר, דִּשֶׁם הוּא לְמַעְלָה מִהַתַּחְלָקוֹת.

וְלִכֵּן בְּחִינַת הַמְדוּת שֶׁלְמַעְלָה מִהַשְׁכָּל, הַנִּקְרָא
 אֱהָבָה־רַבָּה שִׁישׁ בְּכָל נֶפֶשׁ, זֶה נִקְרָא בְּחִינַת "רִבְקָה",
 שֶׁהוּא קֶשֶׁר וְחִבּוּר כְּמָה בְּהַמּוֹת, דְּרוּצָה לֹמֵר הַתְּפִלָּלוֹת
 הַמְדוּת יַחְדוֹ מִמֶּשׁ.

וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב¹⁹ "וְתִרְדַּ הָעֵינָה", יֵשׁ לְפָרְשׁוֹ כְּפִשּׁוּטוֹ
 לְשׁוֹן יְרִידָה מִמֶּשׁ. כִּי הַחֻכְמָה נִקְרָא מַעֲיִין. כִּי "וְהַחֻכְמָה
 מֵאִין תִּמְצָא" (אִיּוֹב כח, יב), מִבְּחִינַת כֶּתֶר – כְּמוֹ הַמַּעֲיִין
 הַנוֹבֵעַ מִתַּחַת לְאָרֶץ; וְ"נִהַר" הוּא בְּחִינַת בִּינָה. וְהִנֵּה
 לִגְבִי רִבְקָה שֶׁהֵם הַמְדוּת שְׁבַכְתָּר, אִם כֵּן הַהַמְשָׁכָה
 בְּחֻכְמַה־וּבִינָה נִקְרָא "וְתִרְדַּ הָעֵינָה"²⁰.

"וְתִמְלֵא כְּדָה" הֵינּוּ כ"ד סִפְרִין דְאֹרִיִּיתָא,
 ד' אֹרִיִּיתָא מִחֻכְמָה נִפְקֵת²¹.

וּבַעֲבוּרָה הוּא, שֶׁעַל יְדֵי הָאֱהָבָה רַבָּה מִמְשִׁיכִים
 הַתְּגִלוֹת אֹר אִין־סוּף בְּחֻכְמָה וּבַתּוֹרָה ד' מִחֻכְמָה נִפְקֵת²².

"וְתַעַל", כִּי בְאֵמַת יְרִידָה זֶה – עֲלִיָּה הִיא. כִּי פִירוּשׁ
 "אֹרִיִּיתָא מִחֻכְמָה נִפְקֵת", הֵינּוּ שֶׁהַתְּגִלוֹתָהּ הִיא
 מִחֻכְמָה אֲבָל שֶׁרְשָׁהּ לְמַעְלָה מִהַחֻכְמָה. כִּי תַרִּין²³ ג' מִצּוֹת
 דְאֹרִיִּיתָא עִם ז' מִצּוֹת דְּרַבֵּן הֵם "תַּרִּין עֲמוּדֵי אֹר"²⁴,
 שֶׁהֵם בְּחִינַת כֶּתֶר. וְאִם כֵּן הַתּוֹרָה נִמְשָׁכָה מִחֻכְמָה־

וְאִם כֵּן מוֹכֵן אִיךְ שְׁבַחֲנָהּ זֶה ד' הוֹן בֵּיתוֹ" הַנִּמְשָׁף עַל יְדֵי
 הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא מִבְּחִינַת ג' רִאשׁוֹנוֹת, גְבוּהַּ לְאִין קֶץ גַּם
 מִבְּחִינַת הַמְדוּת שֶׁלְמַעְלָה מִהַשְׁכָּל, שֶׁהֵן בְּחִינַת ז' תַּחְתּוֹנוֹת
 כ"ו.

וְזֶהוּ "וְתִרְדַּ הָעֵינָה כ"ו וְתַעַל", שֶׁהִיא עֲלִיָּה גְדוּלָה לְמַעְלָה
 מִבְּחִינַת רִבְקָה.

וּבִיאֹר הַעֲנִין שֶׁדַּעַת זֶה שֶׁנִּמְשָׁף עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, דִּהֵינּוּ מִה
 שְׁכָתוֹב "הוֹן בֵּיתוֹ", גְבוּהַּ מִבְּחִינַת דַּעַת הַמִּמְשִׁיף אֱהָבָה
 רַבָּה, יוֹבֵן עִם מִה שְׁכָתוֹב ב"לְקוּטֵי תּוֹרָה" (מִהָאֶרֶץ ל' פְּרִשֶׁת
 שְׁמוֹת עַל פְּסוּק (שְׁמוֹת ג, ד) "כִּי סָר לְרִאוֹת":

שְׁבַחֲנִית דַּעַת הַבּוֹלָל "תַּרִּין עֲטָרִין", עִם הִיוֹתוֹן מְדוּת דְּכֶתֶר,
 הוּא לְמַטָּה מִבְּחִינַת דַּעַת הַבּוֹלָל "תַּרִּין אַחֲסָנָתִי דְאֶבָא"
 וְאִימָא כ"ו", שֶׁמִּמְשִׁיף ב' פְּרָקִין קְדָמָאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת חב"ד
 שְׁבַחֲסָד וּגְבוּרָה דְאֶרֶץ־אֲנָפִין.

וְעֵינִין מִה שְׁנִתְבָּאָר בְּפִסּוּק "רִאֵה אֲנֹכִי נוֹתֵן" (אוֹלִי הַכּוֹנֵה לִסְפֵּר
 הַמִּאֲמָרִים תְּסִיחַ עֲמוּד שֶׁבַע וְאִילָךְ), בַּעֲנִין "יוֹם יוֹם יַעֲמֹס לָנוּ" כ"ו"
 (תְּהִלִּים סח, ב), עֵינִין שֶׁם, וְיוֹבֵן שְׁיִיכוּת ש"י עוֹלָמוֹת לְדַעַת זֶה.
 וְגַם דַּעַת זֶה שֶׁרְשׁוֹ עוֹד גְבוּהַּ יוֹתֵר, דִּהֵינּוּ מִתְקֵן וְ"אֵמַת" כ"ו,
 וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (מְלָאכִי ב, ו): "תּוֹרַת אֵמַת כ"ו".

18. (וְנִקּוּדוֹת בְּבִינָה, וְתִגִּין ב'ד"א, וְאוֹתִיּוֹת בְּמִלְכוּת. רִאֵה פְּרִדָּס שֶׁעַר כו פְּרָק כו.
 שֶׁעַר כח פְּרָק ו. וְעֵינִין גַּם כֵּן שֶׁעַר כט פְּרָק ה. עַץ חַיִּים שֶׁעַר טַט"א (שֶׁעַר ה)
 פְּרָק ה. שֶׁעַר דְּרוּשֵׁי נִקּוּדוֹת (שֶׁעַר ח) פְּרָק א).

19. (חֲזִי שְׂרָה כד, טז: "וְתִרְדַּ הָעֵינָה וְתִמְלֵא כְּדָה וְתַעַל").

20. (וְעֵינִין מִה שְׁנִתְבָּאָר בְּפִירוּשׁ "וְיִוצִיאֵנוּ ה' אֱלֹקֵינוּ מִמִּצְרַיִם"
 (סִידוּר עִם דִּא"ח רצג, ג וְאִילָךְ): אֶבָא־וְאִימָא שֶׁהַלְבִּישׁוּ לְזִרְעוֹת
 דְאֶרֶץ־אֲנָפִין כ"ו).

21. (וְזֶה חֲלָק ב סב, א, פה, א, קכא, א. וְעוֹד).

22. (פְּרִדָּס שֶׁעַר ח פְּרָק ג).

23. (וְעֵינִין מִה שְׁנִתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר, בַּעֲנִין תְּנוּפֶת שְׁתֵּי הַלָּחִם עַל גְּבִי
 שְׁנֵי הַכֶּבֶשִׂים לְקוּטֵי תּוֹרָה צו יז, ד. אֲמוֹר לט, ב"ד).

24. (וְיִנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטוּיָה" – הַמְשָׁף הַפְּסוּק "מִים רַבִּים").

25. (וְעֵינִין מִה שְׁנִתְבָּאָר בְּדְרוּשׁ הַשּׁוּפָר (רִאֵה פְּרִי עַץ חַיִּים שֶׁעַר
 הַשּׁוּפָר; דְּבוּר הַמַּתְחִיל "יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחֵל לְהִיּוֹת בְּשָׁבָת" – לְקוּטֵי
 תּוֹרָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה נו, ג), שֶׁהַכֶּתֶר הוּא מִמוּצָע בֵּין הַמִּאֲצִיל
 לְנִאֲצִילִים: שִׁישׁ בּו מִבְּחִינַת תַּחְתּוֹנָה שְׁבַמִּאֲצִיל – וְהוּא בְּחִינַת
 ג' רִאשׁוֹנוֹת דְאֶרֶץ־אֲנָפִין, וְיֵשׁ בּו בְּחִינַת שְׂרָשׁ הַנִּאֲצִילִים –
 וְהוּא מו' תַּחְתּוֹנוֹת, עֵינִין שֶׁם.

16 יְהִיָּה תַחֲיִיתֵי־הַמֵּתִים לְעֵת־לְבָא. וְהִנֵּה עֲנִין תַּחֲיִיתֵי־
 17 הַמֵּתִים – שִׁיְהִיָּה גּוֹף עִם קָרְבִּיִּים וּמַעֲיִיִּים, וְחֵי וְקִיָּם
 18 לְעוֹלָם בְּלִי אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, וְאִיךָ הוּא זֶה?
 19 אֲלֹא עַל יְדֵי שִׁיְהִיָּה גִילּוֹי 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין', דְּקָמִיָּה
 20 שְׁנֵה רוּחָנִיּוֹת וְגִשְׁמִיּוֹת מִמֶּשׁ, עַל כֵּן גַּם הַגּוֹף יוֹכֵל לְחַיּוֹת
 21 מִזֶּה.
 22 וְעַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל בְּאֶדָם יֵשׁ ב' מִיָּנִי הַמִּשְׁכּוֹת:
 23 הָא' – בְּבַחֲיִנַת פְּנִימִיּוֹת: הַשִּׁכָּל בְּמוֹחַ, וּמִדּוֹת בְּלֵב, כַּח
 24 הַמַּעֲשֵׂה בִיד כו'.
 25 וְהַב' – בְּבַחֲיִנַת מַקִּיף, וְהוּא הֶרְצוֹן וְהַמְחֻשְׁבָּה; שִׁישְׁנו
 26 אֲפִילוּ בְּרָגֶל, שְׁמִיד כְּשִׁרּוּצָה לְהַנִּיעַ רָגְלוֹ תַתְּנֻעָנֶה רָגְלוֹ
 27 כו'. וְאִם עַל פִּי שֶׁהָרָגֶל אֵינוֹ כָּלִי לְגִילּוֹי הַמְחֻשְׁבָּה, מִכָּל
 28 מְקוֹם פּוֹעֵל בּוֹ הַמְחֻשְׁבָּה, וְזֶהוּ בְּחִינַת מַקִּיף.
 29 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, גַּם הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי יִקְבֹּל חַיּוֹת וְקִיּוֹם לְמִזּוֹן
 30 מֵאוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מִמֶּשׁ. וְדִי לְמַבִּין. :

1 וּבְכָל זֶה יוֹכֵן מֵאִמֶּר רַ"ל²⁶: ד' חֲיִיב אָדָם לְבָרֵךְ מֵאָה
 2 בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם – דְּצָרִיךְ לְהַבִּין מִסְפֵּר מֵאָה דּוֹקָא.
 3 אֲלֹא כִי פִירוּשׁ "אַל תִּקְרִי מֶה אֲלֹא מֵאָה"²⁷: כִּי "מֶה"
 4 הֵינּוּ בְּחִינַת מַלְכוּת²⁸ – 'מִמְלָא כָּל עֲלָמִין', וְצָרִיךְ
 5 לְהַמְשִׁיךְ מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין' ב'מִמְלָא כָּל עֲלָמִין'.
 6 וְהוּא עַל יְדֵי הַכֶּתֶר שֶׁהוּא הַמְּמוּצָע בֵּין הַמֵּאֲצִיל
 7 לְנֶאֱצָלִים. וְלָכֵן צָרִיךְ לִזְמֹר מֵאָה בְּרָכוֹת דּוֹקָא, לְהַמְשִׁיךְ
 8 מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת דְּאִרְיָ־אֲנָפִין הַכְּלוּלִים מַעֲשֵׂר, דְּהֵינּוּ
 9 שִׁיְהִיָּה הַהִמְשָׁכָה גַּם מִג' רֵאשׁוֹנוֹת דְּאִרְיָ־אֲנָפִין כֵּנ"ל.
 10 וְזֶהוּ "וְנֶאֱמַר הַגִּבֹּר הוֹקֵם עַ"ל" (שְׁמוּאֵל ב' כג, א) – שִׁיְהִיָּה
 11 מוֹרָה עַל ד' תַּחֲתוֹנוֹת, וְהִלְמָד עַל ג' רֵאשׁוֹנוֹת.
 12 (וּבִזֶּה יוֹכֵן מֶה שֶׁאִמְרוּ רַ"ל²⁹: "שִׁיְהִי מֵתִים ק' אֲנָשִׁים
 13 בְּכָל יוֹם עַד שֶׁתִּקְּן דּוֹד מֵאָה בְּרָכוֹת". וְצָרִיךְ לְהַבִּין
 14 הַשִּׁיבּוֹת – שֶׁעַל יְדֵי הַמֵּאָה בְּרָכוֹת פִּסְקוּ מִלְמוֹת).
 15 אִךְ הָעֲנִין: כִּי הִנֵּה עַל יְדֵי גִילּוֹי זֶה ד' סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין

26. קרית זהר חלק ב קבו, א. חלק ג קעט, א.

28. (זהר חלק ב תרומה קבו, א).

29. (במדבר רבה פרשה יח, כא. תנחומא סוף פרשת קרח).

26. (מנחות מג, ב ורש"י: חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר (עקב י, ב) 'ועתה ישראל מה ד' אלקיך שואל מעמך' ו' קרי ביה מאה). ובתוספות: "ובקונטרס פירש: אל תקרי מה אלא מאה, כלומר שחייב ק' ברכות".

27. (מנחות שם בתוספות דבור המתחיל שואל. ועיין במדרש רבה סוף פרשת

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

14 ה' הממלכה דקאי גם על בחי' מל' דא"ס כו' כי
 15 בתפלה הרי א' אלי"ו ולא למדותיו"ו כלל כו' רק הכונה
 16 בדיבור דיבור זה הוא הבא בגילוי ההשגה ומשום
 17 שנא' במופלא ממך אל תחקור כו' וגם בחי' מל' דא"ס
 18 נק' מופלא סדכ"ס להיותו מבחי' האחרונה שבצמצו'
 19 אא"ס כו') וגם בבחי' ג"ר דא"ק עדיין הוא למעלה
 20 מכל ההשתלשלות דאבי"ע כידוע דכל תחלה ושרש כל
 21 ההשתלשלות והתלבשות הפרצופי' דע"י וא"א ואו"א
 22 וזו"ג דבי"ע הכל הוא רק מן בחי' נה"י דא"ק ולמטה
 23 (כמבואר בציוור האילן) עד בחי' עקביי' דא"ק
 24 שמשתיים בסוף העשי' (וכמו באדה"ר שהי' קודם
 25 החטא כדוגמת בחי' א"ק שנק' אדם דבריאה וראשו
 26 בבריאה וגופו ביצי' ורגליו בעשי' כך גם כל בחי' שרש

1 [[מב]] וּלְהַבִּין בתוס' ביאור לענין הנ"ל בפ' ימינך
 2 ה' ב"פ ימין לנגד ב"פ שמאל
 3 דשמאלו תחת כו'. הנה תחלה יש להבין בתוס' ביאור
 4 ענין עליות העולמות עד מספר נון' אלפים יובלות
 5 הנ"ל בפ' ברוך חי לעד כו' (באות י"ב) ויש להקדים
 6 לזה הקדמה כללי' הנז' בע"ח דבעצמו' אוא"ס עד גם
 7 בחי' מל' דא"ס שלפני הצמצום הראשון כו' אין אנו
 8 רשאים לדבר בו בדרך פרט כי לית מח' תפיסא בי'
 9 (אפי' מח' דא"ק שהרי מבחי' מל' דא"ס אחר הצמצום
 10 נעשה בחי' כתר דא"ק בראשית הקו וחוט כו' כידוע)
 11 ומ"ש מלכותך מלכות כ"ע הרי מדברים גם במל' דא"ס
 12 שנק' מלכותך בכלל אין הכונה בדיבור זה שמשבחים
 13 ומפארים בתפלה שהוא בעצמו' אא"ס דוקא כמ"ש לך

38 אדם דבריא ע"י וא"א אדם דיצירה זו"נ אדם דעשי'
 39 וזהו לעלם בחי' בריאה דהיינו בבחי' א"ק ולעלמי
 40 עלמא בחי' יצי' ועשי' שנכללו כולם בבחי' נה"י דא"ק
 41 בלבד כנ"ל וכן ענין ברוך שאמר והי' העולם הנ"ל
 42 (באות ז' וח') ובה א' במופלא ממך כו' דלית מח'
 43 תפיסא בי' כלל כי בכל בחי' העלם העצמו' נק' סדכ"ס
 44 אע"פ שנק' בבחי' אור ושם בלבד וד"ל אבל בחי'
 45 הארת הקו וחוט שאחר הצמצום הראשון הנ"ל הוא
 46 הנק' אור הנבדל מן העלם העצמו' בשביל מקור לכללו'
 47 ההשתלשלות שם יש רשות לדבר כי יש בו שרש לבחי'
 48 פרטי השתלשלות עכ"פ (וע"כ גם הנשמו' שבגופים
 49 שמקבלים רק מבחי' מל' דמל' דעשי' יוכל לדבר גם
 50 בראשית הקו מאחר שהוא שרשם הראשון בבחי' א"ק
 51 אדם דבריא) (כי בחי' הקו הזה כולל כל מה שבא דרך
 52 פרט עד סוף העשי' עד"מ מח' כללית שחושב בבנין
 53 כו' (כמ"ש שם באריכות) וכמ"ש במ"א בענין וכל
 54 היצור לא נכחד ממ"ד כו') א"כ הרי יש לכל פרט עד
 55 גם הפרט היותר אחרון בו שרש לשרש עכ"פ) ולכך
 56 יוכל כל אדם להתבונן לפי השגתו בבחי' התפשטו' אור
 57 א"ס זה מפני שאין לו ערוך כלל וכלל לגבי העלם
 58 העצמו' אע"פ ששיער בעצמו כל מה שעתיד להיות
 59 בפועל כענין ברוך שאמר בעצמו והי' כו' הכל עדיין
 60 בבחי' העלם העצמו' דלית מח' תפיסא בי' בהשגה כלל
 61 רק ע"י התלבשותו באצי' ע"י ד' אותיות דהוי"ה וכה"ג
 62 וכמו ויאמר ה' אל משה כו' (ומ"ש לעתיד הנה אלוקינו
 63 ז"ה לנוכח וכן ז"ה אלי וגם א' עין בעין נראה אתה כו'
 64 וכך במ"ת דכת' וירד ה' כו' וכל העם רואים כו' הכל
 65 הוא ע"י התלבשות העצמו' בק"ו וחוט רק בא ביותר
 66 מכפי המדה והצמצום הראשון כו' ובאמת כל בחי'
 67 עצמותו כמו שהוא ממש יתגלה לעתיד כמשי"ת בסמוך
 68 דגם שנא' וע"י יתיב כו' קאי בבחי' עתיקא דעתיקין
 69 סדכ"ס שהוא בחי' תענוג שבעצמו' הפשוט ממש
 70 בבחי' מל' דא"ס שנק' מלכות על"ם דלא תשתני כלל
 71 וכידוע בענין ועד בחלופי אתון דאח"פ ממש להיות
 72 שגם בבחי' ההשגה דמח' אינו נתפס אבל בבחי' יחידה
 73 ממש בעצמו' התענוג דכנס"י שנק' חפצי ב"ה יהי'
 74 נתפס כנ"ל באות א' וד"ל.

1 כל האצי' נק' רק בחי' עשי' בכללו' והוא רק מבחי'
 2 נה"י דא"ק וכמ"ש בלק"ת בפי' אם תשיב משבת
 3 רגליך שהוא בחי' נה"י דא"ק שע"ז א' אל יצא איש
 4 ממקומו ביום הז' כו' וד"ל) ולהבין טעם הדברים
 5 הללו צריך להקדים עיקר ענין ההפרש שבין בחי'
 6 עצמו' אא"ס שקודם הצמצום הראשון (הנק' מקו"פ
 7 כו') ובין בחי' הארת הקו וחוט שאחר הצמצום שזהו
 8 שרש ומקור כללו' כל ההשתלשלות מבחי' ג"ר דא"ק
 9 עד סוף העשי' בבחי' מל' דמל' דעשי' כידוע להיות
 10 ידוע דבחי' עצמו' אא"ס ממש אע"פ שנק' רק בשם אור
 11 בלבד אבל הוא בחי' אור עצמי שהוא פשוט בתכלית
 12 הפשיטות כמו עצמו' הא"ס ממש כי הוא למעלה
 13 מבחי' אור השפעה לחוץ מן עצמותו עדיין והגם שהוא
 14 בא בבחי' גילוי אור אבל הוא מתגלה כמו שהוא בבחי'
 15 עצמותו ממש שע"ז אנו אור' אתה אחד ושמן אחד אתה
 16 קדוש ושמן קדוש שהוא בבחי' שמו העצמי עדיין
 17 שהוא קדוש בקדושת עצמותו הפשוט בתכלית
 18 וכמארז"ל קודם שנברא העולם הי' הוא ושמו בלבד פי'
 19 בלבד הכל בבחי' העצמו' עדיין שאין עוד מלבדו כלל
 20 (וכמ"ש בע"ח דקודם הצמצום הי' אוא"ס ממלא את
 21 כל החלל כו' ומבואר בקונטרס ההתבוננו' באות וי"א
 22 באריכות שזהו כדמיון בחי' התכללות כח התנועה
 23 בעצם החי וכח ובחי' גילוי החי' להחיות שכלול
 24 בעצם הנפש) והגם שבחי' אור עצמו' הזה יש בו בבחי'
 25 העלם העצמו' בחי' רצון וחכ' ומדו' עד בחי' מל' דא"ס
 26 (כמבואר בענין יחיד ואח"ד וקדמון (באות יו"ד שם)
 27 והכל בבחי' עצמו' אא"ס שקודם הצמצום) כמו
 28 כשעלה ברצונו הפשוט כו' עד מל' דא"ס שהוא הרצון
 29 ומח' דאנא אמלוך כו' הכל הוא נחשב מבחי' עצמו'
 30 אוא"ס והכל הוא בבחי' א"ס ממש (וזהו דשמו גי' רצון
 31 כידוע קאי גם בבחי' שמ"ו הגדול בכלל שהוא כללו'
 32 עצמו' אא"ס שנק' שמו העצמי וגם בדרך פרט הוא
 33 רצון הפשוט עד מל' דא"ס שנק' ג"כ שמו הגדול לגבי
 34 ההשתלשלות משום דבחי' מל' דא"ס כבר נעשה מקור
 35 לראשית הקו כנ"ל וז"ש יהא שמי' רב"א זה מברך
 36 בראשית הקו אחר הצמצום הראשון הנ"ל להיות בא
 37 בסדר הג' בחי' ומדרגו' דבי"ע שהן ג' מיני אדם א"ק

שער התפלה. ביאור לתורה דלעיל ע"פ אחרי ה' כו'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

ה'עולם¹; בחינה זו שממלא את העולם בבחינת
התחלקות ההארה, בגן עדן העליון כף ובתחתון כף, כמו
שחיות הנפש בגוף מתחלק; בראש יותר, ובגדים בפחות,
וברגלים בפחות יותר כו' – זהו באמת רק הארה דהארה
לבד מעצמותו יתברך.

אבל עצמותו יתברך, ואפילו אורו וזויו יתברך, הוא
מובדל מכל הנמצאים, ונשגב ומרומם למעלה
מהשגתם, וקטן וגדול שוה הוא. אלא נקרא "סוכב כל
עלמין", והוא בדמיון זיו השמש בעודו במקורו, שהוא
עצם פשוט ואינו בערך הגוונים השונים שיהיו נראים
בהארתו על פי חילופי הכלים מכלים שונים בחלונות
שיאיר בהם כו'. ולכן נקרא "קדש" – לשון הבדלה.

וזהו שכתוב "כי עמך מקור חיים"², שבחינת "מקור
חיים" דנמצאים, שהוא הארה דהארה המתלבשת
בבחינת ממלא כל עלמין כפי מזג כלי המקבלים – היא
בחינת טפל וכלא חשיב אצלו יתברך. וזהו לשון "עמך",
כלומר: דבר הטפל.

והנה החכמה שהיא נקראת "ראשית"³ – "מאין
תמצא"⁴. והיא בבחינת ביטול, בשמכיר האמת איך
ש"אין עוד", והוא למעלה מן השכל הגלוי. ולזאת יהיה
בה התלבשות אור אינסוף. מה שאין כן בינה, השגת
הדבר באורף ורוחב – הוא בבחינת יש, ואין בה התגלות
אור אינסוף כל כף, שהוא למעלה מההשגה.

והחכמה מתייחדת עם הבינה, שנמשך ממנה גלוי

לקדש¹ שמו יתברך, שנאמר: "ונקדשתי בתוך בני
ישראל"² (רצ"ו):

וענין זאת המצוה – אשר אנחנו מצווים לפרסם
האמונה האמיתית בעולם, ושלא נפחד בהזק שום
מזיק. ואף על פי שבא עלינו מכריח לבקש ממנו
לכפותינו, שלא נשמע אליו, אבל נמסור עצמינו
למיתתו, ולא נתעזה לחשוב שפכרנו אף על פי
שלבותינו מאמינים בו יתעלה. וזאת היא מצות קידוש
השם המצוים בה בני ישראל כו'.

עד כאן לשון הרמב"ם בספר המצות במצות עשה
סימן ט', יעין שם:

ואף על פי שהדברים מבוארים היטב ואין צריכים
לטעם ושרש, כי הוא עצמו הוא העיקר למסור נפשו
בה, שבשביל זה נברא האדם;

אף אף על פי כן, להבין ולהשכיל מעלת עילת תהלת
המסירת נפש, יוכן בהקדים מה שכתב האריז"ל³ בשער
נפילת אפים פרקים ד', ה', ו': שיחוד אבא-דאימא אינו
אלא על ידי העלאת מ"ן דמסירת נפש ממשי⁴, ויחוד זו"נ
הוא על ידי מעשה התורה ומצות.

והענין, כי חכמה נקרא "קדש"⁵ על שם התלבשות
אור אינסוף שבתוכה, שהוא מובדל מכל השתלשלות
העולמות.

כי מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "מה הנשמה
ממלא את הגוף כף הקדוש ברוך-הוא ממלא את כל

3. מה שכתב האריז"ל בשער נפילת אפים: בפרי עץ חיים. "וראה גם כן עץ חיים
שער טל דרוש י, יא. לקוטי תורה נשא כב, א. תורה אור מקץ לב, ד. לקוטי
תורה אמור לב, ד. ובכמה מקומות. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בספר
המאמרים תש"ג ע' 168.

4. עי' הגלגלות מ"ן דמסירת נפש מנחם וראה אור התורה ויגרא כרך ב עמוד
תרמה בסוף העמוד מלקוטי תורה להאריז"ל פרשת בראשית. ראה גם אור
התורה ויגרא כרך ג עמוד תתל: "בכדי שעל ידי זה ממשיך ממקור דבולא
המשכה חדשה כידוע".

5. מאורי אור אות ק סעיף ז. וראה באריכות לעיל מצות תפילין פרק א.

6. ויגרא רבה פרשה ד, ח. מדרש תהלים על פסוק "ברכי נפשי".

7. תהלים לו, י.

8. "ראשית חכמה" – תהלים קיא, י.

9. "והחכמה מאין תמצא" – איוב כח, יב.

1. מצות קדוש השם: לקוטי תורה ריש דבור המתחיל "לבאר הדברים על פסוק
ונקדשתי" וזל, ב ואילוף. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בציונים והערות.

מאמר אדמו"ר הזקן משבת פרשת אמור תקס"ג. הנחות כבוד קדושת אדמו"ר
האמצעי ורבי משה בן אדמו"ר הזקן נדפסו במקביל במאמרי אדמו"ר הזקן
תקס"ג חלק א' עמוד שנה. נוסח אחר בתוספת הגהות מאדמו"ר הצמח צדק –
בלקוטי תורה אמור הנ"ל.

מאמר אדמו"ר האמצעי המיוסד כנראה על מאמר זה – במאמרי אדמו"ר
האמצעי ויגרא חלק ב עמוד תרכא. וראה אור התורה ויגרא כרך ב עמוד
תרמה ואילוף. עמוד תרסא. כרך ג עמוד תתכט.

בענין קידוש השם – ראה גם אור התורה ויחי דף תתשכט ב. ספר המאמרים
תש"ט עמוד יז.

לכללות ענין מנחם מצוה זו במצות עשה מן הפסוק "ונקדשתי" – ראה באריכות
לקוטי שיחות חלק יב עמוד 212 ואילוף.

2. אמור כב, לב.

23 אחר־כך מהחכמה להבינה בהשגה, ומשם להיות מאיר
24 בחב"ד דו"ג, ומהם לכל העולמות ובפרט לנפשו
25 הפרטית. נמצא, שמצות קידוש השם גורם התגלות אור
26 אי־סוף ברוך־הוא הסובב כל עלמין למטה מטה.
27 וזהו "ונקדשתי בתוך בני ישראל" – פירוש: שאור
28 אי־סוף שהוא קדוש ומוכדל יהיה בהתגלות על ידי זה
29 "בתוך בני ישראל" ממש.
30 ולכן מצוה¹⁵ זו גדולה מכל הרמ"ח מצות עשה: שמי
31 שיעבוד כל ימיו בתורה ומצות, לא יגיע למי שהיה כל
32 ימיו בעל עבירות אלא שאחר־כך עשה תשובה שלימה
33 ומסר נפשו על קדוש ה'. וכענין רבי אלעזר בן דורדיא
34 ש"יצתה נשמתו בבכיה", שבכה רבי כו"¹⁶". וכן "יד
35 הרוגי מלוכה – שאין כל בריה יכולה לעמוד
36 במחיצתו"¹⁷.
37 לפי שכל הרמ"ח מצות עשה הם המשכות וגלוי אור
38 אי־סוף בכלים מכלים¹⁸, בחב"ד ומדות, שהם הנקראים
39 "איברים דמלכא"¹⁹, שממשיכים בהם גלוי אור אי־סוף;
40 אבל זו המצוה הנפלאה היא העליה והתפלות
41 בעצמות אור אי־סוף כמו שהוא למעלה מהתלבשות
42 בכלים :

מצות קידוש ה' פרשת אמור

1 אור אי־סוף בהשגה על ידי "שבילין ידיעין". פידוע
2 בענין ל"ב "ויאמר אלקים"¹⁰ – "דמתפתחין ל"ב שבילין
3 מאבא לאימא"¹², ואז נמשך מהם מוחין חדשים לזו"ג,
4 שהם בחינת המדות חסד וגבורה, דהיינו, השעם
5 וההשכלה למדות על פי ההשגה באור אי־סוף כו'.

6 ולזאת, בכדי שיהיה יחוד דאבא ואימא צריך להיות
7 הארה חדשה בהחכמה מאור אי־סוף, שהוא למעלה
8 מעלה מהחכמה לאין קץ ותכלית, וכמו שנתבאר לעיל
9 ממשל זיו השמש כו'. והיינו דוקא על ידי מסירת נפש¹³,
10 שהוא גם כן למעלה מן השכל, ולצאת מגדרי הגוף,
11 ולהגביר נפש האלהית שבו, שציונה הבורא יתברך בכך.
12 וגם היא מצד עצמה שרשה למעלה מן החכמה, כי היא
13 "חלק אלוה ממעל"¹⁴, והוא יתברך למעלה מעלה מן
14 החכמה, אלא שיש בה חכמה ומדות, והם רק כלים
15 אליה, כמו שיו"ד ספירות שלמעלה הן רק כלים ו"גופא
16 דמלכא" כו'.

17 וכאשר היא מוסרת נפשה ממש, שזהו על פי רצונה
18 שלמעלה משכלה, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל: "שמחוייב
19 למסור נפשו, שלא נתעוה לחשוב שפפרנו אף על פי
20 שלבתינו מאמינים כו'", הנה בזה מעורר גם כן למעלה
21 גלוי אור אי־סוף שלמעלה מעלה מהחכמה דאצילות
22 – להיות מאיר בחכמה. ואז מרבוי ההארה ההיא יומשך

15. ולכן מצוה זו גדולה מכל הרמ"ח מצות עשה: ראה ספר המאמרים הקצרים
לאדמו"ר הזקן עמוד שסד. אור התורה דברים כרך ה עמוד ב'קלח. אור התורה
ויקרא כרך ב עמוד תקמט. וראה לקוטי שיחות חלק בא עמוד 176.

16. "ואמר: יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת". –
עבודה זרה יו, א. נתבאר באור התורה יום הכפורים עמוד א'קלו. ועוד.

17. פסחים ג, א.

18. על פי לשון הכתוב אסתר א, ו.

19. תקוני זר תקון ל עד, סוף עמוד א. נתבאר לעיל מצות פריה ורביה פרק
ב. מצות תפילין פרק ג. מצות אהבת ישראל פרק א.

10. כמעשה בראשית. ראה זר חלק ג קדושים פא, ב. תקוני זר חדש צד, ב.
צו, ב. נמנו בפרטיות שם קיב, ג. פרדס שער יב (שער הנתיבות) פרק ב. לקוטי
תורה אמור לג, ד. תצא לט, ריש עמוד ג. שיר השירים לא, ריש עמוד ד. לב,
ד. לקמן מצות אכילת קדשי קדשים פרק ב דף צב, ב.

11. שנתחיים.

12. ראה זר (אדרא רבא) חלק ג נשא קכח, ב. כט, א.

13. על ידי מסירת נפש שהוא גם כן למעלה מן החכמה: ראה מאמרי אדמו"ר
האמצעי ויקרא חלק ב עמוד תקנ ואילך.

14. איוב לא, ב.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

5 מספר ואילך עד ד"ה בהעלותך, כוונת ל' תחלה הוא
6 יתור נעלה גם מבחי' קדם והיינו כי קדם הוא דבוק
7 לבחי' שאח"כ, שע"י שנתהוה אח"כ בחי' ע"ס
8 שראשיתן הוא החכ' אז אח"כ נבין שיש בחי' קדם

1 **אמנם** לפי מה שנתבאר בכמה דרושים ענין כוונת
2 נעיצת התחלה שיש בסוף יותר מן הראש
3 המתפשט ע' בד"ה ועמדו רגליו על הר הזיתים דחה"ס,
4 ובד"ה המגיד מראשית אחרית (חורף ל"ב) ומד"ה והי'

ברגל דוקא ולא בידים עד"מ הגם כי קרובים הם יותר
להראש, והלב יש לה קישור עם הידים יותר מברגל.
ועד"ז נבין ברוחני דכתי' במשה שש מאות אלף רגלי
העם אשר אנכי בקרב פ' מה שמאיר [בן] תוס'
הארת אוא"ס גם מה שנמשך לו ע"י מ"ת מבחי' אנכי
מי שאנכי זהו הכל כשביל העם אשר הם נחשבים
לגבי משה בחי' רגל, ומ"מ הרגל מעמיד ומוליך
הראש למקום אשר הראש בעצמו אינו יכול לילך
ולהגיע שם, ולכן כשחטאו ישראל א"ל לך רד וניטל
ממנו אלף אורות, ובשבת נותנים לו במתנה, וזהו
שאומרים ישמח משה במתנת חלקו. ונמצא כי נעיצת
בחי' זה שיש ברגל שיוכל להגיע בבחי' ראש ה"ז
יותר נעלה מכפי מה שפי' המפרשים בס"י שזהו רק
שיש קישור וחיבור בין הספי', כ"א שיש כח ברגל
שמעמיד הראש, נמצא שבזה הראש רגל והרגל היא
ראש. ונמצא לפ"ז פ' נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן
בסופן הוא באופן היותר נעלה שהיא כשם שיש כח
בראש להיות ראש לבחי' הרגל שבסדר השתלשלות
הוא בחי' האחרונה, כן יש ברגל כח התחילה פ'
הכוונה ג"כ ע"י בחי' ראש היינו מה שבבחי' זו היא
הרגל ראש והראש רגל. וע"ז אמרו בס"י נעוץ סופן
בתחלתן ותחלתן בסופן, ואמרו נעוץ סופן בתחלתן
תחלה להיות כי זהו מעלה יתירה ורבותא נפלאה
שהרגל שבסדר השתלשלות הספי' ימצא כח נעיצה
בתחלתן פ' שבבחי' זו הוא בחי' ראש, ולפי ערך זה
נעוץ תחלתן בסופן ג"כ עד"ז, אמנם זהו אינו רבותא
כ"כ שהרי כך צריך להיות כו'. ואמנם מה שאנו
אומרים בענין שוקיו כו' שנשתוקק שיש כוונת נעיצת
התחילה בסוף הכוונה על בחי' תחלה שקדם גם לבחי'
קדם ג"כ, כ"א היותו תחלה לכל, ויש כוונה לבחי'
תחלה זו שזהו מה שנשתוקק לבראותו, וכל מה
שנאצל ונברא ויצר ונעשה הוא להשלים כוונה זו,
ונמצא כי לפ"ז הוא נעוץ תחלתן בסופן באופן היותר
נעלה שאינו בערך כלל, גם לפי מה שפי' בס"י הנ"ל
ששם הכל הוא בספי', ויש בחי' קדם לספי' אלו, וכאן
הכוונה על בחי' תחילה הקדום לבחי' הקדם, אשר
בחי' זו לא נזכר כלל בס"י, וא"כ יש כח בסוף לעזור
התחילה ג"כ היינו מה שקדם לבחי' קדם והיינו ע"י
אשר המצא תמצא בבחי' סוף זה נעיצת וכוונת
התחילה הקדום לכל כו'.

היינו מה שקדם לבחי' ראשית חכ', משא"כ ענין
תחלה, הגם כי גם תחלה הוא כאשר יש אח"כ ה"ז הוא
תחלה, מ"מ אינו דבוק כ"כ לבחי' מה שנתהוה אח"כ,
והמופת לזה שבבחי' קדם כתי' ויטע ה' אלקים גן
בעדן מקדם ולא נאמר בתחלה, וכתי' שער החצר
הפנימית הפונה קדים סגור יהי' בששת ימי המעשה
וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח, הרי כי בשבת
וחודש יש פתיחת השער שהוא פונה קדים ג"כ ולא
נא' כן במה שאנו קורין תחלה, וכן בשעת קרי"ס הי'
רוח קדים עזה, נמצא כי בחי' קדם הוא אשר מתגלה
לפעמים כו', אבל בחי' התחילה לא מצינו באופן כזה.
ועפ"ז נבין מה שמקשים בכמה דרושים על ענין קריאת
שם אוא"ס למה לא קראו אותו בשם אין לו תחלה,
ומתרגי' כי תחילה יש לו, אך צ"ל מדוע אינם קוראים
אור התחילה, אלא להיות בחי' התחילה אינו דבוק
כלל למה שמאיר כ"א הוא מקורו באמת, אבל ע"ד כמו
שבבי"ע צ"ל העלם והסתר הבורא מהנברא כן הוא
בבחי' התחילה באופן היותר דק ונעלה באין ערוך
כלל, ולא כערך זיו השמש מהשמש כו', אבל מ"מ
בהכרח לאמר שיש בחי' כוונת נעיצת התחלה דאל"כ
למה הוא כל ענין ברה"ע, והרי ארז"ל ע"פ שוקיו
עמודי שש שנשתוקק הקב"ה לבראותו, ולמה נשתוקק
זה אינו ידוע לנו אמנם זה אנו יודעים שנשתוקק, וכן
מארז"ל נתאוה הקב"ה להיות לו דירה, שלמה נתאוה,
זה אינו ידוע לנו אך הרי אנו יודעים שנתאוה, והרי יש
כוונה בתשוקה ותיאוב זה, וז"ע כוונת נעיצת התחלה.
וא"כ לפ"ז מ"ש בס"י נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן
בסופן, צריכים לדקדק למה אמר נעוץ סופן
בתחלתן ותחלתן בסופן ולא אמר נעוץ תחלתן
בסופן תחלה, אלא שלפי דעת המפרשים כוונתו שלא
תאמר שהסוף הוא סוף באמת אלא שיש לו נעיצה
בתחלה, הכוונה הפשוטה שיש לו קישור וחיבור עם
הראש, והכוונה היותר נעלה שיש לרגל כח מיוחד
שמעמיד הראש והרי הראש מצטרך לרגל, משא"כ
הרגל לעצם כח ההילוך שבה א"צ כלל להראש, כ"א
צריכה להשכל להנהיג ההילוך בדרך הטוב והישר
אמנם לא לעצם כח ההילוך, ומצינו שעושים תרופה
לרגל כמו תרופת ההקזה לכאב הראש, הרי צריכים
לאמר שיש ברגל כח ויכולת לתקן פנימיות כח הראש,
ודוקא ברגל וכנודע מספרי הרפואה שגידי הראש הם

ונתתה יגדל נא כו' (א)

בס"ד. (ש"פ שלח, רל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

בהיותי בן שלוששים⁵ לכוח⁶ תשש מחי, ושבת⁷
 משתומם ומחשבותי תמהים, כי עבר קציר, כלה קיץ
 ואנחנו לוא נושענו⁸, רפואה לא עלתה למחלתנו, אין
 מזור לשבתנו⁸, ולא עלתה ארוכה למכתנו⁹, לחורבן בית
 מקדשנו הנחרב זה היום אלף ות"ק וד' שנים¹⁰;
 או לנו כי פנה היום¹¹, יום אחד של הקדוש ברוך
 הוא שהוא אלף שנה¹², וגם נטו צללי ערב¹³, שהם ת"ק
 וד' שנים יותר מחצי היום הב', ו"כלו כל הקצין¹⁴ ועדיין
 בן דוד לא בא. ונדע את אשר אמרו רז"ל¹⁵: "כל דור
 שלא נבנה בית המקדש בימיו – באילו נחרב בימיו".
 ואתנה את פני¹⁶ לחקור ולדעת מה זה ועל מה נתארך
 קצנו וגלותנו? ומדוע לא בא בן ושי¹⁷? ומצאתי און לי¹⁸
 ואנינה¹⁹ בקרבי, ולבי דיו²⁰ ממאמר אחד הובא בספר
 התיקונים תיקון ל' דף ע"ז עמוד ב וזה לשונו:
 "נתיב הנתיב: "ורוח אלקי"ם מרחפת וגו'" – מאי
 "ורוח"? אלא בודאי בזמנא דשכינתא נחתת בגלותא,
 האי "רוח" נשיב על אינון דמתעסקי באורייתא. בגין
 שכינתא דאשתבחת ביניה, והאי "רוח" אתעביד קלא
 ויימא הכי: אינון דמיכי דשינתא בחוריהון, סתימין
 עינין, אטימין דלבא, קומו ואתערז לגבי שכינתא, דאית
 לכון לבא בלא סוכלתנו למינדע ביה, ואיהו בינייהו²¹.

ואחר כל הדברים האלה הנני מבקש אתכם:
 שימו לבבכם אל כל הדברים הנאמרים בקונטרס
 הזה, והיו הדברים האלה על לבבכם תמיד, כי כבד עלי
 הדבר מאד להגיד ולחזור ולהגיד, ולזאת יהיו הדברים
 האלה תמיד נגד עיניכם ולא ישכחו מאתכם, והיא
 חייכם ואורך ימיכם, ובזה תחיו חיי עולם כו' :

אשא כפי אל ה' בתפלה ובתחנונים:
 יהי רצון מלפניו יתברך, אשר אור תורת אמת שגילה
 לנו על ידי כבוד קדושת אבותינו רבותינו הקדושים וזר
 צדיקים וקדושים לברכה לחיי העולם הבא, נשמתם
 עדן, יוקלט בתוכם ויאירו נפשכם לשמחת לבב אדם
 העליון (כמו שכתב השל"ה דף קצג עמוד א¹), ונראה פרי
 טוב בעמלנו ועמליכם, "עמלא דאורייתא דלעילא
 משמשא, לחברא שמשא וסיהרא כו"².

כה דברי ידיד ואוהבם באמת, החפץ בחייהם
 שלום דובער³

הוספה א

הקדמת רבנו חיים ויטאל לשער ההקדמות
 אמר הצעיר מעיר, הדל באלפי⁴, חיים ויטאל, בן
 לאדוני אבי הרב יוסף ויטאל וזכרוננו לחיי העולם הבא:

1. דף קצג עמוד א. הוא במסכת שביעות שלו פרק "תורה אור" דבור המתחיל "אמנם נראה לי לפרש" – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.
2. עמל התורה שלמעלה מהשמש, לחבר שמש ולכנה, ראה לעיל פרקים ו. י.
3. טעם ההתימה – שלא כרגיל בקונטרסים – ראה לקמן בהוספות בשיחת שבת פרשת חיי שרה תנשי"א.
4. הצעיר מעיר. הדל באלפי: על פי שופטים ו. טו. מיכה ה, א.
5. בן שלוששים: שנת השל"ג, שכן הרי"ז נולד בשנת ה'ש"ג (שם הגדולים בערך).
6. בן שלוששים לזון: אבות ה, כט.
7. עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לוא נושענו: ירמיה ה, כ.
8. רפואה לא עלתה למחלתנו אין מזור לשבתנו: על פי הושע ה, יג.
9. ולא עתה ארוכה למכתנו: על פי ירמיה ה, כב.
10. חורבן הבית היה בשנת ג'תתכ"ח. ובט' באב השלב החלה שנת 1504 לחורבן, ואם כן, הקדמה זו נכתבה בשנת השלג (שנת השלושים להולדת הרי"ז) קודם ט' אב.
11. או לנו כי פנה היום: ירמיה ו, ד.
12. יום... אלף שנה מדרש תהלים צ, יב. בראשית רבה ח, ב. ויקרא רבה ריש פרשה יט.

13. נטו צללי ערב על פי המשך הפסוק בירמיה שם.

14. סנהדרין צו, ב.

15. ראה ירושלמי יומא פרק א' הלכה א' (ד, ב). מדרש תהלים סוף מזמור קלו.

16. ואתנה את פני: דניאל ט, ג.

17. ונדע לא בא בן ושי: שמואל א' כ, כו.

18. מצאתי און לי: הושע יב, ט.

19. אנינה: לשון המשנה מעשר שני ה, יב. ועוד. ובפירוש המשנה לרמב"ם: "האנון נקרא האדם שימות לו אחד מן הקרובים שהוא חב להחזקת עליהם". וברע"ב: כל יום המיתה הוא אגניות דאורייתא, ואפלו לאחר קבורה, ולילה שלאחר יום המיתה הוא אגניות דרבנן, וכן יום קבורה שאינו יום המיתה הוא אגניות דרבנן.

20. ולבי דיו: איכה א, כב.

21. הנתיב השני (בראשית א, ב): "ורוח אלקי"ם מרחפת על פני המים", מה זה "ורוח"? אלא בודאי בזמן שהשכינה יורדת לגלות, הרוח הוא נושבת על אותם שמתעסקים בתורה, בגלל השכינה שנמצאת ביניהם, והרוח הוא נעשית קול, ותאמר קר: אותם ישנים ששנה בגחיהיהם, סתומי העינים ואטומי הלב, קומו והתעוררו אל השכינה, שיש לכם לב בלי השכל לדעת אותה, והיא ביניכם.

קצת בעלי תורה, אשר עסקם בתורה – על מנת לקבל
פרס והספקות יתירות, וגם להיותם מכלל ראשי ישיבות
ודייני סנהדראות, להיות שמם וריחם נודף בכל הארץ,
וראשו בשמים, ועיקר סיבת מעשיהם, היא מה שאמר
אחר כך הכתוב: "ונעשה לנו שם".
בפתוב בספר הזוהר בפרשת בראשית דף כ"ה עמוד ב,
זה לשונו על פסוק²⁵ "אלה תולדות השמים והארץ":
שחמשה מינים יש ב"ערב רב", ומן הג' מינים, מהם²⁶
הוא הנקרא "פת גבורים", דעליהו אתמר "המה
הגבורים אשר מעולם אנשי השם", ואינון מסטרא
דאלין דאיתמר בהון: "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וגו'
ונעשה לנו שם", בבנין בתי כנסיות ובתי מדרשות, ושון
בהון ספר תורה ועטרה על רישיה, ולא לשמה אלא
למעבד לון וכו'²⁷.
והנה על הכת הזאת אמרו בגמרא²⁸: "כל העוסק
בתורה שלא לשמה, נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו
ולא יצא לאויר העולם":
ואמנם האנשים האלה מראים תימה וענוה, באמרם כי
כל עסקם בתורה הוא "לשמה". והנה, החכם הגדול,
התנא רבי מאיר עליו השלום העיד עליהם שלא כך
הוא, באומרם לשון כללות²⁹: "כל העוסק בתורה לשמה
זוכה לדברים הרבה וכו', ומגלים לו רזי תורה, ונעשה
בנהר שאינו פוסק והולך, וכמעין המתגבר מאליו" –
בלתי הצטרכו לטרוח ולעייץ בה ולהוציא טיפין טיפין
של מימי התורה מן הסלע.

ורא דמילה "קול אומר קרא", כגון "קרא נא היש
עונך וגו'", והיא אומרת: "מה אקרא, כל הבשר חציר" –
כולא אינון כבעיר דאכלין חציר.
"וכל חסדו כציץ השדה" – כל חסד דעבדי, לגרמיהו
הוא דעבדי. ובההוא זמנא "ויזכר כי בשר המה רוח
הולך ולא ישוב" – דא איהו רוחו של משיח.
ווי לון מאן דגרמי דיזיל ליה מן עלמא ולא יתוב
לעלמא. דאילין אינון דעבדי לאורייתא "יבשה" ולא
בעאן לאשתדלא בחכמה, בקבלה, וגרמין דאסתלק
נביעו דחכמה, דאיהו יו"ד, מינה, ואשתארת ב"ת,
"יבשה".
ווי לון, דגרמי עניותא, וחרבא ובינה והרג ואבדן
לעלמא. והאי רוח דאסתלק, דאיהו רוחו של משיח,
כמא דאתמר, ואיהו רוח הקודש, ואיהו "רוח חכמה
ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'".²²
פיקודא תנינא: "ויאמר אלהים יהי אור".
ובגין דא אמר הקדוש ברוך הוא: "השבעתי אתכם
בנות ירושלם [...] אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד
שתחפץ", דאיהו רחימו בלא פרס, ולא על מנת לקבל
פרס, ויראה ואהבה – על מנת לקבל פרס, איהו
"שפחה", "ותחת שלוש רגזה ארץ וגו'", תחת עבד כי
ימלוך [...] ושפחה כי תירש גברתה"²³. עד כאן לשונו.
והנה מה שאמר בתחילת דבריו "ואפילו כל אינון
דמשתדלי באורייתא, כל חסד דעבדי – לגרמיהו וכו'",
עם היות שפשטו מבואר, ובפרט בזמנינו זה, בעונותינו
הרבים אשר התורה נעשית "קרדום לחתוך בה"²⁴ אצל

24. אבות ד, ה. לפי נסח סידור של"ה וסידור אדמור"ק. אבל נסח רוב
הספרים "לחפור", וכן הוא הלשון בתנאי לקוטי אמרים פרק ח בסופו. ובמראי
מקומות הנהגות והערוך קצרות" שם: "כן הוא הגירסא בהלכות תלמוד תורה
פרק ד' הלכה י"ד, ובפרקי אבות שבסידור. וכן הוא גירסת פירוש הרא"ש
בנדרים סב, א. ועיין גם בן בספר השקשים לרד"ק מלת 'קרדום'. כן הוא הלשון
בתחלת הקדמת הר"ח"ו לשער ההקדמות... ובליקוט שמעוני מלאכי רמז תקצא
'קרדום להשתמש".

25. בראשית ב, ד.

26. כן הוא בגוף כתב יד קדש ובגדפס בשער ההקדמות (ירושלים תבנה
ותבונן תרס"ט) ועץ חיים (ורשה תרנ"א). ולכאורה צריך להיות "זמין השלישי
מהם הוא כו'" – הערת כבוד קדושת אדמור"ק בפנים פרק יב.

27. שעליהם נאמר (נח ו, ד): "המה הגברים וגו' אנשי השם", והם מצד אלה
שנאמר בהם (נח יא, ד): "הבה נבנה לנו עיר וגו' ונעשה לנו שם". בבנין בתי
כנסיות ומדרשות, ושמים בהם ספר תורה ועטרה על ראשו, ולא לשמה, אלא
לעשות להם שם. וזה שכתוב "ונעשה לנו שם".

28. פלה רבתי פרק ה. הלכה א. וראה ירושלמי ברכות פרק ראשון סוף הלכה
ב, ובבלי ברכות יו, א.

29. אבות ו, א.

22. וסוד הדבר – "קול אומר קרא" (ישעיה מ, ו), כגון (איוב ה, א): "קרא נא
היש עונך ואל מי מקדושים תפנה", והיא אומרת (ישעיה מ, ו): "מה אקרא, כל
הבשר חציר", הכל הם כבהמות שאוכלות חציר.

"וכל חסדו כציץ השדה" (ישעיה מ, ו) – כל החסד שעושים, לעצמם הם עושים
א. ו. ובאותו הזמן (תהלים עח, לט): "ויזכר כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב"
זה רוחו של משיח.

אוי להם מי שגרמים שילך לו מן העולם ולא ישוב לעולם, שאלו הם שעושים
את התורה "יבשה", ולא רוצים להשתדל בחכמה, בקבלה, וגורמים שמסתלק
מעין החכמה, שדוא י, ממנה, ואשתארת ב' "יבשה".

אוי להם שגורמים עניות וחרב ובינה והרג ואבדן בעולם, והרוח הוא שמסתלקת
היא רוחו של משיח, כמו שנתבאר, והיא רוח הקדש, והיא (ישעיה יא, ב): "רוח
חכמה ובינה רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'".

23. מצוה שניה (בראשית א, ג) "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור".

ומשום זה אמר הקדוש ברוך הוא (שיר השירים ב, ז): "השבעתי אתכם בנות
ירושלם. [...] אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ", שהיא אהבה בלי
פרס, ולא על מנת לקבל פרס, ויראה ואהבה על מנת לקבל פרס היא "שפחה",
"ותחת שלוש רגזה ארץ וגו' תחת עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גברתה"
(משלי ל, כ"ב).

25 לֹא – אִיהִי 'כְּנִגְדּוֹ' מִסְטָרָא דְטָמָא, פְּסוּל, אָסוּר. וְכוּ'.
 26 דְּלִית יְחֻדָּא עַד ד'עֲרַב רַב' יתְמַחֵן מִן עֲלָמָא.
 27 וּבְגִין דָּא אַתְקַבֵּר מִשָּׁה לְכַר מֵאֲרַעָא קִדִּישָׁא,
 28 וּקְבוּרָתָא דִּילִיָּה אִיהִי מִשְׁנָה, דְּשִׁלְטָא עַל מִטְרוֹנִיתָא
 29 דְּאִיהִי קְבֵלָה לְמִשָּׁה וּמִלְכָּא, וּמִטְרוֹנִיתָא מִתְפָּרָשָׁא
 30 מִבְּעֵלָה.
 31 וּבְגִין דָּא 'תַּחַת שְׁלֹשׁ רִגְזָה אֲרִיץ', 'תַּחַת עֶבֶד כִּי
 32 יִמְלוֹךְ' – דָּא עֲבָדָה יְדִיעָה, 'וְשִׁפְחָה' – דָּא מִשְׁנָה, 'וְנָבֵל
 33 כִּי יִשְׁבַּע לֶחֶם' – דָּא 'עֲרַב רַב'³²;
 34 הֵנָּה מְבוֹאֵר, כִּי תוֹרְתֵינוּ הַקְדוּשָׁה כְּלוּלָה וְנִמְצָאָת בְּכָל
 35 ד' עוֹלָמוֹת אֲבִי"ע. וּבְהִיוֹתָהּ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת אֲזַן נִקְרָאָה
 36 "קְבֵלָה", כִּי שֵׁם הָיָא מוֹפְשֻׁטָּת מִכָּל הִלְבוּשִׁים הַנִּקְרָאִים
 37 פְּשֻׁט, מִלְשׁוֹן "פְּשֻׁטִי אֶת כְּתָנִיתִי"³³, שֶׁהוּא בְּחִינַת
 38 הַמִּלְבוּשׁ הַחִיצוֹנִי, שֶׁהוּא עַל גְּבִי עוֹר אָדָם הַמִּתְפָּשֵׁט
 39 מֵעֲלָיו לְפַעֲמִים, וְזֶהוּ עֵיקַר מֵלֵת פְּשֻׁט;
 40 וְאַמֶּנֶם בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, אֲשֶׁר שֵׁם "הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא
 41 יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה", כְּנֻזָּךְ בְּמִדְרַשׁ ר"ז³⁴, וְגַם בְּדַבְרֵי
 42 הַמִּתְרַגֵּם עַל פְּסוּק³⁵ "דוּדֵי צֶחַ וְאָדוֹם", וּכְמוֹ שֶׁאָמַר
 43 הַכְּתוּב³⁶ "וְאֶהְיָ אֶצְלוֹ אֲמוֹן וְגו'" הַנִּדְרָשׁ לְר"ל עַל
 44 בְּרִיאַת הָעוֹלָם, שֶׁ"הִיָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא מְבִיט בַּתּוֹרָה
 45 וּבוֹרָא עוֹלָמוֹת"³⁷, וְאִין סָפֵק כִּי לֹא כִּמְעַשָּׂה אָדָם
 46 הָרָאוּשׁ, וְלֹא כִּמְעַשָּׂה³⁸ דְּבִנֵּי חַרִּי"³⁹, וּכְמִעֲשָׂה אֲתוֹנוֹ
 47 דְּבִלְעָם וּכְיוֹצֵא בָהֶם בְּהִיוֹתָם כִּפְשׁוּטִים הִיָּה מִשְׁתַּעֲשֵׂעַ
 48 בָּהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא אֲלֵפִים שָׁנָה קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא
 49 הָעוֹלָם⁴⁰ וּבוֹרָא בָּהֶם עוֹלָמוֹת;

1 הֵנָּה זֶה יוֹרָה שְׁאִינוּ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמּוּהָ בְּהִלְכָתָהּ.
 2 וּמִי זֶה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִזְלוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת בְּרֵאוֹתוֹ
 3 הַמִּשְׁנָה הַזֹּאת וְרוֹאֶה חֲסָרוֹנוֹ וּפְחִיתוּתוֹ;
 4 הַאֲמַנָּם, אֵף עַל פִּי שְׁלֹכָאוּרָה אֲפָשֶׁר לְפָרֵשׁ לְשׁוֹן
 5 הַמֵּאֲמָר עַל אֹפֶן זֶה, עִם כָּל זֶה, דְּבַר קָשָׁה מְאֹד מְאֹד
 6 לוֹמַר – וְכִי בְּשׁוֹפְטִנִי עֲסָקִין³⁰ וְלֹא בְּכִלְלוֹת כָּל
 7 הַתְּלִמִּידֵי־חֻכְמִים הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה?
 8 וְהִרְאִיָּה עַל זֶה, אֹמְרֵנוּ דְּרַךְ כְּלָלוֹת: "וְאִפִּילוּ כָּל אִינוּן
 9 דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאוּרִייתָא, כָּל חֶסֶד דְּעַבְדִּי – לְגַרְמִייהוּ
 10 עַבְדִּי". וְאִין לוֹמַר דְּמֵלֵת "כָּל" הִיא יְתִירָה וּמִשְׁבַּשְׁתָּא,
 11 שְׁהִרִי מִקְרָא דוֹרֵשׁ: "וְכָל חֶסֶדוֹ כְּצִיץ הַשָּׁדֶה", שֶׁלֹּא
 12 נֶאֱמַר "וְחֶסֶדוֹ" אֶלָּא "וְכָל חֶסֶדוֹ", לְרִמּוֹז כִּי כָּל הַתְּלִמִּידִי
 13 חֻכְמִים הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה הַנִּקְרָאָת "תּוֹרַת חֶסֶד עַל
 14 לְשׁוֹנָה"³¹, הֵם דּוֹמִים בְּחֶסֶד הַהוּא אֶל "צִיץ הַשָּׁדֶה",
 15 מִשׁוּם ד'לְגַרְמִייהוּ עַבְדִּי".
 16 אָבֵל בִּיאוּר לְשׁוֹן הַנּוֹכַח לְעִיל, יוֹבֵן רֵאשִׁיתוֹ מֵאַחֲרִיתוֹ,
 17 בְּאוֹמְרוֹ "וְיִרְאָה וְאֶהְיָה עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס, אִיהִי
 18 'שִׁפְחָה', וְתַחַת שְׁלֹשׁ רִגְזָה אֲרִיץ";
 19 וְהַעֲנִין יוֹבֵן בְּמָה שְׁכָתוּב בְּסִפְר הַזֹּהָר בְּפָרְשַׁת
 20 בְּרֵאשִׁית דף כ"ז עמוד ב':
 21 "וּבְגִין דָּא אָמַר קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ־הוּא: "לֹא טוֹב הָיִית
 22 הָאָדָם לְבִדּוֹ אֲעֲשֶׂה לוֹ עוֹר כְּנִגְדּוֹ" – דָּא מִשְׁנָה, אִיתְתָּא
 23 דִּהְיוּא 'נַעַר', וְאִיהוּ שִׁפְחָה דְּשִׁכְנִיתָא. וְאִי זָכוּ יִשְׂרָאֵל –
 24 אִיהִי 'עוֹר' לֹן בְּגוֹלָתָא מִסְטָרָא דְּהִיתָר, טְהוֹר, כֶּשֶׁר. וְאִי

30. וְכִי בְּשׁוֹפְטִנִי עֲסָקִין: וְכִי בְּשׁוֹטִים אֲנוּ עוֹסְקִים: לְשׁוֹן הַגְּמָרָא בְּבֵא מִצִּיעָא מ.
 א. וְרֵאָה בְּרִשִׁי דְּבוּר הַמִּתְחִיל "בְּשׁוֹפְטִנִי".

31. מִשְׁלִי לֹא, כו.

32. וְלָכֵן אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (בְּרֵאשִׁית ב, יח): "לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבִדּוֹ
 אֲעֲשֶׂה לוֹ עוֹר כְּנִגְדּוֹ". זוּ מִשְׁנָה, אִשְׁתוּ שֶׁל אוֹתוֹ נַעַר, וְהוּא שִׁפְחָת הַשְּׂכִינָה. אִם
 זָכוּ יִשְׂרָאֵל – הִיא "עוֹר" לָהֶם בְּגוֹלָת – מִצַּד שֶׁל חֵתֵר טְהוֹר כֶּשֶׁר. וְאִם לֹא –
 הִיא "כְּנִגְדּוֹ", מִצַּד שֶׁל טָמָא פְּסוּל אָסוּר . . שְׁאִין יְחֻדַּר עַד שֶׁ"עֲרַב רַב" יִמְחוּ
 מִהָעוֹלָם.

לָכֵן נִקְבֵּר מִשָּׁה מִחוּץ לְאֲרִיץ הַקְדוּשָׁה, וּקְבוּרָתוֹ הִיא מִשְׁנָה (י. שוֹלֵטָת עַל
 הַגְּבִירָה, שֶׁהִיא קְבֵלָה לְמִשָּׁה וּמִלָּךְ, וּגְבִירָה מִתְפָּרֶדֶת מִבְּעֵלָה.

וְלָכֵן (מִשְׁלִי ל, כא-כב): "תַּחַת שְׁלוֹשׁ רִגְזָה אֲרִיץ", "תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ" – זֶהוּ
 עֶבֶד הַיְדִיעָה, 'וְשִׁפְחָה' – זוּ מִשְׁנָה. 'וְנָבֵל כִּי יִשְׁבַּע לֶחֶם' – זֶה "עֲרַב רַב". "עִם

נָבֵל וְלֹא חֶכֶם" (הַאֲזִינוּ לִב, ו).

33. שִׁיר הַשִּׁירִים ה, ג.

34. עֲבוּדָה זָרָה ג, ב.

35. שִׁיר הַשִּׁירִים ה, י.

36. מִשְׁלִי ח, ל.

37. בְּרֵאשִׁית רַבָּה פְּרָשָׁה א, א.

38. כְּנֵאֵרָא צִדִּיק לְהִיוֹת: בְּמַעֲשָׂה בְּבִי"ת. וְכֵן בְּכוּלָם. – הָעֵרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת

אֲדִמּוֹרִי.

39. וְיִשְׁלַח לוֹ, ב.

40. תַּנְחוּמָא וְיִשְׁבַּח ד.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'ש"ת

40 **הסיבה** של שפלות היא גם העניין של שבירה, אבל
 41 לא של שבירת הגוף והחומר שהרי זו שבירה
 42 גשמית המביאה את עניין ההכנעה, כפי שאמר אדמו"ר
 43 האמצעי שעני ואביון אינו צריך כל התכונות במצבו,
 44 אלא תיכף ומיד שזוכר בדלות שלו, אזי ללא כל חוי'
 45 והתעמקות הוא פורץ בככי מעומק הלב במרירות
 46 גדולה, והוא נהי' נכנע בגופו, וההכנעה ניכרת בכל
 47 התנועות שלו, אבל השבירה שהיא הסיבה של שפלות
 48 איננה שבירה גשמית אלא רוחנית השוברת אותו שהוא
 49 נהי' שבור בעצמו בתכלית השפלות. הוא נהי' נחות
 50 מכולם בעיני עצמו, שכל אחד, אפילו איש פשוט הוא
 51 יותר אדם ממנו. כלומר, מלבד זאת שהוא רואה את
 52 הטוב של הזולת ואת הלא טוב של עצמו, הוא מגדיל
 53 את הטוב של הזולת ואת הלא טוב שלו, ומתעמק בזה
 54 ומזה הוא נהי' שבור מאד ובתכלית השפלות, ובגוף
 55 אין הנמיכות הזו ניכרת כמו בעניין ההכנעה, אלא זו
 56 נמיכות ברוח, שהוא נהי' במצב של נמיכות הרוח.
 57 והעניין של נמיכות רוח הוא מרירות, הוא נהי'
 58 ממורמר, יש עצבות, אבל זו מידה רעה ואינה מביאה
 59 כל תועלת אדרבה עצבות מקלקלת, כי כאשר האדם
 60 בעצבות חסר לו את המצב-רוח כדי לעשות, ובדרך
 61 ממילא הוא נופל בייאוש שאי אפשר לעשות מאומה
 62 והוא נשאר במצב לא טוב, אבל מרירות, כאשר הוא
 63 ממורמר ממצבו הרוחני הרע והנמיכות רוח שבגוף אין
 64 זה ניכר כלל, אדרבה יכול לקרות שמצד הגוף הוא
 65 בכלל כרגיל, כלומר שמצד הגוף הוא בכלל לא נכנע
 66 והשפלות היא רק ברוח. וההבדל בעבודה הוא שבעניין
 67 ההכנעה הבא מצד שבירת הגוף, העבודה היא
 68 בעניינים של פועל ממש שהן בקיום המצוות והן
 69 בהנהגה של מידות טובות הנה כל זה הוא בפועל,
 70 שמהדר בכל מצוה לעשותה בזמן כדין וכהלכה
 71 ובהידור, ובמידות הוא בעל מידות טובות ומהדר בזה,
 72 אבל העבודה מצד השפלות הבאה בסבת שבירת הרוח
 73 היא לא רק בעבודה בפועל בלבד. כלומר, חוץ מזה
 74 שקיים המצוות והנהגה במידות טובות הם באופן אחר
 75 לגמרי בחיות, והעבודה שלו גם בעניינים של הבנה,
 76 השגת אלוקות, ששני הדברים הללו, הכנעה ושפלות,
 77 הם הכובד ראש שצריך להיות לפני התפילה.

1 **אין** עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. וצריך
 2 להבין, מהי הכוונה ב"כובד ראש". ורש"י פירש
 3 "כובד ראש", הכנעה ושפלות. עניין ההכנעה הוא יותר
 4 על דבר גשמי, ושפלות היא יותר על דבר רוחני. לכן,
 5 להכנעה ושפלות יש סיבות שונות המעוררות אותן.
 6 הסיבה להכנעה היא שבירת הגוף והחומר. כאשר
 7 מישוהו נשבר רחמנא-ליצלן מדברים גופניים כמו,
 8 למשל, מענייני ילדים, פרנסה או בריאות, הוא נהיה
 9 כנוע, כפי שאנו רואים במוחש שאפילו מי שבטבעו
 10 הוא אדם חזק ויש בו חוזק מלידה, חוזק אינו מידה
 11 טובה ולא מידה רעה, אבל זו מידה טובה יותר ממידת
 12 החלישות. ישנם כאלה שהם בטבע החלישות, אדם
 13 חלש, והחלישות איננה באברי הגוף שהוא חלש בטבעו
 14 אלא הכוונה לחלישות ברוחו. כאשר למשל הוא רוצה
 15 דבר, זה רצון חלש ולכן הגם שהוא רוצה את הדבר,
 16 ייתכן שמכל-מקום לא יעשה את הדבר, ואפילו אם כן
 17 יעשה, זה חלש מאד. או למשל להיפך, הוא אינו רוצה
 18 את הדבר ואי הרצון שלו חלש והגם שאיננו רוצה את
 19 הדבר, קל להשפיע עליו שכן יעשה את הדבר, וכן בכל
 20 הוא חלש מאד, והן ולא שווים אצלו, אבל ההן והלאו
 21 שווים אצלו לא מצד ההבנה אלא מצד חלישות הטבע.
 22 מצד ההבנה שלו, הוא מבין די טוב שאין לרצות את
 23 הדבר, אבל מצד חלישות הטבע הוא חלש, הן לעשות
 24 את מה שהוא רוצה והן לא לעשות את מה שאינו
 25 רוצה. אבל מי שיש לו את מידת התוקף, הרי מה שהוא
 26 רוצה, הוא רוצה בחוזק ואת מה שאינו רוצה, איננו
 27 רוצה בחוזק. ומידות התוקף והחלישות הן מידות
 28 משרתים, מידות של ביצוע, הן רק משרתות לדברים
 29 שמתבצעים על ידם. מידות אהבה ויראה הן מידות
 30 שעומדות בפני עצמן, אבל חוזק וחלישות הן מידות
 31 של ביצוע. ובשתי המידות, תוקף וחלישות, התוקף היא
 32 מידה יותר טובה מחלישות, כי חלישות, אפילו כאשר
 33 הוא כן עושה את מה שצריך לעשות אבל זה בחלישות,
 34 אבל תוקף הרי כאשר הוא עושה את מה שצריך
 35 לעשות, הרי זה בחוזק. והאדם שהשם יתברך נתן לו
 36 את טבע התוקף, תוקף מלידה, שבכל העניינים הוא
 37 מתנהג בתוקף גדול, הרי כאשר רחמנא-ליצלן וחס'
 38 ושלום השם יתברך שובר אותו בדברים גשמיים כמו
 39 למשל עניות או חולי, הוא נהי' נכנע.

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

לחגיגת יובל שלש השנים של מרכז הישיבות
תומכי-תמימים לייבאוויטש באמריקה וקנדה
מאמר הפתיחה*

שלום עליכם, עליכם שלום!

ביטוי דברי השלום התורני הכללי האמורים, הוא
אחת מהירושות הנפלאות שאבותינו הקדושים,
אברהם יצחק ויעקב, הנחילו לנו, בני ישראל.

זה קרוב לשלושת אלפים ושש מאות שנה,
שבמילים "שלום עליכם - עליכם שלום" הביא
אברהם אבינו לכל העולם את ההכרה בשמו הקדוש
של בורא העולם ברוך-הוא.

כתוב¹ "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם", אברהם
אבינו הסביר לעולם, שהשי"ת הוא לא רק מי שברא
את העולם ומנהיג אותו בהשגחה פרטית, כדי
לאפשר לאדם להיות טוב וישר, דבר שהיה
במשמעות הביטוי "א-ל העולם". אלא השי"ת הוא
"א-ל עולם", כלומר, כל דבר בעולם מראה על הא-ל
ברוך-הוא, על הבורא.

אברהם אבינו הטיפ לאנשי העולם, עורר את כוח
ההבנה שלהם, שיראו את האמת הנכונה של
הבריאה האלקית של העולם, ובמושגים המובנים
להם הסביר להם אברהם אבינו את המשמעות
האמיתית של אלקות, ש"מלא כל הארץ כבודו"², הוא
ברוך-הוא הוא הכל, והכל הוא ברוך-הוא, הרי
ממילא כל מקום חדור באלקות.

ה"שויתי ה' לנגדי תמיד"³, שמלך מלכי המלכים
הקב"ה, שכבודו מלא את כל הבריאה של העולם,
עומד לידו ורואה את כל מעשיו, בתוכן זה שבו
מתחילים חיי ההנהגה של היום היהודי, לפי השולחן
ערוך⁴ - הביא אברהם אבינו את בורא העולם
ברוך-הוא להכרת האנושות.

וזהי משמעותו הנכונה של ביטוי דברי השלום
התורניים "שלום עליכם - עליכם שלום", שהרי
"שלום" הוא שמו הקדוש של השי"ת, כמאמר
הגמרא⁵ שלום - שמו של הקב"ה, המשמעות היא:
"שלום עליכם" - השי"ת אתכם, "עליכם שלום" -
אתכם השי"ת.

וזה גם אחד מהדברים המיוחדים הרבים, שאנו
בני ישראל, העם המיוחד, זכינו להם במידה רבה

יותר ובאופן שונה מאשר כל האנושות בכל העולם,
בכך שהדת והתורה האלוקיות, שנתן השי"ת למשה
ולישראל - שונות מכל הדתות ומכל התורות של
שאר העמים.

כל העמים שעל פני תבל, גם הדתיים ביותר,
מתבטאת כל דתיותם במקומות התפילה שלהם
בלבד, בזמנים מסויימים הם באים למקומות התפילה
שלהם, אומרים נוסחי תפילה שונים, ובכך, פחות או
יותר, מתבטאת שמירת הדת שלהם.

ואילו שמירת הדת היהודית, איננה רק בשעות
התפילה בבתי הכנסת ובבתי המדרש; שמירת הדת
האמיתית גם אינה מתבטאת בשמירת כל המצוות
בלבד, אלא, עיקר שמירת הדת היא לשמור גם על
כל מנהגי ישראל, כפי שמובא בתוספות⁶ בסוגיא "דם
נפסל בשקיעת החמה", ש"מנהג אבותינו תורה היא",
ובירושלמי⁷ כתוב ש"מנהג נשים תורה היא".

התורה מקיפה את כל מהות האדם, מהרגע
הראשון שמתאפשרת הולדתו של האדם עד לסוף
ימיו בעולם, כיצד צריך להתבצע חוב הכבוד של
ילדים לגופים ולנשמות של הוריהם, וכיצד נשמות
ההורים צריכות למלא את חובתם להיות מליצים
טובים לילדיהם ומשפחותיהם.

טהרת המשפחה, השמירה הנכונה על הזמנים,
והטבילה במקוה כשרה, שאלו שנתפתו על-ידי
הכופרים והאפיקורסים, הרוצחים הרוחניים,
מחללים וממירים לאמבטיות וכדומה - היא סכנת
החיים הגדולה ביותר לחיי המשפחה היהודית ולמצב
הבריאות של ילדי ישראל.

לא כאן המקום ולא כעת הוא הזמן להסביר דבר
זה על כל היקפו, דבר הדורש זמן רב יותר. אך, על
כך, שדבר זה, בהתאם לכל התפיסות - לא רק דתיות
אלא גם מדעיות - הוא שאלת חיים, אינני יכול
ואסור לי שלא להגיב, ולדאבוני מוכרחני להסתפק
במלים ספורות, אך כאלו היוצאות מעומק הלב.

נשים יהודיות! שימרו על חייכן שלא תמותו
חס-ושלום בצעירותכן, היהירו מלהביא חס-ושלום
ילדים חולים לעולם, שימרו על כל חוקי הטהרה
והמקוה לפי התורה, ותהיו בטוחים בבריאות טובה,
באריכות ימים, ובילדים טובים ובריאים.

(4) שבת י, ב.

(5) מנחות דף ע"ב.

(6) פסחים פ"ד ח"א.

(*) שיחה זו נדפסה ג"כ בלקו"ד כרך ג'.

(1) בראשית כא, לג.

(2) ישעיה ו, ג.

(3) תהלים טז, ח.

ישראל, אנשים ונשים, להציל את ילדיהם מתלמודי-
 התורה הלא כשרים, משליחי המיסיון, מהשיבות
 הלא כשרות, ולמסור אותם לתלמודי התורה
 והשיבות הכשרים. בכוחות הגדולים ביותר
 מוכרחים כל בני ישראל, אנשים ונשים, לתמוך
 ולהחזיק בתלמודי התורה והשיבות הכשרים.
 היום, ז' אדר, היום שבו נולד משה רבנו -
 שעל-ידו ניתנה התורה לישראל, התאספנו לחוג
 שלש שנות קיומו של מרכז ישיבות 'תומכי תמימים'
 באמריקה.
 בראותינו את התלמידים שיחיו, של מרכז ישיבות
 'תומכי תמימים' ושל כל הישיבות הקטנות של 'אחי
 תמימים' - למותר לומר מה פעל בעזרת השי"ת
 מרכז הישיבות 'תומכי תמימים' באמריקה.
 ברוך השם, מראיהם והתנהגותם של התלמידים
 שיחיו, הם העדות הטובה ביותר מאשר דברי השבח
 הגדולים ביותר, מראיהם היהודי של התלמידים
 שיחיו, הוא הכוח המושך האמיתי שמן ההכרח
 שישפיע על כל אב ואם, הרואים את התלמידים
 הטובים הלומדים במרכז ישיבות 'תומכי תמימים'
 ו'אחי תמימים', שגם ילדיהם ייראו כך.
 הריני פונה בזה אל כל הנוכחים ואל כל יהודי
 אמריקה - הבו לנו בנים, והבו לנו את האמצעים
 לכלכלם.

ז' אדר ב', תש"ג

התנהגות האדם בכל חיי העולם שלו על כל
 המנהגים השונים, כמו למשל התחינות שנשי ישראל
 אומרות לפני ואחרי הדלקת נרות-שבת, שהשי"ת
 יאיר את ביתן בשלום-בית הנכון ביותר ובנחת
 מילדיהן; התחינות שלפני ואחרי הפרשת חלה,
 שהשי"ת יתן לבעלה ולמשפחתה פרנסה בהרחבה
 ושהבית יהיה מלא בכל טוב, כדי שיוכלו להחזיק
 לומדי תורה ולחלק צדקה ביד רחבה; התחינות שלפני
 ואחרי הטבילה, שהשי"ת יזכה אותם בילדים טובים
 ובראים, שיגדלו אנשים ונשים ישרים - כל
 המנהגים הללו הם תורה.
 השי"ת העניק לנו בני ישראל, העם הנבחר, בשתי
 מתנות שאינן ניתנות להערכה, והן: אלוקות ועוז,
 ככתוב⁷ 'ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום'.
 השי"ת מעניק עוז ותוקף לעמו, השי"ת מברך את עמו
 באלוקות.
 אלוקות ועוז הן שתי התכונות הראשיות בבני
 ישראל, ועימן עברו אבותינו ואבות אבותינו את
 הגלות המרה, ושמרו על התורה והמצוות במסירות
 נפש, ובתכונות ירושתיות אלו, אלוקות ועוז, אנו
 צריכים בימי הגלות האחרונים, לשמור במסירות
 נפש הגדולה ביותר על התורה ועל המצוות
 המעשיות.
 בתוקף ובהחלטיות הגדולים ביותר, צריכים בני

(7) תהלים כט, יא.

אגרות קודש

ב"ה, ז' מרחשון, תש"ב
 ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר משה ליב שי

שלום וברכה!

טוב הדבר שהעריך מאמר במה"ע אודות התלמידים
 שי. ונכון הדבר שתהי' פוטוגרפי' שלהם, שכאוי"א מהם
 יהי' נראה כמו שהוא בתלבושתו, ולא כמו התמונות של
 הגלוחים עם יארמאלקע בראשם וספר בידם, כלומר
 מכחש זה מה שכתוב בזה. ונכון הדבר שיתראה עם
 הפרדס, שיכתוב בהפרדס שלו כראוי. וכפי שהנני זוכר את
 מר קאמאייקא שי, בטבעו המתרגש, ואת מר אינדריטץ
 שי, בטבעו החסידותי, היו מסוגלים להעריך מאמרים
 מטיבי טעם לשבח בחינוך הליובאוויטשי.
 והנני ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

... החייתי בפועל ממש בדברך בהמצורף, ומרפא
 הוא לבריאותי החלושה יותר מכל סמי המרפא שבעולם,
 והשי"ת יעזרם להסתדר בסדר טוב במקום שהם, ויצליחו
 בלימודם ובעבודה שבלב, ולפעול ישועות באור תורה
 ועבודה, כפי אשר ההשגחה העליונה שהביאתם שמה
 העמיסה עליהם, לקרב ולהחיות את ידידינו אנ"ש יחיו,
 ולהפיח רוח חיים של תורה ויראת שמים באחב"י שי.

[דיווח הרמ"ל לרבינו, על הפגישה עם התלמידים]

היום בוקר פגשנו את התלמידים שי על התחנה, וגם
 לווייתים איזה תחנות. מהרצת לא נתנו להם לצאת, אבל

20

21

22

- 1 וגם מזון ופירות לדרך. ונסיעת הרב פעלדמאן עמהם היא
 - 2 טובת כולם ולו.
 - 3 על התחנה פגשום גם רבני העיר ובע"ב - כי נסעו עוד
 - 4 תלמידים עמהם - אבל תלמידו כל רואם יכירם כי הם
 - 5 זרע ברך ד', ועשו רושם גדול על הרבנים.
- מראה פניהם ת"ל משביע רצון, כי לפי דבריהם
בשאנכאיי טוב מאשר בקאבע בעניני אכילה ושתייה, וגם
מלבושים טובים, ושביעת רצונם אין די תאר בכתב,
מגודלי זקן ומלבושים ארוכים והטלית קטן מבחוץ,
ובהנהגתם מקדשים שם שמים.

אג"ק מוהריי"צ נרד יז

המשך מעמוד רמו

וזהו הקשר בין שני הענינים שבפסוק: בשעה שמרגישים ש"אין עוד מלבדו ורק הוא לבדו הוא ית' הכורא כו" - "הוי' לי בעוזרי", צריכה להיות ההכרה שבאמת גם האפשרות שיש "שונאיי" אינה מחמת שיש להם כח ח', אלא (כמבואר בארוכה באגה"ק³⁴) "כי הוי' אמר לו קלל"³⁵. ובמילא אין מקום שיתעורר רגש של נקמה כלפיהם, כמובן מאגה"ק שם (כפי שהרבי שולל זאת בפירושו ל"ואני אראה בשונאיי").

ז. ומהו התוכן של "ואני אראה בשונאיי"? מבאר הרבי בסוף המאמר³⁶: "בכדי להגיע לבחי' ראי' ("ואני אראה") וכמאמר³⁷ איזהו חכם הרואה את הנולד... הוא ע"י המנגד דוקא ("בשונאיי"). זאת אומרת, לא זו בלבד ש"שונאיי" אינם גורמים רגש של נקמה, אלא אדרבה, ביודעו שכשנפגש עם מנגד, שונא, זהו דבר שמגיע מלמעלה, והמנגד הוא שליח של הקב"ה ("הוי' אמר לו קלל"), הוא מחפש ומוצא את ההוראה מלמעלה שעליו ללמוד בעבודתו הפרטית, עד לאופן של ראי' בזה³⁸, ומגיע למסקנה שכל זה הוא כדי להביאו לדרגא גבוהה יותר בעבודת ה, עבודה באופן של ראי'³⁹.

ורק לאחר שםבין ומרגיש את הענין של "הוי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאיי", ובשני הפרטים שבזה, הן בנוגע ל"עוזרי" והן בנוגע ל"שונאיי", שהכל הוא מענין של "הוי' לי" (כי "אין עוד מלבדו"), אז מגיע בשלימות ל"ברוך הגומל כו' שגמלני טוב", שמרגיש שזהו "גמלני" מהקב"ה בעצמו.

וזה נמשך לטוב גלוי, בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, עד (בלשון הרבי⁴⁰) גם מחזיקי התורה הם מאושרים ומבורכים בכל טוב⁴¹

(34) סכ"ה. וראה בארוכה בלקו"ש ח"ז שם.

(35) שמואל ב-טז, י. הובא בתחילת המאמר שם.

(36) ראה גם לקו"ת שם צ, ב. סה"מ תקס"ד שם.

(37) תמיד לב, א.

(38) שהיא למעלה משמיעה והבנה סתם (תו"א עה, א. לקו"ת צו יז, ב. ואתחנן ג, ג. ובכ"מ).

(39) בהמאמר שם לפני' מפרש "ואני אראה בשונאיי" - ע"י עבודתו הוא מוציא את הניצוץ והרע מתבטל מאיליו. וי"ל דב' הפירושים ב"ואני אראה בשונאיי": (א) שהרע מתבטל כו'. (ב) שיגיע לבחי' ראי' ע"י המנגד, הם בהתאם לב' הסוגים ב"שונאיי": (א) מאוה"ע כו' שהם מג' קליפות הטמאות לגמרי (תניא ספ"א) בהם הענין ד"ואני אראה בשונאיי" הוא ש"מוציא את הניצוץ והרע מתבטל מאיליו". (ב) מבני' ד'ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא (סנהדרין מד, רע"א) אין לומר עליהם "מוציא את הניצוץ" (ראה תניא ספי"א. סה"מ קונטרסים ח"א רס, א), ומתפללים עליהם "יתמו חטאים ולא חוטאים". ולגבם הענין ד"ואני אראה בשונאיי" הוא שע"י מגיעים לבחי' ראי'.

(40) סד"ה ברוך הגומל הב' (דש"פ פינחס תרפ"ז).

(41) מלקו"ש חכ"ח ע' 149 (משניות י"ב תמוז וש"פ בלק ה'תשכ"ו). וראה גם שיחת י"ב תמוז ה'תשכ"ה.

ב"ה, ח' כסלו, ה'תשי"א
ברוקלין

הרה"ח וו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה שלמה שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מר"ח כסלו, הנני ממחר לענות עליו ולהודיעו אשר לפי דעתי חזק יעמוד בדעתו אשר הוא אחד מאלו שזכו להשתתף באחד מסניפי עבודת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ובפרט סניף כזה אשר הוא משמש להפצת המעיינות חוצה במלוא מובן המלה. ופירושו כמשמעו, להביא המעיינות למדינת אפריקה ולהפיצם שם, גם בין החוגים **שלעת עתה** עדיין יש לקראותם בשם "חוצה", וזה יהי' אחד מתפקידיו להכניסם ולהעמידם בקרן אורה של אור תורה עם המאור שבה הוא פנימיות התורה, דהיינו תורת החסידות.

ומה שהיו אולי עוד ישנם איזה מניעות ועיכובים הרי אין זה אלא ראוי נוספת לגודל ויוקר הענין. וכידוע בתורת החסידות בביאור המושג "יוקר" שיש לו ב' פירושים שווער און טייער.

טלגרפו היום לקסבלנקה בנוגע להניירות בשבילו ובשביל זוג' תי', ובכל אופן תקותי שבחודש זה הוא חודש הגאולה גם ענין זה ינצל ויפוצו המעיינות חוצה.

וכבר כתבתי בהקדמה לקונטרס י"ט כסלו בקצרה בענין הביטוי של משיח - יפוצו המעיינות חוצה, אשר ידוע בדין מי מעין שיכולים הם לטהר גם מים שאובים ובלבד שלא יפסקו ממקורם. וכמשנה מקואות פ"ה, מעין שהעבירו על גבי בריכה, מה שאין כן מעין שהפסיקוהו אין לו דין מעין. כן הוא הכרעת הצ"צ בשו"ת יו"ד סקס"ד ס"ב, ובשער המילואים ח"ג דף ל"ז ע' א, ב. ועל פי שיטת הראב"ד הרשב"א הרמב"ם בפי"ח וכו' שהמשנה מדברת בבריכה ריקנית, ודלא כשיטת המהרי"ק (הובא בבית יוסף).

ואפילו לשיטת מהרי"ק בריכה מלאה מים הרי היא כמעין דוקא על ידי מי מעין המחוברים למקור.

תנאי נוסף בזה לדעת הרמב"ם פ"ט ה"ט שצריכים מי המעין לצאת מן הבריכה.

ובנוגע לענינו, בענין הפצת **המעיינות** חוצה, צריך להיות שהמים שאנו משפיעים יהיו מקושרים במקורם ע"י התקשרותנו בנשיא דורנו הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ שהוא הוא הבעש"ט בדורנו זה, ולדעת הרמב"ם תנאי נוסף בדבר שצריכים מי המעין להתפשט גם להלאה, היינו שלא להסתפק במה שהוא טופח על מנת להטפח, אלא שההטפח תהי' באופן כזה שגם היא תהי' טופח על מנת להטפח, כדוגמת מי המעין שאין נשארים בהבריכה, אלא פועלים שמים יוצאים גם חוץ לבריכה ופועלים פעולתם גם חוצה דחוצה.

ויש לומר דמרומז הענין באגה"ק (כ"ז) דהסתלקות וביאורה, בהלשון גדל גידולי גידולים כו', ובתורת הנגלה בדרשת רז"ל על הפסוק לא ימוש מפך ומפי זרע זרעך גי'.

בברכת הצלחה והסתדרות טובה ביחד עם זוג' תי', בגו"ר,

מ. שניאורסאהן

זה עתה נתקבל מכי מח' כסלו. וכבר כתבו להרה"ח וכו' הר"מ שי' ליפסקער שידועו בהקדם הפרטים בזה, ואז יגיש, ביחד עם זוג' תי', בקשת רשיון לכניסה למעקנעס.

פרשת תולדות

כה וַיֹּאֲלֶה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק: ^אוַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּקְרָתוֹ אֶת־רִבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדָן אֶרֶם אֲחֻת לָבָן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: ^בוַיַּעֲתֶר יִצְחָק לַיהוָה לִנְכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הָיָה וַיַּעֲתֶר לוֹ יְהוָה וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: ^גוַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְפָּה וַתֹּאמֶר אִם־כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת־יְהוָה: ^דוַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי כְּתִיב גַּיִם קָרִי גוֹיִם בְּבִטְנָךְ וּשְׁנֵי לְאִמִּים מִמֶּנִּי: ^הוַיִּפְרְדּוּ וְלֹאֵם מְלֹאֵם יִאֲמָן וְרַב יַעֲבֹד צַעִיר: ^ווַיִּמְלְאוּ יְמִיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ: ^זוַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כֻלּוֹ כְּאֹדֶרֶת שֶׁעַר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עִשׂוֹ: ^חוַאֲחֵרֶי־כֵן יָצָא אָחִיו וַיִּדּוּ אֲחֻת בְּעֵקֶב עִשׂוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה בָּלֶדֶת אֹתָם: ^טוַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עִשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שֹׂדָה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשָׁב אֲהֻלִּים: ^יוַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת־עִשׂוֹ כִּי־צִיד בָּפִיו וְרִבְקָה אֹהֶבֶת אֶת־יַעֲקֹב: ^{יא}וַיִּזַּד יַעֲקֹב גִּזִּיד וַיָּבֵא עִשׂוֹ מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף: ^{יב}וַיֹּאמֶר עִשׂוֹ אֶל־יַעֲקֹב הֲלַעֲיִמְנִי נָא מִן־הָאָדָם הָאָדָם הָיָה כִּי עֵיף אֲנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָוָם: ^{יג}וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכֹרָה כְּיוֹם אֶת־בְּכֹרֶתְךָ לִי: ^{יד}וַיֹּאמֶר עִשׂוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה־זֶּה לִי בְכֹרָה: ^{טו}וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הִשְׁבַּעָה לִּי כְּיוֹם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכֹרֶתוֹ לְיַעֲקֹב: ^{טז}וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעִשׂוֹ לֶחֶם וְגִזִּיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹו עִשׂוֹ אֶת־הַבְּכֹרָה: ^{יז}כֹּו וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכַּד הָרָעַב הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בֵּימֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה: ^{יח}וַיֹּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תָּרֵד מִצְרָיִם שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֲלֶיךָ: ^{יט}גֹּוֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאַחֲרָיָה עִמָּךְ

וַאֲבִרְכָךְ כִּי־לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתְּןָ כָּל־הָאָרֶץ הָאֵל וְהַקְמַתִי אֶת־הַשְּׁבַעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: ^כוְהִרְבֵּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת כָּל־הָאָרֶץ הָאֵל וְהַתְּפַרְכּוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: ^{כא}עָקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֶרְתִּי מִצּוֹתַי חֲקוֹתַי וְתוֹרֹתַי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 108)

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים (כה, כו)

סִטְרָא דְאַבְרָהָם גָּרִים לוֹן (זח"א קלח, ב)

וְקָשָׁה, כִּיצַד מִתְאַמֶּה הַנְּהַגְתּוֹ הַשְּׁלִילִית שֶׁל עִשׂוֹ עִם הַשְּׁפָעָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם. וְנֵשׁ לּוֹמֵר, דְּהִנֵּה עִשׂוֹ נּוֹלֵד עִם נְטוּיֹת רַעוּת, כְּפִי שֶׁמִּצִּינוּ שְׁעוֹד בְּמַעֲוֵי אִמּוֹ רָצָה לְצַאת לַפְתָּחִי עֲבֹדָה־וְרָה (רש"י פסוק כב). וְאַבְרָהָם חָנֹכַו לְמַדּוֹ לְהִלָּחֵם בְּיָצֵרוֹ וְלַהֲתַגְבֵּר עַל נְטוּיֹתָיו הַרְעוּת. וְאַכֵּן, זֶה הִיָּתָה עֲבֹדָתוֹ כָּל עוֹד הַתְּחַנּוּךְ עַל יְדֵי אַבְרָהָם; אָכֵל לְאַחַר פְּטִירָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, יָצָא לְתַרְבוּת רָצָה (רש"י פסוק ל).

שְׁנֵי וַיִּשְׁבַּע יִצְחָק בְּגִרָה: וַיִּשְׁאָלוּ אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֲחֵתִי הִוא כִּי יֹרָא לֵאמֹר אִשְׁתִּי פִּן־יְהִרְגֵנִי אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם עַל־רִבְקָה כִּי־טוֹבָתָ מְרֹאָה הִוא: ^אוַיְהִי כִּי אָרְכוּ־לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֹּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחָק אֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: ^בוַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ הִוא וְאִיךְ אִמְרָתָ אֲחֵתִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אִמְרָתִי פִּן־אָמֹת עָלֶיהָ: ^גוַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה־זֹּאת עֲשִׂיתָ לָנוּ כְּמַעֲט שָׁכַב אֶחָד הָעָם אֶת־אִשְׁתְּךָ וְהִבֵּאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם: ^דוַיֵּצֵאוּ אַבְיִמֶלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר הַנֶּגַע בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמָת: ^הוַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 74)

וַיִּזְרַע יִצְחָק (כו, יז)

וְכִי יִצְחָק זָרַע דָּגָן ח"ו, אֵלָּא לָקַח אֶת כָּל מַעֲשֵׂר קְמוֹנוֹ וַיִּזְרַע צִדְקָה לְעַנְיִים (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ג)
הַמְדָּרֵשׁ שְׂוֹאֵל, כִּיצַד עָסַק יִצְחָק בְּחִרְשָׁה זְרִיעָה וְקִצְיָהּ, וְלֹא חָשַׁשׁ שֶׁמֶלֶאכָה זֶה תְּפָרִיעַ לְדַבְּקוֹתָיו בְּה'. וְהַמְדָּרֵשׁ עוֹנֶה,

ש'יצחק לא ורע דגן אלא צדקה: מסרתו לא היתה הדגן עצמו, אלא קנים מצות צדקה.

שלישי י ויגדל האיש וילך הלך וגדל עד פריגדל מאד: י ויהיו לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים: יו וכל הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר: יא ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו פרי עצמת ממנו מאד: יב וילך משם יצחק ויחן בגחל-גור וישב שם: יג וישב יצחק ויחפר את בארת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות בשמות אשר קרא להן אביו: יד ויחפרו עבדי-יצחק בגחל וימצאו-שם באר מים חיים: טו ויריבו רעי גור עם-רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו: טז ויחפרו באר אחרת ויריבו גם-עליה ויקרא שמה שטנה: יז ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כי עתה הרחיב יהוה לנו ופרניו בארץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת כ)

ויחפרו עבדי יצחק . . באר מים חיים (כו, יט)

איתא ב'לקוטי תורה', שיש לעשות שלש הנאות לפני תפלת שחרית: צדקה, מקנה ולמוד מוסר. ויש לומר, שזה נלמד משלשת האבות. צדקה - מאברהם, עליו נאמר "לעשות צדקה ומשפט". מקנה - מיצחק, שחפר בארות מים. למוד מוסר - מיעקב, "יושב אהלים", שרומז ללמוד התורה. ולאחר ההנאות הללו באה התפלה עצמה, וכמבאר ב'תורה אור', שבני יעקב רומזים לארבעת השליכות של סלם התפלה: פסוקי דזמרה (ראובן), ברכות קריאת שמע (שמעון), קריאת שמע (לוי) ושמונה-עשרה (יהודה).

רביעי י ויעל משם באר שבע: יז וירא אליו יהוה בלילה והוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל-תירא כי-אתך אנכי וברכתיו והרביתי אתי ורעך בעבור אברהם עבדי: יח ויבן שם מזבח ויקרא בשם יהוה וישם אהלו ויכרו-שם

עבדי-יצחק באר: יט ואבימלך הלך אליו מגור ואחות מרעהו ופיכל שר-צבאו: כ ויאמר אלהים יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם: כא ויאמרו ראו ראינו כי-היה יהוה עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה ברית עמך: כב אם-תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענך וכאשר עשינו עמך רק-טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 129)

ראו ראינו כי היה ה' עמך (כו, כח)

עבודתו של יצחק לא היתה ללכת מעיר לעיר כדי לפרסם את שמו של הקב"ה, כפי שעשה אברהם, אלא הוא נשאר במקומו, בארץ ישראל, ושם משך וקרב אליו את באי העולם, בדגמת אבוקה גדולה שמושכת אליה ניצוצות. וענן זה מדגש במיוחד לגבי יצחק ואבימלך. שכן, בתחלה אמר לו אבימלך "לך מעמנו", אבל לאחר שבנה יצחק מזבח וקרא בשם ה', הלך אליו אבימלך עם אחיות מרעהו ואמרו לו "ראינו כי היה ה' עמך . . תהי נא אלה בינותינו".

חמישי י ויעש להם משתה ויאכלו וישתו: יא וישכמו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום: יב ויהי א ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים: יג ויקרא אתה שבעה עליבן שם-העיר באר שבע עד היום הזה: יד ויהי עשו בן-ארבעים שנה ויקח אשה את-יהודית בת-בארי החתי ואת-בשמת בת-אילן החתי: טו ותהיון מרת רוח ליצחק ולרבקה: טז ויהי כיוון יצחק ותכנין עינו מראת ויקרא את-עשו א בן הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני: ז ויאמר הנה-נא זקנתי לא ידעתי יום מותי: ח ועתה שא-נא כלך תלך וקשתך וצא השדה ועודה לי כתיב צידה קי ציד: ט ועשה-לי מטעמים כאשר אהבתי

כ וַיֹּאמֶר אֵתָּה זֶה בְּנִי עֲשׂוּ וַיֹּאמֶר אָנִי:
 כה וַיֹּאמֶר הַגֵּשָׁה לִי וְאָכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן
 תְּבָרְכֶךָ נַפְשִׁי וַיִּגְשֵׁלוּ וַיֹּאכֵל וַיָּבֹא לוֹ יֵין וַיִּשְׁתּ׃
 כו וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גֵּשָׁה־נָּא וּשְׁקָה־לִּי
 בְּנִי: כז וַיִּגֶּשׁ וַיִּשְׁק־לוֹ וַיֵּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו
 וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי בְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר
 בָּרַכְו יִהְיֶה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 קוטי שיחות א עמ' 56)

עלי קללתך בני (כו, יג)

לקאורה, איזו נחמה היא זו, וברי כל בן דואג וחרד
 לשלום אמו, ובפרט בן כמו יעקב. ויש לומר, שרבה אמה
 ליעקב שהיא מוכנה למסירות נפש, להעמיד את עצמה
 בסכנה, כדי לקבל את הנכחות. ודבריה פועלו גם בייעקב
 תנועה של מסירות נפש.

ששי כח וַיִּתֵּן־לָךְ הָאֱלֹהִים מִפֶּלַח הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנִּי
 הָאָרֶץ וְרֹב דָּגַן וְתִירָשׁ: כט יַעֲבֹדוך עַמִּים
 כתיב וישתחו קרי וישתחוו לך לאפים הנה גביר
 לאחיד וישתחוו לך בני אמה ארריך ארור
 ומברכך ברוך: לוהי כאשר בלה יצחק לברך
 את־יעקב ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פני
 יצחק אביו ועשו אחיו בא מצידו: לא ויעש
 גם־הוא ממעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם
 אבי ויאכל מציד בנז בעבר תברכני נפשך:
 לב ויאמר לו יצחק אביו מי־אתה ויאמר אני בנך
 בכרך עשו: לד ויחרד יצחק חרדה גדלה עד
 מאד ויאמר מי־אפוא הוא הצד־ציר ויבא לי
 ואכל מפל בטרם תבוא ואברכהו גם־ברוך
 יהיה: לה פשמע עשו את־דברי אביו ויצעק
 צעקה גדלה ומרה עד־מאד ויאמר לאביו
 ברכני גם־אני אבי: לה ויאמר בא אחיד במרמה
 ויקח ברכתך: לו ויאמר הכי קרא שמו יעקב
 ויעקבני זה פעמים את־בכרתי לקח והנה עתה
 לקח ברכתי ויאמר הלא־אצלתי לי ברכה:
 לו ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך
 ואת־פל־אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותיירש

והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי בטרם
 אמות: ה ורבה שמעת בדבר יצחק אל־עשו
 בנו וילך עשו השדה לצוד ציד להביא:
 ו ורבה אמה אל־יעקב בנה לאמר הנה
 שמעתי את־אבך מדבר אל־עשו אחיד
 לאמר: ה הביאה לי ציד ועשה־לי מטעמים
 ואכלה ואברכה לפני יהוה לפני מותי:
 ח ועתה בני שמע בקלי לאשר אני מצוה אתך:
 ט לך־נָא אל־הצאן וקח־לי משם שני גדי עזים
 טבים ואעשה אתם מטעמים לאבך כאשר
 אהב: י והבאת לאבך ואכל בעבר אשר
 יברך לפני מותו: יא ויאמר יעקב אל־רבה
 אמו הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק:
 יב אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע
 והבאתי עלי קללה ולא ברכה: יג ותאמר לו
 אמו עלי קללתך בני אך שמע בקלי ולך
 קח־לי: יד וילך ויקח ויבא לאמו ותעש אמו
 מטעמים כאשר אהב אביו: טו ותקח רבקה
 את־בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה
 בבית ותלבש את־יעקב בנה הקטן: טז ואת
 ערת גדי העזים הלבישה על־ידי ו על חלקת
 ציאריו: יז ותתן את־המטעמים ואת־הלחם
 אשר עשתה ביד יעקב בנה: יח ויבא אל־אביו
 ויאמר אבי ויאמר הנני מי אתה בני: יט ויאמר
 יעקב אל־אביו אנכי עשו בכרך עשיתי כאשר
 דברת אלי קום־נָא שבה ואכלה מציד בעבור
 תברכני נפשך: כ ויאמר יצחק אל־בנו מה־זה
 מהרת למצא בני ויאמר כי הקרה יהוה אליה
 לפני: כא ויאמר יצחק אל־יעקב גֵּשָׁה־נָּא
 ואמשך בני האתה זה בני עשו אם־לא:
 כב ויגש יעקב אל־יצחק אביו וימשהו ויאמר
 הקל קול יעקב והידים ידי עשו: כג ולא הביאו
 כִּי־הָיוּ יָדָיו בִּידֵי עֲשׂו אֲחִיו שְׁעֶרֶת וַיְבָרְכֵהוּ:

עצמה (שהיא משלמת) גותן הקב"ה לאדם גם את היכלת להוסיף על הברכה בכחות עצמו.

שביעי ה' וישלח יצחק את-יעקב וילך פדנה ארם אל-לבן בן-בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו: וירא עשו כיר-ברך יצחק את-יעקב ושלח אותו פדנה ארם לקחת-לו משם אשה בברכו אתו ויצו עליו לאמור לא-תקח אשה מבנות פנען: וישמע יעקב אל-אביו ואל-אמו וילך פדנה ארם: ה' וירא עשו כי רעות בנות פנען בעיני יצחק אביו: ט' וילך עשו אל-ישמעאל ויקח את-מחלת | בת-ישמעאל בן-אברם אחות נביות על-גישו לו לאשה:

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא ברעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיוכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתתדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא וישירתא, תשבתתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 93)

וישלח יצחק את יעקב (כח, ה)

כל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה להפוך את העולם לדינה לו יתברך. ודבר זה נראה בשליחותו של יעקב, שהיא השליחות הראשונה שנוקדה בתורה. דהנה, יעקב יצא לחרון (חרון אף של עולם) והקים שם משפחה באפן של "מטתו שלמה"; בבר את נצוצות הקדשה שהיו בצאן לבן; ובדרך לשם העלה אפילו את הדומם: "והאבן הזאת... יהיה בית אלקים". ואף לגבי כל יהודי כך: עליו ל"הוליד" עוד יהודי ועוד יהודי על ידי שפועל אצלם הוספה בתורה ובמצות; עליו להשפיע גם על אמות העולם (תושבי "חרון") לקיים את שבע מצות בני נח; ועליו להפוך את העולם פלו, גם את הדומם, לדינה לו יתברך.

סמכתיו ולכה אפוא מה אעשה בני: לה ויאמר עשו אל-אביו הברכה אחת הוא-לך אבי ברכני גם-אני אבי וישא עשו קלו ויבך: ט' ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל: ט' ועל-חרבך תחיה ואת-אחיד תעבד והיה כאשר תרד ופרקת עלו מעל צוארך: טא' וישטם עשו את-יעקב על-הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אכל אבי ואהרנה את-יעקב אחי: טב' ויגד לרבקה את-דברי עשו בנה הגדל ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיד מתנחם לך להרגך: טז' ועתה בני שמע בקלי וקום ברח-לך אל-לבן אחי חרנה: מד' וישבת עמו ימים אחדים עד אשר-תשוב חמת אחיד: מה עדי שוב אף-אחיד ממוך ושכח את אשר-עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשכל גם-שנים יום אחד: מז' ותאמר רבקה אל-יצחק קצתי בחיי מפני בנות חת אם-לקח יעקב אשה מבנות-חת פאלה מבנות הארץ למה לי חיים: כח * ויקרא יצחק אל-יעקב ויברך אותו ויצוהו ויאמר לו לא-תקח אשה מבנות פנען: כ קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח-לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך: נ' ואל שדי יברך אתך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים: ו' ויתן-לך את-ברכת אברם לך ולורעך אתך לרשתך את-ארץ מגריך אשר-נתן אלהים לאברם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 80)

ויסן לך האלקים (כו, כח)

יתן ויחזיר ויתן (רש"י)

יש לשאל, הרי מדבר בנתינתו של הקב"ה, שהיא שלמה ויללא שום חסרון, ואם-כן מה חסר בנתינה הראשונה, עד שיש צורך לחזור ולתת שוב. ויש לומר, שנוסף על הנתינה

מַחֲלֵת | בַּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אֲבִרְהָם אֶחָת נָכוֹת
עַל־נִשְׁיוֹ לוֹ לְאִשָּׁה:
ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן

מַפְטִיר: וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פָּדְנָה
אָרֶם: ה וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בָּנוֹת כָּנָעַן בְּעֵינָיו
יִצְחָק אָבִיו: ט וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל־יִשְׁמָעֵאל וַיִּקָּח אֶת־

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲנִיִּים הֵיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעֱם, וְכִלְנִיתִיכֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָתָהּ עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגִדֵּל הַתּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנִּאמְרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א מִשָּׂא דְּבִרְיָהוּהָ אֱלִישֶׁרָאֵל הַנִּשְׁלָח בְּיַד הַנְּבִיא מִלֵּאכִי שֶׁהָיָה חוֹתֵם הַנְּבִיאִים אַחֵר חָנִי וְזָכְרָהּ שֶׁנִּבְּאוּ בְּבֵית שְׁנֵי: ב אֶהְבְּתִי אֶחָכֶם אִמֶּר

יְהוָה וְאָמַרְתֶּם וְאִם תֹּאמְרוּ בְּפִי
אֶהְבְּתֶנּוּ וְחָשִׁיב לָכֶם הַלּוֹא־אֵח
עֵשָׂו לִיעֶקֶב אֲחִים הָיוּ בְּנֵי יִצְחָק
אוֹהְבֵי נְאֻם־יְהוָה וְאֹהֵב אֶת־
יַעֲקֹב וּבְחַרְתִּי בְּיַעֲקֹב וְיִבְרָעוּ אַחֲרָיו
אֶפְרַיִם לִפְנֵי שֶׁהֵם מְכַעֲסִים אוֹתִי, וְנִתְחַתִּי
לְרַע יַעֲקֹב הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק: ג וְאֶת־עֵשָׂו
שֶׁנֶּאֱמָר לְרַחֵם אֵל אֶרֶץ שְׂעִיר מִדְּבָר
יַעֲקֹב אֲחִיו וּמִנְהָ שֶׁבַע־עוֹלָם, מִי שֵׁשׁ לוֹ
שְׁנֵי בָנִים, לְכַבֹּד הוּא בּוֹרֵר לוֹ מִנֶּה
יָפֵה. וְאֵשִׁים אֶת־הָרִיו שְׂמִמָּה

הפטרה לפרשת תולדות לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

במלאכי פרק א"ב

א מִשָּׂא דְּבִרְיָהוּהָ אֱלִישֶׁרָאֵל בְּיַד

**מִלֵּאכִי: ב אֶהְבְּתִי אֶתְכֶם אִמֶּר יְהוָה וְאָמַרְתֶּם בְּפִי אֶהְבְּתֶנּוּ
הַלּוֹא־אֵח עֵשָׂו לִיעֶקֶב נְאֻם־יְהוָה וְאֹהֵב אֶת־יַעֲקֹב: ג וְאֶת־
עֵשָׂו שֶׁנֶּאֱמָר וְאֵשִׁים אֶת־הָרִיו שְׂמִמָּה וְאֶת־נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת**

שי למורא

**(א) מִשָּׂא, נְבוּאָה. מִלֵּאכִי, הוּא
שְׁמוֹ שֶׁל הַנְּבִיא. וְאָמַרְתֶּם ר"ל
שֶׁ"מִלֵּאכִי" הוּא עוֹרָא תַּסְפֵּר.
(ג) לְתַנּוֹת מְדַבֵּר, מַעֲזֵן לְתַנּוֹת**

שי למורא

עטרת מרים

ותנות תמים במדבר. ד' רששנו, נהיינו רשים ודלים, על ידי נבוכדנצר שהגלה גם אותם מארצם. ונשוב ונבנה, ועכשיו שהעשרנו נשוב ונבנה את ההרבות. ו) בן יכבד אב, יש עליו לכבד אב, וכן עבד אדוניו. ואתם קרויים בנים ועבדים. ואם אב אני לכם, איזה כבודי. ז) לחם מגאל, קרנן מתעב. במה גאלנו, ונפשו של אדם קצה בהם. ואתם שמים לכם למה צוה ה' להקריב דם וחלבים. ח) אין רע, אין הדבר הזה רע בעיניכם. לפחתך, הפחה, השר והשליט שלך. הירצך, לאהב אותך בלבד. הישא פניך, לעשות בקשתך. ט) חלו נא וגו', אתם הפהנים העושים כבה, איד גלה בלבכם להיות שלוחי ישראל לבקש עליהם רחמים. מידכם היתה זאת, הרי מידכם היתה הרעה הזאת. הישא מכם פנים, לשמע תפלתכם ולחן את שולחכם. י) מי גם בכם ויסגר דלתים, הלוא יוקום איש טוב בכם, שיסגר דלתי מקדשי, ולא יובא שם קרנן מתעב כזה. ולא תאירו מזבחתי חנם, ולא תבעירו אש על מזבחי חנם, שאני מתרצה בו. יא) גדול שמי בגוים, כי אף-על-פי שעובדים לצבא השמים, מודים כי שאני הסבה הראשונה, אלא שעובדים אותם לפי דעתם וטעותם שהיו אמצעים ביני ובינם. ובכל מקום מקטר מזגש

אין דומין להרי ישראל ואת-נחלתו לתנות מדבר מעון תמים: ד כִּי-תֹאמַר אֲדֹם שָׂזָה לֹא בָּא מֵאֵת ה' וְכִּי רָשִׁישְׁנוּ רָשִׁים הָיוּ מִצֵּד הַמִּדְבָּר אוּ הַמִּנְעַל וְנִשְׁבַּח וְנִבְנְהָ חֲרָבוֹת בַּשְּׁעָלָה מִלֵּטוֹ מִשְׁפָּלוֹתָו, מִשִּׁב לָהֶם תִּבְרִיא כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַמָּוֶה יִבְנוּ וְאֵינִי אֹהֲרֹם אִם יִבְנוּ

מדבר: ד כִּי-תֹאמַר אֲדֹם רִשְׁשֵׁנוּ וְנִשְׁבַּח וְנִבְנְהָ חֲרָבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַמָּוֶה יִבְנוּ וְאֵינִי אֹהֲרֹם וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה וְהָעַם אֲשֶׁר-זָעַם יְהוָה עֲדֵעֻלָּם: ה וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאִתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדַּל יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל: ו בֶּן יִכְבֵּד אָב וְעַבְד אֲדֹנָיו וְאִם-אָב אֲנִי אֵינִי כְבוֹדִי וְאִם-אֲדֹנִים אֲנִי אֵינִי מוֹרָאִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לָכֵם הַפְּהִינִים בּוֹזֵי שְׁמִי וְאִמְרַתְּם בְּמִה בּוֹזֵינוּ אֶת-שְׁמִי: ז מְגִישִׁים עַל-מִזְבְּחִי לָחֵם מִגָּאֵל וְאִמְרַתְּם בְּמִה גִּאֲלָנוּךְ בְּאִמְרָכֶם שִׁלְחַן יְהוָה נִבְזָה הוּא: ח וְכִי-תִגְשׁוּן עוֹר לִזְבַּח אֵין רָע וְכִי תִגְשׁוּ פֶסֶח וְחִלָּה אֵין רָע הַקְרִיבֵהוּ נָא לַפָּחֶתֶךָ הִירְצֵךְ אוּ הִישָׂא פָּנֶיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ט וְעַתָּה חֲלוּ-נָא בְּנִי-יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנֶנוּ מִיָּדְכֶם הִיתָה זֹאת

הִישָׂא מִכֶּם פָּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: י מִי גַם-בְּכֶם וַיִּסְגֹּר דְּלָתִים וְלֹא-תֹאֲרִיזוּ מִזְבְּחֵי חֲנָם אֵין-לִי חֶפֶץ בְּכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא-אֶרְצָה מִיָּדְכֶם: יא כִּי מִמִּזְרַח-שָׁמֶשׁ וְעַד-

הרעה, הלא המארה המשתלחת באה היא בעבורכם הישא מכם פנים וכי מהמתכם ישא לנו פנים, הלא אין קטגור נעשה סגור אמר יְהוָה צְבָאוֹת: י מי גם-בכם ויסגר דלתים הלוא יוקום איש טוב בכם שיסגר דלתי מקדשי דלתי חבתי הביא שם קרנן מתעבה הזאת. ולא-תאירו מזבחי חנם באשים שאני מתרצה בהם, שהרי אין-לי חפץ בכם אמר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא-אֶרְצָה לֹא אֶקְבֹּל מִיָּדְכֶם בְּרָצוֹן, וכאומר: ולמה אסרין תבעירו אש על מזבחי בָּחֶם: יא ולמה אתם מחללים שמי, והלא כִּי מִמִּזְרַח-שָׁמֶשׁ וְעַד-מְבֹאֵא גְדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם אֵלֶּי תִלְמִידֵי חֲכָמִים הַעֲסֹקִים בַּחֲלֻכּוֹת עֲבוּדָה

לשמי, אם הייתי מצוה אותם כמו שצוית אתכם היו מקטירים ומגשים לשמי מנחה טהורה. (יב) וניבו נבזה אכלו, וניב שפתיו של הכהן הוא "נבזה אכלו". כלומר, לחם המזבח ואכלו, שהוא החלב והדבש, מגאל ונבזה הוא. (יג) מתלאה, בהקמה כחושפה. והפחתם אותו, ותעשו מנח נפש למזבח. (יד) נזבל, מתנפל במרמה,

לומר שאין בידו יותר מבהר. וזכר, איל תמים ונתנו לקרבן עולה. משחת, בעל מום. (ב) לתת כבוד לשמי, שלא לקבל קרבן בעל מום. המארה, מלשון אררה. וארותי את ברכותיכם, וקללתי את מה שצריך לברך לכם, הדגן והתירוש והצחק. וגם ארותיך, וגם הקללה הנמצאת עכשיו, איננה במקרה, אלא אני ארותיך. (ג) גזער לכם את הנרע, שלא תצטמ. ווריתי פרש על פניכם, אפיר את הנבל של הבהמות על פניכם. כלומר, לא תקבלו שקר על הביאכם קרבנות פאלו, ועוד יהיו לכם לרעה ולבשת. פרש חגיכם, וכל הבהמות שאתם מביאים כחגיכם. ונשא אתכם אליו, העון הזה שבידכם ישא אתכם אל הבנין הזה. (ד) וידעתם, ידעו לכם. את המצוה הזאת, להיות נזהרים בכבודי. להיות בריתי את לוי, שתשמרו את הברית שבריתי לאהרן ופניכם שהיו משבט לוי. (ה) בריתי היתה אתו, הברית שבריתי עם שבט לוי. החיים והשלום, שנאמר לפיכם "הנינוח לו את בריתי שלום" (במדבר

ובכל מקום שאתם מתפללים לפני ואף בגולה מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה הוא לי כרעל ידכם גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות אכל: יב ואתם מחללים אותו באמרכם כמה שאתם אומרים שלחן אדני והוא המזבח מגאל הוא וניבו אמרי המזבח השגור בפיכם

לדבר בו הוא לומר נבזה אכלו: יג ואמרתם הנה מתלאה כבש כחיש ורזה והפחתם אותו והפלתם אותו על הקרקע דרך בנין אמר יהוה צבאות והבאתם גם אתם מביאים לפני קרבן גזול ואת הפסח ואת החולה והבאתם הואל ומאחת מאלה תביאו את המנחה כחשירה הארצה אותה וכי אקבלה ברצון מידכם אמר יהוה: יד וארור נזבל המערים לומר שאין בידו יותר מבהר להקריבה ממה שהביא ויש בעדרו זכר מובהר וטוב הראוי לעולה ונדר והוא מנדר וזבח לה' וזבח משחת שה נשחת וכחיש לאדני כי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ומראוי אם כן להקריב לפני מן המובהר ושמי נורא בגוים הריאים מלפני: א ועתה אליכם הכהנים אני מצוה המצוה הזאת הכהנים שלא תקריבו אלה על מזבחי: ב אם לא תשמעו ואם לא תשימו על לב לתת כבוד לשמי לכל לחלל בקרבן שאין ראוי לי אמר יהוה צבאות ושלחתי בכם כהנים ובעם את המארה מחסור והפסד וארותי אהפך לקללה את ברכותיכם את הברכה שברכתי אתכם אחר בנין הבית וגם המארה המשמשת עתה איננה במקרה, כי אני ארותיך מלשון אררה וקללה כי אינכם שמים על לב להזהר בכבודי: ג הנני גער לכם את ההורע אנער בורע שלא יצוה ווריתי אפיר פרש וכל על פניכם פרש חגיכם וכל מהבהמות שאתם מקריבים לפני ונשא העון הזה שבידכם ישא אתכם אליו אל הבנין הזה: ד וידעתם פי שלחתי יהוה צבאות: ה בריתי היתה

מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה פי גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות: יב ואתם מחללים אותו באמרכם שלחן אדני מגאל הוא וניבו נבזה אכלו: יג ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אותו אמר יהוה צבאות והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה והבאתם את המנחה הארצה אותה מידכם אמר יהוה: יד וארור נזבל ויש בעדרו זכר ונדר וזבח משחת לאדני כי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ושמי נורא בגוים: ב א ועתה אליכם המצוה הזאת הכהנים: ב אם לא תשמעו ואם לא תשימו על לב לתת כבוד לשמי אמר יהוה צבאות ושלחתי בכם את המארה וארותי את ברכותיכם וגם ארותיך פי אינכם שמים על לב: ג הנני גער לכם את ההורע אנער בורע שלא יצוה ווריתי אפיר פרש וכל על פניכם פרש חגיכם וכל מהבהמות שאתם מקריבים לפני ונשא העון הזה שבידכם ישא אתכם אליו אל הבנין הזה: ד וידעתם פי שלחתי יהוה צבאות: ה בריתי היתה

ארותיך פי אינכם שמים על לב: ג הנני גער לכם את ההורע אנער בורע שלא יצוה ווריתי אפיר פרש חגיכם וכל מהבהמות שאתם מקריבים לפני ונשא העון הזה שבידכם ישא אתכם אליו אל הבנין הזה: ד וידעתם פי שלחתי יהוה צבאות: ה בריתי היתה

אליכם את המצוה הזאת להיות נזהרים בכבודי לפי שארצה שתתקמו בבריתי את עם שבט לוי אמר אתו הוסיפה לו החיים והשלום ואתגמלו את אלה בעבור המורא שהיה בלבו ויראני ומפני שמי נחת

שי למורא

עטרת מרים

כה"ב). "והיתה לו ולרעו אחריו" הרי שיהא זרעו בחיים. ואיתגם לו מורא וייראני, את אלה נתתי לו בעבור חמורא שהיה בלבו, והיה זרא מפני גחית

הוא, הוא מתנרא. נחת, מלשון "ויהי חמת" (בראשית לזח). ו) תורת אמת היתה בפיהו, שכט לוי היה מלמד את העם תורה, ולא נטה מדרך האמת. בשלום ובמישור הלך אתי, בעבור מצותי היה רודף לעשות שלום בין הבריות, ולתדריכם בדרך תישרה. ז) כי מלאך ה' וגו', כי הוא שלוחו של הקב"ה לתורותם בדרך תישרה. וכמו שכתוב "וללוי אמר... יורו משפטיו לעקב ותורמת לישראל" (דברים ג, ז).

והשלום ואיתגם לו מורא וייראני
ומפני שמי נחת הוא: ותורת אמת
היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו
בשלום ובמישור הלך אתי ורבים
השיב מעון: כי שפתי כהן ישמרו
דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך
יהוה צבאות הוא:

הוא היה מתנרא ונרעד: ו אחרו ואלעזר ופינחס הבהנים, כל אחד ואחד תורת אמת היתה בפיהו שלא היה אחד בפה ואחד בלב, והו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום עם ישראל ובמישור לעשות מצותי הלך אתי ורבים כל שכט לוי השיב מעון בבעשה העגל (שמות ל"ב): ז כל זה ראוי לכל כהן כי שפתי כהן ראויים שישמרו דעת ותורה הוא שכל בני ישראל ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך יהוה צבאות הוא שלוחו של מקום לתורותם בדרך תישרה, וכמו שנאמר וללוי אמר וגו' יורו משפטיו לעקב (דברים ג):

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה: יא וַיִּפְגַּע
 בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם בִּיבְיָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי
 הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשָׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא:
 יב וַיַּחֲלֹם וַהֲנֶה סֹלֶם מַצֵּב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ
 הַשָּׁמַיְמָה וַהֲנֶה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְיֹרְדִים
 בּוֹ: יג וַהֲנֶה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֲבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנַנָּה וּלְזֹרְעֶךָ: יד וַהֲיָה
 זֶרְעֶךָ כְּעֹפֶר הָאָרֶץ וּפְרֻצַּת יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה
 וְנִגְבָּה וְנִבְרָכוּ בְךָ כָּל־מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה
 וּבְזֹרְעֶךָ: טו וַהֲנֶה אֲנֹכִי עֹמֵד וְשֹׁמְרֵתִיךָ בְּכָל־
 אֲשֶׁר־תֵּלֶךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל־הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא
 אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי

לָךְ: טז וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲבִן יֵשׁ יְהוָה
 בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי: יז וַיִּירָא וַיֹּאמֶר
 מַה־נִּזְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית
 אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם: (ישראל) יח וַיִּשְׁכֹּם יַעֲקֹב
 בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֲבָן אֲשֶׁר־שָׂם מִרְאשָׁתָיו
 וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצֶק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ:
 יט וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוֹלָם
 לָזוֹ שֵׁם־הָעִיר לָרֹאשָׁנָה: כ וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נָדָר
 לֵאמֹר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ
 הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֵאכֹל וְכִגְדַּל
 לְלִבִּי: כא וְשִׁבַּתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וַהֲיָה
 יְהוָה לִי לֵאלֹהִים: כב וְהָאֲבֵן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי
 מַצְבֵּה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל־אֲשֶׁר תֵּתֶן־לִי
 עֲשֹׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לָךְ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו מרחשוון, ה'תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

נוסף על הטלגרמה, הנני כופל בזה עוה"פ ברכתי מזל טוב להולדת בתו... תחיי, ויזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

נהניתי מה שהודיעני שקרא לבתו תחיי שם ביום ה', ועל פי מה שסיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ שפעם בהולד אחת מבנותיו של כ"ק אדמו"ר האמצעי, קראו אדה"ז ואמר לו שאף שיש טעם הנותן מקום לומר לחכות בקריאת השם עד קריאת התורה דש"ק, בכ"ז מפני טעמים ידועים אין לעשות כן, ויקרא שם לבתו ביום הקריאה הקרוב ליום הלידה.

ומזה שסיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ענין זה בנוגע לאיש פרטי כאן, הרי זה הוכחה שזוהי הוראה כללית לכל.

בבקשתו נרשם גם שם בתו תחיי בספר החיים והאור.

המחכה לבשורות טובות ובפרט מבריאיות הנכונה של זוגי תחיי ושל בתו הנולדה להם למזל טוב ובנם שיי,

ברכה לו ולכב"ב שיי,

מנחם שניאורסאהן

מוסג"פ הקבלה וכן הר"ד דש"ק בראשית, ובטח יקרא בתשומת לב סעיפים כ"א וכ"ב שבו ויפרסמם באופן המתאים.

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	06:15	06:20	08:14	08:17	08:49	08:53	09:43	09:46	11:57	11:59	16:39	16:38	17:07	17:06	16:18	17:17
חיפה (ח)	06:18	06:23	08:14	08:17	08:50	08:54	09:44	09:47	11:57	11:59	16:38	16:37	17:03	17:02	16:07	17:13
ירושלים (ח)	06:15	06:20	08:12	08:16	08:48	08:52	09:42	09:45	11:56	11:58	16:41	16:40	17:04	17:03	16:00	17:14
תל אביב (ח)	06:17	06:22	08:14	08:18	08:50	08:54	09:44	09:47	11:57	11:59	16:37	16:36	17:06	17:05	16:16	17:15
אוסטריה, וינה (ח)	07:14	07:22	08:38	08:43	09:26	09:31	10:12	10:16	12:11	12:13	16:08	16:04	16:45	16:41	15:46	16:56
אוסטרליה, מלבורן (ק)	05:55	05:52	08:44	08:43	09:29	09:29	10:43	10:43	13:43	13:45	20:20	20:26	20:51	20:58	20:07	21:11
אוקראינה, אודסה (ח)	07:11	07:18	08:40	08:44	09:25	09:30	10:13	10:16	12:14	12:16	16:16	16:13	16:52	16:49	15:55	17:03
אוקראינה, דונייצק (ח)	06:48	06:56	08:12	08:17	08:59	09:04	09:46	09:50	11:45	11:47	15:43	15:39	16:20	16:16	15:21	16:30
אוקראינה, דנייפטרובסק (ח)	07:00	07:08	08:24	08:28	09:11	09:16	09:58	10:02	11:56	11:58	15:52	15:48	16:30	16:26	15:31	16:40
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	07:32	07:41	08:51	08:55	09:40	09:45	10:25	10:30	12:22	12:24	16:11	16:06	16:50	16:46	15:49	17:01
אוקראינה, קייב (ח)	07:26	07:35	08:43	08:48	09:33	09:38	10:18	10:22	12:14	12:16	16:03	15:58	16:42	16:38	15:41	16:53
איטליה, מילאנו (ח)	07:34	07:41	09:05	09:09	09:50	09:54	10:38	10:41	12:40	12:42	16:48	16:45	17:21	17:18	16:27	17:31
אקוודור, קיטו (ח)	05:57	05:59	08:26	08:28	08:57	08:59	09:59	10:01	12:31	12:33	18:05	18:07	18:28	18:30	17:48	18:40
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	05:36	05:34	08:24	08:24	09:06	09:06	10:19	10:20	13:16	13:18	19:46	19:52	20:15	20:21	19:33	20:34
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	06:10	06:08	09:00	08:58	09:49	09:49	11:05	11:05	14:09	14:11	20:54	21:00	21:28	21:35	20:41	21:50
ארה"ב, בולטימור (ח)	07:00	07:06	08:45	08:48	09:24	09:28	10:15	10:19	12:23	12:25	16:46	16:44	17:17	17:15	16:26	17:28
ארה"ב, ברוקלין (ח)	06:52	06:59	08:35	08:39	09:15	09:20	10:06	10:09	12:12	12:14	16:32	16:29	17:04	17:02	16:12	17:14
ארה"ב, גרסי סיטי (ח)	06:53	07:00	08:35	08:39	09:16	09:20	10:06	10:10	12:13	12:15	16:32	16:30	17:04	17:02	16:12	17:14
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:34	07:40	09:12	09:16	09:54	09:58	10:44	10:47	12:49	12:51	17:04	17:01	17:37	17:34	16:43	17:47
ארה"ב, האוסטון (ח)	06:53	06:58	08:54	08:57	09:29	09:32	10:23	10:26	12:38	12:40	17:23	17:22	17:50	17:49	17:05	18:00
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:33	06:38	08:27	08:30	09:04	09:07	09:57	10:00	12:09	12:11	16:45	16:43	17:13	17:12	16:25	17:23
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:45	06:50	08:51	08:54	09:24	09:27	10:20	10:23	12:38	12:39	17:30	17:30	17:56	17:56	17:12	18:06
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:50	06:57	08:31	08:35	09:12	09:16	10:02	10:06	12:08	12:10	16:26	16:24	16:58	16:56	16:06	17:09
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	07:16	07:23	08:59	09:03	09:39	09:44	10:30	10:33	12:37	12:39	16:57	16:54	17:28	17:26	16:37	17:39
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:51	06:57	08:30	08:34	09:12	09:16	10:02	10:05	12:07	12:09	16:23	16:21	16:56	16:54	16:03	17:06
בוליביה, לה-פס (ח)	05:50	05:50	08:30	08:31	09:03	09:04	10:09	10:11	12:52	12:54	18:49	18:52	19:14	19:17	18:34	19:27
בלגיה, אנטוורפן (ח)	08:13	08:22	09:28	09:33	10:19	10:25	11:04	11:08	12:59	13:01	16:44	16:39	17:24	17:20	16:22	17:35
בלגיה, בריסל (ח)	08:12	08:21	09:28	09:33	10:19	10:24	11:03	11:08	12:59	13:01	16:46	16:41	17:25	17:21	16:23	17:37
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:12	05:11	07:55	07:56	08:30	08:31	09:39	09:41	12:27	12:29	18:40	18:44	19:02	19:06	18:25	19:17
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	05:01	05:01	07:44	07:45	08:19	08:20	09:28	09:29	12:15	12:17	18:22	18:26	18:48	18:52	18:07	19:03
בריטניה, לונדון (ח)	07:33	07:42	08:47	08:51	09:38	09:43	10:22	10:26	12:17	12:19	16:03	15:58	16:41	16:37	15:43	16:52
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	07:50	08:00	08:57	09:02	09:51	09:56	10:33	10:38	12:26	12:27	16:01	15:55	16:44	16:39	15:41	16:55
גרמניה, ברלין (ח)	07:43	07:52	08:53	08:58	09:46	09:52	10:30	10:34	12:23	12:25	16:04	15:59	16:44	16:40	15:42	16:56
גרמניה, פונקפורט (ח)	07:52	08:01	09:11	09:15	10:00	10:05	10:45	10:49	12:42	12:44	16:31	16:27	17:10	17:07	16:09	17:21
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:07	05:07	07:52	07:52	08:29	08:29	09:38	09:39	12:28	12:30	18:48	18:52	19:08	19:13	18:34	19:24
הודו, מומבאי (ח)	06:51	06:54	09:04	09:07	09:36	09:39	10:34	10:36	12:55	12:57	17:59	17:59	18:24	18:24	17:41	18:34
הודו, פונה (ח)	06:46	06:50	09:00	09:02	09:32	09:34	10:29	10:32	12:51	12:53	17:56	17:56	18:21	18:21	17:38	18:31
הונגריה, בודפשט (ח)	07:01	07:09	08:27	08:31	09:13	09:18	10:00	10:04	12:00	12:02	15:59	15:55	16:36	16:33	15:38	16:47
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:58	07:04	08:39	08:43	09:20	09:24	10:10	10:14	12:17	12:19	16:36	16:33	17:08	17:06	16:16	17:18
יוון, אתונה (ח)	07:15	07:21	09:02	09:06	09:41	09:45	10:33	10:36	12:42	12:44	17:08	17:08	17:39	17:37	16:48	17:49
מולדובה, קישינב (ח)	07:20	07:28	08:48	08:52	09:34	09:38	10:21	10:25	12:21	12:23	16:22	16:18	16:58	16:55	16:01	17:09

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:49	06:53	09:02	09:04	09:34	09:37	10:31	10:34	12:52	12:54	17:56	17:56	18:21	18:21	17:38	18:31
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	04:41	04:37	07:30	07:27	08:27	08:26	09:45	09:45	12:54	12:56	19:51	19:59	20:29	20:38	19:40	20:54
נפאל, קטמנדו (ח)	06:31	06:36	08:34	08:37	09:09	09:12	10:04	10:07	12:20	12:22	17:09	17:08	17:36	17:35	16:50	17:46
סין, בייג'ין (ח)	07:08	07:15	08:52	08:56	09:33	09:37	10:23	10:27	12:31	12:33	16:53	16:50	17:24	17:22	16:30	17:34
סינגפור, סינגפור (ח)	06:49	06:51	09:18	09:20	09:48	09:50	10:51	10:52	13:21	13:23	18:53	18:55	19:16	19:18	18:36	19:28
פולין, ורשא (ח)	07:11	07:21	08:23	08:27	09:15	09:20	09:59	10:03	11:53	11:55	15:33	15:28	16:15	16:10	15:11	16:26
פרו, לימה (ח)	05:33	05:34	08:10	08:11	08:42	08:43	09:48	09:49	12:27	12:29	18:17	18:20	18:41	18:45	18:02	18:54
צרפת, ליון (ח)	07:52	08:00	09:23	09:27	10:08	10:12	10:55	10:59	12:57	12:59	17:02	16:59	17:37	17:34	16:41	17:48
צרפת, פריז (ח)	08:13	08:21	09:35	09:39	10:23	10:28	11:09	11:13	13:07	13:09	17:03	16:59	17:39	17:36	16:41	17:50
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:47	05:49	08:12	08:14	08:43	08:45	09:44	09:46	12:13	12:15	17:39	17:41	18:03	18:05	17:23	18:14
קנדה, טורונטו (ח)	07:23	07:30	08:58	09:02	09:41	09:46	10:30	10:34	12:34	12:36	16:48	16:45	17:19	17:16	16:28	17:29
קנדה, מונטריאול (ח)	07:05	07:13	08:36	08:41	09:21	09:26	10:09	10:13	12:11	12:13	16:18	16:14	16:51	16:48	15:57	17:02
קפריסין, לרנקה (ח)	06:28	06:33	08:21	08:24	08:58	09:02	09:51	09:54	12:02	12:04	16:36	16:34	17:05	17:04	16:16	17:15
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	08:44	08:54	09:45	09:50	10:41	10:47	11:23	11:28	13:13	13:15	16:41	16:35	17:26	17:21	16:18	17:38
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:22	08:32	09:19	09:24	10:17	10:23	10:58	11:03	12:46	12:48	16:14	16:07	16:56	16:51	15:50	17:08
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	07:37	07:45	09:04	09:09	09:50	09:55	10:37	10:41	12:38	12:40	16:38	16:34	17:14	17:11	16:16	17:25
שווייץ, ציריך (ח)	07:42	07:50	09:09	09:13	09:55	10:00	10:42	10:46	12:42	12:44	16:47	16:43	17:18	17:15	16:25	17:29
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:22	06:25	08:40	08:42	09:11	09:14	10:10	10:13	12:35	12:37	17:47	17:48	18:12	18:13	17:30	18:22

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגְיַעֲנוּ לְמַחֲזוֹ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׁמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיִּית רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שׁי **הלוי** בן חנה
וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר
ויוצאי חלציהם
צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**
שלום יצחק הלוי ומשפחתו
רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**
זבולון הלוי וזוגתו **רות**
חגית ובעלה **גבריאל סופייב**
שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**
אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**
יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**
אור אבנר הלוי שיחיו
לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00708
24/11/2019

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

